

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

11.0 17 J

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

A 38184

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

JOHANNIS SELDENI
DE
JURE NATURALI & GENTIUM
Juxta Disciplinam
EBRÆORUM.
Libri Septem.

ARGENTORATI
ANNO M.DC.LXV.

JOANNIS SELDENI
DE
JURE
NATURALI
ET
GENTIUM,
Juxta Disciplinam
EBRÆORUM,
LIBRI SEPTEM.
Accessit
Novæ huic Editioni
Index accuratus.

Cum Gratiâ & Privilegio Sacræ Cæs^æ. Mai^{estatis}.

ARGENTORATI,

Sumptibus JOH. ANDR. ENDTERI, & WOLFGANGI
Junioris Hæredum Bibliop. Noribergensium.

ANNO M. DC. LXV.

— *Loca Nullius ante
Trita Solo. Inuat integros accedere Fontes
Atque haurire.*

ILLVSTRI VIRO
JOANNI CAPELLANO

JO. HENRICVS BOECLERVS

S. P. D.

VEnit ad Te hæc epistola, nihil aliud quàm obsequium grati Tuisque meritis æternum dediti animi nuntiatura; occasione officii non tam eleganter lecta, quàm cupide arrepta. Siue manus credere, VIR AMPLISSIME, ex eo genere literarum has perferri, quo, quicquid vsquam in rarioribus studiis geritur aut paratur, ad Te, tanquam omnis doctrinæ & elegantiarum arbitrum, perscribi, ratio & mos est. Quamquam sic quoque non speciosa est mea causa, si apud alium iudicem ageretur. De alieno enim officiosus sum, non de meo: neque quicquam ex editione huius libri, cui bona omnia præfamur, ad me pertinet, nisi quod à pluribus annis, Bibliopolis, ad redonandum luci publicæ vtilissimam commentationem, auctor & pæne exactor fui. Erit autem forte, vt non modo veniam fatenti dare, donec copiolas meas, satis illas quidem tenues, sollicitauro, sed de alienis,
* fine

sine controuersia præclaris, monumentis, sermo-
 cinantem libentius etiam ferre, partem consilii &
 comitatis habeas. Equidem SELDENI opera
 laudare uelle, nihil aliud esset, quàm Soli testimo-
 nium splendoris meditari, quem ipse, potentissi-
 mus sui testis, nullo loco segniter conspici patitur.
 Pridem obtinuit hoc nomen, ut non tam homi-
 nis inter eruditos eminentis, quàm doctrinæ re-
 conditæ vulgoque inaccessæ eîogium haberetur.
 Excepta sunt, quæcunque edidit volumina, illo
 applausus genere, quod Musarum & Gratiarum
 permixto pollentique genio inualescit: tradita
 per gentes; consecrata per bibliothecas; iterata
 typis. nisi quod illustrissimum hoc DE IURE
 NATVRÆ ET GENTIVM IVXTA DI-
 SCIPLINAM EBRÆORVM opus, sicut aui-
 dis emtorum manibus distractum, ac quodam
 modo direptum fuit: ita qui desiderio & voto, re-
 produci illud ac denuo publicari iam pridem o-
 ptantium, aures & operam commodaret, vix ac
 ne vix quidem potuit reperiri Editor: varietate li-
 terarum & formarum, plerosque, ut videtur, de-
 terrente. Superandus tandem & hic labor erat.
 cum præsertim pulcherrima Juris pars exquisitis
 literis ac ingenio singulari tradita, reipublicæ hu-
 mani generis vel gerendæ vel ornandæ, vsum ac
 decus præcipuum polliceretur. Quamuis enim

vix patiantur sibi hoc persuaderi, qui vel ius in armis ferunt; vel certæ gentis legibus omnes gentes, externo legislatori nunquam obnoxias, constringere parant; vel contenti eminentibus & communibus sententiis, consiliorum ac disceptationum dubia, exacta iuris forma ac regula expedire, parum assueuerunt: potior tamen nobis debet esse auctoritas eorum iudicum, quos in hoc Tribunali alte constitutos, Deos dixit ipsa Dei veritas. Hi animaduertunt, sublato Diuini Iudicii metu, & remotâ reuerentiâ Juris Naturalis, cuius non vindex minus quàm auctor Deus est, ipsa reipublicæ vsquam in terris seruandæ tuendæque, munimenta ac præsidia euerti. Terrore humani imperii ac metu ciuitatem hæctenus contineri dixeris, ne societas plane sit dissociabilis: vt autem beata esse serio & diligentius velit, citra respectum supremi imperii, nemo expectabit opinor. Jam inter populos nullius communis imperii vinculo coniunctos, solique Deo secundâ potestate præditos, quæ humani ratio commercii, quæ pacis fides, quod controuersiarum moderamen, quod armorum temperamentum, excogitari poterit, si ius non dicere orbi terrarum, Officia nationibus, præmia obsequio, pœnas imparentiæ, dispertiri credatur, illa rerum suprema potestas, extra cuius voluntatem, nec ius, nec

furis fructus, id est siue socialitas siue humanitas &
 ab hoc ducta principio, inter mortales felicitas,
 est? Et, quando deprauatione consuetudinum,
 nihil non obscurari, ac in deterius flecti cerni-
 mus, præclare inprimis de humano genere mere-
 ri putandi sunt, qui instauratum eunt ea, quibus
 solis, distracta errore, congregatur, sibi que & Deo
 reconciliatur mortalitas. Potuerunt ipsis mani-
 busprehendere, quid Deo, quid humanitati in
 hoc genere deberent, propiora sæcula. itum est
 ad alterum, & quasi nouum genus hominum:
 quæsitæque & repertæ sunt terræ, in quibus con-
 fuso Naturæ & Rationis discrimine, cum huma-
 ni cultus vestigia, brutarum animantium consue-
 tudini vix essent dissona, prima eademque summa
 humanitatis & commercii & victoriæ lex fuit,
 animalis Naturæ & Deo parentis exempla ac spe-
 cimina hospitibus ingerere, & præterpropter hu-
 manitatem vitæ oberrantia agmina, in ius & ho-
 minem cogere. Diffusam argumento, distin-
 ctam profectuum gradibus, nec raro inuolutam
 auctorum sententiis sapientiam, quàm non suf-
 ficiat fidentius aggredi, Fernandus forte Vasqui-
 us documento esse queat. qui cum tanto instructu
 apparatuque hunc locum sibi excolendum sum-
 sisset, vt instar bibliothecæ nonnullis videretur
 præstare, factum tamen facile opineris, vt negli-
 gentius

gentius pleraque cumulando, ordini & discretioni inter disputandum parum seruiendo, placita aliorum non satis examinando, sua sæpius asseuerando quàm probando, componendo denique, quæ constare sibi inuicem non poterant, haud pauca de arduis intricauerit potius quàm expediuerit. Quare maiorem sibi curam & cautionem adhibendam iudicarunt, Hugo Grotius, & eius exemplo ac æmulatione, ad certæ de Philosophia Barbarica superstitis disciplinæ modulum, Britannorum doctissimus, Janus Seldenus. Tam egregii electissimorum ingeniorum certaminis sicut prima auspicia & successum, Gallix vestræ deberi, eruditis constat: ita ne nunc quidem, aliena vestris consiliis & temporibus videri potest commemoratio isthæc, & Tui nominis ornando præscripta operi prædicatio. Illi enim doctrinarum & omnis elegantix principatui, quem à multo tempore nemo Vobis ambiguum facere in animum induxit, is nunc è felicitate temporum accessit gloriæ cumulus, vt MAXIMI REGIS, Auita & Patria, quamquam in incomparabile educta fastigium decora, plus quàm supergressi, animis paria gerentes studia, quemadmodum in ceteris Reipublicæ & sæculi artibus, ita in Literis ornandis amandisque, vestrum candorem, grauitatem, benignitatem, longe lateque cunctis in præsens nationi-

tionibus & gentibus, in posterum feris ætatibus
 luculenta & decora industria approbare conspi-
 ciamini. In his curis, quibus nec ad immortalitatem
 nominis quicquam splendidius, nec ad demerendum
 genus humanum vberius, vlla viderunt tempora,
 eam Tibi personam Fortuna Publica imposuit,
 quam sine exquisita doctrina, & summa virtute,
 nemini vel momento gerere, fas fuerit. Qui
 caperet consilium noui & magni exempli, consilium
 omni virtute regali magis regium; vnus fuit,
 hoc, quid dico hoc? omnibus quotquot fuere
 seculis, Rex, Regum norma, Regum splendor,
 LVDOVICVS Dei munus, Dei pignus, Dei imago.
 Respondit magnitudini tantarum cogitationum,
 prouisu, obsequio, suffragatione, huic Principi,
 huic sæculo nata mens MAECENATIS GALLICI
 COLBERTI, ad omnia æternitati Patriæ destina-
 ta ac destinanda præsidia exsomnis, sollers,
 intenta, operosa. Quod Mæcenati fuit Maro,
 id CAPELLANVM COLBERTO esse dicerem,
 nisi plus in exempli nouitate vel negotii
 vel elegantia appareret. Inter Regis Herois
 Oculos, inter Herculis Musagetæ Amicos,
 inter instrumenta beatoris & cultioris æui,
 nomen & famam mereri, magnum & pulchrum
 est, sed nulla parte maius pulchriusue, quàm
 in censu ingeniorum per terrarum orbem
 agendo, in

do, in munificentia Regia vel dispensandis consiliis, vel diffundendis fontibus, vel incitandis miraculis. Plena quidem hæc & singularis est felicitas, adesse Principi, quotiens dulcissimam meritorum Principalium seriem explicat, & Diuinitatis ritu, beneficiis disiuncta locorum spatia iungit, & conquirit vndique, quos felices faciat. Quis ex omni rerum memoria honor, quis dignationis aulicæ gradus, nominabitur, quem malit, si fata liceat sibi suo temperare arbitrio, indipisci, quisquis ciuili bonitatis naturalis genio, ita regitur, vt non virtutis modo & sapientiæ sed fortunæ quoque summam putet, bene de plurimis mereri? Quam non sit iners in pectore meo sensus illius laudis Tuæ, Vir Amplissime, vix est, vt hoc loco, id est, in transitu, digne queam verbis exprimere. quanquam non meriti modo Tui magnitudo, sed mea insuper, tot aliis quoque in publicum decus eminentibus tuis laudibus incitata pietas, omnem, quæ solenni gratiarum actioni intercedit, moram abrumpi postulat. nisi hoc quoque æquitatis Tuæ ac indulgentiæ fors pati velis extare testimonium, vt obsidis locum tantisper expleat hæc epistola, dum accuratius, quantum Tibi debeam, cuius munere meum nomen inter eos comparuit, quos Regum Benignissimi munificentia, & Mæcenatis rediuiui, propitia voluntas bearet, pro-

ret, profitear. Teneat interim gratiæ Tuæ locum, quem semper tenuit, SELDENVS, ipso operis sui argumento curis cordique Tuo proximus. Nam & si pristina recordamur, IVSTITIA, non inter Virtutes modo REGVM CHRISTIANISSIMORVM, sed inter Nomina viguit: & inter miracula sæculi, quæ Gallia cotidie edit, primore loco celebratur, quod Rex armis, viris, animis, opibus, instructissimus felicissimusque, etiam laceffentibus nonnunquam causis, magnitudinem suam IVSTITIA mauult, quàm armis inter Christianos tueri, & de pace potius, ac amicitia Principum, quàm de clade & incommodis, triumphare: fortis interea & expeditus in barbaros & Christiani nominis hostes, quos debellare, vt Iustitiæ, ita Gloriæ apex est. Vale, Vir Amplissime, & Regis Tui gloria diu fruire. Scr. Argentorati 10 Martii 1665.

PRÆ-

P R Æ F A T I O,

quæ etiam

INSTITVTI OPERISQVE

Est Summula.

Titulus, quantum scio, planè novus est; etiam hæc tènus tam inauditus quàm incompertus. Nec solùm in molem prægrandem excrevit Volumen, verùm & ipse Librorum ac Caputum Elenchus paginas non ita paucas occupat. Unde fit ut nec ocius transeunti, nec oscitanter evolventi, nec levitèr intuenti facilè satis queat excogitari, quidnam Operis fuerit subiectum seu Materies, aut qualisnam aut unde Ratio Instituti. Meritò igitur visum est ea heic velut in Tabella contractiori exhibere. De *Jure Naturali & Gentium* quidem agitur; sed non simpliciter sic dicto. Adjicitur, *juxta Disciplinam Ebraeorum*; quæ Tituli est Novitas. De *Jure* tum *Naturali*, tum *Gentium*, quomodolibet cunquè aliàs sumto, ac de Obligatione & Permissione circa utrunquè versantibus, anxius disquirunt acriusque disceptant crebrò, Ethici, Politici, Jurisconsulti, Theologi. Nec defuere quibus omninò placuit illud veterum aliquot

★★

Nec

P R Æ F A T I O.

Nec Natura potest Justo discernere iniquum.

Ceterum ex eis in quæ plerique Scriptorum, aliàs etiam de Jure hoc diversimodè dissidentium, consentire solent, nullo labore elicitur, Naturalis, quaecunque id demùm fuerit, peritiam (id est Juris ejus, quod cunctorum hominum ab ipsis rerum ipsiusque Naturæ creatæ initiis Commune fuit seu Univerforum cordibus, ut dici solet, inscriptum) non minùs nec alio fermè modo Juris Univerfi Divini Humanique, quod citra initia illa Positivum est, atque Morum scientiæ exactiori conducere, quàm Sapientiam quam appellitant Primam seu Metaphysicam reliquis Philosophiæ membris quæ sua, ex illa, mutuò accipiunt Principia, seu quàm artes purè Mathematicas eis quæ sunt mixtæ, aut Epochas in Temporum motuumque ratione, insequentium calculo. Neque absolum est dicere, ab Jure illo, cetera multifariam superinducta, velut furculos per insitionem accedentes, à trunco cui inseruntur sustentari alique. De eo autem interea quod est, Qualia & Quot sint ac Quousque extendantur contrahanturve Juris istius capita, atque undenam petenda, dissensus est fanè multiplex. *Gentium Jus* interdum pro *Jure* item *Naturali* sumitur. Quoties nimirum *Primævi* seu *Primarii* nomine indigetatur. Sed verò quatenus *Juris Gentium* vocamine, Mores & Jus pluribus Gentibus, nec interim Univerfis nec

Sem.

P R Æ F A T I O.

Semper, sive ex Numinis Jussu Imperativum sive ex Pacto aut Consuetudine Interveniens denotatur (quale *Secundarium* nuncupari solet) *Naturalis* illud, non aliter atque Cæsareum, Pontificium, Provinciale, Municipale Jus, plane est additamentum. Atque ex hac duntaxat notione in Titulo usurpatur. Et *Jus Naturale* ita significat heic quod *Ius Mundi* seu Universale; *Gentium Jus*, id quod Gentibus aliquot peculiare. Lucanus;
*Sed neque Jus Mundi valuit, neq; fœdera sancta
 Gentibus* —

Jam verò *Naturalis* vocabulum, in Titulo, id tantum indicat quod, ex *Ebraorum*, seu *Ecclesia* aut *Reipublica* veteris *Ebraica*, Placitis, Sententiis, Moribusque, tam in Foro quàm in Scholis, receptis a vitisque, pro *Iure Mundi* seu omnium Hominum omnimodarumque tum Gentium tum Aerarum Communi, etiam ab ipso rerum conditu, est habitum; ut scilicet à Totius Naturæ creatæ Autore seu Numine Sanctissimo, Humano generi, simulatque creatum est, indicatum, infusum, imperatumque. Hoc מצות בני נח *Præcepta* seu *Ius Filiorum* seu *Posterorum Noachi* appellant Ebræi; utpote quo nomine Genus Humanum, à Noacho secundò, quemadmodum fermè ab Ada primò, propagatum, innuere, eis est solenne. Capita hujus Juris Septena, quæ Illustriora sunt, à scriptoribus Christianis subinde habes, sed nec sine

P R Æ F A T I O.

crassissimo subinde errore, generatim memorata. Nullibi autem explicata. Ea sunt de *Cultu Extraneo* seu *Idololatria*, de *Blasphemia*, de *Homicidio*, de *Incestu* ac *Concubitu illicito*, de *Furto*, de *Esu membri* seu *partis ab animali hæctenus viventi discerpta*, & de *Iudiciis* seu *Regimine Forensi* atque *Obedientia*, quam *Civilem* vocitamus. *Gentium* autem *Ius* in Titulo accipitur pro eo, quod sive ex singulari Numinis Imperio, sive ex Pacto seu Consuetudine Interveniente, Ebraeis aliisque Gentibus sive vicinis sive aliis (nec interim universis nec semper) commune habebatur; veluti in Contractibus, Nuptiis, Servitute, Federibus, Profelytorum Admissione ac Regimine, Captivis, Tributis, id genus reliquis. *Instituti* autem Ratio ita se habet, ut præmittatur primò Dissertatio de necessario, in rebus difficilioribus seriò perpendendis dispiciendisque, diligentioris ac multiplicis Aliorum Sententiarum, utcunque inter se plurifariam discrepantium, Indaginis atque Examinis usu. Quem sanè si qui negligentius aut ignavius rejiciant, ut sui ipsorum commentis nimium fallantur illi sæpius, necesse est; perinde ferè atque Antipheron ille, cui proximus aër perpetuò speculum adeoque perpetuò ac solum sui fuisse fertur. Agitur dein de *Gentis Populive Ebraici Vetustate*, *Dignitate* ac *Prærogativa* olîm præ cunctis aliis eminentissimâ, ac de *Barbarica Philosophia* (cujus Ebrai-

P R Æ F A T I O.

Ebraica pars eximia) veluti Occidentis Magistræ præstantia. Discutiuntur etiam *Placita* Scriptorum diversimoda de *Juris*, qualecunque id fuerit, *Naturalis Fonte, Ortu, Sedibus*, adeoque de eo quod est, unde petendum seu ediscendum Jus illud. Atque enumeratis, tum ex Ebræis tum è Christianis aliquot, *Capitibus Juris Naturalis*, quod Noachidarum Ebræis dicitur, *Illustrioribus*, absolvitur LIBER PRIMUS. Sequentibus libris, Talmudicè & Rabbinicè sigillatim explicantur Capita illa; sed sparsim & pro re nata, quicquid *Juris* heic *Gentium* nomine generit. Neque enim aliam esse idoneam methodum censui. Præterea, non rarò tum interseritur doctrina Talmudica de Juris Ebræorum Civilis seu simpliciter Israelitici, ad res sive sacras sive profanas attinentis, Capitibus aliquot, tum alia aliunde observanda adhibentur: ut inde eorum de Jure sive Naturali sive Gentium sensus, inter legendum, explicatio reddatur.

Hinc LIBER SECUNDUS Interdicta priora Bina de *Idololatria & Blasphemia* complectitur, ubi item *Profelytorum Iustitia, Profelytorum Domicii, Libertinorum, Servorum* in Judaismum cooptatorum *Initiamenta, Status ac Conditio*, seu *Peregrinitatis Iura*, velut insequentibus necessariò prævia, enarrantur. Accedunt *Cælestium, Humanarum, aliarum imaginum* tum *formatio* tum *usus*, quà licitus, quà illicitus, tam *Originariis* quàm

P R Æ F A T I O.

Profelytis; Publicanorum ibi qualitas; *Luci Plantatio; Figura*, ad Neomeniarum tempus ex testium designatione discernendum, *Lunares; Icones Casarea; Nummi*, ex eis qui Ebræis in usu, *illis insigniti; Ebraici* item; *Numismata Rhodia* quæ velut pars pretii D.N. Jesu Christi Romæ & Parisiis ostentantur; *Mosis figura; Vitis Aurea; India* in *velis Iudaicis* picta apud Claudianum; *Profanatio Nominis Divini* ac ejusdem *Sanctificatio; Peccatum* illud quod in lege sacra dicitur *מך בך* fieri, seu *manu elatâ; Filii Dei* nomen; *Vestium* blasphemix auditæ causâ *dilacerandarum* ritus; sententiæ Ebræorum aliquot *de Gentium Diis non blasphemandis.*

LIBRO TERTIO dispicitur, *utrùm ad Cultum aliquem Divinum & ad qualem*, Genus Universum humanum quod reliquum erat seu *Gentiles obligari vellent Ebrai. Qualis* item *Cultus Gentilibus* *permissus, qualis interdictus*, sive ad Templum Hierosolymitanum sive alibi in ditione Israelitica; Et fusiùs quid statuerint Ebræi de *Sabbati* seu *Septimi diei cultu*, quâ ad *Gentiles*, seu alios præter seipsos, quovis modo attinere posset. *Cultus ante legem Mosaicam* adjicitur *Divinus; Templi Hierosolymitani*, quantum ad loca *Gentilibus* vetita seu *permissa, designatio; interdicta eis*, nondum in Judaïsmum ritè cooptatis, *legum Mosaicarum observatio.* *Opinio eorum qui non Resipias*
sed

P R Æ F A T I O.

sed *Pretia* tantum rerum, à *Gentilibus* nondum in Judaismum cooptatis, *offerenda* temerè asseruerunt, discutitur. *Sabbati* adjungitur *Institutionis Tempus, Annus, Dies, Locus, Ratio, Iter* etiam *Sabbaticum*, & *Primum Sabbatum* festi nomine, ex Imperio juxta eos divino, celebratum. *Fl. Iosephi & Philonis* loca insigniora de *Sabbato* expenduntur, intertextis de *Calendario Romano, Graco*, aliis, uti & de *Orbe Nundinali* quæ lucem heic præbeant. Quæ item ex *Hesiodo, Homero, Lino, Callimacho, Aristobulo, Clemente Alexandrino, Luciano, Agellio, Suetonio, Censorino, Ovidio, Tibullo, de Diei septimi* seu *Saturni inter Gentiles* observatione, uti & è *Tertulliano, Lampridio, Seneca*, afferri solent, explicantur. *Ogdoades* etiam *Dierum*, ac *Hebdomades, Denominatio Planetaria* quæ *Hebdomadica* est, ejusque *Ortus, Ratio, Usus, Heptazonus, Planetarum Ordo*, juxta veteres, in *Systemate mundi*, & *Horarum Vetustas*, in eodem tractantur.

QUARTUM LIBRUM occupat Interdictum *Homicidii* quatenus sive ex *Jure Naturali* penderet sive cum *Gentium Jure* in ditione *Israelitica* esset commissum. Coniunguntur *Iura Tutela Sui, Aliorum, Zelotarum, Asylitum* in *Urbibus Levitarum* tum in *Altari, Vindicis Sanguinis, Anathematum*, *Cades* sub *ratione Pœna* aut *Quasi*, id genus alia quæ *Interdictum* hoc seu ejusdem *Laxamentum* aut *Temperamentum* aliquod respexere aut respi-

P R Æ F A T I O.

respicere visa fuerint, *Excommunicationis Iura* (id est ejus *Formula, Causa, Ritus, Effectus*) *Negotiatores & Nummularii* à D.N. Jesu Christo è Templo ejecti, *Arca Tredecim totidemq; Mensa* in Templo ad recipienda tum allata tum oblata, *Hostia Humana, Apofynagogi* in Evangelio, *Ieptha Votum*.

LIBRI QUINTI Materies est *Incestus* ac *Illicitus* juxta Ebræos *Concubitus*, sive ex Jure Naturali sive ex Mosaico, interdictus; *Matrimonium* item *ex Jure Naturali*; uti & *Matrimonia Profelytis, Libertinis, servis, Ancillis inter se* aut *cum Originariis*, quæ *vetita*, quæ *permissa*; *Innuptarum concubitus*; *Merces meretricia*; *Ritus Nuptiales*; *Polygamia* ac *Divortium*; *Concubina*; *Primorum parentum liberi*; *Cognitionis ac Affinitatis gradus* quæ *Matrimonium* spectâsse volunt; *Captiva* ex lege *Singulari Coitus*; *Salomonis Uxorum Conditio*; *Natales* quæ ex diversa personarum coeuntium qualitate pependerit; *De Herodis Magni Natalibus*, *Patrum veterum sententiæ defensio*; *Semijudæi seu Profelyti imperfecti*; *Agrippæ Regis Junioris fraternitas Ebraica*; cognata alia. Quæ verò, prætereà ad rem Matrimoniale inter Originarios seu ex Jure simpliciter Ebræorum civili seu Mosaico, reliqua spectant, toto ea demensa horreo damus in *Uxore nostra Ebraica*, quæ typos præstolatur.

SEXTUS LIBER Interdictum *Furti* explicat, quæ *Naturale habitum est*, quæ item *Ius Gentium*
cum

P R Æ F A T I O.

cum eo mistum; adeoque agit de *Fide servanda*, *Adquisitione ac Translatione Domini* tam *Personarum* quàm *Rerum* cum ejusdem *Modis ac Temperamentis*, *Contractuum Formulis ac vi*, *Mendacio*, *Occupationis titulo*, *Rebus derelictis*, *Deperditis*, *Iure Pauperum seu Mendicorum*, *Angulo segetis*, *Spicilegio*, *Racematione*, *Uvis deciduis*, *frugibus per Oblivionem in agro relictis*, *Decimâ Pauperis*, *Elemosynis*, *Pauperum necessitate*, quâ aliorum dominium spectare posset, seu eo quod dici solet *utrùm furari liceat propter necessitatem*, *Servitute*, *Manumissione*, *Vsuris*, *Bonis aleâ* seu certamine quovis alio *lucrifactis*, *Piscium ac Columbarum capturâ*, *Columbariis*, *Bello Indicendo*, *Deditione*, *Federibus*, *Victoria*, *Tributis*, *Regionibus subactis*, *Pradâ*, *Numismate Censûs in Evangelio*, *Didrachmi ibi pensitatione*, *Semisiclo*, loco illo Evangelii *Nemini Servivimus unquam* &c. *Captivis*, congeneribus non paucis.

SEPTIMUS, Interdicti *de membri seu partis ab animali hæctenus vivente discerpta* sensum exponit, præter *Obscuriora* quædam seu *Minora Capita Iuris Noachidarum* apud Talmudicos reperta, veluti *Honorem Parentum*, *Heterogeneorum usum*, *Castrationem*. Obiter de *Votorum effectu*. Et demùm accedit ibi Caput de *Iudiciis seu Regimine Forensi* atque *Obedientia Civili*. Etiam de *Iudicio Divino*, ac *Premio & Pœna* qua Noachidas, juxta Ebræos, spectent, agitur. De *Iudicibus* item seu *Tribunali*

libus

P R Æ F A T I O.

libus seorsim ac per se, *Profelytis Domicilii, constitutis, Pœnis, aliisque rebus Forensibus*; quâ nempe five ad *Profelytos* hosce five alios nondum in *Judaismum* cooptatos ex *Jure* five *Naturali* five *Gentium* attinerent. Nam res forenses *Jure* simpliciter *Ebraico* seu *Gentis* merè civili subnixæ locum heic non habent. Sed earum pars insignior, & quæ Totius instar est, in libris de *Synedrio* eorum *Magno*, quos nondum publici juris fecimus, traditur. Quæ sunt in scriptis Mahumedanis materiei congeneris, subinde etiam intermiscuntur.

Quemadmodum autem Res, Scita, Placita ac Sententiæ *Aegyptiacæ* ex *Aegyptiorum, Phœnicæ* è *Phœnicum, Græcæ* è *Græcorum* scriptis, quod olim monuit *Eusebius*, aliæ similiter (velut *Anglicæ* ex *Anglorum, Gallicæ* è *Gallorum, Hispanicæ* ex *Hispanorum*) ediscendæ sunt, ἔγω δὴ, rectè inquit idem, quem sequor, *καὶ τὸ ἀκόλουθον ἡγάμαι δὲν ἔπε* *Εβραίων ἐκ τῶν παρ' Εβραίοις λογίων, ἀλλὰ μὴ ἄλλοτὲ ποθεν δοποδέχεσθαι* eodem planè jure statuo, *res Ebræorum non aliis quàm Ebræorum ex libris literisque esse repetendas*; unde sanè, nec indiligenter (verè, id est, liberè philosophantium causâ, quotquot literarum huic generi fuerint inassuetiores) ipsis *Ebræorum* verbis fideliter descriptis semperque versis, repetimus heic nos. E scriptis nimirum, præter *Biblia sacra, & Fl. Josephum & Philonem Judæos, Talmudicis*; quæ *Ebræorum* de *Jure Placita, Interpretationes,*
Sen-

Præparat.
Evangelic.
lib. 7. cap. 8.

P R Æ F A T I O.

Sententiasque Receptas ac a vitas fusè exhibent perinde ac Digesta, Codices, Novellæ, Basilica, eas quæ fuere Romanorum; seu, ut Ediçta, Constitutiones, Consuetudinum Corpora, ac Decisiones Gallicæ, jus Gallicum, aut ejusmodi alia, in Hispaniis Hispanicum jus, in Anglia Anglicanum. Nescius non sum, hominum esse genera, nec sanè pauca ea, quæ eousque aut Studiorum suorum, aut Sui solius Ingenii, Suæve Sectæ commentorum angustiis ultrò circumscribuntur, ut earum cancellos, ne quidem ut Exploratores, libentiùs dignentur egredi. Veritatem aliquam alibi quàm in suo, quantulumcunque illud fuerit, reperiri posse, aut temerè negantes, aut securiùs non agnoscentes, desperant esse. Certè hæc jam breviter præmissa, licèt illiusmodi hominibus ulterius legendi desiderium neutiquam forsan pepererint, nihilominus etiam de eis merebuntur hæc saltem Gratias quales Itineris longi, quod an capessere operæpretium fuerit viator hæsitabundus quæsiverit, incommodorum & tædii Indici debentur. Lectores verò in primis præmoniti sint, utcunque omnia fuerint probanda, nihil interim in toto hoc Opere absque Lydii Christianismi lapidis examine esse amplexandum.

LIBRORUM

ET

CAPITVM

Elenchus.

Liber Primus;

In quo *Operis* adgrediendi *ratio*, *Ebraica Philosophia*, quæ *Barbarica* pars erat perinsignis, *Dignitas*, *Disquisitio Generalis* de *Jure Naturali* seu omnium hominum ab ipsis rerum initiis *Comuni*, ejusque *Ortu* ac *Sedibus*, *Ebraorum* ea de re *Sententia*, & demùm *Illustriorum*, juxta illos, *Juris ejusdem Capitum* designatio continentur.

CAP. I.

Utrum Philosophos tum Theologos, qui sive de Officiis Hominum Naturalibus seu Jure Naturali simul & Summo Bono, sive de Civili Gentium Jure seu Disciplina accuratius egerunt, non solum sibi Consona sed & Diversissima Aliorum instituta ac placita operosius corrogare & perpendere meritisimo solitos. Nullibi autem apud veteres, sive Græcos sive Latinos, Ebraorum, id est, Gentis Numini adeo olim peculiaris, de Jure Naturali placita seorsum seu ad eorum mentem designari. A recensioribus perfunctorie nimis catangi. Instituti demùm Ortus & Ratio. pag. 1.

CAP. II.

Quàm accommodata atque scitu digna sint heic Ebraorum Placita, & Traditiones avita seu Philosophia eorum Barbarica singularis, rationibus tam è Paganismo quàm Christianismo atque aliunde adductis, ostenditur. Sed & adjicitur Monitum ea de re Christianum. pag. 12.

CAP. III.

Officiorum Humani generis Communium seu Juris Naturalis atque Universalis Morum Philosophiæ, quatenus in Ebraorum Politia & disciplina locum habuit, Designatio Generalis, cum Difficultate eam inde eliciendi. pag. 37.

CAP.

Librorum & Capitum Elenchus.

CAP. IV.

Jus *Hominum* Naturale seu Universale, ex Aliorum Animantium actibus ac usu non omnino eliciunt Ebræi, neque Jus aliquod Hominum ac Brutorum commune agnoscunt, nec pœnâ sic propriè dictâ Bruta affici. Invenitur de Libertatis, Juris, Obligationis, Pœnæ, Permissionis, & Actuum, sive Hominum sive Brutorum, Notionibus, quatenus earum heic usus necessarius, *Dissertatio.* pag. 43.

CAP. V.

Quæ contra Juris Naturalis inter Homines & Bruta communionem jam dictis adversari videantur, expenduntur. Satis Ebræorum ea de re sententia, consonos esse cum aliis tum etiam inter Jurisconsultos Cæsareos, viros gravissimos celeberrimosque. pag. 60.

CAP. VI.

Cum Gentium sive Omnium sive Complurium Opiniones, Mores seu Constitutiones Mensura apud Ebræos in eo decernendo quod Jus esse velint Naturale seu Universale, locum habeant nullum, Aliorum de hujusmodi hac in re mensura, sententia consideratur. pag. 74.

CAP. VII.

De Rationis Humanæ, in Jure naturali disquirendo, usu, quo solo neque heic subnituntur Ebræi. Ex Rationis solo & simplicitè sumto, usu, sum quia adeo incertus est, & sibi inconstans, tum quia, sine Superiori cui subsit imperio, obligationem non inducit, non ritè satis edisci Jura Naturalia. pag. 85.

CAP. VIII.

Ex Naturæ Parentis seu Numinis sanctissimi Imperio atque Indicatione, orta hominibus esse Jura Naturalia seu Universalia cum Philosophis aliquot, Patribus Christianis & Jurisconsultis etiam nonnullis Cæsareis, statuere Ebræos. Et de Obligationis inde ac Permissionis ortu ac effectu. pag. 93.

CAP. IX.

Quomodo Juris Naturalis seu Universalis Capita Humano generi, ex imperio ac indicatione Divina, innoscere velint Ebræi. Eorum item, uti & Paganorum atque Scholæ tum Mahumedanæ seu Arabicæ non Christianæ de Intellectu Agente, quæ huc spectet, sententia recepta. pag. 107.

CAP. X.

Singularia Juris Naturalis seu Universalis, quod & Noachidarum dicitur, juxta Ebræorum disciplinam Capita, quæ Majora sunt seu Illustriora, generatim indicantur. Et de Nomine Noachidarum. Tum item de horum Silentio tum de Mentione obvia apud Scriptores Christianos. pag. 115.

Liber

Liber Secundus;

In quo *Interdicta* Noachidarum seu *Naturalia* *binna* *Priora*, *Cultus* nempe *Extranei* seu *Idololatria* atque *Maledictionis Nominis Divini* seu *Blasphemia* explicantur, unà cum *Jure Ebræis* simul atque aliis *Gentibus* tum *Imperativo* tum *Interveniente* quod ad interdicti utriusque in ditione *Israëliticâ* observationem firmandam priorisque inprimis violationis ansam qualemcunque etiam *Noachidis* præripiendam superinductum est. Accedit, ut hisce cæterisque sequentibus necessariò prævium, *Profelytorum Injustitia*, *Profelytorum Domicilii*, *Libertinorum* designatio; aliorum item ad *Jura Gentium*, juxta eorum mores, attinentium.

CAP. I.

De Cultu Extraneo seu *Idololatria*, quod eorum qua *Juris Noachidarum* seu *Naturalis Majora* seu *Illustriora* sunt, Caput est Primum. *Interdicti* hujus violationis *Noachidi*, in ditione *Israëlitica*, pœna erat plerunque capitalis. Obiur & compendio de *Idololatria* *Judæorum*, & ut aliqui volunt, ipsius *Synedrîi Magni*. Quam grave crimen hanc faciunt *Magistri*. *Magiæ* infamis species aliquot *Idololatriam* esse statuunt.

Pag. 127.

CAP. II.

Ex *Jure Ebræis* *Gentibus*que aliis partim *Imperativo* partim *Interveniente* (utrumque *Gentium* *Jus* heic vocamus) *Templa* & qua cetera ad *Cultum* attinerent *Extraneum*, in *Ebræorum* ditione qualicunque, diruenda, abolenda. *Noachidis* ex eodem *Jure* *Interveniente* non ibi *permissa* qua *cultus* ejusmodi novandi ansam aliquatenus præbere possent, tametsi ex *Jure Naturali* seu *hominum omnium communi* omnino licita. *Personarum*, qua sive è *Gentilismo* in eorum *ritus* transfrent, sive *sedibus* intra eorum ditiones *Gentium* hoc *Jure* fruenterur, *Conditio*, *Statûs* *Discrimina*. *Profelytorum* *Justitiæ* *Iniciationis* *Rituum* (ut *Circumcisionis*, *Baptismi*)

Capitulum Elenchus.

Baptismi, Sacrificii) *Vetustas, Exempla. Eorum scilicet qui ex hominibus Libertis fiebant.*

pag. 134

CAP. III.

De Servis & libertinis à Gentilibus Judaismo initiandis. De Profelytis Domicilii seu Gentilibus tum Servis tum Liberis quibus, citra Judaismi professionem, sedes in Ebraeorum ditone permittæ, ritè admittendæ. Admissio ejusmodi solemnè post captivitatem Babylonicam, seu postquam sui juris satis esse desierant Ebraei, non in usu. Alii postmodum instar ejusmodi Profelytorum, Ebraei in solo Israelitico, præter Gemiles idololatrias permitti.

pag. 148.

CAP. IV.

De Effectibus Initiationis & Admissionis Profelytorum Justitiæ, veluti nominis Judæi acquisitione, Regeneratione, Juris Judaici participatione, Peregrinitatis retentione & conditione Posterorum; qua omnia Juris Gentium sive Imperativi sive Intervenientis fuere.

pag. 155.

CAP. V.

De Libertinorum eorumque posterorum Qualitate & Conditione. Libertini generis Judæi apud Tacitum quoniam fuerint. Synagoga Libertinorum in Apostolorum Actis. De Servorum Judaismo, citra manumissionem, initiatorum, item Profelytorum Domicilii, uti & qui horum sæculis recentioribus instar fuere, Conditione & Qualitate. Gentilium omnimodorum consuetudine Ebraei, sæculis recentioribus cum sui juris non erant, ipsi sibi interdixere. Jus & Mores ex de re varii, pro locorum ac aetatum diversitate. De Samaritanis. Publicani nomen unde aded invisum. Titulus olim singularis in Talmude Hierosolymitano, De Profelytis.

pag. 167.

CAP. VI.

De facultate Statuam seu Titulum erigendi, Saxum adorationis, ad illud, causâ pro libitu dolandi seu figurandi, Lucum plantandi, Imagines formandi (quales scilicet nec Ebraei formare fas erat) Noachidis seu Profelytis Domicilii ex Jure Gentium Interveniente, ob novandæ Idololatriæ metum, negatâ. Et de Humanarum, Cælestium, aliarum heic discrimine Imaginum.

pag. 180.

CAP. VII.

De Actibus aliis à quibus ideo ex Jure Gentium Interveniente abstinendum Profelyto Domicilii (uti ex jure Civili Israelitæ) quia ritus Idololatriæ imitari videbantur. Item de Imaginibus jam factis Profelyto Domicilii, uti & Israelitæ (huic ex Civili suo, illi ex Interveniente quod diximus Jure) utendis, retinendis, abolendis. Imaginum ac rerum idolis sacratarum, nisi si reserantur, possessio & usus omnimodus utrique interdictus. Scilicet profus erant abolendæ. Omnimodorum Imaginum Cultus gratiâ non factarum nec cultarum possessio & usus promiscuus eis licitus. Quid heic Reseratio. Quomodo Lucorum sive Cultus gratiâ plantarum sive Fructus causâ, & postea cultorum, usus

Librorum &

rum, usus seu possessio licita illicitave, ex jure jam memorato. *Qua demum ratione abolendæ res, quarum usus & possessio causis jam dictis vetita.* pag. 205.

C A P. VIII.

Usque de Jure Gentium Interveniente circa Imaginum usum superius adferuntur, rite capiuntur, ea que occurrunt apud Fl. Josephum, Capite sexto ante citata, de Iconibus Cæsaris aliisque figuris jam factis à populo Judaico nec admittis nec permissis, unà cum Josephi ipsius sententia de Imaginibus animalium omnino nullorum ritè apud ipsos faciendis, expenduntur. Totius hujus rei, apud populum Judaicum, rationem pendere, non ex eo quòd Rerum seu Personarum Simpliciter figuræ essent, sed quòd vereremur ne earum cultus, pro more seculi, divinus inde irreperet. Ea de re alia. Quamobrem Numismatis Cæsaris icone cusis usi sint Judæi, apud Signa interea Romana aliterve suo in solo eam conspici nolentes. Nummis aliis Principum exterorum vultibus insignitis usos fuisse Judæos. De Rhodio numismate Romæ & Parisiis, veluti ex triginta quibus divenditus est Christus, adservato. De eo quòd veterum aliqui habent, nec Pictorem nec Statuarium apud Judæos esse permissum. De Vite aurea tum qua Pompeio ab Aristobulo donata, tum qua supra fores Templi Herodiani. Judæorum hodiernorum de Imaginibus mores, uti & Mahumedanorum. pag. 216.

C A P. IX.

De India in Judaicis apud Claudianum velis Picta, Digressumcula. Judaicæ gentis Splendor singularis & Privilegia tempore Claudiani seu sub Theodosio primo. pag. 237

C A P. X.

Ad interdictum Naturale de Maledictione Nominis Sanctissimi Numinis (quod Noachidarum seu generis Humani Juris communis quòd illustrius est, Caput Ebrais habetur Secundum) seu de Blasphemia melius capiendum, præmittitur Profanationis Nominis Divini, cui opponitur ejusdem Sanctificatio, Genus, velut ejus cujus affine est vocamen, triplex. Profanationis ejusmodi Remissio ante mortis momentum, juxta Ebræos, vœmini perfecta. pag. 246.

C A P. XI.

Sanctificationis Nominis Divini præcepto Noachidas, juxta Ebræos, non teneri. Profanationis Nominis superius ostensa genus nullum, in Interdicto de Maledictione Nominis Universali seu Naturali, contineri; sed horrendum illud Blasphemix genus quo Sanctitas, Potestas, Veritas, Unitas Numinis sanctissimi, sive Convitio seu verborum, contumeliâ proscinditur, sive ex professione actuve aliquo scienter, procacius & consequenter negatur. De verbo ברוך quæ tum pro maledicere tum pro Benedicere sumitur. De lege illa sacra in Numeris, Anima seu persona quæ fecerit manu elatâ &c. excidetur, quatenus ad Interdictum Idololatriæ & Blasphemix solum attingere illud volum Magistri. pag. 251

C A P.

Capitulum Elenchus.

C A P. XII.

De Pœna Profelyti Domicilii ob Blasphemiam seu Maledictionem Num̄inis sanctissimi forensi. Receptor *Talmudicorum sententia de Judæo morte ob Blasphemiam ejusmodi non puniendo nisi expressum nomen tetragrammaton blasphemasset. Ea de re aliorum, uti & Synedrii cui Caiphas in Evangelio præest, sententia diversa. De Judæis in Evangelio clamitantibus, Jesum Christum idè mortis reum quod Filium Dei se fecerat. De Vestibus, blasphemiam auditam aliasque ob causas tam à Sacerdotibus ac Pontifice summo quam à Judæo quovis alio, ex more dilacerandis.*

pag. 260.

C A P. XIII.

De eo quod habetur apud Flavium Josephum & Philonem de Diis Gentium non blasphemandis. Magistrorum sententia de Lege Sacra qua Deorum alienorum mentio interdicitur. Votum aut Juramentum Idoli Nomine. Nonnullorum opinio, ne Gentili, ex lege sacra, licuisse Deo suo seu Gentis suæ (cujus cultui scilicet nondum renuntiaverat) qualicumque maledixisse.

pag. 266.

Liber Tertius;

In quo dispicitur, utrùm ad *Cultum aliquem Divinum alium* præter eum qui *Simplici* jam enarratorum binorum interdictorum (qua *Negativa* sunt) & quæ sequuntur præceptorum reliquorum Noachidarum *Observatione continetur*, obligari voluerint *Ebrai Noachidas* seu *Gentiles*, & ad *Qualem*. Item *Qualis Profelyto Domicilii* seu *Gentili Hierosolymis* alibive in *ditione Israelitica Cultus*, ex *Jure Gentium* sive *Imperativo* sive *Interveniente*, *Permissus*; *qualis Interdictus*. Et quid statuerint *Ebrai* de eo quod est, *an Sabbatum* seu *Septimus*, in dierum à rerum initiis periodis, *Dies Univerſo generi humano fuerit celebrandus*.

C A P.

Librorum &

CAP. I.

Eundem in superius explicatis Interdictis binis, tam Affirmativum quid de Cultu insuper Numini exhibendo, quam Negativum de Idololatriæ & Blasphemie abstinentia, ex Ebraeorum seu Talmudica doctrina mente continetur. pag. 272.

CAP. II.

Proponuntur aliquot quæ Capitis superioris Disquisitioni inserviant. Cultus simplicioris Numinis veri à rerum initiis usque in Mosaiica tempora, ac dein ejus qui aliis præter Ebræos, dum stetit eorum respublica, Gentibus in usu, Consideratio brevis. pag. 276.

CAP. III.

Cultus Divini qui Ebrais ex Lege Sacra in usu, Genetum, Temporum, Locorum Synopsis. Horum quænam sive Permissa sive Interdicta Profelytis Domicilii seu Gentilibus in ditione Israelitica, summam indicatur. pag. 281.

CAP. IV.

Testimoniis fufius confirmatur quod jam ante asseritur de Simpliori illo Cultu Divini Genere, seu quod in Precibus, Adorationibus, Gratiarum actionibus, Holocaustis, aliisque Oblationibus planè Spontaneis ac Votis, circa juris ac rituum Ebraicorum commissionem, consistit, Profelytis Domicilii, aliisque Gentilibus in ditione Israelitica Permissis; Cultu verò Ebraico, qui in Victimis Expiatoriis ac Pacificis (quatenus ab Holocaustis Spontaneis distinguntur) aliisque id genus Sacrificiis, Primitiarum, Decimarum & quæ sunt similium præstationibus habetur, eis Interdicto. pag. 286.

CAP. V.

Testimonia de Festorum Observatione Profelytis Domicilii seu Gentilibus in ditione Israelitica interdicta omnimodâ, utcumque sacris suis Tempora aliàs promiscuè eis permissa fuerint. Talmudicorum item de Legis Mosaiicæ observatione eis ibi vetuâ, Sententia. pag. 295.

CAP. VI.

De Locis tum Interdictis tum Permissis Divino Gentilium Cultui Hierosolymis, Testimonia Ebraeorum. Templum subinde pro Montis Templi extra eam, quæ vulgò pro ipso Templo solum sanitur, structuram, spatium intelligitur. Ibi Gentilium Cultui Locus. Atrium Gentium. Doctorum Virorum è Christianis, de Gentilium Hierosolymis Cultu suffragia. De Gentilium Holocaustis, etiam post Templi excidium, Talmudicorum sententia. pag. 298.

CAP. VII.

De Sententia Christianorum aliquot Scriptorum; Res ipsas, veluti animalia, à Gentili seu Incircumciso in sacrificia ritè non oblatas Hierosolymis, sed tantum earum pretia. Lex sacra qua nititur sententia illa. Magistrorum interpretatio. Alia ex Scriptoribus Christianis circa antiè ostensa. pag. 304.

CAP.

Capitulum Elencbus.

C A P. VIII.

Ex ante allatâ concluditur, Ebræorum sententiam manifestum esse, tum Profelytos Domicilii sui Noachidas reliquos seu Genus humanum univèrsam ad Cultum Divinum, qui in Præcibus, Gratiarum actionibus, Benedictionibus; Holocaustis Spontaneis ac Spontaneis Oblationibus (quibus scilicet peculiâres Ebræorum ritus non commisit) & Votis simplicibus habetur, esse obligatos. Christianorum aliquot hac de re Placita. De Holocaustis illis singularia quedam Ad fusiorem de Septimo die explicationem transiit. pag. 309.

C A P. IX.

Quid de Originis seu Primariæ Sabbati seu Septimi in dièrnam periodu diei, ut Festi, Institutionis Tempore & Loco senserim Talmudici. Obiter de Itinere Sabbatico; & quanta fuerit ejusce mensura atque unde auspicianda. De Chronico Seder Olam Rabba dicto, ejusque Autore & Vetustate. pag. 315.

C A P. X.

De Causa & Ratione Institutionis Sabbati, ex Ebræorum sententia, & ad Quosnam illam pertinere velim. pag. 331.

C A P. XI.

De Loco in Deserto & Tempore (adeoque Mense Mensisque die) Primæ, juxta Ebræos, Observationis Sabbati, ex Præcepto nimirum seu Institutione capite superiori ostensa. Epocha dièrum enumerandorum seu Temporis Nycthemerini, juxta Ebræos aliquot; & de Telluris Umbilico. Primum Sabbatum, unde sequentia pendent, in Deserto observatum, neutiquam fuisse Septimum in periodo à rerum conditu dièrum, non deesse inter Christianos qui existimaverint. pag. 335.

C A P. XII.

Ad Sabbati Observationem, ut Judæos Originarios, sic Profelytos Justitiæ & parili Conditionis reliquos obligari, Profelytos autem Domicilii aliosve Gentiles non item, statuunt Ebræi. Nec Observatio ejusmodi permittitur Profelytis Domicilii. De Peregrino seu Profelyto in legibus de Sabbato sacris, Magistrorum sententiæ. pag. 349.

C A P. XIII.

Quæ, antè de Sabbato ostensis, videantur apud Ebræos advesari; tum eos qui Ebraicè scripsere, tum Phulonem & Fl. Josephum. pag. 354.

C A P. XIV.

Expenduntur atque explicantur quæ, capite in superiore, ex Magistris & Philone allata, receptis eorum de Sabbati Institutione atque Prima Celebratione Observationeque sententiis advesari videantur. pag. 360.

C A P. XV.

Fl. Josephi locum Capite in Decimotertio adductum, si de diei Septimi Cultu alias apud Gentes paritèr atque Ebræos recepto sumatur, ipsi verum Veritati palam re-

Librorum &

tem reluctari. Neque sic intelligendum. Aliæ scilicet Genres neutiquam diem in periodis Dierum Septimum seu Sabbatum Hebdomadicum colebant. Obiter de Sabbati nomine, hujusque & Jejunii apud Scriptores Paganos, Confusio- ne. Calendarium Romanorum Vetus, Orbis dierum Nundinalis. pag. 365.

C A P. XVI.

Qua apud veteres tum Græcos, tum Latinos occurrit, alia item veteribus tributa, quorum auctoritate asserendum videatur, etiam à nonnullis asseritur, Diem Septimum Gentilibus olim coli seu observari, idque velut ex instituto publico, solitum. pag. 381.

C A P. XVII.

Qua capite superiori ex Aristobulo ac Clemente Alexandrino (adeoque ex Hesiodo, Homero, Lino, Callimacho) Luciano, Agellio, Suetonio, Censorino, Ovidio, ac Tibullo, de die Septimi seu Saturni observatione apud Gentiles allata sunt, explicantur. Ea ad Sacrum Diei in periodis dierum septenarii, Septimi Cultum, non omnino attingere. De Sabbati nomine tam Orientalibus quam Occidentalibus accepto pro ipso Die Septimo, quæ Septimus est, perinde ac si Septimum significaret. pag. 390.

C A P. XVIII.

Ostenditur qua capite decimo sexto è Tertulliano, Lampridio, Seneca, de die Saturni, Sabbatis, ac die Septimo asseruntur, non omnino probare cultum diei Septimi Romanis veteribus ex instituto seu publicè receptum. Festa Romanorum quotannis stativa ne Pentecostes numerum, juxta Tertullianum, implese. Calendariis aliquot, velut ex more Romanorum veteri, Dierum Hebdomadas, præ Ogdoadibus, summa cum ositanis a adponi. pag. 405.

C A P. XIX.

Flavii Josephi verborum de Hebdomadis more (quæ ad Gentes universas eum pervenisse ait) Explicatio initur. Cujus gratia quadam præmittuntur. Primum, Dierum per Hebdomadas distributio & Planetarum nominum adjectio, ejusque Vetustas. pag. 413.

C A P. XX.

*De Planetarum in diebus designandi Ordine ejusque Vetustate. 'Επτάζων. Ἡμῶν Σατταρῶν. Zonarum notio, pro Orbibus Spatiis seu Circulis quibus circumferuntur Planeta Septem. Commentitia, apud Judæos aliquot, Planetarum, in diebus Hebdomadis, Ordinis dispositio. Orbis Dierum Hebdomadici constans apud veteres initium in die Solis, quale hodieque manet. De Mahumedanorum *الحوم* seu Die Veneris illis sacro. pag. 424.*

C A P. XXI.

De Ordinis in orbe dierum Hebdomadico Planetarii Ratione. Horarum Præfecturæ, apud Astrologos veteres, Planetariæ. De Horarum vetustate. Priscorum senten-

Capitulum Elenchus

sententia de Heptazoni seu Planetarum in Cælo Ordine. Unde Argumentum nonnullis aduersus denominationis Hebdomadicæ vetustatem, perperam assertur.

pag. 440.

C A P. XXII.

Ordinis Dierum in hebdomade, & Planetariæ eorundem denominationis, Josephi seculo, Usus; in Oriente; in Occidente. Et undenam in vulgus hominum, hujus Observatio adeo fuerit olim disseminata.

pag. 455.

C A P. XXIII.

Scopus Flavii Josephi in verbis illis, quorum gratiâ hæcenus disputatum est, ejusque vera ibi sententia de more Hebdomadis, quem ad gentes uniuersas ait peruenisse.

pag. 468.

Liber Quartus;

Homicidii Interdictum Naturale (quod Noachidarum seu omnium hominum communis Juris Illustrioris Caput est Tertium) cum Temperamentis suis, Limitationibus atque Exceptionibus, apud Ebræos; Jus item Gentium, quo, apud illos, Caput hoc commissum, explicat: adeoque Jus apud eos Tutela sive sui sive aliorum, etiam ex vim inferentis eade, Jus item singulare Zelotarum. Excommunicationis insuper ac Hominis deuoendi, seu Anathematis Jus, quæ cædes humana sive inde reuera permissa, sive permitti à nonnullis credita; Iura item Asyli, tum in Urbibus Levitarum, tum in Altari; Jus vindicis Sanguinis; alia ejusmodi.

C A P. I.

De Scelere Homicidii voluntarii. Ejusdem Genera, & Pœna tum Cælestis: tum Forensis; Ordinaria, Extra ordinem. Nefas abortum inferre, factum in utero extinguere, liberos exponere. Juris discrimen heic, quoad Pœnam, inter Originarios, Poselytos Justitiæ reliquosque ritè Circumcisos, & Profelytos

*** 3

elytos:

Librorum &

elytos Domicilii seu Gentiles in ditione Ebraica degentes. De Vindictis Sanguinis, ex jure cognationis, potestate. pag. 472.

CAP. II.

De Homicidio Involuntario seu quod Casu factum ac Errore. Urbes sex Refugii, seu Asyla. Ceteris Levitarum Urbibus xlii Asyli item jus, sed dispar. Item de Vindice sanguinis. Jus Asyli quale in Altari esset. Horum omnium Jura, quatenus eorum sive Profelytis Domicilii sive Gentilibus aliis in ditione Israelitica, aut legitimus esset usus aut nullus. pag. 485.

CAP. III.

De Poena capitali à Privatis irrogata, adeoque Cæde, apud Ebraeos, Privatis, sed ad morum publicorum amissionem, citra cognitionem forensis variatam, ex causa causam vindictis sanguinis, permittit. Moderamen inculpatæ tutelæ. Ebraei qui Ebraum in Gentilium potestatem traderet; qui in contemptum Numinis præceptum aliquod violaret; Apostatæ, Idololatræ cades. Dolo, ut vita horum nonnullis eriperetur, uti licuit, qualis in Gentilem non adhibendus. De officiis erga Gentiles humanioribus, seu charitate quid senserint Ebraei. De Fortis nece, puerpera salutis causâ. pag. 496.

CAP. IV.

De singulari Zelotarum apud Ebraeos Jure quo criminibus in aliquot atrocioribus deprehensi, à Privatis illico sive impune verberabantur, sive occidebantur. pag. 503.

CAP. V.

Utrum Zelotarum Jus in Negotiatoribus & Nummulariis flagello à D. N. Jesu Christo è Templo ejiciendis, locum habuerit. pag. 507.

CAP. VI.

De Cæde humana, extra Belli, Poenæ, seu Quasi rationem, juxta nonnullos (ex lege sacra, de Anathemate seu אִתָּהּ) Parentibus saltem & Heris permittit; velut Hostiæ humanæ nomine. pag. 515.

CAP. VII.

De verbis Legis illius sacre quâ ultronea cades humana Parentibus & Heris liberis & servos anathemate devotentibus permitti visa est. Et de vario apud Ebraeos Anathematis genere. pag. 519.

CAP. VIII.

Causæ, Ritus, ac Effectus Excommunicationis apud Ebraeos, atque τὸ Cherem seu Anathema quod inde interdum sequebatur. Hujus item Formula ac Effectus. Utriusque Solutio. pag. 529.

CAP. IX.

Neque Consecratum quempiam nomine Anathematis, ut donarii sacri, neque cum qui inter bona in commissum caderet, nec solenniori anathemate, sive ante sive

Capitulum Eleuchus.

sive post excommunicationem, devotum, mortis reum aut eo nomine occidendum fuisse. Atque obiter de Apofynagogis, seu qui extra synagogam fuerant, in Evangelio. Excommunicato Templum ingredi fas. pag. 536.

C A P. X.

De illo Anathematis genere quo expressim Homines ex Jure Belli seu Militari, ma Devoverentur. pag. 542.

C A P. XI.

De Jephthæ Voto, discrepantes Ebraorum sententiæ. Nullo Jure immolandam fuisse ejus filiam consentiunt. Summa Sententiæ Ebraorum, de cade humana. Lustratio post eadem etiam licitam. pag. 550.

Liber Quintus.

De Concubitu agit, ex Jure ab origine rerum Naturali, illicito; De Matrimonio item, Concubitu, & Divortio, juxta eos, ex eodem jure; De accessione Interdictorum Revelationis Turpitudinum, quæ in Levitico habentur, quatenus ad Gentes alias illa spectare velint Ebræi. Et demùm de Jure Gentium huc attinente, id est Jure quo sive Profelytos Iustitiæ aliosve non ex originariis circumcisos, sive Profelytos domicilii aliosve alterutrius sexus Gentiles, tum in re Matrimoniali tum in eo qui etiam extra Matrimonium fit Concubitu, Nationi suæ seu Originariis sive vetitos sive permisos tradunt.

C A P. I.

De Concubitu illicito. Tum qualisnam concubitus ex Jure Naturali ante Legem Mosaicam illicitus habeatur, tum Qualis postea ex ipsis ejusque legibus, juxta Ebraorum sententiæm generatim indicatur. pag. 557

C A P.

Librorum &

CAP. II.

Quomodo, etiam è Verbis Sacris, eliciant Talmudici, illicitos ab ipsis rerum primordius, atque ante Legem Mosaicam, concubitus. pag. 561.

CAP. III.

De Jure Matrimoniali atque operæ Liberis dandæ, ad quod ab ipsis rerum primordius obligari volunt Ebrai ipsum genus humanum. Et primò de Origine ejusdem atque Necessitate. Obiter de Essenorum abstinencia à consortio muliebri. pag. 565.

CAP. IV.

Consensu, sed non sine Concubitu, ex Jure Noachidarum seu Naturali, ante legem Mosaicam, fieri matrimonium. De Innuptarum tunc Concubitu. Quid de eo, ex lege Mosaicam novatum velint. Et de Magistrorum in lege תּוֹנֵה & קְדוּשָׁה, quod scortum seu meretrix vulgo vertitur, recepta quantum ad hanc rem, interpretatione, & de meretricis mercede non offerenda. pag. 572.

CAP. V.

De Ritibus Nuptialibus qui, velut ex jure seu moribus ante Legem Mosaicam in usu, eliciuntur è sacra historia. pag. 579.

CAP. VI.

De Polygamia ex Jure Naturali, seu Universali illo quod tum ante Legem Mosaicam, tum post, juxta Ebraos pariter obtinuit. pag. 582.

CAP. VII.

De Divortio ex Jure Naturali seu Omnium, juxta Ebraos ante legem Mosaicam seu extra illam, Communi, ac de Concubinæ & Uxoris nomine; & obiter de vocabulo Anglicano *whore*. pag. 589.

CAP. VIII.

De Primorum Parentum liberis, & de Conjugiis inque eis Cognationis (veluti Fratris, Sororis, Filia) sub ipsis rerum Initiis, ratione. pag. 598.

CAP. IX.

De ratione Cognationis habitâ in Conjugiis, inter ipsa rerum initia & tempus data Legis Mosaicæ. pag. 607.

CAP. X.

Quomodo Cognationis atque Affinitatis gradus, quâ amplexibus conjugalibus sive à primis rerum initiis sive ex lege in Levitico tradita, fuerint impedimenta, simul intelligant Ebrai. pag. 613.

CAP. XI.

Quomodo & unde velint Ebrai, Gentiles, & Quales, legibus de Incestu in Levitico

Capitulum Elenchus.

vitico *latius contineri. Obiter tum Orientalium tum Occidentalium veterum, Christianorum, Mahumedanorum, circa Confluineorum conjugia Mores & Scita.*

pag. 619.

C A P. XII.

De Matrimonio & Coitu, quæ sive vetitus sive permissus inter Judæos & Servos ac Ancillas exterae originis, sed in Judaismo, citra libertatem, cooptatos. Gentilium, qui Judaismo nondum nomina dederant, Matrimonium & Coitus Judæis illicitus. Non unica tamen Magistrorum de interdicti illius initio aut causâ sententia. Quinam ex natalibus Servi ac Gentiles habiti.

pag. 638.

C A P. XIII.

De singulari jure quo militi Ebræo cum Captiva Gentili, prædæ suæ parte, semel ante nuptias nefas non fuisse aiunt concumbere; quacum tamen Concubitum ei non fuisse, citra nuptias, iterandum.

pag. 643.

C A P. XIV.

Quatenus variatim interdicta haberentur sive Originariorum & Profelytorum (Justitia) sive Profelytorum & Israelitidum, originis extera nomine, Conjugia. De Nethinæis ab Israelitiis conjugii arcendis decreta. Profelytorum diversa invicem conditionis, proles qualis.

pag. 646.

C A P. XV.

De Rahaba, Timna hæc puella ac Dalila Profelyta. Item de Salomonis uxoribus, Extraneis in sacra scriptura dictis. Et de liberis ex conjugio gentis nomine interdicto susceptis. Ex Genere, non à Loco, Nationem Ebræis semper denominari.

pag. 651.

C A P. XVI.

De Originariorum aliquot conjugii Profelytis Justis & Libertinis etiam & Ancillis, permissis, quæ interim Originariis ceteris vetita sunt. Scilicet Mamzerum & Eunuchorum.

pag. 654.

C A P. XVII.

Servorum atque Ancillarum, à Gentilibus in Servitutem redactarum; Cognationis nullam, ne quidem post Judaismo susceptum, ante manumissionem, apud Ebræos, in re Concubitus, rationem esse habitam. Et de eorum Contuberniis:

pag. 660.

C A P. XVIII.

De Profelytorum Justitia & Libertinorum, inter se invicem aut tum Gentilibus, Conjugiis. Et qualisnam eorum Cognationis, dum Gentiles erant, item posteriorum in Sanctitate, id est postquam Profelyti facti sunt, natorum, in re matrimoniali seu Coitus interdictis, habita sit ratio.

pag. 664

C A P.

Librorum &

C A P. XIX.

Patrum & Historicorum Christianorum Veterum sententia defenditur; scilicet Herodem Magnum Regem, ab Antipatro Idumæo dicto adeoque (uti aiunt aliqui) Judæo, è Cypro foemina Gentili uxore sua susceptum, ex ipsis natalibus Alienigenam, nec Judæum fuisse.

pag. 669

C A P. XX.

Expenduntur quæ in Patrum de Herode Magno sententiam à viris doctissimis afferuntur ex eo quod pater avusque ejus essent Idumæi, adeoque, ut aiunt, Judæi. Et de Profelytorum eorumque Posterorum quæ Universitate, Ecclesia seu Civitate Ebraica sive donabantur sive arcebantur, tum Jure tum Peregrinitate.

pag. 674

C A P. XXI.

Utrum sive Herodem sive patrem ejus sive avum ita Idumæum fuisse constet, ut ex Idumæis qui Judæi seu Profelyti Justitiæ integri, sub Joanne Hyrcano Rege, facti essent, eorum ullum fuisse sit credendum. Et de statu Herodis servili, ac de Semijudæis seu Profelytis imperfectis. De Fraternitate Herodis Antipæ & Philippi filiorum Herodis Magni.

pag. 679

C A P. XXII.

Qua ratione ad verum fuerit, Agrippam Regem fratrem Israelitis fuisse, adeoque non alienigenam, quemadmodum ab eis ipsi publice est acclamatum; tamen si esset ex Herodis alienigenæ nepotibus.

pag. 687.

Libri Sextus.

Quintum Juris Noachidarum seu Naturalis, quod Illustrius est, caput seu *Furti Interdictum* complectitur; quæ Originarios, quæ Profelytos sive Justitiæ sive Domicilii, aliosque spectat. Et de *Adquisitione & Translatione Domini* tum *Personarum* tum *Rerum*, cum *Modis* suis ac *Temperamentis*, tum ex *Jure Pacis* tum ex *Jure Belli* nasci solitis, Talmudicorum scita sententiasque aperit. De

Capitulum Elenchus.

rit. De rerum Occupatione; Alienationum item & Contractuum formulis atque vi. De Jure Egenorum seu Mendicorum; Servitute, Usuris, Bonis aleâ lucrifactis; aliis selectis quæ ad Dominium & obligationem permissionemque circa illud ex jure Pacis versantem attinent. De Jure Bellico, Victoriâ, Deditioe, Federibus, Tributis; Numismate Censûs, & Didrachmi Pensitatione, in Evangelio; Captivis.

CAP. I.

Quid Furti nomine heic contineatur. De Hominum consensu & interposita, circa Rerum Personarumque Dominium ejusque Temperamenta & Modos, fide servandâ, Præceptum Interdicto hoc, ut prævium, includi. Consensus ejusmodi usus. Supremum Numinis intereâ Dominium, unde sine intermedio, interdum, cis universalem in rerum initiis donationem, homines domini facti. pag. 693.

CAP. II.

Quomodo Noachidas seu Gentiles Interdicto Furti teneri statuunt Talmudici. Actus eorum in ditione Ebraicâ aliquot Furta fuisse, quales iu Judæis liciti. Undenam id. E diligenti Temperamentorum & Modorum Dominii (quorum exempla è vetustissimis apud Ebræos sanctionibus singularia afferuntur) consideratione Furta dignosci. pag. 698.

CAP. III.

Dominium ex diversitate persuasionis circa sacra, apud Ebræos regulariter non omnino pependisse. Furtum etiam ab ipsis tam in Gentilis bonis contrectandis quàm in bonis Judæi, commissum statuebant. De Fraude & Mendacio, tum circa damnum quod Interdicto Furti immittitur, tum simplici, citra ejusmodi damnum. Quod de bonis Gentilis non invadendis tradunt, ad Jura Pacis tantum attinere, non ad Jura Belli. De terminis Confiniorum non dimovendis. pag. 706.

CAP. IV.

Selecta quadam de Dominii Adquisitione & Translatione, atque Obligatione & Permissione qua circa illud versatur. Quorum primum est de Dominio ***** 2 *ex*

Librorum &

ex simplici Rerum occupatione adquirendo. De Rebus nondum Occupatis; Rebus Derelictis, & Deperditis. De Profelytorum Justitiæ, qui sine herede morerentur, Bonis, & de Restitutione rei ab eo ablata Sacerdoti Ephemeria tunc munus obeunti præstandâ. De agro à Gentili sine syngrapha Israëlitz vendito. Occupationis tituli ortus. pag. 711.

CAP. V.

De Alienationum & Contractuum formulis atque Obligationis vi ex earum apicibus pendente. De Pretio rei mobilis vendita vero valori, sexta parte aut majore, impari. Profelyti Justitia Testamentum, Donatio. pag. 718.

CAP. VI.

De Jure apud Ebraeos Egenorum singulari; Angulo segetis, Spicilegio, Racematione, Uvis deciduis, frugibus per Oblivionem in agro relictis, Decima Pauperis; Eleemosynis; etiam sententiâ forensi exigendis. Mira in erogandis his atque tum pristinâ tum præsentî pauperum conditione considerandâ, ratio. E Gentilibus Pauperes (nisi Profelyti Domicilii essent) juris Egenorum apud Ebraeos non omnino participes. Profelyti Domicilii participes Eleemosynarum; non alicujus reliquorum quæ sunt pauperibus debita. Utrum extremæ Pauperis Necessitati Dominium privatum ex Jure Naturali, juxta Talmudicos, cederet. pag. 723.

CAP. VII.

De acquirendo Personarum juxta Ebraeos, in Pace, Dominio. Servi Ebræi tum ex sui venditione, tum ex additione Fori. De Filia, Patri additione, ancillâ factâ. Ebræus addictus in servitutem Profelyti seu Gentilis, ex venditione sui. Et de horum libertate seu Dominio sui redeunte. pag. 737.

CAP. VIII.

De Servis à Gentilibus in Pace apud Ebraeos acquisitis; eorum discrimine, ministerii naturâ, manumissione, posteris, Bonis. Obiter de Munere singulari Calceum domini Solvendi, seu Exuendi. pag. 743.

CAP. IX.

Leges Sacre de Usuris. Talmudicorum de eis sententiæ. Usura præstituta seu propriè dicta. Pulvis Usuræ. Quasi Usura. Usura præcedens, subsequens. Qualisnam Usura ex sententiâ fori restituenda; qualis non. Actus aliqui ex Jure superinducto vetiti, ne subdole Fœnus dissimularent. Alii permitti, qui Fœnoris accepti instar. Exceptio de Bonis Orphanorum, pauperum; id genus aliis. Usura incerta. pag. 748.

CAP.

Capitum Elenchus.

CAP. X.

De Usurarum jure, apud Ebræos, quæ Profelytos Domicilii aliosque Gentiles respexit; etiam & Judæos Apostatas. De Gentili, Profelyto Justitiæ factio, postquam scænorum sive dederat sive acceperat ab Israelita mutuuum, nondum redditum. Quid Mahumedes de Usura. pag. 755.

CAP. XI.

De bonis Aleâ, aliove quovis certaminis genere lucrifactis; ac de Lusibus ejusmodi. De Avibus aliisque animalibus sic instituendis ut exeuantia redirent, in domini commodum, illicum more, comitatoria. De retibus Columbarum Capturæ tendendis, & Columbariis extruendis. pag. 759.

CAP. XII.

De Rerum & Personarum ex Jure Belli, Dominio acquirendo. Et primò de Justis, tum juxta Ebræos tum alios Orientis populos, Belli causis. pag. 764.

CAP. XIII.

De Belli, ex Jure Ebræis aliisque Gentibus interveniente, Indictione. pag. 771.

CAP. XIV.

De Federis ineundi ratione & capitibus, ubi hostes se dederent. pag. 773.

CAP. XV.

De Federis & Deditiois averfatione, belloque inde inferendo. Disciplina militaris de arboribus frugiferis in hostico non succidendis. Temperamentum Domini, ne quis rem suam planè destrueret. Et de loco fugæ in obsidione hosti relinquendo. pag. 778.

CAP. XVI.

De Urbibus, Regionibus, Personis subactis, Captivis, Hostibus casis sepeliendis, Prædâ, hujusque Distributione; ex Jure belli Ebræis in usu. Quid nomine Terræ Israel reverà venerit. pag. 781.

CAP. XVII.

Ebræorum, de aliarum Gentium jure bellico, sententia. Gentilium commilitio se, ex Contractu publico, seu federe atque aliâ immiscebant. Ad Tributorum ex jure Victoriæ; Deditiois, Federis præstationem se obligatos professi sunt; Refragantibus subinde eorum nonnullis. De Numismate Censûs in Evangelii. Quid Cæsaris & Augusti nomina denotarent lingua Hierosolymitanâ. pag. 788.

Librorum &
CAP. XVIII.

De Didrachmi *pensitatione in Evangelio. Illud fuisse, Tributum Cæsarianum. Reges Terræ quinam ibi. Universi Israelitæ Filii Regum diverbio solenni dicti. Quid ibi Filii seu liberi Regum. Semificti, seu Didrachmi sacri pensitatio annua usque ad Vespasianum, Hierosolymis in sacros usus præstata. Objectiones diluuntur.* pag. 805.

CAP. XIX.

De Servitute Personali seu Libertatis naturalis deminutione, quatenus ex Jure Gentium aliarum Bellico, juxta Ebraeorum disciplinam, ea sequeretur. Discrimen inter Servituten personæ inhaerentem, seu intrinsicam & eam que in ministeriis tantum servilibus cernitur seu extrinsecam. De illo Judæorum, in Evangelio, Nemini servivimus unquam. De Captivis & more eorum, apud Ebræos, redimendorum. pag. 813.

Liber Septimus.

Agit de *Noachidarum Juris Illustrioris capite Septimo, quod est de Membro animalis viventis; item de Carnis & Sanguinis esu. De Minoribus infuper seu Obscurioribus Juris Naturalis, juxta Ebræos, Capitibus. De Honore Parentum. De Capite Juris Naturalis Illustrioris Sexto, seu de Judiciis; Tum quâ ex jure simpliciter Naturali illud intelligendum, tum quâ Iudicia in Profelytorum Domicilii regimine apud Ebræos erant exercenda. Accedit de Iudicio Divino, quâ ex illo sive Pœna sive Præmium Cælitus ex Ebræorum sententia expectanda fuerit, dissertatio. Et demum de sententia eorum qui volunt, non solum vestigia Præceptorum Septem quæ tractavimus,*

Capitum Elenchus.

mus, inesse in sacra *Iobi historia*, verum etiam in *Synodo Apostolorum Hierosolymitana*.

CAP. I.

De capite Juris *Noachidarum seu Naturalis Septimo, seu Membri animalis viventis esu*; Et de esu Sanguinis. *Discrimen inter Pecorum, Ferarum, Volucrum Sanguinem, atque Piscium, Locustarum id genus aliorum; item Humanum. Mahumedanorum, de Sanguinis esu, scilicet.* pag. 824-

CAP. II.

De Minoribus seu Obscurioribus Juris Naturalis, *juxta Ebraeos, capitibus. Et de Parentum honore, atque ejus interpretamentis quibus ei derogatum ibant. De loco illo Evangelii illustri, Corban (quod est donum) quodcumque ex me tibi profuerit. Mira de Votis disciplina.* pag. 832.

CAP. III.

De Heterogeneorum usu, *Fratriæ ubi frater sine prole obierat, Connubio, Castratione, aliis obscurioribus, quæ, juxta nonnullos Ebraeorum, ad Noachidas attinerent.* pag. 839.

CAP. IV.

De Judiciis seu Capite Juris *Noachidarum seu Naturalis Sexto. Quidnam Judiciorum nomine Talmudicis veniat. Domus Judicii seu Forum superius Divinum, aut Cæleste. Inferius item seu Humanum & Terrestre. Periocha Chaldaica de Caini & Abelis circa Judicia seculi futuri altercatione. De Judicio Divino. Sensus Capitis Sexti generatim indicatur. Insequentium Ordo.* pag. 843-

CAP. V.

Talmudicorum de Judiciis, quæ simpliciter Noachidis imperantur, Traditio. Eorum de Pœnis præstituendis sententia. De Thamaris, nurus Juda, delicto ac Judicio; ac de Diña à Sichemo violata. pag. 847-

CAP. VI.

Judicia circa Juris Naturalis capita Illustriora, *in Gentium diuisionis Israheliticæ regimine tantum, exerceri solita. Judices qui eis præessent seorsim constituti; etiam Profelyti Domicilii ritè constitui potuerunt. Sexus discrimen. Pœna Gladii, Furto Gentilis irrogata, aliis item delictis quæ mitius in Judæis puniuntur. Nullam pœnam obscurioris Juris Noachidarum capitis alicujus violationi immisisse.* pag. 853-

CAP.

Librorum & Capitum Elenchus.

CAP. VII.

De Judiciis quibus in ditione Israelitica suberant Profelyti Domicilii ob Jus ibi Gentium, seu quod Naturale non habebatur, violatum. Pœnæ Singulares Profelyto ejusmodi ob Sponsæ Ebraicæ (qualis in jure Noachidarum non agnita) coitum, irroganda. Profelytus Domicilii reus & dein Justitiæ Profelytus factus. Minor, Surdus, Mentisinops. Profelytus Justitiæ Judicis pœnalibus, ex Jure Israelitico exercendis, præesse rite nequibat, nedum Profelytus Domicilii. pag. 858.

CAP. VIII.

De Judiciis Extraordinariis sive ubi Ebræus aut Gentilibus binis aut Ebræo & Gentili arbiter receptus esset, sive ubi Ebræis orirentur cum aliis Gentibus actoribus, veluti Africanis, Ægyptiis, Arabibus, sive de Territoriis sive de Bonis aliis controversiæ. pag. 863.

CAP. IX.

De Judicio Divino, & Pœnâ Præmioque cœlitus, juxta Ebræos, expectando. Excisionis Pœna, juxta nonnullos, triplex, adeoque de Immortalitate Animæ Talmudicorum aliquot sententiæ. pag. 871.

CAP. X.

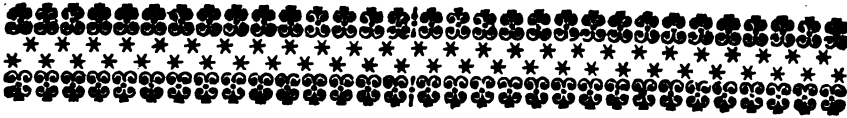
De Pœnis & Præmiis Fori Superioris, Cœlestis, seu Divini, quæ ex Ebræorum sententiis, ad Noachidas seu Universalium genus humanum attinent. pag. 876.

CAP. XI.

Capitum illustriorum Juris Naturalis seu Noachidarum vestigia expressissima in Jobi historia, ante Legem Mosaicam, saltem non ubi Mosaica lex, quæ Mosaica seu Ebraica, obtinuit, conscripta. pag. 878.

CAP. XII.

Præceptorum seu Interdictorum Noachidarum, seu Universalium, quæ illustriora hæcenus ex Ebræis ostensa sunt, vestigia in Canone Synodi Hierosolymitanæ ab Apostolis celebrata, juxta nonnullos, reperiri. Quæ de re disquiruntur. pag. 882.

DE
JURE NATURALI
 ET
GENTIUM

Juxta Disciplinam
 EB R Æ O R U M,
 LIBER PRIMUS.

In quo Operis adgrediendi ratio, Ebraica Philosophia, quæ Barbarica pars erat per insignis, Dignitas, Disquisitio Generalis de Jure Naturali seu omnium hominum ab ipsis rerum initiis Comuni, ejusque Ortu ac Sedibus, Ebraorum ea de re Sententia, & demùm Illustriorum, juxta illos, Juris ejusdem Capitum designatio continentur.

CAP. I

Tum Philosophorum Theologos, qui sive de Officiis Hominum Naturalibus seu Jure Naturali simul & Summo Bono, sive de Civili Gentium Jure seu Disciplina accuratius egerunt, non solum sibi Consona sed & Diversissima Aliorum instituta ac placita operosius corrogare & perpendere meritisimò solitas. Nullibi autem apud veteres, sive Græcos sive Latinos, Ebraorum, id est, Gentis Numini aded olim peculiaris, de Jure Naturali placita seorsim seu ad eorum mentem designari. A recentioribus persunctoriè nimis ea tangi. Instituti demùm Ortus & Ratio.

A

Quod

Quid in Nobilissimâ illâ Philosophiæ severioris parte, quâ doctrina Moralis atque Civilis vitæque Humanæ Norma sive tradi sive tractari solet, continetur, id universum aut Circa Officia versatur ad quæ homines tum erga Numen Sanctissimum, tum ipsi erga se invicem, sive ex Affirmatione sive ex Negatione expressâ qualitercunque obstringuntur, aut circa ea, quæ Adiphora manent, aut demùm circa Accessiones illas atque selectiora Sanctitatis seu Beatitudinis Complementa, quæ, velut officii jam dictis superstructa, Gradus illos conficiunt, quibus ad Summum Bonum Finemque perfectissimum, qualiscunque is pro vario hominum ingenio, statuatur, ascenditur. In Officiis autem illis locum obtinent primum *τὴν πρώτην καὶ Φύσιν* seu *Prima Natura*. Atque hæc sanè sive velut columnæ, cui innitantur cætera, robustissimæ munus obeunt, sive qualem ferè habet ad vectis, libræ, cunei, trochleæ, aliorum in Staticis & Mechanicis motum circulus (qui *πάντων τῶν τοῦτων ἐχρήσθη ἀρχὴ ἀρχῆ*^a *omnium talium continet causa principium*) rationem præstant JURIS NATURALIS nomen simul induere solita, atque in re Civili & Morali planè fiunt *καθ' ἑλκ πρώτων* seu *universaliter prima*. Juri huic Naturali accedit, ut dignitatis præ reliquis, quotquot Civilia sunt, Singularis, Jus illud Illustrius GENTIBUS diversis, variatim sive ex Imperio sive ex pacto INTERVENIENS. Tam de Officiis illis quam de Accessionibus, quas diximus, habentur passim Disputationum ingentes à Philosophis, Theologis, Jurisconsultis, congestæ moles. Atque hæc quidem non solum perquam Solenne est ea, quæ apud alios, sive sui ipsorum persuasionibus, sive coeruum sectarumque, quibus immiscentur disciplinæ aliterve sive consona sive viciniora occurrerint, exhibere, verùm etiam contrarias & discrepantes pariter opiniones & sectarum aliarum dogmata ac scita sæpissimè sollicitiùs adferre. Idque non sine causis certè gravissimis. Nam non sua modo sic auxiliariis suffragiis haud parum firmant, sed & insuper, adversà refellendi, obscuriores quæ suas dissidentesque sententias inter meant confinium ipsissimas lineas detegendi designandique,

* Aristot. in
 Mechanicis.

proximantis subinde Vero Falsi ac simulantis larvam exuendi, id genus cætera, quæ in accuratiori veritatis indagatione adhiberi solent, peragendi ansam commodius arripiunt. Ita Academici, Peripatetici, Stoici, Epicurei, Sceptici, alii, interdum pro re natâ in partes trahuntur; nunc instar Finitimorum Amiciorumq; ostentantur; nunc pro adversariis indicati, argumentorum telis petuntur à Scriptoribus, qui singuli suam Philosophiæ Sectam ut castra, quibus additissimi sunt, acriter propugnantes, eo tutiùs id faciunt quo habent quid & quantum fuerit copiarum tum hosticarum tum subsidiarum federatorumq; exploratius. Ad hunc modum Aristoteles, Cicero, Seneca, Sextus Empiricus, alii. Unde & operæ pretium habitum est insigne, diversas omnigenùm Philosophorum sententias scriptis sedulò mandare; quod fecere non modò Laërtius, Plutarchus, Hesychius Milesius, id genus cæteri, quorum lucubrationes ejusmodi etiamnum extant; verùm etiam & Philosophorum ille facilè princeps Aristoteles ^b in libris illis de Architzæ, Speusippi, Xenocratis, Timæi, Pythagoræ, aliorum placitis, qui cum non paucis eiusdem operibus aliis ante secula compluria interciderunt: ut illorum qui *περὶ αἰσθησέων* seu *de Sæctis*, *περὶ δογματῶν* seu *de Opinionibus*, *περὶ βίῶν* seu *de Vitis*, *περὶ ἀδόξης* seu *de Successione* Philosophorum eorumque disciplinæ scripserunt turbam jam nullibi extantem sed Laërtio, Eunapio, aliisque citatam prætermittamus. Nec parùm laborarunt viri aliquot id genus summi in plurimarum Gentium atque Rerumpublicarum moribus atque institutis, idque tam Barbariæ quàm Græciæ veteris, diligenter corrogandis memoriæquæ tradendis; ut scilicet eorum, utcuque diversissimorum, rationibus atque momentis ritè perpensis, ea tandem elicerentur, quæ Moralibus Civilibusque studiis, maximè verò tum Juris Universalis seu Naturalis tum eius, quod Gentibus seu populis integris (quorum autoritas non omninò negligenda) intervenit, indagationi conducere possent. Inde est quod Aristoteles etiam volumen conscripserit *Νόμιμα Βαρβαρικά* nuncupatum, id est *Mores atque Instituta Barbarica*, seu populorum qui extra Græciam sedes habuere. Ante plurima secula quidem perijt illud. citatur autem tum Apollonio ^c tum Varroni ^d. Sed

^b Laërtius lib. 5.

^c Hist. Mirab. II. ^d De ling. lat. lib. 6.

^a *Adversar. apud Varronem ante Turnebi^c emendationem malè legebatur Nomina Barbarica pro Nomima.* Memorat etiam ipse Aristoteles *Συνηγμένας πολιτείας^f seu Republicas congestas* (quas à Laërtio ^g πολιτείας πόλεων *Civitatum regimina* dici opinor) quarum ex consideratione atque veterum placitorum observatione *τὴν πρὸ αἰθρώπινα Φιλοσοφίαν* seu *Philosophiam* illam quæ ad res attinet *Humanas*, id est doctrinam *Moralem & Civilem*, post *Ethica* ad *Nicomachum* absoluta, perficere est adgressus. Regiminum illorum seu rerum-publicarum sic ab eo in corpus unicum collectarum numerus erat centum quinquaginta octo. Mittimus quæ habuit alia ejusmodi opera, veluti *δικαίωματᾶ πόλεων* seu *Civitatum forensia^h*, præter *Politico*rum libros octo, qui ex hujusmodi suppellectili ejus tantum superstitites id genus disciplina sunt haud parum referti. Hujus etiam Discipulus *Theophrastus* præceptorem imitatus est. De utroque *Ciceroⁱ*; *Omniū ferè Civitatū non Græciæ solum, sed etiam Barbariæ, ab Aristotele, Mores, Instituta & Disciplinæ; à Theophrasto, Leges etiam cognovimus.* Et quatuor ejusdem *Theophrasti* libros *πολιτικῶν ἔθῶν* seu *Morum Civiliū*, inter id genus alios, expressim memorat *Laërtius^k*. Non dissimili consilio *Dionysius Metathemenos^l* librum *περὶ βαρβαρικῶν ἔθῶν* de *Moribus Barbaricis* composuit: uti *Nymphodorus Amphipolites^m* *περὶ Νομίμων Ἰσσίας* de *Moribus atque institutis Asiae*, quem item ipsum *Νόμιμα βαρβαρικὰ* seu *Barbarorum ritus ac instituta* nuncupari existimo apud *Clementemⁿ*. Scripsit itidem *Anacharsis Scythæ* volumen ^o de *Moribus atque institutis tam Scytharum quam Græcorum*: atque *Hecataeus* opus ^p de *Ægyptiorum philosophia* quod tam *Theologiam* quam *Jurisprudentiam* eorum est complexum. Sed & hæc itidem temporum injuriâ, ut innumera ejusmodi aliâ, intercidere; quemadmodum & pars pleraque *πολιτικῶν* seu *Rerumpublicarum* *Heraclidis Pontici*, qui huic *Philosophandi rationi* sedulo separatè immiscuit. *Theologi* insuper veteres, *Patres* in primis dico nascentis *Ecclesiæ Christianæ*, de *Veritate Catholica* stabilienda agentes, non solum numerosissimas portentosaque ex luxuriantibus illis simul & distractissimis ævi ingeniis pullulantes hæreses, verum etiam

Græcæ

Græcæ Latinæque Philosophiæ scita atque alia ejusmodi tam Christiani smò dissona quam consona usque adeò enarrant, ut nec prætermitti interim velint prorsus explosâ. De hæresibus res est manifestior, quia eas diligenter in volumina cognomina contexuere Epiphanius, Philastrius, alii, quos & recentiorum seculorum aliqui sunt imitati. Etiam de eis obiter nec rarò aliis in scriptis patrum occurrunt quamplurima. De Philosophiæ scitis obscurior res non est ei qui præter jam citatos, Justinum, Clementem Alexandrinum, Tertullianum, Lactantium, Minutium Felicem, Hieronymum, Ambrosium, id genus alios diligentius paulò consuluerit. Et tamen si *Patriarcha Hereticorum*^a aliisque summæ infamiæ nominibus, à patribus hisce solent Philosophi veteres appellari, nihilominus fatentur & ipsi interdum patres *nullam^r Sectam fuisse tam deviam, philosophorum quempiam tam inanem, qui non viderit aliquid ex vero; & totam veritatem & omne divina religionis arcanum philosophos attigisse, sed, aliis resellentibus, defendere id, quod invenerant, nequivisse, quia singulis ratio non quadravit.* Adeo ut rem ipsam optimè complectatur Clemens^r, dum Gentilium Philosophiæ *καθάπερ καὶ τῶν καρῶν ἔ πᾶν ἰδιώδιμον quemadmodum & nucum totum non esse comedendum* ait, verba faciens de eis qui cā pascebantur. Ut sunt putamina rejicienda, sed nuce comedendæ, sic placita habent Philosophi non pauca inter errores manifestos connumeranda vitandaque; nec intereà aliis carent quæ, utpote aut veritati satis ipsâ cognata aut temperamentis paulò reformata, fuerint cum primis amplexanda. Summa est; non solum congeneres consimilesque sed & perquam dispares aliorum qualescunque sententias rationesque inservientes impensissimè voluisse veteres illos (quos etiam & recentiores, qui simul & cordatiores sunt, non rarò imitantur) explorari, congeri, animadverti, perpendi, ad posteros transmitti. Ut scilicet ita quid ipsis scholæque à se propagandæ statuendum, retinendum, rejiciendum foret, dignosceretur & quod seligerent, argumentis fulciretur tum faciliùs tum securiùs. Qua de re in primis studiosos non semel monuit olim etiam Aristoteles.^r Atque ut in physicis, non solum ex Diverfo sed ex Contrario, in Diverfi

^a Tertullian. advers. Heret. cap. 8. Lactantius lib. 7. seu de divinis præmio. cap. 7.

^r Strom. a.

^r Topic. 1. cap. 12. & 1. de Calo. text. 98.

invicem & Contrarii natura exploranda; quemadmodum itidem ex Remissione, in natura Summi investiganda, subsidium non raro habetur non contemnendum; etiam pænè dixeram, sicut ex Lateribus non solum angulos continentibus sed etiam oppositis, Anguli ipsi in trigonis sive planis sive sphaericis dimetiendis, præter aream, certius mensurantur; ita fermè Aliorum quotquot scdulo ac seridò philosophati sunt Epichiremata ac Placita sive Confinia sive quomodolibet cunquè Diversa, etiam Vero adversissima, accuratiùs indaganti opem crebrò præstant per insignem. Hinc etiam Euclides¹

¹ Proclus in
lib. 1. Euclid.
lib. 2. cap. 5.

ipsorum Mathematicorum *ὑποθέματα*, seu *Fallacias* atque *Aberrationes* singlari congeffit volumine. Similiter de aliis scientiis fecere alii. Ne scilicet qualicunquè aliorum rationis usu atque examine quàm suæ, quantum fieri posset, magis carerent. Ita veteres mutuas in disquirendo tradidèrè quasi operas *τῶν ἄλλοις ἀλλήλοις ἀντιπαροχόμενοι* seu *alii aliis quod dcerat invicem subministrantes* quod ait Leonidas^x in epigrammate de Cæco & Claudio. Unde demùm nata est philosophia illa singularis, atque præstantissimo illo patre Clemente Alexandrino^y iudice, omnium præstantissima adeoque præcæteris amplexanda quæ *ἐκλεκτικὴ* dicta est, quia in perspicacitèr seligenda ex singulorum, qui præierant dogmatibus Philosophiæ, materie versabatur. Hac primò usus est Potamo Alexandrinus *ἐκλεξάμενος*,

^x Antholog.
1. cap. 4.

^y Stromat. 1.

quod ait Laertius^z, *τὸ ἀρίστον ἐξ ἐκάστης τῶν αἰρέσεων* qui *selegit quæ sibi placuere de Singulis Philosophorum Sectis*. Sub Augusti scilicet^a initia. Nimirum probè norunt eximii isti indagatores Veritatem sæpius sive in abdito sive in obscuro latentem, non aliter ferme ab Intellectu humano capi quàm ab Oculo solent Corpora sive longiùs dissita, sive in luce satis temperatâ neutiquam posita, aliterve sive primum ac unicum sive indiligenter nimis utcunquè iteratum aciei intuitum aut fugientia aut fallentia. De horum alicujus Colore, Figura, distantia, Magnitudine, Loco, Motu, quærat. Ubi oculi sunt depravati, res ipsis solis planè in desperato est.

^z in proamio.

^a Suidas in
Potamone.

*Lurida præterea sunt quacunque tventur
Arquati* ———

Multaque sunt oculis in eorum denique mista

Quæ contagæ sua palloribus omnia pingunt.

Quod ait Lucretius ^b. Sed detur Lyncei acies, optimus undiquaque ^{lib. 4.} habitus, atque omnimodâ contagione præviâ prorsus liber. Color nihilominus pro varietate lucis tam incidentis quàm reflexæ aliter atque aliter se ingerit; ad eò ut etiam nigra interdum albescant, hæc crebrò viridia, flava, quod & de reliquis est dicendum, simulent. Sphærica etiam & cylindrica plana, circuli ellipses, quadrata oblonga, ingentia minima, in longinquo posita propinqua, æqualia inæqualia videntur, & verè parallela

Paulatim ^c trahere angustæ fastigia con.

^c Edem ibid.

Alia apparent fracta, dum revera sunt integra, ob medii diversitatem. Extra verum item locum; ut non solum nummus in vase per aquam obliquè visus, sed etiam præter stellas cæteras Sol ipse per vapores, nubeculas, ac aërem humidiorum. Parallaxes itidem nimium oculi aciem fallunt; unde in primis tot de stellarum aliquot novarum & cometarum locis, atque utrum in æthere cœlesti an in eo, qui Lunâ inferior est moverent, disputationes inter Mathematicos etiam egregios habitæ. Quiescere insuper dum velocissimè movent, videntur corpora quotquot movent cœlestia. Movere non rarò quiescentia; ut Navigantibus

● ——— *Portusque Urbesque recedunt.*

At verò ex diligentiori sæpiusque tum variato tum accuratiùs iterato intuitu, crebra item stationum oculique posituræ mutatione, comparatisque invicem, quæ stationum variationem suppleant, aliorum observationibus (citra quas viri alioquin visu acerrimi ut heic nimium cæcutiant necesse est) aut rectè tandem de objecto, circa quod tot eveniunt hallucinationes, statuitur, aut undenam res porrò fuerit decernenda constat, aut eam non omninò decernendam nec satis liquere demum reperitur. Quin ne suis qui-

^d Galilæi
Galilæi in
Nuncio Side-
reo, & in Sy-
stem. Cosmi-
co dialog. 10.
alii

lam at-

lam atque omninò immaculatissimam lucis regionem cum vetustate tam diu securi credideramus. Stellæ item circa Jovem quatuor ferri quæ à rerum conditu ad nostra usque tempora, nunquam, quantum scimus, conspectæ sunt aut creditæ; ut id genus cætera tam veteris quàm nostri seculi exempla tum in Astronomia tum aliis in Artibus ac Scientiis illustria, nec quidem pauca ea, taceamus. Neque tantummodo Veræ aut Veris sive propè sive quasi accedentes verùm etiam & Falsæ adeoque Omnimodæ observationes Aliorum qui non indiligenter, utcumq; infeliciter, rem assequi tentarunt, rite heic disquirenti adhihendæ. Nam, ut ex Umbrarū ratione de corporis tam Lucidi quam Opaci & figura & magnitudine dijudicatur, ita ferè etiam ex Erroribus deceptionibusq; cum iudicio animadversis, tutior multò ad Veritatis arcem via sæpè sternitur. Ad hunc modum qui sive de Officiis necessariis sive de Accessionibus jam dictis egère sive Græci sive Latini tam Philosophi quam Patres Christiani satis gnari erant, ut oculorum, sic Mentis aciem, licet acutissimam, ex aliorū sive Veterum sive Coætaneorum observationibus, placitis, rationibus quibuscunque sive veris sive falsis ritè collatis, nunc dirigi, nunc corrigi, nunc firmari stabiliri que. Quam ad rem illud etiã mortalium sapientissimi facit, *Et erit salus ubi multa consilia sunt*, seu, ut in Ebræo, ותשועה ברוב יועץ & *salus in plurimis consiliariis*. Quale quidem tam de consiliariis seculorum anteaكتورum quàm presentium aut recentiorum, quibus sectarum omnimodarum scriptores continentur, intelligendum. Horum alii rem aliis, sive velut ob distantiam seu medii incommodum, minimè perspectam, commodius positi detegunt. Stationum item quasi mutationes (quæ in coloribus, distantis, figuris, magnitudinibus discernendis oculo adeò necessariæ sunt, ut ferè nihil suprâ) seu varias oculi, sic dicere liceat, intellectivi posituras, haud parum suppleant illi qui ævo, patria, studiis diversi in consilium accersuntur. Etiam qui apertius hallucinatur, vicem monitoris, ne quis sic denuò aut in similibus impingat, quandoque obtinet. Quin ubi mores ac instituta aliquot tum continuâ tum rectâ, sed ab ipsâ origine remotissima, velut lineâ seu radio, quasi is nullibi, à rigore deflexus distortusve fuisset, recipi (ut

^c Proverb. 11.
14. & 24. 6.

sæpè

ſepè nimis) videntur; ea ſanè, diligentius conſultis iis, qui origini proximiores ſunt, ſive hâc ſive illâc ob diverſitatem aliquam mediæ, id eſt, ſeculorum, rerum publicarum, geniorum, ingeniorumque varietatem, in quam tandem inciderunt, multum inflecti, nec rectâ pro- tendi, imò & diſſimilem omninò colorem ſtatumque planè nonnunquam ei, qui originarius erat, contrarium nanciſci ac induere, nemo non deprehendet agnoſcetque. Non aliter ac ubi radii etiam ſolares per medium diverſum obliquè tranſcuentes franguntur, aut tinguntur per coloratum. Alienum contrahunt ſic colorem Empedoclis, Parmenidis, aliorum de Ente, Uno, Primo, Motu ſententiæ, dum ab Ariſtotele obiter eas memorante recipiuntur. Sed genuinus interea ex ipſorum ſcriptis dictiſque aliquot, quæ Simplicii^{ff} indagini maximè debemus, poſteritati ſervatur. Quam in rem Exemplum etiam advertamus unicum ſub Chriſtianismi initia, ut de ſeculo noſtro proſus reticemus. Monuerat Nicolaus Diaconus, *παρορρητὸς τῆ σαρκὶ abuſi carne*. Quo breviter dicto voluptatum cupidinem, maximè verò Veneris, reprimendam vir ſanctus voluit. Hoc perperam arripientes libidinoſi aliquot, qui nomine ejus ſectam ſuam inſigniri geſtiebant, adcoque Nicolaitæ vocitari, pro eo, quod omninò contrarium eſt, interpretati, eum velut concubitus qualicumque vagi, ac libidinis nefandæ præceptorem flagitioliſſimè venditarunt. Neque ſanè aliud ipſum ſtatuiſſe crediderant poſteri, niſi in ſeculis ei viciniſſimis reperti fuiſſent, qui à convitio hoc eum vindicarent, ac ſenſum ejus genuinum mandarent ſcriptis; veluti Clemens^g, Euſebius^h, Theodoretusⁱ. Ejuſmodi fuère alia non pauca. Nimirum haud impares errores alii, ab integris hominum coetibus pro vera diſciplina ultrò ſunt recepti, patientèr admiſſi, & veluti ſarcinæ, poſteritati impoſiti, quoties ipſâ rei, circa quam verſantur, origine in longinquo ac retrò nimis poſitâ, hominum ſeculorumque, à quibus primò, & per quæ dein in poſteros id, quod recipitur, manavit, indoles, verborum ſenſus, ratio, interpretationes, & veluti Mediorum diſcrimina, veterumque, quibus hæc omnia docentur, teſtimonia, inſuper omninò citra examen ſunt habita. Quò^k facit in primis illud Numinis ſanctiſſimi^k; *State ſuper vias; & VI-*

Comment. in Ariſt. 1. 8. Phyſicorum Et Gideſis Card. Beſſarion. l. 2 in Calumn. Plat. cap. 11.

^g Strom. 3. ^h Hiſtor. Eccl. lib. 3. c. 23. ⁱ Hæretic. Fab. lib. 3.

^k Apud Te-rem. 6. 16.

B

dece,

dece, & interrogate de semitis antiquis, qua sit via bona &c. Accuratiùs circumspiciendæ viæ omnes. De semitis antiquis consulendum; quæ verò sit optima seligenda. Jam verò dum consilium hoc adhibuere indagatores illi prisçi, Philosophi (qui scilicet singulari illo vocamine ad nos transmissi sunt) non solum congeneribus sibi è Græciâ & Latio, ac Barbariâ, ut supra ostensum est, forte viciniore, verum etiam ex ipsis Judæis seu gente Ebræâ, quod inferiùs pluribus enarratur, sive Præceptoribus sive, in discendo rebusque perpendendis, Consiliariis sunt usi. Patres autem Christiani nullibi quidem non è libris Ebræorum sacris, id est, federe veteri, doctrinam Moralem & Civilem eliciunt, *Philosophiam* etiam eam *Barbâricam* atq; *Ebræorum* subinde vocantes (ut maximè Clemens Alexandrinus; uti & postea Chalcidius Platonius^m *Philosophiam Hebraicam*) atque archetypam eam Philosophiæ Gentilium facientes, seu hanc veluti facem ab illo sole accensam. Et meritissimò quidem nemo non fatebitur, in huiusmodi indagine primùm & longè præ aliorum omnium, qui ante Christianismum floruere, institutis, moribusque, atque Philosophiâ, id quod receptum seu præscriptum fuerit apud

• *In Timæu Platonis pag. 351. edit. Meursiana.*

• *Exod. 19. 5. דבריהם די* *populum Numini ipsi olim peculiarem*ⁿ, ac selectissimum *præ omnibus populis, qui fuere super faciem terra*, perscrutandum esse, subtiliusque intuendum. Unde nec exortæ apud Ebræos hæreses, veluti Pharisæorum, Sadducæorum, Essenorum, aliorum, scitaque ad has spectantia à patribus prætermittuntur. Hæc inter contemplandum, video hoc in primis esse præterea animadvertendum; apud Ebræos, præter Mosaica instituta, veterisque federis disciplinam sub

• *Dent. 33. 4.* Mose inchoatam, quam sibi faciunt ipsi hæreditare^o propriam, (unde tam Mahumedani, quam Christiani, ut Gentiles taceamus, quam plurima suis aptârunt) fuisse Juris Morumque præcepta singularia, scripto seu literis ipsis, nedum Mose, antiquiorem multo sortita originem, ac partim Mosaicis similia partim dissimilia multoque pauciora. Atque ad hæc tantùm Universum Genus Humanum reliquum populosque ceteros cunctos obligari, ipsos voluisse, uti ad Juris Naturalis ac Universalis Officia à mortalium nemine violanda. Horum item disciplinam observationemque, penes eos singularem fuisse

fuisse Philosophiam illam Moralem ac Civilem, cui nomen ritu solenni non dare hominum quempiam, eorum in territoris, seu potestate degentem, non modò nolebant, sed nec Jure suo permittebant. Jam verò cum nec mentio quidem hujus sive Juris, sive Philosophiæ, sive Officiorum, ad quæ universum genus censebant illò humanum obstringi, (quibus etiam præmium pœnamque divinam, ut infra fusiùs aperitur, conjunxere) alicubi apud veteres Christianismi Scriptores, nedum Philosophos, omninò extant, & brachio sanè levissimo ab ævi nostri scriptoribus, & perfunctoriè nimis tangi, nec ullibi satis ostendi soleant; & cum demùm, citra jus hoc Gentibus cæteris proprium, seu Philosophiam juxta eos verè universalem, Jus illud alterum ipsis ac Gentibus finitimis aliisque, quibuscum rem haberent, sive in Pace sive in Bello, sive Imperativum sive ex pacto Interveniens, planè ad eorum doctrinam nequeat satis inter nosci, & quidem apud viros alioquin doctissimos curtè nimis intelligatur doceaturque; inde certe est, quod nec operâ existimavimus indignum, nec oleo, tum Juris ad eorum placita atque disciplinam Naturalis, seu omnium hominum Communis, semperque, ut volunt Obligativi, adeoque Philosophiæ iam dictæ, tum Juris ipsis aliisque illis Gentibus Imperativi ac Interveniens, Capita & Explanations, quatenus ipsa suppetunt eorum testimonia, diligentius ex eorundem testimoniorum verbis contexere. Etenim sic uno in opere studiosis indagatoribus præstò erit è populi tam insigniter Deo O. M. olim peculiaris promptuariis penetralibusque desumpta disciplina, quæ, secundum jam dicta, cum cæterarum gentium sectarumque scitis in libera veritatis disquisitione, conatu subinde felici, ac bonâ cum fruge comparetur. Imperativum atq; Interveniens illud Jus, quod ad Bella gerenda, Foedera, Captivos, Profelytos attinet, suis in locis obiter ac pro re natâ sparsim mox explicabitur. Id verò, quod Naturale juxta eos diximus seu Universale, ita rectius tum traditum tum pretio suo ritè æstimatum iri, censuimus, si prælibaverimus Primò fusiorem paulò dissertationem, unde, quàm accomoda, atque scitu digna sint heic Ebraeorum Placita, Sententiæ receptæ, seu Philosophia Singularis, manifestius cuique liqueat; nec sine Monito

eade re Christiano; Secundò, magis perspicuam quidem & apertiore, sed interea tantum generalem Juris ejusdem, qua in sacra Ebraeorum disciplinâ Morali, Civili, ac Rituali locum habuit, Designationem, simul cum Difficultate illud inde Eliciendi; Tertio, Varia Rationum Momenta, quibus tum è confusis diversisque juris corporibus moribusque hominum, atque aliorum etiam animalium actibus secerni solet, tum aliunde peti id, quod Juris Naturalis seu Universalis nomine vulgò indigitatur: eorumque unicum duntaxat ab Ebraeis esse admissum. Hisce tandem absolutis, ut necessariorè præviis, Juris seu Philosophiæ hujus Ebraeorum Capita singularia, & horum juxta eos Sensum atque Usus explicatiùs, fusiùsque ostendere opportuniùs adgrediemur.

C A P. II.

Quam accommoda, atque scitu digna sint heic Ebraeorum Placita, & Traditiones avite, seu Philosophia eorum Barbarica singularis, rationibus, tam è Paganismo, quam Christianismo, atque aliunde adductis, ostenditur. Sed & adjicitur Monitum ea de re Christianum.

Perquam dignam, quæ exploretur, & cum primis advertatur, atque philosophiæ studiis adprimè accommodam esse, adeoque subinde meritò intermiscendam Ebraeorum disciplinam Moralem & Civilem, quam universi generis Humani communem (qualiscunque ea demùm fuerit) esse, voluere eorum Theologi, Jurisconsulti, Philosophi, libentissimè, puto, agnosceret quisquis ex diligentiori ac solertiori eo fuerit hominum cœtu, qui, in rebus non paucis Christianis discutiendis, Ebraeorum veteres interpretationes, mores, scita & sententias receptas sollicitè consulendas velit. Id genus hominum sanè exiguum in Ecclesiâ Christianâ numerus jam non est. Pullulavit nostro in seculo scriptorum ejusmodi seges egregia. Et lux inde non rarò accepta plurimos quidem in studia Ebraica, Rabbinica, Talmudica impensus irritavit. Nec fieri omninò arbitror, posse, ut quis, dum ea, quæ tradiderint ipsi de moribus ritibusque sibi propriis, suoque jure singula-

singulari, seu quod Mosâicum dicitur, summo in pretio habuerit, ea interim, quæ de Communi humani generis Jure & Officio, quatenus ab eo, quod ipsis proprium erat, distinguebatur, docuerint, omninò contemserit, imò non magni fecerit. Ecquis enim, dum subsidia veterum in hujusmodi indagine sedulò conquirat, sive Civiles Atheniensium, verbi gratia, leges à Dracone seu Solone latas, atque hierophantarum, & Sacerdotum Atticorum ritus avidè venabatur, nec intereà Socraticam, Platoniam, Aristotelicam de universalibus hominum Officiis Philosophiam, quæ ibi paritèr docebatur, non minori saltem affectu intuebitur, consulat, excutiet? Quale de similibus aliis est dicendum. Obvia sunt etiam argumenta heic ex summâ Gentis Ebraicæ olim dignitate ac prærogativâ desumenda, quæ, utpote capite superiori tacta, nec quempiam fugientia, heic præmittimus. Quin adeò insignes, atque singulares Ebræos olim universæ sapientiæ autores facit Lactantius, ut Pythagoram, & Platonem tantùm non increpet, quòd illos, consulendi causâ, dum, ut sapientiam ediscerent, peregrinabantur, neutiquam (sic ille; qua de re statim plura) quemadmodum Ægyptios, Magos, & Persas adierant. Verba ejus sunt^p; *Equidem mirari soleo, quod, cum Pythagoras & postea Plato amore indaganda veritatis ad Ægyptios, & Magos, & Persas usque penetrâssent, ut earum Gentium ritus & sacra cognoscerent, (suspiciabantur enim sapientiam in religione versari) ad Iudæos tamen non accesserint, penes quos tum solos fuit, & quòd facilius ire potuissent.* Sed de Christianorum testimoniis hac in re ampliandum non est. *Christiani enim Iudæis successores ac posteri sumus; ut rectè alibi^q idem Lactantius.* Et Nostra seu Originem, unde veritatem sacram, cui innitimur ipsi, deduximus, tantum laudamus, dum singularem Ebraicæ gentis Dignitatem ac Sapientiam, quæ olim fuit, sic extollimus. Visum igitur est etiam quæ homini, quisquis is fuerit, nec satis Christiano, nec Judæo, nec ulli denique immisto sectæ tantundem fere probare queant argumenta aliquot, etiam Paganismi, imò quæ, religione singulari præoccupante, satis solutæ sunt, rationibus maximè subnixæ atterere. Ea triplici sunt in genere. Primum, ex insigni Philosophorum veterum ante Christianismum,

^p Lib. 4. seu de Vera sapientia, cap. 2.

^q Lib. 5. seu de Justitia cap. 23.

fingitur, illum manu, lecto decumbentem, ac discipulis circumstipatum, idque suavissimi odoris, tenuisse) atque ex Arabico, compluribus abhinc annis, in Ebraicum à R. Abraha Levita traducto. Alterum illud de Simeone Justo, ex libro citant veteri in Ægypto antiquitus reperto^a, quem nec Aristoteli ipsi tribuere verentur. Utcunque autem fictis hisce non sit cur credamus, id nihilominus intereafatis etiam inde constat, invaluisse quidem apud Ebræos ipsos sententiam de singulari ipsorum, atque veterum apud Græcos Philosophorum in disciplinis tradendis accipiendisque communione. Quade re ex ipsorum^b monumentis plura congerere, difficile non est. Consoni sunt heic Patres Christiani; Clemens Alexandrinus, Justinus, Theodoretus, Ambrosius, alii. Verba Aristobuli superius citata dum affert Clemens de Pythagora, neque de eorum fide dubitat, adjicit etiam^c eum circumcisum fuisse, quod & memorat Theodoretus^d. Ritu quidem Ægyptiaco, seu in Ægypto usitato, circumcisum; sed eo interea, qui illo in seculo, mi fallor, etiam ibi erat planè Judaicus. Utpote qui è Judæa ejusque moribus cum Judaicæ disciplinæ aliis in Ægyptum antea migrasset. De circumcissione autem Pythagoræ sic tradita libentiùs equidem cum Lipsio^e dubitarem, nisi etiam apud Laërtium^f occurreret, quod, dum peregrinabatur, *πῶσας ἐμνήθη τὰς τὴν Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων πλετὰς, cunctis tam Barbarorum, quam Græcorum mysteriis est initiatus.* Nisi hyperbole sit, par est sanè, ut, & ritu Judaico eum initiatum fuisse, velle Laërtium, existimemus. Atque Laërtio satis est heic, quantum ad hanc rem, consonus Iamblichus^g, ubi, cum Phœniciis Sacerdotibus aliisque congressum Pythagoræ initiatum esse, ait, omnibus sacris, quæ in Byblos urbe & Tyro fuere, & quæ per Syriam in usu. Quod & de Judaicis inter alia, non iniquum est, ut accipias. Sed & de eodem D. Ambrosius^h; *Cum ex populo, inquit, Iudæorum, ut plerique arbitrantur, genus Pythagoras duxerit, ex ejus disciplinâ derivavit etiam magisterii præcepta, meritoque magnus apud Philosophos habitus, qualem, ut vix reperis ullum.* Hinc etiam ob disciplinæ similitudinem, Numam illum Romanorum regem, Pythagoreum, velut ejus discipulum, interdum, sed non sine errore (nam Pythagorâ antiquior erat)

^a R. Sem Tob in Ethica Arist. apud scholiast. in Sopher Contri, loco citato.

^b Videfis Sopher Iuchatin fol. 157. b. R. Gedaliah Ben Iechus in Shaltheleth fol. 104. a
^c Strom. 1.
^d Therapeutic. 1.

^e Manuduct. ad Stoicam Philosoph. lib. 1. dissert. 6.
^f Videfis Iacob. Capell. Hist. Sacra & Exotic. An. M. 3489.

^g De Vita Philosoph. lib. 1. cap. 3.
^h De Vita Pythag. cap. 3. lib. 3. epist. 20.

erat) dictumⁱ, à Judæis institutum esse, saltem eorum imbibisse doctrinam, censet Clemens^k. Sanè quisquis credere volet, libros illos septem de disciplina Sapientiæ Græcè conscriptos, in agro Petilii Scribæ circa annum ab V. C. DLXX sub Janiculo repertos, Numæ ex arculæ inscriptione tributos, & postmodum senatûs jussu crematos, ipsius Numæ reverà fuisse, is, Numam in eis, sive disciplinam aliquam Ebraicam, sive ejusdem propaginem tradidisse, non immeritò forsan existimabit. Nam *disciplinam sapientiæ, quæ illius ætatis esse potuit*, libros illos complexos, ac pleraque *dissolvendarum religionum fuisse*, scribit Livius^l: uti etiam *aliqua ex parte ad solvendam religionem pertinere, existimatos esse*, Valerius^m. Neque ulla in eis scripta esse, nisi Philosophiæ Pythagoricæ, id est, nisi Pythagoricæ disciplinæ consona, tradiderunt Cassius Heminaⁿ & C. Piso. Atqui ad dissolvendas, quæ jam dictis intelliguntur, religiones, multiplicem nempè apud Romanos veteres idolorum cultum, nil æquè facere potuit, atque ipsa, quæ Ebræis erat, atque ab ipsis, ut vult disertè Clemens, Numæ tradita disciplina. Id est totius humani generis Jus commune, seu Philosophia simul, & Theologia Moralis ac Civilis, nemini juxta illos carenda. Quod libro proximo fiet manifestius. Neque est omninò, quod cum Lactantio^o autumemus, Numam eis in libris *religiones non eas modo, quas ipse instituerat, sed omnes prætereà dissolvissè*. Nec ejusmodi quid aiunt Scriptores Romani. Sed imaginum cultum, quem Numam non admisissè, aliunde etiam scimus^p, tantùm indicare videntur. Atque, ut de Pythagora ab Judæis edocto, sic de Platone Clemens^q non semel; quem & τὸν ἐξ Εβραίων Φιλόσοφον *Ex Ebrais Philosophum* expressim nuncupat^r. Quin pluribus in locis illud inculcat, Græcorum generatim philosophos fures fuisse, utpote *παρὰ Μωυσεως καὶ τῶν προφητῶν τὰ κυριώτατα τῶν δογμάτων ἐκ ευχαρίστως εἰληφότας* qui^s à Mose & Prophetis *præcipua sua dogmata satis ingrati, seu beneficii immemores, acciperant*. Tantundem de Platone Justinus^t, & non semel Joannes Philoponus^u. Et Theodoretus cum *ἐκ τῶν Εβραϊκῶν ναμάτων* *Ebraicis fluentis* plurima hausissè, etiam & quæcunque piè de Deo ejusve cultu dixerit, ex^x Ebraica Theologia surripuisse, asserit. Astipulatur

¹ Apud Dio-
nyf. Halicar-
mass. lib. 2.
Plutarch. in
Numa &c.
² Strom. 1.

³ Lib. 40.
⁴ Lib. 1. cap. 1.

⁵ Apud Plin.
Hist. Nat. 13.
cap. 13.

⁶ Lib. 1. cap.
22 & Gidifis
D. Augustin.
de Civit. Dei
lib. 7. c. 34.

⁷ Plutarch.
in Numam.

⁸ In Protrep.

⁹ In Padag.
lib. 2. cap. 1.

¹⁰ Strom. 1.

¹¹ Strom. 5.

¹² 1. & 6.
&c.

¹³ Parametic.

¹⁴ Apolog. 2.

¹⁵ Ad Genes. 1.

¹⁶ 1. c. 2. lib. 3. c.

¹⁷ 5. lib. 6. c. 21.

¹⁸ Therapen-
tic. lib. 2. 6.

¹⁹ &c. u.

palatur D. Ambrosius ubi¹ Platonem scribit, *eruditionis gratiâ in¹ Ad Pfabm. Aegyptum esse profectum, ut Moysis gesta, legis oracula, & Prophe-*
sarum dicta cognosceret. Atque ea de re ipse plura alibi². Fuêre¹ *Lib. de Noo*
 etiam, qui, Hieremiæ Prophetæ auditorem in Aegypto fuisse Pla-² *S. Arca. cap.*
 tonem², assererent. De Judaicâ ei tradita disciplinâ quidem secu-³ *Vide D. Au-*
 ri; sed interea in temporum ratione hallucinati. Nam⁴ *gustinum de*
 quot ante Platonis ortum, Hieremias floruit. Floruere autem Py-⁵ *doctrina*
 thagoras & Plato, hic sub instaurationem Templi Hierosolymitani,⁶ *Christiana*
 ille, ut vulgò recipitur, sub excidium. Adeo ut Judæi, quibuscum in⁷ *lib. 2. cap. 28.*
 Aegypto sive hic sive ille versaretur, diu ante Ptolemæorum tempo-⁸ *S. Estrab.*
 ra, (quibus notissimæ de Judæis illic sedes post patriarcharum secula⁹ *lib. 2. cap. 4.*
 habentibus historiæ collocantur,) illic se transfulerint. Et de Ju-
 dæis, qui ibi seculis illis vetustioribus degebant, luculenta sunt in sa-
 cris literis^b testimonia. Et Tertullianus^c; *Quis poetarum, quis^b Hieremia*
sophistarum, qui non omninò de prophetarum fonte potaverit? inde^c cap. 44.
 igitur philosophi sitim ingenii sui rigaverunt. Adde in super, quod^d *Apolog. c.*
 hanc in rem occurrit apud D. Thomam^d. Jam dictis tandem etiam^e *cap. 47.*
 consentiunt scriptores è Gentilibus, iique vetustissimi. Quorum^f *In 1. Summa*
 heic autoritas idèò in primis æstimanda est adducendaque, quoniam^g *quest. 74. art.*
 ea, quæ sive ex Judæis ipsis sive è Patribus Christianis jam attulimus,^h *3. sent. 1. dist.*
 velut in rem suam, id est, ad efferendam & firmandam librorum fa-ⁱ *3. quest. 2.*
 crorum ac religionis, quam sive hi sive illi amplectuntur, mysterio-^j *art. 2. S.*
 rum dignitatem, ab ipsis adhibita nonnullis forsân videantur. Adeo-^k *sent. 2. dist.*
 que nec alia esse, quàm velut domestica, utcumque de Paganis allata,^l *14. q. 2. art. 1.*
 testimonia: nec fidem mereri seu auctoritatem sortiri multò melio-
 rem, quàm Rationes eorum de gentis dignitate ac prærogativa sim-
 plices, quas breviter tantùm, idque consultò, jam suprà tetigimus.
 Ecce igitur, quod hac de re habet Hermippus vetustissimus atque di-
 ligentissimus vitæ Pythagoræ scriptor Paganus. Discretè ait,^c *Apud Iose-*
 πολλὰ τῶν παρὰ Ἰουδαίους νομίμων εἰς τὴν αὐτῆς μετενεγκεῖν φιλοσοφίαν,¹ *phum contra*
Apionem
lib. 1.
 multa eorum, quæ Iudæis recepta sunt, in suam transfulisse philoso-
 phiam. Memorat etiam, eum quædam de anima, de munditie, &
 interdictum de blasphemia docuisse; quibus subjunxit, ταῦτα δὲ
 ἐπροσθε ἡ ἑλεγε ἡ Ἰουδαίων ἡ θεοῦ δόξας μιμνήσκος ἡ μεταφέρειν εἰς
 αὐτὴν,

ἰαυτὸν, hac autem fecit, dixitque tum Iudaorum tum Thracum imitatus disciplinas, quas & sibi assumpsit. Sed & ipse Hermippus alibi totam Judæis acceptò fert Pythagoræ Philosophiam. Origenes;

¹ Advers. Cel. Sum. lib. 1.

λίγεται Ἑρμιππον ἐν τῷ πρώτῳ περὶ νομοθετῶν ἰσραηλῆναι Πυθαγόρα τῷ ἑαυτοῦ Φιλοσοφίᾳ ἀπὸ Ἰουδαίων εἰς Ἑλλᾶδας ἀγάγειν, Fertur Hermippus in libro primo de Legislatoribus prodidisse, Pythagoram philosophiam suam à Iudæis ad Græcos traduxisse.

² In Vita Pythagora.

Malchus item, qui ipse est Porphyrius ³, eum, ait, non solùm Arabas & Ægyptios, sed etiam Ebræos & Chaldæos discendi causâ adiisse. Atque, ἐκ τῆς, inquit, περὶ ταῦτα περὶ ἔθνη ἀπάνης ὁ Πυθαγόρας τὸ ἀλείψον τῆς σοφίας ἐκπεράσσει, Ex peregrinatione ad hasce gentes Pythagoras potissimam sapientie partem acquisivit. Quin idem autor; ἐν τε Βαβυλωνί τοῖς τ' ἄλλοις Χαλδαίοις (ἑνεχέμετο καὶ) πρὸς τὸν Ζάβρατον ἀφίκετο παρ' ἑκαταστάθη περὶ πρεσβυτέρου βίβλου μάταια, Babylone cum aliis quidem Chaldæis versatus est, & Zabratum etiam adiit, à quo pristina vite sordibus est expurgatus: Zabratum hunc, qui & Zaradas & Zarethas interdum di-

⁴ Plutarch. in ἑξήκῳ τῶν Τιμωμάτων ψυχῶν. v. ac ἑξήκῳ τῶν Francis. Picū in Exam. de & Vanit. Gen. lib. 1. cap. 14.

⁵ De Div. Symp. 2. cap. 1.

⁶ Obs. Sat. in Porphyrii Vita Pythagora.

⁷ Strom. 1.

ctus ^h, haud alium fuisse à Nazarato Assyrio Pythagoræ præceptore ab Alexandro Pythagoricorum Symbolorum collectore apud Clementem Alexandrinum memorato, olim ⁱ mihi satis persuasum est. Atque eandem video libenter amplecti sententiam, Lucam Holstenium ^k nuperum Porphyrii editorem. At de Nazarato expressim Clemens ^l; Ἰεζηκιήλ τῶν ἡγουμένων πνευ Ezechielem hunc ^m opinantur fuisse nonnulli. Quod tamen ipse improbat. Sed verò

⁸ Symp. 2. cap. 1.

⁹ Obs. Sat. in Porphyrii Vita Pythagora.

¹⁰ Strom. 1.

& temporum ratio accuratiùs inita satis id patitur. Et Judæum Assyrii nomine Græcis denotari, mirum non est. Nam non solùm Ezechiel ipse atque Judæi alii, Pythagoræ ævo, Babylone alibique in Assyria erant numerosissimi, utpote in captivitatem illuc sub id tempus ducti, verum etiam invaluit postea ipsum Assyrii nomen pro Judæo seu Ebræo apud Græcos interdum usurpari. Unde, ut cetera huc facientia mittam, Themistius γράμματῶν Ἑβραίων Assyriorum ⁿ literas substituit ^m pro eo, quod est sacra Ebræorum volumina; ubi scilicet Salomonis ⁿ laudat dictum de corde seu mente Regis in manu Dei. Sed de tempore Pythagoræ, quoniam in idem minimè satis convenire videntur veteres, adjicere visum est, quod habet de

¹¹ Orat. 9.

¹² Proverb. 23. 1.

eo p'ifcus Orientis fcriptor Arabicus nondum editus. Is eft Saidus Batricides, qui è quamplurimis veterum fcriptis, quorum pars pleraque nobis interciderunt, Chronicon diligentiffimè contextens, diu nimis post Captiuitatem Babylonicam, in quam abductus eft Ezechiel, Pythagoram collocat. Juxta fcilicet chronologiam, quam plerumque jam recipimus, fub annum inde centefimum quinquagefimum. Nimirùm fub Artaxerxe Mnemone Perfarum Rege Sed & Temporum, apud Saidum hunc, Imperii Perfici ratio p'urimum difcrepat ab ea, quæ five antiquis five recentioribus, quantum video, aliàs recipitur. Breuiter igitur eam damus. Idque facimus, tum ut, quod habet ipfe de Pythagoræ æuo, quà huc fpectet, rectiùs intelligatur, tum ut ea, quæ quomodolibetunque hac de re narrat, cum testimoniis Eufebii, Diodori, Laertii, aliorum, qui five de Pythagorâ five de Imperii Perfici, quocum is heic involuitur, Regibus Succellione & Annis diuerfiffimè tradi folitis & paffim controverfis fcripfere, ftudiofi pro re nata comparent, nec interea non mirentur. Primum facit Batricides Imperii Perfici Regem (adeoq; Babylonicifuccefforem; mortuo Belshatzare) Cyrum; cui trienniũ assignat. Secundum Achafuerum, quem regnaffe, ait, annos duodecim. Huic fucceffiffe, ait, Cyrum, Dariũ item dictum, & regnaffe triginta annos.

Verba funt *وكان ملك كورش الفارسي ثلاث سنين ومات * وملك بعده اخشويرس اثني عشر سنه * وملك بعده ابنه كورش ويسمى داريوش ثلاثين سنه * وفي لول سنه من ملكه مات دانيال النبي وفي السنه الثانيه من ملكه لم ينجي لسر ائيل باارجوع ابي اورشليم وان بنوا*
المدينه وانهيكل *Regnavit Cyrus Persa triennio, & mortuus est. In hujus locum successit Achafuerus, regnavitque annos duodecim. Hunc secutus est Cyrus, Darius item dictus, qui triginta regnavit*

gnavit annos. Hujus autem anno primo, obiit Daniel Prophetar
secundo autem, veniam Hierosolymam redeundi Israelitis indulgit,
atq; urbis templiq; instaurandi. Paulò dein پست ويات كورش

داریوش ملك بابل وملك بعده قوبيسيوس تسع سنين وملك
Mortuus est autem بعده سومرئوس المبحوسي سنة واحدة

Cyrus Darius Rex Babylonis, & in locum ejus successit Cambyses,
qui annos regnavit novem. Hunc secutus est Smerdes Magus, qui
unico regnavit anno. Paucis interjectis, وملك بعده دارا الاول

عسرون سنة وملك بعده ارطخشاست * وبلغ بطويل
الميدا ربعة وعسرون سنة * وفي عصره كان بارض

اليونانيين في مدينه قوا ابقر اط الحكيم صاحب صناعة
Et regnavit post eum Daraprimus, annos viginti. (Quin de
Dario Hystaspis filio capiendum sit, opinor, nequit dubitari. Sic in
exemplari meo recentiori, sed elegantissimo. Vetustiori autem

legitur عسر سنين annos decem.) Post hunc verò regnavit Arta-
chshasberh, qui à manus longitudine cognominatus est (Artaxerxes
planè Longimanus,) annos XXIV. Atq; illius tempore floruit in Gra-
ciâ, scilicet in Coe insulâ, Hippocrates philosophus, qui Medicinae artis
Princeps. Sic Dario proximè succedit Artaxerxes Longimanus,
pratermissò ibi omninò Xerxe illo decantatissimo, quem tamen
Longimani, ni fallor, facit successorem. Sic enim paulò post,

ويات ارطخشاست الملقب بطويل الميدا * وملك بعده
ارطخشاست الكبير احد وثلاثون سنة * وملك بعده
صعدينيوس ثلث سنين وملك بعده دارا الثاني * وياتي

جانناكت *

وكانت * سبعة سنه * وملك بعده ارطخشاست
 من بني كورش الشاخي اثنسني وعشرون سنه *
 وفي عصره كان بارض اليونانيين من المحكما والمغاسنه
 هرقلس * ومالوس * وفيثاغورس * وسقراطس * وسيلون
 صاحب المشرايع * فرينون * وانيدقلس * وملك بعده
 البينه ارطخشاست ويسمي احوس عشرين سنه

Mortuus autem est Artaxerxes cognomento Longimanus, cui suc-
cedit Artaxerxes Magnus, qui regnavit annos XX XI. Post hunc
regnavit Sogdianus, triennio. Eum secutus est Darius secundus,
cui cognomen erat à maculis, & regnavit annos XVII. Huic suc-
cessit Artaxerxes nepos ex fratre Cyro secundo. Atque is annos
regnavit XXII. (Certè in exemplari vetustiori hic proximè se-
quitur Longimanum, Artaxerxe Magno, Sogdiano, & Dario secun-
do prætermisiss.) Ejus in tempore florère in Græcia Sapientes &
philosophi, Heracles (Heraclitus). Malus (Melissus) Pythagoras (ma-
*nifestò scilicet in exemplari elegantiori scriptum est * وفيثاغورس **

& Pythagoras, vetustiori autem & rudiori exaratur: وساغورس
 quod punctis, quibus caret, ornatum, erit itidem: *وبيثاغورس*

& Bythagoras. (Nam & ð invicem sapius in Græcis nomini-
bus apud Arabas mutant.) Socrates, Solon legislator celeberrimus,
Zeno, & Empedocles. Post hunc autem regnavit filius ejus Arra-
xerxes dictus item Ochus, qui regnavit annos XX. Ocho succedens
Artes regnat, apud Saidum, annes XI; cujus successor Darius anno
suo septimo ab Alexandro victus est & interemptus. In hisce sanè
non ambigendum, quin Pythagoram illum Samium vulgò dictum,
philosophiæ nempe principem illustrissimum, de quo locuti sumus,
nec omninò obscuriorum ejusdem nominis aliquem intellexerit. Ita

verò Ezechiele prophetâ fit multò recentior. Sed viderint heic Chronologi. Et scimus etiam, apud historicos Orientis Mahumedanos (scilicet Christianus erat quem citavimus, & Patriarcha ante annos D C C. aut circiter, Alexandrinus; cui nec prisca Chronologi proculdubio fuere ignoti) Imperii Persici reges, eorumque annos, qui ejusdem initia & Alexandrum interveniunt, perquam diversos esse ab eis, qui sive in autoribus, quibus uti solemus, sive in Batticide jam memorato reperiantur. Tetigit quidem rem eandem Guilielmus Shickardus in proœmio ad seriem Regum Persiæ. Sed luculentissima sunt ejusdem testimonia apud Abu Mahumed Mustaphi Ben Hasen, seu Mustaphium Hasenidem, Abu Walid Mahumed Ben Schecena seu Mahumedem Schecenidem, egregios historicos Mahumedanos, atque ejusmodi alios, qui suos de rebus Orientis Orientales habuere, ut nos Occidentales plerunque seu Europæos, autores. Plura ea de re heic adjicere intempestivum est. Quæ adduximus, Pythagoræ ævi cum Ezechielis comparati causâ (quatenus nimirum id ita Persico imperio apud Saidum immisceatur) tantum memorantur. Certè perquam longævus erat Pythagoras. Atque ex annorum ætatis ejus ratione facilius fieri potuit, ut Ezechielem quomocunque fermè in confuso temporum illius intervalli calculo à Chronologis collocatus audiret. Nam & Ezechiel sub Captivitatem ^o puer erat. Pythagoram autem nonagesimum ^p, alii aiunt, attigisse annum, alii centesimum quartum, ^q etiam & centesimum decimum septimum non nemo ^r. Vitâ nempe aceti Scillini inprimis beneficio cousque productâ. Neque verò est illud Jamblichi de eo heic planè contemnendum. De mora ejus Sidone, quam & patriam ei facit, loquens ἐν αὐτῇ δὲ, inquit ^t, συμ-
 βαλῶν τοῖς πι Μάχης ἔ Φισιολόγος ποσφήτης διαγόνοισι καὶ τοῖς ἄλλοις
 καὶ Φοινικικοῖς ἱεροφάνταις, illic cum prophetis, qui Mochus Physiologo
 successores erant, aliisque etiam & Phœniciis sacerdotibus congreg-
 sus initiatus est secundum id, quod paulò supra eade rememoravi-
 mus. Scio quidem Mochum Tyrium seu Phœnicium scriptorem
 citari ^u. Flavio Josepho, Athenæo ^v, Tatiano ^x, atque ex eo Euse-
 bio ^y. Sed is non Physiologus, sed Historicus solummodò, quan-
 tum

^o *Joseph. l. 10. cap. 8.*

^p *Lært. in vitâ ejus.*

^q *Anonym. de vitâ Pythagoræ apud Photium, Cod. 259.*

^r *Autor libri*

³ *Galeo adscripti ἐπιπέσιον num. 205.*

^t *De vitâ Pythagoræ cap. 3.*

^u *Originum lib. 1. c. 4.*

^v *Dionysiorum lib. 3.*

^x *Lib. ult.*

^y *Preparat. Evangelic. lib. 10. cap. 11.*

tum scimus, erat. Neque enim aliter testimoniis ejus utuntur au-
tores jam dicti. Occurrit etiam apud Galenum², Mochi medici no-
men, quod in Latinis fit Moschus², quemadmodum itidem Mo-
chus ille Phoenicius apud Athenæi interpretem. Et quin Physiolo-
gus etiam fuerit, quisquis esset medicus, dubitari quidem nequit.
Straboni autem è Posidonio memoratur antiquum de Atomis dog-
ma *ἀνδρὸς Σιδωνίης Μόχου*, Moschi hominis Sidonii (adeoque Phœ-
nicii) qui ante Trojani belli tempora floruit. Ceterum Joannes
Arceus, Jamblichi editor, ad locum illum, *Μόχου legendum*, inquit,
videtur; nisi quis Μάχου vel Μωσῶως legere malit. Adeo ut de Mosis
successoribus, id est, Judæorum Philosophis & Prophetis, verba ca-
pienda esse, nec forsitan immeritò suspicaretur. Quis aliàs sit Mo-
chus ibi, cui scilicet Prophetæ successores fuerint, haud ita facile est
conjiendum. Numenii autem Pythagorici huc cum primis spe-
ctat notissimum illud, *πῶς ἐστὶ Πλάτων ἢ Μωσῆς ἀττικίζων* *Quid enim*
est Plato aliud, quàm Moses Atticâ lingua loquens? Et expressim
perfrictum esse Platonem à Numenio legimus^b *ὡς ἐκ τῶ Μωσαϊκῶν*
βιβλίων πᾶ ὡς θεοῦ ἔχουσα διποσλήσασθαι quod ea, qua de Deo &
Mundo tradiderit, ex libris Mosaicis velus plagio surripuerit. Scri-
ptoribus, quos citavimus, Paganis accedat Clearchus Solensis, Ari-
stotelis discipulus, qui se vidisse testatur^c *πινὸν Ἰσθμίων ὃς Ἀριστοτέλη*
συνελάβετο, Iudæum quendam, quocum versatus est Aristoteles. Sci-
licet dum, in maritimis Asiæ regionibus aliquot simul cum aliis
Philosophiæ studiosis agebat Aristoteles, studiorum & socius fa-
ctus est & explorator Judæus ille. Atque is cum illis ita fami-
liariter degens *παρεδίδακτε* (ut verba sunt Aristotelis, referente^d
Clearcho^d) *μᾶλλον ὧν εἶχε plus aliquantò, quam acciperet ipse,*
communicabat. Is enim est verborum horum sensus; quæ perperam
nimis in Josephi, qui ex Clearchi libro de Somno ea citat, versione
redduntur, *tradebat potius aliquid eorum, qua habebat.* Ex hisce
igitur liquet, tum Italicæ sectæ autorem eundemque primarium
Theologiæ Græcicæ^e præceptorem, primumque Philosophi no-
mine insignitum, cui primam etiam in Græcia de immortalitate
animæ disciplinam tribuunt nonnulli (nec ferè si Pherecydem illum
Syri-
Pythagor.

*De Compo-
sit. Medica-
ment. lib. 1.
Et videffs
Francisc. Pi-
cum Exam-
da. Vasis.
Gene. lib. 1.
cap. 10.*

*Hesych. Il-
lustr. in Nu-
menio, &
Suidas.*

*Apud Clem.
Alex. Strom.
1. & Euseb.
prap. Evang.
lib. 9. cap. 6.*

*Apud Iose-
phum contra
Apost. lib. 1.
& Euseb.
parat. Ev-
ang. lib. 9. c. 5.*

*Proclus in
Platon. Theo-
log. l. 1. c. 6.
& Ἰσθμίων.*

*Tyr. dissert.
28. & Por-
phyr. in Vita
Pythagor.*

^c Cicero *Tusculan. quest.*
1. *Lactant.*
Lib. 7. cap. 8.
^b *Arist. Metaph.*
Moral. lib. 1.
cap. 1.

Syrium ^s, hujus magistrum, qui etiam Barbaricæ Philosophiæ discipulus fuit, excipias, ea de re, dum sectarum & dogmatum tantum inspicimus successiones, habetur controversia) primasque de Virtutibus disputationes alii ^d, id est, moralis philosophiæ principia, debere volunt, cujus item sectæ nomen sic diu viguit, ut nulli alii, quod ait Cicero, docti viderentur: tum & Academicorum & Peripateticorum principes (quales hi simul, quanti viri ac sapientiæ Coryphæi!) Ebræos consuluisse, audiuisse, atque ab eis disciplinam accepisse. Qua de re

ⁱ *Cardim. Bessarion in Calianum. Platonicis lib. 2. cap. 3.*
^{8.} *Augustin. Sicutum de Perenni Philosophia l. 2. cap. 2. Marfil. Ficinus de Religione Christiana c. 26.*
^{Francisc. Picus Exam. Doct. Vanit. Gen. lib. 1. c. 14.}
⁸ *lib. 3. cap. 14. Raimundus Re-ganinus de Theologia Gē-tium c. p. 8.*
<sup>Ioann. File-sacius Select. lib. 2. cap. 8.
alii non pau-ci.</sup>

Scriptorum etiam recentiores aliquot ⁱ, prudenter pro re natâ monuere. Unde sanè nemo, puto, non concedet Placita ac Disciplinam Ebræorum, quam omnium hominum communem esse, ipsi statuerunt, nec sibi propriam, sed universo humano generi communicandam esse, adeoque proculdubio illis, qui eos sic consulerent tradendam, non indignam esse, quæ jam eruat, explicetur, ediscaturque. Nemo, inquam, maximè qui philosophiæ veteris fontes velit omninò exploratos. Et de Primo hinc Argumento Pagani-

fini rationibus subnixo hactenus. Sequitur Secundum, quod ab Existimatione, quâ apud Græcos summoperè claruere, idque Sapientiæ nomine, Ebræi, desumptum. Cum Ægyptiis, Magis, aliisque aliquot Orientis philosophis non rarò, velut ex primariis atque Barbaricæ philosophiæ antesignanis, rocententur Judæi veteres. Quis-

quid, inquit Megasthenes ^k, Scriptor vetustissimus, ab *Antiquis de Natura dictum est λέγεται ἢ παρὰ τοῖς ἔξω τῆς Ἑλλάδος Φιλοσοφῶσι.* Τα μὲν παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς ὑπὸ τῷ Βραχμάνων, πᾶ ἢ ἐν Συρία ὑπὸ τῶν καλαμνίων Ἰσθαίων etiam docetur ab eis, qui extra Græciam Philosophantur, veluti apud Indos à Brachmanis, atque in Syria à Judæis.

^k *Apud Cle-mens. Strom. 1. 8*
<sup>Enseb. Preparat. Ebræor. lib. 9. cap. 6.
^{Apud Io-seph. lib. 1. cōtra Apionem.}</sup>

Aristoteles item ipse, ut verba ejus retulit Clearchus ^l, qui cum audit, de Judæis loquens; ἔτι εἰσιν διτόνηνοι τῷ ἐν Ἰνδοῖς Φιλοσόφων. Κα-λένται ἢ, ὡς φασιν, οἱ Φιλόσοφοι παρὰ μὲν Ἰνδοῖς Κάλλανοι, παρὰ ἢ Σύροις Ἰσθαῖοι τ' ἔνομα λάβοντες διὸ ἔ' τόπος, sunt hi, ait, philosophorum, qui apud Indos claruere, propago, (Sed minimè non est, scriptorem Græcum in Judæorum origine hallucinari.) Nuncupantur autem, ut fama est, philosophi apud Indos Callani, sed apud Syros Judæi, à loco (Judæâ scilicet, ut postea ipse ibi) nomen sortiti. Et manifestum est,

est, Clearchi seu Aristotelis hac de re verba apud Eusebium ^m hinc emendari debere. Res ipsa à Clearcho de Aristotele & Judæo tradita, juxta superius citata, habetur tam apud Eusebium, quam Josephum. Sed locus de Callanis & Judæis, jam nunc adductus librariorum incuriâ mutilus nimis est apud Eusebium. Nam hoc modo ibi legitur; ἔπι εἰσὶν ἀπόγονοι τῶ ἐν Ἰνδοῖς Καλάνων, παρὰ τῆ Σύροις Ἰεδαίων τῆνομα λαβόντων ἀπὸ τῆ πόπυ *Hi sunt propago Calanorum apud Indos, apud Syros autem Iudæorum, qui à loco nomen sortiti sunt.* Ceteroquin sibi satis est concors utrobique Clearchus. Sed non solum Josephi autoritas, sed & sensus ipsaque res emendationem heic manifestò exigit. Hinc autem advertendum, Judæi nomen etiam pro ipso, quod Philosophum signantiùs denotaret, ab Aristotele ibi sumi. Numenius pariter, philosophus Pythagoricus, Brachmanibus, Magis, ac Ægyptiis Judæos expressim conjunxitⁿ: ut celebriorum sic designaret per Orientem philosophorum sectas, quemadmodum itidem^o Porphyrius. Hisce accedant Oracula^p illa Apollinis.

Πολλὰς κὲ φοίνικες ὁδὸς μακάρων ἐδάησεν,
 Ἀστέροι, Λυδοίτι, κὲ Ἑβραίων ἕως ἀνδρῶν.

Plurimas etiam Deorum vias cognovère Phænices, Assyrii, Lydi, & Ebrai. Scilicet præter Ægyptios; quibus initia is tribuit paulò ante theologiæ atque viæ ad felicitatem ducentis. Eam τὴν μακάρων ὁδὸν, id est, *Deorum seu felicitum viam* ipse & τὴν πρὸς θεοῦ ὁδὸν *ad superos viam* appellat, dum oraculum explicat, Porphyrius. **Quin** in altero etiam Oraculo^q idem Apollo solos Ebræos cum Chaldæis^r pro eis, apud quos solùm olim vigitur vera sapientia, memorat.

Μῆνοι Χαλδαῖοι Σοφίαν λάχον ἠδὲ ἀρ' Ἑβραῖοι
 Αὐτογέθλον ἀνακτῆρα σεβαζόμενοι θεὸν ἀγνῶς,

Soli Chaldæi atque Ebrai sapientiam sortiti sunt, æternum Numen sanctè venerantes. Idem etiam Ebræos alio in Oraculo vocabat ἀεζήλητες, utpote qui sapientiæ famâ per celebres fuère. Aut igitur plurimi æstimanda sunt heic veterum Ebræorum placita & disciplina, aut non solum Christianorum juxta antè dicta, sed & Paganorum antiquorum, quibus tanti fuère, etiam tunc, cum maximè in

D

Græcia

^m De præparat. Euseb. lib. 9. c. 3.

ⁿ Apud Euseb. Præp. Evang. lib. 9. c. 7

^o apud Theodoret. Theop. lib. 1.

^p Porphyrius apud Eusebium Præp. Evang. angelic. lib. 9. c. 10.

^r Ibidem.

Græciâ floruit sapientiæ studium, iudicium ea de re planè rejiciendum. Neque mirum est, expressiora in philosophorum Græcorum Scriptis doctrinæ Ebraicæ vestigia non ita multa reperiri, inò nihil fermè ibi occurrere, quod puram puram originis Ebraicæ naturam satis retineat. Aded enim tum commiscebantur in Græcorum disciplinâ Barbaricæ Philosophiæ scētæ (quarum primaria erat Judæorum) tam ipsa philosophia Græcorum tot in partes, velut à Bacchis Pentheus, discerpta est, atque in opinionum factiones distracta, ut tam quæ ex ipsis hausta sunt fontibus, quàm quæ velut per rivalorum alveos ab eis deducta sunt, in tam multiplicis disciplinæ Oceanum recepta hujus naturam plerumque induerent, suam minimè satis servantia. Tametsi sint etiam viri magni, qui in philosophiâ Platonicâ, ac Pythagoricâ sententias aliquot haberi animadvertunt, quas ex Ebraicâ disciplinâ desumptas esse non magis dubitant, quàm egregius seculi nostri Theologus ac Mathematicus^r, universam Architecturæ rationem perfectiorem per Græcos in Romanos, & demum in Vitruvii libros, ab Ebræorum in Templi Salomonici aliisque ejus structuris, proportionibus omninò manâsse. Veluti Justinus Martyr, Clemens Alexandrinus, D. Ambrosius, Joannes Philopontus. Sed & ea de re optimè Tertullianus^r; *Si etiam ad ipsos prophetas, inquit, adisse, credibile est, indagatorem quemque sapientia* (de philosophis illis loquitur) *ex negotio curiositatis, tamen plus diversitatis invenias inter philosophos quam societatis, cum & in ipsa societate diversitas eorum deprehendatur. Siquidem vera quaque, & consonantia Prophetis, aut aliunde commendant, aut aliorum subornant cum maxima injuria veritatis, quam efficiunt aut adjuvanti falsis aut patrocinari.* Atque alibi^r idem, *Nec mirum, ait, si veteris instrumentum ingenia philosophorum interverterunt. Ex horum semine & nostram hanc novitiam paraturam* (Christianisrum tunc nuper natum innuit) *viri quidam suis opinionibus ad philosophicas sententias adulteraverunt, & de una via obliquos multos rames & inextricabiles sciderunt.* Dicitum quod notatu dignissimum, velut commentariolus etiam est in illud Platonis, ubi, à Barbaris sive Orientis populis disciplinas accepisse Græcos, agnoscens, quic-

^r 1. *Depr. Vil-*
balpandus in
Ezechielem
Tom. 2. part.
 2. *lib. 5. disp.*
 1. *cap. 13. &*
 14. *& 21. &*
in apparatu
Urbi ac Te-
pli part. 2. l.
 3. *cap. 15.*
 1. *Lib. de A-*
mama cap. 2.

^r *Apolog. et.*
cap. 47.

quicquid, inquit ^u, sic acceptum est! ^{καλλιον τὸ εἰς τέλος ἀπεργάζονται} <sup>In Epim-
præstabilibus tandem effecerunt, id est, suo more mutarunt, ornarunt, ^{mide.}</sup>
nec originis faciem seu vestigia satis manere siverunt. Idem affir-
mavit Anonymus ^x vitæ Pythagoræ scriptor; unde ἔδλ' ἐπέουκτος, ^x <sup>Apud Pho-
tium Cod. 259</sup>
inquit, ἐστὶν, ὡς ἐπαῖν, ἡ παιδεία ἐν ταῖς Αθλίαις, ἀλλ' ἐκ φύσεως ἰσπαρά-
χου, adventitia, ut ita dicam, non est in Athenis eruditio sed na-
tiva. Reapse quidem & ex origine adventitiæ erat. Sed ideo Nati-
vam dicendam esse voluit ille, quia adeò ab origine deviârat. Tan-
dem verò, quod ad Tertium ac postremum heic attinet Argumen-
tum, è veteris Orientis Rerum, Morum ac Disciplinæ Notitiæ penu-
ria adductum; illud est imprimis in mentem revocandum de Orien-
tis seu Asiæ interioris, quacum jungere liceat Ægyptum, Rebus, Mo-
ribus, Disciplinâ; quam plurima scilicet olim extitisse volumina,
quæ multis abhinc seculis proterus, si fragmenta pauca apud scripto-
res eosque plerumque Europæos servata excipias, periere. Id satis
indefcimus, quod de Rebus Arabicis, Syriacis, Phœnicis, Chaldai-
cis, Babylonis, Persicis, Indicis, Ægyptiacis, id genus illius plagæ
aliis, autorum nullibi, quantum scimus, nunc repertorum nomi-
num seges ampla occurrat apud scriptores Græcos, Athenæum, Stra-
bonem, Plutarchum, Laertium, Stephanum de Urbibus, veterum
poetarum scholiastas, alios. Eorum etiam, qui res ipsas Ebraicas
datâ operâ codicibus integris Græcè antiquitus contexuere complu-
rium, velut Eupolemi, Artapani, Alexandri Cornelii Polyhistoris,
Hecatæi Abderitæ, Demetrii, Aristobuli, Justi Tiberiensis, aliorum
ejusmodi (quorum nonnulli forsân ipsam, quam ostensuri sumus,
philosophiam Ebraicam seu Jus Univerfale atque Naturale & Gen-
tium expressius complexi sunt) opera ante plurima seculâ delevit tem-
poris injuria. Tametsi Flavium Josephum & Philonem, qui huc
magnoperè non faciunt, neutiquam nobis invidit. Sed de horum
utroque, statim plura. Et impensè dolenda est, dum nomina sola
ferè sic occurrunt, tanta rei literariæ jactura. Jam verò, cum decan-
tatissimum sit illud Soloni ab Ægyptio Sacerdote dictum (Saiti-
cum sacerdotem *Pateneit* Ægyptiacè nominatum hunc fuisse, con-
jectatur Proclus ^v) Græcos αἰεὶ παῖδας εἶναι *Græcos semper pueros* <sup>In Platonis
Timæo l. a.</sup>
fuisse,

fuisse, id est, disciplinæ Orientalis tantum candidatos nec satis edoctos; Cum etiam velut Sapientiæ omnimodæ, sive Mater, sive Officina prima semper Europæis habita sit olim illa Orientis plaga, atq; in Occidentem doctrinam omnimodam inde manasse & succrevisse, sit palam in confesso, nec omnino interea extant scripta, unde Gentis alicujus, seu scholæ Orientalis, præter Ebraicam, sæculis illis vetustis florentis philosophiam Moralem & Civilem seu Jus, quo nemini juxta ejusdem scita cendum erat, satis edisci possit, adeo ut ceterorum maximam laboremus penuriam; Cum, inquam, hæc ita se habeant, fieri arbitror non posse, quin rectè intuenti summo etiam ex hac ratione habenda fuerit in pretio Philosophia illa, seu Jus Ebræorum, velut thesauri ingentis, id est, totius ferme Philosophiæ in Oriente Barbaricæ, pars optima solum superstes. Atque ea idcirco majoris forsitan jam æstimabitur, quia sic sola superstes est. Non aliter ferme ac libri Sibyllini illi tres ex novem (quorum sex sub ipsam auctorem, eò quod licitatio omnium simul parvo nimis facta est, ab

¹ Varro apud
Lactam. lib.
1. cap. 6. Dio-
nyf. Halicar-
nass. l. 4. &c.

anu cremati sunt) superstites in historia illa ² Herophiles & Tarquinii notissima. Pars reliqua velut deperditæ pariter atque sui pretio fortè sic ab aliquo heic taxabitur. Neque verò adeo miretur interim quisquam, apud superstitem Judæorum bigam illam, quæ Græcè non solum res aliàs Ebraicas conscripsit, verum etiam de Philosophis aliquot & Philosophia non unius generis apud Ebræos in usum expressius & diligentius egit, (Josephum dico & Philonem) nullam omnino universalis hujus Juris aut philosophiæ, qua pariter, juxta receptam Gentis, aut eorum, qui ejusdem disciplinæ (quod idem heic est) præerant sententiam, ad universum genus humanum attinuit, in numerato aut disertis verbis Capitum mentionem occurrere; sed omnia heic, quæ communi hominum observationi designantur, ex autoribus & libris solum ferme Talmudicis, ut infra liquebit, peti, id est, è Corpore Talmudico aliisque Scriptis cognominibus, quæ in studiis Ebraicis serio institutis pariter se habent, at-

¹ Halos lib 2:
cap. 12. &
Archæolog:
18. cap. 2.

que in Romanis, Juris Cæsarei Pandectæ & Codices. Scilicet *τρία*, inquit Josephus ², *παρὰ Ἰουδαίους εἶδη φιλοσοφείν* *tria hominum sunt genera apud Iudaos, qui philosophantur.* Pharisei, Sadducæi, Esseni.

Esseni. Dogmatum etiam eorum aliquot & instituta singularia persequitur. Et Philo^b multis itidem ea quæ fuere Essenorum; quibus Essæis ipsi dictis Philosophiam disertè tribuit *διχα ἀστροφίας Ἑλληνικῶν ὀνομάτων* *Græcorum nominum pompâ & ambitione carentem.* Atque horum ex eisdem, philosophorum nomine, ac disciplinæ eorum, nomine philosophiæ, similiter meminere Eusebius^c, Porphyrius^d, veterum alii. Et dogmata eorum habentur etiam apud Epiphanium^e. Quin & fusè de eis seculo nostro est disputatum, à Cæsare Baronio^f, Joanne Drusio^g, Nicolao Serrario^h, Josepho Scaligeroⁱ, Isaac Casaubono^k, aliis. At verò advertendum est, Philosophorum & Philosophiæ nomen, quantum ad hanc rem attinet, dupliciter sumi solere. Interdum scilicet sectas tantùm Singulares eo venire, ut Stoicam, Peripateticam, Academicam; interdum nec rarò Generale Sapientiæ ac Pietatis Jurisq; cuique mortalium observandi studium ac disciplinam intra sectarum areolas non omninò cohibitam. Id est, philosophiam Moralem ac Civilem simplicem ac cuique genuinam, nec in particulas (ut de veste ejus loquitur Boetius^l) seu factiones distractam. Et simplicitati ejusmodi, sectæ, ea quæ sibi singularia fuere, ambitiosius, etiam mangonum instar, illinere atque superstruere, ut in aliis fieri etiamnum amat, solebant. Hoc animadverso, satis liquebit, tam Josephi quàm Philonis, dum de Philosophis illis Ebraorum, ac singularibus eorundem dogmatibus loquuti sunt, institutum fuisse, celeberrimas tantùm gentis suæ Sectas seu Factiones Philosophicas earumque dogmata, non generalem illam ac simplicem, quæ omnium utpote mortalium juxta disciplinam Ebraicam communis, forsàn & sectis ipsis, quotquot erant, pariter aut plerumque est recepta; philosophiam seu juris Universalis Capita indicare. Capita dixi. Nam disciplinam ipsam, de quâ loquimur, generatim sumtam, nec in Capita aut partes distributam, satis est verisimile, non semel à Philone innui. Quoties nempe Philosophiam, non hanc vel illam à ceteris discriminatam, aut jus *ἰσὸς τῷ θεῷ ἢ τῷ δαίμονι θνητῷ φθαρτὸν ἐν χαλεκοῖς ἢ εὐλαῖς ἀψυχὸν ἀψύχοις, ἀλλ' ἰσὸς ἀθανάτῃ φύσεως ἀφθαρτὸν ἐν ἀθανάτῳ διανόια τυπωθῆναι* ^m *ab hoc vel illo mortali, adeoque*

^b In Apolog. apud Euseb. de preparat. Evangelic. l. 8. cap. 11. & 12. & lib. 2. & wub. m. aroud aiov. ^c In d. d. gov. ^d Lib. 8. de Prep. Evang. cap. 11. & 12. ^e De Abstinentia animalium l. 4. ^f Hæres. 15. ^g Ec. & 30. ^h In Apparatu. ⁱ Lib. de Hæresibus & de tribus sectis. ^j In Tribaresis & Minersali. ^k In Elencho Tribaresis. ^l Exercit. 1. in Apparatu. Baron. n. 7. ^m De Consolat. philosoph. lib. 1. prof. 1.

^m Lib. de eo quod est, Probum omnem ipsum liberum esse.

ipsum mortale, in chartulis aut tippis inanimatis, ipsum pariter inanimatum, sed immortale ab immortalis natura in mente seu anima humana immortalis exaratum, hominibus univērsis quærendum, amplexandum, exercendum, in libris de Mundi opificio, de Congressu quærendæ eruditionis gratia, de Nominum mutatione, suadet inculcatque. Inde nimirum Probos & Pios fieri homines. Id quod non omninò intra professionis Judaicæ cancellos coercet, necum sectarum dogmatis assignat, sed generalis illius philosophiæ severioris, id est, omnium mortalium, sine ritibus institutivæ Judaicis, atque ante illa, in sæculis quæ Mosē antevertunt, communis effectum pariter non semel facit. Quod verò ad Josephum attinet, qui Judæus Hierosolymitanus Philone Alexandrino Judæo rerum Ebraicarum erat proculdubio multò scientior, utcumque Talmudicis nimium sit interdum dissonus; haud magis sanè mirum est, cum disciplinæ hujus universalis Capita simul cum singularibus illis philosophiæ sectis non tradidisse, quàm si Historicus Christianus Presbyterosac Ordinem sacerdotalem, qui Secularis est, cum Franciscanis, Dominicanis, aliis qui sunt id genus Sodalitiis, ipsisque, quibus invicem subinde discrepant, institutis inter scribendum adnotaret, nec intereà sive Religionis Christianæ horum omnium cum ceteris Christianis communis, nec philosophiæ moralis ad universos pariter spectantis Capita simul explicaret, aut omninò ulterius tangeret. Quam rem nemo non videt esse satis obviam. Atqui & hoc apud Josephum observatu est hæc fortè non indignum. Scilicet admodum hætenus adolescentem se, aitⁿ, sectarum illarum trium gustum aliquem primò capere sibi instituisse, per omnes transiisse, Bano Heremitæ adfuevissè, tandem verò undeviginti annos natum Pharisaicæ se ad-

ⁿ In Vita sua.

dixisse, ἡ παρεπλήρησι, inquit, ἐστὶ τῆ παρ' Ἑλλήσι ζωικῆ λεγομένη, quæ similis est, affinis, aut proximè accedit ad sectam Stoicam Græcis ita

^o D. Marth. dictam.

cap. 23. 2. &

3. & Vide Iosephum l. 18.

cap. 2. & 17.

cap. 3.

1. 18. Appt.

26. 5.

dignitate civili tum autoritate præluxisse^o, certum est, & avitas disciplinæ traditiones ita penes ipsos esse servatas, ut ceteræ, quæ fuere sectæ, aut pro schismaticis aut pro eis, qui strictius sive ex arbitrio sive voto genus vitæ selegissent, essent habendæ. Et de seipso D. Paulus^p;

κτ' τλω

ἡ τὴν ἀκριβεστάτην αἰρεσιν τῆς ἡμετέρας θρησκείας ἐχούσα Φαρισαίων
secundum certissimam seu accuratissimam sectam nostrae religionis
vixi Phariseus: Unde & Josephus ἡ τὴν ἀκριβείαν & ἀκρίβειαν id est,
diligentiam accuratam seu subtilitatem eis non semel tribuit. Sy-
rus autem in citato de D. Paulo loco habet ילפניו רישיון discipli-
nam seu sectam precipuam, uti & Arabs تعليم الغياق
disciplinam Phariseorum illam excellentiorem. Avitas autem seu
 Majorum traditiones omnes, quotquot sive legem scriptam, aliter
 atque ipsa verba sacra simpliciter sumpta, interpretarentur, sive su-
 perinducta observationis ex more Majorum additamenta contine-
 rent, rejiciebant Sadducaei. An itidem eam, quae erat de Jure ac disci-
 plina hac omnium mortalium communi, haud satis didici. Eam
 verò semper retinuisse, idque ut ab ipsis rerum initiis per posterita-
 tem continenter propagatam, Phariseos, palàm est ex eis, quae è
 Talmudicis libris asserimus in sequentibus. Jam autem quid cedò
 illud Josephi, sectam Pharisaicam, id est, primariam & ferè solam,
 quae disciplinæ autoritate vixit, Stoicæ philosophorum sectæ pro-
 ximâsse? Si de doctrina aliqua, quatenus Judaica erat, seu Judæis eo-
 rumve legi, quâ eorum erat, propria, rem sumamus, nihil planè erit
 absurdus. Quid enim omninò ejusmodi in sectæ Stoicæ dogma-
 tis aut disciplinâ? A ritibus Judaicis & Juris Pharisaici, quantum
 nempe Judæis erat proprium, apicibus erat ea planè alienissima. Nec
 eatenus simile aut affine quid intercedit. Nonne igitur de eò, quod
 utrisque còmmune erat, est necessariò intelligendus Josephus? Et
 videtur quidem de còmmunibus aliquot tam contemplationis,
 quam actionis dogmatis? Quenam autem illa? Certè in Stoica
 disciplina^r occurrit de Deo, de Fato, de Anima, de humano arbitrio
 quae Phariseorum^r sententiis perquam sunt affinia. De Virtutis
 præmio, ac vitiorum poenâ, etiam alia. Hac item Manibus post
 mortem infligendâ, illo tunc accipiendò. Quæ planè Pharisaicæ
 seu Talmudicæ disciplinæ consona. Et quemadmodum apud Stoi-
 cos, uti etiam alios aliquot, obtinuit illud *secundum Naturam*^r &
Rationem, id^u est *revera secundum Naturam*, atque *Rationis Humanae*
parentem, id^u est *revera secundum Naturam*, atque *Rationis Humanae*

Lib. 17. cap.
 3. Holo. lib. 2.
 cap. 12. Et Cri-
 desis Nic. Ser-
 varium Tri-
 baref. lib. 2.
 cap. 5. & 6.

Confular
 Lips. in Ma-
 nud. ad
 Stoicam Phy-
 siolog. & Phi-
 losophiam.
 Joseph. Ha-
 lof. l. 2. c. 12.
 & Archaeo-
 log. l. 18. c. 2.
 Seneca de
 Vita Beata
 cap. 3. & 8.
 Et Epist. 5.
 Videlicet cū
 Epist. 65. &
 lib. 4. de Be-
 parentem, neficium. cap. 7.

parentem, seu Deum vivendum, ita etiam apud Phariseos seu Talmudicos, secundum normam ab ipso Naturæ parente humano generi sive inditam sive indicatam, juxta ea, quæ inferius sequuntur, vitam mortalium cuique ex obligatione esse transigendam. Quod sanè dogma ipsam, quam tractamus disciplinam & Jus omnium commune generatim complectitur. Nimirum non solum Judæos, quorum reipublicæ tot Mosaica accesserunt, ut ipsis singularia, instituta, Probos ac Pios ex eorundem institutorum observatione fieri afferebant, uti & ex violatione Improbos & Impios, verum etiam reliquum genus humanum ex observatione atq; violatione Juris universalis, & politiæ & ritibus Judaicis immunis, atque disciplinæ nemini non mortalium præscriptæ, pariter Probum ac Pium, seu Impium & Improbum fieri, ac futuri seculi sive præmium sive pœnam mereri.

² Maimonid. Unde fit quòd in libris Talmudicis^x memorentur חסדי אומות העולם
Halach. The Pii è Gentibus mundi, eisque similiter ut Israelitis חלק לעולם הבא
suba c. 3. & seu Sors in futuro seculo, id est, virtutis seu vitæ benè tractæ, præ-
vide Obad. mium assignetur, uti & ejusmodi impiis fortis illius negatio. Quem-
Bartenor. ad modum etiam de philosophorum aliquot ante Christianismum
Mifs. tit. ob vitæ sanctitatē celebriorum salute pronuntiant patres^y aliquot.
Sanhedrin. c. 10. & Joannes Episcopus Euchaitensis² de Platonis & Plutar-
nasse Ben Is- rachi salute precibus ad Christum disertè olim egit. Sed de Piiis ejus-
rael. de Re- modii è Gentilibus, plura, juxta Ebræorum sententiam, infrà libro
surre&. Mor- 2. cap. 9. & septimo. Adeo demùm ut, tametsi ipsa Juris hominum juxta E-
suorum lib. 2. cap. 9. & septimo. Adeo demùm ut, tametsi ipsa Juris hominum juxta E-
lib 3. cap. 11. & septimo. Adeo demùm ut, tametsi ipsa Juris hominum juxta E-
Præter bræos universalis nullibi recenset Capita Josephus, id nihilominus
Clem. Ale- quod generatim Jus istud complecteretur, aut signaret, tunc forsàn
xandrinum. quod generatim Jus istud complecteretur, aut signaret, tunc forsàn
Strom. lib. 6. quod generatim Jus istud complecteretur, aut signaret, tunc forsàn
vide fit Ro- obfcuriùs indicari vellet, cum disciplinam Stoicam seu in qua de vir-
bert. Holko- tute & vitio eorumque præmiis & pœnis, quæ genus spectant hu-
tium ad sent. manum, disputari solet, ita Pharisaicæ, id est quidem Talmudicæ,
lib 3. quæst. 1. affinem fuisse scribebat. Quodnam igitur sit Jus illud, quænam
Francisc. Col- item ejusce Capita, scitu non indignum esse, ex argumentis jam al-
lium lib. de- latis, puto, sit satis manifestum. Veruntamen nec sine Monito hæc
animabus dicta, aut accepta sunt. Absit, ut rerum quis æstimator iniquior
Paganorum existimet, Disciplinæ hujusmodi (qualiscunque ea fuerit) Ebræorum
&c. Præstantiam heic ita prædicatam esse magnive faciendam nos velle,
² In Lambi- perinde
civ.

perinde ac si eo nomine in ullis rerum Christianarum discussione vim aliter, seu effectum fortiri debeat, quàm ipsa sacrarum literarum verique Christianismi morumque in illum receptorum ratio ac autoritas admiserit statueritve. Nam hæc, ut vitæ Moralis ac Civilis Cynosura, nobis sequenda observandaque. Capita quidem disciplinæ Ebraeorum, quam exhiburi sumus, quatenus generatim tantum singula ex avitis eorum traditionibus, ac scriptis depromuntur, Christianismo, Veritati Catholicæ, & Moribus, quibus utimur, ad eò sunt, quod inferius liquet, consona, ut si unicum, quod est de Membro Animalis hætenus Viventis, seu, ut volunt etiam aliqui, itidem de Esu sanguinis, excipias, non omninò ea dissona sic reperiantur. Sed verò, illud ^a rectissimè olim dictum τὸ ἐστὶ τὸ ^b *Arriani E-*
αἶπον τοῖς ἀνθρώποις πάντων τῶν κακῶν τὸ πᾶσι περὶ λήψεις τὰς κοινὰς μὴ ^{riæet. lib. 3.}
διώσασθαι ἐφαρμόζανται πᾶσι ἡμέρας, Hac est causa hominibus omnium ^{cap. 26.}
malorum, quòd non possint anticipationes seu notiones communes
seu generales singularibus adaptare. Inde sanè Capitum eorundem
ex eisdem traditionibus sumptæ Interpretationes, Subtiliores
Partitiones, Negotiosæque Scrupulositates, tametsi sæpiùs quidem
Christianismo & Rationi, quam sequi solemus, aut consonæ sint, aut
non adversæ, subinde nihilominus sunt, uti & aliæ apud Ebræos non
paucæ, planè dissonæ, nec à viro Christiano admittendæ. Unde etiam
de Traditionibus ejusmodi, uti itidem de Philosophia, Monita
habentur in Federe ^b Novo; ne scilicet inde doctrina Christiana ^b *Epist. ad Co-*
detrimenti quid capiat, ubi sine delectu, id est, sine Lydio Christiani- ^{los. Cap. 2.8.}
nismi lapide, in vitæ normam sive hæc sive illæ adhibeantur. Atque
eam ob causam Cardinales Inquisitores reipublicæ Christianæ gene-
rales sub Julio tertio Pontifice Maximo, in corpore Talmudico ad-
versus Naturam, inquit ^c, & Honestatis leges ea concedi, qua huma- ^c *Decret. 1563*
na aures audire perhorrescunt. Quòd, opinor, potissimum sumen- ^d *in lit. Apo-*
dum de interpretationibus aliquot, quibus concubitus nonnulli ne- <sup>stol. Dire-
fandi, idque maximè ex naturalis, quæ ex sanguine pendet, relationis ^{rio Inquis.}
admissâ interdum abolitione civili (qua de re plura libro ostenden- ^{subnexu fol.}
tur secundo & quinto) nefariè permittuntur. Quin inde aliasque ^{120.}
ob causas igni damnabant Cardinales Corpus illud; quod & non</sup>

E

semel

In *Hæssa* semefantea, idque tam ab aliis ^d quàm à Pontificiis ^c factum. Lectio
 1539. *Contra* item ejusdem & possessio à Pontificibus summis est aliquoties ^f in-
das Hufesum terdicta. Idemque interdictum, opinor, etiamnum vim Romæ ob-
de Imposturis tinet, cujus autor postremus Clemens octavus ^g. Sed antea ex Pii
 6. *& Videtis* quarti de libris purgandis, prohibendis, tolerandis constitutione,
Sleidam. Co- ment. lib. 2. *Thalmud Hebraorum ejusque glossa, annotationes, interpretationes*
Sext. Senesf & expositiones omnes, si tamen prodierint sine nomine *Thalmud &*
in bibliote- *ca sanct. l. 2. sine injuriis & calumniis in Religionem Christianam, tolerabantur.*
 Quæ quidem permissio per Pii quinti, Gregorii decimitertii, Sixti
 quinti, Urbani septimi, Gregorii decimi quarti, atque Innocentii noni
 tempora pariter mansit. Sed simul ac in Pontificatum evehus
 est Clemens Octavus, ita permissio illi derogatum est, ut omnino
 libri damnarentur, nec lectoribus jure pontificio ulterius parerent.
 Ut autem se res ea habuerit, nemo, puto, interea est hominum cor-
 dationum simul atque doctiorum, qui Traditiones atque Interpre-
 tationes, quæ in Talmude & Jurisconsultis Talmudicis reperiuntur,
 adeoque eas, unde disciplina, quâ de loquimur, est conflata, penscu-
 latiùs in liberarum indagine, & cum delectu prudenti consideratas,
 lucem sæpius præbere serio studiosis variam etiam & maximi facien-
 dam, non libentiùs concesserit. Appello heic Paulum Fagium &
 Sebastianum Munsterum, hunc in Ebraici, illum in Chaldaici Penta-
 teuchi & Capitum Patrum versione, alia item eorundem opera, Jo-
 sephum Scaligerum in libris de Emendatione Temporum, ubi de
 Ebraicâ temporum ratione, atque ritu agit Paschali, in Elencho Tri-
 hæresii, Diatriba de Decimis, Animadversionibus etiam Eusebianis
 & Canonibus Isagogicis, Isaacum Casaubonum in Exercitationibus
 Baronianis, ubi de Profelytis, Jure Regio, alia aliquot disputat, Joan-
 nem Buxtorffium maximè in Bibliothecâ Rabbincâ, & in Tiberiade,
 Gulielmum Schikardum in libro de Jure Ebraorum Regio, aliis
 ejusdem lucubrationibus, Petrum Cunæum in libris de Republica
 Hebræorum, Joannem Drusium passim, Jacobum, & Ludovicam
 Capellos, hunc in Spicilegio, & Diatriba de Jephthis voto, illum in hi-
 storia Sacra & Exotica, Joannem Cameronem, in Myrothecio, alibi,
 Sixtinum ab Amama in Antibarbaro, Samuellem Petitem in variis
 3. cap. 207

lectioni-

lectionibus, & Eclogis Chronologicis, Joannem demùm Cochium, Constantinum *L. Empereur*, quorum uterque integros etiam aliquot Misnarum Tractatus & Gemararum fragmenta non pauca in summum rei literariæ commodum verterunt, edideruntque. Atque in horum primariis habendus est Hugo Grotius, qui in eximiis illis de *Jure Belli ac Pacis* libris (à sacra Indicis congregatione, quemadmodum & sunt plerique jam citati, ante annos aliquot^h etiam prohibitis) ipsam Ebraorum, quam exhibituri sumus, disciplinam è Talmudicis tangit, aliaque ex eorum scitis ad augendam etiam nonnullis Christianismi rebus lucemⁱ prudenter adfert. Plures scriptores satis celebres ex eis, qui per suasionis Romanæ non sunt, heic in eandem rem jam memoratis adjicere, facile satis esset. Nec verò in Pontificiis defunt, qui similiter suppetias sibi in rebus gravissimis è Talmudicis latas voluêre. Sic Cardinalis illustrissimus Baronius^k ubi de ritu Paschali, de *Sanhedrin*, seu synedrio Magno, de manuum Pauli artificio, & de corpore Christi in sepulchro novo ponendo differit. Sic Gilberdus Genebrardus^l, Nicolaus Serrarius^m, Joannes Morinusⁿ, Dionysius Petavius ubi de anno, & mensibus Judaicis ad Epiphanium agit. Quales quantique viri sanè universi! Nec quidem interdicta, quæ memoravimus, librorum Talmudicorum rerumque inde cum delectu sumtarum, & ritè perpensarum autoritatem qualemcumque magis minuunt, quam olim edictum illud in Aristotelis Physices & Metaphysices libros, quoniam tum Theologis illius ævum aliis displicuêre, eis dignitatem omninò sustulit, quam passim & à multis seculis meritò sunt fortiti. Ante annos scilicet CCCXC. aut circiter, id est, sub ipsum quo institutum est Sorbonnæ collegium, profus damnati sunt ejusdem libri illi, ut Christianismo nimis dissoni, quod à Rogero Bachone Franciscano, qui paulò post id tempus floruit Philosophus & Mathematicus summus, didici. Verba faciens ille de variâ hominum seculorumque in libris rejiciendis admittendisque sententiâ, *Theologi*, inquit^o, *Parisius & Episcopus & omnes Sapientes jam ab annis circiter quadraginta damnaverunt & excommunicaverunt libros Naturales & Metaphysice Aristotelis, qui nunc ab omnibus recipiuntur.* Et alibi^p idem; *Scimus enim*

^h *Decreto Romæ. 4. Febr. 1627. apud Franciscum Magdalen. in Elencho. De Jure Belli ac Pacis lib. 1. cap. 1. 16. cap. 13. §. 7. cap. 14. §. 6. &c. Tom. 1.*

^l *in Chronologia, alisque ei subjunctis. In Opusculis. De Pentateucho Samaritano & Exercit. Bibliæ.*

^o *Mf. In Opere serio ad Clem. P. P. 5. in Bibliothec. Mf. de Prius. Scientiarum.*

quod temporibus nostris Parisius diu fuit contradicendum Philosophia Naturali & Metaphysicæ Aristotelis per Avicennam & Averroym expositis, & ob densam ignorantiam fuere libri eorum excommunicati & utentes eis per tempora satis longa. Summa demum est; ut in eisdem aliorumque, quibus assuetiores sumus, veterum (sive Philosophi illi fuerint sive Poëtæ, sive Oratores, aliive) Libris, Disciplinis, Sectis plurima occurrunt homini Christiano & lectu jucundissima, & perquam utilia, quorum alia, sed non citra Christianismi morumque receptorum amissim, in vitæ sive normam sive exemplum, ritè adhiberi solent, aliis interea, nec quidem paucis iis, planè explosis, ac, cum ceteris Gentilismi facibus, damnatis; ita pariter Disciplina hæc Ebræis universalis, pro singulari gentis indole, more, genio, prærogativâ, alia atque alia habet Christianismo plerunque consona, alia haud parùm dissona, quorum nihil scilicet neutra sunt ad eò rejicienda contemnendave, quin aut pro receptorum aliquot in Christianismo sententiarum sive Confirmatione sive Explicatione sint meritissimò interdum recipienda, aut singularem saltem in liberissimâ, tum Veritatis, tum Errorum disquisitione, ac contemplatione, sicut & reliquæ philosophorum, sive Barbaricorum, sive Græcorum, sive Latinorum, sententiæ æquè non rarò Christianismo dissonæ, locum qualemcunque debeant sortiri. Ut fermè poëtæ veteres variaque Deorum hominumque in eis gesta legenda sunt, juxta ea quæ de eis prudenter olim monuere Plutarchus & D. Basilius, in tractatibus ea de re singularibus. Quale itidem de Juris Ebræis, atque aliis gentibus Intervenientis interpretamentis, ac apicibus inferiùs suis in locis sparsim ostensis est dicendum. Si cui verò heic dubium forsan occurrat, utrum Corpori & Scriptoribus Talmudicis hujusmodi in rebus quatenus historicæ sunt, id est, quatenus in eis pro Jure qualicumque Ebræis veteribus recognito atque usitato traduntur, fides sit habenda, eò scilicet quod Corpus illud, quâ jam habetur contextum, scriptoresque illi ceteri seculorum sunt Templi Urbisque excidio recentiorum (quâ de re consulas autores imprimis, qui de Misnarum & Gemararum conscriptione diligentius, & datâ operâ⁹ egerunt) næ is forsan etiam dubitabit de Justiniani seu Triboniani

⁹ R. Jehuda
Levitain
Sopher
Cozzi
Part. 3. §. 65.
Moses
Maimonides
in
prefat. ad 7.
Moses
Maimonides
in
prefat. ad
Præceptorum.
R.
Abrahâ Za-

boniani fide, dum Modestini, Papiniani, Florentini, Alpheni, Proculi, Celsi, ejusmodi aliorum, qui trecentis aut circiter sunt Justiniano annis vetustiores, sententias arque scita Juris alibi non reperta, nedum quando leges duodecim Tabularum, quæ plurimis etiam hosce seculis anteverunt, in Digestis alibive enarrat, memorarve. Parilis sanè fidei detrahendæ, atq; depretiandi ratio sequeretur, quoties in Catenarum autoribus Patrum aliquot priscorum nomina, quorum opera ac lucubrationes ipsæ alibi non extant, occurrunt; seu quoties similiter apud Galenum, medicorum veterum, veluti Archigenis, Asclepiadis, Philoxeni, Critonis, Lamponis, aliorum ejusmodi, qui ipso multò vetustiores alibi non habentur, medicamenta ac opiniones afferuntur. Simile in re Mathematica dicendum de Euctemonis, Metonis, Calippi, Eudoxi, Attali, aliorum id genus complurium observationibus ac scitis, quæ à recentioribus ntpote Aristotele, Hipparcho, Ptolemæo, Proclo, Pappo, Vitruvio, aliis ejusmodi solummodò traduntur. Simile item de autoribus priscorum seculorum innumeris, quorum sive fragmenta sive sensum beneficio recentiorum, veluti Athenæi, Laertii, Stobæi, Strabonis, Plinii, Plurarchi, Scholiastarum Græcorum, Agellii, etiam & Livii aliorumque aliquot historicorum tantùm debemus. Et rationem dubitandi, sive in Jure, sive in Theologia, sive in re Historica sive uspiam alibi ex hac sola causa (rebus ceteris, quæ circumstant, fidei neutiquam refragantibus) admittere, nihil aliud est, quam universæ fermè antiquitati ipsique historicæ rerum veritati perperam nimis & morosius reluctari.

*cathian in Se-
pher Iucha-
sin, R. Geda-
lia Ben Ie-
chai in Se-
pher Shal-
sheleth, Tze-
mach Da-
vid, Hicro-
nymus de
sanctafide in
Hebraoma-
sigel. 2. Siat.
Senensis in
Biblosheca
sanctalib. 2.
tit. 2. lit. T. R.
Orti Simoni-
des in Calen-
dario Pala-
stino, atq; ibi
Iacobus
Christman-
nus, Josephus
Scaliger de E-
mend. Temp.
lib. 7. p. 518.
& 614. Ioan-
nes Buxtor-
fius in Bi-
blosheca Ra-
binnica lit. 7.
Adde prolo-
pomena mo-
stra ad libel-
lum de Suc-
cessoribus,
& Io. Moris-
si promissa
ad Calcum
Exercitat.
Biblicarum,
praeter Gene-
brardum &
Chronologos
aliquos alios
quos seculis
secundo, ter-
tio, & quar-
to res exhibet
Ebraicas.*

CAP. III.

Officiorum Humani generis Communium seu Juris Naturalis, atque Universalis Morum Philosophiæ, quatenus in Ebraorum politiâ, & disciplina locum habuit, Designatio Generalis, cum Difficultate eam inde eliciendi.

VT qualenam Jus illud Naturale, ac qualia Officia hominum omnium communia, seu Philosophia Morum universalis, quam intelligunt heic Ebraei, fuerit, generali consideratione, antequam ad singularia Capita deve-

nimus, ritè capiatur, nec difficultas, quâ implicari necesse est, quotquot suo Marte Jus hoc, Philosophiam, atque Officia è corpore Juris Mosaici, seu Pentateucho secernere contendunt, prætermittatur; illud est in primis animadvertendum, contineri quidem in sacro illo Corpore, seu Pentateucho, inter alia, quæ Ebræis ipsis fuere propria, veluti Civilia ac Ritualia, seu Judicialia & Cæremonialia, etiam & Naturalia seu Moralia Jura seu Officia non magis ipsis, quàm Hominum universitati perpetuò observanda. Quemadmodum & de

* L. 9. ff. de
Instita &
Jure.

† Instit. tit. de
Jure Nat. S.
Ius autem
Civile.

‡ Aristippus
apud Laar-
tius l. 2. Car-
neades apud
Lactantium
l. 5. c. 17. &c.

§ Constit. A-
postol. lib. 1.
c. 6.

populis omnibus, rectè Gaius † & Justinianus †; *Omnes populi qui legibus, & moribus reguntur, partim suo proprio, partim communi omnium hominum jure utuntur.* Neque, opinor, an Jura ac Officia Naturalia seu Universalia inibi quidem utcunque contineantur, dubitabit mortalium, quibus Juris illud corpus innotuit, quisquam, præter alastores illos, atque Humani generis pestes, quibus, nec sine philosophorum aliquot veterum † patrocinio, Naturalia seu Hominum Communia nulla sunt Jura, nihil naturâ, aut per se justum, aut injustum, Turpe aut Honestum habetur, sed Arbitrio, ac Virium humanarum, spreto omninò Juris nomine, Potestate, omnimoda sic dicta tantummodo subniti videntur. Ceterùm cum illis agendi locus heic non est. Alii autem nunc integrum Decalogum, nunc tantum partem ejusdem, nunc pro multiplici ingenii ac pietatis discrimine, alia atque alia in corpore illo Mosaico reperta, sive Naturalia sive Universalia semper fuisse, sive in horum classèm recipienda volunt. Aut scilicet quatenus ibi scriptis mandata sunt, aut quâ in se vim seu indicem rationis complectuntur. Consilium est quidem gravissimum vetus illud † de Federis veteris lectione, ἐσω σοι πρὸ ὀφθαλμῶν γνώσκου, τὸ νόμῳ φυσικῷ καὶ τὸ τῆς ἀδελφείας, *sit tibi ante oculos propositum, ut cognoscas, quid sit lex Naturalis, & quid Deuterostis*, quo vocabulo ibi planè ea, quæ Judæis singularia fuerint, nec omnium communia denotantur. Verùm, cum in Corpore illo legum Ebræis in deserto præscriptarum, Naturalis seu Universalis nomine verbis expressioribus & apertis nullæ appellentur, atq; in historia, quæ scriptarum hanc legum lationem præcedit, seu Genesin, Diluvium & sequentia continet, interdictum habeatur, præter illud in paradiso

paradiso primis parentibus datum, unum tantum & alterum (de quibus infra) quod integræ hominum Universitati traditum est, atque è virorum sanctorum, quæ ibi occurrunt, exemplis jura cetera, quæ in universum obligent, indicare (quod ut faciant perquam anxie sunt aliqui solliciti) sit plusquam difficile; fieri sane nequivit, quin Jura, seu Officia illa Universalia ac Naturalia, atq; Philosophia illa, quam tractamus, Barbarica non aliter fermè in Corpore illo Mosaico atque inter Civilia illa, atque Ritualia scriptis mandata latuerit, quam aurum purum in coronâ illâ Diis vovendâ, quam ex solùm auro puro locârat faciendam Hiero. ^x Historia notissima est. Fuisse certè in ea aurum, argentum etiam fuisse, non omninò dubitabatur. At quantum auri, quantumque argenti ab artifice simul commistum esset, res erat perquam difficilis, dignoscere. Ea quidem res summo Archimedis ingenio tandem est deprehensa. Hominis scilicet, qui ponderum, magnitudinum ac proportionum, id est, rerum, citra quas frustra de quantitate auri in coronâ, nisi denuò liquata fuisset, quæ fierat quis, erat callentissimus. Absque Mathematico ejusmodi fuisset, tale est verisimilius tunc evenisse Syracusis, quale dudum Romæ. Admisti monetæ argentæ nimii æris accusabatur Monetarius. Is ab iis, qui rebus præerant, impetravit, ut duo constituti ^y Judices seorsim causam attentius examinarent, sententiamque seorsim proferrent. Id ipsi juxtâ facere, atque eodem pie uterque ex eisdem actis causâ, atque libellis cognitis, & confessione rei auditâ, sententiam quidem protulit; sed prorsus absolutoriam alter, alter eousque damnatoriam, ut plurima aureorum millia reipublicæ, adulteratæ monetæ nomine, à reo refundenda censeret, & tum bona ejus cetera fisco addicendæ, tum capitale insuper infligendum supplicium. Ingens heic discrimen. Et à vero forsân uterque, licet pariter diligentissimus, immane quantum recessit. Alterum, manifestò scimus. Atque aliis in rebus discernendis simile non rarò accidit. Perplexitate extricare, Confusa invicem distinguere, Veri ac Falsi confinia, horumque sinuosos anfractus satis habere exploratos, & demum ex eis, quæ superstruuntur, de Fundamentis seu Principiis rectè conicere, res est perquam ardua, pænè inaccessâ, & mortalium paucissimorum. Id

^y Vitruvius
lib. 9. c. 3. &
Proclus ad h.
1. Euclid. lib.
2. cap. 3.

^y 1. Bepiff.
Vilalpandus
in apparatu
Vrbis & Tē-
plis part. 2. l.
2. diff. 2. c. 4.

rum. Id quod in quæstione, de Jure Naturali ex Civili aliquo simul, & Naturalis Juris corpore secernendo, jam memorata inprimis etiam obtinet. Assumatur exemplum, sive ex Athenis, sive è Roma veteri. Tàm heic, quàm illic leges fuère XII. Tabularum, aliæ. Atque ob populorum, qui eis usi sunt, singularem prudentiam, doctrinam, fortitudinem, ceterosque virtutum apices, maximi eas passim facimus. Neque, quin Naturalia seu Universalia saltem aliquot jura intra earum cancellos designentur, solemus dubitare. At verò hæc ex illis secernere, atq; ad amussim juxta autorum, atque eorum, qui illis usi sunt, mentem determinata ob oculos studiosis ponere, id quidem plusquam Archimedéum est, nec faciliùs forsàn, quàm Ancile illud è cælo delapsum à ceteris, quæ Mamurii artificio ad eò ei similia facta sunt, olim distinxisse, aut Ægyptiis singula cujusque, post Nili inundationem, jugera, ante Geometriæ inventionem, interno-
vissè. Ceterùm disquirentibus circa Jura Naturalia seu Universalia in legibus illis, sive Atticis, sive Romanis comprehensa, nihil, puto, fuisse prius in votis (si modò omninò sperari potuisset) quàm ex ipsorum, quos tanti faciunt & qui, legibus eis usi, conditores nominis amplissimi ostentant, scitis atq; disciplina ediscere, quid in illis quantumque sigillatim pro Naturali seu pro Officiis omnium hominum Communibus, seu Philosophia Universalì, & quid quantumque seorsim pariter pro Civili tantum, ac Rituali, seu Genti, cui præscriptum est proprio ac peculiari, esset sumendum. Neutiquam quòd inde res sic prorsus definita foret, ut in eorum verba quis statim juraret, sed ut liberè nihilofeciùs philosopharentur omnes, ac quid statuendum, pro viribus undiquaque, ut in discussionibus ceteris, porò quærerent. Veruntamen, sive scientià sibi præeuntes, in hujusmodi disquisitione, interim disquirentem quempiam habuisse illos, qui & tantâ sapientiæ scientiæque gloriâ alios excelluerunt, ipsasque, de quibus sic quæritur, leges ad posteritatem transmiserunt, sive adversa eorum ea de re aut dissona placita, atque rationes certò rescivisse, tum jucundum, tum perquam utile fuisse seriò contemplanti facile, opinor, concedetur. Id quod manifestò agnoverunt, quotquot diversissimas philosophorum, qui in populis jam dictis floren-
tes de

tes de Jure Naturali, atque Officiis omnium hominum communibus disputarunt, opiniones diligenter venati ac perpendentes, suis juxta Capite primo ostensa, interseruerunt. Scilicet etiam lacera distractarum nimium opinionum fragmenta magni aestimarunt, cum nec Theologorum, nec Philosophorum, nec ferè Scholæ eorum cujuscumque, nedum populi integri ex aliqua eorum disciplinâ edocti hâc in re definiendâ consensum reperirent. Et sanè, quale de Atticis, ac Romanis legibus diximus, eorumque philosophis, ac moribus, tale de Gentibus, quantum scio, universis aliis est dicendum, præter Ebræos unicos. Nullibi scilicet ex aliis cujuscumque gentis instituto, seu Philosophia, seu Theologia, seu Jurisprudencia in eâ recepta, certa haberi, atque subtiliùs sic definita Juris Naturalis seu omnium mortalium communis Capita, ac seorsim à ceteris sic consensu publico distincta, ut ejusdem veluti Corpus Singulare, Simplex, & perpetuò sibi Simile tum Nomine, tum Uiu per se tam auctoritate dignoscatur, quàm disciplinâ publicâ, & in publicâ rerum administratione sigillatim ac solùm, atque eo nomine à ceteris determinatum, adhibeatur. Commiscentur passim, in libris, quos vulgò terimus, Capita, qualiacumque sunt ea, cum Civilibus, è Mosaicis translatis, Evangelicis, Ecclesiasticis, Gentium. Et de distinctione perquam diversimodè à scriptoribus agitur. Quin habetur quidem in titulis aliquot, tum Juris Cæsarei, tum Pontificii Jus Naturale; quod tamen in incerto nimis in eis relinquitur. Et quanquam in aliquot Capita Juris, etiam Naturalis adeoque Universalis nomine, consensus interdum scriptorum vulgò reperitur, id tamen interea advertendum est, ut numeri alicujus aut magnitudinis incognitæ pars nulla, quæ pars & quota est, satis cognoscitur, sic nec Juris cujuscumque Generis capitum aliquod satis, atque, ut oportet, undiquaque internosci, nisi etiam, quot fuerint, & quænam ejusdem generis cetera, pariter dignoscatur. Nam alterum alteri sæpiùs temperamento est, & interpretis vicem non rarò supplet. Ebræi autem Juris Mosaici, quatenus Mosaicum est, atque in Federe Veteri solùm conscriptum, corpus integrum sibi peculiare², faciunt. Cæterum quasi in numerato seorsim habent ipsi, idq; non è disciplina sua tan-

² R. Ichuda
in Sepher
Cozzi part. 1.
p. 101. Et Tal
mundici pas-
sim.

F tum um-

tum umbratili, seu Scholarum institutis, verum etiam ex publica eaque vetustissima rerum, quoties cum Gentilibus seu Gentibus aliis eis erat agendum, administrationis ratione, Jura quaedam certa ac definita, quæ omnium hominum, tam Gentilium, quam Judæorum, esse volunt communia בני נח eis dicta, id est, *Præcepta*, seu *Jura Noachidarum*, seu *Filiorum posterorumve Noachi*; quo nomine universum genus humanum, post dilavium, venire palam est. Hæc scilicet volunt tum ad tempus illud seu *vacuum* eis dictum, id est, totum illud, quod rerum conditum, & legis scriptæ dationem intervenit, tum ad sequentia secula attinere; ita ut legis scriptæ datio partim esset horum iteratio, partim ceterorum, quæ ipsis propria accessio, & superstructio. Atque ex hisce constantur Officia illa universalia, ac philosophia Moralis, ac Civilis, quæ genus humanum ab ipsis rerum initiis teneri pariter, tum invicem inter se, tum erga Numen sanctissimum, docent; ut in sequentibus fusiùs ostenditur. Nihil quidem in Officiis eis reperitur, de quo in scriptis Mosaiscis itidem non cautum est. Sed Mosaisca conjuncta simul immistaque habent, quæ Reipublicæ suæ propria, eique tantum Civilia fuere per plurima. Noachidarum autem Juris capita seorsim exhibita, & Simpliciora interdum faciunt, & aliis, quàm Mosaisca sibi adeò singulariter aptata, interpretationibus non raro explicant. Naturale autem id, ad eorum mentem, appellamus nos atque universale, quoniam *ἡ φύσις ἀκίνητος ἔστι πάντων τῶν αἰσθητῶν ἐξ ἧς δυνάμει, ἄσπερος ἡ ἀσφύξ ἐστὶν ἐν τῷ αἰθέρι, ὡς ἐν τῷ ὕδατι, ὡς ἐν τῷ πυρὶ* (quod ait Aristoteles^a, de Jure Naturali obligativo verba faciens) *quicquid est ex natura seu Naturale, immobilitate seu Immutabile est, & nullibi non eandem vim obtinet, quemadmodum ignis, & heic, & apud Persas pariter urit.* Unde & rectissime ipsi alibi^b aliisque Græcorum, Jus hoc dicitur *ὁ κοινὸς νόμος* seu *Jus commune*, & semper vim eo nomine etiam passimquæ sortiri. Neque enim, si Obligationem ipsam solum spectes (nam diffusissimæ morum pravitate rationem hac in re præficiendâ habent nullam Ebræi) minus censent immutabile Jus hoc, seu minus vim suam ubique gentium semperque obtinere, quàm ignem ubique urere. Sed hæc de re plura in sequentibus. Juris hujus apud eos Capita Illustriora

^a Nicomachi.
3. cap. 10.

^b Rhetoric. 1.
1. cap. 11. &
13. & vide
fis Alex. A-
phrodisiæ de
Anima lib.
2. cap. 42.

stiora seu Majora sunt, de quibus satis inter cunctos eorum convenit. Alia item Obscuriora, seu minorum veluti gentium accedunt. Singula inferius cum Partibus, in quas distribuuntur, cum Appendicibus, quas perpetuas, ac necessarias habent comites, & demum cum exegefi Talmudicâ trademus, simulatque de Variâ hominum, adeoque & Singulari Ebraorum ipsorum, & à compluribus aliis diffonâ, in Generali Juris Naturalis seu Universalis, qualiacunque fuerint revera ejusdem Capita, Designatione definitioneque, ratione summam viderimus.

C A P. I V.

Jus Hominum Naturale seu Universale ex Aliorum Animantium actibus, ac usu non omnino eliciunt Ebrai, neque Jus aliquod Hominum, ac Brutorum commune agnoscunt, nec pœnâ sic proprie dicta Bruta affici. Interferitur de Libertatis, Juris, Obligationis, Pœnæ, Permissiois, & Actuum, sive hominum, sive Brutorum, Notionibus, quatenus earum heic usus necessarius, Dissertatio.

IN designatione, atque definitione Juris Naturalis, quæ apud scriptores solet diversimodè occurrere, alii ex Aliorum Animantium actibus, ac usu Jura hominibus aliquot Naturalia petunt; alii Juris Naturalis Corpus è Moribus omnium, seu plurimarum Gentium communibus; ex Naturali Ratione, seu recto ejusdem usu alii; & demum alii è Naturæ, adeoque Naturalis rationis Parentis, id est, sanctissimi Numinis Imperio, atque Indicatione. Quod ad Animantia cetera heic attinet; obvium est apud Jurisconsultos, tam Orientalis^c, quàm Occi-^c dentalis^d Imperii, *Jus Naturale esse, quod Natura omnia animalia do-*
cuit, atque jus istud non humani generis esse proprium, sed omnium
animalium, quæ in terra, quæ in mari nascuntur, avium quoque com-
mune esse. Unde etiam habent illud, *hinc descendit Maris, atque*
fœmina conjunctio, quam nos matrimonium appellamus, hinc libero-
rum procreatio, hinc educatio. Videmus enim, cetera quoque ani-
malia, feras etiam, istius juris peritia (seu, ut nonnullis, legitur *perita*)

^c Basilic. lib. 2. Harmonopol. Prochir. lib. 1. tit. 1.
^d L. 1. D. de Inst. & Inst. de Jure Natur.

censeri. Accedunt, quæ in sui tutelam Bruta faciunt, atque in posterorum conservationem, Apium item respublicæ, Columbarum conjugia, id genus reliqua. Hæc scilicet dum similitudinem quandam rei, quam pro jure Normaque vivendi accipiunt homines, id est, *μιμήματα*

* Lib. 9. de
Hist. Anima-
limm cap. 7.

† Lib. 2. de
Finibus.

τα εὐ αὐθραπίης ζωῆς *vita humana imitamenta*, ut habet Aristoteles^c, seu *Virtutum Simulacra*, ut Cicero^f, exhibent, etiam & Juris, adeoque hominum, ceterorumque simul animalium communis, ac naturâ in ipsis brutis pariter subnixi nomen subinde induunt. Nec rarò tam apud Theologos Christianos, quàm Jurisconsultos, aliosque, mentio fit Juris Naturalis velut ita hominum, ceterorumque animantium communis. Atque ex horum actibus de illorum jure etiam statuitur. Quâ de re plura item capite proximo. At verò usus seu actuum aliorum animantium ratio ab Ebræis nulla est omninò heic habita, nec jus esse aliquod hominum, ac brutorum commune, seu utrisque naturale ullatenùs agnoscunt. Neque ex jure aliquo, (quod totum rectè versari volunt circa *והיתר אסור* seu *licitum atque illicitum*,) sed è propensione, ac inclinatione tantùm, animantium ceterorum actus, evenire. Ut verò, tum eorum, tum aliorum Rationes, tam ea de re, quàm de aliis aliquot, quæ in qualicumque hac de Juris Naturalis seu Universalis, sive Ortu, sive Sedibus originariis indagine prævia, mox sequuntur, faciliùs intelligantur, nec intereà, aut obscuritate laborent, aut perplexitate; præmittere visum est, atque compendiò explicare quasdam Rerum simul, atque Vocabulorum notiones, sine quibus ritè conceptis, frustra nimis de Juris cujuscumque, quod sive ad Hominum, sive ad Brutorum actus spectet, proprie dicti naturâ agitur. Easunt, præter Jus ipsum generatim, quâ sive hæc sive illos respicere omninò videatur, sumtum, LIBERTAS, OBLIGATIO, POENA, PERMISSIO, & demùm ACTUS Brutorum pariter ac Hominum. Horum scilicet omnium notiones, quatenus earum heic usus est necessarius, relectis ac sepositis, quibus intricari solent, appendicibus, & circumstantiis huc non attinentibus, velut in tabellâ satis apertè, & distinctè conabimur depingere. LIBERTATIS nempe heic notio, aut Absoluta est, ac Simplex, aut Restricta, & Temperata. Absoluta; velut in priore illa Florentini, ac Ju-

stiniani

stiniani Libertatis definitionis ⁸ parte, qua dicitur *Naturalis facultas* ⁶ *L. 3. D. de*
ejus, quod cuique facere lubet, seu *Φυσική ἐπιχρησία συγχωρεῖσθαι πρὸς* ⁷ *Statu Homi-*
ἑν ἃ βέλεται naturalis facultas cuique permittens facere, qua velis, ⁸ *nium, Instit.*
 ut vertit Theophilus Antecessor; seu, ut melius in Basilicis, *Ἐπιχρη-*
σίου πρὸς βέλεται ejus faciundi, quod cuique facere lubet. Juxta quod ⁹ *de Jure Per-*
 & illud apud Dionem Chrysostomum ¹⁰; *ἡ ἐλευθερία ἡ μηδὲν ὑπὸ* ¹¹ *sec. 5. § li-*
χρον, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀπλῶς τὴν δοκῶντα ἑαυτῷ Libertas est nemini ob-
temperare, sed simpliciter facere, quacunque sibi placuerint. Et Ci- ¹² *bertas.*
 cero ¹³; *Libertati proprium est sic vivere, ut velis.* Hac quidem no- ¹⁴ *Orat. 14.*
 tione libertas pariter in Brutis, atque Hominibus concipi potest; ¹⁵ *De Officiis*
 nullo nimirum accedente Jure, quod, sive horum voluntatem, sive ¹⁶
 illorum appetitum, ac propensionem, quæ voluntatis planè instar ¹⁷
 satis agit, omninò cohibeat. Concipi dico. Nam necessariam de ¹⁸
 interminatâ utrisque hujusmodi libertate, atque dissertationi in- ¹⁹
 servientem conceptionem tantum ejusmodi supponimus, ut fere geo- ²⁰
 metriæ demonstraturi quid lineam sæpius in infinitum excurrentem. ²¹
 Restrictæ autem Libertatis notio est, cum Libertati, quam ita suppo- ²²
 nimus, adjicitur id, quod in memoratâ definitione sequitur tempe- ²³
 ramentum, *nisi si quid vi, aut jure prohibetur.* Ad hunc locum ²⁴
 Vis, quatenus injuria in ea contineatur, non spectat. Jus autem ²⁵
 quod, qualem jam concepimus libertatem absolutam, sic temperare ²⁶
 potest, qualicunque id fuerit nomine, sive Naturalis, sive Civilis alio- ²⁷
 ve aliquo appellandum ὁ τῶν πραγμάτων κανὼν ἐστὶ δίκαιος ²⁸ *rerum* ²⁹ *Dio Chry-*
gerendarum est ipsa regula justa, seu Norma, & amissis, juxta quam ³⁰ *sof. Orat. 75.*
 Libertas sic concepta ad eò præscripto ejusmodi jure (quisquis ejus- ³¹
 dem autor fuerit) minuitur, ut non solum Jussa, atque Interdicta ³²
 inde superinducantur, sed etiam simul indicentur Permissa. Un- ³³
 denam autem Jussis, ac Interdictis, quæcunque demùm Naturalia seu ³⁴
 Universalia fuerint, auctoritatem accedere velint Ebræi inferiùs osten- ³⁵
 dimus. Nam sufficit heic, ut de Effectibus duntaxat generalioribus ³⁶
 Juris qualiscunque, atque undecunque constituti in rem præsentem ³⁷
 videamus. Neque est quod de Causis Juris (quas infra juxta Ebræo- ³⁸
 rum mentem damus) simus hoc in loco sollicitiores. Tàm verò ³⁹
 Jussa, quàm Interdicta illa unico satis nomine prohibendi in memo- ⁴⁰

rato Libertatis absolutæ temperamento illo, nisi si quid Jure prohibetur, nemo non videt, comprehendit. Nam & Jus violari prohibetur, uti & Prohibitioni obtemperari jubetur. Ex Jussis ejusmodi, ac Interdictis evenit, ut designata habeantur quædam Bona non tantum Utilitatis causâ, sed etiam Honestatis simul, & Officii ex obedientiâ debitâ præstandi nomine, secundum Jubentis (sive is Numen sit, sive Homo, cui legitima potestas) mentem amplexanda observandaque, quædam itidem Mala ac Turpia sic fugienda evitandaque. Unde planè Jus conflatur Obligativum. Atque ex Jure ejusmodi Obligativo, juxta varios ejusdem capitum sensus atque actus, circa quos illa versantur, oritur OBLIGATIO, quod *Juris vinculum* est, quo necessitate adstringimur alicujus rei faciendæ, observandæ, præstandæ, fugiendæ. Ad eò ut, quemadmodum ex Jure hoc ipso efficitur in Rebus, seu Actibus discrimen Boni ejusmodi & Mali seu Turpis & Honesti, sic in Personis nascatur inde ad officium exequendum Obligatio & Debitio, quæ primaria est inter eas & Jus Relatio. Nam Obligationes singularium, quæ ex Contractu singulari, seu delicto nasci solent, idè inde nascuntur, quia ex generali Jure præcunte (qualecunque id fuerit) præstitutum reperitur contractus generatim servandos, delicta verò fugienda. Quemadmodum ex præmissis universalibus nascuntur conclusiones singulares. Ex Obligatione autem ejusmodi, seu eo, quod est, necessitate sic adstringi, haud concipi potest, quin P O E N A aliqua, idque ex præstituto, sive expressim, sive tacitè Violationi imminet. Nam quatenus facultas faciendi quod velis ipse, seu libertas absoluta, ex Jure quocunque, sive tollitur, sive temperatur, eatenus saltem necesse est, ut in Restrictam ea transeat & cohibitam. Ex Jure autem cohiberi, & obstringi quempiam (qua in re Obligationum substantia consistit) citra Poenam aliquam alicunde violationi imminet, quæ scilicet Obligationi inserviat, ne comminisci, si rectè intuemur, quis potest. Unde Ebrais etiam עֲבֹרָה quod obligatum denotat, *pæna obnoxium esse* pariter significat; uti & ἐνοχὴ & ἐνοχῶν quæ Jurisconsultis Græcis *Obligatio* sunt, & *Obligatus*, etiam id quod est poenæ, seu Juri minis obnoxium esse, signantiùs interpretantur. Est appositè ad temperamen-

¹ *Instit. C. D. tit. de Obligationibus l. 3. C. c.*

² *L. 3. D. tit. de Obligationibus.*

mentum illud Libertatis nisi si quid iure prohibetur, Constantinus Harmenopolus, Judex olim Theſſalonicenſis; νόμοςⁿ inquit, ὅτι π^o μω^o εἰς ἀπειλῆς εἰρησὶ παρὰ τὴν αἰ βέλομαι iure; nam suppliciorum mina impedimento tibi sunt, quo minus faciam, qua volo. Atque ad eandem mentem interpretes ibi recentiores. Neque fanè Juris Obligatio sine Pœnæ alicujus violationi imminentis ratione (quâ contineri nemo non videt, pro vario scilicet rerum ac personarum genere, Liberationem, Remissionem, Novationem, Acceptilationem, & si quæ cætera, sive perimunt, sive differunt pœnæ irrogationem, non præstanti seu violanti aliàs debitam) mortalibus magis potest fingi, quàm in Relatis paternitas sine filio. Actiones autem & Coercitiones forenses, quæ inde sequuntur, veluti exactiones, & quæ alia sententiis latis non obtemperantes cogere solent, pœnis seu eorum rationi merito adnumerantur. Neque omninò adversatur, quod apud Jurisconsultos Cæsareos^o, etiam ex veterum mente, de diversis Obligationis Naturalis & Civilis effectibus occurrit. Nimirum Obligationem Civilem semper parere Actionem, & cum Naturali conjunctam etiam Exactorem; Naturalem autem, quamdiu simplex fuerit, plerunque neque Actionem parere, nedum Exactorem, adeoque nullam inducere violationi Pœnam Pœnæ umbram. Sed tantum producere Exceptionem, atque impedire Soluti repetitionem, quæ ad pœnæ rationem non attinent. Naturalis tantum obligationis ex contractu exemplum habent, ubi quis Pupillo credat pecuniam sine Tutoris autoritate, atque is eam male consumat, aut si frater credat fratri, dum uterque in Patriâ potestate Obligationis ejusmodi item memorant ex testamento^q, minus solenni, seu quod solennitatibus à juræ civili præscriptis caret. Scilicet tametsi legatario ex jure civili actio non competit, naturaliter nihil secius obligari hæredem, seu in bona successorem legata præstare. Ex delicto itidem; veluti si filius nondum emancipatus aliquid furripiat patri, aut servus domino. Quas inter personas scilicet actio locum non habet. Nudum etiam pactum, si vis, adjicias. Sed hæc inquam, nihil adversantur eis, quæ de Obligatione, & qualicunque simul & perpetuâ ejus comute Pœnâ aliquandè imminente diximus.

Et ceterum

^o Prohib. sup. lib. 2. tit. 18.

^o Dd. ad tit. de Obligat. nibus. Vide sup. l. 46. D. 111. de cõditione indebiti. l. 95. D. 111. de solutionib. C. lib. 5. 4. C.

^p Mysinger. ad Inst. 111. de Obligat. nib. in princ.

^q gl. l. 1. D. de Cõdit. indebiti Bald. in l. si post dissolutionem fili C. de Juris C. si alibi ignorantia, l. ult. Clarus sentent. lib. 3. quaest. 90. n. 1.

Etenim Jurisprudencia definiebatur tam^r *Divinarum quàm Humanarum rerum notitia, justis atque injusti scientia.* Ea autem olim viguit maximè in Pontificum collegio, quod de Jure respondebat, ut ex Livio^f, & Pomponio^t scimus. Hinc fiebat, ut tam Jus Divinum, quàm Humanum adeòque omnimodum docerent iidem Juris seu Justitiæ utriusque antistites, adeoque de Jure, ac Officiis tam erga Numen, quàm erga Homines, sive Naturaliter, sive Civiliter observandis, ac de Poenâ, quæ violationi immineret sive à Numine, ut Naturæ totius parente, & Rectore, sive ab Hominibus infligendâ monerent. Unde Ulpianus juxta mentem ceterorum, qui ex illo Collegio in posteritatem sunt propagati Jurisconsulti, *Iustitiam, inquit^u, colimus, & boni, & equi notitiam profitemur equum ab iniquo separantes, licitum ab illicito discernentes; bonos non solum metu pœnarum, verum etiam pramiorum quoque exhortatione efficere cupientes; veram, nisi fallor, philosophiam non simulatam affectantes.* Quæ cum ita fuerint, mihi sanè satis est persuasum, ex hac ratione evenisse, ut, dum à naturæ parente, seu Numine Jura aliquot Obligativa præstitui agnoscebant, adeoque naturalia appellabant, (qua de re plura inferius,) sed nihilosciscius ex obligatione solum naturali Exactionem & Actionem, quæ Coërcitionis & Violationis poenam suppleret, sic negabant, hoc in re à tantum innuerent; Civilem nempe, seu forensem obligationibus simpliciter naturalibus ejusmodi Poenam, seu Coërcitionem quidem intervire nullam. Venuntamen imminere nihilosciscius poenam qualemcunque aliunde, scilicet à Rectore Mortalium supremo, id est, à Numine seu Naturæ totius parente expectandam. Ob ea nempe violata, ad quorum observationem ex Obligatione, quam ita vocabant, Naturali, qualiscunque ea fuerit, seu ut Christiani dicimus ex Nexu Conscientiæ, seu Conscientiæ Foro^{is}, is qui violârat propriè esset adstrictus. Unde & benè Theologi interdum^x obligationem Jurisconsultis Cæsareis Naturalem dictam, eandem cum nudo conscientiæ nexu, seu eo, quo ad jussâ Numinis implenda tenemur, faciunt. Quemadmodum etiam philosophi veteres expressim^r *Quædam autem Conscientiam ipsam pro Naturalis officii, ad quod quis obligatur, mensurâ sumunt.*

Ut vi-

^r *Leſſon de*
Iustitia &
Jure lib. 2. c.
19. & Gido-
ſis Franciſc.
Suarez, l. 2.
de legibus c.
9. §. 6.

Ut videre est in primis in præstantissimo illo ad carmina Pythagorica Hieroclis commentario. Et nisi Obligationis apud Jurisconsultos Naturalis interpretatio hujusmodi admittenda fuerit, quorsum cedò de æquitatis vinculo, ut de eo, quo solo sustinetur obligatio naturalis, loquitur Papinianus? ¹ Qualenam in Jure vinculum ejusmodi (quod & conventionis æquitate, ut ait ille, quandoque pariter dissolvitur) fingi potest, nisi juris alicujus, sive Humani, sive Divini coercionem seu pœnam alicunde inservientem, & violationi debitam velis itidem substitui? Neque sanè aliter voluere veteres illi. Etenim non solum in Christianismo, Judaismo, & Mahumedismo, verùm etiam in Theologiâ, ac Jure Græcorum, & Romanorum veterum, (apud quos scilicet viguit illud de Obligatione Naturali,) aliarumque ferè gentium, seu in Paganismo, & Numen esse sive Unicum ² sive ³ Plura, & Numinis vindictam Officii, Jurisque necessariò, seu ex vinculo, aut obligatione observandi violationem consequi, id est, Deum esse & remuneratorem, credebatur. Quorsum aliàs tot victimæ, ac februa, quæ peccata diluerent? Obvium est illud Virgilio ⁴ de ⁵ Manibus.

*Ergo exercentur pœnis, veterumque malorum
Supplicia expendant; alia panduntur inanes
Suspensa ad ventos &c. —————*

Pariter etiam de vivorum pœnis cælitùs irrogari solitis, ubi de Di- ⁶ ris loquitur ⁷, quæ ad Jovis solium apparent.

*————— acuntque metum mortalibus agris
Si quando Ierhum harrificum, morbosque Deum Rex
Molitur, meritas aut bello territat vrbes.*

Et Cicero ⁸; *Perjurii Pœna Divina exitium, humana dedecus* ⁹ *est.* Quin obligationem esse naturalem, quâ juramenta servare homines adstringerentur, dum de pœna sic locutus est divinâ, existimaret, nullus dubito. Et Agrippinæ umbra, ex receptâ de vindictâ divinâ sententiâ, apud Senecam ¹⁰, *ultrix Erinnys impio dignum parat Letum tyranno.* Innumera sunt ejusmodi alia. Et Gentilium ¹¹ heic sententiam maxime scimus, tum ex egregiâ illa Plutarchi *de his, qui serò à Numine puniantur*, dissertatione, tum philosophiâ apud

^a Lib. 10.

^b Lib. 2.

Hieroclem Pythagoricâ, Platonis Phædone, Phædro libris de Republica^c, & de Legibus^f, ut quamplurima de Adraftea, Nemesi, Minoc, Rhadamantho, Eumenidibus, Tartaro, aliis, nunc ad mortuorum, nunc etiam ad superstitum delicta, & scelera, atq; pœnas eo nomine à Diis irrogatas attinentibus, quæ apud Tragoedos, aliosque passim occurrunt, prætermittamus. Vide inprimis, quæ ea de re ex Græcis

^g Eclog. Physic. lib. 1. cap. 7. & Sermone 15.

^h Franciscus Commanus Iuris Civilis l. 2. cap. 3.

collegit Joannes Stobæus^g. Neque erat sanè, quod Jurisconsultus Cæsareus Clarissimus negotium sibi de obligatione Naturali faciens negaret, eam, si naturam vocabuli spectemus, rectè appellari Obligationem, *Quia tum demum verè, ut inquit^h, est hujusmodi, cum necessaria est, & in invitum satis habet firmitudinis.* Quam

ei inesse negat, quippe cui deest Civilis coercitio ac pœna. Etenim tametsi in invitum non habebat satis ex jure Civili, seu in Civili foro firmitudinis, modo nihilominus, quem memoravimus, eoque Paganorum sententiæ de pœnâ violationi imminente receptissimæ perquam consono, firma habebatur planèque Obligatio. Quemadmodum & apud Christianos, tam Obligatio solius Conscientiæ, quàm Civilis firma habetur. De Obligatione Naturali, quam propriè sic dictam verè obligare statuerunt veteres, veluti in exemplis allatis, aliisque id genus, semper loquimur, non de Obligationis Naturalis vocabulo per abusionem interdum usurpato de eo, quod naturâ quidem honestum est, ne tamen interim debitum nuncupandum; velut beneficio vicem rependere, etiam & beneficium ritè collocare. Cujus generis esse quamplurima, nemo non videt.

ⁱ Videffis Hungen. Grossum de Iure Belli ac Pacis lib. 2. cap. 4. §. 6.

Atque distinctio hæcⁱ inprimis est heic advertenda. Ex inducto, juxta jam dicta, qualicumque jure Obligativo, Actus, quotquot eorum, quos antea omninò liberos, seu omnimodo & Jussu & Interdicto solutos, in libertate absoluta, notionis causâ, supposuimus, nunc restricti sunt, in Malum culpæ, seu Turpe juxta constituentis, quisquis ille fuerit, mentem transeunt; tum existente inde Obligatione ad id, quod sive Jubetur, sive Vetatur, secundum constituentis itidem mentem, nomine Boni ac Honesti, ut dictum est, ex officio Observandum, & ad Violationem, nomine Mali ac Turpis, Fugiendam; tum Violationi imminente Malo Pœnæ, non sub ratione Damni tantum,

tantum, aut Incommodi (quo nomine veniunt qualescunque molestia, seu infortunia) sed etiam sub ratione Meriti, quod respectu Violationis, seu non servatae Obligationis, id est, Culpæ, sequitur, irrogandæ. Nam ex ratione, & essentia Poenæ propriè dictæ est, ut pro peccato ^k seu culpâ aliquâ impendatur, idque sive ea Satisfactoria dicatur, sive Expiatoria, sive Purgatoria, quemadmodum Satisfactionis, Expiationis, & Purgationis ipsa, aliaque ejusmodi satis indicant nomina. Omnigena enim est partim saltem Retributiva, tametsi simul etiam fuerit Medicinalis, ut in scholis ^l loquuntur, seu ^{7.} emendationi sive ipsius peccantis sive aliorum adhibita. Neque sane Platonium illud, *Neminem^m prudentem punire, quia peccatum est, sed ne peccetur*, verum satis esse potest, nisi intelligas excessum quidem modosque, & temperamenta poenæ singularia ejusve singulares species, quæ tales, veluti capitalem, corporalem, pecuniariam (quæ etiam perquam diversimodè se habent) variatim apud homines, & lege præstitui, & infligi tantum ne peccetur, seu emendationi societatisque publicæ inde conservationi, pro alia atque alia personarum, locorum, temporis ratione adhiberi aptarique. Sed verò & species has, quæ Poenæ universim dictæ genere continentur ejusve naturam induunt communem, atque ira ipsum, qui jus violavit, respiciunt, non solum ne porro peccetur, sed & quia antè peccatum est, & pro malo actionis præteritæ irrogari. Exempli causâ; Furtum capitali interdum, interdum corporali, pecuniariâ interdum poenâ lui scimus. Poena, qualibet hac in specie, quæ generatim poena est, planè est Retributiva, seu nomine Meriti irrogatur, & quia peccatum est. Quatenus autem hæc vel illa species singularis præstituitur infligiturque, Medicinalis est; juxta legislatoris scilicet arbitrium, quo sive excessum necessarium, sive temperamentum satis idoneum emendationi, ac societatis publicæ conservationi fore, is statuerit. Formalis enim poenæ causâ certè in hoc maximè consistit, quòd sit *πυμωρία*ⁿ, seu *vindicta*, atque satisfactoria, seu purgatoria, seu expiatoria aliterve scelus, seu peccatum commissum respiciat, unde & poenæ rectè dicuntur interdum *λύσεις νεμομισωδίων*^o *expiationes seu liberationes à lege præstituta*, quod nomen planè id,

D. August. RetraB. lib. 1 c. 9. S. Thom. 1. secunda quæst. 87. art. 7.

S. Thom. 2. secunda quæst. 66. art. 6. ad secundum 108. art. 2. S.

Seneca de Ira cap. 16. Laëtant. de Ira Dei cap. 18. S. Plato

lib. 11. de legibus. D. August. de Cris. Dei lib. 21. cap. 13. Ad-

de Hugonem Grosium de Jure Belli ac Pacis lib. 2. cap. 20. S. A. S. c.

Videbis A- gellium lib. 6 cap. 14.

Aristot. Politic. 2. cap. 2. S. c.

quod commissum est, non emendationem futuram, quæ in finalibus tantum poenæ causis habetur, respicit. Atque hac de re etiam plura mox. Actus autem Residui, seu qui in Jussis, qualia diximus, Interdictisve non continentur, adiaphori fiunt, seu permittuntur. Atque ad hos etiam ex inducto, quod ad alteros illos spectat, Jure Obligativo, tam spectat jam P E R M I S S I O atque Jus Permissivum, quam ad istos Obligatio seu Obligativum Jus. Nam præscriptum Jus Obligativum ex ipsius constituentis autoritate (cujus sanè in absolutâ, qualem supposuimus, libertate ratio, nomine ejusmodi, haberi nequit) tam actus residuos, seu ad quos nolit ille Obligationem attingere, Permissos designat, seu licitos esse indicat, quam alteros istos pro Juris superinducti formularum discrimine illicitos. Ita fermè, quemadmodum perpetuus limitis in finibus regundis determinantis rigor indicat tam extracclusam, quam assignatam agri partem, seu ut diameter seu lineæ, sive segmentorum, sive sectorum circuli utramque pariter, quæ circumjacet aream arcusque divisos. Nec magis in Actibus, qui Juris sunt Obligativi, poenæ violationi imminentis seu meriti, adeoque ad officium ex imperato præstandum Obligationis ratio habetur, quam in actibus Juris Permissivi, quoties nimirum licitum, ac illicitum, seu Jus consideramus, habetur ratio Permissionis, id est, Obligationis nondum præstitutæ, adcoque Poenæ absentis. Ubicunque autem desunt hujusmodi rationes, Juris ullius propriè dicti, scilicet quod liciti, atque illiciti, justi ac iniusti qui amissis aliqua mortalibus esse possit, nomini locus, opinor, excogitari quidem nequit. A C T U S demum omnimodi, sive Hominum, sive Brutorum concipi etiam possunt, aut quatenus ex Voluntate, Appetitu, seu naturæ propensione tantum emanent, atque, sive utilitatis solum, sive delectationis causâ à singulis sic, sive fiant, sive omittantur, aut quatenus ad eorum alios, Boni ac Honesti, ex Officii Debitone, non permittendi nomine, præstandos servandosque juxta jam dicta obligentur, ad alios itidem ex debitione pariter fugiendos, nomine Mali ac Turpis, poenâ meriti nomine contrâ facientibus adjectâ expectatâque, adstringantur; Residuis interea ex ipsius Juris Obligativi amissis indicatione omninò Permissis. Jam verò

verò hiſce ſic breviter offenſis, nemo non videt modo quidem prio-
ri Actus humanos, atque aliorum ſimul animantium invicem eſſe
non rarò perſimiles, atque eiufdem generis. Quales ſunt, nunc
Sexuum conjunctio, nunc Coelibatus, ſeu conjunctionis ejuſmodi
abſtinentia, ſcœtùs educatio, tutela ſui, damni illati ultio, cædes mu-
tuæ; qui utriſque ſic interdum communes, quatenus ſingulis, ſive
Utiles tantùm ſunt, ſive tantùm Jucundi, nullâ, ex officio præſtituto,
ſive Obligationis ſive Permiſſionis, qualem diximus, nedum Poenæ,
velut meriti, ejuſve abſentiæ ratione habitâ. Ceterùm modo ſe-
cundo, quâ, ſive ad dictorum actuum aliquos, ſive ad alios, ſive no-
mine ejus, quod ad juris undecunque ſuperinducti mentem Bonum
eſt, ac Honeſtum, officii, ac obedientiæ debitæ nomine præſtandos
& ſequendos, ſive nomine ejus, quod Malum eſt & Turpe, pariter
fugiendos, Obligationis aliqua, atque Poenæ, ſeu Permiſſionis ritè
(juxta jam dicta) habeatur ratio, nihil eis ineſſe volunt Ebræi Brutis
cum Hominibus commune. Id quod ſatis cernitur ad Legem illam;

*Vir P qui poſuerit concubitum ſuum cum Beſtiâ, interficiatur, & Be-^{P Leſit. 20:}
ſtiam quoque occidetis. Mulier verò qua acceſſerit ad quamcun-^{15. & 16. &}
que Beſtiam, & ſuccubuerit ei, occides mulierem atque beſtiam. Mor-^{cap. 18. 23.}
te interficiantur. Sanguis eorum ſit ſuper eos. De Beſtiis omnimo-
dis, tam feris, quam cicuribus, etiam de avibus, legem hanc indifcri-
minatim capiunt.*

Quemadmodum & in Jure Cæſareo, ex lege ſi
quadrupes pauperiem fecerit, actio utilis competit, etiamſi non
quadrupes, ſed aliud animal fecerit. <sup>9. L. 4. ff. ſi
quadrupes
pauperiem.</sup> ^{7. fol. 54. &} <sup>55: Mammo-
mid: halach.</sup> <sup>1. Mofes Mi-
horz Pra-
cap. negatiſe.</sup> ^{95.} ^{95.}
Quin & beſtiam lapidandam
(nam de lapidatione mortem, quæ hæc innuitur, intelligunt) ſine
ullo ætatis ſuæ discrimine, quod tamen obſervandum in utroque
ſexu humano, volunt; ad eò ut, ſi puer novennium non excederet,
aut puella non triennium, neque ipſis, neque beſtiæ qualiſcunque
ætatis, ex hac lege mortem infligendam aiant. Nam ante homi-
num ætatem illam, coitum in lege interdictum, nec fieri admittunt.
Non minùs quidem beſtiam quàm hominem, ſive maſculum, ſive
fœminam, è medio tollendum vides. Sed homini mortem, ob ju-
ris, cui obſtriçtus eſt, violationem, poenam hæc faciunt, non itidem
beſtiæ; tamen etiam jus violatum ipſum eſſe hominibus Naturale,

seu perpetuò universale, quo cuncti tenemur, non dubitent; qua de re in sequentibus^f. Cum verò, nefando commissio scelere, non solum personæ ipsæ, quæ reæ sint, ex lege interdum aliàs puniantur, verum & res etiam inanimatæ in loco sceleris commissi repertæ ex eadem lege sint igne comburendæ simul cum brutis, quod tamen, nec in horum, nedum illarum poenam, præstituitur (nam in illis ne fingi quidem potest obligatio, aut juris sive violatio, unde poena sequatur) sic in exemplo hoc de bestia, quacum concubuerit homo, occidendâ, rem definiunt. Nempe quemadmodum urbis apostasiæ reæ non solum incolæ, utpote apostatæ, gladio erant ob scelus admissum plectendi, sed etiam jumenta^c ac pecora gladio itidem delenda, & bona cetera comburenda, uti pariter Cananæorum sculptilia^u & luci diis Gentium dicati, idque non ob culpam ab jumentis aut pecoribus, nedum à bonis, sculptilibus & lucis admissam, sed, ut ab apostasiâ, etiam bonorum amore, posteritatis gratiâ, ducti magis deterrentur aliarum urbium Cives, scelerisque, tum memoria, tum novandi ejus, quantum fieri potuit, ansa demeretur; sicut etiam bestiam ex lege jam allatâ è medio tollendam volunt, tum ratione^x תּקלה seu *offensionis* atque exitii, in quod per eam incurreret forsitan homo cum ea concumbens, (nempè ne conspecta alium quempiam in nefandam libidinem fortè irritaret) tum ratione קלון seu *ignominia*, quæ hominis, postquam pænas luerat, nomini, quoties ante oculo bestiam haberet vulgus, necessariò recrudesceret. Ratio autem jam adducta utraque legitur in Misna^y; אמ אדם חטא בהמה מה השאת אלא לפי שבאת לאדם תקלה על ידה לפיכך אמר הכתוב חסוקל דא שלא תהא בהמה עוברת בשוק ויאמרו זו היא שנסקל פלוני חסוקל דא שלא תהא בהמה עוברת בשוק ויאמרו זו היא שנסקל פלוני על ידה *Licet peccaverit sic homo, quid peccavit jumentum? Ceterum quoniam evenit homini offensio per eam, atque exitii causa, ideo dicit Scriptura lapidandam eam esse; seu, ut vocantur etiam, ne, quum Bestia per plateas agitur, dici vulgo possit; hæc est Bestia illa cujus causâ lapidatus est N. N.* Alibi item^z; מפני מה אמרה התורה להרוג את הבהמה שלא תהא עוברת בשוק ויאמרו זו היא שנסקל פלוני על ידה *quamobrem precipitur* *in lege etiam bestiam (quacum concubuerat quis) occidendam esse?*

N. e. d.

Ne ea per plateas transeunte dicant homines, Hac est bestia, cujus causa, aut propter quam lapidatus est N. N. Quod ad hominis plexi ignominiam attinet.

Interdum etiam bestiam ex hac lege occidendam aiunt^a, in poenam domini, quia majori eam diligentiam non custodierat. Adeo ut poenam ob jus aliquod violatum ad bestiam attinere neutiquam ullatenus admittant, nec jure aliquo eam teneri.

^a Maimonides in More Nebochim part. 3. c. 40.

Unde etiam evenit, ut extra legem illam Israelitis, in poenae genere praestituendo ac bestiam lapidandam, civilem (tamen interea circa juris illis plane Naturalis caput versaretur) bestiam, quacum ejusmodi commissum est scelus, occidi noluerint, nec, quantum video, aliud quid pati, quod poenam simulet. Scilicet de Noachide seu Gentili, qui eorum reipublicae Pars, seu Profelytus Justitiae nondum factus apud eos reus heic esset, aiunt ipsum quidem ultimo supplicio ob jus Naturale, seu Noachidarum sic violatum puniendum esse, non vero bestiam occidendam; quippe quae juris violati rea esse nequibat.

Nec rationes jam ante memoratas, ac legi sibi Civili proprias ad jus Noachidarum seu Naturale spectare censebant.

Maimonides^b de Gentili apud eos heic reo;

^b Halach. Me lacim cap. 9.

הוא נהרג לבדו ואין הורגן את הבהמה הויה נהרג לבדו ואין הורגן את הבהמה *ipse solus est morse afficiendus. Neque enim bestia occidenda. Etenim praeceptum de bestia occidenda Israelitis solum civile est.* Qua de re etiam D. Augustinus^c,

^c In Levitic. 19. quest. 74.

Queritur, inquit, quomodo sit reum pecus, cum sit irrationale, nec

^d apud Graecos tran. cap. 15. quest. 1 cap. 4.

alio modo legis capax? An quemadmodum transferuntur verba modo locutionis, quae Graece appellatur Metaphora, ab animali ad inanimale? sicut dicitur improbus astus, vel iratum mare, ita & heic translatum est rationale ad irrationale? Nam Pecora inde credendum est jussa interfici, quia tali flagitio contaminata refricant facti memoriam. Ipsam de Ignominia, Magistrorum rationem jam ostensam

indicat; poenam aut culpam in pecore non agnoscit. Consoni sunt

^d D. Thom. 1. secunda qu. 105. art. 2. ad

D. Augustino Radulphus Flaviacensis, Lyranus, praeter Theologos

11. &c.

recentiores passim. Nec alius quidem est Philonis^e sensus, ubi ratio-

^e In lib. de lo- gib. speculib.

num, quas de pecore heic occidendo affert, primatim facit, *οτι τω βουτι ονειδισον ινα ηγεμωσ quoniam probris seu facinoribus hujusmodi ne-*

do Adulterio & Homicr. dia.

fandis operam dedit. Neque enim ex culpa merito id dictum est,

seu ex

seu ex jure à pecore violato, sed ex eo quod tam infame ex hominis scelere pecus redditum sit juxta quidem jam memorata, quemadmodum, quæ ibi sequuntur, etiam apud Philonem fusiùs ostendunt.

¹ Exod. 21. 28. Simile dicendum de bove cornupetâ^f, qui hominem occiderat. Lapidandus quidem erat. At non juris ab eo violati nomine, sed aut ideò ne quid, hominis causâ, dentò ab eo parile fieret, aut ut dominus in re sua puniretur, quia negligenter custodisset. Maimonides^g;

² In More
Nebochim
part. 3. c. 40.

היות הבהמה נהרצת כשתהרוג אדם אינו לקחת דין כמנה כמו שירחיקו עלינו הצדוקים אבל הויה לקחת הדין מבעליה ומפני זה נאסר ליהנות בבשרה מפני שיפליג בעל הבהמה לשמרה. *Quòd Bestia occidi debuit,*

quando Hominem interficiebat, id non fiebat ad pœnam ab illa exigendam, quemadmodum improperant nobis Zaducis, sed ad pœnam exigendam à Domino. Atque inde erat, quod prohibebatur ei usus carnis bovis hujusmodi, ut scilicet etiam Boum domini majorem in eis

³ Archæol. 4
cap. 8.

custodiendis diligentiam adhiberent. Et Flavius Josephus^h; Lapidetur, inquit, bos מן ה' eis תפלו עזרתם ויבא קאתריו ויפלו quem nec in alimentum sumi (unde scilicet in domini commodum cederet) æquum existimabatur. Legem de bove cornupeta, etiam

bestias ceteras, feras, volucres, quoties in cædis humanæ causâ essent, comprehendere itidem aiunt Ebræiⁱ. Atque tam has, quam bovem, lapidandas: ratione non dissimili ab ea qua animalia cætera lege Cæsareâ si quadrupes pauperiem continentur. Veruntamen

⁴ Mos. Mi-
hor' præcepti
affirm. 67.
Maimon. ha-
lach. Nizke
Mammon c.
10. Misnatit.
Sanhedrin
cap. 1.

inquunt^k אם המית את הגוי פטור בדנייהם *si animal ejusmodi occiderit Gentilem, juxta forenssem, qui ad Gentiles attinet, morem, occidendum non est. Id est, si apud Israelitas occiderat Gentilem seu*

⁵ Mos. Mai-
monid. hal.
Nizke Mam-
mon cap. 10.
& consulas
Misna tit.
Baba Kama
cap. 4. s. 6.
& 7.

Profelytum domicili, ad quem Jura Naturalia seu Noachidarum forumque, quo jura illa tantummodò exercebantur, spectabant, minime ex moribus eo in foro usitatis, citra superinductam ea dere Civilem, quæ etiam ad Noachidas ea in republica attineret, constitutionem occidendum erat animal ejusmodi nocivum. Quippe cui,

ex jure Noachidarum seu Naturali illo simplici, quod ad Gentiles qui in republica Israelitica degentes reipublicæ ejusdem jurisque ejus civilis participes non erant, non ad animal ejusmodi ullatenus pertinebat, poena, quatenus poena, deberi nequibat, Id verum quidem

est, Pœ-

est, Poenæ nomine improprie interdum nuncupari qualiacunque, sive hominibus, sive brutis damna ac incommoda eveniant, juxta sanè lusum illum Biantis, de uxore pulchrâ & deformi. Si pulchram ¹ accipias, habetis κοινῶν, seu communem, si deformem, μισῶν *pœnam*. Eodem item interdum nomine vocantur etiam quæ inanimata quoquo ferè modo pari videntur; secundum illud, verbi gratiâ, Lucani ^m de Sicori Hispaniæ fluvio, qui ne inundatione Cæsaris coeptis ^m obstaret,

*Spargitur in sulcos & scisso gurgite rivis
Dat Pœnas majoris aquæ*

Neque infrequens est Poenæ vocabuli ejusmodi usus; qua de re etiam plura capite proximo. Sed verò Poena, proprie loquendo, atque ut in Jure qualiacunque locum habet, sumitur pro eo, quod est malum Passionis pro malo Actionis, seu quod redditur ut malum insequens poenæ, pro eo, quod est malum præteritum culpæ. Scilicet Poena est noxæ^o vindicta, seu ut Jurisconsulti Græci^p loquuntur ἀμαρτήματ^o ἐκδίκησις *culpa vindicta*, ut superius etiam ostenditur. Imò & ipsum vocabulum, simpliciter sumptum, id quod est αἰπέδαγμα, ἀλοήκωσις, ἀμοιβή, seu res aliqua in permutatione, retributionem, compensationem data veteribus significasse, velut Homero & Pindaro, docet Eustathius^q. Adeo ut vis vocabuli propria in eo maximè consistat, quòd meritum qualecunque præcedat. Id quod tam de poena Vicaria, seu translata intelligendum, quàm de eâ, quæ merenti ipsi infligitur. Nam utraque in specie Culpa, Noxa, seu Juris Violatio præcedit. In hac scilicet ipse qui patitur, in illâ is, cujus vice & gratiâ subitur poena, jus ante violavit. Unde incommoda, quæ non ex obligatione ad officium aliquâ præcedente, seu jure aliquo violato, sed ex diversissimo aquo homines, sine præcunte juris alicuius, qualem diximus, violationis ratione, usu accidunt, abusive tantùm Poenæ dicuntur. Etenim Nemo legem illam apud Aristotelem ^r μηδὲν πενηρωμένον τρέφειν *corpore non integro factum non esse educandum*, aut morem illum Romanum de Androgynis seu seminaribus, aliisque monstris inventis aruspicum præcepto in mare deportandis (qui apud Livium & Julium Obsequentem cre-

¹ *Agellum
Nostr. Attic.
5. cap. 11.*

^m *Phersal. 4.*

ⁿ *Videbis (ante alios) Hugonem Grotium de Jure Belli ac Pacis lib. 2. cap. 20. §. 4.*

^p *Alphonf. a Castro lib. 1. de lege per-*

^q *malis cap. 3.*

^r *Vlpian. l. 231. D. de Verb. signif.*

^s *Eclog. Basilic. lib. 2. cap. 131.*

^t *Ad Iliad. 9.*

^u *Politic. 7. cap. 16.*

H
brò oc

brò occurrit) pœnam continere propriè ita nuncupatam dixerit ; cum nec foetus eiusmodi, nec Androgyni ipsi, aliave monstra eiusmodi, jura aliqua sibi præscripta, eo nomine, violârint. Ad purganda quidem & aquâ marinâ expianda mala omnia, eaque averruncanda, deportatio ea fieri¹ solebat, non omninò in deportatorum pœnam. Id quod etiam dicendum de damnis ac incommodis vi tantùm, & cum iniuriâ, illatis, veluti sicariorum cædibus, atrociniis, ceteris eiusmodi quæ quatenus sic nullo jure, sed vi solummodò inferuntur, nec culpam supponunt præviã, pœnæ planissimè neutiquam sunt propriè dicendæ. Neque vetus illud totius, quæ sub eodem tecto mansitaverat, familiæ ex S. C. Siliano supplicium, quoties dominus clam peremptus est², pœna, quâ eos, qui ipsius cædis rei non erant, respexit, propriè dicta erat, nisi simul admittas, ad insidias, aut prohibendas, aut prodendas familiæ singulos sic obligatos esse, ut ob neutrum præstitum præviã culpæ labes contraheretur. Quod similiter de compluribus aliis, ubi Pœnæ communicatio, nec tamen palàm communicatio culpæ, habetur, statuendum. Atque ut Pœnæ vocabulum abusivè, iuxta iam dicta, interdum usurpatur, simili quidem modo etiam Canones seu Regulæ quibus artes Mathematicæ, aliæque traduntur, Legum habent subinde nomen. Et Typhis apud Senecam³ dicitur ausus esse Leges scribere ventis, cum artem navigandi ex Carbasorum usu inveniebat. Qua de re nonnulla etiam capite proximo. Cæterùm ut leges eiusmodi obligatione morali, qualem diximus, carent, adeoque pœnâ propriè dictâ, unde nec leges propriè ipsæ dicendæ; ita incommoda, qualia memoravimus, quoniam non ex iuris alicuius, ad quod obligatur quisquam, violatione eveniant, idcirco pœnæ tantum abusivè vocantur. Quod sanè ritè intellectum quæstioni percelebri de legis merè pœnalis obligatione ad culpam, tum finem statueret, tum absurdè nimis eam plerumque fieri etiam ostenderet. Nam lex merè (uti vocant⁴) pœnalis de hoc patièdo, si illud prætermittatur sine obligatione aliqua ad illud faciendum, neutiquam propriè, seu potius non omninò est reverâ pœnalis, sed tantùm Alternativa seu Disiunctiva Sanctio (unde libera fiat electio) pœnâ expressim nullâ adiectâ, sed ex

jure,

¹ *Iac. Duran-
tium Variar.
lib. 1. c. 3.*

² *L. 1. C. c.
De S. C. Si-
laniano &
Tacitum An-
nal. lib. 14.*

³ *Medea act.*

⁴ *z.*

⁵ *Videffî Al-
phons. à Ca-
stro de lege
Pœnali lib. 1.
c. 9. Henric.
à Gamadao.*

⁶ *Quodlibet. 3.*

⁷ *quæst. 22.*

⁸ *Summ. Sil-*

⁹ *vestrin. Verb.*

¹⁰ *Inobedièn.*

¹¹ *Francisc.*

¹² *Suarez, de*

¹³ *legibus lib. 5.*

¹⁴ *cap. 4. Ludov.*

¹⁵ *Sic. Carbo-*

¹⁶ *mem de legi-*

¹⁷ *bus L. 8. dist.*

¹⁸ *1. C. c.*

jure, quo vivitur, aliunde utrumque præmittenti expectandâ. Si verò ad alterum præ altero obligatio accedat, sive expressim sive tacite, tunc quidem pœnalis planè fit lex, quam Mixtam, scio, vocant viri gravissimi. Sed interim lex eorum sensu purè pœnalis, si propriè loquamur, tam non omninò reperitur, quàm poena sine Jure, aut Lege seu Obligatione, quâ à reparrata quis arcendus erat, infligi non ritè dicitur. Sed, ad rem quàm tractamus, appositè etiam vir præstantissimus Hugo Grotius in dissertatione cruditiissimâ ac ingeniosissimâ de Poena eiusque nominis usu proprio, sic, inquit^f, quia¹

*in Bestias propriè delictum non cadit, ubi bestia occiditur, ut lege Mo-
sis ob concubitum cum homine, non ea verè pœna est, sed usus domi-
nii humani in Bestiam.* Quod sanè Dominium parilem vim ob-
rinet, ubi nec similitudo quidem aliqua in bestiis culpæ ejusve fi-
gmentum reperitur. Ut nemo non videt² in promiscua brutorum
pro humano arbitrio cæde. Adcò ut reverâ in bovis cornupetæ
brutique, quocum homo coïisset, cæde, pœnæ propriè dictæ, si bru-
tum, ut heic, tantùm spectes, ratio ulla non magis haberetur, quàm
ubi Canis, Simia, Gallus ac Vipera culeo, ex jure Romanorum³ ve-
teri, cum parricidâ (quia ei similimi^b erant) insuti in mare aut amnem
projiciebantur. Cum eo, ut inquit Juvenalis^c,

Clauditur adversis innoxia simia fati.

Quod & de cæteris est dicendum. Nec magis innoxia seu culpâ va-
cantia, si juridicè & propriè de re præsentis loquamur, fuere Bruta ea,
quæ nihil omninò parricidii patrârunt, aliave per Dominii humani
usum sic morti tradita (ut vitula ex lege sacra^d, ubi homicida igno-
rabatur, decollanda, & quæ sunt id genus reliqua) quàm animalia
fuère ista, quæ ob actus, quos, quâ homines spectant, fieri noluit lex,
morti, sed non in sui ipsorum, ut ostensum est, pœnam, damnaban-
tur. Quippe delictum propriè dictum non magis in hæc, eorum-
ve actus cadere potuit, quàm in illa ex solo hominis parricidio ce-
ciderat. Atque demum ut, ubi pœnæ, propriè dictæ, imminentis
nomine, Obligatio esse nequit, ibi nec delictum, seu Juris violatio
haberi potest, ita nec Juris dicenda est Permissio, quoties nec pœnæ,
quæ superinduci posset, absentia ratio in actibus distinguendis, vel-

*De Jure
Belli ac Pa-
cis lib. 2. cap.
21. §. II. C.
Sidesis enim
in Defensio-
ne Fidei Ca-
tholica cap. 7.
ubi de Hirco
apopompæ
Videsis Pla-
tarch. lib. de
solertia Bru-
torum.
L. Pena 9.
D. De lege
Pompeia de
Parricidiis
ac Instur. rit.
de publicis
Judiciis §. A-
lia deinde.
Theophilus
citato loco In-
stitut.
Satyr. 13.
Deuterom.
25.*

uti Brutorum, habetur. Ita tandem, nec Obligativum, nec Permissivum jus hominum Naturale aliquod seu Universale ex actibus Aliorum Animantium, juxta Ebræos, est eliciendum. Id quod etiam manifestius constabit infra, ubi, unde Jus hoc deducant, ostendimus.

CAP. V.

Quæ contra Juris Naturalis inter Homines, & Bruta communionem jam dictis adversari videantur, expenduntur. Satis Ebræorum ea de re sententia, consonos esse cum aliis, tum etiam inter Jurisconsultos, Cæsareos, viros gravissimos celeberrimosque.

Contra jam secundum Ebræos dicta de eo quod est, Jura hominibus ita propria esse, ut nec eorum atque Brutorum ullatenus sint communia; nec Bruta juris propriè dicti, aut observatione omninò teneri; aut permissione laxari; præter ea quæ superioris Capituli initio adducuntur, facere videntur nonnulla, quæ tamen, si ritè perpendantur, partim aut consona satis, aut non adversa sunt, partim planè rejicienda. Legitur in sermone sacro ^e, *sanguinem vestrum de animabus vestris seu vobismetipsis requiram* מִד כָּל הַחַיָּה אֲדַרְשׁוּ *à manu cuncti animalis, seu cunctarum bestiarum*, ut habet vulgata, seu ἐκ χειρὸς πάντων ἡ θνητῶν ut Hellenistæ, id est, *à manu omnium belluarum, seu à cunctis animalibus, bestiis, belluis, ex idiotismo Ebraico, requiram eum & de manu hominis, de manu fratris sui requiram eum.* Comminatur ibi pœnam homicidio ab homine patratæ Numen; etiam sanguinem humanum à bestiis se requisiturum ait, unde interdictum Homicidii, adeoque pœna; & obligatio ad cetera animalia etiam spectare forsàn videatur. D. item Ambrosius asinorum & equarum coitus, *adulterina contagia, & vera adulteria Natura, & adulterium jumentale* vocat ^f. Atque ad hominem, cujus curâ hæc, ut ait ille, perpetrantur; ipse, inquit, *genera aliena confundis, diversaque mifces femina, atque ad vetitos coitus plerunque cogis invito, & hoc industriam vocas?* Hospitalia item Avium jura memorat ^g, quæ ex iis ho-

^e Genes. 9. 5.

^f Hexameron lib. 5. cap. 3.

^g Ibid. c. 16.

iis homines vult discere. Et *Aves*, inquit, *non scripta, sed nata lex stringit*. Plurima adjicit^h de ciconiis, hirundinibus, cornicibus, tur-^b turibus, apibus, animalibus aliis, è quorum usu & exemplo formari, ^{18. C. C.} ac reformari vult hominum mores. Quin D. Hieronymusⁱ, *Quod* ^{lib. 6. cap. 4.} *in animalibus & bestiis ipso natura jure prescriptum est, ut pragnantes ad partum usque non cocant, hoc in hominibus sciant arbitrio derelictum; ut merces esset ea abstinentia voluptatum.* Ex jure igitur aliorum animantium abstinentia illa hominibus insinuat. Camelos porro matrum coitum fugere scribit Aristoteles^k, Avicenna^l, alii, adeò etiam ut camelus, qui cum matre à curatore gregis, ne eam agnosceret, operatà coivisset, ac delapso operimento, eam tandem agnovisset, *memor commissi sceleris* (ut in versionibus aliquot Aristotelis habetur) paulo post *Camelarium illum morsu defixo interemerit*. Quale item de equo memorat Varro^m: Historiolam habet etiam Aristotelesⁿ aliique de Scytharum regis equo, qui eiusmodi arte ad matris coitum admissus, simulac eam viderat, fugiens in præcipitium se dedit. Quin *Ælianus*^o expressim *utrique*, inquit, *præcipites sese agentes* ^{7.} *καὶ ἀόκητα δέλυσαν τὰ θανάτω* morte flagitium seu scelus dissolvebant. Et Plinius^p; *Equa eadem ex causa in Reatino agro laceratum perorigam invenimus. Namque & cognationum intellectus in iis est. Itaque in grege prioris anni sorore libentius, quàm matre equa comitatur. Huc spectat illud ejusdem*^q; *Odore pardi coitum sentit in adulterà leo, totàque vi consurgit in pœnam.* Et Thefeus apud Senecam^r de Hippolyto filio incestus in Phædra noverca, ut falsò credebatur, reo,

— *ὁ τερνὸν γένος*

Nullaque victum lege melioris soli.

Fera quoque ipse Veneris evitant nefas.

Quin & Agathias, dum in epigrammate nefandum masculorum concubitum insectatur^s;

Δέρκεο τῶν ἀλόγων ζώων ἡμῶν. ἔ γδ ἐκαίων φύσις ἀπμάζει θεσμία ζυζυγίας.

Ἄσπεν γδ θήλεια ζυνάπτειται —

Vide, inquit, brutorum animalium genus. Neque enim horum Na-

^b *Ibid. cap. 17.*
^{18. C. C.}
^{lib. 6. cap. 4.}
^{In Epist. ad Ephes. lib. 3. ad cap. 5.}

^k *Hist. Animal. lib. 9. c. 47.*
^l *De Natura animalium. lib. 9. sermo de Moribus animalium.*
^m *De Re Rustica lib. 2. c. 7.*

^o *Loco citato: Antigonus Hist. Mirab. cap. 59 C. C.*
^p *De Animalibus lib. 4. cap. 8.*
^q *Lib. 8. cap. 42.*
^r *Lib. 8. cap. 16.*
^s *in Hippolyto ad 3.*

^t *Antibolog. lib. 1. cap. 72. C. ad fin. Historia.*

tura coitus jura praestituta aspernatur, seu violat. Masculo scilicet femina conjungitur. Accedat illud Romae veteris de Canibus, quorum per silentium nocturnum Capitolium à Gallis captum fuisset, nisi Anserum Junoni juxta sacrarum clangor, & alarum strepitus M. Manlium, ceterosque Romanos ad propugnandum exci-

¹ *Hist. Nat. lib. 29. cap. 4.* *tassent. Eadem de causâ, scribit Plinius¹, supplicia annua Canes pendunt inter adem Iuventutis & Summani, vivi in furcas sambuceâ arbore fixi. Habito interim Anseribus ob servatam arcem hono-*

² *Lib. de Fortuna Romanorum.* *rein eisdem solennibus annuo; quod & memorant Plutarchus², D. Augustinus³ & Ambrosius⁴. Guilielmus item Alvernus, Pari-*

⁵ *De Civit. Dei lib. 2. c. 22.* *sienfis Episcopus, de Belluarum, ut ipse vocat, Justitiâ & Juribus, Dili-*

⁶ *Hexaemer. lib. 5. cap. 13.* *gentem, inquit⁵, considerationem faciens per singula, invenies ni-*

⁷ *Part. 1. De Praeserâ part. 3. cap. 8.* *hil vacare à Creatoris justitiâ: quando & ipsas belluas & penè omnia genera animalium invenies, quandam exercere justitiâ, & iura sua defendere. Attende qualiter ursarapinam, vel necem catulorum suorum vindicet. Similiter & leo, qualiter pro uxori-*

bus, pro nidis, pro escis, & pro pullis seu foetibus suis pugnet: quantâ justitiâ labores suos masculi & femina invicem patiantur, ut femina remanente in nido vel speluncâ, masculus ad perquirendum cibum, atque reportandum feminae sua & foetibus regrediatur. Tempore etiam meo Ciconia, tanquam de adulterio convicta per olfactum masculi sui, congregatâ multitudine ciconiarum, nescio qualiter accusante masculo vel deregente ejus crimen, à tota illa multitudine deplumata atq; dilacerata est; tanquam concilio aut judicio omnium esset adulterii judicata. Narratur de equo, qui ignoranter cum matre sua concubuerat, postquam hoc deprehendit, propriis dentibus sibi

⁸ *Videfis Iodoc. Damhouder. Prax Criminal. c. 91. §. 101. & c. & Vincent. Turtures. in Parallel. Ethicis & Iuridicis diss. 34.* *genitalia abscidisse tanquam in se ipsum vindicans incestum, quem commississe sibi videbatur, licet ignorans eò quod operimento abscondita fuisset ei mater ejus, dum eam ascendebat. Pisces item aliquos, aves, & quadrupedes nonnullos adulteria fugere notatum est⁸, ak-*

terum item sexum, demortuo altero, cælibem manere. Quin Palumbium coetum velut judicio solenni morte punire sui generis adulteros scribit Phile⁹. Elephantorum item odium & vindictam in adulteria hominum, perinde ac si juris officio subniterentur, legi-

mus

gimus apud Ælianum ^c. Justitia etiam eorum celebratur in exemplis ^c *De Animalibus lib. 11. cap. 15.*
 Elephantorum, qui pabulum ad equos, velut ex debito parilisque ^d
 cum eo, quod ipsi antè ab illis eripuerant mensuræ ^d, reportasse dicti ^e *Gilium apud Ptolemæum lib. 2. de Quadrupedibus lib. 2. Hist. Animal. lib. 2. c. 1.*
 sunt. Legimus etiam apud Aristotelem ^e animalia alia ἢ φ' ἡγάγεονα ^f
 ὄντα sub Duce seu Rege esse, id est, sub imperio alicujus sui gregis; quin
 & disertè animalia politica cum homine nuncupari, seu civilia, ut
 Apes, Grues. Et de Apibus eandem in rem plura item Virgilius ^f *Georgic. 4.*
 alii. Quæ sanè Jus simul indicare videntur, eiusque communionem ^f
 aliquam apud homines & bruta. Ex lege porrò XII. Tabularum
 in Juris Cæsarei corpus recepta, animalia quæ pauperiem ^g fecerint, si ^g *L. 1. D. Si quadrupes pauperiem. Et Instit. tit. eod.*
 noxæ dedantur, proficiunt reo ad liberationem ab actione noxali.
 Perinde ac si ex illis ab eo, cui pauperies facta est, veluti ob jus vio-
 latum, pœna sic foret suo arbitrio exigenda. Plato item in legi-
 bus de Homicidio, Si, inquit ^h, brutum seu jumentum aliquem, ex-
 tra scilicet publica certamina, occiderit, ἐπεξίτασσω ὁι ποσὴκόντες ^g
 Φόνε τὰ κλείωνι cædis reum illud peragant cognati, & ab Agrono-
 mis damnatum è regionis finibus eiiciatur. Præterea apud Christia-
 nos scimus in foro aliquoties ⁱ decimum, porcum, qui puerum occi-
 derat, mulum item, quacum rem habuerat mulio, morti tradendos. ⁱ *Guido Papa Decis. 238. Et Ranchinum ibi. Adde Ruffinum ad Reg. Constit. gloss. 5. §. 46. Abulensem ad Legit. c. 20. q. 14.*
 Empedoclis item aliorumque Pythagoreorum de Jure ac Justitiâ
 hominum, Brutorumque ^k communi opinionem, vulgaremque
 nimis etiam eâdem de re sententiam, quæ superioris in capitis initio
 allata sequax est, (unde & Jurisconsulti nonnulli ^l Obligationem Na-
 turalem brutis inesse expressim. aiunt) passim habemus. Et sunt
 alia non pauca, quæ jus atque illius Obligationem, ac pœnam ad ani-
 malia cetera spectare videntur, pariter innuere. Sed allatis adeò
 sunt cognata, ut ex hisce ritè perpensis reliqua non minùs fuerint in-
 tellecta. Quod ad illud attinet de sanguine humano à Bestiis requi-
 rendo, ut obvias Christianorum in commentariis perpetuis explica-
 tiones, quæ nec heic adversæ, præteream; id verum quidem est, di-
 versas esse apud Ebræos ea de re sententias quarum tamen nullæ su-
 periore in Capite, de Juris alicujus inter homines & Bruta commu-
 nionis negatione, dictis adversantur. Vetus est interpretatio, ea-
 que illis receptior, denotari verbis illis cædem humanam à bruto ex
 hominis

hominis instigatu factam. Vindictam scilicet Numen sumturum, non tantum de cæde humanâ ab homine ipso patratâ, manu, jactu, telo, sed etiam de ea, quæ à bestia, homine instigante, fit. Sic enim

^m Beresich
Rabba pe-
rash. 34. fol.
38. col. 2. Mai-
monides ha-
lach Rotzach
cap. 2. Moses
Mikotzi Pra-
cept. Nega-
iv. 163.

aiunt ^m, לחיה זה המוסר את חבירו לחיה להרגו, *à manu cumcti animalis, eum indicat, qui alium animali alicui tradit, ut ab eo occidatur.* Nec fanè Josepho ⁿ, alia præter homines animalia ipso homicidii interdicto tunc dato ullatenus tenentur. Sic enim rem tra-

dit; Παρσινῶ ἰδίῳι σφαγῆς αἰθρωπίνης ἀπέχεσθ, ἕ κατάρξενεν Φόνος, ἕ δεσσωτάς τι τοῖσιν κλάζονας &c. *Iubeo verò, ut à cæde humanâ abstineatis, & ab homicidio sitis puri, atque eos, qui ejusmodi quid*

ⁿ Archaeolog.
lib. 1. cap. 4.

patrârunt, puniatis, aliorum autem animalium omnium usum vobis permitto. Neque aliud fanè innuit illa Salomonis Jarchii glossa ^o;

^o Ad Genes.
9. 5.

מיד כל חיה לפי שחטאו דור המבול והופקרו למאכל חיות רעות לשלוח

Id quod legitur *à manu omnis bestia* (scu *ab omni bestia sanguinem hominis requiram*) ideò adjicitur, quia apud homines, qui ante Diluvium vixerunt, per impietatem mos invaluerat bestias nocentissimas nutriendi, ut scilicet earum auxilio commodius domina-

rentur. Nimirum in non obtemperantium cædem, nullâ justitiæ ratione habitâ, eas irritatas vult. Unde subjungit, להזהיר, לפיכך הוצרך להזהיר, *Eam ob causam necessarium erat, ut de animalibus*

in usum ejusmodi nutritis *monerentur*, Sunt autem, qui locum de poena homicidio cœlitus infligendâ intelligunt. Perinde ac si dictum fuisset, *Homicidium vindictâ non omnino carebit.* Pauci admodum estis. Si vestrum quis alterum occiderit, quemadmodum Cainus olim sub hominum initia, quæ velut imitatur hæc in vobis generis humani instauratio,

^p Pirush To-
ra fol. 46. col.
3. & consule
Mosem Nach-
manidem in
Genes. 9. 5. &
Seb. Munste-
rum & Pan-
lum Fagium
in commen-
tariis ibi-
dem.

Abelem, requiram ab eis, qui superstites fuerint, iudicium in homicidam ferendum. Quò si quis tutum se fore, si ipse solus post homicidia patrata superstes fuerit, forsân existimaverit, edico etiam me ipsum id, quod homines, si superessent, facere in poena exigenda debuissent, per ipsas bestias, quas in scelestum ejusmodi immittam, excuturum.

ואת ואיש אין בארץ לשיעטה משפט ברצח ^p ואת ואיש אין בארץ לשיעטה משפט ברצח, דעו כי הרבה פתחים למקום לנקום נקמתו ולכן במקום שאין אדם לנקום דם הגרצח מיד כל חיה אדרשנו כלומר שעל ידי החיה הטורפת יהיה

* In Beresith mi solet, vivens etiam denotat. Non defuere autem, qui * de Rabba Pa- מלכיות ר' seu quatuor Imperiis in Daniele per bestias designatis locum caperent. Perinde ac si Numen ibi vindictam cædibus etiam ab Imperatoribus per tyrannidem postmodum patrandis tum minitaretur. Ita locum de re diu post futurâ intelligunt, quemad-

¹ Videfis Ben-
ned. B. Per-
vium lib. 14.

² in Genes. cap.

9. & ibidem

10. Mercerii.

³ Apud Abar-

b. mil. loco ci-

tato. & Si-

defis R. Be-

ch. in Bere-

sith fol. 20.

col. 3.

⁴ Cap. 4.

⁵ Demosthen.

Orat. contra

Aristocrate,

Pausanias in

Elasie, Sus-

das in Nico-

ne.

⁶ Genes. 3. 17.

& ibi Lyra-

mus.

⁷ Ad Genes.

9. 5.

⁸ Le Gittic. 19.

19.

⁹ Lib. 7. c. 2.

modum & Christiani aliquot interpretes⁷ de lege tunc diu etiam post futura, quâ bovis in Levitico corruptæ lapidatio præstituitur.

Alii sunt Ebræorum², qui de vindictâ seu vindictæ specie quidem etiam ab ipsa bestia hominem occidente, nunc in foro sumendâ, nunc cælitus infligendâ locum capiunt.

Atqui in eis nemo, quantum scio, reperitur, qui obligationem omninò ad bestiam attinere, aut jus ab eo esse violatum velit.

Unde & vindicta illa seu poena qualiscunque sic improprie, juxta superius dicta, nuncupatur, quemadmodum & bovis corruptæ, & bestię, quacum homo coierat, lapidatio, ut suprâ³ ostensum est.

Nam & scimus ex Atheniensium legibus lapidem, lignum, securem, id genus res alias, quoties homicidii instrumenta fuere, in Prytanéo in iudicium deductas^b velut in poenam, quam tamen eas proprie pati nemo sanus dixerit.

Et Theaginis statua, ex sententia Thasiorum Draconis lege subnixâ, in mare ob eadem casu suo patratam, est projecta. Non in statuæ poenam, sed homicidii odio.

Ita etiam *maledicta est terra*^c sed עברך ² *propter te, tui causâ*, seu propter hominis tantum peccatum. Unde & Lyranus^d, juxta mentem Ebræorum, qui de vindictâ ejusve specie aliqua de bestia heic sumenda loquuntur, *ut homo*, inquit, *non solum puniatur propter homicidium, sed etiam Bestia, si interficiat hominem, propter facti horrorem, quamvis animal brutum peccare non possit.*

Quæ ex D. Ambrosio afferuntur de Brutorum adulteriis, non ad ea spectare interdicta ulla seu Obligationem innuunt, sed hominem ea ad ejusmodi commixtiones adigentem reprehendunt.

Nec alia sunt Naturæ adulteria ibi quàm brutorum generum diversorum coitus, quorum in causâ esse ex lege Mosâica^e homini quidem interdictum est.

Quin & interdictum illud, quâ homines velut prorigas spectat, Ebræi etiam in obscurioribus Juris universâlis capitibus collocant, ut in sequentibus^f liquebit, Coitus igitur hu-

jusmo-

Digitized by Google

jusmodi veritos appellat Ambrosius, sed homini, ne ad illos bestias adigat, non brutis, ne ipsa admittant, aut perinde ac si ipsa jure aliquo, sicut homines, ea de re tenerentur. Quod autem vocat ille legem avibus natam, & jura earum hospitalia, haud aliud omninò indicare potest præter certas illas & notissimas animalium illorum aliorumque brutorum propensiones atque actus naturæ plerunque constantes, quæ, per homonymiam & propter similitudinem quandam, Jura quidem interdum nominantur ac Leges, nec tamen reverà sunt magis, atque arborum, ac fruticum, aliorumve corporum naturalium actiones ac motus naturales. Tantundem fanè voluit Aristophanes^s ubi lepide πολλὰς εἶναι ὀρνίθων νόμους *multas esse Avium^s in Avibus.* leges ait, etiam & ipsas Ciconiarum κύβητας seu legum tabulas festivè memorat. Quin & ad hunc modum etiam Legis usurpatur nomen in illo Senecæ^h *Legem barba & canorum nondum natus infans habet.* Atque alibi satis crebrò similis habetur vocabuli usus. Neque enim minus in lege ejusmodi, quam in illis avium, qualescunque fuerint, reperitur obligatio seu culpa, citra quarum considerationem Jus seu liciti atque illiciti norma nullibi haberi potest. Unde & de exemplis illisⁱ, maris & foeminæ scilicet conjunctionis, foetus procreationis, educationis, velut hominum atque aliorum animantium Juris communis, statuendum planè est. In quantum etiam in ipso homine sunt propensiones hæc duntaxat naturales, adeoque eo nomine tam homini quàm bruto communes, juris vocamine eas neutiquam esse indigetandas; at verò in quantum ratione liciti, illiciti, obligationis (quæ ad bruta non attinent) veniunt, aut quæ circa eas obligatio versatur ac permissio, juxta superius ostensa, tantummodo juris nomen sortiri. Sic capiendum & illud D. Hieronymi de bestiis prægnantibus, quæ ad partum usque, ipso naturæ jure, non cocunt. Jus illud non aliûsmodi est, quàm aut quo gramina & frondes depascunt ipsæ, aut ab herbis nocivis abstinent. Nec cum Jure, quod obligat, aut permittit, citra homonymiam, quid habet commune. Quæ sunt reliqua id genus, non aliter intelligenda. Neque omninò obstat, quod affertur de Camelis, seu de Scytharum Regis equo aliove uno & altero. Quid hoc ad Jus, Obligationem

^h *Quest. Nat. lib. 3. cap. 29.*

ⁱ *Supra c. 4.*

tionem, culpam, aut poenam? Detur Camelorum genus, matrum coitum fugere, etiam ex admissione irritatum illum, gregis curatorem mordicis peremisse. Ideone hoc eum fecisse (ut in Aristotelis loco citato) *memorem commissi sceleris*, quasi obligatio, aut interdictum ad eum attinisset, existimandum? Sed versio illa (quæ Gazæ est) nimium, nec siste manifesta in Aristotelem injuriâ, redundat. Græca sunt; *μικρὸν δὲ ὕστερον θανάτων τὸν καμελίτῳ ἀπέκτεινε*. Paulopost morsu camelarium peremis. Sceleris, in Aristotele ipso, mentio nulla. Et quomodo scire, quæso, poterit quis, utrum hanc causâ camelarium momorderit? Quod tamen si fecerit, nihil magis de scelere probatur, quàm si aliter quomodocumque ultrò custodem calcitrâssset. Nec mirum est, irritatum esse ex ejusmodi admissione, quæ (si philosopho aliisque credamus) etiam generi ejus universo ad eò displicet. At equus ille Scythicus, uti & mater, se præcipitem dedit. Ideo se præcipites dedisse hos, quia incestum commiserant, aut ob admissionem, velut illicitam, prorigam illum in agro Reatino laceratum esse, non est quidem unde omninò statuamus; ut-

que *Ælianus*, ex more hominum vulgari, quo actus aliquot
brutorum intuentes humanis proni comparamus, τὸ ἀσεβημα seu
scelus morte ab eis expiatum, scribat, & de scelere heic atque eo,
quod est ipsis brutis illicitum, loquantur alii^k, argumentum etiam
ad interdictum apud homines de incestûs hoc genere naturali pro-
bandum ex ejusmodi exemplis alii^l deducant. Sed reverà in bru-
torum hisce actibus, juris violati, obligationis, seu eorum, quæ in-
de pendent, vestigium satis habetur nullum. Etiam & in specie e-
quina, è cuius individuo uno & altero exempla sic afferuntur, ma-
tres ac filias equos ex more supervenire expressim fatetur Aristo-
teles^m, qui illud de equo Scythico aliam in rem memorat. Dissi-
milis non est ratio in historiola illa de Leone. Confurrexisset ait
Plinius leonem in poenam adulterii. Eleganter quidem dictum;
ubi de adulterii ac poenæ significatione propriâ non agitur, sed si-
militudo ex actibus humanis sumitur. At undenam cedò digno-
sci poterit, quòd in poenam adulterii confurrexerit? Erat quidem
quod leonem in furem egit. Sed nec adulterio, quâ scelus eo no-
mine

* *Ioachim Camerarius in appendice ad Philen. cap. 10. Vlyssis Aldrovandus de Quadrupedibus lib. 1. Joannes Lupus de Matri-monio, apud Aldrovand. loco cit. 10. Antonius Gubernus lib. de Matr. o-mnio cap. de his qui Nup-tias Sc. 5. 151. Hist. Ani-mal. lib. 6. c. 22.*

mine indicatur, nec poenæ, quæ ex obligatione semper pendet, seu propriè dictæ locus ibi reperitur ullus, juxta id quod suprâ mon-
stratum est. Poeticè autem non philosophicè dictum est illud Thesci
apud Senecam. Undenam enim scimus, quid sit feris seu bestiis
Veneris nefas, quatenus illicitum, aut scelus, aut obligatio aliqua eo
nomine denotetur? Imò exceptis obscurioribus illis aliquot exem-
plis, undenam scimus aliquod Veneris genus esse, quod fugiunt bru-
ta omninò aliqua? Apud eundem Senecam etiam alibi¹¹, Laii um-
bra de Oedipode, qui Jocastam matrem in scius matrimonio sibi
conjunxerat,

———— *quique nec mos est feris,*
Fratres sibi ipse genuit ———

Certe temerè nimis (nisi licentia poëtica, seu incestum detestantis
ardor excusationi sit) mos ille feris est negatus. Rectius proculdu-
biò hac de re Myrrha ipsa, incesto patris amore percita, apud Ovi-
dium^o,

^o *Metamorph*
10. 9.

———— *coeunt animalia nullo*
Cetera delicto. Nec habetur turpe Iuventa:
Ferre patrem tergo: sit equo sua filia conjux;
Quasque creavit init pecudes caper: ipsaque cujus
Semine concepta est, ex illo concipit ales.

Quæ hætenus dicta sunt, satis item diluunt id, quod de masculorum
coitu à Brutis non admissio ex Epigrammate Agathiaæ affertur, uti
etiam quod de annuo Canum apud Romanos supplicio. Suppli-
cium planè non erat propriè dictum, nec enim ius aliquod omni-
nò aut violârunt Canes aut violare quiverant. Sed tum Anseri-
bus honos eodem tempore est habitus (ut & Phidolæ equa ob vi-
ctoriam singularem imagine ex Elæorum sententia^P donata est)
tum Canes sic suppliciiis impropriè dictis affecti sunt, ut tum diligen-
tioris custodiæ ac beneficiorum erga Rempublicam præmia, tum
rerum focordiùs gestarum poena, velut in schemate quodam seu
apologo, quotannis Civibus ostentarentur. Quod sequitur de

^P *Pausan. in*
Elæac. 2. c. 6
P. Aerodius
Res. Indicat.
lib. 6. tit. 8.
cap. 10.

Brutorum adulteriis ex Guilielmo Parisiensi, Phile, Aliano, atque id genus quæ occurrunt apud alios similia, haud difficilem è jam dictis recipiunt interpretationem. Uti & illud de Elephantorum justitia. Ex actu ejusmodi foeni ad equos reportandi singulari, haud aliud probatur quàm animali solerti illum placuisse, non interim ad justitiam spectasse. Quod verò ad Animalia illa Aristoreli dicta simul cum hominibus politica attinet, in quibus præter Apes & Grues enumerat etiam Vespas & Formicas; Inditum palàm est ab eo id nominis ex eo tantùm, quod simul seu in commune quid

⁹ Politic. lib. 1. cap. 2. & Plutarch. in lib. de solertia animalium.

¹ Arist. Hist. Animal. 9. cap. 40.

¹ Georgic. 4.

facere solent, nullâ omninò Juris (quod ipse⁹ brutis uti & Peripateticorum schola planè negat) ratione interim habitâ. Neque ex eo quod duces habeant animalia illa, sequitur obligationem seu officii debitionem aliquam conjunctam esse, citra quam Jus, de quo loquimur, nullibi reperitur. Quate paritèr dicendum de fucis ac furibus, qui pabula consumunt, à ceteris enecari, ut aiunt^r, solitis. Neque enim pœna est violationi, juris debita. Sed damno irritati, uti & animalia solent cetera, damnum inferunt. Atque ex homonymia, qualem suprà memoravimus, vocabuli Legis, illud est Virgilii^r de Apibus dictum.

———— magnisque agitant sub legibus ævum.

Sed demùm cur cedò à Camelis, Apibus, Turturibus, Ciconiis, Elephantis aliisque aliquot animalibus (etiamsi daretur ipsas horum species, juxta id quod habetur apud scriptores citatos, quædam semper sive averfari sive facere; quæ restamen sæpe admodum est dubia) vitæ humanæ norma aliquis seu Juris Naturalis exempla (nam de imitationis, quæ interdum^r etiam in Sacris literis fiunt, monitis non loquor) potius, quàm à tota brutorum velut republica seu numerosissimis reliquorum gregibus, de quibus nil tale fando auditur, sunt petenda? Aut, quod magis est dicendum, cur ab horum simul omnibus, etiamsi tantundem de omnibus verum esset, cum penes eorum nullum reverà Liciti ac Illiciti seu Obligationis, juxta jam dicta, aut vola sit aut vestigium? Neque est omninò, cur alterius eorum alicujus speciei actus solitos actibus alterius (atque hos multipliciter

¹ Videfr S. Chrysof. Orat. 12. ad populum Antiochenum.

tripliciter diversissimos esse scimus) hac in contemplatione omninò anteponeamus, nedum cur et individuorum aliquot exemplis obscurissimis, quod faciunt nonnulli, jura aliqua Naturalia expiscatum iremus. Certè etiam id fermè perinde est ac si quis, è Prodigiiis ac Ostentis rarioribus, constantes rerum naturalium causas ac effectus ut physicus edoceret. Manifestum autem est in eo quod suprà sequitur, animal, quod pauperiem fecerat, non omninò in sui pœnam, perinde ac si jus aliquod ipsum violâisset, sed in æstimationem noxiæ, ac compensationem damni illati, ac inde domini aliàs rei liberationem, dedendum, Illud autem Platonis de Jumento, quod homicidii in causâ esset, exterminando, pœnæ adeoque Juris, quâ Jumentum solùm spectat, simulationem tantùm in se continet; non aliter atque id quod habet statim post Plato ipse ibidem de rebus inanimatis eandem ob causam exterminandis. Neque scilicet ad hæc minùs, quàm ad Jumentum, Jus seu Pœnam propriè dictam voluit attinere. Neque porcus, & mulus in decisionibus memoratis pœnæ, quasi mererentur, nomine morti sunt traditi, sed in rei quod evenerat, veluti homicidii & nefandissimi coitus, summam tantùm detestationem, similesque ob rationes eis, quæ capite superiori de bove, aliisque animalibus lege Mosaica lapidandis afferuntur. Quod verò attinet ad Empedoclis, ac Pythagoreorum aliorum sententiam de Jure ac Justitia Hominum, ac Brutorum communi; etiam pueri sciunt id totum fermè metempsychosi^u niti, seu eo quod est Homi-

¹ Porphyr. de Abstinent. Animal. lib. 3. c. 4. Sext. Empiricus Advers. Mathematicum lib. 8. c. 62. et c. 61.

nes & Bruta figurâ tantùm distare corporeâ, animas autem non solum planè similes habere, sed & invicem commutare. Id quod si quis credat etiam jus ipsis Naturale pariter commune esse, consonum satis est, ut is sentiat. Ut verò tandem ad vulgarem illam sententiam, quæ in superioris capitis initio ex Jurisconsultis Cæsareis allatæ adeo sequax est, deveniamus; Ea sanè ab Ulpiani, ac Justiniani verbis primo manavit. Quæ nempè sunt ipsa dicto capite citata. At verò & alibi contrarium uterque docere videtur. Quid enim est illud^x, *Pauperies est damnum sine injuria facientis datum.* Neque enim potest animal injuriam fecisse dici, quod sensu (id est, humana heic ratione) caret? Ita scilicet Ulpianus in libro XVIII ad E-

¹ L. 1. D. si quadrupes g. 3. Inst. tit. 1. c. 1.

dictum.

asserens. Concors est heic Ludovicus Carbo^p Theologus insignis, ^{p De legibus lib. 5. disp. 5. vide item Paul. Comitolium de contractu. part. 1. cap. 11.} præter alios tum Theologos tum Jurisconsultos, qui in ipsa Juris Naturalis designatione Ebraeorum scitis consona, ut infra ostendimus, tantundem palàm affirmant. Sic etiam Hesiodus^q animalia cetera, præter homines, quibus Jura sunt, ait

ἴσθαι ἀλλήλους, ἐπὶ δὲ δίχῃ ἐστὶν ἐπ' αὐτοῖς

se mutuo devorare, quoniam jus eis nullum inest, Seu ἐν αὐτοῖς, ut nonnulli legunt, quod idem sonat. Aliis ibi ἐστὶ μὲν αὐτῶν, sed in sensum non dissimilem substituentibus. Et Autor Quæstionum & Responsorum Justino tributorum^r, τ' Ἰπὶ Φαυλότητι περιζήτως διαβάλλειν τ' ἀλόγων πὰς φύσεις, οὐκ ἐστὶν ἔυλογον, Rationi consonum non est, naturam animalium, qua ratione carent, ob factorum pravitatem reprehendere. ^{r In Reg. & Hæc. & de eodem loco scripsit Clemens. Alex. Strom. u. juxta finem, Plusarch. in lib. de Solertia animalium, Stobæum Eclog. Physic. lib. 1. cap. 7. Quest. 128. Consulda etiam Sextum Empiricorum adversus Mathematicos lib. 8. c. 6. De Inve. Belli ac Pacis lib. 1. cap. 1. §. 11.}

Negat planè Turpe & Honestum, seu Malum ac Bonum, circa quæ jus propriè dictum versatur, adeoque Jus aliquod ceteris animalibus inesse; quæ scilicet, sive ratione careant, sive habeant (nam ea de re contentionsis serra hinc inde solet duci) ad jus aliquod observandum, causis jam ostensis, minimè aliter atque plantæ & corpora inanimata obligantur. Quin demum rectissimè designat rem, paucis totam complexus Hugo Grotius;

Quod si quando, inquit^r, brutis animantibus justitia tribuitur, id sit impropiè ex quadam in ipsis umbra rationis atque vestigio.

An verò actus ipse, de quo Jus Natura constituit, sit nobis commune cum aliis animantibus, ut prolis educatio; an nobis proprius, ut Dei Cultus, ad juris ipsam naturam nihil refert. Et benè sanè

Isidorus^t, Gratianus^u, alii, Jus Naturale esse, definiunt, quod ^{t Origin. 5. cap. 4. u Diff. 1. c. 7.} est commune omnium Nationum, id est, hominum duntaxat, non omnium animalium. Quod rectè quidem dictum, si obligationem tantùm omnium nationum spectes: an verò, si omnium usum seu consuetudinem solùm, in sequentibus discutiendum.

Neque interea injiciat hinc scrupulum quis de ratione, quam tribuunt cum Galeno^x nonnulli Brutis. Unde & interdum, juxta ejusdem

de λόγῳ προφορικῶ & ἐνδιαφύτῳ seu ratione, qua verbis enuntiat^pur, atque ea, quæ animo concepta interiori retinetur, distinctionem,

Jus item, ἐνδιαφύτῳ seu interiori positum commune à nonnullis di-

K ctum est

Etum est Hominum & Brutorum, alterum autem seu illud quod verbis exprimitur, hominum proprium. Sed verò detur, qualemcunque eis inesse rationem (neque enim ea res heic omninò contròvertenda) etiam & sapientiæ & disciplinæ aliquot particulas ea sortiri, eonf; ut etiam, verbi gratia, ex principiis aliquot geometricis, ac artificiosâ figurarum quarundam æquilaterarum & æquiangularum, veluti trigoni, hexagoni cōsideratione, hexagonum eò quod plures habet angulos, tum capacius esse ratiocinantes (quali herclè ratiocinationi quam plurimorum hominū ingenia satis sunt imparia) statuerint, tum præ ceteris illud sibi in usum delegerint aliqua; quod discretè de apibus fusius quidem asserit Pappus Alexandrinus⁷, nec minus fermè de aliis aliorum complurium animantium actibus credit; Concedantur, inquam, quotquot vis in animantibus aliis mirando huic exemplo, etiam juxta Pappi mentem, consimilia atque analogia, adè ut de Ratione eorum dubitare desinamus. Nihilofecius neque sic omnino reperietur ideo apud ea Jus aliquod, aut Obligatio naturalis; cum ne apud Homines quidem ex Simplici & Nuda, quà ipsos tantum spectat, Ratione, ejusmodi Jus seu Obligatio aliqua ritè sumta superinduci queat, ut in sequentibus ostendetur.

⁷ Mathematico. Colloq. lib. 5. in practica.

CAP. VI.

Cum Gentium, sive omnium sive Complurium Opiniones, Mores seu Constitutiones Mensura apud Ebraeos in eo discernendo, quod Jus esse velint Naturale seu Universale; locum habeant nullum, Aliorum, de hujusmodi hac in re mensura, sententia consideratur.

⁸ Cassio. l. 9. ff. de Insuperia & Jure & Instim. Instim. de Jure Nat. & Jus autem Civile.

Uemadmodum ex Aliorum Animantium actibus aut usu Jus aliquod Naturale disci, aut designari nolunt Ebraei, ita neque ex aliarum, sive omnium, sive plurimarum, Gentium usu ac moribus de Jure Naturali seu Hominum universali decerni volunt. Neque inde id omninò petunt, ut Jurisconsulti Cæsarei² & Theologi Christiani interdum, aliique, quibus Jus illud, quod hominibus solis apud eos est Naturale, Jus GENTIUM primævum seu primarium dictum est, atque id quod

Natura-

*Naturalis ratio inter omnes homines constituit, atque quod apud omnes populos seu Gentes peraquè custoditur, est definitum. Juxta illud doctissimi Cujacii^a, Incesta nuptiae sunt, quae Natura prohibita^b sunt. In L. 8. & L. Sororis D. de Ritu Nuptiarum, ait (Justinianus)^{12.} quae Moribus; quod idem est; nempe tacito consensu omnium Gentium. Ejusmodi alia sunt apud Jurisconsultos Occidentis obvia. Quin & Jurisconsulti Græci seu Orientis Jus hoc ἐθνικὸν Gentile seu Gentium vocitant, retento nihilominus interdum ipso Jurisgentium in locutionibus Græcis nomine; quemadmodum & alia non pauca Latinorum solent retinere. Veteres Basilicorum Glossæ; ἡμεροφύσις, νομίμοις ἐθνικῶις ἤτοι Φυσικῶις *Jurisgentiis*, id est, *juribus gentilibus seu naturalibus*. Certè & ita Philosophi. Aristoteles, ubi legem seu Jus tribuit^b in ἴδιον seu *proprium*, id est, populis ac civitatibus singulis civile, & κοινὸν seu *commune*, quod per id, quod est, καὶ φύσιν explicat, scilicet *secundum naturam* seu naturale, subjicit ἐστὶ γὰρ ὁ μαντιόσπετι πάντας, φύσει κοινὸν διπλοῦν καὶ ἀδικον καὶ μηδεμίαν κοινωνία πρὸς ἀλλήλους ἢ, μηδὲ σπαθήκη, *Est enim aliquid, quod opinantur universi, Naturâ commune jus & injuria, tametsi nullam habeant invicem ipsi communionem, nullave pactio intercedat*. Ubi Commentarius Anonymi Græcus πάντας seu *universi* interpretatur per καὶ οἱ Κελτοὶ καὶ οἱ Ἕλληες καὶ οἱ Σκυθῶν, & *Celtae, & Græci, & Scythæ*, scilicet per Gentes, quibus, licet nulla communio ex disciplina, seu pacto eis intercedat, naturales tamen eadem de capitibus aliquot Juris & Injuriae conceptiones seu animi anticipationes pariter infunt. Et Alexander Aphrodisiensis, *si sociales*, inquit^c, *ac communicabiles natura sumus; impossibile autem est durare societatem sine justitia, necesse est jus quoque, Naturâ esse. Quod si quoniam apud alios aliud jus est, propterea ne gent ipsum esse Naturâ, certè id Naturâ dicent esse, quod apud omnes idem est. Et si Jus scriptum, quoniam scriptum est per Constitutionem & non Naturâ esse dicent, certè necesse erit, ut Naturâ non Positione fateantur id, quod non in scripto vim habet. Suntque ejusmodi pleraque, quae appellare solemus ex ipso affectu leges non scriptas, quae Communes omnibus hominibus sunt nisi sint excacati. Revereri enim seniores, colere Deum, honorare atque observa-**

^a In Novell.
^{12.}

^b Rhetoric.
lib. 1. cap. 13.
§ 15.

^c De Anima
lib. 2. cap. 42.

ne parentes & prestantiores viros, sunt jura quaedam non scripta & Communia, quae naturaliter apud universos homines retinentur. De his enim neque paciscuntur secum, neque leges sanxiunt, sed retinent tanquam statutas & confirmatas ab ipsa Natura. Sic ille qui plurà ibi in eandem habet sententiam. Et Seneca^d; *Multum dare solemus praesumptioni omnium hominum. Apud nos veritatis argumentum est, aliquid omnibus videri; tanquam Deos esse inter alia sic colligimus, quod omnibus de Diis opinio insita est, nec ulla gens usquam est adeo extra leges moresque projecta, ut non aliquos Deos credat. Cum de animarum aeternitate differimus, non leve momentum apud nos habet Consensus hominum aut timentium inferos aut colentium.* Quinetiam Cicero^e; *Omnes esse vim & naturam divinam arbitrantur. Nec verò id collocutio hominum aut consensus efficit. Non institutis opinio est confirmata, non legibus. Omni autem in re consensus omnium gentium, lex Natura putanda est.* Hujusmodi occurrunt apud veteres aliosque alia non pauca. Jam verò dum de Omnibus, quemadmodum apud Aristotelem aliosque, verba fiunt, vocabulum illud bifariam consideratur. Aut quàm in eo Homines Omnes seu species aut Gens humana, adeoque totum quid ex individuis constitutum ita continetur, aut quàm Populi seu Gentes omnes hominumque coetus, sic tantummodo divisi utin corpora coaluere civilia, eo denotantur. De Priori notione commodiùs dicitur capite proximo de Ratione generatim Humana, quàm huc spectat, loquimur. Quòd ad posteriorem attinet notionem, seu eam, quàm Gentes populorumque corpora intelliguntur; id quidem verum est, argumentum, ut à posteriore, è Gentium moratorum illustriorumque (quas scilicet hisce nominibus unanimes dignamur), moribus, velut è laudatorum virorum suffragiis, non intempestivè interdum desumi, maxime cum de Juris Naturalis, quod scilicet est Permissivum, capitibus aliquot disquiritur. Nimirum inde manifestum fit, quid ipsæ de rebus circa quas mores sui, quàm generatim permissi sint aut liciti, versantur; in hanc rem senserint, aut sentire saltem visi fuerint. Nam quicquid jure quocunque homines permitti consenserint, id ut etiam jure naturali, si ejusdem rationem

tionem scilicet aliquam haberent, permitti, neque Naturam in contrarium obligare, id est, rem non universali Naturæ, quæ sibi constans est, aliquo interdicto restringi existimaverint, aut existimare simulant, opinor, necesse est. Atque ita qui disputant, aut disquirunt, quemadmodum: & capite primo ostensum est, aliarum gentium de Jure Permissivo illo suffragia, seu interpretationes, in subsidium sibi, nec frustra, subinde colligunt. Ceterum, interea, quid Gentes eandem de Juris Naturalis, quod Obligativum est, capite aliquo aut de simplici Naturalis permissionis ratione, ac universali ejus usu statuerint, ne quidem satis conjectari quis inde poterit. Nam tametsi in scholasticis, atque umbratilibus aliquot, forsân etiam in forensibus, disputationibus hoc vel illud Juris Naturalis esse caput apud gentes ejusmodi à disciplinarum: præceptoribus subinde, sed diversimodè satis, asseratur; in rebus tamen publicè gerendis decidendisque, earum, quas novimus, Gens quælibet; aut Jure duntaxat sibi Civili ac positivo, aut Jure Gentibus aliis, quibuscum federa habet, commercia seu bella, ipsisque, sive Imperativo, sive Interveniente; ac pro seculorum varietate aliter atque aliter se habente, nec Naturali, aliter atque hisce veluti vestitur superinductis glumis, utitur. In utroque hoc genere Jura quidem Naturalia aliqua exerceri non rarò forsân concedetur; sed ut Civili seu positivo, atque Imperativo illo, ac Intervenienti adeò immixta & involuta & unâ (sic dicere liceat) in massâ conjuncta, ut hæc ab illis secernere ex Gentium ipsarum tantum usu seu moribus, earumque ea de re sententiâ inde elicere queat mortalium nemo. Nam creberrimè videmus, tum Obligationis, tum Permissionis formulas civiles, ac positivas Naturalibus, qualescunque demùm illæ fuerint, numerosius accedere. Atque spectant hæc pariter rationes capite superius tertio adhibitæ. Præterea, Gentes seu Populi Omnes heic tripliciter sumi possunt, uti & solent. Aut pro universis simpliciter per Orbem terrarum: eo nomine distributis; Aut pro Omnibus eis, quorum notitia habita; Aut demùm pro Omnibus duntaxat, qui cognitarum sunt Moratiores. Certè Omnes per orbem terrarum: Gentes disseminatas nec veterum eorum, qui de Jure, quo Omnes utuntur, locuti sint, indeque velint Jus Naturale

edifici, quispian novit. Neque hæcenus, aut qualesnam, aut quot sint fuerintve ea, est ab aliquo satis exploratum. Quin licet de Numero constari daretur, sive juxta Ebræos^f, qui plerunque tantum LXX & Linguas & Gentes orbem occupasse volunt, sive juxta patres aliquot Christianos^g, aliosque, qui numerum illum rotundum aliquantulum, sed diversimodè, auxerunt, sive juxta numeros earum aliter atque aliter se habentes apud Ptolemæum, Marcianum Heraclotem, Æthicum, id genus alios, sive aliter; id sanè ad rem, quam tractamus, nihil omninò fecisset, nisi etiam Mores earum fuissent simul idque penitiùs explorati. Quod factum esse nullibi comper- tum est. Ceterùm neque hæcenus, etiam post Indias utraq; atque alias ante aliquot sæcula incomertas terras Europæis commercio junctas, Omnes orbis Terrarum Gentes seu populos, ne nomine quidem tenus, cognoscimus. Quid igitur dicendum de veterum illorum ævo, cui Europæ arcolæ incolæ & in Asia atque Africa arcolæ maritimæ, iique admodum, præ iis qui nunc à nautis, mercatoribus, legatis adeuntur, pauci tantum cogniti? Adeo ut nemo non videat frustra planè de Omnibus, quæ universæ eo nomine reverà veniunt, hæc verba fieri; sive vetera, sive recentiora secula spectes. Jam verò, si Gentium, quarum notitia habita est Omnium, ut cõsensus in moribus hæc eliciatur, inspiciamus; Certè seculis illis præcis gentes fuere in arcto illo numero complures, quæ Juris omnimodi expertes habitæ etiam more planè ferino vixisse dicuntur. Memorat Aristoteles^h ἐνια γένη τῶν πῶρῳ βαρβάρων nationes quasdam Barbarorum procul disitorum, qui ἐκ φύσεως ἀλόγοι καὶ μόνον τῇ αἰσθητικῇ ζωῆς θεράπευται ἦσαν ex natura seu à natalibus recto rationis usu carentes, & sensu tantum viventes insiar ferarum erant, seu ut interpretatur Andronicus Rhodiusⁱ. θεράπευται ἀφροσύλῳ ἀφρονες ἦσαν ferina laborabant amentia. Quod de Scythis, atque id genus aliis capit Aspasius paraphrastes Græcus, & tum de Australioribus, tum de Septentrionalioribus Averroes Arabs. Atque hæc merito ad jungas gentes illas non paucas, quas memorat alibi idem Aristoteles^k; Πολλὰ δὲ ἐστὶν ἰνκὴ τῶν ἰθνηῶν, ἀπὸς τὸ κλέινειν καὶ ἀπὸς τὴν αἰσθητικὴν φασίαν ὑπερῶς ἔχει, κατὰ τὴν τῶν πῶρῳ Πόντον Αἰχαιοὶ καὶ Ἡίοιοι, καὶ

^f Misæ & Gemara. Hierosolymitana ad iiii. Sota cap. 7. fol. 21. col. 4. balach. 5. Seder O-lam Babba cap. 11. R.R. ad Isua cap. 8. & Deuterom. 32. 8. alii. 8. August. de Civit. Dei lib. 16. cap. 6. & Sido Clem. Alexandrin. Strom. a. Epiphanius Ha-resis 29. &c.

^h Nicomach. lib. 7. cap. 6.

ⁱ In Paraphras. cap. 9.

^k Politic. 8. cap. 4.

ἡγ' τῶν Ἡπειρωτικῶν ἔθνων ἕνεκα· πρὸς ἑμὴν ὁμοίως τῆτοις, πρὸς ἡ μᾶλλον.
*Multa sunt gentes, quibus usitatum est hominum cades facere, atque
 ex eorum carnibus cibos capessere, quales sunt in Ponticis gentibus
 Achai & Heniochi; deque mediterraneis alie sunt partim quidem
 his similes, partim etiam immaniores. Et Andromacha de Astya-
 nacte præcipitato, apud Senecam¹.*

¹ In Troade, ad. 5.

*Quis Colchus hoc, quis sedis incerta Scythia
 Commisit? aut qua Caspium tangens mare
 Gens Iuris expers ausa? —————*

Ejusmodi sunt alia non pauca, de quibus etiam obiter alibi^m mo-
 nuimus. Et de Gentibus itidem aliquot & nostri & cujusque quod
 præterit ævi, tantumdem pluribus dici potest. Neque igitur
 Omnium Gentium, quarum notitia habita, morum ratio ejusmodi
 heic habenda est, ut inde Juris Naturalis veluti corpus aliquod sperari
 possit; cum apud omnes illas ne quidem servari quid, quod Juris
 nomen induat, (nam de propensionibus illis naturasibus, quæ brutis
 etiam communes sunt, non loquimur) comperiri omnino queat.
 Ceterum sumatur Gentium cognitarum nomen heic pro eis tan-
 tum, quas cognovimus legibus usas esse civiliter vitam transigentes,
 juxta illud Michaelis Pseliiⁿ.

^m Mari Clav-
 sō lib. 2. cap. 7.

Νόμιμον ἔθνικόν ἐστιν ἔχει τὸ βαρβαρῶδες
 Τὸ γὰρ ἔθνες ὄνομα νομικῶς εἰρημῶνον
 Γένων Ἑλληνικόν ἐστὶ νόμοις ὑποκείμετων

ⁿ In Synopsi
 legum.

*Ius Gentium est, non illud quod est barbaricum. Scilicet Gentis no-
 men legitimè heic acceptum eas Nationes complectitur, qua legibus
 subsunt.* Atqui & illud satis scimus à viris gravissimis olim esse
 observatum, nullum fermè Juris Universalis seu Naturalis, quod
 juxta receptiores hominum sententias excogitari possit, caput esse,
 quod non ex perversis seculorum ac Gentium etiam ejusmodi ali-
 quot, earumque illustrium, non solum moribus, sed pariter & legi-
 bus latis fuerit violatum. Qua de re consulas Eusebium^o, alios^p,
 qui depravatos Gentium veterum mores, sive insectantur, sive enu-
 merant. Unde & tradunt Ebraei^q nec Idumæos veteres interdictum

^o Preparat.
 Evangelic. l.

1. cap. 4. &
 lib. 4. cap. 15.
 16. & 17.

^p Cardin. Bes-
 sarion in Ca-
 lumn. Plat.

lib. 4. cap. 3.
 Francisc. Ri-
 cam in Exam.

Doctrina Ve-
 nit. Gent. lib.
 1. cap. 19.

^q Targ. Hie-
 rosolymit. ad
 Deut. 33. 2.

de Ho-

de Homicidio, nec Ismaelitas illud de Furto omninò admiffisse; ut alia idgenus heic prætermittamus obiter apud scriptores occurrentia. Sæpius item non tam contemplatione Justi & Injusti, Licitæ ac Illiciti, seu Boni & Mali quàm nominibus illis Honestum & Turpe, quàm quàm Utile ac Jucundum, atque Inutile & Injucundum continentur, Gentes populosque, similes interdum invicem mores non paucos, interdum verò planè contrarios, amplexos esse, etiam in rebus, circa quas Jus Naturale seu hominum commune imprimis verari solet, concedi (veluti in consanguineorum coitu, liberis exponendis, cæde humana, conjugiiis, aliis) eosque parili ratione murâsse, revocâsse, ac pro libitu, atque coecâ & temerariâ illa animi dominatrice cupiditate, novâsse nescit nemo, qui Persarum, Assyriorum, Ægyptiorum, Græcorum, Romanorum, aliarum gentium veterum, quæ celeberrimæ fuère, mores atque instituta, nunc invicem similia, nunc diversissima diligentius introspexerit. Neque aliunde argumentum petendum esse duxit Carneades, quo, nullum omninò Jus esse Naturale, probare conaretur, æque atque ex hac utilitatis solius (quo nomine id, quod jucundum est simul, satis continetur) in jure sanciendo ratione habita. *Ejus disputationis* (ut scribit Lactantius^r) *summa hæc fuit. Iura sibi homines pro utilitate sanxissè, scilicet varia promoribus, & apud eosdem pro temporibus sæpe mutata; jus autem Naturale nullum esse. Omnes & homines & alias animales ad utilitates suas, natura ducente, ferri; proinde aut nullam esse justitiam, aut, si sit aliqua, summam esse stultitiam, quoniam sibi noceret alienis commodis consulens.* Sic Carneades. Et alii^r pariter olim eadem ex causâ Justitiam tantum esse, quæ iis prodesset, qui plurimum possent, definierunt. Certè id quod aiebant rationi satis consonum videbitur, dum ex Gentium moribus tantum, ac usum mensura petitur Juris, quàm universi eo obligamur laxamurve, Naturalis. Nec perperam minùs aut minùs frustra sic rem adgrederetur, sive philosophus, sive Jurisconsultus, quàm Medicus faceret, qui sive sanitati tuendæ, sive morbis curandis, quænam essent conducibilia, edoctrus, sive è vulgari hominum victu, sive è solennibus epularum lautitiis discenda ea præscriberet. Ut illic habetur ratio gustus, luxus,

^r Lib. 5. cap. 17.

^r Apud Chalcidum ad Platonis Timæum.

luxus, pompæ, non pariter sanitatis tutelæ aut curationis, quarum altera à cibis, altera à medicamentis ex natura sui, nec cupidinarii nec coqui arte, congruis speranda est; ita in Gentium complurium moribus, atque institutis non tam Naturalis juris simplicitas, quam ipsarum utilitas, *ut Iusti propè mater & aqua* (quod olim Horatius)^c spectari est solita. Ac non rarò,

¹ Serm. 1.
² Sat. 3.

Sidera terrâ

Ut distant, & flamma mari, sic Vtile Recto.

Ut apud Lucanum^a Pothinus. Personam item Naturæ Consuetudo sæpius induit, atque consueque larvâ fallit, ut, quod ex ea tantum apud Gentes introductum obrinet, pro Naturali ac universali hominum Jure subinde sumatur. Unde & Consuetudo veteribus dicta^x

^a Lib. 8.

est Hominum Dæmon seu Genius, etiam & ipsa Natura. Et appositissimè Aristoteles^y *ὅμοιον γάρ τι τὸ ἔθνος τῇ φύσει ἐγγύς γὰρ καὶ τὸ πλάκεις πρὸ αἰεὶ. ἔστι δὲ ἢ καὶ φύσις ἔ αἰεὶ τὸ ἔθνος ἔ πολλὰς, etenim id quod consuetum est, velut naturâ est inditum. Nam simulat consuetudo Naturam.*

^x Alex. Aphrodis. lib. de Fato c. 4.
^y Rhetoric. 1. cap. 11.

Vicinum scilicet est id, quod saepe fit, ei quod semper. & Natura quidem ejus est quod semper, consuetudo ejus quod saepe fit. Qua de re ipse etiam alibi^z, alique^a obiter plura. Et egregium est hanc in rem

^z Metaphysic. 1. cap. 8.

exemplum illud illustre apud Herodotum^b. Cum Darius accitos Græcos, qui in ditione sua, percontabatur, quantâ pecuniâ vellent defunctis parentibus, juxta Indorum aliquot morem, vesci, & negabant se ulla pecuniâ in hoc posse induci, rogavit pariter Indos illos, quantum acciperent, ut patres defunctos igne, juxta Græcorum morem, comburent, nec postea comederent; qui vehementer reclamantes meliora illum ominari jubebant. Abominandum scilicet revera morem illum non retinere, velut Naturæ seu Officio nunquam non servando adversissimum esse judicabant. Et in primis heic obtinet illud Taciti^c de Vonone Phrahatis filio in regnum Parthorum à Tiberio Româ, cujus mores imbiberat, misso; *Prompti aditus, obvia comitas, ignota Parthis virtutes, nova vitia: & quia ipsorum Majoribus aliena, perinde odium Prævis & Honestis.* Quin &

^a Cicero de Inventione lib. 1. Sc.
^b In Thalia. Sc. Sidis Origenem ad Gers. Celsum lib. 5.

Maximus Tyrius^d, *νόμος καὶ δίκη αὐτῶ καὶ κάτω φύεται διασώματα καὶ ἀρετῶν*

^c Annal. 2.

^d Dissert. 1.

L

παρασώματα. Μὴ γὰρ ὅτι γένεθ' ἡμῶν ὁμολογεῖεν τέτοις, ἀλλ' ἐδὲ πλείους πόλεις, ἀλλ' ἐδὲ οἰκῶν οἰκῶν, ἐδὲ αὐτῶν αὐτοῦ, ἐδὲ αὐτῶν αὐτῶν leges & Jura pro cujusque placito in partes ita distrahuntur dilaceranturque, ut non modo Gens cum Gente, sed nec urbs cum urbe, nec familia cum familia, nec homo cum homine, nec unus aliquis interdum secum ipse consentiat. Tantundem alii obiter. At demum Gentium, omnium earum, quas cognovimus, Moratorum mores heic in argumenta, quibus Juris Naturalis capita adstruantur, ut expressim volunt nonnulli, indagentur. Certè simulac de moratoribus verba fecerimus, haud pauci mortalium suam seu aliquam saltem, quam sibi sive ex vitæ instituto adsciverint, sive in literarum studiis fuerint præ ceteris admirati, aut moratissimam ceterisque, Juris omnimodi nomine, præferendam (qua de re & olim prudenter monuit Herodotus^e) esse, aut saltem moratoribus connumerandam pertendet. Atque ita rem non in impari sanè, quoties exinde controversia orta fuerit, recidere difficultatem palàm est. Quin Græcos Latinis, hos Græcis, utrisque Ægyptios, Persas, Chaldæos, Æthiopas, Celtas, Scythas, Judæis hosce simul aliosque universos Barbaros fuisse sciunt pueri. Atque ob incertum, quod in hujusmodi mensura, ut diversimodè habeatur, necesse est, Constantinus Harmenopolus^f Jus Gentium nihil aliud esse voluit, quàm quod distributè habetur utcumque invicem discrepans, apud Gentes qualescunque. Ἐθνικὸς ἢ νόμος^g inquit ἐστίν, ὅστις ἐθνῶν ἐν ἡθένη χρωμάτων πινὰ οἴου τὸ μὴ μίγνυσθαι ἢ μητέρας παρὰ Σαύρας καὶ Ἑλλησι καὶ ἐναντίον τὸ μίγνυσθαι πάντας παρὰ Πέρσας^h Jus Gentium est, quo Gens Gentesque utuntur aliqua. Ut non misceri matribus apud Sauras (Sarmatas substituit Joannes Mercerus) & Græcos, contraque iis misceri apud Persas. Quæ cum ita se habeant, certè sive Gentes seu Populos ipsos Omnes, utpote necdum cognitos consideres, sive mores Cognitorum Seculorumque mirum in modum circa ea, quæ Juris Naturalis dicuntur, discrepantes, sive Civiles, quæ accedunt Obligationis ac Permissionis formulas sive Juris omnimodi apud eorum aliquos violationem, sive Utilitatis rationem Boni ac Honesti considerationi in rebus publicè gerendis moribusque introducendis crebrò prælatam, sive consuetudinis

^e In Thalia.

^f Prochir. lib. 1. tit. 1.

divinis diuturnæ vim Naturam in Gentium moribus toties simultan-
tem tandem spectes, non imprudenter factum merito forsân dixeris
ab Ebræis, dum in Juris Naturalis designatione, Omnium seu Plu-
rium Gentium morum seu institutorum rationem habent nullam.

Accedat, Jus qualecunque non satis accuratè inde peti aut denotari,
unde Auctoritas & Imperium aliquod, è quo pendent Obligatio,
Permissio, earumque comites, juxta superiùs capite, quarto ostensa,
satis haberi nequeat. Detur uniformes è seculis priscis fuisse, atque
etiamnum esse Gentium, sive Omnium sive Cognitarum, sive Mo-
ratorum pariter mores aliquot, veluti in Contractibus, Successioni-
bus, Conjugiis, Judiciis, Federibus, Commerciis. Anne inde Juris
Naturalis seu Universalis vim, atque Obligationis & Permissionis
effectum (citra quem frustra de Jure aliquo loquimur) sortiri omni-
nò possent ejusmodi mores? In exemplis memoratis, mores, ut vi-
des, partim sunt singulatim, & domi genti cuilibet usitati, partim
universis, ut communes interveniunt. Quod ad singulatim & do-
mi cuilibet usitatos atinet; Anne gens unica aliqua gentis alterius
non subjacens imperio (nam de Gentibus plurimis, quæ sui sunt seor-
sim invicem juris, res est capienda) ideò ad morem ejusmodi aliquem
retinendum obstringitur, quia ipsa simul, sicut cæteræ, eum tandiù
observavit? Ullamne Obligationis exinde nasci posse communi-
onem, cui singulæ earum, qui observaverint pro libitu suo per cete-
ras nequeant contraire, fingi potest? Certè non cum meliori rati-
one, quàm si quis dixerit Spartanos, verbi gratiâ, ideò ad retinen-
dum aliquem morem sibi seorsim avitum obligari, quoniam non-
dum placuerit ejusdem aut similis, Atheniensibus, Thebanis, Ma-
cedonibus, aliis, quibus non omninò subsunt Spartani, abrogatio.

Nescit quidem nemo regulam illam ^BJuris, *Refertur ad universos,* ^{L. 160. D.}
quod sit per majorem partem. Quæ passim ferè obtinet in Curiæ ^{tit. de de Serv.}
decretis, arbitratorum ^{reg. Juris.} sententiis, id genus aliis. Quoties scilicet id ^{L. 19 D. tit.}
totum, cujus ea pars est, unico ita complicatur, sive imperio, sive pa- ^{Ad Municipalem.}
cto, sive constitutione, ut in corpus unicum civile coaluerit, parteque ^{L. 27. D. tit.}
ibi habuerit exinde veluti invicem continuas. Quod si ex nume- ^{de Rec. p. 100}
ro tantum, velut quantitate discreta, ita conflatur gentium homi- ^{et qui arbi-}
^{trium. S. 3.}

numve coetus aliquis, ut non omninò in ejusmodi totum seu confinium quid coaluerint, Majoris sanè partis in rebus, quales jam tractamus, ratio habenda est ad Obligationem seu Officii Debitonem introducendam nulla. Finge homines aliquot singulares trium, verbi gratiâ, gentium (quæ pro cunctis in exemplum sumantur) & personas & Imperia induisse. Gentium semper intellige sui planè ita sigillatim juris, ut alterius ditione earum nulla contineatur. Finge, inquam, Titium, Sempronium, & Seium Gentium & personis & imperiis trium (id est, heic omnium) sic indutis, sibi statuisse seu elegisse quid, ac pariter semper observâsse. Adeò etiam longævos fuisse, ut omnes Præscriptionis terminos observatio illa excederet. Ut scilicet Gentes universas eorumque mores qualescunque sic velut in tabella unico complectaris intuitu. An major trium illorum pars in causâ heic esse quibat, quominus tertius prohibitu suo id, quod à se sibi ita statutum est atque observatum, ritè non posset abolere ac rejicere? Parilis omnium observatio citra obligationem aliquam singulis superiorem, qua pariter coerceantur omnes, utcunque diutina, officere planè nequit ut non contrarium æquè singulis sibi (si nil aliud obstat) statuere, atque observare liceat. Simili modo dicendum de moribus gentibus quoruncunque communibus seu Intervenièntibus. Si alia obligationis causâ non reperitur præter ipsarum observationem mutuam seu constitutionem, quid vetat, quo minùs ex consensu, in diversam sive observationem sive constitutionem inuito, jus qualecunque illud pristinum interveniens esse desinat. Quemadmodum clarigationis seu represaliarum, belli denunciandi, alia juris Fæcialis ac bellici capita Gentibus, quas novimus, Intervenièntia, mutata pro sæculorum varietate scimus. Et quod paucioribus gentibus qualibuscunque post consensum in observationem diutinam abolere seu mutare licet, id omnibus si itidem velint licere, modo superior non habeatur, quæ vetet obligatio, quis possit dubitare? Neque igitur è Plurimarum neque ex Omnium, tametsi mores earum exploratos haberemus, Gentium usu aut observatione, Jus illud Naturale atque Universale, maximè quod sibi perpetuò constans est, & nunquam non Obligat, pe-

gat, petendum est. Nec sanè de illo, quod naturaliter Permissivum est, aliter atque suffragia velut interpretationum in capitibus hujus aliquot excutiendis è Gentium moribus subinde suppeditantur, ut superius diximus, est decernendum. Quin & alia capite proximo dicenda huc pariter spectabunt.

CAP. VII.

De Rationis Humanæ, in iure naturali disquirendo, usu, quo solo neque heic subnituntur Ebraei. Ex Rationis solo & simpliciter sumto usu, tum quia adeo incertus est & sibi inconstans, tum quia sine Superiori, cui subsit, imperio obligationem non inducit, non rite satù edisci Jura Naturalia.

Quod ad Naturalem Rationem seu rectum ejusdem apud Homines usum ejusque dictamen attinet, (nam de eo juxta institutum proximè videndum) passim legimus, Communes innasci hominibus Notitias, atque Anticipationes, quibus nemini non intùs constituitur, Bonum amplexandum appetendumque, Malum fugiendum, honestè vivendum; atque ex ejusmodi notitiis seu principiis, practici intellectus theorematata seu conclusiones fieri, mente non depravata ex vi sibi congenita ratiocinante, ipsis principiis non incertiores. Adeoque Jus Naturale cum Aristotele^k sæpè definitur, id esse quod *πανταχῆ τῶν αὐτῶν ἔχον δυνάμιν καὶ ἐκδοκεῖν ἢ μή* *ubique eandem vim obtinet, &* *Ethic. lib. 5. cap. 10.* *non, quia ita videtur, vel minimè.* Id est, quod non ex incerto ac vario apud Gentes opinionum usu, aut ex re pro civili bono diversimodè nata, (quale non rarò est jus Positivum, quod *νομικόν* seu legale vocat ille,) sed ex constanti eorum judicio, qui recta ratione sanàque utuntur, perpetuò sibi simile pendet. Nam pro eo, quod est ibi *πανταχῆ* *ubique*, substituit præstantissimus paraphrastes Andronicus Rhodius *παρ' ἀνθρώποις τοῖς τε ὀρθῶς ἔχουσι καὶ τοῖς νόσοις καὶ φρένας καὶ διεσπαιμυδύοις* *apud homines; qui rectè atque ut oportet, sapiunt, non apud eos, quibus laborat mens aut perversa est.* Et Michael Ephesus ibi; *πανταχῆ τοῖς πλείστοις καὶ ἀδιαφόροις καὶ κατὰ φύσιν ἔχουσιν* *apud plurimos, qui tamen perversi non fuerint, sed secundum na-*

turam se habuerint. Nam apud eos (sic pergit,) qui ferinum in morem vivunt prorsusque excæcatam mentem habent, ac solum brutorum voluptatem sectantur, nullum Naturale Ius est. Quinetiam Cicero¹, est, inquit, unum jus, quo devincta est hominum societas, & quod lex constituit una. Quæ lex est Recta Ratio imperandi atque prohibendi, quam qui ignorat, is est injustus, sive est illa scripta uspiam sive nusquam. Et paulo post; Nos legem bonam à malâ nulla alia nisi naturali norma dividere possumus. Nec solum Ius & Injuria à Natura dijudicantur, sed omninò omnia Honestæ ac Turpia. Nam & communis intelligentia nobis res notas efficit ea que in animis nostris inchoavit, ut Honestæ in virtute ponantur, in vitiis Turpia. Hæc autem in Opinione existimare, non in Natura posita, dementis est. Alia sunt ejusmodi apud eundem, Platonem, Senecam, Plurarchum, philosophos alios, uti etiam Theologos, & Jurisconsultos, qui Jura Naturalia ex recto Rationis usu indicari, seu ibi sedem habere velint. Hinc scilicet nasci Principia qualia Practica & Prima vocant in scholis, atque dein Confectaria, è quibus Jus conflatur Naturale. Et quemadmodum in Mathesi post datam lineam, angulum, planum, Circulum, insequuntur etiam principia quædam nemini non primo intuitu, qui oscitanter non intueatur, pro Veris agnita, unde etiam Conclusiones non minùs certæ inferuntur; ita etiam in ipsis Moralis disquisitionis seu Rationis vitæ instituendæ, quam practicam nuncupant, primordiis, post data quædam, veluti Tutelam sui, rerum in vitæ commodum usum, sexuum conjunctionem, speciei propagationem, & quæ cetera venire solent nomine Boni ac Honesti (quod primarium est hæc objectum, ut in philosophia prima Ens) naturaliter oriri volunt ex ipsâ recta ratione Præcepta aliquot Interdictaque in universum obligantia, quibus Bonum illud ac Honestum conservetur, præpediaturque contrarium. Unde

¹ *secunda, quæst. 94. arti.*
² *ubi videtur in Rerum Adæquatione quadam seu invicem Commenfuratione,*
³ *plura & in 5. Ethicorum lect. 12. Adde Scot. in Sent. 3. dist. 37. quæst. unica.*

in Rerum Adæquatione quadam seu invicem Commenfuratione, quæ diligenti Rationis, ut solius *xermeis* seu *judicandi instrumenti* operâ eruatur, Naturale seu Universale Jus consistere dici solet, tum Theologis, tum Jurisconsultis. S. Thomas^m; sic se habent præcepta legis naturalis in homine quantum ad Operabilia, sicut se habent prima prin-

*ma principia in Demonstrativis. Alii tantundem non raro. Atque huc spectat illud Alberti Bologneti Jurisconsulti non incelebris, quod vicem aliorum, quæ adduci facile possent è Jurisconsultis Theologisque similium fortiri heic voluimus. Generatim, inquit ⁿ, "De lege Lu-
concludimus, Naturam, ut aliis omnibus semper in rebus, ita in <sup>re & equi-
tate cap. 18.</sup>
hoc maxime providam, plenissime illa omnia nobis suggestisse, qui-
bus ad vitam justè, piè & honestè degendam optime instrui possimus.
Qua ut perfectè ac distinctè à nobis cognoscantur, sciendum est bi-
partitam eorum rationem esse. Quadam enim sunt, que naturâ
neque prohibentur, neque imperantur, sed libero ipsorum hominum
arbitrio permittuntur, ita ut possint homines liberè decernere, que
pro locis & temporibus sibi magis expedire judicaverint. Quadam
verò sunt, que determinatè, ut ita dicam, naturâ imperantur vel
prohibentur, ita ut ejus imperii vel prohibitionis mutanda nulla ho-
minibus facultas concessa sit. In illis quidem primis maxime inspi-
citur utilitas, in his verò Honestas ac Iustitia sola attenditur: sola-
que hæc postrema sunt, que ipsi natura præcipuo quodam jure tribui
possint. Sic ille; idque ad vulgi Scriptorum mentem; qui ex recto
Rationis usû fines illos, quos ultra citraque naturaliter nequit consi-
stere rectum, reperiri ediscique dictitare solent. Juxta & illud Eu-
ripidis ^o; Vir bonus, inquit,*

o In Hecuba

ὅδε τόγ' ἀσχερόν, κανόνι ἔ καλῶ μαθών

*Novit id, quod Turpe est, Malum, seu prorsus fugiendum, ex canone,
Regula seu norma illa, quâ Bonum Honestumque designatur edoctus.
Quam regulam seu normam in Ratione humana, seu ex ejusdem
dictamine haberi passim inculcatur. Ceterum neque hoc modo
simpliciter sumto de Jure Naturali seu universali statuunt, aut disqui-
runt Ebræi. Qua de re paucis videbimus. Id quidem fatendum est,
ex Gentium complurium, quas pro Moratoribus atque Illustrioribus
habemus, scitis ac rationibus, juxta ea que capite proximè superio-
ri disputata sunt, suffragia ceu interpretationes in disceptationibus de
Jure Naturali Permissivo ritè satis interdum adhiberi. Quin & tam
in Juris Obligativi, quam Permissivi disquisitione subsidium cui-
que ingens (sicut & in rerum omnium aliarum æstimatione) ex multi-*

multipliciter tum sui, tum aliorum rationis usu, id est, è perquam variis, atque invicem dissidentibus hominum sententiis, juxta capite primo ostensa, præstari. Ut fermè complurium virginum pulcherrimarum, quas seligendi potestatem Zeuxi publico consilio dederant Crotoniatæ, formæ invicem satis dissimiles, id ei præstiterunt, unde

*Cicero de
Inventione
lib. 2.*

unicam Helenæ P, quæ ei magno pretio ab illis conducto depingenda erat, faciem velut exciperet. Ut verò ritè hac dere dispiciamus, Ratio ejusque usus dupliciter sumitur: Aut quâ per se Simplex est nudusque, nec alicujus Humanâ naturâ Superioris, sive indicationem, sive autoritatem respicit, aut quâ autoritatem ejusmodi seu indicationem Boni Malique officiorumque debitionis terminos designantem agnoscit. De modo secundo agitur capite sequenti.

Ceterùm de Ratione in criterium primo modo adhibito, animadvertendum est, non modò non adeo Certum esse, aut sibi Constantem ac similem apud homines ejusdem in hisce discernendis usum, ut, quid ex eo melius, aut optatius sit, semper satis liqueat, verùm etiam nec inde solum, licet certissimus esset sibi que similimus & constantissimus, erui sic posse Obligationis, atque Permissiois (quod heic caput est) legitimæ Causam. Quod ad Incertum atque Inconstantiam, quâ laboravit semper liber nudæ Rationis ille in hisce usus, spectat; ut vulgus hominum, cui diligentior Rationis usus qualiscunque esse solet, satis alienus prætermittam, nemo humanior nescit, de Bono & Malo eorumque finibus numerosissimas fuisse olim etiam Rectæ Rationis professorum seu antistitum, id est, philosophorum, disceptationes, sed mirum in modum invicem discrepantes.

*Apud D.
Augustinum
lib. 19. de Ci-
vitate Dei,
cap. 1. Adde
Clementem
strom. 6. Epi-
phanium (de
sc. 2. in
Comp. de fide
Catholicâ,
præter Laer-
tium Sc.
De Conso-
lat. 1. prof. 3.*

Neque erat, qui tantas potuit componere lites. Sectæ erant perquam multiplices, & tam fœcunda dogmatum seges, ut philosophia, quæ accuratissimâ, pro disquirentium viribus ac ingenio, ratione nitebatur, ad CCLXXXVIII sectas, non quæ jam essent, sed quæ esse possent, adhibitis quibusdam differentiis, facilimè perveniret, quod observavit olim togatorum doctissimus Varro ⁹. Et philosophiam ipsam de veteribus illis adè, dum suis singuli rationibus, veluti veris & cogentibus subnixi, eam sibi solum cessisse ostentabant, dissidentibus conquerentem eleganter inducit Boëtius. *Epicureum*, inquit ^r,

vulgus

vulgus ac Stoicum ceterique me reclamantem renitentemque velut in partem prada traherant, & vestem, quam meis texueram manibus, disciderunt, abreptisque ab ea panniculis totam me sibi cefisse credentes abiere. In quibus, quoniam quadam nostri habitus Vestigia videbantur, meos esse familiares imprudentia rata, nonnullos eorum profana multitudinis errore pervertit. Ita qui ex professo Principia bene vivendi universalia quaesierunt, in diversissimas abiere sententias, suas singuli optimas judicantes; aliorum ferè sive damnantes sive reprehendentes. Quid quod nonnullis etiam majorum gentium Philosophis adeo singularis heic erat ratio ejusque usus, ac dictamen (nam de pravitate locus hic non est dicendi,) ut quaedam certe ratio apud homines non pro Juri Naturali planè adversis habitata, omninò ex eodem jure permiffa ac probata esse auderent asserere. Sic Zenoni & Chrysippo, quemadmodum etiam Persarum Magis, μητρομυξία seu concubitus maternus, atque etiam filia, uti & masculi licitus habebatur; ut Theodoro philosopho Furtum, sacrilegium, adulterium. Quæ tamen Ulpiano Jurisconsulto, qui nec Christianus, aliisque paganis naturâ turpia expressim esse dicuntur. Theodorus etiam & Diagoras Melius aliique satis celebres, nullos Deos asseverando, timorem omnem, quo Humanitas regitur, venerationemque penitus sustulerunt. Hisce adjice Platonis, philosophorum cunctorum divinissimi, uxorum communionem, coitum fermè promiscuum, aliorum rerum universalium perpetuam velut ex lege imperante communionem. Accedant Archelai item, Aristippi, Carneadis placita, quibus nihil omninò ex naturâ Justum admittitur, sed omnia, quæ illa induunt nomina ex legibus scriptis, hominumque arbitrio, aut utilitate pendunt. Alii etiam tantundem acriter propugnârunt. Quin & id genus innumera alia, pro diversissima disquirentium ac docentium ratione, in veterum scriptis occurrunt. Personat quidem ubique ὁ νόμος ἐστὶν λόγος ὁ ὄρθρος Lex, maximè naturalis, est recta ratio, in quod unanimes satis consentiunt, etiam qui de recta ratione immane quantum, sicut de gustu solemus, interim dissident. Perinde ac si de mensura nomine quidem tenuis, veluti pedis ulnæve, satis essent concordēs, de

Sextus Empiricus Pyrrhon. hypotypos. lib. 3. cap. 24. & 25. & advers. Mathematicas lib. 10. Epiphanius in Comp. de Fide Catholica. Diogenes Laert. in Vita Aristippi. Hesychius Illustrius in Theodoro, Epiphanius in Comp. de Fide Catholica. L. 42. D. de divers. Reg. Juris. Murtius Felix in Off. Sio. De Republica lib. 5. Epiphanius Alexandr. apud Clement. Strom. y. alii. Laert. in Vita ejus. Idem in Vita ejus. Laertius citatum capite proximo superiori. Callicles apud Platonem in Gorgia. & Arist. Element. lib. 1. cap. 12. & vide Platonem de Republica lib. 2. ubi de Gygis annulo.

M

utriusque interea quantitate mirè discrepantes. Et sanè ubi verbis etiam expressissimis pro firmamentis, quibus innitantur homines, præcepta atque interdicta sive à Numine, sive à Principibus, sive ab aliis, qui rebus præfunt, conscripta habentur, in horas inibi etiam videmus non sine ingenti Rationis, tamen si habeat ea ibi palàm quò subnitatur dirigaturque, usus discrimine in alias atque alias, imò creberrimè in contrarias discèdere sententias interpretes, ut cunquè pol-

* In Phædro
& Gidefis
Galen. de
Hippocratis
& Platonis
placitis lib.
9. cap. 2.

lentes admodum ingenio. Summa est, quod habet Plato^c; Soc.
Cum quis Argenti, aut ferri nomen protulerit, nonne universi idem
intelligimus? PHÆD. Id verum quidem est. Soc. τί δ' ὅταν δι-
καίῃς ἢ ἀρεθῆς; εἰς ἀλλ' ἀλλή φέρεται ἔ ἀμ φισθητῶν ἀλλήλοῖς π
ἔ ἡμῶν αὐτοῖς; Quid verò cum Iusti aut Boni nomen usurpaverit,
nonne alius alio fertur, & tum inter se ipsi & à nobismetipsis dis-

† In Sitarium
antiano.

sentimus? Alii etiam omnia ita in dubio posuere, ut assensum per-
petuò retinerent. Veluti Pyrrhonii, Sceptici, id genus alii, qui sta-
teris Rationes (ut de eis Lucianus^f) trutinantes, indeque ponderis æ-
qualis esse comperientes, Veritatem nullibi haberi existimarunt. Se-
ctis suis scilicet ad eò addicti, ut nec communibus, quæ sic dicuntur,
notionibus, cum aliis, crederent. Cautius igitur utendum est, nec
temerè innitendum liberrimo, ac simplici solùm Rationis disqui-
rentis usu, qui ad eò multiformis, atque etiam ita in incerto passim
est positus, ut, quod alteri maximè, in hac potissimum indagine, sive
pro Principio evidentissimo, sive pro Conclusionem principio non
impari habitum est, id alteri, nec imparis ingenii, planè rejiciendum
ac falsissimum, aut pro vero saltem non admittendum non rarè vi-
sum fuerit. Nam sic crebrò evenisse apud illos disciplinæ Heroas,
qui de Boni ac Mali, Turpis & Honesti Naturâ, libero, nec aliunde
coercito rationis usu disceptarunt, nescit nemo eorum scriptis pau-
lò versatior. Unde est quod de Gentium philosophia Tertullianus,
id est, de rationis, quæ Rectæ nomine ostentari passim solebat, usu,
nihil divina, inquit^g, licentia servat, Leges Naturæ Opiniones suas
facit, quibus si Scholarum, ac Sectarum spectes varietatem, nec in-
certiores, nec invicem magis adversas ulla in re comperies. Quod
verò ad Obligationem heic attinet, quæ velut juris est anima; Ho-

‡ De Animis
cap. 2.

mines,

mines, in rem quæ præ manibus est, considerari possunt, aut quatenus ipsi universi æquales naturâ (circa scilicet Imperiorum ac Re-
 rumpublicarum constitutionem) philosophis ^h ac Jurisconsultis ⁱ habiti sunt, aut quatenus, in unicam coaluisse societatem Civilem seu civile ex pacto imperium unicum universi possint fingi. Etenim quâ in plures Gentes seu Imperia distribuuntur, capite considerantur proximè superiori. Quatenus homines universi æquales naturâ quomocunque habiti sunt, seu ut singuli tantum considerantur; concedatur si placet, non solum philosophos, sed etiam homines universos ita solo ac simplici, qualem diximus, Rationis usu in Honesti & Turpis definitionem aliquam rerumque singularium, quæ sub eis nominibus veniunt, designationem contēsisse, eamque planè Naturalem esse, opinatos, adeo ut nec sententiarum discrimen restaret ullum. Scilicet ut hoc rectiùs intelligatur, fingamus cum veteribus aliquot ^k, tempus quoddam fuisse, cum in agris homines passim bestiarum more vagabantur, & sibi victu ferino vitam propagabant nec ratione animi quidquam, sed pleraque viribus corporis administrabant. Atque ferinam hanc vivendi libertatem diligentiori Rationis tandem usu, eoque simplici nec superioris auctoritatem omnino respiciente sigillatim ductos fingatur eos exuisse, ac unanimes, nec tamen ab æqualitate recedentes, vitæ secundum Juris qualiacunque, Naturalis nomine, capita formulæ in posterum retinendæ nomina dedisse. At quid cedò hoc simpliciter ita sumtum ad Naturalis Obligationis seu Officii debitionis non violandæ, atque Permissionis sive Causam sive Effectum propriè, juxta capite quarto ostensa, dictum? aut ad naturalem Liciti atque Illiciti determinationem? Quale de constitutione atq; observatione Gentium sui seorsim planè singularum juris invicemq; æqualium capite dicitur superiori, tale etiam heic de philosophica observatione seu scholastica, utcumq; universali, ex nudo rationis liberæ, sine expressissima præeunte auctoritate, usu nata est pariter dicendum. Quin Ratio, quatenus talis solum & simplex, suadet & demonstrat, non jubet aut ad officium, nisi superioris eo, qui jubetur, accedat simul auctoritas, obligat. Quod legis datæ proprium est. Alterum hominum sic singulorum parisque

^h Arist. Polit.
ⁱ cap. 12.
^j Vitiæ lib. 1. 32.
 D de d. 9. r. f.
 Reg. Juris.

^k Cicero lib. 1.
 de Inventio-
 ne, Lucretius
 lib. 5. de Pla-
 to de Repub.
 lib. 2.

¹ L. 51 D. III.
de Receptis
quis in hisriū.

invicem juris ex alterius solummodo Ratione, seu unum aliquem sive ex sua (neque enim imperare sibi, neque se prohibere¹ quisquam potest) sive è ceterorum omnium sic obligari, aut juberi, ut suam prout sibi ex arbitrio videbitur, idè duntaxat rationem ac sententiam etiam in contrariam postea mutare nequeat, ne admitti quidem potest magis atque ceteros universos ex ipsius unici sic obligari. Nam undenam Obligationis causæ reperitur disparitas, ubi universi, ut diximus, habentur pariter sui juris & æquales nec in civile aliquod corpus sociati? At verò universos illos etiam, id est, totam gentem Humanam in civile corpus fingatur coaluisse, ac de aliqua non solum vivendi, sed etiam imperii formula consensisse, adeo ut jam inter eos, Principes subditis præessent, pænæ insuper jus, quod sic ex nuda natum eis est ratione, violantibus præscriberetur. Certè nisi superior etiam & heic accedat autoritas atque jus, ratione qualicunque singulorum superius, quo fides sic inita servanda, quo Principibus parendum, quo pactis standum, quo demum universi simul, ut vinculo singulorum arbitrio, ac vaga ratione pollentiori, constringantur; quæ fieri potest, ut Naturalis aliqua, aut quæ à singulis, pro libitu & variante ratione, naturaliter solvi nequeat, Obligatio refragetur, quo mirùs à fide, imperio, pactis, pænarum præscriptione, omnibus tandem in quæ sic consenserint, liberè quisque & pro arbitrio recedere queat? Quæ scilicet Turpe & Honestum, Licitum atque Illicitum, Officii debitionem & Jus, non per homonymiam ut assolent, Utile & Inutile, aut Vim Obligatio spectat, quod semper heic advertendum. Ut enim par in parem imperium esse nequit, ita nec qui pares fuerint, ii ex jure aliquo sibi inter se præscripto, officii-que debitionis inde solum nomine, adè impares fieri possunt, ut cuilibet nihilominus eorum non sit societati, quam inivit juri-que, in quod consensit, par renuntiandi semper libertas, nisi velut ab externo seu aliunde, quam à se ipsis accedat simul quod Pacta, conventiona deditiones, Jus illud & officium, & quæ cetera sunt, quibus societates humanæ, respUBLICÆ atque imperia nasci conservarique solent, obligando, cum imperio, firmet. Incoibiles planè alioquin sunt invicem Homines, dum Jus tantum & Obligationem communem ut

nem ut heic spectamus. Quin & in quicquid simul Omnes etiam se obligari quacunque ratione velint, eo pariter & Omnes se solvere ritè posse nemo videt, nisi etiam superior aliqua homine autoritas ipsos ita velit manere obligatos. Rem se aliter habere, sive de hominibus singulis sui pariter, ac seorsim juris sive de eis in corpus civile sociatis loquamur, ne facilius quidem potest excogitari, quàm Duabus lineis rectis, sine Alia, quæ utramque pariter terminet, spacium qualecunque comprehendi, aut Extrema invicem continua fieri sine Medio, quo jungantur, aut demum Numeros, qui Pares sunt, sine Unitatis aut Imparis velut ab externo adjectione, crescere posse in Impares. Unde etiam evenit, ut in Paganorum disciplina veteri, nec Diis ipsis obligatio aliqua ad pactum promissumve servandum, qualem scilicet ritè satis violare nequirent ipsi, superinduceretur nisi palude Strygia, superioris in hanc rem Numinis nomine, invocata^m;

Hesiod. in Theogon. Homer. Odys. 5. Virgil. Aeneid. 6.

Dii cujus jurare timent & fallere numen.

Ambrosiæ item & Nectaris Deorumque consortii interdictio temporalis, pro poena violationi imminabat. Ne quidem inter Deos supremos Obligationem invicem admittere quibant citra Numinis ipsis supremis superioris fictione. Qualisnam autem reverà fuerit atque undenam petenda Juris Naturalis Obligatio (quæ etiam jura omnimoda Humana, quæ positiva sunt, consequenter firmet) capite sequenti ostendetur, ubi, quæ huc itidem attinent, alia habentur.

C A P. VIII.

Ex Naturæ Parentis seu Numinis sanctissimi Imperio atque Indicatione orta hominibus esse Jura Naturalia seu Universalia, cum Philosophis aliquot, patribus Christianis, & jurisconsultis etiam nonnullis Cæsareis, statuere Ebraeos. Et de Obligationis inde ac Permissiois ortu, ac effectu.

Lanè igitur rejecto, in disquisitione de Jure Naturali incunda, Animalium aliorum usu, nec aut Gentium quantumvis usitatissimis Moribus aut Solâ, ut dictum est, Ratione humanâ, eorumque opinionibus & consensu

sensu ex ratione ejusmodi per se nuda ac simplici pro amussi seu mensura ritè heicjudicandi definiendique admissis; restat ut de quarto illo modo, quo Jura Naturæ indagantur, & designari velut à Causa efficiente solent, videamus. Id est, de Naturæ Parentis seu Numinis sanctissimi Imperio, Autoritate atque indicatione. Nimirum docent, tum Philosophi magni, tum Patres Christiani, quemadmodum etiam Jurisconsulti nonnulli expressim, Deum, ut Naturæ Parentem universique Rectorem, hominum animis insēvisse, indicāsse, imperāsse, alia quædam, sigillatim etiam designata, Boni & Honesti nomine observanda, alia similiter nomine Mali ac Turpis perpetuò fugienda, atque inde constari jus Naturale seu ejusdem velut in unum corpus partes coalescere singulares. Atque ex hisce solùm qualiscunque intercà pullulaverit è nudo rationis humanæ usu ac operatione absque admittā ejusmodi insitione, indicatione atque imperio, Sententiarum seu Opinionum (leges) Obligationem eam, quæ Naturalis est, uti & Permissionem pendere. Adeo ut alia eousque Turpia esset, alia eousque Bona & Honesta illinc designentur, ut ex imperio Naturæ Parentis ejusque autoritate, quâ universi obligamur, sic nunquam esse definant, atque insuper pœna consequatur Violationem ejus, quod ita ex imperato observari debeat, uti & Observationem præmium. Quod ad Philosophos attinet; *Hanc video;* inquit Ciceroⁿ, *Sapientissimorum fuisse sententiam, legem* (De Naturali planè loquitur, è qua ceteras, quocunque designentur nomine, pendere cunctas, nec immeritò voluit; qua de re etiam plura mox) *neque hominum ingenii excogitatam, neque scitum aliquod esse populorum, sed æternum quiddam quod universum mundum regeret imperandi prohibendique Sapientiâ. Itâ principem legem illam & ultimam, mentem dicebant omnia ratione, aut cogentis, aut vetantis Dei.* Et paulò post; *Nec si regnante Tarquinio nulla erat Romæ Scripta lex de Stupris, iccirco non contra illam legem sempiternam Sextus Tarquinius vim Lucretia Tricipitini filia attulit. Erat enim ratio profecta à rerum natura, & ad rectè faciendum impellens & à delicto avocans, qua non tum denique incipit lex esse, cum scripta est, sed tum cum orta est.* Orta autem est simul cum mente

ⁿ De Legibus
lib. 2.

mente Divina. Quamobrem lex vera atque Princeps apta ad Iubendum & ad Vetandum ratio est recta summi Iovis. Idemque alibi^o, Est quidem vera lex, recta ratio Natura congruens, diffusa in omnes, constans, sempiterna, qua vocet ad officium jubendo; vetando à fraude deterreat: qua tamen neque probos frustra jubet aut vetat, nec improbos jubendo aut vetando movet. Huic legi nec propagari fas est, neque derogari ex hac aliquid licet. Neque tota abrogari potest. Nec vero, aut per Senatum, aut per populum solvi has lege possumus. Neque est quarendus explanator, aut interpret ejus alius. Non erat alia lex Roma, alia Athenis, alia nunc, alia posthac. Sed & omnes Gentes & omni tempore una lex & sempiterna & immutabilis continebit, unusque erit communis quasi Magister & imperator omnium Deus. Ille legis hujus inventor, disceptator, lator, cui qui non parebit ipse se fugiet & Naturam hominis aspernabitur. Hoc ipso luet maximas pœnas, etiamsi cetera, qua putantur, effugerit. Et Hesiodus^p;

τὸν γὰρ ἀνθρώποισι νόμον διέταξε Κρονίων

Legem Hominiibus constituit Iupiter, seu Naturæ rector. Et secundum Deum vivere & Deum sequi idem non raro habetur cum eo quod est vivere secundum Naturam, etiam & secundum Rationem, apud Ciceronem, Senecam, Plutarchum, alios. Unde cum Hierocles in egregio illo ad carmina Pythagorica commentario, de eo, quod est Rationi parere, verba facit, λόγῳ ἢ ὀρθῶ, inquit, ποίηται ἢ Θεῶ, τῶν τῶν ἐστὶ. τὸ γὰρ λογικὸν ἢ εὐμοίρησαν τὸ οικείας ἐλάμψεως ταῦτα βέλτεται ἢ ὁ Θεὸς ὀρίξει νόμον. Ἐγίνεται σύμληψις Θεῶ ἢ καὶ Θεὸν ἀλακρυδία ψυχῆ, ἢ πρὸς τὸ Θεῖον ἢ τὸ λαμπρὸν ἀποβλέπουσα πρὸς τὴν αὐτὴν πρὸς τὴν, Est verò idem Rationi recte parere atque Deo. Natura enim, qua rationis est particeps, illuminationem sibi sortita, ea amplectitur, qua præsumit lex Divina. Nec discrepat à Dei sententia animus, qui secundum deum se habeat, sed divinitati atque fulgori (à quo illuminatur) intentus ea facit, qua facit. Adcò ut Deum ipsum, quatenus indicando rationi imperat, seu imperando indicat, ἀπὸ μόνῃς τῶν καλῶν χάριτος velut solius bonorum, seu officii debitionis, adeoque obligationis, mensura seu amplexus nomen habere etiam

In Rep. & Sidesis Clement. Strom. a. sub finem.

etiam velit. Illinc est quod passim Jura Naturalia seu omnium hominum communia interdum quidem communes notitias sed sæpissimè τὰς θεῖας νόμους *Leges Divinas* seu à Numine datas appellat. Atque ὁ ὑποδείξασθαι αὐτὰς λογισμὸς δικαστῆς ἀρετῆν εἰαυτῷ γίνεσθαι *Leges eas*, seu jus ita indicatum imperatumque, *suscipiens Ratio sibi vigilantissimus efficitur Iudex*, quod itidem ille. Quibus sanè verbis id quod ipsi philosophisque etiam paganis aliis non rarò τὴν σωφροσύνης in vitæ peragenda ratione seu *Conscientia* dicitur, optimè designatur. Scilicet ex indicatione atque imperio, quale dictum est, Conscientiâ sic velut conjungi Numen Hominemque cuius Rationi sic indicatum imperatumque est, ut reverà homo in Juris Naturalis seu nunquam non observandi capitibus sic indicatis imperatisque discernendis Numini sit conscius, uti & consequenter Obligationis ex autoritate illa, humanâ superiore, sibi superinductæ poenæque pro violationis comite præstitutæ. Nam conscius heic est ita cum alio scius, quemadmodum de vocabulo illò Nonius. Illinc est quod apud Homerum θεμίσις seu *Iura*, quibus genus humanum carere

¹ *Iliad. a.* & non debet, non semel ² Jovi tribuantur ut autori. Et Sceptrum Minois apud Homerum εἰδὲν ἄλλο εἶναι dicit Plato^r, ἢ τὴν πααδείαν τῆς Διὸς *nil aliud esse quàm doctrinam seu disciplinam à Iove acceptam*. Scilicet *arbitria Principum, quæ principiorum*, ut ait Justinus^r, *erant pro legibus*, Jure illo communi seu naturali, quod violari noluit Jupiter, coercerantur. Ex hac causâ itidem Demostheni Jus generatim, id est, omnimodi juris apud homines positivi fundamen-

proximum seu Jus Naturale, dicitur^r εὐρημα ἔδωρον θεῶν *Inventum & donum Dei*, & Dioni Chrysofostomo^u Διὸς θεομὸς Ἰουὸς *sancitum*.

Et Euripidi Jura hominum communia νόμιμα θεῶν^x *Iura Deorum*, aliisque id genus nominibus designantur. Id genus occurrunt non

pauca apud poetas^y veteres, aliosque philosophia hac sacra satis plenos. Quin Platonici^z, Νῦν ἐστὶν ὁ Νόμος Διανομή Μεντὸς seu *Dei*

est distributio lex seu Ius. Atque inde est quod Aristoteles, ubi pauca de eo quod est, utrum Jus Naturale sit mutabile, loquutus, nonnullis

ait^a mutabile videri, quoniam apud alias atque alias gentes variatim ^b *Ethicorum* *Nicom. s. cap. se* habeat, τῶν ἡ subjicit, οὐκ ἐστὶν ἕτως ἔχον, ἀλλ' ἐστὶν ὡς ἡ τοὶ παρὰ

ἢ οὐκ οἷός ἐστις ἰσως ἰδαμὸς ἀδελφ. ἔχει, Hoc verò non ita se habet, sed quodam modo. Quamquam apud Deos forrè nullo modo se aliter atque aliter habet. Scilicet, tametsi ob depravatos hominum mores ipsa Juris Naturalis capita, dum observationem ipsaque observationis sive præcepta sive permissiones apud Gentes non satis secundum Naturam instituta habentes, aliter atque aliter agnosci mutarique videntur, nihilosecius ipsum αὐτοῦ δικαίου seu quod per se atque ex sui natura justum est^b ex Deorum præscripto, perpetuò manet sibi simile pariterque semper & æqualem obligationis vim obtinet. Id est, planè est immutabile. Neque aliunde evenisse fingi posse videtur receptam illam, maximè apud Græcos & Romanos sententiam, de Scelerum poenis apud inferos dandis. Amphitryo^c ad Theseum inde reducem

*^b Vide fiti Michælem E-
phesum ad
5. Ethicorū.
& Albertū
Bolognesium
de lege Iuro
& equitate
cap. 16. §. 16.*

*————— verane est fama, inferis
Tam sera reddi jura & oblitos sui
Sceleris nocentes debitas pœnas dare?*

*^c Apud Se-
nec. in Herc.
furente. ad.
1.*

Cui ille

*Quod quisque fecit, patitur: autorem scelus
Reperit, suoque premitur exemplo nocens.*

Ejusmodi occurrunt infinita, quoties de nefandis & horrendis contra instituta scilicet Naturæ seu Jura communia commissis sceleribus loquuntur. Qua de re etiam plura habes capite suprâ quarto. Putandumne est non tam jus ipsum Naturæ seu Commune, quod violatum est, quàm pœnam, quæ ob violationem sic infligitur, à Numine præstitui ipsos existimâsse? Sexcenta sunt in scriptoribus paganis, quæ huc faciunt. Sed plura adjicere superfedemus. Illud verò non prætereundum, Legislatores illos celeberrimos seculorum præcorum, Minoem, Solonem, Draconem, Charondam, alios, legibus suis auctoritatem seu obligationem conciliari nequissè, opinatos esse, nisi eas Numini alicui acceptas ferrent; quod pueri in historia sciunt. Quid verò patres Christiani- heic senserint, ex eorum Scriptis pariter liquet. Fuisse nempe etiam in Intervallo illo quod rerum creationem & legis scriptæ in Reipublicæ Ebraicæ usum primarium dationem, Jura Naturalia, atque Universalia à Nu-

N mine

mine generi humano lata, iridicata, imperata, quæ postmodum inter compluria alia in corpore illo Mosæico locum itidem habuere. Tertullianus de interdicto Arboris scientiæ Boni & Mali loquutus, *In hac lege, ait*^d, *Ade data, omnia præcepta condita recognoscimus, quæ postea pullulaverunt data per Mosem, id est, Diliges dominum Deum tuum* (ea innuit, quæ in Mosæico corpore scripta etiam pro Naturalibus seu Moralibus, adeoque Mosè ipso multum vetustioribus vulgò sumuntur) *de toto corde tuo, & ex tota anima tua; & diliges proximum tibi tanquam te, & Non occides, Non machaberis, Non fraudaveris, Falsum testimonium non dices, Honora Patrem tuum & Matrem, & Alienum non concupisces.* Atque hanc primordiale legem appellans, Matricem quasi esse scribit omnium præceptorum. Et post, *Ante legem Moysi scriptam in tabulis lapideis, legem fuisse contendo non scriptam, quæ naturaliter intelligebatur, & à patribus custodiebatur. Nam unde Noe justus inventus, si non illum Naturalis legis Iustitia præcedebat? Unde Abraham amicus Dei deputatus, si non de aequitate & iustitia legis Naturalis? Quod autem dicit, naturaliter esse intellectam legem illam; id antè ex ipso citata ostendunt ita capi debere, ut ex imperio Parentis Naturæ seu Numinis à primis parentibus accepto, atque ad posteros propagato, observanda intelligatur.* Disertè etiam Origenes^e Naturæ legem vocat eam, quam generi humano fancivit Deus. Ad illud item Esaiæ^f, *quia transgressi sunt legem, mutaverunt jus, dissipaverunt fedus sempiternum*, quod ad alias gentes præter Judæos attinet, S. Hieronymus^g, *audiant, inquit, Iudæi, qui se solos legem accepisse Domini gloriantur, quod universa primam gentes totiusque orbis Naturalem acceperit legem, ac iccirco postea lex data sit per Mosem, quia prima lex dissipata est.* Quin S. Chrysostomus^h; *ἡ ἀρχὴ ἀλάττων ὁ Θεὸς τῶ ἀνθρώπων, νόμον ἰσὺς φυσικὸν ἔγκαιθης, & τί ποτὶ ἐστὶ νόμος φυσικός; ὁ σπουδαίος ἡμῶν διηγεῖσθαι καὶ αὐτοδιδασκῶν ἐπισησῶν τῶν γινώσκων τῶ καλῶν καὶ τῶν ἐπισησῶν, Ab initio rerum, cum formavit hominem, Deus ipsi indidit legem Naturalem. Et quid est lex Naturalis? Conscientia nobis explicavit, & ex se notam fecit notitiam rerum, tum honestarum, tum earum, quæ ejusmodi non sunt.* Unde etiam

^d Adversus Iulianum cap. 2.

^e Adversus Celsum lib. 5.

^f Cap. 24. 5.

^g In Isaiam lib. 8.

^h In Orat. 12. ad populum Antiochenū.

etiam adnotat legislatorem cum interdicta homicidii, adulterii, fur-
 ti, Decalogo infereret, eorum causam aliquam non omninò adie-
 cisse uti nec aliorum ibi quæ à principio, ut Juris Naturalis capita,
 data sunt eoque nomine fuere notissima; sed simpliciter tantum de
 eis breviterque statuisse. At verò præcepto de Sabbato, quod ex
 vetustis illis esse negat, atque particulare fuisse & temporaneum asse-
 rit, causam observat adjectam ex eo quod sanctificata est septima dies
 post rerum creationem absolutam. Sic ille, ubi plura habet in
 hanc rem egregia. Ipsam Conscientiam ejus, quod per se hone-
 stum est, à Numine hominibus inditam palam vult. S. item Ambro-
 sius¹; *Lex vera, sermo rectus; lex vera non insculpta tabulis, nec are*
incisa, sed impressa mentibus atque infixis sensibus; quando sapiens
non sub lege, sed ipse sibi lex est, opus legis in corde suo continens natu-
rali sibi stylo & quadam inscriptione formatum. Stylus ille & in-
 scriptio à Naturæ parente; qui & mentibus impressit & sensibus
 infixit ut generis humani totiusque naturæ rector & moderator, cu-
 jus est imperio parendum. Idcirco autem *sermonem rectum* pro-
 culdubio vocavit, quoniam tum apud philosophos Græcos, tum
 apud Patres Christianos, qui Græcè scripserunt, toties legem genera-
 liter, cum eo nomine Naturalem seu Universalem, ut sæpè, intelli-
 gunt, vocari legerat λόγον τὸν ὀρθόν. Nam λόγον nemo nescit tam ver-
 bum & sermonem, quàm rationem denotare. At interea id certis-
 simum est, cum Patres Christiani aliquot sic Græcè loquebantur,
 utcumque vocabula ipsa à Philosophis accepissent (& de Philosopho-
 rum sententia, quæ de nudo, simplici ac merè libero, absque Numinis
 imperio, rationis usu intelligatur, capite satis dictum est superiori)
 ita tamen λόγον eos capi velle, ut, quatenus ad legem sic referebatur,
 non tam nudam hominis rationem significaret, quàm ipsum Ver-
 bum seu Numen, quæ persona est Trinitatis secunda, seu juxta illud
 apud D. Johannem, *ὁ θεὸς ἦν ὁ λόγος* Et Deus erat ὁ λόγος seu Ver-
 bum, quod & apud veteres & recentiores interdum Sermo redditur.
 De vocabulo ipso ejusque homonymia, qualem diximus, egerunt
 pridem viri doctissimi non rarò. Ceterum de λόγος sic sumi-
 tur, interea ab ipso Numine, atque ab ejusce imperio, autoritate, &

¹ In Psalms.
104

Præter ob-
 vias in D. Jo-
 ann. Evan-
 gel. cap. 1. cõ-
 mentarius cõ-
 sulas Christo-
 pher. Helvic.
 de Para-
 phras. Chal-
 dæic. cap. 5.
 Isaac. Casan-
 bon. Exerciti-
 or. 1. §. 1. &
 Daniel.
 Heins. in A-
 ristarcho sa-
 cro cap. 3. p.
 72

indicatione petitur, nec à scitis nuda ratione humana ortis emanasse dicitur lex illa; unde etiam $\text{Νόμος} \ \& \ \lambda\acute{o}\gamma\omicron\varsigma$ Lex & verbum simul, Numen, à quo jura naturalia edoceri, atque cum imperio indicari volebant, nuncupabatur; quemadmodum in Concione D. Petri, ut non semel observatum est à Clemente Alexandrino¹, qui notatione jam memorata $\lambda\acute{o}\gamma\omicron\varsigma$ cum primis usurpat. Huc maximè spectat illud D. Pauli^m, *Cum gentes, quae legem non habent* (ut Judæi libris scriptam) *naturaliter ea, quae legis sunt, faciunt; legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum.* A Numine

¹ Stromat. 6.
 & in Eclog. i.
 propheticus.
^m Ad Romanos 2. 14.

ⁿ D. Hieronymus, ad Epistolam ad Galatas 3. cap. 3. quæ hanc naturalem legem, inquit D. Hieronymus, & Cain cognovit & Gidesis in Epistolâ ad Galatas 3. cap. 15. Adam & Eva cognoverunt peccatum suum, & propterea absconditi sunt sub ligno vite. Pharaon quoque, antequam Lex daretur per Moysen, stimulatus lege Naturæ suæ crimina confitetur & dicit, Dominus^o justus est, ego autem & populus meus impii. Ideo etiam apud Jobum, cujus historia antiquior plerunque scripto Mosaico habetur, saltem non intra Rempublicam Ebraicam seu Mosaicam conscripta, legimus^p; vestigia ejus secutus est pes meus, viam ejus custodi vi, & non declinavi ex ea. אִתִּי מַצְוֹת שְׁפַתִּי Mandatis Labiorum ejus non recessi, & in sinu meo abscondi פִּי אִמְרֵי verba seu dictata oris ejus. Sic Custodia via Domini^q dicitur tempore Abraham id quod cuique ex officio præstandum erat. Jura Naturalia seu Universalia ita Numinis Vestigia, Via, Mandata, Verba seu Dictata sunt. Atque apud Theologos item recentiores quamplurima occurrunt, quæ Juris Naturalis originem Numini tribuunt, ejusque inde solum obligationem petunt. Nempe Jus faciunt divinum duplex: Alterum Naturale seu Humanæ naturæ coævum; Alterum Positivum seu à Numine postmodum adjectum. Secundi generis pleni sunt libri sacri. Primum autem aiunt^r esse participationem Legis æternæ in rationali creatura, adeoque divinum. Et ad hanc rem appositè Ludovicus Molina^r; Cum Natura à Deo O. M. instituta

^p Job 23. 10.
 & 11.

^q Genes. 18.
 19.

Alexander
 Alenfis part.
 3. quæst. 26.
 art. 4. S.
 Thom. 1. secundæ
 quæst. 9. 19.

art. 2. Summorum
 12. de legibus
 lib. 1. cap.
 3. & lib. 2.
 cap. 6. §. 13.
 &c.

Tract. 1. de
 iustitia &
 iure dist. 3.

scilicet inscriptum indicatumque. Unde & Patresⁿ interdum legem naturalem loqui in cordibus nostris aiunt & similia. Et per hanc naturalem legem, inquit D. Hieronymus, & Cain cognovit & Gidesis in Epistolâ ad Galatas 3. cap. 15. Adam & Eva cognoverunt peccatum suum, & propterea absconditi sunt sub ligno vite. Pharaon quoque, antequam Lex daretur per Moysen, stimulatus lege Naturæ suæ crimina confitetur & dicit, Dominus^o justus est, ego autem & populus meus impii. Ideo etiam apud Jobum, cujus historia antiquior plerunque scripto Mosaico habetur, saltem non intra Rempublicam Ebraicam seu Mosaicam conscripta, legimus^p; vestigia ejus secutus est pes meus, viam ejus custodi vi, & non declinavi ex ea. אִתִּי מַצְוֹת שְׁפַתִּי Mandatis Labiorum ejus non recessi, & in sinu meo abscondi פִּי אִמְרֵי verba seu dictata oris ejus. Sic Custodia via Domini^q dicitur tempore Abraham id quod cuique ex officio præstandum erat. Jura Naturalia seu Universalia ita Numinis Vestigia, Via, Mandata, Verba seu Dictata sunt. Atque apud Theologos item recentiores quamplurima occurrunt, quæ Juris Naturalis originem Numini tribuunt, ejusque inde solum obligationem petunt. Nempe Jus faciunt divinum duplex: Alterum Naturale seu Humanæ naturæ coævum; Alterum Positivum seu à Numine postmodum adjectum. Secundi generis pleni sunt libri sacri. Primum autem aiunt^r esse participationem Legis æternæ in rationali creatura, adeoque divinum. Et ad hanc rem appositè Ludovicus Molina^r; Cum Natura à Deo O. M. instituta

instituta sit, Naturaque legem, quâ bonum à Malo discernimus, ipse mentibus nostris impresserit, ut vel experientia ipsa constat, colligiturque aperte ex illo Psalmi 4. Quis ostendit nobis bona? signatum est super nos lumen vultus tui Domine, quod sane lumen aliud nõ est, quàm vis ipsa intellectus, qua ea, qua ex se & natura seu bona sunt, ab iis, qua ex se mala sunt, secernimus, ac dijudicamus: consequens profecto est, ut Ius Naturale à Deo O. M. sit mentibus nostris inditum naturisque ipsis rerum impressum, atque adeo ut sit Ius Divinum à Deo ipso datum. Et Alphonsus à Castro ^c, Ius Naturale est illud, ^{De Leges naturali lib. 2. c. 14.} quod ex ipsius Natura institutione provenit, & hoc est omnibus commune. Et hoc etiam est Ius Divinum, quia Deus ipse, qui Naturam condidit est Iuris Naturalis autor & institutor. Si igitur Ius illud ad conditorem referas, Divinum dicetur; si verò ad tempus sui ortus illud comparare velis, Naturale dicetur; quia simul cum ipsa oritur Natura & non postea per aliquam sive humanam sive Divinam legem. Tantundem apud theologos alios non paucos. Quod ad Jurisconsultos demùm heic attinet; Fernandus Vasquius ^u, omne ^{Ad Insti. in princ. tit. de Iure Nat. & ad s. fed. Naturalia. March. Wesenbeck. Parat. tit. de Insti. & Inver.} Ius Naturale, inquit, est Ius Divinum, licet ex diverso non omne Ius Divinum sit Naturale, cum in multis sit supernaturale (quale est in cunctis sacramentis ecclesie), sicque Ius Divinum & Naturale differunt inter se tanquam genus & species. Et Joachimus Mynsingerus ^x, Ius hominum Naturale potest sic rectè definiri. Ius Naturale est, quod Natura adeoque Deus ipse omnes homines in creatione (velut) prima quadam præcepta & formulas Honestatis docuit. Atque alii ^y Causam Juris Naturalis efficientem Deum rectè nunciant. Similiter in opere illo Juris Consuetudinarii Regni Hungariæ à Stephano de Werbewcz contexto, ab Jurisconsultis Regni celebrioribus recognito atque approbato, & regia autoritate confirmato, Jus Naturale dicitur ^z incepisse ab exordio Naturalis creatura, à solo Deo institutum. Certè diu est, quod glossa ad illud Ius ^a Naturale est, quod Natura omnia animalia docuit, per Naturam Deum voluit intelligi, sicut & recentiorum aliqui ^b; tametsi eo nomine reprehendatur glossa à Bartolo, qui Naturam Naturatam, non naturantem, seu Deum ibi denotari velit. Quin & ipsum Deum Juris Naturalis autorem.

antorem expressim etiam facere videtur Justinianus, ubi de Jure simul Civili & Naturali loquutus, *palàm est autem*, inquit, ^c *vetustius esse jus Naturale, quod cum ipso genere humano rerum natura prodidit, quod Theophilus vertit ὁπῶς ἀμα τῷ Ἰησὺ τῶν ἀνθρώπων εἰς Φῶς ἢ Φῶς ἀεὶ ἔσται, quod simul cum genere Humano in lucem oduxit ipsa Natura.* Quod id ipsum innuit Gaius, à quo sumsit Justinianus, ubi

^d *L. D. de* ait ^d, *antiquius Jus Gentium cum ipso genere humano proditum esse.* Prodere heic, in lucem emittere, seu educere denotat. Et quod genus humanum in lucem emisit simul cum Jure Naturali, id aliud quid esse præter rerum omnium parentem Rectoremque summum seu Numen ne quidem posse satis intelligi existimo. Atque huc

^e *Enstit. De* spectat etiam illud Justiniani ^e, *Naturalia quidem jura, quæ apud lre Nat. s. omnes gentes per æquè observantur, divina quadam providentiâ constituta semper firma atque immutabilia permanent.* Jam verò sed Naturalia. hanc ipsam amplexi sunt semper sententiam eamque, dum hac de re decernunt, solam Ebræi. Unde quoties de Juris Humani generis pariter communis capitibus loquuntur, dicere eis solenne est נצטו בני נח imperabantur Noachidis seu Noachi posteris, id est, generi Humano & אדם הראשון *præcepta illa accepit Homo primus* seu Adam, à Numine scilicet, quæ בני נח *præcepta Noachidarum* sexcenties nuncupantur. Quadere mox. Nimirum à Sanctissimo Numine in ipsis rerum primordiis homini imperata indicataque fuisse Jura volunt quædam Naturalia, quæ ex imperio divino nunquam non obligant. Unde pro eo quod est in sacris literis *ambulavit cum Deo* dictum de Henocho ^f & Noacho, qui jure vixerunt Naturali, substituitur in paraphrasi Chaldaica Onkedi ד"י בחולתא ד"י *ambulavit in timore Domini*, atque in versionibus, Saadix Gaon, tum Judæorum Mauritanicis Arabicis *ambulavit* طاعة الله ^g *in obedientia Dei.* Justos scilicet fuisse utrosque, quod & de Noacho expressim dicitur, sic indicari volunt, quoniam Imperantis præcepta simul cum ipsa rerum natura orta & per genus humanum propagata observabant. Illinc scelus erat Caini fratricidium, aliorum adulterium, ejusmodi alia quæ in Pentateucho

^f *Genes. 22.*
^g 6.9.

tateuchæ ante Mosis tempora seu legem tabulis scriptam, illicita fuisse constat. Unde etiam ad illud *Abraham^s plantavit nemus in Bersabee, & invocavit ibi nomen domini Dei æterni* paraphrasis Hierosolymitana adjicit convivium ibi Abraham celebrasse, nec convivas locos suos reliquisse אורחן ומליף יתרון ומליף יתרון ומליף יתרון *donec eos profelytos fecisset, & viam seculi illos docuisset.* Id est, donec in Juris Naturalis ex imperio Numinis vim obtinentis observationis professionem eos reduxisset, jus illud hominum sociale explicatius docendo. Neque enim tunc temporis aliud significare potuit *profelytos facere.* Alia huc spectant in Genesis atque Exodi libris obvia. Sic tandem admissio juxta Philosophorum, Theologorum, Jurisconsultorum scita, Jus Naturale seu generis Humani commune ex Imperio ac dictatis Numinis sanctissimi pendere, consuetarium habemus manifestum de Obligatione hætenus in præmissis quæsitâ. Nimirum Jus propriè dictum omnimodum est, aut Divinum, aut Humanum. Divinum seu ab ipso Numine immediatè indicatum, præstitutum, imperatumque, aut Naturale est, quale in memoravimus, ipsisque hominum initiis coævum, aut Positivum seu recentius ac postea in utroque federe adjectum. Et utrumque est aut Obligativum, id est, sive Affirmatione sive Negatione expressâ præscriptum, aut arbitrio humano Permissum, adeoque Permissivum dici solitum. Humanum appellamus quicquid ab Hominibus, quatenus Divinum sive quod Naturale est sive quod Naturali postmodum adjectum permittit, variatim superstrui addive solet. Jam verò de Obligatione Divini utriusque generis (ritè scilicet & juxta modos ac limitationes ejusdem ad legislatoris sanctissimi mentem intellecti) adeoque de Naturalis Obligatione nemo dubitabit, nisi qui simul Rectoris universi Potestatem & Imperium nequaquam agnoverit. Ipse enim ut rerum omnium moderator summus & Bonum & Malum per se indicat, & hoc fugiendum, illud amplexandum imperat, adeoque ex sui natura & pro libitu obligat ut nil possit excogitari supra. Atque illinc planè habetur Causa Efficiens Juris Obligativi tam quantum Naturale est, quam quantum Naturali in sacris literis adjectum. Unde & Jura Naturalia sem-

lia semper firma & immutabilia permanere, quæ scilicet divina quædam providentia constituta sunt, rectè pronuntiavit olim Justinianus^h. Tametsi non desunt etiam Jurisconsulti, qui Rationem humanam, quæ simpliciter sumpta in objectis Juris Suasoria tantum est, nec potestatem homine superiore, quæ est Imperatoria, respiciunt, aiunt quidem generatim *Ius Naturale esse immutabile*, sed adjiciuntⁱ, *quamdium Ius remanet, hoc est quamdium jus illud naturalem habet rationem & aequitatem, quibus justum dicitur. Veruntamen & mutabile erit quando subductis columnis Rationis & aequitatis justum dissolvitur, quod accidit, quando Rationes, quæ equum statuebant, aliis subortis causis novis, incipiunt minui & superantur alia majori aequitate.* Sic Petrus Gregorius, sic interdum alii. Quod sanè de Juris Naturalis Obligativi capite aliquo dictum, rationi perquam est dissonum. Nam quatenus ejusdem Juris capita obligant, id est, quatenus eorum obligatio intelligitur juxta id, quod voluit Deus legislator, omnimodam planè superant hominum potestatem nec Rationis eorum incerto omninò subjacent. Quod nemo non videt. Quod verò ad Permissivum jus Naturale attinet, adque ad Sanctiones Humanas aliter atque aliter in ejusdem objectis Indies se habentes, & demùm ad Obligationem, quæ ad eas, quatenus Divinis non adverfantur, observandas pro vario rerum publicarum moderamine, homines obstringuntur; Status hominum bifariam consideremus, Aut in seculis illis, quæ leges à Numine adjectas anteverunt, aut in eis quæ sequuntur. Prioribus illis in seculis, cum jus aliud non habebatur præter Naturale, quicquid in obligativo Jure Naturali non continebatur, id ut ad permissivum spectaret necesse est. Permissivi autem Juris Naturalis Actus, quæ huc spectant, duplicis erant generis; aut qui hominum singulis arbitrio naturaliter seu à Numine relictæ, humana aliqua constitutione, pacto, moribus aliterve ab hominibus coerciti non sunt, aut qui sic ex ratione & consensu inito coerciti sunt ac illiciti facti, tametsi tum singulis antea pariter liciti essent, tum postea, pro diversa hominum potestate, ratione & consensu fieri possent rursus liciti. Prioris generis universos palam est liberè ex sui natura ac licitè exerceri à cunctis

^h *Instit. tit. de Iure Nat. §. sed Naturalia.*

ⁱ *Petrus Gregorius Synagoga Juris univ. lib. II. cap. 1. §. 2.*

cunctis potuisse. Atque inter hosce nemo non videt Constitutiones ferendi, Pacta incundi, Mores ac Regiminum formulas introducendi atque hæc omnia, pro hominum, quorum intererat coetuum arbitrio temperandi, rescindendi, revocandi actus similiter permisos. Quod verò ad Posterioris attinet generis; simulatque ex ejusmodi permissione, quid ab hominibus sociatis coercitum, vetitum seu constitutum est, ad illud in quod sic consenserant ipsi (sive pacto, sive deditioe, sive aliter) & quicquid civiliter ita est novatum, juxta modos & temperamenta, quibus præscriptum est, observandum obligatos esse quotquot & quatenus civiliter consenserant universos, esse solet in confesso. At undenam Obligatio ista? scilicet à Natura parente actus ejusmodi antea permisi sunt. Atqui Obligationem ex simplici hominum ratione & consensu, absque superioris imperio, nasci nequire in antè^k dictis ostenditur. A Numinis igitur, id est, homine superioris imperio etiam in hisce petendus est obligationis ortus, adeoque ex capitibus aliquibus Juris Naturalis Obligativi. Nam permisi erant hominibus actus, de quibus loquimur, tum pro libitu exercere, tum ex consensu mutuo inhibere suamque, sive pacto invicem pariter inito, sive principibus, qui res moderarentur, constitutis, minuere libertatem; quod ne quidem satis intelligi posse videtur, dum, ut heic semper, Jus & officii debitionem spectamus, nisi & adjicias etiam ex ipsius, qui ut homine superior permittit autoritate ac Imperio, inhibitioni ejusmodi ac libertatis diminutioni Obligationem accessisse. Sic Obligatio, qua obtemperandum est decretis aut senatusconsultis, ex permissione decurionibus seu corporis alicujus sociis invicem hætenus paribus à principe indultâ, latis, est ipsius principis autoritate ac imperio pendet, qui dum permittit pro eorum libitu decreta legesque tum ferre tum rescindere, æquè etiam in ipsa permissione rescindantur, observari; id est obligationem inducere. Juris autem Naturalis Obligativi capita, quorum in hanc rem erat tunc usus, fuere *Pactis ac Regiminum formulis civiliter initis standum, Fidem servandam* & quæ similiter sonant. Quomodo autem ea in capitibus Juris hujus juxta Ebræos sint reperta, in sequentibus videbimus. Ita pactis & legibus ho-

bus hominum positivis seu civilibus inerat Obligatio quidem Naturalis, id est, planè Divina, si causam ejusdem efficientem juxta jam dicta respicimus. Quæ tamen etiam Civilis rectè dicitur, dum ab objecto civili, cui accedit, denominatur. Resumere heic paululumque ampliare liceat similitudinem illam, quam viri aliquot maximè in schola celebres habent, capitum Juris Naturalis obligativi seu Principiorum practitorum, & Principiorum theorematumque ipsis principiis non minus certorum in demonstrativis, veluti in Mathematicis. Ipsa Principia ac theoremata ejusmodi in Mathematicis perpetuò vera sunt & studiosi seu artificis assensum etiam extorquent, adeoque quasi obligant. Ceterum quasi etiam permixtum est ea construere, quæ in Problematibus designari solent. Atqui Problematum diagrammatumque juxta ea tandem constructorum veritas & certitudo, quæ Obligationis perpetuæ item satis heic instar est, ex principiis illis ac theorematibus nunquam non est demonstranda. Quemadmodum & heic Obligatio ad ea attinens, quæ ex Jure Permissivo (ante legem divinam aliquam aliam Naturali adjectam) ab hominibus constituta sunt, ex principiis & capitibus petenda erant Juris Naturalis Obligativi. Jam verò in Seculis, quæ legem scriptam seu Mosaicam sequuta sunt, aliæ accesserunt quidem Obligationes in utroque federe repertæ. At interea quicquid ex Permissione diversimodè inter homines civiliter ac ritè juxta varias regiminum formulas, ab ipsis solùm sic per modum determinationis, ut in scholis loquuntur, constitutum est, ut nec Naturali nec Positivo, quod Divinum est, Juri adversetur, id etiam ex ejusdem Juris, quod tum Naturale est, tum in Numinis positivo seu scripto repetitur capitibus, Obligationis, secundum multiplices constitutionis modos ac temperamenta, vim sortitur. Juxta illud Apostoli^m; *Non est potestas nisi à Deo. Et quæ potestates sunt, à Deo ordinatæ sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.* Sed hac de re consulendi scriptores, qui de legum Civilium seu Humanarum ex permissione, quam diximus, latarum Obligatione earundemque observandarum ex conscientia debitione accuratius egerunt; ut præter eos, qui ad dictum locum & ad S. Thomam scripsere, & Casus explicant, ex professo

^r S. Thomae
1. secunda q.
95. art. 2. &c

^m Ad Romanos
cap. 13. 1.

fesso Conscientiæ, Franciscus Suarezⁿ, Ludovicus Carbo^o, Adamusⁿ *De legibus*
 Contzenus^p, Claudius Carninius^q, Azorius^r, id genus alii. Et Car-
 ninus expressim, *Nunquam violatur lex humana* (ritè lata & quæ
 revera lex fuerit) *quin simul infringatur illi implicita annexa & in-*
voluta lex illa præfata Apostolica, Naturalis, Divina & Evange-
lica. Scio quidem non deesse viros^r gravissimos, qui legibus inesse
 interdum civilibus obligationem conscientiæ negant, tamen vim
 retineant, ne Juri Naturali seu Divino sint omninò adversæ. Sed
 quæ hæcenus dicta sunt, & autores jam citati id, ni fallor, satis re-
 fellunt.

lib. 2.
De legibus
 lib. 6. disp. 16.
Et lib. 7. disp.
 1. c. c.
 Pollicorū
 lib. 5. cap. 2.
 In Oppu-
 gnatione Tur-
 ris Babel
 part. 1. cap. 18.
 Et seq.
 Instit. Mo-
 ral. lib. 5. cap.
 6. Et vide
 Bellarminū
 de Romano
 Pontifice lib.
 4. cap. 20.
 Vide Na-
 varr. in Ma-
 gnali cap. 23.
 Et lib. 1. Cap-
 itul. 3.

C A P. IX.

Quomodo Juris Naturalis seu Universalis Capita Humano generi, ex imperio
ac indicatione Divina, innotescere velint Ebræi. Eorum item uti & Paganorū
atque Scholæ, tum Mahumedanæ seu Arabicæ, tum Christianæ de In-
tellektu Agente, quæ huc spectet, sententia recepta.

lib. 3.
 Zohar in
 Berelith fol.
 55. editionis
 Mantuana.
 Gemar. Ba-
 bylon. ad rit.
 Sanhedrin. c.
 7. fol. 56. b.
 Et c.
 Mismonid.
 balach. Mela-
 cim cap. 9.
 Et c.

Priusquam autem Capita Juris Naturalis, juxta jam
 dicta, adeoque juxta sententiam Ebræorum, à Numi-
 ne præstituti singularium designationem inimus, insti-
 tuto consonum esse duximus, ut de Modo, quo homi-
 nibus Jus illud, qualecunque demùm fuerit, innotuisse volunt illi,
 videamus. Rerum scilicet initiis cœvum fit. Necliteris mandatum
 esse aliquod Jus ante Mosis tempora omninò reperitur; nisi fabel-
 lis de Razielis libro Adæ tradito^r, atque id genus aliis credere velis.
 Quomodo igitur velint ut generi Humano patefacta sint capita illa
 Juris Naturalia seu Numinis rerum creationi cœva placita (utcuq;
 postmodum sacris literis inter alia mixtim conscripta) indicandum.
 Solenne est in libris eorum Juridicis, quod & suprâ memoravimus,
 imperata esse Capita hæc Noachidis^u (quo nomine genus huma-
 num universum eis venit) ac imperata esse Adæ^x seu primo parenti.
 Unde & hæc nunquam non volunt obligare. Hoc autem bifa-
 riam concipi potest. Aut scilicet intelligere eos ejusdem Juris capita,
 tum in ipsiis rerum initiis, tum in ea quæ fuit post diluvium instaura-

tione Humano generi, ipsa Sanctissimâ Numinis voce, fuisse imperata, atque ad posteros per Traditionem solum inde manasse; aut tum fuisse Humano generi in ipsa creatione præstituta, tum Animæ simul cuique Rationali facultatem ejusmodi inditam naturaliter esse ut homini cuilibet mentis non depravatæ nec malè se habenti ac diligenter satis & ritè intuenti, ea quæ sic imperata sint, nec unquam sint non observanda, sicut & in demonstrativis principia ac theore-

7 *Lib. Quod omnia Pro-* *hau liber.* *Aben Ty-* *bon in Ruach* *hachen c. 6.* *R. Simon* *in Logica c. 8.* *Aben Ty-* *bon in Ruach* *hachen c. 3.* *Aben Ty-* *bon in Ruach* *hachen c. 3.* *Idem in Sepher Coz* *ri part. 1. cap.* *87. part. 4. c.* *25. & 5. cap.* *10. 12. & 14.* *Adde Mos.* *Maimonid.* *in More Ne-* *bochim* *part. 2. cap. 4.* *R. Israel Ben* *Moses Indisp.* *Cabalistic. de* *Anima cap* *7. 21. & 25.* *Idem in Sepher* *Voisnad c. 7.* *Psal. 36. 9.* *More Ne-* *bochim part.* *2. cap. 4. 6. &* *12. & part. 3.* *cap. 52.* *Ruach ha-* *chen. cap. 3.* *mata, indicentur, & fiant manifesta. De modo juxta eos priori, si nil aliud obstat; non obscure videtur liquere ex ipsa locutionis genere, dum de Imperatis sic verba faciunt. At & illa habent ipsi quæ etiam posteriorem simul admittunt. Philoni Judæo lex Naturalis* *αὐτῶν ἀθανάτων φύσεως ἐν ἀθανάτῳ ἀγενόια τυπωθεῖς ab Immortali Natura in mente immortalis exarata dicitur. Sed & Præcepta Naturalia interdum vocant* *בכל אומות שנתפרסמו באל אומות* *præcepta quæ manifesta sunt apud omnes gentes, & מצות שכל יורה* *præcepta intellectuiva. Nimirum ex debita Intellectus humani operatione & affi-* *dua Intellectus Agentis (qualis nam is illis sit, statim ostendimus) ope* *& auxilio ea, quæ sic imperata sunt, seu naturaliter habentur obser-* *vanda, uti & principia cetera omnia & conclusiones, circa quas ver-* *satur intellectus humanus, indicari, dignosci & veluti intus legi (qua-* *tenus scilicet dignoscuntur) innuunt. Intellectus autem Agens, id* *est, שכל הפועל, illis est, aut Numen ipsum aut (juxta disciplinam eis* *recentiorem) Intelligentia omnium postrema, quam* *האחרון* *דברים* *seu separatarum Intelligentiarum postremam* *nuncupant & ministrum intermedium faciunt qui, vi atque autori-* *tate à Numine derivatâ, mentem humanam in actu intelligendi illu-* *minet. Sibi autem ipsum Numen sine Intermedio esse interdum ajunt* *Intellectum hunc Agentem, velut ex prærogativa gentis; ceteris,* *Intelligentiam illam, quam diximus. Et de utroque pariter capiunt* *illud* *In lumine tuo videbimus lumen quod Moses Maimonides* *interpretatur* *שכל בשפע מן השכל* *per influentiam Intelli-* *gentiæ, quæ à te influit. Et R. Aben Tybbon* *de Intellectu agente* *sic extra hominem ipsum posito, שכל האדם מן הכח אל* *הפועל והיא התחלת שכלו המתפעל כמו שניצוץ השמש או שאר* *דברים*

דברים המאורים יוצאו חוש העין מן הכח אל הפועל *efficit, ut intellectus humanus è potentia in actum educatur, atque est principium intellectus ejus in actum educti, quemadmodum radii Solares vel alii lucida educunt sensum visus in actum.* Similitudinem quidem hanc radiorum solarium & Visus in re intelligendi, etiam ubi Intellectus Agens ipsius animæ pars esse admittitur, in scholis crebrò adhibitam nemo nescit. At verò Ebraorum mihi heic sensus est hujusmodi. Sive Numen ipsum sive Intelligentiam, quam vocant Postremam, ut ministrum Numinis, non aliter ritè intelligendi actum menti humanæ semper præstare, quàm Solem seu corpus Lucidum Oculo videndi actum. Atque ut in lumine clario &, quemadmodum oportet, incidente, oculo nullo modo se malè habent; nec incommodè posito objecta rectè satis internoscuntur, quod non fit in tenebris, aut obscuro lumine, aut oculo ægro aut malè sive habente, sive collocato, ita etiam menti seu intellectui humano non depravato ac diligentius intuenti Intellectus Agentis ope illuminante, Imperata illa, quæ ex Naturæ parentis instituto sunt observanda, uti & cetera etiam intellectus objecta (tam scilicet Vera ac falsa quàm Bona & mala) indicari; Depravatam autem mentem, etiam & Intellectum Humanum qualemcunque citra ejusmodi opem, in Imperatis illis ceterisque ritè discernendis planè hallucinari. Nimirum ut Oculo à Sole seu ex radiis solaribus in Horologio alterve horæ ad amussim demonstrantur, ita velut in appensa ob Intellectum Humanum perpetuò tabula seu libro expanso indicari ei ritè disposito (ex Intellectus, qualem diximus, Agentis subsidio, quo phantasmata ritè intelligibilia fiant) Præcepta illa seu Jura Naturalia, ut perpetuò Obligantia, quemadmodum etiam cetera quæ humano arbitrio Permissa. Neque verò Principia Generalia tantum, qualia sunt, Bonum amplexandum, Malum fugiendum, Honestè vivendum, sed & Conclusiones, & Propositiones quibus quænam particularibus Bona, quænam Mala ex natura sui, id est, ex Naturæ parentis placito ac imperio, habenda fuerint, hoc modo hominibus primis seculisque sequentibus, juxta jam dicta, indicari atque imperari assentur. Quod ex sequentibus facilè constabit. Nec quod societati

1 Apud Cle-
 ment. Strom.
 5. & Euseb.
 prepar. Ev-
 angelic. lib.
 13. c. 13.
 2 Epist. 66. &
 Gidesis Iosn.
 Sarnburiens.
 in Metalogi-
 co lib. 4. cap.
 16.
 3 De Vita sua
 lib. 5. cap. 26.
 4 Vide Sixtū
 Empiricum
 Advers. Ma-
 thomastic. lib.
 6. & c.
 5 De Repub-
 lic. lib. 6.
 6 Lib. de
 Phantasia
 & Intelle-
 ctu.
 7 De Anima
 lib. 1. cap. de
 intellectu a-
 genie & lib.
 2. cap. 15. 20.
 & c.
 8 Apud Io-
 ann. Philo-
 ponum ad A-
 rist. lib. 3. de
 Anima c. 5.
 9 De Anim.
 l. 3. text. 20.
 10 De Anima
 lib. 3. cap. 25.
 11 De Anima
 cap. 10. &
 Metaphysic.
 trad. 9. c. 4.
 12 Ad 3. de A-
 nima Com. 5.
 13 & Metaphy-
 sic. trad. 4.
 14 apud Alber-
 tum Magnū
 Sūm. part. 2.

humanæ optimè conservandæ conducatur Præceptum ullum ita præ-
 termittitur sibi videntur. Atque ita demùm ex perpetua Indicatio-
 ne simul, atque Imperio Numinis præcepta Juris Naturalis haberi vo-
 lunt, non aliter atque objecta visus à luce indicari, quæ tamen cæcu-
 tentibus, lusciosis, myopibus, aut neutiquam omninò aut malè ni-
 miscernuntur. Sanè quod habent sic de Intellectu Agente, cum
 nempe non omninò esse animæ humanæ potentiam seu partem
 magis atque ipse Sol est Oculi, sed sive Numen ipsum sive ministrum
 Numinis (quod heic in idem recidit) separatum, velut Angelum seu
 Intelligentiam generi humano assistentem, novum aut ipsis singu-
 lare non esse scimus omnes. Nam tum inter Paganos atque Ma-
 humedanos, tum etiam inter Christianos olim tantundem obtinuisse
 comperimus. Certè admodum affine est illud Epicharmi ^g;

Ὁ ἴ γὰρ τ' ἀνθρώπων λόγος πεφυκ' ἀπὸ τ' θεῶν λόγος

Ipsaque humana ratio nata est ex ratione Dei. Et Seneca ^h; Ratio
 nihil aliud est, quàm in corpore Humanum pars divini spiritus mersa.
 Antoninus ⁱ item imperator & philosophus, vivere cum Diis, seu ut
 hominem oportet, animam dicit ποῖσσαι ὅσα βέλεται ὁ δαίμων ὄν σκῶ-
 τω περὶ αὐτὸν καὶ ἡγεμόνα ὁ Ζεὺς ἔδωκεν, ἀπόστασμα ἑαυτῶ. ἔτι & δὲ
 ἔστιν ὁ ἐκάστου νῆς καὶ λόγος agentem ea qua Genio seu dæmoni, quem Iu-
 piter in præfectum & ducem unicuique dedit, placeant. Is autem

est Divina Nature particula, scilicet uniuscujusque Mens & ratio.
 Ejusmodi alia non ita rarò occurrunt in paganorum ^k scriptis. Sed
 expressiùs ad stipulantur heic Plato ^l, Priscianus Lydus ^m, Alexander
 Aphrodisæus ⁿ, Marinus Neapolitanus ^o. Quin & Aristoteles ^p ipse
 in partes interdum trahtitur. Proximè etiam huic sententiæ accedit
 Themistius ^q. Neque ita diversum innuit ille quisquis fuerit Pi-
 mandræ Hermeti tributis autor, dum de cratere & præconio divino
 loquitur, quo ritè accepto adhibitoque, homines cognitionis parti-
 cipes fieri ait; sine eo autem, planè manere nescios ὅτι τι γέγονασιν καὶ
 ἵπὸ τίνων ad quid geniti sint & à quibus. Consonam Arabum sen-
 tentiam habemus ex Avicenna ^r, Averroce ^s, Algazele ^t, aliis; qui,
 tametsi de ipsa Intelligentia ejusve gradu, quæ Intellectus Agentis
 juxta jam dicta hominibus officium præstet, minimè satis consen-
 tiant,

tiant, separatam tamen quid ex Numinis ordinatione & præscripto id facere uno dictitant ore. Nec formam humanam illud esse ejusve partem aliquam, sed divinius quid, statuunt. Unde & ad calcem tractatum aliquot acephalorum de Dialectica & Metaphysica inter codices quantivis pretii Arabicos complures Mss. quibus nuper, ut pro summa sua munificentia assolet, Bibliothecam Oxoniensem donavit Reverendissimus ac Præstantissimus præsul Guilielmus Archiepiscopus Cantuariensis, haberi memini hexastichon rhythmicum.

مكر يصع المنطق بالانسبان
 وامر يكن يتيم بالنسبان
 لجد من حمد الذي همدانا
 فضل التصديق الذي همدانا
 الي سبيل الحق والانسبان
 باوضح لجة والانسبان

Quod sonat, locum non habet Ratiocinatio in homine, neque intra ejusdem structuram formatur. Sed à Deo O. M. qui dirigit nos, venit disciplina illa, quæ nos vocat in viam veritatis & certitudinis per illuminationem probationis & demonstrationis. Atque idem est, quantum ad id, quod jam de Intellectu humano consideramus, sive Numini ipsi, ut heic, sive ministerio angelico à Numine præstituto, ut Arabum plerique, intellectus agentis officium tribuatur. Utroque enim modo pariter animæ partem seu facultatem negatur illum esse. Sed planè manationem solummodo seu irradiationem asseritur esse divinam. Tàm verò de Arabum, quàm Paganorum sententia, si quis plura cupiat, adeat Joannem Philoponum Albertum Magnum^x, Bonaventuram^y, Jacobum Zabarellam^z, & qui ad caput quintum tertii de Anima scribunt. Sed ante alios, Fortunium Ly-

^x In 3. de Anima cap. 5.

^y Sum. part. 2. seu de homine.

^z In sent. 2. dist. 24. q. 4.

^{te} Lib. de Metaphysica Humana.

² De Intellectu Agenti.

Quod verò lib. 2.

verò spectat tandem ad opinionem hac de re Scholarum Christianarum; ea cernitur aut in illis, quæ quadringentis aut circiter abhinc annis floruerè, aut in illis, quæ recentiores sunt. Non partem animæ seu ejus facultatem fuisse Intellectum Agentem, sed ipsum Numen sanctissimum, quod immediate illuminaret, statuere vetustiores illæ scholæ. Saltem ita statuerunt Oxoniensis & Parisiensis Academiæ viri quadringentis abhinc aut circiter annis perquam celebres aduersamque sententiam tunc inualecentem velut planè novitiam acriter impugnarunt. Robertum dico Episcopum Lincolniensem, Guilielmum Arvernum Episcopum Parisiensem, Adamum de Marisco, id genus alios. Qua de re etiam egregium Rogeri Baconi philosophi, Theologi & Mathematici summi testimonium attexere

^b In lib. *Metaphysicorum* visum est. *Quia à Deo est tota Philosophorum illustratio* (sic ille ^b) *de scientiarum utilitate ad ostendo, quod intellectus agens est Deus principaliter & secundario* *Clement. PP. angeli, qui illuminant nos. Nam Deus respectu Anima est sicut Sol* *4. cap. 28. ita respectu Oculi corporalis, & angelis sicut Stella. Et non solum ostendo* *etiam in lib. de Sapientia istud propter meam intentionem heic, sed propter evacuationem u-* *nus maximi Erroris, qui sit in Theologia & Philosophia. Nam* *Omnes Moderni dicunt, quod Intellectus Agens in animas nostras &* *illuminans eas est pars anima; ita quod in anima sint due partes, a-* *gens scilicet & passibilis. Et intellectus possibilis vocatur, qui est in* *potentia ad scientiam & non habet eam de se; sed quando recipit spe-* *cies rerum & agens influit, & illuminat ipsum tunc nascitur scien-* *tia in eo. Et hoc est verum. Sed falsum est, quod Agens sit pars Ani-* *ma. Nam hoc est penitus impossibile, sicut ibi (de alio loquitur O-* *pere quod Minus vocatur) ostendit per autoritates & rationes suffi-* *cientes. Et Omnes Sapientes Antiqui & qui adhuc remanserunt,* *usque ad tempora nostra dixerunt, quod fuit Deus. Vnde ego bis au-* *divi venerabilem antistitem Parisiensis ecclesie, dominum Guiliel-* *mum Arvernensem (Guilielmum Arvernum Episcopum Parisien-* *sem cuius opera prostant, innuit) congregatâ universitate coram* *eo, reprobare eos & disputare cum eis. Et probavit per aliquas ratio-* *nes, quas pono, quod omnes erraverunt. Dominus verò Robertus* *Episcopus Lincolnienfis & frater Adam de Marisco majore, clerici* *de mun-*

^c *Consulas eum* *part. 2. de V-* *niuerso part.* *3. cap. 3.*

^d *Vide sis eum* *in Poster. A-* *lytic. lib. 1.* *cap. 1. Vene-* *tin 1504*

demundo & perfecti in sapientia divina & humana hoc idem firmaverunt; unde quando per tentationem & derisionem aliqui minores presumtuose quaesierunt à fratre Adam, quid est Intellectus Agens, respondet Corvus Helia. Volens per hoc dicere quod fuit Deus vel Angelus. Sed noluit exprimere, quia tentando & non propter Sapientiam quaesiverunt. Vides heic tum tenacissimos fuisse viros tunc in scholis Christianis eximios sententiæ illius de Intellectu Agente Ebraeorum supparis, tum eam pro antiquissimatunc habitam & retrò seculis receptiori. Floruit Rogerus Baconus sub annum Christi MCCXC. Illi, quos memorat, paulò vetustiores, sub annum MCCL. Desinere autem seu minui tunc coepit, ut ex Baconi verbis liquet, sententia illa quæ &, post Guilielmi Episcopi Parisiensis tempora, à successore ejus tantum non proximo, Stephano II publicè Parisiis anno MCCLXX. damnata est, cum aliis inde pendentibus dogmatis. Scilicet inter Errores tunc damnatos numerantur hi^c de Anima & Intellectu; *Quod Intellectus non est forma corporis, nisi sicut naua navis, nec est perfectio essentialis hominis.* Item quod *intellectus est unus numero omnium, licet omnino separetur à corpore hoc, non tamen ab omni;* Item quod *nos pejus vel melius intelligimus, hoc provenit ex intellectu passivo, quem dicunt esse potentiam sensitivam.* Error est, quia hic ponit unum intellectum in omnibus, aut aequalitatem in omnibus animalibus. Adcò ut inde magis invalescere coeperit sententia altera, nempe Intellectum Agentem esse partem Animæ seu naturalem ejusdem facultatem, aut non formam separatam seu assistentem, sed informantem, ut in scholis loquuntur. Ea de re videsis cum primis Albertum Magnum^f, & discipulum ejus S. Thomam, cum in Summa^g, tum in opusculo de Unitate Intellectus contra Averroistas alibique^h, uti & Alexandrum Halensemⁱ ac ejusdem discipulum Bonaventuram^k præter horum sequaces ævi citerioris. Et Henricus Gandavensis postcà expressim de *Intellectu agente*, inquit^l, *plurimæ erant opiniones; sed in summa quoad duo. Quoniam quidam dicebant, quod erat intelligentia separata alia à possibili. Alii verò communius, quod agens & possibilis sunt due potentie anima.* Sed demum ne præberet sententia illa vetu-

^c *Hibentur ad calcem Editionum aliquot Petri Lombardi, & in Bibliothec. Patrum Edsr. Paris. 2. 3. tom.*

^f *In Cõpend. Theologia l. 2. cap. 46. & In summa part. 2. 1. prima, q. 79. art. 4.*
^g *Contra Gentiles lib. 2. c. 59.*
^h *Summ. p. 2. q. 69. membr. 2. art. 3.*
ⁱ *In sent. 2. dist. 24. q. 4.*
^k *Quodlibet. 8. quest. 12.*

^m *Videſi Col- leg. Conim- brix. ad lib. 2. de Anima c. 1 q 7. art. 2.*
ⁿ *Clementin. de ſum- ma Trinitate. c. 2 §. porro.*

fior anſam propagandi Hæreſin, qua negatum eſt ſubſtantiam ani- mæ rationalis ſeu intellectivæ verè ac per ſe humani corporis eſſe formam, aliaque de unica duntaxat generi humano anima intel- lectrice aſſiſtente placita ^m aſſerendi, ideo, opinor, è ſcholis Chri- ſtianorum fermè ſummota eſt. Hæreſis illa damnatur in Concilio Viennenſi ⁿ, utpote quæ ex Græcis & Arabibus de ſumta ſeculo jam indicato invaleſcere cœperat. Et qui ſententiam illam de Intellectu ſeparato rejiciunt ſunt paſſim obvii in Commentariis de Anima.

^o *Inc. Zaba- nella lib. de Mente agen- te c. 13. Car- danus apud Hul. Scaliger. Exercit 307. Sect. 30. Io- ann. Bodin. Theatr. Na- tura l. 4. A- lii apud For- tunas. Licet- cum de Intel- lectu agente l. 2. c. 1.*
^p *1 primo qu. 79. art. 4.*
^q *1 Secunda q. 91. art. 2.*
^r *Pſalm. 4.*
^s *Ad Roma- nos cap. 4.*

Tametsi ſint etiam nuperi ſeculi philoſophi celebres ^o, qui eam ve- lint revocatam. Cæterùm & qui animæ humanæ partem eſſe faci- unt, ipſi aſſiſtentem ſeu perpetuo indicantem intellectum Deum iti- dem eſſe volunt, à quo *lumen intellectuale ea participat*, ut Tho- mæ ^p verba ſunt; qui item, inde, quemadmodum & alii, legem Na- turalẽ participationem legis æternæ in rationali creatura (ut capi- te ſuperiori etiam occurrit) appellat. Unde, inquit, cum David ^f dixiſſet, *sacrificatæ sacrificium iuſtitia, quaſi quibuſdam quarenti- bus, qua ſunt iuſtitia opera, ſubjungit, multi dicunt, quiſ oſtendit no- bis bona? cui queſtioni reſpondens dicit, ſignatum eſt ſuper nos lu- men vultus tui Domine; quaſi lumen Rationis Naturalis, quo diſcer- nimus, quid ſit bonum, & quid malum (quod pertinet ad Naturalem legem) nil aliud ſit, quàm impreſſio divini luminis in nobis.* Atque ad hunc modum intelligi ſolet illud D. Pauli ^f de lege naturali in cor- dibus hominum ſcripta & conſimiles ea de re locutiones; quæ apud Patres occurrunt. Quomodocunque autem phyſicè circa hæc fue- rit ſtatuendum, certè in idem ſatis recidit, quantum ad rem, quæ præ manibus eſt, ſive Numen ipſum ſive Miniſtrum aliquem ex ejuſdem autoritate intermedium, ſive Animæ Humanæ Partem ſeu Faculta- tem Intellectum Agentem facias; cum ſcilicet etiam qui partem ſeu facultatem Animæ illum faciunt, ipſi à Numine velut Oculo à ſole Lumen intelligendi aſfulgere decernant, adeoque quæ natura- liter Bona ſint, quæ Mala, ab ejuſmodi illuminatione divina Ratio- ni ac Intellectui humano ritè diſpoſito per Indicationem cum Im- perio inſinuari. Atque iſ ſanè ſenſus eſt Ebræorum; unde & ſupre- mam illuminationis qualis dicta eſt maximè clarioris & perfectioris cauſam

causam seu divinitatem, qua huc spectat sexcenties in commentariis
 שכינה id est, *praesentiam* seu *majestatem divinam* (verbum sonat ac
 si diceres *habitationem* Dei in homine) non raro etiam רוח הקדש
Spiritum Sanctum (uti & Mahumedani^x) appellitant, graduumque
 ejusdem discrimina faciunt. Atque per intervallum illud, quod re-
 rum conditum & tempora Moisaica intervenit, praesentiam illam di-
 vinam, seu Juris naturalis Lumen Sethianis in posteris Adæ & Semia-
 nis in posteris Noachi præ aliis maximè volunt affuluisse. Scilicet in
 illis סגולה seu *successionem peculiarem* & populum עמם סגולה seu
 עמם סגולה id est *selectum*, seu ut dicere solemus, *ecclesiam visibilem*, ha-
 bitum. Hisce etiam accessisse ex aliis gentibus alios. Nam memo-
 rant² prophetas aliquot seculo in illo docuisse אומות העולם *popu-
 los* seu *gentes Mundi*. Septem nempè enumerant. Bileamum seu
 Balaamum^a ejusque patrem, Jobum, Eliphazum Temanitem^b,
 Baldadem Schucitem^c, Tzopharum Namathitem^d, & Eliam Bar-
 calidem Buzitem^e quos omnes sub Mosis ævum collocant nonnul-
 li. De sequenti autem tempore dictum habetur^f משה ואילך לא
 שרחה שכינה על אומות העולם *A Mose & deinceps non requievit
 praesentia seu majestas divina* (solennis est loquutio, ubi ejusdem
 absentiam seu illuminationis, qualem diximus, negationem innuunt)
gensibus Mundi seu Paganis. Nimirum raro affulsi sunt eam postea
 aliis præter seipso volunt. Quid autem senserint de Paganis, qui
 jura Naturalia Lumine Naturæ parentis adjuti cognoverint observa-
 verintque, tum ante tetigimus, tum libro septimo plura dicemus. Et
 ad Caput tandem designationem transimus,

¹ Videfis P. C. Daniel. Hem
² sum in Ar-
³ st. arch. factu
⁴ c. 15. C. 18.
⁵ Gem. ar. Ba-
⁶ bylon. ad rit.
⁷ Sanhedrin
⁸ cap. 1. fol. 11.
⁹ C. c. Et Gi-
¹⁰ de S. Hiero-
¹¹ nym. ad Esas-
¹² am l. ii. c. 40.
¹³ Ag. ven. in
¹⁴ tra. 10. Me-
¹⁵ taphysic. cap.
¹⁶ 2. C. in O-
¹⁷ pusculo Ara-
¹⁸ bicis. C. 91.
¹⁹ de Averroem
²⁰ in epis. Me-
²¹ taphysic. tr. 4.
²² Videfis R.
²³ Iehudam in
²⁴ Sopher Con-
²⁵ ti part. 1. §.
²⁶ 63. C. c.
²⁷ Gemar. Ba-
²⁸ bylon. ad rit.
²⁹ Baba Bathra
³⁰ c. 1. fol. 15. a.
³¹ Num. 22. 5.
³² Job 4. 1.
³³ Ibid. 8. 1.
³⁴ Ibid. 11. 1.
³⁵ Ibid. 32. 2.
³⁶ Gloss. ad ci-
³⁷ rat. 111. Baba
³⁸ Bathra, C.
³⁹ Videfis Ge-
⁴⁰ maram Ba-
⁴¹ bylon. ad rit.
⁴² Aboda Zara
⁴³ cap. 1. fol. 3. a.

C A P. X.

*Singularia Juris Naturalis seu Universalis, quod & Noachidarum dicitur, juxta
 Ebraeorum disciplinam Capita, que Majora sunt seu Illustriora, generatim
 indicantur. Et de Nomine Noachidarum. Tum item de horum Silentio, tum
 de Mentione obvia apud Scriptores Christianos.*

Apita Juris Naturalis seu Universalis, juxta Ebraeos, de-
 signatur o subit in mentem illud S. Ambrosii; *Lex Natu-
 ralis Tres habet Partes, cujus Prima hac est, ut agni-
 tus honoretur Creator, nec ejus Claritas & Majestas a-*

¹ In Epist. ad
 Romanos c. 5.

licui de Creaturis deputetur. Secunda autem pars est *Moralis*, hoc est, ut bene vivatur, modestiâ gubernante. Congruit enim homini habenti notitiam creatoris vitam suam lege frenare, ne frustretur agnitio. Tertia verò pars est *Docibilis*, ut notitia Creatoris Dei & exemplum morum ceteris tradatur, ut discant, quemadmodum apud Creatorem meritum collocatur. Certè huius heic sensui quàm propè accessisse Ebræos, sequentia luculenter satis ostendent. Juris Naturalis seu omnium hominum Communis, juxta eos, Capita sunt alia, ut superius memoratur, Majora atque Illustriora, alia Minora seu Obscuriora. Majora atque Illustriora numero continentur septenario. Horum tria sunt בין אדם למקום seu *inter Hominem & Numen sanctissimum*; quibus scilicet agnoscat honoreturque Creator. Quatuor להבירו בין אדם למקום seu *inter Hominem & proximum suum*; seu ad hominum inter se invicem mores spectant. Septimum demùm immanem erga alia animalia crudelitatem interdicit. Ordine hujusmodi recenseri plerumque solent

- I. על עבודה זרה *de Cultu extraneo.*
- II. על ברכת השם *de Maledictione Nominis sanctissimi seu Numinis.*
- III. על שפיכות דמים *de Effusione Sanguinis seu Homicidio.*
- IV. על גילוי ערוות *de Revelatione Turpitudinum seu Turpitudine ex concubitu.*
- V. על הגזל *de Furto ac Rapina.*
- VI. על הדינים *de Iudiciis seu Regimine forensi ac Obedientia Civili.*
- VII. על אבר מן החי *de Membro animalis viventis non comedendo.*

Priora Sex in ipsis rerum initiis homini imperata à Numine esse adiunt^h, velut primordiale legem & matricem omnium præceptorum Dei, quemadmodum ea, quæ primis parentibus imperabantur, vocat Tertullianus^f. Adcoque pro Naturalibus seu Universalibus sumunt

^h Maimonid.
b. alach. Me-
lachim. c. 9.
^f Adversus
Iudeos cap. 2.

sumunt & nunquam non obtinentibus. Id quod pariter etiam de Septimo dici quidem posset. Sed quoniam cum Christianis non paucis existimant itidem ipsi, ante Diluvium, Carnis esum non omninò homini permissum esse, ita ut interdictum singulare de Membro Animalis viventis planè supervacaneum tunc fuisset, quod tamen postea eliciunt ex carnis cum sanguine esu interdicto Noacho & filiis ejus, ubi ^k carnis esus expressim indulgetur; Ideò hoc à Noachi tempore tantum solent auspicari, utcunque esset generali lege, ^{Genes. 9. 3. & 4.} qua carnes in escam non permittebantur, ante involutum. Sed ea de re plura alibi ¹. Nuncupari autem simul omnia hæc ad genus humanum sic attinentia מצות בני נח *Præcepta Noachidarum seu filiorum aut liberorum Noachi* aliquoties jam diximus. Hoc verò nomine licet etiam ipsi pariter atque alii omnes palàm, si genus spectes, contineantur, nihilo seciùs, ut ipsos velut populum Numini peculiarem à ceteris segregent, præceptorum interim corpus scripto Moisaico insertum velut sibi peculiare habentes, Gentes tantum ceteras signantiùs ita vocare solent, quemadmodum etiam אומות simpliciter, id est, *populos seu gentes* atque אומות העולם *gentes seu populos mundi* atque גוים id est *Gentes seu Barbaros*; uti etiam in sacris libris מ' עבן seu *Gentes* passim occurrit pro aliis præter Ebræos Gentibus, sicut etiam *Gentium* Nomen apud Romanos invaluit pro ceteris præter Quirites populis, tametsi pariter & hos idem complecteretur. Quin tam singulare nomen illud בני נח seu *Noachidarum* (quò nihil reapse universalius est) faciunt Ebræi gentibus ceteris seu paganis, ut nec ipsos se eodem velint, ex vi phræcos, comprehendendi. Legitur in Misna ^m; קזנס שאיני נהנה לבני נח מותר בישראל ואסור ^{Tir. Nidarim cap. 3. fol. 31. a. in Talm. Babylonic. & Maimonid. halach. Nidarim c. 9. & c.} *Si quis voto se damnaverit, commodum se nullum Noachidarum seu Noachi filii præstiturum, interdictum ei inde non est, quin Israelitæ id præstet. Sed ut Gentibus seu Paganis aliquibus illud præstet, plane illicitum est.* Fatentur שכל העולם יצאו מבני נח *universos paganos seu populos mundi Noachidarum esse propagines.* Sed non sine hac exceptione seu temperamento de nomine; Israelitas exemptos esse שמיה על איתקרו אברהם *(ut verba sunt Gemaræ Babyloniæ) ex universitate seu communi filiorum Noachi,*

אלו המילה ות' *De rebus sex mandata accepit Adam seu primus homo, de Cultu extraneo, de Maledictione Nominis, de Homicidio, de Revelatione Turpitudinum, de Rapina seu Furto & de Indiciis; tamen si hac cuncta apud nos sint recepta à Mose Magistro nostro atque ejusmodi sint, ut sententia humana in ea praeteris, qua legis corpore habentur, pronius inclinet. Liqueet etiam praeter hac Noacho mandatum traditum esse de membro animalis viventi, juxta illud, Carnem^p in anima sua sanguine suo non comedetis. Ita sunt septem^r Genes. 9. precepta. Atque ad hunc modum se res habuit per universum terrarum orbem usque in Abrahæ tempora. Insuper autem illi preceptum datum est de Circumcisione &c. Tantundem Moses Mikorzi^q, ^q Praecept. alii item obiter. Unde fit etiam, ut cum Magistri, distinctius subinde ^{Assum. 122.} loquendo^r, Jura Naturalia, seu quæ perpetuò obligare volunt, ^{Videfi More} מצוות & משפטים id est simpliciter *Judicia, Jura, precepta, seu Mores* ^{re Nebochim} universo generi humano præscriptos uti & מצוות הדעת *Præcepta* ^{part. 3. cap. 26. & Hug. Gros. de Jure Belli lib. 1. c. 1. §. 9.} scientia seu nemini rectè intuenti ignota appellitent, Jura verò cætera, quæ à Numine ipsis singulariter imperata sunt, מצוות חוקים seu ritus aut *statuta* nuncupent; in prioris generis exempla, capita Juris Noachidarum afferant velut ea quæ non scripta à rerum initiis obtinuerent, & in exempla generis posterioris, ritus aliquot reipublicæ Ebraicæ primò scriptos propriosque. Quæ de re animadvertendum est, quod habet Gemara Babylonia ad locum illum legis^r Sacræ ^{Levitic. 18.} מצוות תעשו ואת חוקותי תשמרו ללכת בהם אני יהוה אלהיכם *Indicia seu Juramea facietis atque statuta mea* (vertunt aliqui *Ceremonias meas*; Judæi Hispaniensis ibi *mis fueros*) *custodietis ut in eis ambuletis; ego^o Dominus Deus vester.* Scilicet Gemara illa; ^{Tit. Ioma cap. 6. fol. 67.} תנו רבנן את משפטי תעשו דברים שאלמלא לא נכתבו דין הויה שיכתבו ואלו הן ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים וגזל וברכת השם את חוקותי תשמרו דברים שהשטן משיב עליהם ואומות העולם משיבין עליהם זאילו הן אכילת חזיר ולבישת שעטנז וחליצת יבמה ושחרת מצורע ושעיר המשתלה ושמה תאמר מעשה תוהו הם ת"ל אני ה' *Traditio est Rabbimica, illud, Juramea facietis, intelligendum de rebus ejusmodi, quæ, tamen si Scriptis nondum mandarentur, mandari tamen per se debuerant; veluti**

veluti de Cultu extraneo, Revelatione Turpitudinum, Homicidio, Rapina seu Furto, & Maledictione Nominis; Illud verò, Statuta mea custodietis, intelligendum de rebus, quas non solum mens humana protervior, verum etiam Gentes mundi impugnabant; quales sunt esus porci, amictus heterogeneorum, mos calcei in fratria renuntiatione exuendi, uti & leprosum mundandi, hircus apopompæus. Ne verò objiceret quis, res hujusmodi esse inanes, expressim adjicitur, ego Dominus, ego Dominus constitui eas. Vnde nec tibi licet eas in controversiam revocare. Hinc est quod quæ sunt generis Prioris

¹ Glossa Tal-
mudi. ad
111. Iomac.
6. fol. 67. b
Aiin Israel
part. 1 fol. 107
col. 4. & Gr.
desis Salom.
Iarch. ad Le-
vit. 18 4. &
Nachmanid.
in Piuflh
Tora fol.
198. b.
² Pefiktha
Zotertha
fol. 23. col. 3.

vocitent דברים המישורים, Res, in quibus rectitudo est manifestior, utpote nemini ferè non agnita, secundi verò generis res, quarum ratio אלית גזירת מלך אינו non est aliapræter decretum regium.

Sic mandata hæc discriminari volunt; non quòd genus utrumque non ex decreto Regis universi, id est, Numinis pendere voluerint (nam ex ejus autoritate & sanctis ipsum Jus Naturale manasse passim docent juxta jam ante ostensa) sed quòd à legibus Regum mortalium autoritate Juri naturali superinduci solitis, locutionis formulam desumerint, Sed interdum quidem in eorum ^xlibris recentioribus hac de re (ut fit de aliis) verba ita malè transponuntur, ut משפטיו locum הן הוקות & hujus pariter illud perperam occupet. Ex contextu verò Talmudico, quem citavimus, sunt corrigenda. Septem autem Præceptorum, quæ diximus, Naturalium fuisse Ebræis ipsis instigationem in Mara paulò post exitum ex Egypto, vetus est apud eos traditio. Seder Olam Rabba de statione eorum illic; יש נתנו לישראל עשר מצות שבע מהן שצטוו עליהן בני נח ונח והוסיפו עליהן ישראל באותה שעה ודינן וכיבוד אב ואם Ibi tradita sunt decem præcepta Israelitis, quorum septem imperata fuerant Noachidis &c. & (recensitis quæ diximus septem) Adjecerunt tunc temporis Israelita Sabbatum & Judicia & Honorem Parentum. Tantumdem etiam habetur in Gemara Babylonia ^ycuius hac dere verba afferuntur infra, ubi de singulari ipsis Sabbati jure, nec ad alias Gentes omninò juxta eos attinente agitur; libro nempe tertio. Nam ubi de statione in Mara verba fiunt sacra, adjicitur ^zibi posuit ei חוק ומשפט Statutum & Judicium, quod de Sabbato, & aliis aliquot inter-

^y Adit. Sanhedrin c. 7. fol. 56. b.

^z Exod. 15. 25.

pretan-

Et PRÆCEPIT sic denotat Iudicia, seu Præceptum de Iudiciis (quoniam in eis præceptio est atque imperium) DOMINUS, præceptum de non maledicendo Nomini seu Numini sanctissimo; DEUS, interdictum Cultus Extranei seu Idololatriæ; IPSI ADÆ seu HOMINI, interdictum Homicidii; DICENS, interdictum Incestus (quia scilicet dicit dominus alibi^s increpationi de scortatione subjungitur) DE OMNI LIGNO HORTI furtum (quia Bona quædam vocabulis illis etiam denotantur) COMEDENDO COMEDES, *Membrum animalis viventis. Sed multum discrepat comma hoc à rebus hisce. Attamen habetur vulgò Cabala seu Traditio de septem jam dictis præceptis perinde ac si ipsa hoc commate subniteretur, quod in faciliorem eorum memoriam ut signum adhiberi solet ac subsidium.*

^s Genes. 3. l.

^s R. Dof Ben
Chilpesha in
Seder Olam.
Babbasap. 5.

Alii^h item hac de replura. Horum quidem Capitum mentio occurrit subinde apud scriptores Christianos doctrinæ Talmudicæ affuctiores, eaque satis interdum Ebræorum commentariis consona. Scriptores dico, tum qui sæculo nostro studiis Orientalibus uberius scaturiente, cordatiores inexploratam sibi noluerunt prætermitti veterem Ebræorum disciplinam, tum qui non ita diu postquam literæ Orientales sub centum abhinc annis in Occidente renascebantur, commentariis suis placita de Jure interspersere Rabbinica. Neque enim in Christianorum ante illud ævum scriptis mihi comperta est expressa horum mentio omninò aliqua. Delituere scilicet in libris Talmudicis, qui paucissimis præter Judæos ipsos intellecti olim lætæ. Neque è Scholasticis, puto, quisquam omninò eis usus est. Citatur quidem interdum S. Thomæ Rabbi Moses, scilicet celeberrimus Ægyptius ille, Rambam dici solitus, uti etiam Joanni Bacono in Sententias, tituli aliquot Talmudici. Sed hic, uti & alii superioris ævi id genus nonnulli, Talmudica seu Rabbinica sua Hieronymo de Sancta Fide & Nicolao Lyrano Exjudæis planè debgit; & S. Thomæ sua ex R. Mose desumpta veteri versione libri ejus *More Nebochim* dicti, in quo nec Jus hoc omninò tractatur. Sæculo autem nostro, non mentio solum Juris hujus capitum apud scriptores, quales diximus, satis obvia est, velut eorum, quorum ratio

in no-

in nobiliori, & libera rerum disquisitione est habenda, verum etiam in argumentis de Jure Naturæ gravissimis, eorum aliquot appositi-
tissimè interdum usurpantur. Id quod etiam maximè liquet ex in-

comparabili illo viri Amplissimi Hugonis Grotii opere¹ de Jure Bel-
liac Pacis; ut minorum Gentium commentarios mittam. At verò
prætereundum non est, Theologos nonnullos, qui etiam, puto,
nunc, id est, in hac literarum Orientalium luce florent, viros alioquin

cruditione singulari, septenarium quidem eorundem numerum vel-
ut ex Ebraorum monumentis haustum, in scripta sua nuperrimè
transtulisse; sed intrea ab autoribus, quos citant ipsi, adeoque ab eo,
quod res ipsa est, nimium discrepare. Alter enim de Judæorum My-

steriis agens^k, sic; *Neque verò contemnendum arbitror, quod Hebrai^h
Doctores tradunt, si quis Gentilium Iudaicam religionem amplecti
vellet, variis præceptionibus velut quibusdam gradibus institueba-
tur, antequam lex Mosaica illi explicaretur. Primum enim illum*

docebant Septem Præcepta filiis Noe à Deo data, ut aiunt, quæ erant
ejusmodi. 1. Non colere Idola. 2. Benedicere Deum. 3. Cavere
ab Incestu. 4. Quodvis aliud peccatum carnis vitare. 5. Non fun-
dere Humanum sanguinem, 6. Non rapere aliena. 7. Non tollere
membrum de animali vivente. Alter dum de Jobi pietate atque

observatione præceptorum divinatorum, quæ ante Mosaica scripta
ab ipsis rerum initiis obtinuerant, verba facit, his addam inquit^l, quod¹

*R. Abraham Ben-Ezra, Rab. Levi Ben-Gerson & alii scribunt, Gen-
tiles non admitti solitos ad religionem Iudæorum, id est, verum Dei
Cultum, nisi prius promitterent se servaturos Septem Præcepta, quæ
ante legem Noe morti proximus filiis suis tradiderat. Idem asserunt
Talmudistæ, unde & in libro, quem vocant Seder Olam^m, scriptum^m Cap. 5.*

*habetur, quod Noe dedit filiis suis Septem Præcepta. Primum, serva-
re Ius Gentium. 2. Fugere Idololatriam. 3. Fugere incestum adul-
terium & nefandum coitum. 4. Non occidere. 5. Non blasphema-
re nomen Dei. 6. Non furari. 7. Non abscindere membrum de
vivo animali. Confirmatur hac doctrina (sic pergit) ex iis, quæ post-
ea docet per modum examinis sua conscientia per totum caput trige-*

¹ lib. 1. cap. 1.
^h lib. 2. Tit.
^l lib. 2. Tit.
^m Myseria 8.
¹⁰

^h Io. Filosacm
^l Seleborum.
^m lib. 2. Tit.
¹⁰ Myseria 8.

¹ Job. Boud-
^l ducius in Jo-
^m bi cap. 23. 6.

simum primum, ubi sigillatim discurret & ordine quodam per omnes peccatorum species, quæ ad septem prædicta capita facile reduci possunt.

ⁿ Lib. de Eccl. cl. post legem, cap. 8. Idemque alibiⁿ; Hebræi & R. Salomon tradunt à Deo data Noe præcepta numero septem: 1. Non colere idola, 2. Benedicere Deum. 3. Servare jus publicum. 4. Cavere ab illegitimo Concubitu. 5. Non fundere humanum sanguinem. 6. Non rapere. 7. Non tollere membrum de animali viventi.

Quæ Christus generaliter quidem, quantum spectat ad Proximum, expressit, iterumque promulgavit in Evangelio, sed sub affirmativo mandato, Omnia^o quæcunque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc est enim Lex & Propheta.

^o Matth. 7. 12. Sic ille. Horum autem Prior heic caput illud De Iudiciis omninò prætermittit, & nescio cur quartum facit, quod planè Capitis de Revelatione Turpitudinis seu Incestu pars est. Posterior pariter illud de Iudiciis non memorat, nisi in eo quod ei altero in loco primum est, scilicet servare jus Gentium; aut in altero loco tertium, servare jus publicum, id forsàn contineri velit. At interea servare jus sive Gentium, sive publicum nullibi apud Talmudicos seu Rabbinos, quos ipse affert, aut totidem verbis aut sensu, qualem verba illa exhibent inter præcepta, hæc enumeratur. Neque is sensus est eis Præcepti Naturalis de Iudiciis, ut infra suo loco fusiùs demonstramus. Quod verò Prior uti etiam altero in loco Posterior enumerat in hisce caput illud Benedicere Deum, quemadmodum fa-

ne & alii viri linguarum etiam peritissimi^p Orientalium interdum faciunt; id ex eo evenit, quod verbum בָּרַךְ (unde בְּרָכָה in enumeratione nostra pro Maledictione) tum benedicere denotat, tum quod prorsus contrarium est maledicere, ut fusiùs ostendetur, ubi inferius interdictum Maledictionis Numinis explicatur. Quin & in hisce prævit fermè Gilbertus Genebrardus Archiepiscopus Aquensis literis Ebraicis certè apprimè eruditus & Rabbiniis.

^q Chronologia lib. 1. ann. mundi 1656. quit^q ille, præcepta dantur, quæ Hebræi partim præcepta filiorum Noe, partim Præcepta Naturæ appellant, & obligare etiam Gentiles scribunt isto ordine, 1. Non colere idola, 2. Benedicere Deum, 3. Servare jus publicum, 4. Cavere ab Incestu alioqui nefanda concubitu, 5. Non

ⁿ Schindlerus Lexic. pag. 1530. & Guil. Schikardus lib. de Iure Regio cap. 5. theorem. 17. alii.

^q Chronologia lib. 1. ann. mundi 1656.

5. *Non fundere humanum sanguinem, 6. Non rapere, 7. Non tollere membrum de animali viventi.* Dari scilicet septem hæc præcepta anno primo diluvii ait, atque autores affert R. Salomonem & Seder Olam. Sed instaurata tunc temporis fuisse ea, atque cum rerum initiis incepisse juxta superius dicta ex Ebraeorum mente statuendum. Neque aliter verum est, quod toties occurrit, sive Noacho; sive à Noacho, sive filiis ejus ea esse tradita, eorumve præcepta esse. Ceterum quod Theologorum binorum, quos antè memoravimus, tam Posterior, quam Prior habet de horum præceptorum usu in Gentilibus ad religionem Judaicam admittendis, id immane quantum doctrinæ Talmudicæ atque Ebraeorum magistris refragatur. Nullus enim omninò capitum horum in ejusmodi admissione usus; sed tantummodo in *Profelytis domicilii* quos גרים תושבים appellitant, id est, Gentilibus ad incolatum seu pacem in territoriis ditionis Israëliticæ fruendam, tametsi *Profelyti Iustitia* non fuerint seu religione Mosàica non omninò imbuerentur, admittendis. Quotquot enim sicutantùm admitterentur, eos in Capitum horum ritè explicatorum observationis futuræ professionem adigebant; florente scilicet eorum statu. Id quod explicatiùs suo infra loco etiam demonstratur. Et quoties *Profelytus Iustitia*, id est, גר הצרק fiebat, ipsa legis Mosàicæ professio cum circumcissione aliisque aliquot ritibus (de quibus etiam inferiùs nos fusè) initia fuère, quibus admittendus erat; nullà omninò Noachidarum Juris capitum, quà Noachidarum, ea in re habità, Christianis autem scriptoribus accedat etiam hic Manasseh Ben Israel Judæus, Archisynagogus (id munus ni fallor gerit) Amstelodamensis, qui & Latinè & Hispanicè de rebus aliquot Rabbini-
cis scripsit. Septem, inquit ille, *Præcepta, ut traditur in Gemara Sanhedrin* ^{omnes Gentes observare tenentur, quæ iccirco vocata sunt} Cap. 7.
 שבע מצות בני נח *septem præcepta filiorum Noachi.* Ex his (quemadmodum in Seder Olam cap. 5. & apud R. Mosem in iad Chazaqua ^{legimus}) *senà Adamo data sunt; Nimirum ut abstinere* ^{Sepher Me-lakim cap. 9.} *ret ab idololatria, 2. Maledictione nominis divini 3. Cade, 4. Adulterio, 5. Furto, 6. Ut iudices insisteret, quorum esse curare,*
 Q 3. ut illa

ut illa præcepta observarentur. Super hæc Noacho septimum additum fuit, ne membrum vivo animali amputatum comederet, his verbis Carnem cum anima & sanguine suo ne comedas. Hæc sunt præcepta ob quorum violationem, ut ex sacra Scriptura ibidem in Sanhedrin probatur, etiam Gentes Mundi à Deo punitas constat. Sic ille

^{Quæst. 2. in} in Conciliatore ^{l.}. Nec alio sensu in libris ^u de Resurrectione mortuorum; nec dissono ab eo, qui Talmudicis recipitur, si tum Adulterii nomine omnimodum coitum ex Jure Noachidarum homini illicitum, id est, tam masculorum ac brutorum (ut infra patebit,) quàm ex sanguine incestum contineri admittas, tum Judiciorum Præceptum nil aliud complecti, præter id, quod est Judices instituere, quorum esset curare, ut illa observarentur. Qua de re libro videbimus septimo. Sed de generali apud Scriptores numerandi exprimendique Præcepta Noachidarum Majora atque illustriora ratione, hætenus. Capita juris hujus, juxta Ebræos, Minora seu Obscuriora infra suo in loco seorsim habentur. Singulorum autem, tam eorum quæ Majora diximus, atque Illustriora, quàm quæ Minora, uberiores, juxta Talmudicorum, id est, tam Theologorum, quàm Jurisconsultorum apud Ebræos mentem, explicationem, (quam quidem vix aut ne vix quidem attigit scriptorum, quantum scio, qui Latine profant, aliquis,) libris sequentibus unà cum Juris Gentibus aliis, atque Ebræis simul, sive ex præscripto Numinis Imperativi, sive ex moribus seu arbitrio eorum qui rebus præerant, Interveniunt Capitibus Apicibusque satis vulgo etiam doctorum incognitis exhibebimus.

Libri Primi

F I N I S.

DE

DE
JURE NATURALI
 ET
GENTIUM

Juxta Disciplinam

EBRÆORUM,

LIBER SECUNDUS;

In quo *Interdicta* Noachidarum seu *Naturalia* *bina Priora*, *Cultus* nempe *Extranei* seu *Idololatriæ* atq; *Maledictionis Nominis Divini* seu *Blasphemie* explicantur, unà cum Jure Ebræis simul atque aliis Gentibus tum *Imperativo* tum *Interveniente*, quod ad interdicti utriusque in ditione Israeliticâ observationem firmandam, priorisque inprimis violationis ansam qualemcunq; etiam Noachidis præripiendam superinductum est. Accedit, ut hisce cæterisque sequentibus necessario prævium, *Profelytorum Justitia*, *Profelytorum Domicilii*, *Libertinorum* designatio; aliorum item ad *Jura Gentium*, juxta eorum mores, attinentium.

CAP. I.

De Cultu Extraneo seu Idololatria, quod eorum que Juris Noachidarum seu Naturalis Majora seu Illustriora sunt, Caput est Primum. Interdicti hujus violationis Noachidi, in ditione Israelitica, pœna erat plerunque capitalis. Obiter
 & com.

& compendio de-Idololatria Judæorum, & ut aliqui volunt ipsius Synedrii Magni. Quam grave crimen hanc faciant Magistri. Magiæ infamæ species aliquot Idololatriam esse statuunt.

Ultus Extranei nomine (quod Primum est Juris Noachidarum seu Naturalis Illustrioris, juxta libri superioris capite postremo designata, Caput) Noachidis seu Universo humano generi, secundum Ebræos, interdicitur non modò Saxorum, Stipitum, Statuarum, Imaginum, sed etiam qualiscunque Angelorum, Corporum coelestium, Elementorum, aliûsve cuiuscunque creaturæ Cultus, sive quâ pro Numine supremo ipsa habeatur, sive quâ, veluti Intermedia, ad Supremum colenti placandum, invocetur. Imò ut Intermedia tantùm Numina, colli solitas fuisse à Gentilibus Creaturas sic credebant, ut nec aliter à quoquam eorum aliquam cultam crederent fuisse; quod ex sermone etiam sacro eliciunt. Egregius est ad hanc rem Maimonidis ^a locus,

* More Nebochim. part. 1. c. 36.

ואתה יודע כי כל מי שעובד עבודה זרה לא יעבדה דעת שאין אלוה בלעדיה ולא דמה מעולם כלל מן העובדים ולא ידמה מן הבאים שהצורה אשר יעשה מן המתכות או מן האבנים והעצים שהצורה ההיא היא אשר בראה השמים והארץ והיא הנהגת אבל אמנם יעבדה על צד שהיא דמיון לדבר שהוא אמצעי בינם ובין האלוה יתברך כמו שבאר ואמר מי לא יראך מלך הגוים וכו' ואמר בכל מקום מוקטר מוגש לשמי וכו' רומז אל הסבה הראשונה אצלם וכבר ביארנו זה בחבורינו הגדול וזה ממה שלא יחלוק בו אחד מבעלי תורתנו *Nosti, quicumque fueris extraneo cultui assuetus, eum non eâ sententiâ eo cultu uti ac si Numen non esset aliud præter id quod colit. Neque enim sive ex ipsis, qui olim colebant, cuiuspiam venit in mentem, sive ex eis, qui colent imposteriorum, in mentem veniet figuram sive ex metallo, sive ex saxo, sive ex ligno confectam, fuisse ipsum Cali & Telluris Creatorem gubernatoremque. Sed ita eam colunt, quatenus imaginem induit rei alicujus, qua velut intermedia sit inter ipsos, & Deum Benedictum; sicut & ipse explicat, ubi ^b ait; Quis non timebit te o Rex Gentium? Tuum enim est imperium. Etiam apud omnes sapientes Gentium & in omni imperio eorum non est similis tui. In uno autem* (באחת), ubi

^a Jeremia 10. 7. ubi Gidesir R. David. Kemchium.

אין

Qua seu pariter apud Hellenistas & in vulgatâ substituitur) desipiunt & stulti sunt, doctrina vanitatis (eorum) lignum est. Atque alibi, Malachias. & in omni loco incensum offertur nomini meo atque oblatio munda, 11. ubi Gida ad hanc rem, quoniam magnum est nomen meum in Gentibus. Vbi causa prima, ex Salomon Iacoborum sententia indicatur. Atqui hac de re jam egimus in Opere d'ebiu' & D. S. Gid Kemchi-nostro Majore. Neque sane de ea quispiam ex Legis nostra Magistris um. diffensit. Haecenus ille; qui receptam etiam Talmudicorum c' heic d' In Tad ha-lacoh Iesudi de Cultus Extranei discrimine, quâ ad Noachidas attinebat, senten-Thora. & tiam breviter sic est f' complexus. בן נח שעבד ע"ז חייב והוא שיעבוד כדרכה וכל ע"ז שבית דין של ישראל ממתין עליה בן נח נהרג עליה וכל שאין בית דין של ישראל ממתין עליה אין בן נח נהרג עליה ואף על פי שאינו נהרג אסור בכל ואין מניחין אותו להקים מצבה ולא ליטע אשה וליא לעשות צרות וכיוצא בהן לנוי Noachides qui cultu utitur extraneo reus est, modo scilicet juxta assuetum ritum colat. Nam ubicunque ultimo supplicio punitur in foro Israelitico Cultus Extraneus, ibi Noachides, ob similem cultum, gladio plectendus erat. Et ubicunque in foro Israelitico morte non punitur ejusmodi cultus, neque, ob similem, gladio plectitur Noachides. Ceterum tametsi gladio non fuerit plectendus, interdicitur ei nihilominus omnimodus cultus extraneus. Neque permittitur ei sive Statuam erigere, sive Lucum plantare, sive Imagines facere, sive qua sunt id genus alia, ne quidem etiam Ornatus causâ. Loquitur de Noachide seu Gentili Hierosolymis alibive in Ebraorum veterum ditione reo. Israelita autem ultimo supplicio, minimè ob Cultum Extraneum puniebatur, nisi sive pro palam ac difertis verbis Deum sibi Novum invocaret, sive f' Accit'ba (unde Maimonides bal. Adoratione, sive בזבח immolatione, sive במקטר suffimendo, sive במנסך Libamine, sive עבודתו כדרך cultu qui peculiaris erat Aboda Zara Numini commentitio, sive מיוחדת לשם cultu Numini vero proprio, illum, idque saltem velut Numen, coleret. Cui- cap. 3. & 4.) mini vero proprio, illum, idque saltem velut Numen, coleret. Cui- 7. Gemar B. Sanhedrin c. cunq; igitur ficto Deo sive expressâ invocatione Divinitatem apud bylon. ibi fol. Ebraos tribueret Noachides, sive ex illis quatuor prioribus ritu aliquo 60 b. Obada- faceret, sive cultum aut Numini Sanctissimo, aut Idolo ipsi h' peculia- as Bartemo- rem atq; proprium adhiberet, ultimo puniendus erat supplicio. Idq; b' Videtis Dem. 12. 30. partim ex Jure ipsis aliisque Gentibus interveniente, seu ex more

R majo-

majorum superinducto, partim ex Imperativo; non autem ex Naturali seu ipso Noachidarum per se jure, quo Pœnarum species apud homines forenses has vel illas in universum præfiniri neutiquam docent. At verò si quis, præter Osculum aut Amplexum, Saxi jactu Baal Peor, ac corporis denudatione Mercolis seu Mercurium coleret, mortis reus non habebatur. Nam huic peculiaris erat Saxi jactus, illi denudatio corporis. Neutri verò sive Osculum sive Amplexus. Quod de ceteris diis fictis itidem dicendum. Non quod impune omninò Cultum qualemcunque Extraneum fieri, nedum licium fuisse putarent, sed quod ultimo supplicio, ex judicio forensi, illum aliter puniri nollent. Nulla erat Cultus Extranei species, circumstantia nulla, nullæ fermè appendices, quæ fuere באזהרה in *Monito* seu *Cautione*, id est, quæ non ita etiam pro interdictis haberentur, ut non modò earum gravius commonefieret populus, verùm etiam, sive ex lege sacra, Excisionis pœna (quam כרת nuncupatam in sequentibus fusiùs explicamus) sive pœna qualiscunque בדי שמים *calitus infligenda*, sive Verbera, quibus pro vetustissimo reipublicæ instituto culpæ frequentiùs castigabantur, sen id genus pœnæ aliæ, quoties contrà quid heic comunissimum, nec ultimo supplicio locus erat, sequerentur. Sed de Pœnis ac Judiciis, quæ Noachidas spectabant, libro agitur maximè septimo; aliis nihilominùs ea de re subinde, pro re natâ, aliis in locis, ut heic nec intempestivè intersperfis. Summa heic est, voluisse eos à Noachidis seu genere humano, ex præcepto hoc, ita Universi Creatoris Rectorisque Majestatis Divinæ Unitatem Simpliciter ac Potestatem infociabilem perpetuò esse agnoscendam, ut nec Creaturarum alicui, ne quidem ut medioxtimo, cultum liceret exhibere aliquem divinum. Ita nempe se habuit disciplina eorum sacra pura atque intaminata ut volunt Magistri, quam in Theologiæ & Jurisprudentiæ Pandectis suis docent. Ceterùm hanc nemo nescit moribus perquam adversis sæpiùs interpolatam esse foedatamque. Ante Templi primi maximè excidium. Seculis enim illis, pro vario hominum perversorum affectu atque dominantium libidine, ita idololatria seu Cultus extraneus subinde apud eos recruduit ut nullum fermè ejusdem genus non sit etiam

etiam publicè admissum. Id quod passim in federe veteri liquet. De Baalim, Astarte, Lucis five cultis five cultui inservientibus, Militia Coeli, Thammuz, ejusdem farinae ceteris mentio est obvia. Et præ aliis est illud Ezechielis in primis¹ observandum; & ingressus vidi, & ecce omnis similitudo reptilium & animalium abominatio, & univ-^{cap. 8. 10.}ersa idola Israel depicta erant in pariete in circuitu per totum. Et septuaginta viri de senioribus domus Israel & Jeronias filius Saphan^{D. Hieron. ebr. ebd. m.} stabat in medio eorum stantium ante picturas, & unusquisque habebat thuribulum in manu sua: & vapor nebulae de thure consistebat.^{Numer. 11. & Deut. 17. 10.} Ubi nec illud planè negligendum Magistros aliquos^k septuaginta^{17. 10.} hinc memoratos sumendos velle pro rotundo Synedrii Magni seu Sanhedrii septuaginta unius-viralis numero, iis scilicet quorum ex dictatis decretisque, juxta divinam in Pentateucho¹ institutionem, יוצאה תורה לכל ישראל egreditur^m seu traditur lex universis Israelitis. De quibus item sæpiùs dicitur כל דבר שנוחתי ב'ד נפשמ עליו כופו² Quidquid id fuerit, quod amplexandum censuerint synedrium, id ex eorum autoritate vim sortitur, perinde ac si dictum fuisset Mosei seu à Mose receptum in Sin.^{11. 10. fol. 54. col. 2. ad tit. Schebuth fol. 33. col. 2. b. alsch. 7. ad cap. 1. 11. tit. de Sabbu. 10. fol. 3. col. 4. ad cap. 8. tit. Cethuboth fol. 32. col. 3. halach. 11.} Id quod interea sic interdum temperatur, ut pariter aiant כל גזירה שב'ד נזרין על הצבור ולא קבלו רוב הצבור עליהן אינה גזירה. Quodcunque decretum tulerit synedrium (Magnum) à populo observandum, id ne utiquam vim sortiri nisi si populi pars major id in se susceperat. Sed hoc obiter. Et de hujusmodi decretis, Synedrii Magni Dignitate & potestate partisque hinc majoris ratione, fusius in libris de eodem conscriptis agimus. Tandem verò post Templi primi excidium gens toties icta eoque sapuit (Judaicam dico ita propriè dictam, ut Samariticam colluvionem excludam) ut nihil magis atque cultum extraneum idque ex majorum disciplina, quam mali temporis anterioris mores nimium sæpe obumbrarant, sed delere nequibant, velut pestem gravissimam ante alias execrandam fugerent. Occurrunt quidem subinde apud scriptores veteres^p de Judaico Angelorum & Astrorum cultu aliquo etiam post secundi Templi excidium testimonia; sed quæ conjecturæ potiùs sunt nec temerè admittendæ. Et quod è Concione, quam nescio quis D.

Petrinominē insignivit, citatum habetur apud Clementem Alexandrinum de cultu eorum Angelis, Archangelis, Mensi ac Lunæ exhibitō, planē hallucinatio est. Angelos quidem, quos & suis designant nominibus, mensibus præesse, ut infra apertius⁹ ostenditur, aliisque rebus existimarunt, sollicitiùs etiam more majorum in mensium initiis finibusque, adeoque festorum ratione ex Lunæ visione præfreniēda semper agere soliti sunt, quod & Concionis illius autor ille ibi memorat, & velut causam ejus, quod de Cultu dixerat, affert. De cujus verbis alibi¹ fusiùs. Sed hæc quid ad cultum? Ita sanè qui Solaris Lunarisque motus apicibus minutiùsque, ut temporum ratio sibi in periodis consonet, cruciari se solent, Solem & Lunam adorare seu colere dicerentur. Ita fuere ex Gentilibus, qui, porcinum Numen¹ eos adorare, tradere non vererentur, quemadmodum & alii Asinum, seu¹ Asini caput. Eortē ex porcinae carnis abstinentia, quæ præ abstinentia aliarum sacra lege interdictarum, gentilibus multo notior proculdubio & frequentior erat, natum est illud de Porcini numinis cultu convitium; uti & alterum illud de Asino, ex singulari Asini primogeniti redimendi jure¹¹ ac more gentilibus perperam intellecto. Sanè utrunque falsissimum esse & cum Apionum, Molonum, id genus aliorum calumniis ceteris connumerandum, nemo, puto, dubitat. *Cæli autem summus advocare auriculas* apud Petronium & *nil præter nubes & Cæli numen adorare* apud Juvenalem² tantumdemque ab aliis³ de Judæis dictum ex eo ortum est, quod solenni eorum locutione Numen sanctissimum, quod solum volebant adorandum, קוֹמָה id est, *Cælum*, sit nuncupatum, uti & Federis novi² linguâ Hellenificâ. Nubes autem & Coelum ab eo, qui non ipsum numen, sed Coelum, quod videmus Stellarum, in nui putabat, sic conjungi mirum non est. Hinc & Judaica secta quædam Coelicolæ etiam apud Christianos dictæ, de qua codex⁴ uterque, sed hæc missa sint. Quod verò ad interdictum Noachidarum seu omnium hominum commune de Idololatria fugienda attinet; illud Magistri dum defæcatam majorum eamque divinitus acceptam disciplinam de eo tradere conantur, ceterorum quæ sunt Fundamentum primarium faciunt. Unde cum de eo in corpore Mosâico re-

petito

¹ Lib. 4. cap. 7.

¹ Lib. 2. de Symbrio. Magnacap. 15.

¹ Petronius in Catalo. Plutarchus Symp. 4. cap. 5. Sideris Symp. de Div. Sy. ii. cap. 17. Plutarch. loc. citat.

Tacit. Hist. 5. Apion apud Josephum ad Sol. entm lib. 2. Sideris Petronium Crim. zum de Hon. sta discip. luna lib. 2. c. 9.

² Exod. 13. 13.

³ Satyr. 14.

⁴ S. raba lib. 16.

⁵ D. Mart. 21. 15 D. Luc.

Luc. 15. 18.

⁶ Tit. de Iudeis, Calic. in C. c.

⁷ Lib. 16. tit. 8. L. 19.

petito loquuntur, non semel habent ^c מצות עז כנגד המצות כולן ^{Maimoni-}
Præceptum de Cultu extraneo seu Idololatria, est inftar præceptorum ^{des halach}
cunctorum, & עיקר כל המצנות כולן ^{Aboda zarah}
Fundamentum est, quo ca- ^{cap. 2. & Gi-}
etera innituntur præcepta universa. Tam nempe sua seu republici- ^{fi: Gemarum}
 cæ Israeliticæ propria, quàm omnium hominum communia, seu ^{Babylon. iiii.}
 cum ipsis rerum initiis nata. A quo & illud בעז כול המורה ^{Nidarim c. 3.}
 בכול התורה כולה ובכל הנביאים ובכל מה שנצטוו הנביאים מאדם ^{fol. 25.}

הראשון ועד סוף העולם וכל הכופר בעז מורה בכל התורה כולה ובכל
 הנביאים ובכל מה שנצטוו הנביאים מאדם ועד סוף העולם *Qui-*
cunque Cultum Extraneum exhibendum esse professus fuerit, certè
is renuntiat non modo Legi universæ, sed & universis Prophetis atq;
Imperatis, quæcunque acceperint Propheta ab Ada hominum primo,
usque ad finem seculi. Quisquis autem Cultui Extraneo renuntia-
verit, is professione agnoscit Legem universam, uti & Prophetas uni-
versos & Imperata, quæcunque acceperint Propheta ab Ada usque in
finem Seculi. Nimirum, dum unicum agnoscit quis Deum, nec præ-
 ter eum alium omninò Colendum (quod heic est Cultui Extraneo
 renuntiare, seu exhibendum eum esse prorsus nolle) Imperium simul
 ejus atque Autoritatem, adeoque Legis universæ tam rerum initiis æ-
 quævæ quàm postea divinitus acceptæ atq; prophetiarum, qualescun-
 que nimirum fuerint & quatenùs ex eodem imperio atque autori-
 tate pendent, vim palam innuunt illum agnoscere; Idololatram
 verò, seu qui Creaturæ qualemcunque pro Divino exhiberi velit
 cultum, sic, quantum in se est, aliud in rerum natura facere aut admit-
 tere, præter illud quod reverà unicum est, sive Socium sive Medioxu-
 mum Numen, ut unici illius Creatoris Rectorisque, à quo eiusmodi
 cultus sub ipsa creatione expressim est interdictus, Imperio simplici,
 quà simplex est, planè renuntiet, seu vim ejus Mandata fortiri, quàm sa-
 tis obstringantur homines, diffiteatur. Perinde scilicet ac si omnimo-
 do Juri, quod non tam ex Numinis eiusmodi adscititii, quàm veri ac
 unici instituto manaverit, vim ac autoritatem quæ sic obstringat,
 dum utrunque vult coli, prosùs denegaret. Nam pro Numine quo-
 modocunque colere aliud quidpiam, esse pariter Imperii Divini
 saltem aliquatenùs particeps illud facere, intelligunt. Adcoque

ubi Imperii participes sunt bini, alterius, quæ solùm particeps est, auctoritatem minorem simul admitti, quàm quæ satis edictis obliget sola. Atque ad hunc modum se habet heic Magistrorum sensus, tum in ipso Idololatriæ actu designando, tum in Opinioni seu Hæresis, quâ quis, sine actu aliquo creaturam colendi, eam colendam esse fuerit professus, scelere designando. Tametsi interim hæresim ejusmodi, ubi cultus ipse actu non intervenit, Maledictionis Numinis speciem faciunt, adeoque ad Interdictum ejusdem, quod Nochidarum seu Naturalium secundum heic est, rectè trahunt, ut inferiùs ^d ostenditur: Illud verò prætereundum non est, ad speciem primam earum quæ superiùs enumerantur idololatriæ, id est, ad eam, qua quis Deum sibi novum invocaret, seu Creaturæ divinitatem tribueret, referri à Magistris ^e id quod habetur in sacris literis de infamibus Magiæ speciebus ^f morte plectendis. Nam à Magis ejusmodi cultum divinum innuunt Spiritibus nescio quibus exhiberi aut divinitatem quadamtenus tribui, dum quasi Numinis alicujus, seu ejus quod statū rerum ordinem ac scientiam Numinis instar supereminet, loco habentur. Maimonides ^g כל מבשר הוא עיבוד ע"ז בלא ספק אבל בדרכים מיוחדים זריים בלתי דרכי עברת ההמון לאלהות ההם. *Quilibet magus citra dubium est Idololatra, modo tamen peculiari & diverso ab eo, quo vulgus Idola colit.* Sed de Magis, quales diximus, sumendum est. Apud eum videsis hac de re plura; uti & quæ de Ariolis, Auguribus, id genus farinæ occurrunt infra capite septimo.

CAP. II.

Ex Jure Ebræis Gentibusque aliis partim Imperativo partim Interveniante (utrumque Gentium Jus heic vocamus) Tempa, & quæ cetera ad Cultum attingerent Extraneum, in Ebræorum ditione qualicumque, diruenda, abolenda. Noachidis ex eodem jure Interveniante non ibi permessa, qua Cultus ejusmodi novandi ansam aliquatenus præbere possent, tametsi ex Jure Naturali seu hominum omnium communi omnino licita. Personarum, qua sive è Gentilismo in eorum ritus transfirent, sive sedibus intra eorum ritus transfirent, sive sedibus intra eorum ditiones Gentium hoc jure fruerentur, Conditio, Status Discrimina. Profelytorum Justitiæ Initiationis Rituum (ur Circumcisionis, Baptismi, Sacrificii) Vetustas, Exempla. Eorum scilicet qui ex hominibus Liberis fiebant.

Hæc-

^d Cap. 11. h. am. libri.

^e Halach. Aboda Zara cap. 6.

^f Exod. 22. 17. Levitic.

20. 27. Gide-
fus de eis, ju-
sta Magi-
strorum pla-
cita, Paul.

Fagium ad
Levitic. 19.

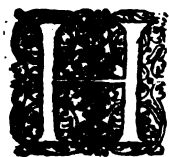
31. Munster
ad Levitic.

20. Constan-
tin. L' Em-
pereur in No-
tis ad Para-
phraf. Da-
niel cap. 2.

Genf. 2.

^g More Ne-
bochim

part. 3. c. 37.

Ictenus de Cultus Extranei Interdicto Naturali seu No-
 achidarum, id est, omnium pariter hominum commu-
 ni. Ex Instituto autem, non modo Jus illud Naturale
 seu omnium gentiumque ex imperato Numinis, iuxta
 disciplinam Ebraeorum, commune tradendum est, verum etiam
 angustius illud Jus quod Gentium in Operis fertitate nuncupamus.
 Jus scilicet Noachidis seu Gentibus finitimis, vicinis, aliis, sive quæ
 seu quarum pars aliqua solo Judaico sedes haberent, sive quibuscum
 bellum gererent, sive quæ in eorum ditionem quovismodo transi-
 rent, seu federe, pacto, usu qualicumque cum ipsis jungerentur, Ipsis-
 que tantummodo commune erat; idque sive ex Imperato etiam
 Numinis ipsis atque aliis ejusmodi, tametsi diversimodè, Imperati-
 vum, sive ex Constitutionibus, Pactis Moribusve solum superindu-
 ctis, Interveniens, nec ad alias omninò Gentes ex autoritate sui ulla-
 tenus diffusum. Ex Imperativo hoc jure ad cultum Extraneum at-
 tinente diruenda ab Israelitis fuere Gentium delubra, atque id genus
 cetera cum universis eorum appendicibus. Legis verba sunt, ^h *Di-* ^h *Deuterom.*
ructis omnia loca, in quibus coluere Gentes, quas possidebitis, Deos ^{12. 2.}
suos &c. Quod de solo Israelitico tantum, seu terrâ promissâ, ex ^{Exod. 34. 13.}
 ipsa legis indicatione, capiunt. Non de terris alijs sibi subactis.
 Aiunt enim, מצוה לרדוף אחרי ע"ו עד שנאמר אותה מכל ארצנו אבל, ^{Maimonides}
 Imperatum est nobis, ut ^{des habach.}
 persequamur Cultum extraneum, usque dum cruatur è cuncta terra ^{Aboda Zara}
 nostra. At verò extra terram nostram imperatum non est, ut perse- ^{cap. 7. Mos.}
 quamur eum. Id etiam genus sunt illa de federibus, aut pactis cum ^{Mikotzi pra-}
 populis idola ibi colentibus non incumdis, quæ in sacris literis ^{cepte. Affirm.}
 obvia. Sed de pactis & federibus ejusmodi plura inferiùs; ubi de Se- ^{14. Sepher.}
 ptem populis ac Jure Belli & Pacis Imperativo & Interveniente agi- ^{Siphri fol. 39.}
 tur. Hæc autem ideò maximè imperata sunt, ne idololatriæ conta- ^{col. 1. Misna}
 gione faciliùs postmodum inquinarentur Israelitæ. Quam Legis ^{Et Gemara}
 sacræ rationem imitati ipsi, Jus superinduxerunt Interveniens de o- ^{111. Aboda}
 mnimodis templis, aris, lucis, ceterisq; idolorum cultui sacratis rebus ^{Zara cap. 3.}
 diruendis abolendisque, etiam in territorio qualicumque alio bello ^{Exod. 34. 15.}
 sibi subacto, Nam tametsi de ejusmodi territorio, quantum ad hanc ^{Deuter. 7. 2.}
 rem, ni-

solùm posita; Idcirco Mos, Pactum seu Constitutio ipsis aliisque Gentibus sibi committis Interveniens superinducta est ad eas ita regendas cohibendaque, ut nec illis permitteretur quid in ditione Israelitica facere, unde forsàn velut ab Exemplo seu Invitamento altervè idololatria sic prorsus abolenda recrudescere posset. Juxta etiam illud ipsi Mosi tributum apud Josephum ^m, Δεῖ μὴδὲν εἶναι τοῖσιν ^{m Originum} συγκεχωρηθῆναι, ἐξ ἧς καὶ μίμησιν παρατροπή τις τῶν κατὰ πολυτέλειαν ^{4. cap. 2.} ἔσοιτο *Cavendum est ne quid ejusmodi permittatur, ex cujus imitatione mores publici depravari queant.* Hæc autem ut rite intelligantur simul cum aliis, quæ de Noachidis, Gentilibus, Profelytis, inter Ebræos seu in eorum ditione degentibus, ac de Jure, sive Imperativo, sive Interveniente ad illos variatim spectante sequuntur, præmittere visum est Personarum ejusmodi apud eos Qualitatem & Conditionem, ejusque Discrimina, quibus non satis animadversis, quicquid de jam memorato jure occurrerit, in obscuro nimis & confuso remanebit. Hoc simulac præstitimus, ad Statuas, Lucos, Imagines, qua locum heic habent, aliaque pariter ejusmodi tam Noachidis quàm Israelitis ex Jure illo Interveniente interdicta redibimus. Bina fuère hominum ex Noachidis seu Gentibus genera, quibus sedes licitæ in imperio Israelitico. Alterum eorum, qui in ritus Ebræorum prorsus transferant, ^m juris Mosæici corpori nomina palàm, admissi juxta modum statim indicatum, dederant. Alterum eorum, quibus sedes ibi citra aliquam Judaismi professionem permissæ. Prioris generis, alii Conditionis seu Status fuère Liberi, quos גרים הצדק *Profelytos Iustitia* seu *Iustos* nuncupant, alii Servi, alii demum Libertiני משחררין dicti. De hisce ordine suo. Et primò de Ritu hosce omnes utriusque generis Admittendi seu Initiandi, dein de Admissionis seu Initiationis Effectu. Nam leges illas sacras, quibus generatim imperatum est ⁿ, si peregrinus fuerit apud vos, לֹא תונו אותו *Non vexabis eum*, aliaque ^o, quæ breviter conceptæ parilem omninò peregrini atque Ebræi conditionem facere videntur, ita interpretantur passim Talmudici, ut sine distinctionibus aliquot subtilitatibusque à majoribus acceptis, quarum præcipuas saltem jam dabimus, ea nolint intelligi. Cum ex Noachide seu Gentili conditionis Liberae

S ficbat

ⁿ Exod. 22. 20
^o Levit. 19. 33.
^o Vide 25. 36.
^o Num. 15. 15.
Videfis S.
Thom. 1. Secundæ, quæst.
105. art. 3.
Adde Constantin P
Empereur in
Baba Kama
cap. 4. §. 3.

fiabat Profelytus Justus, id est, cum in fedus, quod cum Israelitis ierant Numen, recipiebatur Gentilis, Tria illa adhibebantur Initiamenta, sine quibus nec ipsi Israelitæ fedus illud, juxta receptam ipsorum sententiam, primò inierant, nimirum מילה טבילה וקרן *Circumcisio, Ablutio seu Baptismus & Oblatio, seu Sacrificium*, qua de re etiam

¶ *De successi-* alibi^p diximus. וננו ישראל לברית במילה בטבילה בשלשה וקרן
on. in bona
cap. 26. Tribus initiamenti inierunt Israelita fedus, Circumcisione,

¶ *Gemara Ber-* Baptismo & Oblatione. Iddocent passim Talmudici^q. De Circum-
bylon. ad tit. cisionem, tum quæ ad Israelitas^r spectabat, tum quæ ad Profelytos^r ne-
Iabimoth c. mini non constat. Baptismi in his initiamenti rationem seu pri-
4. fol. 46. a. mum testimonium sive usum in deserto cum legem Deus O. M. erat

¶ *Et tit. Ceti-* thoth^{cap. 2.} erat traditurus, eliciunt ex illo ad Mosem^t, *Vade ad populum & san-*
fol. 8. & 9. *ctifica illos hodie & cras, laventque vestimenta sua, ut sint parati in*

¶ *Maimonid.* *halach. Ifuri-* *bia cap. 13.* *Et diem tertium, quoniam in die tertio descendet Dominus in oculis to-*

¶ *14. Moses Mi-* *trius populi super montem Sinai.* Et paulo post; *Descenditque Moses*
hozi Pra- *cept. Negar.* *de monte ad populum, & sanctificavit eum, cumque lavissent vesti-*

¶ *116. R. Ioseph* *mentis sua, ait ad eos, estote parati in diem tertium, &c.* Ita vesti-
Karoin Shul- *gan Aruch* *mentorum ablutione ipsorum qui vestiebantur ablutionem conti-*

¶ *tit. Iore dea* *neri^u seu indicari volebant.* Utcunque verò ratio seu origo sit pe-
cap. 268. *tenda de re ipsa, id est, de Profelyti Baptismo modo infra indicato ad-*

¶ *1 Gen. 17. 10.* *hibendo uno consentiunt ore, ex majorum placitis ac more edocti.*
1 Exod. 12. 48. Oblationis jus huc afferunt, ex eo quòd acceptam legem propediem
1 ibid. 19. 10. Sacrificia seu Oblationes insequerentur. *Et scripsit^x Moses omnia*

¶ *11. 25 & 14.* *verba Domini, surgensque mane edificavit altare sub monte, & duo-*
47. & 15. 10. *decim statuas seu titulos secundum duodecim tribus Israel, misitque*
& 23. & c. *juvenes de filiis Israel, qui adduxerunt holocausta & sacrificaverunt*

¶ *2 Levit. 19.* *sacrificia pacifica Domino, nempe juvencos.* Profelyti verò cooptati
24. 3- Oblatio, seu Initiationis sacrificium holocaustum erat, sive scilicet ex

pecore, sive turtures aut columbi. Ita dum stetit templum. Nam eo exciso, tertium hoc initiamentum usque in ejusdem instaurationem comperendinatum volunt. Profelytæ autem Baptismo duntaxat &

Oblatione initiabantur. Unde & apud Gulielmum Parisiensem^r legitur, *Intrant (mulieres) in pactum Abrahæ per quadam baptisma-*

¶ *1 Eib. de Is-* *gibus cap. 3-* *ta & traditiones, qua in corpore legis non inveniuntur.* Sed nec

Circum-

Circumcisio sola nisi accederet Baptismus, neque hic, nisi & illa accederet, Profelytum faciebat. Numerus item Israelitarum Ternarius qui baptismo præessent, uti & Tempora, velut & alia idonea, præstituebantur. Nec Baptismo solùm, verùm etiam Circumcisioni Profelyti ejusmodi Triumviros adesse debuisse volunt aliqui, eosque omnes כשרים לדון *Qui rite judicia apud Ebraeos exercere possent; id est, sanguinis defæcatissimi Israelitas, etiam & Jurisconsultos.* Sed Triumviri Baptismo solùm plerumque præficiuntur, velut ritui cujus heic maxima ratio, Maimonides²; גר טמל ולא טבל או טבל ולא גר *Profelytus qui circumciditur, nec tamen baptizatur, aut qui baptizatur, nec circumciditur, Profelytus neutiquam habendus, antequam tam baptizetur, quam circumcidatur. Neque legitimus erat baptismus, nisi coram Triumviris perageretur. Et cum actus sit forensis* (Triumviri nempe, qui huic negotio sic præerant, Fori genus erant, sive autoritate publica, sive velut ex compromisso seu auspiciis eorum, quorum intererat, uti & in rebus aliis fieri assolebat, scilicet) *ideo nec Sabbato baptismus rite (satis adhibebatur, nec die festo, nec noctu. Quibus temporibus nihilominus si forte adhiberetur, Profelytus quidem is erat, qui sic baptizatus. Actus scilicet non irritus erat, tametsi fieri non debuisset. Quod de tempore adjicitur, ex singularibus sessionum forensium diebus & horis habetur.* At verò si pauciores, quàm qui Triumvirorum numerum constituerent Baptismo aderant, irritus^a nec pro initiamento habebatur. Gentilem seu Noachidem, qui in fedus hoc suum, sive pellectus, sive ultrò recipi cupiebat (id quod להכנס ולהסתופף תחת כנפינה non rarò appellant, id est, *Intrare & tutam habere stationem sub alis Majestatis divinae, & לקהל ישראל Introire in congregationem seu Ecclesiam Israel*) de rei gravitate plurifariam monebant^b, de Gentiscujus in societatem cooptandus esset dignitate, de Justorum mercede, poenâ impiorum, futuro sæculo, Præceptorum Mosaicorum onere, id genus ceteris; diligenter etiam an ob simplicem Judaismi amorem in illum transire desideraret explorantes.

² Shulem Aruch lib. Iore Dea ca. 268. 9. 3. ^a Hulsch. liurib. c. 13. ^b Cap. 14. ^c R. Iochannem Gemar. Babylon. ad rit. Iabimoth c. 4 fol. 46. a ^d Sidess. R. Moslem Bar Nachman in Pirush Torat fol. 213. b ^e Talm. Hierosolym. apud Mos. Mikorzi precept. Negat. 116. Gemara Babylon. ad rit. Iabimoth c. 4. fol. 47. b. ^f Gloss. Talmud. ad rit. Cethuboth cap. 1. fol. 11. a. ^g Gem. Babylon. rit. Iabit. moth cap. 4. fol. 47. a ^h Alphesim part. 2. fol. 419. ⁱ Loci alii an. ^j Ritati. ^k Sidess. ^l Guil. Schickard. de Inve Regio cap. 5. ^m Theorem. 17. ⁿ Paraphras. Chald. ^o Rish. cap. 1. ^p Iarchinum ibid.

nt res ipsa postulavit, aliquantulum ea discrepabat. Veluti, *Benedictus &c.* המילה על וציינו על וציינו *& jussit nos circumcissione uti, & וציינו על וציינו* *& jussit nos filium circumcidere.* Prior nempe formula in usu, cum quis alterius filium circumcideret; posterior, cum suum. Atque aliam insuper adjicere solebat Pater. Astantes autem, tam ubi Profelytus, quam cum Israelita circumcissus est, adclamabant, כשם שהכנסתו לברית כן תכניסנו לתורה ולחופה ולמעשים טובים *Quemadmodum introduxisti eum in fedus, sic introduc nos in legem, & protectionem seu salutem, & bona opera.* Abluendum autem Profelyti (quemadmodum uniuscujusque immundi) corpus omninò integrum erat¹, idque in מקוה מים *confluente seu conceptaculo*¹ *aquarum* naturali, veluti fluvio, stagno, fonte. Cavendum item, ne corporis particulæ ulli maneret quid, quod ejusdem ablu-tionem impediret. Id הוצץ nuncupant, seu quod obstat, quo minus integrum corpus ejusve, quod idem heic est, tota superficies pariter abluatur. In hoc genere enumerant oculorum mucum, cicatricum crustulas, sanguinem induratum, aliasque sordes cuti adhærentes per plurimas. Scilicet voluere aquâ passim continuâ corpus ablu-i. Unde aiunt res בהן באין בהן *per quas transit aqua* (veluti etiam vestium aliquot genera) aut שלים מברולין בין הגוף ובין המים *Quæ corpus & aquam non interveniebant, seu hanc ab illo non separabant, אין הוצצין, Ablutionem non impedire.* Subtilitates heic habent non paucas de לטבילת מים הכשר *Confluente seu conceptacu-lo aquarum, quod baptismo ritè possèt adhiberi* in quibus nihil mi-nùs admittunt, quam ut aquâ haustâ, aut conceptaculis artificiosis receptâ, quis ritè omninò sive ut Profelytus sive aliter mundaretur, nisi ubi fortè pauxillum haustæ in conceptaculum naturale alias idoneum incideret. Et quoties conceptaculum aquæ ipsum eiuf-modi non erat, ut ritè in eo esset lavandum, aut per res, quales dixi-mus, aquam ad corporis superficiem non admittentes, integrum cor-pus non baptizabatur, לא עלתה לו טבילה *Baptismus lavato non profuit, seu irritus habebatur.* Baptismus autem non adhibebatur, antequam circumcissionis vulnusculum integrè resanaretur. Tunc eum baptismo suscipiebant, ita ut, dum in aqua stabat ipse, Triumviri

Maimoni-des halacha Ifuribia cap. 13. & tunc Gide cap. 11. & deinceps dem halach. Mikvaoth c. 1.2 &c.

supernè inclinarent super cum tam graviora aliquot, quàm leviora præceptorum binis vicibus explicantes. Ita etiam præcepta aliquot utriusque generis explicabant, ubi Profelyta baptismo erat initianda. In Præceptorum autem corpore, quod obiter monendum, Graviora quæ חמורות vocant, כרת ושבוט, ב"ד או כרת מיתת ב"ד או כרת על פישאין בהן כרת הרי הן מן החמורות *Quorum* ^m violationi imminet sive ultimum supplicium ex sententia forensi infligendum sive Excisio (de qua plura inferiùs) uti etiam præcepta de Iuramento vano & falso, quibus tamesi non adjiceretur Excisionis pæna, inter graviora sunt nihilominus etiam numeranda. De levioribus verò, quæ קלות nuncupant, post graviora sic designata, מצות לא תעשה ומצות עשה שאין בהן כרת הם, ושאר מצות לא תעשה ומצות עשה שאין בהן כרת הם, ושאר *Cetera præcepta Negativa & Affirmativa, quorum violationi Excisio non imminet, leviora sunt.* Fœmina in aquis collocabatur collo tenus à fœminis tantùm, quæ eam lavarent, dum adstant Triumviri baptismum ritè observantçs, quibus pudoris causâ facies advertendæ abeundumque ipsa ex aquis ascendente. Ita autem Baptizatus Benedictione ⁿ usus est etiam ipse simulac è lavacro ascenderat, eâque על השבילה seu *ob Baptismum*. Cave putes baptismum seu ablutionem hanc commune quid, præter ipsas aquas, habuisse cum quotidianis illis Judæorum lavacris, de quibus Tertullianus ^o, alii ^p. *Semel, inquit Tertullianus, lavacrum inimus Christiani, semel delicta diluuntur, quia iterari non oportet. Ceterum Israel semel aduersus Iudæus quotidie lavat, quia quotidie inquinatur. Quod ne in nobis quoque factitaretur propterea de uno lavacro definitum est.* Verum quidem est, quotidianis ablutionibus, uti hodieque, afflutos olim esse Judæos. At vero solennis illa, quâ Profelytus Justus fiebat, unica tantùm erat. Rite peracta, neque ex minoris Profelyti, postquam ætatem compleverat, dissensu, ut mox dicitur, irrita habita est. Nunquam iterabatur, ne quidem in posteris. Adeo ut plane de uno lavacro etiam apud Judæos, dum de eo, quod initiationis erat, loquimur, fuerit definitum. Nec si Profelytus ætate major initiatus, ut apostata, Judaismo renuntiasset, unquam iterandus erat ei baptismus. Atque hoc demùm erat, *πρωσλητοι ποιειν Profelytum facere,*

^m Maimonides halach. Thesubaca. 1.

ⁿ Shulcan Aruch lib. Iore Dea c. 268. §. 2.

^o Lib. de Baptismo cap. 15.
^p Petrus Blefensis aduers. Iudæos cap. 26.

facere, quæ locutionis formula in Evangelio ⁹. Ut Gentiles Major ¹ *Matth. 23.*
 res ad hunc modum ex animi sui sententia Profelyti fiebant, ita Mi- ^{15.}
 nores (masculi ante annum decimum tertium præter diem unicum, ¹ *Vid. 1. Mac-*
 foeminae ante duodecimū & diem insuper expletum) ex sententia sive ^{cab. 2. 46.}
 Patris sive fori, cui suberant, in Judaismum pariter cooptati. Atque ¹ *Gemar. B. s.*
 actus tam forensis, quàm paternus assensum eorum, tum in Cir- ^{bylan. ad ier.}
 cumcisione ¹ & Baptismo, tum in Sacrificio offerendo, quod se- ^{Cethuboth}
 quebatur, supplebat. Nempè ^{cap. 1. fol. 11.} גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין ¹ *Et Gloss.*
 לו ^{Ibidem. Ma-} שזכות הויה לו ^{monid. ha-}
Profelytum minorem baptizabant ex sententia Fori, ^{lach Isuri bia}
quia in commodum ejus res cecidit. Nimirum quod in minoris com- ^{cap. 13. Shul-}
 modum cedebat, quoniam ipse ^{can Aruch} הויה לו בר דיעה לאו ¹ *Filius assensus non* ^{Iore Dea ca.}
erat, securitè assentire nequebat, id ita ex Fori sententia, quæ assensus ^{268. f. 7. Et}
 minoris vicem obtinuit, perficiendum. Idem de Fatuo ¹ Jus. Si ve- ^{Shulcan A-}
 rò Minor, simulac ætatem compleverat, Judaismo renuntiasset, nec ^{Iore}
 eum omninò, postquam major erat, fuisset amplexus, ita dein eva- ^{Dea cap. 267}
 nuat ^{5. 6.} "quicquid accesserat per initiamenta, quibus ex assensu sive pa- ¹ *Idem. ib. c.*
 terno sive forensi cooptatus est, ut in Gentilis planè conditionem ^{268. f. 7. Et}
 rediret. Nominantur Profelyti hujusmodi justi in sacris literis ¹ non ^{Et Maimo-}
 raro ^{mid. Halach.} גרים הגרים בהוכחם ¹ *Profelyti vo-* ^{Melakim c.}
bis adjecti, seu *juris vestri participes,* ut Hellenistæ qui in eundem ^{10.}
 sensum idem aliter subinde reddunt. Item ¹ גר אשר בשערך ¹ *Profely-* ^{Levitic. 16.}
tus seu advena, qui in portis tuis hujusmodi Profelytum interdum, ^{29. 17. 8. 25. 6.}
 ut in Decalogo, denotat. Alias habent ¹ ejusmodi designationes. ^{Exod. 12. 49.}
 Interdum etiam simpliciter ¹ גרים dicuntur seu *advena,* ex re, circa ^{Num. 15. 13.}
 quam versatur nomen, discriminati ab illis, qui Profelyti domicilii ^{Et c. Et Si-}
 erant, de quibus infra. Unde fit, ut, quoties simplex nomen ^{desis gloss.}
Profelyti in lege sacra aliqua simul occurrit cum nomine ¹ אורח ¹ *indi-* ^{Iarchi ad Le-}
gena, neque objectum ipsum legis omnium hominum aliàs com- ^{vit. 24. 10.}
 mune est seu Naturale, non magis indigenam pro Ebræo seu Israeli- ¹ *Vide supra R.*
 ta originario sumant, quàm Profelytum pro Profelyto tantum Justo, ^{David Kem-}
 sed quod idem est pro ¹ ברית בן ¹ *filio federis.* Legis verba sunt: *Et o-* ^{chi in 10 sua}
mnis ² *anima, qua comederit cadaver aut raptū à bestia* (באורח ובגר) ^{cap. 8. 35.}
sive indigena fuerit, sive peregrinus, lavabis vestimenta sua ¹ *Et c.* Ibi ¹ *Zotertha fol.*
 in cōmentariis præcis ² גר, אף גר יכול אף גר ^{23. fol. 2.}

תושב

תושב ת'ל אדמה מה אדמה בן ברית אף גר בן ברית *Et omnis anima; quibus verbis comprehendi forsitan videatur etiam Gentilis. Sed animadvertendus est Profelyti nominis heic usus. Quid Profelytus? Eo nomine venire videatur etiam forsitan Profelytus domicili. Sed animadvertite indigena nomen conjungi. Quid autem eo in loco indigena? Certè filius federis. Vnde & Profelytus ibi est filius federis.*

^b *Eccles. hist. lib. 1. c. 7.*

*Scriptoribus etiam Christianis Profelyti Justi Γειώραι οι Πημιμαχοι Profelyti immisti interdum nuncupantur, ut habetur apud Eusebium^b, alios. Sed verò nomen quidem Profelyti Justii tribuunt interdum nonnullis, ad quorum initia juxta rationes memoratas ritus jam dicti omnes attinere nequibant. Nam & Abraham ipse, quocum primò circumcisionis fedus initum est, ita comperio^c, appellatum. Postquam autem rationes, quas de Baptismi & Oblationis initiis afferunt, natæ sunt, Primus, quantum observavi, qui in Profelytis Justitiæ nomine memoratur, est Jethro Mosis socer. In *Semoth Rabbah*^d legitur eum dictum fuisse Jether (& polyonymum fuisse certò scimus) אורת נשהוה גוי שנ' וישב אל יתר חותנו ומשנתגיר הוסף לו אורת (אחת נכשם שעשה לאברהם ונקרא יתר Dum Gentilis seu Paganus fuit, juxta illud quod in sacro^c habetur sermone; & reversus est ad Iether socerum suum. Simulac autem factus est Profelytus, litera*

^d *Parash. 27.*

^c *Exod. 4. 18.*

^f *Adit. Ze-*

^g *Euseb. Hist.*

^h *Eccles. 1. cap.*

ⁱ *Levit. 24.*

^k *Nachmani-*

^l *der in Pi-*

^m *rufh Tom*

ⁿ *fol. 213. b*

^o *Lib. 1. de*

^p *Monarchia.*

^q *Lib. de To-*

^r *bia cap. 19.*

^s *cap. 6. 23.*

^t *R. David.*

^u *Rem. bi ad*

^v *de B. locum.*

unicam adjecit illi, uti & olim Abrahæ, & vocatus est Iethro. Profelytum item eum factum, ait Gemara^f Babylonia. Et in tabulis apud Judæos genealogicis sub Christi tempora fuere, quæ stemmata Profelytorum § τῶν ἀπ' Αἰγύπτου ἠδ' ἀπὸ τῶν Ἰσραηλίων Qui ex

*Aegypto, patriis renuntiantes institutis commiscebantur cum Israelitis. Quin Aegyptium illum בתוך בני ישראל^h, blasphemipatrem, Profelytum fuisse vult Jarchius. Nam ad vocabulaeais; מלמד שנתגיר *Inde descendendum est, eum Profelytum factum esse: Quod tamen pro argumento necessario capi nolunt aliiⁱ.**

*Sed & quamplurimos factos esse Profelytos Mosis tempore memorat Philo^k, uti & D. Ambrosius, qui fæneravit, inquit^l, *Moyse Gentibus, qui Profelytos acquisivit.* Observant etiam ad illud Josuæ^m de Rahaba patreque ejus ac matre, positos fuisse extra castra Israhelitarum, ibi positos esse & relictosⁿ ישראל לדת וישבו עד שיתגירו ויארר*

ואחר שנתגירו ישובו בתוך ישראל כמו שאמר ותשב בקרב ישראל עד
 היום *Usque dum Profelyti fierent & Iudaismum susciperent.*
Profelyti autem facti sedes habuere inter Israelitas, juxta illud, &
habitavit inter Israelitas usque in diem hodiernum. De Rutha
 Moabitide item profelyta facta luculentum est in paraphrasi ejusdem
 historiæ sacre Chaldaica^o (cui heic Magistri concordēs) testimo-
 nium. Et de Nabuzardane, aliis in Gemara^p Babylonia. De se-
 quentibus seculis plura suis in locis obiter dicentur. Legitur autem
 in Gemara Babylonia⁹ לא קבלו גרים לא בימיה ולא בימי שלמה⁹
*In more positum non erat profelytos admittere seu recipere aut Da-
 vidis tempore aut Salomonis.* Quod à clarissimi nominis Magistris^r
 ad hunc modum explicatur. Profelyti hujusmodi nomine initiari
 debuit nemo, qui sive honoris, sive opum, sive timoris aliave id ge-
 nus causâ in Judaismum voluit transire. Et כל inquit Maimonides
 החזור מן הגוים בשביל דבר מהבלי העולם אעו מגורי צרק
*Quisquis è gentilismo transit ob vanitatem seculi, inter profelytos iustitia non
 est connumerandus.* Mutationem vitæ & religionis hujusmodi in-
 ire debuit מלהבה ומלב שלם *Ex amore sincero & integro corde ac
 animo.* Id quod satis credebatur fieri, quoties amoris ejusmodi in-
 dicia in ipsis iniciamentis juxta superius dicta manifestò haberentur.
 Timoris autem causâ complures è Gentibus, ait ille, Davidis tēpore,
 uti & causâ honoris atque opulentia, quam in regno florentissimo
 futuram spe devorassent, tempore Salomonis, à Triumviris quidem,
 sive ex compromisso, sive ex autoritate principali constitutis ita ini-
 tiatos fuisse, ut nec Circumcisio, nec Baptismus, nec Oblatio quidem
 deesset. Attamen, aut amoris animique erga Judaismum sinceri
 professionem tunc non præcessisse, aut de ejusdem simulatione fuisse
 meritissimò præsumendum. Ubi enim ea præcesserat, nec de simu-
 latione erat præsumendum, initiatio undiquaque, peractis, quos di-
 ximus, ritibus, legitima erat. At verò si aut non præcesserat, aut de
 simulatione præsumebatur, tamen si ex ipsis solùm ritibus illis, hoc
 nomine nunquam iterandis, velut ex opere, ut loquimur in Scholis,
 operato fieret quidem quis Profelytus Justus adeoque inde sic esset
 indigetandus & מכלל הגוים *Ex Gentium universitate exime-
 retur,*

T

^o Cap. 1. & 2.
^p Ad rit. Sem-
 hedrin c. 10.
⁹ fol. 96. b &
^r Side I Cochis
 Excerpt. p.
^r Ad rit. Ia-
 bimoch. fol.
 76. a.
⁹ Maimonid.
 halach. Ifuri
 bia. cap. 53.

retur, nihilominus publicè non admittebatur, antequam ex sententia fori sive supremi quod Synedrium erat LXXI- virum sive XXIII- viralis Synedrii, cui suberat, constaret de Justitia ejus, id est, aut nomen cum Judaismo ultrò atque ejusdem solùm ob amorem dedisse, aut jam initiatum Judaicam religionem libenter amplecti liqueret. Unde & Maimonides, *נר שלם בדרקו אחריו או שלם הודיעוהו המצות, ועונשין ומל וטבל בפני ג' הדיוטות הדין זה גר אפילו נודע שבשביל דבר הזה מתגיייר הואיל ומל וטבל יצא מכלל הגנים וחוששין לו עד שיתבאר צדקתו* *Vbi in Profelyto initiando de animo ejus sollicitius non inquiritur, nec precepta vel pœna ei explicantur, sed nihilominus adhibetur Circumcisio & Baptismus coram Triumviris è vulgo adscitis, si quidem profelytus est, idque tamen si manifestum fuerit eum in Iudaismum transisse lucri seu aliâ ejusmodi causâ. Quoniam enim circumcisus est & baptizatus, eximitur ex universitate Gentium, sed diligentius eum observant, nec publicè agnoscunt, antequam de Justitia ejus satis constet.* Quin si in Gentium idololatriam relabere- tur, habebatur *משומד כישראל* *veluti Israelites apostata*, & non ut Gentilis. Jam verò quod ad illud attinet de profelytis tempore Davidis & Salomonis non receptis, adjiciunt, in foro, id est, autoritate publicâ, nunc quales diximus initiatos, non quidem receptos fuisse, antequam de Justitia eorum constaret, nec tamen rejectos causâ jam memoratâ. Verba Maimonidis; *לא קיבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה* *Non recipiebat forum Profelytos toto tempore Davidis & Solomonis.* Ceterum inquit, *היו גרים הרבה מתגיירים בימי דוד, הגדול חוששין להם לא דוחין אותן אחר שטבלו מכל מקום ולא מקריבין אותן עד שתראה אחריתם* *Complures fuere Profelyti initiati tempore Davidis & Salomonis à privatis* (scilicet triumviris sive ex compromisso sive ex autoritate Principali, non autem forensi seu ordinariâ, constitutis) *sed Synedrium Magnum* (cujus imperio suberant cetera, quæ fuere) *hos ita voluit observatos exploratosque, ut nec eos rejiceret, quoniam baptizati utcumque fuerant, nec interea eos publicè vellet admitti, usque dum insequentis vitæ ratio satis eam in rem innotesceret.* Cum verò tunc initiatorum aut nullus aut quam paucissimi pristina ita exue-

rent

rent vitæ instituta, ut reverà Judaïsmum amplecti viderentur, ideò nec publicè in Profelytorum censum admissi sunt, nec sive juris Israëlitici, ut videtur, prærogativis, quatenus earum alias participes fuère, uti, sive idem violare permisso. Atque ex ejusmodi Profelytorum justitiæ, sive Admissione, sive Rejectione pro eorum, qui rebus præerant, arbitrio, intelligendum est rescriptum Theodosii, Arcadii & Honorii AAA. ad Tatianum præfectum prætorio, de quibusdam, qui illis etiam in seculis, (quibus ita florière Judæorum in Oriente res, utcunque afflictæ majorum fuissent, ut post excidium Templi nunquam clariùs) autoritate judicum recepti sunt in sectam Judaicam, reclamantibus legis eorum primatibus. Verba sunt^t, *Iudæorum querela quosdam autoritate judicum recipi in sectam suam, reclamantibus legis sue primatibus, adseverant, quos ipsi judicio suo ac voluntate projiciunt: quam omninò submoveri jubemus injuriam, nec eorum in ea superstitione sedulus cætus, aut per vim judicum, aut rescripti subreptione in vitis primatibus suis, quos virorum clarissimorum & illustrium patriarcharum arbitrio manifestum est habere suam de religione sententiam, opem reconciliationis mereantur indebite.* Dat. xv. Kal. Maii Constantinop. Arcadio A. II. & Rufino Coss. Et hac de re plura libro quinto, ubi de Salomonis uxoribus aliisque ex Gentilibus sunt agitur. Certè & tempore Mordecai in Susis complures Profelytos hujusmodi timoris causâ factos docet Scriptura. Verba sunt^t, ורבים מעמי הארץ מתיהדים כי נפל פחד

יהודים על ים, *Et multi ex populis terra facti sunt Iudei, quoniam pavor Iudæorum super eos.* Quo de loco vide plura capite inferiùs quarto. Exemplum etiam habetur illustre de tota Idumæorum Gente, quæ patriæ retinendæ causâ ex edicto Joannis Hyrcani in Judaïsmum transferunt. Nam circumcidi, utpote ex Abrahæ posteris, antea^u soliti avitum illum morem exuerant. Cum subegerat scilicet Hyrcanus Idumæos, ἐπίτρεψεν αὐτοῖς (sic Josephus^x) εὐχρίσιν ἐν τῇ χώρᾳ εἰ ὡς ἐπίμνηνται πρὸς αἰδοῖα καὶ τοῖς ἰσραηλῶν νόμοις, καὶ ἡδὲ θελοῖεν. Οἱ δὲ πᾶσι τοῖς πατέρι καὶ τῷ πατριμῶ ἐ τῷ ἄλλω & βίε διαταγῶν ὑπέμειναν τῷ αὐτῷ ἰσραηλῶν ποιήσασθαι. καὶ αὐτοῖς ἔδωκεν ὑποτάξασθαι, ὡς εἰς τὸ λοιπὸν ἰσραηλῶν, *Edixit mansuros illos in patria, si circumcidi,*

Cod. Theodos. lib. 16 tit. 8. l. 8.

Ester. 8. 17. Vide H. e. rem. cap. 9. ult. & ibi D. Hieronymus, Lusherum lib. de Iudæis & eorum mordacis. Hugon. Gratianum de Iure belli ac pacis lib. 1. cap. 1. §. 16. & c. Originum lib. 13. cap. 17.

& legibus Judaicis uti vellent. Illi autem amore Patria ducti & circumcissionem & reliquam juxta Judaicos ritus vivendi formulam admiserunt. Atque eo tempore eis contigit, ut deinceps Iuda-

¹ Gregor. lib. 16.

² In Idu maos.

³ Lib. de Dif-

fer. Verborū.

⁴ Videfis Ge-

mar. Baby-

lon ad tit.

Gittin cap. 5.

56. a Sepher

Iuchas in

fol. 41. a Tze-

mach David

part. 2. fol.

24. a.

Gemar. Hse-

rosolymitana

ad tit. Me-

gitta cap. 3.

fol. 74. col. 1.

hal. 2. & ad

tit. Sanhe-

drin cap. pen-

ult. fol. 29.

col. 3. hal. 6.

⁵ Histor. 69.

⁶ Historia de

gli riti He-

braici, part.

5. cap. 2.

effent. Inde etiam Straboni^y, Stephano^z, Ammonio^a inter Judæos censiti Idumæi. Sed & Ammonius disertè ait; eos coactos esse in Judaismum transire. Affirmant etiam inter Talmudicos aliqui, Neronem Cæsarem^b, & Antoninum Pium^c Profelytos esse factos, qua de re non disputo. Certè memorat Dio Cassius^d cum Judæis tempore Hadriani complures alias Gentes luci cupiditate conjungi & tumultuari, ac fere ob eam causam omnem orbem terrarum commoveri. Quod de Profelytis Justitiæ, si non de Christianis, dictum. Nam aliorum illo in seculo consuetudinem, quâ fieri potuit, non admisere Judæi, ut fusius ostenditur infrâ capite quinto. Jam accedat heic mos Ebræorum etiam recentiorum Profelytos, juxta traditiones majorum, admittendi, quemadmodum à Ludovico Mutinensi, Rabbino Veneto, describitur. Si alcune, sicille^e voleffe farsi Hebrao, primo sono tenuti tre Rabbini, o persone di autorità interrogarlo sottelmente, che cosa lo move a far questa rissoluzione; e intendere bene se fossè a qualche fine mondano, che de vono licentiarlo, e poi protestarle con notificarle che la legge Mosaica è strettissima e che gli Hebrai al presente sono abietti e vili & e, ortarlo che meglio sarebbe ch' egli se ne stasse nel stato che si trova. Stando saldo a questo esame, e protesto, si circoncide, e come e sano si bagna tutto in acqua, sempre alla presenza di quelli tre predetti, e resta con ciò Hebrao come gli altri. Et de Profelytis Justis, seu Justitiæ dici solitis, id est, Gentilibus conditionis Liberæ Judaismo initiandis hætenus.

C. A P. III.

De Servis & Libertinis & Gentilibus Judaismo initiandis. De Profelytis Domicilii seu Gentilibus tum Servitum Liberis, quibus citra Judaismi professionem sedes in Ebræorum ditione permittæ, rite admittendis. Admissio ejusmodi solemnis post captivitatem Babylonicam, seu postquam sui juris factis esse desierant Ebrai, non in usu. Aliis postmodum instar ejusmodi Profelytorum Ebrais in solo Israelitico, præter Gentiles idololatrias, permitti.

De

DE Servis initiatis Judaismo proxime dicendum. si fuere ex Gentilibus emittiti, aliave ex causa ejusmodi adquisiti, aut ex ancillis domini nondum in Judaismum cooptatis domi nati. Quemadmodum vero à Parentibus ingenuis Filii, ita à Dominis Servi ejusmodi circumcidi debebant. Atque ut filius à patre, ita servus, qualem diximus, domi natus, die octavo; adquisitus, si minor, simulac acquirebatur. Ejusmodi officio si deesset, sive Pater, sive Dominus, ex sententia forensi^f res erat peragenda. Servus ejusmodi Major, quamprimùm ipse Judaismo nomen dare voluit, nec antè, circumcidebatur. Sed uterque modo, qualem diximus, erat Baptismo item suscipiendus, & oblatio ut in Profelytis Justitiæ initiandis sequebatur. Ceterùm nisi libertate in ipso actu baptismi donandus esset, disertis verbis baptizabatur. *לשם עבדות* *Nomine servitutis retenta.* Domino heic cavendum erat, ne servus major in præsentia ejus^g Baptismo susceptus profiteretur Triumviris *לשם גירות או לשם בן חורין* *Se baptizari coram illis nomine seu in nomen Ingenui liberive, aut nomine Juris Profelyti*, id est, ut libertatem seu integrum Profelyti Justij sibi nancisceretur, atque ita ex aquis liberè ascenderet. Sic enim *לחירות צא* *liber fiebat*, seu *in libertinismum transibat*, & *תגמר גרותו* *integer reddebatur Profelytismus ejus*; adhibito interdum, ex sententia forensi quæ abnuetem dominum coerceret, *נט שחרור* seu *manumissionis libello*, qui semper libertati plenè acquirendæ necessarius. Qua de re uti etiam de Personarum dominio, plura libro Sexto. Ex more igitur, dominus cum supernè inclinans in aquis cohibuit, nec ascendere sivit, usque dum verbis sive domini sive ipsius disertis^h Baptismum nomine servitutis retentæ fieri pronuntiaretur. Servi Circumcisioni Benedictio etiam accessit^h, qualis Profelytorum Justitiæ superiùs ostensa; si nempè Profelytorum in ea nomen in Servorum mutaretur. Baptizatus item benedicendusⁱ erat. Sed alii volunt à domino, nisi in ipso baptismi actu manumitteretur, non ab ipso, uti à Profelyto, benedictionem adhibendam. Libertini fuere; qui sive in ipso baptismi, quem diximus, actu, sive postmodum libertate à Dominis donati. Si in ipso baptismi actu, quomodo id fie-

f Gemar. Babylon. ad tit. labimoth cap. 4. fol. 47. § 48. Maimonid. halach. Isuri bia cap. 13. § halach. Milla c. 1. Moses Misnegar. 116. Shulcan Aruch lib. Iore Dea c. 267. § Dis. Gemara fol. 46. a Maimonid. halach. ead. cap. 14. § halac. Aibdim cap. 8.

h Maimonid. Halach. Milla c. 3. § 4. Shulcan Aruch lib. Iore Dea cap. 267. § 12.
i Vide Magid Misna ad Maimonid. Halach Isuri Bia cap. 13. fol. 337. a.

ret ex jam dictis liquet. Si postea, alius accessit baptismus **לשם דת**
Nomine libertinitatis, isque coram Triumviris, ut prior. Sed juxta
 nonnullos, ex jure seu moribus receptis haud ita necessarius erat hic
 ad libertinitatem baptismus secundus. Utunque, nova Judaismi
 professione in baptismo ejusmodi opus non erat. Sexus heic discri-
 men non aliud atque in Profelytis Justitiæ initiandis; de quibus ca-
 pite superiore. Minorem seu Infantem è Gentibus captum aut fortè
 repertum, Israelitæ, qui possideret, integrum erat, sive in Ingenuita-
 tem, sive in Servitutem, sive in Libertinitatem baptizare. Maimo-

^f Halach A-
 ibidim cap. 8.

nides^k; **ישראל שתקף בגוי קטן או מצא תינוק גוי והשבילו לשם**
גר הרי זה גר לשם עבד הרי זה עבד לשם בן חורין הרי זה בן חורין
Si Israelita ceperit Gentilem minorem, aut infantem è Gentilibus re-
pperit, eumque baptizari fecerit in nomen Profelyti, is Profelytus sit
(Justitiæ,) si in nomen Servi, Servus est, si in nomen Libertini, Liber-
tinus. Servus autem major, qui initiamenta hæc seu Judaïsmum re-

^l Gemar. Ba-
 bylon. sit. 12.
 bimoth cap.
 4. fol. 48. b
 Maimonid.
 halach. Millà
 cap. 1. §. 6. &
 halach. Ifuri
 bia cap. 14.

nueret, Gentilibus retrò vendendus^l erat, si modo per annum inte-
 grum, à domino sæpius iteratâ ut susciperet Judaïsmum monitione,
 contumax persisteret. Ita nihilominus ut, si eâ conditione primò
 expressim adjectâ emtus esset, ut circumcisionis expertus serviret eo
 solùm initiatus modo, quo Gentiles, quibus sedes ritè in ditio-
 ne Israelitica citra aliquam Judaïsmi professionem permissæ, tunc sic ini-
 tiatus apud Israelitas servire permetteretur. Ceterùm si ejusmodi et-
 iam detrectaret initiationem, veluti ne tantillum lucè dignus, morte
 erat damnandus. Quod verò ad Secundum heic genus Personarum
 seu Gentiles illos demùm attinet, quibus sedes & habitatio in ditio-
 ne Israelitica citra Judaïsmi professionem permissa est; eorum ratio
 habenda est duplex. Aut tempore, quo floruit sui que profus juris
 mansit Ebræorum status, veluti sub Davide, Salomone & si quæ sunt
 alia id genus tempora; aut tempore rerum eorum accisarum imperi-
 riique admodum imminuti, ut sub Romanis, aliisque etiam ante se-
 culis. Tempore priori, permissæ sunt in ditio-
 ne Israelitica sedes iis tantum, qui Juris Noachidarum seu Naturalis, quod supra & in se-
 quentibus fusius indicatur, ejusque capitum septem, secundum E-
 bræorum mentem, observationi nomina dederant, **גרים הושבים**

Adve-

Advena seu Profelyti inhabitantes seu Profelyti domicilii seu inquilini, dici soliti. Gentili enim Idololatraz, seu qui septem illius Juris præceptis nomen non dederat, sedes & domicilium in ditione sua, dum juris planè sui erant, negabant. Quin in solo Israelitico ne hospitio quidem volebant excipi. De Profelyto autem hujusmodi, juxta doctrinam Talmudicam, Maimonidesⁿ; א"י זה הו"א גר תושבⁿ; זה גוי שקיבל עליו שלא יעבור עבודה זרה עם שאר המצות שנצטוו בני נח ולא מל ולא טבל הר זה מקבלין אותו והו"א מחסידי אומות עולם ולמה נקרא שמו תושב לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל *Qualisnam est is, quem Profelytum domicilii seu inhabitantem vocamus? (Ut scilicet à Profelyto Justitiæ discriminetur.) Is Gentilis erat, qui in se susceperat à cultu extraneo abstinere, ac cetera observare, qua in Noachidarum seu omnium hominum communi Jure continentur. Nec circumcidebatur ille, nec baptizabatur; sed admittebant eum veluti unum ex piis è Gentibus mundi. Ideo autem nuncupatur Inhabitans seu Inquilinus, quoniam licuit nobis ei sedes inter nos assignare in territorio Israelitico. Alii tantundem. Hinc*

ⁿ Misna & Gemar. Babylon. ad 100. Aboda Zara cap. 1. fol. 27. Mosè Misna's præcept. Negat. 41. & Sidet-Grotium de Jure Belli l. 1. cap. 1. §. 16. Halach. Ifribia cap. 14. Gemar. Babylon. ad 100. Aboda Zara cap. 5. fol. 64. b

Judæus qui nuperrimè scripsit^o גר תושב Profelytum domicilii, seu qui septem, quæ tractamus, præcepta in se receperat, vocat Peregrinomor ad iso que podia morar con Israel, id est, Peregrinum (ut ipse vertit) habitantem, quia in Israele morari poterat. Quin Maimonides vult nec transitum quidem per ditiones Israeliticas Gentili ex jure permiffum olim quoties florebat & sui planè juris erat Ebraeorum status, nisi is simili professione cultui extraneo renuntians cetera etiam Præcepta juris Noachidarum septem in se reciperet. Postquam enim de vulgaribus commerciorum aliquot officiorumque generibus inter Israelitas & Gentiles, qui hætenus cultui extraneo non renuntiaverant, seculis recentioribus permiffis egerat, subdit אין כל הדברים האלו אמרים אלא בזמן שגלו ישראל לבין האומות או שיד הגוים תקיפה על ישראל אבל בזמן שיד ישראל תקיפה על אומות העולם אסור לנו להניח גוי עובד ע"ז בינינו אפילו יושב ישיבת עראי או עובד ממקום למקום בסחורה ליעבור בארצנו עד שיקבל עליו שבע מצות שנצטוו בני נח שנ' לא יושבו בארצך אפי' לפי שעה ואם קבל עליו מצות זרי זה גר תושב *Hac autem intelligenda sunt tantum de tempore,*

^o Manasseh Ben Israel in Conciliatore, ad Deuter. 9. 136. Hispanice, 2. Latine. Halach. Aboda Zara cap. 10.

tempore, quo aut exulabant inter Gentiles Israelita, aut quo Gentiles ipsis praevalabant. Ceterum quoties Israelita praevalabant Gentibus mundi, (id est, sui omnino Juris fuere) illicitum erat nobis permittere, apud nos Gentilem idololatram, ne quidem ex accidenti illic agentem, (veluti Aegyptios, Phoenicios, Tyriosque operarios ad Salomonem Regem à regibus suis in templi aedificatione^a missos) aut mercatura gratia à loco ad locum transeuntem. Ne quidem per Terram nostram ei transeundum erat, nisi in se receperat septem praecepta, quae Noachidis sunt imperata; secundum id quod dicitur*, nec habitabunt aut manebunt in terra tua, ne quidem ullam ob rationem. Si vero praecepta illa septem se observaturum profiteretur, Profelytus deinceps domicilii erat. Alibi etiam idem^r כל גוי שלא קבל מצות שנצטוו בני

^a Eusebius apud Euseb. Praepar. Ev. angelic. 9. c. 30. Clem. Alexand. Strom. 6. * Exod. 23. 33. Halach. Melakim cap. 8.

Genilis quilibet, qui non in se receperat septem praecepta Noachidis imperata, ultimo supplicio afficiendus erat, si in ditione nostra commoraretur. Sed quod de transeuntibus habet, non admittunt alii^r, verba quae affert sacra de domicilio tantum eoque populorum septem, quos disertè excindi jussit Numen, intelligentes. Sed vir eruditissimus atque in literis haece ver-

^r Abraham Ben. David. ad Maimonid. halach. Aboda Zara cap. 10. De Repub. Hebraor. lib. 1. cap. 1. quem vide lib. 2. cap. 19.

satus Petrus Cunæus, Septem, inquit^r, praecepta quae Talmudicis esse filiis Noachi aiunt, iustitiae regulas quasdam continebant, quibus carere hominum vita nequibat. Quare vis eorum tam late ad omnes pertinuit, ut qui nescirent ea, hos interficere in bello atque ex hominum communiione tollere jussi sint Israelita. Ceterum eade re plura inferius, ubi de jure belli Ebraeis aliisque Gentibus Imperativo atque Interveniante agitur. Quemadmodum autem Profelytus Justitiae, Servus, Libertinus, Judaismo non sine Triumviris initiabatur, ut ostensum est, ita nec Profelytus hic domicilii. Admittendus erat

^a Gemar. Babylon. ad tit. Aboda Zara cap. 5. fol. 64. b. & Maimonid. halach. Melakim c. 8. ^r Levitic. 25. 45. & 47.

ac professio facienda בפני שלשה חברים Coram^u tribus minimium sui generis, seu, professione hujusmodi pristina sibi consociatis, si non coram tribus Israelitis aliisve qui Judaismo nomen dederant. Neque aliter satis intelligere queo verba illa de Triumviris. Mentio Profelytorum hujusmodi occurrit in Pentateucho. Sed non semper eisdem verbis. Discrimen ex natura rei & circumstantiis eliciendum. Sed & expressim legimus^x de הגרים והתושבים הנחב-
bitanti-

bitantibus seu inquilinis qui Profelyti sunt seu peregrinantur apud vos; quos Chaldaeus vocat עמכין דדיירין ערלייא תותבייא Incolas in-circumcisos qui sunt habitantes vobiscum. Similisque alibi ¹ apud ² *Deut. 14. 21.* cum locutio. Quibus verbis profelyti hi domicilii optimè indicantur. Interdum Profelytus etiam ejusmodi magistris dicitur כל שקבל עליו שלא לעבוד עִז ואוכל נבלות *Quisquis Cultui Extraneo seu Idololatria renuntiaveris, ita sament ut is sit, qui morticina licitè comederit.* Cultus extranei renuntiatione, utpote quæ in Profelyti hujusmodi initiatione res erat primaria, cetera quæ ipsi in se recipienda erant sic complectuntur. Id autem quod de morticinis sequitur, ex loco Deuteronomii jam antè indicato satis explicatur. Quod verò ad morem illum Gentiles in professionem hanc intra ditionem eorum adigendi attinet; aiunt, tametsi nemo Gentilium Judaismo nomen dare erat omninò cogendus, nihilominùs ex jussu etiam divino à Mose se accepisse, mortalium quemlibet apud ipsos degentem professione ad Septem, quæ diximus, præcepta observanda adstringi debuisse. Maimonides ² מִי שֶׁלֹא רָצָה אֵין כּוֹפֵין אוֹתוֹ לְקַבֵּל תּוֹרָה ³ *Halach. Me-lakim cap. 8.* ומצות וכן צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצות וכן צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח וכל מי שלא קבל יהיה *Notentem non cogebant in se suscipere Legem & Præcepta (Mosaica.) At verò jussit Moses à Numine ipso edoctus, ut quemadmodum dictum est, quisque mortali-um in se suscipere cogereetur Præcepta Noachidis imperata. Et qui id facere volebat, ultimo supplicio erat afficiendus.* Et de Tempore duntaxat quo sui erant satis juris Ebraei, adeò ut nec imperium eorum in Gentiles, qui quovis modo advenirent, minueretur, hæc dicta. Id est, de tempore potissimùm, quod Captivitatem antevertit Baby-lonicam. Nam & aliqui tunc temporis desuisse morem Profelytos domiciliis sic admittendi docent. Nimirum אין inquit ⁴ גַּר תּוֹשֵׁב ⁵ *R. Simeon Ben Eliezer in Gem. Babylon. tit. E-rakim cap. 7. fol. 29. a. Maimonid. halach. Ifuri-bia cap. 14. Et halach Millacap. 1.* non erat mos Profelytos domiciliis recipere, nisi tempore tantum, quo observari solebant Jubilai. Id est, tempore quo eousque ditionis fuere omnia in terris illis Israëliticæ, ut leges de possessionibus in Jubilæo restituendis atque id genus ce-teris vim & effectum, veluti apud Gentem summum sibi imperium occupantem, integrum retinerent. Jubilæorum autem observatio-
nem sub

^b *Maimonid.* nem sub captivitate Babylonicam defuisse scribunt ^b, unde etiam
^{halach. Sc-} *halach. Sc-* adjiciunt ^c servum, qualem supra diximus, si Judaïsmum detrectaret,
^{mita W eju-} *mita W eju-* post Jubilæorum cessationem non retinendum, quoniam scilicet ad
^{bal cap. 10.} *bal cap. 10.* præceptorum Noachidarum observationis professionem rite quem-
^{c Idem hal.} *c Idem hal.* piam adigendi mos desiderat. Quod verò ad Tempora insequentia
^{Isuri bia cap.} *Isuri bia cap.* attinet, quo non sui juris erant Ebræi, sed rebus fruebantur nimium
^{14. Vide ibi.} *14. Vide ibi.* accisis; tamen solennis, & qui ex summo, quo ante gavisi sunt, im-
^{comm. R.} *comm. R.* perio natus est, ritus ille Profelytos domiciliï admittendi evanuerat,
^{Ion Tab.} *Ion Tab.* nihilominus quos cogere jam nequibant, eorum ambigendum non
 est, quin nonnullos pro re natâ ad hanc professionem interdum
 invitarent & hortarentur, eisque quos viderent esse *תוספי אומות*
העולם *Ex piis è Gentibus mundi*, id est, citra Judaïsmum bonis mo-
 ribus & religione, quali oportuit esse Profelytum domiciliï solenni
 ritu admittum, imbutos, sedes in solo Judaico permissas esse non ita
 illibenter vellent. *Et cujus regionis homines non contigit*, inquit
^{d Ad Cor. A.} *d Ad Cor. A.* Josephus ^d, aliquando apud nos peregrinari? Egregium hac de re
^{pon. lib. 2.} *pon. lib. 2.* habetur exemplum in federe Novo, ubi occurrit ^e *Vir quidam in Ca-*
^{At. Apost.} *At. Apost.* ^e *sarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis qua dicitur Italica, reli-*
^{10. 1. 22.} *10. 1. 22.* ^e *giosus & timens Deum cum omni domo sua, faciens elemosynas mul-*
tas plebi & deprecans Deum semper, vir Iustus, testimonium habens
ab universa gente Iudaorum. Hunc Gentilem fuisse liquet. Nec
^{f Baronius} *f Baronius* Italum fuisse, etiam & Romanum, dubitant viri docti ^f. Id genus fuit
^{Ann. Christi} *Ann. Christi* Candaces Eunuchus ^g Hierosolymis, uti & Theſſalonicæ *Ελλην*
^{41.} *41.* illi *σεκόδμοι* seu *Graci* Gentileſve *Deum colentes*, qualibus non est
^{Act. 8. 27.} *Act. 8. 27.* quod dubitemus, quin sedes solo Israelitico permissas esse non illi-
 benter seculis illis voluerint Ebræi, cum plane Profelytorum Domi-
 ciliï rite admissorum instar essent, utpotè qui simpliciore illam
 colerent religionem moresque, quibus Profelyti ejusmodi initiati
 soliti.

CAP. IV.

De Effectibus Initiationis & Admissionis Profelytorum Justitiæ, veluti nominis Judæi acquisitione, Regeneratione, Juris Judaici participatione, Peregrinitatis retentione & conditione Posterorum; *quæ omnia Juris Gentium sive Imperativi sive Interveniens fuere.*

Initiationum autem & Admissionum, quas capite præcedenti ostendimus, Effectus duplici sunt in genere. Alii in Jure, juxta quod deinceps initiatis ac admittis posterisque suis vivendum erat, cernuntur. Alii in ipsa personis, tum ipsorum, tum posterorum inhærente qualitate, secundum quam censebantur. Qui prioris sunt generis, sparsim in sequentibus pro re nata, maximè quoties de Jure Gentium agitur, suum obtinent locum. Unde etiam qui secundi sunt, fusius subinde sic explicantur, Sed in priore genere caput habetur unum heic non præterendum. Scilicet pristinae vitæ conditionem seu statum idololatriæcum sive Profelyti ipsius sive parentum ejus neutiquam probro ei objiendum. Nimirum legem illam ^h Peregrinum תתן לך *Non molestabit is*, seu *non vexabit is* ita interpretantur; nec minùs puto, quantum video; ad Profelytum domicili, quam ad eum, qui Justitiæ erat, volunt atinere. Sed Secundi generis Effectus compendio jam præmittere visum est, ut quoties nomina Profelyti Justitiæ, Libertini, Servi è Gentilibus in Judaismum cooptati & Profelyti domicili obvia inter legendum habeantur, minùs obscura sint ea nec de singulari personarum qualitate satis non liqueat. Quod ad Profelytum Justitiæ attinet; Quinque imprimis consideranda sunt heic Effectus ejusdem Initiationis. Judæi nominis acquisitio, Regeneratio, Juris Judaici seu prærogativæ Israëliticæ participatio, Originis atque Peregrinitatis, velur characteris perpetui ac indelebilis Retentio, & Conditio Posterorum. De Judæi nomine testimonium est sanè luculentum, in eo quod capite superius secundo assertur tum ex Josepho de Idumæis Profelytis factis, tum ex historia Estheris sacra. Idumæos, postquam in ritus Judæorum transierant, Judæos fuisse ait diserte Josephus¹. Ammonius autem, *ἐκλήθησαν ἰσραῆλαιοι*, nominabantur *Judei*. Et in Esthere^k מתידין à verbo יהידין quod *Judeum fieri de-*

^h Exod. 22.
20 LeGistic.
19. 33. Ibid.
Iarch. Et Si-
de Paulum
Fatum ad
locum mtrna-
que.

¹ Originum
lib. 13. cap. 17.
^k Cap. 8. 17.

notat, usurpatur pro eo quod est in vulgata, *secta eorum, religioni & ceremoniis jungebantur*, seu ut apud Hellenistas *circumcisi Judaizabant*, id est, Profelyti facti sunt. Uti etiam disertè ibi Salomon Jarchius, qui מתיהדים explicat per מתגיירים *Profelyti fiebant*, quem admodum & Paraphrastes Chaldaeus. Nomen item Judæi Profelyto cujuscunque gentis exteræ accessisse palàm memorat Dio¹. Et

¹ Hist. 37.

^m Placit. 18.
Hew. 3. rot.
21. in Arce
Londonensi.

ⁿ Advers. A-
pion. lib. 2.

^o Vide Epist.
ad Philip. 3.
Et ibi com-
mentar. Ad-
de l. Druf.
Observat. 4.
cap. 20.

^p Lib. de suc-
cessionibus in
bona cap. 26.

^q 2 Reg. 16. 6.

^r Sam. 23. 3.

^s Vide 2 Re-
gum 17. 18.

^t S. Hiero-
nym. in Osee
cap. 1. 5. & in
illa die, Et
lib. 2. in Esai-
am cap. 5.

^u vinea au-
tem Domini

^v 2 Reg. 18.
26. Et 28.

Regis tertii tabulis^m, Judæos quamplurimos Norwici puerum Anglicanum, Benedicti Physici filium, quem quinquennem circumciderant & profelytum fecerant, ex ædibus, ubi hospitio à muliercula Christiana exceptus est, vi rapere voluisse, sæpiùs in clamantes ipsum esse Judæum suum. Et signanter ad hanc rem Josephusⁿ, ubi de Profelytis justitiæ ex Mosis mente admittendis verba faciens, eum ait existimasse, & τὸ ἴδιον μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆ παροικέσει, ἔβισ εἶναι τὴν οὐκ ὀ-
νηται, non solum ex genere seu sanguine, verùm etiam ex singulari instituti vita electione nasci cognationem quandam. Quæ velutin

Judæi nomine indicatur. Unde distinctio illa Ebræorum ex Ebræis^o seu Judæorum omnino originariorum ab Ebræis seu Judæis qui sive ipsi primò accesserunt ad Judaismum sive è Profelytis Justis nati fuerunt. Alia de nomine hoc Profelytis indito alibi^p diximus. Sed advertendum, illud tum demùm coepisse Profelytis Justitiæ dari, postquam Ebræi, quotquot in terra Israelitica reliqui, Judæi generatim dicti. Nemo enim nescit antiquitùs gentem Ebræos & Israelitas dictam; nec Judæos alios præter Judæa tribales^q, nec Judæam aliam Territorii Israelitici partem præter portionem Judæa tribui assignatam primò denotasse. Quod sanè quamdiu obtinuit, non est cur

dubitemus, quin ut postea Judæi, ita tunc, sive Ebræi, sive Israelitæ nomen Profelyto Justitiæ tribueretur. Neque enim dissimilis tunc erat horum nominum ratio. Quemadmodum autem Tribus decem, post secessionem, nomine Israelis & domus Joseph, ita reliquæ binæ, Juda & Benjamin, Judæa nomine^r indigetær. Etiam & lingua harum Judaica^r dicta. Et post Tribuum decem captivitatem, cum aliæ præter binas illas (quibus tamen ex Tribubus, quæ asportær sunt, non pauci proculdubio sunt commixti^s; & de Levitis res est

mani-

manifestissima) in solo Israelitico non remanebant, dein quicquid ^{Videf. Dio-} gentis ibi supererat, seu illuc subinde revertebatur, Judæi ^{nys. Petavi-} nomen si- ^{um in Epi-} ve retinebat sive induebat, adeoque quicquid dein Profelytorum ^{pha. hares. 78.} Justitiæ Genti accessit eodem appellabatur. D. Hieronymus ^{x, Scissu-} ^{pag. 333.} *ra decem Tribuum à duabus, populo nomen (Judæorum) imposuit.* ^{Vide Pe-} Hinc obvium Judæorum nomen in Ezra, Nehemia, Esthere, Jere- ^{um de Repub-} mia libris Maccabaicis. Et ut Mordecai Bejamina inde Judæus ^{Hebraorum} nuncupatur, ita ceteri cujuscunque è Tribu fuerint in reliquiis illis. ^{lib. 1. cap. 10.} Post binarum autem Tribuum seu Judæorum, quos diximus, è capti- ^{Ludovic Cap-} vitate reditum, non solum Judæi inde dicti binarum illarum Tri- ^{pell. ad AB.} buum territoriorum ex Ebræis incolæ, verumetiam quotquot Ebræi ^{26. 7. Con-} sive Tribuum ceterarum, principum indultu, territorio possiderent ^{stantin. L'} sive alibi Babylone seu loco quovis alio dispergerentur. Unde etiam ^{Empereur. in} Terra sancta tota Judææ nomen induit. S. Hieronymus, ad illud ^{Baba Kama} *Isaïæ* ^{cap. 7. § 7.} ^{Et c.} *Visio quam vidit super Iudam & Jerusalem, Pro Iuda, inquit,* ^{In Iomam.} *in quo significantur due Tribus, LXX. & Theodotio posuere Iudæam,* ^{cap. 1.} *que totam terram duodecim Tribuum ostendit.* ^{Esther 2. 5.} ^{Cap. 1.} ^{Vide librū} Josephus autem, ^{de locis He-} ubi de Esdra & Nehemia populum reducem ad urbem templumque ^{braicis inter} ^{D. Hierony-} instaurandum hortantibus agit ^{mi edicium,} *ἡ Ἰουδαία, αὐτὸ τὸ ὄνομα ἐξ ἧς ἡμέρας ἀνέβησαν ἐκ Βαβυλῶν,* ^{in Verb. Iu-} ^{da.} *ὅπου τὸ Ἰούδα Φυλῆς, ἧς πρώτης ἐλθούσης εἰς ἐκείνας τὰς τόπους, αὐτὸ τὸ* ^{Orig. in. lib.} *ἡ ἡχώρα τὴν προσήγοιαν μετελάβοντο, Et Iudæi ad opus se accinge-* ^{11. cap. 5. Vi-} ^{desis 16. Ca-} *bant. Vocabantur autem, hoc nomine, ex illa die, quâ ascenderunt* ^{sanctonum E-} *è Babylone, à Tribu scilicet Iuda, quæ cum prima in locos illos perve-* ^{xerit. 1. Ad} *nerit, tum ipsis tum regioni hujusmodi appellatio indita est.* ^{Apparatum} ^{Annal Ba-} ^{ron. s. 3.} Nempè ^{Apparatum} à nomine Judæorum (quod tam apud Josephum, quàm in sacris li- ^{Annal Ba-} ^{ron. s. 3.} teris, binis illis Tribubus & qui eis ex aliis commisti sunt ante etiam ^{s. Ambros.} tribuitur) post reditum è captivitate, non modo territorii Tribus ^{in Epist. ad} ^{Rom. cap. 1.} Judæ ac Benjamiticæ incolæ, sed etiam in ceterorum agris sedes ha- ^{Et videfis} ^{Perr. Abelar-} ^{dum. Sed Et} ^{adde S. Am-} ^{brof. lib. 4. de} ^{Sacramentis} ^{cap. 3.} bentes qualescunque atque undecunque illuc confluentes Ebræi, ^{cap. 3.} uti etiam ipsa Terra promissa, denominabantur. Sunt ^c qui à tem- ^{cap. 3.} pore Judæ Maccabæi Judæos dici cœpisse scripserunt. Sed hallucinatio est manifesta. Certè invaluit etiam apud Paganos opinio, ^{cap. 3.} Iudæi omnes Judæos à Judæ patriarchæ non solum nomine, sed

^a *Histor. 36.* & ævo sic dictos. Justinus historicus ^d; *Populum in decem regna divisum filiis tradidit, omnesque ex nomine Iuda, qui post divisionem decesserat, Iudæos appellavit, colique ejus memoriam ab omnibus jusfit.* De Jacobo loquitur. Ad singularem autem tum vetustatem tum dignitatem hujus nominis spectant etiam, quæ crebrò apud scriptores occurrunt de sacræ illius prophetiæ, seu Jacobi verborum sensu; *Non auferetur sceptrum de Iuda, &c.* Christiani scriptores, iique doctissimi nec pauci, ea de re passim leguntur. Et sententias etiam Magistrorum exhibet Manassè Ben Israel ^f, quem vide. Summa verò est, à Juda quidem patriarcha, velut ab ipsa origine, sumptum esse Judæorum nomen ^g, quatenus scilicet ab eo denominata est illustrior illa Tribus, quæ Genti postmodum nomen dedit. Sed ævo ejus multà, ut dictum est, esse illud recentius. Tametsi per prolepsin subinde etiam Mosis Tempori à scriptoribus ^h tribuatur. Quemadmodum autem novum sic nomen Profelyto accessit, ita etiam Natales planè novi. Adco ut simulac initiabatur, Regeneratus haberetur. Non semel Talmudici ⁱ, *ר שנתגייר כקטן שנולד דמי, Profelytus, ex quo Profelytus, velut infans, qui recens nascitur, habetur*, idque perinde ac si ipse ex nova aliqua matre renasceretur. Unde evenit, ut nulla dein ei restaret pristina cognatio seu sanguinis relatio, nec fratrem, sororem, patrem, matrem, liberos antè genitos omninò in suis haberet. Nomina hæc, etiamsi naturalia, esse desiere. Quin si pater, mater, filius, frater simul fierent Profelyti, nulla prorsus restabat cognatio seu sanguinis inter eos relatio. Et pro regula habetur; *כל שאר בשר שהיו לו כשהוא גוי אינו שאר בשר* *Quisquis Profelyto consanguineus erat, dum fuit Gentilis, consanguineus plane jam non est.* Nempe velut jam primò creatus aut è cælo lapsus omninò novus homo fiebat consanguinitate pristina non minùs ac Gentilismo prorsus exutus. Unde nec ex jure sanguinis pristini ei succedere quis potuit, ut alibi ^k ostendimus. Instar ferè erat apud Ebræos eorum qui Athenis à peste convalescentes *ἀγνόησαν σφᾶς π αὐτῶς κ τῆς ἄτης* *Neque ipsi se noverunt nec propinquos*, ut ait Thucydides ^l. Habebatur quidem in Jure Attico ^m Regeneratio quædam. Atque in Cæsareo habetur; quando nempe servus non solum manumissus

^c *Genes. cap. 49. 10.*

ⁱ *In Concilio a. 1000, ad Gen. quest. 65.*

^b *Epiphanius hares. 8. Justin. Martyr. Apolog. 2. Euseb. Prap. Ev. ang. lib. 7. c. 6.*

^h *Euseb. ibid. cap. 8. &c.*

^g *Gemas. Babylon. ad tit. Iabimoth c. 2. fol. 22. a.*

^f *cap. 11. fol. 97. b. Maimon. halach. Iebom Wechalitza cap. 1.*

^e *Ifuria cap. 14. Moses Misorz. prac. affirm. 51.*

^d *fol. 135. col. 4. Shukan Aruch lib. A. bea hazzer c. 157. sic. 3.*

^k *De successibus in bona cap. 26.*

^l *Lib. 2. Galen. lib. de Symptom. diff. cap. 3.*

^m *Vide Ios. Scalig. in Festum, Verb. Postliminiu.*

fruitur

fruitur ac Libertinitate, sed etiam *naturalibus*ⁿ restituitur in quibus ^{° L. 2. D. de} *initio omnes homines fuerunt, non in quibus ipse nascitur, cum ser-* ^{Natalibus} *uus natus esset.* Id est, plenâ donatur ingenuitate, adeo ut natales si- ^{restituendis.} mul & mater, quæ ancilla erat, adeoque ipse, jam pro ingenuis civili-
tèr habeantur. Atque ita ingenuitate donare, dicitur in Novellis^o, ^{Novell. 12.} ^{cap. 11. &} ^{Nov. 78. cap.} ^{1, 2. & 5.}

Regenerare. Sed in regeneratione hujusmodi natalium regenerati
conditio tantùm ex autoritate principali mutata est. Profelytus verò
Justitiæ sic regenerabatur, ut nec pro antea omninò nato deinceps su-
meretur. Hinc erat quod cū Nicodemus mirabatur Jesum Christum
dixisse, *Oportet vos nasci denuò*^p, instaretque quæritans, *Quomodo*^p ^{D. Iohann.} ^{3: 7.}
possunt hæc fieri, respondit Iesus & dixit ei, Tu es διδάσκαλος &

ισαηλ, Magister Israelis, seu Magister in Israel, ut vulgata, & hæc
ignoras? Etenim Regenerationis notio (tametsi de eâ quæ Spiritu
fit, non solum aquâ, loqueretur Christus) in Ebraorum de Profelytis

Justitiæ initiandis disciplina ac moribus, quos mirum est Nicode-
mum non agnovisse, erat minimè obscura. Sed ea de re & quæ con-
sequuntur plura libro quinto, ubi de Profelytorum, Libertinorum,
aliorum conjugii agimus. Hæc tantùm adjicimus, stupendam,
quæ jam memorata est, regenerationem doctrinæ cuidam de ani-
mabus Profelytorum in reconditori eorum philosophiâ repertæ
adeo esse consonam, ut ex hac illam de novis planè natalibus aut ex
illa hanc ortam esse sive pendere non immeritò forsân suspicandum.

Nimirum animas, aiunt Cabalistsæ^q, sive singulares, sive è massa, ut ^{Apud Fra-} ^{trem Arch-} ^{angelum in} ^{Dogmat. Ca-} ^{balistic. 43.}
loquuntur, ideali educendas innumeras semper existere; atque ex
hisce in corpora humana seu embryones immisissis fieri homines;
instar fermè Platonicorum. Corpus autem humanum esse mate-

riem, Animam formam hominis, ut Physici alii, secundum quos
etiam ipsi formam esse scribunt ^{R. Aben.} ^{Tybbon in} ^{Ruach ha-} ^{chen cap. 8.}
הדבר המצוי לאור היות החומר אשר בו מצינו
אשר בו היה ובו נתעצם ר"ל שבעצם שלם ונכרל בו מעצם

אחר *Rem que educit in lucem ipsam materia essentiam, qua ex ea*
est id quod est, & perfecta efficitur substantia, & ab alia substantia
eâ distinguitur. Jam verò sicut in Embryonem animam, quâ ho-
mo fit, è coelo delabi aiunt, ita etiam Profelytum quemlibet Justi-
tiæ, novam statim ipsoque eodem, quo fit momento, animam,

priore

priore quæ corpus in Gentilismo occupaverat sive evanescente si-
ve redeunte, immiffam cœlitus afferunt. Quin & commentum
hanc ad rem habent de, nescio, quali animarum generatione, quæ
omnes in Profelytos novos illabantur. In celebri illo Codice quem
Zohar nuncupant etiam & רמ"ל Rabbi Shimeon Ben Jochai, qui sub
Adriani tempora vivere desiit Magister illustris, velut auctori alii, alii

¹ R. Gedalia
in Shalthe-
leth fol. 31. b.

discipulis ^f ejus tribuunt (ut Cabalisticæ doctrinæ præoptuarium sum-
mum) memorantur quatuor in mundo superiori seu regione cœle-
sti, היכלין Palatia quæ vocantur בושחות *Palatia filia-
rum seu puellarum confidentium.* Primum tribuitur Batheæ filiz

² Exod. 2. 5.

Pharaonis; ita eam vocitant, quæ Mosem ^t educavit, Josepho ^u

³ Archaeolop.
lib. 2. cap. 5.

Thermuthin dictam. Secundum Særachæ filiz ^x Afer. Tertium
Jochabedæ matri Mosi ^y; Quartum denique Deborahæ ^z. Cum hisce

⁴ Numer. 26.

singulis, aiunt Cabalisticæ, velut palationum præsidibus, adesse innu-
meras alias sanctas animas, atque eis, tanquam conjugio, virorum

46.

⁵ Exod. 6. 20.

etiam sanctorum animas copulari. Addunt, ut in conjugiiis hujus
mundi seu terrestribus, corpora corporibus junguntur, ita in al-

⁶ Indic. 4. 4.

terius illius seu cœlestibus conjugiiis esse אנשמתא דנשמתא
אנשמתא דנשמתא בנשמתא נהורא בנהורא
Conjunctionem animarum cum anima-

⁷ Zohar, in
Midbar, fol.
167. & 168.
Mantuz.

bus, Luminis cum Lumine. Et demùm, ut rem absolvant, subjiciunt ⁸,
זווגא דדהווא עלמא אתעביד איבא יתיר מאיבא דאתעביד בהאי
עלמא בזווגא דלהון דדהווא עלמא בתאובתא דלהון כחדא כד
שטרבקן נשמתין דא עבדי דא עבדי איבין נפקי נהורין מניהו ואתעבדי
הגין ואינון נשמתין לגיורין דמתגיירין וכל הני עיליין להיכלא דא וכד
הגיירא גיורא חדא פרחא מההווא היכלא נשמתא ועאלת תחות
רפחא דשכנתא ונשקת לא לה בגין דאיהי איבא דצדיקיא ומשדרת
לה לגו ההווא גיורא ושראת ביה ומהווא זמנא אקרי גר צדק
*Conju-
gium illius (cœlestis) mundi facit fructum præstantiorem fructu eo,
quem facit conjugium hujus (terresttris) mundi. In conjugiiis illius mun-
di, cum mutuâ dilectione anima invicem junguntur fructum fa-
ciunt, ac producuntur Lumina, è quibus fiunt (velut) Lucerna, que
sunt anima eorum, qui fiunt Profelyti. Ha omnes in palatium il-
lud (ad quod attinent animæ, è quibus prodeunt) ascendunt. Et
quamprimùm fit Profelytus, volat ex eo palatio anima, & subit ala
Divina*

Divina Majestatis, quae eam osculatur, eo quod est fructus Iustorum, atque eam mittit in corpus Profelyti, in quo manet. Ab eo igitur tempore vocatur Profelytus Iustus seu Iustitia. Ita legitur in Zoar.

Et pro more Magistrorum, qui sacri sermonis loca ad commenta sua qualiacunque, sive stabilienda, sive ornanda ambitiosius afferre solent, adtextitur heic illud Salomonis, *Fructus justus, arbor vite.* מִדֵּי אֵילֵי חַיִּים אֵילֵי חַיִּים אֵילֵי חַיִּים *Quid arbor vite? proventus animarum.*

Inde ferè hæc transtulit Rabbi Israel Ben Moses in libellum suum ^b תּוֹמִים יְחִידִי seu *Perfecta simul* dictum, quem etiam Latinè edidit ^b Cap. 21. jam pridem Josephus Voisinius Gallus & *Disputationem Cabalisticam de anima* non immeritò nuncupavit. Rescissis heic de animarum generatione nugis (quibus vix impares sunt Platoniorum aliquor) illud animadvertatur, voluisse eos animas in coelo, antequam in humana corpora infundantur ^c creari, atq; novam in Profelytum

quemlibet, quam primùm factus esset, animam adeoq; novam formam coelitus illabi solere. Certè ita planè novus homo dicendus erat, atque pristinam qualemcunque cognationem exuisse, utpote velut infans in utero matris novæ denuò conceptus atque renatus.

Enimvero quis non anima, inquit Tertullianus ^d, *dabit summam omnem cujus nomine totius hominis mentio titulata est. Quantas animas pasco, aut dives.* Et frequentissimus est in linguis Orientalibus usus פְּשָׁוָה seu *Anima* pro ipsa persona. Nova, secundum ipsos, anima ipse erat Profelytus, nulla corporis solius seu materiæ habitâ, in cognatione seu natalibus discernendis, ratione. Quoniam quicquid omninò erat Profelytus, ex ipsa forma solummodò seu anima id, uti quisque alius, erat. Juxta fere illud Pythagoræ ^e,

*Ipse ego (nam memini) Trojani tempore belli
Panthoides Euphorbus eram; ----*

ex Metempsychosis doctrina dictum. Diversa fuisse sibi & Euphorbo corpora non dubitavit, uti & Æthalidi ^f, Pyrrho piscatori, Hermitimo, quos omnes se antea fuisse etiam asserbat. Sed ex eadem ipsa anima in hosce universos ac demum in seipsum, dum in utero matris Embryo erat, transmigrante, nulla corporis ratione habitâ, fuisse se illos pronuntiavit. Aufonius ^g,

^c Vide Menassch Ben Israel lib. de Creatione problem. 15. & 16.

^d Lib. de Anima cap. 13. sic fere Epiphanius in Ancorato, nō semel, alii.

^e Apud Ovid. Metamorph. lib. 15.

^f Tertullian. de Anima c. 28.

^g Epist. 25.

--- Sic fama renatum

Pythagoram docuisse refert ---

Et fingatur certe in recidivatu illo animarum, quem ipse affirmavit, revolubili (ut Tertulliano nuncupatur) animam novam quacum natus non est ei illapsam esse, dum in subterraneo latuit mortuus, ut post septennium revivisceret. Ita expressissimum renati (juxta commentum jam dictum) Profelyti exemplum in eo haberemus, quantum ad pristinam cognationem ac natales novos attinet. Etiam & Euphorbus fuisse & Pythagoras ipse ita desierat, adeoque nec parentum filius (quod nomen ex primis natalibus anima que corpori ante conjuncta pendet) erat dein dicendus. Sed ex novæ animæ, id est, novæ omninò formæ accessione, novus homo atq; denuò renatus sine parentibus. Fuere etiam inter Ebræos, qui Metempsychosin seu transanimationem, qualem ferme Pythagoræi, admittebant. Ea an huc attinuerit nescio. Solas autem piorum animas ita transire volebant illi, ut memorat Josephus^h. Participatio Juris Judaici seu Israeliticæ prærogativæ, quâ gaudebant Profelyti iustitiæ, in eo cernitur, quod habetur in lege sacraⁱ כְּכֹסֵף כֹּנֵן Sic vobis sic Profelyto. Unde Talmudici passim aiunt^k, Profelytum ejusmodi fuisse כֹּסֵף כֹּנֵן וְיִשְׂרָאֵלִי Velut Israelitam respectu omnimodo, & Philo^l cum originariis fuisse scribit Profelytis ἰσοτιμίαν seu parem conditionem, atq; alienigenas, qui Judaismum ampelesterentur ab eis ἐχ' ἡθῶν^m ἢ ἰδίῳ νόμῳ Non minus atque suos cives æstimari. Sed hæc temperanda sunt, atque juxta majorum disciplinam non sine distinctione sumenda. Nimirum in Jure Israelitico alia fuere, quæ ad vitæ rationem in officiis, juxta Mosæica præscripta, tum erga Deum O.M. tum erga proximum Præstandis instituendam, alia quæ ad Magistratus & Præfecturas capeffendas gerendasque, & Connubia quædam ineunda spectabant: Prioris quæ fuere generis non minus ad Profelytum iustitiæ, quàm ad Israelitam originarium attinere. Quod tamen sic temperandum, ut Sacrorum formulis à Numine datis, quibus quidpiam occurrit, quod originarios signatius denotet, minimè uterentur Profelyti iustitiæ, nec ad ejusmodi Sacra præstanda obligarentur. Etenim in legeⁿ præscripta est Confessionis seu Professionis Decimandi, (quam

^h Halof. lib. 2. cap. 7.

ⁱ Numer. 15. 15. adde Lev. 19. 33.

^k Gemar. Babylon. ad 111. Tabimoth c. 8. fol. 77. a. Maimon. h. al. Ifuri bia cap. 12. C. c.

^l Lib de Monarchia.

^m De Leg. ad C. i. i. m.

ⁿ Dent. 26. 13.

di, (quam מעשר וירוי *Professionem decima* nuncupant) formula anno quarto festique Paschalis die postremo post pauperum decimas poluctas adhibenda. In ea habentur verba illa; *benedic populo tuo Israel, atque terra, quam dedisti nobis, sicut jurasti patribus nostris; Quæ adeo singularia habita sunt Israelitis, ut ad Profelytos idè formula illa neutiquam omninò attineret.* Maimonides^o ex mente^o & moribus^p majorum, ישראל וממזרים מתודים אבל לא גרים ועבדים משוחררים מפני שאין להם חלק בארץ דרי הוא אומר כאשר נשבעת לאבותינו כהנים ולוים מתודים שאף על פי שלא נטלו חלק בארץ יש להם ערי מנט *Israélite & Mamzeres Professione illa utuntur. Neutiquam verò Profelyti aut Libertini. Quoniam eis fors non est in Terra sancta* (juxta Professionis scilicet sensum) *nam dicitur, sicut jurasti patribus nostris, Sacerdotes autem & Levita eadem pariter utuntur professione. Nam tamen si sortem seu partem sibi in terra Sancta* (ut tribus ceteræ) *non habebant, erant nihilominus illis Vrbes & prædiola⁹ Suburbana.* De aliis aliquot parilis ratio. Adhibito autem hujusmodi temperamento, Prioris generis res intelligi volunt, quoties Originariorum & Profelytorum conditionis paritas innuitur. Quod de eis, quæ sunt generis Secundi, non dicendum. Nam à Magistratibus & Præfecturis tam civilibus omnimodis, quàm Castrensibus regulariter^r ex jure arcebantur Profelyti hujusmodi, velut neutiquam, ex ipsa Legis Sacræ mente, idonei. Quod fufius ostenditur in sequentibus. Profelytarum item connubia Sacerdotibus interdicta esse alibi^f monstravimus, quæ tamen Israelitis originariis permiffa. Alia etiam Profelytis permiffa esse conjugia, quæ illis verita, nec par Profelytorum omnium in re connubiali jus fuisse inferius libro docetur quinto. Quod ad Peregrinitatis seu Originis, velut characteris perpetui ac indelebilis heic Retentionem spectat; tamen si Gentilis, quam primùm factus est Profelytus Justitiæ, Judæus dicebatur, adeo ut non solum jam Religionis Judaicæ sodalities, Gentilismo renuntiato, immisceretur, verùm etiam alius patriæ nomen sibi sic regeneratus indueret, ita nihilominus semper retinuit גר seu *Profelyti* aut *advenæ* etiam nomen, ut ab originariis perpetuò etiam inde distingueretur. Nec sanè Judæi

Halach. Maigsher Shenicap. 11. Misn. 10. Maigsher Shenicaps. 5. 15.

⁹ *Numer. 33.*

² *Misn. 115. Sanhedrin cap. 4. Maimonid. Halach Sanhedrin c. 2. & 11. halach. Melacim c.*

¹ *alispasim. De successione in Pontificatum Ebraorum lib. 2. cap. 2.*

¹ Ad Philip.
cap. 3. 5.

in illo nomen aliud innuit quam id quod est Judæus ex Peregrinis seu Profelytis, non Judæus simpliciter, seu Judæus civiliter ex Judæis, aut Ebræus ex Ebræis, ut se vocavit D. Paulus¹. Et tamen in קהל ישראל *Cætu* seu *Ecclesiam Israelitarum* seu *originariorum* ingrediebatur (ut solennis erat locutio) Profelytus, nihilominus ea multis nominibus sanctior atque alia semper habebatur, etiam & fuit, à קהל גרים *cætu* seu *universitate Profelytorum* seorsim sumpta. Id quod aliter sane se habere nequivisse liquet etiam ex eo, quod jam dictum est de eis à Dignitatibus, Magistratibus & Præfecturis arcendis, atque Connubiis aliquot eis interdictis, quæ Originariis permiffa, aliisque eis permiffis quæ vetita Originariis. Nam à Peregrinitate perpetuò retenta & Originis exteræ non delctæ ratione hoc discrimen. Finge Romanæ Ecclesiæ sacris initiatos quosque externos neque ex Romanis familiis oriundos dici ex more Romanos, nec tamen in urbe seu regionibus suburbicariis dignitatum seu munium capessendorum jus illis permitti. Alia aliquot peregrinæ originis nomine eis denegari. Pleraque interim ibi concedi. Ipsissimum sic haberetur Profelytorum Justitiæ apud Judæos exemplum seu specimen. Denominarentur quidem illi à Roma, quam velut novam etiam sic induissent patriam, quatenus scilicet ex initiatione Romani sic fierent ac quam plurimis, quâ Numen, quâ Hominem spectarent, privilegiis novisque sibi iuris generibus in territorio Romano gauderent. At verò quia alia originariis permiffa (juxta quod diximus) eis sic negarentur, idque ex eo quod è Peregrinis essent, necessum foret, ut perpetuâ Peregrinitatis discriminarentur notâ. Nimirum ut nunquam nō haberentur quidem Romani, sed nihilominus ex peregrinis seu peregrini ac homines novi, qui Romanum induissent nomen; non verò civitate plenè essent, sed quadamtenus tantum donati. Adeo ut Profelyti hi, retentæ peregrinitatis hujusmodi nomine, iæstær fermè essent Cumanorum, Accerranorum, Atellanorum, qui ea conditione olim Cives Romani erant², ut semper Rempublicam separatim à populo Romano haberent, & in legione mererent, sed dignitates non caperent, seu municipum quibus jus civitatis honorarium³, sed sine suffragii aut magistratuum capessendo-

¹ Festus in
Municeps.

² Appell. Nob.
Attic. lib. 16.

cap. 13.

sendorum jure. Adeò ut juxta Aristotelem^y, cui Civis εὐδαίμων τῶν ἰσθμίων *Politic. 3. c.*
ἀλλὰ οὐδεὶς μάλλον ἢ τῶν μετὰ τὴν κερμαίων καὶ ἀρχῶν nulla re alia magis *1. c. 3.*
gis explicari desinirique potest quam Induciorum & magistratum
communione, Profelytus Justitiæ, utcunque novato patriæ nomine
 Judæus diceretur, non tam quidem Civis Judaicus simpliciter cen-
 sendus esset, quam Peregrinus semper cui jura quamplurima inter
 Cives. Ceterum, quod obiter non prætereundum, ex eo quod
 jam dictum est de Judæi nomine adquisito, Pristina ex Regeneratio-
 ne Cognatione omnimoda Deleta & Peregrinitate nihilominus
 Retenta, ritè sumendum est illud Taciti^z, cui Profelyti Justitiæ rectè *Histor. 5.*
 dicuntur transgressi in morem Judæorum. De quibus inquit, *nec*
quidquam prius imbuuntur, quam contemnere Deos, exuere pa-
triam, Parentes, liberos, fratres, vilia habere. Horum demum
 Posterii, quotquot ex Parentibus utrisque profelytis geniti eadem
 cum parentibus perpetuò conditione fuere. Neque magis aut aliter
 Cives Israelitici erant, quam parentes ipsi seu qui primò sunt initiati.
 Exemplum fermè est in legibus moribusque Hispanorum de Mahu-
 medanis ac Judæis, qui Christianismo nomina dederunt eorumque
 posteris. Peregrinitatem enim tam hi, quam illi ejusmodi semper
 retinent, ut à dignitatibus officiiisque civilibus non paucis, idque ori-
 ginis seu status pristini unde exhibant nomine, arceantur. Ut fufius
 videre est apud Ludovicum à Peguera^a, Joannem Escobarum^b, a *Decif. Crimi-*
 lios Hispaniæ Jurisconsultos. Sed verò, non aliter atque Israelitæ *nal. 13.*
 ipsi, filii Profelytorum circumcidendi tantum erant, nec quemad- *Tract. de*
 modum parentes sive illi sive filia baptizandæ. *Puritate &*
Nobilitate.
probanda
part. 1.
Quest. 1. c. 2.
 solennis Profelyti baptismus ille iterandus erat; nec in ipso, qui pri-
 mò baptizatus, (tametsi apostata factus in ritus Judaicos rediret,) *Quæst. 1. c. 2.*
 nec in posteris. Et patris conditionem sequebatur proles ex foemin-
 nis, quarum conjugia Profelytis hujusmodi jure permiffa sunt, à
 Profelyto suscepta, extra quam ubi ex Israelitide eorum aliquis pro-
 lem genuisset. Ea enim matris, ob gentis dignitatem, sequebatur
 conditionem, & civis optima lege erat Judaicus. Profelyti autem
 filius ex foemina Gentili susceptus planè Gentilis censebatur, ut ex
 Ancillanatus, Servus. Horum enim nuptiæ ei, ut in sequentibus

de alijs fratru uxore seu de e' usce concubitu fratres ejusmodi teneri^h volunt. Sed hæc ad Effectus Secundi heic generis, qui suis sparsim occurrunt infra locis, potiùs spectant. Et de Profelytorum Justitiæ eorumque posterorum Qualitate, ac Conditione hoc in loco hæc sufficient.

^h Maimonid.
hal. Ifuri bis
cap. 14. Shub-
can Aruch
lib. Iore Den
cap. 209. §.
4

C A P. V.

De Libertinorum eorumque posterorum Qualitate & Conditione. Libertini generis Judæi apud Tacitum quoniam fuerint. Synagoga Libertinorum in Apostolorum Actis. De Servorum Iudaismo, citra manumissionem, initiatorum, item Profelytorum domicili, uti & qui horum seculis recentioribus instar fuere, Conditione & qualitate. Gentilium omnimodorum consuetudine Ebrai, seculis recentioribus cum sui satis juris non erant, ipsi sibi interdixere. Jus & Mores ea de re varii, pro locorum ac ætatum diversitate. De Samaritanis. Publicani nomen unde adeo invisum. Titulus olim singularis in Talmude Hierosolymitano, De Profelytis.

EX eis quæ de Profelytis Justitiæ capite ostenduntur proximè superiori, difficile non est Qualitatem & Conditionem Libertinorum pariter ediscere. Præter ipsum Libertini nomen, ovum non ovo similis quàm in cunctis Libertinus Profelyto. Omnia de Judæi nominis acquisitione, Regeneratione adeoque cognatione pristina deleta, Juris Judaici participatione, Peregrinitatis retentione & Conditione posterorum jam antè dicta, in eundem similiter ad amissim conveniunt. Adcò ut reverà Libertinus in Iudaismum cooptatus, id est, ut monstratum est, in ipso cooptationis actu Libertinitate donatus, undiquaque ejusdem esset Conditionis & Qualitatis cum Profelyto Justitiæ, qui tempore cooptationis è Gentilismo in Iudaismum erat ingentus seu liber. Qui primò manumissus etiam, & postmodùm circumcisus & baptizatus erat, Profelytus Justitiæ non Libertinus dicendus. Quoniam autem in ipso actu transitionis in Iudaismum, Servus baptizatus לעם בן חורין in nomen Ingenui seu liberi seu לשם גירות in nomen Profelytismi libertatem necessariò ex more majorum consequeretur, idcò in pristinae conditionis seu Servitutis memoriam, Libertini seu libertate donati nomen retinuit ipse posterique ejus, quem-

quemadmodum origine Liber seu Profelytus Justitiæ nomen, ut dictum est, Profelyti in Peregrinitatis, quam nec toram exuerat, memoriam. Ita nomine tantum hi discriminantur. Et solenne est Tal-

¹ Maimonid. mudicis גרים ומשחררים Profelytos & Libertinos & שנתגיררו רים שנתחררו
halach. Hurri ויעבדים שנשתחררו Profelytos, qui profelytantur (verbo venia detur)
Bia cap. 13. & Servos, qui libertate donantur seu Libertinos modo, quem indi-
² 14. Mis- cavinus, factos conjungere velut par cui jus non omninò diversum,
na tit. labi- tametsi nomine ita discreparent. Occurrunt quidem apud scripto-
moth cap. 8. res, Judæi Libertini generis, quod nomen aliud omninò, si notio-
&c. nam spectes, ab eo quod jam tractamus significat; licet veri sit satis

³ Annal. 2.

Actum & de sacris Ægyptiis (sub Tiberio) Iudaicisque pellendis factumque patrum consultum, ut quatuor millia Libertini generis ea superstitione infecta, que idonea atas, in insulam Sardiniam veherentur coercendis illic Latrocinii, & si ob gravitatem cæli interiissent, vile damnum: ceteri cederent Italia, nisi certam ante diem profanos ritus exuissent. Quatuor hæc millia Judæos expressim vocat Josephus!

⁴ Origin. lib. 18. cap. 5.

⁵ Lib. 3. cap. 36.

Et eadem de re Suetonius ^m, Iudaorum juventutem, per speciem Sacramenti in provincias gravioris cæli distribuit (Tiberius) reliquos Gentis ejusdem vel similia sectantes urbe submovit, sub pena perpetua servitutis, nisi obtemperassent. De Ægyptiis sic distributis nihil ait. Adeo manifestum sit, Tacitum loqui tantum de Judæis Libertini generis, quanquam verba ejus simpliciter sumta Ægyptios pariter atque Judæos respicere forsàn videantur. Sed verò hi universi posteri fuere Judæorum bello Pompeiano in Judæa sub annum ante octogesimum ac postea in Sosiano sub Augusto Cæsare aliâque captorum, qui in servitutem abducti dein à Romanis dominis libertate donati sunt, atque ita Libertini Romani facti. Unde Libertini generis dicti, quâ jura Manumissionis Romana nomen illud spectat, non omninò quâ Manumissionem ex Jure, quod antea explicatum est, Gentium Judæis in usu. Ita in hisce esse potuere, & vix dubitandum est, quin sanè fuerint, tam Profelyti Justitiæ atque Libertini, quales ex jure hoc Gentium descripsimus, quàm Judæi Originarii. Nam

iii. Nam omnes pariter Judæorum nomine veniunt, ut ostensum est, & non minùs ex illis, quàm ex his captivos è Judæa bello captos, atque abductos est existimandum. Ita autem se rem habuisse satis discimus ex Philone, ubi de regione Transiberina Judæorum sedibus Augusti indultu assignata verba faciens ^{ῥωμαῖοι ᾗ}, inquit, ^{ἡσπι οἱ πλείους ἀπελευθερωθέντες. ἀρχιμάλωπι γὰρ ἀχθέντες εἰς ἰταλίου ὑπὸ τῶν κησσιμῶν ἠλευθερώθησαν, εἶδεν τῶν πατέρων παρεχόμενοι βιαθέντες,} *Romani verò erant eorum plerique quibus libertus donata, seu Libertini. Nam bello capti & in Italiam abducti à dominis sunt manumissi, nec ritus patrios violare coacti.* Sensus ab interprete Philonis curtè nimis redditur. Nec Romanorum aut Italiæ apud illum mentio. Hi igitur Judæi etiam Romani fuerunt Cives; id est, Libertini optima lege facti. Quorsum aliàs à Philone signantiùs dicti Romani? Et civem Romanum simul & optima lege Judæum, etiam extra territorium Judaicum natum, quempiam esse potuisse manifestum est ex D. Pauli exemplo; qui ex Ebræis. Nam is Tarso Ciliciæ^o natus & Judæus erat & civis Romanus. Quod verò ad Libertinos hosce spectat; scimus quidem ex jure Cæsareo vetustiori Libertinos fuisse alios qui aut^p testamento aut in Ecclesia seu concione (æde sacra volunt aliqui) aut ante Consulem manumitterentur, alios qui per Epistolam, aut inter amicos, aut convivii adhibitione, alios qui quovismodo manumissi sunt, postquam poenæ infamiam insigniorem subierant. Secundum & tertium Genus Latini & Dedititii nuncupabantur, nec civitate fruebantur. Genus autem primum Cives erant Romani seu Quirites quales una vertigo, ut est apud Persium^o fecit. Atque illis eadem competeat libertas, quam habebat manumissor, nisi quòd scilicet Libertinus esset, qui manumittebatur, licet manumissor esset Ingenuus, ut loquitur Justinianus, qui discrimen illud Libertinorum sustulit^r, atque omnes pariter civitate donatos voluit. Generis igitur Libertini quod Romani juris erat, non omninò quod Judaici, Judæi sic apud Tacitum denotati sunt censendi. Id est, Judæorum, Profelytorum & Libertinorum, qui juxta mores & ritus Judaicos superius ostensos facti, in servitutem postea à Romanis

^{Lib. de Legatione ad Casum.}

^{Ab. Apost. 22. 3. & 27.}

^{P. Gaius Inst. tit. 1.}

^{Satyr. 5.}

^{L. Pnic. C. tit. de Dedititia lib. toll. & C. tit. de Latina lib. tit. & Instit. tit. de Libertinis §. Libertinorum.}

Y manis

manis redacti sunt, posteritas. Qualis quidem Servitus, aut Libertinitas Romana obstare nequibat, quo minùs, quia Judaicam rempublicam spectabant, pristino nomine & conditione pristina, profus etiam absque postliminio frui possent. Utrum Libertinorum huiusmodi Romanorum in patriam reducum, an Judaicorum, qui nomen scilicet illud ex ipsa è servitute in Judaismum simul & libertatem cooptatione jam ostensa nacti fuerant, Synagoga illa in Novo federememorata conflaretur, viderint acutiores. Verba sunt,

¹ *AB. A. 98.* surrexerunt autem quidam ἐκ τῆς συναγωγῆς τῆς λεγομένης Λιβερτινῶν, &c. Ex synagoga qua appellatur Libertinorum & Cyrenensium & Alexandrinorum, & eorum, qui erant è Cilicia & Asia disputantes cum Stephano. Non nescimus, inter veteres non deesse, qui Libertinorum nomen ibi sumant pro eo quod regionem¹, Gentem seu populum pariter ut cætera quæ sequuntur, significet; id est, Judæos dispersionum, ex gente seu populo sic dicto apud quem nati sunt, atque unde in terram sanctam velut reduces confluxerant, pro more denominatos. Et Suidas, Λιβερτινοί, ὄνομα ἔθους, Libertinus, ait, *Gentis nomen esse*. Quin & ecclesia Libertinensis in Africa habetur in Collatione Carthaginensi. Quin ex Ægypto nomen hoc, qua sectam, nescio, quam designet, petitur ab aliis. Atque ab aliis

² *Glossa In-
terlinearis.*

³ *Th. Beza,
Cornelius à
Lapide, L. Lo-
rinus, Ludov-
vicus de
Dicu &c. in
AB. 6.*

⁴ *Homil. 15.
in AB.*

aliter. Sunt verò interea non pauci ex doctissimis⁴ qui de Libertini generis Judæis, qua libertate utcunque donatos verbum illud è Latino in sermonem Hellenisticum receptum atque tum Syro, tum ab Arabe retentum indicat, locum interpretantur, Chrysofostomum⁵ secuti, cui Romanorum ἀπελευθεροί Libertini vocantur, qui eo heic fruuntur nomine. De vocabuli notione, qualibertatem nuper acquisitam complectitur, assensum libentissimè præbeo. At verò an non potius Libertinorum sic ex Jure Ebraico juxta jam narrata dictorum, id est משררות seu qui è servitute in libertatem ac Judaismum migrarent, quàm eorum qui ex Jure tantùm Romano sic dicebantur, notio eo in loco obtinere debeat, subdubito. Certè id quod apud Tacitum de juventute Judaica generis Libertini in Sardiniam à Tiberio missa habetur, spectat ad annum, quo Marcus Silanus & Lucius Norbanus fuere Consules seu decimum nonum, juxta vulgi

compu-

computum, à Christi natalibus annum. Et sub annum inde quin-
 tumdecimum, seu sub Stephani martyrium manifestum est, Syna-
 gogam hanc, neq; tunc primùm ut videtur, Hierosolymis floruisse.
 Ita incongruum non est de Libertini juxta jura Romana generis so-
 dalitio aliquo synagogam illam intelligere. Nec sanè rationi dis-
 fidet, si de Libertinis juxta ritus Judaicos factis capias. Nam &
 hosce suos habuisse seorsim uti & Profelytos Justitiæ sodalitia &
 synagogas, vix aut ne vix est cur dubitemus. Et tametsi Libertini-
 tatis nomen tempore illo, quo ita imperarunt Cæsares tam Hiero-
 solymis, quàm Romæ, potuit quidem locum tam Hierosolymis,
 quàm Romæ obtinere, quâ Servitutem in Libertatem ex jure Ro-
 mano mutatam innuit; nihilominus vero propiùs in conjecturâ
 statera accedere videtur, Libertini nomen, licet è Latio deductum,
 Hierosolymis tunc temporis, in Synagoga seu collegio ejusmodi,
 Judæos eos posterosve eorum denotare, qui Libertini dici ex ipsâ in
 Judaïsmum è servitute cooptatione solebant; idque ex Jure Ebrai-
 co seu Hierosolymitano jam ostenso ejusve tunc temporis reliquis
 neque sanè ex Romano jure, quod à Judæis ipsis neutiquam nomi-
 netenus, nedum re aliqua in synagogarum proculdubiò disciplina
 receptum est adhibitumve. Porro haud ita ambigendum videtur,
 quin Judæi generis Libertini apud Romanos, postquam Hierosoly-
 mas redierant, non Libertinæ ibi conditionis sed planè Ingenuæ at-
 que Originariæ, veluti ex jure quodam Postuminii, haberentur.
 Apud Syrum autem legitur, *surrexerunt homines ex synagoga, quæ
 dicitur Libertinorum, Cyrenæi & Alexandrini, & qui erant ex Ci-
 licia &c.* Omissâ copulâ illa post *Libertinorum* è qua ceteri, qui
 sequuntur, ab illis sic determinati sunt, ut pro aliarum synagogarum
 sodalibus sumendi videantur. Neque aliter, ut videtur, apud Ara-
 bem, quem transtulit Junius. Nam in Erpeniano copula habetur
 uti & in Latina versione, atque Æthiopica, ut adnotat præstantissi-
 mus Vir Ludovicus de Dieu, qui ad illud de copula in Syro omis-
 sic, inquit, *unum indigetatur collegium Libertinis Judæis consecra-
 tum, cujuscunque tandem gentis essent, sive Cyrenæi sive Alexandri-
 ni sive Cilices sive Asiatici.* Quod valde nobis arrideret si lectio

comprobaretur. Certè nil ita mihi videtur obistere, quo minus etiam dum copulam legimus de unica tantum Synagoga eaque Libertinorum dicta, sed cujus sodales gentium quæ insequuntur nominibus distinguantur, locus capi possit. Atque ita cum olim intellexit Cajetanus. Et consulas quæ de hoc nomine pridem scripsit Ægidius Bucherius in tractatu de Paschali Judæorum cyclo^y. Sed de Libertinis satis superque. De Servis, ut superius monstratum est, Circumcisis & Baptizatis, seu Judaismo retentâ servitute initiatis,

^o Gemar. Babilon. ad tit. Sanhedrin cap. 4. fol. 58. b. Maimonid Balac. Ifuzia cap. 12. C. 13.

aiunt² באו מכלל הגוים ולכלל ישראל לא באו *exeunt ex universitate seu numero Gentilium, nec tamen universitati Israelis* (sicut profelyti Justitiæ ac Libertini) *accedunt.* Veluti medium quid inter Gentilem & Judæum seu Profelytum Justitiæ habebantur. Quod pariter de Ancillis baptizatis dicendum. Nam Servus ex baptismo ejusmodi quo quidem eatenus Judaismo initiabatur quatenus servi, qui ab alio inter bona possidetur, conditio ferret, desit esse Gentilis, quia Judaismi institutis nomen ritu solenni dederat. Nec tamen habebatur Profelytus Justitiæ quia libertate caruit, nec sui omninò erat juris. Unde adquisivisse eum aiunt *מקצת גרות partem Profelytismi*, sed qualis eum inter bona potiùs quàm in hominum censu collocabat. Cognationis autem servilis ratio erat eis nulla. Posterii ejus ex ancillis è Gentilibus suscepti, uti ancillarum è Gentilibus sic adscitarum perpetuò parentum sequebantur conditionem. Quamprimùm autem libertate, juxta superius dicta, nò sine alio baptismo donabantur, Libertini fiebant tam posterii, quàm ipsi qui primò Judaismo nomina dederant. Aliud omninò erat Servitutis genus Ebraica illa, quam serviebant Ebræi originarii ipsi, in sacris literis non semel memorata. Eam libro Sexto ubi de servitute etiam hinc plura, latius, ut de utroque genere simul constet, explicamus. Ita demùm tam apud Ebræos, quàm Romanos, aliosque illud, quod de hoc hominum ex jure Gentium discrimine apud

^o Instit. tit. De Liberti-
311.

Justinianum³ habetur, obtinuit. *Postquam jure Gentium, sic ille, servitus ingenuitatem invasit, secutum est beneficium manumissionis. Et cum uno communi nomine omnes homines appellarentur, Iure Gentium tria hominum genera esse cœperunt; Liberi & his con-*

tratum

trarium Servi & tertium genus Libertini, qui desiderant esse Servi. Profelyti autem Domicilii Qualitas & Conditio satis quidem videtur manifesta ex eis, quæ de eo jam supra sunt dicta. Aut Liberæ nempe, qua rempublicam spectavit Ebraicam, aut Servilis erat conditionis. Utrique sedes in territorio Israelitico eorumque ditione, juxta qualitatis discrimen, permixta. Sic tamen ut Hierosolymis ob singularem urbis sanctitatem habitationis locus eis assignandus non esset. Maimonides ^b לר תושב מקום בתוכה מן נותנין ^{Halach a Bith habechira cap. 7.}

Profelyto domiciliū intra urbem Hierosolyma assignandus non erat. Alibi autem, ut dictum est, permixta Profelytis ejusmodi sedes; idque citra Judaismi professionem, ad quam neminem mortalium adigebant. Sed aut Judaismus amplexandus, aut futuræ Septem Noachidarum seu omnium hominum communium præceptorum observationi nomen dandum erat Gentili cuique in eorum potestate degenti, dum sui juris erant, ut ostensum est. Aliter velut pro hoste habitus. Cognatio omnimoda apud Profelytos domiciliū manebat. Et Posterī non minus atque ipsi, opinor, in hujusmodi professionem adigi soliti. Quo autem foro uterentur, & quomodo tum ob Juris Noachidarum seu Naturalis, tum ob Gentium Juris Imperativi ac Intervenientis violationem puniendi essent, suis in locis obiter in sequentibus docetur. Nec dubitandum puto, quin Profelytus ejusmodi, dum sui juris erant Ebræi, id est, seculis quibus, juxta superius dicta, admissio hæc in usu fuit, consuetudine tum Israelitarum, tum Profelytorum Justitiæ, aliorumque qui in eorum mores transierant, pro arbitrio, exceptâ sacrorum communicatione (qua de re plura inferius) uti posset. Atq; illuc spectat illud Josephi ^c Τῆς δὲ ^{Contra A-pionam li. 2.}

ὅτι παρέργα ποιοῦντας ἀναμίγνυσθαι ταῖς σπουδαίαις σὺν ἡθελῶσιν. τ' ἀλλὰ ἢ παρέργηκεν, ἂν ἔστιν ἡ μετέδοσις ἀναγκάσια, πῶσι παρέχον τοῖς δεομένοις, πρὸς, ὕδωρ, τροφῶν, ὁδὸς φερέων, ἀπαιτὸν μὴ περιεργῶν, Eos autem, qui obiter adveniunt, seu non ad Judaismum suscipiendum, id est, Profelytos domiciliū seu advenas in mores nostros non transeuntes (nam de Profelytis Justitiæ proximè ante locutus est) misceri solennitatibus scilicet sacris noluit (Moses.) Cetera tamen indigentibus universis exhibenda constituit, quorum scilicet participatio ac communicatio

noessaria est, veluti ignem, aquam, alimentum. Itinera item indicari, nec in sepulchrum quempiam relinquere. Ita is veteris seu Moisaicæ de Profelytis domicili institutionis sensum explicat ex majorum traditionibus, quæ ad tempora anteriora, quibus sui fuere juris, spectant. Seculis autem insequentibus, seu cum plerumque partim sui juris (solum ferme in rebus sive sacris sive ad sacra seu singularem Gentis sanctitatem necessario attinentibus; idque ex dominantium indultu, quo nec semper ita fruebantur) partim alieni fuere, neque eis integrum satis relinquebatur Profelytos domiciliu ritu solenni, ac more majorum admittere, utpote quos coercere jam nequibant, sed tantum Profelytos Justitiæ, Libertinos ac Servos in Judaisimum eò nomine, ut ostensum est, cooptare, quorum omnium initiationis, nempe quæ ad sacra ferè omninò jam spectabat, neque jus neque usus unquam desit; seculis inquam illis insequentibus, domicilio sæpè commistos fuisse illis, nemo non videt, Gentiles pro exterorum, qui dominabantur, libitu, quibus reluctari nequibant. In hisce autem palam est, fuisse tum qui Idololatriam aliosque Gentium, qui Noachidarum juri adversantur, mores retinuerint, tum qui אומות עול *è piis seu religiosi ex Gentilibus*, seu qui, tametsi Profelyti Domicilii nec fiebant, nec jam ex more publico fieri quibant, Profelytorum tamen ejusmodi instar fuere, tantum non ritè admissi. Qualis Cæsareæ Cornelius ille cohortis Italicæ centurio, qui non solum vir religiosus erat & timens Deum sed etiam ^d μαρτυρούμενος עדות ὄχλου ἔθνους τῆς Ἰουδαίας, *testimonium habens ab universa Gente seu multitudine Gentis Iudaorum*, quales item alii supra^e memorati. Ceterum quoniam, quinam jam essent in iis idololatriæ, quinam juxta Noachidarum jura pii, ex professione aliquâ publica, & quæ sub poena obligaret, resciri nequibat, & adeò moribus avitis adversum fuerat consuetudinem cuiuspiam in solo Judaico admittere, nisi idololatriæ ritu solenni renuncians cetera Noachidarum juris capita in se suscepisset observanda, atque ut Profelytus domiciliu esset admissus, idè quod ex imperio in Gentiles adeò minuto seu penè deleto præstare non potuere, id, quantum in ipsis erat, ex imperii in suos reliquiis volebant præstitum. Scilicet ex superinducto

^d Act. 10. 22.

^e Cap. 3.

ducto à sapientibus jure Interveniente, quo Judæi, quarentis Gentes respiciebant, inter se, atque ad Judaïsmum ejusque ritus sanctos tectos conservandos essent regendi, mores inolevere de Gentilium omnimodorum, qui in Judaïsmum non transfirent, non solum, quatenus commodè fieri posset, maximè in solo Judaico, consuetudine, societate ac familiari consortio, sed etiam contractuum commerciorumque generibus compluribus fugiendis. Ratio quâ Jus ita superinductum nitebatur, velut sola, saltem obtenditur, ne ex eorum, quibus per Jus Israelitarum in solo Judaico ne sedes tenere liceret, consuetudine, consortio ac commerciis, idololatriâ rebusve aliis idololatriæ causâ fugiendis (ut fusiùs infra ostenditur) ipsi inquinarentur.

Maimonides de interdictis ejusmodi cum Idololatriis consortiis, pactis commerciisque; וכל הרחיקה הזאת מפני ע' ז' הו' א' ש'נ' ^{Malach a} וקרא לך ואכלת מזבח ולקחת מבנותי לבניך וזנו וזו ^{Aboda zara} ^{cap. 9.} *Et omne id*

quod sic dicitur de non admittendo Idololatrarum consortio & commercio, idololatria causâ introductum est, juxta id quod habetur in sacra Lege ^{3.}, ne vocet seu invitet te, eda & de sacrificio ejus & accipias de filiabus ejus filiiis tuis & fornicentur &c. ^{Exod. 34. 16.} Nimirum ob

ipsam quæ in sacris literis non semel affertur de septem populorum consortio commerciisque evitandis rationem (unde & de eis Jus Gentium imperativum seu à Numine præscriptum habetur) aliarum item Gentium, quarum non dissimilis ratio, ex Jure Gentium sibi, maximè in solo Judaico quantum fieri ponit, aliisque Gentibus Interveniente seu ab ipsis superinducto, consuetudinem, consortium & commercia aliquot verabant. Quod ut faciliùs effectum fortiretur, etiam Gentiles omnes pro immundis, seu qui contactu Judæum nunquam non contaminaret, statuere habendos. Cum enim ^{Levitic. cap} ^{7. & cap. 15.} sacras haberent leges, tum de Puerperæ, tum de viri seminis & mulieris sanguinis profluvio laborantis immunditie, quæ contactu personarum contrahebatur, neque leges eæ, Israelitis nempè peculiare,

ad Gentiles atinerent, superinductum est sapientum decretum, quo ^{Maimonid.} ^{halach Isuri} ^{bia cap. 4. &} nunquam hujusmodi immunditie seu ejus effectum, quantum ad Judæos, carere Gentiles constitutum est. Scribunt enim ^{Side Mis-} ^{namit. Nid-} הגוים אין ^{da cap. 4.} משום נדה ולא משום זבה ולא משום יולדת וחכמים

נדר על כל הגוים הזכרים והנקבות. שהיו כזבים תמיד בין ראו בין
 לראו לענין טומאה וטהרה *Leges sacra de muliere menstruâ aut
 sanguinis profusio laborante, aut de puerpera, ad Gentiles quidem
 non attinent; id est, ex ipsa lege sacra immundi ex causis illis non
 sunt. Sed sapientes decreverunt omnimodos Gentiles, tam masculos,
 quam feminas pro eis, qui perpetuo sanguinis profusio laborant
 (sive eade re constet, sive minimè) habendos, quoties de munditia &
 immunditia quaestio fit.* Id est, ex eorum contactu immunditiam
 contrahi. Eos enim qui sacrâ immunditiæ lege non tenebantur, ipsi
 eis, qui eâ tenebantur, semper immundos haberi, jam ex superindu-
 cto hoc atque interveniente jure volebant, ut facilius sic eorum con-
 fortio, quantum fieri posset, arcerentur Judæi. Quod & tempore

¹ Gemar. Ba-
 bylonia ad
 100. Aboda
 zara cap. 2.
 fol. 36. b. Se-
 pher a Iau-
 chasim, fol. 15.

² D. Iov. 18.
 28.

³ AB. Apof.
 10. 28.

Hasmonæorum aut antè, initium habuit. Nam illis tribuitur ^k de-
 cretum, in quo foemina quælibet Gentilis censebatur velut semper
 נדרה ut libro quinto expressius ostenditur, id est, *qua menstruâ labo-
 rat.* Ex hujusmodi decretis pendet illud in Evangelio ¹, ubi Judæi
 non introierunt in Prætorium Pilati ministris qui Gentiles erant re-
 fertum *ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha* inta-
 minati. Atque ex superinducta Gentilium immunditie manavit
 & illud D. Petri ^m; *Vos scitis quomodo abominatum sit viro Iudæo con-
 jungi, aut accedere ad alienigenam.* Græca sunt, *ως ἀθέμιτόν ἐστιν
 αὐδεῖν ἰουδαίῳ, καὶ λαῶν ἢ ποσειδέμενος ἀλλοφύλω,* quod illicitum sit
 viro Iudæo adhærescere seu advenire ad alienigenam, ubi Syrus
 habet *ל אנושא לית הויה בר טרבתה* ad hominem extra-
 neum, qui non sit filius generationis suæ. Sed mihi ostendit Deus, ita
 ibi statim Petrus, *neminem communem, aut immundum dicendum
 hominem.* Quod de adventu ejus ad Cornelium Italum dictum est,

⁴ AB. Apof.
 11. 3.

& immunditie qua Gentiles universos pollutos esse, ex more Judæi-
 co, existimabatur. Unde etiam ad Petrum viri aliquot ex circum-
 cisione, *Quare introisti ad viros præputium habentes & mandu-
 casti cum illis?* Nimirum eousque tunc illicitum erat atque infame
 Gentilem convenire & familiarius consuetudine ejus uti, ut tum
 contra majorum morem quo absque publica Profelyti domicilii
 professione in solo Judaico Gentilem sedes habere non permitte-
 batur,

batur, iniquius commissum esse videretur, tum aut immunditiam lavacro, velut poenâ simul & purgatione solvendam, aut ejus non levem saltem suspicionem contraheret, quisquis id faceret. Hinc & illud apud Justinum historicum^o; *Quoniam metu contagionis pulsos^o Lib. 36. se ab Aegypto meminerant, ne eâdem causâ in visi apud incolas forent, caverunt ne cum peregrinis communicarent: quod ex causa factum paulatim in disciplinam religionemque convertit.* Hinc illud Apollonii Molonis^P, Judæos recipere noluisse ex aliis Gentibus quæ-^o *Josephus cō- tra Apromem. Lib. 2.* piam diversâ de Numine sentientem, *μὴ ἢ χθινωθεῖν τοῖς καὶ ἑτέραν συνήθειαν βίῃ ζῶντες παροικούντων, Nec consuetudine eorum uti, qui aliam, præter Iudicam, vitæ rationem sequebantur.* Quod & verum fuisse palam asserit Josephus, dum rem ipsam ex Græcorum aliquot de peregrinis more pluribus defendit. De Commerciis autem & humanitatis Officiis aliquot, instituta habuere, pro locorum diversitate, alia atque alia, uti & proculdubio seculorum. Huc etiam spectat illud de Samaritanis, qui nunc se sanguine Judæis junctos profitebantur, nunc ibant inficias ipsi, sed perpetuò Judæis exosissimi. *Quomodo^o tu Iudeus cum sis, bibere à me possis, qua sum mulier Samaritana?* ^o *ἔ γὰρ συγγενῶνται ἰσδαῖοι Σαμαρείτης, non enim contuntur Iudæi Sa-^o maritanis, seu מן תחתיהם ל Non habent commercium^o, ut Syrus. 48.* Verba sunt Samaritanæ ad Jesum Christum aquam poscentem, unde propter consuetudinem hanc cum muliere illa uti etiam cum aliis^o Samaritanis atq; ex eo, quod discipuli ejus cum Samaritanis commercia habuerunt, convitium illud Judæorum ei impactum est, Samaritanum^o illum fuisse, id est, Judæum Apostatam^o, seu qui ex confortio illo Judaismo renuntiâsse videretur. Et sanè gentem Samaritanam, utpote quæ Cuthæorum & Judæorum colluvies verum cultum diversimodè adulterarat, habebant sibi præ aliis invisissimam & veluti Gentiles. Atque, ut aliàs fieri solet, quò angustius post defestationem erat vicinitatis interstitium, eò gravius utrinque odium. Invetitis autem jam erat ædes^o agrosve in solo Judaico Gentili cuicunque vendere uti & agros locare. Sed ædes ibi locare ei fas erat modo non in habitationem; nec, ut opinor, Samaritano. De habitatione autem aiunt, *אין שכונה פחות משלשת* *habitatio non est dicen-*

da nisi

da nisi tres simul inhabitarent. At in Suria (sic vocitant Aram zoba, regionem solo Judaico vicinam à Davide subactam) eis locare fas erat, etiam & agros in culturam. Alibi locorum & ædes & agros pariter vendere. Commercia alia eis etiam intra solum Judaicum et majorum institutis cum Gentilibus permiffa; sed ea tantum, quæ nec Gentilium omninò cultui extraneo adjumento, nec libertatis Israeliticæ reliquiis ipsorumve cultui sacro detrimento, sive reverà sive existimatione forent. Qua de re quam plurimæ occurrunt sub-

² *In Misfæ & Gemara tit. Aboda zara cap. 1. & 2. & Maimonide halach. ejusd. tit. cap. 9. & 10. ¹ L. 3 §. 3. D. rit. de Decurionibus L. 5. & 10. C. tit. de Judæis. L. 3. tit. eod. Cod. Theodosiani & vide ibi l. 24. ² L. 19. C. tit. de Judæis & C. Theodos. lib. 16. tit. 8. L. 13. & vide inferius heic cap. 9.*

tilitates^x. Eas autem, quoniam potius sive ad tempora locosque, quibus post urbis templique Excidium per orbem terrarum dispersi sunt Ebræi, sive ad ejusmodi statum, tempora & locos ante Excidium spectant, prætermittimus. Et fieri nequit, quin, pro re nata, alia atque alia de rebus hujusmodi ab iis, qui exulantibus Babylone, Ægypto, alibique per Asiam, Europam, Africam, Judæis præerant, diversimodè superinducerentur instituta. Nam munera civilia inter Gentiles ac Christianos, veluti Decurionatus, alia seculis, quæ Templi excidium propiùs secuta sunt, necessariò subindè^y ambitiosius obibant, interdum nihilominus immunes etiam nec^z admittendi. Unde diversitas, puto, etiam ipsis juris, de aliorum consortio fugiendo, admittendo. Et vide hac de re plura capite hujus libri postremo.

Ex jam dictis autem satis, opinor, constabit de causa, cur ad eò invifum esset Ebræis Publicanorum nomen, id est, eorum qui vestigalia ac censum Romanis ab eis solvendum conduxerant. Eorum planè Gentiles alii, alii Judæi. Qui Gentiles erant eo nomine satis odio habiti, utpote Idololatræ, aut saltem sic censiti. Qui Judæi, ideo invifi, quòd cum ejusmodi Gentilibus in terra Israelitica degentibus, velut Præsibus, Quæstoribus Legatisque Romanis, nec Proselyti domicilii professione, quæ tunc non in usu, obstructis conductionis ejusmodi contractum, consortium ac consuetudinem contra morem atque instituta majorum, idque palàm velut Gentiles, alieni nempè imperii ministri, inierant. Cum peccatoribus igitur ac meretricibus signantiùs censentur interdum in Evangelii^a locutionibus Publicani; interdum pari cum Gentilibus conditione.^b *Si ecclesiam^c non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus seu*

^a D. Matth. 9, 11, 19, 21, 32. D. Marc. 2, 15. D. Luc. 7, 29. ^b D. Matth. 18, 17. Vide etiam Tertullian. advers. Marcion. lib. 4. c. 11.

Geni-

Gentilis & Publicanus. Atque cum bis repetatur in Græcis Matthei ^c editis, *nonne & Publicani hoc faciunt?* Posteriori in loco tum nonnulli codices Græci ^d, tum versio vulgata habet veluti synonymum, *nonne & Ethnici hoc faciunt.* Quod verò habet Tertullianus velut ex Deuteronomio ^e, *Non eris vectigal pendens ex filiis Israel*, perinde ac si Publicanus ex ipsis inde non fuisset admittendus; id manavit ex versione Hellenistica quâ *πλεισφόρος & πλεισκόμυθ* usurpantur sive pro eo, quod est scortum sive masculum sive foemineum vectigalia seu pretia sive pendens sive accipiens sive pro eo quod est mysteriorum gentilium præfectus seu initiatus, ut vult Theodoretus ^g. vide hæc de item D. Hieronymum ^h, præter recentiores ⁱ aliquot. De Profelytorum autem, quos jam tractavimus, jure quod sparsim in corpore, quo utimur Talmudico, & apud Magistros traditur nec sibi, quantum scio, in Talmude, sive Hierosolymitano, sive Babylonio ullo quod typis editum est, aliisve Misnæ editionibus titulum sortitur proprium, habetur aut olim saltem habebatur apud Judæos Titulus ac liber singularis, qui etiam, ni fallor, Talmudis saltem Hierosolymitani pars. Cum enim librorum corporis Talmudici utriusque quilibet מסכת dicatur, ut *Masseceth Sanhedrin*, *Masseceth Iabimoth*, & qui sunt ceteri, citatur non semel Rabbi Jom Tob bar Abraham in commentario suo ad Maimonidem ^k *Migdaloz* dicto, *מסכת גרים Masseceth Gerim* seu *Tractatus aut liber de Profelytis*, uti & *פרק שני דמסכת גרים ירושלמי* ^l *caput secundum Libri de Profelytis in Talmude Hierosolymitano*, atque id genus alia. Perquam mancam esse tam Venetam, quam Cracoviensem Talmudis Hierosolymitani editionem nemo nescit, utpote quam plurimis, qui in Babylonia habentur, titulis etiam ad ipsum pariter spectantibus carentem, adeò ut iis, qui sic desunt, hic connumerandus esse videatur. Sed nec in Titulis Talmudicis sive ab Ebrais ^l sive à Christianis ^m simul enumeratis hunc de Profelytis comperio. Floruit Jom Tob sub annum Christi trecentimum septuagesimum supra millesimum.

^c Cap. 5, 46.
^d & 47.
^e Rob. Stephan. ibid.
^f Theodor. Beza.
^g Cap. 23, 18.
^h De Pudicitia cap. 9.
ⁱ Quæst. 28.
^j Ezech. 146.
^k Baron. Annal. 31. numm. 71. & Isaac. Casaubon. Exercit. 13. §. 36. Caspar. Waserus lib. 1. de Antiquis Hebraicis numm. c. 18. Abrab. Scarderus exercit. Evangelic. lib. 1. cap. 18. Constantin. L' Empereur ad Baba Kamma c. 10. §. 1. Ad Halach. Ifuribia cap. 13. fol. 337 a & b.
^l R. Gedaliah Ben Iechai in Shaltheleth fol. 35. & 36.
^m Petrus Galatinus, de Arcanis lib. 1. Sixt. Semsis bibliothec. 4. I. Buxtorf. in Bibl. Rabbinnica & c.

De facultate Statuam seu Titulum erigendi, Saxum adorationis ad illud causâ pro libitu dolandi seu figurandi, Lucum plantandi, Imagines formandi, (quales scilicet nec Ebræis formare fas erat) Noachidis seu Profelytis Domicilii ex Jure Gentium Interveniente, ob novanda Idololatria metum, negatâ. Et de Humanarum, Cœlestium, aliarum heic discrimine Imaginum.

Personarum, quarum obvia necessariò nec infrequens erit in commentariis his mentio, veluti Profelyti Iustitia, Libertini, Servi in Iudaismum cooptati, Profelyti domicilii, ejusque qui hujus Profelyti seculis recentioribus instar erat, discrimine sic in superioribus explicato; redimus ad il-

ⁿ *Supra cap.*
1. & 2.

ludⁿ, quod habetur de facultate Statuam erigendi, Lucum plantandi, Imagines aliaque id genus etiam ornatus causâ faciendi, Noachidis in eorum ditione, id est, Profelytis domicilii, ex jure Gentibus aliis ipsisque Interveniente, negata. Quod ad illud atti-

ⁿ *Deut. 26. 1.*

net de Statua non erigenda; habetur in sacræ legis^o verbis interdictum Israeliticum לא תקים לך מצבה non constitues seu eriges tibi statuam. Sic enim מצבה vertit vulgata, uti etiam sæpius Titulum.

Hellenistæ verò στήλη Cippum seu columnam. Vocabulum hoc sensu non rarò in foedere Veteri occurrit. Neque dum Statua vertitur, id quod vulgo statua denotat, id est, figuram humanam, si-

ⁿ *Iosua cap. 4.*
9 & *Græcis*
Abarbinel
in Pirush
Tora fol. 363.
col. 2.

gnificat. Sed ut voluit Magistri, qualecunque opus, velut etiam altare, seu id genus aliud, ideò constitutum erectumque (ultrò scilicet neque ex mandatis de Tabernaculo aut Templo erigendo ornandoque) ut conventus publicus, ad sacra illic peragenda qualiacunque etiam vero Deo, fieret. Nam si Deo commentitio; tunc ex generali Cultus Extranei seu Idololatriæ interdicto prohibitum est hu-

ⁿ *Halach. A-*
boda Zara
cap. 6. & Gr-
æcis Levir.
Græcis ad
Gersonide
Levir. 26. 1.
Nachmanide

jusmodi opus, ipsis quidem Ebræis aliàs, ac sine aliquâ sacrorum causâ erectum, non illicitum. Maimonides⁹ מצבה שאסרה בתורה היא בנין שהכל מתקבצין אצלה ואפילו לעבוד את ה' שכן היא

ad Deut. 16.
22. *Sepher*
Siphra col.
121. *alios ad*
locum utrum-
que.

Statua seu Titulus interdictus in lege erat opus ideo constructum, ut publicus ad illud fieret conventus. Idque etiam si fieret veri Numinis cultus gratiâ. Nam mos ejusmodi obtinuit apud Idololatrias. Pro arbitrio scilicet statuas id genus Diis suis eri-

gendi.

gendi. Quò spectat sanè & mos ille Græcorum apud Pausaniam ^{r. In Acba-}
 Τα παλαιότερα ἢ τῶν πᾶσιν Ἑλλήσι τιμὰς θεῶν ἀντὶ ἀγαλμάτων εἶχον ἀρ-
 γοὶ λίθοι, *Seculis vetustioribus apud Græcos quidem universos, rudes*
Lapides pro Simulachris divinos honores habuere. Quoniam igitur Ti-
 tulum ejusmodi erigi Israelitis ipsis inhibitu est à sacra lege, (quâ pari-
 ter comprehensi sunt Profelyti Justitiæ, Libertini, & Servi in Judai-
 smū cooptati,) velut id quod in Idololatrarū moribus erat frequen-
 tissimum, ideò, ne fortè idololatriæ ansam aliquam ex ejusmodi ope-
 re, sive arriperent, sive præberent intra ditionem Israeliticam Noachi-
 dæ seu Profelyti domicili, id est, qui lege & federe Israelitarum sa-
 cro non contenti ibi sedes haberent, ex Jure quod diximus Interven-
 niente, eis pariter titulorum ejusmodi erectio ibi interdicta est. Cum
 aliàs Noachidi ex jure Naturali seu omnium hominum communi
 id neutiquam omninò vetaretur, sed planè & licitè & cum pietatis
 laude fieret. Id quod satis liquet, tum ex Tituli ejusmodi à Jacobo
 Patriarcha ^r ante legem Mosaicam tum ex altari & duodecim statuis ^{Gen. 35. 14.}
 ejusmodi, seu Titulis à Mose ipso ^r ante Tabernaculum constructum ^{& Sidesis}
 erectis. Parilis ratio de ^{בן משכית להשתחוה עליה} *Saxo formato, ut*
adoretur super ipsum. Nimirum libera ejusmodi saxa figurandi fa-
 cultas, utpote apud Idololatræ in usū, verbis legis sacræ ^u difertis, Is-
 raelitis extra templum negata est. Adeoque & ex Jure Intervenien-
 te, ac simili causâ, Profelytis domicili. Sequitur, *neque Lucum*
plantare Noachidi permissum. Nempe Lucum, qualis in lege sa-
 crâ Israelitis citra cultum prohibitus est, plantare Noachidem seu
 Profelytum domicili prohibebant. Verba legis sunt ^x; Non plan-
 tabis tibi ^{וְגוּ עֵץ וְגוּ אֲשִׁירָה} *Lucum, sive arbores, seu ex ullâ arbo-*
re juxta altare Domini Deitui, quod facies tibi. Id sumunt de Lu-
 cis seu arboribus qualitercunque sive juxta altare, sive in atrio, sive in
 monte Templi plantatis seu collocatis ^{לְנוֹי לְמִקְדָּשׁ וְלִיּוֹפֵי} *ad orna-*
tum & pulchritudinem Templi. Causam autem interdicti afferunt;
 מפני שהיה זה דרך עבודה זרה נושעין אילנות בצד מזבח שלה כרי
 עים *quoniam ritus is erat Idololatrarum.* *Arbores*
scilicet juxta Altaria sua plantare, ut ibi conveniret populus. Ne-
 que igitur Noachidi permissum, sive juxta Tabernaculum, sive Tem-
 plum

² Salomon
Ierchi in
Deut. 16. 21.
& Vide ibi
Nachmani-
dem.

⁴ Vide Ma-
monid. ha-
lach. Mela-
kim cap. 7.
& hab. Bith
habechira c.
7.

plum Hierosolymitanum, sive, ut videtur, in loci ubi adoraret ipse qualiscunque ornatum, Lucum plantare seu arborum ordines conferere. Quin nonnulli² legem sacram ita capiunt, ut nec cuiquam apud eos fas esset sibi Lucum utcunque plantare, nec opus ligneum sive juxta altare, sive in monte Templi construere. Quod si ita fuerit, nec sanè Noachidi Lucum sibi omninò in ædium ornatum sive commodum intra territoria Israelitica plantare licuisse, par est ut existimemus. Sed de permissa extra loca sacra & cultus rationem arbores sive frugiferas sive steriles conferendi adeoque Lucum in promiscuos vitæ usus plantandi facultate, luculentum etiam est alibi⁴ testimonium, quod, puto, potiùs amplexandum. Nec permissum est Noachidi seu Profelyto domicili *Imagines facere* in territorio Israelitico; ne Ornatus quidem causâ; splendoris scilicet seu magnificentiæ; aut in majorum, ut apud Græcos Romanosque, memoriam. Quod itidem sic accipiendum, ut quales Imagines Israelitæ nefas erat formare, tales pariter ex superinducto, quod diximus, Noachidis seu Profelytis domicili jure, nec hisce omninò formare esset fas. Cum alioquin ex jure Noachidarum communi, seu quo genus humanum obstringi docent, Imagines qualescunque facere, id est, Picturam, Sculptoriam, Statuariam, Cælaturam, id genus artes alias pro arbitrio exercere, nemini interdictum esse velint. Ut verò, quod de Imaginibus minimè apud ipsos faciendis habent, ritè capiatur; de eis distinguendum. Alia ipsis erat Imaginis Humanæ, alia aliorum Animantium, ut Quadrupedum, Volucrum, Arborum rerumque quarumlibet, præter Hominem, terrestrium & aquaticarum, alia denique Cœlestium ratio; veluti Solis, Lunæ, Siderum ceterorum. Humanæ rursus alia erat ratio in Cherubinis Tabernaculi & Templi, alia ubi aliàs sive Statua fieret sive sculptoris artificio promineret, alia ubi sive Pictura sive Textura planam sive Cælatura insculptam exhiberet. Distinctiones nimirum has faciunt doctiores cordatioresque, dum Idololatriæ in Decalogo interdictum, aliasque leges congeneres ex more majorum interpretantur. Nec sine his ac sequenti explicatione intelligi volunt capita de non faciendis imaginibus in Scriptis Talmudicis breviusculè, nec adjectis quæ inte-

integrum sensum aperiant, subinde ^b concepta. Cherubinis, quorum ^b *Apud Mai-*
 figurę genus heic primū est, facies fuisse humanas agnoscunt ^c, & testa- ^{mmonid. ha-}
 tur Scriptura ^d; alas item eis adjectas quatuor præter alia, unde forma ^{lach Sanhe-}
 eorum erat, qualis ^e in rerū natura alibi non omninò simul reperta. ^{drin cap. 19.}
 Jam verò, præter id quod de singularis Numinis, qui omnium præ- ^{alibi.}
 ceptorum dominus est, heic mandato, nemini non facilè occurrit, ^{c Gloss. Iar-}
 aiunt interdicti de imaginibus verbis utcunque aliàs intellectis neu- ^{chis ad Exod.}
 riquam contineri horum formationem, quia nihil in eo interdicti ^{25. 18.}
 tur præter imaginem rei, quæ aut in superiori, aut in inferiori mundi ^{d Vide Eze-}
 parte reperitur. Rabbi Isaac ^f Mosaides, à proavo etiam Arama di- ^{chiel. 41. 18.}
 ci solitus, אין מעשה כרובים בכלל שהרי אין צורתם נמצאת בשום ^{e 19. e}
 אחד מהמדורים ^{3 Regum in} *Non comprehensa est formatio Cherubinorum in* ^{Vulg. 5. 36 e}
generali interdicto, quoniam scilicet eorum figura non reperitur in ^{Vide Leonin-}
re aliqua siue superioris siue inferioris mundi partis. ^{um in Symed.}
 Qua de re ^{7. act. 4}
 item videtis, quæ è Talmudicis habet alia Manasseh Ben Israel ^{10. ceph. Ar-}
 Et de Cherubinorum figuris, præter commentarios magis obvios, ^{chaolog. 3. c. 6.}
 consule, si plura velis tum I. Baptistam Villalpandum ^h tum Visorii & ^{e lib. 8. c. 2.}
 Moncæi disputationes de Vitulo aureo. Quod verò ad Imaginem ^{7. In Aqueda,}
 simpliciter humanam in Solido seu Statuâ, aut materie Prominente ^{Shait, 45. fol.}
 expressam attinet; receptissima est eis sententia, talem facere non ^{149 col. 1. e}
 omninò licuisse. Talmudici ⁱ; אסור לעשות צורות לנוי וא"ע שאינן ^{Shair 48.}
 לא שנאמר לא תעשון אתי כלומר צורות של כסף וזהב שאינם אלא ^{7. In Concilia-}
 לנוי כרי שלא ישעו בהן הטועים וידמו שהם לעז ואין אסור לצור ^{toze ad Exo-}
 לנוי אלא צורת האדם בלבד לפיכך אין מצוירין לא בעץ ולא בסיד ^{dū quasi. 30.}
 ולא באבן צורת האדם והוא שתהיה צורת בולטת כגון הציור והכזיב ^{Laine 97.}
 נefas erat facere Imagines ^{Hispánico.}
 etiam ornatus causâ, etiam si citra cultus Extranei rationem; juxta ^{h Explan. in}
 illud, non facietis mecum seu coram me deos argenteos & deos au- ^{Ezech. Tom.}
 reos &c. Videlicet Imagines argenteas & aureas etiam qua non ^{2. part. 2. lib.}
 fiant ob aliam quàm ornatus causam. Ideò scilicet ne errent, qui in ^{4. cap. 43.}
 errorem fuerint proniores, & existiment eas in cultum extraneum ^{i Maimoni-}
 factas. Ceterum illicitum non est Imaginem (rei terrestris alicujus) ^{des halach.}
 aliam præter hominis tantum, ornatus causâ fingere. Vnde fit, ut ^{Aboda zara}
 nec è ligno, nec calce, nec saxo Imaginem formarent humanam, qua ^{cap. 3. Ha-}
 scili- ^{lach. Sanhe-}
^{drin cap. 19.}
^{Moses Miko-}
^{7. Præcep-}
^{Neg. 22. Ex}
^{Gemara Ba-}
^{bylonia ad}
^{111. Aboda}
^{zara cap. 3.}
^{fol. 42. e 43.}
^{Shulcan A-}
^{ruch, lib. 10-}
^{re Dea cap.}
 41.

scilicet prominere seu extaret, quemadmodum ornamenta & figura in tricliniis poni solitæ, & id genus alia. Et, qui ejusmodi formaverat imaginem, verberibus puniebatur. Sunt qui heic integram tantum hominis figuram, non partem intelligunt. Piectas autem seu ita insculptas Figuras Humanas, ut non Protuberarent, sed aut in Plano tantum aut in Concavo viferentur, licitas habebant. Sic tamen ut ectypas, quæ ex insculptis prominere, formare nefas.

¹ *Ezechiel. c. 3, 10. & 23, 14.* Tametsi interea tam figuris humanis in pariete^k pictis cultum apud ipsos extraneum olim exhibitum quàm imaginibus solidis doceamur. Sed regulariter jam dicta exceptiones aliquot pro seculorum rerumque discrimine admittebant, quas suis in locis infra dabimus.

¹ *Archeolog. lib. 18. cap. 4. & Halof. lib. 2. cap. 8.* Certè apud Flavium Josephum¹, exemplum est de iconibus Cæsaris decurtatis, quæ signis adesse solebant ab Hierosolymitanis non admissis. Pilatus, inquit Josephus, à Cæsareâ, Hierosolyma traducto in hyberna milite, *πεποιμας Καίσαρος αἱ τοῖς σημεῖοις περὶ σπασω,* *Decurtatas Cæsaris imaginis, quæ signis aderant*, in urbem intulit. Id quod adjicit factum, *Ἰπὶ κατὰ λόγον τῶ νόμων Ἰσραηλῶν, In Legum Judaicarum violationem;* subjiciens *εἰκόνων ποίησιν ἀπαγορεύοντες ἡμῖν ἔ νόμος, Cum nobis interdictum sit Imagines facere.* Unde magno agmine Cives Hierosolymitani, qui Legum suarum violationem ejusmodi ferre nequibant, eum adeunt, & demùm, ut Cæsaream reportarentur, nec sine tumultu ingenti, impetrant. Etiam ex hac causâ, qui antè eum fuerant Præsides cum signis aliter insignitis urbem ingredi solebant, ut ibi memorat etiam Josephus. Vitellius item ad bellum paratus Arabicum, quum vellet per Judæam exercitum ducere, occurrerunt ejusdem principes^m deprecantes transitum;

^m *Josephus Archaeolog.* Οὐ γὰρ αὐτοῖς εἶναι πάτερρον περιεργᾶν εἰκόνας εἰς αὐτῶν φερομένης, *neque enim mores permittere patrios, ut inferantur Imagines, quales scilicet signa comitarentur, seu Cæsaris.* Et precibus horum flexus Vitellius propositum mutavit. Quin cum theatrum aliaque moris Romani Hierosolymitanis perquam inassueta in urbem induxerat Herodesⁿ Rex Antipatri F. atque, inter alia, gentium devictarum Trophæa, scilicet Arma humana auro & argento collucentia, nihil æquè atque hæc civibus molesta, invisâ atque execranda fuere. Ni-

mirum

mirum existimabant imagines humanas eis tectas fuisse. Atque Herode blandis alloquiis eos hac superstitione eximere conante, *ομοθυμαδον ἐξεβόων, εἰ γὰρ πάντα δοκῶεν οἷσα, μὴ φέρον εἰκόνας ἀνθρώπων ἐν τῇ πόλει, ἢ τροπῆα λίγοντις. ἔ γδ εἶναι πάτερμον αὐτοῖς, ὕπο ορε* exclamant, *etiamsi reliqua omnia ferenda viderentur, non permitturos se intra urbem Imagines Hominum. Sic Trophæa nuncupabant. Patrium enim suum morem eis adversari.* Postquam autem detracto armorum ornatu Herodes, ut tumultum sedaret, nudos qui sustinerent stipites non humanas subesse imagines ostenderat, plerisque satisfactum est. Atque ex hisce Josephi eliciendum videtur non solum Imagines in Solido Humanas, etiamsi decurtatas, non fieri apud eos debuisse, sed nec omninò factas conspici, aut in usum admitti. Ceterum juxta disciplinam Magistrorum, tametsi Facere hujusmodi Imagines apud illos illicitum habitum est, tamen de Factarum Usu aliter statuebatur. Et cautius intelligendus heicalibique de Imaginibus Josephus. Nam aliæ planæ heic suberant & singulares rationes, ob quas ad eò exosæ Judæis imagines illæ. Sed ea de recapite proximo & octavo. Jam verò tametsi ornatus solum seu Animî causâ imagines ejusmodi fieri illicitum habebant, nihilominus *מלתלהל* seu *discendi docendique* solum quid vitæ humanæ necessarium, imagines ejusmodi formare, apud cordatiores saltem eorum nequam habebatur nefas. Quod sanè evincitur ex eo, quod mox dicitur de corporum Cœlestium imaginibus discendi docendique causâ formatis. Incisas autem seu Cælatas, nec protuberantes effigies humanas quamplurimas à Judæis ipsis editas habemus in Rituali illo Paschali nuper Venetiis typis mandato, tam Hispanicè, quàm Ebraicè. Nimirum res Patriarcharum atque aliorum gestas eorumque vitæ atque itinerum icones. Tantum abest, ut in universum verum sit, nullius generis Imagines seu Figuras Humanas ex Judæorum institutis licite fieri! Joannes Baptista Villalpandus °, vidisse se, ait, apud Fulvium Urfinum nummum pondere drachmæ, qui ex altera parte refert Marci Antonii caput cum inscriptione hujusmodi *שילמה מלך*, hoc est, *Rex Salomon*; et adverso verò, rudem quandam & incongruam Templi formam cum inscri-

° *Apparat. V. bis ac Templi p. vii. 2. lib. 2. disp. 4. cap. 27.*

A a ptione

ptione שלמה היכל *Templum Salomonis*. Nec dissentit ab Ursino, qui arbitratus est percussum esse hunc ab Herode, qui, ut Antonio assentiretur, ei Salomonis nomen & ædificati templi gloriam adscriberet. Quapropter, inquit tam hunc, quam alium quemcunque similem, si reperiatur, non Hebræorum habendum esse putamus, sed peregrinum. Percussus enim est ab Herode iniquo Principe, qui se Hebræum esse planè profiteretur, ac nihil minus curaret, quam Hebræorum legibus se subdere atque institutis, quibus impium habetur atque execrandum, *Homini Imaginem quacunque ratione aut causâ efformare*. Sed reclamant celeberrimi, quorum scita ex more majorum desumpta attulimus, Magistri, si de figurâ humanâ quacunque etiam depictâ aut cælâtâ loquatur. Satis intereâ concordet, de protuberante in nummo alibive figura humana non efformanda. Quid igitur dicendum de nummo hoc æneo, Mosis figura & nomine insignito, id-

que velut ex disciplina Ebraica, apud Guilielmum Schikardū P, qui ex antiquaria Thomæ Lansii supellectili illud depromsit? Certè institutis

ac moribus Israeliticis planè est alienum. Literæ alterâ parte inscriptæ, sive à vetustate sive à Sculptoris incuria, qui primò incidit, vitii nonnihil traxère. Sed id, quod volunt, est, quod legitur in Decalogo לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פְּנֵי לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים *non erunt tibi Dii alieni coram facie mea*, Neque verò, quod affert ident Schikardus de numismate Abrahæ Senæ & Vetula insignito, quidquam heic probat. Concedatur, si vis, Traditionem⁹ illam de Abrahæ nummo veram esse. Certè ad instituta Israelitica, quæ diu postea nata, moreque inde sequentes ritè dignoscendos nihil omninò ea facere potest. Nam Abrahæ ævo nullum de Imaginibus faciendis interdictum habebatur, sed tantùm de non colendis; quod Noachidarum faciunt universale. Quin nonnulli Ebræorum, qui legem Mo-

⁹ In Proömio ad Tarich Regum Persarum p. 34.

⁹ In Beresith Rabba p. rash 39.

saicam tot seculis postea ortam ad Abrahamum nescio qua ratione retrotrahunt, adeoque & ipsum interdictis de Imaginibus humanis ne utiquam faciendis teneri volunt, traditionem illam non de Senis & Vetulae imaginibus, sed de vocabulis tantum ipsis in Nummo capiunt^r; quoniam scilicet אסור לעשות צורת אדם *interdictum est, sic facere imaginem humanam.* Habeo equidem ipse item Mosis icunculam antiquitus expressam in Lamina æris rotunda, quam non ita pridem Shenæ, in agro Surreiensi circa nonum à Londino lapidem, inter rudera repertam accepi. Crassa est ea admodum & ponderis paulò amplius dodrantis uncia; id est, minoris quàm Lansianum illud æs pendens unciam cum sextante aut paulò plus, quod ait

Theophrastus in Baba Kama. cap. 9. Comment. ad Berekich Rabba fol. 43. a

Schikardus. Crassitie parili protuberat mecum icon, qualem heic damus; parte alterâ non solum eadem ipsa præ se ferente verba sed eandem etiam ipsissi-

mam Scriptionis formam quæ in ære Lansiano. At verò in meo non tam crinis crispus, ut in Lansiano, quam cornu arietinum cernitur. Rem satis non intelligo. Nec capillum ejus an indumentum aliquod Capitis videamus. Num interea ratio insit aliqua cornuta illius faciei, quæ Mosis tribui solet, viderint, qui operæ duxerint pretium. Sed in figuris ejus cornutis, erigi solent, ut Panum & Satyrorum aut capreolorum, non incurvari, ut arietum atque Jovis Hammonis, cornua. In picturâ scilicet Christianorum, qui ex eo, quod in vulgata habetur de Mose, *ignorabas^r, quod cornuta esset^r* *Exod. 34. 29 & 35.* *facies sua, & videbat faciem egredientis Moysi esse cornutam*, bicornem Mosem pingunt. Rident autem cronua illa Judæi, quibus ibi, קרן עור פניו quod *cornuta erat ei facies sonat in vulgata, sumitur pro eo quod est splenduit seu radiavit cutis faciei ejus.* Nec alio sensu reddunt Judæi Mauritanenses, Hispanienses, præter paraphrasas Chaldaeos. Nesciunt alio Hellenistæ. Quin nec alium meritò existi-

existimant viri docti fuisse interpretis vulgati sensum, utcunque pictores sculptoresque atque ii, à quibus docentur, illum interverterint. Nam Lucis radii cornua velut imitantur & Ebraicè קרני מן tam hæc, quàm illos denotat. Et radios illos faciei Mosis קרני ההוד cornua magnificentie vocat ibi Salomon Jarchius. Quin expressim D. Paulus τὴν δόξαν ἔπεσώπησεν αὐτὸς *Gloriam vultus ejus nuncupat.* Adjici verò insuper seu delitescere in Mosis hujus collari crucis videtur icuncula nomini subjuncta. Adeò demum ut Christiani alicujus potius opus esse suspicer, fortean ideo ante secula aliquot factum, ut officiosi muneris vice inserviret ad Judæos aliquos sive demerendos sive ad Christianismum civiliter invitandos. Nam quanquam à faciendis ornatus animive causâ hujusmodi imaginibus protuberantibus ex more eis abstinendum erat, factis tamen, modò in venerationē neutriquam fierent, ex disciplina sua utri, adeoq; dono accipere ritè potuere, ut capite ostenditur proximo. Tantum autem abest, ut pro nummo aliquo, sive funderetur, sive percuteretur æs hoc meum, ut vel ipsa tum laminæ tum figuræ exstantis crassities satis mihi videatur id palàm denegare. Certè & Mofes figuram cum nomine adjecto à Christianis olim interdum fieri, idque velut in eorum gratiam facillè concedet, quisquis fidem habuerit historiolæ illi, quam, nescio, unde hauserint seculorum paulò anteriorum Judæi de Imagine Mosis eaque apud Anglos nostros jussu olim regio sic formata, pro insigni tentorii, in quod Judæi Anglicenses se reciperent, quotquot Christianismo nomina dare pertinaciter nolent. Ea de re narrationem legimus apud R. Gedaliam Ben Jechaia scriptorem quidem nuperum, (nam sub quinquaginta ab hinc annis floruit,) sed qui è vetustioribus multò ævi antiquioris mediique sui generis scriptoribus quamplurima nec sine industria summa edidit.

* In Sepher
Shalsheth
hacabala fol.
112. & 113.

Verba " apponam. בשנת ה' אלפים כ' כומר א' נימול באינגילטרה כדי להנשא עם יהודית שנתלהב באהבתה ויודע הדבר לבני העיר זהיו רוצים לשרפם אבל המלך בחר לעשות הנקמה בדרך אחרת וגזר כי תוד ג' חדשים ימירו ואשר מלו הכומר בשרפו ורבים מהם המירו ויקחו כל בניהם מו' שנים ולמטה ויוליכום לסוף מלכותו למען ישכחו מנהג אבותיהם היהודים וימת המלך וימלוך בנו תחתיו ותכף בא על מלכותו

מלכותו דבר ורעב ויאמרו יועציו כי לחטאת היהודים שאינם מאמינים
 הישב בא העונש להם ויעש שני אהלים על חוף הים על א' צייר צורת
 מר"ע ושמו ועל אחר צייר משיחם ויקרא לכל האנוסים בדברים
 טובים ויאמר אליהם כי מרשה להם להתיהד ולא יכריח שום מהם
 לשום דבר אמנם כדי להכיר מי יהיה יהודי. רצה שהמתיהדים יכנסו
 באהל מר"ע וקבלו עליהם לעשותו ורבים נכנסו באהל מר"ע ואחר
 הכנסם היו שם מצחים אותם וכן ספו תמו כלם *Anno quinquies
 millesimo & vigesimo, Sacerdos quidam Christianus circumcisus est
 in Anglia, ideo scilicet, ut uxorem duceret Iudaica gentis feminam,
 quam efflictim deperibat. Id quamprimum est loci civibus notum,
 voluere illi eos vivivocomburio punire. Ceterum alio modo ultio-
 nem futuram statuit Rex; edicto nempe promulgato, ut intratem-
 pus trimestre Iudaorum commune Iudaismo renuntiaret, & qui Sa-
 cerdotem circumciderant comburerentur. Et eorum per plurimi
 sane Iudaismo renuntiarunt. Liberi autem eorum universi Sexen-
 nii aetatis & minoris in extremos regni limites missi sunt, ut ibi
 disciplina avisae seu Iudaica obliviscerentur. Mortuo autem
 regi huic successit filius ejus. Nec diu post cum & pestis & fames re-
 gnum ejus invasit, monuerunt consilarii ejus, poena hujus causam
 esse peccatum Iudaorum non recte credentium. Fiebant igitur jussu
 regio duo tentoria juxta littus marinum, quorum super alterum ef-
 formabatur figura Mosis Magistri nostri, super quem sit pax, uti &
 Nomen ejus; super alterum autem figura Christi eorum. Mitiori-
 bus dein verbis cum eis in angustias has redactis Rex agens, denun-
 tiavit cuilibet eorum licitum fore Iudaismum amplecti & retinere,
 nec omnino ad rem quampiam eos iri coactum. Id tantum se velle
 dignoscere satis, quisnam revera Iudaus esset, quis non. Imperavit
 igitur, ut, qui revera Iudaei essent, atque esse vellent, ingrederentur
 tentorium Mosis Magistri nostri, super quem sit pax. Conditione
 accepta, quamplurimi illud ingrediuntur. Ingressos autem occide-
 runt & in mare projecerunt. Atque sic exitus erat universorum.
 Ita Rabbi ille Gedalia. Et tantundem, de tentoriis ac Judaeis An-
 gliensibus trucidatis ac in Mare projectis, ferè habetur apud autorem
 Christianum Fortalitii^x Fidci, sive is^y Guilielmus Totanus sit, sive*

Lib. 3. pag.

219. Edit.

Lugdun. 1525

Et pag. 169.

Edit. Norim-

berg. 1494.

Videfis An-

ton. Post. Sin.

in Biblioth.

select. lib. 9.

cap. 3. Et I.

Molanum in

Biblioth. Ma-

steriarum.

Bartholomæus de Spina. Sed pro eo quod legitur apud Gedaliam de Imagine Mosis & Christi super tentoria, in Fortalitio dicitur Legem Judæorum in altero, in altero Crucem Christi positam; nullâ Mosis mentione habitâ. *Et intrantes, inquit, papilionem (Legis) unus post alterum jugulabantur in secreto ex altera parte papilionis, & projiciebantur in mare; & sic purgatum est prædictum regnum & continuo cessit plaga, nec amplius Judæus ibi habitavit, sed nec habitat usque in hodiernum diem.* Scripsit verò au-

* Editor No-
rimbergensis
1494. in Pro-
logi fronte.

tor hic diù ante Gedaliæ tempora, atque ut nonnulli^x volunt, anno Christi 1459; sodalis scilicet Franciscanus. Id verò scribit ille velut è *Cronicis*, ut ipse ait, *Anglorum antiquis* sibi relatum. Nondum quid in *Cronicis* nostratibus ejusmodi mihi repertum. In iis quidem Judæos Angliâ pulsos legimus sub annum Regis Edwardi primi decimum octavum; id est, Christi 1290. Neque ea de re dubitandum, cum sexcentiis in Archivis illius temporis, tum Cancellariæ nostræ, tum Fiscalibus idem asseratur. Sed Occisos seu Tentoria, qualia memorantur sive apud R. Gedaliam sive in Fortalitio Fidei, posita esse inde non discimus. De tempore autem non satis liquet apud Gedaliam. Initium historiæ collocat in Judaicæ seu Hillelianæ, quâ hodieque utuntur Judæi, periodo anno 5020, id est, Christi 1260. Occisos verò & in mare projectos tempore Regis, qui tunc regnanti filius successit. Id est, proculdubio Edwardi nostri primi; qui filius Henrici tertii, cujus annus 43 idem est cum Christi 1260. Quin eisdem ipsi anno perperam tribuit Judæorum Angliensium exilium Salomon^a Ben Wirga, qui avorum memoria calamitates atque adeo variantia per orbem terrarum gentis suæ discrimina operosius collegit. De exilio Anglicano verba faciens ille, *ויורה שנת חמשת אלפי ועשרים לעירה* *atque erat exilium illud anno 5020 à creatione*, id est anno Christi 1260, seu Henrici nostri tertii 43; quod falsum esse scimus. Hallucinatam igitur eum fuisse existimo, aut ex eo quod historiæ initium juxta id, quod apud Gedaliam habetur, alibi ipsi apud suos repertum (nam is Gedaliæ verustior est) pro ipso exilii anno malè sumpsit, aut ex eo, quod numeros literis apud suos alibi juxta morem denotatos haud sedulo satis a-

* In Sebet Ie-
buda, fol. 19.
a Edit. Adri-
anopolitana.

nimad-

nimadvertit. Nam ut ד' אלפים נ' denotant 5020, sic ד' אלפים נ' 5050. Et נ' נ' pro נ' נ', clemento maxime in scriptione Rabbinais usitatori non raro simillimo, sumi uti & hoc pro illo tralutitium est. Annus autem periodi Judaicæ 5050 exilio Anglicano satis respondet, id est, Christi 1290; juxta id quod plerunque in Annalibus nostratibus legitur. Nec carent Judæi etiam è suis testimonio omni exceptione majori, quo asseritur circa triennium antè non expulsos Anglia Judæos. Etenim Judæus Angliensis, qui tunc vixit, scriptum reliquit, anno 47 sexti millenarii (id est, periodi quam diximus Judaicæ 5047) prehensos adeoque in carcerem traditos esse universos per Angliam Judæos. Scilicet in cellæ arcis Wintoniensis subterraneæ, quæ proculdubio nonnullis eorum carcer erat, parieti Saxeo hujusmodi habetur inscriptio

יום ואמר הוי
תפיסים כל יהודי
ארצ האי שנ'
מ'ז לפ לאלף
ששי אני אשר
חקקתי

quod sonat *Die* (utrum מ'ר', quod incisus proximat, id est, 11. Mar. sit ibi legendum nescio; & vocabulum, ut exaratum est, sonat & dixit aut quid simile cuius ibi sensui locus non est) *prehensi sunt universi Iudæi seu Iudæorum communitas* (quæ locutionis apud nos formula tunc temporis in usu) *Terra hujus, anno 47 juxta sexti millenarii rationem. Ego qui* (seu potius *ego Asher*) *incidi.* Descriptam è cella ante annos aliquot mecum amicissimè communicavît V. Cl. Patricius Junius Bibliothecarius regis, uti & postmodum Henricus Jacobius. Certè & Annalium nostratium aliqui secundo Maii anni Christi 1287, qui ipsissimus est heic annus, ejusmodi Judæorum collocant prehensionem custodiamque.

*I. Sternanus
ex Guil. Thero
no Ms. mona-
cho Cantua-
riens*

Alii

^c Hollinshed. Alii anno 1286^c qui etiam facile in ipsum 47 sexti millenarii cadit, si annorum variatim inchoantium apicumque temporis independentium quales heic prætermisimus ratio habeatur. Sed hæc obiter. Ad Guilielmum Schikardum redimus. Quod adjicit ille de aliarum rerum signis in numismatis Ebræorum veterum protuberantibus, haud quicquam facit ad asserendum suum illud de humanâ in nummo apud eos figurâ. Nam de ceterarum rerum in terra aquave imaginibus, receptior est sententia, nullam ex eis fuisse, quam formare ornatus seu animi causâ quomodolibet cunque non liceret.

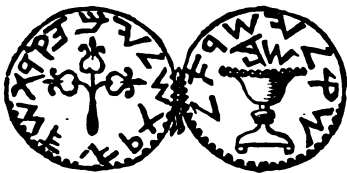
^d Maimonid. Sic enim generatim Magistri celeberrimi דעות הבהמות ושאר נפש זיה חזק מן האדם וצורות האילנות ושמים וכיצא בהן מותר לצור halach. Aboda Zara cap. 3. Mos. Ket. 283. *Images bestiarum aliorumque, præter Hominem, animalium, imagines item Arborum, Herbarum, ex Gem. B. id genus aliarum rerum facere licet, idque etiam si promineant.* Sed excipiunt nonnulli Leonis, Bovis atque Aquilæ (quorum facies in Ezechielis visione) figuras; aliqui etiam Draconis, quippe cuius in Idolis ad eò frequens; aliqui etiam Draconis, quippe cuius in Idolis ad eò frequens cultus. Sed nec desunt, qui non minùs hujusmodi rerum Imagines, quàm Hominum velint interdiktas. Certè scimus

^e In vita sua. Flavium Josephum Legatum à Populo Hierosolymitano ad Tiberienses missum, ut cum illis ageret^e de diruendo τὸ οἶκον τῶν Ἱερῶν & πτεράων κατοικουμένων, ζώων μορφὰς ἔχοντα, τῶν νόμων ἕνεκα καὶ κατοικουμένων ἀπαγορευόντων, Palatio ab Herode Terrarcha extructo, quod animalium habebat Imagines, cum ita quid extruere ex lege esset interdiktum. Quod & factum est. Sed ea de re vide quæ dicuntur capite proximo. Nam reverà aliò planè spectat. Eousque etiam

^f Guil. Schikard. in Proem. ad Tarich Regum Persia pag. 43. Gidesis Manass. Ben Israel in Exod. quest. 30. *detestantur Judæi nonnulli hodierni imagines omnimodas, ut nec sigillis^f, quibus figura ceræ imprimatur ulla, uti velint. Sed ad sententiam illam de aliarum in terris præter hominem rerum imaginibus pro libitu faciendis adstipendam, veluti nempè vetustioribus Ebræis receptam, haud parùm facit quod de Numismatis eorum legimus §. Fuisse Numisma Josuæ altera parte Tauro, altera Monocerote insignitum; Davidi etiam, מן ומגדל מיכן ומגדל מיכן, quin & Baculum & pera in parte altera, altera turris visebatur; quin & Morde-*

^g Berosib Rubba Pars. 39.

Mordecaeo, cui וְעִטָּתוֹ זָהָב מִיָּכִן וְעִטָּתוֹ זָהָב מִיָּכִן *Saccus & cinis in altera, & corona aurea altera* eminebat, non autem Regina Esther & cum ea ipse (ut hallucitati nonnulli ^h aiunt) quod ex Ebraeorum moribus ferendum, ut ostensum est, non erat. Finguntur fortè numismata hæc. Nec ea de re contendo. At dum in libris eorum vetustissimis, viris illis sanctis ea utcumque tribuuntur, dubitari, opinor, nequit, quin ejusmodi rerum apud majores suos idque post Mosaica instituta, imagines non illicitas interea haberent; saltem qui hæc scriberent. Nec sanè serpens æneus ⁱ sic aut formatus aut retentus, ^{1 Num. 21. 8.} quasi ipsa simpliciter formatio ex jure communi non fuisset licita. ^{2. Reg. 18. 4.} Nummi autem Ebraeorum seu Sicli ac congeneres, quos sive ipsos sive apud scriptores depictos vidimus, animalium carent figuris, & sive virga Aaronis sive urna Mannæ, sive Thuribulo, Palma (quæ velut gentis symbolum in Cæsarium etiam Nummis subinde reperitur, veluti Augusti, Vespasiani, Nervæ) id genus aliis tantum insigniuntur. Horum figuras habes apud Antonium Augustinum ^k, I. Ba- ^{1 Dialog. 2.} ptistam ^l Villalpandum, Casparum Waserum ^m, Joannem Mori- ^{1 Loco iam ci-} num ⁿ, ut alios, qui de eis obiter, prætermittam. Eorum par exhi- ^{tato. & seqq.} bemus, velut ceterorum omnium fermè instar. Nam tametsi plu- ^{2. Lib. de An-} res apud jam citatorum aliquos habentur, binis tamen hisce inspectis ^{19. Nummis} ^{2. Hebraeorum.}

quicquid eorum reliquum est ac genuinum, ad rem saltem, quam tractamus, satis inspicitur dignosciturque. Ceteri enim aut planè similes sunt aut proximè sive huic sive illi accedunt. De Numismate autem Censûs, Cæsaris in Evangelio imagine insignito, vide quæ habentur in-

Bb

tur infra capite octavo. Binorum, quæ jam depicta sunt, numismatum. Prioris archetypon unum argenteum penes me habeo, cuius altera pars urnulam Mannæ (sic credi solet) altera Aaronis virgam ostendit. Hæc autem verbis hæc charactere Samaritano, id est, qui Judæis antè captivitatem in usu, circumscribitur, יהוה הקדוש, *Ierusalim sancta*; illa eodem item charactere, verbis hæc ישראל שקל *Siclus Israelis*. Posterioris verba sunt eadem charactere Assyriaco, seu qui post Ezram in usu. Partem alteram Thuribulum & Fumus ascendens, alteram Palma, seu palmæ ramus occupat. Etiam & hujus generis aliquot non semel vidi, figuris, ut in priori, prominentioribus. Sed cum præstò jam non sit ejusmodi mihi ullum, ex Villalpando & Antonio Augustino figuram huc transtuli. Quod de mum ad Coelestium rerum Imagines spectat; quemadmodum ex

° Exod. 20.
23.

illo legis sacræ ° *Non facietis mecum seu coram me Deos argenteos &c.* aliisque legibus congeneribus, Humanam figuram existentem seu prominentem adeoque statuiam humanam formare interdictum esse volunt, ita etiam exinde in uniuersum quidem pronuntiant Tal-

° Gemar. Ba-
bylon. ad cap.
Aboda Zara
cap. 3. fol. 43. b

itudici פני המשמשין כדמות שמשו לא תעשו אתי לא תעשו במרום כגון חמה ולבנה כוכבים ומזלות ומלאכי השרת *Non facietis*

mecum scilicet, non facietis imagines instar ministrorum, qui coram me superius ministrant, veluti Solis, Luna, Signorum, Syderum, aut Angelorum ministrantium; unde Maimonides ° alii que

° Haslach. A-
boda Zara c.
3. Mos. Mi-
katz. Pra-
cep. neg. 22.
Et videfis
Paraphras.
V'yclidi tri-
but. Exod.
20. 23.

אסור לצור דמות חמה ולבנה כוכבים ומזלות ומלאכים שנ' לא תעשו אתי לא תעשו כדמות שמשו הממששין לפני במרום ואפילו על הלוח *illicitum est formare simulacra Solis, Luna, Stellarum, signorum, & Ange-*

lorum; juxta id quod scriptum est, Non facietis mecum, non scilicet facietis instar Ministrorum, qui coram me supernè ministrant, ne quidem etiam si in tabula seu plano. Id est, etiam si non prominent, nec

existent, seu ut nonnulli, ואפילו אין הצורה בולטת בהן שברקיע הם *etiam si non existet seu promineat earum figura.* Nam &

ipsa sidera in firmamento immerguntur. Non prominere videntur. Adèd ut qui in plano sydera depingit, veram omnimodò, quantum fieri potest, ipsorum figuram (ita proculdubiò sensus est) exhibeat, quod fieri non debet. Sicilli. Et tamen aliter atque aliter in-

terpre-

terpretantur legem illam Exodi de Diis argenteis & aureis in hanc rem à Magistris, quorum verba attulimus, citatam, nihilominus, quantum video, Corporum Coelestium Figuras sive planas sive prominentes Ornatùs causâ velut in xyftis, prothyris, parietibus, aulæis, alibive fieri apud ipsos illicitum unanimes habebant, si Talmudicis fides. At quid intereâ tum dicendum de pronai Herodiani velo illo pretiosissimo seu peplo Babylonio apud Josephum ^r non solùm ira coloribus hyacinthino, purpureo, byssino & coccineo variegato, ut *ἡσπερ εἰκόνα τῶν ὅλων* velut *omnium rerum imaginem*, quæ scilicet sub Luna visuntur, uti per symbola præse ferret, verùm etiam *πάντων τῶν ἐξ ἑσθίων θεοῦ πάσης ἀλλήλων* *omnem Cæli rationem præter Signa*, ut vertit Ruffinus, haberet in se per scriptam, id est, ipsam Cœli, si quid video, imaginem totam, modò Signa excipias; si *ζώδια* pro *signis* seu Zodiaci illis duodecim, ut vulgò, solùm hic sumenda. Cum autem vocabulum ipsum tam generatim Animalia denotet, quàm Signa illa duodecim, quæ nec Animalia sunt omnia, fortè voluit potius Josephus omnem cœli rationem seu rerum cœlestium imagines in velo depictas, modò animalium figuras, in quas tam Zodiaci sidera, quam quæ occupant cœlum, reliqua antiquis tributa sunt, excipias. Veluti Orionem, Cephæum, Draconem, Cygnum, Canem, Delphinum. Nam & Tabernaculi Mosæici velum (cujus heic imitatio) ipse alibi ^r ait floribus omnigenis variegatum esse *πῆς τῶν ἄλλοις ἐνυφασµένον, ἀ κόσμου εἶναι ἑµέλλον, πᾶσι ζώων* *Rebus aliis omnimodis intertextis qua ornamento esse posuit, exceptis Animalium figuris.* Adeo ut absonum non sit *τῶν ζώων* in velo illo Herodiano idem denotare quod *τῶν ζώων* in Mosæico illo. Ideonè verò innuit Josephus Stellarum ipsarum tam Zodiaci quàm reliqui cœli spatii, Solis, Lunæ, atque errantium ceterarum figuras sive in Mosæico sive in Herodiano velo depictas? aut cum hisce etiam Coronam Ariadnes, Deltoton, Lyram, Argo, Thuribulum, id genus alia. Nam in hujusmodi Partes ac Nomina cœlum diu ante Herodis Magni, id est, Augusti tempora ab Ægyptiis ac Chaldæis, uti etiam à Græcis distributum nemini non est in confesso. Sed, ut ex jam antè dictis vidēs, doctrinæ Talmudicæ omnino adversum est

^r *Halafcos. lib. 6. cap. 6. gr. 14. lat.*

^r *Origin. tit. 3. cap. 5. Vide I. Bapt. Villalpandæ Explanatio- num in Ezech. tom. 2. part. 2. lib. 3. cap. 45.*

sum est Figuras id genus Coelestes depingere seu quovismodo formare; Ornatûs scilicet seu Elegantiæ tantum Animive causâ. Quod ut signanter adjectum capias. Nam causâ Astronomiam aliave independentia Docendi Discendive, veluti in Globis coelestibus conficiendis, Eclipsium diagrammatis designandis, Magnitudinum, Illuminationum, Motuum, aliorumque in theoria syderum id genus, quæ Mathematicis in usu, ob oculos demonstratione, etiam Figuras Coelestes fieri apud veteres quidem haud video interdictum. Sunt fateor in Magistris, qui nec sic figuras ejusmodi libenter admittere

¹ Ad Exod. videntur. Abraham Aben-Ezra, & ipse Astrologus summus¹ אפ תמונות בשמים רק שמונה וארבעים צורות וחכמי הצורות עושים זהה דברים אשר לא כן ומעשיהם קרובים לעבודה זרה non sunt imagines aut simulachra in caelo præter quadraginta octo (constellationes Astronomis notissimas) & Pictores formare solent res quidem dissimiles. Sed dum ita faciunt, proxime accedunt ad Cultum extraneum. Nimirum Arietem, Taurum, Geminos & quæ sunt cetera, imaginum ipsorum syderum loco habent. Quin & religiosiores

² In Proem. hodie Judæi, quod ait Guilielmus Schikardus², ne characteres quidem ☉ ☽ * aut ♃ ♄ ♀ ♁ ♂ ♆ ♇ tolerant etiam in suis Lucorh, hoc est calendaris aut Astronomorum libris, neq; ceras quovis annulo signant. At verò non solum annulorum signatoriorum usus in libris Talmudicis

³ Videfis Shulcan A- ruch lib. O- rach Chiim. cap. 301. §. 9. &c. licitus citra controversiam habetur, verum etiam permissum Ebræis utcunque non simplicis Ornatûs, tamen Discendi Docendive que causâ, juxta Maiorum suorum ritus, etiam Figuras rerum ipsarum Coelestium facere; id quod tum ex virorum clarissimorum seculorumque priscorum recentiorumque in libris eorum Mathematicis exemplo, tum ex Talmudicorum scitis edocemur. Illustre est exemplum illud Rabban Gamalielis. Is Princeps erat Synedrii Magni. Abesse autem sibi in supellectili forensi noluit quidquam, quo facilis in Mensum initiis discernendis sanctificandisque fidem probaret testium, qui ex more se Lunam nascentem vidisse assererent. Scilicet à phasi Lunæ noctis à præcedentis mensis initio tricesimæ, quoties ejusmodi phasis haberi quiret; ita supputabant ut ex primâ hac Lunæ visione ratio eis penderet & mensium & anni initii.

Adco-

Adeoque festorum quæ sive annua erant sive menstrua. Unde Syracides Lunam ait fuisse *εις ανάδειξιν χρόνου, & σηµεῖον αἰῶνος*. *Am¹ Cap. 34. 6.* σελλώης σηµεῖον ἑορτῆς, in ostensionem temporis & signum sæculi; à Luna signum festi; ut quæ in Pentateucho alibique in federe vetere de ea in hanc rem occurrunt, præteream. Illinc igitur Menses finiebantur sive cavi seu dierum viginti novem, sive pleni seu triginta dierum. Nam quoties ex phasi², qualem diximus, per cœli nubila aliter veres definiri nequibat, mensis qui præterierat plenus seu dierum 30 fiebat. Neque ullus unquam admittebatur aut plurium satione quàm triginta aut pauciorum quàm viginti novem. Et ex phasi tempore jam memorato habitâ vigesimus nonus præcedentis mensis illum claudere; proximo à phasi incipiente. Quam mensium rationem unâ cum integri mensis seu Adar secundi ex re natâ & pro Synedrii Magni libitu intercalatione incertâ, dum non discunt aut non advertunt Chronologi, de vero anno & die Passionis D. N. Jesu Christi, adeoque de Natalium tempore inde disputantes, circa ingressâ frustra nimis sudant. Nimirum calculi solum Astronomici apicibus tempora civilia perperam metiuntur. Etenim ex phasis solis diversitate ac dicta mensium sive cavorum sive plenorum ratione, tum Synodi tum Plenilunia naturalia seu Astronomica civile mensis initium mediumque seu primum & quartumdecimum diem seu diem Paschatis (quem in primis heic intueri solent) biduo, triduo, quatri-duo, plus etiam idque incertissimè ut antevertere necesse est. Sed hoc obiter. Jam verò manifestum est, Lunam novam, pro habitudine sua ad Solem mensē quolibet post coitum aliter atque aliter mutante, diversimodè versus Occidentem primò in Cœlo satis sereno conspici. Idque sive partis nobis illuminatæ quantitatem, sive cornuum posituram, sive visionis primæ tempus locumque spectes. Nam pro Nodorum loci seu Latitudinis ab Eccliptica, longitudinis à Sole, motus sive velocitatis sive tarditatis, Zodiaci & Horizontis obliquitatis, adeoque descensionum, poli altitudinis, & quæ sunt id genus in calculo Astronomico tum Optico aliorum discrimine multiplici, citius quandoque primò conspicitur, veluti die à coitu proximo seu etiam intra ipsum coitus diem; quandoque autem

*Videfis Io-
seph. Scali-
ger. lib. 2. de
Emendas.
Temporibus
cap. de Perio-
da Indæorum
Alexandrea,
Canon. I. pag.
278. Dionys.
Pet. Synodus
Epiphanius
Heres. 51. pag.
151. Samuel.
Petitum Ec-
log. Chronolo-
gic. lib. 1. cap.*

tardiùs, veluti die tertio, etiam interdum & quarto. Unde major minorve partis nobis illuminatæ quæ primò conspicitur quantitas. Nunc instar tenuioris tantum arcûs seu lineolæ curvæ lucis; nunc instar segmenti ferè circuli, pro temporis Lunæque loci varietate, angustioris ampliorisque. Easdem item ob causas cornua nunc inclinantur, reclinantur, erectiores apparent. Qua de re accuratiùs egère

^a De Scientiis Stellarum cap. 41.

^b Element.

Astron. c. 27.

Sen. Diff. 25.

^c De Elementis & Orbibus Cælestibus cap. 9.

^d Problem. fol. 15. qu. 6.

^e Misn. & Gemar. Babylon. tit.

Rosh Hashemna c. 2. Maimonides Halach. Quidosh Hachodesh &c. cap. 2. maxime cap. 17. alii.

^f Halac. Quidosh hachodesh c. 2. s. 4. ex tit. Talmudico Rosh Hashemna, cap. 2. fol. 22. &c.

^g Misn. & Gemar. Babylon. tit.

Rosh Hashemna c. 2. Maimonides Halach. Quidosh Hachodesh &c. cap. 2. maxime cap. 17. alii.

^h Halac. Quidosh hachodesh c. 2. s. 4. ex tit. Talmudico Rosh Hashemna, cap. 2. fol. 22. &c.

ⁱ Misn. & Gemar. Babylon. tit.

Rosh Hashemna c. 2. Maimonides Halach. Quidosh Hachodesh &c. cap. 2. maxime cap. 17. alii.

^k Misn. & Gemar. Babylon. tit.

Rosh Hashemna c. 2. Maimonides Halach. Quidosh Hachodesh &c. cap. 2. maxime cap. 17. alii.

^l Misn. & Gemar. Babylon. tit.

Rosh Hashemna c. 2. Maimonides Halach. Quidosh Hachodesh &c. cap. 2. maxime cap. 17. alii.

^m Misn. & Gemar. Babylon. tit.

Rosh Hashemna c. 2. Maimonides Halach. Quidosh Hachodesh &c. cap. 2. maxime cap. 17. alii.

ⁿ Misn. & Gemar. Babylon. tit.

Rosh Hashemna c. 2. Maimonides Halach. Quidosh Hachodesh &c. cap. 2. maxime cap. 17. alii.

^o Misn. & Gemar. Babylon. tit.

Rosh Hashemna c. 2. Maimonides Halach. Quidosh Hachodesh &c. cap. 2. maxime cap. 17. alii.

^p Misn. & Gemar. Babylon. tit.

Rosh Hashemna c. 2. Maimonides Halach. Quidosh Hachodesh &c. cap. 2. maxime cap. 17. alii.

^q Misn. & Gemar. Babylon. tit.

Rosh Hashemna c. 2. Maimonides Halach. Quidosh Hachodesh &c. cap. 2. maxime cap. 17. alii.

^r Misn. & Gemar. Babylon. tit.

Rosh Hashemna c. 2. Maimonides Halach. Quidosh Hachodesh &c. cap. 2. maxime cap. 17. alii.

^s Misn. & Gemar. Babylon. tit.

Rosh Hashemna c. 2. Maimonides Halach. Quidosh Hachodesh &c. cap. 2. maxime cap. 17. alii.

^t Misn. & Gemar. Babylon. tit.

Rosh Hashemna c. 2. Maimonides Halach. Quidosh Hachodesh &c. cap. 2. maxime cap. 17. alii.

^u Misn. & Gemar. Babylon. tit.

Rosh Hashemna c. 2. Maimonides Halach. Quidosh Hachodesh &c. cap. 2. maxime cap. 17. alii.

^v Misn. & Gemar. Babylon. tit.

Rosh Hashemna c. 2. Maimonides Halach. Quidosh Hachodesh &c. cap. 2. maxime cap. 17. alii.

^w Misn. & Gemar. Babylon. tit.

Rosh Hashemna c. 2. Maimonides Halach. Quidosh Hachodesh &c. cap. 2. maxime cap. 17. alii.

^x Misn. & Gemar. Babylon. tit.

Rosh Hashemna c. 2. Maimonides Halach. Quidosh Hachodesh &c. cap. 2. maxime cap. 17. alii.

^y Misn. & Gemar. Babylon. tit.

Rosh Hashemna c. 2. Maimonides Halach. Quidosh Hachodesh &c. cap. 2. maxime cap. 17. alii.

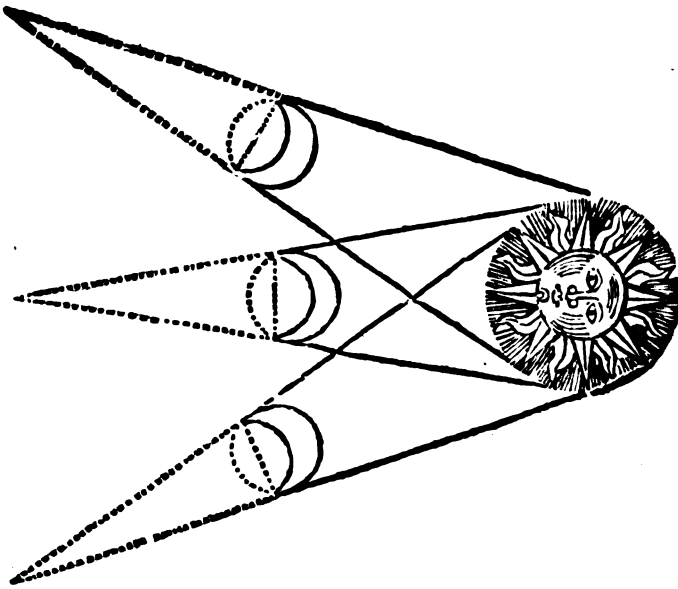
seculis vetustis Mathematici illi ex Arabibus egregii, Albategnius seu Muhamedes Aracensis^a & Mahumedes ille alter Alfragamus^b præter Messahalam^c. Orientalium enim plerique, quemadmodum ferè Judæi, uti & alii aliquot Orientalium mores secuti, à prima Lunæ visione menses auspiciari sunt soliti. Unde illis de primæ visionis diversitate disciplina perquam erat necessaria. Et Albategnius, *Visus Luna scientia*, inquit, *in mensium primordiis ac eorum extremitatibus inter præmissorum* (eorum quæ de Lunæ motu præmiserat) *potissimam numeratur, eo quod Taric* (Epocha ac computi ratio) *Arabum eorumque mensium initia secundum Luna visum discurrunt, & in hujus vera cognitione quadam multimoda difficultates habentur, quæ sunt Luna vicinitas ejusque à Sole remotio, &c.* Quod

de prima dicitur visione, quam diligentius persequitur, haud pariter tractatam apud Mathematicos Græcos, Ptolemæum, Geminum, Cleomedem, alios qui systematis quæ reliquere Astronomicis res Lunares ceteras fusiùs tradiderunt. Certè inter Veteres nemo, puto, hac de re æquè expressim atque argutè ac Aristoteles^d, tamen breviusculè. Sed & de ea recentiores aliquot nostri superiorisque seculi obiter agunt; ut Erasimus Rheinoldus & Petrus Nonnius ad Georgii Purbachii Passiones Planetarum & Joannes Keplerus in Paralipomenis ad Vitellionem, seu Astronomiæ parte Optica; uti etiam Talmudici^e summa cum accuratione. Et de Visione hac prima decernebat Princeps seu præses Synedrii Magni cum Collegis aliquot, quibus hoc munus mandatum.

Maimonides^f juxta veterum mentem; בית דין מחשבין בדרכים שהאיצטגנונין מחשבין בחשבון השמש או בהן ויודעין הלבנה כשתראה בחדש זה אם תהיה בצפון השמש או בדרומה ואם תהי' רחבה או קצרה ולהיכן יהיו ראשי קרני' נוטין וכשיבאו העדי' להעיד בודקין אותם כיצד ראיתם אות' בצפון או בדרום להיכן

היו קרני' נזטות כמה היתה גבוה בראיית עיניהם וכמה הייתה רחבה
 אם נמצאו דבריהם מכוונין למה שנודע בחשבון מקבלין אותם ואם
 לא נמצאו דבריהם מכוונין אין מקבלין אותם *Calculo Astronomico*
usi qui huic rei praeerant (id est Praeses, quem diximus & collegæ) *inde*
sciebant, utrum Luna prima seu qua primò visa est (mensis scilicet
proximè futuri) Soli esset Septentrionalis an Australis, qualis nam
item esset ejus latitudo seu ab Eccliptica sive distantia sive propinqui-
tas, qualis etiam inde cornuum inclinatio ac positura. Quoties igitur
aderant testes (qui scilicet de Visione ritu solenni Principem
Synedrii ac Collegas, quando ipsi non viderant, certiores facerent)
ad testificandum, inquirebant ab eis quomodo Lunam vidissent; an
in parte Caeli Septentrionali an in Australiori; quamnam in
partem inclinarent cornua ejus; quanta esset oculorum eorum aciei
altitudo ejus, qualis nam latitudo. Horum responsa si calculo Astro-
nomico dissona non essent, pro testibus hac in re habebantur idoneis.
Sin verò, planè rejiciebantur. Siquidem pro diversa Lunæ ad Solem,

juxta antè
 memorata,
 configuratio-
 ne, aliter atq;
 aliter collu-
 strari eam, lu-
 minisq; cor-
 nua variatim
 nobis inde
 inclinare, re-
 clinare, erigi,
 ex hac etiam
 manifestum
 satis est figu-
 ra. Quò spe-
 ctat quidem
 & illud Festi

Avien in Prognosticorum Arateorum paraphrasi.

Cynthia

*Cynthia cum primum cælo nova cornua promit,
Cautus utrinque Deam circumspice: namque revescæ
Nequaquam semper similis lux imbuit ortum:
Sed species diversa trahit, varióque notatur
Formarum primi cum surgit luminis igne.*

Et de cornibus erectis, resupinis, inclinantibus, plura apud eum, atque ipsum Aratum. Quam intereà posituræ diversitatem intemperiei aeris ventosæ, ventisve nunc his nunc illis imminentibus, tribui subinde etiam à viris doctissimis nequeo satis mirari. Id verum quidem est, pallorem, ruborem, albedinem, colores, quorum in prognosticis usus solennis, alios, Lunæ, quæ nobis apparet, ab Aeris qualitate contrahi. Quod nec minùs dicendum de figurâ cornuum plus minusve sive acuminata sive obtusa. Sed de istis simul & de ipsâ cornuum inclinatione pariter ita loquuntur, ut tam hanc quam ista ab aëris velint intemperie pendere, aut veluti inter metèora haberi. De Arato ipso, ac id genus aliis scriptoribus, qui non tam reverà Astronomi aut Physici, quam Poëtæ Astra ac metèora in carmen deducentes, haud adeò mirum est. Sed Theon ipse, Mathematicus quidem summus, in commentariis ^ε εἰ μὲν ζεφυροῦ, inquit, πνέουσα, ἀπὸ τῆς δύσεως ἔμπαροθεν αὐτῆς διωθέμενον τὸν ἀέρα, ἔμψασιν ἡμῖν παρέχεται ἔδοκεῖν τῆς Σελεύης τὰ κέρατα ὡς ἴππιν ἀνατολῆν ὑπερῶν φέροντες, ἐὰν ἡ ἀπελιώτης πνέουσα, πότε ἀνάπαλιν γενόμενα τὰ κέρατα φαίνεται ὡς ὑπερῶν ἄνεμος. Ἐὰν ἡ βορείας πνέουσα, τὸ ἐν κέρασιν τὸ βορείον ἴππικαμπὲς γίνεται, πάλιν ἐὰν νότον, τὸ πρὸς νότον κέρασιν καμπίμενον. ὡς ἔν ἐπιπέδῳ ἀπὸ τῆς αἴτης. *si flabit Favonius, quoniam ab Occidente in adversa aërem impellit, ideo in causa est, ut etiam Luna nascentis Cornua nobis videantur in Orientem inclinare. Si verò flabit Eurus, tunc e conversò cornua videntur in partem alteram reclinare ac resupina. Si flabit Boreas, cornu alterum, seu quod Borealius est incurvari videtur; si Notus, pariter cornu illud quod Notum respicit. Quemadmodum igitur diximus, harum rerum Aer in causa est.* Ex hujus-

^ε In Diogenis.

^h Lib. de signis Temporalibus.

modi etiam ratione forsan illud Theophrasti ^h; τὸ σελλῶνιον ἐὰν ὄρθῳ ἢ μέγρι τελευτᾷ, ἢ εἰ ἐκυκλον, χερμάσθ' μέχρι διχοτόμου, Luna nova si fuerit directa (vertitur etiam Luna cornu alterum, si rectum stabit)

usque

usque ad quartum diem, & bene rotunda, hyemabit usque in partem dimidiam illuminatam. Varro¹ item, ex veterum disciplina; *se* quarto die Luna erit directa, magnam tempestatem in mari praesagiet, nisi se coronam circa se habeat. Alii veterum id genus alia.

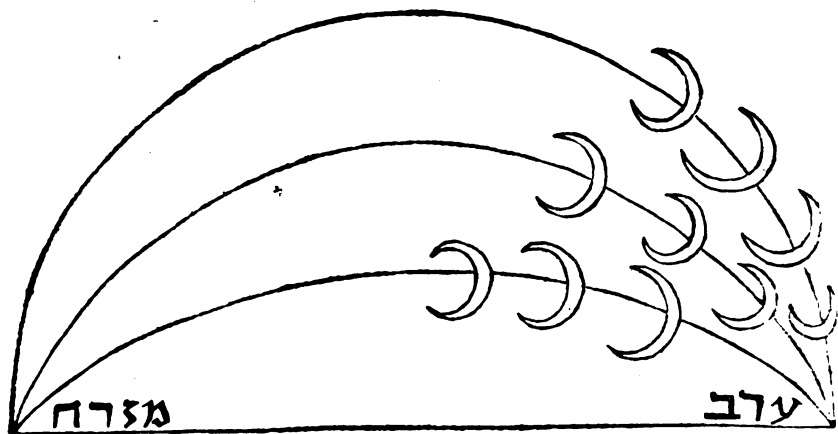
¹ *Apud Plin. Hist. Nat. 18. cap. 35.*

Neque hæc recentioribus^k aliquot non admittenda; perinde quasi ab aeris intemperie seu tempestatum imminētium diversitate cornuum posituram oculis mortalium variatim ingeri non dubitent. Ex ejusdem quidem latitudine varia, adeoque cornuum erectione, inclinatione, reclinatione, tempestatem olim, uti & nunc agricolis, solitas prædici, ex Ptolemæo¹, Proclo^m, aliis sequacibus scimus. Sed varietatem illam Aeri, aut non motibus solum cœlestibus tribuere, planè Mathematici aut Physici non est. Qua de re etiam olim monuit venerabilis Bedaⁿ nostras. Itaque Rabban ille Gamaliel, ut fidem sollertiùs probaret testium visionis, quam diximus, Lunaris, in tabulis & parietibus figuras aptavit Lunares seu Lunulas ad eò variatim illuminatas, corniculatas, cornibusque hæc illac inclinantibus, redinantibus, erectioribus, ut, qui testandi de visione gratiã adessent, inspectis figuris illis responderent, hæc an illã vidissent nascentem Lunam figurã. Nam si quis visionis suæ figuram in tabula aut pariete elegerat, sive calculo Astronomico ita alienam, ut reverã sic conspici nequivisset ex demonstratione statuendum esset, sive figuræ ex more pro visione tantum admittendæ adversam, ejus veluti falsò de visione testantis fidei ratio habebatur nulla. Ex more nimirum admittendi non erant de visione testes, nisi partem nobis illuminatam sine nubium interventu integram à se conspectam assererent. Hac autem de re plenius multò in libris de Synedrio Magno agimus. Sed de Figuris, quas diximus, disertè Misna^o; רמות צורות לבנות היו לו לרבן גמלאל בטבלא ובכותל בעל יתו שבהן מראה את ההדיוטות ואומר הכזה ראיית הכזה *Imagines figurarum Lunarium fuere Rabban Gamaliel in Tabula & in Pariete in canaculo ejus, quas ostendens testibus & vulgo rogabat hæc an illã figurã Lunam vidissent?* Schema adponimus, quali usum fuisse Principem illum Synedrii, arbitrò. Atque id ipsum est, quod pro Lunæ *ψηφοφορία*, & *ψηφοφορία σελωιαίων σωόδων* Gamalieliana sumsit vir maximus^p perinde ac si

^k *Andreas Mirorowski in Theoria Venorum §. 109. alii.*

¹ *Tetrabib. lib. 2. cap. 202. τῶν ἐπιμειγυμένων &c.*
^m *In locum citatum.*
ⁿ *De Rat. Temp. cap. 25.*

^o *Tit. Rosh hashana cap. 2. Talmud Babylon. fol. 24. d.*
^p *Ios. Scaliger De Emenda. Temp. lib. 2. cap. de periodo Iudaorum Alexandria & Canon. I-sagogic. lib. 3. pag. 278. Si-desit Io. Cochium in Tit. Sanhedrin cap. 1. pag. 13.*

Oriens.

Occidens.

per צורות לבנות *figuras Lunares* computi tabulæ seu Noviluniorum Computus esset intelligendus. Neque obiter id fecit, aut semel. Nam in libris de Emendatione temporum ubi de visione, quæ jam præ manibus, loquitur, *cui rei etiam, inquit, fidem facit, quod in eodem capite Rosch Haschana* (caput idem antè citavimus) *Scriptum extat, Iudices* (Principem quem diximus Synedrii Magni & Collegas) *cum de neomenia speculatum homines delegarent ipsos in ante צורת הלבנה habuisse, id est figuram Luna quod intelligo* *ἡ φασγία* *Σελήνιασίων σφωδών* *ad quam nimirum confugerent, quoties nubila aut imbres visionem oculis inviderent. Sane magna me hujus rei incesit admiratio, &c.* Et in Canonibus Hagogicis diu post scriptis, *Tempore ait nubilo, quod ipsi vocabant יומא דעיבא diem nubilum item יומא דסיתה diem opacum, habebant Luna* *ἡ φασγία, ut hodie, quam sequebantur. Ea in Talmud dicitur צורת הלבנה* *ἡ φασγία τῆς Σηλήνης, qualem ἡ φασγία semper ante oculos scribitur habuisse Rabbi Gamaliel.* Ita ille, ad eò ut constanter affirmârit non figuras nascentis Lunæ ejusque illuminationes varias, sed calculi Lunaris formam seu tabulas Lunares seu quibus motus Lunaris epilogismus indicaretur, duntaxat in jam citatis innuissè Gamalieli. Sed verò aut depravatam aliquod Talmudicæ

Misra

Misnæ Exemplar virum præstantissimum fecellit, aut lectionem veram non satis animadvertit. Nam pro eo quod utroque in loco vocat ille צורת הלבנה *Figuram Luna* (quo forsân nomine simpliciter sumto non ita absouum fuerit, tametsi opinor nondum compertum, ipsum calculum, quo figuræ Lunæ nascens possint dignosci, per Metonymiam designari) legitur in Misnæ loco à Scaligero laudato, idque in editionibus, quas consulimus, optimis, nec ita paucis, aut דמות צורות לבנות (ut superius citatur) *Imagines Figurarum Lunarum*, seu *Lunarum*, aut לבנה צורות לבנה ut tam in Hierosolymitano, quàm Babylonico Talmude, id est *imagines figurarum Luna*. Alio item in loco seu Gemara in Babylonia ⁹ idem totidem affertur verbis juxta lectio-⁹ *Ad tit. Aboda Zara c. 3, fol 43. a.* nem priorem. Sed verò lectio sive hæc sive illa nec Lunarem epilogisimum, nec quidquam præter id, quod jam monstravimus, si quid video, ritè satis potest denotare. Id palàm etiam asserunt Magistri ^r *R. Obsidias Bartemorius ad tit. Rosh Hashena c. 2. se&. 8. Maimonides ibid. Sc.* quibus explicatio est צורות לבנות שעיר הירח ולאמה צד קרניה נוטות *figuræ seu Imagines lunares denotant Luna mensuram ac quantitatem, atque indicationem, unde dignosceretur, in quamnam cornua ejus inclinarent partem.* Quin & ita rem capiendam, satis docet Gemara in utroque, quem memoravimus, loco Babylonia. Disputatur quidem ibi, utrum licitæ ejusmodi figuræ, cum regulariter corpora Cœlestia neutiquã juxta superius dicta depingenda. Sed tandem Lunularum has figuras licitas juxtà cum Misna ait Gemara, quia factæ sunt להתלמד seu *docendi discendique causâ*, ut expressim ibi dicitur. Nec sanè è subtilioribus tantum calculi apicibus (qui planè nō ignaris tantum, sed & inassueris cruces sunt) aut nudo de Visione colloquio potuisse testem ex hominum vulgo sive discere sive satis enarrare figuræ seu cornuum, de quibus respondendum esset. positurã, omninò credibile est. Unde & R. Joseph Karo ^r צורות חמה ולבנה וכוכבים, אסור בין בולשת בין שוקעת ואם הם להתלמד להבין ולהורות כולן ^r *In Shulcan Aruch, lib. Iore dea cap. 141. §. 4.* *Figura Solis & Luna & Syderum tam plana, quàm prominentes interdicitæ sunt. At verò si fiant discendi, docendi, resque dubias decernendi gratiã, licitæ sunt Omnes, idq; etiam prominentes.* Ubi *Omnes*, opinor, tam ad figuras refertur etiam

humanas docendi quid discendive gratiâ simul & Cœlestium corporum qualescunque facere; tametsi Ornatûs solùm animique causâ hæ non omninò, illæ nisi in plano aut cœlatura, textura, seu incisione fieri non deberent. Certè & de Cœlestium figuris idem firmant Ritualia aliquot Judæorum ab ipsis typis edita. Hymnus scilicet interdum sacris Paschalibus adjicitur, in quo tum mensium duodecimum Zodiaci signorum, quibus suo ordine respondent, fit mentio; unde & typis etiam margine^t depictæ habentur signorum omnium, veluti Arietis, Tauri, Geminorum figuræ. Nisi si dicas has verà non esse figuras cœlestes, sed planè (sicut se res ipsa habet) adinventas, ut Stellarum in Zodiaco Spatia & Numerus aliarum rerum nominibus denotentur, Stellæque tantùm ipsas esse corpora cœlestia, adeoque figuras ipsis similes esse tantùm corporum cœlestium imagines. Certè in Commentariis eorum de motu Solis & Lunæ, id est, de Annorum ratione etiam Talmudicis, Orbes Cœlestes uti Eccentricos, Concentricos, Epicyclos, alios quemadmodum apud Mathematicos sive Paganos sive Christianos, describi ab ipsis solenne est. Et adnotat R. Salomon Loria^u reperisse se ad Calcem Gemaræ Babylonix ad titulum de Sabbato codicis Rabbinici celeberrimi צורת הגלגל ומלותיה *Figuram Cæli seu Sphæra & Signorum ejus*. Quæ tamen, ut ipse ob oculos posuit, circulus tantùm est, cujus aream circumeunt mensium nomina Ebraica; peripheriam verò, Signorum duodecim nomina citra aliam omninò figuram. Sed de hisce satis superque. Ex jam dictis verò tandem sequitur, Profelyto domicili ex Jure, quod diximus, Superinducto seu Gentium Interveniente neutiquam permissum esse, Imagines in Solido seu Protuberantes Humanas, nec sive Protuberantes sive in Plano Cœlestes Ornatûs seu splendoris gratiâ, sed tantùm להתלמד seu *docendi discendique causâ* formare. Alias autem pro libitu formandi permissam ei libertatem, si receptiorem spectamus sententiam, veterumque morum, ut par est, rationem heic habemus. Utcunque verò ea se res habuerit, dubitandum vix est, quin pro variante eorum, qui rebus ac disciplinæ præerant, opinione seculorumque discrimine, aliter atque aliter Permissio seu Interdictum hoc se habuerit Nam quod

^t Machzor
Iudeorum
Germ. part. 1.
fol. 171. &c.

^u In Choch-
math Shelo-
mo. fol. 61. b.

quod Israelitæ ob Idololatriæ novandæ metum, de hisce variatim & juxta discrepantes hominum, ut fieri amat, sententias negatum est, id neque Nochidi apud eos permissum esse, eandem ob causam, secundum jam ostensâ, æquum est ut existimemus. Et qui Statuam crexerat, Lucum plantaverat, aut Imaginem aliter atque dictum est fecerat, verberibus ex sententia forensi^x, uti etiam qui alia id genus juris capita, quæ mox sequuntur, violaverat, pro more puniendus erat; atque ex jure Civili Judæus. Profelyti autem domicilii, juxta jus Gentium ad regendos eos Civili superinductum, id est, Interveniens Gentium jus, sive verberibus sive aliis, pro rerum temporumque discrimine, poenis afficiebantur.

^x Maimonid. Halach. Sanhedrin, cap. 19.

C A P. VII.

De Actibus aliis, à quibus ideo ex Jure Gentium Interveniente abstinendum Profelyto Domicilii, (uti ex Jure Civili Israelita,) quia ritus Idololaticos imitari videbantur. Item de Imaginibus jam factis Profelyto Domicilii, uti & Israelitæ (huic ex Civili suo, illi ex Interveniente, quod diximus, Jure) utendis, retinendis, abolendis. Imaginum ac Rerum idolis factatarum, nisi si refecrarentur, possessio & usus omnimodus utriusque interdictus. Scilicet prorsus erant abolendæ. Omnimodarum Imaginum Cultûs gratiâ non factarum nec cultearum possessio & usus promiscuus eis licitus. Quid heic Refecratio. Quomodo Lucorum sive Cultûs gratiâ plantatorum sive Fructûs causâ, & postea cultorum usus seu possessio licita illicitave, ex jure jam memorato. Quâ demum ratione abolendæ res, quarum usus & possessio causis jam dictis vetita.

N Verbis Maimonidis superius^y memoratis de Statuam erigendi, Lucum plantandi, Imagines formandi⁷ libertate Profelytis domicilii ex Jure Gentibus aliis Ebrais⁶que Interveniente negatâ, occurrit illud וכו' וכו'.

וכו' וכו' *nec quæ similia seu id genus sunt alia Ornatûs seu splendoris aut nitoris, id est, planè usûs qualiscunque etiam qui sacer non fuerit causâ.* Adeo ut, ex Talmudicorum sententia, non solum tria illa, quæ jam explicata capite habes præcedente, sed & cætera, quæ ex Ebraorum disciplina eandem aut parilem fortiuntur rationem, Profelytis

elytis domicilii fuerint similiter interdicta. Non ex jure hominum communi, seu quod per excellentiam Noachidarum dici solet, sed tantum ex Interveniente hoc seu Ebrais atque Inquilinis ejusmodi seu in eorum ditione vitam transigentibus singulari, ut supra monitum est; quod in primis heic semper animadvertendum. Designatio autem illa generalis partim, ni nimium fallor, Imaginum quarundam Possessionem & Usum (nam de faciendis, non de Utendis seu Possidendis Imaginibus antè factis hactenus solum agitur; saltem si excipias exempla superius ex Josepho adducta de Cæsaris Iconibus & trophæis, atque Animalium in Palatio Tiberiensi figuris, de quibus, quâ jam facta in usum ab Herode, Pilato, Tiberiensibus aliisve apud Ebræos qualemcunque adhibita sunt, mox plura) Imaginum, inquam, quarundam aliorumque bonorum sive ipsâ Idololatriâ sive ejusdem circumstantiis inquinorum Possessionem & Usum complectitur, partim Actuum abstinentiam aliquot aliorum quos, cum pro Cultûs extranei seu Idololatriæ sive imitamentis, sive invitamentis ab Ebræis, idque ex Legge Sacrà cum Gentilium ritibus collatâ, haberentur, haud Profelytis Domicilii magis quàm sibi ipsis (quos solos cum Profelytis Justitiæ ex Sacrà Legge scriptâ teneri heic censebant) permitti voluere. Actus, aliàs per se ac simpliciter liciti,

² Vide Levit.

18. 3. & 20.

23.

³ Deut. 22. 5.

^b Hæref. 16.

^c Levit. 19.

19.

^d Ibid. 23.

^e Ibid. 27. &

28.

^f Vide sis Levitic. 20. 23.

quibus hoc nomine abstinendum erat², fuere, habitum sexuum ementiri seu sexum alterum alterius habitum induere³ (& magno opere sanè mirandum, ut rectè Dionysius Petavius, si modò verum est, quod tradit Epiphanius^b, γυναικῆς ἱματίοις muliebribus pallioliis usos esse Pharisæos ipsos, cum expressimis legis sacre verbis adverteatur, uti & doctrinæ Talmudicæ) vestimentum ex diversis generibus, veluti lanâ & lino, confectum gestare, diversi generis animalia ad coitum seu ad^c aratrum simul admittere, fructus ante annum quartum comedere^d, in rotundum attondere comam, aut barbam radere, cutem incidere^e, alii id genus aliquot in federe veteri prohibiti. Ideo enim hosce actus aiunt Israelitis prohibitos, quia solenniores antè^f erant Idololatriæ sive Cananæis sive vicinis, & quoniam, tametsi extra cultum fierent, propè nimis nihilominus ad Idololatriam ejusveritus, quibus verendum erat, ne verus Cultus forsân iniquaretur, ac-

tur, accedebant. Ea de re fusius Moses Maimonides ⁸. E cujus ⁹ More Ne-
 item ¹⁰ *More Nebochim* versione veteri S. Thomas ^h, alii. Ne-
 que solùm coniecturâ nituntur, aut traditione majorum, dum
 actus ejusmodi Paganis, atque Idololatris Orientis vcinisve in u-
 su solenniori fuisse scribunt, indeque vetitos. Nam illis in usu
 fuisse actus hosce simul cum aliis non paucis, qui ipso Idolo-
 latriæ genere per se contenti pariter in lege sacra prohibentur,
 expressim docent è libris Orientis vetustissimis, nullibi nobis re-
 pertis, de Zabiorum ritibus, seu de eorum, qui Orientem maxi-
 mè occuparunt, omnimodis sacris. Vocantur illi Maimoni-
 di ¹, אומת הצאבה *gens Zabæa*, quæ, inquit, היא אומת שמלאה כל
 הארץ *erat Gens que implevit totum orbem.* Zabiorum rituum ²
 atq; superstitionum, seu, ut Saido Batricidi dicuntur, دين الصابيين

Religionis morumque Zabiorum origo tribuitur ætati Nachoris
Abrahæ avi, atque Zaredshatho velut authori. Verba ejus sunt

وفي ايامه ظهر رجل فارسي يتعال في نهر اشدت فاطمر
 ذين الصابيين وكن بفارس ممالك يقال في طخمورت

*Et in diebus ejus (Nachoris) Claruit Persa quidam nomine Za-
 radshath (pro eo, ni fallor, quem Zoroastrem dicere solent; nam &
 cum Zaradem ^k dictum scimus) & publicavit seu propagavit reli-
 gionem Zabiorum, regnante tunc in Perside Tecmuratho.* Sed alias
 habet ille sententias, quibus è Græcia petitur disciplina Zabiorum.

Videfis etiam de Zabiis responsâ Josephi Scaligeri ¹, ad quæ sita ali-
 quot Isâaci ^m, Casauboni. Et de Zoroastre, quâ huc spectet, con-
 sulas Laërtium ⁿ, Justinum ^o, alios. In libris autem illis, quos de
 Zabiorum ritibus in hanc rem memorat Maimonides, primarium
 obtinet locum is, qui inscriptus est העבודה הנבטיה, quod nomen
 in versione sua Latinâ retinuit doctissimus Joannes Buxtorfius nec
 transtulit. Veteri autem versione Latinâ pro eo substituitur liber
de Agricultura Aegyptiorum & liber de servitio Aegyptiaco. Un-
 de S. Thomas ^p, aliique heic sequaces de Aegyptiorum Veterum mo-
 ribus toties loquuntur, dum præcepta aliquot Mosæica explicant.

Certè

More Nebochim part
 3. cap. 37. &
 in Halach.
 Aboda Zara
 cap. 11. & 12.
 & in Numer
 Præcept. Ne-
 gat. 40. & c.
 1. Secunda
 quest. 102.
 art. 6. ad 6. 8.
 9, 11. 2. Secunda
 quest.
 196. art. 2. ad
 3.
 Ibid. ca. 29.
 Agathias
 lib. 2. & c.
 In Epistolis
 Francof. 1612
 pag. 341.
 Epist. 438.
 Lib. 1.
 Lib. 30. &
 Sudefis Iaco-
 burn Bouldu-
 cium de Ec-
 clesia anteq-
 uam, lib. 2.
 cap. 18.
 1 Secunda
 9. 102. art.
 6. & c.

Certè vocabulum prius, tam cultum, quàm sacra respicit, quàm quàm agrum denotat, & sacra Zabiorum agriculturam imprimis spectasse

monet etiam Maimonides⁹. Quod verò ad vocabulum posterius attinet seu הנבטיה seu הנבטית, ut interdum^r ex eo citatur, id *Nabathæorum*, gentis Arabicæ Judææ vicinæ, cultu ritibusque juxta Zabiorum disciplinam congestis intelligatur. Nec ita mirum est, autorem versionis vetustioris *Aegyptiorum* substituisse. Nam vix dubitandum, quin ex elementorum נ & כ cognatione, quæ in manu exaratis sæpe est maxima, legerit ille הכבטיה, quod pro Ægyptiaco capi posse manifestum est. Atque illum Ebraicam Maimonidis versionem quam R. Samueli Ben R. Jehudæ Aben Tybbon debemus, non Arabicam ipsius auctoris transfuisse non ambigimus. De libris autem illis ritibusque Zabiorum in eis repertis, Maimonides;

⁹ More Nebochim part. 3. cap. 30.
^r In cōment. ad Sepher Coziripars. 1. cap. 61. fol. 28. a.

דעת הדעות ההם והמעשים ההם הוא שער גדול מאד בנתנת עלת דמצורת *Cognitio disciplina in eis contenta rituumque juxta eam solemniorum, portamagna est seu impensè facit ad reddenda preceptorum causas.* Summa demum est, actus omnimodos, qui viciniorum Gentium Idololatriam ejus veritus omninò saperent, aut imitari viderentur, tametsi Idoli cultus procul abesset, ex jure Interveniente, non verò Communi seu Naturali, Proselytis domicili, ut ex Civili Israelitis, interdictos. Quibus dubitari nequit, quin annuerandæ sunt Sortilegorum, Augurum, aliorum artes, quæ in sacra lege morte non puniuntur. Nam Magiam infamem^c, morte punitam, ad ipsam Idololatriam referunt, ut capite primo diximus. Id est artes illas quibus creditum est Spiritibus, nescio, quibus cultum di-

^c Exod. 22. 17. Levitic. 20. 26.

^d Deut. 18. 10. § II.

^e Vide Maimonidē More Nebochim part. 3. cap. 29. 30. § c.

vinum seu divinitatem tribui. Ceteræ autem, veluti Augurum^f, Sortilegorum, Ariolorum, Præstigiatorum seu quæ citra ejusmodi Idololatriam adhibitæ tantum interdicuntur, nullâ expressum in sacris literis nedum mortis ullibi poenâ adjectâ, nomine simpliciorum הגוים Statutorum seu *morum Gentium* veniunt; qui, tametsi Idololatriâ carerent ipsâ, fugiendi nihilominus Ebræis erant, quoniam apud Idololatrias atque ex ipsa Idololatriæ non rarò ratione^u orti sunt fortique. Mores autem hi sic vetiti, adeoque artes, quales

quales diximus, verberibus ex sententia forensi in Judæo ^{Idem Hal. Sanhedrin cap. 19.} puniendæ erant. Neque æquum est, ut existimemus Noachidem seu Profelytum domiciliis artibus ejusmodi, utcunque ex Jure hominum communi seu naturali, juxta ipsos, non vetitis, impune ex Jure Interveniēte uti potuisse; maximè si harum actus ac circumstantias cum ceteris, quæ nunc tractamus, ritè componimus. Quod verò ad Imaginum jam factarum possessionem & usum heic attinet; Triplex erat harum genus. Aut enim factæ sunt Cultûs Causâ necdum cultæ, aut etiam Cultæ, aut Factæ tantummodò לניו id est, *in Ornatum*, ut fieri solet, sive Rusticum sive Urbanum seu ejusmodi alium usum citra omnimodam Cultûs Extranei rationem. Primi generis quæ fuère, aut à Noachide seu Gentili factæ sunt, aut ab Israelita. Imaginem qualemcunque à Gentili Cultûs Gratiâ sic formatam, inter ipsos fuisse ^{אסורה להנאה} *adeò illicitam, ut nec in usum seu promiscuum vitæ Commodum ullatenùs esset adhibenda.* Idque etiam tametsi nondum à Gentili culta fuisset. Et distinctionem habent de præsumptionibus, quibus heic, ubi de re non aliter liqueret, standum erat. Si in Gentilium villis seu oppidulis reperirentur imagines qualescunque אסורים בהנאה מפני שחזקתם ^{Hilcoth Gedaloth fol. 120. a Moser} *quoniam præsumebatur eas in cultum extraneum esse factas.* At ^{Mikotzi Praecept. Negativ. 45. Joseph Karim Shulcan Aruch, lib. Iore Dea cap. 139.} *verò הנמצאות במדינה אם היו עומדין על פתח המדינה והיה ביד הצורה צורת מקל או צפור או כדור או סייף או עטרה ומבעת חזקתו שהיא אסורה בהנאה* *ubi ubi Imagines repertæ sint in Vrbe aliqua, si ad portam collocatæ haberent manû figuram baculi, spherule, aut globi, aut gladii aut Corona & annuli, præsumitur factas eas esse in cultum extraneum, adeoque usus earum interdictus est.* Aliter præsumendum non erat eas Cultûs causâ factas sed tantùm in Ornatum urbanum. Temperamentum item adjiciunt, de Imagine ejusmodi ressecrata, seu quæ antea religione ita solveretur, ut Sacra esse planè designeret. Tunc enim usus ejus, ut bonorum aliorum, satis licitus. Sed de Resecrandis imaginibus plura mox. Ab Israelita autem Imago qualiscunque facta, si minimè omninò culta fuisset aut sacrata, ab omnimodo usu sic arcenda non erat. *מה בין ע"ז של גוי לע"ז של ישראל*

ישראל ע'ז של נכרי אסורה בהנאה מיד שנ' פסילי אלהיהם תשרפון
באש' משפסלו נעשה לו אלוה ושל ישראל אינה אסורה בהנאה עד
שתעבד שנ' ושם בסתר עד שיעשה לה דברים שבסתר שהן עבודתה

*Quod ad discrimen spectat inter imaginem Cultus causâ ab Gentili
factam, atque eam, qua causâ parili fit ab Israelita; Gentilis Imago
ejusmodi statim atque fit, ab omnimodo arcenda est usu, juxta id quod
Dent. 7, 25. dicitur in sacra lege, Sculptilia² eorum igne comburentis. Simulas
sculpsert, tribuitur ei divinitas. At verò Israelita ejusmodi
Imago non ita omnimodo arcenda est usu priusquam colatur (juxta
Ibid. 27, 15. etiam id quod in sacra lege habetur³ & in abscondito posuerit) sci-
licet priusquam ea in abscondito seu clanculum faciat, qua ad cultum
ejus attinent. Tertii generis Imagines factæ seu repertæ, id est, quæ
tantum factæ sunt, sive à Gentili sive ab Israelita, Ornatus gratiâ, aut
in promiscuum sive in ædibus sive in vasis, tabulis, aulæis, velis, vesti-
bus ornandis usum, nec postmodum dicatæ, seu cultu extraneo in-
quinatæ, habebantur planè licitæ (utunque illicitè apud Israelitas
factæ, veluti coelestes qualicunque formâ, & humanæ in solido seu
prominentes) non aliter atque supellectilis pars aliqua alia seu bona
qualiacunque cetera. Nam poenâ verberum quæ illicitas facienti
infligenda, expiatur ipsa faciendi culpa. Nec retinendo alia com-
missa est. Unde & de imagine apud Gentiles repertâ, quàm cultus
gratiâ neutiquam factam esse, juxta jam dicta, præsumebatur, aiunt,
המוצא כלים ועליהן צורת חמה ולבנה ודרקון אם היו כלי כסף וזהב
או בגדי שני או שהיו חקוקים על הנזמים ועל השבעות הרי אילו אסורין
ועל שאר הכלים מותרין מפני שחוקתן לנוי וכן שאר הצורות הנמצאות
על כל הכלים חוקתן לנוי ומותרין *si quis repererit utensilia, in quibus
figura Lane aut Solis aut Draconis, eaque fuerint aurea aut argen-
tea, aut vestes purpurea, aut si fuerint figuræ hæc in monilibus aut an-
nulis, utensilia sunt ipsa illicita. Attamen si utensilibus in aliis
fuerint reperta, ea licita sunt, eo quod præsumitur Ornatus gratiâ
tantum esse formatas. Quin & figura cetera in quibuscumque re-
perta utensilibus licita sunt, quia præsumitur formatas esse ornatus
tantum**

tantum gratiâ. Quoties nempe de cultûs gratiâ palam non confiterat. Atque huc fanè spectat illud Procli Polyzeli F. & Rabban Gamalielis. *Mifna*^b; שאל פרקלוס בן פלוסלוס את רבן גמליאל בעבור שהיה רוחץ במרחץ של אפרודיטי אמר לו כתוב בתורתכם ולא ידבק בידך מאומה מן החרם ומפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי אמר לו אין משיבין במרחץ כשיצא אמ' לו אני לא באתי בגבולה היא באת בגבולי אין אומרין נעשה מרחץ נוי לאפרוד' אלא נעשית אפרוד' נוי *Interrogavit Proclus Polyzeli filius Rabban Gamalielem, cur nam se lavaret in balneo Veneris* (balneo, ut interpretantur Magistri, in quo figura habebatur Veneris, unde est denominatû) *nam, inquit,*

scriptum est in lege vestra^c, non adhærebit in manu tua quidquam^c de anathemate: cur igitur tu te lavas in balneo Veneris? Dixit ei Gamaliel, Respondendum non est in balneo (nudo scilicet, reverentiæ causâ, delegeloquendum non est; quemadmodum apud Gentiles in templis nudare se quempiam seu Vestimenta mutasse nefas^d ha-

hebatur) Simulac autem exierat (& vestem induerat) Ego, inquit, huc non accessi, figura Venerea causâ, sed ea huc mei causâ advenit (id est, causâ balnei & lavantium in eo.) *Neg, quisquam dixerit balneum in Veneris usum factum, sed Venerem hanc, seu figuram in usum seu ornatum Balnei.* Sensus est, & balneo utor, & in eo figuram hanc collocatam non illibenter conspicio. Sed cum consecratio omnimoda cultusque absit, & figura utcunque ejus, quod aliâs interdum pro numine habetur, ornatûs tantûm causâ locum hec habeat, non est omninò cur violatæ legis nostræ hoc nomine incufer. Quâ nempe earum quæ cultûs gratiâ tantum factæ sunt, aut diis dicatæ Imaginum, juxta majorum interpretationes, Usus omnimodus interdicitur. Sed verò non solûm Imaginum sive Cultûs gratiâ factarum sive culturarum, quales diximus, verumetiam Victimarum, Oblationum, & Instrumentorum ac Vasorum veluti Pollubri, Simpuli, Aræ, Mensæ (simulac in cultu adhibita fuerint hæc, uti illæ simulac fuerint oblatae aut in oblationem signatae, nec antè) & quæ sunt aliorum id genus imò & כל הנעשה בשבילה *universi apparatus Cultûs Extranei gratiâ facti.* id est, Idolo culto dicati, Usus omnimodus pariter est interdictus. Excepto quod culter cujus in Idolat

^b Tit. Aboda Zara cap. 3. §. 4. ^c & Sidest Maimonid. Halack. Aboda Zara cap. 7. ^d Sc. Shulchan Aruch lib. Ior. Dea cap. 142. §.

^e Plutarch. in Quæst. Romanis.

^c Gemar. Ba- latria usus fuerat, non illicite ^c in victima tantum mactanda, sed non
 bylonia ad diffecanda, adhiberetur. Adeo ut ne quidem ex horum alicujus,
 ist. Cholin. aut possessione, aut venditione locupletiolem fieri apud Israelitas fas
 cap. 1. fol. 8. a. esset. Pretium, æquè atque ipsa, illicitum. Præceptum quidem sibi
 Misimonid. Hal. Aboda civile habent ex illo legis ^c. *Non inferes abominationem, seu ut vul-*
 Zara cap. 7. gata, quippiam ex idolo in domum tuam, ne fias anathema sicut & il-
 Shulchan A- lud est. Sed execrando execraberis illud & detestando detestaberis
 ruch lib. Iore ^c illud quia anathema est. Rationem etiam afferunt; ne aut ipsum
 Dea cap. 10. ^c Idolum aut vasa aliave ipsa ad illud spectantia possessorem in Idolo-
 142. ^c latriam forsân invitarent, aut ^s reum dein ejus secundarum seu vitæ,
¹ Deut. 7. 26. quæ fortè sequeretur beatoris causam vulgus, cui in rebus maximè
^c Vide cap. ejusmodi discernendis hallucinari solenne est, in hujusmodi Posses-
 13. 17. sione & Usu temerè collocaret, indeque existimatio & honor cul-
^s Vide ante tui extraneo accederet. Atque ex hac ratione consonum superin-
 alios, Mai- duxêre Jus Gentium seu Profelytorum domicilii Intervenienti. Sed
 monid. More ejusmodi discernendis hallucinari solenne est, in hujusmodi Posses-
 Nehochim sione & Usu temerè collocaret, indeque existimatio & honor cul-
 part. 3. cap. tui extraneo accederet. Atque ex hac ratione consonum superin-
 37. duxêre Jus Gentium seu Profelytorum domicilii Intervenienti. Sed
 prætereundum non est, tam vasa & apparatus Idoli, quàm ipsum
 Idolum, si Resecrarentur seu Religione Solverentur, antequam in
 Israelitæ possessionem devenirent, non aliter atque alia bona in vitæ
 usum & commodum licitè adhiberi potuisse. Resecrandi faculta-
 tem aiunt fuisse tantummodò Gentili; qui scilicet hætenus esset
 ipse Idololatra, non Gentili qui Idololatriæ renuntiaverat. Necta-
 men omnigenas Imagines consecratas resecrandi ei fuisse facultatem,
 sed eastantum, quæ à Gentili etiam consecratæ fuissent ab Israelita
 nondum possessæ. Nam nec Israelita ipse resecrare potuit ejusmodi
 sive Imaginem, sive vas, sive apparatus sacri partem aliquam à quo-
 cunque sacratam. Nec postquam ipse possederat, quis alius mor-
 talium, ut volunt nonnulli. Quod quantum ad Imaginem sacratam
 ipsam attinet, admittunt omnes. De vasis autem, & instrumentis
 ita dissentiunt, ut aliqui velint illa etiam, postquam ab Israelita possi-
 derentur, potuisse ritè resecrari. Quod verò legitur in Misna Tal-
 mudis Hierosolymitani ^h נכרי מבטל עבודה זרה שלו ישראל *Gentilis*
^h Tit. Aboda *resecrat tam consecratam imaginem seu Idolum quod suum est, quàm*
 Zara. cap. 4. *quàm quod est Israelita,* lapsus est, opinor, sive typographi, sive li-
 5. 4. brarii. Restituendum igitur ושל חבירו שלו *quod suum est quàm*
 quod

quod Gentilis est alterius. Nam Talmudis Babylonii Misna aliæque Misnæ editiones ita locum illum habent. Et Gemara utrique ibi non semel, *ע"ז שערבדה ישראל אין לה ביטול לעולם*, *Idolum quod coluit Israelita nunquam omninò potest resècrari, seu religione solvi, quemadmodum & Magistri consentiunt passim.* Ubi & obiter advertendum nomine *עבודה זרה* *Culus extranei* seu *peregrini*, non solum venire ipsum cultum seu latrîam, sed rem etiam ipsam, pro discrimine rerum de quibus verba fiunt, quæ sive ut idolum colebatur, sive Idolo sacrata est, veluti *ἀλισθήματα τῶν εἰδώλων* *inquinamenta idolorum* & *Idolothyta*, id genus cetera. Id quod apud Magistros est frequentissimum. Gentili autem, qualem diximus, non solum quod ipse fecerat seu sacraverat idolum, sed quod alius quis Gentilis, resècrandi facultatem tribuunt. Resècrato autem Idolo ipso, resècrata simul consequenter omnia, quæ ad id spectabant vasa, instrumenta, apparatus asserunt, præter victimas atque oblationes, quæ nec Resècrationis capaces. Vasis autem, instrumentis aut apparatu resècrato, non simul inde resècratum est Idolum. Resècrare heic erat, non solum liquefacere seu resècrandi animo comminuere aut mutilare, verum etiam, ut liquefieret seu confringeretur, alienare, & usibus communibus palàm addicere, juxta illudⁱ Tertulliani^k; *Domesticos deos, quos Lares dicitis, domesticâ potestate tractatis, pignerando, venditando, demutando aliquando in cacabulum de Saturno, aliquando in trullam de Minerva; ut quisque contritus atque contusus est, dum diu colitur; ut quisque dominus sanctiorem expertus est domesticam necessitatem.* Quin & Idolum, quod tempore pacis coli desiit, exinde resècratum est; non item, quod tempore belli. Magistri, *ע"ז שהנתיחה עובדיה בשעת שלום*, *מותרת בהנאה שהרי ביטולה בשעת מלחמה אמורה מפני שלא הנתיחה מותרת בהנאה אלא מפני המלחמה* *Idolo, quod tempore pacis à colentibus negligitur, seu coli desinit, uri frui (inter bona) fas est. Nam id resècrarunt. At verò si id fiat tempore belli, eo sic uti frui est nefas, quoniam non ob aliam quàm belli causam coli desiit.* Tametsi autem Gentilis tam alienum, quam suum idolum, juxta jam dicta, ita resècrare potuit, ut usus ejusdem rerumque ei antè sacratarum promiscuus inde licitus

Apologetico cap. 13. Idem cap. 13.

¹ Maimonid. *esset, nihilominus rem alienam ita consecrare nemo ritè quibat, ut*
halach. Aboda Zara cap. 8 & Misf. אין אדם אוסר
8 & Misf. דבר שאינו שלו nemo mortalium usum rei aliena illicitum reddere
Suprà citata. potest. Quemadmodum verò imaginum in cultum extraneum fa-

^m Misf. & *rata, illicitus erat, ita parili ratione etiam Luci^m seu Arboris sive eo*
Gemar. tit. Aboda Zara c. 3. & Maimonid. ad dict. Misf. & hal. citat. cap. 7. Shulcan. Aruch lib. Iore dea cap. 142.
nomine ut coleretur ipsa, sive ut Idolum obumbraret, idolumve ornaret, plantatæ. Adeò ut nec umbræ proceritatis ejus seu trunci juxtà extensæ beneficio uti frui liceret; quam tamen à foliorum & ramorum tegmine ita discriminant aliquiⁿ, ut hujus nec interim illius refrigerium licitum haberetur. Nec per Lucum ejusmodi transfugas, nisi alia non pateret via. Volucrum item in eo nidificantium, tum ova, tum pulli teneriores illiciti. Ratio adjicitur; שודי האשרה

ⁿ *Videfs Misf. & Gemar. Babylon. tit. Aboda Zara cap. 3. fol. 48. b & Maimonid. loc. citat. n.*
הן כמו בסיס להן quoniam locus ipse h'isce est veluti basis seu fundamentum, locus nempe in quo orti atque eis peculiaris. At de nido ipsò והקן עצמה שבראשה מותר מפני שהעוף מביא עציו ממקום אחר Nidus ipse qui in ejus est summitate licitus est, quoniam virgulas seu ligna è quibus conficitur nidus, avis ex alio loco affert. Lignari ex ejusmodi Luce non licuit; nec panibus in furno inde calefacto coctis uti. Adeo ut si fortè panis sic coctus aliis ita commisceretur, ut dignosci nequireret, ולא ידעו אותה הפת לים המלח כדי שלא יהנאה, ושאר הכרות מותרין pretium ejusdem panis projiciendum esset in mare salsum, ne ex eo Commodum fieret, & ceterorum usus (ut & jam hujus) licitus esset. Parilis ratio erat in cibis elixandis, affandisque. Quin quoties rãdius textorius aut quid ejusmodi aliud è lignis luci, qualem diximus, fieret, vestis pannusve eo textus illicitus habitus; qui si fortè aliis sic commisceretur ut nec quiret internosci, similiter de pretio ejus, ut de panis jam memorati, statuendum. Nec in cujusq; uam commodum ritè cedebat Luci combusti Cinis. Abjiciendus erat usibusque eximendus. Solum autem Luci ejusque Umbræ neutiquam ita interdicitum, quin herbas, legumina, olera, quæcunque in umbrâ feliciter crescerent, ibi serere fas esset, eorumque possessio & usus licitus. Ratio redditur, מפני שצל האשרה שהוא אסור עם הקרקע שאינה נאסרת גורמים לירקות אלו לצמוח וכל שדבר אסור

אסור ודבר מותר גורמין לו הרי זה מותר בכל מקום *quonia Umbra Luci qua illicita est simul & Solum quod illicitum non est, in causa sunt cur germinent crescantque olera hac. Et quoties quid rem licitam & rem illicitam simul in causa sibi ejusmodi habuerit, id perpetuo in licitis habitum.* Scilicet ubi res id genus naturales, forte etiam contra fas, committuntur. Unde ager fimo victimarum idolis sacratarum sterco-
 ratus ritè seminabatur, uti & jumentum, quod pabulo, cujus usus idolo-
 latræ nomine aliàs interdictus, pingue fiebat, ritè satis comedebatur. Et similis de aliis id genus ratio. Quæ autem hæcenus dicta
 sunt, ad res attinent aut ideo ab homine factas, veluti Statuas, Imagi-
 nes, Lucos, ut colerentur, aut idolo culto oblatas aliterve sacratas
 peculiareſque. Extra harum numerum fière Res merè Naturales
 seu, ut pictitant magistri, res שאין בהן תפיש ודי אדם *Quibus artifi-
 cium humanum non omnino (cultus gratiâ) accessit,* quæ interdum
 ipsæ etiam ab idololatræ cultæ; veluti Montes, Luci item fructus
 causâ primò non cultus plantati, Fontes & Flumina publica, etiam
 & Jumenta & Pecora, modo quo apud Ægyptios Apis, & quæ sunt
 ejusmodi alia. De hisce in Univerſum pronuntiant, כל שאין בו תפיש, אדם ולא עשאו אדם אעפ שניעבד הרי זה מותר בהנאה *Quicquid
 artificio caret humano, nec ab homine factum est, etiamsi velut ido-
 lum cultum fuerit, ejus usus & possessio non interdicuntur.* Ceterum
 Luci non in cultum extraneum plantati nec culti nec cultui extraneo
 inservientis, possessio & usus non illicitus erat, tamenſi, juxta jam di-
 cta, plantatio ipsa illicita; secundum eandem quam de Imaginibus
 afferunt rationem. Quorum verò usus ut in antè dictis omnino re-
 gatus, id est, quæcunque causis jam memoratis erant אסורים בהנאה,
 nullibi locorum reponere aut retinere ea licuit. Sed aut igne com-
 burenda erant, aut comminuenda, conterenda & projicienda sive in
 aerem sive למים in Mare salsum, sive in flumina, ut, quantum
 fieri posset, nusquam haberentur. Neque Cineris aut Carbonum
 rerum ejusmodi usus licitus. Et de Imaginibus, Idolis, eorumve va-
 sis ac suppellectili aliisque rebus cultis idolisve sacratis sive retinendis
 sive abolendis sive sic projiciendis, ad hunc modum statuunt Tal-
 mudici.

Videſis
 Exod. 32. 20.
 1 Regum 15. 13
 2 Regum 18.
 4. 23. 4. & 6.
 2 Paralip. 15.
 16. 29. 16. 30.

Ut qua de Jure Gentium Interveniente circa Imaginum usum superius adferuntur, rite capiantur, ea qua occurrunt apud Fl. Josephum, Capite sexto ante citata, de Iconibus Cæsaris aliisque figuris jam factis à populo Iudaico nec admittis nec permissis, unà cum Josephi ipsius sententia de Imaginibus animalium omnino nullorum rite apud ipsos faciendis, expenduntur. Totius hujus rei apud populum Iudaicum, rationem pendere, non ex eo quod Rerum seu Personarum simpliciter figuræ essent, sed quod vererentur ne earum cultus, pro more seculi, divinus inde irreperet. Ea de re alia. Quamobrem Numismatis Cæsaris iconibus usi sint Judæi, apud Signa interea Romana aliterve sua in solo eam conspici nolentes. Nummis aliis Principum exterorum vultibus insignitis usos fuisse Iudaos. De Rhodio numismate Romæ & Parisiis, veluti ex triginta, quibus divenditus est Christus, adservato. De eo quod veterum aliqui habent, nec Pictorem, nec Statuariam apud Iudaos esse permissum. De Vite autem qua Pompeio ab Aristobulo donata, tum qua supra fores Templi Herodiani. Iudæorum hodiernorum de Imaginibus mores, uti & Mahumedanorum.

T qui unde interea evenit tanto Ebræos habuisse odio Cæsaris icones & figuras generatim humanas in exemplis capite sexto ex Josepho allatis? Nam non modo legi suæ omninò adversas eas esse clamitabant, sed nec intra ditiones suas conspici fas habebant. Quinetiam præ aliis omnibus, quæ contra majorum disciplinam sub id ævum introducerentur, eas habebant longè invisissimas. Imò in oeco Tiberiensi τῶν ζώων μορφῶς *Animalium figuras* ita detestati sunt, ut earum causâ œcus ipse, solenni ea de re legatione peractâ, sit dirutus. Et de legibus suis Hierosolymitani P acriter & constanter; εἶδεν ἀξιῶσιν ἐν τῇ πόλει δείκλον τιθεῖν *neutiquam ab eis permissum, in urbe imaginem ullam poni.* Ita scilicet Pilato. Et postmodum Petronio, ex lege asserunt & moribus Patriis, εἶδὲ θεῶν πὶ δείκλον, ἐχ' ὅπως αἰδρός, ἐκ' τὸν ναὸν μόνον ἐλ' εἶδ' ἐν εὐαγίῳ πινὶ τόπω θεῶν θεμιστον, *non Dei Simulachrum, nedum hominis, non solum in templo, sed nec in prophano aliquo loco fas sibi locare.* Immane quantum distare videntur hæc à doctrina, quam attulimus, Talmudicâ, quâ non duntaxat omnimodis imaginibus ornatûs seu communis usûs solùm causâ factis (utcunque factis illicitè) uti frui licuit, verùm etiam ipsi idolis,

ante-

Joseph. Hist. lib. 2. cap. 2.
ibid. cap. 9.

antequam ab Israelita possiderentur, refecratis. **Quin** Josephus ipse, de Salomone Rege⁹; ἀμαρτιᾶν αὐτῶν ἔτυχε καὶ σφαιλῆσαι περὶ τῶν¹ *Archaol. 8.*
 Φυλακῶν τῶν νομίμων, ὅτι τῶν χαλκῶν βωῶν ὁμοιώματα κατασκευάσει^{cap. 2.}
 περὶ ὑποὶ τῆς θαλάττης ἀναθήματα καὶ τῶν λεόντων τῶν περὶ τὸν θρόνον τῶν
 ἰδίων. *A prescripto legum discessis, quando aere as boum effigies basi
 maris addiderat, sicut solio suo leonum post apposuit.* **Quibus** adicit
 ἑδὲ γὰρ αὐτῆ πιεῖν ὄσιον, *Neque enim illa facere fas erat.* Adeo ut
 tum expressissimam habeamus de Imaginibus non omninò facien-
 dis Josephi Sententiam, tum alia ex eo & hinc & capite sexto, de eis
 citra legis violationem à Judæis non admiffis. **Quod** ad illius sen-
 tentiam attinet; novum non est, Talmudicam doctrinam, illius de
 rebus Ebraicis doctrinæ adversari. **Ut** hinc, ita alibi subinde id ita
 se habet; quod non semel monuimus. Et non autumare sanè
 nequeo ea, quæ sic de Imaginibus apud Judæos suos non omninò
 admiffis narravit, eum perperam sententiâ suâ, receptissimæ adèò dis-
 sona, inter narrandum velut in crustâsse. **Jam** verò quod ad ipsâ,
 quæ hac de re narravit ille, spectat; sanè iniquum non est, ut existi-
 memus ea, quæ generatim in Judæorum rationibus, per se & absque
 Josephi præjudicio sumptis, sic impugnasse videntur qualescunque
 figuras humanas (nam de Tiberiensium palatio & Animalium in
 eo figuris seorsim loquemur) eò tantummodò tetendisse, ut tum,
 quàm compendiosissimè possent, assertione generali ac responso
 rotundo mores avitos tutarentur, tum ab Cæsaris irritatione ac of-
 fensâ, quantum fieri posset, procul abessent; rem ipsam, quam sibi
 obtrudi nunc palam viderent, nunc meritiò dubitarent anxie intercè-
 verentes. Scilicet in Romanorum votis inprimis erat, ut Cæsarum
 icones Hierosolymis atque per Judæam alibique in eorum Proseu-
 chis, quemadmodum aliis in Orbe Romano locis, dicatæ velut Nu-
 mina colerentur. **Quod** quidem expressissimum habetur, tum in
 rebus à Petronio^r gestis, qui, Caio Cæsare jubente, plurimùm, ut id
 fieret etiam in Templo Hierosolymitano, instabat, tum in historio-
 la illa de Judæis Alexandrinis, quam cum altera illa de Petronio at-
 que legatione sua ad Caium literis mandavit Philo. *Idem est, neque ab Augusto neque à Tiberio, nedum à Julio, qui*
 omnes

E c

omnes

omnes Judæis plurima indulserunt, iconum ejusmodi dedicationem omninò eis imperatam. Nempe à Cæsaribus illis permissum est ritus servare patrios, quos nihilominus dedicationibus ejusmodi violatum iri, maximè postquam in Divos est relatus Augustus, summo perè suspicabantur. In Italia enim, Græcia, Ægypto, Asia provinciis non paucis, Augusto superstiti¹ uti & Divo Julio divinos honores haberi, templa extrui, Statuas seu icones sacrari viderant. Quin Herodes² Antipatri filius ipsorum Rex, licet in solo Judaico non auderet, extrà nihilominus veluti Cæsareæ in Phœnice alibique templa Augusto crexit, atque Statuas sacravit colendas. Præterea, tametsi Tiberius, quia modicis contentum se honoribus simulare voluit, *Templa, Flamines³, Sacerdotes, decerni sibi prohibuit, etiam Statuas atque Imagines nisi permittente se poni: permisitque, ea sola conditione, ne inter simulacra Deorum, sed inter ornamenta adium ponerentur*, adeo ut nec ante turpissimum Caii factum, quo Jovis nomine per Judæam pariter atque alibi se coli imperavit, Imagines expresso cultûs nomine Judæis omninò à Romanis obtudcrentur; attamen prudenter sanè opinor sub Augusto timebant, ne summâ Herodis adulatione & nequitia, utpote qui extra solum Judaicum templa & imagines ei dicaverat, uti & alii frequenter fecerant, fortè eveniret, ut, postquam tot disciplinae patriæ adversa alia intulerat, aut sub armis humanis auratis (qualia fuere trophæa illa, de quibus in jam antè allatis Josephus) laterent Imagines, sive Cæsaris, sive Romæ cum illius imaginibus ex more interdum simul dicatæ, aut Cæsaris Romæque nomine ipsa in cultum ab eo adveherentur. Civiliter autem in humanas tantùm clamitant figuras, tum à Cæsaris nomine cautiùs abstinentes, tum figuras solummodò cultûs, quem tantopere abhorrebant, gratiâ allatas, nō omninò das aliasve, si quid video, innentes. Quid quod etiam trophæa illa seu imagines ex eo erant genere, quod & adorari solebat. Tertullianus⁴; *sed & victorias adoratis cum in tropæis cruces intestina sint tropæorum*. Non ita dissimilis sane ratio locum habuit, sive cum Pilatus Tiberii imaginem in urbem intulit, sive cum Vitellii exercitum ob ejusmodi apud signa Imagines per Judæam transire volebant. Scilicet Imagines illas

¹ *Idesit Joseph. lib. 16. cap. 10. If. Casaubon. in Monumentis Ancyranum, &c.*

² *Josephus Antiquol. lib. 15. cap. 12. & 13.*

³ *Suetonius lib. 2. cap. 26.*

⁴ *Apologetic. cap. 16.*

illas seu vultus & pectore tenus effigies clypeis exprimi solitas, Thoracidas item dictas, & *αετομας*. Quicquid enim incomparabilis simulandi ac dissimulandi artifex ille Tiberius de Imaginibus suis iusserat, eas nihilominus proculdubio locis non incommodis conluere non pauci, ut honorem ei atque Augusto & Julio exhibere alicubi saltem viderentur parilem. Et Aspendi, quæ Pamphylia urbs est, sanctissimas habitas & supra Jovi Olympio dicatas venerabiles etiam Tiberii Statuas legimus apud Philostratum ^γ. Utcunque verò, saltem imagines ejus, quæ apud signa militaria erant, quales hæc fuisse palàm liquet, in castris cultas & adoratas esse ^z, non est quod ambigamus. Etiam & ipsa Signa, quorum planè hæc veluti pars divinior habitæ, *signorum presentium & divinorum* nomine indigetabantur, atque adorari solebant. Tertullianus ^a; *Religio Romanorum tota castrensis Signa veneratur, signa jurat, signa omnibus Diis præponit*. Et Tacitus ^b; *irent, sequerentur Romanas aves, propria legionum numina*. Adcò etiam ut signis *μη μὲ τῶν ἡρώων, ἡρώων, ἡρώων, ἡρώων*, hujusmodi imperatoris effigiebus carentibus, quibuscum Hierosolymanam ingredi solebant retrò præsidēs (idque ne cives conspectis apud se, quas coli scirent, aut saltem dubitarent, imaginibus commoverentur) cultus quidem exhiberetur à castrensibus divinus, qui tamen Judæis aut ignotus aut dissimulatus. Aliter existimandum est, nec illa admittere ipsos voluisse. Scimus enim Pilatum etiam, non tam in Tiberii gratiam, quàm in odium populi, intra urbem in Herodis regia, *ἡγερέσας ἀσπίδας αὐράτος κλυπεὸς* dedicasse *μη τι μορφῆν ἔχοντας μή τι ἀλλό τι τῶν ἀπαγορευομένων* nec imagine seu figurâ aliqua insignitos nec alia re quacunque ex lege vetita, excepto solùm quod nomen dedicantis & ejus *ὄνομα & ἡ αἰτία*, *cujus causâ* seu cui facta est dedicatio, ut inscriptiones necessariè adjicerentur, veluti, opinor, **TIBERIO CÆS. AUGUSTI F. PONTIUS PILATUS**. Rem narrat Agrippa in libello ^c, quem popularium gratiâ Caio Cæsari exhibuit. Atqui quoniam Consecrationis Formula etiam illa simplicior numen novum sine Imagine inducere (quod & res ipsa erat) videbatur, clamitant Judæi, ritus patrios eâ violari, nec impensius instare desinunt usquedum jussu principali tollebantur. Ideo-

^γ De Vita Apollonii Tyanei lib. 1. cap. 11.
^z Vegetius de re Militari, lib. 2. cap. 6.
^a ubi vide Godescalci Stegmichium.
^b Apologetic. cap. 16.
^c Annal. 2.
^c Apud Philonem, lib. de legatione ad Caesarem.

que in Templum Cæsareæ Augusto sacratum erant inde translata. Ita Cultum, Adorationem, Novi Numinis dedicationem seu præsentiam qualemcunque etiam sine Imagine, magis semper spectabant, quàm simplices ipsas Imagines; tametsi ubi Imagines cultûs gratiâ obtrudi existimabant, in illas, sed tantum quâ tales acerrimè insurgere solent. Sic & apud Tacitum^d simulacri nomine generatim usurpato, id tantum ex rerum, quas narrat, circumstantiis innuitur, quod colitur seu pro Numine habetur. De Judæis ipsis, *Nulla simulacra urbibus suis, nedum templis sunt. Non Regibus hac adulatio, non Cæsaribus honor.* Quod dici simulacris tantum cultûs gratiâ habitis manifestum videtur. Tametsi paulo antè de Animalis effigie in Penetrali ipsis Sacratâ, (Asinum caput intelligitur,) nescio, cur verba fecerit ipse. Sed diu est, quodeo nomine à Tertulliano^e est reprehensus. Eiusmodi generalis vocis simulacri usus etiam in C. Norbani Flacci^f literis ad Ephesios, alibi. Ex hac simulacri notione etiam, puto, ritè capiendum illud de animalium figuris in œco seu Palatio illo Tiberiade, id est, urbe soli Judaici, ab Herode Tetrarcha extracto. Tam urbem ipsam quàm palatium extruxerat ille in Tiberii honorem. Templum, ob Principis interdictum, nuncupare neutiquam est ausus. At verò, viderant Judæi Cæsaream ab Herode Magno Rege suo^g in Augusti honorem extra Solum Judaicum in vicino conditam aliasque etiam urbes uti & hanc Principi cognomines. Etiam templa & effigies planè Numini Julii, Augusti, Caii dicatas. Sub Tiberio autem eiusmodi Consecrationes non quidem adeò palam fieri, nec tamen adulandi artes tunc minutas. Postcà verò de divinis Cæsari honoribus exhibendis eoque pro Numine accipiendo non semel cum eis actum esse. Jam igitur verentes, opinor, ne & effigies illæ qualescunque in œco Tiberiensi, uti & œcus ipse, aut jam dictis congeneres essent, aut saltem haberentur, adeoque ipsi in Solo suo alienum viderentur Numen cultumque contra ritus patrios, quos tantopere servare illæ studebant, admittere, œcum ipsum dirui volebant. Non magis quòd simpliciter œcus esset. Sed quòd neque hunc neque illas, sine religionis suæ violatione permittendas existimabant. Id est, in cultum

^d *Histor. 5.*

^e *Apologetic. cap. 16.*
^f *Apud Philonem de legatione.*

^g *Ioseph. Orig. gen. lib. 15. c. 12. & 13. & in Vita sua.*

cultum extraneum ibi positas. Quale manifestò dicendum de Aquila aurea, quæ supra maximam Templi portam collocata, adeò Judæis execranda habebatur, ut legitur apud Josephum ^h. Quid quod ^h *Hesf. lib. 2. cap. 21. & Orig. lib. 17. c. 8.* Murium quinque & Anorum totidem figuras à Palæstinis vero Deo oblaras simul cum arca non illibenter accipiunt ⁱ Israelitæ? Et Josephus ^k ipse id, quod pro Anorum simulacris ibi sumitur, disertè nuncupat *ἀεικόνιας Statuas.* Quâ sanè voce propriè denotantur statuarum seu simulacra humana. Adeò demùm ut, ubi cultus ratio omninò aberat, nullius imaginis Usus illicitus haberetur. Et sanè absque temperamento ejusmodi minimè intelligenda esse Judæorum apud Josephum de iconibus Cæsareis responsa superius memorata, nec aliter ex sententia publicè recepta capiendam esse illam de animalium in Tiberiensem palatio figuris legationem, satis evincitur è diserto Evangelii ^l testimonio, quod & Magistrorum de iconum etiam humanarum cultûs extranei gratiâ non factarum usu apud ipsos licito, scitis superiùs ostensis est, ni fallor, inprimis consonum. Rogantibus Christum Pharisæis, utrùm censum liceret dare Cæsari, *ostendite mihi, inquit, numisma censûs.* Oblato denario, ait illis *τίς ἐστὶν ἡ εἰκὼν αὐτῆ καὶ ἡ ἐπιγραφή;* *cujus est Imago hæc & inscriptio, seu τίς ἐστὶν εἰκόνα &c. cuius habet imaginem? Dicunt illi, Cæsaris; Tunc ait illis, reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, &c.* Numismata igitur illa censûs, parte alterâ præ se tulisse Cæsaris Vultum seu Imaginem, qualis in Cæsarium nummis haberi solet eamque prominentiorem, neutiquam dubitandum. Et ridiculum est quod somniant aliqui de Cæsaris imagine in Siclis Judæorum honoris causâ heic incisa. Certè Jus cudendæ monetæ etiam tunc Ebræis inter privilegia alia eximia mansisse, uti & antè indultum scimus sub Antiocho Demetrii filio Syriæ rege (nam in diplomate ^m ejus Simoni Pontifici dato ⁿ *1 Maccab. 1. 5. Marquard. Freherus Dissert. de Nummis in regione tua*) jus, inquam, illud tunc Ebræis mansisse non immeritò existimant viri docti ⁿ, nec antè excidium sub Vespasiano sublatum. Suis autem in officinis monetariis suoque jussu Cæsaris

imaginem Siclis suis adpositā afferere, nihil aliud est, quàm eos id fecisse affirmare, quod non solum à moribus eòrum publicis, rebus in huiusmodi, pertinacissimè retineri solitis immane quantum diffidet, sed etiam omnimodā veterum fide caret. Multò minùs est rationi consonum, imaginem Cæsaream à Romanis adpositam fuisse. Siclis seu Numismati alicui Ebraico, quod censui inserviret. Numisma igitur Censûs à Romanis cufum est, atque autoritate Cæsareâ, Cæsarisque Imagine insignitum, eâque juxta cudiendi morem protuberantiori; qualis heic visitur Tiberii Cæsaris, cuius probabilius videtur fuisse Numisma illud; tametsi etiam decessorum Cæsarum alicujus esse poterit. Sed ea de re, ac de Nomine & Qualitate Numismatis hujus plura libro sexto, ubi de imperio Judæorum à Romanis imminuto, ac Tributo

inducto agitur, id est, de Jure his ac illis sub id tempus Interveniente. Quemadmodum autem Numismata ejusmodi Ebræis, ex suis moribus ac jure apud ipsos usitato cudere nefas erat, ita cufis uti juxta jam antè narrata omnino fas. Atque heic sanè ex Evangeliiis nummo icone Cæsaris insignito uti, frui licuisse, obscurum non est. Quod enim אסור להנאה *usibus Communibus interdictum* est, (quâ loquendi formulâ denotare id, quod cultû extranei Causâ, aut Imaginis damnatæ nomine, aliûsque aliquot rationibus communi arcebatur usu, eis passim est solenne,) id nec præstitum tributi debitione quempiam ritè solvere potuit, neque ex ritu patrio omninò retinendum aut in bonis habendum erat, sed in mare, ut diximus, si aliter et hominum usu eximi nequibat, abjiciendum. Nec scrupulum injiciat quis, invicem adversâ nimis hæc videri; ne quidem apud Signa Cæsaris hujus Imagines, (quales ferè in ipsis Numismatis) conspici in suo ullibi eos tolerasse ut memoratû est, in Numismatis verò usu quotidiano, saltem aliquo, qui licitus undiquaque habitus, Hierosolymis passimque alibi admisisse. Discriminis ratio manifesta est. Prioris generis Imagines aut Consecratas esse meritò, sive credebant, sive dubitabant, aut Consecratarum, adeoque Numinis loco ab adu-

lanti-

lantibus habitas. Unde & summoperè arcendas, velut Idola, decernebant. Secundi verò generis seu Numismatum iconas Cæsareas, sive Tiberii, sive decessorum successorumve tam certum est neququam consecratas esse, aut Numinis loco habitas, quàm si habitas esse in Templis, seu apud Signa omninò ulla. Id proculdubiò satis ipsi sciverunt. Etenim cusà sunt Numismata, id est, Cæsarum figuris ornata, nullâ religionis specie, aut umbrâ; sed idcò tantùm, ut, recognitâ ex Imagine civili eorum majestate, promiscuis commerciorum, donationum, solutionum usibus inservirent. Adcò ut planè in possidentium essent, uti hodieque principum nummi, bonis. Et tamen reverentia quidem civilis etiam Cæsarum Figuris in numismatis eorum exhibenda erat, divini nihilominùs aliquid eis, velut rebus ibi consecratis, tribui nullibi compertum est. Occurrit quidem, impietatis quendam damnatum esse apud Aspendios, quia^o suum verberabat servum drachman Tiberii Imagine Signatam ferentem; nec Romæ impunè nummo vel annulo Augusti effigiem^p impressam latrinæ, aut lupanari quempiam intulisse, aut Tiberii Imaginem^q ejusmodi matellæ seu obœoenis admovisse. Sed ex ridiculis hîcè adulantium ineptiis non omninò elicitur, vel ipsis, nedum ex Jure communi, imagines hujusmodi pro consecratis habitas. Honor ille imaginibus hîcè planè Civilis, qui & *vultus æternales*, & *vultus divini*, inclinante imperio, dici soliti, sed citra ullam consecrationis in nummis rationem. Nam si pro consecratis seu rebus Juris divini habitæ essent, commercio planè exuti fuissent, id est, suâ naturâ prorsùs privati nummi. Scilicet Justiniani illud^r est ex jure Romanorum^s Veteri; *Nullius sunt res sacra, & religiosa, & sancta. Quod enim divini juris est, id nullius in bonis est*, seu *adæorum* est, id est, *Domino caret*, ut Theophilus Antecessor. Quod & in Christianismo obtinere volunt Jurisconsulti^t & Cæsarei & Pontificii, exceptionibus aliquot circa opera hac in re charitatis necessaria adhibitis. Atqui & sacrantur in Christianismo Cruces aliaque aliquot, quæ tamen ipsa, uti nec Christi aut Sanctorum simula- tra numismatis expressâ, pro dedicatis nemo, puto, sumit aut suspi- catur. Et licet qui Statuas aut Imagines Imperatoris jam consecra-

^o Philostratus de Vita Apollonij lib. 1. cap. 11.
^p Sueton. in Tiberio cap. 58.
^q Seneca de Beneficiis li. 3. cap. 26. Cal. Rhodiginus, lib. 16. c. 20.
^r Inst. de Rev. Di. G. i. no s. nullius.
^s Gaius Inst. i. in. 9. & D. de Di. G. i. Rev. lib. 1. & Martiannus. ib. l. 6. §. 2.
^t Guilielm. Redoanus li. de Reb. Eccl. non alienandis Rubric. 6. & c.

tas con-

tas conflaverint, aliudve quid simile admiserint, lege Juliâ majestatis⁴ tenerentur, nihilominus rescipsere Severus, & Antonius, *Non venditur contra majestatem fieri ob imagines Cesaris nondum consecratae venditas*. Consecratae ejusmodi imagines simpliciter per se sumtae, ut & aliorum numinum simulacra, ex Jure Romano hominum commercii & usu promiscuo eximebantur, nec ullius erant in bonis, antequam consecratae, seu profanae factae, ut phrasis erat Jurisconsultis⁷ Cæsareis. Ut ædibus autem hortivae appendices, non illicite cum illis simul vendebantur, ita velut in bonis habitae; quemadmodum & ex jure Pontificio² res sacrae & religiosae transeunt cum universitate, si universitas in profanis consistit. Sic Tiberius consulibus, de Falanio accusato, quod venditis hortis Statuam Augusti simul mancipasset, *Nec contra, inquit³, religiones fieri, quod effigies ejus, ut alia Numinum Simulacra, venditionibus horrorum & domuum accedant*. Id interea certum est, tum lares seu deos domesticos oppignerari, vendique solere, tum publicos deos in hastario vectigales habitos. *Si Capitolium, inquit Tertullianus^b, si olitorium forum petitur, sub eadem voce praconis, sub eadem hasta, sub eadem annotatione quaestoris, divinitas addicta conducitur*. Sed venditionibus hujusmodi praecessit, sive expressa ac apertior, sive obscurior vendentis consecratio, quam, novâ consecratione ritè peractâ, rescindere emptori pro arbitrio licuit, uti pariter & communibus quorumlibet usus imaginem addicere. Nam citra consecrationem, seu nisi profana reddere divinitas illa seu imago, nullius in bonis adeoque nec contractus materies omninò per se fuisset. Et sacra scimus, ex Jure Romano^c, fieri potuisse profana, non minùs atque usus publicis relicta in privatos usus reverti, & ex libero servum fieri; illis scilicet formulis ac ritibus, qui in usu, abhibitis. Ita se res habuit de Cæsaris imaginibus sacratis, quas consecrare seu usus communibus addicere nemini tutum. Quae autem in Numismatis habitae sunt, religione omninò liberae. Earum usus adeò communis ut nihil supra. Unde tam libenter à Judæis hæ admittæ quàm sacratae, aut quas sacrari sive credebant sive suspicabantur, invisæ. Id quod pariter dicendum de Nummis, quibus inscripta vocabula, quae etiam Consecratio-

⁴ L. 6. D. tit. Ad leg. Julii. Majestatis.

⁷ L. 5. ibidem.

⁷ Paulus l. 83. D. tit. de Verb. Obligat. §. 5.

² Dd. ad c. 7. ex literis, tit. de Jure patronatus, incertus autor de Diversis Contract. in Tractat. Juris. tom. 7. fol. 70. §. 2.

³ Tacitus Annal. 1. Apologetic. cap. 13.

^c Paulus l. 83. D. tit. de Verb. Obligationibus, §. 5.

secrationem imitari viderentur. Veluti quales olim Tarraconen-
 sium qui DEO AUGUSTO præ se ferebant, ejusmodi alii. Ne-
 que enim id seu ejusmodi vocabula alia imagini adjecta eam conse-
 crarunt, sed alibi consecratam denotabant. Quod satis scimus de Au-
 gusto Julioque^d, quorum utrique etiam in nummis Divi nominis
 adjectio frequentissima. Quin vocabula ejusmodi, citra Pontifi-
 cum ritus, Consecrationem neutiquam ex Jure Romano efficiebant.
 Nam ex eo quod dixerat, juxta morem veterum, Marcianus^e, *Sacra*
res sunt hæ, quæ publicè consecrata sunt, non privata, fecit Justinia-
 nus^f, *Sacra res sunt, quæ ritè per Pontificem Deo consecrata sunt.*
 Nec Majestatis erat, sed Falsi crimen, adeoque ad legem Corneliam
 de falsis referri solebat^g, nummos Cæsarium adulterare, lavare, con-
 flare, radere, vitiare. Quòd verò, qui Conflaret Pecunias, vel mer-
 candi causâ Transferret, ei Sacrilegii sententiam subeundam, & ca-
 pite plectendum, legitur^h; id non omninò ad Consecrationem ali-
 quam Cæsarearum in Numismate Imaginum spectabat. Sed ex in-
 de locutionis illa formula manavit, quòd Sacrilegii crimen non ra-
 rò usurpabatur pro eo, quod simpliciter erat Constitutionum qua-
 liumcunque Imperatoriarum violatio, seu Præceptorum Cæsaris ne-
 glectus. Id quod ex Codice Utroqueⁱ liquet. Nam ut Obsequia
 Sacra, Largitiones Sacræ, Sacratissimus Imperator, Sacra item equi-
 ejus^k Lupata, compluria id genus alia, imperio inclinante dici sole-
 bant citra ullam consecrationis, qualem tractamus, rationem (quæ
 antè frequentior, tunc vetita^l est) & tantummodò ut singularis, sed
 eminentissima, Civilis Majestatis, quæ civilis, designatio haberetur,
 ita etiam Sacrilegii crimen, Imperatoriæ constitutionis violatio etiam
 tunc dicta. Neque existimandum est Numismatis, præter sua, tan-
 tummodò Romanis seu Imagine insignitis Cæsareâ usos fuisse Ju-
 dæos, verùm etiam & aliis veluti Antonii, Agrippæ, Provinciarum,
 Victoriæ figuris decoratis, uti etiam nummis aliorum populorum^m
 quicumque sive humanâ aliâ Imagine, ut Alexandri, Philippi, Lyfi-
 machi Regum, atque id genus reliquorum, sive Deorum, veluti, Her-
 culis, Apollinis, Minervæ vultibus monetam suam cudentès com-
 mercia aliqua cum Judæis haberent. Tametsi interea Imagines ejus-
 modi

^d Anton. Au-
 gustin. Anis-
 quis. Rom. &
 Hispan. dia-
 log. 2. Occo.
 & C. Gidefis
 If. Casaub. in
 Ancyranum
 Marmor.
^e D. tit. de
 veterum Di-
 scip. l. 6. §. 3.
^f Instit. cod.
 tit. 5. 8.
^g Paulus
 Sent. 5. tit. 25.
 lib. 8. D. tit.
 de lege Cor-
 nel. de Falso.
^h & Gide C.
 Theodos. lib.
 9. tit. 21. l. 6.
 Casac. Obser-
 vat. 19. c. 25.
ⁱ C. Theodos.
 lib. 9. tit. 23.
 lib. 1.
^l L. 1. C. tit.
 ut Dignita-
 tum ordo ser-
 vatur, tit. de
 Crimine Sa-
 crilegii l. 3.
^m & 4. C.
 Theod. lib. 11.
 tit. 30. l. 6.
ⁿ Claudian.
 Epig. de equo
 Honorii.
^o C. Theodos.
 lib. 15. tit. 4.
^p & lib. 2. C.
 tit. de Sta-
 tutis & Im-
 aginibus.
^q Videtis If.
 Casaubon.
 exercit. 16. §.
 6. ad Annales
 Ecclesiastic.

Ff

modi facere ipsi sibi haberent, ut ostensum est, Judæi nefas. Quâ aliter fieri potuit, ut aurum Iudaorum nomine quotannis ex Italia, & ex omnibus provinciis Hierosolymam exportari soleret, quod ait Ciceroⁿ? De annua dimidii sicli^o in Sacrificiorum publicorum sumtus præstatione loquitur. Aurum illud, id est, haud exigua nummorum vis, ex Europa, Africa, Asia, Hierosolymam quotannis à Judæis quotquot ætatis viginti annorum^p, verno tempore missum est, ibique receptum, inque Sacra publica impensum. In hac autem anni vi quisquamne dubitat fuisse etiam monetam ferè omnigenam; veluti Græcam, Romanam, Arabicam, Ægyptiam, Persicam, & siquæ alia à gentibus, quibuscum agebant Judæi dispersi, cusa? Certe gentium illarum nummis usos esse Judæos dispersos, ut hodieque, velut sibi omninò licitis palàm est. Ideoque aurum illud Hierosolymam missum, massam fuisse non signatam seu non sine incommodo ingenti quotannis conflata recusamque Hierosolymis, aut mandum non est; sed singulares fuisse Provinciarum ac regionum, in quibus Judæis sedes fuere, monetæ species, quæ siclis illis dimidiis mensurata in sacros usus pensitabantur. Id quod faciliè, puto, concedent, qui Numismata ostentant bina, velut ex argenteis illis triginta, quibus, ut monetâ ibi tunc in usu promiscuâ, dividitur est à Juda proditore Jesus Christus. Alterum visitur Romæ in æde S. Crucis in Hierusalem, alterum Parisiis in æde S. Joannis Lateranensis. Horum meminere Jansenius^q, Cæsar Baronius, alii mox citati. Et Baronius^r expressim; *nos sic affirmamus, nummos illos argenteos seu modo signatos, qui Roma atque Parisiis vel alio loco habentur, ex illis esse, qui à Principibus Sacerdotum numerati sunt Iudæ; ut tamen non triginta tantum ex illis fuerint numerati; sed quod illius monetæ argenti signati certam summam, quam dicemus, Iudas acceperit.* Et Octavius Pancirollus ubi de Ecclesia S. Crucis in Hierusalem agit^t, *sono, inquit, anche in questa chiesa due spine, delle quali l'una è coronata il signore, & uno de quei 30 denarico quali fu da Giuda venduto, che verisimilmente gli furono donate da S. Helena.* Mei non heic est Numismatis illis fidem aut præstare, aut minuire. Romani autem figuram, qualem apud Antonium Augustinum

Episco-

ⁿ Orat. pro Flacco.

^p Exod. 30. 12.

^q Misn. &

Gemar. utra-

que est. Sik-

lim. cap. 1. 2.

^r C. & Mas-

mon. cod. tit.

Moses Mi-

kozzi Pra-

cept. affirm.

45.

^q In Concord.

Baronius^r expressim;

^r nos sic affirmamus,

nummos illos argenteos seu

modo signatos,

qui Roma atque Parisiis vel alio loco habentur, ex

illis esse, qui à Principibus Sacerdotum numerati sunt Iudæ; ut tamen non triginta tantum ex illis fuerint numerati; sed quod illius monetæ argenti signati certam summam, quam dicemus, Iudas acceperit.

Et Octavius Pancirollus ubi de Ecclesia S. Crucis in Hierusalem agit^t,

^t sono, inquit, anche in questa chiesa due spine, delle quali l'una è coronata il signore, & uno de quei 30 denarico quali fu da Giuda venduto, che verisimilmente gli furono donate da S. Helena.

Mei non heic est Numismatis illis fidem aut præstare, aut minuire.

Romani autem figuram, qualem apud Antonium Augustinum

Episco-

pag. 151.

Episcopum Tarraconensem Italicè Romæ editum ^t reperio, ibi ejusdem jussu cusam adpono. Haud parum sanè ab ea, quæ pro eadem ipsa versioni Andreæ Schotti Latinæ ^u subjungitur, discrepantem. ^u Sed veterum Rhodiorum palam Numisma hoc est, non Judæorum, uti etiam disertè fatetur Augustinus ille, ac qui de eo agunt alii. Nimirum quod altera parte inscribitur, ΡΟΔΙΟΝ est (juxta morem veterem ^o pro ^ω scribendi) seu *Rhodiorum*, id est, Rhodi urbis seu insulæ incolarum, unde & Rhodium & Rhodiense Scriptoribus ^x dicitur ^{solet}. Flos subjunctus, aut Rosa habetur, aut Heliotropium. Facies in parte altera pro Solis Phœbive seu Colossi Rhodiensis sumitur capite, quod tam radiatum est, quàm admodum capillatum. Neq; ex conjectura tantum pendet, Rhodium esse Numisma illud. Scimus enim tum solennem insulæ ac Solis, in scriptis veterum ^y, conjunctionem, tum Rhodi nomen à Rosis, quæ Græcè *πόδα* sunt, veteribus deductum. Atque accedit, nummos simili figurâ utrinque insignitos haberi inter Rhodiorum nummos, qui ab Huberto Goltzio cum Græcarum Civitatum ac insularum aliarum nummis summâ cum diligentia typis ^z eduntur. Uti & alios ab Antonio Pisone ^a, aliis. Ejusdem planè generis videtur alterum illud quod Parisiis vitro tectum asservatur; de quo Guilielmus Budæus ^b, Scio ^{hodie in ade D. Ioannis Lateranensis Parisiis ostendi argenteum unum, qui ex illis triginta esse dicitur, quos Iudas in templum abjecit, Characterem diversum à denario Romano habentem. Habet enim effigiem hominis non Luscam, eminente altera mala, ut Roma-}

Dialog. de Numism. 2.
In T. ab Numism. 68.
Ibidem & Steph. Vitarum in Hercule Prodicio. pag. 367.
Videfit Pindar. Olymp. 7. & Schellaffen, & Ludovic. Numism. ad Hub. Goltzii Numism. Græc. In Numm. Insul. tab 28. Discours sur les Medailles cap. 9. De Ass. lib. 5.

na Numismata visuntur, sed adversam & integram, & à tergo salsolum, utrinque nullo indice. De his, consule item, si placet, Marquardum Frecherum, & Casparum Waserum, hunc in libro secundo

de Antiquis Ebræorum nummis, illum in eruditissima ac gravissima illa de Numismate Censûs à Pharisæis in quæstionem vocato Dissertatione. Etiam in curta mea supellectili id genus antiquaria, Numismata argentea habentur aliquot Rhodia, eaque planè genuina, quorum singulis pondus didrachmo proximans. Figura binorum, quæ reliquorum sunt instar, huiusmodi est, Gentem literis indicans.

Nec aliud est omninò à Romano illo alterum. Quidam verò in alterius, cuius caput nec radiatum est, sed tantùm capillatum, parte averfa lineolæ illæ Crucem imitantes & litera E denotent, aliis iudicandum relinquo. Sed Solis in utroque facies admodum sanè protuberat. Nec quidem pauca id genus ex Oriente solent adferri. In dialogis autem Antonius Augustinus, *B. posse ne fieri Iuda proditori vario nummorum genere satisfactum esse, & in his etiam Rhodiensi nummo? A. equidem non inficior. Vero tamen simile magis est, Siclos illi persolutos esse.* Quin in mutuis apud ipsos commercii ac præstationibus, nummis exterorum utcunque Imaginibus,

* Gasp. Waserum de Antiquis Nummis, lib. 2. cap. 20. & sicuti in de Frecher. dissert. de Numismate Censûs. Sed vide I. de Pineda de Rebus Salomonis lib. 7. cap. 15. §. 7.

sive hominum, sive Deorum signatis, promiscue uti solitos Judæos satis etiam videtur eliciendum ex eo, quod Drachmæ, Stateres, Denarii, alii id genus nummi, qui planè exteri fuere, pro Siclis seu eorum mensurâ in utroque federe ac libris Talmudicis toties substituntur. Sed & res ipsa adeo, quod volumus, postulat, ut, dum probare nitimur, soli facem accendere videamur. Idèò autem libentius hoc facimus, quoniam non desunt viri docti, qui eo gravius fuisset scribant, Judæis tributum Romanis præstitisse, quòd^c ultra dispendium argenti, Caesaris etiam Imaginem conquirere, manibus contrectare, atque adèò illi asferre cogerentur; quum memores ipsi

Divina

*Divina legis omne sculptile omnemque imaginem detestarentur. Quod quam Talmudicæ de promiscuo Imaginum qualiumcunque nec cultarum, nec in cultum factarum usu doctrinæ ipsiſque Ebraorum moribus adverſum ſit, ex jam oſtenſis ſit manifeſtum. Et ut perquàm conſonum huc ſpectat illud, quod habent de Chriſtiano-
 rum Principum nummis ^d מטבעות שלנו שיש בהן צורת עבודה זרה ^{Thoſpboth & Peſquim ad cap. 3. tit. Aboda Zara.} *Numiſmata, quibus utimur figuris cultus extranei ſtaminis & ſubtegmis inſignitis, illicita non ſunt. Staminis & ſubtegmis nominibus, eo quòd ex illis in textura paſſim Cruces ſiunt, veſut per opprobriũ joculare, Chriſtianos vocitant linguæ petulantioris Judæi. At diſtinctionem ſuperiùs è Talmudicis allatã de ſtatuis, figuris prominentibus, & in plano depictis, in ſuper habuiſſe, aut non agnoviſſe videtur Origines, dum tam Pictores, quàm Statuarios apud gentem illam non admiſſos ſcribit. Apud illos, inquit ^e, εἰδὲς ^{Contra Celsum, lib. 4.} τῶν εἰκόνας ποιῶντων ἐπιλιτῶετο. ἔπερ δὲ ζῶγραφῶν ἔσθ' ἀγαλματοποιὸς ἐν τῇ πολιτείᾳ αὐτῶν λῶ, ἐκαβάλλοντο πάντας τὰς πύλας ἀπ' αὐτῶν ἔνομον, ἵνα μηδεμίᾳ πρὸς φασίς ἢ τῆς τῶν ἀγαλμάτων κατὰ σκεδῆς τὰς αὐοήτας τῶν ἀνθρώπων ὀφθαλμῶν καὶ καρδιῶν ἀποῖν ἔσθ' εἰς γλῶττις ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς. Nemo qui Imagines faceret locum habuit. Nam in eorum Civitatem nullus admittebatur Pictor, nullus Statuarius, lege totum hoc genus arcente, ne qua occaſio per ſtatuarum formationem præberetur hominibus craſſis, animarum ſuarum oculos à Deo O. M. ad Tellurem avocandi retrahendique. Et Tertullianus diſputans de Moſè & Eliã ab Apoſtoliſ agnitiſ, ^f Nec enim, ait ^{Adverſ. Marcionem, lib. 4. cap. 22.} Imagines eorum vel ſtatuas populus habuiſſet & Similitudines, lege prohibente. Sed cum ſuprà oſtenſum ſit Animalium aliorum præter hominem figuras arte etiam ſculptoria fingere eos fas ſibi habuiſſe (modò ſuperſtitioſiores aliquot ſemper excipias) etiam & humanas in plano depingere, non eſt quòd ita credamus, artifices rerum huiuſmodi eis ex inſtituto unquam deſuiſſe. Certè Salomonis tempore non deſuiſſe ſcimus. Nec tempore Tabernaculi ſtrueturæ, Templique ſive à Judæis Babylone reducibus ſeu Zorobabeliani, ſive ab Herode magno inſtaurati. Nam in velis florumque in eis elegantia, ac ſacris aliis figuris adornandiſ ^g artificum huiuſmo-**

di operam nemo non videt adeò necessariam ut nihil supra. Et un-

^h *Joseph. Ori-* denam etiam cedò absque illis Vitis illa Aurea ^h, quam Pompeio in
gin. lib. 14. c. Coelosyria agenti dono misit Aristobulus Princeps de regno Judai-
5. 5. unde Zo co cum Hyrcano fratre contendens? Id quod cimelium erat domus
naras, rom. 1.

ⁱ *Elemch. Tri-* Hassamonæorum, ut rectè eam vocat Josephus Scaliger ⁱ. Scilicet
harez. Nic. inscripta est nomine Alexandri Jannæi Regis Hassamonei, Aristobuli
Serravisi c. 5. Patris; ut apud Flavium Josephum Strabo; cui εἶπε ἀμπελῶ
εἶπε κῆπῶ

εἶπε κῆπῶ ob ingentem magnitudinem dicitur, id est, *sive Vitis, sive Hortus*. Quingentorum quidem talentorum fuisse asseritur apud Josephum & Zonaram ^k. Neque aliunde acceptam Vitam hanc Auream alicubi docemur. Nec desunt viri docti, qui pomorum omnis generis ac animalium item Figuris insuper ornatum esse hortum illum existiment. Etenim ubi ex ipsis Pompeii triumpho Asiatici actis memoratur apud Plinium ^l.

^l *Hist. Nat.* Mons aureus quadratus cum
lib. 37. cap. 2. Cervis Leonibus & pomis omnis generis, circumdatâ vite aureâ; lo-

^m *Eleborum,* cum illum trahit Justus Lipsius ^m ad hanc ipsam nobilem Vitam. Et Plinii *verbis*, inquit, *appositè observa, vitam hanc non simplicem fuisse, sed monti aureo implexam totumque opus in formam horti flexuram*. Ideo in Strabonis *verbis* apud Josephum, εἶπε ἀμπελῶ εἶπε κῆπῶ. Jovi Capitolino Romæ Sacra mansit sive Vitis sive hortus hic. Haud sanè minor hujusmodi Artificum operæ usus in aurea illa Vite

ⁿ *Origin. lib.* altera super portam templi Herodiani, de qua item Josephus ⁿ. Ha-
15. cap. 14. & bebat inquit ille, porta illa χρυσῆς ὑπὲρ αὐτῆς ἀμπέλως ἀφ' ἧν βί-
Halof. lib. 6. τρυές ἀνδρομήκεις κατεκρέμαστο, *aureas super se vites* (sic in Origini-
c. 6. Lat. 14. bus; sed altero in loco singulariter id pronuntiatum) *unde racemi homini longitudine non dispares pendebant*. Etiam sine artificibus hujusmodi undenam folia, uvæ, ac racemi aurei ex hac vite suspendi

^o *Misna tit.* à voventibus soliti? Sicut enim de ea Talmudici ^o; ופן של זהב היתה
Middoth, ומדרת על פתחו של היכל ומודלה על גבי כלונסות כלוגסורת כל מי
cap. 3. 5. 8. ומודרת על פתחו של היכל ומודלה על גבי כלונסות כלוגסורת כל מי
שהוא מתנדב עליה או גרגיר או אשכל מבית ותולה בה *Vitis aurea expandebatur super portam templi, erigebaturque super canterios seu transtra. Quicumque vovebat sive folium sive uvam sive botrum, adducebat ea suspendebatque ex hac vite*. Quod scilicet nolunt

intelligi de foliis ipsis, seu uvis racemifere naturalibus, sed de pampinis uvis,

uvivis, ac racemis ex auro artificiosè confectis. Magistri ibi^P; כל מי שהיה מתנרב זהב להיכל ורצה שהזהב עצמו שהתנדב יתנוהו בהיכל לפי שהיה כלו מצופה זהב היה עושה מאותו זהב שמתנדב כדמות גרניר

^P R. Obadiah
Bartenorius,
Maimonides,
alii.

Quisquis aurum sponte oblaturus templo volebat, ut ipsum quod offerret aurum templum, quod totum erat auro obductum, ornaret, facere consuevit ex auro, quod oblaturus erat effigiem sive uvæ sive folii, aut palmitis sive racemi, eamque ex vite illa suspendere. Seu, ut in eundem sensum vir præstantissimus

Constantinus l' Empercur⁹, *si quis considerans aurum, quo templum ornatum erat, voveret aurum, nec vellet permutari à Sacerdotibus, sive alia ejus pretio in templi ornamenta aliosve usus comparari, is ex auro confecit pampinum sive folium vitis aut acinum, vel denique racemum sive botrum, quæ postea de vite illa suspenderet.* Causam vitis hujus in eo ponunt לפי שכנסת ישראל נמשלה לגפן quoniam Synagoga Israelitarum, seu eorum Ecclesia, viti assimilatur,

⁹ Ad tit.
Middoth.
cap. 9. pag.
133.

toties scilicet in federe^r veteri. Atque rejicienda planè est I. Baptistæ Villalpandi sententia, ubi vitem hanc templi Herodiani foribus visendam, ex filo aureo aulæis intexto, non ex auro solido confectam esse pertendit. Si Magistris credas, dum vitem ex auro nuncupant, nec aulæo alicui seu velo miscent, sed transtris seu canterius suffultam aiunt, & suspensâ ex ea donaria aurea, quæ diximus, memorant, non erit omninò, quòd de aureo filo aulæis intexto jam dictum admittas.

^r P/al. 80. 8.
O/s. 10. 1. &c.
Explan. in
Ezech. 10m.
2. part. 2. lib.
5. disp. 4. cap.
71.

Sed manifestum est, hallucinatum esse Villalpandum ex depravatâ nimis Flavii Josephi versione Latinâ. Sic enim ille, velut ex Josepho^t *Ianua penè ipsi templo par & superliminare aulæis variegatis ornabatur, floribus purpureis, distinctis & habentibus Columnas intextas, sub quarum capitibus vitis expandebatur aurea dependentibus botryonibus; mirandum sane opus tam manus, quam materia pretio.* Quæ verba sunt ipsissima versionis Gelenianæ. Hinc Villalpandus, *Ecce, inquit, omnem auri gloriam intertextâ cum columnis & vite, unde quod aureâ dixit Josephus putandum non est illam fuisse ex auro solido factâ, sed ex filo aureo aulæis intexto.* Certè si sub intextarum Columnarum capitibus expandebatur vitis, (ut vult hæc versio) æquû est ut & ipsam in aulæis seu velis locû habuisse existime-

^t Orig. lib.
15 cap. 24.

mus.

mus. Sed res alia omnino erat, alia Josephi verba & mens. Etenim post mentionem illam forium, aulæorū, & florum columnarumque intextarū, Josephi Græca sunt, καθύπερθεν δὲ αὐτῶν ὑπὸ τοῖς τερχώμασι (lego *τερχώμασι*) ἀμπέλῳ διέταλο χερσὶν &c. pro quo apud Ruffinum substituitur *super quarum Capita vitis tendebatur*. Sed plane reddendum *Supra hæc autem*, (id est in fronte supra fores) *sub muri coronulis vitis aurea distendebatur*. Quod ad amussim eis, quæ

¹ *Flav. lib. 6.* Josephus ea de re alibi ² habet, quadrat. Adeo ut vitis hæc seu opus illud, sive pretium sive artem spectes mirandum, ex solido constaret auro, & artifices, quales negavit Judæis Origenes, satis fateatur. Mil-

le talentorum auri fuisse ait Pseudogorionides, quem hoc nomine, utcunque scriptorem satis futilem, immeritò nimis ac temerè Vil-

lalpandus mendacii inculcat, idèò quod ita solidam fecit. Sanè & Tal-

ludici ^x, מאות כהנים לפנותה, *numerabantur trecenti Sacerdotes, qui in ea dimovenda sunt occupati*. Quod quidem

per hyperbolen, ut expressim heic aiunt Magistri, dictum, pondus ejus ingens fuisse palàm evincit, nec pictam etiam aut intextam, sed fusoris sculptorisque operâ, atque instar vitis illius Pompeio donatæ confectam; cujus generis vitium aurearum alibi in Oriente u-

sus. Nam & Persarum Regum ejusmodi cimelia memorant scri-

ptores; Athenæus ^y, Herodotus ^z, Plutarchus ^a, Plinius ^b. Jam di-

cta vitis illa fuit de quâ Tacitus ^c; *Vitis aurea templo* (Hierosolymi-

tano) *reperta*, De hac nunc consulas, si vis scriptores præter cita-

tos Christianos, qui templi fabricam libris integris ostendunt, ut

Franciscum Riberam ^d, id genus alios, item Isaacum Casaubonum

in exercitationibus ^e Baronianis. Monere autem heic obiter licet

de recepta nuper in L. Flori editiones aliquot emendatione Lipsiana,

ubi de Hierosolymis loquitur à Pompeio expugnatis. Verba sunt ^f;

Hierosolymam defendere tentavère Iudæi. Sed hanc quoque intra-

vit, & vidit illud grande impia gentis arcanum patens sub aureo

uti cælo. Ad quæ Justus Lipsius ^g; *quæ istac, inquit, comparatiopa-*

tentis arcani, cum aureo cælo? Inepta & nullirei. Quin si attendis,

fatebere verè nos & cum historia momento emendasse, sub aureo vi-

tem cælo. Ita scilicet res est. Vitis aurea magna artis & pretii

in In-

¹ *Flav. lib. 6.*
² *cap. 14. Gr. 6.*
Lat.

¹ *R. Eliezer.*
Ben Zadoc
in Misn. iu.
Middoth.
cap. 3. §. 2. nu-
de habet idè
Sepher Iu-
chasin. fol.
27. b.

¹ *Dipnosoph.*
7. §. 12.
² *Lib. 7.*

³ *Lib. de For-*
tuna Alex-
andri.

⁴ *Hist. Nat.*
lib. 33. cap. 10.

⁵ *Hist. 5.*
⁶ *De Templi*
fabrica, lib. 1.

⁷ *cap. 30.*
⁸ *Exercit. 16.*
§. 108.

⁹ *Lib. 3. cap. 5*
¹⁰ *Electorum,*
lib. 2. cap. 5.

in Iudaorum templo fuit, quam Pompeius illic sive reperit, ut Florus, & Tacitus volunt, sive oblatam ab Aristobulo recepit, ut Iosephus & Zonaras narrant. In hanc vitem ludit, & dentem stringit nunc Florus: & En, inquit, hoc illud secretum & grande arcanum, quod Templi sui adyris Iudaei caelant & colunt. Subjungit dein, quæ Iosephus & Zonaras de Vite illa Pompeio data habent, atque conjecturam de emendatione sibi inde palàm firmare visus est. Flori editiones nuperrimæ aliquot^h hinc juxta Lipsium emendantur. Et nu-^b Harderwi- perus politæ quidem eruditionis editor Joannes Freinshemius, *Nihil*^{ci 1636. &} *certius, inquit, hac conjecturâ Lipsianâ.* Sed interea, tantorum vi-^{Lugduno Ba-} ^{1690. 1638.} rorum pace, undenam *non vitem* heic locus esse potest ullus? nisi absurdissimi prochronismi rerumque in primis disjungendarum confusionis ridiculæ reum peragamus Florum. Quod enim de Aristobuli donario affert Lipsius, ad rem planè non spectat. Nemo veterum dixit, Vitem illam ab Aristobulo donatam unquam in templo fuisse, seu structuræ ejus partem aliquam. Regium domûs Hassamoneæ id cimelium erat, nec omninò Sacrum, antequam Jovi Capitolino postmodum Romæ offerrebat. Neque illud Taciti de Vite in templo repertâ, ad tempora ullatenus attinet Pompeiana, sed ad posteriora multò seu Cæsarium tempora. Nec sanè ad Pompeiana attinere potuit. Nam ante Herodis structuram, nulla in templi Fabrica Vitis ejusmodi mentio. Vitem sive Salomonicum sive Zorobabelianum habuisse quis veterum docuit? Satis quidem negant, dum in structuris Herode prioribus accuratius describendis eam nullibi, in Herodiana autem structura velut singulare memorant. Adeo ut, si etiam vitem Templi fronti sic affixam per ingens illud Gentis arcanum significari vellet Florus, certè id, quod multis postea natum est annis, in Pompejanam expugnationem prochronismo & rerum confusione nequam toleranda eum retrò trahere, necesse est affirmemus. Nam Hierosolyma capta, & ingens illud arcanum à Pompeio visum annis amplius viginti ante Herodis initia. Et quorsum cedò Vitem sive Aristobuli, sive templi Herodiani, ingens vocaret ille arcanum? Quisquamne sive donatium illud ante templum expugnatum à Pompeio publicâ legatione

G g

acceptum,

acceptum, sive prominentem in Templi fronte, atque oculis cuncto-
rum transcuntium mirum in modum splendentem Vitem ingen-
nuncuparet arcanum, velut tunc primò patens? Ego sanè pristinam
lectionem, à quâ etiam stant codices Mss. tantùm, puto, non omne
(nam in unico legitur ibi *uti Scælo*) planè retinendam censeo. *Id*
est Pompeium vidisse *illud grande impia gentis arcanum patens, sive*
aureo uti cælo. Pro arcano hoc ingenti ipsum templum sumit
Joannes Camers. Ego sanè pro Sacris in ipso Sancto Sanctorum
in quod aditus Pontificibus tantùm licitùs. Neque enim tem-
plum ipsum adedò arcanum ingens. Pompeium autem Sanctum

¹ Haloj. Lib. 3.
cap. 1.

etiam Sanctorum introiisse legimus apud Josephum¹. Arcanum
hoc ingens meritò vocat Florus; idemque jam à Pompeio videri
patuisse *sub aureo cælo*, id est *ὑπὸ χρυσεῖς οὐρανῷ, comparæ solum*
Ciel d' Or. Seu, perinde ac si conspectum oculis introgressi se splen-
didè admodum ac magnificè exhibuisset sub tentorio seu concame-
ratione aureâ Coelum imitante, seu instar tentorii, atrive aurei cœli
nomine notissimi, quod summæ dignitatis ac magnificentiæ causâ
Principibus Supremis maximè Orientis, ut hodieque aliis, in usû
Quo certè, juxta vulgi captum, nihil fortè augustius potuit, compa-
ratione, tametsi ironicè, utenti exprimi. Sic adyti rerumque in co-
sætarum majestatem utcunque apparentem adumbrare voluit Flo-
rus. Aureos autem Coelos, significasse tentoria, atria, seu conda-
via, quibus Principes Orientis summi sedentes populo, aliàs recessi-
bus obtecti, subinde patebant, scimus ex veterum non paucis. De

¹ In Phocione eis disertè satis Plutarchus^k, atque apud Athenæum Phylarchus^l.

¹ Diodoroph. quibus χρυσοῖς dicuntur ὑερανῖοι seu aurea aurataque instar cel-
12. *rum maiorum tegumenta*; etiam quacunque ex materia facta, mo-
dò aurata seu auro magnificentius ornata. Neque enim Tentoria

solum, sive ex pelibus auro pretiosis, sive ex filis intertextis, sic dicta,
sed etiam atria ac conclavia augustiora in tholum surgentia, quibus
è recessibus secretioribus prodire Principes ejusmodi dignantes se
exhibebant, & responsa velut oracula dabant. Hesy chius de Per-

^m In Gerb.
Obergis.

sis^m, *πρὸς βασιλείας σκηνὰς καὶ αὐλὰς, ὅν τι καλύμματα κυκλω-
θη Ουρανῶς, Tentoria atque atria regia, quorum tegumenta circum-*
laria,

laria, Cælos vocant. Adeo ut siue comparationem spectes, siue loci Sancti Sanctorum in Templo Zorobabeliano, (nam de eo Templo tantum Pompeii facta narrantur) Figuram, Majestatem, Vclumque præensum, non est quin appositè dixerit Florus arcanum illud vidisse Pompeium *patens sub aureo uti cælo.* Et videtis etiam, quæ de *ἡρακλίου* illis seu *cælis minoribus* observavit vir præstantissimus Isaac Casaubonusⁿ, ubi ex Polybio^o rectè monet Cælum eiusmodi dici *οὐλῶν χερματιστῶν*, *tentorium unde responsa* velut *oracula dabant reges Orientis.* Scilicet Ptolomæi Evergetis Regis *Cælum aureum*, seu tentorium magnificum, appellatur Polybio *ἡλιφάνης ἔρηματιστικὴ οὐλῶν*, *illustre ac oraculis seu responsis regis dantis tentorium.* Certè & Sanctum Sanctorum *קדש הקדשים* dictum, id est, *oraculum* nemo nescit, ob responsa illic divinitus accepta; adèd ut etiam indè velut pro *οὐλῶν χερματιστικὴ* seu Coelulo, aut *tentorio aureo unde responsa acciperentur* divina, in dictâ comparatione Sanctum Sanctorum sumi fortè vellet Florus. Quin & Sanctum Sanctorum *οὐλῶν* vocat autor Epistolæ^p ad Fbræos. Et Tabernaculi Mosæici Sanctum Sanctorum, quod imitati sunt Templi conditores, disertè dicitur Josepho^q *πῆς ἰερεῶν ἄβατον ὡς ἡρακλίου ἀν' ἐστὴν τῶν θεῶν* *Sacerdotibus etiam inaccessum, perinde ac si Cælum Deo fuisset;* quod Floro item inprimis consonum. Sed in callem regredimur, id est, ad Picturæ & Sculpturæ apud Judæos usum. Notat ipse Josephus^r velut singulare, Porticus Templi *ἐν ζωογραφίαις ἐπιγλυφίδων ἔργων* *nec Pictura nec Sculptura artificio* ornatas. Idèd alibi in Templo artium harum usus. Recole etiam heic, quæ de omni cæli ratione in velo depicta supra occurrunt ex Josepho. Picturam item insigniter laudat Philo^t Judæus, uti rem disciplinæ suæ gentis per se satis consonam. Mitto quod de Nicodemo Principe illo seu Magistro in Israel dicitur^u; eum scilicet arte sculptoriâ, quâ pollebat Christi, Imaginem ex ligno ad similitudinem illam, quam in linteamine imprefferat Christus, efformâsse. Ea de re fides sit penes autores. In supellectili autem meâ Rabbinicâ habeo equidem ipse vetustum satis Ms. codicem Anonymi Ebræi, qui dum præcepta ordine suo Mosæica diligentissimè, id est, Talmudicè, explicat, figuris

ⁿ In Suetonii Nerone c. 12. Et Ammianus in Athenarum lib. 5. cap. 6. Historiam. lib. 5.

^p Cap. 9.3.

^q Originum, lib. 3. cap. 5.

^r Halos. lib. 6. cap. 14. Gr. 6. Lat.

^t Lib. de Somnium.

^u Legend. Et videtis Alphons. Palatium, lib. de Sigmantibus Christi, ca. 1.

animalium, veluti Leonum, Equorum, Taurorum, Aquilarum, neque ad eò rudibus, paginas ornat, non sine annotationibus pectori, tibiis, alis, subinde insertis. Sed pro seculorum causarumque, dum Idololatriam summopere cavebant, emergentium, maximè sub Cæsaribus juxta antè dicta opera erat, nec ita in pretio habita; fortè etiam nonnunquam, juxta Origenem, vetita. Christianorum autem recentiorum obviæ sunt, ubi de Imaginibus scribunt, de Judæorum hac in re, & Usu, & legis sacræ juxta eos Interpretatione sententiæ, nimium inter eà Talmudicis, ut consulenti liquebit, dissona. Vide ea de re præter alios, qui perpetuos ad legem adjiciunt Commentarios, aut de Imaginibus ex professo scribunt, I. Baptistam Villalpandum^u, & Joannem de Pineda^x. Judæorum autem recentiorum, qui strictius, quàm ex veterum scitis necesse est, Imagines à se idque pertinaciùs arceri volunt, alii nullam sive Statuam sive Imaginem humanam) præter eam, quæ in nummis est) ædibus suis, ut multi Judæi Italicenses, retinent; alii verò pictas tantùm, sed non protuberantes nedum completas seu statuas, aut effigies ejusmodi decurtatas. Ita scilicet docet Ludovicus Mutinensis, Archisynagogus Ve-

^u Appar. Urbis & Templi part. 2. lib. 2. diff. 4. cap. 27.
^x De Rebus Salomonis, lib. 7. cap. 15.

^y Historia de gli riti Hebraici, part. 1. cap. 2.

^z Septicæstr. de rebus Turcicis, cap. 10.

^z Pandect. Turcic. cap. 55.

netus, de Judæorum suorum ritibus agens. *Figure*, inquit^y, *in Imagini, ne statue non tengono in casa, è tanto meno nelle sinagoge i luochi sacri à loro, per quello che è detto nello Esodo cap. 20. non farai à te scoltura ne niuna Imagine &c. Et in molti altri luochi. Ma in Italia molti si fanno lecito tener ritratti è pitture in casa, massime non essendo di rilievo ne di corpo compito. Nec distinguitur heic inter ipsam Imaginis formationem, & formatæ, juxta jam ostensa, usum, qui tam Talmudicis licitus, quàm illa illicita habita. Judæorum autem superstitioniosiores haud parùm sequuntur heic Mahumædani, qui, dum Imagines abhorrent^z alias, Christianorum nummos Principum vultu signatos libentissimè amplectuntur; quos tamen olim, eo quòd Imagines ejusmodi præ se ferebant, summopere detestabantur. Nimirum ex eo quòd in Alcorano toties damnatur Imaginum cultus, nec earum usus admissus. Joannes Leunclavius^z *Causa vel pretextus causa potius cur Talismani, velut admodum religiosi & accurati Mahumædana religionis observatores, usum num-**

MORUM

morum veterum è medio tollendum censerent, explicationem minime difficilem habet. Quippe nota lex Mahumetis, qua statuas, simulacra, sculptas & pictas imagines ex interdicti divini præscripto severè prohibuit: notum, quanto Zelo Musulmani Christianorum in Templis Imagines mutilare, frangere, destruere soleant. Itaque quum Romanorum & Græcorum Imperatorum Imagines in Nummis & Aspriis expressa conspicerentur, violari Propheta legem clamabant & abolenda moneta veteris auctores erant. Sed interim sub prætextu religionis impostores nequissimi quæstum faciebant, ut ipsimet Turcæ satis ingenuè fatentur. Hodie non amplius animos Turcarum illa religio tantopere tangit, ut signatos Christianorum principum charactere nummos averterent. Immo nummos sive ducatos Venetos, quibus vetita lege Mahumetis impressa sunt Imagines, Sultanis suis, qui nihil habent legi contrarium Arabicis duntaxat insigniti lteris, longè præferunt. Taleris autem Germanicis, præsertim quibus aut ipsius Imperatoris, aut Ferdinandi Archiducis, aut Septemviri Saxonis insculpti sunt vultus usque adeo non infesti sunt, ut ex illis ipsis sibi prohibitis adgnitos Imaginibus expetant avidissimè. Ita lucro atque avaritiæ, ut fieri amat, cessit etiam superstitionis summa. Et de Imaginum aliarumque, quas supra diximus, rerum Factura, Usu, Possessione, Abolitione, quæ scilicet Profelytos Domicii, seu Noachidas apud Israelitas degentes ex Jure Gentium Interveniente ipsosque simul ex Jure Civili, quod Interveniens subindemensura erat, Israelitas spectarunt, hætenus.

C A P. IX.

De India in Judaicis apud Claudianum velis picta, Digressiuncula. Judaicæ gentis Splendor singularis & Privilegia tempore Claudiani seu sub Theodosio primo.

Riusquam verò ad Instituti cetera pergimus, liceat obiter hæc dispicere, utrum ex Ebraorum de Imaginibus disciplinæ jam in superioribus traditæ ratione elici queat Cl. Claudiani sensus, qui hætenus in obscuro ni-

^b In Eutrop. lib. 1. mis mansit de India Velis Judaicis picta. Invehitur ille ^b in Eutropium Consulem in Oriente factum, idèd maximè quod abjectissimus fuisset servorum & castratus. Rem incredibilem ait visam;

*Atque aliquis gravior morum, si talibus, inquit,
Creditur, & nimis turgent mendacia monstris;
Iam testudo volat, profert jam cornua vultur,
Prona percutit retro fluvii vada: Gadibus ortum
Armenii texere diem: jam frugibus aptum
Aequor & assuetum Sylvæ delphina videbo:
Iam cocleis homines junctos, & quicquid inane*

Nutrit JUDAICIS quæ PINGITUR INDIA VELIS.

Inane quod nutrit India Judaicis picta velis inter summa ponitur rerum monstra, seu præ aliis velut ipsum summum, nec in rerum natura extare creditum. Vela heic non aliâ sumenda sunt proculdubio notione (neque enim id lectorum imparium gratiâ præmonendum non est) præter eam, quâ velamina forium, parietum, recessuum, sacrariorum, cubicularia, atque id genus alia, veluti aulae, sipharia, tapetia, stragula, peristromata, denotantur. Servius ^c de velis

^c Ad Virgil. Georgic. 3. Purpurea, &c.

hac notione; *Augustus postquam vicit Britanniam, plurimos de captivis, quos adduxerat, donavit ad officia theatralia: dedit etiam aulae, id est, velamina, in quibus depinxerat victorias suas, & quemadmodum Britanni ab eo donati eadem vela portarent; quæ reverà portare consueverant.* Alibi ipse ^d, Aulae vela picta esse, & in aula

^d Ad Aeneid. 1.

^e De Habitu muliebri cap. 8.

^f L. 17. D. tit. de Actionibus empti, §.

4. L. 12. §. 17.

^g L. 5. C. tit. de Instrum. & ibid. §. 20.

^h L. 5. C. tit. de Naufragiis, Hieronymus. Magian. Miscellan. lib. 2. cap. 13.

Attali regis Asiæ inventa, scribit. Et Tertullianus ^e; *sed & parietes Tyriis & Hyacinthinis & illis regis Velis, quæ vos operosè resoluta transfiguratis, pro pictura abuntur.* Atque hoc sensu in jure Cæsareo ^f non semel (maximè in phrasi etiam illa notissima, quæ in proverbium abiit *Causam velo ^g levato cognoscere*) alibique apud

scriptores alios occurrit. Nec quin horum in Templis, Ædibus, Synagogis, Tribunalibus, varius esset hodieque usus, est quod dubitemus. India autem velis heic depicta non pro ipsâ Regione in

eis velut in tabulâ geographicè, nedum pro forma aliqua humana, qualis regionibus seu provinciis etiam dari solebat, capienda; sed pro qualicumque congerie sive textoris sive pictoris artificiosa ani-

malium

malium Figuris perquam stupendis, nec omninò creditis, eisquetum ex India petitis ac receptis, tum famam inde ea de re portentosam, pro vario artificum arbitrio, interdum superantibus. Veluti Monocolorum seu hominum, qui nascuntur singulis cruribus, & Sciapodum, seu qui plantarum suarum magnitudine inumbrantur, qui item cervicibus carentes in humeris habent oculos, Sylvestrium & Hirtorum, Serpentium cervos & animantia ad parem inolem, alia item tota haurientium, Leucrocorarum, Ealarum, Mantichorarum, aliorum id genus, quæ Plinius, Solinus, alii sive indiæ tribuebant, sive somniabant in accessionem. Adeò ut mirantis apud Claudianum sensus sit; si monstrum hoc credendum, ne quidem dubitabo, quin hisce oculis posthac revera videro etiam quicquid falsum, atque ut somnium inane hæctenus creditum nutrire solet, seu exhibere India illa seu portentosum illud animalium Indicorum vivarium, grex, armentum in Velis illis belluatis (ut tapetia dixit belluata Plautus^h) ^{h In Pseudo-} pingi solitum. At verò quamobrem Vela hæc tam signanter Judaica dicta? Gaspar Barthius ibi, *Babylonica*, inquit, *vela Iudaica vocat, ut Iudeos somniorum interpretes pro Chaldaeis dixit Iuvenalis*ⁱ. Et ^{la} verum quidem est, Babylonica vela in pretio ac usu lautioribus fuisse suavio. At durum nimis, nimis absouum interea videtur Judaica pro Babylonicis sumi. Neque certè Judæos pro Chaldaeis usurpavit eò loci Iuvenalis. De mulieribus Romanis Sacerdotem Isis aliosque id genus superstitiosius consulentibus cum egerat poeta, subjungit,

*Cum dedit ille locum, Cophino fœnoque relicto,
Arcanam Iudæa tremens mendicat in aurem,
Interpres Legum Solymarum & Magna Sacerdos
Arboris, ac summi fida internuntia cæli.
Implet & illa manum sed parcius; are minuto
Qualiacunque voles Iudæi somnia vendant.*

Judæi in periochia hac, arctiori sensu, id est, pro sola gentis ipsius Judaicæ propagine intelliguntur, non omninò pro Babyloniis. Quod & palàm evincitur, tum ex legum Solymarum, tum Cophini fœni- que, & ex arboris Sacerdotii per opprobrium & ironiam mentione. Nam & idem poeta alibi^h,

Nunc^{h Satyr. 3.}

Nunc sacri fontis nemus & delubra locantur

Judais, quorum cophinus fœnumque suppellex.

Omnis enim populo mercedem pendere iussa est

Arbor, & ejectis mendicat Sylva Camenis.

Quod sanè de ipsis solùm Judæis, & qui ritibus eorum imbuti esse accipiendum, non est, opinor, qui ambigat. De Babyloniis à nemine intellectum est. Nemus autem Aricinum fonsque ibi ac delubra olim Musis à Numa Rege sacrata, veteri religione soluta sunt sub Domitiano, ac Judæis urbe pulsis locata. Unde Judæa, nempe ipsa Gens (ut *Græcia mendax*, pro gente Græcorum) magna dicitur Arboris seu Nemoris Sacerdos; quod nomen per opprobrium & ironiam ei Musarum Sacerdotis locum refecratum occupanti, non ut reverà sacerdoti à Juvenale tribuitur. Non sine faceta forsàn etiam ad quercus Dodonæas earumque sacerdotes allusione; quod & adnotant interpretes. Utrobique igitur Judæos tantùm innuit Juvenalis, neque hoc loco minùs atque illo. Adèò tandem ut quod hec de somniis venditis dicitur, aut ad fuitiles Judæorum aliquot mendicantium tunc temporis in usu Romæ artes, aut ad calumnias saltè, quibus à Romanis inspergebantur omninò, non ad Babyloniios, nec sanè tam ad somniorum interpretationem, quàm ad superstitionis instar somniorum monita seu responsa spectet. Quin & postea expressim in Juvenale ibi locum suum sibi seorsim habent Babyloni ac Chaldæi. Nam, paucis de Armenio & Commageno aruspice interjectis, sequitur,

Chaldæis sed major erit fiducia: quicquid

Dixerit Astrologus, credent à fonte relatum

Ammonis ———

Atque huic, de Judæis strictè sumtis ea in Satyra antè intelligendis, non Babyloniis, (ut vult Barthius,) sententiæ satis etiam accedunt citra controversiam interpretes alii. Joannes autem Wankelius apud Barthium de velo Tabernaculi locum Claudiani capit.

Referendum sibi videri ad velum tabernaculi, quod miris & obscuris figuris pictum tradat Iosephus. Eas effigies Paganos pro monstris Indicis habuisse. Locum è Iosepho¹ affert de velis Templi Salo-

¹ *Origin. lib.*
3. cap. 2.

monici.

monici. Sed curnam Claudianum tot non solum à Templi Salomonici, sed etiam ab Herodiani seu ultimi excidio seculis scribentem, Vela sive hujus sive illius, nedum tabernaculi quod propriè Mo-
 saicum erat, adeoque nemini nisi Judæis ipsis satis cognitum, in car-
 men traxisse crederemus? Id proculdubio nauci est. Conjectura e-
 jusdem Wankelii habetur, qua *Attalicis* potiùs substituendum pro
Judaicis. Sed reclamant Codicum Mss. & editionum fides. De loco
 eo verba faciens Vir doctissimus Franciscus Junius Francisci F. in ope-
 re de Pictura veterum^m, Judaica ibi Vela inter textilis picturæ spe-^{m Lib. 2. cap.}
 cies ponit, nec aliud addit quam ea *nimis monstris fuisse notabilia*.^{8. 5. 9.}
 Hæremus quidem nos. Sed ut conjiciendo rem heic tentemus, pri-
 mò de Judaici, tunc temporis, nominis splendore insigni atque exi-
 stimatione, quam supellectilis atque utensilium, (inter quæ Vela,
 qualia diximus, locum passim obtinent primarium) lautitia & ele-
 gantia comitari solet, videamus. Dein, utrum ex jam suprà dictis
 ratio quare Vela ejusmodi, belluata seu monstris referta, Judaica à
 Claudiano nominentur, elici possit. Certè Claudiani, id est, Theo-
 dosii primi, Arcadii & Honorii A A A seculo, atque tempore, quod
 propiùs antecedit, Judæos in Oriente, utcumque dispersos urbeque
 majorum & templo carentes, eximio vitæ splendore rerumque opu-
 lentiâ insigniter floruisse, si unquam post excidium, tam certum est
 ut nihil certius. Celebres tunc eorum Academiae illæ, seu potius
 respublicæ clarissimæ, Sorianaⁿ, Pombodithana, Nehardaiensis, idⁿ
 satistestantur, uti & Synagogarum Frequentia & Immunitas singu-ⁿ
 larisque Principum indulgentia. Theodosii, Arcadii, & Honorii Au-
 gustorum habetur rescriptum ejusmodi ad Addeum Comitem & Ma-
 gistrum utriusq; militiæ; *Judæorum^o sectam nulla lege prohibitam sa-ⁿ*
tis constat. Vnde graviter commovemur, interdictos quibusdam locis^o
eorum fuisse conventus. Sublimis igitur magnitudo tua hac justio-^o
ne suscepta nimietatem eorum, qui sub Christiana religionis nomine^o
illicita quaque præsumunt, & destruere synagogas, atque expoliare^o
conantur, congrua severitate cohibebit. Dat. III. Kal. Octob. Con-^o
stantp. Theod. A. III. & Abundantio^o CONSS. Id est, anno Christi
 CCCXCV. Triennio item post^p ad Judæos ipsos Arcadius & Ho-^p
 norius

H h norius

norius A. A. *Rectores Provincia vobis nullum discussorem, aut moderatorem esse concedent. Quod si qui munere sibi (fortè si quis induere sibi) curam præter vos proceresque vestros audeat, tum veli aliena adpetentem supplicio coerceri festinent. Quin lidem Augusti ad Claudianum Comitum Orientis, eodem anno⁹ si quis audeat illustrium Patriarcharum contumeliosam per publicum facerementionem, ultionis sententia subjugetur.* Neque iniquum est, existimemus, Claudianum hunc ipsum fuisse, qui scripsit Poetam. Nam & Augustis his ac senatui adeo charus habitus est Poeta ipse, ut statua^r in foro Divi Trajani, atque titulo honorifico diù ante obitum donaretur. Unde & faciliùs credendum dignitatem hanc & munus insuper accessisse. Proximo item anno ad Cæsarium Præfectum Prætorio iidem Augusti; *Nos in conservandis Iudeorum privilegiis veteres imitemur, quorum sanctionibus^r definitum est, ut Privilegia his, qui illustrium Patriarcharum ditioni subiecti sunt, Archisynagogis, Patriarchisque ac Presbyteris ceterisque, qui in ejus religionis sacramento versantur, nutu nostri nominis perseverent, ea, qua veneranda Christiana legis primis clericis sanctimonia deferuntur. Idenim & divi principes Constantinus, & Constantinus Valentinianus, & Valens divino arbitrio decreverunt. Sini igitur etiam à curialibus muneribus alieni, pareantque legibus suis.* In summo principum indultu suoque jure liberè, modo Christianæ religioni palàm non offenderent, seu facerent contumeliam, utebantur Patriarchis eorum nomine nunc Illustrium, nunc Spectabilem^r designatis. Nec levia ejusdem rei vestigia occurrunt in D. Chryso-stomi homiliis adversus Judæos, ubi in Christianorum & Judæorum consortium adeo frequens invehitur. Brevi autem evenit, ut tot privilegiis, ac tam ampla vitæ splendidæ libertate nimium, ut fieri amat, elati atque rebus tam secundis insolentiùs & superbiùs usi felicitate pristina indigni meritò haberentur. Primò igitur ab Honorio & Theodosio II. Augustis¹⁰ tum attemptandæ de cetero militiæ aditus eis, quibus antè uti Romanis ceteris parebat, obstruebatur, tum cingulo militiæ antè decorati Judæi exuebantur omnes. Circa vigesimum scilicet à rescripto illo ad Cæsarium annum seu

⁹ *Ibid. l. 11.*

^r *Claudianum in Præfat. ad lib. de Bello Getico, & l. vi. Girald. in Dialog. 5. de Poetis. C. Theodos. ib. 16. s. 8. X. 13.*

^r *Ibid. l. 15.*

¹⁰ *Ibid. l. 24.*

Hono-

Honorio xii, Theodosio viii consulibus. In ipso autem hoc de Militia rescripto, aliàs se satis Judæis eorumque dignitatibus ac splendori favere edici volebant Principes, temperamentum interdicto dicientes. Verba sunt; *sanè Judæis liberalibus studiis institutis exercenda advocacionis non intercludimus libertatem, & uti eos urialium munerum onere permittimus, quam prerogativa natalium & splendore familia sortiuntur. Quibus cum debeant ista sufficere, interdictam militiam pro nota non debent estimare.* Sua per hæc tempora habuisse in utraque Palæstina Synedria² etiam sci-² nus, Nec ante quadragesimum, aut circiter annum ab Eutropii² consulatu, in quem ad eò investus est Claudianus, desierunt hæc Ju-² dæis indultra privilegia, vitæque inde collucens passim splendor. Tunc² autem, seu Theodosio A. secundo x vii. & Festo Consulibus, Valentiniani tertii & ejusdem Theodosii edicto² mirum in modum ea,² quibus antè fruebantur, diminuta sunt, ipsique in conditionem pessimam redacti. Sed inter eà ex his satis, opinor, sit manifestum ipso in seculo, quo sua scripsit Claudianus, insigniter floruisse Judæos; maxime in Oriente, quæ & scena est carminum ex eo superius allatum, adeoque in Ægypto, quæ Claudiani, ut creditur², patria est.² Neque est quod ambigamus, quin rerum opulentia ædiumque accipellectilis, veluti Aulæorum, Velorum, id genus aliorum copiâ,² pariter atque aliarum gentium beatiore, consueque ibi per provincias abundarent uterenturque, ut Vela aliave ejusmodi, si quæ essent eis præ aliis singularia, ipsorum nomine propriè satis atque appositè, ut aliorum id genus cetera, in carmine possent designari. Quod deo etiam adjicimus, quia de lectione à viris doctis ita dubitatum est. Jam verò quod ad conjecturam hæc attinet, quare Vela, qualia diximus, Judaica Claudiano appellata fuerint; Quicquid tunc temporis hominū in orbe quidem Romano fuere, aut Pagani erant, aut Christiani aut Judæi. Paganorum Vela quotquot picta sunt, pleaque, si non universa, Deorum figuris gestisque, aut gestis, quibus Di pro more immisti, plena fuisse, credere par est, (uti & de seculo-² rum anteriorum pictura ex Vitruvio² scimus,) nec solum in Templis Diis publicis eorum aliqua, sed & domi quamplurima Laribus²

Hh 2

obtendi²

obtendi solere eaque consecrata, aut saltem quasi consecrata. Etiam sive ex artificum, sive ex operæ conductorum voto non rarò idolis quidem, dum fiebant, sacrabantur. Sua etiam Christianis fuisse, partim Paganorum instar, partim sacris suis, quæ Judæi æquè ac Paganorum abhorrebant, aptata. Cum igitur supellectilem ac utensilia cultui extraneo dicata, nisi palàm, atque actu aliquo manifesto ab ipsis, qui cultui ejusmodi addicti sunt refecrarentur, in ornatum aut utensilitatem aliquam adhibere, aut quoquo modo uti frui sibi illicitum haberent Judæi (juxta superiùs offensa,) & certò satis sciri utrum Vela, Aulæa, id genus cetera, qualia diximus, sive à Paganis, sive à Christianis facta aut possessa, sacris ac religione eorum, qui facerent, aut possiderent, libera essent, rarò, si unquam, posse non im-

^b Gemar. Ba-
bylon. ad tit.
Zebachim 2
cap. 8. fol. 74.
a. C. Maumo-
nid. halach.
Aboda Zara,
cap. 7.

meritò forsan existimarent, etiam & $\text{דָּבָר יָחִיד} Id^b$ de quo da-
bium manebat, utrum cultui extraneo dicatum fuisset, planè esset il-
licitum, & demùm Paganorum pariter & Christianorum moribus
alienissimos se ambitiosius in rebus plerisque facerent; cum, in-
quam, hæc se ita haberent, nonne inde factum est, ut singulare sibi,
saltem ipsis multò magis, quàm aliis peculiare, Velorum genus hoc
belluatum fieri vellent? Ita quidem satis varietate jucunda ornatum,
sed figuris rerum, quibus illa, quæ Paganis & Christianis plerumque
in usu plena erant, carens; Figuris, inquam, Judæis etiam eousque
invisis, ut, quotquot earum cœlestes essent, nec artificibus suis facere
esset licitum, & quæ fuère, ceteras velut superstitione inquinatas, sal-
tem de quorum inquinamentis dubitabant, magnopere, juxta jam
dicta, ipsi averfarentur. Et genus sanè hoc à ceteris ita ex usu pariter
& affectu Judaico haberi potuit discriminatum, ut tum inde nomina-
ri signantiùs mereretur, tum ab aliorum religione (utpote in Judæo-
rum potissimùm usus contextum, formatum, pictum) censeretur
præ aliis immune. Certè & quotquot hæc imitarentur in aliorum
facta usus, sic eodem forte nomine etiam appellitabantur; quemad-
modum aulæa, ut volunt Grammatici, ab Attali Regis Asiæ aulâ sic
primò nominata quocunque locorum adhibita, sic dicuntur. Et
tam quæ imitantur Phrygia, Baby Ionica, Tyria ejusdem generis arti-
ficia apud veteres, quàm quæ hodiè Atrebatensia, Turcica, Persica,
alia

alia iisdem vocibus non rarò cum prototypis nuncupantur. Quid quod ita non solùm non communes haberent cum Paganis & Christianis figuras, sed nec in velis hisce ullam similitudinem seu imaginem rerum quæ coli solerent; imò earum tantùm, quas nullibi locorum existere crederent, ideoque etiam à cultu extraneo, quàm alias multò sejunctiores? Quin si admitteretur Paganis illius ævi ac Christianis in usu fuisse picturæ genus illud, tantum duplex, quod ex Vitruvio ^c seculis liquet adhibitum fuisse Claudiano multò vetustioribus, videlicet aut ejus quod est, seu potest esse, id est, esse vel posse esse creditur, veluti hominis, ædificii, navis, fani, luci, montium, reliquarumque rerum, è quarum formis certisque corporum finibus figurata similitudine sumuntur exempla, aut rerum seu partium rerum, quæ quidem existunt, sed ita ab artifice conjunctarum, ut ex ipso naturæ ordine, nec revera sint, nec unquam fuerint, veluti sigillorum sive integrorum, sive dimidiatorum è floribus seu coliculis exeuntium, partim Humanis partim Bestiarum capitibus similibus, Candelabrorum ædículas sustinentium, id genus ceterorum; certè monstrorum Indicorum, quorum nec partes nec corpora credita, Picturæ genus erit Tertium, adeoque facilius potuit esse seligentibus peculiare. Et scimus genus illud Secundum, quod propiùs quàm Primum Indicæ, quam tractamus, accedit, sed interea ab ea longe distat, à veteribus Græcis & Romanis esse acriùs reprehensum. *Neque enim*, inquit Vitruvius utrorumque artium callentissimus, *pictura probari debent, qua non sunt similes veritati.* Id si postea etiam & Claudiani ac proximantibus antè seculis, aliis præter Judæos observatum fuerit, certè Indica monstra depicta, quæ in rerum natura non existisse credita, nec in Græcorum ac Romanorum picturam legitimam admittebantur, Judæorum, qui ea sibi ob rationes jam dictas fortè selegerant, seu Judaica commodè satis ac appositè dici possent. Quemadmodum fermè Verpæ ipsi pecora sibi immunda, quæ tamen à Christianis edi viderent, *pecora Christiana* ^d olim appellabant. Quin & inter diversas de imaginibus eorum sententias obtinuit & illa, ævo forsan in illo, frequentior, *rerum quæ re ipsa non sunt, sed finguntur imaginem omnem facere licere*, ut verba sunt Ma-

Lib. 7. c. 5.

^d Agobardus
Lugdun. e-
pist. ad Lau-
dovicū Imp.
de Insolentia
Iudeorum.

¹ Conciliatore in Exod. quæst. 30. lat. 97. Hisp. ¹¹¹. Aboda Zara, cap. 3. ¹ Cap. 6. pag. 187. ² Gabriel. Palaot. de Imaginibus, lib. 2. cap. 37.

nassis Ben^e Israel ex Gemara^f. Quo spectat etiam, quod supra & ex Arama citavimus. Adèò ut in Velis istis Judaicis pictura haberetur, qualem Cryptica^h seu *Crotresquam* indigitant. Sed verò conjecturâ tantùm modestiùs auguramur, nec, etiamsi aberremus, veniam desperantes. Dum hæc cogitabamus, monitum, de Claudiani loco accepit à Viro amplissimo summoque Hugone Grotio cognatus ejus Franciscus Junius, in literis scilicet, quibus doctissimi e us de Pictura veterum operis nomine gratiam ei egit. Pro *Judaicis* fortè substituendum *Lydiacis*; quod in scriptione veteri manifestò quidem proximum. Id mecum communicavit Junius, & de loci sensu, qualem jam exhibui, paucis unâ disseruimus. Qua de re cum is rescripserat, à Grotio responsum est, dum hisce prælum calet, *De loco Claudiani & mihi in mentem venerat, posse defendi, si animantium, non quæ conspiciuntur, sed quæ finguntur, formas Velis impressas intelligamus.* Tanti viri, utcunque de lectione subdubitantis, suffragio locum hunc non ornare nequibam. Sed hac de re sitis superque. In callem regredimur Secundum Juris Naturalis seu Noachidarum, quod Illustrius est Caput præter Jus etiam Gentibus aliis Ebraisæque eo nomine Interveniens proximè explicaturi.

C A P. X.

At Interdictum Naturale de Maledictione Nominis Sanctissimi Numinis (quod Noachidarum seu generis Humani Juris communis quod Illustrius est, Caput Ebreis habetur Secundum) seu de Blasphemia meliùs capiendum, præmittitur Profanationis Nominis Divini, cui opponitur ejusdem Sanctificationis, Genus, velut ejus cujus affine est vocamen, triplex. Profanationis ejusmodi Remissio ante mortis momentum, juxta Ebræos, nemini perfecta.

NT Noachidarum seu Omnium Hominum Juris Communis, quod Naturale heic appellatur & Illustrius, Caput secundum seu de Maledictione Nominis Sanctissimi Numinis ritè intelligatur, animadvertendum est apud Ebræos ex sacri sermonis interpretatione occurrere tam *לילוי השם* seu *βεβήλωσις*, pollutionem aut profanationem nominis Divini quam *קללה* seu *ὀνειδισμὸν, κατὰραν*, maledictionem seu execrationem ejus-

nem ejusdem quæ item חרפה & קללה nuncupata Blasphemia est omnium gravissima. *שם* autem seu *Nomen* absolute positum pro *Sanctissimo Numine* nuncupato, seu *ipso Numine*, non solum passim apud Magistros, verum etiam in linguâ ipsâ Mosâica¹ usurpatur. ¹ *Levitic. 24.* Profanationis seu Pollutionis interdictum est, *Custodite^k mandata^{10.} & 15. ubi* ^{10.} *Gidesis Pa-* *mea, ac facite: Ego Dominus* *שם קדש* *לאל תחלו* *שם* *Ne polluaris,* ^{10.} *Gidesis Pa-* *lum Fagium.* seu *profanæ nomen meum sanctum, ut sanctificer in medio filio-* ^{11.} *L. Sicut. 22.* *rum Israel.* Profanari autem tripliciter, aiunt, *Nomen Divinum.* ^{32.} *& Gidesis* *Primo modo, ubi Ebræus, ut Mortem imminetentem evitaret, quid* ^{20. 14.} *& 36.* *adversus sacræ legis præscripta patrabat, quoties scilicet ex majorum* ^{22.} *instituto seu disciplina Mors præ tanto peccato, ut minus ma-* *lum, fuisset eligenda. Quoties dico. Neque enim semper volunt* *mortem antefendam; ut ex sequentibus liquebit. Nec levioris* *periculi ratio habebatur heic ulla. Mors autem imminebat, aut* ¹ *Gemara Ba-* *ægro ex Morbo eam palam minitante, aut ex Hominis alicujus mi-* *bylonia ad* *nis, qui legis violationem perseveranti extorquere instaret. Ubi ex* *111. Aboda* *Zara cap. 2.* *Morbo Mors imminebat, fas habebatur ægro, tum vetita comedere,* *f. 27. b. & ad* *111. Sanhe-* *tum alia in lege sacrâ prohibita qualiacunque facere, quæ salutis, ut* *drin. cap. 1.* *medicina, conducere, modò Interdictis tribus Insignioribus sem-* *fol. 74. a. &* *per, iuxta exceptionem singularem atque à majoribus acceptam, in-* *b. Maimoni-* *tereà non contrà iretur. Scilicet Interdictis Idololatriæ, Homicidii, Iesudi Toræ* *des halach.* *ac Revelationis Turpitudinum seu coitus illiciti. Quod verò ad* *c. 5. quod Gi-* *metum mortis ex minis attinet, aliam habent publicæ Persecutio-* *Gual. Vorstio* *nis temporis, quod* *שמע השם* *nuncupant, rationem, aliam tem-* *gersum &* *poris, quo Persecutio ejusmodi nulla. Nimirum quoties persecu-* *notis explica-* *tionem publica non habitâ, Ebræus quisquam mortis minis, ad legis* *1111. Mosè* *violationem impelleretur, permissum esse ei, aiunt, qualemcunque* *Mikotz Pra-* *cept. Negat. 2.* *in quem sic impelleretur actum, ut inde se morte imminente libe-* *Affirmat. 5.* *retaret; modò trium, quæ diximus, interdictorum singularium vio-* *Bhulcan. A-* *laretur nullum, & distinctio hæc una & altera insuper observaretur.* *ruch. lib. 10.* *Si in ejus, qui sic minis impelleret, emolumentum tantum cederet* *re Dea, cap.* *actus, veluti ubi opus ei in Sabbato præstandum; satius fuisse sic im-* *157. & Gi-* *pellenti obtemperare, quàm mortem subire. Si verò in cogentis* *desis Thof-* *emolumentum non cederet, sed eo tantum nomine, ut quid adver-* *photh ad* *Gem. Baby-* *lon. 111. Ce-* *thuboth, c.* *1. fol. 3. b.*

sus le-

sus legem sacram committeretur, exacta esset violatio, tunc de Numero Ebræorum, quorum in præsentia res esset patrandæ, distinguunt. Nam de Gentilibus heic impellentibus rem plerunque intelligunt. Si Ebræi decem pluresve adessent, (quem numerum in coetibus definiendis crebrò usurpant,) tunc mortem præponendam. Sin pauciores, vitam obedientiâ redimendam. Et qui aliter huiusmodi causâ se morti tradidisset, cum מתחייב בנפשו seu *vita suæ* nonnulli appellitant. Tempore autem Persecutionis publicæ, (qualis sub Antiocho Epiphane, cum in violationem legis sacre Ebræos impellere is acriter instabat,) nefas fuisse docent ullius omnino legis capituli violatione, seu actu ullo lege interdicto vitam red-

m Lib. Haf. monachorum cap. 1. 66.
Joseph in E-pit. seu 2. Macc. 6. 18.
1 Mac. 2. 41.
Joseph. lib. 12. cap. 8.
Macimomid. hal. ub. Sabbath cap. 2.
30 & 31. defis Guil. Schikard. de Iure Regio. c. 5. Theorem. 18. & Perr. Cunnæum de Repub. Hebr. lib. 2. cap. 22.
In Annot. ad Sopher Iuchalin fol. 132. b

missæ. Huc spectat illud de Israelitis ^m *Qui mori elegerunt, ne poluerentur cibis, & non βεβηλώσωσι, & ne profanarent sedus sanctum; itaque mortui sunt.* Alia item in historiâ Maccabaicâ ⁿ ubi agitur de prælio ad vitæ tutelam capeffendo, etiam in Sabbato. Quod Tal- mudicæ doctrinæ ^o consonum est. Videtis hac de re plura apud Josephum in secundo adversus Apionem, alibique. De Fugâ autem heic pronunciant; gravissimum facinus ab eo committi, qui se eâ, ubi facultas esset, non redimens cogenti obtemperaret. Jam verò qui aliter ac dictum est licuisse, imminente morte per actum ali- quem lege sacra interdictum se eripuisset, is חיל את השם seu *profanare Nomen Divinum dicebatur.* Et ברבים seu *publicè* atque בפרהסיא, quod ex Græco desumptum *palam ac apertè* significat, id profanare dicebatur, si in Ebræorum decem præsentia commiserat. Inversa ratione, qui se morti iuxta ante ostensâ temperamenta & distinctiones, id est, quoties mors violationi erat anteponenda, se tradiderat, is קידש את השם seu *sanctificare Nomen Divinum* dicebatur, veluti martyr agonem necessarium subiens; quemadmodum Daniel, Chananiah, Misael, Azariah, id genus alii. Unde & illud apud R. Samuelem Sullam ^P; fuisse familiam seculis recentioribus Judæorum, quæ tota nomine קדושים *sanctorum* seu *sanctificantium* indigebatur כי בכל השמדות קדשו את השם *Quoniam in cunctis persecutionibus sanctificabant Dominum.* Profanatio autem Nominis, qualem diximus, supplicio forensi, veluti morte seu verberibus, nec-

bus, neutiquam erat apud Ebraeos puniendā; utpote coelesti vindictæ omninò relicta. Maimonides; מפני שעבר באונס אין מלקין אותו ואין צריך לומר שאין ממיתין אותו בית דין ואפילו הרג באונס שאין מלקין וממיתין אלא לעובר ברצונו ובעדים ובהתראה *Quoniam vi peccabat flagris puniendus non erat, nedum morte ex sententia forensi; idq. obtinuit, tamesi homicidium vi patrasset. Nimirum nulum peccatum flagra aut mors sequebatur, nisi id sponte commissum esset, adessentque testes, & pracesisset admonitio legitima.* Quin vi sic coactum, etiam in idololatriam, poenam coelestem, quæ כרת seu excisio in sacro appellatur sermone, neutiquam ideò subire aiunt, utcunque gravissimè peccaret, aliterque coelitis, nec sine singulari de remissione iure, de quo non nihil ad finem capitis dicemus, esset puniendus. Sed hoc obiter. Secundus heic Profanandi modus est, ubi quis in præceptum quodcunque הנפש להכעיס בשאט הנפש *Cum contemptu aut ar dore animi etiam ad tentandum aut irritandum Numen, proca-* cius seu morosius quid patrârat; agnoscens intereâ Numinis Unitatem ac Autoritatem, seu non omnino negans, sed protèrvius tantum irritans. Signantiùs nempe is Profanare Nomen Domini dicebatur, quemadmodum & qui non aliam ob causam, quàm ut sanctissimò Creatori, qui iussit, placeret, præceptum aliquod observasset, is idem dicebatur Sanctificare. Et ex numero jam ante dicto eorum, qui aderant seu inspectorum, publicam itidem dicebant sive Sanctificationem sive Profanationem. Tertius demùm Profanandi Nominis divini Modus à Maimonide⁹, juxta Talmudicos veteres⁷, sic describitur. ויש דברים אחרים שהן בכלל חילול השם והוא שיעשה אותם אדם גדול בתורה ומפורסם בחסידות דברים שהבריות מרננים אחריו בשבילם ואע"פ שאינן עבירות הרי זה חילול את השם *Sunt etiam res alia, quæ nomine Profanationis nominis divini veniunt; scilicet ubi tum eximiâ legis scientiâ, tum singulari virtute ac pietate vir celebris ea forsitan fecisset, quæ, tamesi in legem peccata aliâs non essent, eousque nihilominus hominibus essent offensioni, ut, eorum causâ, eum acriùs etiam inclamando convitiandoque reprehenderent*) Nempè humanitatis causâ seu societatis humanæ gratiâ, reprehendere seu ob scandalum publicè datum graviùs

corripere non nequirent) *Is enim profanabat etiam Nomen Domini.* Exempla habet ille de tali viro; Si, cum emtor esset nec egenus, venditorem pretium efflagitantem palam eluderet; Si commestrationibus aut risu jocisque effusioribus cum hominum vulgo seu facie plebis uteretur; si vultu inquieto, iracundo, jurgioso homines excipere soleret. Quibus adjicit *האלו בדברים האלו וכיוצא & parilis est aliorum, qua sunt id genus ratio.* Morum autem sanctiorum seu iustæ tum gravitatis tum comitatis aliarumque, quibus consistit societas humana virtutum legisque sacræ diligentior in ejusmodi viro observatio, *Sanctificatio Nominis* dicebatur. Viderint heic eruditiores, utrum ex eo, quod Ebræis, juxta jam ostensa, erat *Profanari Nomen Domini*, eliciendum fuerit, quid sermone Hellenistico sit

¹ *Epist. ad Romanos, c. 2. 24.* *Nomen Domini blasphemare. Qui in lege, inquit D. Paulus¹, gloriaris, per prævaricationem legis Deum inhonoras. Nomen enim*

² *Isaia 52. 5. & vide Ezech. 36. 22.* *Dei per vos blasphematur inter gentes, sicut scriptum² est; ubi D. Hieronymus, Per bona opera vestra benedicitur Deus; ita nunc rectè conversantibus blasphematur.* Et glossa interlinearis illud D. Pauli

affert ad sacra verba de non polluendo seu non profanando nomine ³ *Cap 22. 32.* in Levitico^u, explicanda. Alibi etiam D. Paulus^x, *Quicumque*

⁴ *Ad Tim. 6.* *sunt sub jugo servi, Dominos suos omni honore dignos arbitrentur, ne Nomen Domini & doctrina blasphemetur.* Et similis alio in loco^y

⁵ *Ad Titum 2. 5.* de verbo Dei locutio, quæ ad nominis profanandi genus tertium spectare videtur. De Profanationis autem genere triplici, hactenus

indicato, singulare quiddam tradunt, quod Remissionem ejusdem divinam ab aliorum omnimodorum peccatorum remissione⁶ perquam diversam esse facit. Ubi enim de Sacrificiis, Confessione, Poenitentia, Castigationibus, die Expiationum, hirco apopompæo, adeoque de peccatorum aliorum quorumcunque ex hisce *נפרה גמורה* Remissione plena ac perfecta sive ante diem illum sive in die illo (pro specierum atque actuum varietate) agunt, de Nominis Profanatione seorsim aiunt, eam nemini plene remissam ante mortem; sed in ipso solummodo mortis momento, idque tametsi præcesserint, quæ omnium remissioni necessariò prævia. Exceptio hac de re habetur in Gemara Babylonia^z, *אכל מי שיש חלול השם בידו אין, כל כה*

⁷ *Ad III. Ioh. cap. 8. fol. 36. x*

לו כח בתשובה לתלות ולא ביום הכיפורים לכפר ולא בייסורין למרק
אלא כולן תולין ומיתה ממרקת שנאמר ונגלה באזני ה' צבאות אם
יכופר העון הזה לכם עד תמותון *Sed verò qui reus est Profanationis
nominis, ei neque potestas est per Pœnitentiam peccatum (usque ad
Diem Expiationum) suspendere, nec in die illo expiare, nec per casti-
gationem sui abstergere. Sed omnino in suspensio manet, nec ante
ipsum mortis momentum deletur. Iuxta etiam illud^a, & revela-^a *Isaia: 22.*
sum est in auribus Domini exercituum, si expiabitur (seu non expia-¹⁴
bitur) iniquitas hæc vobis, donec moriamini. Nam & locum il-
lum capiunt de Nominis Profanatione, qualem descripsimus^b. Qua^b *Maimoni-*
dere consulas, si placet, Magistros recentiores, quibus recepta est hæc *des. Halach.*
doctrina. *Theshuba c.*
1. R. Obadias
Bartenorius
ad Misvama.
tit. Ioma ca.
*8. §. 8.**

C A P. XI.

Sanctificationis Nominis Divini præcepto Noachidas, juxta Ebraos, non teneri.
Profanationis Nominis superius ostensa genus nullum, in Interdicto de Male-
dictione Nominis Universali seu Naturali, contineri; sed horrendum illud
Blasphemix genus, quo Sanctitas, Potestas, Veritas, Unitas Nominis sanctif-
simi, sive Convitio seu verborum contumeliâ proscinditur, sive ex professio-
ne active aliquo scienter, procacius & consequenter negatur. De verbo
ברך quâ tum pro maledicere, tum pro Benedicere sumitur. De lege illa
sacra in Numeris, Anima seu persona, quæ fecerit manu elatâ &c. exci-
detur, quatenus ad Interdictum Idololatriæ & Blasphemix solum attinere
illud volunt Magistri.

Sed verò Profanationis Nominis Divini hæctenus indi-
cata, utcunque etiam Blasphemix nomine (saltem si ita
in sermone Hellenistico *blasphemare* pro profanare
hoc sensu interdum sumatur) non ignotæ, genus nul-
lum volunt Ebræi Interdicto, quod jam tractamus de ברכת השם
in *Maledictione Nominis Sanctissimi* contineri. Neque enim
profanationem ejusmodi Noachidis interdici volunt, seu Sanctifi-
cationis Nominis præcepto juxta modum aliquem indicatum eos
teneri. Quæstio ea de re olim orta est^c, בין נח מצוה על קדושת ה' או, *Gemar. B. s.*
bylow. ad tit.
an *Sanhedrin*
an Præceptum de Sanctificatione nominis sc. 8 fol. 74. b
על קדושת ה' אין מצוה על קדושת ה' *sc. 8 fol. 74. b*

(cujus oppositum est profanatio jam dicta,) ad Noachidas attineat?

² Reg. 5. 18.

Ubi Rab Ada Bar Ahaba, scriptum est, inquit, Hoc solum^d est, de quo deprecers dominum pro seruo tuo; quando ingredietur dominus meus templum Rimmon, ut adoret ibi & illo innitente super manum meam, si adorauero &c. & respondit Elissha לך לשלום vade in pace.

Nimirum Naaman princeps militiae Regis Syriae Noachides erat, qui lepra mundatus in se susceperat Veri Dei cultum, saltem diis alienis ac cultui extraneo omnino renuntiaret, ut citato liquet Scripturae loco. Unde etiam גר תושב Profelytus domicili expulsi in Gemara Babylonia^c dicitur. Petiit autem ab Elissha, ut ei indulgeretur, si forte cum Rege suo, cui prorsus obtemperandum erat, manui suae innitente, in templo Rimmon, coactus (sic loci citati sensus) adoraret; tulitque responsum vade in pace; quod Magistrorum quidem nonnullis^f sumitur pro eo, quod est vade, & vero Deo, quem ipse tibi jam edoctus elegisti, cultum exhibe.

⁴ Ad in. Sanhedrin c. 10. fol. 96. b

Arvero in Gemara Babylonia verbis jam laudatis subjungitur ואלו איתא לך לימא ליה הוה בצנעה הוה בפרהסיא Si ita fuerit, (scilicet si Noachides precepto Sanctificationis nominis teneatur,) non ita respondisset Propheta Naamani, siue in occulto exhibendus, siue publice fuisset ille cultus.

⁴ Levi Ben Gersom ibid. & Gidesti, prater inser. preter obvio; Naamanum Syrum in Nic. Serrarii opusculis.

Et in glossa responsum illud pro assensu in adorationem ejusmodi in templo Rimmon seu extraneum cultum ab invito extortum accipitur. Ubi etiam legitur, ואפי' נצטווה בני נח, על קדושת השם לך נצטווה לקדשו בתוך הגוים אלך בתוך ישראל Etiam si precepto Sanctificationis nominis teneretur Noachides, ad Sanctificationem nihilominus illam non teneretur inter Gentiles, sed tantum inter Israelitas.

Quod si admitteretur, id Jure Interveniante seu superinducto, non Universalis seu Naturali niteretur. Nam quod hoc Jure nititur personarum aut locorum, cancellis non terminatur. Apertius autem, iuxta Talmudicorum veterum mentem, heic Maimonides^g, בן נח שאבסו אנס לעבור על אחת ממצותי מותר, לאפילו נאנס לעבור עז עובר לפי שאינן מצווין על קדושת ה' Vbi Noachides vi in transgressionem alicujus precepti, quo est teneretur, adactus fuerit, ipsa transgressio ei licita est; idque tamen in idolatriam adigatur. Neque enim eis precipitur Sanctificatio nominis.

^g Halach. Me lakim cap. 10.

Etiam si precepto Sanctificationis nominis teneretur Noachides, ad Sanctificationem nihilominus illam non teneretur inter Gentiles, sed tantum inter Israelitas. Quod si admitteretur, id Jure Interveniante seu superinducto, non Universalis seu Naturali niteretur. Nam quod hoc Jure nititur personarum aut locorum, cancellis non terminatur. Apertius autem, iuxta Talmudicorum veterum mentem, heic Maimonides^g, בן נח שאבסו אנס לעבור על אחת ממצותי מותר, לאפילו נאנס לעבור עז עובר לפי שאינן מצווין על קדושת ה' Vbi Noachides vi in transgressionem alicujus precepti, quo est teneretur, adactus fuerit, ipsa transgressio ei licita est; idque tamen in idolatriam adigatur. Neque enim eis precipitur Sanctificatio nominis.

minis. Jam verò quod ad Interdictum, quod tractamus, Naturale seu universale juxta eos attinet; Gravius illud & horrendū flagitium $\text{גְּדוּפַת הַשָּׁמַיִם}$ *Maledictionem* seu execrationem Nominis Divini (dictam à גָּדַל quod *probris* seu *convitiis* *laccessere* significat, & à Syro quidem in aliquot Apostoli^h locis pro βλασφημεῖν usurpatur)^h *Epist. 1. ad Timoth. 6. 1. ad Tit. 2. 5.* ipsissimam esse volunt Blasphemiam, quæ Interdicto hoc vetatur. Scilicet, quando Sanctitas, Potestas, Veritas, Unitas Numinis, aut convitio ultrò ac disertè proscinditur, aut ex professione active aliquo palàm ac procaciter negari consequenter deprehenditur. Prioris generis est Blasphemia, quâ insectatus est Numenⁱ Rabfaces. Et¹ *2 Reg. 8. 30.* Selomithæ filius, eo^k nomine morte mulctatus. Et ejusmodi^h *Lev. 24. 13.* Blasphemia vetita est Nebuchadnezaris edicto. *Omnia*, inquit^l, *pro-*¹ *Dan. 3. 29.* *oules & lingua, quacunque locuta fuerit* שְׁלִיחַ (quod propriè quidem errorem significat) *contra Deum Sidrach, Misach, & Abednego, dispareat, & domus ejus vastetur.* Sed Hellenistæ, & vetus Latina habent *ibi quacunque locuta fuerit Blasphemiam*; astipulante item R. Saadia, qui שְׁלִיחַ *ibi per דבר מכוער rem aliquam turpem* interpretatur. Sic insimulatur^m Nabothus. $\text{בְּרַכַת אֱלֹהִים וּמֶלֶךְ}$ *blas-*ⁿ *phemasti Deum & Regem.* ubi etiam Paraphrastes Chaldæus $\text{גְּדוּפַת הַשָּׁמַיִם}$ ^{10. Et 13. Gidesis Daniels} habet, quod idem sonat, tametsi tum Latina vetus habeat *Benedixit*^{Heinsium in Aristarcho sacro cap. 28. pag. 498.} *Deo & Regi.* tum Hellenistarum versio $\text{εὐλόγησας θεὸν ἔ βασιλέα}$, *Benedixisti Deo & Regi.* Certissimum est בְּרַךְ verbum tam *exe-*^o *crari* seu *maledicere*, quàm *Benedicere*ⁿ significare; nec puto per^o *Vide D. Antiphrasin*, ut quidam volunt; nedum ex eo quod *Benedicere* pro^o *Ambrosium lib. de Nabu- the cap. 11. Sixt. Senens. in Biblioth. Sanct. lib. 2. Verb. Iszabela &c.* *maledicere*, atque hoc demum pro *renunciare* (ut aliqui^o) seu *Nu-*^o *men abnegare* sumendum, sive heic sive alibi ubi similis vocabuli notio. Sed ita ferè ex ipso linguæ sanctæ idiotismo in utramque partem, pro varietate loci, quo usurpatur, significat, ut, apud Latinos, *Sacerare & Imprecari.* Nam ut tam diris & exitio quempiam devovere quàm vel ut numen seu numini quidpiam consecrare significat^o *Martinus de Roa singularium. lib. 1. cap. 9 in appendice.* interdum prius, & tam in bonam, quàm in malam partem imprecamur, ita בְּרַךְ , in quo nihil est expressim notionis vocum, è quibus *benedicere* ac *maledicere* componuntur, denotat ardentiori quodam animo affectu homini optare ac imprecari, sed sive salutem

sive exitium; ac Numini attribuere, sed si velaudes gratiasque, (qui usus frequentior est,) sive contumelias ac probra. Et discrimen ex natura rei verborumque comitantium, advertendum. Illustrius aliis est hac de re exemplum in Jobi historia. *Ne forte peccaverint,* inquit^p, filii mei, & ברכו אלהים בלבבם & *maledixerint Deo in cordibus suis.* Nam ut ita intelligatur ibi ברך, res ipsa palam postulat. Et Chaldæus ibi disertè ״ וארגיו קדם & *maledixerint Deo, seu blasphemaverint.* Sic Judæi ibi Hispanienses, *y maledixeron al Dio en su corazon.* Eiusdem autem capituli commate decimo manifestum est, pro *benedicere* idem usurpari. *operi manuum ejus benedixisti,* quæ verba sunt Satanæ. Et Jobus ipse paulò inferius, יהוה מברך שם *Nomen Domini sit benedictum.* At Satanæ eodem in capite, item & sequenti, למה על פניך יברכך, quod sonat, *si non in faciem tuam maledixerit tibi.* Uti & Chaldæus אן יברכך בן אדם *si non in faciem verbi tui tibi maledixerit seu blasphemaverit.* Ubi & Judæi Hispanienses, *si no sobre tus fazes te meledizera.* Quin paulò post^q in verbis uxoris ejus, pro eo quod est ברוך אלהים ומת *Chaldæus בריך מימרת דיי ומית Dei, & morere.* Et Judæi ibi Hispanienses, *Benedize al Dio y muere.* Cum interea in vulgata quolibet heic in loco *benedicere* substituatur. Ut ferè in Hellenistica. Sed in primo loco habet hæc, *Ne filii mei in mente sua seu cordibus suis, κακαὰ ἐνενόησαν πρὸς τὸ θεὸν, mala excogitarint adversus Deum;* aliis, juxta Aquilam, ibi habentibus etiam ἠλόγησαν, *benedixerint;* qua voce etiam in Satanæ verbis utuntur Hellenistæ. Sed in verbis uxoris Jobi; εἰπὼν ἡ ῥῆμα πρὸς κύριον ἔπελεσα, *dic verbum aliquod adversus Deum, & morere,* seu, ut alia exemplaria, *κατάρσων execrare Deum.* Qua quidem significatione sumitur etiam in verbis Satanæ ἄλογον. Olympiodorus; *si non in faciem tibi ἀλογήσῃ, ἀντί ἔδυσφημήσῃ, benedixerit, pro eo quod est maledixerit. Et in faciem te benedicet, τὰ ἔστι, φανερώς σε βλασφημήσῃ id est, aperte conscindet te maledicti.* Consulas, si placet, alios, qui in Jobi initia conscripsère. Hinc etiam ברך ברך plerunquereditur *benedicere,* maximè à recentioribus, in quibus tamen non desunt, qui, ut res ipsa exigat, *maledicere* substituunt.

^p Job 1. 5.

^q Cap. 2. 9.

stentur. *Quin & ברכת השם* in interdicto hoc Naturali secundo *Benedictio Nominis* ab eis subinde vertitur; uti & alibi^r monemus. ^{Lib. 1. cap. 10. & lib. 3. cap. 7.}
 Erde convitio seu procaciori verborum contumelia in Numen, quæ interdictum hoc de Maledictione spectat, hæcenus. Alterum Blasphemix seu Maledictionis genus est, quando non ita difertis in ipsum Numinis nomen verbis contumelia ingeritur, sed ex professione aliqua actuve Sanctitas, Potestas, Veritas, Unitas ejusdem palam ac procaciter negari consequenter deprehenditur. Velut aut ubi quis citra ipsum cultum extraneum seu Idololatriæ actum aliquem (nam sic crimen ad primum interdictum attinet, & simul blasphemiam ejusmodi juxta Ebræos in se continet) eam amplectendam sive aliis suadet sive ipse proficitur, idque ביד רמה *manu elata* seu *עו חסר* *עווער פארוועס* *in manu superbia*, atque ex protervia, non ex ignorantia seu disciplinæ errore; aut ubi Israclita jus Mosaicum, aut Noachides, seu qui nondum in Ebræorum ritus transiit, jus Noachidarum seu Naturale, quod præ manibus est, simili modo violat; non scilicet animi sui aut concupiscentiæ innatæ seu ignorantix causâ, aut ex errore, sed ex eo quod in contrarium se obligari protervè detrectet agnoscere, seu quia Numinis præcipientis interdicentisve Autoritatem, Potestatem, Unitatem minimè reveretur. Id est, eam ex ipso actu consequenter, idque spontè, superbè, scienter ac manu elatâ, negat, atque in super prorsus habet. Maimonides^r ex veterum Tal-^{Halach. A-} mudicorum disciplina; כל המודה בעו שהיא אמת אף על פי שלא ^{boda Zara, cap. 2. Misna & Gem. tit. Cerithoth, cap. 1. & Sidonem Halach. Sanhedrin cap. 15.} *Quisquis nomen dederit seu professus fuerit Cultui extraneo, adeo ut pro veritate ipsum voluerit amplectendum, tamesi is non omninò idolum coluerit, certè pro maledico & blasphemio in gloriosum nomen Dei O. M. habendus est.* Et statim subjungit, ואחד העובד עו ואחד המגדף את השם שנ' והנפש אשר תקשה ביד רמה מן האזרח ומן הגר את ה' הוא ^{Parilis ratio habetur illius, qui Idololatra est, & qui blasphemat nomen Domini, juxta id quod scriptum est, & anima que fuerit manu elatâ sive indigena fuerit, sive profelytus seu peregrinus, a Dominum, is blasphemus est.} Scilicet huc inprimis, ad blasphemix hoc genus ritè capiendum, attinet lex illa sacra, *Anima^q que fecerit*

cerit per manum elatam (id est, ביד רמה quod vertunt Hellenistæ ἐν χειρὶ ὑπερηφάνιας, in manu superbia; Chaldæus בריש גלי capite aperto, seu impudenter; vulgata, per superbiam) sive fuerit ex indigenis, sive ex peregrinis seu profelytis, אר יהוה הוא מגר, in Dominum is blasphemus est (vulgata, quoniam adversus Dominum rebellis fuit; Hellenistæ τὸν θεὸν εὐνοῦ παροξύνει Deum is irritat; quem-

admodum & Judæi Mauritanienfes, quibus الله هي يعضي sub-
stituitur; Judæorum versio Græcobarbara אפשוט אניתמטי Dominum ipse execratur; Hispanienfes autem Judæi, a A. el denostan) excidetur anima illa de populo suo. Nam verbum Domini contempsit, & præceptum ejus irritum fecit. Ideo excidendo excidetur anima illa, eritque iniquitas ejus super eum. Neutiquam scilicet legem hanc capiunt de peccato omnimodo scienter, sponte, aut contemptim patrato; tametsi quæ præcedunt de peccato errore atque ex ignorantia commissio, adeoque sacrificiis expiando, ita disertè sanciantur, ut hoc, quod proximè sequitur, de omnibus antithetis, seu sponte, atq; ex animi sententia commissis, leviùs intuenti videri posset intelligi. Sed nullum ita eis fuisset peccatum spontè patratum, quod Excisione (quam poenam à cœlesti vindicta expectari, non à magistratu infligi aiunt) non fuisset puniendum; cum intereà triginta sex duntaxat præcepta plerunque enumerent, (inque iis hoc de גרופה seu blasphemia simul cum eo de Idololatria censent,) ad quæ כרת seu pœna excisionis attinet, ut tituli Talmudici Cerithosh, seu de Excisionibus inscripti, capite primo fusiùs est videre. Sed ea de re nos plura, libro postremo. Legem autè supra allatam, velut de Extraneo cultu ejusve professione & Blasphemia tantùm conceptam ad hunc modum intelligunt. In Levitico * Sacrificia præstituantur, quibus peccata tum Universalitatis tum Hominum Singulorum ex errore seu ignorantia commissa expianda fuere. Peccata scilicet, quibus præceptum אר מכל מצות aliquod ex omnibus præceptis, seu singularia quædam, citra Idololatriam, sive ab Israëlitis sive à Profelytis Justitiæ violabantur. De errore autem seu ignorantia etiam heic in Numeris lex fertur. Nam com-

* Cap. 4.

וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה
si erraveritis, & non feceritis seu violaveritis omnia precepta hac
 &c. quod ad populi universitatem attinet, cujus in Levitico juvencus
 est sacrificium, heic verò juvencus in Holocaustum, & hircus in obla-
 tionem pro peccato præter liba. Singulorum verò utroque in loco
 capella. Et tunc heic sequitur in Numeris lex, quam citavimus. Jam
 verò iniquiunt, ut in Levitico de uno aliquo præcepto ex errore vio-
 lato leges feruntur, ita in Numeris de omnibus simul violatis, ut &
 verborum discrimen innuit, id est, (nam aliter non intelligunt) de
 omnium autoritate simul ex violatione aliquâ negatâ, non de ipso
 cujusque violationis actu. Vulgata quidem habet in Numeris heic,
si per ignorantiam praterieritis quodquam horum &c. Sed Helle-
 nistæ; si peccaveritis, & *μη ποιήσητε πάσας τὰς ἐντολάς ταύτας non*
feceritis omnia precepta illa, quemadmodum & Chaldæus juxta ve-
 ritatem Ebraicam. Omnia autem sic violari^v, id est, autoritatem
 numinis qui constituit, ejusque unitatem errore seu ignorantia nega-
 ti, aiunt, quoties Israelita, seu qui in Israelitarum ritus transierat, (vel
 uti minor inter Gentiles captivus, seu majores seculis, quibus ex pu-
 blica legis ignorantia passim ferè peccatum est) Idololatriæ reus, sed
 ex errore seu ignorantia, fuerat. Et de hujusmodi negatione ex
 Idololatria, vide quæ dicta sunt suprâ capite primo. Jam verò
 statim post leges in citato Numerorum loco de errore ejusmodi
 seu ignorantia (quam, ut dictum est, Idololatriam solum spectare
 sibi docent) sequitur ea, quam paulò superius inde descripsimus.
 Cuius sensum utpote de eo quod scienter ac superbè commissum
 est latæ, ita intelligunt, ut tum sponte, scienter, ultrò, superbè Ido-
 lolatram in ea contineri velint, quemadmodum Idololatræ ex
 errore in præcedentibus, tum eum, qui sic *ביד רמה manu elata,*
 scienter ac superbe quid facit, quo non minùs ipsam Numinis Po-
 testatem, Unitatem, Veritatem reverà ac palàm negat, quàm
 Idololatriæ scienter & manu elata commissæ reus. Id est eum, qui
 sive nomen Idololatriæ dederit, sive ex animi sententia agnove-
 rit, sive alteri amplexandam suaserit, sive demùm præceptum ali-
 quod sic manu elatâ violaverit, ut non ex affectu seu ardore sibi com-

Videfit R.
Mofen Bar
Nachman in
Pirush Tora
fol. 248. b. C
Abarbinelin
Pir. Tora fol.
296. col. 3. 4.
lros ad Nu-
mer. 15. C
Maimonide
halach. San-
hedrin cap.

placendi, Numenve solùm irritandi, nedum errore seu ignorantia, id violaverit, sed idè quia præcipientis Numinis auctoritatem non agnoverit, neque cã solâ se obligari existimaverit magis atque ipse, qui scienter & manu elatâ Idolum coluerit, ejusve cultum professus fuerit, alterive, ut dictum est, suaserit. Nempè aliud est præceptum quodpiam agnoscere, atq; simul auctoritatem dignitatemque Præcipientis, ex animi tamen affectu seu בשאט הנפש *ex toto animo*, etiam irritandi, procacius in illud peccare; aliud, neque præcepti vim agnoscere, neque unicam Præcipientis auctoritatem, sed ita מד רמה seu *manu elata* five committere, five tutò committi posse quempiam profiteri, aliifve idem suadere, ut veri Numinis Potestatem, Veritatem, Unitatem, simulque præcepti ipsius vim deneget. Non qui primum faciebat (nam & ejusmodi in præcepta reliqua בזרון seu *scilicet ac sponte* commissis, alia atque alia poenarum genera in Pentateucho suis in locis sparsim præstituuntur) sed tantùm qui secun-

^a Gemar. Babylon. & Glos. Tal. mud. ad tit. Cerithothi cap. i. fol. 3. ^b ad eundem locum Obadias Bar-enorim, præter Maimonidem ha-lach. Aboda Zara, c. 2. & More Nebochim part. 3. cap. 41. ^c Lev. 24. 16. Deut. 13. 5. & Misna tit. Sanhedrin, cap. 7. ^d More Nebochim part. 3. cap. 41. ^e Num. 15. 30.

dum, allatâ Lege teneri² volunt, eumque etiam בלשון מרה *blasphemium esse in Dominum*. Unde insuper non minus ad Blasphemiam seu Maledictionem nominis divini expressam, quam ad crimen hujusmodi nefandum עוון עשה. ועשה פארוס seu *manu superbia* commissum, כרת seu excisionis Poenam attinere concludunt; cum nihilominus utrunque ex Lege^a, ultimo etiam supplicio (sed non sine distinctionibus aliquot de Blasphemia, de quibus capite proximo) esset puniendum. Et de lege illa ad veterum mentem, egregie Maimonides^b; העושה ביד רמה הוא המוד שיצו ויעבור בפרחסיי זה; ונבר לתאבון לבד ולא לעשות מה שמנעה התורה לעשותו לרוע מודותיו לבר אבל לחלוק על התורה ולעמוד כנגדה מפני זה אמר את "הוא שרף והוא יהרג בלא ספק ולא יעשה אלא מי שעלה בלבו דעת אמת לחלוק בו על התורה ומפני זה בא הפירוש המקובל בע"ז וכתוב אמת לחלוק על התורה מפני שהוא הולק על פנות התורה *Qui manu elata facit is est, qui superbus frontem indurat, & palam atque aperte ita peccat, ut non concupiscentia sua causâ solùm, aut ex morum suorum pravitate Legis Interdicta violet, sed studio ipsi Legi contradicendi, atque ut eam impugnet. Ideo dicitur, Dominum is^c probris afficit, seu in Dominum blasphemus est. Atque is sine dubio morte est plectendus*

(qua

(quæ de re consulas caput proximum.) *Neque quis ita peccat, nisi in
cujus animam irreperit dogma aliud, quod Legi repugnet. Unde
recepta est expositio, quod scriptura loquatur ibi etiam de Cultu ex-
traneo, quoniam iste adversatur ipsis Legis Fundamentis. Atque
idem alibi in tractatu suo de Idololatria^d, doctrinam de Blasphemia,*

^d Halach. A-
boda Zara,
cap. 2.

qualis in eo, quod præ manibus est, interdicto continetur, traditu-
rus, parilem utriusque rationem esse, ait, verbis jam supra citatis, &
מפני זה כללתי דין המגדף בהלכת עושי ששניהם כופרים בעיקרם, &

*Atque ideo conjunxi doctrinam de Blasphemo cum ea, quæ est de
Idololatra, quoniam uterque ipsum negat fundamentum, seu totius
religionis principium. Exempla heic afferunt, Manassis^e Judæ Re-
gis qui, Hezekiâ patre mortuo, manu elatâ in Numen fecit, id est, ex-
traneum^f cultum restituit, nec præcepta Sacra nec Præcipientis au-
toritatem agnoscens; item alia. Animadvertendum autem est,
Regum è Numeris jam memoratarum parte priori seu câ, quæ ad
Idololatriam errore aut ignorantia commissam, juxta Ebraeos tan-*

^e Pefiktha
Zosertha
fol. 50. col. 1.
^f Gemar.
Babylon. ad
rit. Sanhe-
drin cap. 10.
fol. 99. b

am attinet, tam גר הגר בתוכם peregrinum seu Profelytum pere-
grinantem inter vos, (quæ verba bis ibi usurpantur.) seu τὸν προσήλυ-

^g 2 Regum,
21.

τὸν προσπροσέλυτον πρὸς ὑμᾶς profelytum, qui accedit ad vos, ut
ellenistæ, seu advenas, qui peregrinantur inter eos, ut altero in
loco ibi vulgata, quam Judæos seu Israelitas Originarios expressim
contineri, id est, tam Profelytos Justitiæ, quàm Indigenas. Nam de
Profelytis domicilii manifestum est, eam partem capi nequire, quip-
quæ ad violationem omnium præceptorum, quæ per Mosem re-
ta sunt, qualem diximus, attinet. At verò in lege illâ, de eo
dicitur, juxta jam dicta, manu elata seu superbè commissum, latâ,
penalis ratio quidem parilis est Originariorum; sed non eadem in Prof-
elytis designando vocabula. מן האזרח ומן הגר sive ex indigenis
et ex profelytis. Heic profelytorum nomen simpliciter adhibetur.

penalis ratio cum interdicto de Idololatria ac blasphemia, quod non so-
lum Originarios ac Profelytos Justitiæ, sed pariter Profelytos domi-
ciliii seu Noachidas heic repetitum, juxta jam ostensa, spectat, ita hoc
nomen non tantum ad Originarios, sed etiam ad Profelytos Noachidas
applicatur; non ad eò absonum est, ut hoc in loco tam Profelytos
domicilii seu Noachidas, quàm Profelytos Justitiæ præter Origina-

rios indicari, atque eis similiter poenam Excisionis coelitus infligendam imminere existimemus. Sed utrum ad Profelytum domicilii seu Noachidem poenam illam hoc in loco praescriptam attinere velint Magistri^s, nondum satis didici. De poenis autem forensibus quae jure, sive Imperativo, sive Interveniēte Gentium huc attinent proximè videbimus.

¹ Videfis A-
barbinel in
Piruth Tora.
fol. 297. col.
2.

CAP. XII.

De Poena Profelyti domicilii ob Blasphemiam seu Maledictionem Numinis sanctissimi forensi. Receptior Talmudicorum sententia de Judæo morte ob blasphemiam ejusmodi non puniendo, nisi expressim nomen tetragrammaton blasphemasset. Eade re aliorum, uti & Synedrii, cui Caiphas in Evangelio praest, sententia diversa. De Iudæis in Evangelio clamitantibus Iesum Christum ideo mortis reum, quod Filium Dei se fecerat. De Veltibus, blasphemia auditâ aliisque ob causas, tam à Sacerdotibus ac Pontifice summo, quam à Iudæo quovis alio, ex more dilacerandis.

Quod attinet ad poenas ob Blasphemiam seu Maledictionem Numinis Sanctissimi superiori in capite ostensam, juxta Ebræos, forenses, Profelytis domicilii, ex jure sive Profelytis ejusmodi ipsisque ex jussu Numinis Imperativo, sive ex moribus superinductis Interveniēte infligendas, animadvertenda est in primis lex illa sacra eade re in Levitico lata. Simulatque Selomithæ filius qui ^h יקב את השם ויקלל Expressit seu blasphemavit nomen, & maledixit, ex imperio Numinis lapidatione damnatus est, sequitur statim lex sacra, Et ad filios Israel loquaris dicens, איש איש id est, quicumque maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum. Et qui blasphemaverit Nomen Domini, morte interficiatur. Lapidando lapidabit eum universus cætus נר כארדו

¹ Levitic. 24.
12.

¹ Et Vide Phi-
lonem, lib. 2.
de Vita Mo-
sis & Da-
niel. Hein-
sum in Ari-
starcho Sa-
cro. cap. 28.
pag. 492.

ימות שם בנקבו שם id est, sive fuerit Profelytus seu peregrinus, sive indigena aut civis, ex eo quod blasphemaverit Nomen, morte plectendus est. Pro eo quod heic est blasphemaverit, habetur in Ebræo נקב שם יהוה quod & simpliciter explanaverit, expresserit seu nominaverit nomen Domini vertitur tum Chaldæo tum Hellenisticis, & מן ילעז לשם אללה qui loquetur nomen Dei Judæis Mauritanicis-

sibus.

fibus. Hispanienses item ibi *Y declarantse nombre de A. matar sera*
matado. Sed de simplici nominis expressione consule viros doctos^k, *Vide fsi Swi-*
 quorum integros de eo commentarios scripsere aliqui. Nos de qua- *ptores ad Lo-*
 licunque non sine blasphemia expressione, quæ etiam ad rem, quam *tit. 24. Ma-*
 tractamus, solum attinet, legem cum Talmudicis, vulgata, aliisque *monid. More*
 heic intelligimus. Peregrinum autem seu Profelytum hoc in loco *Nebochim,*
 pro Gentili apud ipsos degenti, id est, Noachide seu Profelyto domi- *lib. 1. cap. 61.*
 ciliis sumunt^l. Et formulam illam loquendi *ויש איש* homo homo *Ec. 1.*
 (ut & Hellenistis vertitur; & *Varon Varon* Judæis Hispaniensibus) *Drusium de*
 quæ quicunque seu *universi* denotat, adhibitam ibi aiunt *מרבית את* *Nom. Tetra-*
ut comprehendantur etiam *הגויים שמוזהרין על ברכת השם כישרא* *Sanhedrin,*
gentiles, quibus interdicitur Maledictio Nominis, quemadmodum & *cap. 7. fol. 56.*
Israhelitis. Legem verò illam, quantum ad pœnam attinet, ita ple- *ibid. & Se-*
 unque interpretantur, ut mortis ex ea reus non esset quisquam, *pher Siphra,*
השם נישפיר עד שיפרש nisi expressisset Nomen. Id est, nisi nomen tetra- *fol. 53. col. 2.*
 grammaton, quod *המיוחד שם* seu nomen proprium appellavit, ex- *Pesiktha Zo-*
 pressisset, atque, ut Gemara Babylonia, *עדי שיברך שם בשם* *tertha, fol. 31.*
expressisset nomini nomine, seu, ut Talmudici^o recentiores, nisi ma- *col. 3. Mo-*
expressisset ei *נמחקין שאינן משמות שאינן מן השמות בשם* *nomine aliquo eorum qua* *ses Mikotz,*
scripta (ut illi) *eradi* seu *deleri non debent*, id est, Septem illorum *prac. Negat.*
etiorum, tetragrammati, Adonai, Elohe, Elohim, Eheiehe, Sadai, *16.*
aoth. Nempe, si rectè capio, nisi ipsum tetragrammaton ore pro- *Misna rit.*
phemiasset quis, ut sive verborum contumeliæ ipsum conjunxis- *Sanhedrin*
ve alio eorum, quæ dicta sunt, nominum aliquo in ipsa blasphe- *cap. 7. Gem.*
prolatione tetragrammaton ante expressum designasset. Nam *Babylon. 16.*
pressum in lege habetur *יהוה שם* *nomen Domini seu tetragram-* *fol. 56. a Tar-*
mat; ubi pœna mortis præstituitur. Legis initio omnimodam *chius ad Le-*
nam blasphemiam in Deum interdici volunt, tam nominis divi- *Gitic. 24. 15.*
nius eorum, quæ כיוויין cognomina vocant, veluti Sadai, Ze- *Maimonid.*
mid genus cetera, quàm Proprii seu tetragrammati; ac suppliciiis *Hal. Aboda*
prensibus, veluti flagris, coërceri, tum coelitus immissis, veluti *Zata cap. 2.*
one, puniri, at pœnam mortis blasphemix Nominis proprii *Mof. Mikotz*
nam, ex lege illa, irrogandam. Atque oportuit, (ita Talmudico- *Prac. Negat.*
 Kk 3 rum sen-

^r Tit. Sanhedrin, fol. 55. b

^r Halach. Melakim, c. 9. ^r Gemaris Babylon. ad tit. Sanhedrin cap. 7. fol. 56. a

^r Gem. Babylon. ad tit. Sanhedrin c. 7. fol. 56. ^r Vide Misnamibidem, de maledictione paronum.

rum sententia receptor,) ut in ipsius blasphemi verbis, non tantum adstantis, nomen proprium usurparetur, quoties mortis poena eâ lege debita. Unde Glossa Talmudica ^p אמ לא הוציא שם מפיו

si ex Ore suo non proulerit nomen, sed ex alterius ore audito maledixerit, morte non est puniendus. Et glossa ad legem ipsam, אינו חייב עד שיפרש את השם, *Reus (mortis) non est, nisi qui expresserit ipsum*

Nomen. Neutiquam verò qui cognomini maledixerit, quod & paulò antè dictis consonum. Adcò ut juxta hanc interpretationem, nec Profelytus domicili, nec Judæus, (nam pariter in lege hac comprehenditur uterque,) morte plectendus esset, nisi ipsi Nomin

proprio seu tetragrammato expressim maledixisset. Quod si fecisset Profelytus domicili, ex Gentium hoc imperativo jure, morte apud eos puniendus erat; uti Judæus ex eâdem quidem lege, sed sibi Civili.

Cæterum quoniam hac in re gravioribus coërceri volebant poenâs Gentiles seu Profelytos domicili, quam cives Ebraicos, idcò ex Jure Gentium Interveniente, seu Profelytis ejusmodi ipsi que superinducto, tam Cognominis alicujus blasphemiam aut Maledictionem, quàm Nominis proprii, in Profelyto domicili seu Noachide, ultimo plectebant supplicio.

Mainonides ^q ; *השם בן שבירך בשם המיוחד בין שבירך בכינוי בכל לשון חייב מה שאין בן נח שבירך את*

Noachides, qui maledixerit Nomini, sive id fecerit Namine Proprio seu tetragrammato, sive cognomine aliquo quocunque modo, reus est (mortis; nam ut ita intelligatur, faciunt tam quæ præcedunt, quàm quæ sequuntur, præter rem ipsam) quod non ita obtinet in Israelita.

At non defuere in Talmudicis, qui cognominadivina etiam seu הכינוי כל *omnimoda Dei cognomina* eâ legis hujus parte, quâ ultimum præstituitur supplicium, sive contineri sive innui

volverint, ut diferte Rabbi Meir ^r. Id si admittatur, tunc poenâ mortis, tam ob blasphemiam, quâ cognomen usurpatum est, quàm quâ nomen proprium, Profelytus domicili ex Jure Imperativo fuisset

puniendus, uti & Judæus ex Civili. Et sanè sententiam ejusmodi de Cognominibus pariter atque Nominis proprio, in Synedrio Magno videtur tunc obtinuisse, cum D. N. Jesus Christus in eo sistebatur.

Nam

Nam Caiphas¹, *Adjuro, inquit, te per Deum vivum, ut dicas nobis,* ^{1 D. Math. 26. 63.}
si tu es Christus ille Filius Dei. Cui respondit Iesus, Tu dixisti. Verum-
tamen dico vobis, à modo videbitis filium hominis sedentem à dextris
in sedibus, id est, Potestatis, & venientem in nubibus cæli. Tunc
Princeps Sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens, blasphemavit.
Quid adhuc egemus tæstibus? Ecce nunc audistis blasphemiam.
Quid vobis videtur? At illi respondentes dixerunt, reus est mortis.
 seu ut D. Marcus¹ habet, *omnes condemnaverunt eum esse reum* ^{1 Cap. 14. 64.}
mortis. In ipsis Christi verbis, Nominis proprii mentio nulla; sed
 Cognominis manifesta, in eo quod est *Sedentem à Dextris Potesta-*
tis, id est, גבורה quod sexcenties apud Magistros inter cognomina
 usurpatur. Unde etiam in vulgatâ substituitur, *virtutis Dei.* Dili-
 gentius heic advertas illud de Jesabelâ & Nabotho^u, ubi Maledictio-
 nis Dei, (nam proprii nominis mentio ibi nulla,) incusatur vir in-
 cens, ut mortis fiat reus. Atque huc spectat illud^x, *Nos Legem*
tenemus, & secundum Legem nostram debet mori, quia Filium Dei se
 tenet. Certè quod in Caiphæ Synedrîo de Sanctissimo capite de-
 cernitur, (sed maxime ex odii præjudicio, quod decisionum ratio-
 nem ovare solet,) id ipsum in tumultuaria hac ad Pilatum responsio-
 nem est, blasphemix in Deum cum reum fuisse, innui, non videtur
 mirandum. Non quod ipsis Messiam verum ad eò aspernantibus,
 Dei nomen consueque insolens haberetur, ut nullâ omninò no-
 tid vellent sine blasphemia, cuiquam, præter ipsum Numen
 Nam בני האלהים *Filos Dei*, uti & Deos, dictos esse nunc
 inanes aliquot, (quâ de re etiam vide caput proximum,) in tunc An-
 ex ipsa sacra liquet scripturâ^y; idque etiam juxta Ebraorum
 titiam. Non aliter fere atque apud Gentiles *Jovis & Deorum*
 obinde (præter Dæmones^z) dicti heroës præ aliis longè exi-
 on divinitate Numinis, sed humanitatis tantum excellentiâ sic
 uibus nomina ejusmodi usurpata sunt, interim per hyperbo-
 utâ. At verò Judæis alia erat Filii Dei heic notio, quâ ipsum
 lum seu λογος, quem Chaldaice מִמְרָא דִּי דֵּי vocabant^a, ita
 batur, ut hac notione se quempiam facere aut dicere Dei Fi-
 on aliud ipsis haberetur quàm reverà, non per hyperbolem,
 Deum

¹ 1 Regum 21. 10.
¹ D. Joan. 19. 7.
¹ Genes. 6. 2. ubi vide Gersones Inuersionem, Chald. Arab. Hispan. Psal. 29. 1. 82. 2. Dan. 3. 25. Job. 1. 6. Scholia ibi præter Gersonem Iudæorum Hispaniensem, & Pinke Rabbi Eliazer cap. 22.
¹ Arist. Rhetoric. lib. 3. cap. 18. & Maxim. Tyrius dissert. 1.
¹ Vide Ch. i. ff. Helæcum de Paraphraf. Chaldaicis cap. 5. & in Systemate Controvers. Theologic. Elench. Jud. 2. Cl. 3.

Deum se profiteri, adeoque, si falsum esset, Numen sanctissimum blasphemare. Atque ut שׁוֹן בֶּר *filius hominis* millies pro homine in Ebræorum commentariis occurrit, ita *Filius Dei* etiam in eorum heic ore pro ipso vero Deo. Atque huc sanè inprimis attinet illud Philonis Judæi ex more Hellenistarum suorum loquentis^b; $\alpha\iota\alpha\gamma\alpha\tau\eta\sigma\iota\mu\epsilon\tau\omega\ \gamma\omega\ \lambda\acute{\omega}\ \tau\acute{o}\ \iota\epsilon\rho\omega\mu\acute{\alpha}\tau\iota\mu\omega\ \tau\acute{o}\ \xi\chi\theta\acute{\iota}\sigma\mu\alpha\ \pi\alpha\tau\rho\varsigma$, $\pi\alpha\rho\alpha\kappa\lambda\eta\tau\omega\ \chi\rho\eta\sigma\alpha\varsigma\ \tau\epsilon\lambda\epsilon\iota\omega\ \pi\acute{\iota}\tau\omega\ \tau\acute{\iota}\omega\ \alpha\rho\epsilon\tau\acute{\iota}\omega\ \eta\acute{\omega}\ \pi\acute{\alpha}\rho\epsilon\varsigma\ \tau\acute{o}\ \acute{\alpha}\mu\eta\eta\sigma\iota\alpha\iota\omega\ \acute{\alpha}\mu\alpha\rho\tau\eta\mu\acute{\alpha}\tau\omega\ \kappa\acute{\iota}\ \chi\alpha\rho\eta\gamma\iota\alpha\varsigma\ \acute{\alpha}\phi\eta\upsilon\omega\pi\acute{\alpha}\tau\iota\omega\ \acute{\alpha}\gamma\alpha\theta\acute{\omega}\omega\ \text{Necessarium enim erat,}$ (verba jam fecerat de τὸ σωτέχοντι κὶ διοκῆντι λόγῳ τὸ σύμπαν Verbo seu Ratione cuncta continente & dispensante, in Pontificis Rationali quod pectore gessit. præsentata,) *ut Sacerdos supplicaturus seu potius ut sic consecratum Patri omnipotenti, advocatum adhiberet perfectissimum virtute eius Filium, tum ad peccatorum veniam, tum ad uberem in posterum gratiam impetrandam.* Sed de loco illo, quo, eò quod Filium Dei se fecit Jesus Christus, debuisse cum mori clamitarunt Judæi, præter interpretes obvios, vide virum præstantissimum Danielem Heinsium in Aristarcho^c sacro. Quin nec illud observatu indignum, verba illa legis sacræ^d $\text{קָלַלְתָּ אֱלֹהִים תְּלוּ}$ (quæ verti solent *maledicere. & Vide etus à Deo, qui est suspensus, seu in maledictione Dei, qui est suspensus*) sumi à magistris perinde ac si ibi poenæ auctarium blasphemiz præstitueretur, id est, suspensio^e post lapidationem; quasi vertenda essent, *qui Deum blasphemaverit, suspendendus est, seu patibulo suboccafus solis (sic aiunt) post lapidationem affigendus.* Ebræus scilicet, seu Judæus. Nam ad Profelytos domiciliis hoc genus mortis non attinuit. Sanè ex hisce atque ceteris de blasphemia legibus jam atè memoratis, mirum non est, si in sententiarum, quale diximus, discrimine (saltem si Christi tempore discrimen erat sententiarum, quale tempore R. Meir) Judæi odio in Christum tam acriter flagrantes, eligerent amplectenturque eam, quâ quicquid in Dei Unitatem, Sanctitatem, Veritatem, Potestatem summam Blasphemia ipsis ullo modo videretur, morte luendum esset. Sed de iudicio illo ejusque appendicibus, plura in libro secundo de Synedrio Magno. Quod verò laceravit seu discidit vestimenta Caiphas, ex more erat avito. *Consuetudinis Iudaica est,* (inquit ad locum illum D. Hieronymus.)

^b De Vita
Mosis lib. 3.

^c Cap. 28.

pag. 498.

^d Deuter. 21.

^e Vide etus à Deo, qui est suspensus, seu in maledictione Dei, qui est suspensus

Epist. ad Gal. 3. 13.

^f Vide fidei Io.

Drus. Præterit. 4.

ad D. Io. c. 19. 7.

^g Gemar. Babylon. ad Tit.

Sanhedrin.

cap. 6. fol. 45.

Maimonid.

Halach. A-

boda Zara

cap. 2. &

Halach. San-

hedrin, c. 15.

Moses Miko-

ski præcept.

Afirmat.

103.

cum aliquid blasphemiae & quasi contra Deum audierint, scindere¹ vestimenta sua. Et Lyranus ibi; *Iste erat mos Iudeorum scindere vestimenta in signa doloris, quando audiebant blasphemiam divini Nominis.* Id liquet etiam, tum ex corpore Talmudico^f, tum ex sacris literis. Et doloris signum hoc fuisse alibi^g in Oriente scimus ex Jobi historia. Sed Baronius^h; *Hac consuetudine ceteri, haud tamquam Sacerdotes, tenebantur; nam divina lege Sacerdotibusⁱ vetitum erat, ne sua scinderent vestimenta. Sed Caiphaz, illam contempnit, quo ceterorum astantium animos in Christi perditionem magis ac magis concitaret, furore quodam percitus, primus summorum omnium pontificum, (quorum sit memoria,) sic sua vestimenta conscidit.* Ad eundem sensum alii. Atque eam de re controversia subinde^k agitur. Quae facile sopita erit, si Talmudicorum placita penitus admitteremus. Non solum leges sacras jam in Levitico indicatas, sed etiam alias^l adhibent, dum de vestium laceratione Sacerdotibus indicta loquuntur. Sed eas intelligunt tantum de vestibus Sacerdotalibus, quarum solus in sacris ministeriis^m usus; unde & illudⁿ *למידין המרקע בגדי כהונה qui dilaceraverit vestes Sacerdotales, vapulet.* Nec certe, reverentiae & honoris causa, fas erat cuiquam sive Sacerdoti sive laico, vestibus dilaceratis atrium, in Templo, Israelitico ingredi. Alias autem vestes, seu amictum vulgarem, quem extra templum gestabant ministri Pontifices sacerdotesque, tam ipsi, quam ceteri quuscunque generis Ebraei dilacerare^o solebant, tum in luctu, tum in blasphemiam ex ore Israelitae (non Gentili) sive in nomen tetragonum sive cognomen Dei aliquod auditam, aliasque ob causas, tum in incendiis legis, atque urbis templive sive excidium sive damnum aliquod insigne. Et expressim tradunt discrimen inter somnia Pontificis Vestium, quas diximus, dilacerationem, atque amictum. Illi nempe dilacerandas ab ima atque anteriore parte vestem, alii a summa deorsum. Misna^p; *כהן גדול פורם מלמטה וההדיוט מלמעלה Pontifex dilacerat a parte ima, Sacerdos a summa, quemadmodum & ceteri universi.* Maimonides^q

¹ Misn. tit. Sanhedrin cap. 7. Gem. Babylon. ad tit. Moed Katon, cap. 3. fol. 26. a Hierosolymis. ib. fol. 83. a 2 Regum 18. 37. & 19. 1. Isaias 36. 22. 37. 1. Cap. 1. 20. Annal. rom. 1. A. Chr. 34. Legit. 10. 6. & 21. 10. Vide Petri Cuneum de Rep. Hebr. li. 2. cap. 3. Isaac Casaub. Exercit. in Baron. 16. ann. 34. num. 73. Exod. 28. 32. & 39. 23. Vide fis lib. nost. 2. de successione in Pontif. cap. 7. Gemar. Babylonis ad tit. lomacap. 7. fol. 72. a. adde Maimonid. halach Biath hamikdash ca. 1. & Mos. Mishor. praecept. Negat. 398. & vide Maimon. b. ilac. Sanhedrin cap. 19. ord. 2. num. 18 & 34.

L I

des

31. Gemara Hierosolymitana ad tit. Moed Katon cap. 3. fol. 83. a Babylon. ad tit. eund. fol. 26. a Gemar. Michoth cap. 9. Maimonid. halach Abel cap. 8. & Aboda Zara cap. 2. Siacis Aloysium Nodvarin. sacro-proph. lib. 9. cap. 26. Tit. Horaijoth, cap. 3

הבן קורע מלפניו הקורע מאחוריו או מן הצדדין או מלמטה ללמטה
 Dilaceranda erant vestes ab anteriore parte. Qui autem à tergo, aut
 à latere, aut ab inferiore parte dilacerabat, is à ritu dilacerationis
 aberrabat. Quod tamen de Pontifice summo non est intelligendum,
 cui à parte inferiore dilacerandum erat. Sed hæc missis, si
 juxta jam dicta Blasphemiaz verba, morte plectendus non erat quicquam,
 ex lege illa scripta, cujus interdicto, tam Profelyti domiciliis,
 quam Judæi continentur, nisi ipsum nomen Dei proprium, uti vocant,
 blasphemus verbis adhibuisset, & nihilominus poena ea subeunda erat
 Profelyto domiciliis quomodocunque blasphemiaz etiam in cognomen reo,
 palàm sequitur, ex Interveniente Ebræis ac Profelytis ejusmodi jure,
 quod moribus superinductum est, ultimum supplicium ad Profelytum
 hujusmodi heic spectasse; uti etiam idem ad eum spectasse ex Jure
 utrisque Imperativo seu à Numine præscripto, si juxta sententiam
 illam & Rabbi Meir ac Synedrii, cui Caiphæ præerat, Blasphemiaz
 verba citra proprii nominis usum mortem mererentur. At verò,
 qui manu elatâ quid fecerat in Legem è Numeris capite superiori
 citatam, adè ut aut Idololatriam profiteretur, aut suaderet,
 indeque juxta ibi ostensa, pro blasphemo in Dominum pariter haberetur,
 is si Judæus esset, ex Lege Civili⁹, si Profelytus domiciliis, ex
 Interveniente Gentium jure, morte erat plectendus.

⁹ Deuterom.
 17. 6.

CAP. XIII.

De eo quod habetur apud Flavium Josephum, & Philonem de Diis Gentium non blasphemandis. Magistrorum sententia de Lege Sacra, quâ Deorum & Lientorum mentio interdicitur. Votum aut Juramentum Idoli Nomine Nonnullorum opinio, ne Gentili, ex lege sacra, licuisse Deo sæo seu Gentis sææ (cujus cultui scilicet nondum renuntiaverat) qualicumque maledixisse.

⁹ Orig. Iudaic.
 lib. 4. c. 8.

Ed mirum est interea, quod habet Flavius Josephus in Legum Sacrarum recensione⁹; βλασφημείτω ἢ μηθεὶς θεὸς ἢ πῶ λεις ἄλλαι νομίσεις. Μη σου λαὸν ἱεραξενικά, μηδ' αὖ ἐπιωνομασμένην ἢ πνεὶ τῶ θεῶ κεμήλιον λαμβάνειν. Nemo blasphemet deos, quos alia civitates Deos esse æstimant. Nec spolianda

liandafana peregrina, nec donarium Deo cuiquam dicatum aufe-
rendum. Atque alibi hoc ait fuisse αὐτῆς ἐνεκα προσηγορίας Ἐθεοῦ *Advers. A-*
eo quod Dei nomine indigitabantur. Quinetiam Philo, Moſem, *pam. lib. 2.*

ait, vetuisse convicium in Deos, ἔς ἔπροι νομίζουσι θεῶς εἶναι, μή καὶ *Lib. 1. de*
αἰνοῖ Δεξινηθέντας ἀ μὴ θέμις φθέγγονται καὶ ἔ ὄντως ὄντῳ quos alii *Monarchia.*
existimaverint esse Deos, ne ipsi vicissim irritati prorumpant in vo-
ces nefarias in Deum O. Maximum, qui verus est. Alibi item ipse *Lib. 3. de*

Mosis mente ait, deorum ejusmodi τῆς βλασφημίας ἀνέχειν ἀναγ- *Vita Mosi.*
αῖον ἵνα μηδὲς ἐθιζήται τῷ Μωϋσέως γνωρίμων σωόλων θεοῦ προσήσεως
λογεῖν blasphemiā abstinentum, ne quis Mosis discipulus assuescat
modo appellationem Dei contemnere. Αἰτιονικότητι γὰρ, in-
it, αἰ καὶ ἐπαξίως ἢ κλησις, Nomen enim illud, & invictissim-
um semper est, & summo amore prosequendum. Hæc si recipien-

essent, sane Juris Gentium apud eos Imperativi caput singulare id-
em satis insigne de Numinibus Gentium qualibuscunque, eorum
superbris & Donariis sacris, inde oriretur. Cæterum hæc maximè
versantur receptoribus vetustissimisque Talmudicorum senten-
tiarum. Neque apud Moſem reperiuntur. De contrario satis constat.
Idola & quicquid Cultus extranei nomine veniebat, destru-
um fuisse abolendumque, neque intra ditiones Israeliticas jure
mittendum, ex sacris literis liquet, uti etiam ex iis, quæ juxta Tal-
mudicos superiùs ostenduntur. Quod autem ad aliarum Civita-
tū seu Gentium Deos heic attinet; scimus quidem apud Helle-

nes, *Exod. 22.*
legi θεῶς ἔ κακολογήσεις Diis non maledices, seu Diis non *Exod. 22.*
maledices, uti vulgata. Sed Deorum ibi notio habetur, qualis in il-

lo *Psal. 81. 1.*
locis stetit in Synagoga Deorum. In medio autem Deos judi-
cabis, uti dicitur, *Psalm. 81. 1.*
quousque judicabitis perversè? Ita de Judicibus seu Principi-
bus de fictitiis diis locus capiendus. Rectè de more apud Ju-
dæos loquendi Origenes *2.*; Judices inquit ἐλέγοντο εἶναι θεοὶ πατέρων *Contra Cel-*
αἰών ἔθεα Dii esse dicebantur ex more quodam Iudæis Patrio. *sum. lib. 4.*

ἔστιν ἡ λέξις ἡ ἑβραϊκή quod sanè ex nuda sermonis vi rectè
verti, Diis seu Deo (ex pluralis numeri usu) non maledices.
pressim ibi Onkelus ליקרי לאלהינו Iudicibus non maledi-
consona est Paraphrasis Jonathani tribura. Judæi item Mau-

ritanienſes *حالم لا تشتم* *Iudicibus non maledices*, quemadmodum & Saadias in Arabica ſua, & Tawafius in Perſica verſione. Judæi item ibi Hiſpanienſes *Iuezes no maldigas*. Sed Salomon Jarchius ibi *אזהרה לברכת השם ואזהרה לקללת דין* *ecce*, inquit, *tam interdictum heic de Maledictione Nominis ſeu Numinis Sanctiſſimi, quàm de execratione Iudicis*. Alii^a tantundem. Neque deest Rabbini in hodiernis, qui Philonis illam, de Diis non maledicendis, velut ex lege Moſaica hauſtam ſententiam ſatis^b amplectuntur. Atque ex hoc loco hallucinatum fuiſſe Joſephum, ſunt^c qui opinentur. Et Baronius^d de eo; *communis in dictum illud Exodi (Diis non detrahes) vulgata illa ferebatur interpretatio, ut neque in Deos Gentium obloquerentur*. Ad illud ſcilicet Alexandri de Apoftolorum in Epheso modestia, *Adduxiſtis homines iſtos, neque ſacerdotes, neque blaſphemantes deam veſtram*. Ita etiam intellexit olim præceptum illud in Exodo Julianus Apoſtata^e, quem refellit S. Cyrillus Deorum ibi nomine viros dignitate præcellentes contineri afferens. Quæ Chriſtiani Scriptores hac de re habent, obvia ſunt. Sed verò, tàm Joſephum, quàm Philonem, par eſt ut credamus, potius illud ſuum de blaſphemia in deos alienos ex alio hauſiſſe præcepto ſacro, quod ſequenti Exodi capite legitur, de diis alienis non nominandis ſeu memorandis. Nam & Joſephus citato capite inter leges habet Moſaicas *μη βλασφημεῖν nec conviciandum*, iudicibus præſentibus. Et Philonem ex præcepto illo ſuum ſumpſiſſe, palàm facit ipſe ejuſdem verborum in libro tertio de vita Moſis contextus; quem vide. Præceptum autem Sacrum^g de diis alienis non nominandis ſeu memorandis ita ſe habet; *שם אלהים אחרים לא ישמע על פיך* *nomen Deorum ſeu Dei aliorum non memorabitis; non audietur ex ore tuo*, ſeu ut codex Samaritanus *לא ישמעו על פיך* *non memorabis; nec audientur ex ore tuo*. Ubi Chaldaeus habet *וְגוּ שְׁמוֹת עַמִּיּוֹת וְגוּ* *nomen Idolorum Gentium non memorabitis* &c. Helleniſtæ alique Orientalium, juxtà ac vèrtimus. Interpretatio autem legis hujus apud Magiſtros duplex ferè habetur. Alia quæ ad ſimplicem ipſum nominandi ſeu memorandi deos alienos actum attinet; alia quæ vota

ac Ju-

^a Gemar. Hie. roſolymit. ad rit. Sanhedrin cap. 14. fol. 45. a

^b R. Simone Luzzaio, nello Diſcorſo circa il ſtato de gli Ebrei, Conſiderat. 13.

^c Petr. Cuman de Republic. Hebr. lib. 2. cap. 21.

^d Annal. tom.

1. A. Chr. 57.

^e Act. Apoſt. 19. 37.

^f Apud D. Cyrillum. lib.

7. in Iulianum.

^g Exod. 23. 13.

ne Juramentorum nomine concipienda, præstanda, atque Societatem, qualis sine juramento mutuo rectè consistere nequeat, cum Gentili, dum Idololatra est, incundam negat. In iis, qui primam trahunt, alii vetari volunt tantùm eorum nomina, quibus tribuitur^h *cis* ^h *Vide Annot. ad Maimon. Halach. Aboda Zara, cap. 5.* divinitas aliqua, non autem propria nomina, quæ discriminis formam gratiâ sine expressâ divinitatis notione solent usurpari; veluti *Beloch, Bel, Mars, & quæ sunt similia.* Atque ita fanè legem hanc ^h *De Idololatria, cap. 20.* ^h *R. Nachmanides in Pirush Torafol. 134. b. Si de Gloss. Larchius ad Exod. 23. 13. & ibi Paul. Fagii.* *gram explicat etiam Terrullianus^l.* Alii verò ne simplicem interponendum nominum eorum memoriam inde admittunt^k *אפילו* ^k *ne quidem tametsi divinitatis eorum mentio non* Adeo ut nec Chemosh, nec Milcom, nec Asima, id genus cetera in sacris literis deorum Gentium nomina sic memoranda esse debeant, sed cum contumeliâ seu probro tantùm designanda; veluti *Idolum seu abominatio Moabitarum, Ammonitarum, Hamathitarum.* Inde hi, illicitum, aiunt, dicere *תעמר עמי ביום* ^h *Hal. Aboda Zara cap. 5. Mos. Mikorze Prac. Negat. 32. Shulcan Aruch in loc. re dea, cap. 147.* *עז* ^h *me cum moraberis die festo Idoli Gentibus culti N. & similia.* Sed & sunt qui, dum simplicem nominum usum vetari aiunt, nihilominus de Diis in sacris literis sparsim nominatis non rigiasserunt. Unde Maimonides^l; quem & sequuntur alii, *כל* ^h *עז* ^h *הכתובה בכתבי הקדש מותר להזכר שמה כגון פעור ובל ונבו* ^h *Omnium Gentium Idolorum in sacris literis memoranda fas est nomina memorare, veluti Peor, Bel, Nebo, Baal, Gad, & cetera; quæ & in scriptis Talmudicis passim occurrunt.* Sed & in illis *מרקוליס Merkolis* pro Mercurio, alia item nomina parilis apud Ebræos existimationis. Hoc verò genus in sacris libris non nominatum, memorari aliqui^m aiunt nunquam ^m *Vide Mosem Mikorze. Prac. Negat. 32. & Paul. Fagium ad Exod. 23. 13.* *seu contumeliosa aliqua syllabarum, sive inversione, permutatione, aliave ejusmodi notâ, quâ opprobrium ingeratur. eorum interdicitum sacrum sumunt (atque receptior est hæc sententia) non ineunda cum Gentili, dum Idololatra est, societate, intelligunt perinde ac si dictum fuisset, cum Gentili seu Idololatra societatem minimè ineas, ne fortè inde adigatur ille ad jurandum cum suis, & tu sic in causâ sis, ut velut Dii, seu non sine divinitate habere, ii non solum memorentur, sed & habeantur. Atque *על* ^h *quod ex ore tuo vertimus, interpretantur pro eo quod**

est, per se seu ex ratione societatis ejusmodi à te initæ. Atque exparili ratione, tum votum nuncupari nomine Idoli alicujus, tum juramentum per illud præstari ea lege volunt interdici Maimonides⁹;

⁹ Halach. A-boda Zara cap. 5. & Hal. Sheluchin Wehoth-phin cap. 5. Adde Mosem Mikot⁷ præc. Negat. 32. ^o Exo. 23. 13.

הנודר בשם עבודה זרה והנשבע בה לוקה ש'נ ושם אלהים אחרים ל'א הנודר אחד הנשבע בה לעצמו ואחד הנשבע בה לגוי ואסור להשביע הגוי ביראתו ואפילו להזכיר שם ע'ז שלו דרך שבועה אסור *Qui votum nomine Idoli concipit, & qui per illud jurat, vapulat. Nam & lex sacra est^o, & nomen Deorum aliorum non memorabitur. Neque inversa est ratio ejus, qui sibi sic juraverit, & qui Gentili. Etiam nefas habetur adjurare Gentilem per id, quod is timet, & quidem memrare Idola seu cultum ejus sub ratione juramenti, pariter vetitum.* Subjungit autem paulò post Maimonides שידרו לאחרים לגרום ואסור לנדרו והה *In vetitis etiam habetur in causa esse, ut quis alius sive votum nomine Idoli concipiat, sive nomine ejus pa-*

⁹ Tit. Sanhedrin ca. 7. & Gem. Babylon. ib. fol. 63. b.

ctum confirmet seu juret; quæ omnia partim item in Misnæ^p, partim in Gemarâ Babyloniâ occurrunt. Neque aliter intelligunt illud Misnæ תעשה בלא עובר בטמו והמקיים בטמו עובר בלא תעשה *qui votum concipit, aut jurat nomine Idoli, præceptum negativum violat, id est, Legem quam diximus de non nominandis diis alienis. Sed & verba illa Misnæ vir doctissimus vertit; qui votum concipit in nomine ejus, atque id exsolvit nomine ejus, violat interdictum.* Poena autem forensis, id est, heic verberum, non infligebatur ex hac lege, nisi ei, à quo, aut votum conceptum, aut juramentum præstitum fuerat Idoli nomine. Maimonides; אינו לוקה אלא הנודר בשמה והמקיים בשמה ושם אלהים אחרים ל'א הנודר בשמה והוא הנשבע בשמה *Sed nemo vapulat, (ex legis jam dictæ violatione, quam ibi interpretatur,) nisi qui votum conceperit, aut pactum confirmaverit, id est, qui juramentum præstiterit illius nomine.* Neque enim Idololatriæ speciem faciebant hujusmodi sive Vota sive Juramenta. Neque divinitatem aliquam Idolis inde tribui existimabant. Nam sic supplicio ultimo punita fuissent, juxta capite primo dicta. In iis verò censebantur interdictis כרת ל'א כרת *quorum ob violationem (in sacris literis) neque Excisionis poena, neque ultimum supplicium, quod forense est, præstituitur; sed ex more recepto verbera debentur.* Horum Numerus est CLXVIII. Simul alibi⁹ à Maimonide series eorum exhibe-

⁹ Halach. Sanhedrin cap. 19.

hibetur. Unde liceat heic obiter indiligentiæ in prolegomenis ad libellum de Successionibus in Bona defuncti lapsum corrigere, ubi hæc de lege verba fecimus^r. Numerum ibi, adjecto denario, corre-^r Edit. Lond. 1636. pag. 12. Lugd. Batav. 1638. pag. 1638. pag. ***3.

ctum sequatur, *Ostendimus ibi est de שמע בשבעו eo qui per nomen Dei ligi juraverit quod & fusiùs &c.* Certè legis illius Sacræ interpretationi illi de juramento haud parum accedit versio vulgata. Etenim disertè, *Per nomen externorum Deorum non jurabitis, neque auctore ex ore vestro.* Ceterùm in sententiarum, quas diximus, Talmudicarum discrimine nihil reperitur, quo illud, quod de alienis diis in blasphemandis apud Josephum & Philonem occurrit, omninò vitatur. Quin Magistri, qui *abominationis, rei execranda*, id genus alia contumeliæ nomina deorum mentioni (qui itidem mos sacræ Scripturæ) adjici voluere, planè non sine blasphemia eos à suis nominandos docent. Et exemplum est ea de re illustre in Historia sacra^r de Elia & Baalis Prophetis. Atque ubi de abolendis Idololatriæ^r מַסֵּי יָעוּ id est *Idololatria* nomine designare solent, loquuntur Magistri^r, expressim interdum adjiciunt *לכנות לה שם גנאי* ^r In Shulcan Aruch, lib. Iore dea, cap. 146. §. 15.

ere ei nomina contumeliosa & opprobria ingerere. Cæterùm in lege sacra obtinuit apud aliquos opinio, (quæ heic non præterenda,) Gentilium nemini licuisse, Numini patrio, seu quod solum patrum coluerit, maledixisse. Quod de Gentili apud Ebraeos qui nondum solenni ritu Profelytus domicili factus est, intellegimus. Verba sunt legis^r superius etiam adductæ, *quicumq; maledixit Deo suo, portabit iniquitatem suam;* ubi paraclitici tributa habet *אלהיה כינוי שום cognomini Dei sui.*

Abominationis formulâ interdici volunt nonnulli^r, non solum contumeliosorum Numinis sanctissimi ac Unici maledictionem; verum etiam Gentilibus, apud Ebraeos, maledictionem Deorum, quos venerant. Neminem scilicet Gentium Deo suo fictitio, cui renuntiaverat, maledixisse, sine interdicti illius violatione; pena mortis ibi præscripta ad eos tantùm attineret, (ut & versio sonant) qui Deum verum, ejusq; nomen sanctissimum venerant. Sed disciplinæ Talmudicæ seu quæ Magistris receperunt quantum video, nimis est hæc dissona. Et de hisce hæctenus.

Libri Secundi F I N I S.

DE

DE
JURE NATURALI
 ET
GENTIUM

Juxta Disciplinam
 EB R Æ O R U M,
 LIBER TERTIUS;

In quo dispicitur, utrùm ad *Cultum aliquem Divinum alium* præter eum, qui *Simplici* jam enarratorum binorum interdictorum (quæ *Negativa* sunt) & quæ sequuntur Præceptorum reliquorum Noachidarum *Observatione continetur, obligari voluerint Ebrai Noachidas seu Gentiles, & ad Qualem.* Item *Qualis Profelyto domicilii seu Gentili Hierosolymis alibive in ditone Israelitica Cultus, ex Jure Gentium sive Imperativo sive Interveniente. Permissus; qualis Interdictus.* Et quid statuerint *Ebrai* de eo quod est, *an Sabbatum seu Septimus*, in dierum à rerum initiis periodis, *Dies Universo generi humano fuerit celebrandus.*

C A P. I.

Verum in superius explicatis Interdictis binis, tam Affirmativum quid de Cultu insuper Numini exhibendo, quàm Negativum de Idololatriæ & Blasphemix abstinencia, ex Ebraeorum seu Talmudica doctrina mente contineatur.

Explica-

Explicatis in libro superiori prioribus binis Noachidarum seu Naturalibus Interdictis, (idque quatenus merè Interdicta sunt seu Præcepta Negativa,) nimirum altero quod de Cultu Extraneo seu Idololatria datum est, quod de Maledictione Nominis Divini seu Blasphemia, unà c Gentium apud Ebræos ad utrunque, etiam in Negativis, e; consequens est, ut, priusquam transimus ad cetera, quibus nominum inter se officia præstituantur, dispiciamus, quid de Cultuve alio (præter simplicem Negativis obedientiam præ, quâ quidem etiam cultum aliquem contineri nemo non hoc vel illo ritu Numini à Noachide ultrà præstando heic venudici. Id est, ut videamus, quidnam Affirmativi in hisce larum præceptis circa Cultum Numinis contineri, sive dove admitterent. Etenim Cultum Extraneum universo hueneri fugiendum, uti pariter & Blasphemiam, ex superius oluisse eos liquet. Cæterum ita nihil præter Negativum bstantiam tradi forsan videatur. Nam Utrùm Præcequod aliud hac de re affirmativum (excepto eo quod est de bndientia) quo obligentur Noachidæ, implicari interdictis iæ ac Blasphemias innuerent, id est, utrum insuper Colenure Hominum Communi vellent Deum Verum ac Beneon, (nam de Sanctificatione Numinis, cujus oppositum fafanationis, jam antè² fusiùs dictum est,) non omninò sanè¹⁰ Lib. 2. cap. e de Interdictorum sensu suprâ allata sunt, fit manifestum. nè de Affirmativâ heic parte perinde ac de Negativâ, dum oachidarum agunt, expressiùs agere solent. Cæterum risâ câ, quam tradunt, disciplinâ, haud difficile est elicere, etn Verum Noachidis seu universo generi humano colendidque ex Jure Naturali, voluisse, & cetera, quæ Cultum sôrtari, veluti Benedictionem, Amorem, Majestatis agnitioiarum actionem, id genus reliqua, à cunctis eodem Jure. Jurium scilicet Noachidarum seu Naturalium de OffiNumen ratio eis planè erat Duplex. Altera quâ RempuEcclesiam Ebraicam ita spectabant, ut Profelyti domicilii,

seu quod idem est, Noachidæ in Ebræorum ditione agentes ob eorum violationem essent ex sententia forensi seu Jure Gentium, sive Imperativo, sive Interveniante puniendi; cujus rei exempla habentur libro in superiori. Altera quâ universum genus humanum ex Imperio Numinis atque pœna violationi inde, sed non ex sententia fori civilis, imminente, simpliciter obligari ad ea servanda volebant. Diffitendum quidem non est, ratione priori, Affirmativum quale diximus de Cultu seu Benedictione in memoratis Interdictis seu eorum materie contineri seu innui præceptum nullum. Neque enim docent Profelytum domiciliæ seu Gentilem in ditione agentem Israëliticâ, eò quòd non coleret Numen, sic fuisse puniendum; id est, Numen ab eo sive Formulâ sive tempore aliquo præstituto esse colendum, pœnamque simul ejusmodi præcepti violationi apud ipsos in foro civili imminere. Præter Idololatriam ac Maledictionem Numinis, nihil omninò ex Jure Naturali seu hominum omnium communi pro Crimine seu Delicto circa Sacra, quatenus scilicet Noachidas solum ea respiciebant, in foro, quoties sistebatur Profelytus domiciliæ seu Gentilis ejusmodi, ipsis est habitum. Adeoque Præcepto Noachidarum de Cultu affirmativo ibi locus nullus. Posteriori autem ratione, sensus eorum præculdubio erat; obligari quidem Profelytos domiciliæ, tum reliquum genus humanum ad Cultum divinum. Quæ tamen si non præstarent, Numinis solius expectandam esse, non civilem, vindictam. Quoniam verò hujusmodi Juris usus forensis in eo quod Negativum erat, interdicti formulâ conceptum, omninò versabatur, ideo passim negativè seu de Abstinencia Idololatriæ ac Maledictionis, non pariter affirmativè seu de Cultu exhibendo aut Benedictione, in Commentariis eorum, præcepta hæc, quæ ad officia erga Numen singularia spectant, solem exprimi. Ita interim ut pariter credendum sit, etiam ex ipsa Negatione Idololatriæ ac Maledictionis seu Blasphemix, Affirmationem de Cultu & Benedictione Veri Numinis simul voluisse eos insinuari. Nimirum Cultum qualemcunque Divinum adeò in universum præstari solere, ut nemo sit hominum, mentis non depravatissimæ, qui cum rei alicui, Divinitatis nomine, non præstiterit, seu duxerit præstandum.

standum. Id est, aut Cultum Verum, aut Falsum seu Extraneum. Atque ita & Falsi Cultûs interdicto, cujus simpliciter ac Negativè sumpti in foro apud eos solùm ratio habebatur, breviusculè concepto, Verum consequenter ac Affirmativè imperari generi humano à Numine (tametsi non sub poena ex ipsorum fori sententia infligenda) volebant. Adeo ut sensus esset, idque ab ipsâ rerum origine seu tempore Interdicti, uti aiunt illi, dati; Deos alienos non habendos seu colendos esse, sed tantùm Deum illum Unicum ac Verum, secundum id etiam quod habetur in fronte Decalogi. Nam & quod legitur ibi *de non habendis diis aliis*, interpretantur subinde etiam Magistri^b, quemadmodum & scriptores Christiani, velut de Cultu vero Deo exhibendo, à Numine pariter & satis expressim dictum. ^b *videffs 1- fac. Abarbimel lib. Rosh Amara c. 7. &c.*

Quin & aliorum nomen, uti & *Alieni* in *Cultûs Alieni* seu extranei vocamine, ita Exceptivi, veluti *nisi, præter, sed*, vim innuit, ut quod excipitur seu Verus Deus ejusque cultus ex locutionis formulâ satis affirmativè contineri possit. Juxta ferè receptius illud apud Jurisconsultos; *Promitto^c, quòd nunquam aliam accipiam uxorem nisi te*, ^c *Alexand. s. sponsalia contracta esse, perinde ac si dictum fuisset, in uxorem te accipiam.* ^{Consil. 152. 156 Decian. Consil. 133 Abbericum Genesius de Nuptiis, lib. 2. cap. 9.} Quæ vocabula à nonnullis controvertuntur quidem, dum desponsalitiò contractu agitur; verùm non quòd vim Exceptivi affirmativam omninò quis simpliciter neget, sed quòd non in vulgari colloctionibus, unde hujusmodi fieri assolent contractus, perinde ac in legibus ac decretis ex graviore prudentium sermone natis, Exceptivi ejusmodi vim solùm admitti velint, nec sanè immeritò, aliqui. Nec prætereundum est heic illud Naamanis Syri, qui velut Profelytus domicilii Cultui extraneo renuntians, *servus tuus*, inquit Eliseo^d, *non faciet amplius Holocaustum & Sacrificium Diis seu Deo alieno, seu alio præter Dominum*; quasi dixisset, *sed faciam Domino*. ^d *2 Reg. 5. 17.*

Sed ut hæc jam dicta rectè capiantur, & quid de Noachidarum ad Cultum Numini præstandum obligatione, (quâ Benedictionis obligationem involutam esse nemo non videt,) senserint Ebræi, liquidò satis constet, fusiùs est agendum, & res altius repetenda. Tria igitur sunt primò heic consideranda. Primum, Cultûs Divini, legitimi scilicet ac Deo vero & unico citra Idololatriam exhibiti, qui ab ipsis

rerum initiis usque in tempora Mosaica ubicunque locorum, & dein extra Territorium seu ditionem Israeliticam Noachidis, florentibus Ebræorum rebus, in usu fuit, Genera, Tempora, Loca. Secundum, Cultus illius, qui Ebræis post Legem datam in usu, Genera, item Tempora & Loca. Tertium denique, qualisnam Cultus ex Jure Ebræis Gentibusque aliis Imperativo aut Interveniente, sive Profelytis Domicilii seu Noachidis in Ebræorum ditione agentibus, sive exteris aliis, qui tametsi ibi non agerent, sacris nihilominus citra Judæifimum Hierosolymitanis misceri subinde cupiebant, Interdictus sit; Qualis item Permissus; & quare Cultus aliquis sic, sive Permissus, sive Interdictus. Nam ex his, ut oportet, diligentius perpensis, etiam & Obligationem, quâ ad Cultum divinum obstringi Noachidas, utcunque in foro ab ipsis ob violationem non puniendos, sed Numminis vindictæ relinquendos, innuerent, absque difficultate eliciemus.

CAP. II.

Proponuntur aliquot, quæ Capitis superioris Disquisitioni inserviant. . Cultus simplicioris Numinis Veri à rerum initiis usque in Mosaicæ tempora, ac dein ejus qui aliis præter Ebræos, dum stetit eorum respublica, Gentibus in usu, Consideratio brevis.

Uò ad Cultus divini, quo usi sunt Noachidæ eorumque decessores vetustissimi, Genera hec attinet; scimus paulò post ipsa rerum initia Cultum divinum per Oblationes exhibitum, ut in sacrificiis Abelis & Caini. Adæ ^{Genes. 3, 2.} item similis tribui solet, idque ex eo, quod tunicas haberet ^c ipse & Eva pelliceas. Oblationum autem Abelis & Caini, hujus frugum, illius pecorum, ratio traditur in vetustis Orientalium aliquot Christianorum monumentis. Utrosque nimirum ex Adæ patris monito sacrificasse, cum contenderent de Sororum conjugis, atq; eam deperiret Cainus, quam ei conjugi nefas pronuntiârat pater. Nam cum Abele gemellam natam Awinam, cum Caino Azronam aiunt. Hanc autem sibi in uxorem jungere voluisse Cainum, refragante Adâ, & Awinam ei uti & Azronam Abelis, (ne alterater suam haberet gemellam,)

ellam,) destinante, & demum ab hunc modum utrumq; monente,
 خدا من ثمار الارض ومن اولاه الغنم واطلعا الي راس
 الجبل المقدس * وقربا قربانكهما * وحينئذ تاذ
 نسالكما * فحلب قاين من ثمار ارضه بقرايين اله طيبه نقي
 فحلب هاييل من ابيكار غنمه بقرايين اله طيبه نقيه
 قبيلنا هما طالعلن الي راس الجبل لذ دخل الشيطان
 قاين ان يقتل اخاه هاييل من اجل انرون اخته * ومن اج
 هذا لم يقبل الله قربان قاين * ولما قدما قربانتهما قبل
sumite vobis ex fructu tellu-
is, & ex faetu gregis, & ascendite in montis hujus sancti cacumen,
offerre oblationes vestras, atque tum accipietis uxores vestras.
Attulit autem Cainus e frugibus terra sua oblationem Dei optimam
undamque. Abel ex primogenitis gregis oblationem optimam
undamque. Cum autem simul ascendebant in montem, Diabolus
ingessit Caino, ut interficeret fratrem suum Abelem, ob Azronam
uxorem suam; unde fiebat, ut non acciperet Deus oblationem Caini,
cum offerebant oblationes suas, accepit Deus oblationem Abelis; Eliazer in
Abelini vero respuit. Ita scilicet Suidus Barricides Patriarcha ante an-
nos septingentos aut circiter Alexandrinus. Et apud Ebraeos sine
gemellis illis ac Caini in fratrem ob gemellae suae amorem ma-
volentia, parilis ferè habetur narratio. Noachum autem, altari
fructo, obtulisse holocausta legimus, nec Abrahamum semel &
obum aras erexisse. Preces item, Benedictiones, Adorationes,
crificia, Vota in Intervallo illo habentur, quod Legem Mosaicam
revertens ad Noachidas generisque humani universitatem pari-
attinuit. Primogenitorum tunc temporis sacerdotia, de quibus
legimus, praetermitto. Et Jumenta pariter omnia, Fera, Vo-
tria sine sexus discrimine, aut vitii corporis ratione, altari satis ido-

Mm 3

neatunc

^m *Vide Gen.* nea tunc habita; excepto, quod Noachidis^m immundum erat. Nam
^{8.20.} de immunditie animalium etiam Noacho, nemo nescit, monitum à
ⁿ *Ad iii. Ze-* Numine datum. Gemara Babylonia ubi de Primogenitorum fa-
bachim, cap. cerdotio & tempore, quodd tabernaculi structuram præcedit, lo-
^{14. fol. 115. b} quitur, statim subiungitⁿ והכל קרבו עולות
^{sic Abulensis} אבל לא שמאין והכל קרבו עולות
^{in 1. Paralip.} ובעלי מומין טהורין
^{cap. 16. quest.} וקרבו עולות
^{28.}

Et universa animalia ritè offerebantur, sive lumentum, seu pecum,
sive Fera, sive Avis, idque tam feminea quàm mascula, tam vitiosa
quàm integri corporis, modo ex mundis essent, non item immunda.
Et victime sic oblate fuere cuncta Holocausta. Nam & sic interpre-
tatur glossa וקרבו עולות אל לא היו מקריבין אלא quod non offerebantur

^o *Iob 42. 8.*

duos; *Iratus^o est furor meus contra te, & contra duos amicos tuos;*
quia non estis locuti de me rectum, sicut servus meus Iob. Nunc igi-
tur tollite vobis septem boves, & septem arietes, & ite ad servum
meum Iob, & offerite Holocaustum pro vobis, & Iob servus meus orabit
pro vobis. Atque ex jam memoratis etiam satis liquet, tam Ilastica
 seu Propitiatoria atq; Expiatoria, quàm Eucharistica fuisse sacrificia
 Noachidarum decessorumque. Controvertitur autem Panis &

⁷ *Genes. 14.*
^{18.}

Vinum^p à Melchisedeco prolatum. Et Theologi, qui utrinque
 disputant, obvii sunt. De sacrificio ea non sumunt Ebraei. Sed de
 ipso, quantum ad hanc rem, in Christianis Orientalium monumentis
 vulgo non prostantibus habetur traditio, quam adjicere non pigebit.
 Cruentis nempe eum sacrificiis omninò abstinuisset, etiam & absti-
 nere debuisse, & Panem ac Vinum duntaxat Deo obtulisse. Tan-
 tundem enim de eo asseritur apud Saidum Batricidem Patriarchum
 illum Alexandrinum jam antè laudatum, idque tum ex vaticinio,
 quod de eo effatus est (sic è veterum scriptis Batricides ille) Noacho
 filio Lamechus, tum ex consonis, quæ à Noacho accepit Melchise-
 decus ea de re mandatis. Scilicet Adæ corpus, aromatis, ut ipse
 moribundus præceperat, coaditum, è Sethianorum monte ubi

في معارة الكنوز *in spelunca Theauri repositum est, in*
 الأرض

الارض Medium seu Umbilicum Telluris postmodum transferentem, idque ex ipsius etiam iussu. Atque eam rem ut procuraret, in mantibus dedisse Noacho Lamechum paulo ante obitum. Adæ igitur corpus, uti & aliorum Patriarcharum ita sepulcorum, in arcam semtulisse Noachum, idque ad exitum vitæ fermè retinuisse. Moritandum autem Semo imperasse, ut corpus Adæ clàm inde educeret.

وخذ معك خبزاً وخميراً المعونت الطريق * وخذ معك
ملسيسادق ابن فالتى * وادها ختبى تجع لاهى جىث يريكو
ملك الله * ولوصي ملسيسادوق وقول له يجلس
ملك الموضوع ولا يتخذ ك امرات * ويكون ناسكا ساير
حياته * لان الله اختاره ان يخدم فدامه * ولا يبنى
ولا يهرق هنلك دم * لا سبع ولا طير * ولا شي من الحيوان
ولا يقرب هنلك قربان * الا خبزاً وخميراً * يكون يقرب

Et accipias tecum Panem & Vinum in Viaticum. Accipias
tecum Melchisedecum filium Phalegi, (ita vocatur apud Ba-
cidem, & progrediamini usque in locum, ubi recondendum est
corpus illud, quem vobis indicabit Angelus Dei. Impera autem
Melchisedeco ei dicens, quod in loco illo sedes sibi ponat, nec uxorem
ducat, sed ut religiosus reliquos vita sua dies transigat, quoniam
Deus eum elegit, ut ministret coram eo. Nec adificet sibi Templum,
nec Sanguinem effundat, sive Pecoris, sive Volucris, sive aliis
jussiam animalis, nec offerat illic Oblationes alias præter Panem
& Vinum, quæ Deo offerenda sunt. Quæ ferme (præter alia ad hanc

non spectantia) priùs ibi Noacho dixerat de eodem Lamechus,
quoniam inde est
salus seu Salvator Adæ. Locus scilicet, Telluris Medium, seu
Umbilicus in Traditione, hac est Golgotha, ubi crucifixus Jesus
Christus. Quo nomine non semel apud Judæos Hierosolyma dicuntur.

cantur. Atque illic à Semo & Melchisedeco repositum iuxta mandata illa Adæ Corpus ibi postea narratur. Sed de Cultu Divino Temporum vetustissimorum seu quæ Mosem præcedunt, consulas

⁹ Lib. 1. cap. 1. cap. 2. lib. 2. cap. 5. &c. ¹ Part. 2. dist. 3. cap. 11. ¹ Summa part. 4. membr. 1. 2. 3. 4. & 5.

Jacobum Bolducium in libris ⁹ de Ecclesia ante Legem, Joannem Cloppenburgium in Sacrificiorum Patriarchalium Schola, Paulum Burgensem in Scrutinio ^r Scripturarum, præter Alexandrum Alesium ^r, Scriptores ad Genesim obvios, & qui de Sacrificio Missæ scriptitant nonnullos. Accedant heic varii in Libaminibus, Frugibus, Hostiis, Aromatibus, aliis Numini Vero offerendis ritus, quos usurpabunt Philosophi aliquot Gentilium seu viri cordatiores, Deorum multitudinem non omninò re, utcunque nomine (quod pluraliter passim Ebraicè usurpari etiam in Sacris literis, dum unicus Deus O.M. innuitur, nemo nescit) admittentes. Secus illis nempe

¹ Videstis S. Thom. 2. secundæ quæst. 93.

ac Regionibus, quibus Cultus formulæ nondum ^r à Numine expressus præscriptæ. Apud Græcos veteres ac Latinos (præter singulares aliquot Lustrationum ac Februatum, sine Oblatione, ritus Supplicationes, Initia, id genus alia ad Cultum spectantia) Bina Sacrificiorum genera illa sexcentis occurrunt, quæ ab exemplo vetustissimo Abelis & Caini in genus humanum mansisse non immeritò sanè existimant viri docti ¹¹. Alterum Cruentorum, veluti Victimarum, seu Hostiarum; quale Abelis fuit; alterum Incruentorum, veluti Frugum; quale Caini, id genus alia. Et utrumque in Panis & Cafæi oblatione ritè conjungi exhiberique volebant Hæretici quidam præsci, Artotyritæ inde ^r dicti. Sed de Sacrificiis Gentilium fusiùs Lucianus in Prometheo, Porphyrius in libris de Abstinentia animalium, alii tum veteres tum recentiores qui de eis Volumina conscripsêre integra. Et Gentium Sacrificia ejusmodi tam

¹¹ Fortunius Licetus, in Encyclopediâ ad aram Noë variis Terrigena, cap. 9. pag. 96. & 97.

Ilastica atque Expiatoria seu Purgatoria quàm Eucharistica, passim liquet tum apud autores omnium manibus tritos, tum ex dedicationum altarium formulis; quarum exempla ampliora tametsi habeamus satis pauca, ex eis nihilominùs, quæ extant, mentem Dedicantium, adeoque Sacrificantium elicere non ita est difficile. Digna est, quæ ad hanc rem observetur, Ara illa Jovi O. M. sub Annum Christi CXXXVII Salonæ in Dalmatia dedicata ^r, Cn. Domitio

¹² Guido de Perpiniano hæres. 28.

¹³ Abud Ian. Gruter. pag. 23. num. 12.

¹⁴ Resinam Antiq. Rom. lib. 2. cap. 2. Barnab. Brifsonum, Formulariâ lib. 1.

Valente

valente Duumviro, præcunte C. Julio Severo Pontifice. Ver-
 quæ huc spectant, sunt; *Hanc Tibi aram Iupiter Opt. Max. Dico*
dicoque, uti sis volens Propitius mihi Collegisque meis Decurio-
bus, Colonia, Incolis Colonia Martia Iulia Salona, Conjugibus, libe-
que nostris. Ipsa, ni fallor, arajam Patavii visitur. Sæpius item
 voto & pro salute nunc dedicantis & suorum, nunc Principis at-
 e aliorum dedicationes ejusmodi factæ. Et in universum hæc
 re Paulus Burgensis Episcopus, exjudæus²; *In qualibet ætate,*
apud quastlibet hominum nationes semper fuit aliqua Sacrifi-
um oblatio. Quod autem est apud omnes, naturale est. Hu-
 autem rei ratio est. Nam sicut in rebus naturalibus, inferio-
 naturaliter suis superioribus subduntur; ita etiam naturalis
 ratio dicitur, ut secundum naturalem inclinationem homines ei,
 od est supra omnes, subjectionem & honorem exhibeant secun-
 dum modum homini convenientem. Qui quidem modus est, ut
 visibilibus signis utatur ad exprimendum interiorem conceptum,
 ut ex sensibilibus cognitionem accipit invisibilem. Vnde ex
 naturali ratione procedit, quod homo sensibilibus rebus utatur, of-
 ferens eas Deo in signum subjectionis & honoris ad similitudinem
 rum, qui Dominis suis aliquid offerunt in recognitionem Domi-
 ni. Sic ille uti & S. Thomas³. Alii tantundem non rarò. Fuê-
 etiam in Sacrificiis Gentium aliquot, Hostiæ Humanæ, quod
 veri sciunt; Eæque, ut nonnulli voluere, ex Ebraorum aliquo
 tu per imitationem desumptæ. Sed ea de re plura, libro quar-
 to, ubi Caput de Homicidio tractatur. Atque ut Noachidis seu
 gentilibus Cultûs Genera sic variabant, ita etiam Tempora & Lo-
 ca. Nam similiter, pro diversitate morum, alia atque alia ab ipsis
 pro arbitrio Festa instituta observataque; alia item atque alia
 ana, Delubra, Altaria Cultui sacrata. Et spontaneæ Oblationes ri-
 que alii Sacri quoquo Tempore ac Loco ferè pro re natâ adhibiti.

¹ Scrutinio
 Scripturarum
 part. 2. dist.
 3. cap. 11.

² Secunda
 quest. 85.
 art. 1.

C A P. III.

Cultus Divini, qui Ebrai ex Lege Sacra in usu, Generum, Temporum, Locorum
 Synopsis. Horum quanam, sive Permissa, sive Interdicta Profelytis Domi-
 cilii seu Gentilibus in ditione Israelitica, summatim indicatur.

N n Quod

Quod ad Secundam heic Distributionis partem attinet, seu ad Cultum Ebraeis ipsis in usu; Genera quidem e-iusdem, nemo nescit, fuisse perquam multiplicia. Ea partim in Precibus, Adorationibus, Benedictionibus, Gratiarum actionibus visuntur; partim in Victimis, Sacrificiis, Oblationibus Præstationibusque in Corpore Mosæico memoratis, præter Solennem cessationem à laboribus, & obedientiam insuper, quæ & Præceptorum Corpus reliquum erat observandum. Preces autem, Adorationes, Benedictiones, Gratiarum actiones considerantur heic, aut quæ simplex in eis Cultus habitus, aut quæ ritus singulares insuper Ebraicis ipsis, sive ex Lege scriptâ, sive ex moribus superindictis conjuncti sunt. Similiter Sacrificiorum, Oblationum, ac Præstationum, atque actuum Sacrorum multiplicium, qui ipsis in usu, ratio ineunda est duplex; aut quæ ex humani generis usu solentiores erant, spontaneæ ac simpliciores, aut quæ adjecta habuere Jussa, Ceremonias, ritusque Ebraeis peculiare. In Priori genere censebant ipsi Holocausta planè Spontanea, tum quæ Sacris usibus reliqua, sive ex Voto, sive ex Donatione ultrò ac simpliciter addita sunt. Posterioris generis exempla habentur in Libaminibus, Pacificis, Expiatoriis, quorum & ritus variè Ebraeis præscripti sunt, & finis, præter Simplicem Cultum, diversimodè etiam peculiaris; quemadmodum insuper in annuis dimidiorum siclorum persitationibus, decimationibus, agni Paschalis comestionibus, Primogenitorum Consecrationibus, & quæ sunt ejusdem commatis ceteris. Quod ad Tempora autem spectat huiusmodi Cultus; Dies Festi, præter Jejunia, fuere ipsis non pauci, veluti Sabbatum seu Septimus quique in periodo dierum à rerum conditu putatorum dies, dies Paschales, Neomeniæ, Scenopegia, alii nemini ignoti. Sacrificia item matutina & vespertina. Preces pariter quotidie cum Gratiarum actionibus effundendæ. Etiam & Horæ Precum, uti apud Christianos Canonicæ, ipsis peculiare. Preces enim, Benedictiones, Gratiarum actiones ac Celebrationes Numinis etiam in Legibus

^b Exod. 23. 25.

^c Deut. 11. 13.

cris iussas aiunt, veluti ex illa ^b ועבודתם את יהוה אלהים & ser-
vatis Dominum Deum vestrum, seu Coletis &c. & ex illo ^c, ut dili-

is Dominū vestrum, & seruiatis ei toto corde vestro, & tota anima
 brā, seu colatis cum toto &c. Et in Sapientum scitis^d habetur איוו^d Gemar. Hi-
 תו Cultum cordis esse precationem. Id verò, ^{erosolym. ad} ^{111. Beracoth} ^{cap. 4. fol. 7.} ^{col. 1. Sopher} ^{Siphri col.} ^{142. Masmo-} ^{nd. Halach.} ^{Thephilla} ^{Webarceth} ^{Coheum} ^{cap. 1.}
 d hoc nomine præstandum volunt, sic describunt, שיהא אדם
 מתחנן ומתפלל בכל יום ומגיד שבחו של הקב"ה ואחר כך
 צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתחנונה ואחר כך נותן שבחו
 לפי שיהא אדם מתחנן ומתפלל כל יום ויום בבקשה ובתחנונה
 & deprecationibus utatur, & laudes Dei Benedicti expri-
 & dein ea, qua sibi sint necessaria, petitionibus & deprecatio-
 postulet; quo peracto, etiam profiteatur cum Numinis laudibus
 ubi eo ubertim accepta, quantum fieri potest, etiam singula. Quo-
 nutem Tempora Precibus & Gratiarum actionibus hujusmodi
 sacra neutiquam præstituantur, ideò ex Majorum^e sancitis in-
 ut Tempora Precum jugis Sacrificii Tempora imitarentur,
 ne Matutinum contineretur intra quatuor horas inæquales
 ortu, & Vespertinum horâ dimidiâ post nonam inciperet.
 mittimus discrimen ex adjectitiis Festorum sacrificii ortum,
 plicant Talmudici aliique^f. Victimarum autem & Libatio-
 ocus Tabernaculum & Templum Ebrais erat. Et sunt in
 ucho peculiare de Loco leges^g, Precibus & Benedictioni-
 bi non usi sunt, nisi loci immundities obstaret. Jam verò
 nihil magis inculcant, quàm Legis Mosaicæ corpus integrum
 מורשה קהלת hæreditatem ac peculium Ecclesia Jacob,
 sibi proprium faciunt, nec Gentibus aliis pariter à Numi-
 ; nihilominus Gentes alias ipsis non subditas nec in Ju-
 ceptas, ex eodem, velut ex optimo archetypo, sibi leges
 exempla non pauca sumfisse, ritusque Mosâicos sæpius ut
 ces habuit, tam in Sacris, quàm Profanis imitatas esse glo-
 eque enim ita sibi Profelytis suis proprium id corpus
 n semper fas fuisse opinarentur, exteris qualibuscunque
 oselytos Domicilii excipias, de quibus statim) ex eodem
 pro arbitrio, sibi seligere. Non aliter atque Anglis, aut
 (quod nemo non videt,) ex Italorum aut Hispanorum,
 ex illorum legibus & moribus ea pro re nata & lib-tu

^e M. s. m. 111.
 Beracoth. ca.
 4. Masmo.
 Halach. Tho-
 philla Webar-
 ceth Cohe-
 nim cap. 3.
 Moses Mi-
 zotz. Prac.
 affirm. 19.
^f Samuel. Pe-
 titum Variar.
 Lect. lib. 1.
 cap. 15.
^g Deut. 12. 5.
 & 16. 2. & 5.
 Deut. 33. 4.

1 *Vide Den-* desumere, sibi que suâ seorsim potestate ac imperio sancire, quæ re-
serop. 27. 8. rum suarum administrationi fuerint accommodatiora. Cum inter-
 2 *& Josua 8,* cæ alteros alterorum, quæ alterorum, legibus neutiquam teneri, uti
 32 *& Magi-* nec Gentes alias Judaicæ legis Corpore, quæ Judaicæ, obligatas esse
frat ibi. sit manifestum. Huc spectat illud, quod per hyperbolen forrè, sed quæ
 1 *Misna, &* sit manifestum. Huc spectat illud, quod per hyperbolen forrè, sed quæ
Gemara Hie hac in rementem eorum satis aperit, traditur de Lege Mosaica cip-
rosolymitana pis seu columnis ¹ inscripta, idque linguis Septuaginta, (quo numero
ad tit. Sota Gentium univèrsarum linguas solent denotare,) atque inde à Gen-
cap. 7 fol. 21. tibus, velut divinum sibi in rebus ordinandis exemplar, descripta
col. 4 halach. Gentium univèrsarum linguas solent denotare,) atque inde à Gen-
 5. *& Videtis* tibus, velut divinum sibi in rebus ordinandis exemplar, descripta
Seacer Olam Rabba cap. Sic enim de lege sic inscripta aiunt Talmudici ^k; ככל יום ויום
 11. *& Lege* העולם משלחין נוטריהן ומשיאין את התורה שהיתה כתובה בשבעים
Ben Gersom *& D. Kim-* לישון *Indies Gentes mundi miserunt notarios seu Scribas suos, qui sibi*
chium ad lo- adferrent legem scriptam in linguis Septuaginta. Et בתן הקבה
sua 8. גיה גלב כל אומה ואומה והשיאו את התורה שהיתה כתובה בשבעים
 1 *Gemar. Ba-* ביה גלב כל אומה ואומה והשיאו את התורה שהיתה כתובה בשבעים
bylon. ad tit. לישון *Dedit etiam Deus O. M. intelligentiam cordi singulae gentis, ut*
Zebacim ca. 14. fol. 116. *aprocureret sibi legem illam (ejusdem Exemplar) linguis Septuaginta*
unde intelli- conscriptam. Consonum & illud est, quod habent ¹ de ipsa legis
gendas Salo- datione, per hyperbolen etiam dictum; קולו הולך מסוף העולם ועד
mon Iarchim ad *Psal. 29* סופו *dantis vox exiit ab altera extremitate Mundi ad alteram.*
 7. *& Vide* Neque hisce obstat omninò quod habetur in Calendario Judaico de
Gemar. Ba- Jejunio ob Pentateuchum Græcè ab Interpretibus Septuaginta sub
bylon. ad tit. Ptolemæo Philadelpho versum quotannis observando. Scilicet ad
Aboda Zara octavum diem mensis Tebeth, (qui Decembri nostro fermè re-
cap. 1. fol. 1. spondet,) *Jejunium. Scripta est lex Græcè diebus Ptolemæi Regi.*
bo in Sepher *Tenebra triduo per totum orbem.* Nam ad diem VIII Tebeth
Ikirim part. spectat illud Jejunium, ut ritè collocatur à Josepho Scaligero ^m,
 1. *cap. 20.* Francisco Ribera ⁿ, aliis; non ad diem secundum, ubi perperam
 2 *Calend. Ju-* Gilbertus Genebrardus ^o, & ejusdem sequax Paulus Guldinus ^p po-
daic. in Ca- suère. Dum autem se graviter cruciant Magistri aliquot ad causam
non. Isagogic. *De Templo* Jejunii hoc nomine sic memorati eliciendam, atque aliam aliamque
lib. 1. pag. 42. *Lib. 5. cap. 21.* ejusdem & Tenebrarum, pro timore summo, mentionis afferunt,
 3 *De Templo* *In Calend.* Jejunii hoc nomine sic memorati eliciendam, atque aliam aliamque
lib. 5. cap. 21. *Indaico.* *Refutatio-* ejusdem & Tenebrarum, pro timore summo, mentionis afferunt,
 4 *Calendarii* *Gregoriani* *Eleuchi* nullam omninò in eo ponunt, quod aut nefas esset, aut lugendum,
 5 *Gregoriani* Legem sibi peculiarem cum Gentibus aliis, per ejusmodi diversionem,
 6 *Lib. 5. cap. 12* communicari. Quæ de re videtis, quæ animadvertunt Samuel
 Petri-

eritus⁹, & Joannes Morinus^r. Quin apud Philonem^r expressim^r 1° Var. Lect. lib. 2. cap. 1. Exerci. Biblic. 8. lib. 1. cap. 3. De Vita Mosi Lib. 2. *πρωτων το της Ερημ-ας ἐξέλαμψε primò versio illa effulsit*, non solum à Græcis, sed & adæis ipsis ideo celebratum. Legis igitur suæ seu Mosaicæ capita^r dæi Gentibus aliis, quæ sibi subditæ non sunt, nunquam ita invident, ut ejusdem, velut exemplaris optimi, usum eis pro libitu, atq; ut scorum postularent, non usquequaque licitum esse juxta jam dicta bitrarentur. Quod ita de gentibus locisque extra ditionem Israëlicam dictum, aliter se multò habuit in Profelytis domicilii ac Gentibus sive in ipsorum ditionem redactis, sive sacris (quod idem ferè heic est) Hierosolymitanis citra Judaïsmum misceri cupientibus, etiam dum absentes erant. Fuère sanè singularia quædam, ex obisus Numinis imperio seu Gentium heic Jure Imperativo, circa sacra, tam Profelytis Domicilii, quàm Ebræis expressim interdicta, ut puta vitiosorum^r animalium aliarumque specierum quàm quæ præstituantur oblatio. Ceterorum autem, quæ in corpore Mosaiico¹⁸ ad Cultum attinent, pleraque, ex Jure Gentibus aliis ac Ebræis Interveniēte, atque juxta receptam à Majoribus Legis sacræ interpretationem, Profelytis Domicilii etiam vetita sunt, utcunque Ebræis Imperata; alia vicissim illis pariter atque his permissa. Quòd Terò, juxta distributionem superiorem est considerandum. Monuimus supra, Cultus apud Ebræos generum seu actuum sacrorum rationem haberi duplicem; aut quæ simplices fuère citra Mosaicorum aut peculiarium Ebræis rituum commistionem, aut quæ sic commisti. Actus sacri seu Cultus genera sic commista Profelytis domicilii (modò paucula illa, quæ ex Imperativo Jure ab ipsis, in hostiis seligendis, erant observanda, semper excipias) non omninò permissa sunt. Nec Gentilibus aliis, sacris Hierosolymitanis, dum absentes erant, misceri cupientibus. Veluti Sacrificia Pacifica & Expiatoria, & quæ sunt cetera (præter Holocaustra spontanea) in Pentateucho memorata, Primitiarum, Decimarum, dimidiorum siclorum, annuæ pensionationes, & quæ sunt id genus plurima. Quæ autem sic neutiquam tribus Ebraicis commista sunt, sed solemniori humani generis, etiam à rerum initiis, usu ac simpliciiori animi affectu niti existimabantur,

ea Profelytis domicili & Gentilibus, quales diximus, planè sunt permissa. Veluti Preces, Adorationes, Benedictiones, Holocausta Ultronea ac simplicia, atque Oblationes Spontaneæ, & Vota simplicia. Tempora item hiæ præstandis promiscuè permissa, ita tamen ut nec Festum aliquod Ebraicum Profelytis domicili celebrare fas esset, nec sibi Festum aliquod statuere, aut alibi statutum in ditione Israeliticâ observare. Cultûs autem Locorum ratio sic habenda erat, ut nec eorum, quæ libro in superiori de Lucis non plantandis, & Statuis seu Altaribus non erigendis (intra ditionem Israeliticam) ex Jure Interveniente adducta, à Profelyto domicili quid violaretur. Tamen si vix sit quod dubitemus, quin, quoties Excelsâ Israelinis auctoritate publicâ in usu, (quâ de re ex Historiâ sacrâ satis constat,) etiam & Profelytis domicili fas esset in eis Holocausta offerre. Etiam ad Templum (quâ locutionis formulâ uti heic malo; tamen etiam in Templo dici posset pro varia Templi notione, ut infra patebit) locum habuere ejusmodi Profelyti, ceterique Gentiles Profelytorum instar, qui cultûs gratiâ illuc subinde se contulerant. Sed hæc luculentius intelligentur è Testimoniis, quæ proximè afferimus, singula inde acuratius explicaturi.

CAP. IV.

Testimoniis fusiùs confirmatur, quod jam antè asseritur de Simpliciori illo Cultu Divini Genere, seu quod in Precibus, Adorationibus, Gratiarum actionibus, Holocaustis, aliisque Oblationibus planè Spontaneis, ac Vocis, cura jam ac rituum Ebraicorum commisionem, consistit, Profelytis Domicilii aliisque Gentilibus in ditione Israelitica Permisso; Cultu verò Ebraico, qui in Victimis Expiatoriis ac Pacificis, (quatenus ab Holocaustis Spontaneis distinguuntur) aliis id genus Sacrificiis, Primitiarum, Decimarum, & quæ sunt similium præstationibus habetur, eis Interdicto.

DE Precibus & Adorationibus Profelytis domicili seu Gentilibus in Templo Hierosolymitano, (quomodo id capiendum, ostenditur Capite septimo,) Permissis, satis quidem docemur ex ipsa Salomonis Regis ad

Deum

eam de Templo suo Oratione, *Insuper*, inquit ¹, & *Alienigena*, ^{1 Reg. 8. 41.}
*non est de populo tuo Israel, cum venerit de Terrâ longinqua pro- ^{Ioseph. lib. 3.}
*ter Nomen tuum, (audietur enim Nomen tuum magnum, & Ma- ^{cap. 2.}
gnis tua fortis, & Brachium tuum extentum ubique,) cum venerit er-
oraverit in hoc loco, Tu exaudies in Cælo, in Firmamento Habi-
culi tui, & facies omnia, pro quibus invocaverit te Alienigena: Ut
sciant universi populi terrarum Nomen tuum timere sicut populus
Israel, & probent, quia Nomen tuum invocatum est super domum
meam, quam aedificavi. Aiunt item ², תגי גוי שמברך את השם עונים ² Berekish
*Traditio est, si Gentilis Dominum Benedixerit, respon- ^{Rabba Pa-}
ndum esse à Iudæo, Amen. Atque huc inprimis spectare videtur ^{rash. 66. fol.}
locus ille D. Joannis, vbi πῶς Ἕλληνας quosdam Græcos seu Gentiles ^{74. col. 4.}***

Hierosolymam advenisse, ut in Festo Paschatis adorarent, memo-
 ratur. Scilicet adorarent solùm, & panegyris Sacræ inspectores
 essent, non ut Festum simul celebrarent, quod illis minimè ibi per-
 missum ex Jure Interveniente, ut mox docebitur. Verba Evangeli-
 zæ sunt; Erant autem ³ πῶς Ἕλληνας ἐκ τῶν ἀναβαρόντων ἵνα προσ-

κυνήσωσαν ἐν τῇ ἑορτῇ quidam Græci seu Gentiles (ut legitur in vul-
 garatâ, cui consonus est Syrus, qui habet מן עממא נאנא ⁴ etiam ex Gen-
 tibus) Ex his qui ascenderant, ut adorarent in Die Festo. Et de
 Gentilibus, qui in eo erant, ut Profelyti Justitiæ fierent, intelligit
 S. Chryostomus. Sed non desunt ⁵, qui de Judæis Græciensibus ⁵ ^{Io. Calvinus}

seu Hellenistis, non de Gentilibus ⁶ Ἕλληνας ibi capiunt. Quod si ⁶ ^{ibidem § 10.}
 admittendum, ad Gentilium quidem Hierosolymis adorationem, ⁷ ^{Dryfus Pra-}
 quam tractamus, Locus ille non attinebit. Æthiops item Eunu- ⁷ ^{terit. li. 4. Sed}
 chus ⁸ venerat adorare in Hierosolymis. Quod ad Holocaustra, Spon- ⁸ ^{Et vide ibi I.}
 tias Oblationes & Vota Hierosolymis Gentilibus permissa, cætera ⁸ ^{Maldonati.}

etiam Cultûs in Sacrificiis Sacrisque præstationibus genera ipsis ibi in-
 terdicta attinet; recolendum est, quod ex Gemarâ Babylonia ⁹ ^{Ad tit. Ze-}
 supra secundo occurrit, Gentilium seu Noachidarû victimas omnes ⁹ ^{bachim, cap.}
 legitimas, Ebræis fuisse Holocaustra. Et, ex Talmudicâ doctrinâ ¹⁰ ^{14. fol. 115. b.}

vereri, Maimonides ¹⁰ הגוים אין מקבלין מדין אלה עולות הלבד שנ' ¹⁰ ^{Hal Maig-}
 ומיד בן נכר לית תקריב את לחם אלהיכם אפילו עולות דעוף מקבלין ¹⁰ ^{the hakorba-}
 מן הגוי אף על פי שהוא עובר ע' אבל אין מקבלין מדין שלמים ולית ¹⁰ ^{noth, cap. 3.}
 מנחות ¹⁰ ^{Moses Ma-}
^{1012. Pra-}
^{cept. 182. fol.}
^{215. col. 4.}

נמות ולא חטאות ואשמות וכן עולות שאינן באות בנדר ונדבה אין מקבלין אותן מן הגוים כגון עולות יולדת וכיוצא בה מעולות שאינן באות משום נדר ולא משום נדבה *A Gentilibus recipienda non erant alia* (de Victimarum & quæ earum immolationes comitabantur Oblationibus tantum loquitur) *præter Holocausta, secundum*

⁴ *Lev. 22.25. illud Legis sacra, de manu^d Alienigena non offeretis panem Deo vestro* (quæ de replura mox^c.) *Etiam Holocausta ex Avibus recipiebant à Gentili, id quæ tamen si nondum Cultui Extraneo seu Idololatriæ renuntiasset. Ceterum recipienda à Gentilibus non erant aut Sacrificia Pacifica^f, aut Sacra frumentacea^g in lege præstituta, aut Sacrificia pro Peccatis^h ex ignorantia, aut ea quæ offerenda fuere ob transgressionemⁱ voluntariam. Quin nec in Holocaustum ab Gentilibus recipiendum fuit aliquid, quod ab eis non Sponte aut ex Voto offerebatur; veluti si Gentilis adferret in Holocaustum agnum properii nomine^k, seu quid ejusmodi aliud in Holocaustum, quod neque ex Voto, neque ex Spontanea penderet Oblatione. Alia ad hanc rem similia habentur non rarò in Talmudicis^l; quibus קדשי גוים dicuntur, seu Sancta Gentilium, quæ ab ipsis sic oblata. Etiam si animal, verbi gratiâ, Pacifici Sacrificii nomine à Gentili expressim offerbatur, id accipiebant quidem Sacerdotes, nec tamen ut eo nomine aut Pacifici ritu offerri sinebant; sed quoniam exinde sciebant Gentilis pietatem ac Cultum, eo modo offeriebant, qui Gentilis apud ipsos immolationibus proprius erat. Id est, Holocaustum fiebat & velut spontanea simpliciter Oblatio habebatur. Sed verò si in Pacificum Sacrificium quid ejusmodi dederat, adjectâ conditione, ut inde expiarentur sive Israëlitæ Laici sive Sacerdotes, juxta ipsius quidem mentem ex ritu Pacificorum offerbatur. Sed is non ipsius, sed Israëlitæ sive Sacerdotis offerentis Cultus erat. Idem Maimonides, גוי שהביא שלמים מקריבין אותן עולות שהגוי לבו לשמים נדר שלמים ותנן לישראל על מנת שיתכפר בהן לישראל אוכלין אותן הישראלים ותנן לישראל על מנת שיתכפר בהן לישראל אוכלין אותן הישראלים וכן אמר נתנו לכהן כהנים אוכלין si Gentilis offerebat Sacrificia Pacifica, offerenda ea erant velut Holocausta, quoniam Cor ejus erat versus Deum, seu de Cultu ejus spontaneo inde constabat. Si voverat Pacifica eaque dederat Israëlitæ sub conditione;*

⁵ *Cap. 7.*

⁶ *Levit. 3.1.*

⁷ *Ibid. 2.1.*

⁸ *Ibid. 4.27.*

⁹ *Ibid. 6.6.*

¹⁰ *Ibid. 12.6.*

¹¹ *Ibid. 12.6.*

¹² *Ibid. 12.6.*

¹³ *Ibid. 12.6.*

¹⁴ *Ibid. 12.6.*

¹⁵ *Ibid. 12.6.*

¹⁶ *Ibid. 12.6.*

¹⁷ *Ibid. 12.6.*

¹⁸ *Ibid. 12.6.*

¹⁹ *Ibid. 12.6.*

²⁰ *Ibid. 12.6.*

²¹ *Ibid. 12.6.*

²² *Ibid. 12.6.*

²³ *Ibid. 12.6.*

²⁴ *Ibid. 12.6.*

²⁵ *Ibid. 12.6.*

²⁶ *Ibid. 12.6.*

²⁷ *Ibid. 12.6.*

²⁸ *Ibid. 12.6.*

²⁹ *Ibid. 12.6.*

³⁰ *Ibid. 12.6.*

³¹ *Ibid. 12.6.*

³² *Ibid. 12.6.*

³³ *Ibid. 12.6.*

³⁴ *Ibid. 12.6.*

³⁵ *Ibid. 12.6.*

one, ut expiaretur Israël, comedenda erant (quæ nempe igne ex-
 non consumebantur) ab Israelitis; si verò Sacerdoti dederat, à Sa-
 cerdotibus. Dum verò ex illo, toties in Levitico ^m, de solemnibus of-
 ficientis manûs in victimam impositione, iterato pronuntiant ⁿ, כל
 קרבנות בהמה שיקריב יחד בין חובה בין נדבה סומך עליהן כשהן ח
 Quoties privatus quisquam jumentum
 u pecus offerebat (nam avibus manuum solemnibus imponi ritu no-
) si ve obligatione seu lege si ve sponte, manum ab illo (id est, ab iu-
 nenti seu pecoris domino) imponendam ei fuisse, dum hæcenus vi-
 ebat, exceptis Oblationibus Primogeniti, Decima & Paschatis;
 Dum, inquam, hæc aiunt, excipiunt interea Fatuum, Minorem, Fœ-
 minam & Gentilem. Illos quidem, ut liquet, quoniam etiam in
 rebus ferè ceteris omnes velut minores habiti sunt, adeoque actus
 eorum ab aliis, veluti à tutoribus, præstandi. Gentilem autem ex-
 ciipiunt, ni fallor, (neque enim rationem hanc discretè heic adjectam
 comperio,) ut undiquaque simplicior esset actus ejus sacrificandi, nec
 ritibus Ebraicis omninò, quantum fieri potuit, commistis. Unde
 nec Holocaustis Gentilium accessere נסכים Libamina aliàs ex lege ^o
 Ebraorum Holocaustis præstiguta. Expressim aiunt עולות הגוים
 cum Holocaustis Gentilium ne utiquam of-
 ferenda Libamina. Atque quod habetur de Profelytis in lege illa de
 libaminibus, si peregrinetur apud vos Profelytus, seu qui inter vos
 fuerit in generationibus vestris, & facere voluerit Sacrificium igni-
 tum in odorem Suavitatis Domino, sicut vos facitis, sic ille faciet, seu
 ut vulgata, Tam indigena quàm peregrini eodem ritu offerent Sacri-
 ficia, id non de Profelytis Domicilii, sed de Profelytis Justitiæ, aut qui
 Judaismo nomina dederant, intelligunt. Sed de simplici tam Pro-
 felyti domicilii, quàm Israelitæ Holocausto, Voto, & Spontanea
 Oblatione legem aliam explicant. Scilicet, quicumque ^p de domo
 Israel, & de Profelytis in Israel obtulerit Sacrificium suum pro cun-
 ctis votis suis atque pro cunctis oblationibus suis spontaneis, quas ad-
 duxerit ad Dominum pro Holocausto &c. Ubi de sacrificiis immacu-
 latis leges sequuntur. De lege autem illa aiunt ^q, איש איש להביא
 dicitur in ea homo
 314.

^m Cap. 1. 4. 5.
ⁿ 2. & 8. & c.
^o Misn. &
 Gemara Ba-
 bylon. 1st.
 Menachoth
 c. 10. fol. 92. b
 Maimonides
 halach. Maig
 shehakorba-
 noth cap. 3.
 Osadias Bar-
 senorius ad
 1st. Zeba-
 chim cap. 4.
 5. 5. Gemara
 Babylon. 1b.
 fol. 45. b.
^o Numer. 15.
 4. & 14.
^p Leuitic. 22.
^q Gemara
 Babylonia
 1st. Cholin.
 cap. 1. fol. 15. b.
 Sopher Si-
 phra col. 194.
 Salom. Tarch.
 ad Leuit. 22.
 25. Moses Mi-
 korze Pra-
 cept. Negat.
 314.

o o homo,

homo, seu ut Judæi Hispanienses *varon varon*, id est, *quicumque*, ut etiam comprehenderentur Gentiles, qui tam vorvent, & sponte offerunt quam Israelitæ. Tametsi nec desint, qui de Profelytis Justitæ locum illum capiant, haud interea expressim negantes Profelytos

Levi Ben
Gersom in
Pirush Tora
166. col. 3.

domicilii simul contineri. Gentilium autem hujusmodi Sacrificiorum Hierosolymis præstitorum exempla habemus in Vitellio, qui cum Herode Tetrarcha & amicis ascendit Hierosolymam *Θύσαν τῷ Θεῷ ἐορτῆς πατρὸς τῶν Ἰσραηλίων ἐνεσηκίας Sacrificaturus Deo in*

Origin. lib.
8. cap. 7.

festivitate, qua tum instabat publica, uti Josephi versio habet *Gele- niana*. Sed ut Ruffiniana; *Deo hostias immolaturus. Nam dies festus Iudæorum propinquus instabat*. Id est Paschalis, uti satis manifestum

Sueton. in
Tiberio cap.
37.

fit ex tempore mortis Tiberii, quæ in xvii. Kl. Aprilistunc incidens sub idem tempus seu paucis post diebus Vitellio ibi literis est indicata. Et qui Gentilis sic ad immolandum illuc venit, in festo exceptus est à populo *ἐν προπῶς honorificè seu favorabiliter ac decen- ter*, utpote qui Sacrificiis ibi offerendis, modo, quem è Talmudicis diximus, servato, neutiquam non idoneus. Eadem de re apud Phi-

Eib. de Le-
gatione ad
Caicum Ce-
sarem.

lonem *πρῶτον τὸ ἡμέτερον ἱερόν ἐδέξατο πᾶς ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς Γαίης θυσίας* *Primum nostrum Templum excepit pro Imperio Caii victimas*, quæ scilicet spontanea erant Vitellii Holocausta. Apud eundem item de Augusto Cæsare; *ἔτις ἀσίωτο πρὸς τὴν ἡμέτεραν, ὡς μονοῦ πανοικίῳ ἀναθημάτων πολυτελείας τὸ ἱερόν ἡμῶν ἐκόσμησε, πρὸς ἀξίας καὶ δὲ αἰῶνι ἀνάγκῃ θυσίας ἐντελεχεῖς ὀλοκαύτους καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐκ τῶν ἰδίων προσόδων, ἀπαρχὴν τῶν ὑψίστων Θεῷ, αἱ δὲ μέχρι νυκτὸς ἑπιπλεῶνται καὶ ἅπαν ἑπιπλεῶθησονται, μέλιμα τρέπων ὄντως αὐτοκρατορικῶν, Τὰς*

sanctè sacra nostra coluit, ut penè omnium Domesticorum ejus dona extent in Templo nostro, in quo mandavit quotidiana mactari Holocausta suis sumptibus Deo sacrata altissimo; quæ Sacra in hodiernum peraguntur, durabuntque perpetuò, monumentum virtutum verè imperatoriarum. Quod nec semel memorat ille. Juge hoc Augusti Sacrificium Spontaneum Taurus erat & agni bini, ut apud eundem legitur Philonem. Julia etiam Augusta ibi dicitur ornasse Templum Hierosolymitanum aureis phialis & calicibus καὶ ἄλλων ἀναθημάτων πολυτελεσάτων πλῆθῃ *alijque donis plurimis*

& pro-

pretiosissimis. Quin Alexandrum Magnum Josephus ² scribit ¹ *Origim. lib. II. cap. 8.* immo cum honore à Pontifice ac Sacerdotibus Hierosolymis ex-
 eptum, ibique immolâsse *κτ' πτω Ἱερέας ὑφήγησαν juxta Sacerdotis*
rescriptum, quod ex ritu superius indicato factum æquum est ut exi-
 timemus. Consonum est illud in decreto Cyri Regis Persarum de
 Templo, ac sacrificiis in eo instaurandis; & quicquid necessarium ¹ *Exr. 6. 9.*
juvenci, Arietes, Agni, in Holocaustum Deo Cæli, Frumentum, Sal, ² *Joseph. O. 12.*
inum & Oleum secundum ritum Sacerdotum, qui sunt in Jerusalem, ³ *lib. 11. cap. 4.*
detur eis per singulos dies; ne sit in aliquo querimonia. Et offerant
Oblationes Deo cæli, orentque pro vita Regis & Filiorum ejus. Id
 quod Ebræi ipsi impetrarunt; ut scilicet ex Regis Gentilis spon-
 tanea ejusmodi Oblatione seu Voto donata (neque aliter eis accipere fas
 erat) tam varia, quæ ab ipsis suo ritu præstanda erant, Sacrificia com-
 modiùs supplerentur. Heliodorus item Seleuci Regis Quæstor, &
 Sacrificia ² Domino Hierosolymis obtulisse, & Vota vovisse dicitur. ² *2 Maccab. 3. 35. & vide*
 Hùc spectant, quæ subinde occurrunt plura. Scilicet Exteri inter-
 dum sacra aliquot Hierosolymis obire desiderabant, quemadmo-
 dum, ut scimus ex Livio ², legati gratulatum Romam missi, dona ² *Lib. 3. 7. 35.*
 plerunque Jovi Capitolino tulerunt, utque ea in Capitolio ponere ³ *Et. ap. Barn. Briffon. de Formulis lib.*
 ac ibi sacrificare ipsis liceret, subinde impetrarunt. Atque huc im-
 primis spectat illud de Eleazaro F. Ananiæ Pontificis, qui paulò ante
 excidium Templi sub Vespasiano persuasit iis, qui Sacra obirent mi-
 nisteria, ut nullius Munus aut Hostia qui non esset de Judæorum gen-
 te, susciperetur, quæ erat Romani inde belli *καταβολή* seu seminarium
 atque materies. Sed qui rebus ibi tunc præerant, Pontifices alii que
 è Pharisæis nobilissimi, concione habita ^b *τῆς προφάσεως τὸ ἄλογον* ^b *Joseph. Ha-*
δίλογον φάσκει τῶν μὲν προγόνων αὐτῶν κεκοσμημέναι τὴν ναὸν ἐκ ^b *los. lib. 2. cap. 30. Et 31. gr.*
τῶν αἰαθημάτων τῶν ἀλλοφύλων τὸ πάλιον αἰὶ προσδεχομένης τὰς δὸτ' ἵ ^b *17. Luc.*
ἐξ ἄνθρωπων δωρεάς· ἢ ἐ μόνον ἐ ἀγαπημέναι θυσιὰς πινῶν, τὰ το γδ
ἀσέβηστον, ἀλλὰ καὶ τὸ βλέπειν καὶ τὸ προσδεχόμενα τὸν ποσῶτον χρόνον ἀ-
ναθημάτων περὶ τῶν ἱερῶν καθιδρυμένα· αὐτὰς ἢ νῦν ἐπιθίζοντας τὰ Ρω-
μαίων ὅπλα καὶ μηχανουργίας τὰ ἀπ' ἐκείνων πόλεμον, καμνοτομῆν δεησκέου
ξένου καὶ μὲν ἑκινδύνα καταψηφίσασθαι τῆς πόλεως ἀσέβηται οὐ παρὰ μόνους
ἑαυτάς ἐπὶ θύσας πρὸς ἀλλότρου ἐπὶ προσκυνησά, quæ ratio dissoluta

esset eorum causa ostendebant, dicentes, majores eorum ornasse templum, ex magna parte, de Muneribus Gentium Exterarum, atque harum munera semper accepisse, nec solum non prohibuisse aliquorum hostias (id siquidem esse impiissimum) sed etiam anathemata, quae viserentur permanerentque usque in praesens tempus, in templo collocasse. At nunc eos qui arma irritarent Romana & eorum bellum invitarent, rem novam de Exterorum cultu inducere, & temerariam facere decreto suo Urbem impietatis; Si nempe praeter Iudeos solos, nullus alius ibi sacrificarit, nec adoraverit. Quin & παρρηγοῦντες ἐπιεικῶς τῶν παρρηγοῦντες ἀφηνεχόμενοι ὅτι ταῦτες οἱ παρρηγοῦντες τῶν ἀλλοθίων θυσίας δίδωσιν, producebant in medium scientissimos morum patriorum sacerdotes, qui testarentur omnes eorum majores Exterarum Gentium seu Gentilium sacrificia accepisse. Quae autem ex Spontanea Oblatione seu Voto Gentilium accipiebantur, ita accipiebantur, ut ex simplicis duntaxat Voti seu Spontaneae Oblationis vi, citra ullum Juris sacri Ebraeis peculiaris respectum, donata seu praestanda. Aliter velut quae nefas erat accipere aut admittere,

^c T. Sikkim

cap. 1.

^d Exod. 30, 15.

reijcienda erant. Locus eam in rem habetur in Misna ^c egregius, ubi agitur de Siclis dimidiis ex lege ^d quotannis in usus sacros ab Israelitis pensitandis. Ab hac praestatione immunes aiunt Minores, Servos, & Foeminas. Horum tamen, si ultrò solveret quis, siclos dimidios haud reijciendos. Atqui addunt, הנכרי והכותי ששקלו אין מקבלין מידן ואין מקבלין מידן קיני זבין וקיני זבות וקיני יולדות והטאות ואשמות אבל נדרים ונדבות מקבלין מידן זה הכלל כל שנידר ונידר מקבלין מידן כל שאין נידר ונידר אין מקבלין מידן וכן הוא מפורש על גזירת ירי עזרא שנ' לא לכם ולנו לבנות את בית אלהינו Gentilis seu Exterus & Cuthaeus, id est, Samaritanus, si solvere vellent dimidium siclum, (eo scilicet nomine & velut ex lege Sacra) admittendi non erant, seu ab eis accipiendus non erat siclus ille dimidius. Neque accipiendum ab eis erat turturum seu columbarum par nomine immunditiei ^e sive mascula sive feminea aut puerperis ^f, nec Sacrificium expiatorium pro peccato aut transgressione. At verò quae volebant, & sponte offerebant, ea ab eis erant accipienda, (ut in codicibus melioris notae legitur; nam in nonnullis desunt illa verba.)

^e LeSittic.ca.

^f Ibid. cap. 12.

Regula

*regula autem est universalis. Quicquid Vovebatur aut Sponte Of-
rebat, id ab eis accipiendum erat. Quicquid nec ex Voto nec ex
oblatione Spontanea ab eis adductum est, erat rejiciendum. Atque
rem explicavit olim Ezra juxta id quod dicitur^b, non vestra, sed* ^b *Exra 4.3.*

*vestra interest, ut adificemus domum Domino. Habet heic, pro נכרי,
index Mismaioth nuper Amstelodami à Manasse Ben Israel edi-*

*is עובר כוכבים ומזלות quæ abbreviatura est solennis pro עובר כוכבים ומזלות
qui colit stellas & signa, seu Idololatra. Sed de qualicunque*

*Gentili locus capiendus; sive fuerit Idololatra sive Profelytus domi-
lii necdum in Judaismum receptus. Et quoniam seculis, ut li-*

*bro ostensum est superiori, reipublicæ Israeliticæ recentioribus nulla
fuit Profelytorum ejusmodi admissio solennis, ideò tum heic tum*

*libi non rarò Gentilis & Idololatra pro eodem Magistris sumuntur.
Cuthæi autem & Gentiles, tametsi diversas ob rationes, hac in re*

*æquiparabantur. Judæorum enim & Cuthæorum seu Samarita-
norum odium mutuam nemini non est notissimum. Et Maimo-
nides^b hinc edoctus שנתנו מחצית השקל אין מקבלין הנוים inquit^b *Halach. Si-**

si Gentiles afferrent dimidios siclos, ab eis accipiendi non e- ^b *klim cap. 1.*

*rant. Ita etiam Autor Sepher Siphra¹, alii. Parilem ob rationem^c
nec Decimas aut Primitias aut alia^k ejusmodi accipiebant Sacerdo-* ^c *Col. 196.*

*tes à Profelyto Domicilii seu Gentili, qui agrum in ditioe Israeliti-
ca qualicunque conducirer. Neque si proventus agri à Profelyto¹*

*Domicilii emerat Israelita, ex jure, aiunt, solvisse hunc Decimas ac ce-
tera, quæ Decimarum comites, nisi emisset, aut antequam à fundo*

*separarentur, aut saltem קודם שתגמר מלאכתן antequam perficere-
tur opera, quæ in eos impendenda erat rustica, veluti colligendo, li-
gando, in folando. Præstationes enim ejusmodi sacras ad Judæos
tantum, non ad Gentiles inter ipsos degentes attinere volebant.
Quod verò ad Gentilium Hierosolymis Vota & Oblationes Spontaneas
alias, præter Holocausta, (de quibus jam dictum est,) spectat;
tametsi oblatum à Gentili animal in Sacrificium Pacificum, non hu-
jus sacrificii, ut ostensum est, sed Holocausti ritu consumendum erat,
(quippe utrunque igni, licet diversimodè, devovebatur,) nihilomi-
nùs si votum aliud susciperet Gentilis, seu quid aliquod offerret, aut*

simpliciter tantum atque expressim Deo id fieri debebat, aut ita ad rationem & morem Ebraicum expressim referri, ut inde sciretur, simplicem, quæ apud Ebræos etiam erat in usu, vovendi offerendive in sacros usus formulam cum velle imitari, non autem aliquam ritibus Ebræis peculiaribus immistam. Et ex Gentilium ejusmodi tantum Votis ac Oblationibus augebatur subinde ærarium factum, quod in sacrificia ac ministeria sacra, atque opera publica erogabatur. Ita tamen ut nec aliquid sic acceptum, sive Templi, sive Urbis sanctæ refectio impendi vellent. Quam exceptionem sub Templo secundo natam non est quod non existimemus, uti etiam ex sumptibus¹ à Cyro Rege Templi ejusdem structuræ acceptis licet elicere. Post exceptionem autem illam natam, Gentilis & Votum & Spontaneam Oblationem, sive Templo sive Urbi reficiendæ, planè respue-

¹ Exra 6. 4.

² Halach. Erakin We-charmim c. 1. & Mithnoth Ainiim cap. 8. Gide Gemarâ Hilerosolymit. ad 111. Sikkim cap. 1. fol. 46. Col. 2. Misn. & Gemar. Baby lon. ad 111. Erakin cap. 1. fol. 5. & 6.

³ Maimonides^m הערתי כולן והדמים הכל סתמן לבדק הבית, ויפלו הכל ללשכה שהיתה במקדש מוכנת לקדשי בדק הבית. גוי שאמר דמי עלי או דמי פלוני עלי נותן כפי נדרו ואינו נופל ללשכה שאין נקבלין מן הגוים נדבה או נדר לחוק את בדק הבית או בדק ירושלים שני לא לכם ולנו לבנות בית וגו' ונאמר ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלים ומה יעשה בהן יכרוק הגוי על דעת מי נדר אם נדר על דעת ישראל וציאוהו בית. דין במה שיראה להם חוץ מבדק הבית ובדק ירושלים ואם אמר לשמים נדרתי יגנוזו.

Aestimaciones universæ & Templi refectioem ob signata conjiciebantur in conclave, quod erat in Templo eis, quæ erant reficiendo Templo Sancta, proprium.

⁴ Levit. 27.

verò si Gentilis, sive sui ipsius, sive alterius Pretium voverat, solvebat quidem quantum voverat. Id autem in conclave illud neutiquam conjiciebatur. Quoniam à Gentilibus accipienda non erant sive Vota sive Oblationes Spontaneæ, aut in Templi, aut in Urbis Sanctæ

⁵ Exra 4. 3.

refectioem; juxta id quod dicitur non est vobis, sed nobis edificatio Templi &c. atque item illud^p, & vobis non est pars & justitia (vocabulum idem significat insuper Eleemosynam) & memoria in Ierusalem. Ad hunc autem modum cum Votis & Spontaneis Gentilium Oblationibus agi solitum. Quarebant à Gentili, quo animo aut ratione Votum suscepisset? si responderat, id se fecisse juxta rationem E-

⁶ Nehemia 2. 20.

nem Ebraicam (id est modo ac ratione, quâ simplicia suscipere solebant vota Ebraei, non peculiari aliquo ipsis ritu) *erogabat, quod sic præsistum est, Symbdrium* (Magnum) *idque pro suo arbitrio, ita tamen ut nihil inde in Templi refectionem Urbisve impenderetur. Quod si responderat, tantum se Deo voruisse, in ararium coniciebatur.* Hactenus ille ad Talmudicorum veterum mentem. Ita demùm ex Testimoniis hîsc liquet, nullum sive animal sive munus aliud sacrum (veluti Fruges, Pecuniam aut Utensilia) recipiendum fuisse velut Sacrificium aut Oblationem Gentilis seu Profelyti Domicilii præter id quod Sponte seu Voto Simplicis non omninò ritibus moribusve Ebraeis peculiaribus commisto, offerebatur. Nec animal altari offerendum illius nomine alio ritu quàm eo, qui Holocausto *Simplici sine Libaminibus, Manûs Impositione aliûsve sacrificandi ritibus, quos habebant sibi ipsis proprios, competebat.*

C A P. V.

Testimonia de Festorum Observatione Profelytis domicilii, seu Gentilibus in ditione Israelitica interdiciã omnimodã; utcumque sacris suis Tempora aliã promiscuè eis permiffa fuerint. Talmudicorum item de Legis Mosaicæ observatione eis ibi vetitã, Sententia.

Quod ad Tempora sacrorum attinet promiscuè, ut diximus, Profelytis domicilii permiffa, id ex testimoniis, quæ ea de re habent, ita interea (ut monuimus antè) intelligendum, ut nec Festi dies in ditione Israelitica ipsis permiffi sint ulli, nec, puto, Horarum illarum ex more Ebraico Precebus præstitutarum observatio, saltem publica. Par enim videtur heic ratio Horarum & Dierum ex eo quod de Festis juxta Talmudicorum veterum⁹ mentem docet Maimonides. Sic enim ille⁹ *גוי שיטבת אפילו ביום מימות החול אם עשאהו לעצמו כמו שבת חייב* *si Gentilis* (in ditione Israelitica) *Sabbatum celebrat, licet id fecisset in diebus profestis, si velut sibi Sabbatum id haberet, etiam mortem merebatur. Quod pariter dicendum, se festivitatem sibi (ibi) præstituerat aliquam aliam.* Nimirum gra-

⁹ Gemar. Babylon. ad iit. Sanhedrin. cap. 7 fol. 58. b. Halach. Me lakim cap. 10. ⁹ Sidest Josephum Albo in Sepher Ikarim part. 3. cap. 19.

rum gravissimè ex Jure Interveniante puniendus. Et demum summa erat, ut extra limites sui seu Noachidarum Juris Sacra illi nulla permitterentur. Idem Maimonides; כללו של דבר אין מניחין אותן לחדש ותולעשות מצות לעצמן מדעמן אלא או יהיה גר צדק ויקבל כל המצות וירע ולא יוסף ולא יגרע *summa est, non sinebant Gentiles* (in ditione Ebraica) *novum quid moribus suis adjicere, sibi ve precepta ultrò facere. Sed eorum quisque aut Profelytus Iustitia fieri debuit atque universa Legis observationi nomen dare, aut suà in Lege manere, nec augendo eam nec minuendo.* Et paulò antè גוי שעסק בתורה חייב מיתה לא יעסק אלא בשבע מצות שלהן בלבד *Gentilis qui Legem (Mosaicam) observaret, reus erat mortis; quippe tantum observanda erant Septem Precepta Noachidarum seu omnium hominum Communia.* Id quod sumitur è Gemara Babylonia^f, ubi legitur, גוי שעסק בתורה חייב מיתה שנתורה צוה לנו משה, *Gentilis, qui Legem (Mosaicam) observaret, reus erat mortis* (quod de Profelyto domicili aut Gentili in ditione Israelitica dici manifestum est). Nam & dicitur, *Legem precepit nobis Moses in hereditatem. Nobis est hereditas seu velut peculium, non Gentilibus, quibus meditandum est de Preceptis suis Septem.* Quod verò dicitur reum fuisse mortis, ita capiendum; ex vetusto aliquo more seu Jure Interveniante seu Veterum sententià non planè rejiciendâ, morte plectendum fuisse Gentilem ob hujusmodi observationem; cum nihilominus ex recentiori Ebræorum, dum res eorum steterè, more flagris duntaxat coërceretur ejusmodi observatio. Idem Maimonides; תורה או שבת או חדש דבר מכין אותו ועונשין אותו ומוריעין אותו שהוא אמ עסק *Quod si observaret, Legem (Mosaicam) aut Sabbatum seu Festum celebraret aut quid ejusmodi innovaret, flagris puniebatur; non sine monito, mortem eum mereri & amiserit non afficeretur.* Huc facit & illud à Josepho^g dictum, Profelytos domicili seu Gentiles obiter in ditionem Israeliticam olim advenientes non debuissent *ἀναμιμνήσκειν ἡ συνθηκῶν* seu, ut legitur ex eo apud Eusebium^h citatum, *τῆ συνθηκῶν, misceri solennitatibus seu consuetudinibus Ebræorum, quod & supraⁱ memoravimus.* Unde etiam

^f Ad tit. Sanhedrin Cap. 7. fol. 59°.

^g Contra Apocryphum lib. 2.

^h Prepara. Evangelic. lib. 8. cap. 3.

ⁱ Lib. 2. pag. 178.

cum Egesippi apud Eusebium ⁷ exagitat Josephus Scaliger²; u-
 cilicet Martyrium Jacobi fratris Domini exequens, *Αἰεὶ γὰρ, ἰν-*
τὸ πᾶσα σπειληλύθαι πᾶσαι αἱ φυλαὶ μὲν ἢ τῶν ἐθνῶν pro-
Festum namque Paschatis, non solum omnes Iudaorum tribus,
multi etiam ex Gentibus convenerant. Ad hæc Scaliger; *quis*
o audivit, aut legendo didicit, Gentes die Azymorum Hiero-
solyma convenire solitas? Gentiles sanè adorabant, immolabant,
soluebant suscipiebantque in Templo Hierosolymitano, non ca-
ritim nec condicta profectioe, sed Singuli, & ut quemque ne-
io sua aut casus Hierosolyma tulerat; non autem ut Gentes sibi
erent diem Θεοσεβείας in festo ullo Iudaico, nedum in Azy-
morum solenni, à quo omnis incircumcisus summovebatur. Cer-
 ocus supra è D. Joanne de τῆς Ἑλλάσι Hierosolymam ascen-
 us, ut adorarent in die Festo, capiendus sit de *Gentilibus*, non
tenistis, tunc non omninò erit quòd de Gentiliis in Festo
 adventu dubitemus. Celebrare quidem Festum Paschatis
 ymorum¹, Gentilibus Hierosolymis non permissum, uti nec
 ninò Festum. At interesse tunc ut inspectores (locis sibi
 itis, de quibus statim) neutiquam prohibebantur, sive con-
 ofectioe, sive singuli convenirent. Et Dionysius Peta-
 animadversione Scaligeriana in illum Egesippi locum, *De*
is, inquit^a, *absurdum est negare, illos cum aliis temporibus*
rum solennibus, tum Azymorum diebus, quod Festum longè
eos celeberrimum fuit, Hierosolyma confluxisse. Ad quam
 m illum D. Joannis etiam trahit, & Egesippum defendit.
 on videt propter *Festum convenire* id satis ibi denotare
 solennibus quidem Ebraicis, in Urbe, ut Peregrinos, in-
 tamen Celebrationis Festi rituumque, qui planè Gentili-
 participes fieri. De eo verò quod obiter, in jam cita-
 ati, id est, diei in dierum à rerum Conditu periodis Septi-
 atione, veluti Judæis solùm propriâ, occurrit, diligentius
 ità^b videbimus.

¹ *Ecclef. Hist.*
lib. 2. cap. 22
² *Animad-*
³ *vers. in Eu-*
⁴ *seb. ad numm.*
⁵ *2077 pag. 171*

^a *Ad Epi-*
^b *phan. Heres.*
^c *78 seu Anti-*
^d *dicomaria-*
^e *nit. pag. 333.*
^f *Et vide Pe-*
^g *trum Hal-*
^h *lois in Illu-*
ⁱ *stros Ecclef.*
^j *Orient. Scri-*
^k *ptores, ad ca.*
^l *3. Gita Ege-*
^m *sippi pag. 726*
ⁿ *Cap. 9. Et.*

De Locis, tum Interdictis, tum Permissis Divino Gentilium Cultui Hierosolymis, Testimonia Ebraorum. Templum subinde pro Montis Templi extra eam, quæ vulgò pro ipso Templo solum sumitur, structuram, spatium intelligitur. Ibi Gentilium Cultui Locus. Atrium Gentium Doctorem Virorum è Christianis, de Gentilium Hierosolymis Cultu suffragia. De Gentilium Holocaustis, etiam post Templi excidium, Talmudicorum sententia.

Sequitur ut Testimonia de Locis, quæ Profelytis Domicilii seu Gentilibus sive ad Preces solenniùs effundendas Adorationisque sive ad Hostias offerendas in Templo, seu juxta illud, Permissa Interdictave, videamus. Accedebant illi, in Templo saltem Herodiano (quod Zorobabelianum plerunque imitabatur, uti & hoc Salomonicum) non solum à Sacerdotum Atrio, uti & alii Israelitæ Laici, eoque quod Israelitis Laicis & qui ipsorum Jure pariter ferme in ceteris fruebantur, Profelytis Justitiæ, tertioque quod Mulieribus proprium erat, verum etiam ab ipso Intermurali quod חלל nuncupant; loco scilicet latitudinis decem cubitorum, qui muros Templi vulgò & signantiùs dicti præcingebat. Adco ut nec intra eum Precari, aut Hostias sive Immolare sive popis aut Sacerdotibus in Holocausta offerre Gentili fas esset; sed tantum in Monte Templi (Monte scilicet Moriah) seu spatiis ac porticibus exterioribus, quibus etiam, uti & ipsi Monti, Templi nomen subinde tributum. Rem ostendit ichnographia, quam ob oculos ponimus. Talmudici de diversis Sanctitatis gradibus in locis, de quibus nunc loquimur, agentes aiunt, *הבית מקודש מן העיר שאין זבין וזבות* דתורה וזוהר נכנסים לשם החלל מקודש ממנו שאין גוים ושמה בית *Mons, Templi* (qualifcunque scilicet pars ejus inferior, seu Intermurali exterior) *Sanctior est Vrbe*, (quæ Sanctior habita, quàm aliæ Terræ Sanctæ regiones), *quoniam in cum non admittebantur, sive viri, sive Fæmina Seminis profusio laborantes, nec menstrua patientes nec puerpera* (nondum ritè lustratæ.) *Intermurale Sanctius est Monte*, (partibus ejus exterioribus) *quia intra illud non admittebantur Gentiles, aut qui cada veris causa*

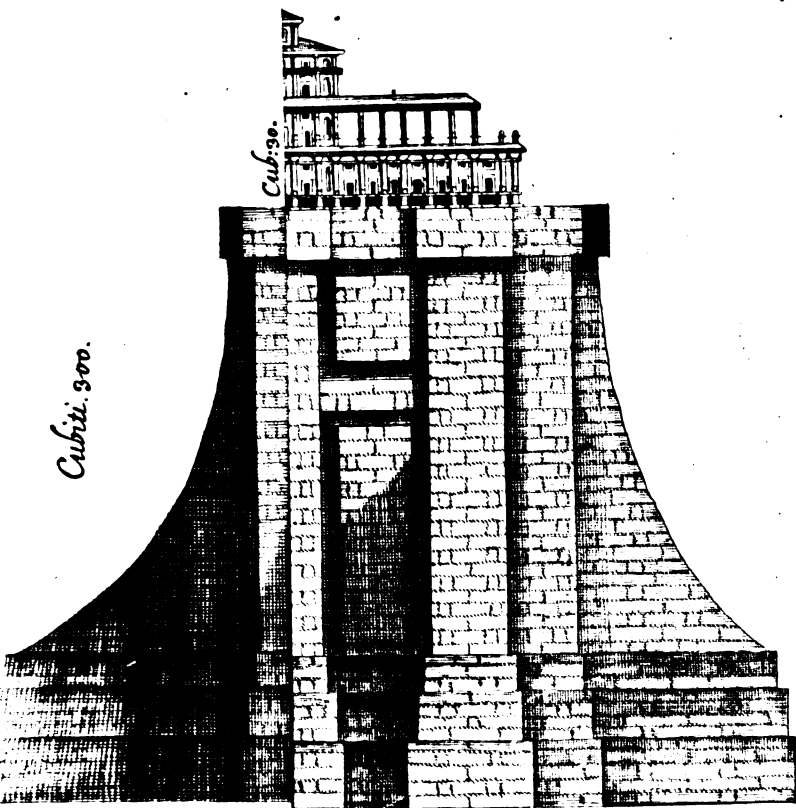
Missæ rit.
Celim. cap. 1.
& Masimo-
rides halach.
Bith habe-
shiracap. 7.

immu-

ORIENTIS AB IMIS
Vallibus Templi arcem
ad Hebraeos
qua

Cubi. 30.

Cubiti. 300.

23 10.23 2010. 10.23

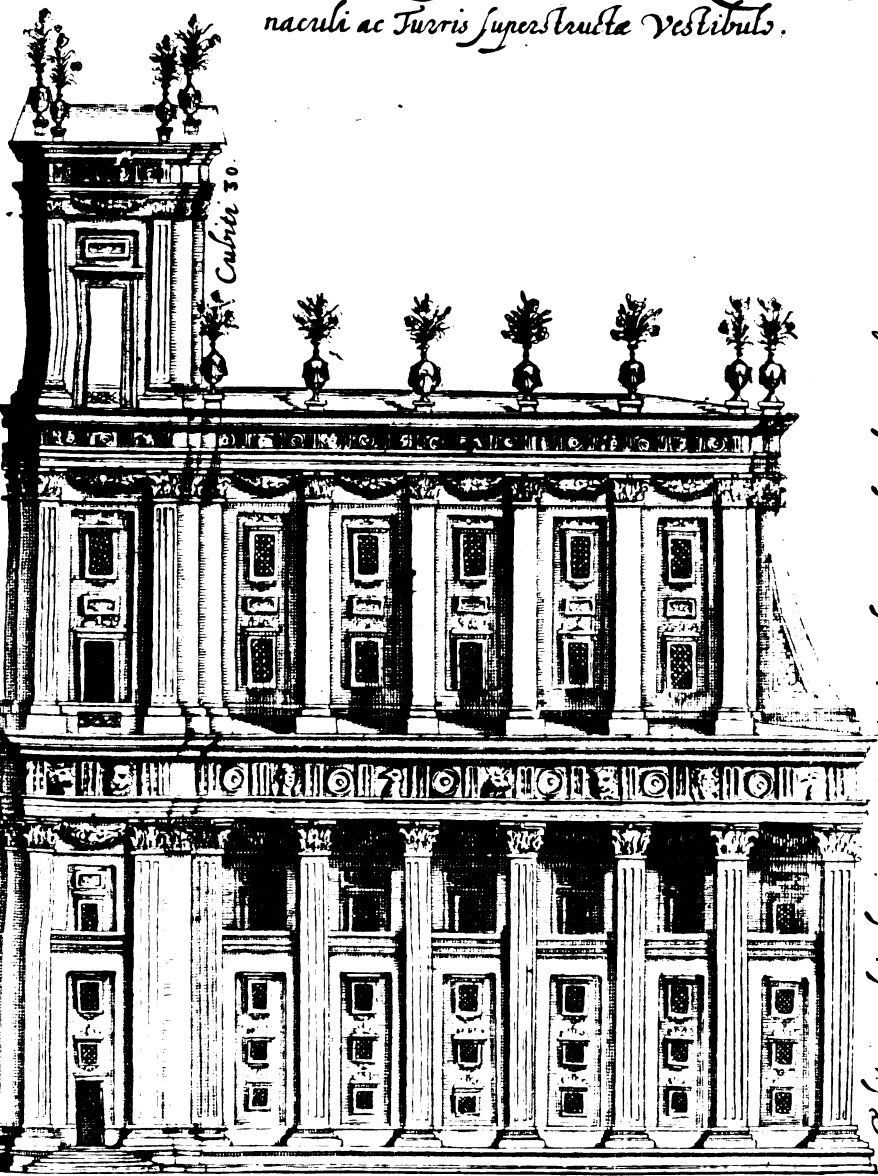
10.23 10.23 10.23 10.23 10.23

10.23 10.23 10.23 10.23 10.23

10.23 10.23 10.23 10.23 10.23

10.23 10.23 10.23 10.23 10.23

ASPECTUS LATERIS SANCTUARIJ ET COENACULI ac Turris superstructa Vestibulo.

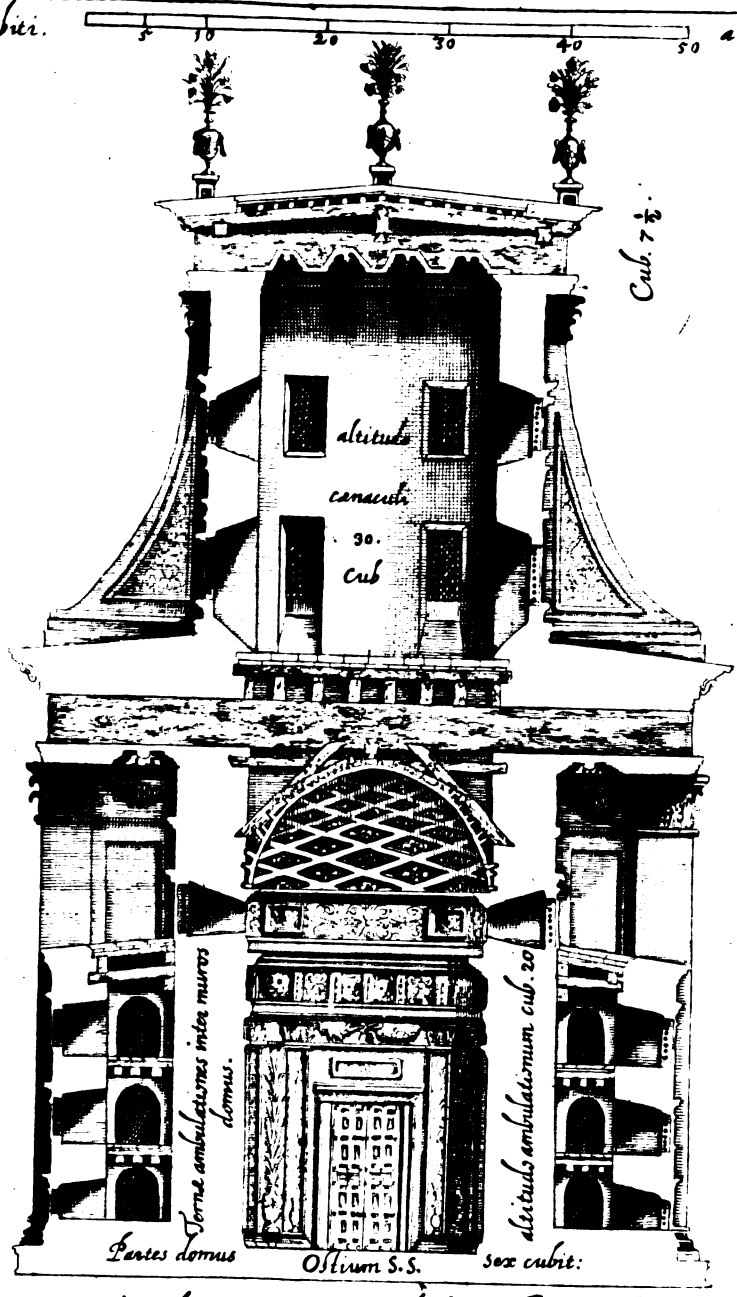

Cubiti 30

Cubitor. 50. altitudo prime congnationis cubitor. 40. altitudo secunde.

Longitudo edificij separati versq; ad viam respicientem ad mare .90. cubiti:

Altitudo nonaginta cubitorum.

Cub. 7 1/2.

Altitudo
conaculi
30.
Cub

Forme ambulatores inter muros domus.

Altitudo ambulatores cub. 20

Partes domus

Ostium S.S.

50x cubit:

Altitudo ante cubitorum 40. cub. 30. Altitudo triginta cubitorum.

His murorum Testudinis atq; Conaculi aule sancte, ostendens faciem S.S.

*Prospectus testudinis murorum &
arca Testamenti cu*

immundi erant. Atrium mulierum Intermurali Sanctius erat & c.
 quemadmodum & Israelitarum Laicorum atrium, eo quod Mulie-
 rum erat, & Sacerdotum eo quod Laicorum, ut ibi sequitur. Et tam-
 etsi immundos aliàs pariter habebant Gentiles atque eos, qui feminis
 aut sanguinis profluvio immundi erant, (ut antè ^d monitum est,) ni-
 hilominùs hac in re immunditiem ipsorum ei, quæ erat eorum, qui
 cadaveris tacti causâ immundi erant, æquiparandam volebant. Ur-
 bis autem aream usque ad radices Montis Templi, solenni nomine
 vocabant ^e *מחנה ישראל* *Castra Israelitarum*; quæ inde ad portam
 Orientalem, *מחנה לוי* *Castra Levitica*; & demùm quicquid erat
 inde Templi in atriis, conclavibus, ceterisque structuræ partibus,
מחנה שניה *Castra Divinae majestatis* appellata. Ita nec in ipsa *Castra*
Divinae majestatis seu Templi cum vulgo tantùm pro eo quod por-
 tã illã interius erat sumpti partem ullam, nec quidem in Intermurale
 introitus Gentili licitus. Ceterum quacunque in parte Castrorum
 Leviticorum seu Montis Templi, quæ Intermurali exterior erat, fas
 fuit ei Precari & Sacrificia atque alia, sed tantùm, quæ diximus, offerre.
 bi etiam Immolare, quod Altari à Sacerdotibus consumendum.
 Nam tametsi regulariter ex Lege Sacra ^f immolationes interiùs fieri
 debebant, (ut interpretantur Magistri,) nihilominùs etiam extrã ^g eas
 fieri admittunt, quoties, qui suas ipsi immolarent victimas, ob-
 singularem aliquam sui qualitatem propiùs accedere non debent.
 id quam rem animadvertendus est locus jam antè de varia Loco-
 rum Sanctitate è Talmudicis allatus. Sed sæpius nummi accipie-
 untur in victimas impendendi, item ipsæ victimæ popis, qui immo-
 lent, traditæ ^h; unde facilè fiebat, ut, quod extrã à Gentili offerre-
 tur, intrã ritè immolaretur. Atque ita igitur juxta Ebræos capien-
 dum illud supra capite quarto memoratum de Gentilium precatio-
 nibus in hoc Loco, in Salomonis ⁱ ad Deum O. M. oratione (si pri-
 mi & secundi Templi parem admittant heic rationem) uti & illud
^k *עֲפִי* de Alexandro Magno; *αἰεθλὼν ἵππῶν τὸ ἱερὸν δούει μὲν τῶν θεῶν*
 pendens in *Templum immolavit Deo*, quod de Zorobabeliano di-
 citur. Nimirum ob Templi vicinitatem & singularem Loci San-
 ctitatem, porticus & spatia, quæ fuere alia extra Intermulare Loco

^d lib. 2. cap. 5. pag. 130.

^e Maimonid. in comment. ad tit. Celim cap. 1. alii.

^f Levitic. 17. 4. l. II. C. c.

^g Maimonides balach. Maigshe Korbanoth cap. 18.

^h Gidesus Philonem lib. de Victimis C. Ioseph. lib. 3. cap. 10. Regum. 2.

^k Orig. tr. 11. cap. 2.

Montis, quâ ascendebatur ad Templum, id est, tota Castrorum Leviticorum (ut Spatium illud nuncupabant) area, Templi etiam nomine veniebat, quod plerunque tamen pro eo, quod Intermulari in-

¹ Halof. lib. 6. cap. 14. gr. 6. Lat. & Origin. lib. 15. cap. 14. Vide Constantin. L' Emper. eur. ad III. Mithoeth cap. 2. sect. 3. pag. 44. 45. & 190. ² Contra A. rionem lib. 2.

terius erat, tantum sumebatur. Etiam Josepho scimus, qui Herodianum describit, Primum Templum (id est ἱερόν) & Secundum memorari. Ad Frontem autem secundi, columnis inscriptum literis tum Græcis tum Latinis, μή δέῖν ἀλλόφυλον ἐντὸς Ἱερῶν παρέρχεται. Alienigenam seu Gentilem in Locum (illum) Sanctum transire non debere etiam ἑθνατικῆς ἀπελευθερίας τῆς ζῆμίας sub interminatione pane

Capitis. Atque ita, quod in Monte exterius erat, pariter Templum habebatur, in quod Gentilibus aditus licitus. Alibique idem Josephus de Templo verba faciens, quatuor, inquit^m, porticus habuit in Circuitu, & harum singula propriam secundum Legem habere custodiam. In exteriori em itaque ingredi Licentia fuit omnibus, etiam alienis. Mulieres tantummodo menstruada transire prohibebantur; quibus ex Talmude vides superius conjungi alios, qui juris parilis. Quod de porticu Montis Templi Intermulari exteriori capi-

³ Joseph. orig. lib. 12. c. 3.

endum. Quò spectat & illud in Antiochi Regis diplomateⁿ, μηδενὶ ἕξον εἶναι ἀλλόφυλῶν εἰς τὸν περιβολὸν εἰσέναι τῶν ἱερῶν, τῶν ἀπληροεδομητῶν τοῖς Ἰουδαίοις, εἰ μὴ οἱς αὐτῶν ἀγνισθεῖσιν ἐστὶν ἕθμιμον καὶ τὸν πάτερμον νόμον Nemini alienigena liceat intra septum seu Peribolum Templi ingredi, eorum scilicet qui à Iudæis ingredi prohibetur, præsertim eos quibus lustratis fas est juxta præscriptum legis patriæ. Nimirum præter Gentiles seu alienigenas in Judæorum ritus transcentes, seu Prosclytos Justitiæ & Libertinos, qui Juris non diversi. Intelligunt heic

⁴ Vide Constantinum L' Emper. eur. coisitato & Orig. lib. 20. cap. 4. & 7. ⁵ In Apparatu, in Libano. ⁶ Comm. in concordiam Evangelic. tom. 2. lib. 3.

viri docti nonnulli^o Templi nomen in Evangelio interdum pro Porticibus aut Locis intermulari exterioribus. Hinc etiam ritè capiendus Locus ubi festis diebus celebrioribus cohortes Romanæ Stationes habebant ad Custodiam. Cohibituræ scilicet tumultum, si quis forte existeret. Qua de re vide Josephum^p. Si quis de situ horum Locorum in Monte Templi plura velit, præter Josephum scriptoresque ad libros Regum obvios, & qui de tota Templi fabrica diligentius scripsere, Christianos, veluti Bedam, Ariam Montanum^q, Franciscum Riberam, Adrichomium, Sebastianum Barradium^r,

J. Bapti-

J. Baptistam Villalpandum, Joannem de Pineda^f, Ludovicum Ca-^f pellum^f, adeat Moses illos Maimonidem^u & Cotzensem^x & Tra-^f ctatum Talmudicum *Middorh* seu de Mensuris Templi, qui à V.^f Cl. Constantino L' Empereur Latinè pridem versus est: ubi habe-^f tur etiam Templi sciographia Talmudica affabrè delineata. Eam^f verò compara cum illa, quæ Ebræi ipsi conjunctim interdum exhi-^f bent cum Tractatuillo; qualem visè ad calcem ejusdem in *Misna-*^f *ioth* Prægæ olim editis simul cum Commentariis RR. Obadiæ Bar-^f tenorii & Jom Tob. Locus, etiam in quem patebat Gentilibus in^f Montis Templi, Sacrorum causâ, aditus, Atrium Gentium non ra-^f rò dicitur, quod & ^y non semel in Federe Novo *Porticus Salomonis*,^f ut volunt aliqui, nuncupatur. De Atrio illo videtis *Adrichomium*^z,^f Et de eo fusissimè disputant J. Baptista Villalpandus^a, & Joannes de^f Pineda^b, eoque nomine fuisse Atrium tam in Salomonico quam in^f Zorobabeliano atque Herodiano Templo, multis pertendunt. Huc^f *attinent* loca aliquot S. Scripturæ^c de Gentilibus Templo, sed non^f liter atque dictum est, arcendis. Et Hierosolymitani D. Paulum,^f cum viderant Trophimum Ephesium familiariùs ab eo in Urbe ha-^f bitum, unde & existimabant, ipsum ei in Templi interiora comitem^f misse, inculant, quòd Gentiles *induxit^d in Templum & violavit^e* *sanctum Locum istum.* Templi verò Hierosolymitani nomine^f *domus* *Domini*, & *domum Sanctam* & *domum Electam*^f (dicunt Ebræi) intelligi subinde non modò sanctiorè illam structu-^f ram quod vulgò Templum dicitur, verùm etiam vicina, sed in Mon-^f tinentia, quæ diximus Spatia, inque eis tum Porticus tum Lo-^f qualiacunque hypæthra, absolum magis non est quàm Pomæ-^f rum & suburbana ædificia & vicos Urbis Romæ^c, subinde etiam a-^f trium, nomine, vicinas etiam Ecclesiis Christianis domus^f, hortu-^f areas, nomine interdum Ecclesiæ parilique Jure insuper hortum^f nus legatæ nomine contineri. Si Testator, inquit Papinianus^g,^f *domus causâ comparavit, ut amariorem domum & salubrio-*^f

Pp 3

rem pos-

^f domat. in D. Joann. 12. 20. ^f Ezechiel. cap. 44. 7. Sc. ^f AB Apost. 27. 28. ^f De. ad l. 2. D. 111. de
significat. & Virginii Fortia, de Jure nōda Urbis condenda lib. 2. cap. 1. §. 23. ^f l. 3. C. de his qui
testam. conf. comit. Tobetan. 12. cap. 10. §. 95. caus. 17. q. 4. Petrus Gambacutra de Immunitate Eccles.
cap. 1. §. 13. ^f l. 91. Prædin D. de Legatu 3. Capola de Seruitu. Viban. Præ. cap. 76.

^f De Rebus
Salomonis li.
5. cap. 5. §. 19.
^f In Compen-
dio Hist. Ju-
daica subju-
cto Historia
Apostolica.
^f Haluch.
Bith habe-
chira cap. 6.
^f & Seqq.
^f Præcept.
Affirmat. 163
^f AB. A-
post. 3. 11. &
5. 12.
^f Theatr. Ter-
ra. Sanct. p.
162.
^f Explan. in
Ex. eccl. tom.
2. part. 2. lib.
1. cap. 9. &
lib. 3. cap. 911.
14. & 27. &
lib. 5. diff. 4.
cap. 60.
^f De Rebus
Salomonis li.
5. cap. 5. §.
19. Vide sit A-
bulens. ad 3.
Regum cap.
6. quæst. 21.
Lucano Bur-
gens. ad 3.
Matth. 21. 12.
Sebastianum
Barradium
Comment. in
Concord. E-
angelic. Tom.
2. lib. 3. c. 29.

rem possideret, aditumque in eum per domum habuit, & adium be-
tus additamentum fuit, domus legato continebitur. Et de civilibus
Urbis oppidive finibus, vide quæ inferius^h occurrunt, ubi de Icinere
Sabbatico obiter agitur. Etiam apud Gentiles nonnulli Templum
nuncupabant non solum quod potest claudi, verum etiam quod palis
aut hastis aut aliquâ talire, & lineis, aut toris, aut simili re septam est:
quod cefatum est. Scilicet cuius fines sive ab Augure sive à Ponti-

^h In Aeneid.
4. & Vide
Ios. Scaliger
in Festum
Verb. Mima-
ra.

ⁱ De Lingua
Lat. lib. 6.
^j lib. 1. cap. 2.
&c.

^m Chronic. li.
2. cap. 46.

ⁿ De Civit.
Dei lib. 18.
cap. 45.

^o Hierosol.
lib. 1. cap. 5.

^p De Civit.
Dei lib. 18.
cap. 45.

fice effati sunt. Verba sunt Servii Honoratiⁱ ad Virgilium. Et Tem-
pla tam subdialia & arboribus finita quam tecta & muris inclusa ve-
teribus fuisse scimus ex Varrone^k, Vitruvio^l, aliis. Quam verò
liter peculiare fuerit Judæorum immolationibus, nec Gentilium
permissum, Templum Hierosolymitanum, ita vulgò, id est, strictiori
sensu nuncupatum, rectè innuit Otto Episcopus Frisingensis, ubi de
Pompeio, inter alia Orientis regna, inquit^m, Hierusalem veniens,
captâ civitate, Templum, quo soli populo Dei immolare licuit, oblati
hostiis polluit. Sed quod de polluto ex hostiis à Pompeio oblati
Templo habet, (ut obiter id adnotem,) hallucinatio est. Id quidem
est verum, apud Zonaram legi, imperasse populo Pompeium purga-
re Templum & θύειν νομίμως & ritè sacrificare; atque apud Ce-
drenum, πῶς θυσίας ἀπιπλεῖν sacrificia peragere; etiam ad Sancta
Sanctorum antè accessisse, non ut veneratorem, sed ut profanato-
rem, (quod ait D. Augustinusⁿ,) atque ita sanè Templum polluisse.
Et ex ejusmodi sive Græcorum, quos memoravimus, sive aliorum
verbis fortè illud suum, indiligentiùs advertens, sumpsit Otto ille
Nam hostiis eum Templum polluisse nemo vetustiorum dixit. Hu-
jusceri autor vetustissimus est Josephus, cujus mens proculdubio,
tamen non verba, in scriptoribus illis. Josephi verba sunt; ^o Πο-
περο die post excidium purgare Templum adituos iustitias & θύειν
πλεῖν θυσίας & sacrificia, quæ ritu solenni erant peragenda, perage-
re; seu solennia sacra celebrare ut vertit Rufinus, seu celebrare assue-
ta sacrificia ut Egesippus. Scilicet intermissum aliquantulum iuge
sacrificium ritè iussit instaurari juxta morem patriam, non devotione
supplicis (ut verba sunt D. Augustini^p de reserato ab eo Templo)
sed jure victoria. Itaque non hostias obtulit ille, sed, ut suas non
inter-

intermitterent Ebraei, imperavit victor. Jam dictis lucem aliquantulum præbet, mutuoque accipit illud Taciti⁹; *Templum Hierosolymitanum intimis clausum. Ad fores, tantum Iudæo aditus; timine, præter Sacerdotes, arcebantur.* Placet Lipsio *Templum intimum* seu potius *interius*; nec immeritò. Nam quid *intimis clausum*? Quæ introitu in Sacerdotum atrium interiora fuere, *Templum Interius* vocare videtur. Nam ad fores ejusdem, Judæo tantum aditus; per atrium scilicet in quod alienigenæ neutiquam admissi, sed tantum Judæi. De Gentiliam autem Precibus, Adorationibus, Oblationibus, & Votis quæ diximus in Templo Hierosolymitano seu Monte Templi, juxta jam ostensa, præter Scriptores Christianos numerosos illos, qui de Atrio Gentium obiter loquuntur, expressim etiam alii à Talmudicis edocti iique gravissimi summi que nominis. Josephus Scaliger^r; *Gentiles sanè adorabant, immolabant, vota solvebant, & suscipiebant in Templo Hierosolymitano.* Quin & Hugo Grotius^r; *inter ipsos Hebræos vixerunt semper alii ex Gentilibus, ut legitur titulo Talmudico de Rege.* Tatis qui est lege^u dicitur *בן ברך & בני חוטב* ubi Chaldaus dixit incolam incurcumcisum. Hi, ut narrant ipsi Ebraorum Magistri, Leges Adæ & Noæ datas servare tenebantur, abstinere ab idolis & sanguine aliis, qua infra suo loco memorabuntur, at non item proprias legis Israelitarum. Itaq; cum Israelitis non liceret vesci carne Bestiæ, de fato suo periisset, peregrinis^x tamen inter ipsos viventibus id licet. Nisi quibusdam legibus specialiter expressum est, ut incolæ is minus quam indigena teneantur. Extraneis etiam qui aliunde venirent, neque institutis Ebraicis subicerentur, in Templo Hierosolymitano licuit^y Deum adorare, & victimas offerre, stantibus in Loco peculiari ac separato à statione Israelitarum. Sic vicstantissimus. Simile fermè reperitur in Ecclesiæ Christianæ veterioribus. In Templum admittendi erant^z, & Gentiles, & Judæi, &que ad missam Catechumenorum tantum. Quæ verò sunt hæc dicta, ad sæcula attinent, quibus florere, saltè excisæ non Hierosolymis res Ebraorum. Seculis autem, quæ inde secuta

Histor. 4.
Animad- vers. Eusebii num. 2077. pag. 178.
De lure Bet- lac Paculi. 1. cap. 1. §. 16. vide D.
Marth. 15. 22. Ab. Apost. 10. 2. & 17. 4. Levit. 22. 25. & 25. & 47. Deut. 14. 21.
Side 1 Regum 8. 41. 2 Maccab. 3. 35. D. Ioann. 12. 20. Ab. Apost. 8. 27. Concil. Carthag. 4. cap. 84. Dist. 1. de Consecrat. 6.

sunt,

sunt, id est, post dirutum Templum, pristinam Loci sanctitatem ita aiunt retineri, ut ad sacrificia peragenda maneat ipsis etiamnum et peculiaris, nec extra atrium seu atrii iuxta superiorem delineationem spatia regulariter fas sit ipsis immolare aut offerre. At de Gentilibus adjiciunt ^a והוא מקום בכל לשם עולות להקריב עולות לשם עלינו מקריב בבמה שיבנו ואסור לסייען ולעשות שליחותיהן שהרי נאסר עלינו להקריב במקום ומותר להודות להם ולמדם היאך יקריבו לשם האל

^a Maimonides halach. Maighshe Korbanoth cap. 19. | ^b Bith habechira c. 6.

Gentilibus licet Holocausta offerre Domino quocunque locorum (neque enim post excidium Templi adeoque Reipublicæ Israeliticæ, Jura ipsi Ebraisique Intervenientia, quibus altaria in traditionem Israeliticam sibi erigere prohibebantur, vim retinere poterunt ullam; & extra dititionem illam, nunquam non fuisse eis fas holocausta offerre existimabant) *modo aram sibi extruunt. Sed nobis nefas est illis opem prestare, aut procuratores agere. Quoniam nimirum vetitum est nobis offerre extra Atrium. At vero fas est nobis indicare illis & docere, quomodo offerre debeant Domino Deo Benedicto.* Et in Gemara Babylonia, postquam de liberiori illo Holocaustorum vero Numini ante legem Mosaicam offerendorum

^b Adit. Zebachim cap. 14. fol. 115. b

more verba fiunt, subjicitur ^b והוא מקום בכל לשם עולות להקריב עולות לשם עלינו מקריב בבמה שיבנו ואסור לסייען ולעשות שליחותיהן שהרי נאסר עלינו להקריב במקום ומותר להודות להם ולמדם היאך יקריבו לשם האל *Etiam nunc Temporis Gentilibus eo uti fas est.*

C A P. VII.

De Sententia Christianorum aliquot Scriptorum; Res ipsas, veluti animalis, à Gentili seu Incircumciso in Sacrificia rite non oblatas Hierosolymis, sed tantum earum pretia. Lex sacra quâ nititur sententia illa. Magistrorum interpretatio. Alia ex Scriptoribus Christianis circa antè ostensa.

^c Misna tit. Siklim cap. 1. ^d 2. ^e Maimonides halach. Siklim cap. 2.

Sunt quidem in Scriptoribus Christianis, qui negent Sacrificia ipsa offerenda, à Gentilibus ulla accipi debuisse sed tantum Pecuniam aut Pretium rerum, unde Sacrificia coëmerentur. Et sanè solenne satis erat ipsis Ebrais pecuniam ^c offerre pro singulis, quibus tenebantur sacrificiorum Oblationumque generibus, quæ in arculis (harum numerus erat tredecim) reposita à Sacerdotibus in sacrificium ipsum, seu id, quod

quod præstituta specie præstandum erat, ritè erogabatur. Sed Nicolaus Lyranus, etiam ex Judæis, de alienigena, qui, ut ipse ait, *non erat Iudæus natione, nec conversus ad Iudaismum; à talibus, inquit*^d, *non debebat accipi aliquid offerendum in altari. Poterat tamen accipi pecunia vel alia dona, ex quorum pretio emerentur illa, que essent offerenda. Et hoc modo dicitur, quod Seleucus Asia Rex ex sumptibus suis præstabat ea, que pertinebant ad sacrificia.* Alii huius sententiæ sunt sequaces, in eam interim ducti interpretatione legis sacræ diversa nimis ab ea, quam amplectantur Magistri. Lex est subiuncta eis, quæ de victimis tantum immaculatis offerendis lata sunt, huiusmodi ^e וּמִיד בּוֹן נִכְר לֹא תִקְרִיבוּ אֵת לֶחֶם אֱלֹהִים מִכֹּל אֱלֹהִים ^f *Levitic. 22.* *Nec de manus illi alienigenæ seu Gentilis (seu à Gentili) offeretis Panem Deo vestro ex omnibus istis (vulgata ibi habet & quicquid aliud dare voluerit) quia corruptio eorum est in eis. Macula est in eis. Non accepta erunt vobis; seu, ut vulgata, non suscipietis ea.* Pro eo quod est heic Panem, substituunt Chaldæi ית־קורבן Oblationem, uti & Judæi Mauritanenses aliique in versionibus Orientalibus. Et Hellenistæ ibi, & ^g *οὐκ ἔσθωτε δῶρα non offeretis mivera.* Et de Carnibus aliisque in sacrificium ipsum oblati accipiunt locum illum scriptores item Christiani ^f. Ad Oblationes autem seu Victimam ibi memoratas omnes ^h *Abulenfis in Levitic. 22. quest. 22. Casertanus, Cornelius à Lapide, in Loricis, &c.* gem attinere volunt Magistri. Sed ita scilicet, ut sensus sit, itque à maioribus acceptus, Oblationes spontaneas seu vota Gentilium iuxta jam superius dicta; quæ etiam paulò antè ^g ibi lectis Oblationibus & Votis tam Gentilium quàm Israelitarum nituntur) admittenda quidem esse, nec oblationum seu sacrificiorum genera alia. Sic ^h *Com. 12.* imen ut nec omnimoda ab ipsis iumenta, aut pecora suis alibi sacrificiis satis idonea, in sacrificium eorum spontaneum Sacerdotibus Ierosolymitanis acciperentur, quod ut fieret fortè morum suorum vices sequacesque Gentiles instarent. Sed planè respuenda esse, et per manum Gentilis, seu ex more Gentilium ab eo, citra rationem macularum & defectuum ibi præscriptam, offerrentur. Quia ^h *Com. 12.* cet Corruptio ac Defectus seu Vitium tam in eis, pro vetito ex lege, quàm in sacrificiis Israelitarum erat habendum. Expressim ^h *Com. 12.* ibi ad

נמי שהביא קרבן ביד סלמון יארכיוס *De O. M. offerret, non offerendum erat animal vitiosum.* At verò, inquit, חמסה תקבלו, שהם לכך נאמר למעלה איש איש לרבות את הנכרים שנודרים נדרים לוישראל *victimam seu oblationem vitio carentem accipietis ab eis. Cum etiam supra dicatur, quisquis seu omnis homo; ut ita etiam continerentur Gentiles, Quorum Vota & Oblationes spontaneæ habebantur velut Israelitarum.* Sic Maimonides de victimis vitiosis, quas Sacerdos offerre ex lege sacra non debuit, verba faciens לא

קרבנות ישראל בלבד אלא אף קרבנות הגוים אם הקריבו, והם בעלי מומין לוקה שנאמר ומיד בן נכר לא תקריבו את להם וגו' *Nec solum id de sacrificiis Israelitarum est intelligendum, verum etiam de eis, quæ à Gentilibus offerebantur. Nimirum si, cum vitiosa essent, ea offerret Sacerdos, is flagris puniebatur. Nam & lex ait, nec*

de manu filii alienigenæ offeretis Panem &c. Tantumdem alii, dum legem hanc sacram ita breviter in Præceptorum recensione exhibent; *ut non offeratur animal seu victima vitiosa, ne quidem etiam si à Gentili in sacrificium adducatur.* Sed legem illam capit Lyranus aliique^k Christia-

ni non pauci de eo quod est, Victimam seu Oblationem aliquam ipsam neutiquam à Gentili offerendam, sed duntaxat Pretium, quo à Sacerdotibus coëmeretur victima seu Oblatio. Quin & Salomonem Jarchium expressim pluribus impugnat Lyranus. Et Abulensis ibi; *Pecunia, cum accipiebatur, non offerebatur Domino, quoniam non erat aliquid cremabile; sed de pecuniâ emebatur aliquid, quod esset ad usus Sanctuarii. Hic autem solum dicitur; non accipiendum esse aliquid de manu Gentilium, quod offeratur Domino, id est, quod cremetur coram Domino, vel ponatur super altare. Vnde si aliquis Gentilis voluisset offerre panes, ita ut illi cremarentur super altare, vel cederent in jus Sacerdotum, aut vellet offerre aliquod animal, ut immolaretur, non reciperent hoc Sacerdotes Iudeorum, quia hoc immolandum erat per se; si tamen aliquis Gentilis daret panes aut animalia, non ut per se immolarentur aut offerrentur, sed ut vende-*

rentur

^h Halach. l. i. Mizbach. cap. 1. & G. def. num. 7. in frontella- lach.

^k Moses 26. l. xxi. Pra- cept. Nega- 19. 314. A- barbimel in Tur animal seu victima vitiosa, ne quidem etiam si à Gentili in sacri- Pirus Torat fol. 260. col. 4.

^l Abulensis in Levit. 22. & 23. Cajeta- nus, lo. Lo- rimus, Corne- lius à Lapi- de &c.

rentur & converterentur in pecunias applicandas ad usum Sanctuarii, reciperetur talis Oblatio, quoniam hoc solum prohibitum erat, scilicet id quod ipsi darent poni super Altare vel offerri Deo, ita ut efficeretur sacrum. Si autem Gentiles darent pecuniam vel aliquid aliud convertendum in pecunias, non efficiebantur ista sacra, sed postea ex eis emebantur alia qua sacra essent, scilicet animalia vel panes. Directè autem non efficiebantur sacra qua illi dabant. Quia postquam acciperentur pecunie data ab eis in Sanctuario, transibat in Ius sanctuarii. Et ideo sive emerentur inde animalia ad Sacrificia faciendâ, sive ad aliquid alterum, non dicebatur tale Sacrificium vel talia res data à Gentili, quia jam emebantur ista ad voluntatem Sacerdotum Ministrantium in Sanctuario. Et hoc sufficiebat ad hoc, quod non acciperetur Sacrificium de manu Gentilium. Sic Tostatus ille quod & alibi pluribus sibi firmare videtur. Joannes Lorinus, alii, tantundem. Sed refragatur Magistrorum schola. Nec vim omnino in eos habet argumentum illud, quod Lyranus affert, & velut firmum admittit Abulensis, de Paschalibus ritibus cum Gentili non communicandis. Quasi verò inde sequeretur multò minùs ei permissum Templo, ut dictum est, Oblationes spontaneas offerre. Nam Peregrinus in Numeris, ad Paschatis celebrationem admittendus planè Profelytus Justitiæ est. Et non solum, ex lege Sacra alia, Paschalibus ritibus, verùm etiam omnibus aliis, qui Ebrais proprii, arcebantur Gentiles necdum in Judaismum recepti, juxta Magistrorum placita jam antè ostensa. Non utique spontaneis Oblationibus aut Holocaustis Numen Hierosolymis colere vetiti. Quippe quæ in Cultum afferebantur simplicem, rituum Ebraicorum legumque Leviticarum ratione alia non habitâ quàm ut, juxta Jus illud à Numine datum utrisque Imperativum, vitio carerent. Quin nec desunt in Christianis, qui Oblationem quidem pecuniæ seu aliùs cujusvis rei sacros qualescunque usus accipi à manu Gentilis ea lege prohiberi elint. Aliis interea (præter superiori in capite citatos) id ipsum quod docent Magistri, de ipsis Oblationibus vitio carentibus etiam à manu Gentilis accipiendis, asserentibus. Christianorum autem alii, etiam in rebus Ebraicis versatissimi, interius quàm Talmudici admittunt

¹ Ad 1. Para. lip. cap. 16. q. 29.

^m Ad Levit. 22. quæst. 23.

^a Cap. 9. 14. ^o Exod. 12. 43.

^r Videfr. Abulensem ad D. Matthæi. ca. 26. quæst. 40. 41. &c.

^q Hugo Cav. dicitur ad Levitic. 22. Io. Brentano ibidem ubi & vide P. Fagium, Seb. Manserum, Isidorum Clarium &c.

¹ In Libano
pag. 13.

tunt in Templo Hierosolymitano Gentiles. Arias Montanus etiam de Salomonico; *Posterioribus temporibus extra Israelis ac Faminarum atrium aliud constructum fuit, cui dicitur hoc est profano est nomen factum, in quod Exteri, id est, Gentes, quæ Israelis nomen non profiterentur, convenire adorandum possent: & Israelitæ etiam qui Cereemoniali ritu puri non essent. Ad hoc atrium illa pertinebant exedra, quarum situm paulo antè descripsimus, partim in sacro partim in profano constituta. Habuit etiam suas porticus atrium hoc, quibus vel imber vel aestus nimius vitari posset. Hujus atrii porta quæ Orientem respiciebat, infima dicebatur.* Citantur ab eo in margine

² Misna de
Decima se-
cunda cap. 3.
parag. 7
Camb. in E-
zek. 42. 18.
Misn. tit.

דוכה
cap. 5. par. 7.
³ Constantin.
E³ Empeur
ad Cod. Mid-
doth pag. 186

etiam Talmudici aliquot velut hujus rei testes. Admissos quidem Gentiles in loca Intermurali exteriora (ut ostensum est) consentiant Talmudici. Sed exedræ illæ, quæ partim in sacro, partim in profano ponebantur, fuere, quæ partim atria Gentilibus planè inaccessa, & partim Intermurale (quod respectu atriorum quæ sanctiora erant, *מח* seu profanum etiam est dictum ⁴) occupabant. Unde, si verum dixerit Arias, intra Intermurale admissi Gentiles; quod Talmudicis planè refragatur. Nec loci ab eo citati ejusmodi quid omninò præstant. At singulare est, quod apud Bedam aliosque aliquot habetur, ex Cassiodoro; *admissos in extremum atrium Gentiles & Iudeos, qui nuper venerant ex Gentibus usque ad sextum purificationis diem.* Hoc scilicet inter alia ex vetusta Templi apud Cassiodorum

⁵ Bedæ Tom.
2. lib. de Tem-
plo Salomon.
c. 9. 16.

figura assertur^x. Et statim subjungit Beda; *Hæc ut in pictura Cassiodori reperimus distincta, breviter annotare curavimus; ita eum ab antiquis Judæis didicisse: neque virum tam eruditum voluisse in exemplum legendi proponere, quod non ipse prius verum esse cognovisset.* Tantundem, ex eo, Rabanus Maurus^y. De Gentilium admissione res quidem palàm est ex suprâ memoratis. At Judæos, qui nuper venerant ex Gentibus (sive Profelytos Justitiæ seu qui è Gentilium ritibus in Judaismum transierant, sive Judæos originarios è Gentilium regionibus, quibus degerant, Hierosolymam se adorandi causâ conferentes intelligas,) eo nomine interiùs non admissos ante diem sextum, nondum comperio apud Talmudicos. Sed verò, ut hanc rem tandem finiamus, procul à vero abesse, nemo ex

^y Ad 3. Re-
gum cap. 6.

hiic

hæc non videt, id quod à nonnullis asseritur, *nunquam passos fuisse*
Iudeos misceri sibi in solenni Dei cultu Gentiles, quia putassent hoc
modo se & Templum & sacrificia pollui. Quod scilicet etiam de ad-
 oratione tantum dictum. Nam ita Joannes Calvinus², ubi ob hanc² *Ad. D. 10-*
 orissimum causam non vult Gentiles seu incircumcisos fuisse *Ann. cap. 12.*
 seu Græcos illos, qui Hierosolymam apud D. Joannem ascende-
 ant, ut adorarent, sed Judæos Græcienses. Et merito sanè eo no-
 mine à Joanne Maldonato² refutatur. *Ibidem*

C A P. VIII.

antè allatis concluditur, Ebraorum sententiam manifestam esse, tum Prose-
lytos Domicilii, tum Noachidas reliquos seu Genus humanum univèrsim ad
 Cultum Divinum, qui in Precibus, Gratiarum actionibus, Benedictionibus,
 Holocaustis Spontaneis ac Spontaneis Oblationibus (*quibus scilicet*
et peculiare Ebraorum ritus non commisti) & Votis simplicibus habetur,
 esse obligatos. Christianorum aliquot hæc de re Placita. De Holocaustis
 illis singularia quadam. Ad fusiorem de Septimo die explicationem
 transitur.

Stenso hætenùs tum qualisnam Cultus divinus Prose-
 lyto domicilii seu Gentili Hierosolymis alibive in di-
 ctione Israelitica permissus fuerit, tum qualis interdi-
 ctus, tempestivè redimus ad id, quod suprà proposui-
 de eo quod est, Ebræos non solum voluisse Gentiles seu No-
 chidas, id est, Genus humanum, Interdictis illis Naturalibus de Cul-
 traneo & Blasphemia Negativis, quæ Negativis, inter cetera Ju-
 noachidarum capita, teneri, seu sceleribus illis binis, quæ Numen
 im & per se Interdicta respiciunt, abstinere; verùm etiam existi-
 re eos ad Cultum & Honorem Numini exhibendum obligatos
 idque velut ex appendice Interdictorum illorum Affirmativa,
 superius capite primo dicta. Quod ex Cultus, apud ipsos Pro-
 Domicilii aliivè Gentilibus eorum instar, Permissione & In-
 ctione jam fusiùs explicata non est elicere difficile. Etenim dum,
 nsum est, negant Gentilem, necdum Profelytos Justitiæ fa-
 ritibus Ebraicis, quæ Ebraicis, ex Jure ipsis aliisque Gentibus

partim Imperativo partim Interveniente potuisse misceri, nec impune Legem Mosaicam ejusve partem aliquam apud ipsos (quibus Lex ea peculiaris) ab eo servandam fuisse, nec aliud omnino ultra ibi in Cultum praestari ab eo debuisse praeter id quod Jure suo, id est, Septem capitibus Juris Noachidarum, praestandum erat; sed demum Preces, Laudes, Adorationes, id genus alia, praeter spontanea Sacrificia, Oblationes spontaneas, & Vota, id est, Cultum simplicem ritibus Ebraicis nullatenus involutum, juxta superius dicta, ei etiam Hierosolymis ipsoque in Monte Templi (pro Templo interdum, ut diximus, sumto) permissum; liquidò sequitur Cultum ejusmodi, ex Jure ipso Noachidarum seu ejusdem sensu Obligativo ac Affirmativo, veluti Interdictis illis binis annexo, Gentilibus apud ipsos seu in eorum ditione agentibus praestandum; eos admisisse. Nec scrupulum intempestivius heic quis injiciat, Spontaneum Obligationi adversari videri. Ideo enim Spontanea dicuntur heic Sacrificia illa & Oblationes, quia Genus, Tempus, Aestimatio (juxta superius dicta) offerentis arbitrarij sic relicta sunt, ut praestitutis, in legibus Ebraeorum, Sacrificiis, quae reliqua sunt, Solennibus essent planè libera; sed pro rata tamen ex Obligatione praestanda, ut Supplicationes, & Gratiarum actiones. Et cum Cultus divinus sit tum Interior, quae consistit in conjunctione ad Deum summaque ejus reverentia per intellectum & affectum, tum Exterior, quae in Precibus & Laudibus effundendis, Adorationibus, Sacrificiis, Oblationibus cernitur, neque hic sine illo ritè exhiberi possit; consequitur similiter, ad Cultum utrunque obligatos etiam Profelytos Domicilii, & qui eorum instar fuere (adulti scilicet nec rationis expertes; & pro rerum suarum sive copia sive inopia) censuisse Ebraeos. Ita tamen ut ob non praestitum alterutrum nulla apud eos sequeretur poena Civilis, sed cultus neglecti poena מיד שמים *calitus* esset expectanda; quemadmodum loquuntur etiam non raro de peccatis aliquot ex lege ipsis Civili, coactis tantum, non in foro Civili puniendis agentes. Atque ex hoc de Profelytis Domicilii seu Gentilibus eorum instar sic demonstrato, pariter sequitur, ad Simplicem Reverentiam ejusmodi actu tum interiori tum exteriori praestandam, Cultumque quantus in Precibus,

Gratia

Gratiarum actionibus, Benedictionibus, Sacrificiis ac Oblationibus
Votisque simplicibus consistebat, exhibendum, similiter obligatum
esse Universum genus humanum Ebraeos autumasse. Nam nil
permisum, in ultroneo cultu, Profelyto Domicilii Hierosolymis seu
in ditione Israelitica, præter id quod ex Juris Noachidarum, quod hu-
mani generis faciunt commune, Obligatione pendebat. Atqui Cul-
tus, qualem diximus, simplex atque ultroneus ille Profelyto domici-
lii permisus est Hierosolymis, & pro natura rei, alibi in ditione Israe-
litica. Unde manifestum fit, ad communia hominum officia etiam
ex Obligatione, Cultum illum, juxta disciplinam quam tractamus,
perpetuasse. Neque igitur Expiatoria signantius sic dicta, juxta eos,
Sacrificia, Propitiatoria, aut Pacifica, ne Oblationes aliæve Præstatio-
nes lege scriptâ, quâ scriptâ, imperatæ, in cultu externo Profelyti Do-
nicilii Hierosolymis locum habuere ullum; adeoque nec in cultu
lo externo ad quem Genus Humanum ab ipsis rerum initiis Obli-
ari volunt. Sed in eo tantum locum habuere Preces, Benedictio-
es, Gratiarum actiones, Holocausta simplicia eaque ultronea (ut su-
a ostensum est) & ultroneæ Oblationes ac Vota. Holocausta au-
tem, tametsi ex interdicto illo de eis divino (quo tam Profelyti Do-
nicilii, quam Israelitæ, ut dictum est, licet diversimodè, contineban-
tur) Hierosolymistum vitis in Levitico memoratis carere debebant,
non ex gregibus ac armentis tantum aliquot ibi enumeratis seligi; ni-
minus extra ditionem Israeliticam, seu ubi non obligabat Lex
Mosaica, sed jus tantum Noachidarum, ex aliis^b animalium generi-
bus mundorum saltem, nec ita vitio carentibus, indiscriminatim
modo hostiis humanis, de quibus libro quarto, abstinerent) sumi
possent. *Quale de aliis etiam Gentilium Oblationibus Votisque Nu-
meris vero dicendum. Vices autem tam Ilastici atque Expiatorii
et Eucharistici Sacrificii, Simplicia ac spontanea Holocausta illa
Profelytis Domicilii adeoque ceteris Noachidis supplere, Ebraeos
non dubitasse, puto, palam est. Nam ut Abelis & Noachi Eucharis-
tica Ilastica fuisse liquet ex disertis sacri sermonis^c verbis, ita non
Eliphazi^d Baldadi & Tzophari Holocausta, quæ ad Interval-
lud etiam ante legem scriptam, attinent, sunt Expiatoria; ve-*

^b Videfis Sa-
lomon. I. arch.
ad Levit. 22.

^c Genes. 4-4.
^d Job. 42. 8,
et 9.

rùm et-

rùm etiam de ipso Holocausto spontaneo (ad quod solum Sacrifici-
cruenti genus, utpote simplicissimum; admittebantur Microsoly-

^e *Levitic. 1. 4.* *& Vide 10-
soph. lib. 3. ca.
10. & Philo-
nem lib. de
sultimis.* mis Gentiles) dicitur *עליו לנפר ונרצה לו* & *acceptabile erit pro eis,*
ut scilicet expiatio fiat illi, seu ut vulgata, acceptabilis erit atque in
expiationem ejus proficiens, nimirum spontè offerentis. Quale pa-
riter de Gentilium Oblationum aliarum spontanearum votorum-

^f *Vide Mai-
monidem ha-
lach. Thefu-
ba.* que effectu Ebræos existimasse, æquum est ut autumemus; modo sal-
tem accederet Confessio & Pœnitentia^f, sine quibus Expiationem
ritè sic fieri sibi ipsis quidem non admittebant. Hisce, ut sęquax

connumerandi etiam sunt, Spes præmii ac Timor pœnæ divinæ, qui
cultûs interioris pars. Sed de ea plura, ubi Caput de Judiciis infra

tractamus. Neque Ebræorum sententiæ de Cultu per Sacrificia &
Oblationes Numini ante Legem scriptam, id est, ex Jure Noachida-

^g *Part. 3. qu.
60. art. 5. ad
tertium.* rum seu humani generis Communi, sic exhibendo, dissona sunt, quæ
apud Patres Christianos subinde occurrunt de Intervallo illo. S. Tho-

^h *Cap. 2.* mas; *sicut* *in statute legis Natura, homines nulla lege exterius dati*
(litteris mandatâ) sed solo interiori instinctu (ex Numine indito) mi-

ⁱ *Quid. Bri-
anson in Sct.
4. Dist. 1. qu.
1. Correlar. 3.
5. Gregor. Mo-
ral. lib. 4. cap.
2. Dist. de
Consecrat. 4.
c. sp. 5.* *terminabatur eis, quibus rebus sensibilibus ad Dei Cultum uterentur.*

^k *Ad Sent. 4.
dist. 1. & S.
Thom. 2. sec.
q. 85. part. 3.
quest. 60. &
Vide Hugon.
de Sacramen-
tis lib. 1. part.
part. 11. cap. 3.
Adde Abu-
lenf. ad Gen.
6. & ad 1 Pa-
ralip. cap. 16.
quest. 26. &
27.* Recole heic etiam quæ suprâ^h ex Paulo Burgenfi afferimus. Et certè
qui Sacramenta illius Intervalli tria illa faciunt^l, Sacrificium, Obla-

^l *Ad Sent. 4.
dist. 1. & S.
Thom. 2. sec.
q. 85. part. 3.
quest. 60. &
Vide Hugon.
de Sacramen-
tis lib. 1. part.
part. 11. cap. 3.
Adde Abu-
lenf. ad Gen.
6. & ad 1 Pa-
ralip. cap. 16.
quest. 26. &
27.* tionem, & Fidem, Ebræis heic proximè accedunt. Sed de Externo
Cultu; Signis sacris, ac Sacramentis illius Intervalli, quamplura huc

^m *Ad Sent. 4.
dist. 1. & S.
Thom. 2. sec.
q. 85. part. 3.
quest. 60. &
Vide Hugon.
de Sacramen-
tis lib. 1. part.
part. 11. cap. 3.
Adde Abu-
lenf. ad Gen.
6. & ad 1 Pa-
ralip. cap. 16.
quest. 26. &
27.* spectantia controvvertuntur apud Scholasticos^k, quos, si placet, vide.

ⁿ *Ad Sent. 4.
dist. 1. & S.
Thom. 2. sec.
q. 85. part. 3.
quest. 60. &
Vide Hugon.
de Sacramen-
tis lib. 1. part.
part. 11. cap. 3.
Adde Abu-
lenf. ad Gen.
6. & ad 1 Pa-
ralip. cap. 16.
quest. 26. &
27.* Præ aliis autem S. Thomam, Alexandrum Halensem, Scotum &
Guidonem Briansonem. Certè & Ebræorum sententiam fuisse,

^o *Ad Sent. 4.
dist. 1. & S.
Thom. 2. sec.
q. 85. part. 3.
quest. 60. &
Vide Hugon.
de Sacramen-
tis lib. 1. part.
part. 11. cap. 3.
Adde Abu-
lenf. ad Gen.
6. & ad 1 Pa-
ralip. cap. 16.
quest. 26. &
27.* Noachidas seu genus totum humanum ad Cultum divinum præ-
standum, non solum Idololatriâ & blasphemiâ abstinendum, obli-

^p *Ad Sent. 4.
dist. 1. & S.
Thom. 2. sec.
q. 85. part. 3.
quest. 60. &
Vide Hugon.
de Sacramen-
tis lib. 1. part.
part. 11. cap. 3.
Adde Abu-
lenf. ad Gen.
6. & ad 1 Pa-
ralip. cap. 16.
quest. 26. &
27.* gatos esse, idque ex sensu Interdictorum binorum quæ libro secundo
explicavimus, non dubitarunt viri aliquot in Christianis scriptoribus

^q *Ad Sent. 4.
dist. 1. & S.
Thom. 2. sec.
q. 85. part. 3.
quest. 60. &
Vide Hugon.
de Sacramen-
tis lib. 1. part.
part. 11. cap. 3.
Adde Abu-
lenf. ad Gen.
6. & ad 1 Pa-
ralip. cap. 16.
quest. 26. &
27.* summi, dum interdicta illa è Magistrorum commentariis obiter enu-
merant. Monuimus suprâ^l, esse qui *ברכת השם* quod *execrati-*
nem seu Maledictionem nominis meritò vertimus, *Benedictionem in-*
terpretantur. Horum quidem aliqui id explicant per ut hunc solum

creavit

creatore[m] veneraretur. Sic Guilielmus^m Schickardus Alii pro In-
terdicto substituunt *Benedicere Deum*. Sic præter supra citatos, Pau-
lus Fagius, Sebastianus Munsterus, Isidorus Clarius, alii ad Leviticica-
put vigesimum secundum. Atque id planè Cultum denotat. Petrus
item Cunæusⁿ pro eodem, in Juris Noachidarum Caput ex E-
braeis recensione habet *celebrandam divini nominis majestatem esse*.
Summaigitur est, in Oblationibus spontaneis, Holocruftis tridem
spontaneis & Votis (pro vario personarum ac rerum discrimine)
præter Præces, Gratiarum actiones, Benedictiones, constituisse Cul-
tum illum divinum, ad quem Genus humanum obligatum esse vo-
lente Ebraei, idque ex jure, quod tractamus, Naturali. In Oblationi-
bus scilicet ac Votis (qualia in Oblationibus desinunt) rerum sacros
us usus, veluti in Tempia ac Aras extruendas, Sacerdotiorum sum-
mus, ministeria, instrumenta & si quæ sunt id genus alia. In Holo-
cruftis autem cruentis, seu animalium Sacrificiis, igne omninò con-
sumendis, parte nullâ polluctâ seu comestâ. Quod ex eo videtur
invenisse, quod primæ ætatis hominibus, id est, qui Noachum præ-
senserunt, carniæ esus permissus non sit (sic enim Ebraei^o statuunt;
de re plura, ubi inferiùs agimus de membro animalis viventis
Noachidis interdicto) atque tunc temporis Sacrificia illa ignita, ex
usu seu inspiratione^p Numinis cum ceteris ad Cultum necessariis,
inveniem habuerint. Neque enim ex immolati animalis parte ali-
(quemadmodum in Sacrificiis aliis Ebraeorum, & in non pau-
Gentilium ævi succedentis) epulum sacrum, velut Sacrificii ap-
peticem, celebrari tunc licitè potuisse nemo non videt. Et cum
animæ esus verbis disertis generi humano post compluria secula à
divine indultus est, de Sacrificiorum cruentorum ritu nihil interea
mutatum. Sed totum animal pro victima oblatum, excoriatum
in ex more & dissectum, ut ante, concremandum erat. Usibus
planè humanis, sic planè eximendum; idque tum in recognitio-
supremi Numinis imperii, tum in gratiarum actionem, favoris
satisfactionem, peccatorum expiationem, velut per symbolum,
Retributionis Universi Domino factæ faciem saltem sibi in-
ferat. Adjiciunt etiam aliqui in ipso primo quod disertè legitur

^m De Jure Re-
gioc. 5. The-
orem. 17. pag.
129.

ⁿ De Repub.
Hebraeorum li.
2. cap. 19.

^o Beresith
Rabba pa-
ra. 34. fol.
38. col. 2. lo-
seph. Albo li.
Ikarim part.
3. cap. 14. §
15.

^p Alex. Ha-
lenf. part. 4.
m. 6. Scor.
in Jems. 4.
dist. 1. quæst.
7.

^r Genes. 9. 4.
Ioseph. Orig.
1. cap. 4.

^s Gemar. Ba-
bylon. ad 115.
Zebachim
cap. 14. fol.
115^b.

R t Holo-

Holocausto cruento, adeoque in ceteris, quæ secuta sunt, rationem singularem habitam humani in cætera animantia, quæ dignitate & similitudine homini proxima, domini agniti. Scilicet Abelem sic didicisse adeoque credidisse, utcumque carnibus vesci homini non liceret, animalia nihilominus omnia ita homini ex Numinis indultu subjacuisse, ut non solum alios in usus cogenda, sed etiam in Holocausta immolanda essent. Inde, ut tam insignem indultum Numinis quam imperium ejus ac bonitatem agnosceret, ac propitium redderet, primogenita ovium eaque optima in Holocaustum, cum immolasse, Numinique sic placuisse. Cainum verò tantum abfuisse ab hoc tam eximio Numinis hominibus indulto agnoscendo, ut nondum admitteret animantium ceterorum alicujus immolationem seu cædem licitam magis fuisse atque homicidium. Pariter item hominibus ac animantibus ceteris fuisse exitum. Atque inde eum res viliores, seu fruges terræ obtulisse; & hoc demùm nomine Numini displicuisse. Quæ pluribus exequitur R. Joseph¹ Albo quem vide. Et de hisce satis superque. Jam verò Obligatione Noachidarum ad Cultum, juxta Ebræos, sic ostensâ, restat ut fusiùs dispiciamus, quemadmodum superiùs² promissimus, de sacra Sabbati seu Septimidiæ observatione. Obiter ibi ex Ebræis docuimus Festa eorum omnimoda Profelyto Domicilii interdicta, uti & omnimoda alia quæ fortè Profelytus ejusmodi sibi in traditionem Israeliticam observanda institueret, aut alibi instituta ibi servaret. Id est, Tempus nullum solenne seu Festum nullû ex Jure Noachidarum seu humani generis communi Sacris, quæ diximus, juxta eorum sententiam, etiam necessariò generi humano obeundis, esse præstitutum. Id enim manifestò ex jam antè offensis sequitur. Nam quod Profelytum Domicilii observare non permittebant, ad id nec ipsùm nec Gentilem alium seu Noachidem obligari eos voluisse, inde palàm est. Pro vario igitur tam Locorum ac Temporum, quam personarum ac rerum discrimine ac opportunitate, Cultum illum à Noachidis ex traditionem Israeliticam exhibendum censuere; quemadmodum, dum parentes dicimus colendos, seu ablata restituenda, alia ejusmodi, obligationem quidem palàm innuimus, Loca tamen & Tempora ob-

serva-

¹ Part. 3. cap. 15.

² Cap. 5.

servationis ex re nata ac rerum & personarum discrimine atque oportunitate perquam variatim elicienda nec signato aliquo die determinata intelligimus. Quæ nihilominus ex jure aliquo positivo determinari posse nemo dubitat. Nec dubitarunt Ebraei, quin Gentiles sui plane juris extra ditionem Israeliticam, & Tempora & Loca Cultui suo sacro possent pro arbitratu suo præstituerè, & sive Festa cultui veri Numinis ab ipsis adinventà celebrare, sive Ebraica etiam, quotquot vellent, imitari. Quod Profelytis domicilii, utpote ex Arbitratu, non ex Obligatione pendens, plane negatum. Et cum ita se rem habere ex jam ante allatis constet, supervacaneum forsanimis videatur plura de Septimi diei seu Sabbati Festi observatione, qua Noachidas seu genus reliquum humanum spectat, heic adjicere. Ceterum, quoniam non solum olim in schola, verum etiam & hoc seculo, per illustres habetur ea de re Quæstio, eaque à scriptoribus sane gravissimis aliquot, tum integris ea de re libellis, tum commentariis ad caput Genesis secundum, & Decalogum, aliisque lucubrationibus editis agitata, in qua subinde trahuntur in partes etiam Ebraeorum nonnullorum sententiæ perinde ac si ex Jure Naturæ universalem, necessariam, ac perpetuam Sabbati aut septimi diei, ut festi, observationem ipsi docerent, adeoque ad eandem Genus Humanum universum obligatum esse statuerent; idè operæ pretium duximus, rem alius repetendo, tum quid de Sabbati seu Septimi diei, ut Festi necessariorum celebrandi, Institutione atque etiam Observatione (qua Noachidas spectet) ulterius docuerint Talmudici, tum quid de locis aliquot in hanc rem è celeberrimo illo Judæorum pari, Flavio Josepho & Philone, afferri solitis statuendum sit, proximè explicare. Et primò de Sabbati seu recurrentis Septimi in dierum periodis diei, ut Festi, celebrationis, juxta Talmudicos, Institutione.

*Alex. Hal-
lens. part. 3.
quæst. 32. S.
Thomas 2. Se-
cunda quæst.
122. Scornio
1mo ad sent. 3.
dist. 37. quæst.
unic. Cc.*

C A P. IX

Quid de Originis seu Primariæ Sabbati seu Septimi in diem periodu diei, ut Festi, Institutionis Tempore & Loco senserint Talmudici. Obiter de Itinere Sabbatico; & quanta fuerit ejus mensura, atque unde auspicanda. De Chronico Seder Olam Rabba dicto, ejusque Autore & Veritate.

N Sabbati, ita per excellentiam dicti, id est, Septimi in periodis dierum à rerum conditu putatis diei, ut Festi, celebrationis Solennis nec sine piaculo intermittende (quæ in opere ac laboribus, Cultûs Causâ, abstinendo, lege legenda, audienda, ac Sacrificiis singularibus, maximè celebratur) Institutione, juxta Ebræos, dispiciendâ, consideremus oportet, ex eorum disciplina, potissimum Tempus Institutionis, Locum, Causam, & quamnam Relationem habere velint Institutionem illam ad genus humanum seu ejusce partem aliquam. Tempus Institutionis non in rerum primordiis, sed intra mensera ab exitu ex Ægypto, adeoque ante Decalogi promulgationem à Talmudicis collocatur.

¹ Numer. 33.

3.

² Exod. 15. 25.

³ lib. 1. cap. 10.

⁴ pag. 123.

⁵ Ibid.

⁶ Gemar. Ba-

bylon. ad Tir.

Sanhedrin

aa. 7. fol. 56^b.

Scilicet in statione Israelitarum in Mara, quæ quinta¹ est ab exitu. De statione illa legitur in Exodo², *ibi posuit ei Deus וּמִשְׁפַּט חוֹק id est, Statutum & Iudicium.* Partem scilicet capitum legis Mosaicæ, quæ postea secuta est, heic intelligunt, ut & antè³ memoratur. Atque in ea parte Sabbati institutionem fuisse pronantiant. Et tamen si de omnibus capitibus tunc traditis nequiquam consentiant universi articuli Sabbatum in eis contineri Traditio est eis avita atque vetustissima. Statuti nomine, Sabbatum; Judicii, hujus Formulas ibi innuunt plerunque volunt, præter Honorem Parentum. Ea de re quod supra⁴ citatum est ex *Seder Olam Rabba* & Glossa Salomonis Jarchii, heic

recole. Consona est Gemara etiam Babylonia ubi legitur⁵ *עשר מצות נצטוו ישראל במרה שבע שקיבלו עליהן בני נח והוסיפו עליהן דין ושבת זכיבד אב זאם דינן דכתיב שם שם לו חוק ומשפט שבת זכיבד אב זאם דכתיב כאשר צוך " אלהך כאשר צוך יהודה כאשר צוך במרה* *Decem Præcepta accepere Israelita in Mara; Septem quæ Naphthidarum fuerunt seu Humani generis Universi. Iam vero adjecta sunt*

⁶ Exod. 15. 25.

⁷ Deut. 5. 12.

⁸ & 16.

Judicia, Sabbatum & Parentum Honos. Iudicia, juxta illud⁶, illi posuit ei statutum & Iudicium. Sabbatum & Parentum Honorem; juxta illud, quæ admodum⁷ præcepit tibi Dominus Deus tuus, quod ex Sententia Rabbi Iehuda intelligendum est de eo, quod antè præceptum est in Mara. Scilicet observât in Lege repetita seu Decalogo à Mose in Deuteronomio iterato bina illa Præcepta de Sabbato & Parentum

Hono-

Honore, verba illa, quemadmodum praecepit tibi Dominus Deus tuus, velut sibi peculiaria habere; ceteris sine hisce omninò ibi prolatis.

Et sunt quidem in Magistris, qui de lege in Sinai antea datà verba illa intelligunt. Sed utroque in Loco adjecta ea esse volunt viri apud Ebraos insignes, Rabbi Jehudæ heic sequaces, ad indicandum id quod in Mara, atque ante Decalogi ipsius promulgationem, praeceptum est. Unde ad jam allatum è Deuteronomio locum Salomon Jac-

Aben. Ezra ad Deuter. 5. & Isaac. Arabinell in Pirush Torah fol. 339. col. 3.

chius, אשר צוך קודם מתן תורה במרה, quemadmodum praecepit (scilicet antea praeceperat) intelligendum est de eo, quod ante legem datum praeceptum est in Mara. Quin & in Gemara Babylonia, ubi de Itineribus Sabbaticis disputatur, quaestio fit, utrum etiam illa in Mara praefinitur. Atque altercantibus ea de re Magistris, admittitur interea, ut receptissimum, ipsum Sabbati seu Septimi in enumerationis ordine à mundi conditu inchoato diei observationis Praeceptam originem esse in Mara sortitum.

Gemara Babylonia ad 111. de Sabbato cap. 9. fol. 87.

Verba sunt, וקמפלגי בשבת דמרה, רכתיב כאשר צוך ה' אלהיך ואמ' רב יהודה אמר רב כאשר צוך במרה, אמר סבר אשבת איפקוד אתחומים לא איפקוד ומר סבר אתחומים נמי איפקוד. *Altercatio fuit (inter Rab Acha Bar Jacob & Rabba) de Sabbato, quà ad Mara refertur. Scilicet scriptum est quemadmodum praecepit tibi Dominus Deus tuus; quod interpretatur Rab Jehuda, quemadmodum praecepit in Mara. Alter verò eorum existimavit, non ibi Itinerum quantitatem praefinitam esse, sed tantum Sabbatum; alter etiam & itineris quantitatem.* Scilicet Itinerum seu Intervallarum Sabbaticorum apud Talmudicos, juxta receptam antiquitatis Sententiam, de qua obiter heic monere liceat, duplex habetur genus. Alterum Majus, quod Legi scriptae coevum, id est, Moisaicum fecere, alterum Minus, quod ex Scribarum scitis, id est, moribus superinductis, manavit. Prius aivnt fuisse xii Milliarium. Posteriorius Cubitorum bis Mille; quod æquale est Milliario Italico aut praeterpropter. De minori illo itinere Scriptores Christiani ad Apostolorum acta, ubi pro Sabbathis odos Iter Sabbati (quae distantia ibi inter Montem Olivaram & Urbem Sacram) substituitur à Συρο πη

Cap. 1. 12. Apud Lucam de Diebus

quasi septem stadia; ab Aethiope autem Cursus unius diei, quod est iter antiquum Sabbati. Sed pro bis Mille Cubitis, velut

ex Ebrais, habet S. Hieronymus totidem Pedes tantum. *Præterea,*
 * Epist. 151 inquit ille^k de Judæis, *quia iussum est, ut diebus Sabbatorum sedeat*
 ad Alagham *quasi, & unusquisque in domo sua, & non egrediatur, neque ambulet de Lo-*
 quast. 9. *co, in quo habitat; si quando eos juxta literam ceperimus artare, ut*
 Sidesis Barro- *non jaceant, non ambulent, non stent; sed tantum sedeant, si velint*
 pium Ann. *ad præcepta servare; solent respondere & dicere; Rab Akiba & Si-*
 Chrsf. 34- *meon, & Hillel (sic planè legendum, non Hille, ut in editis) Magistri*
 S. Matth. 23. *nostri tradiderunt nobis, ut bis Mille pedes ambulemus in Sabbato. Sic*
 20. C. *ille; ubi tamen Erasmus^m, aut legebat, aut intellexit (ni memorie*
 1 Exod. 16. *lapsus fuerit) bis Mille passus. Sed quod citavimus ex Hieronymo,*
 29. *id ipsum fermè legitur pariter apud Agobardum Episcopumⁿ Lug-*
 Ad AB. *dunensem, cui nec Cubiti, sed Pedes etiam heic mensura sunt. Sed*
 Apof. cap. 1. *hicse vetustior Origenes^o Cubitos seu πηχῆς totidem habet, uti &*
 Opusc. de *ex eo Oecumenius & Theophylactus, tamen si in Libris Theophylacti*
 Iudæis su- *corruptè excusis legatur, velut ex Origine, τριῶν πηχῶν trium Cubi-*
 perditioni- *torum pro διὰ μίλιον bis Mille, ut & rectè animadvertit I. Drusus^p.*
 bus. *Atque ita sanè apud Suidam citatur locus ille sive ex Origine sive*
 Apud Theo- *Theophylacto aut Oecumenio desumptus. Eucherius etiam per*
 phylact. in *mille passus, qui eidem mensuræ satis sunt consoni, iter Sabbati in*
 AB. 1. C. Pa- *Actis, ut rem notissimam explicat. Sic ibi Beda, Lyranus; sic glossa*
 tri Archon. *interlinearis; quæ adjicit, quod, cujus autoritatis sit, ignoratur. Sic*
 lib. 4. cap. 2. *alii. Sed oscitanter nonnulli duùm Milliariùm substituunt heic spa-*
 C. adde Sui- *tium. Atqui audiamus Talmudicos. הוצא חוץ לתחום המדעה שבת לוקה שנ' אל יצא איש ממקומו ביום השביעי מקום זה הוא*
 dam Verb. *תחום העיר ולא נתנה תורה שיעור לתחום זה אבל חכמים העתיקו*
 SABBATI *שבת. זה הוא חוץ לשנים עשר מיל כנגד מחנה ישראל וכך אמר*
 וצונו רבינו לא תצאן חוץ למחנה ומדברי סופרים שלא יצא אדם
 וצונו רבינו לא תצאן חוץ למחנה ומדברי סופרים שלא יצא אדם *חוץ לעיר אלא עד אלפים אמה הוא מדרש העיר*
 1 De Quast. *Qui in Sabbato*
 N. T. *ultra terminum Urbis præstitutum exhibas, vapulabar; juxta id quod*
 1 Exod. 16. 29 *habetur in Legge^q, non egrediatur ullus e loco suo die Septimo. Locus*
hic est Terminus Urbis præstitutus, seu spatium intra terminum illum
protensum. Ejus verò mensura discretè non statuitur à lege; unde
tamen per interpretationem Sapientes illud fecere duodecim Millia-
ria, quod spatium erat ultra quod è Castris Israeliticis non erat egre-
diendum.

dicendum. Nam & sic iussit Moses Magister noster, non esse egre-
 diendum à Castris. Caterum ex Scribarum scitis manavit illud, quod
 non liceret Homini Vrbe exire ultra bis mille Cubitos. Scilicet spa-
 tium illud pro suburbio habetur. Sic Maimonides^c, Moses Mi-
 kotzi^d, autor Sepher Colbo^e, alii, idque iuxta scita in Corpore Tal-
 mudico utroque reperta. Jam dicta autem sic interpretantur, ut
 fas fuisse aiant היתה אפילו כולה את כל העיר כולה ל אדם בשבת להלך
 כנינה בין שהיתה מוקפת חומה בין שלא היתה מוקפת חומה וכן מותר
 לו Homini in Sabbato totam^f Urbem peragrarè, etiamsi fuerit amplissima, etiam ut Nimive^g; idque
 siue muris cincta esset, siue non cincta. Atque ita etiam fas fuisse
 ex Vrbe egredi per bis mille Cubitos in quamlibet plagam. Dein ad-
 ואם יצא חוץ לאפים אמה מכין אותו מכת מרדות עד שנים
 עשר מיל אבל אם יצא והרחיק מן העיר יתר על שנים עשר מיל אפילו
 si bis mille Cubitos excederet, nec samentur^h duodecim lapidem attingeret, flagris puniebatur, eis scilicet, qui
 Scribarum scita non observarent, debitis. Caterum si ultra duodeci-
 mi ab Vrbe lapidis distantiam exires usque ad Cubitum unicam, va-
 pulabat ex Lege sacra. Atque ita vetustior obtinuit sententia, quæ
 & sui habet sequaces in Talmudicis recentioribus Viros celebriores:
 Recentioribus intercà aliquot, & si Talmudicos vetustiores excipias,
 anè aliquot vetustis, non aliud præter minus intervallum omninò
 gnoscentibus, quo nec inter se usque quaqueⁱ consentiunt omnes.
 errè in Chaldaea Ruthæ^j paraphrasilegitur אתפקדנא למטר שביא
 ויומי שבא בדיל דלא להכנא בר מתרין אלפין א
 Præceptum ac-
 mus de observandis Sabbatis & diebus festis, ne longius iter fa-
 mus quàm bis mille Cubitorum. Sicutiam in Sepher Zohar^k. Quod
 accipiunt, quantum video, de tanto solùm itinere unico; sed no-
 die Sabbati quempiam procul magis Vrbe sua aut loco, ubi man-
 itè potuisse discedere. Atque idem Intervallum velut cum ipsa
 natum esse volunt nonnulli^l. Quo & illud Josuæ^m de Arcatra-
 Longitudo erit inter vos & illam quasi mensura duum mil-
 Cubitorum, nec appropinquabitis ad eam, quatenus scilicet scia-
 am, per quam incedatis. Ubi Salomon Jarchius è Midrash

Vide Numm.
 35. 4. & Sep-
 Halach.
 Sabbath c. 27
 Præcept.
 Nep. 66. &
 Vide Shulcan
 Aruch, c. 6.
 Orach chium
 cap. 397.
 Cap. 34. fol.
 37.
 Hierosoly-
 mit. tit. E-
 rubin cap. 3.
 fol. 21. col. 3.
 Babylon. 100-
 dem tit. cap.
 4. fol. 49. 50.
 De casum
 amplius
 videbis Loco-
 bano Capel-
 lum in Me-
 scellan. ad
 rem Num-
 mariam &
 Mensurariã.
 Videbis Ma-
 gid. Misna
 ad Maimo-
 nid. halach.
 Sabbath. c.
 17. fol. 126.
 Sepher Me-
 chilta fol. 20.
 col. 1.
 Cap. r. 16.
 In Elle Se-
 moth fol. 64.
 Edit. Man-
 suana.
 Jarchius ad
 Exod. 16. 29.
 Tanchu-
 Cap. 3. 4.

* Bemidbar
fol. 63. col. 2.

Tanchuma^c שרתיו יכולין לילך ולהתפלל בשבת לפני^e us poterint
ire & precari coram Domino, etiam in Sabbato. Quæ ratio habetur
apfissima apud Theophylactum & Suidam. Subtilitates, quas ha-

^f Misf. tit.
Erubin c. 3.
§ 4. & Se-
pher Mechil-
ta fol. 20. col.
1. gloss. ad.
Exod. 16. 29.
§ ibi para-
phras. V. 25.
lids tributa.

tere habent Magistri scrupulosiores non paucas, & singularem qua-
tuor Cubitorum in super^r rationem heic sapiùs habendam, libenter
prætermittens, ex veteribus tantùm adjicio, id quod de modo Inter-
valli Cubitorum, quæ diximus, bis mille dimetiendi tradunt singula-
re, nec rerum hujusmodi studiosis, puto, injucundum: maximè, cum
ad locum illum Novi federis de Itinere Sabbatico ritè capiendum,
forfan haud parum faciat, sed apprimè sit accommodum. Qui tem-
pore Sabbati Desertum, Planitiem campestem ab urbe procul disti-
tam, aut locum aliquem occuparet alium, cujus mensura adeò igno-
ta, ut cubitorum jam dictorum terminum certius dignoscere nequi-

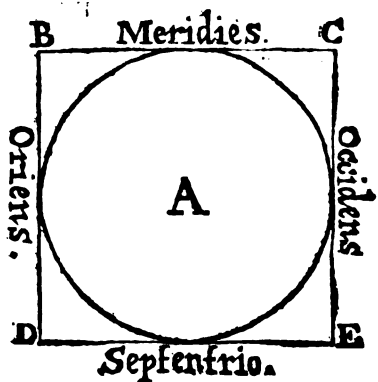
* Gemar. Ba-
bylon. ad rit.
Erubin ca. 4.
fol. 42. * Mai-
mon. halach.
Sabbath cap.
27. Mikorzi
Præcept. Ne-
gat. 66.

ret, permitti^s sunt ei שהם תחום שבת זה הנה תחום זה בין נתינת זה
bis mille passus mediocres, qui sunt iter Sabbati. Scilicet mensura ex-
actiori adeò hi proximabant, ut in incerto ejusmodi vicem ejus satis
fortirentur. Si quis tunc in domo esset, quæ urbis seu oppidi non
esset pars, eam passim obambulare fas habebatur, & cubitos bis mil-
le quoquo versum ab ejus extremitatibus. Jam verò quod attinet ad
Urbes ac Oppida integra, quæ ex ædibus contiguas, in sulis, areis que in-
terpositis in unum nomen coalescentibus constabant; Urbis seu
Oppidi figura fermè erat, aut Circularis, aut Quadrata, aut Oblonga,
aut Triangularis, aut multilatera, aut Semicircularis, aut Segmenti
instar, aut gibbosa, aut Curvaturis variatim circumquaque Extume-
scens, aut Arcuata, aut Falcata seu Uncinata, veluti Gamma Græcorum,
aut Ebræorum Daleth, Resh, aut Caph finale, aut harum alicui
ita proximans, ut pro ipsis, quod in rebus hujusmodi fieri amat, habe-

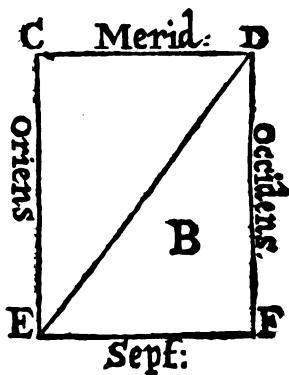
^h Misfa^a &
Gemara tit.
Erubin cap. 5
Babylon. fol.
55. Maimoni-
des halach.
Sabbath cap.
28. Mikorzi
præcept. Neg.
66.

retur. Si Quadrata esset aut ita Quadrangularis, adeò ut quatuor ha-
beret angulos rectos seu quasi, ab^h angulis & lateribus, Cubiti bis
mille dimetiendi. Nam urbis seu oppidi ipsius areæ ratio in ho-
rum mensura, ut & supra monitum est, habetur nulla. Si Circularis
esset aut quasi circa Circulum describendum erat Quadratum, à cuius
angulis & lateribus mensura auspicanda. Ut à lateribus & angulis
B C D E quadrati circa Urbem circularem A descripti, in adiecta
figura

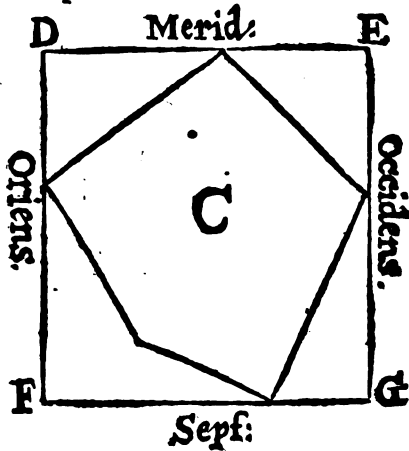
figura. Si Triangularis esset aut multilatera, aut quadrangularis, quæ rectilinea non est (veluti Rhombus seu Trapezium,) aut Semicircularis aut Segmenti instar, aut Gibbosa, seu Curvaturis variatim circumquaque extumeret, in Quadrati seu Quadrilateri rectanguli speciem sive describendo sive complementam coniungendo, eam reducebant, atque ab

hujus angulis & lateribus dimetiuntur. Latera autem illa, quatuor mundi plagas recta semper spectare debebant. Unde atque alia ratio figuram Urbis seu oppidi in Quadrati seu Rectanguli figuram reduci, adeoque etiam augendi. Triangulari, quoniam latera bina recta plagas munit spectant, parili triangulo augenda erat; unilateribus & angulis quadranguli CDEF detiendum. Circa multilateram Urbem quadratum aut quadrangulum, pro dilatate figuræ Urbis, ita describere oportet

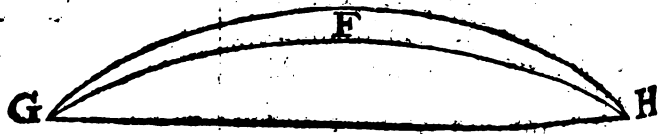
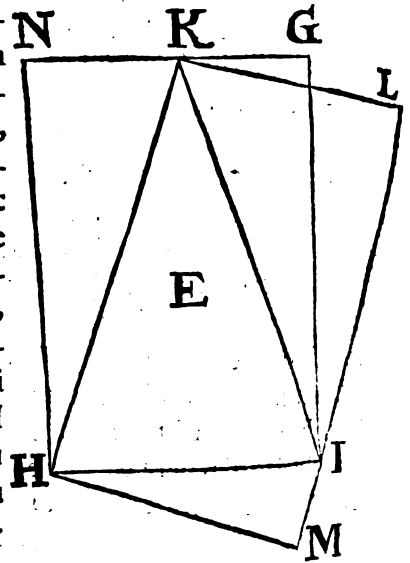
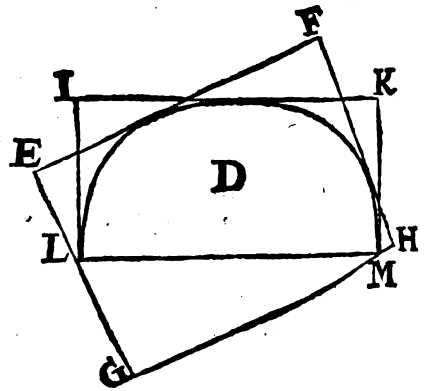
ut dimetiendum esset ab angularibus figuræ D E F G. Si semicircularis esset, ut D, & diameter M recta ab Occidente in Orientem Septentrionem spectaret, quadrangulum I K L M reduci erat. Atque ab hujus angularibus dimetiendum. At si diameter ita inclinaret, ut non spectaret Septentrionem, à lateribus &

ss

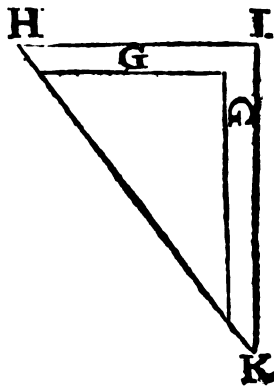
angulis

angulis quadranguli EFGH
captanda mensura. Simili-
ter, si triangularis Urbis E la-
tus HI rectâ ab Oriente in
Occidentem duceretur, à la-
teribus & angulis NGH I di-
metiendum erat. Si ita in-
clinaret latus illud, ut linea
HM sic rectâ duceretur, la-
tere KH ab Austro in Se-
ptentrionem porrecto, Qua-
dranguli K L H M tantum
heiceratusus. Et nemo non vi-
det ex hisce exemplis perquam
diversimodè, pro alio atque a-
lio Urbis ad plagas mundi situ,
frabuisse se Figuram, unde dime-
tiendum erat, Urbiumque ac
oppidorum terminos areasque
hinc conflatas dissimilimè am-
pliari. De Figura de in Arcuata,
atque Uncinata seu Falcata sin-
gulare quiddam habent. Si
chordæ seu hypotenusæ GH
ab extremitatibus Urbis seu
Oppidi arcuati F, aut chordæ seu
hypotenusæ HK ab extremita-
tibus Urbis seu Oppidi Unci-
nati aut Fal-
cati G du-
ctæ longi-
tudo 4000

cubitis seu itinere Sabbati duplicato minor esset, mensura ab ea at-
que ab extremitatibus reliquis exterioribus captanda fuit, perinde ac
si spa-

si spatium intra chordam seu hypotenusam inclusum ædificiis non minùs obductum esset, quàm Urbis seu Oppidi area inædificata. Unde fiebat Urbis seu Oppidi, quantum ad hanc rem, figura sive trilatera sive semicirculi sive segmenti instar aut quasi; quæ in mensura heic retinenda. At verò si hypotenusæ seu chorda illa tot contineret, aut amplius Cubitos, ab ipsius arcæ inædificatæ extremitate qualibet duntaxat dimetiendum. Edificiorum autem sparsim circumjacentium ita ratio habenda erat, ut, quod cubitis 70 & $\frac{2}{3}$ non distaret

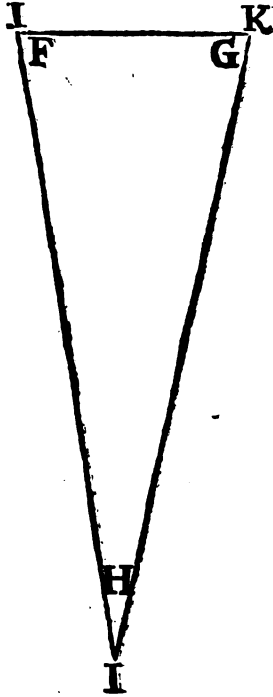
id cum ipsa Vrbe conjungendū esset, ejusdem pars heic existimandum. Adeoque ædes hujusmodi tum figurarum variatione includendæ; tum figuram Civitatis aliam que aliam, ut facerent, necessum est. Distantiam illam קרפּה vocant, atque aiunt esse בית פאתים המרובעת *radicem seu latus*

quadratum Spatii duorum satorum seminis quadrati; id est numeri 100, qui fit ex multiplicatione 100 per 50, quæ latera fuere Atrii Tabernaculi. Ex hoc autem conjunctionis spatio miram etiam ineunt Urbibus seu Oppidis vicinis heic rationem. Si ita vicinæ essent in-

ter Urbes binæ seu bina Oppida, ut distantia non excederet jam tum conjunctionis spatium duplicatum, id est, Cubitos 141 & $\frac{1}{3}$, ut bina Oppida velut unicum ad hanc rem habebantur. Atque hac ratione, spatiandi in Sabbato per Urbes aut Oppida hæc bina, ut unicum, licentia; & mensura Itineris Sabbatici extra Urbem Oppidum velut unicum, in figuram juxta jam dicta accommodandum, semper æstimanda. Quin & tria Oppida (& plurimæ opinor ratio parilis) sic inde in unum ad hanc rem coaluisse essent, ut à trianguli circa ea descripti angulis & lateribus dimetiendum effect Sabbati iter cujusque incolis pariter servandum. Verbi gratia; si Oppida hæc tria F G H ita ponerentur, ut H ab F & G 2000 Cubitis aut minori intervallo distaret, nec major distantia esset quam קרפּה seu spatium conjunctionis quadruplicatum, id est 282

Vide Exod. 27, 9. & Salam. Ierob. ad 1 Regum 18.

est 282 Cubitorum, & $\frac{2}{3}$, intercederet, oppidum H velut rectâ lineâ

* *Mifna tir.*
 Erubin cap. 5
 ubi dicit R.
 Obadiâ Bar-
 tenorium. Et
 Maimonides
 halach. Sab-
 bath cap. 28.
 Sepher Col-
 bo cap. 34.

¹ De Migdol
 & ad locum
 Maimonides
 citatum fol.
 129.

inter Oppida F & G, pari utrinque distantia, locatum in iure fingebatur; unde fiebat, ut et ratione sic spatii conjunctionis fictâ in unicum ^k tria hæc coalescerent. Perinde ac si revera ad hunc modum collocata fuissent. Sed מודדן

$$\begin{array}{ccc} F & H & G \\ * * \text{---} * * \text{---} * * \\ 141 \frac{1}{3} & & 141 \frac{1}{3} \end{array}$$

לה אלפים אמר לכול רוח מחוץ לשלשה mensurandi erant 2000 Cubiti (pro Itinere Sabbati) in quamlibet plagam ab extremitatibus trianguli, quod faciebant. Scilicet trianguli I K L, intra quod cuiusque incolis par in Sabbato, ut in oppido unico, spatiandi libertas. Refragatur quidem de quadruplicato heic conjunctionis spatio R Abraham Ben David. Sed refutat eum Rabbi Jom Tob Bar¹ Abraham, & Talmudicorum hunc sensum esse, post alios eosque celeberrimos Magistros, offendit. Si autem Urbs seu oppidum ad fluvii seu Torrentis ripam sedes haberet,

nunc in fluvii seu Torrentis ripa ulteriore, nunc in extremitatibus ad idem adeoque citra fluvium seu Torrentem terminus, à quo mensurandum erat, collocabatur. Maimonides juxta montem veterum; עיר שיושבת על שפת הנחל אם יש לפני דקה רוחב ארבע אמות על שפת הנחל כדי שיעמדו עליה וישתמשו בנחל נמצא הנחל בכלל העיר ומודדן לה אלפים אמה משפת הנחל השנייה עשה כולו בכלל המדינה מפני הדקה הבנוי מצדו ואם לא היה שם דקה אין מודדן אלא מפתח מפני הנחל ונמצא הנחל נמדד מן האלפים שלהם Si urbis sedes fueris ad ripam Fluvii seu Torrentis, atq; in ripa, qua præjaceret, haberetur statio seu locus aliquis (veluti tuguriolum, gurgustiolum, scabellum aut quid ejusmodi aliud) latitudinis quatuor Cubitorum, qui incolis illuc se conferentibus usui esse soleret; Fluvius seu Torrens ille in Corpore urbis erat censendus, atque ita mensurandi erant 2000 Cubiti ab ulteriore

*teriore fluvii seu Torrentis ripa. Toto scilicet Fluvii seu Torrentis tractu sic in Corpus Urbis coniecto, loci, quem diximus, causâ juxta tum habiti. Caserum si ejusmodi non fuerit ibi locus, mensura auspicanda erat ex ostiis adium incolarum (id est, ab Urbis non mutatae atre, quod fluvius præterfluebat, uti à muratæ mæniis) atque in eam conjiciendus fluvius seu Torrentis. Alia habent de Montium ac conallium in hac mensura varietate. Et viderint eruditiores, utrùm in tè dignoscendo quid fuerit Iter illud Sabbati inter montem Olivam & Hierosolymam^m, non oporteat tum Quadrati, juxta superiùs^m *AR. Apost. 1.12. ubi Vide Th. Bezam, Ludovicu de Dieu &c. Hist. lib. 8. cap. 11.* cta, circum describendi, tum Fluvii seu Torrentis Cedron propè^{1.12. ubi Vide Th. Bezam, Ludovicu de Dieu &c. Hist. lib. 8. cap. 11.} urum Orientalem interfluentis rationem habere. Guilielmus Ty¹⁵; *est mons Olivæ urbi ab Oriente oppositus, ab urbe quasi mil-rio distans, valle Iehosopha interjecta, unde est quod à beato Lu- dicitur, ab Hierosolymis iter habens Sabbati. Vix est ut non cre- nus Torrentem illum ita vicinum ejusmodi fuisse Hierosolymis, nem volunt in jam dictis Talmudici pro ipsius Urbis parte^o, in^o *Vide Jerom. 31. 40.* batico itinere dimetiendo, sumendum. Vide Urbis descriptio- a apud Adrichomium & Villalpandum^{P.} Nos aliò trahimur.^P *Tom. 3. lib. 1.* locus hic est apicibus mensurarum, quorum hac in re usus, diu- immorandi. De eis consulas, si placet, viros doctos, qui datâ à eos seorsim & subtiliùs tractant, veluti, Ariam Montanum^q, *In Tubal- cap. 11.* alpandum, Jacobum Capellum, ejusmodi alios. Monere nihil- nus liceat etiâ Judæis hodiernis iter Sabbaticum esse idem, quod eribus indicavimus. Ludovicus Mutinensis Archisynagogus us suorum in Sabbato ritus exequens, *Non possono, inquit^r, Hist. degli- riti Hebraicè part. 3. cap. 1.* *ar piu d' un miglio fuori della città è borgi, cioè due mila brac-* Quod suprâ dictis est consonum. Fuere quidem in Samaritanis^{s. 8.} e hæretici, qui ipso legis sacræ^f sono simplici (majorum inter-^f *Exod. 16.* one traditioneque avita profus rejectâ) ita niterentur, ut quo^{29.} quo habitu, qua positione quis repertus esset in Sabbati^o *Origenes Peri archon. lib. 4. cap. 2.* âdem toto die ei superstitioniùs manendum velint. Sed Tal- ut diximus, neque ambulandi spatiandive libertatem aliter ato denegant, quàm ne quid inde sequatur, quod ex opere seu labore (maximè in rerum à loco altero in alterum trans- latione).**

latione) diei violet sanctitatem. Uti nec hodie saltandi aut tripudiandi libertatem juvenibus non permittunt. Opere autem ferme omnimodo ac rerum plerarumque citra vestes gestatione volunt abstinendum. qua de re vide, si placet, etiam Archisynagogum jam memoratum, & Joannem Buxtorfium in Synagoga Judaica. Et summam Lyranus^x ex Judæis; *Sabbati habens iter; id est, distans à Jerusalem per mille passus, quæ faciunt dimidiam Leucam; & dicitur hic iter Sabbati, quia licebat Judæis in Sabbato à sua civitate vel loco tantum elongari. Talis enim ambulatio magis erat ad recreationem, quàm ad laborem: propter quod non erat contra Sabbati quietem.* Sed misâ digressionem, ad illud quod est, Præceptum observationis Sabbati primò, juxta Talmudicos, datum esse in statione Mara, tandem redimus. Adde suprâ memoratis paraphrasim

¹ Cap. 11.

² Ad Act. Ap. cap. 1.

⁷ Cap. 15. 25.

⁸ More Nebchim part. 3. cap. 32.

⁹ Vocabuli sui ejusmodi frequens. Ge. mar. Baby. lon. ad tit. Sanhedrin c. 7. fol. 56. 6. ad tit. Sabbath ca. 9. fol. 87.

¹⁰ Tholipthabidem.

¹¹ In Zerror hammor fol. 74. col. 4.

¹² In Pirush Tora fol. 70. col. 3.

¹³ Pirush hatora fol. 175. col. 1.

Chaldæam Uzielidi tributam, quæ in dicto Exodi^y de Maraloco habet, *שבתה גזירת* decretum seu institutionem Sabbati, veluti rem

apud Ebræos notissimam, temporis illi assignatam. Et Maimonides², *החלת צווי שבת אחר יציאת מצרים הוא מה שנצטוונו בו במרה והוא ישר לנו שם אם שמעו תשמע בקול " אלהיך וגו' שם שם לו חוק ומשפט וגו' ובאה הקבלה האומרת שבת דינין במרה איפקוד*

Primum præceptum, והחוק הרמוז אליו הוא שבת והמשפט הוא הדינין, quod post exitum ex Aegypto datum est, fuit illud, quod imperatum est nobis in Mara; id scilicet quod dictum nobis fuit; si audiendo a diversis vocem Domini Dei tui &c. Ibi posuit ei statutum & Judicium &c. Adjecta est etiam Cabala seu Traditio avita, quæ assertur Sabbathum & Judicia in Mara imperata. Vnde Statuto ibi dicitur Sabbathum; & Judicio, hujus formula, sæpius autem occurrit illud velut à traditione vetustissima in posteros transmissum

שבתה Sabbatum & Judiciorum formula imperata sunt

in Mara. Ita enim legendum^a apud Maimonidem, non שבתה in editis. Unde & hallucinatus Vir doctissimus, Sabbathum & Judicium

in Mara deponam, vertit. Totidem verbis idem habet R. Abraham Hispaniensis^b, Levi Ben^c Gersom, alii complures. Atque Isaac A-

barbinel de Sabbato in Decalogi explicatione disputans^d, ubi de primo præcepti vocabulo זכור Recordare dispicit, traditionem il-

lam di-

ולפי דעת חז"ל ששבת ודיעין במדה איפקוד אפסד; lam diserte agnoscit; *Et secundum sententiam, inquit, sapientum pia memoria, Sabbatum & Iudiciorum formulas in Mara fuisse institutas, absonum non erit interpretari illud, Recordare diei Sabbati, recordare ejus, quod tibi precepi in Mara.* Mitimus id, quod habetur in *Baal haturim* ^c eodem nume- ^d *Ad Dent. 5.*
o literis finalibus verborum אלהיך כנאשר צורך " (id est, quemadmo-
im precepit tibi Dominus Deus tuus) & literis vocabuli מרה *Mara*
onfatio. Somnia quidem merito habentur, quæ ex literis, quæ nu-
cerales sunt, ita deducere solent Cabalistsæ. Ceterum etiam & hinc
ditionem hanc esse receptam probatur. Et Rabbini veteribus
neratim, ut ipsis receptissimum, tribuitur etiam à Levi Ben Ger-
n ^f. Quod verò de Iudicii formulis in allatis dicitur, non omni- ^g *In Pirash*
ntelligendum est de Præcepto, quod de Iudiciis Noachidis, (ut ^h *Tora fol. 70.*
o primo memoratum est,) ex Ebræorum sententia dabatur. Sed ⁱ *col. 3.*
feriùs libro postremo fusiùs habes explicatum. Manasseh au-
Ben Israel ipse Judæus, & jam nunc Archisynagogus Amsteloda-
is; *Quid quod, inquit, & quidam veterum dicant in Mara* ^k *De Creatio-*
us Israelitis præceptum Sabbati datum fuisse? & eo adducunt ^l *ne problem. 2.*
erba; illic posuit eis statutum & iudicium. Nec plura de tra-
e illa memorat ille, in medio sic rem relinquens. Quin nec sen-
n hanc de Sabbati in Mara observatione, imperatâ placuisse
orum Recentiorum ^m nonnullis video. Veruntamen vete- ⁿ *R. Mos. Bar*
unt Ebræis non autoritatis ad eò levis, nec æstimationis tam ^o *Nachman. in*
ut eorum ratio non imprimis in rebus hujusmodi decernen- ^p *Pirash Tora*
t apud eos habenda. Non dico Mosem Maimonidem, Sa- ^q *fol. 116. a C*
archium, ejusmodi alios jam laudatos, quos tamen ipsi ma- ^r *Side Levi*
unt. Nimirum hi neutiquam hujusmodi sententiæ de pri- ^s *Ben Gershom*
ati in Mara institutione autores sunt primi. Sed eam per ^t *fol. 70. col. 3.*
c Sapientum gentis suæ scholas à seculis vetustissimis pro-
accepere, posterisque secundum id, quod declaratum jam
m tradiderunt. Porro pro receptissima habetur tum in
almudico, (ut ex locis inde supra adductis liquet,) tum in
illo Ebræorum *Seder Olam Rabba* dicto, ut ostensum est
loco

¹ Pag. 123. loco ex eodem citato in capite postremo ¹ libri superioris; quod etiam ex eis, quæ mox de Observatione ejusdem inde afferimus, plenius constabit. Sunt quidem qui Chronicum illud scriptum opinentur circa annum Domini ^k millesimum. Atqui necita adeo est recens. Et autoritas ei utcumque haud exigua tribuitur, dum à Rabinis anno illo non ita ceterioribus subinde citatur. At verò etiam existimatur codex ille multo vetustior, nec vicinioribus Christo seculis recentior. Scilicet, autorem ejus fuisse Rabbi Jose Ben Chilpetha. *Autor libri*, ait doctissimus Joannes Buxtorfius ¹ pater, *אורייתא דרבי יוסף בן חלפתא* Rabbi Jose Ben Chilpetha putatur. Etiam ² R. Jose tribuitur Chronicon illud à Josepho Scaligero ^m, aliis Christianorum. Quin & expressim Ebræi, Chronici ejusdem nominis ⁿ R. Jose hunc faciunt ⁿ autorem. Jam verò de R. Jose hujus ævo, atque apud Ebræos existimatione & in rebus hujusmodi autoritate, parvis monere liceat, ut inde etiam de Traditione, de Sabbati Institutione illa Chronico hoc intexta (si interea autor illius ille fuerit) sit liquidius dijudicandum. Floruit hic R. Jose Ben Chilpetha sub Antonino Pio, hæcabala ^o celeberrimis illis Rabinis, Simeoni, Meir, & Jehudæ, qui *Misnaitoth* composuit. Ante hunc mortuus est, ^p R. Meir superflus. Et in Gemara Babylonia ^p Chronicon illud, saltem ejusdem nominis, ad hunc modum citatur; *בארבעה עשר שחטו פסחיהן בחמשה עשר ואותו היום* ^q *legitur in Seder Olam, Mensis Nisan, in quo ex Aegypto profecti sunt Israelitæ; die xiv eos Paschara sua immolasse, & in xv exivisse, qui erat vespera Sabbati.* Quod ipsum habetur in *Seder Olam Rabba* ^q, qui & R. Jose dicitur. Atque alibi etiam in ipsa eadem Gemara ^r, Codicem nomine *Seder Olam* conscripsisse R. Jose memoratur. Et nomen quidem R. Jose (ut non rarò solent autorum nomina in scriptis Orientalium) occurrit sub initium codicis istius in ipso sermonis filo. Scholæ Zepphorensi præfuit, ubi legem prælegebat. Frequentissimè sententia eius in disputationibus Talmudicis adhibetur, in quibus, tametsi sint complures Rabbini ejusmodi prænominis, veluti Rabbi Jose Ben Joazar, Jose Sacerdos, Jose Galizæ, Jose Ben Jochanan, Jose Ben Choni, aliique, & non rarò nomen Rabbi

^k Gilbert, Ge-
nebrard. in
Epist. dedica-
toris Versio-
ni præfixa.
& Anton.
Possézinus
in apparatus
Sacro lit. S.
¹ In Biblioth.
Rabbinic. lit.

^m De Emend.
Temp. lib. 5.
pag. 445.

ⁿ Sopher Iu-
chalin. fol. 9.
6 & 34. a &
Schalftheleth
hacabala fol.
33. b

^o ibid. & Iu-
chalin fol. 62
^p Adit. Sab-
bath cap. 9.
fol. 88. a

^q cap. 5.
^r Apud Abr.
Zaccharum in
Sepher Iu-
chalin. fol.
43. a

Rabbi Jose simpliciter occurrat; hoc nomine tamen simplici, R. Jose
 hic Ben Chilpetha propter ejus excellentiam ¹ semper intelligitur. ^{Ibidem.}
 Et quemadmodum in Scholis Christianis cognomina sua habuere
 notissima, Angelici, Seraphici, Subtilis, Resoluti, Mirabilis, Profun-
 di, Solennis, Irrefragabilis, Theologiæ Scholasticæ Magistri, ita ferè
 apud Ebræos ¹ Rabbi Meir dictus est חכם וסופר *Sapiens & Scriba*, ¹ *Is ben Iehi-*
 Rabbi Jehuda לכשיר צה חכם *Sapiens quoties ipse vellet, scilicet sa-*
 is deliberaret, Rabbi Tarphon גל של אנוח *Nucum aceruus* ob So- ^{Ad in Gemara Babylonia ad III, Gittin cap. 6, fol. 67.}
 ennem Scripturæ, Misnæ, Homiliarum in argumentis suis confu-
 onem, Rabbi Aquiba קופת הרוכלים *arca aromatum*, alii aliter, &
 emùm Rabbi Jose Ben Chilpetha עמו נימוקו *id est, Doctrina seu ob-*
servatio seu ratio ejus cum eo, seu Orthodoxus. Adeoque per spi-
 acia ac iudicio pollebat, ut, juxta popularium sententiam, ubicunque
 nrentiæ ejus alii qualiscunque dignitatis, ac præstantiæ Magistri sin-
 gulares in libris Talmudicis adversantur, ea semper præponderet.
 epius enim binæ occurrunt diversæ sententiæ suis autoribus singu-
 nsignitæ, quarum altera tantum recepta est; ut perpetuò ea quæ est
 us Rabbi Jose; ubi nimirum sententiarum autor seu assertor est
 eripse, nec unica plures habet adversas. Id in Gemara docemur
 pylonia". Et in vetusto autore *Halacoth Gedaloth* ¹ ר' מאיר; ^{Ad Nr. E-}
 ר' רבי יוסי הלכה כר' יוסי ר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי ר' שמעון ור' ^{rubin cap. 4.}
 ר' הלכה כר' יוסי ר' אלעזר ור' נחמיה ור' אליעזר בן יעקב שנחלקו עם ר' ^{fol. 46. b.}
 הלכה כר' יוסי כל אלה הלכה כר' יוסי במה דברים אמורים בזמן שנו ^{Cap. Ketzu-}
si dissentiant ^{both fol. 120.}
bi Meir & Rabbi Jose, recipitur sententia Rabbi Jose. Idem fit
ab eo dissentiunt singuli Rabbi Iehuda & Rabbi Simeon. Quin
Rabbi Eliazer, Rabbi Nehemias, aut Rabbi Eliazer Ben Jacob
o dissentiunt, ejusce recipitur sententia. Quod nempe intelli-
dam est, ubi singulares habes adversarios. Ceterum si Sapientes ei
rsentur, recipitur sententia sapientum Hinc etiam Abraham
 thius ¹ *יהיה חסיד גדול והלכה* ¹ *Sepher Iu-*
 ר' *fuit vir pietatis insi-* ^{chalin. fol.}
sententia ejus perpetuò recipitur præ illa, qua ejus est, quo- ^{43. a}

cum conjungitur; idque quoniam adeò doctrina & ratione potest.
Sed de autore illo satis superque. Tempus autem, cui ita tribuunt hanc Sabbati Institutionem, intra menstruum ab Exitu cadere manifestum est. Nam in medio mense Nisan, seu sub Paschatis celebran-

Exod. 12. 37.
Numer. 33. 3.

di tempus² exibant ex Ægypto. Ante verò medium mensem, qui insequitur, id est, Ijar, in Mara castra metati sunt; quod docemur, ubi

^a Exod. 15. 27.
& 16. 1.

legitur^a, eos è Mara in Elim, & dein ex Elim in desertum Sinæ decimo quinto die mensis secundi, id est, Ijar, discessisse. Ita autem statio-

^b Jacobus Capellanus in A. M. 2503. & vide Seder Olam Rabba cap. 5.

num tempora putant Chronologi aliqui^b, ut etiam diem tantum unicum, id est, xxiv Nisan, in Mara transegisse Israelitas velint. Quod

^c Exod. cap. 19. 1.

si ita fuerit, intra novem ab exitu dies Institutio hæc in Mara. Decalogus autem in Sinai sub initium mensis tertii^c seu Sivan, qui ferè

^d Seder Olam Rabba cap. 5. Vide Mechilta fol. 18. col. 4. Gemara Babylon. ad rit. de Sabbath. cap. 9. fol. 87. b. & R. Abraham in Iudhal. fol. 9. b. Iosephum Albo Sepher Ikarim part. 2. cap. 11. lebudam Ben. S. sul ad Sepher Cozri fol. 76. col. 1.

Junio Juliano respondet, datus est. Hujus item sexto diei (quem in Sabbatum seu feriam septimam incidisse tradunt alii; alii in Sabbati

^e Seder Olam Rabba cap. 5. Vide Mechilta fol. 18. col. 4. Gemara Babylon. ad rit. de Sabbath. cap. 9. fol. 87. b. & R. Abraham in Iudhal. fol. 9. b. Iosephum Albo Sepher Ikarim part. 2. cap. 11. lebudam Ben. S. sul ad Sepher Cozri fol. 76. col. 1.

vesperam, seu sextam feriam) dationem ejusdem^d plerumq; assignant. Quemadmodum & Chronologi aliquot Christiani; apud quos de

^f Seder Olam Rabba cap. 5. Vide Mechilta fol. 18. col. 4. Gemara Babylon. ad rit. de Sabbath. cap. 9. fol. 87. b. & R. Abraham in Iudhal. fol. 9. b. Iosephum Albo Sepher Ikarim part. 2. cap. 11. lebudam Ben. S. sul ad Sepher Cozri fol. 76. col. 1.

feria parilis subinde habetur controversia. Hac autè de re vide etiam, quod habetur capite proximo, ubi de Observatione prima agitur.

^g Seder Olam Rabba cap. 5. Vide Mechilta fol. 18. col. 4. Gemara Babylon. ad rit. de Sabbath. cap. 9. fol. 87. b. & R. Abraham in Iudhal. fol. 9. b. Iosephum Albo Sepher Ikarim part. 2. cap. 11. lebudam Ben. S. sul ad Sepher Cozri fol. 76. col. 1.

At verò ex jam dictis, viginti amplius diebus, etiam, si in Mara diem tantum xxiv Nisan transegerint, circa quadraginta, ante Decalogi

^h Seder Olam Rabba cap. 5. Vide Mechilta fol. 18. col. 4. Gemara Babylon. ad rit. de Sabbath. cap. 9. fol. 87. b. & R. Abraham in Iudhal. fol. 9. b. Iosephum Albo Sepher Ikarim part. 2. cap. 11. lebudam Ben. S. sul ad Sepher Cozri fol. 76. col. 1.

promulgationem, Sabbati Institutionem atque Originem hanc, quam ita à Patribus acceptam tradunt, evenisse necesse est, & post annos bis mille & quingentos aut circiter à mundi conditu elapsos.

ⁱ Seder Olam Rabba cap. 5. Vide Mechilta fol. 18. col. 4. Gemara Babylon. ad rit. de Sabbath. cap. 9. fol. 87. b. & R. Abraham in Iudhal. fol. 9. b. Iosephum Albo Sepher Ikarim part. 2. cap. 11. lebudam Ben. S. sul ad Sepher Cozri fol. 76. col. 1.

Sunt autem in Christianis, qui^e pluribus hanc præcepti de Sabbato in Mara dationem oppugnant, quos, si placet, consulas. Alii inter e-

^j Seder Olam Rabba cap. 5. Vide Mechilta fol. 18. col. 4. Gemara Babylon. ad rit. de Sabbath. cap. 9. fol. 87. b. & R. Abraham in Iudhal. fol. 9. b. Iosephum Albo Sepher Ikarim part. 2. cap. 11. lebudam Ben. S. sul ad Sepher Cozri fol. 76. col. 1.

idem de ejusdem Institutione cum Rabbinis heic sentiunt. Leonardus Martius^f, Theologus insignis; presentem, inquit, Locum (citatum

^k Seder Olam Rabba cap. 5. Vide Mechilta fol. 18. col. 4. Gemara Babylon. ad rit. de Sabbath. cap. 9. fol. 87. b. & R. Abraham in Iudhal. fol. 9. b. Iosephum Albo Sepher Ikarim part. 2. cap. 11. lebudam Ben. S. sul ad Sepher Cozri fol. 76. col. 1.

antè ex Exodo locum de Judicio & Præcepto in Mara dato) optimè

^l Seder Olam Rabba cap. 5. Vide Mechilta fol. 18. col. 4. Gemara Babylon. ad rit. de Sabbath. cap. 9. fol. 87. b. & R. Abraham in Iudhal. fol. 9. b. Iosephum Albo Sepher Ikarim part. 2. cap. 11. lebudam Ben. S. sul ad Sepher Cozri fol. 76. col. 1.

possumus vel de Sabbati lege exponere. Nam cum statim sequenti citate fiat mentio requiei, quam Deus voluit in eo servari, neque alibi

^m Seder Olam Rabba cap. 5. Vide Mechilta fol. 18. col. 4. Gemara Babylon. ad rit. de Sabbath. cap. 9. fol. 87. b. & R. Abraham in Iudhal. fol. 9. b. Iosephum Albo Sepher Ikarim part. 2. cap. 11. lebudam Ben. S. sul ad Sepher Cozri fol. 76. col. 1.

tamen præcedat illius institutio aut Præceptum requiescendi, videtur id hoc loco commode intelligi. Præsertim cum ibidem paulo post in re-

ⁿ Seder Olam Rabba cap. 5. Vide Mechilta fol. 18. col. 4. Gemara Babylon. ad rit. de Sabbath. cap. 9. fol. 87. b. & R. Abraham in Iudhal. fol. 9. b. Iosephum Albo Sepher Ikarim part. 2. cap. 11. lebudam Ben. S. sul ad Sepher Cozri fol. 76. col. 1.

novatione Cultus Sabbati præmittat Moses proavium, quo satis indi-

catum

ostenditur illud etiam antè à Deo per aliquod præceptum institutum fuisse. Hoc est quod locutus est Dominus. Requies Sabbati sanctificata est q.d. ideo feriâ sextâ dat nobis Dominus duplicem Collectionem Manna, ut se ipsa doceat nos velle se servare legem suam, quam de Sabbato ante nobis præscripsit, & qua mandavit, ut in Sabbato ad sanctificationem & honorem illius requiesceremus. Sicille. Sed de Loco & Tempore Institutionis, ad Ebraeorum placita, hæc tenus.

C A P. X.

Causa & Ratione Institutionis Sabbati, ex Ebraeorum sententia, & ad quosnam illam pertinere velint.

Ost Locum & Tempus Institutionis Sabbati ita ex Ebraeorum Commentariis ostensum, sequitur etiam eisdem, ad eorum Placita, Causa seu Ratio. Causam seu Rationem Institutionis in iis ponunt, quæ cum eodem præcepto in sacris literis conjunguntur. In capite tricesimo Exodi legitur, post Juris Israelitici corpus enarratum, *Atque locutus est Dominus ad Moysen, & tu loquere ad filios Israel dicens* את שבתותי אך תשמרו כי אות הויה בני וביניכם לדורתכם לדעת כי אני מקדשתי אתכם ואתם מקדשתם את השבת כי קודש הויה לכם *Tantummodo à mea custodite* (ita vertit Munsterus; Hellenistæ ὀεγῆτε, & τὴν μέμην φυλάξατε *videte, & Sabbata mea custodite*, vulgata; *ut Sabbatum meum custodiatis*; sed אך ibi non tantummodo, tantamen potius seu nihilominus, aut, ut Judæi Hispanienses, vertendum est) *quia signum est inter me & vos* (Chaldæi וביני וביך *inter Verbum meum & vos*) *in generationibus vestris* (ita plerunque vertitur; sed *in scire aut in scientiam* seu ut Onkelos למדע & Judæi Hispanienses *por saber* quod significat; atque ab Ebraeis nonnullis ad scientiam Gentium ^{Classa Iar-chii ad Exod. 31. 13.} *me esse Dominum, qui sanctificatus est* *Custodietis igitur Sabbatum. Est enim vobis Sanctum. Et violantium poena interjectis; Custodiant igitur filii Israel*

T t 2 Sabbat.

Sabbatum, ut faciant Sabbatum in generationibus suis, federe perpetuo. Inter me & filios Israel signum est perpetuum, (Ita enim plane distinguendum est ex fide codicum Ebræorum; tametsi in vulgata & Hellenistica versione habeatur, Pactum seu fedus est sempiternum inter me & filios Israel, signumque perpetuum, quorum etiam de ver-

^b D. August. borum distinctione olim^h dubitatum est) quoniam sex diebus fecit Dominus cælum & terram, & in die septimo quievit & cessavit. *quæst. 139.*

ⁱ Ezech. cap. 20. 12. & 20. *Atque iteratum illud, Sabbata esse signum inter me & vos, alibi observant; etiam & illud Quia in sex diebus fecit Deus Cælum &*

^k Exod. 20. 10. *Terram in ipso Decalogo^k occurrere. Hujus item in repetitione seu traditione secundaria, præcepto de Sabbato adjici; Memento^l quod*

^l Deut. 5. 15. *& tu servus fueris in terra Aegypti, & eduxerit te Dominus Deus tuus inde per manum fortem & brachium extensum; idcirco (scilicet*

כח יד seu ἰσχυρὸν ἰδ ut Hellenistæ) præcepit tibi Dominus Deus, ut observes diem Sabbati; & demùm Sanctificationem Sabbati creationis historiæ à Mose subiungi. Ex hisce aiunt post præcepta eis de

Existencia, Unitate, & Cultu Numinis tradita, secutum esse præceptum de Sabbato, atque ejus fuisse Causas binas. Alterum & pri-

^m More Ne. *marium^m, ut eorum animis infingeretur, atq; perpetuaretur* *ⲓⲛⲓⲧⲟ*

ⁿ bochim part. 2. cap. 31. & part. 3. cap. 32. & vide *ⲟⲩⲛⲓⲛⲁ fundamentum illud de Mundi creatione, ad quam septimi diei in ipso præcepto toties ratio fit. Adeoque ut interrogati de*

cultu Sabbatico præstò responderent, quia sex diebus fecit Deus Cælum & Terram &c. Septimum verò agnoscerent esse τὴν ἑβδόμη

ἡμέραν Diem mundi Natalem & τὴν ἑβδόμη ἑβδόμη ἡμέραν

^o Lib. de M^o *Festum Natalibus Mundi Sacratum, quibus nominibus Philoⁿ Sab-*

^p de officio, *batum denotat. Adè ut revera dici posset de Sabbato sic in Septenario apud eos dierum numero culto, illud τὸ πρῶτον τῆς πρώτης ἀ-*

ρχῆς ἐκμαγεῖον εἶναι ἀπ' ἐκείνης ὡς ἀρχετύπου σφραγίδος τυπωθέν, quodammodo primi rerum inissi esse exemplar, ab eo veluti à

^q Lib. de *Sigillo Archetypo impressum; quod de mense primo Paschalibusque in eo diebus eleganter dixit Philo^o. Sic certissima habebatur, con-*

^r de *stant, ac perpetua indicatio cessationis à creatione seu ipsius Creationis rerum naturæ, cujus fidem universis, qui Mosaicæ doctrinæ erant sequa-*

sequaces, imprimis amplectendam, eamque velut ceterorum fidei suar-
 arculorum summam quandam esse docere; scilicet^P nullam rem^P *Mora Nebi-*
 esse Deo coævam seu *השם עם קדמון אין דבר* quod idem sonat. *chim part. 2.*
 Unde habent illa Talmudici, הכופר בשבת כאילו כופר בכל התורה, *cap. 12. § 27.*
add. Monaf-
 qui negaverit Sabbatum, similis est illi, qui negaverit totam Le- *sch Benlfract*
de Creatione
problem. 1. §
Joseph. Albo
part. 1. cap. 12
§ 23.
 m. Nimirum Totius legis seu articulorum fidei eorum fundamen-
 m esse aiunt Creationem mundi; hanc autem, in Sabbati Institu-
 one atque cultu, ut ejusdem causam seu Rationem, esse agnoscen-
 m, adeoque Sabbatum negare aut violare idem esse ipsis ac crea-
 nem seu legis totius fundamentum abnegare. Hinc scilicet *Alud*⁹ *Apud Aben*
 כל עושה מלאכה בשבת המכה במעשה בראשית רק אינו מכ *Extra ad Ex-*
od. 20.
Quisquis opus fecerit in Sabbato, abnegat ille opus Cre-
ationis, quantumvis non abneget ipsum Deum O. M. Alteram Institu-
 is Causam in eo ponunt, quod in repetitione Decalogi seu Deu-
 omio habetur; servos eos fuisse in *Ægypto*. Scilicet, ut bene-
 Numine tunc, cum servitute gravissimâ, quæ sine ulla dierum
 nissione, nedum Sabbati requie, eos presserat, liberabantur, ac
 memoriam semper retinerent. Agnoscunt etiam Dignitatem
 nozem Diei memoratum in eo, quod sub initium Genesis le-
 istoriæ creationis subjunctum; *Et benedixit Deus diei septi-*
sanctificavit illum. Quod intelligunt aliqui tantum ut per
 in ibi dictum de Benedictione & Sanctificatione Sabbati,
 nium Primum proximè post Institutionem seu Præceptum
 celebratum est; unde ad eundem Genesis locum, Salomon
Id quod ibi (in ipsis rerum initiis)
 de septimi diei Sanctificatione) *ad secula sequentia attinet,*
 olepsin ibi sedem habet. Sed eadere plura capite proximo.
 ut, juxta superius propositum, de Relatione, quam Institu-
 abbati habere velint Ebræi ad Genus Humanum seu ali-
 partem, id est, ad quosnam ipsi velint eam, quâ in Præce-
 ptum, pertinere, dispiciamus. Certè ita sibi suisque, id est, riti-
 one eadem imbutis, proprium & peculiare eos facere
 de Sabbato, ut alias ad gentes illud, quâ præceptum est,

Cap. 5.

attinere planè de negent, non obscure liquet ex eis, quæ supra ad ducta sunt, ubi de Profelyto Domicilii Legem Mosaicam observante agitur. Alia adjicimus heic consona. In vetustissimis ritualibus preces habent, & hymnos Sabbato proprios, quorum unico (quem nec ipso Ezra seu viris magnæ Synagogæ recentiore esse voluit) inseritur periôcha illa de Sabbato, quæ legitur supra ex tricesimo primo capite Exodi, ubi dicitur Sabbatum esse *signum inter me & filios*

Machzor
Iudæorum

Germ. part. 1.

fol. 49. a. Side

Manasséh

Ben Israel De

Creatione

problem. 8.

Israel. Periôchæ huic statim subjungitur in illo hymno "ולא נתתו לאהינו לגויי הארצות ולא הנחלתו מלכנו לעובדי אלילים וגם במנוחתו לא ישכנו רשעים כי לישראל עמך נתתו באהבה לזרע יעקב אשר בחרת *Et non dedisti illud, Domine Deus noster, Gentibus terra, neque in possessionem seu hereditatem illud dedisti, Rex noster, idololatris, neque in requie ejus habitabunt impii, quoniam Israel populo tuo dedisti illud ex amore erga semen Jacob, quod in eis elegisti.* Unde

Gemara Babylon. ad tit.

Bitza cap. 2.

fol. 16. a. &

Halacoth Gedaloth fol. 16

col. 2. Petrus

Galatimus del

Arcanis lib. secundum id quod scriptum est, inter me & filios Israel signum sit in

11. cap. 9. &

Christophorum Helvic.

Elem. Iudæorum 6. §. de

Sabbato.

Buxtorf. in

Epist. Hebræic. Inst. fol. 45.

In Zohar

ad Elle-Semoth fol. 63.

b. editione

& Side Zeror

Hainmor. fol. 4. col.

3.

etiam illud quod ait Rabbi Jochanan, ex autoritate Rabbi Simeon Ben Jochai "להם הקב"ה לישראל נתן להם בפרהסיא, וכן בני ישראל אות היא הן משבת שנתן להם בצניעה שנאמר בני ובין בני ישראל אתה היא *Omnia præcepta à Deo O. M. Israelitis tradita, eis tradita sunt publicè, excepto præcepto de Sabbato, quod privatim eis est traditum, secundum id quod scriptum est, inter me & filios Israel signum sit in perpetuum.* Vult dicere, peculiare esse præceptum hoc Israelitis. Nam & statim subsequitur על השבת לא נענשו גוים *cum ita sit, non puniuntur Gentiles ob Sabbatum,* Unde etiam fit quod Judæi hodierni, ubi Epistolis adjiciunt tempus Sabbati initio

proximum, ita interdum expriment " *proximè ingressum sponsæ.* Ut Gentis sponsam, sibi esse volunt proprium Sabbatum. Unde etiam Rabbi Iifa " *בגין שבת אקרי ישראל* וזוגו ודא היא כלה לכתוב ושמתם את השבת כי קדש היא לכם ולא לשאר עמין הניי הך דאיתמר בני ובין בני ישראל ודא היא *etiam Synagoga seu Ecclesia Israelitica Sabbatum nuncupatur; quoniam ei consors est & sponsa.* Nam & scriptum est, *Observabitis Sabbatum, quoniam sanctum est vobis. Vobis, non Gentibus reliquis.* Atque hoc est quod intelligitur ver-

tur verbis illis, inter me & filios Israel. Unde etiam habetur peculium hereditarium perpetuo Israelitis. Porro observant מצות שלש מצות נתנו לישראל שכל אחד ואחד מהן נקרא אות ואלו הן מילה ותפלין ושבט *Tria precepta Israelitis data fuisse, quorum quodlibet signi nomine (velut singulari) denotatur; ea sunt preceptum de Circumcisione¹, de Phylacteriis², & de Sabbato³; qua de re plura Rabbi Moses Bar Nachman^b. Eiusmodi occurrunt sexcenta tum apud Talmudicos; tum apud Cabalistas. Sed tam hoc quam quæ hæcenus ostendimus cetera de Sabbati, ex eorum sententia, Institutione, explicatione reddentur in iis, quæ de eorum placitis circa Observationem proximè exhibebimus.*

¹ Genes. 17.
² Exod. 13. 9.
³ Exod. 31. 13.
^b In Sepher haAmunah
דהבטחון
cap. 21.

C A P. XI.

De Loco in Deserto, & Tempore (adeoque Mense Mensisque die) Primæ, juxta Ebraos, Observationis Sabbati, ex Præcepto nimirum seu Institutione, capite superiori ostensa. Epocha dierum enumerandarum seu Temporis Nycthemerini, juxta Ebraos aliquot; & de Telluris Umbilico. Primum Sabbatum, unde sequentia pendens, in Deserto observatum, neutiquam fuisse septimum in periodo à rerum conditu dierum, non deesse inter Christianos qui existimaverint.

Quod ad Sabbati seu diei in conflatis dierum à conditu mundi periodis septimi, ut festi, Observationem heic attinet; ea consideratur bifariam. Aut quæ Initium habuisse eam volunt Talmudici, aut quæ ipsi aliis eam sive Imperabant, sive Permittebant, Interdicebantve. Quod ad primū Observationis Genus spectat; ut ex instituto in Mara diem septimum seu Sabbatum colendum fuisse juxta jam ostensa statuunt; ita primam ejus Observationē in deserto Sin, seu in Historia Sacra de Manna colligenda, adeoq; in tempore, quod institutum seu præceptum in Mara paulo post secutum est, collocant. E Mara scilicet in Elim, atque inde in desertum Sin, quod est inter Elim & Sinai quintadecima die mensis secundi, seu Jiar, profecti sunt Israelitæ. Ibi cum murmurabant ob pa-

^a Exodi 16. 4. Ob panis inopiam, ait Dominus ad Moſem, ecce ego pluam vobis panem de Cælo, & egredietur populus, colligentque rem diei in die ſuo, ut probem eum, utrum ambulet in lege mea, an non. In die vero ſexto, parabunt ſibi quod inferant; eritque illud duplum, reſpectu illius, quod colligunt per ſingulos dies. Et paulò poſt, collegerunt (Mannam) manè per ſingulos dies &c. Et fuit id die ſexto, ut colligerent panem duplum, binas ſcilicet Gomeras pro una. Et venientes omnes Principes cōgregationis retulerunt Moſi, qui ait ad eos, hoc eſt quod locutus eſt Dominus, Quies Sabbati ſancti cras eſt Domino; quod pinſere volueritis, pinſite &c. ſex diebus colligenti ipſum, & in die ſeptimo non erit in illo. Factum eſt autem in die ſeptimo, ut egrederentur quidam de populo ad colligendum; & non invenerunt. Et ait Dominus ad Moſem, uſquequo rennitis obſervare præcepta mea & leges meas. Videete, Dominus dedit vobis Sabbatum, & ob id quoque dat vobis in die ſexto panem pro duobus diebus. Maneat igitur quiſque apud ſe, & nongrediatur ullus de loco ſuo in die ſeptimo. Sabbatum igitur celebrarunt, aut Sabbaticaverunt ſeu requieverunt populus die ſeptimi. Heic manifeſto Sabbati ſeu ſeptimi diei requiei obſervatio indicatur. Atque Sabbatum Ebræis hoc primum nuncupatum eſt ſeu

^d Ad tir. Sab. bath cap. 16. fol. 118. ^b & vide Thoſiptha ad cap. 9 fol. 87 ^c Cap. 5. ^e Epist. 127. ad Fabiolam. ^a *ראשונה* (ut in Gemara Babylonia^d) quod idem ſignificat. Et Rabbi Joſe Ben Chilpetha in *Seder Olam*^e uti & alii (quod infraſcribetur) primæ huic obſervationi pro loco assignant *Aluſham* ſeu manſionem Iſraelitarum decimam; quæ pars eremi Sinæ ſeu Sin, quæ octava eſt manſio, cenſetur. S. Hieronymus^f, *Profeſti de deſerto Sin caſtremaſi ſunt in דפחא Daphca. Nona manſio. Profeſti de Daphca caſtra metati ſunt in אלול Alus. Decima manſio. In Exodo non habetur crediturque in Sin eremo contineri, eodem narrante libro. Profeſti^g eſt omnis multitudo filiorum Iſrael de eremo Sin per manſiones ſuas juxta os Domini, & venerunt Raphidim (quæ ſcilicet eſt manſio undecima.) Ex quo perſpicuum eſt plures manſiones ejusdem regionis vocabulo demonſtrari. Et S. Ambroſius^h, *Decima manſio Halus eſt: ad quam à Daphca profeſti ſunt filii**

filiis Israel: Ideo dicit¹; Et profecti Dephca castrametati sunt in Alus. ¹ Num. 33. 19.
*In Exodo nec ista mansio distinctè nominatur, sed comprehenditur
 sub mansionibus à deserto Sin usque ad Raphidim. In Alus igitur,
 Aluth seu Alutha, statione seu mansione decima, adeoque in De-
 deserto Sinæ, primam sic collocat Sabbati observationem Seder Olam;
 באלוש נתנה להם השבת ושם עשו שבת ראשונה שנ' וישבתו העם
 In Alusha^k acceperunt Sabbatum, ibique primum Sab-^k vide Num.
 batum celebrarunt, juxta illud quod scriptum est, & Sabbatizavit^{32. 13. & 14.}
 eum die septimo. Jam verò facit ille diem decimum quintum^{compara cum Exod. 16}
 mensis primi seu Nisan (pleni seu XXX dierum,) quo ex Ægypto^{1. & 17.}
 profecti sunt Israelitæ, feriam sextam; unde sequitur in calculo, ut &¹ Num. 33. 3.
 detille, Quintumdecimū mensis secundi seu Jiar, quo^m venerunt^{Exod. 16. 1.}
*desertum Sinæ, in primum hebdomadis (dierum à mundi con-
 elapforum inita ratione) incidisse. Putatis igitur inde die-
 quibus Manna collecta est, primum illud Sabbatum juxta eum
 XXI Jiar respondet. Sed receptior est Talmudicisⁿ senten-ⁿ Gemara Ba-
 osum Quintumdecimum diem Nisan seu diem exitus fuisse fe-^{bylon. ad tit. Sabbath cap.}
 in ejusmodi enumeratione, quintam, non sextam, adeoque^{9. fol. 17^b}
 umdecimum Jiar, seu illum in quo castra in Sinam move-^{Mechilta fol. 18. col. 4. Lev- chimus ad Ex.}
 fuisse septimam. Et sic pro hac sententiarum diversitate^{16. 1.}
 um eorum primum, id est, dies septimus, requie à labori-
 mō celebratus, incidit aut in XXI aut in XXII diem men-
 qui fuit anni exitus ex Ægypto; adeoque legem datam
 i seu Decalogum ita diebus aliquot antevertit. Nam sub
 mensis Sivan seu tertii^o, qui secutus est, ejusque, ut tra-^o Exod. 19. 1.
 sexto Decalogus datus est. Monendum verò, mensis no-
 æ post nata sunt, ut fieri assolet, heic adhiberi. Ratio au-
 temporis inde diversa non est, sed explicatior habetur, Cal-
 diximus, discrimen usque ad Decalogi dationem ob ocu-
 nus; Jiar, ut volunt Ebræi, cavo facto, seu XXIX dierum.
 ur etiam dies mensum, qui in anno Juliano retrò putato,
 onologia aliquot coryphæos, mensibus illius anni Ebræo-
 ndent. Veluti Josephum Scaligerum, Sethum Calvi-**

sum, Ludovicum Capellum, alios qui Talmudicorū aliorum, non
 & Seder Olam, in neomeniis & diebus mensium sunt heic sequacs.

*... Seder Olam & sequacs.		... Dierum Hebdomades.		... Talmudici alii.		... Menses Iuliani.	
14	V	15	16	17	18	19	20
15	VI	16	17	18	19	20	21
16	VII	17	18	19	20	21	22
17	I	18	19	20	21	22	23
18	II	19	20	21	22	23	24
19	III	20	21	22	23	24	25
20	IV	21	22	23	24	25	26
21	V	22	23	24	25	26	27
22	VI	23	24	25	26	27	28
23	VII	24	25	26	27	28	29
24	I	25	26	27	28	29	30
25	II	26	27	28	29	30	* 1
26	III	27	28	29	30	* 1	2
27	IV	28	29	30	* 1	2	3
28	V	29	30	* 1	2	3	
29	VI	30	* 1	2	3		
30	VII	1	2	3			
* 1	I	2	3				

*... Seder Olam & sequacs.		... Dierum Hebdomades.		... Talmudici alii.		... Menses Iuliani.	
2	II	3	4	5	6	7	8
3	III	4	5	6	7	8	9
4	IV	5	6	7	8	9	10
5	V	6	7	8	9	10	11
6	VI	7	8	9	10	11	12
7	VII	8	9	10	11	12	13
8	I	9	10	11	12	13	14
9	II	10	11	12	13	14	15
10	III	11	12	13	14	15	16
11	IV	12	13	14	15	16	17
12	V	13	14	15	16	17	18
13	VI	14	15	16	17	18	19
14	VII	15	16	17	18	19	20
15	I	16	17	18	19	20	21
16	II	17	18	19	20	21	22
17	III	18	19	20	21	22	23
18	IV	19	20	21	22	23	24
19	V	20	21	22	23	24	25
20	VI	21	22	23	24	25	26

*... Seder Olam & sequacs.		... Dierum Hebdomades.		... Talmudici alii.		... Menses Iuliani.	
21	VII	22	23	24	25	26	27
22	I	23	24	25	26	27	28
23	II	24	25	26	27	28	29
24	III	25	26	27	28	29	30
25	IV	26	27	28	29	30	* 1
26	V	27	28	29	30	* 1	2
27	VI	28	29	30	* 1	2	3
28	I	29	30	* 1	2	3	
29	II	30	* 1	2	3		
30	III	* 1	2	3			
* 1	IV	2	3				

Arqueita in XXIII Maii, qui juxta eos idem est in anno illo cum
 XXII Jiar, prima incidit illa Sabbati observatio. Aded ut tametsi
 præc-

præceptum de Sabbato in Mara ita datum fuerit, ut plures inde quàm septem dies hanc observationem antecederent, imò ut viginti septem dies inter præcepti dationem & XXII Jiar intervenirent (si stationum calculum, qui unicum tantùm eumque XXIV diem Nisan seu XXV Aprilis ei, quæ in Mara fuit, tribuit, admittimus) nihilominùs ex præcepto illo, cujus, non minùs ac populi ejusque peregrinationis, Dominus erat Legislator sanctissimus, ante XXII hunc diem Jiar, seu Maii XXIII, observatio ^Psecuta non sit. Atque ex Ob-^{Video Tho-}servatione illa Prima novatoquetunc temporis præcepto, cum Man-^{sipha ad Ge-}næ descensu conjungitur non rarò ipsum præceptum. Rabbi Jehu-^{mar. Baby-}da Levita ^{lon. ad tit.}, de Decalogo verba faciens & de præcepto Sabbati quod ^{Sabbath cap.}in eo habetur וכבר inquit עם הורדת המן וכו' ^{9. fol. 87. b.} præcesserat ^{In Sepher} etiam præceptum illud, quando Manna descendebat. Alibi item ^{Cozzi part.}ipse; והלא תחלת השבת אינה כי אם מסיני ומאלוש קודם לכן שירד ^{1. s. 87. &} והלא תחלת השבת אינה כי אם מסיני ומאלוש קודם לכן שירד ^{part. 2. s. 20.} ^{& R. Jehu-} ^{da Ben Saul} ^{in comment.} ^{ibidem.} ^{De Emen-} ^{dat. Tempo-} ^{rum lib. 5. p.} ^{351.} ^{Canon Isa-} ^{agog. lib. 3. pag.} ^{282.} ^{A. M. 2509.}

Iar XVI, Maii XVII, feriâ primâ Man colligere incipiunt, usque ad Iar XXII, Maii XXIII, quo Sabbatum observare iussi sunt; unde Iosephus Scaliger & Sethus Calvisius rectè colligunt, Sabbatum hoc observatum annis Iulianis 1496 diebus 223 ante Ianuarias ætæ Christi Kalendas. Sed & Sethus Calvisius die, inquit¹, 15 mensis secundi, qui fuit dies 16 Maii, de Observando Sabbatho legem fert Deus, in ipso die Sabbati; sed primû Sabbatum à quibusdam Manna colligere volentibus violatû est die 23 Maii. Consonum est jam dictæ mensium & die

râ dispositioni id quod habent Ebræi pleriq; ² de Tempore Decalogi dati. *דב שבת בשש. להרש בשש שעות ביום קבלו ישראל את הדברות* *Vespera Sabbati, V I die mensis* (Sivan quæ heic est Junii quintus) horæ diei VI acceperunt Israelita Decalogum. Sunt autem Chronologi alii, nominis etiam summi, quibus hæc non ita placent, quin de anno, feriis, & mensibus Julianis heic Ebræorum respondentibus diffideant. Gilbertus Genebrardus, ex mente ut vult ipse & Seder Olam, in anno 2670 vigesimo secundo, inquit, die Aprilis primam Sabbati celebritatem agitarunt. Atque simili ratione dies reliques Julianis assignat, & Seder Olam (cujus in versione Aprilem τῷ Jia respondere etiam vult) interea sic sequax, ut & Feriarum, quæ in calculo superiùs allato visitur, seriem ejus porius admittat. Atque quantum ad ferias attinet, ita Augustinus Tornielius qui Nisan hunc facit cavum, unde & alia in diebus heic denominandis diversitas. Anno

autem Mundi 2544 rem collocat ille. In Iosephum Scaligerum de anno & Temporis charactere hoc disputat Dionysius Petavius³. Sed verò anno mundi 2453 & ante Christum 1529 Sabbatum hoc ponens, etiam & ipse vigesimo secundo diei Jiar idem planè assignat, dum de octavæ stationis in Sin rebus verba faciens, eas commemorasse, ait^b, die XV mensis secundi, qui est Iar feriâ primâ, quam tamen non XVII ut in superiùs exhibito calculo, sed IV Maii facit. At sic cadit Sabbatum in XXII Jiar, uti ex sacro Exodi textu satis etiam liquet. Id est, juxta Petavium, in Maii diem decimum. Alii^c aliter. Sed de litibus his plura huc afferre, intempestivum. Utcunque, de Anni Tempestate, quâ Primum Sabbatum juxta Talmudicos collocandum, manifestò liquet. Ad hanc Sabbati Primi, id est, primò obser-

¹ De Doctrina Temporis lib. 9. cap. 23.
² Ibid. lib. 13. period. Iulian. an. 383. & Gideffis Samuel. Perioram Esclg. Chronolog. lib. 1. c. 20.
³ Videffis Leonardû Alarum ad Exod. pag. 378. s. 99.

observati notionem, qualis juxta Magistros jam ostensa est, attinet illud, quod à Petro Galatino^d ex libro *sphri* citatur. Apud Ebraeos, ^{De Arcanis} *legitur ibi super illud^e & fecerunt pascha; Non fecerunt nisi* ^{Catholica Veritatis, lib. II.} *illud tantum. Dixit R. Elazar, habetur in Exodo^f, Sabbatizavit* ^{cap. 10.} *populus in die septimo. Per hoc docet, quod omnibus 40 annis, qui-* ^{Num. 9. 5.} *bus filii Israel fuere in deserto, non fecerunt nisi duntaxat Primum.* ^{Cap. 16. 30.}

Sabbatum, id est שבת ראשונה quæ locutio est è Talmudicis superiùs adnotata. Sed commentum hoc de unico tantùm Sabbato in deserto observato non admittunt omninò Magistri. A primo, quod diximus, septimum diem insequentem pro secundo, & deinceps alia enumerant. Post primi Sabbati in *Seder Olam* mentionem sequitur statim אוייר וגו' בכ"ג בשבת א"ד *Primodie Hebdomadis, qui fuit XXIII*

tiar, descendentes de Alusha accesserunt ad Raphidim, ubi puteus eis datus est, & pugnarunt contra Amalecitas שש עשו שבת שנייה *id est, atque ibi celebrarunt Sabbatum Secundum.* Sed mendum in numero est manifestum, quod & à Genebrardo in versione peperam retinetur. Restituendum planè est כ"ג seu XXII pro כ"ג seu XXIII. Nam nemo non videt Sabbatum primum ex autoris mente in XXI diem incidisse, cum scilicet disertè aiat diem XV fuisse primum hebdomadis, seu feriam primam, id est, XIV fuisse septimum, qui in Sabbatica dierum enumeratione proximè præcedebat. Et nisi sic emendetur Chronicon illud, in pauculis illis, quæ ibi conjunguntur, lineis, sibi ipsi palam in numerando discors est. De discordia quidem monuit Dionysius Peravius. Sed cur de mendo librarii dubitare-

mus in re tam manifesta, non omninò video. Certè Philo de hac prima Sabbati (sic Talmudicis dicta) celebratione loquitur, perinde ac si, post Cultûs septimi diei ex præcepto divino institutionem, dubitasset de ipso die, qui enumeratione à mundi conditu septimus esset, eumque ideò jam primum & ex oraculo & miraculo didicissent. Is enim enarrans beneficium Numinis, quo Manna depluentealebantur (quod totum ad tempus & locum, de quo verba faci-

mus, attinet) *ἀμα ἰδί τοι καὶ τριπόθητον ἡμέραν*, inquit ^h *αὐτεδιδάσκοντο*, ^{b Philo, de} *ζητῶντες γὰρ ἕκαστος πᾶσι, τίς ἄρα ἡ ἕ Κόσμος, ἡμέλιος, ἐν ᾗ τὸδε τὸ πᾶν ἔπι-* ^{Vita Moysi} *πλέσθη, καὶ παρὰ πειτέρων καὶ προγόνων τὸ ζήτησον ἄλλων ἀποδεξάμενοι* ^{lib. 1.}

μόλις ἠδυνήθησαν εὐρεῖν, ἔ μόνον χρησμοῖς αἰαδιδαχθέντες, ἀλλὰ καὶ
 περμηγῶ πάνυ σεφεῖ: *Simul etiam discebant diem illum desideratissimum. Cum enim jamdudum quaesissent, quis esset mundi Natalis, in quo hoc Uniuersum absolutum est, nec à patribus aut maioribus quaestionem solutam accepissent, rem tandem comperiebant, non solum oraculis, sed & signo seu argumento manifestissimo edocti.* Atque vix est sanè ut non aut mememus Trogum Pompejum ex Ebræorum traditionibus de hac Sabbati celebratione illud hausisse, quod ex eo de primo Sabbato narrat Justinus, ut cunq̄ue, pro more ejusmodi scriptorum, nō nulla, quæ falsissima sunt, interscrantur. Verba Justinus¹ sunt. *Itaq̄, Moses, Damascenā antiquā patriā repetitā, montem Synam occupat, quò septem dierum jejuniò per deserta Arabia, cum populo suo fatigatus, cum tandem venisset, septimum diem, more Gentiu Sabbathum appellatum, in omne ævum jejuniò sacravit; quoniam illa dies famem illis erroremque finierat.* Quod cum Paganorum aliis de Jejunio habet, falsissimum est. Neque enim die Sabbati, qui dies est in dierum periodo septimus & vulgo sic dictus, ex Ebræorum instituto jejunandum. Qua de re plura inferiùs^k. Atqui interea ex fame natum illud festum ait; id quod alimenti inopiam, quæ primam Festi Observationem ac descensum Mannæ præcesserat, respicere videtur. Et si desertum Synam dixerat Justinus, idem etiam fermè dixerat, quod autor *Seder Olam*, nō sine sacrarum literarum autoritate ubi in Sina (nam Alusham & Sinæ deserti partem esse, antè monitum est) Primum Sabbathum scribit celebratum, ut suprā monstratum. Sed desertum Sinæ in montem Sinam pro Sinai (qui locus celebrior multò erat & ob legem ibi datam illustrior) mutari scriptori Pagano satis obvium erat. Et Tacitus^l de Judæis, *septimo die otium placuisse ferunt, quia is finem laborum tulerit.* Traditionem de refocillatione hac quam nacti sunt in Sinæ deserto, forte etiam respexit ille. Certè & celeberrimi in Ebræis Magistri primam illam sub Genesis initium Benedictionis & Sanctificationis septimi diei mentionem, ad primam hanc in Sinæ deserto diei celebrationem ac Beneficia in eam accepta referunt. Ita Salomon Jarchius ad illud^m, *& benedixit Deus diei septimo, & Sanctificavit illum;*

¹ *Histor. lib. 36.*

^k *Cap. 15.*

^l *Histor. 5.*

^m *Genesis 2.*

ימות השבוע יורד להם עומר לגלגלת ובששי לחם משנה וקדשו במן
 ירד בלל והמקרא כתוב על העתיד *Benedixit ei per Mannam*
scu in Manna, quoniam in ceteris diebus Septimana descendebat uni-
cuique Gomera, sexto verò panis duplus, scu quantitas dupla. San-
ctificabat item per Mannam, quoniam (in eo die) ea non omninò de-
scendebat. Et quod heic scriptum est, ad tempus ita attinet futu-
rum. Adè ut Benedictionem, & Sanctificationem ibi à Mose me-
 moratam ad Benedictionem & Sanctificationem quæ post tot se-
 cula in Mara evenit, spectare voluerit. Ita etiam ad Decalogum, ubi
 iteranturⁿ verba sacra de Benedictione & Sanctificatione, ברכיⁿ *Exod. 20.*
 ברכי במן *Benedixit ei* לכפלו בששי לחם משנה וקדשו במן שלמה היה יורד בן
in Manna, qua in sexto die duplata est (in usum septimi) & sancti-
ficavit eum in Manna, quippe qua in septimo die non descendit. Neq;
 sanè Jarchii est commentum hoc: sed pro more suo è veterum hau-
 sit commentariis, quod & ad eundem locum notat Moses Bar
 Nachman. In *Brefish rabba*^o, ברכי במן וקדשו במן, *Parash. II.*
 ברכי במן שכל ימות השבת היה יורד עומר וכערב שבת שני עומרים *fol. 13. col. 2.*
 וקדשו במן שלמה ירד בו כל עיקר ר' נתן אומר ברכו במן וקדשו בברכו
Docuit Rabbi Ismael benedictionem (die se-
ptimi) fuisse per Mannam, & Sanctificationem itidem per Mannam
 loquitur de Benedictione & Sanctificatione, cujus in secundo Ge-
 nesis capite mentio) *Benedictionem in eo quod, cum in ceteris die-*
bus septimana descenderis Gomera unicuique unica, pridie Sabbati
descendebant bina Gomera; Sanctificationem, in eo quod illo die ni-
hil omninò descendebat. Ex sententia verò Rabbi Nathan; Bene-
dictio quidem in Manna erat & Sanctificatio in ipsa Benedictione.
Quin & Rabbi Isaac astipulatur, & Benedictionem ejus in Manna
collocat &c. Quæ omnia eo planè spectant, ut prima Sabbati Bene-
 dictio & Sanctificatio, (quatenus ea etiam sub initium rerum à Mose
 memoratur,) ad Locum & Tempus Primæ observationis Sabbati
 iuxta sententias jam ostensas, sit ex horum mente indubitanter refe-
 enda. Sed de Benedictione & Sanctificatione illa, quæ in Genesi
 occurrit, ad Ebraorum placita, plura mox. Illud intercà accipe,
 quod pluribus ostendunt Rabbini, Jehuda Ben Samuel & Jehuda
 Ben

† Sepher
Cozri part. 1.
s. 87. Et
part. 2. s. 20.

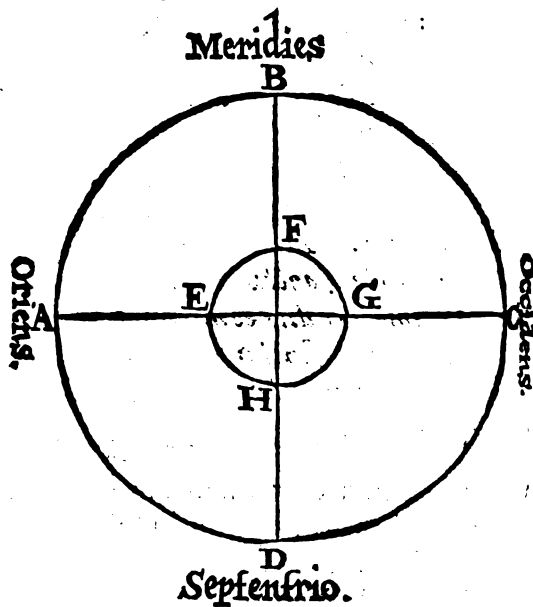
Ben Saül, in Commentariis ad dictum Samuelidem P, scilicet ipsum initium Sabbati, quà ex Præcepto festum est, Tempori & Loco superius memorato ita esse tribuendum, ut primò ex illa duntaxat Cæli, Solis, Terræque positura, dein ex Hierosolymæ seu Terræ sanctæ (cujus gratiâ Leges de Tempore Festisque, in Deserto traditæ) situ, neque ex alio auspicandum fuerit Primum Sabbatum, quà Festum; uti neque numeri seu periodi dierum à rerum conditu septenariæ, juxta quam Sabbati festum in die septimo institutum, aliundè quàm à terra Israelitica primivus deducendi. Id est, à dierum ibi vesperæ seu Solis occasu; non inde ut à meridiano primo, aliter atque meridians ille vesperam illam seu occasum designat. Legitur in dialogo illo *Sepher Cozri* dicto; אמר הכוזרי הלא תחלת קביעות הימים מן העין מפני שהוא תחלת המזרח ליישוב אמר החבר והלא תחלת השנה אינה כי אם מסיני ומאלוש קודם לכן שירד המן בו תחלה ואין השנה נכנס אליה על מי שבא עליו השמש אחר סיני על הדרגה עד ארדת המערב ואחר כך עד אשר תחת לארץ ואח' כך עד העין אשר הוא מוח היישוב ויקרה השבת לצין אחר ארץ ישראל בשמונה עשר שעות מפני שארץ ישראל באמצע ליישוב וכאשר בא השמש לארץ ישראל היא חצי הלילה לצין וחצי היום לארץ ישראל הוא בא השמש לצין ו' והכונה היא לארץ ישראל שהיא מקום התורה שהורד בו אדם מן עץ בליל שבת וממנו תחלת המנין סמוך לששת ימי בראשית והתחיל אדם לקרות שם לימים וכאשר נושבה הארץ ורבו בני אדם היו סופרים הימים כאשר יסד אותם אדם ועל כן לא יחלקו בני אדם בשבעת ימי השבוע וגו' *Dixit Cozri, nonne initium præsinita dies numerandi formula à Zin petendum, ideo quod locus ille initium est Orientis Orbis Terrarum? Responsum est, An initium Sabbati aliunde petendum est quàm à Sinai & antè etiam ab Alusha, quia ibi primus erat Manna descensus. Nec verò incipit Sabbatum, antequam Sol ultra Sinai transeat in extremum Occidendis gradum, unde potest sub tellurem circumvolvitur ad Zin, qui Oriens est Orbis Terrarum. Et esse incipit Sabbatum in Zin, postquam habetur ejusdem initium in Terra Israelitica, Horis Octadecim. Eo scilicet quod Terra Israelitica in medio seu Umbilico Orbis collocata, Occasus solis illic est*

nox media tñ Zin, & meridies Terra Israelitica est occasus Solis tñ Zin &c. Aptanda autem est res Terra Israelitica (nimirum Sinai & Alufha circa ſeſquigradum Occidentalioreſ ſunt Hieroſolyimis) quoniam ea locus eſt Legis, & idem eſt locus in quo pulſus eſt Adam à Paradifo nocte Sabbati (alia exemplaria habent ו' ב' v'eſpera Sabbati) atque inde inſitium enumerationis dierum qua ſex diebus creationis innititur. Atque ibi inſepit Adam nomina diebus imponere. Et cum poſtea, auctis ejus poſteris terra habitata eſt, hominum mos erat numerare dies eomodo, quo diſpoſuerat eos Adam; unde factum eſt, ut non diſſentiant homines de Septenario Septimana dierum numero, ſeu de Hebdomadis conſtitutione &c. Sicibi R. Jehuda.

Zin hæc eſt Sinarum ſeu צין או צינין regio, plagæ Orientalis ultima; ita ſcilicet ſcriptoribus tam Arabicis & Ebraicis, quàm Ptolemaeo ejuſq; ſequacibus ⁹ cenſita. Objectio eſt; nonne inde, ſcilicet ab Oriente ultimo, ratio dierum enumerandorū ineunda? Minime, inquit, R. Jehuda. Nam à rerum initiis dierum enumeratio erat eadem, quā utimur nos in terrā Israelitica, id eſt, à v'eſpera ad v'eſperam. Id quidem ſcimusetiam ex Sabbati Obſervatione, cujus initium in Alufha & Sinai. Et quicquid ibi ſtatutum reperitur, ita aptandum eſt terræ Israeliticæ, cujus gratiâ lex data eſt, ac ubi primus parens noſter Adam dies ſic à v'eſpera ad v'eſperam numerare, & in periodos ſeptenarias diſtribuere cœpit, ut à Solis è terra Israelitica in Occidentem diſceſſu, ſeu à tempore, quo terræ Israeliticæ Sol occidit, (quæ ſic velut naturalis habetur, & primaria dierum civilium, id eſt XXIV horarum, numerandorum Epocha) dierum initia adeoque Periodi Septenariæ ſint deducendæ. Atque ita neceſſe erit, ut Horarum Octodecim ſpatio tum Sabbathum, tum quilibet alius pariter dies incipiat in terra Israelitica, antequam in Orientis ultimo ſeu apud Sinas incipiat; ſimiliſque in aliorum locorum dierum initiis, veluti primario illi ſecundariis, pro Longitudinis diverſitate, ratio ſit habenda. Exempli gratia; cum in adjecta figura Sol per circulum ABCD graduum 360, circum tellurem EFGH ſpatio XXI V horarum fe-

Geograph. Arab. part. 9. & 10. Clima 1. Abraham Ben Chaia in ſphæra mundi, c. 6. &c.

rum feratur, diesque, juxta jam dicta, à Cardine GC qui Occasus est Solis τ° F Terræ Israeliticæ seu Umbilici telluris heic locum occupanti, incipiat; palàm est diei initium telluris Umbilici seu τ° F incolis, XVIII horis priùs haberi quàm suum ex ejusmodi numerandi ratione initium habeant Sinæ in extremo Orientis, qui τ° E designatur. Nam ut GC solis Occasus

est τ° F, ita FB τ° E seu Sinis. Et inter GC & FB, per DA, arcum 270 graduum intercipi, id est XVIII horas, nemo non videt. Qui sensus est Rabbinum, quem citavimus, ejusque sequacium. Pendere vides hanc dies enumerandi in terra Israelitica positam epocham ex eo quod est, Adamum ibi sic enumerare coepisse, adeo que illam regionem primùm tenuisse. Unde & τ° ארץ טבור הארץ eam nuncupant Ebraei seu *umbilicum telluris* quemadmodum oppositum in globo Telluris locum, seu H in superiori figura, τ° ארץ טבור *Umbilicum Maris*. Certè & alii ibi Telluris Umbilicum collocant; quod etiam scimus ex eo, quod superius citatur ex Saido Batticide de Ada in terræ Umbilico sepeliendo. Occurrit itidem in descriptionibus territorii tribus Judæ, Spelunca Adam; seu rupis, in qua traditur, eum cum Eva uxore diu luxisse Abelem occisum; locus etiam, ubi à Caino occisus Abel. Et apud Christianos Scriptores non rarò ea in regione vitam transigisse primos parentes existimatur. Obvia sunt, quæ de Paradisi loco & vicinio, in quod relegatus est Adam, & de monte Calvaria differuntur.

feruntur. Saidus autem Baticides in Indiae Orientalis montem aliquem expulsos fuisse à paradiso primos parentes, ex Orientalium traditionibus scribit. Verba sunt. اخرجهما من الجنة تسعت

expul-
lit eos (Deus) è Paradiso hora IX feria VI in montem è montibus Indiae. Quin & mons ille Mahumedanis dicitur mons سرندیب

Sarandib. Abu Mahumed Mustaphi Ben Hasen in Historia universali perquam eximia, quod Bibliothecæ Oxoniensis cimelium est manuscriptū; اهبط ادم علي جبل سرندیب في سرقى ارض الهند relegavit (Deus) Adam in montem Sarandib in Orientali India regione. Eò spectat etiam quod lego in Abu Walid Mahumed Ben Elhecina Historico penes me vetusto Ms. ubi de وسط الارض هو وادي inquit

سرندیب fertur locum hunc esse fluvium Sarandib, quò descendit Adam, super quem sit pax. Sarandib autem in insula maris Orientalis, Harchend dicti, celeberrima, fuscè describitur apud Geographum Arabem^r. Neque alia est à Tapobranā, quæ item سوطره Sumatra dici solet. Fluvius autem ille sub Æquinoctiali ponitur. Achmed Ben Magad in Insularum Chorographia وليا الحقيقه حظ الاستوي هو الوادي وادي سرندیب

ad amussim sub linea Æquinoctiali habetur Fluvius dictus Fluvius Sarandib. Quod & Prolemaicæ Tapobranæ Geographiæ diffonium non est. Unde etiam Latitudines Urbium ac Provinciarum à jam dicto Fluvio putantur, ut Achmed ille, quemadmodum Longitudines ab Occidentis termino. Ita in Orientis extremo juxta nonnullos ponitur Telluris Umbilicus seu Medium. Sed nomen illud pro vario gentium ingenio aliter etiam collocatum scimus ex eo quod Græci atque ex cis Latini de Delphis habent. Ibi scilicet esse Medium seu Umbilicum Orbis Terrarum. Strabo, Pausanias, Li-

^c *Videtur* *Is.* vius, Plutarchus, alii^f autores veteres sunt obvii. Quæ autem hæc-
Casaub. ⁱⁿ nus dicta sunt, absq; controversia admittunt, asseruntque Sabbatum
Comment. ad in Alufha, seu Primum, quod in deserto celebratum est post Mannæ
Strabonem, descensum, fuisse diem (ut par est credere) à Mundi Natalibus in Se-
pag. 180. ptenaria dierum periodo Septimum. Quod sanè non defuere inter
 Christianos qui negarint. Paulus Episcopus Burgenis², ex Judæis;

¹ *Scrutin.*

Scripturar.
part. 1. Diss.
8. cap. 14.

Si bene consideras primum Sabbatum quod legitur in deserto cel-
bratum (sicibi Paulus; quem inter & Saulum Judæum Dialogus fit)
non fuit Septima dies correspondens primo Sabbato, quod fuit in mun-
di exordio, prout tu dicis. Sed fuit septima dies à descensu Mannæ.
Qui quidem descensus non legitur incepisse in prima die Hebdomi-
da; Unde sic septima dies computata à prima die descensus Mannæ
concurrat cum die Sabbati in primo exordio sanctificati. Imò pro-
babilius posset dici, quod dies prima, in qua Manna descendit, non
fuit prima dies hebdomada, qua dicitur una Sabbatorum. Nam in

² *Exod. 16. 13.* *primis vespere illius diei descendit Coturnix^u & saturati sunt ca-*
nibus. Constat autem, quod; si illa vespera esset vespera secunda diei
Sabbati, non esset eis licitum occidere coturnices, & parare eas. Ex
quo patet, quod dies immediatè præcedens descensum Mannæ, non
fuit dies Sabbati, & per consequens prima dies, in qua Manna descen-
dit, non fuit una Sabbatorum. Sic ille. Sed ratio ejus perquam fri-
vola videtur. Nam quis non videt primas vespere illius diei, ut ille
vocat, seu secundam Sabbati vespere, fuisse etiam partem seu ini-
tium feriæ primæ, non omninò septimæ seu ejus, quæ præcedens Sab-
bati recurrentis in dierum periodis loco responderet. Juxta scilicet
Ebraicam temporis rationem; à vespera ad vesperam. Quorum
igitur heic coturnicum in vespera occisionis & præparationis, velut
ejus quod Sabbatum violaret, mentio? Sed nec ejusmodi redargu-
tionem adèò opus est, cum juxta receptiorem Ebræorum sententiam
Institutionem seu Præceptum Sabbati Observatio neutiquam secu-
fit ante septimum post migrationem ibi memoratam diem, id est

³ *Joseph. Sc-*
liger. de E-
 mendat. Tép.
lib. 5. pag. 358.

ante xxi Jiar qui ipsum, in quo migrabant Israelitæ in Sin, diem, seu
 xv Jiar quæ feria erat septima, insecure est. Quò spectat & illud
 Viri maximi^x de eis, qui simili ratione noluit ipsum xv Jiar feriam
 fuisse

fuisse Septimam seu Sabbatum, quâ vocabulum illud in dierum periodis locum habet. *Atqui Hebraei* (sic apud eum obijciunt) *non migrassent die Sabbati* (inde nimirum volunt xv Jiar non fuisse feriam septimam.) *Egregiam animadversionem! Quid est magis contra Sabbatum, quam Sabato colligere Manna? Atqui multi profecti sunt colligendi causa die Sabbati: Isti Critici non meminervnt* ^{Exod. 16. 27. & 28.} *adhuc Legem datam non fuisse.* Legem scilicet quæ ad Observationem alicujus diei pro Sabbato, ante migrationem illam obligaret, aut datam non fuisse, aut pro data atque statim in deserto observanda non habitam.

C A P. XII.

Ad Sabbati Observationem, ut Judæos Originarios, sic Profelytos Justitiæ & parilis Conditionis reliquos obligari, Profelytos autem Domicilii aliove Gentiles non item, statuunt Ebraei. Nec Observatio ejusmodi permittitur Profelytis domicilii. De Peregrino seu Profelyto in legibus de Sabbato sacris, Magistrorum sententia.

Quod demùm ad Sabbati, quale diximus, Observationem, quâ eam Ebraei aliis sive Imperabant, sive Permittabant, sive Interdicebant, idque ex avitis institutis placitisque, attinet; non minùs atque seipso ad illud observandum teneri volebant Profelytos Justitiæ universos, Libertinos, aliosque Baptismo & Circumcisione, veluti Servos, ut superiùs libro secundo ostensum est, in Ecclesiam Ebraicam ritè cooptatos. Neque verò alios aliasve Gentes. Nam & Profelytos Domicilii seu eos, qui Judaismo nondum nomina dederant, in quaecunque vitæ commercium intra ditionem Israeliticam admissi, non modò Observa- ^{Gemara Babilon. ad rir. Sanhedrin, ca. 7. fol. 58 b. & vide Excerpt. ex eadem Gemara apud I. Cochium, pag. 274.} *tionem omninò solutos habuere, sed poenis gravissimis obnoxios, si observarent.* Id quod satis dignoscitur ex eis, quæ capite superiùs quinto ea de re allata heic non repetimus. Et in eundem sensum plura occurrunt in scriptis² Talmudicis. Neque juxta eorum interpretationem ritè intellectam, adversatur omninò, quod habetur in Decalogo, *non facies ullum opus, tu & filius tuus & filia tua, servus &*

tuus & ancilla tua, & גר advena seu Profelytus tuus, qui in portis
^a *Exod. 23. 13. tuis; uti nec illud^a sex diebus facies opera tua, & in septimo die qui-*
esces, ut habeat quietem bos tuus atque asinus tuus, & respiret seure-
frigeretur filius ancillæ tuæ & Peregrinus, seu Profelytus; quæ fer-
^b *Deut. 5. 14. mē alibi totidem etiam in sacro sermone^b verbis habentur. Id qui-*
dem verum est, ad legem posteriorem expressim adnotari à Salomo-
ne Jarchio בן אמתך בעבד ערל הכתוב מדבר והגר גר תושב filius an-
cilla tua sumitur ibi pro servo incircūciso, & Peregrinus seu Profelytum
^c *Sepher Me-*
^{col. 1.} *chila, fol. 36.*
^c *pro Profelyto domicili. Alii^c tantundem. Ideo nē etiā Profelytis domi-*
cilii seu Gentilibus Sabbatum existimabant observandum? Nihil mi-
nūs. Distinguendū nempe est de ratione nominis Servi aut Profelyti
in contextum ejusmodi adhibita. Ea duplex est. Altera, quā intelli-
gat quis, tam Servum & Profelytum ex legis vi ad Observationem
Sabbati pariter obligari; altera, quā sic obligari Judæos & quotquot
in eorum ritus transirent, ut nec ipsi opere aliquo Sabbatum vio-
larent; nec Sabbato in causā essent, ut sive à Servo, sive à Profelyto o-
pus aliquod fieret. Priori ratione non alium volunt legibus illis
contineri Servum, quàm Circumcisum, aut ancillam aliam præter
eam, quæ baptismo in Judaismum cooptata est, nec alium peregrini-
um seu Profelytum, quam Profelytum Justitiæ ac Libertinum, qui
juris parilis. Id est, non alios præter eos qui Ecclesiæ Ebraicæ pars
fuerunt seu בני ברית filii seu liberi federis. Posteriori autem ratio-
ne solùm Servos incircumcisos, ac Profelytos domicili ibi innui a-
iunt. Scilicet fas non fuisse Judæo servi Gentilis seu incircumcisi do-
mino, Sabbato in causā esse, ut Servus ejus ejusmodi opus aliquod
tunc faceret, nec fas Judæo fuisse tunc in causā esse, ut Profelytus do-
micii (cujus cum ejusmodi servo parilis, quantum ad hanc rem,
conditio) præstaret opus aliquod. Id est, fas ei non fuisse, aut per se
aut per alios, aut per jumenta eo die operari. Egregius est ea de re lo-
cus apud Rabbi Mosē Bar Nachman; ubi ostendit quidem legum
jam citatarum cunctis non eandem prorsus esse, si verba spectes, in-
terpretationem; ejusmodi tamen cunctis esse, ut, juxta distinctionem
jam allatam, sint omninō capiendæ. Verba ejus^d sunt, ad illud
^d *Pirush To-*
^{ra, fol. 125. b.} *וגר וגר Profelytus seu advena tuus qui in portis tuis, in Decalogo;*

על דרך הפשט גר שער לעולם הוא גר תושב שבא לגור בשערי עיר
 וקבל עליו שבע מצות בני נח והוא הנקרא גר אוכל נבלות שאמ"ב
 הכתוב לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה ולכן לא היתה בו המצוה
 שיאמר לא תעשה בו מלאכה האזרח והגר אבל לנו צוה שלא יעשה
 מלאכה לצורכינו נקטנים והבהמה והוא בעצמו אין עליו זאת המצוה
 ועושה מלאכה לעצמו בשבת והכתוב שאמר וינפש בן אמתך והגר
 הוא גר צדק שנתיהד וחזר לתורתנו שצוה אותו בשבת וכן בכל שאר
 המצות כאשר אמר תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר אתכם
 לגר ולאזרח הארץ אבל מצאנו לרבותי שדרשו בהפך אמרו כי וגר
 אשר בשעריך על דרך הפשט גר צדק והוא הייב כמונו בשביתה וינפש
 בן אמתך והגר לרבות גר תושב הערל ורצונם שיהיה המוזהר תחלה
 הגר הנימול שחייב כמונו והכתוב השני לרבות הערל ולפיכך הקט
 לבהמה שאמר למען ינוח שורך וחמורך וינפש בן אמתך והגר צונו
 בשביתה כלם בשוה שלא יעשו לנו ויעשו כרצונם לעצמן וכן יהיו העבד
 והגר הנזכרים בעשרת הדברות שוים וחייבים בכל דין השבת כמונו
 כמו שנאמר למען עונ עבדך ואמתך כמוך *Profelytus seu advena Por-*
ta simpliciter sumptus intelligitur de Profelyto Domicilii, qui adve-
nerat, ut peregrinaretur in portis civitatis alicujus, & qui suscep-
erat in se observationem septem preceptorum Noachidarum. Atque
idem vocatur etiam Profelytus comedens carnem morticinam, de quo
loquitur Scriptura^c; Profelyto, qui in portis tuis, dabis, ut comedat. ^d *Deut. 14. 21.*
Et propterea non datur ei mandatum, quod imperet, ne in Sabbato
opus omnino faceret aut Profelytus aut indigena. Sed nobis manda-
tum, ut in usum seu commodum nostrum opus is non faciat; uti nec
Minores aut jumenta. Adeo ipsi Profelyto non datur mandatum
hoc, quippe cui opus sibi facere in Sabbato licitum. Atque in illo Scri-
ptura loco ubi dicitur, (Sabbatum ita observandum) ut^f respiret si- ^g *Exod. 23. 12.*
lius ancilla tua & peregrinus; capiendus est peregrinus seu Profely-
tus pro Profelyto Iustitia, qui Indaeus factus legi nostrae nomen dederat,
adeoque ad Observationem Sabbati ex mandato obligatus erat, sicut
ad preceptorum reliquorum juxta id quod dicitur^h; lex una & In- ⁱ *Num. 15. 16.*
dicium unum erit vobis, & Profelyto, qui peregrinatus fuerit apud
vos; Profelyto scilicet & indigena Telluris. At verò comperta etiam
est apud

est, apud Rabbinos nostros diversa heic interpretatio. Nimirum, Profelytum tuum intra portas tuas, simpliciter dictum (in Decalogo) significare Profelytum Iustitia, qui ad Observationem Sabbati non minus obligatur, quam nos ipsi. Illud autem (postmodum in Exodo dictum) ut respiret filius ancillae tuae & peregrinus seu Profelytus, et spectare, ut & Profelytus Domicilii, qui incircumcisus erat, includeretur. Nempè existimant, Primo loco (in Decalogo ipso) expressim contineri Profelytum circumcisum, qui aequè atque nos ipsi obligatur. Loco autem altero, qui sequitur, contineri etiam Incircumcisum. Argumento, ex eo quod ibi dicitur de Iumento, etiam sumptu. Nam verba sunt; ut quietem habeat bos tuus atque asinus tuus, & respiret filius ancillae tuae & Profelytus. Parili omnino modo volumus mandatum nobis datum de cunctis. Scilicet ut nobis minimè quicquid aliquod faciant. Qui tamen sibi pro libitu facere possint. Atque juxta hanc interpretationem Servus & Profelytus in Decalogo memorati nobis ipsis (hac in re) aequales sunt, & pariter ac nos ipsi ad Observationem Sabbati obligantur, perinde ac si dictum fuisset (ibi) ut requiescat servus tuus, & ancilla tua non aliter atque tu ipsi. Sive hanc sive illam interpretationem admittas, palàm est, neque hanc, neque illam voluisse Profelytos Domicilii seu Gentiles omninò ad Sabbati Observationem, ex legum illarum sensu, obligari, sed tantummodò Profelytos Iustitiæ, & qui in Iudaismum transierant. Et Profelyti nomen ac Profelyti intra portas pro materiei, circa quam in Scriptura versatur, diversitate, nunc pro Iustitiæ, nunc pro Domicilii Profelyto sumi superius^h etiam monuimus. Atque ex jam dictis ritè intelligendi sunt Jarchius aliique Magistri, qui Profelytos Domicilii in legibus de Sabbato contineriⁱ scribant. Consonum est illud Josephi Caro^k; אדם מצווה על שביחת עבדו שמל וטבל לשם; וחדת וקבל עליי מצות הנהוגות בעבד אבל אם לא מל וטבל אלמא; קבל עליי שבע מצות בני נח הרי הוא כגור תושב ומותר לעשות מלאכה.

ⁱ Vide Sepher Mechilta, fol. 26. col. 2. & Orach Chaim, tit. Sabbath, cap. 304.

^k In Shulchan Aruch lib. Orach Chaim, tit. Sabbath, cap. 304.

Imperatum est unicuique (Israelitæ), ut servus ejus Sabbathum observet, qui scilicet Circumcisus fuerit, & Baptizatus nomine servi, & in se receperit Præcepta, qua ex more ad Servos attinebant; At verò si non fuerit Circumcisus & Baptizatus, sed in se receperit seipsum

Septem Noachidarum Præcepta, ei, quoniam erat planè ut Profelytus Domicilii, fas erat opus facere in Sabbato. Nimirùm Servum ejusmodi nullatenus ad observatiōem Sabbati teneri volunt, uti nec Profelytum Domicilii, cujus, quantum ad hanc rem, parilis conditio. At verò subjicit idem autor, juxta Talmudicorum veterum sententiam, לעצמו אבל לא לרבו ואסור לכל ישראל לומר לו לעשות מלאכה בשבת *fas erat Servo ejusmodi opus facere, in sui ipsius nempe usum, seu commodum, non in usum Domini. Et illicitum est unicuique Israelitæ jubere eum opus quidpiam facere in Sabbato in usum Israelitæ cujuscunque; etiamsi non fuerit Dominus ejus.* Ipsi nimirùm Israelitæ ex jure suo Sabbatico tenebantur, non solum ut nec Servo Noachidi seu Gentili, aut Noachidi, qui Servus non esset, seu Profelyto Domicilii opus aliquod facere in Sabbato, quocunque in tempore, imperarent, verùm etiam ut nec operis in Sabbato à Noachide in Israelitæ usum præstiti beneficio seu commodo, durante eodem Sabbato, omninò uterentur. Cujus tamen usus eis licitus, si Noachides in Sabbato sibi duntaxat, non Israelitæ id præstitisset. Nam usum in Sabbato operis à Noachide seu Profelyto Domicilii in Israelitæ quidem usum, tametsi ejus injussu, in Sabbato præstiti, pro Festi violatiōe sumebant, idè quia hujusmodi operis usus velut ejusdem participatiō habebatur. Quod non volebant obtinere, ubi in ipsius Noachidis usum præstitum est. Inde etiam evenit, ut ex Scribarum scitis illicitum fieret, quocunque extra Sabbatum tempore jubere aut conducere operas Profelyti Domicilii in Sabbatum ad id, quod Israelitæ illicitum esset, in eo præstandum. Ne scilicet, si id fieri soleret, promptiores redderentur inde Noachidæ ad opera Sabbatis in Israelitarum usum præstanda, quorum beneficio seu commodo perinde ac illorum, quæ à Noachidis in sui tantum usum præstarentur, licitè frui nequirent; unde etiam Sabbati dignitas forsan Noachidis seu Profelytis Domicilii haberetur vilior.

Moses Maimonides אסור לומר לגוי לעשות לנו מלאכה בשבת ואע"פ שאמך לו מקודם השבת ואע"פ שאינו מצווה על השבת ודבר זה אסור מדברי סופרים כרי שלא תהיה שבת קלה בעיניך ויבאו לעשות בעצמן

Misna tit. Sabbath cap. 16. Talmud. Babylon. eod. tit. fol. 122. a.

Halach. de Sabbato cap. 6. Vide C. c. 12. §. 7. Mosem Mishor præcept. Negativ. 65.

ני שיעשה מלאכה מעצמו בשבת אם בשביל ישראל עשה אותה אסור
 ליהנות באותה מלאכה עד מוצאי שבת וגו' ואם בשביל עצמו בלבד
 עשה מותר ליהנות בה בשבת *Illicitum est (Judæo,) jubere Gentiles
 opus facere in Sabbato, tamen si illis non sit imperatum Sabbatum, &
 tamen si jubeat ante Sabbatum, & tamen si usus ejusmodi operis expe-
 ctandus fuerit, usque dum transferit Sabbatum. Hoc vero è Scriba-
 rum scitis manavit, tum ne apud Gentiles vilius haberetur Sabba-
 tum, tum ne ipsi ultro id præstarent. Si Gentilis in Sabbato opus ul-
 tro fecerit, idque in Israelita usum, interdictus est ejusdem usu
 (Israelitæ,) usque dum desinat Sabbatum &c. At vero si in suis tan-
 tum usum id fecerit, usus ejus etiam in Sabbato (Israelitæ) licitus est.*

*Ad rit. Sab-
 bath, cap. 16.
 fol. 122. a.*

*° Gloss. ad
 Alphegium
 part. 1. fol.
 145. Obadiæ
 Bartenorius
 ad Misn. tit.
 de Sabbato c.
 16. §. 6. &
 Rab. Nissim
 ad dictum
 Alphegii lo-
 cum.*

Quod Gemaræ Babylonixⁿ, unde sumitur, est concurs. Et exempla
 afferunt de lumine à Noachide sibi in Sabbato accenso, fuit quo
 è navi descendat tunc sibi contorto, id genus alia, quorum scilicet in
 Sabbato, per solennem diei quietem, usus licitus. Atque ex hisce
 intelligitur id, quod habent Talmudici^o de non prohibendo No-
 chide aliquo, conditionis liberæ, ab opere, quali Israelita Sabbatum
 violaret. Verba sunt; *עבד שאינו עובד על שבתתו גוי שאינו עובד*
שלם Israelita non prohibent ab opere in Sabbato Gentilem, seu
שלם Israelita non prohibent ab opere in Sabbato Gentilem, seu
שלם Israelita non prohibent ab opere in Sabbato Gentilem, seu
שלם Israelita non prohibent ab opere in Sabbato Gentilem, seu
 rum quæ Gentilis seu Noachides erat, præcepto teneri cum nolant.
 Quæ verò servus fuerit Noachides Israelitæ, monendus erat, non
 velut quem ad Sabbati observationem existimarent omninò obli-
 gari, sed ut cui abstinendum erat ab opere in usum Domini; quip-
 pe cujus beneficio & commodo uti is ritè nequibat, secundum ea
 quæ dicta sunt.

CAP. XIII.

Quæ, antè de Sabbato ostensis, videantur apud Ebræos advertari; tum eos, qui
 Ebraicè scripsere, tum Philonem & Fl. Josephum.

Hisce ita, ex Ebræorum Commentariis, de Sabbato seu
 Septimi diei Cultu explicatis, quæ nempe receptiffi-
 mas Talmudicorum ea de sententias aperiant; re-
 stat, ut de iis, quæ hisce apud eos reluctari videantur,
 dispicia-

discipiamus. Scilicet de iis, quæ ex eorum commentariis trahi possunt ad has astruendas Assertiones adversas; Sabbatum seu Septimum in periodo dierum à mundi conditu diem, ut Festum, universo humano generi colendum; in ipsis rerum primordiis, seu Mundi natalibus, initium habuisse; ante Legem seu stationem in Mara, ut Festum, ex præcepto observari esse solitum; atque demùm ab aliis gentibus in ritibus suis, veluti ex jure omnium Gentium communi seu Noachidarum, adhibitum. Quomodo interpretentur nonnulli, atque ii venusti simul & celebres Magistri, illud de Sanctificatione atque Benedictione diei Septimi simul cum creatione rerum memoratum, ostensum est supra^P. Scilicet ad primam illam, juxta ea quæ^P Cap. 11. ostensa sunt, in Sina seu Alusha celebrationem Sabbati, locum illum volunt per prolepsin attingere. Quæ sententia quidem nonnullis⁹ Mos. Mai- displicet ob tane tēporis seu; ut ipsi supputant, MMCCCCXLVII monid. ab A- annorum anticipationem. Neque satis consonum esse admittunt, ut, barbinele in quæ ad primum Mannæ descensum seu Sabbati in Sina tot seculis Pirush Tora postea celebrationem spectant, ea locum aliquem habere sentiamus fol. 21. col. 3. in ipsa rerum primordiorum descriptione, ut cunque ab historico eodem sacro descensui Mannæ seu celebrationi jam dictæ cœvo traditâ. Benedictionem igitur & Sanctificationem diei septimi etiam fuisse volunt hi in ipsis rerum Primordiis seu Natalibus mundi. Sed qualisnam ea fuerit, perquam variè definiunt, & interdum nugacissimè. Alii enim Benedictionem ibi memoratam in eo ponunt^r, Berefith quod, si diis placet, nullam omninò tempus nocturnum, seu nulla Rab. parasha nox diei illi septimo accesserit, sed ex perpetua constiterit luce. Ita ii. & R. Be- Benedictam aiunt ejusdem lucem. Atque exinde secutam esse Sanctificationem, quia ita à ceteris diebus, qui præcesserant, est discriminatus. Nempe ita הגבול seu *discriminatum* seu *separatum* מעסקי העולם à communi rerum natura Sanctum dici, unde & Israelitas, quos sibi separavit Numen, Sanctos nuncupatos. Alii Benedictionem & Sanctificationem ibi pro eadem ipsa re sumunt^r, atque lo- Rabbenu cum intelligunt velut illud Nisim apud וימשחם ויקדש אותם & *unxit eos* Abarbime- *sanctificavit eos*; ungendero Sanctificavit. Benedictione hac vo- lem in Pi- fol. 21. col. 3. lunt hi naturam Septimo diei tunc inditam aliam ab ea, quæ est reli- Num. 7. 1.

quorum ac multò præstantiorem; nimirum ut הנפש בו הזה תגבר והויה קרושת השבת שלא תשתמש בו והויה קרושת השבת שלא תשתמש בו. *ex ea vires in eo adjiciantur, augeanturque menti humana* ob requiem corporis, quæ in eo. *Atque* (juxta hanc sententiam) *hæc est Sabbati sanctificatio, ut mens humana in eo non incumbat rei alicui profana, sed tantummodo rebus sanctis.* Nec Mentis solùm, sed etiam corporis vires ex ea Benedictione quolibet in Sab-

^a *Aben Ezra ad Genes. 2.*

^b *Cap. 3. 1.*

bato augeri volunt ex eis alii^u; unde Benedictionem ibi nuntiant *תוספת טובה incrementum bonitatis.* Alii Benedictionem ibi ad creaturas, quæ jam recens ex nihilo formatæ erant, existimant attingere; quemadmodum in illo Jobi^x, *maledixit diei suo, & percu- dies, in qua natus sum*, maledictio diei ad ipsum; qui in eo natus est, attinet. Ita Isaac Abarbinel, qui etiam de Sanctificatione heic; *קדש והבדל לכבוד ולתפארת את יום השביעי בעבור שבהננסתו נשלמה ועמדה מלאות שמים וארץ כמו האדם בעשותו מלאכה יקרה יעשה אחר גמירתה משתה ויום טוב Sanctificavit & separavit in honorem & gloriam Diem septimum, quoniam in ejus adventu perfectum est & consummatum opus Cæli & Terra, quemadmodum etiam homo, ubi opus quid magnificum præstiterit, postquam illud perfecerit, convivium facit & diem festum.* Sic ille. Adeò ut Sanctificationem & benedictionem diei septimi ipsis rerum initiis coævam hi omnes, uti & alii similes, faciant. Unde etiam natum est commentum il-

¹ *Psal. 92. R. Eliazar in Pirke cap. 19. & vide Gembrard. Chron. pag. 6.*

² *Tir. Baba Bathra cap. 1. fol. 14. b. Psal. 193.*

³ *Lib. de Creatione Prohem. 8.*

^b *Genes. 26. 5. ra*

lud, ipsum Adamum cantici illius¹ in Sabbatum autorem fuisse, atque illud cecinisse, quemadmodum etiam tribuunt Adæ Psalmum alium² ob dicta quædam in eo, ut volunt illi, ad primam hominis creationem attinentia. Quin & à Patriarchis septimi diei festum, sive velut è Naturali omniumque hominum universali jure, sive ex alio, quod antelegem, quam supra memoravimus, de Sabbati institutione obtinuit, ortum, voluere nonnulli fuisse observatum. Menasseh Ben Israel jam nunc Archifynagus Amstelodamensis; *Dico*, inquit³, quemadmodum traditio Creationis Mundi penes Abrahamum & ejus posteros tantum fuit, ita etiam ex dictamine Legis Naturalis, Sabbatum ab iis solis cultum fuisse. De Abrahamo dicit S. Scriptu-

^b *Genes. 26. 5. ra*^b, *Observavit cultum meum; quo loco custodia Sabbati intelligi-*

sur. De Iacobo idem affirmant veteres ex eo loco, quod dicitur venisse ad Salem & castra posuisse è regione vel ad conspectum civitatis. ^{Genes. 33. 18.}

Quia enim Sabbatum, inquit, instabat, non licebat ei ulterius proficisci, sed subsistebat ante urbem. Idem asserunt de Iosepho, quando dicitur iussisse servis suis, ut mactarent & prepararent, id propter Sabbatum ab eo factum fuisse. Ad hac refertur in Semot Rabba, Mosem petiisse à Pharaone in Aegypto, ut afflicto populo suo permitteret unum diem cessare à laboribus, eoque impetrato, ex traditione elegisset Sabbatum. Ex his omnibus colligitur Sabbatum ante datam legem Observatum fuisse. Ita Archisynagogus ille. Et certè verum est ad locum illum Genes de Abraha, ex illo שמרתי cultum meum seu Observationem meam, rituum Sabbaticorum ita fieri à nonnullis mentionem, ut etiam, eos existimasse Abrahamum Sabbatum coluisse, non ita absolum sit autumare. Rabbi Jochanan ibi ^d אפילו ^d Berefith Rabba ^{para}פאראש. 64.

etiam traditiones de commixtionibus atriorum (nempè de apicibus aliquot juris Sabbatici, qui integrum occupant in Talmude titulum ^e) scrivit Abraham. ^f ערוכי. Tit.

Alii ^f tantundem. Et de Iacobo, quod habet heic Manasseh, legitur, ^g Berefith ut nonnullorum sententia, in Berefith Rabba ^g, quemadmodum & ^h rabba ^{para}פאראש 47. Iarchi ad Genes. 26. Etiam & illum præstitutæ itineris Sabbatici quantitatis autorem ^h fuisse. Sabbatum item & Iosepho in Aegypto celebratum esse, velut receptissimum habent aliqui ⁱ. Et demum, quod de Mose & Pharaone adiicitur, disertè occurrit in Semoth Rabba ^k. ^l Berefith ^{para}פאראש. 79.

Verba sunt; ad illud de Mose ^l & vidit onera eorum, ^m ראת ראה שאין ^l Ibid. & in להם מנוחה הלך ואמר לפרעה מי שיש לו עבד אם אינו נח יום אחד ⁿ Comment. ad Machzor, par. I. fol. 49. בשבוע הוא מת ואלו עבדיך אם אין אתה מניח להם יום אחד בשבוע הם מתים אמר לו לד ועשה להן כמו שתאמר הלך משה ותקן להם ^o. ^o Berefith ^{para}פאראש. fol. 37. col. 4. sunt qui aiant, Mosem, cum videret nullam eis esse laboris intermissionem, ad Pharaonem se contulisse, eique dixisse.

Servus, cui labor non intermittitur, unico in Hebdomade die, morietur. ^p Para. I. Exod. 2. 11. ^q sur. Hi Servi tui sunt; qui, nisi permiseris ipse, ut unico in Hebdomade die requiescant, itidem morientur. Respondit Pharao, ^r אבי ^m Edit. Gra. fac eis, ut dixisti. Abiit Moses, & ordinavit eis diem Sabbati, quo ^r co Genes. fol. requiescerent. Ubi adnotat If hacar Ben Nepthali ^m ושם יוהו וזוהו שתקנו ישמח ^m 118 b.

שנה במתנת חלקו שהיה שמח על שבחר הקב"ה שינחו ישראל ביום
 סשה בחר הוא להם *Atque hinc est, quod à posteris in ritualibus habe-*
tur, Letabitur Moses ob datam sibi sortem; Letabitur scilicet, eo
quod elegit Deus O. M. eundem ipsum diem, quo quiescerent Israe-
lita, quem ipse eis elegerat. Verba illa sunt hymni initium vetustis-

ⁿ Machzor
 part. 1. fol.
 49 a.

^o De Creatio-
 ne probl. 8.

^r Cap. 14.

fimi, qui in Sabbati sacris ⁿ occurrit. Et Menasseh, quem diximus,
 de Institutione Sabbati in Mara locutus ^o, *Quicquid, inquit, ea de re*
sit, certum est, eos omnes, qui per traditionem à majoribus suis crea-
tionem Mundi acceperant, etiam observasse Sabbatum. Et quan-
vis alii quidem illo die, adhibitis quibusdam ceremoniis, coluerint
Deum, & preces ad eum fuderint; nihilominus tamen alii quoque
illo die quieverunt, & feriatii sunt. Nec desunt, qui in Jobi Historia ^p
 Sabbati seu Septimi diei cultum reperiri velint. Traditur scilicet ibi
 septem fuisse ei filios. *Et ibant filii ejus, & faciebant convivio per*
domos, unusquisque in die suo &c. cumque in orbem transissent dies
convivii, mittebat ad eos Iob, & sanctificabat illos, consurgensque de
luculo offerebat holocausta juxta numerum eorum. Sic faciebat Iob

^q Aben Ezra
 &c. Apud
 Bonalducium
 ibid.

^r Lib. de Opi-
 ficio Mundi.

cunctis diebus. Septimum diem sic volunt aliqui ^q Jobum Sacrifi-
 cii celebrasse. Quin de Festo hoc, velut ex Jure universali nato ob-
 servandoque, loquitur Philo. In ipsis primordiis Mundi sanctifi-
 catum esse ait, & statim subjungit ^r; *ἱορτή γὰρ ἔστι μᾶς πόλεως ἢ χώρας*
ἔστιν, ἀλλὰ ἔστι πάντων, ἡ κολοσσαίων ἢ μόνων παύσημον ὀνομάζειν ἢ ἢ
χόσμου ἡρώσιον. quod vulgò vertitur, *Est enim Festus non unius popu-*
li regionisve, sed in universum omnium; qua sola digna est, ut di-
catur popularis festivitas, & Mundi natalis. Alibi item, solenne
 esse omnibus gentibus abhorreere ab externis ritibus eosque asperna-
 ri, præter popularium suorum seu Judæorum ritus, quos à cunctis
 summa in veneratione habitos addit. Et τίς γὰρ, inquit ^r, *τίς ἱεροῦ*
ἐκείνου ἐσθόμην σὺν ἐκπέτημην αἰεσιν ποιῶν ἢ βασιάνην αἰπώπει ἢ πῆ
παρησιάζουσιν σὺν ἐλευθέροις μόνον ἀλλὰ ἢ δέλοισ μᾶλλον ἢ ἰσποζυγίης
διδός; quis sacrum illum diem per singulas hebdomadas recurrentem
 non honorat, remissionem laborum feriasque afferentem patrifam-
 ilias cum domesticis non ingenuis tantum, verum etiam mancipiis &

^s De Vita
 Moysi lib. 2.

^t Contra A-
 pionē, Lib. 2.

juventis? Et Josephus ^t; οὐδὲ ἔστιν ἢ πόλις Ἑλληνῶν ἐδηποῦν, ἐδὲ Βά-
σαρ &c.

Cap. 13, ἡ δὲ ἐν ἑβραίοις, ἐνταυτῇ τῇ τῆς ἐβραϊστικῆς λέξι ἀγγλιστῶν ἡμῶν ἡ
 ἑβραϊστῶν & ἀλλοφώνησεν. Quod vertitur in editis, Neque est Civitas
 Græcorum ulla usquam aut Barbarorum, nec ulla gens ad quam Septi-
 mana in qua vacamus, consuetudo minimè pervenerit. Quin de
 Sabbato, verè inquit vir doctissimus ^u Christophorus Helvicius ex
 Ebraorum Commentariis edoctus, Mira somniarunt Judæi. Fin-
 gunt enim omnes Gentiles, qui Sabbathum non servarunt, horri-
 biles cruciatus perpeti in inferno, & nolentes volentes cogi ad
 Sabbathum etiam apud inferos servandum, idque tum fabellis
 tum mysteriis Cabalisticis ex tertio præcepto erutis mirabili modo
 probant. Recentiorum etiam Judæorum aliquot opinionem,
 Universum genus humanum ad Sabbati Cultum obligari, ratio-
 nibus è fluvio Sabbatico, & Sanctificatione diei in ipsis rerum
 initiis petitis, exhibet Petrus Galatinus ^x. Sed verò, sicut pluris
 faciendum non est, quantum video, hoc de fluvio Sabbatico,
 quàm figmentum illud Alcoranicum ^y de Piscibus in Sabbato,
 nec aliis diebus, capita sua è mari exerentibus, aliæque smilia, osci-
 tanter nimis ex infania amabili credi solita; ita quæ de Gentiliis
 apud inferos Observatione Sabbati, eorumque quoniam vivi non
 observant, cruciatibus memorantur, deliria quis non videt esse ho-
 minum id genus feriatarum, qui ritus suos qualescunque tanti & tam
 morosè æstimant, ut cuique mortalium eos pariter amplexandos,
 arvaris atque monstrificis argumentis, gravioribus planè ac rationi
 consonis indigentes, inculcare non vereantur. Cæterùm, nec in
 Judæis solùm, verum etiam in Mahamedanis reperiuntur, qui præce-
 ptum de Sabbato, quò ipsum Septimum diem in periodis à conditu
 mundi dierum conflatis denotat, Naturale esse, probare conati sunt;
 quemadmodum Ahmed-filius Zin Alabedin, Persa in Politore Spe-
 ruli adversus Christianæ religionis instituta conscripto. Sed eum
 refutavit pridem vir doctissimus Philippus Guadagnolus ^z linguæ
 Arabicæ Romæ Professor, qui & illud ex Alcorano ^a in eum assert

ما لعنا اصحاب السبت المaledicemus eos, sicuti ma-
 diximus Sabbatizantibus. In Christianorum porrò Theologo-
 rum ali-

^u Elench. In-
 daorum 6. 5.
^{2.}
² De Arcanis
 Christi. Veri-
 tatis, lib. 11.
^u cap. 9. &
 quod habet
 de fluvio
 Sabbatico,
 legitur in
 Gemara Ba-
 bylon. ad rit.
 Sanhedrin.
² cap. 7. fol. 85.
^u b. & vide
 Joseph. Halo-
 scos, lib. 7. ca.
 13. Eldadum
 Danisem,
 Plin. lib. 31.
^u cap. 2. Adde
 Is. Casaub.
 Exercit. 15. 5.
 20. Nic. Ful-
 ler Miscell.
 lib. 1. cap. 9.
 Petr. Cunæo
 de Repub.
 Hebraorum,
 lib. 2. cap. 24.
 Eliam Thib.
 in Sambati-
 on. Manass.
 Ben Israel in
 Conciliatore
 ad Exod. qu.
^{36.}
^u Arab. 7. A-
 rab. 17. Lat.

^z In Apologia
 pro Christiana
 Religione,
 part. 1. cap. 3.
 sect. 9.
² Arab. 3.

rum aliquot scriptis etiam non pauca reperiuntur, quæ illuc tendunt, ut Septimi diei Cultum Naturalem seu rerum initiis coævum, atque generi humano observandum asserant. Horum alii aliterrem, sive lucubrationibus singulis, sive ad Decalogum, aliterque definiunt. Sed neque hos neque illos, aut impugnare, aut defendere ad præsens attinet Institutum. Quod nempe in eo solummodo versatur, ut expendamus, An & quomodo Testimonia graviora jam ex Ebraeis allata, nec Commentis illis insulsis de Observatione Sabbati apud Inferos aut Fluvio Sabbatico commissa (nam quis non agnoscit hæc adeo futilia esse, ut nihil supra; nisi diutius in eorum examine immorari futilius dixeris) adversentur eis, quæ supra, pro receptis Talmudicorum sententiis, circa Institutionem primamque Celebrationem Sabbati, qua Festum erat ex jussu Divino colendum, ejusque singularem Ebraeis Observationem, asseruntur.

CAP. XIV.

Expenduntur atque explicantur, quæ capite in superiore, ex Magistris & Philone allata, receptis eorum de Sabbati Institutione, atque Prima Celebratione Observationeque sententiis adversari videntur.

Uæ superiore in capite, velut receptis apud Ebraeos de Sabbato sententiis adversa, corrogantur, ea aut ad Sanctificationem ejus in rerum primordiis, aut ad Patriarcharum, antè Legem sive in Mara sive in Sinai datam ejusce Observationem, aut demum Universalem aliarum gentium ejusdem Diei Cultum spectant. Quod ad Sanctificationem illam in ipsis rerum primordiis attinet, vides eorum aliquos, qui ibi Sanctificationem collocant, non de recurrentis cujuscibet Septimi diei, sed de ipso tantummodo Septimo à creationis initio die unico locutos esse. Quorsum aliàs illud de perpetua ejusdem diei luce? Et qui alii habent de Diei, ut Mundi Natalis, Bonitate, Dignitate, Honore, nihil interea edjiciunt de Festi Institutione aut Obligatione aliqua universali, quâ teneretur humanum genus ad Septimum quemque inde recurrentem cessatione à laboribus aliterve celebrandum. Et expressim

pressim nonnulli, qui neque recentiore Mundi conditu volunt esse dici Sanctificationem, cam aiunt^b, uti & Benedictionem, ibi memorari על השבת לא על השומרים *ut ad ipsum Sabbatum seu diem ipsum attineat, non ut ad eos, qui eum observarent.* Cum autem Sacra Creationis historia, adeoque memoria dici, qui Univerſi erat Natalis, ad posteros transmitteretur sive libris, qui perire, mandata, sive inter Patrum traditiones accepta; mirum quidem adeo non est, inter Patriarchas fuisse, qui tam celebrem, ut Creationis historia simulque summa Numjnis potestas in animis hominum commo- dius recoleretur servareturque, interdum colerent Festumque^c haberent. At verò idè eos, qui Patriarcharum ejusmodi Observationem admittunt, putasse præceptum seu Institutionem Naturalem seu Divinam, adeoque observandi Obligationem, rituumve ex præcepto designationem aliquam præcessisse, non omninò sequitur. Non magis sanè, quàm idè existimare scriptores alios, dies Principum, Philosophorum, aliorum natalitios ex instituto seu præcepto quod obliget, semper celebrari, quoniam à compluribus, aiunt, dies ejusmodi celebrari solitos. Quod autem ad Abrahæ, Jacobi, ac Josephi Observationem in superius allatis attinet; monendum est, apud Ebræos perquam receptum esse, tam singularem horum, maximè Abrahæ, fuisse prærogativam sanctitatis atque illuminationis divi- næ in lege discernenda anticipationem, ut non Sabbatum dunta- xat, atque apices juris ad illud pertinentes ritè observarent, verùm etiam totam^d integramque eam, quæ postmodum data est, Legem ejusque DCXIII præcepta. Scilicet quicquid in toto habetur juris Levitici corpore. Et planè hyperbole est. Unde fit, ut etiam ipsi, qui primam Sabbati non solum, quæ festum est, Observatio- nem, sed etiam Sanctificationem in deserto Sinæ, ut dictum est, collocant, Abrahæ interea Sabbati cultum etiam accuratiorem non denegent^e, imò asserant, ut videre est in Salomone Jarchio, qui non semel primam Sanctificationem & Benedictionem dici, ut Festi re- quie celebrandi, in Sina ac descensus Mannæ historia ponit, (ut ca- piteliquet undecimo;) & simul hoc de Abrahæ admittit. Nam &

^b R. Saadim
Gaon apud
Abarbinel.
in Beresith,
fol. 21. col. 3.

^c Videſt A-
lexand. A-
lexand. A-
lexand. part. 3.
quæſt. 32.
membr. 3.
art. 1.

^d Apud Rab,
Bechai ad
Bereth, fol.
37. col. 4.

^e Salomon
Iarchius ad
Genes. 26. 5.

nescio quam opinionem Cabalistarum coetus, portentosis otii sui commentis indulgentissimus, imbiberat de ipsius Legis totius, quem admodum itidem de Paradisi, Hierosolymarum, Israelis, etiam ante Mundi conditum creatione; unde itidem, ad Patriarcharum, quos diximus, dignitatem impensius extollendam, singularem illam, nec adeò faciliè intelligendam Sanctitatis atque Observationis prerogativam & anticipationem eis tribuere non verebantur. Sed peculiaris eiusmodi somnia non omninò faciunt, quo minùs etiam apud eosdem stabilis remaneat, atque pro receptissima habeatur illa de Institutione & primaria Observatione Sabbati sententia superius ex eorum commentariis exhibita; quà scilicet sive Humani generis, sive cœtus Israelitici totius, sive legis alicujus de Sabbato Observando promulgationis ratio in hisce dispiciendis historica sit habenda. Id verò quod de Mose & Pharaone ex veterum aliquot habetur traditionibus; illum scilicet ab hoc impetrâsse, ut Israelitæ, ærumnis Ægyptiacis pressi, Sabbato requie gauderent, non omninò probat, (tametsi de veritate constaret,) tunc temporis Obligationem aliquam fuisse, ne quidem ex eorum opinione, qui id tradunt, ad diem illum Septimum, ut Festum, colendum. Detur Mosem Natalis mundi diem sic in illorum requiem elegisse. Ideone Natalis ille ex universalialiquo præcepto tunc observandus? Nullo modo sequitur. Nec verò recipitur Ebræis historiola illa Mosis, utcumque in venusto illo codice *Rabboth* inter eiusmodi alias non paucas interserata. Imo planè rejici videtur viris inter eos egregiis, qui ideò volumus in repetito Decalogo^f causam Sabbati observationis ex servitute in Ægypto deductam esse, quoniam ita memoria Laborum, quibus omni sine intermissione dierum ibi fuerant pressi, & jam Numinis beneficio liberati, erat retinenda. Sic certe Moses Maimonides^g. Neque erat sanè cur Is hacar Ben Nepthali tam fidenter hymnum illum in Sabbati ritualibus ex historiola illa interpretaretur. Certè sive Maram, sive desertum Sinæ, sive Montem Sinai respicias, (in quibus omnibus de Sabbato, uti volunt, aliquid præfinitum est,) indiscriminatim pariterque verba illa, *Latabitur Moses ob datam sibi sortem, ad horum*

^f *Deut.* 5. 15.

^g More Nebochim, part. 2. cap. 31.

hominum quemvis pertinere possent; nisi quæ sequuntur in hymno, datam de Sabbato in Monte Sinai Legem ibi innui planè indicarent. Sequitur enim כִּי עָבַד נְאֻמִן קְרָאתָ לוֹ כָּלֵּיל תְּפִאֳרֹת בְּרֵאשׁוֹ נְהַת *quoniam fidelem servum cum vocasti. Summam gloriam capiti ejus dedisti, cum stabat coram te in Monte Sinai; & binas tabulas lapideas secum reportavit, in quibus scriptus est Sabbati cultus, sicut scriptum est in lege tua &c.* Et deinde sequuntur verba legis^h. Quin in Commentariis ad dictum hymnum^h *Exod. 31. 16, & 17.* adjicitur doctissimum sanè, juxta Ebraorum Magistros, & ingeniosum de Sabbato, ad rem quam tractamus, compendium. Breviter ibi sicⁱ; מִשַׁח שַׁבַּת מְרָה תִּכְנַת שַׁבַּת הַר סִינַי אֶתָּה קְדוּשַׁת שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית; *Designatum est Sabbatum in Mara, in numerum Præceptorum conjectum est in Monte Sinai, Sanctificatio ejus in ipsa rerum creatione evenit. Primum autem Sabbatum (quod observatum est) evenit seculis in futuris. Quod de Jobo adjicitur, quasi is Septimum diem coluisset, perpauci sunt è Magistris, qui illud admittunt, tamen nec desunt in Christianis^k qui locum ex eo citatum sic intelligant. Sed dies ibi, quem celebravit ipse, Crastinus est dici septimo seu octavus. Expleto nempe dierum, quibus convabantur filii, orbe septenario, crastino sacrificia peragebat ille. Ita ad Septimi Cultum non attinet. Quin nec satis liquet, utrum dies illi Septem continui essent ac perpetuò recurrentes, an Natales Septem filiorum anniversarii^l, an unicus tantum in anno orbis Septenarius continuus. Sanè & patres aliquot^m Christiani, seculis illis ante legem, ne à Patriarchis quidem observatum Sabbatum Hebdomadicum, & Mosis seculo præceptum ejus initium habuisse volunt, atque ex ratione singulariⁿ non ex perpetua, aut universali Obligationis vi. Neque verò contra faciunt, quæ è Philone afferuntur, quasi aliarum gentium cultum heic adstruerent. Priore in loco non dicit, festum hunc diem fuisse hominum omnium, seu, ut in ejus versione edita, *non unius populi regionisve, sed in universum omnium.* Vertendus planè, *non unius populi regionisve, sed universi.**

^h Exod. 31. 16, & 17.

ⁱ Ad Machzor Indaeor. Germ. part. 1, fol. 49 a.

^k Genebrard. Chronol. in continuatione Anni Di. Louis, 583.

^l Vide Jac. Bolduc. ad Job. 4. & Chald. paraph. comm.

^m Tertullian. lib. advers. Indaeor. Inst. Mart. in dialog. cum Tryphone.

ⁿ S. Chryso. Hom. 12. ad Populum Aethiopicum.

versis. Scilicet non ait, populorum omnium aut regionum esse hoc Festum, sed ἔκ παυτῶν *Universi seu Mundi*; unde & ejusdem vocat Natalem, quo nomine manifestum est, tum ex ipso Decalogo, tum ex receptissimis Ebræorum traditionibus illum esse ex instituto celebratum. Posteriore autem in loco non omninò loquitur Philo de Sabbato, velut aliis gentibus pariter culto, sed tantum de ejusmodi honore ei apud alias gentes exhibito, qualem ii qui exteræ gentis ritus seu alienoseis, quibus sunt peculiare suis in territoriis libenter permittentes, ipsis ritibus dicuntur exhibere. Id palam fit ex sequentibus eodem in loco atque connexis. Nam paulò post °, τίς δὲ, inquit, ἢ λεγομένη νηστεία ἢ τίθηται καὶ προσκυνοῦν, καὶ μάλατε δι' ἐτὸς ἀμείνων, τῆς ἱερομελείας αὐστροπτερον καὶ σεμνότερον ἑσόν, *quis jejunium, quod vocant, non mirabundus adorat, maximè quod annuum habetur in sacro illo mense, disciplina terribilis & austera?* Et dein itidem; πῶς τῆς νομοθεσίας ἱεροπραξίας *Sanctitas Legum Judaicarum*, inquit, non solum ipsis Judæis, verum etiam πρὸς πάντας τοὺς ἄλλοις θεοδώματα *omnibus aliis venerabilis habetur*. Alia habet ejusmodi. Quæ eò quidem faciunt omnia, ut rituum non solum Sabbaticorum, sed etiam reliquorum legumque Judæis in usu, honorem quendam atque venerationem apud alias gentes omnimodas, inter quas tunc temporis dispersi sunt Ebræi, reperiri ostenderet; sed nequam eò omninò tendunt, ut eorum observatio aliqua extra ipsos Ebræos, aut qui in ipsorum ritus transferant, haberetur. Parili modo verba facit ille, de celeberrimo illo in mense Septimo, seu Tifri, Festo expiationum, & demum sanè de toto Ebraici Juris corpore. Neque Sabbathum interea magis, atque hoc totum alias innuit gentes observasse. Ex indultu autem Principum, veluti Julii, Augusti, Tiberii, ritus Judaicos Judæis ipsis plerunque permittos scimus; adeoque inde dubitandum non est, quin ritus ipsi, quos memorat illic Philo, in honore passim cum Judæis ipsis apud alias gentes habiti.

° Lib. de Decalogo.

Quin ipse Philo expressius alibi, *Quartum*, inquit P, *præceptum est πρὸς τῆς ἱερέως ἑβδομῆς, ἢ δαγῶς καὶ ὀσιῶς ἀγῆται. Ταύτην ἔτι μὲν τῶν πλεων ἱερῶν ἔχουσιν ἀπαξ ἔκ μῆνός, ἀπὸ τῆς καὶ ἱερῶν νεμελείας*
ἀγαθῆς

Διαριθμημένοι, τὸ ἡμερῶν ἑβδ. σαυχῶς ἐξ ἀλαίματος αἰν. *de Sacro die Septimo, ut is sancte p̄ique transigatur. Hunc civitates quadam semel in mense ut Festum celebrant, numerando à Novilunio cœlestis ostenso. Caterum Judaica gens quemlibet diem Septimum continenter, sex semper relinquentes.* Nil manifestius est, quàm eum heic peculiarem singularemque popularibus suis facere diei, in periodo dierum, Septimi seu Sabbati Hebdomadici Cultum; utcunque aliud diei Septimi genus apud gentes aliquas alias receptum etiam memoret. Nimirum Septimus Mensis Dies, Apollinis natalibus sacer erat. Qua de re plura inferiùs, capite decimo sexto. Quin etiam Philo ubi sollicitiùs omnia de numeri Septenarii tum Usu tum Honore, ex disciplinis Gentilium & Physicis & Mathematicis congerit, concludit tandem Mosem dignitatem ejus tum sacratissimis tabulis Legis tum πῶς ἡ ἀνομία τῶν ὑφ' αὐτῶν ἀπατῶν ^{lib. de} *animis omnium, qui sub sua erant ditto*, inculpasse diei ^{Mundi O, i-} *Septimi seu Sabbati recurrentis Observationem, non omninò ejusdem apud Gentiles Cultum aliquem interferens. Atqui & alia huc spectantia occurrent in sequentibus.* ^{ficio.}

CAP. XV.

Et Josephi locum Capite in Decimo tertio adductum, si de diei Septimi Cultu alias apud Gentes pariter atque Ebræos recepto sumatur, ipsi rerum Veritati palam reluctari. Neque sic intelligendum. Aliæ scilicet Gentes neutiquam Diem in periodis Dierum Septimum seu Sabbatum Hebdomadicum colebant. Obiter de Sabbati nomine, hujusque & Jejunii apud Scriptores Paganos, Confusione. Calendarium Romanorum Vetus. Orbis dierum Nundinalis.

 Quod ad Josephi locum superiùs è libro ejus adversus Apionem secundo citatum attinet, quo disertè asseritur, nullam fuisse civitatem aut Gentem sive Græcorum, sive Barbarorum: ἐντα μὴ τὸ τῆς ἑβδομάδος ἡμερῶν ἡμῶς τὸ ἑβδ. & ἀπεφοίτηκεν: vertitur is quidem vulgò, ut diximus.

ad quam Septimana, in qua vacamus, consuetudo minimè perveris. Atqui Septimana, substantivè pro septem dierum Systemate, non pro ipso die Septimo sumi solet. Græcum verò vocabulum Latinis satis receptum, id est, Hebdomas, tam diem etiam & annum Septimum, aliudve tempus aut numerum, qui orbem Septenarium claudit, quàm ipsum sive dierum, sive annorum aliorumve temporum septem Systema significat. Usus illius eiusmodi pro

Die apud Josephum alibi^r habetur; atque in ipso apud eum Decalogo^r, *παρατηρεῖν τὰς ἑβδομάδας* occurrit pro eo quod est observare dies Septimos. Sic in historia Maccabaica^r, & Scriptoribus aliis. Neque diversimodè vocabulum heic denotare liquet ex verbis illis *τὸ ἀργῆμα ἡμεῖς quam requie celebramus nos, seu quàm nos requiescimus*. Atque ut Hesiodo, Aristophani, aliis *πρεῖς* pro die quarto, sic *ἑβδομάς* pro Septimo usurpatum est. Illud autem, τὰς ἑβδομάδων ἐστίν, Josepho sic est peculiaris ad Septimum diem spectans consuetudo seu mos, quo nomine etiam ipse alibi in popularium suorum dierum Hebdomadicorum Observatione, requiem Sacram de-

notat. In Oratione Agrippæ^u ad Judæos, *τηνεντας μὲν γὰρ τὰς ἑβδομάδων ἔθνη καὶ πρὸς μηδεμίαν παρέξιν κινῆσθαι, ῥαδίως ἀλαστοῦν*, si enim Servetis Sabbatorum seu dierum Septimorum consuetudinem,

Et ad nullum actum moveamini, facile profectò capieminus. In discutendo autem loco illo è libris adversus Apionem citato, duo inprimis heic consideramus. Alterum, quid sentiendum sit de sensu illo, quem viri aliqui docti^x inde eliciunt, Cultum scilicet Septimi diei seu Sabbati Hebdomadici etiam Judaicum, apud alias pariter gentes apud Ebræos fuisse in usu; alterum, quisnam fuerit genuinus Josephi illic sensus. Dum prius expendo, certè ejusmodi quid intellexisse Josephum nullus admittere queo. Non tam quia Talmudicis adversum id nimis est, (nam illis aliàs etiam is subinde adversatur,) quàm quoniam rem se aliter palàm habuisse, non solum à aliorum scriptis, Gentiumque moribus facilè evincitur, verum etiam ex ipso Josepho videtur eliciendum. Hoc simulac demonstravimus, & argumenta, quæ in contrarium facere videantur, diluimus,

^r Advers. Apion. lib. 2.
^r Halof. lib. 1. cap. 2. & 5.
^r lib. 5. cap. 9. al. 34. & c.
^r Archæolog. lib. 3. cap. 4.
^r 2. Macc. 6. 11 & 15. 4

^u Halof. lib. 2. cap. 28. Gr. 16 Lat.

^x Præter scriptores supra-ros de Sabbato, consulas Jacobum Bolducium de Ecclesia ante legem, lib. 1. cap. 2. Jacobum Gorbosfredum ad Tertullianum advers. Nationes lib. 1. cap. 13. Desiderium Herwaldum ad Tertull. A-pologetic. c. 16

laimus, etiam mentem Josephi hic explicare conabimur. Vixit ille sub excidium Templi, seu Vespasiano Cæsare. Scriptores extant ei partim coævi, partim seculum ejus hinc inde circumstantes; apud quos mentio quidem Septimi diei Cultûs, sed veluti ritûs Ebræis maximè proprii, nec Gentibus aliis ex Instituto seu more publico omninò communis, sed ipsis planè peregrini. Justinii Historici verba superiùs adducuntur; quibus à Mose diem Septimum sacratum scribit, ac velut Ebræis singularem memorat. Tacitus item; *Continuum sex dierum iter emensi (Ebræi) Septimo, pulsis cultoribus, obtinuerunt terras, in quibus Vrbs & Templum dicata sunt.* Et de jejuniis crebris, azymis, id genus aliquot aliis locutus, *Septimo die, inquit, otium placuisse ferunt, quia is finem laborum tulerit. Dein blandiente inertia Septimum quoque annum ignavia datum. Alii honorem cum Saturno haberi; seu principia religionis tradentibus Idæis, quos cum Saturno pulsos & conditores Gentis acceperimus; seu quod è Septem Sideribus, quis mortales reguntur, altissimo orbe & præcipuâ potentiâ, Stella Saturni feratur: ac pleraque cælestium vim suam & cursum Septimos per numeros conficiant. Hi ritus quoquo modo inducti antiquitate defenduntur.* Nemo, puto, hæc à Tacito, (qui etiam, *hierosolymis, ait, profana omnia Idæis, quæ apud Romanos Sacra*) dicta existimabit, veluti de Septimo die aliis pariter gentibus fuisse Romanis culto. Singularem planè facit Judæis, uti & ritus ceteros ibi memoratos, non sine nugis intereà mendacissimis, pro more Scriptorum gentilium rerum Judaicarum ita nesciorum. Etque illud etiam tam Cultus Sabbatici apud eum, quam rituum liquorum velut lemma est; *Moses, quò sibi in posterum gentem maret, novos ritus contrariosque ceteris mortalibus, indidit. profana illic omnia, quæ apud nos Sacra.* Mortalibus sanè ceteris, mortalium nempe ceterorum Institutis ac moribus publicis, advenisse ritum etiam hunc de Septimi diei cultu, proculdubio inquit ille. Dio item Sabbati seu Saturni diei Cultum, ut Judæis proprium ac singularem manifestò meminit. Atque Ovidius, ubi de sa-

de sacris aliquot ab Amoris candidato, ut ibi spectet specteturque,

^b De Arte frequentandis ^b monet;

Amand. lib.

1.

*Nec te prætereat Veneri ploratus Adonis,
Cultaque Iudæo Septima Sacra viro.*

Et paulò post

Culta Palæstino Septima Festa viro.

Septimi diei Sacra Judæo, qui Palæstinus tum Græcis, tum Romanis dici solitus, facit propria, nec Romanis suis aliisve omninò communia. Versum hunc immane quantum, sive verba, sive metrum spectes, depravavit idque miserrimè insignis ille Theologus, Alphonsus Tostatus, cui tamen idem ipse esteiusdem, ad hanc rem, sensus quem heic volumus. Sic autem ille ^c; Ovidius dixit in primo de

^c Ad Exod.

20. quæst. 11.

Arte amandi loquens de Iudæis

Terra Palæstina septimo Cûta viro,

Id est, Terra Palæstina, quæ comprehendit partem terra Chanana, est culta, id est, habitata, Septimo viro, id est Iudæo, qui vocatur septimus, quia de septem in septem dies Sabbata facit. Et sic magnè iste poëta posuit istud adjectivum septimus, tanquam proprium Hebræorum connotatum. Sed hoc non esset verum, si aliæ gentes servarent Sabbata. Ergo nulla gens hoc faciebat. Sic ille. Perquam absurdum esse illud de Septimi nomine Ebræis tributo, etiam pueri vident; quod viro gravissimo aliasque doctissimo excidens est condonandum. Sed proprium ex Ovidii sensu fuisse Ebræis recurrentis Septimi diei Cultum appositè satis infert. Unde & Sabbata peregrina Romanis vocat idem Poëta ^d.

^d De arte

Amand. lib. 1.

*Nec Pluvias opta, nec te Peregrina morentur
Sabbata ———*

Animadvertendum autem obiter est, quemadmodum à Judæis ipsis Festa sua seu dies feriati qualescunque etiam Sabbata ^e dicebantur, quod nemo ferè nescit; sic Gentilibus itidem Jejunia omnimodisque eorum Solennitates eodem interdum nuncupari vocabulo.

^e Levit. 23.

24. Epiphaniæ
hæres. 30. &c.

Rectè

Rectè quidem Josephus Scaliger^f; *Omnem Festivitatem Judaicam* ^{Lib. 3. de}
non solum Iudæi, sed & Gentiles Sabbatum vocant. Iudæi quidem ^{Emend. Temp-}
cum dicunt, Tisri nunquam incipere à feria primâ, quartâ, sextâ, ^{porum, pag.}
ne duo Sabbata continuentur. Gentiles autem non alio nomine, ^{209.}
omnes eorum solemnitates vocabant. Iuvenalis; Observant ubi Festa
meropede Sabbata Reges. Nudipedalia enim Iudaica, qua nona Ab,
& alias etiam extra Sabbati diem, si ita contingat, celebrantur. Un-
de & post Acronem, Neomenias, tametsi feriata non essent, (nam
præter Neomeniam Tisri, quod initium anni solennius, feriata fuit
nulla,) sic dictas rectè observat^s, uti & alii^h ex illo Horatiiⁱ,

———— *hodie tricesima Sabbata, vin^o in*
Curtis Iudæis oppedere? ———

Tam jejunia itidem Judæorum, quàm solemnitates alias Sabbata ^{Paschali Tu-}
Romanis dici, scimus ex illo Augusti^k ad Tiberium; *Ne Iudæus qui-* ^{daorum cy-}
dem, mi Tiberi, tam libenter Sabbatis jejunium servat, quàm ego ho- ^{clo, pag. 384.}
die servavi. Hinc & Martiali^l, ipsa gens, Sabbataris; ^{Lib. 1. Ser. 9.}

Quod sicca redolet palus lacuna,
Quod jejunia Sabbatariorum &c.

erfius^m item

———— *recutitaque Sabbata palles.*

Petronius,

Et non jejuna Sabbata lege premet.

mirum Festi notissimi celeberrimique nomine, ceteris etiam Fe-
s seu diebus feriatis ab ipsis Judæis communicato, Romani nullâ
ymiratione habitâ, & Neomenias & Jejunia eorum pariter vocita-
nt. Unde evenit etiam, ut moribus gentis non satis perspectis
minibusque Jejunii & Sabbati confundi solitis, ipso Sabbato heb-
madico seu τῆ φῶρα σαββατῶ (ut appellat Epiphaniusⁿ) id est, ^{a Hæres. 30.}
urâli calculo septimo, seu Sabbato inde celebrari consueto, jejunia ^{s. 32.}
brata tradiderint scriptores nominis maximi. Sic enim expref-
Trogus seu Justinus^o, alii veterum. Quod sanè rei veritate est ^{o Hæres. 36.}
missimum. Sabbato enim hebdomadico non solum non jeju-
nabant

^s *Ibid. & Ca-*
non. Isagogic.
lib. 3. pag. 223

^h *Aegidius*
Bucherian. de
Paschali Tu-
daorum cy-
clo, pag. 384.
ⁱ *Lib. 1. Ser. 9.*

^l *Suetonius*
in Oribasio,
cap. 76.

^k *Lib. 4. Epig.*
4. ubi vide
Martii. Ra-
derum.

^m *Satyr. 5.*

nabant Judæi, (ut etiam videre est apud Plutarchum^p, qui eos Sabba-
 ta, quò nomine hebdomadica tantùm intelligit, pollucibiliter cele-
 brasse scribit,) quod & rectè monent Cæsar Baronius^q, & Isaac
 Casaubonus^r; sed nec jejunare eis fas erat, uti passim docent Ma-
 gistri. Cum verò in qualibet dierum septimana bini nimirum
 haberentur in Judæorum solennitatibus jejunii Dies^f, nempe fe-
 ria secunda & quinta, seu Lunæ & Jovis dies, quibus, ut in Sab-
 batis etiam, Legis Sacræ publicè pars aliqua legebatur, ad eò
 etiam sic reperirentur in eorum sacris alii, præter Sabbatum hoc
 dies septimi cum jejniis crebrò recurrentes; quod ipsum est,
 quo Tacitus^t; *Longam olim famem crebris adhuc jejniis fatis-*
ciat, quò & spectare videtur illud Censorini^u, *Judæos in diebus*
omnium numeris sequi septenarium; cum, inquam, se res ita habue-
 rit, ad eò mirum non est, aut Augustum Sabbati Judæorum jejunium
 pro exemplo in Epistola ad Tiberium attulisse, aut Romanos alios
 sic jejunia eorum & Sabbata simul memorasse. Nam quæ Sabbata
 vocabulum, sive Septimum diem recurrentem, sive solennitate
 Judæorum omnimodam eis denotabat, sic sanè Jejuniorum ille-
 rum, quæ stata & solenniora, dies ritè signabat. Utpote qui no-
 minus Septimi dies in dierum periodis quàm ipsa Sabbata illa
 striora seu dies Saturni. Hinc etiam dies Septimos seu Saturni
 Sabbata hebdomadica pro Jejniis perperam sumpsit doctissimus
 Geographus Strabo^x in Pompeii obsidionis Historia. Nam re-
 ipsam ad Sabbata hebdomadica seu dies requiei, non jejunii, at-
 nuisset liquet ex scriptoribus aliis, Josepho^y, Plutarcho^z, Dionisio^z.
 Scimus quidem, Sabbatis seu diebus Saturni Christianos aliquos
 veteres jejunasse, atque hos Judæos interdum à scriptoribus Roma-
 nis appellari. Sed Augusti (cujus autoritas jam antè adducitur
 tempus aliaque minimè sinunt, ut de illis Sabbati jejunia, quæ
 memoravimus, sint sumenda, sed tantùm de Judæis ipsis. Ut
 autem se res hæc habuerit, Sabbata hebdomadica Romanis fuisse
 planè peregrina, nec in Civitatis Romanæ sacra admissa, ex jam me-
 moratis edocemur. Quibus accedat illud Claudii Rutilii^c,

^p Sympos. 4.
cap. 4.

^q Annal. Ec-
cles. an Chri-
sti 34. ubi de
Cena pura.

^r Vide Iu-
dith. cap. 8. 6.

^s Ad Suetonii
Othacium,
cap. 76.

^t Exercit. 16. 8
108.

^u D. Luc. 18.
12. I. Drusius

^v ibid. & ad
Luc. 1. Sopher

^w Iuchasin. fol.
10. a. Epiph.
Hæres. 11.

^x Histor. 5.
De Die Na-

^y val. cap. 1.
Geograph.

^z lib. 16.
Orip. 14. c.

^{aa} Halof. lib.
1. cap. 5.

^{ab} Lib. de Su-
perstitione.

^{ac} Histor. 37.

^{ad} S. August.
Epist. 86. &

^{ae} Vide Socrat.
Eclis. Eccles.

^{af} lib. 5. cap. 27.
Grac. 21. Lat.

^{ag} de Romanis,
& Gabrielè

^{ah} Albaspinum
Observat. lib.

^{ai} 1. cap. 13.
Numerar.

^{aj} lib. 1.

Reddimus obscena convicia debita genti, °

Qua genitale caput propudiosa metit.

Radix stultitiae, cui frigida Sabbata cordi.

Sed cor frigidius religione sua est.

Septima quaque dies turpi damnata veterno,

Tanquam lassati mollis imago Dei.

Cetera mendacis deliramenta catasta

Nec pueros omnes credere posse reor.

Dubitatne quisquam hæc de Judæis ita dici, ut eis Sabbati hebdomadici usus seu Septimi diei Cultus non minùs, ad Rutilii mentem, proprius esset & singularis, quàm circumcisionis ritus; id est neutiquam Romanis Græcisve aliisve Gentibus in Occidente receptus. Juvenalis item^d, de Judæis,

^d Satyr. 14.

Quidam sortiti metuentem Sabbata patrem,

Nil præter Nubes & Cæli numen adorant &c.

Sed pater in causa est, cui Septima quaque fuit lux

Ignava, & partem vita non attigit ullam.

Quis non videt hoc de Septimam lucem colentibus sic dictum, ut Cives Romanos neutiquam ex more suo eundem colere innuat? Cum primis huc facit item Senecæ Testimonium. Is in Civilem Romanorum aliorumque Romæ degentium Theologiam vehementiùs accopiosius, quàm Varro in theatricam & fabulosam invecus, reprehendit etiam sacramenta Iudæorum & maximè Sabbata (sic ex libro ejus contra superstitiones, qui jam non extat, D. Augustinus^e)^{Lib. 6. de Civit. Dei. cap. 10.} inutiliter eos facere affirmans, quod per illos singulos Septem interpositos dies septimam ferè partem ætatis suæ perdant vacando, & multa in tempore urgentia non agendo, ledantur. Gentilium suorum Numina ritusque sacros seorsim exagitat; Sabbata autem seu Septimi diei requiem ut Judæorum omnino propriam. Subdit etiam; *Illi tamen causas ritus sui noverunt, & major pars populi facit, quod, cur faciat, ignorat.* Ritum suum, seu Judæis singularem tantùm, iterum agnoscit. Martianus item Capella^f veterum rituum^{De nuptiis Philologia. lib. 2.} valentissimus, ubi Philologiam inducit omnimoda numina in coelo

venerabundam, postitque, inquit, quosdam tres deos, aliosque dici noctisque Septimo radiatos; quandam etiam Fontanam virginem deprecatur. De Christiana proculdubio Theologia falsus loquitur; sed interea de septimi diei cultu sive ipsis sive simul cum Judæis singulari. Hoc verò ut liquidiùs constet, (si, quæ hætenus offensa sunt, non satisfaciant,) componantur jam dicta cum ipsis, tum Romanorum, tum Græcorum in dierum observatione moribus. Græcos dies suos habuisse scimus mensis *Ἰουλιῶν*, *μεσσηριῶν*, *Πρωτωνῶν* *ινενῶν*, *medii, inclinantis* ita dispositos, ut inde trifariam divideretur mensis quilibet. Festa etiam quamplura eorum visuntur, tum apud veteres,

tum in recentioribus ⁵, qui integra de eis edidere opera, nec interea Festi Hebdomadici in dierum periodis redeuntis vestigium ali-
 quod exhibentes. Quicquid autem in adversum tendere videatur, infra diluetur. Quod ad Romanos attinet; dum Ovidius, Macro-
 bius, alii, dies eorum fastos, nefastos, intercisos, feriatos, Kalendas,
 Nonas, Idus, copiosius ostendunt, de diei Septimi recurrentis Cultu
 nullibi apud eos reperitur mentio. Verum quidem est, noni red-
 euntis rationem esse ipsis publicè habitam.

5 ^h *Et quoque qui nono semper ab orbe redit.*
 Quale de Septimo in dierum observatione Sacrà, publica, atque et
 instituto, apud Gentiles veteres, inauditum. Scilicet Ogdoas, non
 Hebdomas, in dierum tributione servabatur in Romanorum Ca-
 lendario (ut maximè videre est in eo, quod sub initio Cæsarium saxo
 incisum, quantum ad hanc rem, tam antè quàm postea diù fuit in
 usu) propter Nundinas seu noni diei reditum, ut Hebdomas apud Ju-
 dæos propter Sabbatum, & apud Christianos propter diem Domini-
 cum. Atque ut literæ, quas Dominicæ Ecclesia vocat Christiana,
 idè *τῷ* G seu numero Septenario in Calendariis nostris terminan-
 tur, ita parilem ob rationem, ad observandum mundinarum reditum,
 in Calendario illo Romanorum veteri *τῷ* H finiebantur seu Ogdo-
 ade. Calendarii illius Romani, quod & Colorianum Josepho Scali-
 gero dici solitum, etiamnum Romæ, puto, in ædibus Mafficianis ad
 Agrippinam visitur, exemplar hæc exhibemus.

Januarium.

A K. JAN. F
 B F
 C C
 D C
 E NON. F
 F F
 G C
 H C
 A ACON
 B EN
 C CAR. NP
 D C
 E EID. NP
 F EN ^{DIES VITIOSOS}
 ^{EX S. C.}
 G CAR
 H C
 A C
 B C
 C C
 D C
 E C
 F C
 G C
 H C
 A C
 B C
 C C
 D C
 F N
 C
 XXI.

Februarium.

H K. FEB. N
 A N
 B N
 C N
 D NON
 E N
 F N
 G N
 H N
 A N
 B N
 C N
 D EID. NP
 E N
 F LUPER. NP
 G EN
 H QUIR. N
 A C
 B C
 C C
 D FERAL. F
 E C
 F TER. NP
 G REGIF. N
 H C
 A EN
 B EQ. NP
 C C
 XXII.

Martium.

D K. MAR. NP
 E F
 F C
 G C
 H C
 A N. ^{HOC DIE CESAR PONTIFEX MAX. FACT. EST.}
 B NON. F
 C F
 D C
 E C
 F C
 G C
 H EN
 A EQ. NP
 B EID. NP
 C F
 D LIB. NP
 E C
 F QUIN. N
 G C
 H C
 A N
 B TUBIL. NP.
 C Q. REX C. F
 D C
 E C
 F N. ^{HOC DIE CESAR ALEXAND. RECEPIT.}
 G C
 H C
 A C
 B C
 C
 XXXI.

<i>Aprilis.</i>	<i>Majus.</i>	<i>Iunius.</i>
C K APR. N	A K. MAI. N	H K. JUN. N
D C	B F COMP.	A F <small>MART CAR. MONET.</small>
E C	C C	B C
F C LUDI <small>MATRI MAGNE.</small>	D C	C C
G NON. LUDI	E C	D NON
H N LUDI	F C	E N
A N LUDI	G NON. N	F N
B N LUDI	H F	G N <small>MENTI IN CAPIT.</small>
C N LUDI	A LEM. N	H VEST. N <small>FER. FEST.</small>
D N LUDI IN CIRC.	B C	A N
E N	C LEM. N.	B MATR. N
F N LUD. CERER.	D N. LUD. <small>MART. IN CIRCO.</small>	C N
G EID. NP LUDI	E LEM. N	D EID. N
H N	F C	E N
A FORD. N LUDI	G EID. NP	F Q. ST. D. F
B N LUDI	H F	G C
C N LUDI	A C	H C
D N LUDI	B C	A C
E CER. N LUDI	C C	B C
F N <small>IN CIRC.</small>	D C	C C
G PAR. NP	E AGON. NP	D C
H N	F N	E C
A VIN. N	G TUB. NP	F C
B C	H Q. REX. C. F	G C
C ROB. NP	A C	H C
D F	B C	A C
E	C C	B C
F NP LUD. FLOR	D C	C C
G C LUDI	E C	D F
H C LUDI	F C	E C
XXX.	G C	XXX.
	XXXI.	

<i>Julius.</i>	<i>Augustus.</i>	<i>September.</i>
F K. JUL. N	E K. AUG. N	D K. SEPT. N <small>HOC DIE FER. NEE.</small>
G N	F C FER <small>HOC DIE C. CAES VICIT. HISP.</small>	E N
H N	G C	F NP
A N	H C	G C LUDI ROM.
B POPLIE. N	A NON. F	H NON. F LUDI
C N LUD. <small>APOLLIN.</small>	B F	A F LUDI
D NON. N LUDI	C C	B C LUDI
E N LUDI	D C	C C LUDI
F N LUDI	E N <small>HOC DIE CAES. HISPAL. VICIT.</small>	D C LUDI
G C LUDI	F C	E C LUDI
H C LUDI	G C	F C LUDI
A N LUDI	H C	G N LUDI
B C LUDI CIRC.	A EID. NP	H EID. N
C C MERK.	B F	A F. F. EQVOR. PROB.
D EID. N MERK.	C C	B C LUD. ROM. <small>IN CIRC.</small>
E F MERK.	D C	C C IN CIRC.
F C MERK.	E <small>PORT.</small> NP	D C IN CIRC.
G C MERK.	F C	E C IN CIRC.
H LUCAR. N. MERK	G <small>VIN.</small> F.P.	F C IN CIRC.
A C LUD. <small>VICT. CAESAR.</small>	H C	G C MERK.
B LUCAR LUD.	A <small>CONS.</small> NP	H C MERK.
C C LUDI	B EN	A C MERK.
D <small>NEPT.</small> LUDI	C <small>VOLC.</small> NP.	B NE MERK.
E N LUDI	D C	C C <small>AVGVSTI NATALIS LVD. CIRC.</small>
F <small>FURR.</small> N. LUD.	E <small>OPIC.</small> NP	D C
G C LUDI	F C	E C
H C IN CIRC.	G <small>VOLT.</small> NP	C
A C IN CIRC.	H NP. <small>H. D. ARA VICTO RIÆ IN CVRIA DE DICATA EST.</small>	G C
B C IN CIRC.	A F	H F
C C IN CIRC.	B F	A C
D C	C C	XXX.
XXXI.	XXXI.	

<i>October.</i>	<i>November.</i>	<i>December.</i>
B K OCT. N	AK. NOVEM. N	G K. DEC. N
C F	B ...	H ...
D C	C ...	A ...
E C	D ...	B ...
F C	E NON. F	C NON. F
G C	F F LUDI	D ...
H NON. F	G C LUDI	E C
A F	H C LUDI	F C
B C	A C LUDI	G C
C C	B C LUDI	H C
D MEDITR.	C C LUDI	A AGON. NP
E AUGUST. NP.	D C LUDI	B FN
F FONT. NP	E EID. NP ^{EPVL.} _{INDICT.}	C EID NP
G EN	F F EQUOR. PROB.	D F
H EID. N	G C LUD. ^{PLEB IN} _{CIRC.}	E CONS. NP
A F	H C IN CIRC.	F C
B C	A C IN CIRC.	G SAT. ^{FERIA} _{SATUR.}
C C	B C MERK.	H C
D ARM. NP	C C MERK.	A OPAL. NP
E C	D C MERK.	B C
F C	E C	C DIV. NP
G C	F C	D C
H C	G C	E LAR. N
A C	H C	F C
B C	A C	G C
C C	B C	H C
D C LD. VICT.	C C	A C
E C LUDI	D C	B C
F C LUDI	E F	C F
G C LUDI	F C	D F
H C LUDI	XXX.	E C
XXXI.		XXXI.

Dici solent à scriptoribus hi Fasti Kalendares; quales Cn. Flavius publicasse & Populo Romano tradidisse creditur, quosque Ovidius XII libris descripsit. Habentur apud Aldum Manutium¹ à Paulo Pa-¹ *Subjunct.*
 tre explicati Janum Gruterum^k, Josephum Scaligerum^l, Hubertum *lib. de Oritho-*
 Goltziumⁿ, Joannem Rosinumⁿ, Sibrandum Siccamam^o, Caro-^o *graphia.*
 lum Neapolim^p, alios. Atque horum nonnulli è veterum libris au-^o *Inscript.*
 xerunt explicaruntque. Fragmenta etiam Kalendariorum seculi *pag. 133.*
 illius veteris reperiuntur alia, quibus dierum Ogdoades literariæ pa-^o *De Emenda-*
 riter adnotantur. Atque nono quolibet die Nundinæ seu Urbani *dat. Temp.*
 Rusticorum conventus habiti. Ita tamen ut per^q intercalationem *lib. 4.*
 seu translationem caveri soleret, ne, mali ominis causâ, Nundinæ in *Thesaur.*
 Kalendas Januarii aut Nonas alicujus mensis inciderent. Senten- *Rei Antiqua-*
 tiarum autem, etiam apud veteres habetur discrimen de Orbe Nun- *ria pag. 122.*
 dinali. Aliis Ogdoade in ipsa contineri Nundinas volentibus (quod *Antiq. Rom.*
 facile concipitur, si terminus posterior semper iteraretur, & fieret se- *lib. 4 cap. 2.*
 quentis Ogdoadis initium) aliis inter eâ diem nonum Ogdoadis or- *Fest. Kal.*
 bem proximè sequentem pro Nundinis habentibus, adeoque Nun- *lib. 1.*
 dinas Enneade dierum integra claudentibus. *Ad Ovid.*
Fest. 2.
Macrobin
Saturnal. lib.
1. cap. 13. Dio
Hist. 40. S. Gide
48. Jos. Scalger.
Emendas
Temp. lib. 3.
cap. de Bis-
sexto ab Aug.
correcto.
Præf. ad lib.
2. de re Rusti-
ca.
Antiq.
Rom. lib. 7.
pag. 342. Pa-
rissius.
Columell.
in præf. ad
lib. 1. de re
Rustica, Dio
Hist. 40. Phor-
sarch. in
Quæst. Rom.

Rutilius, inquit Ma-
crobius, scribit Romanos instituisse Nundinas, ut Octo quidem diebus
in agris Rustici opus facerent, Nono autem die, intermisso rure, ad
mercatum legesque accipiendas Romam venirent. Varro^r autem;
Annunum ita dividerunt, ut Nonis modo diebus urbanas res usurpa-
rent, reliquis VII ut rura colerent. Et Dionysius Halicarnassensis^r
αἱ ἡμέραι ῥωμαίοις ἐγένοντο ὡς καὶ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων δι' ἡμέρας
ἐνάτας. ἐν ἡ ταυτῆς σπιώντις ἐκ τῶν ἀγρῶν (sic planè legendum pro
eo quod est ἀγορῶν in excusis) οἱ δημοτικὸι εἰς τὴ πόλιν τὰς τι ἀμείψεις^r
ἐπιούδν τῶν ὀνίαν, καὶ δικας παρ' ἀλλήλων ἐλάμβανον &c. τὰς ἡ μετεξὺ
τῶν ἀγορῶν ἐπὶ τὰ ἡμέρας αὐτὸς γροίτι ὄντις οἱ πολλοὶ καὶ πένητες ἐν τοῖς ἀγοραῖς διέ-
τελλον. Nundina autem apud Romanos diebus Nonis celebrabran-
tur, quemadmodum etiam ad nostra tempora. In iis plebs agrestis^r
in Urbem confluebat, venalia permutabat, seu commercabatur, in
jure inter se agebat &c. Septem autem diebus intermediis ru-
si degebant, quod magna pars ob paupertatem operaretur suis ma-
sibus; sic ille. Alii veterum de Nonis diebus^r & diebus Novem

rem non ita explicant, ut ſatis ſciamus, utrum orbem Nundinalem ex Enneade integra conſtari, an Octavum ſemper inter putandum ſic repeti vellent, ut Octo duntaxat dies integri in orbe illo haberentur; Perinde ac ſi Hebdomadem noſtram, Ogdoadem dierum

(quemadmodum interdum Hiſpani, Itali, Germani) & diem Dominicum diem octavum, putatis duobus diebus Dominicis in qualibet Ogdoade, cum patribus^u etiam aliquot vocaremus, à ſecundo ſcilicet Dominico ſeu primo ſupremoque, ut eum vocat Aufonius, Ogdoadem proximam ſemper auſpicantes, ſed non alium interea præter Septenarium reverà dierum orbem innuentes. Perſimilem in Luſtris & Olympiadibus, quibus nunc quinquennia nunc quadriennia tribuuntur, ſupputandis rationem nemo neſcit. Jam verò Rutilium diſertè vides orbem Nundinalem facere dierum integrorum

novem. Varronem autem & Dionyſium Halicarnaſſetum dierum octo, adè ut Septem dies Ruſticationi, octavus, id eſt, nonus à proximè ſuperioribus Nundinis repetitis putatus, conventui Urbano inſerviret. Certè autores ſunt Varro & Dionyſius ille graviffimi antiquiffimique. At recentioribus ſcriptoribus, quos inter ſunt etiam viri ſummi iudicii & doctrinæ politiſſimæ, Rutilii ſententiam^r video plerunque receptam. Et recipiunt ſanè magis, quàm diſcuntur. Inde etiam Trinundinum, quo leges, antequam vim fortirentur^l, promulgandæ erant, ſpatium fit^z 27 dierum, quod juxta Varronem

& Dionyſium triduo foret minus. At ſi horum codices minimè corrupti ſunt, non eſſet omninò cur ipsis non crederemus. Sunt

igitur qui pro *ἐπὶ ἡμέραις ſeptem diebus* apud Dionyſium ſubſtitui velint *ὅκτω*, ut ſic Rutilio iſ conſonus fiat. Certè tunc & VII pro VI apud Varronem legendum. Sed nec deſunt in recentioribus^b etiam, qui rejeçto Rutilio, Ogdoade orbem Nundinalem ve-

lint contineri; non paucis aliis de Nundinarum qualitate ſententiarum diſcrimine aut non omninò aut negligentius loquuntur. Nos autem vulgarem recentiorum & Rutilii ſententiam heic admittentes minio ſic Nonum quemque diem in Kalendario ſuprà notavimus. Quod ſi diſpliceat, facilè eſt cuiq; Enneadem in Ogdoadem commutare, id eſt octavam quamque literam pro miniata ſeu

Nun-

^a *Tertullian. de Idolatria cap. 14. Beda de Ratione Temporum, cap. 4. Ausonius Eclog. de Nominibus Septem dierum; alii.*

^r *Anton. Auguſtin. de Legibus cap. 10. Et in lege Calpurnia & Dionyſio. Dionyſ. Perſe. Varſar Diſſertat. lib. 5. cap. 13. Samuel Perſius Eclog. Chronolog. lib. 5. cap. 2.*

^l *Cicero Orat. pro domo ſua.*

^a *Franciſc. Horoman. Antiq. Roman. lib. 3. cap. ult.*

^b *Aemyl. Porc. in Comment. ad Dionyſ. Halic. lib. 7.*

^b *Hoffmann. lib. de Origine Feſtivarum cap. 5.*

Nundinarum die habere. Neque verò Nundinas sic exhibemus, quasi in anno reverà sic aliquo se habuerint. Nam serie non interrupta etiam Nonis eas adjicimus; quibus ne caderent, per intercalationem seu translationem quotannis à Pontificibus prospiciendum erat. Undenam autem initium numerandi ducendum esset, viri docti aliter atque aliter conjiciunt. Exemplum tantùm nos Orbis Nundinalis in Calendario Juliano vero, ita ob oculos poni curavimus, ut indefatis liqueat dierum sive Novem sive Octo (juxta sententiarum, quod diximus, discrimen) non Septem, periodi usum fuisse veteribus Romanis. Nec diem aliquem Septimum in dierum periodis eis cultum. Nundinæ autem illæ olim Feriæ fuere, sive Jovi^d sive Saturno^c Sacræ, adeoque nefastæ. Sed postmodum Lege Hortensia^f effectum est, ut essent fastæ. Ut fastæ scilicet essent, nisi alia fortè causa, veluti Festus dies, redeuntem sic diem nonum nefastum redderet. Quod ex lege Hortensia sic novatum, dum non animadvertit Franciscus Hotomanus^g, Nundinas pro diebus nefastis, juxta atque ex vetustiori ritu apud Festum nuncupantur, ita accipit, quasi nunquam fastæ fuissent. Qua de re etiam olim inter veteres dissensus ex legis Hortensiaë neglectu, ut monet apud Macrobi-um Saturnalium^h Granius Licinianus. Nam Pontifices ibi & Trebatius Nundinas neutiquam ferias fuisse asserunt, sed in eis posse cum populo agi, ac fas esse prætori tria verba foro solennia pronuntiare; id est fastas esse. Quod negabant Julius Cæsar & Cornelius Labeo. Sed tam hi quàm illi verum dixere, si temporis diversitatis & legis Hortensiaë, quæ diù ante Cæsares lata, ratio habeatur. Manifestum igitur est, ex veteri Jure Romano, quoties Feriæ publicæ veluti Stativæ ac Conceptivæ, quæ Annuæ plerunque erant, aut Imperativæ, veluti obvictoriam seu lætitiâ aliquam ex eventu publicam, non intervenirent, totis diebus sive Octo sive Septem continuis opus omnimodum, quod dierum aliàs simpliciter Nefastorum nomine non est interdictum, fastere licuisse, Nonum autem seu Octavum (pro diversitate sententiarum de Orbe Nundinali semper loquor) ante legem Hortensiam feriatum fuisse; ex lege autem illa ferias esse desuisse. Etenim Feriæ Romanis operum genere multiplici (qua de re vide inferiùs capite

decimo septimo) polluebantur. *Quapropter*, inquit Servius Honoratus^h, Pontifices (feriis) Sacrificaturi pramittere calatores suos solent, ut sicubi viderint opifices assidentes, opus fieri prohibeant, ne pro negotio suo, & ipsorum oculos & Deorum ceremonias attamenent. Feria enim opera Deorum credit a sunt. Sicitem Festus, Macrobiusⁱ, alii. Quin præcepti negligens multabatur. Et præter multam, affirmatum est eum, qui talibus diebus imprudens aliquid egisset, porco piaculum dare debere; imprudentem expiare non posse. Nec cum populo agere, lites decidere, aut comitia habere Feriis seu diebus Festis magis licuit, atque opus aliquod interdictum facere; Cum nihilominus in Januario dies x i i i continuos Comitiales supra habeamus. Nam dies ejusmodi, literâ C denotantur, ut Fasti literâ F, ac simpliciter Nefasti literâ N. In Maio item Septem Comitiales habentur continui, in Junio Comitiales & Fasti continui x v i, in Novembri x v i i, in Decembri v i i i; ac in Octobri Comitiales x i i continui; Qui planè Septenariam Feriarum aliquam periodum, si nil aliud id faceret, excludunt. Et de Romanis hæcenus. Quin demùm nec Josephus ipse, sive dum de Sabbati sanctificatione seu Natali mundi loquitur^k, sive ubi de obsidione Pompeianâ, in qua singularem Sabbati Hebdomadici Observationem meminuit^l, sive dum alibi de Sabbati Cultu verba facit, aut in Apionem de origine ejus disputat^m, gentem aliquam omninò aliam nominat, cui dies Septimus cultus, sed eum veluti Judæorum Festum proprium semper nominat. Quod sanè facere eum noluisse, vix est ut dubitemus, si in loci, quem tractamus, verbis generatim prolatis, gentibus aliis universis Festum hoc commune omninò existimasset. Accedat

^h Lib. 1. Archeolog. cap. 2

ⁱ Ibid. lib. 14. cap. 8. & Halos. lib. 1. cap. 5.

^k Lib. 2. contra Apionem sub initium.

^l In Ezekiel. sed. 7. vide Isychinum in Lezitic. lib. 6. cap. 19.

^m Apud S. Cy. rull. contra eum lib. 5.

Theodoretumⁿ item expressim monuisse, solam Judæorum Nationem Sabbathum observasse, nec gentes, quæ etiam Circumcisionem in suos è Judæa, sed non satis Judaicè, ritus acceperant, Sabbathum seu Septimum diem coluisse. Alii eum sequuntur. Quin & Julianus Apostata testis est heic perquam idoneus. De Decalogo verba

is faciens ποιὸν ἔθνῳ, inquit^o, ἐστὶ πρὸς τῶν θεῶν ἕξ ἔτι προσκυλήσεις θεοῖς ἑτέροις, καὶ ἕ μνήθητι τῶν σαββάτων, ὃ μὴ πὰς ἀλλὰς οἰεῖται χεῖλωι φυλάττειν ἐντολὰς; *Quanam gens est, per Deos, si hac demseris, non adorabis*

adorabis Deos alios, & Memento Sabbatorum, quæ mandata cetera (Decalogi) servanda non putet? Gentibus antiquitus aliis non cultum magis Sabbati aut Septimi diei quàm Numinis unici Cultum in usu fuisse, palàm dicit.

C A P. XVI.

Quæ apud veteres tum Græcos, tum Latinos occurrunt, alia item veteribus tributa, quorum auctoritate asserendum videatur, etiam à nonnullis asseritur, Diem Septimum Gentilibus olim coli seu observari, idque velut ex instituto publico, solitum.

ATqui jam dictis, de eo quod est, Diem Septimum Gentibus aliis Flavii Josephi seculo temporibusque anterioribus non cultum, observatumve, reffagari nimis forsitan videantur non pauca, quæ obvia apud Scriptores tum Græcos tum Latinos. Aristobulus, Judæus, sed Philosophus eripateticus, (quem inter Græcos potius heic numero, quia Græcorum tantum scriptis ad hanc rem utitur,) is, inquam, de creatione verba faciens ac de Die Septimo seu popularium suorum Sabbato, hebdomadisque seu numeri septenarii tum significatione mysticâ, in in rerum natura vi, *Διγαίφει*, inquit P, *Ὅμηρος ἢ Ἡσίοδος*, με-^{Apud Eu-} *ληφόπις ἔκ τῶν ἡμετέρων βιβλίων, ἱερὰν εἶναι*, Palam etiam docuere ^{scilicet. Præpa-} *merius & Hesiodus, cum id nostris hausissent ex libris, sacram esse*. ^{rar. Euan-} *ge-* ^{lic. lib. 13. c.} *od de ipsa die Septima, quàm antè memorat, non capere nequeo.* ^{12.} *nc, Hesiodus, inquit, ad hunc modum*

Πρῶτον ἔτη, πρῆξις πὶ καὶ ἑξοδόμη ἱερὸν ἡμῶν
Prima, Quarta, & Septima dies sacra est. Item
Ἐξοδομάτη δὲ αὐτῆς, λαμπρὸν φάος Ἡλίου
ma verò rursus, Lux splendida Solis. Ex Homero autem, assert

Ἐξοδομάτη δὲ ἤπειτα κατήλυθον ἱερὸν ἡμῶν
ca dein illuxit Sacra dies. Et
Ἐξοδομον ἡμῶν ἔλεω καὶ πᾶσι πῆλεσο ἅπαντα

Bbb 3

Septima

Septima dies aderat, quâ cuncta absoluta sunt. Uti & illud

Ἐβδομάτη δὴ οἱ λίπιδυ ρόον ἐξ Ἀχίροντι

Septimâ liquimus fluvium Acherontis. Quibus subjungit item et Lino

Ἐβδομάτη δὴ οἱ πελεσμερία πάντα πέτυκται

Septimâ quâ cuncta, quæ absoluta sunt, perficiebantur, &

Ἐβδομη ἐν ἀγαθοῖσι καὶ Ἐβδομη ἐστὶ φρεσίν,

Ἐβδομη ἐν πρώτοισι καὶ Ἐβδομη ἐστὶ τελείη

Septenarius bonus est; Septenarius item est ortus; est etiam Septenarius primus, atq; postremus etiam seu perfectus ac absolutus est Septenarius. Pro quo in Eusebii versione substituitur

Omnine lata dies est Septima, Septima rerum
Ortus, & eximias inter perfecta coruscet.

⁹ Stromat. 3.

¹⁰ apud Euseb.

Preparat. Eange-

lic. lib. 13. cap.

13.

¹¹ Verf. Latina

apud Eusebii.

¹² Verf. Lat.

apud Clem. Alex-

andrinii.

Clemens item Alexandrinus ⁹, ἀλλὰ καὶ τῶν, inquit, Ἐβδομῶν ἕξ ἑ-

μόνον οἱ Ἑβραῖοι, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληες ἴουσι, quod aliis vertitur ¹⁰, Septi-

mum quoque diem Sacrum esse non Hebraei modo, verum etiam Graeci

agnoscunt: Aliis ¹¹, Quin etiam Septimum diem esse sacrum non se-

lum sciunt Hebraei, sed etiam Graeci. Atque totidem ferme verbis

eisdem affert ille versus, quos Aristobulus ex Hesiodo & Homero

Illud autem Ἐβδομάτη δὴ οἱ λίπιδυ apud Clementem ipsum legitur

Ἐβδομάτη δὴ ἡ οἱ λίπιδυ Septima luce liquimus &c. tamen si apud Eu-

sebium citetur ex Clemente non aliter atque ex Aristobulo. Affert

etiam ex Homero Clemens, Ἐβδομη λῶ ἱερῆ Septenarius sacer erat

seu septima sacra fuit. Quos autem Lino tribuit Aristobulus ver-

sus, Clemens Callimachi facit; lectione aliquantulum in primo va-

riante. Sic enim apud Clementem ipsum,

Ἐβδομάτη δὴ ἡ οἱ καὶ οἱ τεύχοντο ἅπαντα

Septima verò in luce, quâ omnia parata sunt; qui apud Eusebium et

Clemente citatus ita se habet

Ἐβδομάτη ἡ ἕλω, καὶ οἱ ἐπέτυκτο ἅπαντα

quod tantundem sonat. Addit demum Clemens, ἀλλὰ καὶ Σόλων

ἔλεγεν ὁ σφόδρα τῶν ἑβδομάδα ἐκζητᾶσαι, quod etiam vertitur ab

Eusebio

Eusebii interprete, *Quam diem (septimam) uti sanctiorem ipsa quoque Solonis elegia mirum in modum predicant.* Lucianus item, dum exempla adducit de nomine hominibus aliquot per facetias ideò tribuo, ut rei eo designatæ qualitate asperius reprehenderentur, odè, inquit, *Ἐβδομῆν ὀπιώσασθαι οἱ παῖδες ἐν ταῖς ἑβδομαῖς, κακῶν δὲ ἐν ταῖς ἑκκλησίαις ἐπαρξέειν καὶ διεγῆλα καὶ παροδῶν ἐπιεικῶς τῶν ἀσχηλῶν ἔδημα,* alius quendam nuncupavit *Hebdomam seu Septenarium, quod perinde ut pueri septimanis diebus solent, etiam ille in Consonibus luderet, & rideret, & pro joco haberet serium populi studium.* Quocum conjungas illud Agellii, ubi de nugatore quodam Philosophi Platonicum nomen ambiente, *is in convivio, inquit, invenum, qua agitare Athenis Hebdomadibus Luna solenne nobis fuit, simul atque modus epulis factus & utiles delectabilesque sermones ceperant, tum silentio ad audiendum petito loqui captabat.* Quem locum sunt cui ^x interpretentur de septimo quoque die Lunæ. Sic igitur Festa hebdomadica Athenis. Suetonius item ^y, de Diogene Grammatico; *Disputare Sabbatis Rhodi solitus, venientem (Tiberium) ut extra ordinem audiret, non admisit, ac per servulum suum in septimum diem distulerat.* Hunc Roma salutandi sui causâ pro foribus adstantem nihil amplius, quam ut post septimum annum rediret, admonuit. Sabbata sic in usu ac Septimi diei observatio modi! Atque ejusdem mentio velut rei notissimæ! Quin & Cernuus ^z; *Alter ille partus, qui major est, majori numero conatur, septenario scilicet, quo tota vita humana: ut & Solon ait, & Iudæi in dierum omnium numeris sequuntur, & Etrusco libri rituales videntur indicare.* Librine Etruscorum rituum dicare visi sunt in dierum numeris septenarium, quemadmodum Iudæi? Certè ejusmodi fuisse sensum, non dubito, quin concessit Guilielmus Postellus. De Etruriæ originibus ^a scribens ille, *erat ipse Iudæis, inquit, & Patriarchis in primo præcepto & est Sabbathum, illud fuit etiam Rhoma usitatum. Licet enim forsitan eadem dies, qua apud Iudæos observari solita est, tamen ut i mos in solis die pseudo-Iudæi Ismaelita in Veneris die, eandem at-*

¹ In Pseudo-legista, seu de legibus

² Noct. Attic. lib. 15. cap. 2.

³ Apud Barnab. Brissou. ad L. Dominico C. Theodos.

⁴ In Tiberio cap. 32.

⁵ De die Natalis cap. 11.

⁶ Florentia 1551. pag. 210.

dem atque Iudaei in Saturni Sabbative die, Septem In-
 que Planetis motrices sunt, mentionem religiosam fi-
 mi Dei Creatorisque laudem, sic Romani una hebdoma-
 ut est videre apud Ciceronem in Sacris legibus, & ap-
 seum in Romuli institutis, indicta erat Roma dies Sac-
 tiorum & animalium. Afferit verò Dion Historicus
 mo Rhomana historia Libro, ejusdem Sabbati, quod
 erat, usum ad Gracos Romanosque fuisse translatum
 fides ideo mihi non videtur magnificienda, quod a-
 dicat, ortam esse hanc observationem Sabbati, quum
 Sabbato & Deo Iudaorum aliquid velle dixisse visu-
 de Sabbato, quove die observaretur à Iudaeis, attigit
 ipse in Planetarum hercat intervallis. Posito enim
 descendendo, debuit ponere diapente ascendendo, &
 ron descendendo, & item diapente ascendendo &c,
 obtinuisse hoc unum, quod Romani primi omnium
 daos observarint Sabbatum. Certissimum verò est,
 in Sacris cum ipsis Iudaeis convenerint, aliunde qua-
 tutione Iani accipere non potuisse, quum primi o-
 habuerint. Licet enim ipse Dion dicat, recenter
 pisse, illi non crederem, nisi, qua occasione, adferret
 hi testetur Sabbati instar unam ex Septem diebus he-
 quieti concessam. Sic Postellus. Accedat heic illu-
 mantem docens, quomodo dediscat amare, hoc
 ut procul à loco discederet, quo amicam alloqui,
 assueverat;

De Reme-
 dio Amoris.
 lib. I.

Sed quanto minus ire voles, magis ire mement

Perfer & inuitos currere cogepedes.

Nec Pluvius opta; nec te peregrina morentur

Sabbata; nec damnis Alia nota suis.

Peregrina Sabbata dici possunt videri, ut Sacra Pe-
 Festus; Peregrina Sacra appellantur, qua aut ex
 pugnandis Urbibus Romam sunt conlata, aut qua

ni Sabbative die, Septem Intellegunt
 mentionem religioſam factam de
 m, sic Romani una hebdomada de
 em in Sacris legibus, & quod hinc
 ndicta erat Roma dies Sacra quæ
 ferit verò Dion Historiam triſtu
 o, ejuſdem Sabbati, quod & quæ
 anſque fuiſſe tranſlatam. Ven
 y magnificienda, quod quæ
 rationem Sabbati, quum reverentia
 aliquid velle dixiſſe viſus eſt, m
 aretur à Indæis, aſſeſſiſſe ejuſ
 intervallis. Poſto enim hi die
 diſpenſe aſcendendo, & rursu
 oente aſcendendo &c. Sarr
 mani primi omnium gentu
 Certiſſimum verò eſt, quom
 enerint, aliunde quam i
 otuſſe, quom primi omnium
 Dion dicat, recenſerit. Sarr
 a occasione, adferret. Sarr
 ex Septem diebus hebdomad
 15. Accedat heic illud Ovid
 edificat amare, hoc in p
 o amicam alloqui, con
 magis ire memento;
 cogere pedes.
 grina morantur
 nota ſuis.
 ideri, ut Sacra Peregrinatio
 ntur, qua aut evocari
 onſata, aut qua ob quæſi

giones per pacem ſunt petita, ut ex Phrygia Matris Magna, ex Græcis
 Cereris, Epidauri Aefculapii, qua coluntur eorum more, à quibus ſunt
 accepta. Sic igitur Peregrina Sabbata intellexerit fortè quis pro
 Sabbatis ſeu more Sabbatico, qui hebdomadicuſer, à Romanis, ad
 quos ſcribit Ovidius, ex Judæa accepto, quemadmodum ſacra illa è
 Græcis, Phrygibus, Epidauriis. Et conjunguntur ab eo heic Sab
 batar, cladis Alienſis die funeſtiſſimo infauſtiſſimoque, qui ſub me
 dium Julii^c recurrit, perinde ac ſi ut hic ita illa in uſu Romanis, pa
 niliſque fuiſſet de utriſque ratio monendi, in remedium amoris ni
 mium hærentis, delirum amatorem ac moras ultrò neſtentem pe
 demque ægrè producentem, ne cauſaretur quidem dies illos, tamerſi
 rebus agendis nequaquam idonei eſſent (qua de re inferiùs) diſcef
 ſurus præpedire. Quemadmodum ubi de puellæ primò captan
 dæ tempore rudimenta docet, eoſdem ipſos dies ſimiliter conjungit
 velut eos, quibus, ut cunquere rebus agendis aliàs non idoneis, anſa ni
 hilominùs amoris conciliandi, avidè juventuti Romanæ arripienda.
 Verba cuſ^d ſunt,

Tunc licet incipias, quã flebilis Alia luce
 Vulneribus Latiis ſanguinolenta fuit;
 Quoque die redeunt rebus minus apta gerendis
 Culta Palaſtino Septima Feſta viro.

Tibullus item Ovidio, id eſt, Auguſto Cæſari coævus, dum in Phæ
 acia morbo laborat, de diſceſſu ſuo à Roma conquerens, Deliam,
 ſuam ſcilicet Dominam, ait, Deos ſorteſque conſuluiſſe de ejus redi
 tu, ipſam tamen, quanquam cuncta dabant reditum, ſletibus haud
 abſtinnuiſſe, quibus ſubdit^c,

Iſte ego ſolator, quum jam mandata dediſſem,
 Quarebam tardas anxius uſque moras.
 Aut ego ſum cauſſatus aves, aut omnia dira
 Saturni, aut ſacram me tenuiſſe diem.

Seu ut Joſephus Scaliger mavult;
 ——— aut omnia dira
 Saturni ſacrã me tenuiſſe die.
 Quoniam ſcilicet ſcriptis aliquot libris aut de eſt in verſu poſtremo.

Ccc Heic

^c Videſi, G.
 Xylanarum
 in Plutarchi
 Camilli &
 Andraam
 Scbotum No
 dorum Cice
 roniam. lib. 3.
 cap. 6.

^d De Arte
 Amandi lib
 1.

^e Lib. 1. E.
 dog. 3.

Heic manifestò dies Saturni, qui idem est cum Judæorum Sabbato Hebdomadico, Sacer dicitur, & velut itineris impedimentum Romanis veteribus haberi videtur. Accedat hîsce Tertulliani locus illustris. Is adversus Gentes scribens eorumque in Christianos con-

^f Apologetic.
cap. 16.

vitia diluens, *Alii, inquit ad Gentes^f, planè humanius & verisimilius Solem credunt Deum nostrum &c, Aequè si diem Solis lætitiã indulgemus, aliã longè ratione quàm religione Sobis, secundo loco ab eis sumus, qui diem Saturni otio & victui decernunt, exorbitantes & ipsi ab Iudaico more, quem ignorant. Ubi vir doctissimus Desiderius Heraldus, sanè dies, inquit, Saturni, qui erat Septimus, otio ac quieti fuit veluti assignatus, nec apud Romanos solum aut Græcos, sed apud Gentes penè omnes, quod observabat Iosephus contra Apionem. Atque ex Philone, Luciano, Ovidio, Tibullo jam superius memorata eam in rem affert. Tantundem certè fusiùs & expressiùs occur-*

^g Lib. 1. cap.
13.

rit in Tertulliani congenerè ad nationes opere^g dudum à Jacobo Gothofredo in lucem primùm edito. Ibi enim; alii planè humanius Solem Christianum Deum estimant, quòd innotuerit, ad Orientis partem facere nos precationem vel die Solis lætitiã curare. Quid vos minùs facitis? Non plerique affectatione adorandi aliquando etiam Cælestia ad Solis initium labra vibratis? Vos certè estis, qui etiam in laterculum Septem dierum (legit, nec puto infelicitè, Samuel Petitus^b Deorum) Solem recepistis, & ex diebus ipsorum prete-

^b Comment.
ad leges Atr.
sic. cap. 4.

gistis, quo die lavacrum subtrahatis, aut in vesperam differatis aut otium & prandium curetis: Quod quidem facitis exorbitantes & ipsi à vestris ad alienas religiones. Iudai enim festi, Sabbata, & cæna pura & Iudaici ritus lucernarum & jejunia cum Azymis & orationes litorales, quæ utique aliena sunt à diis vestris. Quare, ut ab excessu revertar, qui solem & diem ejus nobis exprobratis, agnoscite vicinitatem. Non longè à Saturno & Sabbatis vestris sumus. Nationum heic disertè habentur seu Gentilium Sabbata velut ex ritu Judaico (saltem eum aliquantum imitantia) & Saturni diei qualiscunque observatio. Ubi doctissimus Gothofredus; comparat otium & convivìa Christianorum in die Dominica cum otio & convivis Sabbathi, quod & ipsum Gentiles Iudaico more observarunt.

Nempe

ni, qui idem est cum Judaeorum
 tur, & velut itineris impedimentum
 ur. Accedat hinc Tertullianus
 scribens eorumque in Chribu
 d Gentes, plane humanis & vicia
 rum &c. Neque si diem Solis la
 que quam religione Solis se adha
 cio & vicium decernunt, ex
 ignorant. Ubi vir doctissimus
 quait, Saturni, qui erat Septima
 nec apud Romanos solum au
 quod observabas Iosephus contra
 Ovidio, Tibullo jam superius
 undem certe fufius & expresse
 ad nationes opere & dudum
 edito. Ibi enim; alii pla
 estimant, quod in motu
 m vel die Solis latitiam cur
 que affectatione adorandi
 m labra vibratis? Vos cert
 licum (legit, nec puro inf
 recepistis, & ex diebus ip
 hatis, aut in vesperam dis
 Quod quidem facitis exort
 nes. Iudei enim festi, Sab
 ernarum & jejunia cum
 aliena sunt à diis vestris.
 & diem ejus nobis exprobra
 à Saturno & Sabbatho
 seu Gentilium Sabbata vel
 am imitantia) & Saturni die
 illius Gothofredus; cum
 in die Dominica cum
 nes Iudaico more

Nempe Saturni diem seu Sabbathum otio & quieti ubique Gentium,
 Indaeorum imitatione, assignatum fuisse, etiam Iosephus lib. 2. contra
 Apionem, & Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromatum testantur.
 Verum quidem est, Tertullianum Flavio Iosepho annis amplius cen
 tum recentiorem esse. At verò de receptis antè & prisca Gentilium
 moribus is loquitur, quemadmodum & Scriptores aliquot alii supra
 citati, qui itidem Iosepho recentiores; ut Agellius, Lucianus. Quin
 & Aelius Lampridius de Alexandro Severo; *Capitolium Septimo die,*
quum in urbe esset, ascendebat, Templum frequentavit. Sed & de se
 culo ipso Iosephi, Senecaⁱ; *Quomodo, inquit, sunt dii colendi, solet*ⁱ Epist. 96.
praeipi. Accendere aliquem lucernam Sabbathis prohibeamus;
quoniam nec lumine dii egent, & ne homines quidem delectantur fu
ligrine. Ubi Justus Lipsius; *Lucernas accendere in honorem Deo*
rum aut Principum, Festis diebus, mos apud Romanos: Sed, ut apparet,
pausatim Iudaici ritus invaluerit & Sabbathi diem illà superstitione
coluerunt. Certè de luminibus Sabbathis accendi solitis loquitur Se
 neca, velut de ritu usitatissimo. Neque jam ex obiter dictis anim
 adversa Septimi diei observationem aliquam solennem veteribus
 Romanis in usu fuisse solum videntur firmare, verum & ipsa Cal
 endarii eorum formula à viris aliquot doctissimis edita. Prodiit,
 idque primùm, ni fallor, anno Salutis 1552, Venetiis ex Juntarum of
 ficina, Calendarium Ecclesiasticum novum. Opus de vera Paschatis
 celebratione institutum, idque ex Pontificum summorum quatuor
 jussu supputatum; Autore Luca Gaurico Geophonense Episcopo.
 In ipso titulo monetur adjici etiam Fastos Julii Caesaris. Et post sup
 putationes Paschales, propè libri calcem, demùm sequitur hic titulus
Calendarium Iulii Caesaris, Fasti primorum sex mensium per Pom
ponium Gauricum & Thamiram sub Capitolinis Ruinis in antiquo
marmore reperi, cujus marmoris altera pars reliquos sex menses sine
Fastis continebat. Interpositis dein dierum & Noctium cujuslibet
 mensis longitudine, & quid Fastorum nomine veniret; ideò scilicet
 maximè interpositis, ne paginæ reliquum, quo Calendarium com
 modè incipere nequiret, literis careret, sequitur *Calendarium Iulii Ca*
esaris cum cyclo Luna; quod ad hunc modum Januarium exhibet.

Cyclus	Dies	Litteræ	Januarius	
1	1	A	Calendis	Festum Jovis & A
	2	B	4 non.	
9	3	C	3 non.	☉ occidit Cosm
	4	D	2 Pri. Non.	
17	5	E	1 Nonis.	Lyra occidit Chr
6	6	F	8 idus.	
	7	G	7 idus.	Delphin oritur C
14	8	A	6 idus.	Agonia incipiunt
3	9	B	5 idus.	Agonalia, Ludi A
	10	C	4 idus.	Hyemis medieta
11	11	D	3 idus.	Festum Carmen
	12	E	2 Prid. idus	
19	13	F	1 Idibus	Festum Jovis, red
8	14	G	19 cal.	Cæsar Octavius c
	15	A	18 cal.	Festum Carmen
16	16	B	17 cal.	Festū Concordia
5	17	C	16 cal.	☉ m̄ relicto.
	18	D	15 cal.	☉ ☉ ingredieb
13	19	E	14 cal.	
2	20	F	13 cal.	
	21	G	12 cal.	
10	22	A	11 cal.	
	23	B	10 cal.	Lyra parte occult
18	24	C	9 cal.	Pectus ☉ occidit
7	25	D	8 cal.	
	26	E	7 cal.	
15	27	F	6 cal.	Festum Castoris &
4	28	G	5 cal.	
	29	A	4 cal.	
12	30	B	3 cal.	Festum Pacis.
13	1	C	2 Prid. cal.	

JANUARIUS,
FEBRUARIUS,

Festum Jovis & Aesculapii.
 ☉ occidit Cosmice.
 Lyra occidit Chronice.
 Delphin oritur Cosmice.
 Agonia incipiunt
 Agonalia, Ludi Agonales,
 Hyemis medietas.
 Festum Carmentis & Junonis
 Festum Jovis, redditz sunt;
 Cæsar Octavius dictus Aug.
 Festum Carmentis, Prima
 Festū Concordiæ de Tempore
 ☉ relicto.
 ☉ ingrediebatur.
 ra parte occultatur.
 ctus ☉ occidit Cosmice,
 um Castoris & Pollucis
 m Pacis.

Ex hoc specimine reliquorum dierum ratio dignoscitur. Sequuntur enim ibi ceteri quinque menses priores, Syderum aliquot ortu occasuque, Festis, Cyclo Lunæ, ac dierum Hebdomadibus per litteras itidem signati; Sole, Lunâ, & Zodiaci Signis, characteribus, qui Astronomis in usu, similiter passim denotatis. Additio fit & reliquorum sex, quorum quidem Julius & Augustus parili fermè modo exhibentur. At quatuor qui supersunt, Cyclum Lunæ, dierum numerum, Hebdomadas, seriemque Kalendarum, Idium & Nonarum adnotatam habent, sine festis aliisve quæ columnæ superius quintæ respondeant. Paulus item de Middelburgo, Episcopus Foro sempromicensis, in Paulina sua seu opere de recta Paschæ observatione ad Leonem X inscripto, caput habet *de Cyclo Lunari decemnovenali Romanorum, quem Iulius Cæsar sua Calendario inscripsit*, cui subjungit *Calendarium Romanum cum cyclo Romano Iulii Cæsaris*. Id annum similiter per Hebdomadas dierum seu litterarum mensibus adjectarum (quod idem heic est) dividit, quemadmodum illud Lucæ Gaurici. Exhibet etiam Joannes Stœflerus ^k *Quatuor primos menses Calendarii Romani cum Cyclo dñi Iulii Cæsaris dictatoris, cum* seriarum litteris in orbem septenarium recurrentibus. Alii viri docti, dum Calendarium veterum Romanorum non è marmoribus describunt, sed tam ex horum monumentis, quàm ex Ovidio aliisque Fastorum autoribus conficiunt, Hebdomadas seu litteras usque G tantum, non Ogdoadas seu litteras ad H inclusivè diebus cuiuslibet mensis adponunt; aliis quidem, uti patet, Ogdoadas in ejusmodi Calendaris rite retinentibus, ut videre est ad calcem editionum Ovidii Fastorum, in Dionysii Petavii Uranologio, alibi. Ex jam antè dictis igitur Observationem aliquam Diei septimi recurrentis solennem, eamque sacram, tum Græcis tum Romanis veteribus in usu fuisse; eoque publico, asserendum forsàn videatur. Quin sanè non desunt viri insignes, quibus etiam id planè inde asseritur. Sed quæ sic corrogatur, ritè perpensa, ad assertionem ejusmodi tuendam vi carebunt omnimodâ; qua de re proximè videbimus.

^k *Kalendar. Rom. Magn. propof. 34.*
^l *Tho. Dempster. in Paralipomenis ad Jo. Rosini Antiq. Rom. lib. 2. cap. 4. &c.*

Qua capite superiori ex Aristobulo ac Clemente Alexandrino, (adeoque ex Hesiodo, Homero, Lino, Callimacho) Luciano, Agellio, Suetonio, Censorino, Ovidio, ac Tibullo, de diei Septimi seu Saturni observatione apud Gentiles allata sunt, explicantur. Ea ad Sacrum Diei in periodis dierum septenariis, Septimi Cultum, non omninò attinere. De Sabbati nomine tam Orientalibus, quàm Occidentalibus, accepto pro ipso Die Septimo, quàm septimus est, perinde ac si Septimum significaret.

Quidem manifestum est, Aristobulum Judæum in superius citatis voluisse, Hesiodum & Homerum innuere diem Septimum Sacrum fuisse, velut ex sacris literis edoctos, atque Sabbatum seu requiem numero dierum Septenario apud populares suos recurrentem, ipsum ea in re primariò respexisse. Sed nec minùs est manifestum, aut insigniter hallucinatum fuisse eum, aut id quod res est ultrò planè dissimulasse. Si nempe diem Septimum in dierum periodis recurrentem inde, velut Festum, cultum Græcis seu Gentilibus fuisse vellet probari. Nam ea de re haud ita expressim loquitur. Quod autem ad Hesiodi locum hunc attinet aliaque Capite superiore allata; ut commodiùs, quæ de eis dicenda sint, capiantur, præmittenda est dierum apud Gentiles veteres distributio; quæ quantum ad hanc rem ritè dispiciendam, Triplex erat, qualis certè hodieque apud nos. Primi generis fuère, ^m *Sirabo lib. 10.* dies ἐορταῖομοι seu Festi in quibus mos erat τὰς ἑορταῖοις ^m μὲν ἀνάσσειν ἐορταστικῆς μετὰ δὲ *Sacra curare cum laborum intermissione solenni;* veluti Panathenæa, Eleusinia, Thalyfia, Elaphebolia, id genus Festa sexcenta apud Græcos, & Saturnalia, Lupercalia, Agonalia, Carmentialia, reliqua ejusmodi apud Romanos. De Festis autem seu feriis hisce, advertendum est, non omnimodo opere, juxta Gentilium disciplinam necessariò fuisse in eis abstinendum; imò opera, quæ ad vitæ utilitatem pertinere, haud pauca facere licuisse. Virgilius ^o

^o *Georgic. 1.*

*Quippe etiam Festis quadam exercere diebus
Fas & jura sinunt; rivos deducere nulla
Religio vetuit: segeti præsendere septem,*

Insidias

*Insidias avibus moliri; incendere vepres
Balantumque gregem fluvio mergere salubri.*

Et Columella^o; *Feris ritus majorum etiam illa permittit, far pinse-^{o De Re Ru-}
refaces incidere, candelas sebare, vineam conductam colere, p:^{sica lib. 2.}sci-
nas, lacus, fossas veteres tergere & purgare, prava sicilire; ster-^{cap. 22.}
cora equare, fœnum in tabulata componere, fructus Oliveti con-
ductos cogere, mala, pyra, ficus pandere, caseum facere, arbores seren-
dis causâ collo vel mulo clitellario adferre; sed juncto advehere non
permittitur, nec apportata serere, neque terram aperire, neque ar-
borem collocare. Sed ne fœmentem quidem administrare, nisi prius
catulo feceris; nec fœnum secare, aut vincire, aut vehere, ac ne vin-
demiam quidem cogi per religiones Pontificum feriis licet, nec oves
tondere nisi prius catulo feceris. Defrutum quoque facere & de-
frutare vinum licet. Pellibus oves vestiri, non licet. In orto quic-
quid olerum causa facias, omne licet. Feriis publicis hominem mor-
tuum sepelire non licet. M. Porcius Cato^p mulis, equis, asinis nullas^{o De Re Ru-}
esse ferias dixit. Idemque boves permittit conjungere lignorum &^{sica, cap. 139-}
frumentorum advehendorum causâ. Nos apud pontifices legimus
feriis tantum denicalibus (quibus scilicet hominis mortui causa^q Festum
familia purgari solita) mulos jungere non licere, ceteris licere. Ita ea
de re varia quidem erat opinio, ut in rebus præsertim ejusmodi fieri
amat. Sed qui disciplinas Pontificum interiùs agnovere, in die
Festo, ut monet Servius Honoratus^r, sine piaculo dicunt posse fieri,^{ad Virg.}
qua supra terram sunt, vel qua omissa nocent, vel qua ad honorem^{Georgic.}
deorum pertinent, & quicquid fieri sine institutione Novi operis
potest. Quæ de re consulas item, quæ habent Umbro, Scævola, alii
apud Macrobiū^r. Secundi dierum generis fuere ἐργασίμοι seu rebus^{r Saturnal. 1.}
agendis idonei dies, id est, profesti Latinis; quibus scilicet opus aliquod^{cap. 26.}
facere per leges & mores ex autoritate publica receptos licuit. Voca-
bulum nostrum Working daies optimè τὸν interpretatur. Tertium
autem genus constituunt ἀνοργασίμοι seu dies inauspiciati,^{Lucian. in}
atri, quibus nimirum festivitas quidem nulla, sed opere omnimodo,<sup>Pseudologi-
sta. Plutarch</sup>
nisi quod necesse erat adgredi, abstinebant velut mali ominis infor-^{in Camillo.}
tanium supersticiosius verentes. Atque generis hujus Binæ fuere
Species;*

Species; Altera eorum, qui ex autoritate publica seu instituto civili ita Infausti seu Atri habebantur, Religiosi item dicti seu Sacri, ea notione, quâ Sacrum ac Religiosum execrandum, detestandum aut tristi omine infame significat^u, non quâ diis dicatum, aut cultu celebrandum. Altera eorum, qui non ex autoritate seu instituto civili, sed ex privatorum hominum opinione, observatione, seu disciplina secretiori sic habiti. Prior species videtur in eo, quod apud Romanos institutum est de diebus postriduanis. Quoniam scilicet Sulpitius tribunus militum^x ad Aliam adversum Gallos pugnaturus rem divinam fecerat postridie idus Quintiles; item apud Cremeram multique aliis temporibus & locis, post Sacrificium die postero celebratum, malè cesserat conflictus; ideo iusserunt patres, ut ad collegium Pontificum de his religionibus referretur. Pontifices igitur statuere postridie omnes Kalendas, Nonas, Idus, atros dies habendos; ut hi dies, neque praeliales, neque puri, neque comitiales essent. Sed & Fabius Maximus Servilianus Pontifex in libro duodecimo negat oportere atro die parentare, quia tunc quoque Ianum Iovemque praefari necesse est, quos nominari atro die non oportet. Et de his, Festus Pompeius^y; Dies autem religiosi, quibus nisi, quod necesse est, nefas habetur facere; quales sunt sex & triginta atri, qui appellantur & Aliensis atque ii quibus mundus patet. Sex & triginta sunt postriduani illi. Mundus autem patere dicebatur^z postridie Vulcanalium & a. d. III Nonas Octobris & ante diem VI Idus Novembris. Tunc existimatum, quæ occulta & abdita fuere religionis Deorum Manium patere ac veluti in lucem duci, unde Mundum tunc patere dici solebat. Per eos dies non cum hoste manus conferebant; non exercitus scribebatur, non comitia habebant, non aliud quicquam in republica, nisi quod ultima necessitas admonebat, administrabatur. Ita hæc infaustorum seu atrorum dierum species tam opus & laborem, quam festorum genus, non admittebant; idque ex autoritate seu instituto publico. Sed diversissimâ planè ratione. Festi, ob sacrorum curam & deorum cultum. Atri, tantum ne malè cederet opus inceptum, ob malum diei omen. Neque enim illis sacrificium^a rite peragebatur. Posterioris Atrorum speciei exemplum ha-

^u Agell. Noct. Artic. lib. 4. cap. 9.

^x Cassius Helmina apud Macrobius Saturn. lib. 1. cap. 16. Anno ab V. C. 363. Agell. Noct. Artic. lib. 5. cap. 17.

^y Verba Religiosus.

^z Fest. in Verb. Mundus.

^a Agell. Noct. Artic. 5. cap. 17.

plum habetur in quarto Kalendas, Nonas & Idus cujuslibet mensis ^{b. Saturnal. lib. 1. cap. 16.}
 Verrius Flaccus aliique scriptores veteres, tum apud Macrobium, tum
 apud Agellium ^{c. No. Attic. 5. cap. 17.}; *Ante diem quartum Kalendas vel Nonas, vel Idus*
tanquam inominalem diem plerique vitant. Ejus observationis,
an religio ulla tradita sit, quæri solet. Sed nos nihil super ea rescri-
ptam invenimus; nisi quod Q. Claudius annalium quinto cladem il-
lam vastissimam pugna Cannensis factum refert a. d. quartum Nonas
Sextiles. Hujusmodi farinæ sunt quintæ dies cujuslibet mensis Lu-
 naris apud Hesiodū & Virgilium (natales scilicet Furiarum,) item qui-
 busdam quartus Lunæ dies ^{d. Ægyptiaci e alii aliquot, olim hodieque}
 forsitan à nonnullis, ut atri seu infaulti, servati. Bini, in quolibet men-
 se, cuiusmodi habentur apud Bedam. Alii, apud Joannem Paduanum ^{f. Cal. Rhodi- gin. Amiq. lect. lib. 14. cap. 9. Gra- tian. C. 26. quest. 7. C. 17. Lil. Gy- rald. lib. de diebus & mensibus. & videtur lo. Tzerz. Cho- rias. 10. 303.}
 & Joannem de Sacro Bosco. Alii in Calendario Romano Con-
 stantini Magni ^{g. dicto.} Atque apud alios editos, aliter atque aliter
 se dies illi habent. Quos inter tamen consensus est nullus, uti nec
 cum dierum ejusmodi penes me designatione in schedis sanè scripta
 vetustis hujusmodi; *εἰς τὴν ἐκάστῳ μὲν ἀνὰ δύο ἡμέρας ἀς ὀφείλει*
παύσασθαι παρατηρήσαι μὲν Ἰανουαρίῳ ἢ β' ἢ ιδ' μὲν Φεβρουαρίῳ
ἢ β' ἢ κς, μὲν Μαρτίῳ ἢ δ' ἢ η' ἢ κ, μὲν Ἀπριλίῳ γ' ἢ κ, μὲν Μαΐῳ ζ' ἢ κς,
μὲν Ἰουνίῳ γ' ἢ β, μὲν Ἰουλίῳ ε' ἢ β, μὲν Ἀγούστῳ δ' ἢ ιε, μὲν Σεπτεμ-
βρίῳ γ' ἢ ιδ, μὲν Ὀκτωβρίῳ γ' ἢ κη, μὲν Νοεμβρίῳ ε' ἢ ια, μὲν Δεκεμ-
βρίῳ γ' ἢ ιδ, sunt in mense quolibet dies bini, quos cavere debet quis-
que mortalium. Ianuario II & XIV, Februario II & XXVI, Mar-
tio IV & XX, Aprili III & XX, Maio VII & XXII, Junio III &
XII, Julio VI & II, Augusto IV & XV, Septembri III & XIV, Octobri
III & XXVIII, Novembri V & XI, Decembri III & XXIV. Atque
 ex duplici ferè ratione dies hujus speciei atri habiti. Aut ex malo
 seu infortunio aliquo insigni, quod in illis accidisse notaretur, aut ex
 disciplina Astrologica, qualem docuere Hesiodus & Orpheus. Die-
 rum autem jam dictorum tam generis Secundi seu Profestorum
 aliquot, quàm Primi & Tertii omnes *ἡμέραι ἱερὰι dies sacra* diceban-
 tur, sed ratione perquam dissimili. Cur primum genus sic dictum,
 res ipsa indicat. Quia scilicet Diis Sacræ ac Sanctæ; seu ut Angli
 vocamus *Solidates*. Cur autem genus tertium, & quam diversâ

Ddd ratione,

ratione, paulò superiùs monetur. At qui Secundi generis, id est, profestorum, rebus agendis maximè ac præ aliis idonei, sive ex ratione Astrologica, sive alià quavis disciplina habebantur, idèd etiam *ιεροι* nominari solebant, velut *πῦς δαποφρασι* seu *infaustus*, atque inauspiciatis sic oppositi. Et observant passim Grammatici τὸ *ιερον* seu *sacrum* etiam Homero aliisque veterum dici, nunc quidem, notionè communiori, tum id quod Diis sacrum, tum id quod suo in genere præstabilius, nunc etiam quod, singulari Deorum beneficio, humano generi utilitatem affert insigniorè. Unde *ιερον ἀλφειον, ιερα πόλις, ιερα γῆ*, *Farina sacra, Vrbs sacra, tellus sacra*. Jam verò, cum

^b In *Dicibus*. Hesiodus diem Septimum *ιερον* dixerat, rationem statim subjungit ^b.

— ἐβδόμη, ἱερόν ἡμᾶς,

Τῇ γὰρ Ἀπόλλωνα χρυσόορον γένετο Λητώ
Septimus dies sacer est. Hoc enim Apollinem auri-ensem genuit Latona. Nimirum mensium dies exequitur, bonos, malos, mediocres. Insignes tres facit; Neomeniam seu primum, quartum, & Septimum. Rationem reddit expressim de Septimo. Natales Apollinis incidisse in mensis diem Septimum, id est, ut docuere Delii, Thargelionis, quod scimus ex Laertio ⁱ. Unde & *Ἐβδομαθρῆς* dictus Apollo. Qua de re visendi Plutarchus ^k, Proclus ad Hesiodi locum, Eustathius ^l, alii; qui inde non solum mensis, in quo natus est, diem Septimum, (quo Thargelia celebrari ^m solita; ut Septimo mensis Pyanephsionis, Pyanephsia,) sed uniuscujusq; Septimum, per totum annum, ei tradunt sacrum fuisse. Quemadmodum octavum quemq; mensis diem Neptuno ⁿ, atque Mercurio quartum scribunt nonnulli. Festum autem illud Apollini celebrabant ^o Athenienses, laurum gestantes, canistrum coronantes, hymnisque laudantes Deum. At quid hoc omninò ad Septimi diei in recurrentibus periodis dierum Hebdomadicis cultum? Nihil heic asseritur præter id quod solum est, Septimum mensis diem Apollini sacrum. Neque enim Septimus, qui sequitur, seu decimus quartus mensis inde, hoc sensu sacer est Hesiodo, sed alterâ illâ sacri notionè, quâ id, quod utilissimum est, aut perquam accommodum, dicitur sacrum. Undè post de decima quarta mensis die (sic *περτάδα ἰαυδρῆς* *quartam mensis instantis*, quo no-

mine

^b In *Platonis Vita*.

^k *Sympol. 8. quæst. 1.*

^l *Ad Hesiod. Op. & Dies. 10. Mensium de D. nario Pythagorico, cap. 9. & in Gracia scripta, lib. 3. in Ἐβδόμη.*

^m *Plutarch. Sympol. 8. quæst. 1.*

ⁿ *Idem in Theseo.*

^o *Proclus in Hesiodi Dicibus.*

mine mensē vocat ille usque ad diem vicesimum; id est, pro secunda tetrade seu decadis secundæ tetrade sumit Proclus, aliique interpretes Græci) & de Inclinantis etiam mensis seu tertiæ decadis die quarta, id est, vicesima quarta die, simul locutus, non vult dies illos quempiam omninò curis gravioribus terere seu animum tunc, omnis causâ, cruciare, sed res qualescunque lætiùs agere. Rationem ex singulari rebus agendis temporis opportunitate, addit de utraque.

μάλα τι πιπελεσμένον ἡμᾶρ

Valde hac accommodata est dies. Quod per *ἱερά* seu *sacra* explicant interpretes. Non quia Festi illi dies (si Festum Buphoniae in XI V Scirophorionis P mensis, aut similia ex accidenti evenientia excipias), sed quoniam ex ratione Astrologica rebus agendis perquam idonei auspiciatissimi que. Proclus; τῆς ἡ' περτάδας ἀμφοῖν εἶναι ἱερά. τὴν μὲν ὡς μάλα τι πιπελεσμένον ἐκφαίνουσι Φῶς. τὴν δ' ὡς τῆτον ἰχθυῶν πρὸς τὴν τετρακάδα (sic planè pro περτάδα legendum) λόγον ὄν ἡ ἐβδομή πρὸς τὴν νεμυλίαν· καὶ γὰρ ἡ πέμπτη καὶ εἰκοστὴ ἐβδομῶν ἔχει πέντε πρὸς τὴν ἑκάτην. *Quartas dies utrasque* (id est, decimam quartam & vigesimam quartam mensis) *sacras facit.* Alteram, quoniam in ea maxime splendet Luna; scilicet plenilunium est. Alteram, quoniam eandem ea habet, ad trigessimam (si putes retro) rationem, quam habet Septima ad Novilunium. Nam dies vigesima quarta locum obtinet Septimum ab ultimo mensis die. Et de decimaquarta expressiùs postea Hesiodus,

Τετράδι δ' ὀγδοῖκα πῖθον (πρὸ πάντων ἱερὸν ἡμᾶρ)

Μέση.

Quarta qua media est, seu decadis secundæ die quarta, *dolium aperit*; prae omnibus *sacra dies est*; quemadmodum & iterum ibi sacrum eo sensu facit diei tertiæ decadis quartæ tempus antemeridianum. Neque verò spectat illud de dolio aperiendo ad diem decimum quartum, velut ad Festum tunc celebrandum, aut primitias novi vini tunc ritu solenni ac sacro delibandas. Nam Festum eo nomine notissimum, scilicet Πιθηγία, ad diem Anthesterionis undecimum attingit. Et ad decimum quartum mensis diem, ratione jam dicta, attingere volunt aliqui illud Virgīlii,

D d d 2

Septima

Septima post decimam felix, & ponere Vites

Et pressos domitare boves, & licia tela

Addere ———

Septima nimirum duplicata, quæ dies est iteratò septima post primam decadem. Sed liquidò hinc constat non omnino voluisse Hesiodum Septimum diem recurrentem ea notione sacrum fuisse, quâ cultus aliquis denotatur, sed cujuscumque mensis tantùm diem Septimum Apollini sic sacrum; quemadmodum in rythmico illo carmine de diebus Ægyptiacis,

Primæ dies mensis & Septima truncat ut ensis

nihil ad septimanæ, sed ad mensis, Januarii scilicet, Septimum diem duntaxat spectat. Adco ut nihil ex Hesiodo de Septimi recurrentis dici, sive cultu, sive observatione aliqua posse elici; nemo non videat. Versus, qui apud Aristobulum ex Hesiodo sequitur, festivitatem ne verbo tenus quidem respicit; uti nec reliqui, quos citat ex Homero, præter unicum illum, quo dies Septima, quemadmodum Hesiodo, etiam *ἑρῶν ἡμᾶρ* dicitur, *seu dies facer*. Nam bini reliqui non magis sanctitatem Septenario in diebus numero tribuunt, quàm

¹ *Thebaid. 3.* illud Papinii ²,

Septima jam nitidum terris aurora deisque

Purpureo vehit ore diem ———

³ *Prefat. in aut* Claudiani ⁴ illud

⁵ *Nuptias Ho-*
morii & Ma-
ria.

Septima lux aderrat Cælo, totiesque renatus

Viderat exactos Hesperus igne Choros.

Tum Phæbus & c.

Et quæ sunt similia. Sacrum autem diem nuncupari inter ea Homero diem Septimum, mirum magis non est, quàm Hesiodo. Ratio

⁶ *Odyss. 11.* & forte parilis. Quin & non semel alibi ⁷ Homerus.

⁸ *Αλλ' ὅτ' ἀπ' Ἐσδομαν ἡμᾶρ Ἰππὶ Ζεὺς Ἰνῆα Κρονίᾶν*

Sed quando Septimum diem Iupiter induxerat. In quo nulla Septenariæ periodi dierum ratio alia præter eam, quæ rei, quam narrat, singulariserat. Atque altero in loco expressim naves conscensas ait, solumque è portu. Neutro, sacra memorat. Tametsi ex veterum more, Dies etiam omnes, quæ optatissimam lucem hominibus præstant,

stant, tam sacri dici possent quam ii, qui auspiciores habiti. Per metonymiam causæ, qui Jupiter heic seu Numen est. Unde ἡμερῶν ἐκ Διὸς κ' ἐκ Διόθεν Dies à Iove generatim dicti, quod nihil aliud significat quàm dies, quos Natura constituit, uti & monuit vir præstantissimus Daniel Heinsius in Hesiodum. Unde & Dici x nomen, & Diespiter. Et Homerus etiam

¹ Varro de ling. Lat. lib. 4. ² Macrob. Saturn. 1. c.

Ὁ Φεβ μὲν ἠὼς ἔω' κ' ἀέξετο ἱερὸν ἡμᾶρ.

Quando tempus matutinum erat, & sacra crescebat dies. Ubi quidem Sanctitatem volunt aliqui tempori antemeridiano tribui, ex eo quod tunc sacra peragi frequentius solita. Sed Eustathius recte quidem integro dici ibi tributam vult, ratione ei, quam diximus, haud dispari. Et Scholiastes alter vetus nihil aliud dictum ibi vult, quam diem ex ortu solis auctum seu factum. Quæ sequuntur apud Aristobulum ex Lino, atque apud Clementem ex Callimacho (si versum priorem excipias, in quo interea ne vestigium aliquod extat, unde sanctitas seu cultus dici Septimo asseratur) ad singularem numeri septenarii dignitatem, non ad diei Septimi cultum, aut sanctitatem omninò attinent. Neque rectè, si quid video, vertunt interpretes Clementem, perinde ac si voluisset ille Septimum in periodis dierum diem sacrum tam Græcis quàm Ebræis agnitum. Dum enim ait quidem τῷ Ἑβδόμῳ, qui numerus est Septenarius, sacram esse utrisque, non ut Aristobulus, tam de die Septimo loquitur quàm de numero in Universum Septenario. Tam Græci inquit, quàm Ebræi sciunt τῷ Ἑβδόμῳ ἱερὰν εἶναι numerum Septenarium esse sacrum καθ' ἑαυτὸν (sic enim pergit) ὁ πᾶς κόσμος κυλεῖται τῶν ζωογονηθῶν κ' φθοριζῶν ἀπάντων per quem, aut secundum quem Uniuersus mundus circum agitur eorum, quæ viva gignuntur, & omnium quæ producantur. Quod ipsum crebrò dici solitum ab Astologis veteribus (quibus κοσμοκράτορες mundi gubernatores nuncupati Planetæ Septem) etiam totidem verbis, de hebdomadibus seu numeris Septenariis, dixerat Aristobulus paulò ante illud, ex eo de Hesiodo & Homero allatum. Atque alibi idem ipsum de Hebdomadibus seu numeris Septenariis repetit ipse Clemens ubi explicans, quænam Hebdomadibus illis innuantur, ea, dicit, esse Septem

¹⁵ Iliad. 6. ¹⁶ Porphyrius ap. Eustath. ad Iliad. 2

^a ab ^b ubi explicans, quænam Hebdomadibus illis innuantur, ea, dicit, esse Septem

^a Vide sis Iul. Firmic. Mathes. lib. 3. in proæmio, Proclum in Timæum pag. 11. & c. ^b Soromat. 6.

Angelos principes, Septem Planetas ὅφ' ὅν κ' συμπίθωναι οἱ χάλδαοι πάντα γίνεσθαι νομίζουσι πᾶσι τὸν θνητὸν βίον à quibus Chaldaei (sic ille) existimant omnia per sympathiam, quae ad mortalem vitam pertinent, fieri; Septem Pleiadas, Septem triones, καθ' ἑς αἱ γεωργίαι καὶ ναυπηγίαι συμπρατύνονται per quos & agricultura exercetur, & navigatur, Lunaris figuræ Septeno quolibet à Neomenia die mutationes, Septem Lyrae fonos, Septem sensuum instrumenta, mutationes ætatis anno quolibet Septeno, dies in medicina criticos; in quibus Hebdomadis nomen notissimum; uti & apud Ciceronem ^c est videre, ut, quæ apud medicorum filios ea de re sunt quæ via, præteream. Atque alia ejusmodi reperiri, inquit Clemens, quam plurima apud Herrippum in libro περὶ ἑβδομάδων seu de Septenario. Qualis etiam liber de Hebdomadibus tribuitur Hippocrati apud Chalcidum ^d; qui in operibus ejus non reperitur. Unde manifestum fit, de Septenario numero generatim, non simpliciter de die septimo intelligendum in citatis Clementem. Neque aliò spectare vult versus illos Hesiodi, Homeri, Lini seu Callimachi. Quibus, velut ex Callimacho, uti etiam Aristobulus ex Lino, subjungit distichon consonum,

Ἐπτά γ' ἅ πάντα τέτυκτο ἐν ἔρανώ ἀστερόεντι
 Ἐν κύκλοισι φανέν' Ἰππιπλοομένοις ἐνιαυτοῖς,

Septem verò omnia perfecta sunt in cælo sidereo, quæ orbibus visuntur volventibus in annis. Neque igitur ἑβδομή in Callimachi seu Lini versibus dies Septima est, sed septenarius numerus; nec Hebdomas pro die septimo cum interprete sumenda in eo, quod habet Clemens de Elegiis Solonis. Nam palàm est, elegias illas de annis climactericis seu septenaria ætatis humanæ mutatione, Hebdomadum nomine Aristoteli ^e etiam, aliisque sæpiùs denotata, tantùm loqui. Quod liquet ex ipsis Solonis ea de re versibus, tum alibi sæpius, tum apud Clementem ipsum ^f occurrentibus. Ac celeberrimas fuisse has Solonis hebdomas scimus ex Plutarcho, Censorino, aliis. Et de eximia dignate ac præstantia Septenarii (cui Virginis, Palladis, ipsiusque Temporis ^g, omnium rerum Nodi, alia veneranda nomina indita) ex Schola Pythagorica, & Platonica innumera habent

^c Fam. Epist. lib. 16. 9.

^d In Timæum Platonici.

^e Politic. lib. 7.

^f Stromat. 6.

^g Hesychium in Κασσός.

Varro^h, Macrobiusⁱ, Nicomachus Gerasenus^k, Philo^l, Chalcidius^m,^h *Apud Agellium lib. 3. cap. 10.*
 Marianus Capellaⁿ, alii. Et ea de re Commentarios scripsere recentiorum aliqui^o. Ad eò ut nec sensus Clementis alius esse queat,ⁱ *In sum. fipionis lib. 1.*
 quam ut Ebræis ita & Græcis Septenarium numerum valde in honore habitum; non omninò, diem Septimum his, uti & illis, cultum;^h *De Mundi Opificio lib. 2. c. 26. d. p. 5.*
 quod tamen cum interprete ejus sunt viri docti, qui asserant. Ex jam dictis autem de septimo mensis apud Athenienses aliosque die, ea quæ è Luciano & Agellio afferuntur, intelligenda. Dies septimanæ & Hebdomades illis sunt dies mensium septimi seu Lunæ Hebdomades; minimè dies septimi Periodis perpetuò recurrentes.^{187.}
 Atque ita sumit Agellium Joannes Meursius^q. Samuel autem Petitus^r, de Prytanæ Hebdomadibus. Utcunque, ad Sacrum aliquem Septimi cujusque Diei cultum non attinent ibi Hebdomades. Uti nec Varronis liber de Hebdomadibus, Agellio^r, Nonio^s, Symmacho^u citatus; nec Hermippi, cujus meminit Clemens^x. Neque sane ex eo, quod Diogenes Grammaticus Rhodi Sabbatis disputare solitus est apud Suetonium, ideo Sabbati seu Septimi diei Cultum Rhodiis fuisse, omninò sequitur. Septenariam quidem ibi dierum periodum recurrentem innui, res ipsa docet. Nam in Septimum diem, pro Sabbato in quo disputare volebat, Tiberium distulit Diogenes. Idem fortè scripsisset Suetonius, si dixerat, diebus septimis seu die quolibet septimo, perinde ac ubi de M. Antonio Gniphone ait^y, cum quotidie præcepta eloquentiæ tradidisse, declamasse verò non nisi Nundinis, aliud fortè non significat nisi nono quoque die, non ipsarum, ut in civili temporum ratione locum habuere, Nundinarum die declamasse. Nam ut Nundinæ ex origine Latina nonum diem, ita sane & *שבת* Sabbatæ ex origine Ebraica & linguæ Hellenicæ, quæ apud Judæos Ægyptienses, Græcienses, Romanenses in usum, propagine in Romanorum linguam receptum, non solum Festa & Solennitates omnimodas Judæorum (ut ante memoravimus) denotavit, verùm etiam ipsos dies septimos, quæ septimi fuere. Atque ita in Sabbatis disputare, foret tantùm disputare in Hebdomadis recurrentis die aliquo unico, quem sibi præstituerat. Sonus quidem affinis est *שבת* *Sebat*, quod *Septem* est, & *שבת* *Sabbath* seu *Sebath* quod

^h *Apud Agellium lib. 3. cap. 10.*
ⁱ *In sum. fipionis lib. 1.*
^h *De Mundi Opificio lib. 2. c. 26. d. p. 5.*
^{187.}
^q *In Timæum Platonis.*
^r *De Nuptiis Mer. & Philologia lib. 7.*
^s *Fabius Paulinus lib. 7. de Hebdomadibus, l. Meursius in Denario Pythagorico cap. 9. & c.*
^x *Iacob. Boulanduc. De Ecclesiu autè Legem lib. 1. cap. 2. alii.*
^y *Græcia ferriata lib. 3. in Eudæmon.*
^z *Eclog. Chronolog. lib. 4. cap. 4.*
¹ *Lib. 3. c. 10.*
² *Verb. nuda lantur & lucces.*
³ *Austorio Ep. 2. ubi de de Iurem.*
⁴ *Sironas. 6.*
⁵ *Lib. de Illustr. Gram.*

quod est *Sabbatum* seu *Requies*, nec commune quid ex vi nominis habet cum septimo. At verò, quoniam septimo requiescendum erat, die scilicet atque anno, idè ipsum vocabulum שבת *Requiem* seu *Sabbatum* denotans, linguâ Hellenisticâ uti & Orientalium aliis, [†] *Exod. 20. 11.* ipsisque Judæis, subinde *Septimum* reddebatur. In ipso decalogo [†] pro eo quod est יום השבת ניקדשה על כן ברך יהוה את יום שבתו *idcirco Benedixit Dominus diei Sabbati, & sanctificavit eum*, habent Hellenistæ Δὲ τῆτο ἐυλόγησε κύριος τὴν ἡμέραν τὴν ἑβδόμην καὶ ἡγίασεν αὐτήν, *Idcirco benedixit Deus diei Septimo, & sanctificavit eum.* Quem admodum etiam R Saadias Gaon in versione sua Arabica substituit ibi *benedixit Deus* اليوم السابع *diei Septimo*, uti & vetus Arabica versio penes me manuscripta. Sic item in Decalogo legitur, qui in Ritualibus aliquot Christianorum. Sed Judæi Mauritanienſes, Chaldæi, alii ibi *Sabbatum* juxta Ebraicam retinent veritatem. Alibi item in [†] *Exod. 31. 15.* *Exodo*² *omnis, qui fecerit opus* ביום שבת *die Sabbati, morte morietur*, ab Hellenistis editis vertitur, *omnis qui fecerit opus τῆ ἡμέρα τῆ ἑβδόμης in die septimo.* Sed ibi quidem in Codice vetustissimo Regio, ex Oriente pridem allato, legitur τῆ ἡμέρα ἡ Σαββάτου *die Sabbati.* Ex ratione non dissimili pro eo quod est in Ebræo², *numera-* [†] *Lev. 23. 15.* *bitis* שבע שבתות *septem Sabbata integra &c.* habent Hellenistæ ἐπὶ ἑβδομάδας ὁλοκλήρας, *septem Hebdomadas integras*, uti & שבע [†] *Ibid. 25. 8.* שבתות השנים *septem*^b *Sabbata annorum* appellant in versione Hellenistæ ἐπὶ ἑβδομάδας ἐτών, *septem annorum Hebdomadas*; & utrobique consona etiam est vulgata. Priore in loco Chaldæi item שבע שבוע, R Saadias سبعة لسابيع, etiam & Judæi Hispanienſes *siete semanas*, quæ omnia *septem* significant. Insuper posteriori, Judæi Mauritanienſes, سبعة لسابيع سنين, *septem Hebdomadas annorum*, ubi Hispanienſes *siete Sabbathoth de annos.* Ita ex interpretatione tam veteri, quam recentiori שבת seu *Sabbatum* non solum *Quietem* seu à laboribus cessationem, quæ pars Festi semper singularis habita, atque vocabuli ipsissima est significatio, denotat, verum etiam diem seu annum *Septimum*, quoniam in eo quiescendum;

dum; uti & Lustrum & Olympias, quinquennium seu (pro varia ratione putandi) quadriennium, prætermisâ primariâ unde dicitur utrunque significatione, quæ nihil temporis ejusmodi omninò in se habet. Hinc nemo nescit Hebdomadam etiam seu orbem dierum septenarium, tam Magistris dici passim שבת quam שבו, id est, tam *Requiem*, quam *Septimanam*, ut per synecdochen partis. Illinc Feriæ sexcenties appellantur prima, secunda, tertia בשבת *Sabbatis*; quemadmodum etiam in federe novo. Ut, *prima* seu *una Sabbatorum* pro die Solis seu Dominico; & *jejunobis* in *Sabbato*, pro eo quod est, jejunio bis in hebdomade. Mirum igitur non est, Latini existimasse Sabbatum septem denotasse. *Hic est*, inquit, ille dies Sabbati, qui linguâ Hebraeorum à numero nomen accepit. Sic alii. Hinc factum est insuper, ut Gentiles, quorum in linguas Sab- bati hæc notio per Judæorum, sive consuetudinem, sive libros Hellenisticos irrepserat, diem quemlibet in ordine Hebdomadico vocarent *קיום ראשון של שבת* *Salaxalw* *dsem Sabbaticum*, perinde ac si significasset, ex vocabuli vi, diem Hebdomadicum, ut inferiùs patebit ex Vettio Valente Antiocheno. Hæc cum ita sint, intelligi quidem commodè potest, Diogenem Grammaticum Septimis quibuslibet disputasse diebus, per Sabbatorum vocamen sic à Suetonio (cui *Sabbata* pro recurrente dierum septenorum, quibus jejunia servata sunt, periodo notum esse scimus ex Epistola Tiberii, de qua supra) denotatis; non aliter atque intelligimus illud Vulcatii Gallicani de Avidio Cassio. *Exercitium Septimi diei fuit omnium militum, ita ut & sagittas mitterent, & armis luderent; & arma militum Septima die semper respexit.* Si dixerat, Sabbatis, idem fanè, tamen si vocabulo peregrinæ originis, seu Romanis suis eadem notione non instructo, dixerat. Nullo ad festivitatem Sabbati, ita vulgò dicti, sed ad dierum Septenorum tantùm qualemcunque orbem, respectu habito. Quod interea si quis non ferat, concedatur Sabbata Diogenis illius fuisse ipsos dies Saturni, Ebraeorum Sabbatis ita vulgò dictis, semper respondentes; quæ ob Ebraeorum mores nullibi fermè in Romano Imperio non in usu, eo nomine Romanis etiam fatis nota. Certè id non ita facile concedendum, quoniam dies ille rebus

D. Marc. 16. 9. D. Ioan. 20. 1. D. Luc. 13. 12. Lib. 7. seu de Divino Præmio, cap. 14. Theophil. Antiochen. ad Autolycum lib. 2. Cap. 19. Cap. 13.

agendis inauspicatior Romanis Græcisque habitus. Qua de re etiam plura mox. At verò Cultum quærimus. Idoneo sive Rhodiis sive Gentilibus aliis cultus dies Saturni seu Ebræorum Sabbatum, quoniam memoratur, Diogenem eis in diebus Rhodi disputasse solere: nihil minus sequitur. At demum de Græcorum veterum moribus heic in Universum illud pronuntiandum est; Annorum & Mensium rationem in sacris, non omnino dierum aliter atque ex recurrente anni mensive tempore revolverentur, eos habuisse. Scilicet ab oraculis legibusque acceperant ipsis sacrificandum esse $\kappa\epsilon^1 \gamma$, ἡγουσιν τὰ πάτερμα, μήνας, ἡμέρας, ἐνιαυτῆς secundum Tria, videlicet patria, Menses, dies, annos. Unde ἅπαντες οἱ Ἕλληες universi Græci (ut ait

¹ *Isagoge* in *Geminus* ¹ Astronomus prius, qui rem totam narrat) annos juxta *Solem, menses verò & dies juxta Lunam agebant.* Atque δὲ τῶν τῆς σελλῶης, inquit ille, Φωτισμῶν αἱ προσηγορέαι τῶν ἡμερῶν καταπομάθησεν, à Luna illuminationibus appellationes dierum sunt deno-

² *Videsis A-* *minata*, id est, à Synodo ad Synodum, nullâ Septenarii ^k revertentis ratione civili seu sacrâ (nisi, ut dictum est, ex accidenti) habitâ, sed subinde Astrologicâ. Quod ex Ritualibus Etruscorum libris apud *Censorinum* affertur, ad numeri Septenarii, in ætatibus urbium ac hominum, prærogativam, non omninò ad dierum cultum pertinet. Nec quod de Judæis intermiscetur, eos spectat aliter atque numeri illius ipsis in temporum distinctione usus erat, quemadmodum Soloni & Etruscis, de quorum libris, quâ huc attinent, ipse Censorinus ¹ postea in ætatum discrimine. Et sciunt pueri Solonis Hebdomadas aliud non fuisse præter annos climactericos. Quod verò habet de Etruscis Postellus, aut hallucinatio est manifesta, aut commentum audax. Neque enim Dionysius Halicarnassæus ^m, neque Cicero ⁿ, quos citat ille, de Septimo aliove die recurrente loquuntur; ut intuenti liquebit. Et quod ait, Dionem asserere Sabbati Judæorum usum ad Græcos Romanosque fuisse translatum, aut restari saltem unam ex septem diebus Hebdomadis fuisse quieti concessam; id etiam à vero est alienissimum. Nil hac in re asserit Dio præter id quod est, dierum juxta Planetarum septem in eis dinumerandis, ordinem ab Ægyptiis acceptam passim invaluisse, maximeque apud Roma-

¹ *Cap. 17.*

^m *Antiq. Rom. 1.*

ⁿ *De Legibus lib. 1.*

Romanos, quod ad unam in hebdomade quieti concessam nullatenus spectat. Et quod adjicit de Jani institutione, nugæ sunt prorsus nugacissimæ. Nec omninò culta Romanis Sabbata seu hebdomadem Judæorum innuit tetrasticon illud prius Ovidii. Monet scilicet amantem, qui amare jam dedisceret, ut in remedium amoris loca, quibus ipse simul cum amica assueverat, diligentius quantociùs & procul fugeret. Idque adeò sollicitè, ut nec dies inauspicatissimi aliàs rebus agendis, adeoque itineri, habiti eum laqueis amoris nondum extricatum morarentur. Quinam heic illi? Dies Saturni, quibus Sabbata ab Ebræis Romæ culta, ideoque peregrina dicta, etiam & cladis Aliensis dies infaustissimus. Peregrina enim Sacra alia fuere, quæ Romanis ex autoritate publica è regionibus exteris inuenta, qualia memorat loco citato Festus; Et Ausonius °,

° In E. loga-
rio.

Adjiciam cultus peregrinaque sacra Deorum,

Alia, quæ Peregrinis ibi degentibus plerunque, sed non semper permittà, nec Romanis ex more aut jure Romano omninò communia; qualia Ægyptiaca aliqua fuere & Judaica, *alienigenarum sacra Senecæ* ^p dicta. Et C. Cassius ^q de Servis; *Postquam nationes in familiis habemus, quibus diversus ritus, Externa Sacra aut nulla sunt, colluviem istam non nisi metu coercueris.* Suetonius item de Tiberio ^r; *Externas ceremonias, Ægyptios Judaicosque ritus compescuit: coactis qui superstitione ea tenebantur, religiosas vestes cum instrumento omni comburere.* Et Tacitus ^s, *Actum & de sacris Ægyptiis Judæisque pellendis.* Atque inter hujusmodi Sacra peregrina Sabbati cultus tunc fuit Romæ: non inter ea quæ ex decreto publico recepta. Nam & Sabbata sua hebdomadica seu peregrina illa Romæ sub Augusto, id est, cum scripsit Ovidius, servasse Judæos scimus etiam ex Philone ^t, ubi traditur, Augustum rationem, in distributionibus suis mensuris, Judæorum ita haberi voluisse, ut, si liberalitas illa in negotiis *idómelu sacrum diem septenum* incidisset, quâ illis nec dare nec accipere licuit, à diribitoribus die postero beneficium illud acciperent. Quod sanè nec Romanis commune fuisse die septimi celebrationem seu cultum obiter palam facit. Et Ovidius ipse, ubi de locis puellarum captandarum, amoris candidatum docet, locos Ro-

^p Epist. 108.

^q Tacit. Annal. 14.

^r Cap. 36.

^s Annal. 2.

^t Vide Joseph. Archæolog. lib. 18.

cap. 4. & Valer. Max. lib. 1. cap. 3.

^u Lib. de legatione ad Caium

mæ, quibus culta Septima Sacra Judæis, memorat, ut videre est in disticho superius capite decimoquinto ex eo citato. Non igitur in eo quod ait, *nec te peregrina morentur Sabbata*, de Sabbatis peregrinis amasium Romanum monet, perinde ac si Sabbatorum ipsorum, id est, Festi gratiâ, dubitaret de discessu ejus. Sed cum dies, quibus Sabbata illa à Judæis celebrata, id est, Saturni, per Sabbatorum peregrinorum nomen illic denotati, inter infaustos ac atros, licet non ex auctoritate publica seu instituto civili, tamen ex disciplina permultis privatim recepta, numerarentur; ideo dubitavit Ovidius, ne faciliè evenire posset, ut diebus illis discessum proniùs differret amasius (libentissimè aliàs etiam cunctabundus) eò quod rebus gerendis, ac itineri minùs idonei existimarentur. At verò, inquit, non solùm dies illiusmodi te non morentur, qui ex disciplina tantùm Mathematicorum inauspicati habentur, verùm nec illi, qui ex instituto publico rebus ferendis minimè idonei. serìò fiunt, veluti dies ille cladis Alienensis. Id est, nullius diei aut temporis utcunq; aliàs infausti qualitas discessum tuum differat. Quod quidem firmatur ex sequenti tetra-sticho. Nimirum docet, puellam primò: captare intempestivum esse Natalibus suis seu Calendis Aprilis Festivè solennioribus, *quag; aliquid dandum est, illa sit atra dies*. Aliàs verò, inquit, etiam dies alioquin atrì seu infausti haberi soliti, veluti cladis Alienensis, & septima Festa Judæis culta, id est, dies Saturni, amorì incipiendo satis idonei sunt, tametsi aliàs rebus sint minus apti gerendis. Ex re enim manifestum est, in utroque tetra-sticho. Sabbata & Festa septima ad tempus ipsum seu diem Saturni tantùm denotandum, non ad ipsos diei ritus sacros, velut Romanis ipsis in usù, indicandos, memorari. Unde & quod ex Tibullo subjungitur & lucem capit & mutuo dat. Quæsitivibi amasius moras; mala avium omina causatus est; inauspicatam etiam Saturni diem sè tenere; Sacram etiam nuncupatam ea notione, ut antè diximus, quâ Sacrum: quid aut religiosum, eò quod tristi omine est infame, nuncupatur. Unde Justus Lipsius^u tum: Ovidii peregrina Sabbata, tum: Tibulli diem Saturni. breviter sic explicat. *Triste Saturni sidus & maleficum: quale ingenium inferorum. Inde est nania Græcorum Κοόνιον ὄμμα, id est, Saturnius oculus.*

^u Saturnal.
Serm. lib. 1.
cap. 5.

oculus. Inde superstitio, Saturni diem via non faustum. Quæ omnia in id recidunt, ut dies Saturni seu septimus pro inauspicato, tantum ex disciplina Mathematica, adeoquetantum iis, qui eâ, ut amantes non raro, caperentur; non civili seu publico aliquo instituto. Malevolum nimis Saturni sidus esse, passim a quod Astrologos legitur; de quorum denominatione dierum à planetis, fusiùs (ut rite Josephi locus, de quo agitur, explicetur) infra dicemus. Summa ex hætenus dictis est, diem illum ex instituto moribusve publicis tantum Judæorum genti, atque eis, qui in eorum ritus, ut Proselyti Justitiæ, transferant, Festum fuisse; Romanorum autem nonnullis ex disciplina Mathematica diem quidem inauspicatum, ob sideris dominantis, à quo denominatus est, malevolentiam, haberi. Sed neque sic ex instituto seu moribus publicis. Ita ut ejusdem ratio nulla omninò Romanis haberetur extra Astrologicas privatorum opiniones; quas sanè, cum in seculo illo, Mathematicorum, id est, hæc Astrologorum, artes (ut scimus ex Suetonio & Tacito) toties Romæ tanto in pretio essent, totiesque damnatæ pulsæque recurrerent, non est quod dubitemus, plurimum apud vulgus, ut fieri amat, invaluisse. Et Festos Saturni dies, quotquot omninò fuerint, in Decembri simul locatos esse, nescii non sunt, qui nondum ære lavantur.

C A P. XVIII.

Ostenditur quæ capite decimo sexto à Tertulliano, Lampridio, Seneca, de die Saturni, Sabbatis ac die Septimo afferuntur, non omnino probare cultum diei Septimi Romanis veteribus ex instituto seu publicè receptum. Festa Romanorum quotannis stativane Pentecostes numerum, juxta Tertullianum, implese. Calendariis aliquot, velut ex More Romanorum veteri, Dierum Hebdomadas, pro Ogdoadibus, summacum oscitantia adponi.

S Equuntur in Capituli superius decimi sexti Objectionibus, loci illi Tertulliani bini insignes. Alter ex Apologetico, ex libro adversus Nationes alter, cum virorum doctorem aliquot in eos animadversionibus, quibus apud Gentiles veteres Septimi diei seu Sabbati Hebdomadici observationem in usu fuisse asseritur. Certè si id de Septimi, id est, Saturni,

turni, dici otio simplici, velut ejus qui minus aptus rebus gerendis erat, non religionis, sed disciplinæ Astrologicæ causâ (ut jam antè dictum est) sumatur, idque non de instituto aliquo moribusve publicè receptis, sed de superstitione privatorum, nec fortè paucorum, qui disciplinæ ejusmodi indulgentiores fuerint; consonum erit eis, quæ capite superiori tradita sunt de operis itinerisque eo die apud veteres abstinentia, eo quòd inauspicatum atque velut atrum haberent. At sic, Cultûs sacri, de quo quæritur, nihil inesse dicit Tertullianus. Certè nec de Gentilibus generatim, aut de Gente aliqua, Populo, Civitate, aut instituto publico loquitur ille. *Secundo loco ab eis sumus, inquit, qui Diem Saturni otio & victui decernunt.* Ab eis qui ex disciplina sibi recepta id faciunt. Qui cum Gentiles etiam sint ipsi, non est quod Solis diei lætitiâ magis nobis Christianis obijciatis, quàm ipsis pariter Saturni diei otium. At utroque in loco exorbitare ipsos ait; altero, à Judaicis moribus, quos ignorabant; altero, à suis ad alienas religiones. Nonne igitur etiam religionis seu cultûs causâ, otium ac victum fuisse innuit diei illius? quemadmodum & alia observata, quæ ibi memorat, ex ritu Judaico sacro. Certè vix diffitendum. Et sanè Superstitio illa, in dierum observatione, Astrologica, bene satis apud veteres illos pro Religione, sensû vulgari, intelligi potest. Cognatissimæ planè sunt. Et superiori capite monuimus, etiam dies Atros, Religiosos & sacros, sed notione peculiari, dici solitos. Sed detur voluisse Tertullianum etiam Judaica Sabbata ipsos, de quibus loquitur, voluisse quâ Judaica, religione imitari. Certè ita hoc tantùm sequitur, fuisse, qui etiam ex Judaicis ritibus sibi aliquos, atque in illis hunc de Sabbato sumpsissent; sed perperam interea hunc observassent à Judaico more exorbitantes, quia nec eo more, quem ignorabant, otiantur; à suis item religionibus exorbitantes, quoniam otium ejusmodi ac observatio qualiscunque Hebdomadica sacris eorum erat planè aliena. Quod quidem negare planè ipsum, observationem ejusmodi aliquam etiam fuisse Gentilium, aut in eorum sacris (quorum ipse inter Patres Latinos, ut Clemens inter Græcos, callentissimus erat) repertam, satis interea etiam evincit. Et credibile sanè est, Romæ, ubi indultu Principum,

cipum, sacra Judaica Judæis ipsis ibi perquam numerosis Profelytis- que Justitiæ ad eò permissa fuerint, non defuisse ex Paganis, qui tam- essi in ritus eorum ut Profelyti non transissent, ritus nihilominus eor- um, uti & aliorum ejusmodi ibi degentium, subinde ita imitarentur, ut moribus suis, maximè eis qui cognatiores fuere, illos commisce- rent, ac Judaicam etiam Religionem ipsam venerarentur ac metue- rent; utrunq; ei nomina sua ritè non darent. Horum ex genere haud forsan iniquum existimare fuisse Aureliam Soteriam, de qua mar- mor hoc vetus, quod Polæ in Istria visitur; saltem pridem ^x visebatur.

*Apud Ia-
num Grute-
rum in Thef.
p 721. num.
II.*

AVR. SOTER. ET
AVR. STEPHANUS
AVR. SOTERIAE
MATRI PIENTISS.
RELIGIONI JUD-
AICAE METUENTI

F

Sive quadratarii sive exscriptoris incuriâ *Religioni* legitur pro *Reli- gionis*. Et scimus quidem, *metuentem Sabbata & metuentem Ius Judaicum* pro ipso Judæo seu Profelyto Justitiæ sumi Juvenali ⁷. Sed ⁷ *Sary. 14* & aliàs Judaicam religionem ritusque quosdam affectantes, nec ta- men Profelytos factos, Romæ sæculis illis egisse, cum res ipsa suadet, tum elicere licet ex illo Senecæ de seipso; *Queris, quomodo desie- rim? in Tiberii Caesaris principatum juvene Tempus inciderat.*

Alienigenarum sacra movebantur. Sed inter argumenta super- stitionis ponebatur quorundam animalium abstinencia. Quod de-

de seipso, velut Judaicam religionem, non Christianam, affectare vi- so, rectè probat Joannes Rualdus ² adversus Martinum del Rio ².

*In Vita Plu-
tarchi cap. 9.
Et vide Epif.
in Tacit. An-
nal. 2. n. 173.*

Ad locum autem Tertulliani posteriorem, seu qui in opere ad Natio- nes habetur, annotavit quædam V.C. Samuel Pctitus, quæ huc trans- ferre non pigebit. Integrum, inquit ille in commentariis ^b ad leges Atticas, locum descripsimus, ut emendemus. Primo enim ista, qui etiam in laterculum Septem dierum Solem recepistis, omnino sunt corrupta. Quanquam enim agatur de Hebdomadis observatione paulo ante hac tempora usurpari cæpta à Romanis, cujus dies denomi-

*In Vita Se-
necæ cap. 12.
^b Tit. 1. pag. 4*

2. 1110-

nationem à Planetis acceperunt, immediatè sequitur, & ex diebus ipforum prælegistis &c. Satis indicant nò dierum, ad quod refertur nò ipforum non esse sanum. Itaque rescribo, qui etiam in Laterculum Deorum Solem recepistis. Nam à septem Planetis, quos in Diis censuerunt Ethnici, dies Hebdomadis nomina invenerunt. Adde deinde Tertullianus quibusdam Hebdomadis diebus Romanos otium & prandium curasse, quibusdam totis jejunasse, quibusdam ad nonnum tantum, quod imitatione Iudæorum proculdubio usurpabant. Hinc addit Afer noster; Quod quidem facitis exorbitantes, & ipsi à vestris ad aliena religiones. Nomine alienarum religionum, intelligit Judaicam; sed verba in mendocubant, quanquam id non primo venatactù deprehendas. Sed morbi arguunt hac Tertulliani verba ex Apologetici cap. xvi. Æque si diem Solis Lætitiæ indulgemus, alià longè ratione quàm religione Solis, secundo loco ab eis sumus, qui diem Saturni otio & victui decernunt: exorbitantes & ipsi à Judaico more, quem ignorant. Nam optimè dixit Tertullianus, Ethnicos exorbitasse à Iudaicis moribus, quos tamen usurpare videbantur, idque verissimum est. Neque enim Veri Dei religione ista observabant, sed pravà Iudæos imitandi affectatione, cum tamen mores illorum, eorumque causas ignorarent; quemadmodum Christiani Die Solis lætitiâ indulgebant alià certè longè ratione, quàm religione ulla Solis; atque ita Ethnici exorbitant à suis moribus, ut & etiam ab alienis, quos tamen admittebant, quia alia religione tacti, quàm ii, à quibus acceperant, mores istos usurpabant. Rescribo igitur: exorbitantes & ipsi à vestris, ab alienis, religione. Exorbitant enim, ut jam diximus, à suis ritibus ad alienos, Iudaicos nempe, rursusque à Iudaicis moribus exorbitabant religione, quia Iudæi Saturni diem lætitiâ indulgebant longè alià quàm Ethnici religione, quia isti hac in honorem usurpabant. Sic ille. Sed quod ait in honorem Saturni, admittere nequeo. Nam dies celebrati in honorem Saturni festi erant; uti Saturnalia in Decembri. Quicquid Saturni erat in diei Hebdomadici hujus observatione, diem faciebat atrum, inauspicatum, non omninò Festum. Quicquid autem Festi inerat, ex Iudæorum ortum est imitatione, quâ Judaicæ religionis metuentes ali-

est illi, ut dictum est, subinde trahebantur. De Hebdomadibus autem dierumque nominibus, quale illud Saturni apud Tertullianum, plura mox. Ne verò scrupulus dubitandi maneat de ejusdem mente in locis illis, quos jam tractavimus, ipse alibi, ni fallor, luculentissimus est sui interpres. Christianos nascentis Ecclesie exagitat, qui Ethnicorum Festis interesse ac celebrationis participasse solebant; veluti Saturnalibus, Brumalibus, Matronalibus. Et demùm, *O melior Fides*, inquit, *Nationum in suam sectam, qua nullam solennitatem Christianorum sibi vindicat! Non Dominicum diem, non Pentecostem, etiam si nossent, nobiscum communicassent. Timere enim, ne Christiani viderentur. Nos, ne Ethnici pronuntiemur, non veremur. Si quid carni indulgendum est, & habes non dicam tuos dies tantùm, sed & plures* (legunt aliqui, *non dicam suos dies &c.* Id est, Ethnicorum; sed editio Rigaltiana, *non tamen dies tantùm, sed & plures.*) Nam Ethnicis semel annuus dies quisque Festus est. Tibi octavo quoque die (Rigaltiana, *Tibi octavus quisque dies.*) Excerpe singulas solennitates Nationum, & ordinem texe) Rigaltiana, *in ordinem exsere*) Pentecosten implere non poterunt. Christiano Festa Paganica frequentanti inquit, si ira genio indulgeas, ut dies Festos numerosiores cupias, cur eo nomine ad Ethnicorum solennia sic confugis? In Christianismo dies Festos jam habes multò plures, quàm in Paganismo. Pagani enim Festa habent tantummodò annua, semel quotannis, nec minori temporis spatio recurrentia. Christiani verò seu sodalium illud, cuius tu pars es, octavo quolibet die Festum celebrant, id est, die primo cujuslibet Hebdomadis (qua ratione tam octavus, quàm Septimus dies ille veteribus habitus, supra^d monitum est.)^d Cap. 15.

Atque ita etiam quinquaginta duos dies Festos quotannis iteratos habes. Sed & si Festa universa annua Ethnicorum in ordinem texas, numerum Festorum quinquagenarium implere non potes; nequidem illum, qui tibi continenter celebrandus. Scilicet Pentecosten; quo nomine veteres Christiani non solum ipsum diem à Paschate quinquagesimum, sed cunctos simul dies, qui intercedunt seu contextas quinquaginta diebus ferias, ut S. Hieronymi^c verbis utar, nuncupantes, intervallum illud integrum, ut Festum continuum seu jugem

De Idololat. cap. 14.

^d Cap. 15.

^c Epist. 28. ad Lucinum.

¹ *Sermone de Temp. 60. & Dist. 76. c. 8.* & continuatam Festivitatem celebrabant. D. Ambrosius^f; *Inftar Dominica tota quinquaginta dierum curricula celebrantur, & omnes isti dies velut Dominici deputantur.* Alii^g tantundem non raro.

² *Epiphani. in compendio de Doctr. Catholica. Autor Quæst. & Resp. Iustino tribus. 115. & c.* Ethnicorum Festa annua universa nec dies tuos Dominicos, nec quidem unicum hanc continuam, qua quotannis frueris, Festivitatem numero æquat. Sic Christiano Festa Ethnicorum sectanti, pater ille. Quisquamne igitur autamare potest voluisse omnino Tertullianum die Septimo recurrente Festum aliquod Ethnicis ex civili aliquo seu publico instituto celebratum? cum & omnia eorum Festa Annua esse dicat, adeoque nulla Hebdomadica, neque ea numerum quinquagenarium impleffe. De Ethnicis Romanis proculdubio loquitur. Id inde satis liquet, quod adversus Christianos Romanorum Festa celebrantes agit. De feriis item stativis, non de Conceptivis aut Imperativis; quæ incertæ fuere. Et certè si Stativas ferias in Calendario Romano, quod supra exhibemus, minime notatas, enumeres, quinquaginta non reperies. Sed ea de re vide si placet, præter Ovidii Fastos & Aufonii^h Ferias Romanas, eos qui è veterum libris Calendarium illud sive auxerunt, sive commentariis illustrarunt; maxime Sibrandum Siccamanⁱ, Lylium Gyraldum^k, Carolum Neapolim^l, Thomam Denasterum^m, Dionysium Petaviumⁿ, ut alios, qui de Festis Romanorum fusius egerunt, velut Rodolphum Hospinianum, Michaëlem Beutherum & id genus reliquos, prætermittam. Quod verò ex Lampridio affertur de Alexandri Severi ascensu in Capitolium Septimo quoque (nam sic intelligendum) die, cum in Urbe esset; dubitandum non videtur, quin id spectarit ad animum ejus, sive in Judæismum, sive in Christianismum propensiosem, adeoque sive ad Diei, sive Judæorum, sive Christianorum Hebdomadici singularem cultum. Nam statim sequitur apud Lampridium. *Christo templum facere voluit, eumque inter Deos recipere. Et antè; quodam tempore Festo, ut solent, Antiochenses, Aegyptii, Alexandrini, lacefiverunt eum convitiolis, Syrum Archisynagogum eum vocantes & Archiarea.* Velut ritibus Judaicis tentem. In Diis etiam, id est, in Lararij sui nominibus, Abrahamum eum ac Christum habuisse scribit idem Lampridius. Ita morem ejus

^h *In Ecloga-rio.*

ⁱ *In Fastorū Calendario.*

^l *Lib. de Annis & Mensibus.*

^m *Ad Ovidii Fastos.*

ⁿ *In Paralipomen. ad I. Respon. lib. 4. cap. 4.*

^o *In Vranolog. pag. 102.*

rem ejus Septimo die in Capitolium ascendendi non omninò refert ille, perinde ac si ex publico aliquo ac veteri Romanis instituto mos ille manasset. Quod de Lucernis in Sabbatis accensis ex Seneca citatur, ad Judæorum planè ritus spectasse fatendum est. Apud eos enim patrifamilias cuilibet ex instituto veteri mos erat, uti hodieque^o, vesperâ Sabbati, sub crepusculum, Lucernas nocti immi-

nenti accendere. Nec quisquam sive vir, sive foemina familiæ præerat, cui non incubuit officium^p, להיות בבתיהן נר דלוק בשבת אפילו, אין לו מה יאכל שואל על הפתחים ולוקח שמן ומדליק את הנר שה

בכלל עונג שבת *Lucerna accendenda in adibus suis in Sabbato. Quin*

tamen si deesset, quod comederet, id est, si pauperrimus esset, ostiatim mendicandum erat, ut oleum sibi ad hanc rem compararet. Quoniam

pari hac erat lautitiae Sabbatica. Atque hinc est, quod Arnoldus Albertinus^q, quæro, inquit, si quis descendens de gente Iudæorum

solemnizaverit vesperam sexta feria, incendens Luminaria, domum mundando & abstinendo ab opere servili, non tamen observaverit

Sabbatum operando in eo, an iste dicatur caeremonias legis Moysi observare, adeò quòd de crimine Hæresis & Apostasia accusari possit.

Atque quæstionem hanc ait frequenter accidere, & de luminum accensione hac pluribus disputat. Eriam tum ex jam ante citatis è

Tertulliano, tum è Josepho^r scimus, accensionem lucernarum Judaicam nonnullos, necdum Judæos seu Proselytos, imitatos. At

intercè, ex aliquorum sive Judaicam religionem, ut diximus, metuentium seu affectantium, sive eorum, quibus ritus exteri adeo subinde grati fuère, more ejusmodi, à Judaica etiam ratione, ut dixit Tertullianus, exorbitante, Sabbata Judaica à Romanis, velut ex instituto

publico celebrata esse, asserere, rationi nemo non videt plane dissimum. Quin sanè Senecam de Judæis ipsis, qui Romæ tunc numerosi, tantùm locutum esse, non iniquum est ut existimemus. Ita nullo modo publicus Sabbati apud Romanos ipsos ex eo cultus probatur.

Quod verò tandem attinet ad Calendarium illud, Julii Cæsaris dictum, quod Hebdomades dierum sibi aptatas habet; Certo certius est ex marmore aliquo veteris Romæ descriptum id non fuisse.

Quisnam enim in illius sæculi aliquo marmore, aut figuras numero-

rum Bar-

^o Leo Modena nella Historia de Gloriosi Hebraici part. 3. cap. 1. §. 13.

^p Misaa & Gemara Tito Sabbath, c. 2. Mismonides cod. 101. cap. 5.

^q De agnoscendo Assertio-nibus Catholicis & Hæreticis, Quæst. 32.

^r Advers. Apion. lib. 2.

^s Vide sit, Io. Filescorum, Selecorum lib. 2. c. ap. de Ceremoniis, §. 10.

rum Barbaricas, aut Planetarum & Signorum characteres unquam vidit? Scimus figuras illas Barbaricas ex Arabicis non ita dissimilibus fieri, ac primò ante annos quingentos aut circiter ab Arabibus ipsis Mauritanensibus, ac Hispaniensibus, cum artibus liberalibus Christianos imbuerent, esse communicatas. Et manifestum quidem est, Calendarium illud, prout à viris doctis rem, quam tractamus, negligentius curantibus exhibetur, à Christianis sub seculum quartum aut quintum à Christo, aut citrà, compositum, adeoque Hebdomadem in eo, pro more Christiano, Ogdoadis locum inde supplēse. Rectè

° De Emen-
dat. Temp. l.
4. pag. 219.

Josephus Scaliger^t; *Post tempora Theodosii, imò à temporibus Dionysii exigui Kalendaria Romana in Hebdomadas tributa, & cyclus Luna in margine appositus, quem aureum numerum vocamus, exemplo Kalendarii Alexandrini. Antea nondum Kalendaris Iulianis annotabatur numerus aureus. Nam planè inventum est Christianorum post confessum Nicenum. Ut satis mirari non possim doctos viros, qui asseverant etiam epactas à Iulio in Kalendario suo impressas. Diceres eos cum Sosigene in consilium à Dictatore adhibitos.*

° De Doctri-
na Tempori-
lib. 6. cap. 12.

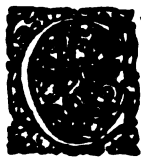
Eadem item de re Dionysius Petavius^u; *Minimè dubito, quin falso Kalendarium istud Iulium Casarem, vel Augustum authorem praeferat, ac tantam originis suae vetustatem ementiatur. Nam est longè recentioris inventi & instituti: prorsus ut à Christianis concinnatum appareat. Cujus rei complura sunt argumenta. Sed illa maxime, quod Circulus Heptazoni veteribus Romanis ignotus sit (publico scilicet temporis calculo non receptus; aliter nec verum est, ut mox ostendemus) nec ab aliis quàm à Christianis secundum Iudeos usurpari solitus. In illo verò Kalendario Dominicales literae septem feriarum orbem circumagunt. Quod aureorum numerorum usus in Kalendaris sub ipsum Nicenum Concilium introductus fuerit, ut libro II declaravimus. Quod parùm Latine multa in Gaurici Kalendario concepta sint. Hac enim scilicet Augusti seculum redolent? Omni chronice, heliacè, cosmicè, medietas Veris & alia compluria, recentioris seculi barbarie digna. Postremò quod in sex duntaxat primis mensibus Festa & Sidera ortus occasusque notantur. Hinc enim evidens est, ex Ovidianis Fastis Kalendarium istud esse descriptum.*

Et quæ

Et quæ obiter in Calendariis aliis, velut ex Romæ veteris consuetudine, habentur dierum Hebdomades appositæ, ex incuria pariter, atque oscitantia summâ scriptorum ortæ sunt, vetustati ipsi planè refragantes, quod ex eis, quæ supra differuntur, sit satis manifestum. Interdum autem tam Ogdoas, quàm Hebdomas à Christianis apponitur, ut in Calendario illo Constantini Magni dicto, quod è Bibliotheca Joannis Georgii Herwartii primò ante annos aliquot in lucem seorsum emissum, nuperque Dionysii Petavii Uranologio insertum.

C A P. XIX.

Flavii Iosephi verborum de Hebdomadis more (quæ ad Gentes universas eum pervenisse ait) Explicatio initur. Cujus gratia quadam præmittuntur. Primò, Dierum per Hebdomadas distributio, & Planetarum nominum adjectio, ejusque Vetustas.

Um igitur verba illa Flavii Iosephi, *ἡ ἑβδομάς ἡμεῶν ἀργεῖται ἡμεῖς*, Consuetudinem seu morem Hebdomadis, quam vacatione operum celebramus nos, seu qua nos otiamur, ad alias gentes civitatesque universas pervenisse, de diei Septimi cultu seu Sabbati Hebdomadici Festo, ex instituto aliquo Civili seu publico recepto, non sit sumendum (quod in superioribus fusè demonstratum est, restat ut expendamus, qui, nam eorum verborum fuerit sensus & vis. Ego sanè sic statuendum duxi. Nemo non videt ex jam superius dictis Triplicem Hebdomadis seu diei Septimi circumacti rationem & haberi posse, atque etiam habitam. Primam, quæ septimus, ut festus seu Sabbatum, aliterve seorsum ex religione recepta, atque instituto publico colitur; Secundam, quæ in Fastos, Calendaria, ac publicas Temporum, citra Sacra, rationes admittitur; Tertiam, quæ septem dierum sive apud Mathematicos eorumque in rebus gerendis sequaces, sive apud alios sic qualitercunque (sed citra institutum civile aut publicum) numerantes, periodum die proximo semper instaurandam tantùm finit. Quolibet pariter modo Hebdomas dicitur dierum Septem postremus, & cuilibet ritè tribui potest vocamen illud *ἡ ἑβδομάς* Consuetudo,

suetudo, usus aut mos Hebdomadis seu diei Septimi recurrentis ac Systema finientis. Jam verò Tertio modo usus erat Hebdomadis passim inter Gentes Josepho cognitae auditaive omnes seu pleraeque, fortè & alias, isque tunc vetustus; etiam & Secundo, ut videtur, apud gètes saltem aliquot alias, præter Judæos, Orientales, tametsi nec Græcis, nec Romanis admissus. Modo verò Primo nullibi Josephi seculo, præter Judæos, saltem si nascètem tum Ecclesiam Christianā excipias. Usus scilicet tum dies per septenarios distribuendi, tum Planetarum ut hodieque, nominibus signandi juxta modum Tertium, passim invālerat; ita ut septimo præffret Saturnus, ut Sol primo. Sensus igitur, opinor, est; Usus seu Consuetudo diei Septimi velut termini redeuntis dierum periodi, nulla in Civitate, in Gente nulla sive Græca, sive Barbara (quale dici solet de plerisque) non reperitur; quin & ejusdem ipsius diei *τὸ ἀργῦν μὴ μῆς qua oriamur, seu quam otio celebramus nos.* Nam in dinumeratione itidem is apud gentes alias est periodi terminus; uti nobis non solum laborum terminus, sed & Festus. Adeò ut eo in loco, τὸ ἑβδ. usus seu mos non ad celebrationem Sabbaticam seu Festivitatē aliquam, quæ Judæis ita singularis fuit, sed ad periodi similis eodem ipso in die desinentis observationem aliquam Mathematicam ac subinde Chronologicam, gentium ceterarum communem, spectet, & tale quid tantum interim innuatur, quale Philo, Judæus alter, de Sabbato simul atque numeri septenarii dignitate plurima congerens, tandem subdit², *πᾶσιν ἢ καὶ παρὰ τοῖς δοκιμοτάτοις Ἑλλήνων ἢ Βαρβάρων οἱ τῶν μαθηματικῶν ἰσότητων ἀπονέουσι, in honore etiam habetur apud illustres tam Græcorum, quam Barbarorum, qui disciplinis versantur Mathematicis.* De numero septenario, non de Sabbato, manifestum est eum loqui. Ut verò Sententiæ hujus ratio rectius capiatur, Sex sunt imprimis animadvertenda. I. Dierum apud alias gentes per Septimanas distributionis qualiscunque Vetustas & Origo. II. Planetarum septem nominum Hebdomadi adjectionis, eorumque in orbem sic redeuntium Observationis qualiscunque itidem Vetustas. III. Planetarum in orbe illo seu Periodo septenaria Ordo singularis, uti & Dierum. IV. Ordinis ejusdem Ratio. V. Usus hujus Ordinis,

² Lib. cxi
ἱστορικῶν.

πᾶσιν ἢ καὶ παρὰ τοῖς δοκιμοτάτοις Ἑλλήνων ἢ Βαρβάρων οἱ τῶν μαθηματικῶν ἰσότητων ἀπονέουσι, in honore etiam habetur apud illustres tam Græcorum, quam Barbarorum, qui disciplinis versantur Mathematicis.

Ordinis, & undenam in vulgus Observatio ejusdem ita olim disseminata. VI. Scopus Josephi in verbis illis, unde mens ejus ac sententia, quam amplectimur, clariùs elucescat. Quod ad Primum attingit; Quanquam ex Græcorum ac Romanorum veterum institutis publicis seu disciplina civili, Hebdomadicam temponis rationem neutiquam adhibitam comperimus, (quod ex superiùs offensis satis dignoscitur,) attamen autores sunt non ita contemnendi, qui etiam ab ipsis seculis primis Hebdomadam in dierum peribdis Usum petant, atque eum apud antiquissimos temporum artifices putatoresque receptum, per alias præter Judæos, seculis vetustissimis, Gentes sic velint inde propagatum, ut nullibi fermè incognitus planè esset. Hinc primis spectat, quod capite superiùs undecimo legitur ex *Sepher Cozari* de septenaria dierum periodo ab Ada incepto & in posteros propagatâ. Ex Georgii item Syncelli Chronologia MS. in Regis Galliarum bibliotheca observatur, *priusquam ratio computandi per menses & annos ab Astrologis inventa fuisset, veteres illos patres spatia distinxisse tantum καὶ Ἑβδομάδας*, ut ex Claudii Salmasii indicatione citat Andreas Rivetus⁷. Certè in annalibus Michæ-⁷ *Dissert. de Sabbatho, c. 5.* lis Glycæ legitur (interprete Joanne Leunclavio) *Georgius tradit Sethum primum invenisse literas Hebraas, signa Cælestia, conversiones annorum, Menses, Septimanas.* Neque Georgius hic alius est à Syncello illo, quem sæpius citat Glycas. Sed quicquid de Setho dicendum, vetustissimum intereà esse, atque ab intima antiquitate petendum Hebdomadis in Temporum ratione usum, scriptores superiorum seculorum existimasse videmus. Et Joannes Philoponus, *ἐκείνο γὰρ μὴ*, inquit² *συμπεφώνηται πᾶσιν ἀνθρώποις ἐπὶ τῷ μόνοναι ἡμέρας αἰτίνας ἐπὶ ταύτας ἀνακακλύειναι τὸν ὅλον ποιῆσαι χρόνον*, *In illa certe omnes homines consentiunt, Septem solos esse dies, qui in seipso revoluti totum tempus constituunt.* Quibus dein subjungit, *τίνα ἂν τῶν λόγων ἐστὶν εἰπεῖν ἕτερον ἢ μόνον ἂν εἶρηκε Μωϋσῆς; βεβαιουεὶ quam certè aliam rationem dare possumus præter illam solam, quam Moses assignavit?* Nempè in Creationis historia numero Septenario signata. Quod verò ait, omnes homines consensisse; firmendum est, ut id genus locutiones aliæ, pro quamplurimis, idque tam

² *De Mundi creatione, l. 7. cap. 14.*

tam Gentilibus, quàm Judæis aut Christianis. Floruit enim Philoponus ille, quem & Joannem Grammaticum appellant, scriptor scilicet in Aristotelem celeberrimus, sub annum^a Christi DC, quo tem-

^a *Nicoph. Cat. list. lib. 18. c. 47. & ipse Philoponus in Comm. ad lib. 4. Physicorū.*
 pore gentes complures quidem Græcis Romanisque satis notæ fuere, quæ Paganismum nondum exuerant, adeoque nec è Christianismo, nec è Judaismo (nam Mahumedismi natales Philopono coarctari fuere) sed ex antiquissima Creationis historia per genus humanum diffusâ, utcunq̄ sive interpolatâ, ut fit, sive oblivione inobscuratâ, Hebdomadum morem aliquem, tamen non sacrum, acceperant. Sic vult Philoponus. Et Theophilus Patriarcha Antiochenus;

^b *Lib. 2. ad Præterea,* inquit ^b, *de die Septimo, qui inter omnes mortales celebris Astrologicum. est, magna apud plerosque ignorantia est. Hic enim dies, qui ab Ebraeis Sabbatum vocatur, Græcè, si quis nomen interpretetur (quâ de re supra diximus) Septimus dicitur. Hoc nomine mortales omnes diem istum appellant. At nominis causam nesciunt plerique. Certè perinsigne heic habetur de cycli dierum Septenarii apud Gentiles usu aliquo, etiam universos, id est, notiores seu plerosque, testimonium, idque de seculis vetustissimis. Saltem, si opus illud Theophili hujus esse genuinum cum viris aliquot doctissimis admittas. Neque enim aliter loquitur, atque de re diù antè per Gentes diffusâ. Et seculum ejus est Josepho omninò proximum. Astipulantur heic è*

^c *Vide Astronomiam Rificentium Dissert. de Sabbato, cap. 5. Guil. Postellum de Orig. Etruria pag. 108. Philipp. Cluverium in Germania Antiqua, lib. 1. cap. 33. alios, qui de Sabbato scripserunt.*
 recentioribus^c, viri clarissimi, Theologi aliique quotquot etiam à primis seculis per Gentem humanam, sacram diei Septimi observationem volunt disseminatam. Quam autem Sacram fuisse illi volunt, si in Astrologicam aut Chronologicam tantum observationem, ut debent, mutant, id ipsum, quod voluere veteres, satis enuntiant. Sed & ad hanc rem plura habentur in eis, quæ statim de Planetarum nominibus Hebdomadi inditis sequuntur. Planetarum Septem nominum diebus Hebdomadis Adjectio ejusque Observatio (de qua proximè juxta institutum est heic videndum) ex intima etiam petitur antiquitate. Id est, ex veterrima Astrologorum disciplina, non ex civili seu publico aliquo instituto; dum scilicet de seculis illis priscis loquimur. In scriptoribus seculi aliquot Josepho recentioribus manifesta quidem occurrunt Adjectionis hujus testi-

monia

monia, velut rei cuius tunc origo in Gentilismo veteri agnita. S. Augustinus ad titulum illum Psalmi XCIII *Psalmus ipsi David in quarta Sabbati* (qui reperitur quidem in vulgata atque in editionibus aliquot Hellenisticis) *Quarta Sabbatorum*, inquit, *quarta feria, qui Mercurii dies dicitur a Paganis, & à multis Christianis*. S. item Hieronymus^d, *una Sabbati dies Dominica intelligenda est; quia omnis Hebdomada in Sabbatum, & in primam & secundam & tertiam & quartam & quintam & sextam Sabbati dividitur, quam Ethnici idololorum & elementorum nominibus appellant*. Alia sub horum nominum, id est, sub trecentos à Josepho annos obvia sunt, è quibus Planetarum septem nomina tunc è Gentilismo veteri indita scimus; veluti Rescripta aliquot^c Valentiniani Theodosii & Arcadii AAA, Augustini ea de re carmen^f, uti & Theonis^g, Sozomeni^h historia de Constantino, Petri Alexandrini Isagoge Apotelesmatica, aliaⁱ. Certum, ut res manifestior fiat, ab hisce ascendamus per scriptores aliquot, qui etiam ultra Josephum sursùm excurrunt. Nam & hæc cum eis, quæ sic vetustiora sunt ritè commissa, liquidum facient, Planetarum dierum denominationem, idque in Paganismo, fuisse Josepho multùm antiquiorem. Constantini Magni de Die Solis habetur^k rescriptum; *sicut indignissimum videbatur, diem Solis (insemitur de Feron. 3. ubi, in Guilielmi Monachi Malmesburiensis, quæ habeo MS. Excerptis è codice Theodosiano, quem Dominicum dicimus) venerationis suæ (ex MS. corrige veneratione sui) celebrem altercantibus jurgiis & noxiis partium contentionibus occupari, ita gratum ac jucundam est eo die, quæ sunt maxime votiva, compleri*. Atque ea de re luculentè etiam historiæ^l Ecclesiasticæ. Constantino autem vetustior Dio Cassius sub annum à Josepho centesimum quadragesimum floruit. Is n° 7°, inquit^m, *οἱ οὖν ἀστέραι τοῦ ἐπὶ τῆς τοῦ πλανήτου ἀνομασίμους, ὅς ἐστιν ἡμέρας ἀνακαίους, κατίση ἡμέρῃ τῶν Ἀιγυπτίων. Πάρεσι δὲ καὶ πᾶσι καί τας χιθίονα ἀστέρας, ἢ πάλαι ποτὶ, εἰς λόγῳ εἰπεῖν ἀρξάμενον. οἱ γοῦν ἀρχαῖοι ἔδιδαν ἑαυτῶν αὐτῶν, ὅσα γε ἐμὲ εἰδέναι, ἠπίσαντο*. Quod verò Septem stellis, qui Planeta vocantur, dies assignari receptum est, inventum quidem putatur Aegyptiorum. Sed in omnes tamen homines, haud vapridem, ut sic dixerim, vulgari captum. Certè Græci veteres

Ggg

(quan-

^d Epist. 150. ad Agrippam, quasi. 4.
^e Lib. 7. C. III. de Feron. & C. Theodos. III. cod. lib. 2.
^f In Eclogarum.
^g Antholog. 2. cap. 91.
^h Hist. Eccles. lib. 1. cap. 3.
ⁱ Vide Barnab. Briffon. ad l. Domitico C. Th. III. de Spectaculis.
^j L. 1. C. Theod. lib. 2. tit. 3. & Sudo C. Justin. tit. 3.
^k Ensb. de Vita Constantini, lib. 4. c. 18. Sozomen. lib. 1. cap. 2. Nicephor. Callist. lib. 7. c. 46. Baron. Annual. 10. 3. ann. Chr. 321.
^l Hist. 37. & Pompeio. Et videlicet August. gel. Politian. Miscellan. Cent. 1. cap. 8.

(quantum equidem scio) nullo prorsus eam rem pacto cognitam habere. Sed ea de re vide, quæ mox dicentur. Et quidem de tempore suo expressim heic Dio, *καὶ πάντων τῶν πάλαι ἄλλοις ἄνθρωποι καὶ αὐτοῖς τοῖς Ῥωμαίοις ἴσχυον μάλα καὶ ἄλλοι καὶ τὸ σφίσι πάτερ μόνον τρέπον τινα ἐστὶν ἔτι νῦν ὅπου* ferè apud omnes alios, etiam & ipsos Romanos in usu est, & velut mos ipsis patris habetur. Quod sine vetusta tunc origine factum intelligere nequis. Morem dicit velut patrum; quia ita inter Mathematicos, id est, Astrologos, & qui eorum disciplinæ sequaces fuere numerosissimi alios, non omnino interea ex instituto civili sive Romanis sive Græcis tunc receptus, ut & supra ostensum est. Quod heic semper animo recolendum. Dione antiquior circa annos quadraginta Clemens Alexandrinus, de quarta & Sexta feria verba faciens *Ἰππὸ Φημιζόντι*, inquit, *ἢ μὲν Ἑρμῆς, ἢ δὲ Ἀφροδίτης Νυμφαταιρὶς* quidem hac Veneris, illa Mercurii. Atque huic coævus Tertullianus Afer, diem Solis & Saturni disertè memorat locis capite supra decimo sexto, ex Apologetico ejus & opere adversus Nationes adductis. Egregii sane testes, in Occidente aliter, aliter in Oriente, moris hujus, ut in Paganismo passim, modo, quo diximus, usitati. Hisce antiquior Justinus Martyr, qui Josepho sexaginta aut circiter annis tantum recentius scripsit, Solis itidem Diem & *τὴν Κρονικὴν* id est Saturniam verbis memorat expressis. *τὴν δὲ Ἑὴλίου ἡμέραν*, inquit, *καὶ τὴν πᾶσι τῶν σωέλθων κοινῆς Die Solis communiter omnes convenimus.* Et τῇ αὐτῇ Κρονικῆς ἐστὲν ἡμερῶν αὐτῶν *Pridie Saturni diei in Crucem aeternam est Jesus Christus.* Si nupera tunc fuisset denominatio illa Planetaria, velut è Gentilium Theologia & artibus pridem nata, proculdubio eam uti noluisse Pater ille adeo familiariter. Illustres, dum ad Josephi tempora ascendimus, sequuntur bini illi, Plutarchus & Tacitus, Græcus alter, alter Romanus; ejusdem cum Josepho seculi, etiam satis coætanei. Disquisitionem inierat Plutarchus, tundenam evenerit Planetarum nomina diebus Hebdomadis sic esse assignata. Titulusejusdem hætenus visitur in Symposiacorum^p editione Aldina, aliisque aliquot. Nam in recentioribus, nescio, quare cum nonnullis aliis prætermittitur. Verba sunt, *ἀλλὰ τί τὰς ὀμωνύμους τοῖς πάλαι ἡμερῶν ἀπὸ τῶν ἐκείνων πᾶσιν, ἀλλὰ ἐνηλλαγμένους ἀεθλεύσιν*

^p Stronmar.
lib. 7.

^p In Apologetico.
lib. 2.

^p Lib. 4.
quæst. 7.

Quam-

Quamobrem dies Planetis cognomines, non juxta Planetarum ordinem, sed musato ordine numerari soleant. Ipsa disquisitio utinam minimè temporum injuriâ, cum aliis ejusdem operis, periisset. At cum eâ miscuerat Plutarchus scriptum *περὶ ἡλίου κίβητος, de clavorum ordine.* Id est, de clavis annalibus Idibus Septembris Romæ in ædium sacrarum pariete ad annos dinumerandos ⁹ pangi antiquitùs solitis.

⁹ Festus in Clavus. Et Gidefsi Jacob Durantium Var. Lat. 1. cap. 5.

Ante scilicet annorum à consulum nominibus numerandum morem. Anne Planetarum Clavorumque heic usum parilem habuit, aut non ita dissimilem vetustatem? Certè ex eo solùm quod ipse tunc sub Josephi ævum rem, pro more suo vetera indagando, aggressus sit, non obscure liquet etiam Josephi ævo nomina illa diebus adhibita, maximè apud Græcos. Tacitus autem manifestò idem innuit, dum rationem Sabbati seu Septimi diei apud Judæos quietis, ex honore Saturno habito, juxta nonnullos ait deduci *seu quod è Septem syderibus, quis mortales reguntur, altissimo orbe, & præcipuâ potentiâ Stella Saturni feratur: ac pleraque cælestium vim suam, & cursum Septimos per numeros conficiant.* per Septimos scilicet tum in horis, tum in diebus numeros, juxta Astrologorum, qui tunc maximi habiti sunt, disciplinam. His conjungendus est Damis Assyrius, qui de rebus Apollonii Tyanci, cui socius erat, scribens, tradidit Jarcham Brachmanum Principem ei dedisse *δακτυλίς ἐπὶ τῶν ἐπὶ ἡπαιύμης ἀστῶν, ἕς Φορεῖν τὸν Ἀπολλώνιον κτ' ἕνα πρὸς τὰ ὀνόματα τῶν ἡμέρων Septem annulos septem stellis (planè Planetis) cognomines; eorumque singulos, secundum dierum nomina, Apollonium gestasse.*

Sic ille Josepho coævus; ut legitur apud Philostratum ^r. Tibullus autem centum amplius annis Josepho est antiquior. Saturni diem diserte apud eum memorari antè ^r notatum est. Quin & Oracula defecisse diù ante Josephum creditur. At verò in vetusto Apollinis legitur ex Porphyrio apud Eusebium ^r.

^r De Vita Apollonis lib. 2. cap. 13. Cap. 16.

Κληίζω Ἐρμῶ ἢ δὲ Ἡέλιον κτ' ταύτῃ
 Ἡμέρῃ Ἡελίς, Μήνῳ δὲ ὅτι τῆς ἡ̄ παρείῃ
 Ἡμέρῃ, ἢ δὲ Κρόνον ἢ δὲ Ἐξείης ἈΦροδίτῳ.

^r Preparat. Evangelic. l. 5. cap. 14. Et habetur in Orac. Vet. c. 8.

Invoca Mercurium, & pariter Solem die Solis. Lunam itidem cum aderis ejusdem dies, & simili modo Saturnum & Venerem. Atque hinc

^a In Prolegom. ad lib. de Emendat. Temp. hinc ait Josephus Scaliger ^u, demonstratur, quod vetustissima sit appellatio dierum à Planetis, etiam apud Græcos. Ubi etiam adnotat, in oraculi explicationem, vulgus credidisse Planetas apparere die suo; nempe omni die Martis ipsam Planetam sui videndi potestatem facere. Et sic dereliquis. Idque, inquit, planè Orpheus designavit in Ἐξοις καὶ ἡμέραις.

Πρῶτα μὲν εἰ πρώτων ἐνὶ ἡμέρῃ φαίνεται Ἄρης,
Μὲν δὲ ἐς τὸ ἄλω Πητιάστα, ἴσχεο δὲ ἔργων.

Nam discretè intelligit, si Neomenia καὶ Σελῶλω incidit in diem Martis, id est, feriam tertiam, abstinendum ab opere. Ita scilicet Scaliger versus illos ex Orphei Ephemeridibus sumptos, & depravatè apud Joannem Tzetzem in animadversionibus Hesiodianis olim editos legit & explicat. Aliis ibi viris doctissimis πρώτων μὲν πρώτων ἐνὶ &c. legentibus. Sed quod ait Scaliger heic de vulgi opinione, Planetas die suo exoriri solitos, satis amplecti nequeo. Nec sanè ibi mentionem fieri diei Martis, quà in orbe Hebdomadico locum habet. Hoc enim tantum, ni fallor, significant versus illi; Si die primo

^a Citatur ab Andraa Ri- mensis apparet Mars, Sidus infaustum, & cum Marte Luna, operibus ^b cito in Dis- ^c scrip. de Orig. ^d Sabbati c. 5. Orphicis (si conjecturæ Scaligerianæ fidem tribuere velis) denominationem dierum Planetariam habemus. Quin & Origo ejusdem, à

^e Eusebio in Chronica Scriptore veteri Græco nondum edito, Zoroastris & Hystaspis Scho-

^f Xanthus ^g Lydus apud ^h Daeri. in pro- ⁱ omissio. & ^j Si- ^k de Ios. Scalig. ^l in Eusebia- ^m ni pag. 15. læ Chaldaicæ & Ægyptiacæ tribuitur. Οἱ περὶ Ζωροάστρου καὶ Ἡστάσπρου Χαλδαῖοι καὶ Αἰγύπτιοι ἀπ' ἀρχῆς τῶν ἀστρονομικῶν ἐν Ἐβδομάδῃ πέντε ἡμέρας ἀνέλαβον. Qui Zoroastris, inquit ⁿ, & Hystaspis sectam amplexi sunt, seu eorum sectatores Chaldaei & Ægyptii à numero Planetarum dies in Hebdomade reperebant. Certè Zoroaster Magus non-

^o Vide Ios. Blin. ^p hij. 30. cap. 1. nullus est Abrahæ ipsi coætaneus; aliis ^q eum sexcentis annis ante

^r Sironat. 5. Xerxis transitum collocantibus, id est, sub Ebræorum regni initia, etiam aliis ^s aliter atque aliter vetustiore cum facientibus. Et Hysta-

^t Apolog. 2. spis, ut auctoris ac Prophetæ Magique vetustissimi, mentio apud Cle-

^u Histor. lib. 23. mentem ^v, Justinum ^w, alios. Darii Patrem eundem fuisse, vult Am-
mianus Marcellinus ^x. Hydaspen vocat Lactantius ^y, uti & alii tam

^z lib. 7. cap. 15. de fluvio cognomine, quàm de viro loquentes. At multis interea

seculis

scalis doctrinam illam de planetaria dierum denominatione Fl. Josephum etiam sic anteveruisse sequitur, quemadmodum insuper ex eis, quæ Oraculi versibus paulò heic antè è Porphyrio citatis continenter subjunguntur.

Κλέσσει ἀφθίγεις αἰς εὖρα Μάγων ὄχ' ἀεῖς

Τῆς ἐπταφθόγγυ βασιλῆος ὃν πάντες ἰαῖσιν.

Invocationibus arcanis, quas invenit Magorum præstantissimas scripta Rex, quem omnes norunt. Seu ut vertitur

Vocibus arcanis, quas maximus ille Magorum

Septifona Dominus reperit, notissimus idem

Omnibus ———

Designari autem ab Oraculo, intelligere dixerunt se, qui præsentibus, Hostanem seu Ostanem, Astanem^f interdum etiam nuncupatum; quod nomen quidem est obvium apud Scriptores^g, qui de Magis veteribus, eorumque Philosophia agunt. Etiam & eousque familiam in Magia duxit, ut Hostanæ apud Persas dicti^h ipsi Magi Scaliiger autem, ad secundum versiculum, βασιλῆος, inquitⁱ, τῆς^h ἐπταφθόγγυ (Rex Septifonæ) est Ostanes Rex Babylonis. Babylon enim est ἐπταφθόγγυ, hoc est, Septem literarum. Babylon quidem est Septem literarum, quod & æquè dixeris de τῆς ὁσάνης. Nam elementum heic secundum seu Πήσημον, in bina ritè tribui posse nemo non videt. Atque ita βασιλῆος τῆς ἐπταφθόγγυ, Rex seu Dominus Septifona posset quidem intelligi tam pro Rege αὐδῆς seu λέξεως τῆς ἐπταφθόγγυ seu vocis septem literarum, (ut dixit ille, homo trium literarum, quàm pro Rege πόλεως seu urbis Septifonæ; uti vult Scaliiger. Sed verò φθόγγυ^o rarò pro litera alia usurpatur, quàm vocali seu sono per se ab alio diverso. Atque ita sanè, nec Babylon, nec Ostanes est propriè Septifonus, sed trium tantummodò sonorum seu syllabarum. Neque intereà tam pro Rege βασιλῆα ibi sumi existimandum est sensu vulgari, quàm eo quo viri insigniores eminentioresque Homero, Hesiodo, aliis^k βασιλῆας dicti. Nec satis compertum habeo, Ostanem Babylonis Regem omninò fuisse. Suidas^l; Αστρονομίαν Βαβυλωνίᾳ πρῶτῃ ἐκάλουν Ζεκοαστρεμ ὃν καὶ Ὀσάνης, per Ζεκοαστρεμ; post quem etiam Ostanes. Cujus nomen tamen

^f Apuleius in Apologia
^g Plin. lib. 30. cap. 1. Lucr. in Proœmiis
^h Suidas in Verb. Ὀσάνης.
ⁱ Prolegom. ad Emend. Temp.

^h Enstath. ad Olyss. 4.
^l Verb. Αστρονομία.

celebre non tam apud Babylonios, quam Persas primò fuit. Malim sanè ego per τῆς ἐπταφθόγγης intelligere aut τῆς συμφωνίας τῆς ἐπταφθόγγης, *Concentus Septisoni*, quo nomine^m etiam ars fideralis, ob veterum de orbium septem coelestium harmonia opinionem, satis indicatur, aut τῆς αὐδῆς, λέξεως seu πελετῆς ἐπταφθόγγης, *vocis, orationis*, seu *Sacri sermonis ritusve Septisoni*. Adèò ut Ostanès sic dicretur huiusmodi Vocis Ritùsq; solennis Rex, præfectus, seu moderator, Autor, Præceptorque summus; Qua notione & Regem interdum Latinis usurpari, sciunt pueri. Ritùs nempe ἀστροθυαῖς seu *astrorum sacrificiis* solennis septies Deos illos coelestes seu Planetas verbis arcanisⁿ invocandi. Septies, sive ipsorum spectes per singulorum dies numerum, sive ritùs eiusmodi solennis septemPLICEM cuilibet repetitionem. Nam & ea videtur fuisse in Ostanis disciplina hac Magica. Quod eliciendum ex versu, quem, simulac nominatus est ab audientibus Ostanès, effuit Oraculum;

καὶ σφόδρα καὶ καθ' ἕκαστον αἰὲς θεὸν ἐπτακιφώνω.

Vertitur *Magna quemque Deum ac septenà voce vocabis. Ex valde & singularim semper Deum septemPLICI voce.* Pro vocabulo postremo legitur in Mss. aliquot ἐπτακιφώνωιν fortè pro ἐπταχαφώνωιν, quod versioni priori satis consonum. Id est, Planetam quemlibet suo die septies voce altà invocabis. Nisi forsàn ἐπτακιφώνωιν velis heic fuisse nomen mysticum ipsius Solis, seu Phoebi, eumque quotidie, velut Numen supremum, ex prærogativa etiam simul invocandum. Nam Theologis Gentilium τὸ ἐπτακις ei singulare fuisse, sci-mus ex Proclo^o. Palàm verò Morem istum denominationis Planetariæ, ab Oraculo, seculis etiam ipso vetustioribus ac Magorum Primariorum ævo tribui sic videmus. Invocabantur autem velut dii, quales existimari eos voluit antiquitas Gentilis. Unde etiam ferriæ seu dies Septimanæ apud Astrologos diù postea ἡμερῶν τῶν θεῶν *dierum deorum* nomen retinere. Lemma est apud Petrum Alexandrinum^p, πᾶσι τῶν γινῶναι, ἐκάστῳ ἡμέραν, τίνος τῶν θεῶν ἐστίν, ut sciatur, qualibet dies cuiusnam Deorum sit; id est, cuiam in orbe Hebdomadico Planetæ sit assignanda, seu quomodo ordine feriarum sit denominanda. Nec prætermittenda est hæresis illa vetusta, quæ dixit,

^m Videfis Nicomach. Ge-
rasen. in En-
chirid. Har-
monices, lib.
1. & 2.

ⁿ Videfis Phi-
lostratum de
Vita Apollo-
nis, lib. 3. cap.
12.

^o In Timæum
Platonis lib.
1. pag. u.

^p Hæresis in
vita dionysio-
crati.

dixit, Nomina dierum Solis, Luna, Martis, Mercurii, Iovis, Veneris, Saturni, à Deo ita posita ab origine mundi, non hominum vana presumptione nuncupata, ut refert Philastrius⁹; qui dum ejusdem fatisatem detestatur, originem intercà ejusmodi denominationis Planetariæ Hermeti Ægyptio tribuit. Expressim ait, à Prima origine usque ad Græcos Reges & Hermen fallacissimum illum, qui hac nomina vanissima & frivola mentiendo ausus est nuncupare, si querere volueris, invenies multum fluxisse temporis, & sic Paganos, id est, Græcos hac nomina posuisse: cum (per) hac nomina etiam, secundum septem Stellas, dixerint hominum generationem consistere, uti ille ipse delirans hoc defnit. De ipso originis denominationis hujusmodi momento seu anno seu seculo non ita anxie disquirimus. Sed ex

hinc demùm liquet per Gentes tum Orientis, tum Occidentis, perquam diù ante Josephi ævum, idque per Barbaras Græcæque morem illiusmodi dies denominandi fuisse diffusum, & temerè nimis scriptisse aliquos^r, *Diei Solis, Luna, Martis, Mercurii, Iovis, Veneris, aut Saturni, nusquam in antiquis autoribus apparere vestigia.* Etenim non solum, de more illo velut de re notissima, loquuntur monumenta Græca ac Latina, etiam Josepho vetustiora aliqua, ut indicatum est; verùm etiam petitur ex Ægyptiis Babylonisque, id est, primariis rerum Mathematicarum arcanorumque Theologiæ Gentilis magistris, *πῶς ὃν πολλὰς πρὸς τῶν ἀστρον, à quibus plurimas de unoquoque astro persuasiones Græcos veteres imbibisse, scribit Aristoteles^r, aliique passim.* Quin nec desunt in Magistris priicis,

qui illud Decalogi memento diei Sabbati, ut Sanctifices eum, sic fortissimè intelligi velint, ut etiam tunc temporis velut monitum habetur, ne numerarent dies Hebdomadis more eorum, qui Planetarum nomina eis indiderant, sed quemlibet ipsius Sabbati vocamine denotarent, quemadmodum cum dicunt, Primâ Sabbati, Secundâ Sabbati, tertiâ Sabbati, pro die Solis, die Lunæ, die Martis. Rabbi

Isaac^r sic verba illa interpretatur, *לֹא תִּנְחַם מִנְּמָרָה כִּדְרֵךְ שַׁבָּתִים* non numerabis more, quo numerare solent alii; sed numerabis per nomen Sabbati. quod ad denominationem Planetariam, Gentilibus olim in usu, spectare vult Isaac

^r Lib. de Heresibus, num. III.

^r Phil. Beroald in Chron. lib. 2. cap. 4.

^r De Cælo, lib. 2. cap. 12. Prolem. Terra lib. 1. c. 6.

^r Sopher Me-chilta, fol. 26. col. 2. Abar-el. in Pirush Torah fol. 175. Col. 3.

Abar-

Abarbanel. Accedant heic etiam Vettius Valens Antiochenus, & Petrus Alexandrinus Astrologi antiqui, & Ebraeus, Josepho, ut Magistris vulgò creditur, coævus, id est, Rabbi Eliæzer τῶν ῥ'קר *Capitum*, nomine hoc insignitorum, autor celebris. Hic sanè, ut rem notissimam vetustissimamque, Planetas diebus Hebdomadis assignatos tradit, & cum eo alii congeneres. Vettius etiam Astrologis seu Theologis vetustissimis Gentium assignationem illam fert accepto. Sed opportunius horum verba asserimus, dum lemma, quod suprà proposuimus, Tertium, seu illud quod est de Singulari Planetarum in hac distributione Ordine, tractamus; quod proximè faciendum. Unde etiam uti & ex aliis, quæ in hac dissertatione sequuntur, ea quæ de vetustate Dominationis jam diximus, haud parùm firmabuntur.

CAP. XX.

De Planetarum in diebus designandis Ordine, ejusque Vetustate. Ἐπίδωρα. Ἡύεα Σαββατῶν. Zonarum notio, pro Orbibus Spatiis seu Circulis, quibus circumferuntur Planeta Septem. Commentitia, apud Judæos aliquot, Planetarum, in diebus Hebdomadi, Ordinis dispositio. Orbis dierum Hebdomadi constans apud veteres initium in die Solis, quale hodieque manet. De Mahumedanorum *الجمعة* seu Die Veneris illis sacro.

Um ipsum Planetarum in diebus denominandis Ordinem, quo jam & per plurima abhinc secula utimur, Dionis tempore apud Græcos ac Romanos, etiam & Ægyptios, unde acceperant isti, obtinuisse, ex verbis ejus superiori capite allatis liquet. Floruit ille sub Alexandro Severo. Nimirum, Solem, Lunam, Martem, Mercurium, Jovem, Venerem, Saturnum, hoc ordine, dierum denominasse Orbem Hebdomadicum. Neque opinor dubitandum, quin superioribus in seculis, & quæ ultra Josephum fursus excurrunt, idem esset ordo receptissimus. Elicere fas est quidem illud etiam ex antè dictis de Planetariæ denominationis, qua ordo is nec alius innuitur, vetustate. Et videmus ibi Solis, Saturni, Veneris, Mercurii dies ita ex veteribus memoratos, ut ipsis, qui nunc sic dicuntur, prorsus quadrent. Neque est quod ambigamus,

Θωθ. δ (lege α, ut res ipsa exigit; neque heic solum in exemplari meo δ sic pro α in numeris, librarii incuriā, perperam substituitur) γίνονται ρπ. ἐκ τέτων ἀΦαιρῶ ἑβδομάδας κς, λοιπαὶ γ. πύτας δὲ
 ○ κατὰ λήγην, ἢ ἐτῶν ♂ εἰν. Ἐπὰν ἔν ὀπτηγῶς τὸν κύριον ἔτες, εὐρέσθ κὲ τὸν κύριον ἔ μηνὸς ἕτας τῆ τῶν ζῶνων Διὰ τῶν αὐτῶν φερῶς χρωμῶν. οἷον ὁ Θωθ ἕσαι ♂. ἐπεὶ ἔν ἡ κβ ἔ Θωθ πάλιν εἰς τὸν ἀρεῶ κατὰ λήγην, ἡ λ Ϝ. ἡ πρώτη ἔ Φαῶφ ἕσαι Ϝ, ἡ π Ϝ ἡ α ἔ ἀρεῶς ρ h (locum incuriā librariorum depravatam restituo; Ϝ, ἡ α ἔ ἄβυρ h) ἡ ἔ χοιὰκ Ϝ, ἡ ἔ τυβι Ϝ, ἡ ἔ μεχίρ Ϝ. Ἐπεὶ ἔν ἔ μὲν ἕτας κύριον ♂, ἔ ἡ μὲν Ϝ, τῆς ἡ ἡμέρας Ϝ, τῆς ἡ ὥρας ○, τέτες σκοπεῖν διήσθ ὅτι τῶν ἡμέρας πῶς εἰσὶ κέρμοι. ἐπεὶ τὸ π Ϝ μὲν γδ κὲ τῆς αἰρέσεως πρῶτος δηλωτικός κὲ μάλιστα ὅταν ὁ κύριον ἔ ἕτας Διὰ τῶν αὐτῶν τύχη τὸν κάβ γόρμον εἰσιωτῶν. Ὁ ἡ ἔ μὲν τὸν μὲν α, κὲ ὁ τῆς ἡμέρας τῶν ἡμέρων. Ἐὰν δὲ πως παραπίσῃσιν ἡ ὑπὸ κακοποιῶν μαρτυρηθῶσιν ἐπιπρωμάτων κὲ παραχῶν εἰσὶν δηλωτικός. Ἐμοὶ ἡ μάλλον Φυσικώτερον ἰδοῦναι τὴν ἀλήθειαν τὰ δὲ τοῦ Αυγύστου ἔτη κὲ τὰς ἐμβολίμους λαβόντα καθὼς προκίπται κὲ τὰς δὲ τοῦ Θωθ ἕως τῆς ἡμεσιακῆς ἡμέρας κὲ ἐκκρέσσετα ἑβδομάδας κὲ τὰς λοιπὰς διαλύσαστα δὲ τοῦ ○, ἐκείνον κέρμον ἔ ἕτας κύριον εἰς ὃν κατὰ λήγην ὁ ἀριθμὸς ἑκάστης γδ ἡμέρας ἡ Νυμφία τῶν ἡμερικῶν ἡμέρων ἐφέξθ. Ἐν ἡ αὐτῶ ἕτθ ὅτῶν ἡμερικῶν ἕτθ ὅτῶν μίαν οἰκοδομοῦσαν πῶς ἔχεται ἢ δοκίμῳ λόγον ἔχθ. Καθολικῶς ἔν ἔ ἕτας κύριον κὲ κοσμικῶν κινήσεων οἱ παλαιὶ ἐκ τῆς Νυμφίας Θωθ κατελάβοντο. ἔνθεν γδ τῶν ἀρχαῶν ἔ ἕτας ἐπιπρωμάτων Φυσικώτερον ἡ κὲ (lego ἐκ) κυνὸς ὀπτηγῆς. Quæ sonant.

Canon facilis de Heptazono, seu die Sabbaticâ.

Quod ad Hebdomadem, & diem Sabbaticam seu Septimanam diem attinet, sic faciendum est; Integris ab Augusto annis ac diebus intercalatis, adde dies, qui à Thoth usque ad diem Natalem effluxerint. Ex his dein, quoties poteris, abscipe septem. Reliquas à ○ dinumera. Syderi, quod numerum terminat, dies natalis est tribuendus, seu dignoscitur ex syderum ejusmodi dinumeratione, quemnam in Hebdomade locum dies Natalis obtinuerit. Ordo autem syderum, quæ dies designant, ad hunc modum se habet ○ Ϝ ♂ Ϝ Ϝ Ϝ ρ h

Zona-

Zonarus autem dispositio est hujusmodi ♁ ♄ ♂ ☉ ♀ ☿ ☽. Atque ex hac dispositione Hora indicantur. Ex horis vero, dies syderis ordinem sequens. Verbi gratia; nascitur quis anno Adriani Primo, Mechir mensis, juxta Alexandrinos, 13, hora noctis 1. Integri ab Augusto sunt anni 148, dies intercalari 36, & à Thoth (mensis ille anni Aegyptiaci primus erat) usque ad 13 Mechir mensis, 163. Fiunt 347. Abjicio Hebdomas 29. Reliqui sunt dies 4. Dinumeratio à Sole facta desinit in Mercurii die. Hujus hora prima est ☿ (exemplarem habet heic α η a ω ε ρ ϕ ☿ & prima hora noctis ☿; sed delendum est illud ρ quod pro Nocte substitui solet. Nam à summo mane initium diem apud Vettium heic, uti apud Astrologos in hujusmodi calculo alios, habuisse nullus dubito.) 2, ♄, 3, ♁, 4, ♄, 5, ♂, 6, ☉, 7, ♀, 8, ☿, 9, ♄, 10, ♁, 11, ♄, 12, ♂, hora prima noctis ☉ (In Mss meo habetur tantum ω ε ρ ☉ hora Solis; sed docet res ipsa, legendū ω ε ρ a ρ ☉) 2, ♀, 3, ☿, 4, ♄, 5, ♁, 6, ♄, 7, ♂, 8, ☉, 9, ♀, 10, ☿, 11, ♄, 12, ♁. Indefis dies insequens, seu 14 Mechir, Iovis; Cujus etiam est ejusdem hora prima.

De Gubernatore Anni.

Sin verò anni gubernatorem scire velis, pariter eodem in exemplo cum sint anni Augusti integri 148 & dies intercalari 36 & Thoth mensis 1, sunt 185. Ex hisce, demptis Hebdomadibus 26, reliqui sunt dies 3. Dinumeratione à Sole facta, Annus Martis est (nempe ad diem rationem, qua ☉ ☽ ♂ Hebdomadis priores tres dies denominant.) Cognito ita Anni domino, reperies etiam dominum Mensis, si hac ratione, Zonarum posituram ascendendo, utaris. T8 Thoth dominus eris ♂. (scilicet, primi mensis idem est planeta, qui, in ostenso calculo, anni est.) Quandoquidem igitur vigesimus nonus revolvitur in ♂, adeoque trigessimus in ☿, prima dies Phaophi (vulgo Paophi) erit ♄, prima Athyr ♁, prima Choiac ♄, prima Tybi ☿ & demum Mechir (qui mensis est Natalitius) ♀. Reperto ita, Anni dominum esse Martem, Mensis Venerem, Dies Mercurium, Hora Solem, quomodo hi in themate disponantur, advertendum est. Confert enim locus ad rerum gerendarum electionis indicationem; tunc verò in primis, quoties anni dominus anno instanti eum pertransit, aut domi-

nus mensis in mense instante, aut diei dominus in die. Quin, si debiles fuerint, aut stellis maleficis conjuncti, adversa & perturbationes significant. Ceterum mihi natura videtur convenientius, integros ab Augusto annos atque dies intercalatos, ut dictum est, sumere præter illas, quæ ab (initio) Thoth fluxere usque ad diem Natalitium, & abjectis Hebdomadibus, reliquos à ☉ dinumerare, atque ipsum anni dominum censere, in quo finitur numerus. Vniuscujusque enim natiuitatis Novilunium diem natalitium ipsum coercebit. Eodem autem in anno natos gubernationi unicæ subditos esse, rationi non videtur consonum. In uniuersum igitur, tum anni, tum motuum mundanorum dominum veteres è novilunio Thoth accepere. Etenim inde Annum sunt auspicati. Natura verò magis est congrua, ut etiam ex Canis ortu. Hactenus Antiochenus ille, cui annorum ab Augusto puratorum epocha est Ægyptiaca illa, Romanâ annorum Augustanorum biennio, ut est apud Censorinum, antiquior. Menses sunt

1 Lib. 5. de Emendar. Tép. cap. de primo Theob. August. & c. lib. 3. Canon. I. sig. pag. 267.

2 Annal. Tom. 3.

3 Part. 4.

Actiæ. Sed de hisce consulas Josephum Scaligerum 1, Chronologos alios. Et de rotundo heic annorum numero, viderint idque non immeritò Chronologi; etiam de naniis genethliaciis Astrologi. Sufficit abunde in rem nostram, Hebdomadici dierum orbis denominationem Planetariam eodem, quo utimur ordine, Vetti hujus ævo notissimam fuisse, & in Astrologicas rationes ex antiquitate intima tunc receptam. Josepho quidem is recentior est. Nec fortè alius à Valente illo Mathematico summo, qui natalitium Urbis Constantinopolitanæ thema, jussu Constantini Magni, constituisse tradidere aliqui, ut refert Zonaras 2, atque ex eo Michael Glycas 3, alii. Et è schedis vetustis ex Oriente allatis descripsit olim mihi tantundem amicus eruditione ac virtute ornatissimus, Patricius Junius; Σημειῶσαι (sic schedæ illæ) ὅτι ἐθεμελίωθη ἡ Κωνσταντῖνος πόλις παρὰ Οὐάλεν/☉ ἀστρονόμῃ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν ἐργασίων (legendum ἐργασίων) αὐτῆς. Διὰ περὶ ἀξέως τῆ βασιλείας Κωνσταντῖνος ἐν μὲν Μαίῳ 11 ἡμέρας & ἰνδικίων ☉ γ, ἔτις δὸτὸ κλισίως κόςμῃ ε ω λ η. Nota quod thema natalitium Urbis Constantinopolitana constitutum est ab Valente Astronomo in die dedicationis ejusdem, idque jussu Imperatoris Constantini mensis Maii XI, feriâ secundâ, Indictione III, anno ab orbis con-

h^{is} condit^{io}n 5838. At verò tametsi antiquior is non fuerit, nihilomi-
nis disciplinam suam Astrologicam, cujus hæc pars est insignis, hau-
sisse se passim fatetur Valens ex autoribus vetustissimis, Petosiride,
Necephone^b, Abramo, quem τὸν Θαυμάσιον nuncupat, Hermippo,^b *Videsis Pe-*
Timæo, Critodemo, Seitho, Apollinario, aliis, qui prorsus periere. *trum Crini-*
Similia apud Petrum Alexandrinum in Isagoge apotelesmatica ha- *tum de Home-*
bentur. Nam de diebus Deorum, uti vocat ille septem, eorumque *sta disciplina*
dominio horario, ut tempore suo (coævus Theodosio & Gratiano *lib. 19. cap. 13.*
creditur) ex vetustissima origine in usu, qualem è Vettio Valente de-
ditus, fusè loquitur. Vide quod capite superiori ex illo affertur.
Et rem totam à Valente, Petro Alexandrino, aliisque de denomina-
tione ejusmodi tam mensium, (ut vides in eis, quæ exscripsimus,)
quàm dierum succinctè complecti videtur Herodotus autor vetustif-
simus, dum priscos Ægyptiorum mores exequitur. Καί, inquit^c, *In Enter-*
τα δὲ ἄλλα Αἰγυπτίοισι ἐστὶ ἐξ ἑβδομημέρα· μείς τε καὶ ἡμέρη ἐκάστη τῶν ὀτὼ *πε-*
ἐστὶ, καὶ τῆ ἐκάστῃ ἡμέρῃ γινόμεθα, ὅποιοισι ἐγκυρησὶ, καὶ ὅπως πλάτῃσεται,
καὶ ὅποιον πῆξεται, καὶ τὰ ποιοῖ τῶν Ἑλλήνων οἱ ἐπιποιήσεται γινόμενοι ἐξ ἡρώτων.

Alia etiam sunt ab Ægyptiis excogitata; quis mensis diesve cuiusque
deorum sit (id est, Planetarum, ut disertè Petrus Alexandrinus) *& quo*
quis die genitus, qualia fortietur, & quam mortem obiet, & qualis
existet. Quibus rebus ii, qui è Græcis in pœsi versabantur, usi sunt.
Sic ex Ægypto, ejusq; moribus ac disciplina vetustissima in Græciam,
illam de Planetaria denominatione cum ceteris ad artem genethlia-
cam attinentibus traducit. Viderat illa Vettii Josephus Scaliger. Is
scilicet, *Hebdomadem*, inquit, *dierum veteres Græci, τὸ ἐπὶ ἑπτὰ ὡρον vel*
τῶν ἐπὶ ἑπτὰ ὡρον τῆς Σαββατικῆς ἡμέρας vocant, ut distinguant ab ea, qua
dicitur ἡ ἐπὶ ἑπτὰ ὡρον τῶν ἀστέρων, qua est series septem Planetarum
Η Ζ Ἐ Θ Ϝ Ϟ Δ. sed ἡ ἐπὶ ἑπτὰ ὡρον τῆς Σαββατικῆς ἡμέρας, ut eam
vocat priscus scriptor Vettius Valens Antiochenus, est series dierum
hebdomadis per notas septem Planetarum *Θ Δ Ἐ Ϝ Ζ Η.* Postea
etiam, *Cyclus Solis est orbis, ἐπὶ ἑπτὰ ὡρον Σαββατικῆς ἡμέρας.* Et alibi ^d *In Maniliæ*
Quam vocamus Septimanam Christiani, ipsi Gentiles vocabant τῶν ^e *Isagog. c. 2.*
ἐπὶ ἑπτὰ ὡρον, septizonium, præsertim Ægyptii. Alii Scaligeri sequaces *pag. 290.*

codem modo subinde *Heptazoni* vocabulum usurpant, viri quidem
H h h 3 doctri-

^e Animad.
pag. 209.

^f Cap. 17.

^g Canon Isa-
rog. lib. 3. pag.
177.

^h Isaog. cap.
πάλαι πολλοί
οἱ τὸς κ' δι-
πύλ'.

doctrinâ illustres; scilicet pro dierum orbe Hebdomadico. Ipse item in Eusebianis^e de Septizonio, quod & Septizodium interdum scribitur in Historia Augusta alibique, verba faciens, *veteres*, inquit, *commutant hæc inter se: ut circulum dierum Hebdomadis quidam Septizodium, alii Septizonium vocant.* Et Bedæ in Ephemeride, Septizodium usurpatur pro eo, quod est redeuntium dierum Septimorum cyclus. At verò non appellavit Vettius seriem dierum Hebdomadis τῶ ἐπτάζωνον τῆς σαββατικῆς ἡμέρας seu *Septizonium dici Sabbatica*, nec quantum video veterum aliquis. Id quidem palàm est, τῶ σαββατικῆς ἡμέρας, ei dici diem in orbe Hebdomadico quamlibet, perinde ac si dixisset, septenariam. Nam quo modo apud veteres Sabbatum adeoque Sabbaticum, quæ ab eo, quod Quietem Ebraicè significat, fiunt, etiam pro septenario sumpta sint, superius^f est ostensum. Et ἡμέρα ἡ σαββατικὴ ita non alia accipitur notione, quàm ἡμέρα ἡ ἑβδομαδική, ut Græcis aliis nuncupatur. Et rectè quidem Scaliger^g, *Vettius Valens*, inquit, *Antiochenus priscus scriptor σαββατικῆς ἡμέρας vocat quamlibet diem septimana.* At verò τῶ ἐπτάζωνον^g adhibetur à scriptoribus Græcis pro ferie duntaxat Planetarum septem, non quâ alio, quàm suo, quem in cœlo tenent, ordine diebus tribuuntur, sed quâ in cœlo collocantur. Id manifestum satis est ex illo Valentis, ubi de dierum etiam à Planetis denominatorum serie heic locutus, seorsim τῶν ζωνῶν διάθεσιν *Zonarum dispositionem* septem (unde ἐπτάζωνον^g fit) cœlestem & continuum Planetarum ordinem tantùm, nec semel, nuncupat. Et Heptazonus simpliciter pro eodem ordine seu compage cœlesti solùm sumitur ab scriptore anonymo (quem compactum habeo cum Valente) de Temporibus nati domini distribuendis. Οἱ πλείους μὲν, inquit ille, μετ' ἔξοι σὺν χρόνῳ ὅτι πάσης ἀνάστασις κ' τῶ ἐπτάζωνον, ἀρχαῖοι πρώτων ἡ δίδουαι, ἐπειτα Δ, εἶτα Ε, εἶτα Θ μετ' ὃν Φ, ἐπειτα Ψ, κ' ἔξῃς). *Plerique distribuunt tempora cuiuslibet thematis nataliti juxta Heptazonum, incipientes à Saturno, & dein per Iovem, Martem, Solem, Venerem & Mercurium ad Lunam pervenientes.* Sic etiam Petrus Alexandrinus ὁ τῆς ἐπτάζωνος συχραιωτικὸς λόγος^h *Elementaria* seu vulgo receptissima *Heptazoni ratio*, usurpatur^h pro eo, quod est Planetarum

netarum in Coelo series vulgata. Qui inter eadem, quemadmodum Venus, disciplinam illam horarum & dierum Astrologicam tradit, nullibi orbi dierum Hebdomadico, sed duntaxat Planetarum ordini continuo eorumque compagi, Heptazoni nomen tribuit. Quoniam scilicet Zonas habent Planetæ sibi numero pares. Nam tametsi apud Cosmographos & Astronomos, sive veteres, sive recentiores, quos

tenet vulgus, Zonæ nomen ita plerumque occurrat, tum pro intervallis quinque illis notissimis, quæ Paralleli determinant Tropici & Polares, tum pro ipsis his Parallelis & Equatore, perinde ac si orbes seu circuli cœlestes alii eo nomine neutiquam indigetarentur; atque etiam Zonis hisⁱ, uti & Climatibus^k Planetas præesse subinde doceatur; nihilominus Zonæ vocabulo etiam usi sunt veteres, tum Greci, tum Latini, pro cujuslibet Planetæ, sive sede, sive orbe, sive spatio circulari, in quo circumfertur ætherico. Theon Alexandrinus^l ἐχθ' ὁ ἄρα γὰρ ἡ Ζώνων ἐστὶν ἡ Ἰνφραυόσας τῶν Ζωδιακῶν, ὡς τῶν μὲν πρώτων ἐχθ' ὁ Κρόνος, τῶν ἰ' δὲ Δία, τῶν ἱ' Τετάρτῳ ὁ Ἄρης, τῶν ἱ' πέντε τῶν Ὁμήρου ἢ Ἁφροδίτη, τῶν ἱ' ἑξῆς τῶν Ἐρμῆς, τῶν ἱ' ἑβδόμου ἢ Σελήνης. ὁ μὲν ἰ' Ζωδιακῶν κύκλος αἰώπτερος ἐστὶ πάντων. Habet cælum Septem Zonas Zodiaco non conterminas, quarum primam habet Saturnus, secundam Jupiter, tertiam Mars, quartam Sol, quintam Venus, sextam Mercurius, septimam Luna. Circulus autem Zodiaci (in coelo stellato) his omnibus est superior. Petrus item Alexandrinus^m; ἐστὶ ἡ ἑπτὰ Ζώνων ἕκαστος ὁ μὲν τῆς ἑβδόμου ἐκλήρωσεν τῶν ἀπὸ κομήτων ἐν τῇ παλαιᾷ, ὁ ἰ' τῆς ἑβδόμου τῶν ἀπὸ κομήτων &c. Ordo Heptazoni hujusmodi se habet. Stella Saturni sortitur primam & supremam Zonam, qua frigida est, ac in glacie sita; Iovis secundam, qua temperata est. Et sic de ceteris pergit. Achilles item Tattius in Aratum; οἱ περὶ τὰ μετώπεθ' ἀεικὶς Ζώνων πέντε εἶναι ἐπὶ τοῖς ὡν φέρονται οἱ ἐπὶ τὰ ἀστέρων Cælestium rerum periti aiunt, Zonas quasdam esse Septem, per quas totidem feruntur stelle, seu Planetæ Septem. Inde vetus illudⁿ, τὸν δημιουργὸν ἐξ ἀνακρεμάσαι Ζώνων,

Ἐξομὸν ἢ λίξι μισοκαλῶσεν τὰ παρ'. Rerum Creatorem sex suspendisse Zonas, atque eorum in medio Solis ignem collocasse. Consonum est Oraculum illud Apollinis, qui consultus, quo sensu cœlestes orbes multos esse dici soletet,

ⁱ Achil. Tattius in Aratum, cap. 29. & liber Brasitensis dist. in eundem, cap. 3. & 9.

^k Eudofanes apud Euseb. Præp. Evang. lib. 6. cap. 10 Haly & Albumasar citati in Summa Astrologica Anglicana Tract. 1. dist. 2. cap. 10

^l In Aratum m. Iliadog. cap. 20. π. λ. δ. ο. m.

ⁿ Apud Proclum in Timæum Plat. lib. 4. p. 332.

^o E15,

^o Porphyrius ^o "Εἰς, inquit^o, ἐν πᾶσι πέλει κόσμῳ κύκλῳ, ἀλλὰ οὐκ ἐπὶ
 ἀπὸρ Εὐσε- ^o Ζώνησι πεφόρηται εἰς ἀστέρας, κίχλῳ. ^o
 bium Prepa- ^o Vnicus in toto est mundo circulus; sed cum Septem Zonis fertur in
 ras. Euan- ^o itinera africa. Atque Zonas has porrò ζεγώνια Cælestes dici soli-
 lic. lib. 9. cap. ^o 10. ^o tates ait Chaldæis Ebræisque. Hinc etiam Chaldæis Dii fuere alii
 Ζωνᾶοι, alii Ἀζωνοι, ut notat Michael Pfellus ad Oracula Chaldaica.
^o ad Aeneid. ^o Et Servius Honoratus ^o ad illud Virgilii, *Et diis communibus oras*; ut
 12. ^o altioris scientia hominibus placet, dii communes sunt, qui ἄζωνοι δι-
 cuntur, id est, qui cæli certas non habent partes, sed generaliter à
 Deum, cuius potestas in omnibus Zonis est. Nam idè & Mater Deum
 dicitur, quod cum omnibus est ejus communis potestas. Et Martianus
^o De Nuptiis. ^o Capella ^o; Ex cunctis igitur cæli regionibus advocatis diis, cereri, quos
 lib. 1. ^o Azonos vocant, ipso cōmonente Cyllenio convocantur. Id est, Dii Zonā
 sibi propriā, orbe, seu circulo carentes. Adcò tandem ut Circuli, or-
 bes seu spatia, quibus circumferrentur Planetæ septem, totidem dictæ
^o Astron. lib. ^o fuerint Zonæ, velut inferiora mundi circumcingentes; quemad-
 1. ^o modum & signifer ipse, sub quo moventur, Manilio ^o dicitur *ingenti*
^o Archisecl. ^o *Stellatus balteus orbe*. Nam balteus planè Zona est. Unde & Vi-
 lib. 9. cap. 4. ^o truvius ^o loquitur *de Zona XII signorum & Septem astrorum*. Et Ara-
^o Dionysiac. ^o bes Zodiacum subinde eadem notione appellant *النطاق & القبة*
^o id est, cingulum seu Zonam. Hinc in Alcabitii fronte, *Nitach*, id est,
^o Panegyric. ^o *circulus signorum dividitur in XII partes &c.* Ab hac etiam Zonæ
 de 3. Consula- ^o notionem nuncupavit Nonnius ^o *Ὀυρανον ἐπὶ δὲ ζωνον Cælum Heptazo-*
 tu Honoris. ^o *num*. Et parili notione Zona usurpatur non semel Claudiano. In
^o Theodosii apotheosi ait ^o eum, globū Lunæ ingressum, Mercurium
 dein, Venerem, Solem, Martem, & Jovem permensum esse, & de-
 mùm stetisse

— arce suprema

Argenti, quā Zona riget Saturnia tractu.

^o De laudi- ^o Alibi ^o etiam de Urbe Roma;

^o bus Stilico- ^o *Quæ Septem Scopulis Zonas imitatur Olympi.*

^o nis. lib. 3. ^o Et de Clementia ^o;

^o Ibid. lib. 2. ^o *Quæ Iovis incoluit Zonam* —

Non

Non dissimili notione dicta est Orpheo² Oceani seu Pelagi Zona^a In Theolo-
gin apud En-
sebium Prap.
Evang. lib. 3.
cap. 9. alii.
eo quod terram cingit. At verò nondum comperi, orbem dierum
Hebdomadicum Septizonum aut Heptazonum apud priscos, ut
vult Scaliger, dici; tametsi diem in orbe illo Zonam per metapho-
ram non immeritò autumarit forte quis nuncupari apud Ausonium
in Eclogario. Nam nomina Septem dierum planetaria carmine de-
scribens, de Mercurii & Jovis die inquit

*Mercurius quartisibi vindicat astra diei,
Illustrans quintam Iovis aurea sidera Zonam.*

Ubi tamen Zona potest etiam accipi de ipsa Planetæ Zona, quinta
ibi dicta, si Heptazonum de Planetis iridem dici velis, cum nec suo,
sed dierum ordine ipsi numerantur. Cæterum Scaliger non solum
Septimanam, sed & omnem Septenarium ordinem Septizonum &
Septizodium vocatum ait. *Quin & Septizonium apud Ælium
Spartianum (Septizodium etiam dictum, ut ejusdem libri præ se fe-
runt, qui idem vocabulum habent tam in Antonio Geta, quàm in
Severo) ita censeri vult ille^a, ut omnia ædificia ex molibus alia alii^a
impositis confurgentia idem significet. Severi Septizonii, inquit
Marlianus^b, supersunt (Romæ) tres ordines columnarum invicem
superimpositarum. Alios autem quatuor insuper fuisse quidam pu-
tant, & ideo Septizonium dictum, quòd Septem Ordinibus columna-
rum jungeretur, ut Septem Zonis. Sic item Cœlius Rhodiginus^c.
Sed & Severo vetustius illud in substructionibus nomen. Nam Sue-
tonius^d Titum memorat natum in sordidis ædibus propè Septizo-
nium. Sed, (ut de Heptazoni & Zonæ notione ac usu plura non ad-
jiciamus,) luce puto clarius est tam Vettio Valenti, quàm Petro Alex-
andrino aliisque, Seriem seu compagem Planetarum Continuam &
Cœlestem, non, pro dierum sive denominatione sive regimine, Im-
mutatam Heptazoni nomine indigetaram; uti etiam ordinem illum
immutatum, quo hodieque utimur, ex vetustis Astrologorum moni-
mentis ac disciplina manasse. Neque enim aliter de hoc loquuntur,
atque de eo quod ex antiquitatis intimæ penu, id est, Ægyptio-
rum Chaldæorumque disciplinis, quas Occidens acceperat, hausis-
sent. *Quin & ordo seu series illa Planetarum in diebus designandis**

eadem est Judæis vetustis, & vetustissima habita, tamen non fit eadem eorum omnibus ordinis illius in orbe Hebdomadico nominibus aprandis dispositio. Etenim in iis sunt, qui ab ipsis rerum initiis ordinem petentes primum diem Mercurio, secundum Jovi, tertium ♀, quartum ♃, quintum ☉, sextum ♃, & Marti septimum assignant; adeo ut à rerum origine diebus putatis, Mars Septimum, non Saturnus, ut vulgo, sortiretur, & Sol sextum, non primum. At interea non solum ordinem eundem ipsum, quem tum ex Dione & Vettio, tum ex hodierno habemus usu, retineri vides; verum etiam vetustissimam dierum juxta Planetarum apud Gentiles numerum dinumerationem ipsis Judæis habitam. Commentum habent,

** Lib. Neome-
wiarum &
Aequinoct. a
Munifero e-
dit. pag. 91.
in Calenda-
rio Ebraico.*

dum hac de re loquuntur Judæi^c aliqui perridiculum de exorta die creationis quarto, seu quo sydera creata sunt inter luminaria contraversa; Lunam scilicet graviter ferentem Planetarum postremum se fieri, non solum in orbium positura, verum etiam in diei horarum dominio, in Solem querelam procaciter instituisse, atque obculpnam demum luce, quam antea multò majorem fuisse negantur, minutam esse. Quod verò habent de postremo Lunæ loco in horarum dominio non satis, si diis placet, procedit, nisi diem illum quartum, (quo Lumina creata,) Saturno, ut dictum est, tribuant. Nam sic hora ejus prima erit, Lunæque Septima seu in primo horarum assignatarum ordine postrema. Adcoque ex hoc commento alia illa jam memorata Planetarum, in Hebdomade, ordinis dispositio nata

** Tiber. cap. 6*

est. Atque hinc intelligendus Rabbi Eliæzer^f כל הכוכבים משרתי לשבע ימי השבוע יום א' כוכב חמה יום ב' צדק לבנה יום ג' נוגה מאדים יום ד' שבתאי יום ה' חמה צדק יום ו' לבנה נוגה יום ז' מאדים. Hæc quidem sonant, *sydera universa ministri sunt syderibus Septem, quæ horis præfunt, quorum characteres sunt ♀ ☉ ♃ ♀ ☉ ♃ ♀. Hi autem ministri sunt diebus Septem Hebdomadis. Diei 1 Mercurius, Sol; Diei 2 Iupiter, Luna; Diei 3 Venus, Mars; Diei 4 Saturnus, Mercurius; Diei 5 Sol, Iupiter; Diei 6 Luna, Venus; Diei Septimo Mars, Saturnus.* Ita, inquam, verbotenus reddita sonant. Sensus autem neutiquam proculdubio est binos cuilibet diei Planetas assignari,

uari. Sed cum juxta commentum illud de Solis & Lunæ contro-
 versia, dies quartus Saturno, primusque Mercurio (unde ab hoc, Pla-
 netarum etiam numerus heic, sumit initium) tribueretur, ceterique
 eadem dispositione dies alias quàm vulgò acciperent denominatio-
 nes, vix ambigendum putaverim, quin commentitiæ huic dispositio-
 ni vulgaris ac receptæ, sive à librariis sive à lectore aliquo prisçi seculi
 inter lineas posita typis simul mandaretur, adeo ut verba, dispositio-
 nis diversitatem tantùm, non partiarium singulis diebus Planetarum
 sive ministerium sive imperium, ad hunc modum denotent.

☿ ♀ ♃ ☉ ☽ ♂.
 Dies 1 2 3 4 5 6 7.
 ☉ ☽ ♂ ☿ ♀ ♃ ♃.

Superior verparum aliquot commentitia est, inferior vulgaris & an-
 tiquissima dispositio, quam & ita esse satis asserunt Judæi alii, quibus ^{S. Ichuda Ben}
 Saturnus Ebraicè, id est, נקרא כן מצד היותו מושל שבתי Sabthai, <sup>Saul ad Se-
 pher Cozri</sup> *sic nuncupatur, quia Dominus est Sabbati*, seu Sabbato <sup>part. 1. cap.
 57. fol. 24. b.</sup> inter Planetas assignatus est, id est, diei Septimo, non quarto. Certè ^{Cap. 11. 16.}
 inter Levitas apud Nehemiam ^h nomen habetur etiam שבתי Sabthai ^h
 seu *Sabbatus*, velut à Sabbato itidem deductum. Perinde ac si He-
 sychium aut Requietum diceres. Summa demum esse videtur, quod
 existimat Joannes Philoponus ⁱ, Gentiles, quemadmodum stellas <sup>De Mundi
 Creatione
 lib. 7. cap. 14.</sup> inerrantes aliis atque aliis Deorum dæmonymque aut Heroum,
 velut Orionis, Herculis, id genus aliorum nominibus dedicarunt, sic
 etiam ^{☿ ημέρας ἐπὶ τὰ πρῶτα ὀνόμαται ὑπὸ πάντων ὑπαρχουσιν cum ab}
Omnibus Septem dies (seu periodus à rerum initiis dierum Septena-
 rio numero terminari solita) esse crederetur, aut hisce Planetas nu-
 mero supparet, aut Planetis hosce ordine jam dicto tribuisse. Et de
 Ordine ipso Planetarum in diebus denominandis, hætenus. Dierum
 autem denominatorum Ordo (quicquid de Mercurii initiis & in-
 audita alibi illa orbis Hebdomadici dispositione, quâ Sol quintum
 sortitur diem, & Saturnus quartum, loquantur Judæi aliqui jam cita-
 ti) passim apud veteres aliàs ejusmodi est, ut Primus Soli tribuatur,
 adeoque postremus Saturno, ceteris intervenientibus, non aliter at-
 que juxta morem hodiernum; seu ut Ausonio,

*Cuncta supergrediens Saturni Septima Lux est,
Octavum instaurat revolubilis orbita Solem.*

Solis diem Octavum, supremum, & primum pariter vocat. In Ogdoade scilicet ex repetitione facta, est is tam supremus, quam primus. Neque alium fuisse veteribus Ordinem palam liquet ex eis, quæ à Vettio Valente aliisque supra depromta sunt. At verò Nicolaus

^k *In Reparatione
Calendarii.*

de Cusa Cardinalis, *Septem*, inquit ^k, *dierum numero apud omnes nomina revoluntur* (de Gentibus, quæ Europæis etiam antiquitus cognitæ, *Omnes* hac in re semper intellige) *licet de prima septimæ die, ac dierum nomine diversitas sit. Christianorum Septimæ initium est à die Dominico, Græcorum ac Alexandri à die Luna, Iesargit (Jesdegird) à die Martis, Nabugodonosor à die Mercurii, Ethnicorum à die Iovis, Elhigera à die Veneris, Hebraorum à die Sab-*

bati. Palàm negat initium Septimæ idem omnibus esse, utcunque in universum periodum dierum Septenariam omnibus in usu esse asserat. Sed oscitanter nimis perperamque hoc traditum. Quæ enim asfert de omnibus, quos memorat, modò Christiano excipias, ad rem, de qua loquitur, non omninò attinent. Certè ut Christianis tam Orientis, quam Occidentis initium Septimæ est dies Dominicus seu Solis (unde & dixere Græci Christiani ^l, annum ἐβδομαδικῶς κανονίζον *Hebdomadicè ordinare* pro eo quod est à die Solis incipere) ita pariter reliquis. Dies autem, quos habet ille alios velut pro variis Septimæ initiis, sunt dies Epocharum Chronologicarum, seu dies alii atque alii in Septimana, id est, feriæ aliæ atque aliæ, à quibus anni solum putantur, neque ad orbis Hebdomadici initium spectant. Verbi gratia, ubi ait Septimæ Jesdegird, id est, Persicæ, initium esse à die Martis, id non aliter verum est, nisi intelligas Characterem annorum Persicorum à regno Jesdegird, esse diem Septimæ tertium, interim Septimæ initio etiam apud Persas in die Solis, non Martis collocato. Sic illud, diem Mercurii initium esse Septimæ Nabugodonosor, nihil aliud est, quam à feria quarta annos ejus putandos. Nabonassarum scilicet ille, cujus Epochæ Astronomica illustris in Almagesto Ptolemæi, intelligitur: Alfraganus; *Character annorum Persicorum à regno Iezdaieris (Jesdegird) filii Schaned filii Cosre est dies tertius*; id est, Martis. *Character annorum A-*

^l *Maximus
Martyr in
computo Ec-
clesiast. part.
1. cap. 23.*

Egyptio-

optiorum in Libro Almagesti à regno Nebukadneziris Babylonii est dies quartus, id est, Mercurii. De aliis ille similiter. Quod idè adjecti, ut etiam ex scriptore Mahumedano hoc vetere manifestum fiat, Septimanæ initium dierumque in ea ordinem ejusmodi fuisse, ut locum primum Solis dies sortiretur. De ceteris apud Cusânus non aliter statuendum. Quod habet de Ethnicis, intelligo de Mahumedanis, quos eo nomine Occidentis lingua non semel noravit. Dies Jovis seu quintus Epochæ fugæ Mahumedis è Mecha assignatur etiam ab Alfragano, unde Cusânus. Sic Georgius Almacinus, alii.

Elhigera autem, seu الهجرة, pro eadem notissima Mahumedis æra etiam sumitur, cujus initium feriâ sextâ ab aliis collocatur. Dies vero secundus seu Lunæ, æræ Alexandræ etiam Alfragano aliisque initium est. Sed quid hæc ad initium Septimanæ? Sabbatum demùm Ebrais, ut vult Cusânus, septimanæ initium fuisse, nemo dicit, qui sive novi federis illud recoluerit de *Vna* seu *Prima Sabbati* pro die Solis, seu *Prima septimanæ*, seu tralatitiam eorum dinumerandi rationem per primam, secundam, tertiam &c. Sabbati, pro Hebdomade sumpti, meminerit; Tametsi videam quidem alios^m eundem^m errorem cum Cusâno obiter admittere: Sed planè, quod Cusâno in animo heic fuit, id ad annorum mundi epocham spectat. Nimirum palàm liquet Sabbati diem seu septimum esse in computo inde annali, sed intereà septimum seu postremum in orbe Hebdomadico. Neque solum eis, qui Planetarum nominibus heic frequentius usi sunt, adeoque Solem præposuêre, nec Judæis solum & Christianis, tam Orientis, quàm Occidentis, quibus idem est, Festi etiam recurrentis gratiâ (his diei dominici, quem primum habent, illis Sabbati, quem diem habent supremum) in orbe hebdomadico initium, dies Solis, idque ex more veteritimo, est feria prima, seu prima Sabbati; verum etiam apud ipsos Mahumedanos, quibus nec Solis, nec Saturni dies Festus est, is, qui Soli tribuitur, locû in ordine illo obtinet primû, quod tum ex Alfragano Mahumedano superiùs citato palàm scimus, tum ex Abugiafare aliisque ejusdem sectæ Historicis, Theologis,

Chronologis. Almacinus ex Abugiafareⁿ; اول الهجرة كان يومⁿ Saracen. Hist. lib. 1.

Primus dies Hegira seu Mahumedis fuga dies fuit quintus, & ultimus Vita ejus secundus. De Jovis & Lunæ diebus, nemo non intelligit. Quamplurima id genus sunt obvia alia apud eum ex eodem Abugiafare. Et vide seriem dierum inferiùs capite vigesimo secundo. Festum autem hebdomadicum interea illis est dies Sextus seu Veneris. Sed nec inde orbem septimanæ incipiunt, nec eo claudunt. Josephus Scaliger^o; *Quod Mucharam Hegira cæpit à feria sexta, idco eam diem sacram Mahumedanis dicunt ab eo tempore. Ego scio antiquiorem superstitionem esse propter Venerem, quam CHOBAR vocabant & summa superstitione antiquitùs venerabantur. Ceterum feria sexta illis dicitur جمعه (Giuma) hoc est αὐάξίς, ἐκκλησία, ἐμιλία, que ea reverentia illis est, qua Judæis Sabbatum, Christianis dies Solis. Atque sic passim apud viros doctissimos nominis يوم الجمعة diei Giuma ratio inde petitur, quod conventus Mahumedanis fieri tunc haberi qualibet septimanâ solet. Verum quidem est, ex vi nominis simplici, illud idem significare. Cæterum sunt in Mahumedanis ipsis, qui ex rerum creatarum, eodem in rerum initiis die, seu universi compage absolutâ, diem Giuma dictum velint. A verbo scilicet جمع quod congregare seu in unum corpus conflare denotat. Et enim sic lego in Abu Walid Mahumed Ben Elshecina, historico veteri Mss. qui rerum initia & sex creationis dies exequens, ait, ثم خلق الكواكب والسميس وغير ذلك وكان ابتدا ذلك يوم الاحد الي يوم الجمعة وسمي يوم الجمعة لاجتماعه Tunc creavit Stellas & Solem, & qua sunt id genus cetera. Et continuatum est opus illud à die primo in diem Giuma. Ideo autem vocatur dies Giuma, quoniam eo in universum rerum primò creatarum compages est absoluta, seu ἑνωσις fuit συμπάλησις. Certè & Arabes Christiani eodem nomine solent scriptis suis nuncupare feriam sextam; quod eos noluisse facere autuman-*

^o De Emend.
 Temp. lib. 2.
 pag. 132.

tumandum, si tantummodò sacer Mahumedanorum conventus eo innueretur. Sic Saidus Barricides, Patriarcha Alexandrinus, scribit Adamum è Paradiso ejectum hora nona *من يوم الجمعة*

Giuma. Quo nomine aliàs pro eodem die ei solenne est uti. Quin & qui Arabicè Novum transtulit sedus pro parasceve Sabbati, id est, die Veneris, *الجمعة* passim substituit. P. Mahumedanum autem

¹ *D. Math.*
27. 62.
Marc. 15. 42.
Luc. 23. 54.
Ioann. 19. 14.
31. 42.

illum, qui, sicut diximus, hoc derivat, in animo etiam habuisse non dubito vocabulum *جميع* *Giamia* toties iteratum in Genesis Arabicè historia Creationis pro eo quod est *Omne seu univèrsum.* Et

⁹ *Genes.* 2. 2.

ويطرد في اليوم السابع من جميع صناعته التي عمل

Et quævit in die Septimo ab Univèrso opere quod fecerat. Certè persuasum habeo cum Scaligero, Hegirà antiquius esse, etiam sub nomine *Giuma*, Festum illud. Sed an à Saracenicis cultu Veneris derivandum, (quod & olim existimavi ipse,) haud parùm dubito. Antiquius esse, eliciendum videtur ex eo quòd in Alcorano memoratur, 2.

¹ *De Diis Syrii Syntagm.*

velut notissimum, Festi nomen, quo etiam, ut lemmate, Capitis inregri frons insignitur. Verba sunt ¹ يا ايها الذين امنوا انا

¹ *Arab.* 62.
Arab. 72. lat.

نودي الصلوة من يوم الجمعة ناسعوا الي نكر الله ونبروا
و اليه نلکم حير لكم ان كنتم تعلمون
O vos qui è credentium sitis numero, quando convocatur ad precandum in die Giuma, seu die Veneris (uti & vertitur à Retinensi; & notat ibi Mahumedes

Ben Achmed (من بمعني في) mercandi negotia relinquite; quod bonum est vobis, si sapitis. Et quod ad originem Festi, quatenus à Mahumedanis retinetur, attinet; cum partim è Christianis, partim è Judaicis ritibus conflatum esse Mahumedismum certum sit, an non constitutioni Constantinianæ illi, quâ tam Dies Veneris seu feria quod pro sabbatum est, quam Solis dies seu Dominicus Festus habendus erat, ea deberet? In Christianismo quidem diu est, quod evanuit constitutio illa. Sed fortè inde diem illum in colluviem suam

¹ *De Vita Cō. suam recipi voluit Mahumedes. De constitutione illa Eusebius¹ Panemii. lib. Sozomenus², Nicephorus^x Callistus; unde Baronius⁷. 4. cap. 18.*

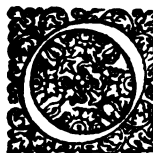
² *Hist. Eccl. lib. 1. cap. 8.*

³ *Hist. Eccl. lib. 7. cap. 46.*

⁷ *Annal. tom. 3. ann. 321.*

CAP. XXL

De Ordinis in orbe Dierum Hebdomadico Planetarii Ratione. Horarum Præfecturæ, apud Astrologos veteres, Planetariæ. De Horarum vetustate. Præsentium sententia de Heptazoni seu Planetarum in Cælo Ordine. Unde Argumentum à nonnullis aduersus denominationis Hebdomadicæ vetustatem perperam affertur.

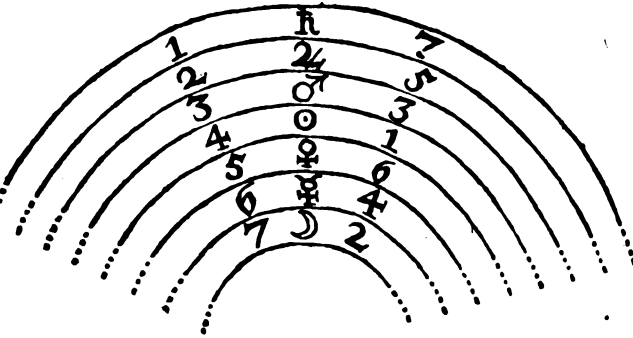

Ordinis in diebus designandis Planetarum jam ante ostensi Ratio seu Causa, juxta superius proposita, proximè est inspicienda. Nam ex ea etiam ritè percepta, tum faciliùs diluuntur nonnulla, quæ ejus orbisque dierum, qualem descripsimus, hebdomadici vetustati aduersari videantur, tum ipsa vetustas pressius asseritur. Sunt quidem, qui rem fortuitò seu κατ' ἐξοχήν αὐτόνομον, pro hominum libitu, citra rationem rei ipsi aptandam, factam opinentur². Alii inter veteres de Causa disputarunt, quorum scripta temporum injuria delevit. Partem dico desideratissimam quarti Symposiæcon Plutarchi Josepho, cujus verborum gratiâ dissertatio hæc tota instituta est, coævi. Titulum ejus ea de re habes suprâ capite decimonono. Certè & verisimile est, Hermetis Ægyptii libros illos vetustissimos, de quibus Clemens Alexandrinus, seu volumen illud ejus Panaretum dictum apud Petrum Alexandrinum, rationem hanc aperuisse. Nam Astrologica non pauca, atque in primis ad Planetarum ordinem, regimen, usum spectantia, in libris illis contineri ex autoribus jam dictis, qui eos memorarunt, satis liquet. Ratio autem seu causa Ordinis illius Planetarum intermissi, alia atque alia habetur tum apud Veteres, quorum scripta non periêre, tum apud Recentiores. Triplex fermè apud veteres occurrit. Prima ex proportione Musica petita. Ex Horarum præfecturis Secunda; & demum, ex alternatione quadam Planetarum Luminibus vicinorum, Tertia. Quod ad primam attinet; cum in Hebdomade sic disponantur Planetæ, ut Sole diem primum

² *Philopon. de Mundi creatione, lib. 7. cap. 14.*

primum occupante, Lunâque proximum, bini in ea orbium serie, quæ vulgo agnoscitur & Ptolemaica est, semper itidem præmittantur, quartusque ab antecedente repetito in dierum denominatione (ut in adjecto tum Heptazoni, tum denominationis hebdomadicæ ordinis paradigmate) sequatur, id est, ut saltus in

quartum quemque Planetarum fiat; fuere^a qui juxta harmoniam, quæ diatessaron dicitur, Ordinem Planetarum illum intermissum existimarint primo institutum; adeoque Musicum esse voluerint. Et de Musicis in coelo rationibus obvia sunt non pauca ex Pythagoreorum aliorumque veterum scholis apud Ptolemæum^b, Macrobiū^c, Nicomachum Gerasenum^d, alios; quemadmodum & inter recentiores summi nominis^e Mathematicos. Ratio heic secunda, seu quæ ex Horarum præfecturis pendet, ipsissima est quæ exhibetur in eis, quæ superius ex Vettio Valente Antiocheno afferuntur. Etenim distributis, secundum vulgarem Orbium seu Heptazoni seriem continuam, viginti quatuor diei cujuslibet seu temporis nychthemeri horis inæqualibus (scilicet diei naturalis duodecim, totidemque noctis) adeo ut Planeta, cui dies cognominis, primam sortiatur horam, ceteraque ceteri suo deinceps ordine continuo in orbem redeuntes; is^f qui horæ proximi perpetuò diei primæ præfectus est, eidem etiam diei nomen tribuit; quod putanti manifestum est. Utraque ratio à Dione simul, velut ab anterioribus seculis accepta, traditur. Sed posteriorem video viris doctis, qui res hujusmodi seculis recentioribus tractant, maximè placere; veluti Nicolao Cardinali Cusano^g, Joanni Garzæo^h, Francisco Maurolyco^h, Joanni Lucidoⁱ, Christophoro Clavio^k, Francisco Barocio^l, Rudolpho Hospiniano^m, Joanni Kepleroⁿ, aliis. Tertia ratio, seu quæ pendet ex varia Plane-

tarum inæqualibus (scilicet diei naturalis duodecim, totidemque noctis) adeo ut Planeta, cui dies cognominis, primam sortiatur horam, ceteraque ceteri suo deinceps ordine continuo in orbem redeuntes; is^f qui horæ proximi perpetuò diei primæ præfectus est, eidem etiam diei nomen tribuit; quod putanti manifestum est. Utraque ratio à Dione simul, velut ab anterioribus seculis accepta, traditur. Sed posteriorem video viris doctis, qui res hujusmodi seculis recentioribus tractant, maximè placere; veluti Nicolao Cardinali Cusano^g, Joanni Garzæo^h, Francisco Maurolyco^h, Joanni Lucidoⁱ, Christophoro Clavio^k, Francisco Barocio^l, Rudolpho Hospiniano^m, Joanni Kepleroⁿ, aliis. Tertia ratio, seu quæ pendet ex varia Plane-

^a *Diab. 37. Xiphilin. in Pompeio.*

^b *Harmonic. lib. 3. cap. 10. &c.*

^c *Macrobi. in somn. Scipionii.*

^d *Enchirid. Harmonic. lib. 1.*

^e *J. Kepler. Harmonicæ Mundi. lib. 5. cap. 3. & in Prodomo dissert. Cosmographicæ.*

^f *In Reparat. Calendaris.*

^g *Tractat. 1. de Tempore, cap. 29.*

^h *Lib. de Sphæra, & in Cosmograph. Dialog. 1.*

ⁱ *De Emend. Temp. lib. 1. cap. 1.*

^j *In cap. 1. Ioan. de Sacro Bosco.*

^k *Cosmogr. lib. 3. cap. 2.*

^l *De Origine Feß. cap. 5.*

^m *Epit. Astronomia Compernicana, lib. 3.*

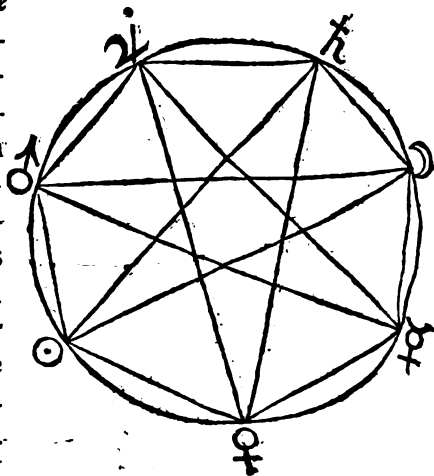
tarum reliquorum Luminibus vicinitate atque alternatione, habetur apud Bedam^o. *Hacerat, inquit ille, stultitia Gentilium, falsa ratiocinatione subnixa, qui quasi jure primam diem Soli, quia maximum est Luminare; secundam Lunae, quia secundum Luminare est, se consecrare putabant, (&) de inordinata alternatione tertia diei primam à Sole Stellam, quarta primam à Luna, quinta secundam à Sole, sexta secundam à Luna, septima tertiam à Sole praeponerent. Atque ita hac de re veteres. Recentiorum autem, qui dissident, instar omnium erit vir praestantissimus Josephus Scaliger. Is non Horas in causa fuisse opinatur appellationis dierum (nam appellatione ejusmodi, Horarum usum ac distributionem recentiorem facit) sed potius dies, Horarum. *Ea appellatio, inquit Scaliger^p, longe antiquior Horis. Quare non ab Horis Planetariis nomina diebus Septimanae imposita, sed potius superstitio appellationis dierum in Horas derivata. Alibi item de Ebraeis veteribus^q, quorum scilicet res in federe veteri enarrantur, locutus, ne horarum quidem, scribit, nulla apud eos mentio. Nam diem, id est, τοῦ ὀρθοῦς ἡμερῶν in XXIV horas partiiri & Graecorum est commentum, & longe post tempora Solonis in Heliotropis Graecorum notatum, & tandem sub Romanorum imperio ad Indos à Romanis translatum. Itaque antiquior, ut mea fert opinio, seriarum appellatio à Planetis, quam ut ab horis, quae singula Planetarum sibi vindicant, nominatae sint. Causam autem seu rationem, cur dies cognomines Planetarum non sequantur ordinem & situm siderum, quorum sunt cognomines, sed, binis praetermissis, quartum semper in dierum denominatione sit sidus proximum, ad hunc modum assignat^r. Septem Planetae per Circulum secundum ordinem suum dispositi aequabili intervallo constituunt septem trian-**

^o De Temporum ratione, cap. 6.

^p Prolegom. ad Emend. Temp.

^q Lib. 2. de Emend. Temp. lib. 2. pag. 131.

^r Lib. 1. de Emend. Temporum, pag. 8.

gula Iſoſcele ad peripheriam, quorum baſes ſunt Latera Heptagoni Circulo inſcripti, ut habes in Circulo propoſito, ad cujus peripheriam ſeptem errantes ſunt ſecundum ſeriem ſuam ſita conſtituentes triangula Iſoſcele HQA , AQO , OHQ , QAO , OAH , HOA . In quibus Triangulis dexter angulus ad baſim eſt prima Stella trianguli, ſecunda in angulo ad verticem, tertia angulus ſiſter ad baſim: ita ut omnis Stella anguli dextri habeat oppoſitam Stellam anguli in vertice, Stella autem anguli à vertice Stella anguli ſiſtri ad baſim ſit oppoſita. Sequentur igitur ſeſe omnes ſeptem Planeta non per ſeriem ſuam, ſed per intervalla laterum, qua vera ſunt oppoſitiones. Sit igitur Triangulum OAH primum ordine. O in angulo baſis dextro præiſit. Sequetur Luna ei oppoſita in vertice; eam oppoſitus Mars in angulo ſiſtro baſis. Qui quidem Mars cum in triangulo OAH ſiſtrum angulum baſis occupet, in triangulo AQO occupabit dextrum baſis angulum, habens oppoſitum Mercurium; Mercurius autem oppoſitum Iovem in angulo ſiſtro: Qui Iupiter faciet angulum dextrum in Triangulo AQO habens oppoſitam in vertice venerem, ut ea oppoſita eſt Saturno in angulo ſiſtro, ſed angulus ille rurfus erit dexter in triangulo HOA . Et ſic erogati ſunt ſeptem Planeta in totidem dies, quas Eccleſia Romana vocat ſerías. Hac eſt vera harum appellationum ratio. Sic Joſephus Scaliger. Quod verò loquitur ille de Horis ſeu viceſimis quartis diei civilis partibus, quaſi recentius illarum inventum eſſet & uſus; certè dum ævo Soloni proximo in Heliotropiis notatas admittit, eas admodum vetuſtas facit. Nam Solon ſexcentis amplius annis Natales Chriſti antevertit. Et expreſſim Herodotus ¹ in *Euſtopa.* *gnomonem*, inquit, & τὰ δωδεκα μέρηα τῆς ἡμέρας παρὰ Βαβυλωνίων ἱμαθὸν ἔκλυες & duodecim partes diei didicerunt à Babyloniis Graeci. Quod intelligo de XII horis inæqualibus diei naturalis, totidemque noctis. Quales quidem vulgo ab intima antiquitate in uſu, diù olim obtinuerit, à Planetis nomina, ut oſtenſum eſt, ſortiti. Tametsi interea Mathematicis ipſis ſeu Astrologis in motuum temporumque calculo horæ æquinoctiales, ut quidem neceſſe erat, adhiberentur. Certè de Anaximandro Mileſio legitur apud Euſebium ¹ *Præparat. Evangel. l. 10. cap. ulto.*

dicimus Horam secundam possidente quidem seu dominante Saturno, sed ministerium prestante aut procurante Iove. Quin & Rabbi Gedaliah Ben Jehai ^e *ex disciplina illa futili, sed prisca; הכוכב* ^e *המתחיל למשול בשעה ראשונה בין ביום בין בלילה נמשכת כל היום ההוא וכל הלילה ההוא שהוא יהיה משול על כלן אמנם יתר הכוכבים הנכנסים למשול בשאר שעות הם כמו ב' חברים המושלים יחד אך* *Planeta, qui Hora prima incipit dominari, sive interdiu sive nocte, totum diem illum & etiam illam noctem possidet, quoniam is dominus est supremus. Astamen & Planeta ceteri, qui ordine suo horis præsumt reliquis, sunt* *(quatenus primæ horæ Dominum respiciunt) veluti Socii qui & simul dominantur. Veruntamen Hora prima Dominus ceteris præcellensior est.* Hinc sanè existimandum non videtur, Dominium totius diei & potestatem cujuslibet etiam Horæ superiorem & continuam, adeoque Planetariam diei denominationem, ab Horario illo recurrente qualicunque dominio ortum habuisse, sed potiùs Horarium illud dominium, quod minus habitum est, & inferius est diurno, ex diei dominio manasse, atque ansam Horarum sic denominandarum inde arreptam. Ministros, Procuratores, legatos, præsidēs Principibus, qui universis imperent, posteriores esse, palàm est. Quod verò ad Planetariæ denominationis ordinis Rationē seu causam primariam spectat; sanè mihi nondum persuasum est aut à proportionē Musica, aut ab Horarum præfecturis, nedum à triangulis laterumve aut basium ratione seu oppositionibus, hujusmodi ordinem manasse; sed à simpliciori multò origine, eaque quidem alternationi illi, de qua loquitur Beda, proximante. Nimirum advertendum est inter Planetas, seu in Heptazono, longè primariam obtinuisse semper dignitatem Solem & Lunam. Etenim apud Philosophos, Astrologos, Gentium Theologos aliosque ^f passim dicitur, & sunt illi bina Lumina (per excellentiam sic nuncupata) temporum rerumque moderatores adco singulares, ut tam reliquos in Heptazono variâ suarum configurationem vi potissimùm regant disponantque, quàm inferiora, velut Principes corporum coelestium, gubernent, atque etiam in veteri Paganismo universa divinitatis no-

^e Sepher. Shalsheth. fol. 74. b

^f Ante alios Godesis Int. Firmacum Martes. lib. 3. cap. 1. Necepsena & A. nubio.

mina alia complectantur. Ea de re confulas Macrobius, ut ceteros mittam pariter obvios. Unde evenit etiam Solem ex disciplina Indorum, Persarum, & Ægyptiorum in Onirocriticis, Regem, Lunam

² Onirocritic. secundus à Rege præst, denotare, ut docet Achmes ³. Unde & Ægyptii assimilare soliti Solem Regi & oculo dextro, Lunam autem

^b Adversus Mathematicos lib. 5.

¹ Genes. 1, 16.

Reginæ & sinistro, reliquos quinque hisce *εὐδοφόρος* seu Satellites habentes, ut tradit Sextus Empiricus ^h. Quin & in ipsa creationis historia sacra soli illi bini, ob præcellentiam memorantur per nomina

majoris & minoris Luminaris. *Luminare majus* ¹ *יונה רב* *in dominium diei, & Luminare minus in dominium noctis*. Quod

postquam Hellenistæ verterant *eis ἀρχὰς τῆς ἡμέρας in principatus* seu *Dominium diei*, & *eis ἀρχὰς τῆς νυκτὸς in principatus* seu *dominium noctis* (idque satis juxta veritatem Ebraicam) legerunt nonnulli veterum *τῶν ἀρχῶν*, & vocabulum Græcum aliâ illâ notione, qua

initium seu *inchoationem* significat, acceperunt. Ita ut sacrum sermonem perperam intelligerent, fuisse *Luminare majus ad initium*

² In Genes. ad litteram lib. 2.

¹ In Computo.

² Ad Gen. 1.

² Trad. 1. Dist. 1. Veneris, 1489.

² In Britannia, pag. 132.

² I. Balam Cent. 6. script. 14. I. Pissani et. 14. script. 602.

² Tetrabib. lib. 2. cap. 27. τῆς ποιότητος τῆς ἀποτέλειαν.

seu *inchoationem Diei, Luminare minus ad initium* seu *inchoationem Noctis*. Qua de re præter S. Augustinum ^k, Isaacum Monachum ^l, Eugubinum ^m, (cujus verba Græca ex Isaac Monacho desumuntur,) videtis Robertum Episcopum Lincolnensem in Hexaemero, citatum in *summa Astrologia Anglicana* ⁿ in impressis, quos vidit, tributa Joanni Escheudo, quem & Esquidum nominat Gulielmus

Camdenus ^o. Autor verò est Joannes de Eschenden, Eschenden, etiam & Ashelden, in MS. Bibliothecæ Oxoniensis. Socius erat

olim Mertonensis ibi Collegii ^p, nostratibus etiam subinde de

Esstode, quod in Esquidum degeneravit dictus. Sed ex utraque

versione præcellentiam vides perximiam utrique Luminari tribui. Summa hæc est, quod ex Astrologorum veterum scitis habet Prole-

maeus ^q; *ὁ μὲν ☉ καὶ ἡ ☽ Διαπέληκει ὡσπερ ἡγεμόνες ἐπὶ τῶν ἄλλων*

Sol & Luna, ut principes ceterorum, imperium exercent. Cum igitur

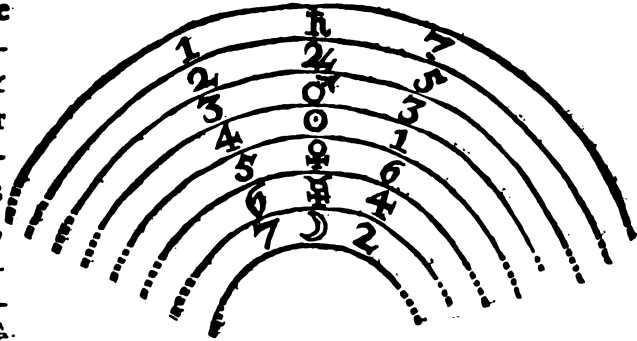
tam insignis habita sit semper, idque meritò, utriusque dignitas ac præcellentia, diesque inde Hebdomadis primus Soli, velut siderum

plane Regi summo, & ob dignitatem secundam, Secundus Lunæ

esset

est (quod aliter inter denominandum vix fieri quibat) assignandus; videtur quidem intervallum, non dico Magnitudinis seu Spatii, sed Numeri, quo bini hi Planetæ primarii in Heptazono invicem disjungerentur, velut prototypum fuisse ceteris in Heptazoni cyclo sequentibus. Adeo ut quemadmodum & quoniam Luna Solem binis intermediis, nempe Venere & Mercurio, prætermisiss, in Hebdomadicæ denominationis initio sequebatur, ita etiam atque ideo parili, in revertente Heptazoni cyclo, intervallo numeri distaret tertius à Luna.

Unde tertium diē sortitus est Mars, & simili semper intervallo deinceps dies suos reliqui quatuor, ut in figura adjecta. Atque etiam hinc fortè

ratio aliqua est petenda, cur Sol, Phœbus, Apollo (nam nomina hæc eadem esse, sciunt pueri) Ἑβδομαγέτας, id est, Ἑβδομηγέτης veteribus diceretur. Quoniam scilicet τῆς Ἑβδομῆς esset ἡγήτης, seu septenarii tam in Planetis, quàm Cœlum tenent, quàm in Hebdomadicâ dierum denominatione Princeps, Dux, seu qui velut in exemplum præibat. Æschylus;

Ἰν ἰπποκρίτῳ
Θησαύρις.

Καλῶς ἔχῃ τὰ πολλὰ ἐν ἑξ̄ πυλώμασι
Τὰς δὲ Ἑβδομάς ὁ σεμνὸς Ἑβδομαγέτας
Ἄναξ Ἀπόλλων εἶλετο

Bene se habent reliqua in sex partibus. Septimam verò venerandis Hebdometæ, Rex Apollo elegit. Scholiastes autem ibi, ὅτι ἐν Ἑβδομῆ & μῶς ἡμνηθεὶς ἐκλήθη Ἑβδομαγέτας, quoniam septimâ mensis die natus (qua de re supra) vocatus est Hebdometæ. Id ipsum illi ^{Cap. 17.} nomen tribuitur apud Proclum. Apollini τῶν, inquit, ἐπάδα ^{In Timæum} αἰτίων ὡς συνέχοντι πάσας τὰς συμφωνίας &c. διὸ καὶ Ἑβδομαγέταν ἐκάλεσαν τὸν θεόν, septenarium dedicarunt veluti ei, qui concentus univ^{Plat. lib 3. pag. 200.}ersos

versos completeretur &c. unde & Hebdomagetam eum vocabant.

Quam locutionem retinendam sentio, neque mutandam in Ἑβδομα-
 ἡμέραν, id est, *Septimo die natum*. Pace dico viri literatissimi^u, qui non
 semel monuit sic potius mutandum. Scimus quidem etiam hoc no-
 mine Apollinem à Sacerdotibus^x dictum, quod & supra^f memo-
 ratum est, uti & à nonnullis^z Ἑπταήμερον *septimestrem*. At verò nec
 idè sequitur apud Proclum Ἑβδομαῖον substituendum, cum & res
 ipsa & quod Æschylum legitur Ἑβδομαῖων palàm videantur asse-
 rere. Nam & apud utrunque non natales, (quicquid nugatur scho-
 liafles,) sed principatus ejus & in septenario prærogativa singularis
 designatur. Et Sextus Empiricus^a, τῶν ἑπτά, inquit, ἡγεῖται ἐν τῷ
 Ἡλίον καὶ τῷ Σελεύῳ ὄιονται *Septem stellis arbitrantur præesse Solem*
 & *Lunam*, id est, Hebdomagetas esse. Rationi autem, quam con-
 jectando adduximus, de ordine ceterorum in diebus denominandis,
 Solis & Lunæ, qui heic Principes sunt, licet Disparēs, ordinem & in-
 tervallum imitante, similis fermè ratio est, quæ habetur in aliquot
 Ecclesiæ Christianæ nominibus dierum, qui ex nulla sui omninò ra-
 tione ea sortiti sunt, sed tantum è solennitatis primariæ, è qua pendet
 denominationis imitatione quadam seu respectu. *Quadragesimæ* no-
 men inditur primo diei Dominico, à quo jejuniū sic dictū auspica-
 mur. Hujus gratiâ seu imitatione^b, Dies Dominicos retrò putatos
 dicimus *Quinquagesimam*, *Sexagesimam*, *Septuagesimam*, nullam
 numerorum his nominibus denotatorum rationē, quod nemo non
 videt, habentes, sed quadragesimæ seu primariū respicientes solum-
 modo nomen, quod sono & similitudine quadã non re omninò no-
 mina cetera imitantur. Sic fere Feriarum nomen à feriis reverà pri-
 mariis ad alios dies, qui nec revera feriæ, translatum. Sic à Sabbati
 nomine primario Hebdomas ipsa & dies quælibet, prima, secunda,
 tertia & deinceps, Sabbati dicta. Nimirum, ut inquit Beda^c, *re-*
quietionum die, quæ suo nomine & cultu singularis excellebat. Sed
 verò objectio heic obvia est, quæ ex ordine ejusmodi, in diebus de-
 nominandis, Planetarii ratione qualicunque, sumpta, vetustatem
 ejusdem denominationis, quam antea adstruimus, haud parum im-
 pugnare videatur. Ratio nempè quovis modo hætenus adducta
 admit-

^u I. Meursius
 in *Græcia*
Feriatæ, lib.
 3. in Ἑβδομα
 & lib. de
Denario Py-
thagorico,
 cap. 9.

^x Plutarch.
Symph. 8.
 cap. 1.

^f Cap. 17.

^a Scholiast.
Callimachi
 ad hymn. in
Delum.

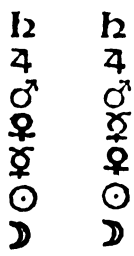
^b *Adversus*
Mathemati-
cos, lib. 5.

^c *Guil. Du-*
rand. Ratio-
nal. lib. 6. c.
 24. §. 5. & 6.

^c *De Temp.*
Rat. cap. 8.

admittit, sciem Heptazoni, seu in cœlo Planetarum, vulgarem, veteribus, qui diebus nomina indiderint, receptam esse, juxta paradigma ante offensâ. At verò icimus, apud veteres aliam atque aliam fuisse de Planetarum in cœlo ordine & locis sententiam. Supremo in loco collocarunt aliqui Solem, atque huic Lunam proximam, ut Anaximander, Metrodorus, Crates^d. Alii superiores tres H, Z, C, ordine, qui tum vulgo, tum Mathematicis, post hosce, plerisque omnibus placuit, ponentes, Solem Lunæ sursus proximum fecêre, (ut non solum Plato^c, & Eratosthenes^f, atque autor libri de Mundo Aristoteli^b tribui soliti, verùm etiam Ægyptii^h, saltem in eis nonnulli nominis celebrioris, (adeoque Venere & Mercurio inferiorem. Et de dissensu circa hanc rem Veteres aliiⁱ, recentioresque^k obiter atque affatim. Quin discretè scribit Moses Maimonides^l, tam Physices ac Mathematices, quàm Theologiæ ac Jurisprudentiæ Judaicæ magister quidem eximius, *היא דעת הראשונים כלם שכדורי נגה, וכוונתם למעלה מן השמש* *Veterum omnium sententia fuit, Orbes Venere & Mercurii esse supra Solem, quod nec semel dicit. Atque* fuisse ita Heptazoni ordo, horum alteruter. Subjungit verò *ואהר כן ברא בטלימים* Maimonides, *והכריע היתה מתחת* *quutus est postea Ptolemæus, qui argumentis obtinuit eos esse infra Solem.* Certè si Veterum omnium opinio esset, Solem Mercurio & Venere inferiorem fuisse, adeoque alium fuisse Heptazoni ordinem ab eo, quo in ratione dierum denominandorum dispiciendâ usi sumus, sequeretur aut denominationem illam vetustam non fuisse, aut saltem rationes hæcenus sive ex ejusdem ordinis intervallis, sive è recurrente in horarum præfecturas, juxta eundem ordinem, successione nihili plane esse. Nam quæ dicta sunt, vulgari ordine velut præcis receptissimo nituntur. Unde etiam nec desuêre, qui cum Maimonide heic sentientes, ante Ptolemæum scilicet ordinem illam apud veteres non admissum, ipsam denominationem hebdomadicam, ex ordine illo natam, Ptolemæo antiquiorem esse negent.

^d Ptolearch. de Placit. Phil. 4. cap. 12
^e In Timæo.
^f Chalcid. in Plat. Tim.
^g Cap. 2.
^h Macrob. in Somn. Scip. lib. 1. cap. 19.
ⁱ Ptolem. de Magna confl. lib. 9. cap. 1. Proclus in Timæo Platonis. Archil. Tat. in Aratum, cap. 16. Simplicius in Arist. lib. 2. de celo, &c.
^k Copernicus lib. 1. cap. 10. Io. Picus ad Serf. Astrologiam, lib. 10. cap. 4. Francisc. Picus in exam. doctrin. Vanit. Gentium, lib. 1. cap. 12. Cornelius Agrippa de Vanitate Scientiarum, cap. 30. Francisc. Baconius de Sphæra Mûdi, lib. 1. cap. 2. Francisc. Maurolyc. Cosmograph. dialog. 1. Clavius in c. 1. Ioan. de Sacro Bosco.
^l Moïse Nebochim, l. 2. c. 2.

Floruit Ptolemæus sub annum post Christi natales cXL. Expressim
^m De Origine Hospinianus^m; *Nec dies Hebdomada ante tempora Ptolemæi no-*
^{De Forum. c. 5.} *minibus Planetarum eo ordine ut hodiè distincti fuerunt. Sed no-*
minati solum à numero, quo se invicem in mense sequebantur. Id
hac ratione probo. Veteres Astrologi ante Ptolemæum statuerunt, So-
lem immediatè supra Lunam, sic ut illis Saturnus esset primus, secun-
dus Iupiter, tertius Mars, deinde Venus, post eam Mercurius, inde Sol,
ultima Luna, &c. Et pluribus sententiam suam adstruere conatur.
 Sed palàm hallucinatio est insignis. Neque enim ordinis Hepta-
 zoni illius receptissimi autor est Ptolemæus. Vetiustiore esse apud
 complures manifestò liquet. Certè tametsi in mutilo Ciceronis de
 Universo opere, ex Platonicorum sententiâ, Lunæ proxima supra
 Terram est Solis circumvectio, atque inde ad Venerem & Mercu-
 rium ascenditur, in Somnio nihilominus Scipionis satis expressim
 collocatur Sol in Heptazoni medio. *Subter*, (scilicet post tres su-
 periores), inquit, *mediam ferè regionem Sol obtinet, dux & Princeps,*
^{De Doctri-} *& moderator luminum reliquorum. Hunc ut comites consequun-*
^{na Temp. lib.} *tur Veneris alter, alter Mercurii, in infimoque orbe Luna &c.* Cicero
^{2. cap. 6. in} *autem ducentos circiter ante Ptolemæum annos floruit. Eiusdem*
^{Notis ad Ge-} *item seculi Maniliusⁿ, sunt, inquit, quæ Coelum terramque inter-*
^{minum. pag.} *volitantia pendent sidera.*
^{411. Ratio-}
^{nar. Temp.}
^{part. 1. lib. 4.}
^{cap. 14.}

ⁿ *Astrono-*
^{misc. lib. 1.}

^p *Mathema-*
^{tic. Chrono-}
^{log. secul. 13.}

Saturni, Iovis, & Martis, Solisque: sub illis.

Mercurius Venerem inter agit Lunamque locatus.

^q *Censorin. de* Sic & Hyginus in Astronomicis, Manilio coævus. *Quin & Cicero-*
^{die Natal. c.} *nerecentior non fuit Geminus, si Dionysii Petavii^o de tempore eius*
^{21. Ios. Scalig.} *conjecturæ fides. Quem tamen non desunt, qui tertio à Christo se-*
^{de Emend.} *culo ponant, ut Josephus Blancanus^p. Certè Geminum, si quid vi-*
^{Temp. lib. 4.} *deo, palàm est scripsisse ante Actiacam Victoriam. Nempè, sub id*
^{pag. 221. Di-} *tempus^q annus Julianus receptus est ab Ægyptiis, qui antè anno usi*
^{onyf. Petavii.} *sunt æquabili ac vago illo, cccLXV dierum, quadrantis, qui ex-*
^{de Doctrina} *crefcit, nullâ habitâ ratione; adeò ut in periodo 1461. annorum festa*
^{Temp. lib. 4.} *eorum singula per totum annum vagantia nullo mensis alicujus*
^{cap. 5. & lib.} *die semel non celebrarentur, ut & monet Herodotus^r, & res ipsa*
^{10. cap. 72.} *docet. Disertè autem Geminus^f de vago illo anno, suo tempore*
^r *In Euterpa.*
^s *Ifagog. cap.*
^{6.}

Ægyptiis

Aegyptiis in usu, ac Fectorum circumactione pluribus loquitur, nec Thoth mensum in calce Augusti fixum, à quo, postquam Julianum acceperant, annum semper auspicabantur, omnino agnoscit. Jam verò pugna Aetiaca Ptolemæum annis CLXXX aut circiter antevertit. Et Geminus expressim eundem facit^t ordinem Heptazoni, quem approbat Ptolemæus, vulgari scilicet consonum. Sic etiam Alexander Milesius apud Chalcidum^u; alii Ptolemæo vetustiores.

Quin & Macrobius^x de Sole à Cicerone sic medio Heptazoni in somnio Scipionis collocato, ac Platonis sententia de proximo Lunæ sursum ejusdem loco verba faciens, *Ciceroni*, inquit, *Archimedes & Chaldaorum ratio consentit. Plato Aegyptios omnium Philosophia disciplinarum parentes secutus est.* Ita non solum Cicero, Manilius, Geminus, Archimedes, Alexander Milesius, verum & Chaldaei, natio quorum è scitis ipsam Astrologiam natam esse dici solet, de ordine Ptolemaico diù ante Ptolemæum consensere. At verò & ipse Ptolemæus^y; videmus τὴν τῆς ΑΦροδίτης (σφαίραν) καὶ τὴν τῆς Ἑρμῆς παρὰ μὲν τοῖς παλαιότεροις ὑποκάτω πηρωδίας τῆς ἡλιακῆς, παρὰ ἡ ἑνίοις τῶν μὲν αὐτῶν καὶ αὐτῆς ὑπερωπιδίας, Veneris Sphaeram, atque eam, quae Mercurii est, à vetustioribus sub Sphaera Solis positas. An nonnullis autem Juniorum eas supra collocari. Ipse disertè agnoscit, antiquitus receptum eundem esse, quo utimur ordinem seu vulgarem, quem & disertè postea appellat *παιλαιότεραν τῆξιν* vetustiorum ordinem, coque nomine eum laudat amplectiturque; alterum autem illum recentiorum esse ait commentum. Idem ipse ordo palàm etiam agnoscitur in Harmonico coeli Pythagoræ calculo, apud Censorinum^z. Nec alius est hujus calculus apud Nicomachum Gerasenum^a, nisi quod Mercurius inter Venerem ab hoc ponatur & Solem; quo nomine certè libris ejus librarii errorem inesse suspicati sunt veterum aliqui^b. Et expressim de Ordine Pythagorico quemadmodum Censorinus, Plinius^c. At, ut Nicomachus, autor vitæ Pythagoræ anonymus apud Photium^d. Sed de Veneris & Mercurii ordine plura statim. Hæc cum ita fuerint, audiendi heic non sunt, qui veterum de Sphaerarum seu Heptazoni ordine dissentium sic objiciunt, ut, ante Ptolemæum, vulgarem illum receptum de-

^t *Ibid. cap. 1.*
^u *In Timæum Platonis.*
^x *In Somn. Scip. lib. 1. cap. 19.*

^y *Almagest. lib. 9. cap. 1.*

^z *De Die Natali cap. 13.*

^a *Harmonic. lib. 1.*

^b *Vide edit. Mewrsian. pag. 86.*

^c *Hist. Nat. lib. 2. cap. 22.*

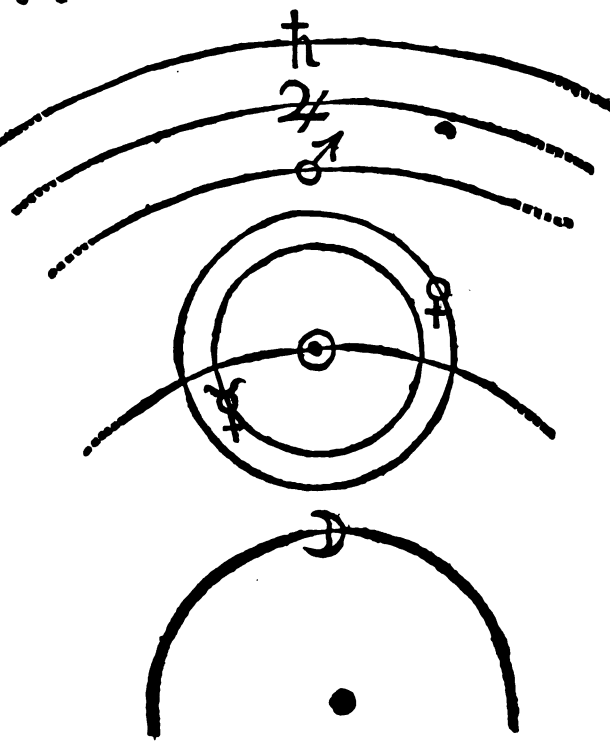
^d *Biblioth. Cod. 259.*

negent. Et planè hallucinati sunt, sed & cum ipso Maimonide, ex historia Astronomicæ imperitiâ. Qualiscunq; autem Sententiarum fuerit heic diversitas, animadvertendum est, quæadmodum in rebus aliis huiusmodi, ita in hisce, aliud esse receptiorem vulgo Astrologorum aliorumve Magistrorum, qui vetera securè docent retinentque, sententiam, aliud singulares, sive Philosophorū, sive Mathematicorum opiniones, qui disciplinas, ut fieri amat, sive novatū eunt, sive emendatum ex suo ingenio ac inventis, tritiori orbitæ doctrinæ, qua primò imbuuntur non ita confidentes. Apud genus hominum posterius, nulla ætate non habentur sententiæ à receptis aliter atque aliter diversæ, neque eæ quidem paucæ, cum intereà prius sit hominum genus quorum scitis & ex antiquitate receptis dogmatis regulæ, mores, ac disciplinæ, quibus vulgo utimur, innitantur. Ex antiquo igitur ordinis Heptazoni illius vulgaris usi (qualem ostendimus) satis constat penes genus hominum, quod diximus heic prius, id est, qui receptiores sententias & amplexi sunt & professi, & rationes qualescunque Astrologicas, è quibus nasceretur denominatio hebdomadica, invenerunt, receptissimum fuisse ordinem illum; penes alterum autem genus non item. Quale in rebus aliis evenire nemo non videt. Etiam superiori & nostro in seculo de Marte, Mercurio, Venere, Sole, novis etiam Planetis circum Jovem & Saturnum latis, sententiæ ortæ sunt Mathematicis summis, Copernicis, Rheticis, Tychonibus, Kepleris, Galilæis, aliis, ab antiquorum receptorumque perquam diversæ, quæ tamen impostero argumento neuti-quam omninò erunt, vulgus astrologorum velut ab intima vetustate ordinem cœli, quem populariter agnoscimus, continenter propagatum non accepisse; non magis sanè quam Pythagoræ, atque Hippocrati Chio, eundem non receptum asserere, idè quòd Planetam octavum esse dicerent, cui rarò apparenti Cometa nomen tribueretur. Sed singularia ejusmodi receptis sententiis adversari neuti-quam solent. Ægyptii autem illi aliique, qui supra Solem Venerem, & Mercurium collocarunt, (quorum scilicet loca rem heic primariò turbare videntur,) etiam & utrunque, ut in hoc schemate, Sole pariter inferiorem agnovèrunt. Scilicet ita Solem inter Lunam & Mercurium lo-

^c Apud Aristot. in Meteorolog. u. c. 6.

CALUM

eorum volebant,
 naratione depre-
 henderint (sic
 Macrobius^f) &
 edixerint cur à
 nonnullis Sol su-
 pra Mercurium
 supraque Vene-
 rem esse credere-
 tur. Ita nimirum
 circum ambire Ve-
 neris Sphæram
 eam, quæ Mercuri
 est, atque huius
 eam, quæ est
 Solis, voluere, ut
 sidus utrunque
 in perigæo seu se-
 micirculo infe-
 riore constitutū
 Sole inferius ef-

In somn.
 Scip. lib. 3.
 cap. 19.
 Videtis Mar-
 tian. Capel-
 lam de Nu-
 ptii Philole-
 gia, lib. 2.
 cap. quod
 Tellus non
 sit, &c. Co-
 pernic. Revo-
 lut. lib. 1, cap.
 10. Athanas.
 Kircher. in
 Prodromo
 Cæpto, pag.
 266.

fer, sicut in apogæo seu semicirculo superiori, eo superius. Cum enim
 consensus ferme nullibi non esset de tribus superioribus, horum
 trium (appositissimè scribit Macrobius) sibi proximorum, Veneris
 Mercurii & Solis ordinem vicinia confudit; sed apud alios. Nam
 Aegyptiorum sollicitiam ratio non fugit, qua talis est. Circulus per
 quem Sol discurret, à Mercurii circulo ut inferior ambitur; illum
 quoque Superior circulus Veneris includit. (Sic etiam voluit Coper-
 nicus, & qui eum sequuntur, viri magni.) Atque ita fit ut ha dua
 stella, cum per superiores circulorum suorum vertices currunt, intel-
 ligantur supra Solem locata; cum verò per inferiora commeant cir-
 culorum, Sol eis superior aestimetur. Unde sententiarum diversita-
 tem ex ipsorum Aegyptiorum disciplina sic reconciliat. Illis ergo,
 qui sphaeras earum sub Sole dixerunt, hoc visum est ex illo stellarum

LII 3; cursu,

curfu, qui nonnunquam, ut diximus, videtur inferior, qui & verè notabilior est, quia tunc liberiùs apparet. Nam cum superiora tenent, magis radiis occulantur. Et ideo persuasio ista convulsi, & ab omnibus parte hic ordo in usum receptus est. At verò dixerit quis, qualisnam ad rem nostram reconciliatio hæc? Nam sic Venus in Semicirculo suo inferiori, cujus loca quæ à Sole maximè distant, eam terris splendidior, utpote vicinior, reddunt, Mercurio inferior est. Atque ita Heptazoni vulgaris luxatio remanet. Quod verum quidem est. Sed antequam accuratiùs Veneris & Mercurii situm sic explorarant Ægyptii, natus est ex veteri coelestium corporum ignorantia, tametsi docta, apud Chaldæos ordo ille vulgaris, quem in iudiciis Astrologicis novari nolebant ne quidem ii, qui coelestem semper esse negarent. Semper dico. Nam ex schemate superiori nemo non videt sæpiùs fieri, ut Mercurius, (qui etiam velociùs & sæpiùs circumagitur,) inferiorem suum semicirculum peragrans, Lunæ sit Venere proximior. Atque ita Heptazoni in simplici enumeratione ratio & usus popularis idem erat apud omnes, etiam & ipsos Ægyptios, ut ex Vettio Valente & Dione superiùs allatis, itidem docemur. Summa est, veterimos Astrologos, Chaldæos nempe, etiam & Ægyptios ipsos, turbamque reliquorum, qui postea vetustatis disciplinâ acquiescentes, eam ingenii atque inventorum accessione minimè novatam vellent (quorum ratio in rebus moribusque huiusmodi popularibus solùm habenda) ordinem illum Heptazoni vulgarem semper in re Astrologicâ retinuisse; nec placita eorum, qui diversimode sive apud Ægyptios recentiores sive apud alios sentiant docueruntque, magis in denominationem illam sive Hebdomadicam sive Horariam ex ordine illo, ut ostensum est, pendentes, invaluisse, aut in ejusdem antiquitatem invalescere, quàm Copernici Galilæi, Kepleri Astronomiam novatam in hodiernam dierum denominationem Planetariam, cui, ut ex Heptazono veteri nata est, horum hypotheses æquè dissonæ sunt. Certè & R. Abraham Judæus Hispaniensis, Ben Chaia^s, de Venere & Mercurio expressim

in Sphæra
mundi, cap.
2.

כל החכמים הקדמונים סוברים שהן תחת נידור החמה והיו מסדרין
כנבי לכת על הסדר שצמח נכל
Sapientes seu Philosophi veteres uni-

versi

versi (seu Philosophorum ac Astrologorum vulgus) *opinari sunt eos collocari infra Solis orbem, atque ordinarunt Planetas Ordine hujusmodi* ♄ ♃ ♂ ☉ ♀ ☿ ♃. Vera horum positura ad rem hanc non omninò attinet. Sed ex eo quod est, hujusmodi fuisse veterum idque ab intima antiquitate de eorum ordine sententiam, eamque populariter passim receptam, planè satisfcit objectis, quæ ex Ptolemaico Heptazoni ordine velut novo adversus Planetariæ denominationis vetustatem afferuntur. Quin & in Sinensium Paganismo, & civilitemporum ratione ex seculis antiquissimis longeque Josephum (si fides eis, qui rem narrant) antevertentibus petita, idem habetur ordo in diebus denominandis Planetarius; qua de re plura capite sequenti.

C A P. XXII.

Ordinis dierum in Hebdomade, & Planetariæ eorundem denominationis, Josephi seculo, Usus; In Oriente; in Occidente. Et undenam in vulgus hominum hujus Observatio adeo fuerit olim disseminata.

Hic ita de Hebdomadis dierum Vetustate, Planetarum septem nominum assignatione, Ordine, Ordinisque Ratione ac causâ ostensis, sequitur ut de ejusdem Ordinis apud Gentes sive universas sive tot, quot universarum nomine apud scriptores veteres solent venire, Usû, atque unde Usus ille sic disseminatus, dispiciamus. Ex superiùs adductis factis liquet diem in periodis dierum septimum seu Saturni, neque apud Græcos veteres, neque apud Romanos aliasve gentes, præter Judæos (quantum ex præcis monumentis ritè intellectis est eliciendum) in Festis omninò habitum, seu laborum vacatione celebrari ex instituto seu moribus receptis solitum. Cum verò facilè, uti & supra ^{h^b} Cap. 19. pag. 404. monitum est, concipiatur, Triplicem haberi dierum Hebdomadis usum; Primum, quâ Sacrum indicat Festum recurrens; Secundum, quâ in Fastos seu Temporis calculum, citra Festi rationem, ex instituto publico admittitur; Tertium, quâ ex artificum tantum disciplina Chronologica seu Astrologica, citra publicum institutum; Tametsi

Tametsi usus Primus nullibi gentium præter Judæos, Josephi seculo (nisi excepram velis Christianam tunc enascentem Ecclesiam) reperi-
tus est, nihilominus de Terti generis Usu, apud Gentes tunc plera-
que, testimonia sunt satis frequentia. Atque Secundi etiam apud
nonnullos Vestigia, ut mox dicetur, fortè non obscura. Terti ge-
neris usum videre est in eis, quæ superius tum ex oraculis vetustis,
tum ex Sabbatico in rebus genethliacis decernendis calculo aliisque
id genus depromuntur. Atque Astrologiarum ejusmodi affania-
rum usum in orbe Romano frequentissimum fuisse seculis Josepho
vetustioribus palàm liquet ex Manilio, Horatio, Lucano, aliis. Etiam

¹ *Valor. Max. lib. 1. cap. 3.* anno ferme, ante Cæsares, centesimo, edicto jussi ¹ sunt Chaldæi in-
tra decimum diem abire urbe atque Italiã. Et postmodum ^k can-

^k *Diolib. 49. & 56.* tundem factum, non semel sub Augusti tempora; etiam sub Tibe-
rio ^l. *Facta* (inquit Tacitus) *& de Mathematicis Magnisque Italia*
pellendis Senatusconsulta; quorum è numero L. Pituanus saxo de-

¹ *Annal. 2.*
^m *Apud au-* *jectus est.* Idem ^m memorat Ulpianus. Sub Claudio item Tac-
torum *Collat.* *Legg. Iud. & tus* ⁿ; *De Mathematicis Italia pellendis factum Senatusconsultum*
Rom. iii. de atrox & irritum. Nimirum in leges etiam invaluerant eorum ar-
Mathemati- *tes.* Et egregium est illud ejusdem ^o de illis; *Mathematici novos mo-*
cus & Ma- *Et tus & clarum Othoni annum observatione siderum affirmant; genu*
nichai. *Et tus & clarum Othoni annum observatione siderum affirmant; genu*
vide Lips. ad *hominum potentibus infidum sperantibus fallax, quod in civitate no-*
Tacit. An- *stra & vetabitur semper & retinebitur.* Luculentissimum sanè est
^{60.} testimonium, ipsi Josepho etiam coævum, de frequentissimo super-

^o *Annal. 12.* stitionum Astrologiarum (nam Astrologos, Chaldæos, Mathema-
^o *Histor. 1.* ticos, idem genus hominum pariter veteribus dici nemo nescit)
adeoque Hebdomadis seu calculi Sabbatici, qui in eistam eximium,
uti superius ostensum est, obtinuit locum, usu tunc temporis inter
Romanos, quemadmodum & antè diù & apud alias gentes, recepto;
qui nec legibus abigi potuit. Atque hinc sanè facilè est conjectari,
quàm per alias gentes seu orbem Romanum tunc temporis fuerit

¹ *De Tempo-* *usuf ille diffusus. Et appositè scribunt Beda ^p & Isidorus ^q Hispalensis,*
ribus, cap. 4. *Gentilitatem credidisse, in hebdomadica illa dierum juxta Planetas*
¹ *Etymolog.* *distributione, habere se à Sole spiritum, à Luna corpus, à Marte sangui-*
lib. 5. cap. 30. *nem, à Mercurio ingenium & Linguam, à Iove temperantiam, à Ve-*

vere voluptatem, à Saturno tarditatem, velut à diis quorum imperio suberant. Adeò ut quidem sic tam Theologica etiam, quàm Astrologica Hebdomadi inesset ratio. Sed non omninò quæ publicis niteretur moribus, sed nugaci disciplinæ circumcellionum, qui levibus & ineptis ingeniis, uti ait Valerius^r, fallaci siderum interpretatione quæstuosam mendaciis suis caliginem injiciebant. Hinc Saturni dies inauspicatus, nec rebus aptus gerendis, ut ostensum est, habitus. Hinc Gentilitatis moris, tametsi non superstitionis, etiamnum reliquæ in Planetaria apud Christianos dierum denominatione. Atque sane sive hinc sive fortè à simplici temporū calculo, nec sine instituto publico, sed non omninò sacra ratione, Hebdomadis invaluit antiquitus Usus apud Gentes, quæ cum nec Christiani, nec Judæi sint, nimirum, nec Dominicum Diem seu Solis, nec Sabbati seu Saturni diem Festum habeant, adeoque non Festi ratione orbe hebdomadico utantur, eundem dierum ordinem in numerando etiam & citra plerumque Planetarum nomina servant. De Christianis gentibus palam est, quotquot earum locutione & scriptione vulgari Planetariam denominationem retinent, eam è veteri illo Gentilium usu accepisse. Nam notissimum est illud, stilo magis proprio atque Ecclesiastico, Feriarum nomine, non Planetarum, ex veteri Sylvestri primi, ut passim creditur, Pontificis Romani instituto, dies hebdomadis, adjecto numero, nuncupandos; quorum & sextus Parasceve non rarò dicitur, uti primus Dominicus, & septimus etiam Sabbatum. Atque hac de re videtis, quæ congeffit doctissimus Barnabas Briffonius^r. Et sunt quidem gentes Christianæ, quæ undiquaque, ni fallor, veterem illam consuetudinem ita exuerunt, ut nullius Planetæ nomine in diebus designandis, ne sermone vulgari utantur; quemadmodum, Poloni, Bohemi, alii linguâ Slavonicâ cognati, qui^r *Medele & Niedzela* aut vocabulo affini, pro *Dominico* primum vocantes, proximum postriduanum *Dominico* dicunt, tertium secundum, quartum tertium & deinceps usque ad sextum, quem quintum nominant, id est, quintum à postriduano incluso, & demum septimum *Sobota* quod Sabbatum est. Hungari item^u, sine Planetarum adjectione dies designant. Græci etiam, opinor, diu est quod à *Dominico*^x secundam,

Lib. 1. cap. 3.

Ad L. Dominico C. Theodos. tit. de Spectaculis.

A. Roman. in supputat. Ecclesiast. & Vocabular. Trilingue Pragense.

Hieronym. Megiser. in Thef. Polyglotto Verb. Dies.

Theodor. Gaza, lib. de Mensibus, cap. 17.

M m m

tertiam,

tertiam, quartam diem & deinceps numerare solent, Planetarum nominibus planè sepositis. At verò in Ecclesiæ Occidentalis regionibus plerisque ceteris, celebrioribus, puto, universis, denominatio illa invaluit Planetaria, quam, cum è Christianismo ipso manare ea nequiret, ex verustissimis Gentilitatis moribus ortam propagatamque planè censendum est. Gentes quæ linguis utuntur provincialibus seu à Latina degenerantibus, veluti Itali, Hispani, Galli, vestigia cuique manifesta nominum Planetarum Romanorum eorumque antiquitatis in prioribus sex diebus retinent, Septimum interea Sabbatum vocantes Hispani & Itali, ut *Sammedy* Galli. Et Cambro-Britannorum etiam denominatio dierum, adeo Latinam redolet originem (sic ab amicis, qui eorum linguam callent, mihi observatum est) ut è Romanorum Paganismo in Britanniam eam desumptam esse non sit quod dubitemus. At verò Germanorum, Belgarum, Danorum, Anglorum, nomina dierum vulgaria ut sunt à Latinis alienissima, ita & summam ac singularem sui atque Planetariæ apud gentes has denominationis adeoque Hebdomadis Astrologicæ usus vetustatem indicant. Ea ad hunc modum se habent

	Germani,	Belgæ,	Dani,	Angli.
Dies Solis	Sontag	Sundach	Sondag	Sunday
D. Lunæ	Montag	Maendach	Maandag	Monday
D. Martis	Dienstag	Dinghestach	Thisdag	Tuesday
D. Mercurii	Mitwoch	Woensdach	Onsdag	Wednesday
D. Jovis	Donnerstag	Donderdach	Thaarstag	Thursday
D. Veneris	Freytag	Vreydach	Fredag	Fryday
D. Saturni.	Sambstag	Saterdach	Loffuerdag	Saterday.

Saturni quidem dies heic Germanis & Danis non ab ipso denominari videtur. Sed *Samb*s in *Sambstag* Sabbatum, puto, est, unde forsàn & *Samme* in *Sammedy* Gallorum. Et tralatitium est apud eos, qui linguarum cognationes observant, quamplurima vocabula Persica in lingua Germanica aliisque ei cognationibus reperiri. Certè ut Judæi Sabbati nomen, tum pro hebdomade ipsa atque die septimo, tum in hebdomadis diebus singulis recensendis adhibere solent,

ita &

ita & Persæ ^{سابع} *Sanbe*; tametsi pro eo quod est Sabbatum in Pentateucho Tawafii Persico *سابع* quod *requiem* denotat, passim usurpetur. De Danorum autem *Loffuerdag*, *Loverdag* item & *Leffuerdag* dicto, sicut non uno modo scribitur, ait Isaacus Pontanus², ita nec uniusmodi haberi potest ejus interpretatio. Qui *Loverdag* scribunt, videntur respicere vel ad *Lotionem publicam*, cuius die vacarent, vel ad nuptiarum contractus. Post nimirum acceptum à *Frea* nuptiarum auspiciis. Unde & *Loven*, *Loffte* & *Bruyloff* de nuptialia adhuc apud Danos verba sunt. Alii *Lofferdag* significare volunt diem purgationis. Alii aliter³. Germanis item Mercurii diem dici vides *Witwoch*, id est, *septimanae medium*, quia initium, & finem pari respicit intervallo. At cetera nomina Planetarum esse, quorum in Gentilismo gentium illarum usus, non iniquum est ut sentias. De Sole & Luna, res palam in omnibus videtur; licet animadvertat Pontanus, Danos non, ut omnis fere hodiè Germania, *Son* sed *Soel* dicere; ut scilicet hic primus hebdomada dies *Sondag* diceretur, quod esset quasi dies pacationis ac judicationis dominica. Nam & hodiè adhuc *Sonepacare* Danis dicitur. Ita etiam subdubitando alii^b, qui interea Solem in Danorum *Sondag* contineri malint. Quod ad Martis diem attinet, qui & *Zinstag* Germanis seu Alemannis, & *Düffendach* & *Düsdach* Belgis nuncupatur; opinantur viri docti, à Tuitionis seu Teutatis (quorum alterum habetur apud Lucanum^c pro Deo Barbarorum, qui Septentrionaliores regiones incoluere, alterum apud Tacitum^d pro gentis Germanorum conditore) nomine, dici prænomen in linguas illas cognatas pariter deluxisse. Atqui & alia sunt de illis sententiæ, uti & de diei hujus denominatione. Sed cum locum Martis inter præcedentes sequentisque occupet prænomen illud, vix dubito quin pro ipso Marte antiquitus sumeretur. Mercurius autem *Wodan* aliisque, quæ proxima, nominibus dictus est; & Danis *Obin*; unde *Obinsdag* in *Onsdag* contractum. Certè dum de Paganismi hisce in regionibus Theologia loquuntur subinde Scriptores veteres^e, *Wodan* Martem nuncupari, aut saltem officium ejus ab illo præstari solitum,

¹ *Iof. Scaliger. lib. 1. de Emendatione Temp. pag. 8.*

² *Qui Chorograph. Dania descript. pag. 798*

³ *Olaus Wormium in Fastis Danicis, lib. 2. cap. 15.*

^b *Olaus Wormius ibidem.*

^c *Pharsal. 1. De moribus Germanorum.*

^e *Adam. Brementis histor. Ecclesiastic. cap. 233.*

¹ De Gest. Longobard. lib. 1. cap. 9.

Sed tum Mercurium cum fuisse disertè asserit Paulus Warnfredus^f, tum ea de re testimonia sunt quamplurima in annalibus Anglofaxonis, id est, de Saxonum, qui in Angliam sedes transtulere, rebus gestis, moribusque conscriptis. Ubi de primo Horsti & Hengisti, qui Saxones in hanc insulam secum duxere, atque Vortigerni Regis Britonum colloquio verba faciunt Annalium illorum auctores, qua-

² Apud Mat. Westmonasteriensem in Florilego. a. d. 450. alii.

fruit, inquit^g, *Rex ab eis, quam fidem, quam religionem, patres eorum coluissent. Cui Hengistus, Deo patrios, scilicet Saturnum, Iovem, atque ceteros, qui mundum gubernant, colimus, maxime autem Mercurium, quem linguâ nostrâ Woden appellamus. Huic patres nostri veteres dedicaverunt quartam feriam septimana, qua in hunc hodiernum diem Wodenesday appellatur. Id est, wodenandæge, si locutionis Saxonicae veteris rationem habeamus. Scilicet*

³ Leges Edgari Regis, cap. 5.

dicbant^h sunnandæge, monandæge &c. pro Die Solis, Die Luna. Hunc innuit & Tacitusⁱ; Germanos ait ille, Deorum maxime Mer-

⁴ De Moribus Germanorum. De bello Gallico lib. 6.

curium colunt, cui certis diebus humanis quoque hostiis litare fas habent. Herculem & Martem concessis animalibus placant. Pars Suevorum & Isidi sacrificat. Quod ideo libentius citavimus, quia hinc discimus deos quidem hos, adeoque Planetarum nomina tunc fuisse Germanis sua, nec adeo contracta, ut vult Cæsar, qui, cum non explorata ita ei esset eorum religio, Deorum numero, inquit^k, eos solos ducunt, quos vident, Solem Vulcanum & Lunam. Reliquos nefamâ quidem acceperunt. Sed falsò, uti & rectè notat Lipsius ad Tacitum. Et Wodenum jam dictum diu etiam à Paganis post Christianismum in regionum harum nonnullis disseminatum, cultum esse

⁵ lib. 1. cap. 2.

memorat Ethelwerdus^l. Nec raro in annalibus nostris obiter, aliàs pro Mercurio Gentilissimi Saxonici sumitur. Sic & **Thonner, Donner,**

⁶ Adam Bre-menf. hist. Ecclesiastic. cap. 233.

& **Thor^m** pro Jove accipi solet, unde dies ejus inde denominatus. Haud alium fuisse à Tarani apud Lucanum, existimant aliqui. Frigga verò, Fricco, Freca, seu Frecca, unde **Frie & Brey** in prænomine dici Veneris, pro Venere passim apud Scriptores sumitur. Et in Hengisti

⁷ Apud Mat. West. in Florilego, ann. 450.

ad Vortigernum orationeⁿ; *Post illum (Wodenum) colimus deam inter ceteras potentissimam, vocabulo Fream, ex cujus vocabulo Friday (id est, fricandæge) appellamus. Tam de hac dea quam*

Wodeno

Wodeno Gulielmus Malmesburiensis ^o; *erant* (Hengistus & Hor- ^o *De gestis*
 sa) abnepotes illius antiquissimi *Woden*, de quo omnium penè barba- ^{Reg. Angl.}
 rarū gentium regium genus lineam trahit, quemq; gentes Anglorum ^{lib. 1. cap. 1.}
 Deum esse delirantes, ei quartum diem septimana, & sextum uxori
 ejus *Frea* perpetuo ad hoc tempus consecraverunt sacrilegio. Saturni
 autem nomen pene ipsius Latinum à Belgis & Anglis retinetur in
 septimo. Et de his & cunctis, vide plura si vis apud Gulielmum Cam-
 denum ^P, Olaum Wormium ^q, Isaacum Pontanum ^r, Philippum ^P *Britan. pag.*
 Cluverium ^f, alios qui de Septentrionalium moribus agunt. ^{97.}
 Hinc autem liquet non minus in populorum Septentrionalium, ^q *In Fast.*
 quam Australium veterum Gentilitate seu Paganismo denomina- ^{Danscu, lib.}
 tionem dierum Planetarum cum Hebdomade obtinuisse. Neque ^{1. cap. 15.}
 mirum est, tam diversa Septentrionalibus fuisse à Latinis aut Græcis ^r *Chorogra-*
 hæc sive Planetarum sive Deorum nomina. Nam satis quidem di- ^{phic. David}
 versa sunt ipsa Latina ab eis, quæ Græcis vulgò recepta. Etiam & Græ- ^{descript. pag.}
 cis ipsis pariter fuere nomina diversissima, uti & Ægyptiis. Saturnus ^{797. &c.}
 tum Græcis etiam, tum Ægyptiis, qui Græcâ linguâ uterentur, dictus ^{Orig. Fran-}
 est *Phanon* ^r, sed ipsis Ægyptiis (si fides Planetarum nominum de- ^{cic. lib. 6. c. 1.}
 scriptioni Româ ad Claudium Salmasium missæ; quantum typis nuper ^{33.}
 edidit V. præstantissimus Ludovicus de Dicu ^u, nunc etiam in Atha- ^r *Mart. Ca-*
 nasii Kirchneri Prodomo Copto ^x Romæ evulgatam) *Rephan*, at- ^{pella lib. 8.}
 que, ut alii, *Nemesis* Stella; Jupiter item, *Phacton*, & ab Ægyptiis ^{Achilles Ta-}
 ipsis *Pizeus*, & ut alii, *Osiridis* Stella; Mars, *Pyroeis*, & ab Ægyptiis ^{time Isagog.}
 ipsis *Moloch* & Stella *Herculis*; Sol Ægyptiis ipsis *Pire*; Venus ^{in Phanome-}
Phosphorus, & Ægyptiis ipsis *Surot*; Mercurius, *Stilbon*, Ægyptiis ^{na. Et Firm.}
 ipsis *Piermes* & *Apollinis* Stella, & Luna Ægyptiis ipsis *Piaa*. ^{Masbes. lib.}
 & nomina Planetarum alia atque alia sunt, atque à Græcis Latinisque ^{1. cap. 2. &c.}
 diversissima Arabibus, Ebrais, Polonis, & qui linguæ Slavonicæ pro- ^u *Animad-*
 paginibus utuntur. At & aliæ quidem atque aliæ nominum ratio- ^{vers. ad AB.}
 nes. Atque ita fuere olim à ceteris diversa Germanis & Saxonibus ^{Apost. cap. 7.}
 seu septentrionalibus sub Cauro positis Planetarum vocabula, prout ^{vers. 43.}
 in dierum nominibus supra ostensis; licet nunc, Sole & Lunâ exce- ^x *Cap. 5. pag.*
 ptis, Latinorum nominibus in idioma suum deflexis, ubi de Planetis ^{147.}
 simpliciter loquantur, uti soleant. Et de reliquiis Gentilismi ex Heb-
 domadis.

domadis usu ac Planetaria denominatione apud gentes Christianas, haftenus. Jam verò in Oriënte alibique sunt, Mahumedani complures, qui etiam absque denominatione^y Planetariâ (utcunque Planetarum ratio Astrologica intereà ipsi habeatur, & subinde etiam in denominatione usurpetur) Hebdomadem in diebus enumerandis retinent. Nec tamen cum Judæis diem Saturni, nec cum Christianis diem Solis Festum habentes. At intereà in die Solis Hebdomadis initium ponunt & ipsi: id est, Hebdomadem, quatenus Hebdomas est simplex, sine Festivitatis^o tione in termino ejus ullâ servant, qua de re vide, quæ superius occurrunt sub calcem capitis vigesimi Arabum, Turcarum, Persarum Hebdomadem statim damus, quatenus

^y Videffs Joseph. Scaliger lib. 1. de Emend. Temp. pag. 3.

^o Pandect. Turcic. cap. 11.

^o De Emend. Temp. lib. 1. pag. 3.

^b Thef. Polyglott. Verb. Dies.

^o Astronomic. Elem. cap. 1. edit. Christmanni.

scilicet ex Joanne Leunclavio^z, Josepho Scaligero^a, Hieronymo Megifero^b, aliquotque etiam Orientalium ipsorum monumentis eam didicimus. Et Mahumedes Alfraganus Dies, inquit, Arabum, quibus numerant menses, sunt septem, primus, secundus, tertius, quartus, quintus, Dies congregationis, Dies Sabbati Retinent qui-

Arabes.

يوم الأحد Dies 1.

يوم الثاني Dies 2.

يوم الثالث Dies 3.

يوم الرابع Dies 4.

يوم الخامس Dies 5.

يوم الجمعة Dies Giuma

يوم السبت Dies Sabbati.

Turcæ.

بازار Dies mercatus.

بازار لرتسيي Dies mercatui postriduanus.

صليي Salli.

دوشنبه Dies quartus.

پنجشنبه Dies quintus.

جمع Giuma.

جمع لرتسيي Giuma postriduanus.

Persæ.

یکشنبه Dies 1. seu prima Shanbe.

دوشنبه Dies 2. seu secunda Shanbe.

سهشنبه Dies 3. seu tertia Shanbe.

● *ד' שבת* Dies 4. seu quarta Shanbe.

ה' שבת Dies 5. seu quinta Shanbe.

אדינא Adina.

שבת Shanbe.

dem Arabes ipsum Sabbati nomen, quod Ebraum est, pro die septimo. Neque, opinor, in Persica, Hebdomade *שבת* aliud, quam Sabbatum denotat, quæ eo vocabulo, ex Ebraorum usu, designantur & Hebdomas ipsa, & ejusdem dies. Sed palam est primum orbis Hebdomadici diem esse diem Solis etiam gentibus hisce, quæ nec ipsum nec præcedentem Festum habeant, adeoque nec è sacrorum ratione, sive terminum, sive initium Hebdomadis figant. Unde igitur illis mos hic, nisi ex intima vetustate, quæ primò illum sive ex Chronologica aliqua, sive Astrologica disciplina induxerit? Absolum enim est existimare, ex Judaismi ritibus, quos satis plerunque aspernati sunt, & in cultu Sabbati planè rejecere, seculis Josepho recentioribus morem illum enatum. Et ritus Christianismi, illos hac in re imitatos esse, nisi simul Festum, quod die primo celebramus, etiam recepissent, vix queo suspicari. Quin & ex superius adductis liquet, Orientis nationes fuisse è quarum scitis Hebdomadicis dierum calculus Astrologicus in Græcos & Romanos Occidentisque populos reliquos diffusus est. Atque & inde dubitari nequit, quin apud illas vetustissimus fuerit. Neque interea magis sequitur, festum illis, idèò fuisse septimum diem, ob calculi solum usum, quam trecentissimum sexagesimum quintum diem anni, aut vicesimum nonum aut trigessimum mensis festos fuisse. Qui tamen in calculo & Chronologico & Civili etiam, uti hodieque, semper ferè in usu. Quod similiter de aliis in calculo periodis sine festivitate dicendum. Cum autem festus non esset dies septimus Gentilibus illis priscis, è quorum usu in secula posteriora enumeratio, tum simplex hebdomadica, tum Planetaria in Oriente, & in Occidente Planetaria manavit; anne publico olim

co olim apud illos nitebatur orbis hebdomadici observatio qualiscunque seu civili etiam instituto, an disciplinâ tantum Astrologicâ, prohibitu, ut fieri solet, privatis receptâ? Certè ex utraque ratione in Oriente, extra Judæos, diu etiam ante Josephum, Hebdomadis usum fuisse fortè existimandum. Ita proculdubiò existimarent illi, qui sive Adæ, sive Setho Hebdomadici calculi initium atque institutionem tribuunt, de quibus, supra^d. Argumento etiam videtur esse, quod simplex enumeratio dierum Hebdomadica, sine Planetariâ, adeo eis in usu fuerit, ut ex intima verustate etiam num retineatur. Accedat heic in Sinensium ipsorum Paganismi Fastis accivili temporis calculo, observationem Vetusissimam hodieque esse hebdomadis recurrentis eodem modo, ac ordine, quo apud alias gentes, citra tamen Festivitatibus alicujus rationem, quam aut à Mahumedanis in Oriente didicisse, aut longè ante Mahumedismum à majoribus (quorum moribus, in hisce, non dissimiles fuisse aliarum in Oriente gentium, non iniquum est conjectari) ac seculis Josepho vetustioribus accepisse eos opinandum. Fide dico Patrum è So-

^d Cap. 19.
pag. 405.

^e Litera è recitata Jesu, qui hac de re expressim^e in literis ad Claudium Aquavivam ejusdem Societatis Præpositum Generalem. Verba sunt. *Sinæ constellationes numerant octo & viginti, quæ singula proprium habent characterem. Hi quoque characteres singuli cum singulis Planetis componuntur. Planeta ergo cum septem sint, singuli quatuor habent sibi adjectos characteres, quod ad amussim respondet numero nostri Cycli Solaris. Nam quoniam singulis Hebdomada diebus unam ex his constellationibus cum Planetarum uno componunt, hinc fit ut quatuor illi constellationum characteres, qui Soli sunt addicti, perpetuò in diem Dominicum incidant, quatuor Luna in secundam feriam, Martis in tertiam, atque ita deinceps. Dixi perpetuò. Nam cum apud Sinas intercalans dies nullus inseratur, ipsæque constellationes sint quaternæ, & evoluto constellationum numero, à capite ex integro inchoetur à primo, ipsi quoque hebdomadarum dies perpetuò pro numero Planetarum Septem numerentur, hinc fit ut illi quatuor characteres constellationum singulis addicti Planetis in unum eundemque semper diem indicant. Hi porrò characteres cum in dies singulos*

^e Litera è recitata Jesu, qui hac de re expressim^e in literis ad Claudium Aquavivam ejusdem Societatis Præpositum Generalem. Verba sunt. *Sinæ constellationes numerant octo & viginti, quæ singula proprium habent characterem. Hi quoque characteres singuli cum singulis Planetis componuntur. Planeta ergo cum septem sint, singuli quatuor habent sibi adjectos characteres, quod ad amussim respondet numero nostri Cycli Solaris. Nam quoniam singulis Hebdomada diebus unam ex his constellationibus cum Planetarum uno componunt, hinc fit ut quatuor illi constellationum characteres, qui Soli sunt addicti, perpetuò in diem Dominicum incidant, quatuor Luna in secundam feriam, Martis in tertiam, atque ita deinceps. Dixi perpetuò. Nam cum apud Sinas intercalans dies nullus inseratur, ipsæque constellationes sint quaternæ, & evoluto constellationum numero, à capite ex integro inchoetur à primo, ipsi quoque hebdomadarum dies perpetuò pro numero Planetarum Septem numerentur, hinc fit ut illi quatuor characteres constellationum singulis addicti Planetis in unum eundemque semper diem indicant. Hi porrò characteres cum in dies singulos*

Angulos in Fastis Sinensibus appicti reperiantur, sit ut Neophyti (Sinenses quotquot sacro imbuti lavacro) si quatuor norint Soli addictos characteres, quos ipsi sun fãm hium mäd vocant, nullo negotio ex suis ipsorum Fastis Dominicum Diem explorent, quo in sedem sacram conveniendum sciant. Et quantum video, à quater millibus ab-

hinc annis aut circiter, hanc, uti alia in temporum calculo, Calendarii seu Fastorum publicorum rationem petunt. Atque ita etiam apud ipsos in extremo Orientis positos, ex intima vetustate habes usum civilem non tantùm Astrologicum, tum ordinis hebdomadici, tum Planetariæ denominationis, in qua & qui Soli tributus, est dies primus (quod forte, ut Synodi Palæstinæ^f Patres olim, ex histo-^fria creationis audita sic esse sibi probarant) & Lunæ secundus est, ce-^fterique deinceps sequuntur ut in hebdomade vulgari. Sic de Orientis populis statuendum videtur. Non item de Occidentis. Tum Græcis tum Romanis civilem Hebdomadis usum fuisse in Paganismo nullum, ostensum est supra; sed tamen Astrologicum. Qui,

postquam Christianismi, diei Domini gratiâ, Hebdomas in Fastis invaluerat, etiam Civilis factus est; utpote ex more vulgi, Astrologici rationibus plus æquo antè dediti, sic defumptus. Quod manifestum est ex eo quod Planetariæ hebdomadis usus civilis ex seculis illis præcis inter gentes Occidentis tot Christianas, quæ orbis fuere Romani, propagatus sit. Nec aliter, opinor, dicendum de Septentrionalibus illis populis seu sub Cauro positis, qui, tametsi Planetariam haberent & ipsi Hebdomadem, quæ etiam hæctenus in usu est Germanis, Belgis, Anglis, Danis, aliis, eam nihilominus in civilem temporum calculum seu Fastos ante Christianismum non videntur recepisse. Beda Anglofaxo^g annorum ac mensium, adeoque temporum calculum majoribus suis, antequam Paganismum exuerant, in usu diligentius docet; Menses eorum aliquot item nominibus deorum ritibusque Paganismi signatos ostendit, veluti illum qui Martio respondet pnedmonap dictum à dea illorum Rheda, Aprilcm Eorup monap, qui nunc, inquit, Paschalis mensis interpretatur (unde & Paschatis tempus hodieque *Easter* Angli vocamus, ut & Alemanni *Ostertag*; neque aliter in Beda hæc depravato legendum) à

^f Apud Bedam in lib. de Aquino-
rio Vernali,
& in Tom. 1.
Concil. Edis.
Bm. 1618. p.

^g De Temporum Ratione,
cap. 13.

dum) à dea cognomine, & Septembrem Halizmonab seu *Mensem sacrorum*, & Novembrem Bloðimonab *Mensem immolationum*, à *Bloð* quod *sanguis* est. Initium item anni illis fuisse ait in VIII kl. Januarii seu ipso Decembris Juliani, Giulii dicti, die xxv, quem

¹ *Videsis Ios. Modspanecht* id est, *matrum*, ut inquit ille ^h, *noctem* appellitarunt. *Scalig. de E-m. nd. Temp. lib. 2. pag. 162.* Persequitur etiamⁱ concordiam Maris & Lunæ, & juxta quidem hu-

ⁱ *Bed. de Ra-tione Temp. cap. 27. & lib. de Natura Rerum, cap. 39.* jus motum, maximè autem juxta illius fluxus refluxusque, quos pro incrementi & decrementi varietate *Mælinas* nuncupatos ait & *Ledones*, majoribus suis menses in dies tributos, nunc septenos, nunc octonos, alternante successu. Qua in re totius temporis rationem eis constituisse vult, unde & cyclum illorum Lunarem hausit *Josephus Scaliger* ^k. At de Hebdomadico recurrenti perpetuò dierum

^h *Loc. citat. & Videsis. Dionys. Per. de Doctr. Temp. lib. 2. cap. 70.*

orbe aliquo apud eos non omninò loquitur *Beda*, tametsi de Hebdomadis Planetaria denominatione à Gentilibus adhibita non semel alibi generatim loquatur, ut & antè memoravimus. Et de antiquorum Anglorum temporum ratione sic verba facturus disertè inquit; *Neque mihi videtur congruam aliarum Gentium annalem observantiam dicere, & mearcticere*. Quasi vellet indicare, in usu civili ac Fastis Anglorum veterum, seu Saxonum, adeoque aliorum eisdem moribus in vicinia utentium, omnia quæ subest, nec aliorum obtinuisse. Neque igitur Hebdomas eis civili seu publico in usu, sed tantum Astrologico, aut si vis, Theologico, quæ hic, subinde cum Astrologico, nondum in publica sacra aut Fastos recepto, penes Gentiles confundebatur. Id est usu non dissimili ab eo, qui inter Græcos ac Romanos, ut ostensum est, ex disciplina Astrologica, citra institutum publicum, invaluerat. Nec interea miretur quis, disciplinam, qualem diximus de Hebdomade, Astrologicam ad eò per tot orbis terrarum populos olim disseminatam esse. Nam illud non magis mirum quàm Medicinæ artem & sacros Orientis ritus per Occidentem diffluxisse. Scilicet *Agyptiorum* (uti & par est credere ceterorum, quorum illi sive magistri sive discipuli) mos erat Sacros ritus, Medicinæ præcepta, & Astrologica simul eisdemque in libris consultò tradere. Rem quidem tangit *Ptolemæus* ^l. Sed expressius vetus ad eum *Scholias*tes; *Οι Αιγυπτιοι ἐγγράφουσι τὴν ἀστρον. τῆς ποιαι-*

^l *Tetrabib. lib. 1.*

της ἀγνοίας ἔκτιθα ἰδίᾳ τὰ ἰατρικὰ (ὡς ἔλεξαν, ἰδίᾳ ἢ τὴ ἀστρολογικὰ ἢ τὰ περυσικά, ἀλλὰ ἅμα πάντα συνέγραψαν. ἵνα τὴ συγγνή ἢ ἐφεξῆς περυσία, εἰς ἣ ὁ αὐτὸς εἰδὼς μὴ παρὰ τὴν ἀγνοίαν τῶν κοινῶν ἕτων, ἀπιπῆται τοῖς Ἰσραῖσι μὴ διωήσεται. *Aegyptii causam cognoscences istius ignorantiois (nimirum quā nec per Astrologiam plurimi hominum, artem interim obtendentes, prævidere, nec aut per medicinam, aut per sacros Diis ritus peragendos præcavere poterant) non Medicinam & Astrologiam & Ritus Sacros seorsim composuerunt, sed omnia simul conjunxerunt. Ut scilicet res cognatas & serie quadam coherentes unus idemque sciens, per ignorantiam eorum, qua ita invicem communia fuere, malis imminentibus resistere minimè nequiret. Ita Medicinam simul Astrologiam & Theologiam inbibebunt, saltem curiosiores. Neque harum aliquam sine reliquis. Unde facilius evenit multò ut hebdomadis Astrologicæ usus passim invalesceret, sicut reliquæ duo. Et de Theologia Gentilium cum Astrologia sic olim subinde conjuncta, testis est Iululentus Julius Firmicus^m. Is de Astrologi qualitate verba faciens, *Antistitem, inquit, Solis & Luna & ceterorum deorum per quos terrena omnia gubernantur, sic oportet animum suum semper instruere, ut dignus esse tantis ceremoniis, omnium testimonii comprobetur. Astrologus omnium deorum antistes habitus. Sed ex artis disciplina, non ex instituto publico. Unde & conqueritur Sextus Empiricusⁿ suo in ævo, quod à Josephi vix dissitum, Astrologos πικίλως ἐπη εἶλεν τὴ βίῳ, μετέλλω δ' ἡμῖν Ἰσραῖλίζειν δεσποδαιμονίαν, μηδὲν ἢ Ἰσραῖλῆται κ' τὴν ὀρθὸν λόγον ἐνεργῶν, diversimodè magnam vitæ humana afferre injuriam & in nobis magnam struere superstitionem, neque quidquam permittentes agere ex recta ratione. Atque aded apud Gentiles invaluisse Astrologiam, Theologizque sic commistam esse, minus dubitabit, quisquis observaverit etiam inter Christianos fuisse, dum superioribus seculis Astrologiæ judiciariz deditiores erant, repletos viros sanè eximios, qui ratione Astrologicâ tantùm, non omnino sacro aliquo obtentu, die Saturni seu septimo illo quolibet, laboribus vacandum etiam Christianis, voluere. Joannes Francis Picus^o, Rogerius Bacon, inquit, eo usque evectus est, ut scribe-**

^m Masbesco 1, lib. 2. cap. 33.

ⁿ Adversus Mathematicos, lib. 5. cap. 5.

^o De rerum Prænotione, lib. 5. cap. 7.

re non dubitarit, errare Christianos, qui die Sabbati non ferientur, & ab opere vacent ritu Iudeorum, cum sit ea dies Saturni parum commoda rebus agendis. De celeberrimo loquitur illo Rogerio Bachone Anglo, qui Sectæ Franciscanæ ante CCC XL amplius annos Philosophus, Theologus, Mathematicus floruit perinsignis. Quid

¹ Apud Gu- quod etiam sub id tempus non deessent, qui ^P ipsum Judaicum dici-
lielm. Pari- cultum Saturni gratiâ, quemadmodum & coniectabat olim Tacit-
sensem, lib. tus ⁹, habitum, existimarent, Christiani quidem, sed nugacibus A-
de Legibus, strologorum scitis fanaticè dediti. Mitto qui ex ipso Schemate tum
cap. 4. & 20.

² Histor. 5. Munditum Jesu Christi natalitio, quem frustra sibi fingunt, ex Ma-

³ Summa An- gnis conjunctionibus, atque ex imperii, si diis placet, Planetarii suc-
glic. Tract. 1. cessione, mira etiam de Theologiæ ac Religionis statu mutatione-
Dist. 1. que superioribus seculis scire videri ac prædicere audent; ut Joan-

⁴ Elucidario nes ille Esquidus dictus ^r, seu apud illum alii, Petrus de Alliaco ^s, Hie-
Astronomia ronymus Cardanus ^t, alii similes. Sed de hisce satis superque.
concordia.

⁵ Ad Ptole-
mai Quadri-
partit. lib. 4.
dist. 54. & Scopus Flavii Josephi in verbis illis, quorum gratiâ hætenus disputatum est,
videtis Sixti
Senensium Bi-
blioth. lib. 6.
annot. 10.
eiusque vera ibi sententia de More Hebdomadis, quem ad gentes univer-
sas ait pervenisse.

C A P. XXIII.

NAm verò, ut ad ipsa Flavii Josephi verba, de quibus quæstio instituta est, tandem revertamur; animadvertendus est eiusdem ibi ^u Scopus, unde sanè mentem ejus quæ vulgò accepta totius antiquitatis fidei palàm remittitur, non obscure perquam veritati consonam esse patebit. Scilicet præter dignitatem & vetustatem Mosis, Ducis, Doctoris, Legislatoris Judæorum singularem, dum in Apiones, Molones, alios gentiles ibi scribit, summo opere leges seu jura eorum collaudans, ea antè alia, universis hominibus in pretio habita esse tradit; Philosophos item veteres de Deo aliisque vitæ rationibus sententias aliquot doctrinæ Mosaicæ non dissimiles amplexos esse; etiam & cultum Judaicum seu religionis eorum aliquot ritus Gentilibus eousque placuisse, ut tametsi suos sibi peculiare haberent, Judaicorum tamen à longè imitatores seu amantiore interea se palàm ostenderent, dum

ex eis

^u Lib. 2 ad
Græcos Apio-
nem.

ex eis mores aliquot, utcumque Judaicis non satis consonos, sibi ad-
 ficerent, adeoque etiam ipsum Hebdomadis seu dici septimi (in
 quo labore vacabant Judæi, non item Gentiles) morem qualem su-
 pra fuisse demonstravimus, item Jejuniorum, Luminum accenden-
 dorum, animalium aliquot abstinentiam. Verba ejus ibi perpenden-
 da: Ὑφ' ἡμῶν, inquit, δηλέγχθησαν οἱ νόμοι καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπίστον αὐθρο-
 πίας αἰεὶ καὶ μᾶλλον αὐτῶν ζῆλον ἐμπεποιήκασι· πρῶτων μὲν γὰρ οἱ παρὰ
 τῆς Ἑλλάδος φιλοσοφῆσαντες τῶν μὲν δοκεῖν τὰ πάλαι διεφύλαττον, ἐν ᾗ
 τῆς πραγμάτων καὶ τῶν φιλοσοφῆν ἐκείνων κατηκολύθησαν. Ὅμοια μὲν
 εἶθε θεῶ φρονῶντες, ἐντελείαν ἢ βίαν καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους κρινωνίαν διδάσκον-
 τε. *Ex nostrum causâ accusari solent leges,* (ita vertendum; non, ut
 interpretes, *A nobis itaq; declarata sunt leges,* quod ibi nihili est,) *etiam*
qua hominibus ceteris universis zelum seu imitationis cupidinem,
seu honorem sui præ aliis induxerunt. Primum enim qui apud Gra-
ecos philosophati sunt, visi quidem sunt jurâ patriâ observare, ipsis au-
tem vitæ actionibus seu reverâ atque inter philosophandum, illius
(id est, Moſis) sequaces fuere, similia de Deo sentientes, & vitam fru-
gi atque ad invicem communionem edocentes. Hæc statim sequitur,
 ἔ μὲν ἀλλὰ καὶ παλιέθειν ἢ δὲ πόλυς ζῆλος γέγονεν ἐκ μακροῦ τῆς ἡμετέ-
 ρας εὐσεβείας, quod mihi sonat, *quin etiam hominum vulgo zelus*
non exiguus evenit, à longè nostri cultûs: id est, cultum nostrum
 tanto habent in pretio, ut imitari videantur, tametsi ab eo, qui verus
 est, nimium exorbitent. Hisce dein proxima sunt verba de Hebdo-
 madis usu supra allata. Neque verò est, inquit, civitas aut gens ulla
 sive barbara sive Græca, ad quam μὴ τὸ τῆς ἑβδομάδος, ἢ ἀργῆ μὲν
 ἡμῶν, τὸ ἐστὶν ἔλαπι φοίτηκεν Hebdomadis seu dici septimi, quem la-
 borum vacatione celebramus nos, *consuetudo non pervenerit, καὶ αἱ*
νηεῖαι (sic enim pergit) καὶ λύχνων ἀνακαύσεις καὶ πολλαὶ τῶν εἰς βρωσιν
 ἡμῶν ἔνομισμαίων παραπήρηται· μιμῆσις ἢ πειρῶνται καὶ τὴν πρὸς
 ἀλλήλους ἡμῶν ὁμόνοιαν καὶ τὴν ὄντων ἀνάδοσιν καὶ τὸ φίλεργον ἐν τῇ
 πίχναϊς καὶ τὸ καρτερὸν ἐν τῇ ὑπερ τῶν νόμων ἀνάγκῃς & *Jejunia & Lumina*
accensa & multa circa ea, quæ nobis comedere nefas est, observantur.
Conantur verò imitari mutuum inter nos concordiam, æquam re-
tum distributionem, industriam in artibus, & constantiam, quoties

pro legibus ad necessitatem aliquam adacti simus &c. De Philosophis locutus est, de aliis item gentilibus, qui sive leges sive dogmata, de Deo vitæque ratione, aliquot Mosæica aut amplexi sunt, aut, zelo eorum qualicunque ducti, sunt imitati. Similia de Deo, inquit, sentiebant Philosophi Mosi sequaces. Idque de Legibus expressim dixerat, zelum eas sui hominibus universis ceteris induxisse, tametsi ob odium gentis, ipsæ intereà ab adversariis accusarentur. Et satis scimus, Leges eorum tum Morales tum Judiciales, velut exempla, à quibus gentes aliæ fuerint edoctæ, non rarò sumi. Quemadmodum autem simpliciter primò dixerat, Leges Judæorum zelum sui hominibus universis aliis induxisse, ita statim id ipsum de *Ευσέβειᾳ*, Cultu, Ceremoniis seu Ritibus sacris, sed cum temperamento, subdit. *Quin & vulgo hominum*, inquit, seu *quamplurimis zelus insignis evenit ἐκ μακροῦ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας, a longè cultûs nostri*. Non ita quidem Ceremonias nostras sacras seu Cultum amplexi sunt ut Leges & Philosophiam. Attamen etiam Cultum seu Ceremonias nostras à longè imitati sunt aliquas, ut videre est in Hebdomadis (qua laboribus vacamus nos) usu seu more, in Luminibus accendis, Jejniis, animalium aliquot abstinentia. Licet eodem modo, quo nos animalibus, non abstineant, nec Lumina eodem modo seu ritu accendant, nec Jejanias celebrent, nihilominus in hisce omnibus suo modo observandis *ἐκ μακροῦ ἐμὲ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας ἤλθη πλὴς αὐτοῖς γέγονε cultûs nostri seu rituum nostrorum zelus insignis evenit, sed à longè*; seu qui non ita rei ipsi proximat, ita tamen ut, dum in horum observatione longè à nobis distiti sunt, nostrorum rituum, utpote omnium vetustissimorum, quadamtenus se imitatores non obscure nec illibenter præbeant amantesque. Quod & de Hebdomadis usu dicendum. Scilicet Septimo quidem die seu Saturni laboribus vacamus Nos. Vacatio illa cultûs nostri pars est. Cultum ejusmodi licet in aliarum gentium instituta receptum esse non reperiamus, uti nec in Calendaria seu publica temporis apud Græcos aut Romanos monumenta periodum dierum septem transisse, ipsius tamen Hebdomadis seu diei septimi recurrentis observationem seu morem (id est τὸ ἑβδομάδος ἔθος) ad gentes populosq; universos utcun-

^a Vide Senec. lib. de Vita Beata, cap. 27. Lipsium Elest. 1. cap. 3. Fortunat. Scacchiû Sacrorum Elao Chrismat. 1. 3. cap. 6.

que pervenisse scimus, atque tam in disciplinis, quibus summopere incumbunt Gentiles, quàm in hominum vitæ functionibus, tamen non in publicis ubique temporum monumentis, locum primum obtinere, & demum Gentiles ipsam periodum nostram septem dierum sacram, sed quidem à longè, dum dici Septimi cultus, cujus gratia nobis est in usu, ab illis prætermittitur, imitari. Horum quidem zelo ducti à longè sunt imitatores. Alia etiam nostra imitari contendunt, ut concordiam, industriam, constantiam. Hic, nisi fallor, est Josephus eo in loco sensus. Interpreti ejus τὸ ἐκ μακρῶν temporibus designat. Nam olim vertit. Alii itidem à longo tempore substitui volunt. Ego potius à longè, notione jam ostensâ. Quod verò in textu ad rem ipsam attinet, ex jam disputatis, opinor, est manifestissimum, locum illum, ut cunque vertendum, non omninò de Gentium aliarum cultu Sabbatico intelligendum esse. Mores hac de re gentium aliarum supra exploravimus. Ad eas ipse Josephus, velut ad rei totius & Judices & testes provocat. Αὐτὸς γὰρ πρὸς ἑκάστου inquit, τὴν πατρίδα καὶ τὸν οἶκον ὀπισθοκαπῶν τὸν αὐτὸ τοῖς ἑσπέραις ἐμῶν λεγομένοις ἐστὶν ἀπίστου. Quilibet suam patriam domumque inspiciat. Certe ita non recusabit jam dictis fidem adhibere. Si sensu nostro locus intelligatur, certum, opinor, esse ipsos, ad quos ipse sic provocat, Græcos scilicet & Romanos, Orientales Occidentalesque, gentes demum ei cognitæ universas, Hebdomadis usum sibi receptum fuisse asserere, adeoque dictis eis præbere assensum tunc voluisse. At verò si de Cultu capiatur Sabbatico in Gentium instituta recepto, non solum non universæ gentes assensum sic appellatæ præbuisset, sed nec etiam ulla fuisset comperta, quæ mendacii cum manifesti non meritisimò coarguisset. Et de Jure tam Naturali, tum Gentium, ex disciplina Ebræorum, quantum ad Sacrum

Cultum ejusque ritus attinet,
hactenus.

Libri Tertii.

F I N I S.

DE

DE
JURE NATURALI
 ET
GENTIUM

Juxta Disciplinam
 EBRÆORUM,

LIBER QUARTUS;

Homicidii Interdictum Naturale (quod Noachidarum seu omnium hominum communis Juris Illustrioris Caput est Tertium) cum Temperamentis suis, Limitationibus atq; Exceptionibus, apud Ebræos; Jus item Gentium, quo, apud illos, Caput hoc commistum, explicat: adeoque Jus apud eos Tutela sive sui sive aliorum, etiam ex vim inferentis cade, Jus item singulare Zelotarum. Excommunicationis insuper ac Hominis devovendi, seu Anathematis Jus, quæ cades humana sive inde reverà permiffa, sive permitti à nonnullis credita; Jura item Asylitum in Urbibus Levitarum, tum in Altari; Jus vindicis Sanguinis; alia ejusmodi.

C A P. I.

De Scelere Homicidii voluntarii. Ejusdem Genera, & Pœnatum Cœlestis sum Forensis; Ordinaria, Extra ordinem. Nefas abortum inferre, fetum in utero extinguere, liberos exponere. Juri discrimen heic, quoad Pœnam,

inter

inter Originarios, Profelytos Justitiæ, reliquosque ritè Circumcisos, & Profelytos, Domicilii seu Gentiles in ditione Ebraica degentes. De Vindictis Sanguinis, ex jure cognationis, potestate.

Stensò, libris proximè superioribus binis, quid senserint docuerintque Ebræi veteres de duobus Juris Noachidarum capitibus Prioribus, quæ sunt בין אדם לבין אדם seu *inter hominem & Numen sanctissimum*, id est, cultum divinum ejusque ritus spectant, idque tum quâ simpliciter Naturalia sunt seu Universalia, tum quâ sive Imperativum sive Interveniens Ebræis aliisque Gentibus Jus eis accessit seu commissum fuit, sequitur ut transeamus ad capita ea, quæ sunt בין אדם לחבירו seu *inter hominem & proximum suum*, id est, quæ mutua hominum inter se officia complectuntur. Ita scilicet dicta, quia in ejusmodi officiis maximè cernuntur; tametsi etiam obedientiam Numini præstandam habeant conjunctam, & nonnulla insuper in eis contineantur, quæ simpliciter duntaxat Numini obedientiam exigunt, veluti simplex cædis sui interdictum, ut mox ostenditur. Horum Primum est, (sed in enumeratione omnium simul Tertium) על שפיכות דמים *de Effusione Sanguinis*, quo nomine Generi humano Homicidium interdicitur. Qualisnam autem eis fuerit sensus ejusdem Interdicti, tam quâ Naturale est, quàm quatenus Jure apud eos Gentium subinde commiscebatur, juxta quod suppleant eorum commentarii, imus nunc explicatum. Ex nonnullis obiter in superioribus dictis, satis liquet, eos ita tantum habuisse interdictum hoc obligativum, ut interea vim suam pariter sortirentur leges aliæ moresque de Poenis etiam Mortis, quæ scilicet, ut reliquæ in simplici Noachidarum jure, ex capite illo altero de Judiciis, quod in enumeratione nostra Sextum est, oriuntur. Nam de ultimo supplicio ipsis in usu tam ex jure eorum Civili, uti & sacræ passim docent literæ, quàm Gentium, aliquoties supra, dum de Idololatria atque Blasphemia agitur, dictum est. Et de ejusmodi aliis similiter dicendum subinde in sequentibus. Sed verò Interdictum hoc non solum sic temperant Poenis Mortis ex sententia forensi seu solenni judiciorum more, irrogandis, verùm etiam pariter aliis, quarum pleræque revera Poenæ Scelerum & Delicto-

licitorum sunt nuncupandæ, uti & nonnullæ Quasi Poenæ potius appellandæ, ut infra ostendetur. Summa erit, velle eos, Homicidium non committendum pro cuiusque arbitrio, aut extra Poenæ legitimæ, aut Quasi, rationem; qui quidem ipse est sensus Scholæ, dum ait, homicidium nefas esse sub ratione Indebiti. Interdictum hoc, etiam quâ Universale est, Noachidis ad hunc modum instauratur. *At sanguinem^a vestrum de animabus vestris* (de vobis ipsis) *requiram, de manu cuncti animalis requiram eum, & de manu hominis, de manu viri fratris sui requiram animam hominis. Qui effuderit sanguinem hominis per hominem sanguis ejus effundetur, quoniam in imagine Dei (Deus) fecit hominem.* Postmodum autem, præter id quod est *Non occides*, in decalogo, habentur leges de Homicidio in corpore Mosæico Ebræis non semel datæ. Ut, *Percutiens^b hominem unde moritur, morte interficiatur.* — *Et si homo machinetur in proximum suum, ut dolo occidat eum, ab altari meo tolles illum, ut moriatur.* — *Et si percusserit vir servum suum aut ancillam suam virgâ, & mortuus fuerit sub manu ejus, ulciscendo ultio sumetur. Et si* יומים או יום *quod verbo tenus sonat per diem, vel per duas dies* (sed magistrorum sensum infra damus) *manserit seu steterit, non ultio exigetur, eo quod pecunia illius sit. Si contenderint viri & offenderint mulierem pregnantem, ut egrediantur fetus ejus seu nati ejus* (Scilicet ילדיה ויצאו; quod singulariter legitur in Pentateucho Samaritano וידה ויצא & egrediatur fetus ejus) & non fuerit exitium, puniendo punietur, secundum quod illi imposuerit maritus mulieris, dabitque juxta iudicium sententiam. *Et si exitium fuerit dabis animam pro anima.* Alia occurrunt in sacra lege^c ejusmodi. Inter quæ

^a Genes. 9. 5.

^b Exod. 21. 12.

^c Levit. 24.

23. Num. 35.

16. &c.

Deut. 19. 11.

^d Num. 35. 19.

& hoc imprimis heic animadvertendum de potestate legitimâ ejus, qui גואל הדם *vindex Sanguinis* erat, id est, uti & Hellenistis & vulgata vertitur, *Cognatus, seu propinquus occisi.* Verba legis sacræ^d sunt גואל הדם הוא ימית את הרוצח בפועל בו הוא ימיתנו *Vindex sanguinis interficiet homicidam, cum occurrerit ei, seu ut vulgata, statim ut apprehenderit eum, interficiet eum:* quod & paulò post iteratur. Jam verò Priora verba eorum, quæ è Genesi citantur seu *sanguinem vestrum de animabus vestris requiram*, interpretantur Magistri

Magisti de cæde sui. Glossa ibi; אה החונק עצמו אה ע'פ של א צא
 גם *etiam qui laqueo finit sibi vitam*, (in legem hanc com-
 mittit), *licet sanguis ejus non effundatur*. Quæ in ceteris cædis gen-
 eribus incuruentis semper recolendum, tametsi effusionis sanguinis
 nomine homicidium plerunque eis denotetur. Et Nachmanides il-
 lic; וגו עצמו את הורג בו הורג את עצמו וגו *Rabbini nostrilocum explicant*
de Cæde sui. Ita alii^c. De cæde autem sui, præter ea quæ obiter à Theo-^c *Maimonid.*
 logis^f homicidium tractantibus dicuntur, consulas Balthazaris Go-^{halach. Ro-}
 mesii, I. C. Toletani librum^b *de Potestate in seipsum*, uti & quæ ^{tzach Cap. 2.}
 nuper ex Olympiodori commentariis M. S. in Platonis Phædonem, ^{Thom. 2. sc-}
 æque aliunde eâ de re edidit Carolus Annibal Fabrotus^h Juriscon-^{canda q. 64.}
 sultus. Quæ sequuntur, *de manu cuncti animalis requiram eum*, ^{art. 5. alii}
 nunc explicant de cæde per animalia rapacia ac voracia illatâ, homi-^{ibidem. C. c.}
 ne instigante; nunc etiam de pœna coelitus homicidis infligendâ, ^{Panormi.}
 immisissis scilicet ab ipso numine bestiis, quæ vindictam sumant, si ho-^{1610.}
 mines scelus non puniant. Quâ de re obiter satis superiusⁱ diximus. ^{Exercitat.}
 Illud *De Manu hominis, de manu viri fratris sui*, alii interpretantur ^{Lib. 1. Cap.}
 deficiario, qui interficiat, misso, id est, altero; quod *per fratrem* desi-^{pag. 64. C.}
 gnari solet; alii de cæde ex errore factâ ab amico seu socio. Codex ^{65.}
 Samaritanus ibi habet *איש ואחיו מיד de manu viri & fratris ejus*,
 quemadmodum & vulgata. Paraphrasis autem Chaldæa Onkeli;
Et de manu hominis, de manu viri, qui fuderit sanguinem fratris
sui, requiram animam hominis. Etiam receptior est Magistris sen-
 tentia, verbum דרש, quod *requirere* significans heic iteratur, deno-
 tare מוכר לשימים *judicium de eis* (si sacra verba ibi tantum
 spectes) *referrî ad ipsum Numen*, seu coelitus expectandum. Poste-
 riora item in Genesi verba, *qui effuderit sanguinem hominis, per ho-*
minem sanguis ejus effundetur, de Judicio forensi seu pœna in foro
 civili homicidæ, qui *per se בעצמו* non per alium, nec ex errore, sed
 datâ operâ seu ex animo, cædem patraverit, sumi volunt. Certè &
 Onkelos ea vertit; דישוד דמא דאנשא במהדין על מימר דיניא *Qui effuderit sanguinem hominis, per testes juxta senten-*
tiam judicium sanguis ejus effundetur. Et Judæi itidem ibi Maurita-
 nienses, *من يسفك دم الاتسلن في قول الاتسلن يسفك*

qui effuderit sanguinem hominis, ex decreto seu sententia hominis effundetur sanguis ejus. Jam verò dum legem hanc de Homicidio, Noachidis disertè instauratam, cum sibi civilibus illis de homicidio item in corpore Mosaico latis committunt, omnimodam quidem cædem humanam (extra rationem Poenæ legitimæ aut Quasi, quod mox explicabitur) interdici tum ipsis volunt, tum generi humano; at intercà perquam diversimodè apud ipsos puniri homicidium ut-cunque ex animo & datâ operâ patratum (nam de cæde errore com-missâ dicemus inferiùs) idque sive Genera Cædis, sive Personas, quæ interemerint, sive interemtos spectes. Quod ad Genera attinet; cæ-

^k *Mism. Gemar. ill. Sanhedrin. cap. 9. Mos. Maimonid. hal. Rotzach cap. 2. Moses Mikotzi Prac. Neg. 163.*

^l *Lib. de leg. spec. ad 6. & 7. prac.*

^m *Exercit. 16. num. 76.*

des^k ex animo patrata, sive gladio, sive fuste, sive Saxo, aliterve per ipsum reum, cæsim, punctim, jactu, ultimo supplicio, id est heic gladio, ex sententia forensi punienda. Neque personarum, quæ cædem patrarent, hac in re discrimen. Tàm scilicet Ebræus & quilibet ritè circumcissus, quàm Profelytus domicilii seu Gentilis Ebræorum in ditione sic puniendus. Nempe gladio vitâ privandus. Nec sanè quod habet Philo^l, etiamsi Judæus, de suspensione homicidæ in patibulo, (quod & male nonnulli viri doctissimi de cruce sic vulgò dicta sumunt), velut ex lege Mosaica atque Ebraico usû, omninò verum est; si Talmudicis fides. De Philonis loco videtis ante alios Isaacum Ca-saubonum^m in Baronianis. Sic de poena homicidii spontanei ab homicida ipso patrati. At verò de Ebræis reliquisque ritè circum-cissis, cædis non per seipos, sed per alium, eorum justû seu operâ, factæ reus aiunt, או ששלח עבדיו והרגוהו או, והורג את עצמו שכתפו והניחו לפני הארי וכיוצא בו זהרגתו חיה וכן ההורג את עצמו כל אחד מאלו שופך דמים הוא ועון הרגה בידו וחייב מיתה לשמים כל אחד מאלו שופך דמים הוא ועון הרגה בידו וחייב מיתה בית דין *Si quis mercede conduxerat alium in cædem humanam, seu servos suos miserat, ut alterum interficeret, ac cædes secuta esset, aut quempiam ligatum exposuerat leoni aut bestii simili-bus, à quibus fuerit occisus, aut sibi ipsi mortem consciverat, pro ho-micida habendus erat, & homicidii planè reus; quo nomine mortem (ctiam ex lege) cælitus infligendam merebatur. Sed ex sententia fo-rensi morte horum plectendus erat nullus.* Quod tamen dici volunt de Jure ordinario. Nam extra ordinem & pacis tranquillitatisque publicæ

publicæ causâ, ex hisce speciebus homicidia, quæ jure ordinario morte non puniendâ, etiam in Ebræo ceterisque ritè circumcisis, etiam morte puniebantur. Addunt enim, כל אלו הרצחנים וכיוצא בהן, שאינן מחוייבין מיתת ב"ד אם רצה מלך ישראל להתם בדין המלכות ותקנת העולם הרשות בידו וכן אם ראו בית דין להתם בהוראות שעה אם היתה השעה צריכה לכך יש להם רשות כפי מה שראו

Homicidas jam dictos, qui, ex sententia forensi, morte (jure ordinario) nequitiam erant plectendi, si morte nihilominus afficere vellet

Rex Israel, ex jure Regioⁿ, & in salutem publicam, id ita facere ei liceuit; quem admodum etiam, si extra ordinem & ob singularem temporis necessitatem morte plectendi Synedrio seu foro civili atque ordinario (sive scilicet LXXI virorum, sive XXIII) viderentur, fas etiam & sic eos morte plecti.

Videfi More Nebochim lib. 3. cap. 40.

Quin & subjungunt, si nec causa esset, cur aut Synedrium, aut Rex ita homicidas ejusmodi morte plecteret, בית דין חייבין מכל מקום להכותם מכה רבה הקרוב למיתה ולאסרם במצור ובמצוק שנים רבות ולצעק בכל מיני צער כדי להפחד זלאיים את שאר רשעים שלא יהיה הדבר להם לפוקה זלמכשול ויאמר הרני

Ex officio, Synedrio incubuisse plurimis verberibus eos plectere etiam usque ferè ad mortem; & ipz carcerem traditos ibi annis multis tenere arumnisque omnimodis premere, ut sic deterrerentur homines alii pessimi, nec inde titubarent atq; in offendiculum inciderent, adeo ut eorum quis sibi diceret, ad occidendum inimicos meos circumcurfiso, modo quo N. fecit, nec panâ omninò afficiar.

De Personis dein interemptis tradunt, אחד ההורג את הגדול ואת הקטן בן יומו בין זכר בין נקבה הר זזה נהרג עליו אם הרג בזדון והוא שכלו לו חדשיו אבל אם גולד לפחות מש' חדשים גדי הוא כנפל עד שישהה ל' יום וההורגו בתוך שלשים יום

Parile jus est, si quis annis Majorem, aut Minorem regens natum occidat, siue masculum siue fæminam. Cadis nempè hujusmodi nomine, morte plectendus est, si ex animo seu sponte occidat.

Quod ita intelligendum, ut recens natus compleverit menses suos. At verò si novem mensibus in utero matris non manserit, pro abortivo habendus est, usque dum diem transegerit trigessimum. Et qui eum intra dies triginta occiderit, eo nomine minimè morte plectendus.

Neque

Neque diversum jus faciunt, sive quis occiderat origine Ebraum, sive liberum, sive servum . sive Profelytum Justitiæ, sive servum è Gentilibus alienum; qui scilicet nomine servitutis juxta antè^o ostentià lavacro susceptus esset, seu ritè circumcisus, nec manumissus. Servum nempè alterius, qui קבל עליו המצות ונוסף על נחלת ה' *in se receperat preceptorum* (servis baptizatis observandorum) *observationem, & ita adjectus est hereditati seu possessioni Domini Dei O. M.* Diversum jus, inquam, non faciunt, sive liberum, sive ejusmodi servum alterius quis occiderat. Neque sanc si quis suum è Gentilibus servum (nam par omninò servi origine Ebrai ac liberi heic conditio; uti & rectè monet Lyranus) ita percusserat, ut intra viginti quatuor horas seu noctem diemque proximè insequentem stare nequiret, sed ex plaga seu vulnere statim decumberet atque inde moreretur. At si per tantum tempus steterit, seu non, ut æger, ex plaga seu vulnere decumberet, postea tamen inde mortuus esset, morte dominus non

^p *Moses Bar. Nachman in Pitufh Torā fol. 130. a. alii in Exod. 21. & Maimonid. halach. Rotzsch c. 2. Videffs Philonem. lib. de leg. spec. ad prac. 6. & 7.*

plectendus. Ita scilicet interpretantur^p Magistri legem illam sibi civilem de servo suo à quopiam percusso, antè ex Exodo citatam. *Si per diem vel duos dies steterit;* id est, aiunt, quantum saltem tempus nox & dies, seu dies unicus civilis complectitur. Et Pentateuchus Samaritanus ibi expressim pro eo quod est נקם ינקם *ulciscendo ultio sumctur, & לנקם לול ultio non exigeretur, habet ימות ימות morietur & לנקם לול non morietur.* Et quæ ibi sequuntur, de muliere gravidâ percussâ sic intelligunt, (juxta versionem etiam vulgaram, Chaldæam, aliasque Judæorum ipsorum) ut, si ex abortione mortua non esset foemina, nec sequeretur poena ibi præstituta. Quod autem vertitur ibi, *si non fuerit exitium, & si fuerit exitium* (id est יאסון) per *mortem* interpretantur באשה seu *mulieris*. Compensationem autem damni marito hinc illati æstimabant ex detrimento, quod uxoris corpori inde eveniret^q, seu juxta id quod uxoris pretio, si ancilla esset, inde decederet. Huic etiam accedere mulctæ forenses aliæ, ipsi foeminæ præstandæ. At verò de eo quod est si interimeretur inde mulier, adeo ut *anima pro anima danda esset*, Magistri dissident. Glossa Jarchii; *לא נפש ממש ויא ממון אבל* רבותינו חולקים ברבר יא נפש ממש ויא ממון אבל לא נפש ממש שהמכוין להרוג את זה והורג את זה פטור ממית ומשלם ליורשיו

^q *Maimonides halach. Chobal We-mazik cap. 4.*

קבש לורשו דמיו כמו שהיה נמכר בש

Magistri nostri dissentiunt heic. Alii enim animam sumunt pro anima, seu vita ipsa seu persona ipsa.

Adeo ut ultimum sequeretur supplicium. Alii vero de pecunia locum

capiant, nec de vita ipsa. Scilicet cum quis alium occiderat, prater

Vide Nic. de Lyra ad Exod. 21.

eum quem ex animo occidere voluit, capitali pœna forensi liber erat,

& occisi heredibus pendebat quanti occisus auctione vendi potuit.

Ceterum haud parum discrepant hæc ab eo, quod habetur in versio-

ne Hellenisticâ. Sicut enim ea ibi. si viri bini pugnantes percusserint

mulierem gravidam & ἐξέλθη τὸ παιδίον αὐτῆς μὴ ἐξαιουσιμῶν &

egressus fuerit fœtus ejus non formatus, multâ multabitur &c. Εὰν

ἔξαιουσιμῶν ἢ, δὲ ὡς ψυχῶ αὐτῆς ψυχῆς, si vero formatus fuerit,

animam dabit pro anima. Videtis quæ heic habent Patres Christia-

ni. Atque juxta hanc versionem pœna utraque & tota lex illa ad

Theodoret. quest. 42. Augustinus &c.

abortionem spectat, & pro abortivi qualitate, non matris sive inco-

lumnitate sive cæde, aliter atque aliter se habet. Quin & ita expressim

De legib. spec. ad 6. & 7. præcept. decalogi.

legem illam capit Philo, de ea copiosius differens. Sed & de utra-

que posteriorem legis hujus partem intelligit Lyranus. Ad illud si

mors ejus fuerit subsecuta, scilicet, inquit, mors mulieris vel pueri jam

animati, & possit hoc probari, cum jam sit specie humanâ. Certè

quicquid de Pœna forensi sibi Profelytisque Justitiæ ceterisque ritè

circumcisus ob cædem foetus in utero matris irroganda, variatim sta-

tuerint; Homicidii scelus decernebant ab eis commissum esse, non

minùs quàm ab eis, qui occiderent, in lucem emissos, quorum tamen

ob cædem, intra triginta dies, ut dictum est, quoties novimestres non

esset, ultimum supplicium à foro non irrogabatur. Etiam apud Jo-

Advers. A-pion. lib. 20

sephum legimus, imminere mortis pœnam, si quis πείσει γαλαμη-

μήλω ἢ πινοτροφῆσαι ἃ πάντα προσέταξεν ὁ νόμος, & γυναιξὶν ἀ-

πειπει μὴ ἀμφιβάλλειν ποτὶ ἐν πνι τῶν αὐτῆς, μήτι διαφθείρουν ἀλλὰ

μαχῶν πνι προσέπειθ' αὐτῶν πινοκτόν & γὰρ αὐτὴ εἶν ψυχῶν ἀφανίζουσι

& τὸ γυνεὶ ἐλατῆσαι, quod vertitur, si aserit nupta aut filios nutrien-

ti; quæ omnia lex præcepit. In universis autem mulieribus interdixit,

vel celare quod natum est, vel aliâ machinatione corrumpere filios.

Infanticida enim esset animus demoliens & genus imminuens. Sed

depravatus proculdubio est locus. Lego potius πείσει γαλαμημήλω.

Τέκνα

Τέκνα τρέφειν ἀπαντα ποσέταξε νόμος ἢ γυναιξίν ἀπέειπεν μήτι ἀ-
 πμῶλῶν ποτι &c. Et tunc verito, si quis nuptam pellexerit (in-
 cubitum scilicet.) *Liberos nutrire universos praecepit lex (Mosaica)*
 & mulieribus abortivum facere interdixit foetum sibi aliquem aut
 eum extinguere sed voluit ut eum arte potius aliqua foveret. *Infan-*
ticia enim esset &c. Sanè & ubi non pauca simul alia Josephi ex
 eodem libro, apud Eusebium^x, citantur, pro his substituuntur εἰ πά-
 σαι γαμομηδύνλω: Τέκνα τρέφειν ἀπαντα ποσέταξε καὶ γυναιξίν ἀ-
 πέειπεν μήτι ἀμῶλῶν τὸ παρὲν μήτι διχοφθείρειν· ἀλλ' ἐὰν Φανείη, πικ-
 κτόνθ' αὐ εἶη, ψυχῶν ἀφανίζου καὶ τὸ γῆθ' ἐλατῆσαι si nuptam il-
 lexerit. *Liberorum quicquid susceptum erit educari iussit. Vetuit*
autem, ne qua mulier abortivum sibi faceret foetum aliquem, aut su-
sceptum semen ejiceret, aut extingueret. Qua secus faxit, Infanti-
da seu liberorum interfectrix est, utpote qua vitam abigat, & gener-
is propagationem minuat. Ita peculiare Ebraeis habitum, nec foetus
 humanos teneros ne in utero matris (sed temperamentum habes
 sub calcem capitis insequentis) sine scelere extinguere, adeoque ne-
 que natos abjicere aut exponere, quod apud Gentes olim alias fre-
 quentissimum, qua dere vide si placet, quæ toto demensâ horreo

^x *Preparat.*
Evangelic.
lib. 8. cap. 8.

^y *Lib. de Par-*
tu Naturali
 & *legitimo*
cap. 4.

^z *Lib. de Le-*
gibus Special.
ad praecep. 6.
 & *7.*

^a *Histor. 5.*

congressit Alphonsus à Caranza^y, Jurisconsultus Hispanus. Apud
 Philonem^z item, Judæum etiam ipsum, lege Mosaica vetita est βε-
 φῶν ἐκθεσις, ὁ πικρὸς πολλοῖς τῶν ἀλλοθιῶν ἕνεκα τῆς φυσικῆς ἀπα-
 θεωπίας χειρότης ἀσέβημα γόνο Expositio infantium, quæ apud mul-
 tas gentes propter nativam inhumanitatem vulgaris est impietas.
 Et in expositionem hujusmodi plurimum invehitur ille velut Gen-
 tibus aliis in usu licito, non omnino Judæis. Et quod de foetu, qui no-
 vimæstris non esset, superius dictum est, ita intelligendum, ut, tamen si
 ultimum cædi ejus, in Ebræo non infligeretur supplicium, impunè
 tamen non omninò fieret ejusmodi scelus, ut ex jam ostensis etiam
 satis liquet. Nec malè igitur ad illud, de Ebræis, Taciti^a, *Augenda*
multitudini consultitur. Nam & necare quemquam ex agnatis
nefas; Justus Lipsius, qui otiosè inquit, *legerit, nihil offendet: for-*
tasse is qui intendè. Si enim de cade capis tantum, quid in eo novi?
Sanè & Romanis & Barbaris plerisque necare consanguineos nefas.

(modò

(modo scilicet exponendi morem excipias) *sed alium hic ego sensum odor, & scribo, necare quenquam ex gnatis. Scimus Græcis Latinisque in promiscuo usu fuisse abjectiones infantum & expositiones, imò neces. Id aliter in Iudeorum moribus, & gentem in primis suboli studuisse, adeo ut nulliusmodi partum necare fas, notat novum noster.*

Et diu sanè etiam post Christianismum in usu aliquo^b liberorum alibi expositio adeoque occisio. Atque ita se habuit res de Personis interemptis, sive ab Israelita, seu Profelyto Justitiæ aliove aliquo ritè circumcisio, ubi etiam interemti ex horum aliquo genere. At verò ob Profelyti domiciliū eadem aliū sive Gentilis ab illorum aliquo patratam, mortis Poenam forensē non irrogabant Ebræi. Maimonides^c, uti & Talmudici vetustiores;

ישראל שהרג גר תושב אינו נהרג עליו בבית דין שנאמר וכי יזיד איש על רעהו ואין צריך לומר שאינו יזיד *si Israelita interemerat Profelytum domiciliū, neuti- quam ob illam causam morte erat plectendus ex sententiā forensi. Nam & in sacra dicitur lege^d, & si homo machinetur in proximum suum &c. (qualem nolunt esse Profelytum domiciliū) multò minùs*

morte plectitur ob eadem Gentilis, qui nondum scilicet Profelytus domiciliū factus. Ita manifestum ex hisce interim est; illud in Ge-

nesi^e, qui effuderit sanguinem hominis, per hominem sanguis ejus effundetur, (quod de iudicio ob homicidium capitali ac forensi sumi solet, ut jam dictum est, à Magistris accipi, non pro lege ita latà, ut ul-

timum supplicium sit necessariò semper homicidii sceleri irrogandum, sed pro indicatione divinà atque expressâ, in sceleris odium, ex designatione Poenæ gravissimæ, quam pro re nata administrationis- que publicæ varietate fas esset humano generi præstituerē irrogare- que. Etiam si plures Ebræi aliive ritè circumcisi, congenerum quempiam plagis seu jactibus sic peremissent, ut eorum nullus scorsim id fecisset, quod Mortem inferre potuisset כולן פטורין ממתת ב' ד' cuncti liberi erant ultimo supplicio ex sententiā forensi infligende, quoniam nullus per se homicida. Atque hoc est quod legitur in Misna^f כולן פטורין באהרים רוצח שנתערב באהרים

Homicida si admisceatur aliis, omnes liberi sunt. Id est, Poenâ capitis forensi. Quin & ubi unus tantum erat testis, aut non bini qui simul eadem patratam aliàs

^b Vide Pagani-
nin. Gaudem-
tium de Lu-
stianes se-
culi moribus
cap. 40. &
D. cristall. tit.
de Infant. &
Lang.

^c Halach Ro-
tizach cap. 2.
& Sidesis
Lyan. ad
Exod. 21. Le-

^d Sicut. 24. &
Numer. 35.
Adde eum
Zachar. cap.

^e Exod. 21.
^f Tit. Sanhe-
drin. cap. 9.

duus erat. Idem jus obtinuit, si vim inferentem occiderit, ubi mutilato aliquo ejus membro tutelam satis præstare potuisset. Sed diversum est Jus, si Israelita horum quid fecerit. De tutela adverius vim inferentem, plura dicentur inferius. Etiam testis unicus sufficiebat, in Profelyto Domicilii mortetum heic damnando, tum aliàs; qua de re plura, ubi infra Caput de Judiciis tractamus. Etiam בלא התראה *sine præmonitione & tamen si ignarus esset Gentilis ditionis Israeliticæ, illicitum omninò esse homicidium, morte nihilominus plectendus erat.* Maimonides ¹ de עו; לא ידע שאסור ¹ *Halach. Me-*
 להרוג הרי זה קרוב למזיד ונהרג לא תיחשב זו להם שגגה מפני שהיה ² *lakim c. 10.*
 לו ללמוד וללא לד ³ *Halach. Rotzach c. 5.*
Si homicidium commiserat, ignarus interea nefas id omninò esse, adeo sponte scelus committenti is proxima-
bat, ut morte esset puniendus. Nec errore aut ignorantia hu-
jusmodi excusabatur; quoniam non deerat, unde discere potuit,
nec didicit. Atqui obvia forsàn est in discrimen, quod aperui-
 mus, Juris, objectio ex lege sacra ⁴ מכה אדם יומת משפט אחד יהיה ⁵ *Levit. 24.*
 כגור כהורה יהיה כי אני יהוה אלהים ⁶ *21. 22.*
qui percusserit hominem, morte plectatur. Jus seu judicium unum sit vobis, sicut Profelyto sic
indigena erit, quia ego Dominus Deus vester. Et pro eo quod est
percusserit heic (ut in vulgata & Hellenistica alibique) in Chaldaea &
Arabicis יקטול & יתחיל id est, occiderit substituitur; quemadmo-

dum & aliàs pro verbo נכה quod heic usurpatur. Tantundem pau-
 lò antè, eodem in capite Levitici ⁷, legitur. Adcò ut legi de homici- ⁸ *Verf. 17.*
 dio sic iterata subjungatur clausula, parile fore seu idem Jus Prosc-
 lytis seu Peregrinis & Originariis, etiam homicidii poenis. Undenam
 igitur jus hæc tam diversum in scelere hoc puniendo? Manifestum
 est, Profelytum ibi sumi Magistris (ut non rarò alibi) pro Profelyto
 Justitiæ, non Domicilii. Atque inde Lyranus disertè; *Accipitur*
hic peregrinus, Gentilis conversus ad Iudaismum. Et de scelere Ho-
 micidii voluntarii seu sponte patrati poenæ ex sententia forensi discrimi-
 mine, hæctenus. Subjungitur in legibus suprà allatis illa de גואל הרוג
vindice sanguinis, cui fas etiam homicidam ejusmodi sine fori sen-
tentia, obvium præoccupando morte plectere. Quin & eos sic ple-

cidâ ipse hæres esset) *ex sententia forensi ultimo supplicio puniendus erat, idque gladio.* (Quoties scilicet circumstantiæ atque apices juris, sine quibus forensis sententia locum non omninò habuit, minimè decrant) *Vnde evenit, ut, si pater filium interficeret, cui proles esset* (scilicet hæres,) *ab ea avus esset interficiendus, quoniam proles hac vindex erat sanguinis: sin verò prole careret, fratrum nullus factus est vindex sanguinis* (nam pater ipse, seu homicida hæres erat.) *Atq, eadem erat hæredum utriusque sexus ratio in vindicta ex jure sanguinis sumenda jure.* Neque fas erat in juris sui compensationem pretium seu lutrum vindici heic ab homicida recipere, aut eum poenâ imminente pretio omninò liberare. Scilicet adjiciunt; *ומוזהרין בית דין שלא ליקח כופר מן הרוצח ואפילו נתן כל ממון שבעולם ואפילו רצה גואל לפוטרו שאין נפשו של זה הנהרג קנין גואל הדם אלא קנין רצה גואל* *Et monere solebant synedria, ne impunitatis pretium acciperetur ab homicida, etiamsi daret quicquid opum essent in mundo, atque etiamsi vindex sanguinis eum libenter liberare vellet; quoniam vita occisi hujus non erat habenda in rebus vindicis sanguinis, sed in rebus Dei Opt. Max. juxta & illud quod scriptum est, & non accipietis pretium seu lutrum pro vita homicida.* Quale autem jus in ditione Israeliticâ esset proximo cognato Profelyti Domicilii, alteriusve Gentilis, in hac sanguinis vindicta, ex eis eliciendum, quæ sub capitis proximi calcem de Homicidio Involuntario & Asyli jure (quâ ad Profelytos Domicilii & Gentiles alios in ditione Israelitica hæc spectarent) sequuntur.

C A P. II.

De Homicidio Involuntario, seu quod Casu factum ac Errore. Urbes sex Refugii, seu Asylâ. Ceteris Levitarum Urbibus XLII Asyli item jus, sed dispar. *Misna & Gem. sis.* Iterum de Vindice sanguinis. Jus Asyli quale in Altari esset. Horum Maccoth omnium Jura, quatenus eorum sive Profelytis Domicilii sive Gentilibus aliis in ditione Israelitica, aut legitimus esset usus aut nullus. *cap. 2. Mismonides bachel Rotzach cap. 6. Mikotzi Pracepti. Affirm.*

Uæ superiùs tradita sunt, ad Homicidii scelus spectant planè Voluntarium, quod בכונה & בזדון nuncupant. Generis autem Homicidii Involuntarii, quod בלא כונה vocitant, tres faciunt Magistri species. Prima est, quando

¹ Exod. 21. 13.
adde Num.
35. 22. Dent.
19. 5.

quando בשגגה *ex errore & ignorantia* simplici atque infortunio, nectamen sine culpa levi ex negligentia aliqua, qualem prudentiores seu cordatiores fugerent, contracta, omnino interea nolens quis hominem occiderat, iuxta illud in lege sacra ¹: *Qui non est insidiosus, sed Deus tradidit (illum) in manum ejus, ponam tibi locum quo confugiat.* Cui speciei accedit etiam homicidium quidem per se aliis voluntarium, sed ex ignorantia seu errore hujusmodi facti velut ex jure commissum. Quemadmodum ubi vindex sanguinis homicidam ex hujusmodi errore, non sponte, è civitate Refugii egressum occiderat; qua de re mox plura. Secunda, quando etiam ex errore quis hominem occiderat seu Casu, sed qui קרוב לאונס *ad injuriam* seu *violentiam prope accedens* seu eam quadamtenus imitans interea casus esset שאינו ממצוי ברוב מאורעות בני אדם *qui nequaquam in rebus humanis evenire ut plurimum solet*; unde nec culpa ne levis quidem homicidæ tribuenda. Exemplum Secundæ habent in eo, qui, dum scalam ascendit fortè delabens in quempiam, casu hoc mortem ei infert. Primæ verò in eo, qui descendens idem facit. Quoniam enim casus in descensu frequentior est, non item in ascensu (sic illi;) ideo discrimen hoc inesse volunt, imputarà in exemplo primæ negligentiam seu culpam levi, in secundæ non item; unde & regulam habent de descensu & ascensu casum ex hoc secundæ esse semper speciei, at ex illo, primæ. Tertia autem homicidii involuntarii species est, ubi הורג בשגגה ורתיה השגגה קרוב לדון *qui alium occidit ex errore quidem aut ignorantia, quæ tamen prope accedit ad id, quod spontaneum est* seu voluntarium; veluti ubi quis alterum occidere volens, alterum jactu aliterve perimit, aut ubi jactu sive saxi sive teli in hominum coetum, cujus nec ignarus qui jecerit, quis occisus; adeoque intervenerit culpa latissima. Ex Tribus hisce homicidii involuntarii Speciebus nulla est, quæ morte ex sententia forensi ordinariâ sive in Ebræo aliove circumciso, sive in Profelyto Domicilii, aut Gentili alio puniretur. Nam in universum pronuntiant, homicidam nullum בלי כונה *seu qui non sponte scelus patrarat*, sic foro puniendum. Nec ad Speciem Secundam aut Tertiam attinere volunt Urbium Refugii seu *Φυγάδων* jura in corpore

pore Mosáico * præscripta, sed tantum ad Primam, & ad primam fer-
 mē duntaxat^y, quoties percussus statim moreretur, nec ex vulnere
 seu ictu langueret. Sic enim non satis constare, utrum ipse sibi ex
 negligentia aliterve, an qui percusserit, in mortis esset causa. Unde
 nec ad Asylum homicidæ ejusmodi, ubi mors repentina non seque-
 retur, confugiendum, nec confugiendi causa. Neque enim Vindici
 sanguinis in eum potestas. Excipiunt heic item Patrem filium, ac
 Magistrum discipulum, verberibus corrigentem atque inde forte oc-
 cidentem, quoties scilicet sive filius sive discipulus inter Legem, Phi-
 losophiam, aliasve artes necessarias à Patre aut Magistro ediscendum
 verbera inde mereretur seu castigandus esset. Pari modo exci-
 piunt heic licitorem, qui in Jus vocatum, nec sequentem aut comi-
 tantem, verberibus fortè interimeret. Quoniam scilicet infortu-
 nium evenit ex eo, quod fiebat non sine præcepto seu juris præscri-
 pto, nec solùm ex arbitrio. Maimonides²; הבן שהרג את אביו בשגגה

¹ Exod. 21. 19.
 Numer. 35.
 Deut. 9. 10-
 scph. Archæ-
 log. 4. cap. 7.
 & Philo. lib.
 de specul. le-
 gib. ad prac.
 6, & 7. Et
 præter com-
 mentarios
 Christianorū
 ad dicta loca
 Gidesis Ifo-
 dor. Pelusio-
 tam lib 3. E-
 pist. 108.

גולה וכן האב שהרג את בנו גולה על ידו במה דברים אמורים בשהרגו
 שלא בשעת למוד או שהיה מלמדו אומנות אחרת שאינו צריך לה אבל
 אם יסר בנו כדי ללמוד תורה או חכמה או אומנות ומת פטור וכן הרב
 המכה את תלמידו או שליח בית דין שהכה את בעל דין הנמנע מלבוא
 לדין והמיתו בשגגה פטור מגלות שנ' לחטוב עצים לדברי הרשות יצא
 האב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח ב' שהרי שגגו

² Maimoni-
 des halach.
 Rotzach cap.
 5.
 Halach
 Rotzach cap.
 5. Mcf. Miko-
 171 præcept.
 affirm. 75. &
 Vide Iarchi.
 ad Exod. 21.

Filius, qui patrem errore aut casu occiderat, in urbem refugii eo nomine migrabat. Vti & pater qui filium. Nimmium ubi pater filium occiderat non discipline causâ castigando seu inter artes alias, quam qua ediscere oportuit, ediscendum. At vero si castigaverat filium, dum docebat eum legem aut philosophiam arte sue (necessarias,) atque ita occiderat, non migrabat ad Urbem Refugii. Quod similiter dicendum de Magistro percutiente discipulum suum, ac licitore forensi, qui reum renitentem fortè occideret. Exemplum enim in scriptura est de ligna succidente, seu de rebus factisve liberi arbitrii. Excipitur ex illis Pater filium sic percutiens, & Magister imperium in discipulum sic exercens & licitor forensis. Nam errore occidebant, dum id faciebant, quod ex jure faciendum, nec pro arbitrio rite omittendum. Et de eis aiunt, אעפ" שהם מזידין, אין

14.
¹ Deut. 19. 5.

אין מערימין *tametsi sponte percutiebant, tamen dolo malo aut cum injuriâ id non faciebant.* Ideoque immunes erant non solum poenâ forensi, sed etiam migratione ad Asylum, adeoque Vindicis potestate. In Specie verò Secunda, ubi nulla imputata negligentia, sed casus, qui rarius eveniret, in causâ homicidii esset, nec Asyli itidem juris usus, nec Vindici sanguinis potestas in homicidam. Aiunt enim, וְלִי לִיבֵר עָלַי הָרְגוּ גּוֹאֵל הַדָּם נְהַרְגוּ עָלַי *liber erat* (homicida ille) *ab exilio seu migratione* (in urbem refugii,) *& si eum interemerat Vindex sanguinis, ipse, eo nomine, ultimo puniendus supplicio.* Tertiæ demùm speciei homicidæ ex errore, qui ad eò faci-nori spontaneo proximat, salus nulla in urbibus refugii, neque ad eum jus ad eas confugiendi attinuit. Rationem adjiciunt, כַּפְּנֵי שְׂעוֹנוֹ הַכּוֹר אֵין גְּלוּת מִכַּפְּרָה לוֹ וְאֵין עָרֵי מְקֻלָּטוֹת אוֹתוֹ שְׂאִינֵן קוֹלְטוֹת אֵלֵּיָהּ הַמְּחֻיִּיב גְּלוּת בְּלִבְד לְפִיכֵךְ אִם מִצְאוּ גּוֹאֵל הַדָּם בְּכֹל מְקוֹם הָרְגוּ פְטוּר וּמָה יַעֲשֶׂה זֶה יֵשֵׁב וְיִשְׁמֹר עַצְמוֹ מִגּוֹאֵל הַדָּם *Quoniam gravius deliquit, migratio ejus in Urbem Refugii ei non profuit, nec Urbes ejusmodi eum tuebantur. Nimirum tuebantur illa eos tantum, ad quos jura illa refugii attinebant, seu quibus ex jure confugiendum erat. Vnde, si eum quocunque loci repertum Vindex sanguinis interimeret, impunè id faciebat. Quid igitur homicida ejusmodi faciendum? Certè cautius sibi prospiciendum, ne in potestatem Vindicis sanguinis incideret.* Atque sub hac tertia specie continebatur ex errore qualicunque homicida, qui odio haberet percussum seu ei inimicus esset. De eo scilicet Magistri ^b הִקְרָו שֶׁהוּא קְרוּב לְמוֹד וְאִיזוֹ שׁוֹנֵא זֶה שְׂלֵיָה דְבַר עִמוֹ שְׁלֵשָׁה יָמִים מִפְּנֵי הָאִיבָה *Presumebatur homicidium ejus fuisse spontaneo proximum. Is autem odio habuisse eum dicebatur, qui inimicitia causâ per triduum integrum cum eo colloquium non haberet.* Urbes illas Refugii, homicidii, ex errore speciei primæ, causâ tantùm præstitutas, duplicis faciunt generis. Alterum est illud notissimum, quod sex Urbes Levitis assignatas complectitur, de quibus sacræ literæ ^c fusiùs. Alterum reliquas quadraginta duas Levitis assignatas (nam quadraginta octo habuere) continet. Maimonides ^d ex veteribus, כָּל עָרֵי הַלְוִיִּים קוֹלְטוֹת, וְכָל אֶחָת מֵהֶן עִיר מְקֻלָּט הִיא שָׁנָה וְעַלִּיהֶן תִּתְּנוּ מִבְּ עִיר כָּל הָעָרִים ^e

^a Deut. 19. 11.^c Numer. 35.

Deuter. 19.

Ios. 20. & 21.

^d Halach.

Rozzach. cap.

8.

Univer-
sa Vrbes Levitarum fuere Vrbes Refugii seu Asyla. Scilicet earum
eras nulla, qua hoc non gavisa est privilegio. Nam & in lege dicitur
(ubi sex præstituantur) & ultra has, dabitur quoque quadraginta ^{Num. 35. 6.}
duas civitates. ut scilicet omnes civitates sint quadraginta octo
civitates. Ita pares fere facit scriptura universas simul sibi invi-
cem, quantum ad Refugii seu Asyli jus. Fere nempe. Nam inter
genera hæc bina discrimen ejusmodi fuisse volunt, ut lex illarum quæ-
libet in causâ homicidii ex errore, qualis in specie prima describitur,
commisisti, nunquam non esset ex se Asylum seu refugium adeo tu-
tum, ut nefas esset Vindici sanguinis ibi homicidam occidere. At ve-
rò reliquæ habebantur tantum Asyla, pro incolarum arbitrio, seu si
ita vellent homicidam illuc confugientem recipere, ut Asyli jus ibi
tunc sortiretur. Idem Maimonides, ומה הפרש יש בין ערי מקלט
שהובדלו למקלט ובין שאר ערי הלויים שערי מקלט קולטות בין
לדעת בין שלא לדעת הואיל ונכנס בהן נקלט ושאר ערי הלויים אינן
קולטות אלא לדעת *Discrimen inter Vrbes refugii eo nomine signan-*
tius assignatas & reliquas Levitarum urbes erat hujusmodi; ut sci-
licet ille iure Asyli gauderent, siue vellent siue nollent incola, adeo
ut simulac ingrederetur in earum aliquam homicida, tutus esset; ha-
verò non nisi vellent incola seu pro eorum arbitrio. Adjiciunt etiam;
הרצח הדר בערי מקלט אינו נותן שכר ביתו והדר בשאר ערי הלויים
נותן שכר לבעל הבית *Homicida in urbium alsqua signantius Refu-*
gii causâ assignatarum domicilium absque mercede habet, in ceteris
verò domino adium merces ab eo solvenda. Extra autem Urbis Re-
fugii limites seu agrum suburbanum (ut difertè satis etiam sacræ lite-
ræ^f) deprehensum homicidam, ante Mortem summi Pontificis^g ^{Num. 35.}
(nec enim post omnino) fas erat Vindici sanguinis perimere. De
Limitibus illis seu suburbiis videbis Paulum Burgensem in additioni-
b^g ^{Videbis}
bus ad Glossam^h Numerorum, alios ibi obvios. Quin & aiunt E-
braei, etiam si quis alius præter Vindicem sanguinis eum limites illos ^{Maim. Mo-}
sponte egressum occiderat, impunè id factum. Quod ex illo eliciunt. ^{re Neboch.}
Siⁱ egrediens egressus fuerit homicida, veneritque ultra terminum ^{lib. 3. cap. 39.}
civitatis Refugii sui, ad quam confugit, & invenerit eum vindex ^{Ad caput}
sanguis ^{citatum.} ^{ibidem.}

sanguinis, interfeceritque vindex sanguinis homicidam illum, אן לו דם non est ei sanguis, quod verti solet, non est is reus. Hinc do-

¹ Maimonid.
balach. Ro-
tzach cap. 5.

cent^k; עין חוץ לתחומים בזדון הרי זה התיר עצמו למיתה ורשורת; גואל הדם להורג ואם הרגו כל אדם אן חייבין עליו שנאמר אן דם Sponte si esset egressus limites urbis. Refugii, ipsum se morti obnoxium reddebat; & Vindici dein sanguinis fas erat eum interficere. Quin si quis alius mortaliū eum occiderat, neutiquam illum nomine fuerat puniendus. Nam & dicitur in lege sacra; Non est ei sanguis, seu reatus inde nullus. Ita scilicet de sponte egresso. Quod si errore aut ignorantia egressum בן שאר דם בן גואל אדם גולה על יח occideret, sive vindex sanguinis, sive quis alius, in Asylum ejus nomine migrandum erat. Nimirum error ibi, nec sine culpa saltem levi, eum occidenti imputabatur, quoniam ejus, in egressu, erroris (qui aliās eum tueri debuisset) nescius, cum interea ex inquirendi diligentia errorem illum scire potuisset, velut ex Jure, sed ex Facti ignorantia, eum occiderat. Ob occisum autem homicidam ejusmodi, quocunque loci, intra limites Urbis, etiam vindex sanguinis Morte ex sententia forensi plectendus. Alios habent de Asylius hujusmodi, viis quæ illuc ducerent publicis, earum curā, id genus alii, Juris apices, quos videsis in capite secundo Tituli Talmudici

¹ Precept. af-
firm. 75.
76.

^m Ad Num.
35.

ⁿ Hylach
Rotzach cap.
5. & Rabbi-
ni ad Exodi
21. 14. & ad
Regum cap.
2. alii jam
cutati.

^o Exod. 21. 14.

Maccorh (qui & Latine profat) & in Maimonide, Mose Korzenie & commentariis tam Magistrorum ad leges sacras satis obviis, quam aliorum; maximè Pauli Fagii^m. Nec solūm Urbes illæ Levitarum Asyli gaudebant privilegio, verūm & Altare Templi, licet perquam dispari. Maimonides ut & aliiⁿ המזבח קולט שנאמר בהורג בזדון, עקם מזבחי תקחנו למות מכלל שההורג בשגגה אינו נהרג במזבח לפיכך הורג בשגגה זקלטו מזבחה והרגו שם גואל הדם הרי זה נהרג Altare locus erat confugii legumⁱ עליו כמו שהרגו בתוך עיר המקלט mi; Nam & scriptum est^o de homicida, qui sponte scelus prateraverat, ab Altari meo tolles illum, ut moriatur. Vnde eliciendum plene, homicidam ex errore (qualis in superioribus describitur) ad Altare interficiendum neutiquam esse. Quare si homicidam ejusmodi, qui ad altare confugerat, ibi occiderat Vindex sanguinis, is ejus nomine Morte plectendus erat, pariter atque si in Vrbe refugii eum occidisset.

Sic

Sicitem Gemaræ ad caput secundum tituli *Maccorb*, alii. Ceterum exceptiones heic adjiciunt; quæ insigniter Asyli jus in Altari immi- nuunt. Alias de partibus Altaris; De personarum & de facinoruna qualitate, etiam de Mora ibi, alias. Plerunque inquirunt; אין קולט אל א של מזבח *Confugii tutelam non præstitit alia pars altaris præter ipsum tectum seu corporis altaris partem superiorem.* Non sci- licet cornua, nedum vicinia aliqua, aut Laterum tactus. Personis au- tem aliis Altare tutelam heic præstitisse negant præter Sacerdotes, neque eis omnibus, sed tantummodo Sacerdoti in ipso altaris tecto seu parte superiori sacra operanti. Nimirum כהן קולט אל א וקבורה בידו אבל זר או כהן שאינו עובד בשעה שנהרג או שהיה עובד ולא היה על גגו של מזבח אלא סמוך לו או אחוה בקרנותיו אינו נקלט *Tutela ab altari non præstatur nisi Sacerdoti, eique Sacra ibidem operanti. Ceterum nec ei, qui Sacerdotalis generis non erat, nec Sa- cerdoti, qui ibi sacra non operabatur, ipso quo occisus est momento; nec ei qui operabatur seu sacra aliqua peragebat, non super ipsum ope- rimentum altaris, sed in vicinio ejus seu ei innitebatur, seu tange- bat; nec ei qui cornua ejus amplecteretur, tutela inde debita.* Nec morandum ibi erat ei, qui confugerat. Magistri המזבח, מי שקלטו המזבח אין מניחין אותו שם אלא מוסרין לו שומרים ומגלן אותו לעיר מקלטו *qui confugerat ad Altare, tutelam inde nactus, non permissus est ibi morari, sed traditis ei custodibus, deduci eum faciebant in Urbem refugii ei idoneam.* De facinoruna demum qualitate sic distinguunt, ut, quæ jam de Altari dicta sint, ad homicidas tantum spectent, qui- bus alias Urbes in Asyla assignatæ tutelam præstarent, seu quibus ritè, juxta superius ostensa in eas esset migrandum, quas מחוייבי גלות voca- tant, At verò si ordinariâ mortis sententiâ liberi, ut Capite primo diximus, judicium tantum Regium aut forense illud, quod extraor- dinarium erat, etiam ob Homicidium Voluntarium, meritò timen- tes, ad Altare se tutelæ causâ contulissent, sive Sacerdotes sive alii ex Ebrais circumcisi sive ceteris, atque illud amplexi essent, (utcunque ex Jure ordinario aditus illue aliis præter Sacerdotibus non patebat,) לוקחין אותו מעם המזבח למות לעולם *tuti ibi, hac in causa, erant, nec disvellendi unquam ab Altari, ut mortis judicio traderentur.* Nec

Joabo, qui Abneri & Amasæ cædis reus cornua altaris amplexus est, tutela præstari non debuisset, לֹא אָם לֵא הִיא מְחַיֵּב מִיתָה בְּכָד, nisi

etiam ob patratum facinus ultimo, ex pure ordinario & sententia fo-

^p *Levi. Ben Gersom. ad Regum. cap. 2.* rensi, supplicio ritè plecti potuisset. Sic Magistri P. Jus igitur Asyli nullum in Altari quidem, nec Sacerdotibus ipsis, extrajam memorata. Unde locum illum Exodi ⁹ de cæde voluntaria sic explicat pa-

⁹ *Cap. 21. 14.* אפילו כהנא הוא ומשמש על גבי מדבחי ותקטלונה בסייפא

etiamsi Sacerdos ipse fuerit, & ministraverit ad Altare seu super Altare meum, inde rapiet eum, & gladio occidet. Et Paraphrasis Hierosolymitana tantundem etiam de Pontifice summo. Verba sunt, אפילו הוא כהנא רבא דקאי, etiamsi fuerit Ponti-

^{Abulens.} *ad Exod. 21. quæst. 16.* fex summus, qui steterit, & ministraverit coram me, inde rapiet eum, & gladio occidet. At verò Nicolaus Lyranus ibi, etiamsi fue-

^{Ad difficil.} *loc. Exodi. c. 33. rit Sacerdos, ut dicit R. Salomon, nisi inceperit officium ministrandi*

^{Et vid. sis.} *lib. nostrum quo peracto, trahebatur ad mortem.* in Altari, in quo casu erat expectandum complementum ministerii, Sic ille velut ex R. Salomone;

^{2. de success.} *in Pontifica-* aliique^r ex eo, R. Salomonis nomine interea solùm urentes. At ^{tum cap. 6.} Rabbi ille ibi tantum ad hunc modum, quemadmodum & R. Aben-

^{Abulens.} *ad Iosua 20. quæst. 6. alio ad Exod. 21.* ezra, אָם הִיא כִּהֵן וְרוֹצֵר לַעֲמֹד עִבְדוֹהִי תִקְחֵנוּ לְמוֹת, si fuerit Sa-

^{Et Num. 35.} *Petrus de Gumbacurta* cerdos, & voluerit Sacrum suum præstare officium, rapietis eum ad

quod Talmudicæ doctrinæ nimis adversum. Nec moræ quidem, usque dum perageretur inceptum sacrificium; in R. Salomone aliis-

^{de Immuni-} *tate Ecclesia-* ^{rum lib. 1. c. 9.} ve Magistris vola aut vestigiium; quod & rectè olim advertit I. Dru- sius^{f.} I nunc & vide, quæ obiter habent Theologi Christiani^d de

^{Ad rit. de Homicidio} *Et ad C. tit. de his qui ad* Ebraico Asylorum Jure, uti & Jurisconsulti^u, dum interpretationes acscita Ebræorum ipsorum negligunt: Idèò autem hæc, tametsi ple-

^{Eccles. confu-} *gunt. Didac. Cõd. ar. v. r. ar. Par. Resolus.* raque ipsis civilia fuerint, ita fusiùs heic enarravimus, tum ut Tempe-

^{lib. 2. c. 20.} ramenta, quæ in his habent de interdicto Homicidii, (unde & quan- tum ipsis in eo censèretur, Naturale ediscitur,) observarentur, tum ut

indeatque ex eis, quæ statim sequentur, apertiùs liqueret, quale fue- rit in hisce Jus Profelytorum Domicilii, aliorumve apud Ebræos

Genti-

Gentilium, & quomodo illud Ebraorum civili heic Juri sive diffonium sive consonum esset, sive ubi Ebraus, aut circumcisus occideretur à Profelyto Domicilii aliove Gentili, sive ubi hic ab Ebrao. Si Profelytum Domicilii sive liberum sive servum casu occiderat Ebraus, migrandum ei erat in Urbem refugii. Ad Gentilem autem, qui nondum Profelytus Domicilii factus, sive Ebraum sive Gentilem ex errore seu casu qualicumque occiderat, Urbium Refugii privilegia non attinuere. Nec tamen ex sententia forensi Morte plestendus is erat, sed vindicis sanguinis arbitrio ita suberat, ut ab eo impunè posset occidi. Maimonides ^x, בן נח ששגג באהרת מצותיו, ^{Halach Me-lakim cap. 10.} פטור מכלום חוץ מרוצח בשגגה. שאם הרגו גואל הדם אינו נהת עליו ואין לו עיר מקלט אבל בתי דיניהם אין סמיחין אותו *si Noachides caput aliquod Septem Præceptorum* (quæ sub Juris Naturalis nominet tractamus) *violaverat ex errore seu casu (nec sponte) liber erat (Poenâ civili,) excepto homicidii errore seu casu reo. Nam si eum occiderat vindex sanguinis, impunè id factum. Neque ei profuit Urbs aliqua Refugii. Sed verò ex sententia fori, quo res ejus cognoscenda, Morte non erat homicida ejusmodi afficiendus.* Alibi etiam idem ^y, ^{Halach. Rotzach c. 5. Ita etiam Moses Mikotzi Prac. Affirm. 75. Et Gido Talm. Babylon. 111. Maccoth c. 2. fol. 9. b.} הגוי שהרג הגוי בשגגה אין ערי מקלט קולטות אותו *Israelita, qui occiderat Servum aut Profelytum Domicilii, in Urbem Refugii migraverat.* At verò קולטות הגוי שהרג הגוי בשגגה אין ערי מקלט קולטות אותו *Gentili, qui Gentilem casu occiderat, tutelam non præstitit Urbium Refugii aliqua. Nam & scriptum est, Filii Israel;* nempe Urbes Refugii eis præstitutæ. Quod scilicet, ut consimile paulò ante allatum, ad Gentilem, qui nondum Profelytus ^z Domicilii factus, spectare volunt. Nam Profelyti ejusmodi jus erat ^{16.} heic singulare. Si casu occiderat is Ebraum seu circumcisum, Urbis Refugii ei non proderat. Si verò Profelytum sui generis sive liberum sive servum, Asyli ejusmodi privilegio gaudebat. Uti etiam tam servus quàm liber ejusdem generis. Aitunt enim; גר תושב שהרג *Profelytus Domicilii, qui ex errore seu casu Israelitam occiderat, tamen si involuntarium esset homicidium, nihilominus morte seu gladio (à vindice scilicet sanguinis, non ex sententia forensi) plecti potuit.* Atq; adjiciunt;

יו תושב שהרג את גר תושב או את העבד בשוגג גולה שנ לבני
 Profelyto Domicilii, qui casu intere-
 merat, sive Profelytum Domicilii, sive servum (eiusdem generis), mi-
 grandum erat in urbem Refugii. Nam & scriptum est^a, Filiis Israel
 & Profelyto, & qui domicilium habet inter vos. Quod tamen juxta

^a Ibidem.

jam memoratas distinctiones intelligebant. Nec parile jus Gentili-
 bus nondum Profelytis Domicilii, atque Domicilii Profelytis; nec
 horum alterutris, cum circumcisis. Nam ex his manifestum est, Jura
 vindicis sanguinis tam ad Gentiles, nondum Profelytos Domicilii
 factos, quam ad eos, qui in hanc transferant conditionem, non mi-
 nus atque ad Originarios reliquosque circumcisos in ditione Ebrai-
 ca spectasse. Non item Jura Urbium Refugii; sed ad Profelytum
 Domicilii, quando alium sui generis occiderat; ad Gentilem autem,
 nondum factum ejusmodi Profelytum, nequaquam omnino. Jus
 item Gentium apud Ebraeos, de Errore seu Casu, fuisse, in homici-
 dii causa, singulare, nec quale in alicujus aliis septem Noachidarum
 juris capitum violatione involuntaria. Quod verò habet velut ex
 Ebraeis Lyranus^b; *Altare propter reverentiam Loci fuisse refugium*
in aliquibus casibus, inter quos erat homicidium Gentilis, sed non In-
dei, de Gentili, si Profelytum Domicilii intelligas, ac de vindice san-
guinis, planè falsum est. Neque enim, ut Asylum, sic profuit Altare
Judæo homicidæ Gentilis ejusmodi aliter atque si Judæum occide-
rat. Non aliter scilicet tutus erat à vindice sanguinis. Sed & alii^c

^b Ad Exod.
21. 14.

^c Dionys. Car-
thufian. ad
Exo. 21. &c.

^d De Iure
Belli & Pa-
cis. lib. 1. cap.
2. §. 5.

fidenter heic Lyrani sequaces sunt. De vindice autem sanguinis
 toties antè memorato observatu dignum est, quod monet vir prae-
 stantissimus Hugo Grotius; *Cum jam ante diluvium, inquit^d, gi-*
gantium atate promiscua invaluisset cadum licentia, instaurato post
diluvium humano genere, ne mos idem invalesceret, severius occur-
rendum Deus censuit; & repressa prioris seculi lenitate, quod natura
non iniquum esse dicitabat, & ipse permisit, ut insons esset, qui homi-
cidam occidisset. Quod postea institutis Iudiciis summas ob causas
adjudices solos restrictum est; ita tamen ut moris pristini vestigium
*manserit in jure ejus, qui occisum sanguine proximè attingeret et-
 iam post Mosis Legem. Quod autem ad interdictum homicidii, quò*

naturale

naturale est, attinet, manifestum est ex jam dictis, non alium esse, juxta Ebræos, ejusdem sensum, quam ut cædes etiam permitteretur humana sub ratione Poenæ legitimæ seu sub ratione reatûs, quod in idem recidit. Et mox ostendetur, tantundem etiam permitti apud eos sub ratione Quasi Poenæ, seu Quasi reatûs. Ad rationem autem Poenæ heic seu reatûs seu Quasi (id est, vindictæ atque coercitionis spectat item cædes bellica (de qua, ut à Jure Naturali, ex Ebraica disciplina, non dissonat, copiosè & doctissimè etiam Hugo Grotius^e; ut alios prætermittam; & nos plura libro sexto.) & quæ sunt ^e *Ibid. Sc.* alia in sacris literis de capitali supplicio non rarò irrogando Advertendum autem est, irrogari ex eorum disciplina, idque in Pace supplicium illud dupliciter; aut ex sententia forensi seu solenni magistratus civilis decreto, aut ex singularum etiam personarum, quarum sive privarim sive publicè intererat, interdum Arbitrio aut Jure. Genus Prius passim in sacris literis obvium est, & in antè dictis non semel occurrit. Etiam posterioris specimen habetur eximium in illo, quod jam tractavimus de Vindice sanguinis; de quo item appositè Grotius^f; *Lex Hebræa propinquo occisi permittit, ut extra Asylū De Jure Belli & Pacis lib. 2. cap. 20. §. 8.* *locā homicidam interficiat: rectè que notant interpretes Hebræi talionem pro mortuo exigi posse; pro se, ut puta in vulnere, non nisi per Iudicem, quia scilicet difficilior est moderatio, ubi proprius dolor accedit.* Nec ejusmodi talionis Jus propinquis, tantum apud Ebræosolim. Verba Theoclymeni ad Telemachum apud Homerum^g similem inter Græcos vetustissimos morem testari videntur. ^g *Odyf. 4.* Fugisse se, ait Theoclymenus, ob cædem contribulis patratam, cui plurimi *κασιγνητοῖσι ἐπιπέτῃ consanguinei amicique, quorum*

— *ἰσαλδάρῳ ἔπειτα ἰάνατον ἢ κῆρα μέλαιναν*
 φ.δ.γ.ω —

nec ac nigro fato ut me eximam, fugio. Nisi de ultionis qualiscunque, non legitimæ, timore locum capi velis. Sed & apud Ebræos^h impunè occidebatur fur nocturnus ædes invasurus, ab ædium domino aut custode, quemadmodum & ex lege XII tabularum & Platonicisⁱ. Exemplum^k occurrit item in signe de trucidatis, velut absque cognitione forensi, ob vitulum aureum conflatum adoratumque, ^h *Exod. 22. 2, & 3.* ⁱ *De Legibus lib. 9.* ^k *Ibid. 32. 28.* tribus

tribus millibus. Viginti tria millia habet vulgata. Sed contra veritatem Ebraicam versionesque tum Hellenisticam, tum quæ linguarum sunt Orientalium omnes, modo Arabicam nuper Romæ excipias, quæ vulgata omninò versio est. De numeri autem discrimine ibi, vide Lyranum, aliosque commentarios Christianos. Sed verò & iussu Numinis, cui lex qualiscunque pro placito eius cedit¹, id factum; idque emunciat Mofes. Et pro iudicio forensi seu Principis extraordinario ac singulari, ante rem publicam ordinatam, rem capiunt Magistri².

¹ Vide S. Augustin. de Civitate Dei. l. 1. cap. 21.

² Apud Mos. Nachmanidem in Pirush Torah fol. 155b. & Gidesis S. Thom. 2. secundæ quæst. 64. art. 3. & ad eum alios Dominic. Soto De Iustitia & Iure lib. 5. quæst. 1. art. 3.

CAP. III.

De Pœna capitali à Privatis irrogata, adeoque Cæde, apud Ebraeos, Privatis, sed à morum publicorum amissim, citra cognitionem forensis, variatim, extracausam vindicis sanguinis, permittit. Moderamen inculpatæ tutelæ Ebræi qui Ebræum in Gentilium potestatem traderet; qui in contemptum Numinis præceptum aliquod violaret; Apostatæ, Idololatæ cedes. Dolo, ut vita horum nonnullis eriperetur, uti licuit, qualis in Gentilem non adhibendus. De officiis erga Gentiles humanioribus, seu charitate quid senserint Ebræi. De Fœtus nece, puerperæ salutis causâ.

Uere autem in moribus Ebræorum etiam alia, extracausam Vindicis sanguinis, Homicidii genera Privatis, sub ratione Pœnæ, aut Quasi citra iudicium forensis, permittit; sed ita ut & ipsi morte alterve plectendi essent, nisi id in cæde sollicitius fervarent, quod præscripti reipublicæ mores exigent. Adeoque tamen, quâ Judicibus tribunal tenentibus ministrisque publicè ac nominatim constitutis opponerentur hi, quibus sic permittum est, Privati etiam rectè dicendi erant, at tamen, cum quicquid fas eis esset heic præstare, id publicis moribus, quibus Pœnæ irrogandæ, ac autoritate publicâ, quâ hoc indultum est, omninò niteretur, etiam pro Publicis velut Judicibus simul & Ministris, saltem Ministris, quoties mortem cuiquam licitè inferebant, planè habendi. Quale certè dicendum de more illo Venetorum, qui cum cum plures à patria exules habeant condemnatos, singulis facultatem faciunt (sic Dominicus Soto,) ut qui alium eorum interfecerit, vitâ ac libertate donetur. Quod exules heic licitè facere queunt, homines utpote pri-

vati,

vati, id reipublicæ Venetæ decreto ac auctoritati tribuendum esse pa-
 lam est, adeoque publicorum saltē ministrorum personam eos in-
 duere. Mos ferè ejusmodi apud Græcos veteres observaturⁿ à viris
 doctis. Et vide sis, quæ tradunt Jurisconsulti^o aliqui, aliiq; ^p de Here-
 ticorum manifestorū cæde. Adde, si placet, quæ de privatorum vin-
 dicta disputant Scholastici ^q Jurisconsultique^r. Ex Jure autem ordi-
 nario Ebraorum & usu quotidiano, extra singulares, quales diximus
 permissiones, intelligendum illud Judæorum de Herode ob nefa-
 riam Ezekiz, aliorumque necem Hyrcano conquerentium. Trans-
 gressus est, inquit, legem nostram, quæ hominem quantumvis sce-
 lestum vetuit affici supplicio capitali, *εὶ μὴ πρὸς τὸν κατὰ νόμον δέσιν τῶν*
νόμων ἐπιπέσει ^{Συμεδὸς} *εἰ μὴ πρὸς τὸν κατὰ νόμον δέσιν τῶν νόμων ἐπιπέσει*
 memorat Josephus^r. Species autem insigniores cædis humanæ Pri-
 vatis, apud Ebræos, sicut jam dictum est, citra sententiam forensē,
 sub ratione Pænæ legitimæ permissæ (præter illam, quæ permissa
 Vindici sanguinis, ut ostensum est) Binæ fuère. Altera violentiæ in-
 jultæ quædam genera Repellenti impediētiq; seu sive se sive alium
 tuenti permissa, Altera Zelotis. Nam ex Jure ordinario dictum il-
 lud apud Josephum jam memoratum verum esse, asserunt item Tal-
 mudici^r, בית מירת עליו שחייב העון ועשרה בשעבר *quoties*
id, quod jam perpetratur, ex sententia forensi posset morse puniri.
 Quod ad specierum jam dictarum priorem attinet; lex habetur^u
 sacra רעך לא תעמוד על דם רעך *non stabis adversus sanguinem proximi*
tui. Hujus sensum, ex doctrina avita, docent esse, proximum, id
 est, congenerem, à periculo imminente ita ipsis tuendum, ut non
 solum è flumine, puteo, igne aliove vitæ periculi genere, qua fieri
 posset, esset omni diligentia eripiendus, verùm etiam ab occisuro, seu
 qui necandi animo persequeretur, liberandus. Non stabis ociosus
 seu iners adversus sanguinem proximi tui. Maimonides^x; הרודה
 אחר חברו להרגו אפי' היר, הרודה קטן הרי כל ישראל מצווין להציל
 מיד הרודה *si quis alium persequeretur, ut occideret eum,*
quantumlibet minor, senebantur universi Israelita (quilibet pro lo-
 ciac temporis opportunitate) *eripere seu liberare eum, cui vis ita il-*
lata, è manu seu potestate persequentis, seu aggressoris. Tutelæ ejus-

^o 10. Memris-
 an incument.
 ad Lycophrū.
 pag. 298.
^p Prosper. Fa-
 rinach. de
 Hæresiq. 189.
 s. 3.
^q Lac. Siman-
 ca de Castro-
 lic. Instit. est.
 46. num. 50.
^r S. Thom. 2.
 secundā qu.
 64. art. 3. Pe-
 trus de Ara-
 gon. alii ibi-
 dem.
^r Petr. Faber.
 Semestr. lib.
 2. c. 2. Hugo
 Gros. de Jure
 Belli. lib. 2.
 cap. 20. Vide
 Caspar. Bea-
 tum de cre-
 ditore inope
 debitori ad-
 dicendo. s. 1.
 s. 68. Et 69.
 l. 1. D. ad leg.
 Cornel. de
 Suarin.
^r Archæol. l.
 14. cap. 17.
^x Maimonid.
 halach Ro-
 tzach. cap. 1.
 Moses Mi-
 korzi Prac.
 Negativ. 163.
ⁿ Lev. 19. 16.
^r Halach Ro-
 tzach cap. 1.
 Mos Mikorzi
 prac. Negat.
 165.

R r r

modi moderamen legitimum erat, ut si fieri posset, iniqua præstaretur. Sin verò, etiam cum aggressoris membri alicujus mutilatione seu abscissione. Quæ si nec sic præstari posset, cædes aggressoris legitima habita, nec aliter. Et tam tutela sui, quàm alterius heic pariter intelligitur. Neque solùm vim necis causâ illatam, sic aggressoris cæde, cuique propulzare licuit; sed etiam adulterii ac incestus omnimodi causâ, uti & pœderastiæ seu concubitûs masculi. Verba sunt

¹ Tit. Sanhedrin cap.

² Gemar. Babylon. ibidem fol. 73.

³ Gemar. Babylon. ibidem fol. 73.

Misnæ¹, אלו הן שמצילין אותן בנפשן הרודף אחר חברו להרגו ואחר הרודף אחר חברו הנערה המאורסה *Hi sunt, qui etiam vita sua jacturâ præripiendi sunt, seu impediendi, ne peccent. Qui alterum persequitur, ut eum occidat; qui persequitur Masculum; & qui puellam desponsatam.* Recensetur heic species trina. Prima ad moderamen inculpatæ tutelæ attinet; adeo ut vim animo occidendi illatam, etiam inferentis morte, si citra eam fieri nequibat juxta jam dicta, repellere liceret non solùm ipsi, cui vis inferebatur, sed & alteri cuicumque qui suppetias adferret. Secunda est de eo, qui masculum, ut nefando cum eo coitu misceretur, fuerit adgressus. Tertia de eo, qui alterius sponsam vi fuerit compressurus. Scelestos hujusmodi adfectus vi privatâ, etiam occisione (si verberare, vulnere, aut mutilato membro cohiberi nequirent) puniri volebant. Sed neque aliud obtinuisse jus, aiunt ad Misnâ jam citatam Gemaristæ Babylonij, ubi illicitum alium quemcunque concubitum nomine ערוה seu *Turpitudinis* in Levitici decimo octavo denotatum (excepto concubitu bestię) vi quis attentaret. Neque ut præpedirentur ad hunc modum, occisione nempe vim inferentis, alia præter hæc jam dicta, volebant² qui hisce rebus præerant; undemendum, puto, esse manifestum, si vel librarii sive Typographi, in Gemara Hierosolymitana³, ubi legitur הרודף אחר חברו להרגו ואחר הרודף אחר כל שאר עבירות שבתורה. מצילין אותו בנפשו *Eadem est ratio ejus, qui alium animo occidendi persequitur, & ejus, qui vi attentat qualemcunque ceterorum peccatorum, quæ in Lege. Vtrunque etiam vita sua jacturâ præpedire fas est.* Pro ערוה quod peccata sonat, lego ערוות; quod *Turpitudines* illas seu concubitum passim denotat, adeo ut versio ita sit mutanda, & *ejus, qui vi attentat qualemcunque ceterorum concubituum* (humanorum.)

¹ Gemar. Babylon. ad Tit. Sanhedrin fol. 73 a.

² badius Bar-tenorius ad Misnâ e-just. tit. cap.

³ Maimonides halach. Rotzach cap.

¹ Ad Tit. Sanhedrin cap. fol. 26. col. 3. S. 9.

² Ad Tit. Sanhedrin cap. fol. 26. col. 3. S. 9.

³ Ad Tit. Sanhedrin cap. fol. 26. col. 3. S. 9.

⁴ Ad Tit. Sanhedrin cap. fol. 26. col. 3. S. 9.

⁵ Ad Tit. Sanhedrin cap. fol. 26. col. 3. S. 9.

norum,) *qui nomine Turpitudinum in Lege occurrunt.* Nam scribitur hoc ad Misnam, quam attulimus hac de re. Et שׂאֵר *שׂאֵר*, quod heic *שׂאֵר* ceterorum respondet, unicam illam ערוה *ערוה* seu Turpitudinem, sive cum sponsa aliena concubitum, in Misna memoratum respicit. Neque eum, qui Gemaram & Glossam ad eundem locum Babyloniam consuluerit, dissensurum omninò heic arbitror. Huc spectat cædis ejus, qui Israelitam, ipse scilicet Israelita, (extra causas statim indicatas)

seu bona ejus in potestatem Gentilium tradiderit. Talmudici ^{b, b} *Maimonid. halach Chobal Wemazik cap. 8. Mishor Xepra-cepti. affirm.* *Nefas est Israeli- tam tradere in potestatem Gentilium, quod tam de bonis ejus sumendum quàm de Persona.* Idque tam de scelestissimo, quàm de probocapio. Neque traditori sortem fore admittunt in seculo futuro. Et ^{70.}

denum adjiciunt, מותר להרוג המוסר בכל מקום ואפילו בזמן הזה, *fas est occidere traditorem ejusmodi quocunque in loco; idq; etiam hoc seculo licet genti nostrajam diù permessa non sint judicia Capitalia. Quin & fas est eum occidere antequàm tradiderit, ubi scilicet animum tradendi ei perficere liquerit. Et quisquis eum occiderat, quantocyùs poterat, insons erat.* Addit verò Maimonides; הרי זה יהרג שׂמא ימסור אחרים ומעשים בכל יום בערי המערב להרוג המוסרים שהחזקו למסור ממון ישראל ולמסור המוסרים ביד הגוים להורגם ולהכותם ולאסרם כפי רשעם וכן כל המיצר לצבור ומצערן מותר למוסרו ביד הגוים להכותם ולאסרו ולקנסו אבל מפני צער יחיד אסור למוסרו ואסור לאבד ממונו של מוסר ואעפ׳ שמותר לאבד גופו *Cades autem ejusmodi permessa est, ne is tradat seu prodat alios. Sed & frequenter in civitatibus Occidentis (id est, Occidentalium Judæorum, qui Terram sanctam incolere; sic dicitur ab Orientalibus, qui Babylonem & loca vicina occupant, discriminentur) evenit, ut, qui sic tradendi Israelita alicujus bona animo perseverarent, occiderentur, aut in potestatem Gentilium traderentur ipsi, ut ab eis occiderentur, vapularent, & coercerentur secundum quod malitia eorum mereretur. Ita etiam si quis populi universitatem (Ecclesiam seu coetum Israeliticum) acriùs oppugnaret, eamque contumeliis afficeret, fas erat eum tradere in Potestatem*

Gentilium, ut ab eis vapularet, coerceretur, multaretur. Non item, si privatum quempiam sic contumeliis afficeret. Nec fas erat bona traditoris diripere, tamesi esset fas personam ejus sic ledere. Nam Bona ejus ad heredes attinebant. Accedat & hec id, quod tradunt de cæde cuique permisâ Judæi qui palam arque ad irritandum Numen seu, ejusce contemptu, præceptum aliquod

^a Halach Roshach cap. 4. pag. 484.

^d Gemar. Babylon ad tit. Aboda zara c. 2. fol. 27. b

divinum violaret. Maimonides ^c ex veterum scitis ^d; עובדי עבודה זרה מישראל או העושה עבירות להכעיס אפילו אבל נבילה או לבש שעטנז להכעיס הרי זה מין והאפיקורסין והן שנופרין בתורה ובנבואה מישראל מצוה להרגן אם יש בידו כח להרגן נסיף בפרהסיא הורג ואם לאו יבא עליהן בעלילות עד שיסבב הריגתן כגד ראה אחד מהן שנפל לבאר והסולם בבאר קודם ומסלקו ואומר הריני טרוד להורד בני מן הגג ואחזירנו לך וכיוצא בדברים אלו *Prævaricatores seu Minim (sic vocamus Israelitas idola colentes, uti & eos, qui alias transgrediuntur ad irritandum numen, seu in ejus contemptum, etiam si morticinum comederint, aut vestibus heterogeneis fuerint induti in ejus contemptum) uti & Epicurei (quo nomine continentur nobis Israelita, qui abnegant legem & prophetias) occidendi sunt ab eo, cui facultas est eos occidendi, modo id gladio & palam seu in publico faciat. Id verò si facere nequeat, dolo eum adgrediatur, usque dum mors ei eveniat (non vi,) sed ad hunc, verbi gratiâ, modum: Si quis viderit ex hoc genere hominum aliquem in puteum decidisse, & scalam in puteo; hanc præoccupans relinquat eum dicatque, diligentius conabor, ut filius meus descendat è recto, & tunc utriusque ad te redibimus. Ut scilicet sic spe deceptus ^e facilius periret. Ejusmodi aliis fraudibus, quibus mors ei inferatur, uti fas est. Nec quid sic commissum censebant adversus legem illam suam de non mentiendo, nec decipiendo proximum, quod nomen ex prævaricatione & apostasia ejusdem desuisse voluere. Quod de Israelita aliter, veluti in sui sive utilitatem sive voluptatem tantum, non contumaciter aut constanter peccante, non omninò intelligunt. Quanquam autem sic sive vi palam sive dolo Israelitam ejusmodi ob prævaricationem seu apostasiam, alteri (Israelitam item) cuiquam fas habebatur trucidare aut morti dolo tradere; nefas ni-*

^a Vide lib. 6. cap. 3.

^d Levitic. 19. 12.

fas nihilominus existimabant, Gentilem in sui exitium sic dolo circumvenire, tametsi nec legi nec Prophetiis nomen daret is, sed eas planè abnegaret; uti nec tametsi Idololatriæ hæctenus nõ renuntiasset. Apud Maimonidem ibi statim sequitur; אבל הגוים שאין בינינו ובניהם מלחמה ורועי בהמה דקה מישראל וכיוצא בהן אין מסבין להן המיתה ואסור להצילן אם נאו למות כגון שראה אחד מהן שנפל *At vetero Gentiles, quibuscum nobis bellum non erat, & qui pecora minuta Israelitarum nutriebant* (moribus enim introductum est, ut haud ipsi, ne frequentiora inde vicinis damna evenirent, locis, quibus aut vineæ aut segetes adjacerent ^b, ea nutrirent, sed tantummodò in sylvis & desertis; unde factum est, ut gentilibus vicinis nutrienda sapiùs locarent) *atque id genus reliquos dolo circumveniendi, ut morti traderentur, non erant. Sed nec fas erat, eos imminente morte liberare. Veluti si quis eorum in mare caderet, cum inde sublevare. Nam scriptum est ^h, non stabis adversus sanguinem proximi tui, & hic proximus tuus non est.* Nimirum legem illam sacram capiunt, perinde ac si dictum fuisset, non piger stabis seu otiosus, quando periculum mortis proximo tuo imminet, sed eripere eum conaberis; ut & ante dictum est. Atqui quanquam concesseris proximi heic nomine Gentilem non contineri, (quod & de aliis legis sacræ locis non rarò scriptitant magistri,) undenam interea vetitum esse volunt Israelitis, Gentilem periculo ejusmodi liberare? Nam heic quidem præcipitur Israelitæ, ut Israelitam liberet. An inde elicitur, ut Gentilem liberare non liceret? Forte huc illud trahunt ⁱ, ארת הנכרי תגש, quod venit à peregrino exiges, & locum habet in lege singulari de debitorum in septimo anno remissione inter Originarios. Sed quidem id intelligunt Magistri, perinde ac si pauculis illis verbis, ut cunctis ibi interpositis, vetaretur ipsis quidquam Gentilibus præstare, quod Charitatis Simplicis in se speciem, extra Juris Striçti amissim, haberet; modò pauca aliquot sui interea in commodum, ac pauperum è Gentilibus, sed tantum inter Pauperes ex Israelitis, alendorum ^k *callam* sam excipias, de qua inferiùs ^k. Et tametsi Gentiles, ut putato, nolunt, ex alia lege ^l (saltem postquam Profelyti Domicilii ficto) contra justitiam mcram seu jus strictum à se vexandos seu op-

^b Misna tit. Baba. Kama cap. 7. §. ult. & ibi Constantin. l. Empereur.

^h Maimonides halach Nazi-ki Mammon cap. 5.

^b Levitic. 19.

¹⁶.

ⁱ Deut. 15. 3. & Vide Nachmanid. in Pirush Tora fol. 323. a.

^k Lib. 6. cap. 6.

^l Exod. 22. 20. & Vide supra lib. 2. cap. 4. pag. 157.

primendos, fallendos, at tamen scipfos ab officiis humanioribus illis^m, maximè qui nondum Idololatriæ renuntiarint, etiam in contractibus aliàs præstandis, ex jure suo sacro cohibitos docent; quæ de re plura libro sextoⁿ, ubi de Usuris agitur. Quanquam interea sciam, Josephum^o, ubi gentis suæ morcs evehere non parùm studet, tradere, etiam ex receptis legibus ac moribus, advenis qualibuscunque seu Profelytis saltem Domicilii necessaria omnia præbenda ab Ebrais fuisse, ignem, aquam, cibum; viam item illis indicandam. Sed verò ex jam ostensis juxta Talmudicos manifestum est, Cædem sic Privato permissam, tam in Poenam permitti Aggressoris & Traditoris, quàm in Tutelam aliorum, & planè in Poenam Prævaricatoris & Apostatæ, quos diximus. Jam verò ex illo Tutelæ jure ortum est illud, quod Quasi Poenam ante diximus. Quasi item Poenâ, & Quasi vis illata, cum reverà non esset, locum apud eos habuit, ubi, sine puerperæ exitio^p, foetus vivus eximi nequiret. Utriusque vitæ in justitiæ statera positâ, illius, ut dignioris, ita anteponebatur, ut hujus cædes justa, quia necessaria, ob illius salutem, haberetur; quasi ob imminens matri, veluti ex vi illata, periculum, ipse Poenas meruisset. Ita in ipso adhuc utero, (quod ait Tertullianus^q), *infans trucidatur necessariâ crudelitate, quum in exitum obliquatus denegat partum, matricida, ni moriturus*. Maimonides juxta Gemaræ paulò ante citatæ mentem; *הרו חכמים שהעובריה שהיא מקשרה לילד מותר*; *לחוק העובר במיעיד. בין בסם בין ברד מפני שהוא כרורף אחריה*. *להורגה* *Decrevere sapientes, si femina gravida puerperio laboraret*, (ita ut ejusdem inde vitæ periculum planè immineret,) *fas esse fœtum in utero ejus sive pharmaco sive manu extinguere, quoniam habitus est quasi aggressor seu quasi is, qui vim inferret necandæ causâ*. Quod tamen sic temperant, ut si vel caput in lucem emiserat foetus, ei non omninò matris gratiâ nocendum; quoniam inquit, *פשוט משהו ציא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש* *non pellenda anima pro anima*, id est, innocentis alterius vita, gratiâ alterius non tollenda. Allata jam verba sequitur, *ואם משהו ציא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש* *Verùm si exeruerat caput, ei nocendum non erat, quia anima seu vita pro anima seu vita pellenda seu tollenda non erat*. Neque tunc

^m Vide Maimonid. halach. Roshach cap. 12. sub fine.

ⁿ Cap. 10.

^o Advers. Apion. lib. 2.

^p Maimonid. halach. Roshach cap. 1.

^q Lib. de Anima cap. 25.

lecta Discipl. L

seu quasi vi
Theologi
laudata. N

Zelorum app
Privat

Applicium
dam com
homini
vans zel
Nomini, fr
Judaimur
denegare
Mili
fac
Se
aggref

grefloris instar seu quasi vim inferens habitus. Hæc de re videtis, quæ disputant Theologi, maximè Sanchez^r & Rainaudus^r, quibus aliorum turba laudata. Medici item ea de re obiter.

^r Lib. 9. de
Marrimonio
disp. 20.

C A P. IV.

De singulari Zelotarum apud Ebraos iure, quo criminibus in aliquot atrocioribus d. prehensi, à Privatis illico sive impunè verberabantur, sive occidebantur.

^r De ortu im-
punitum cõ-
tra Naturã
per Sectionẽ
Casaream c-
9.

Upplicium item Capitale בשעת מעשה, id est, *in ipso dum committebatur facinus dumtaxat momento*, seu homini ἐπαυτωφίρω deprehensò, à zelotis, id est, Privatis zelo ductis, infligi permittebant, quoties Sanctitatem sive Numinis, sive Templi sive Gentis, Ebræus aut circumcissus alius seu in Judaismum cooptatus ita violaret, ut palam ac in publico eam sive denegare sive spernere, speciebus aliquot facti atrocioribus^r, videretur.

^r Tit. Sanhedrin. cap. 9. §. ult. Gemar. Babylon. ib. fol. 81 b. Sc. Hierosolymit. eod. tit. fol. 27. col. 2. §. 11.

הגזנב את הקסוה והמקלל בקוסם והבועל מיסנא; ארמית קנאין פוגעין בו כהן ששימש בטומאה אין אחיו הכהנים מביאין אותו לבד אלם פרהי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה ומפציצין את *Qui sacrilegium commiserat* (ex sacra nempe suppellectili quid furatus erat; *qui per Idolum maledixerat* (Numini,) *qui coitu se miscuerat cum famina Aramaea*, id est, extera seu planè Gentili, *Zelotis fas fuit incurrere* in eum. *Sacerdotem in immunditie sua sacra obeuntem, non erat necesse, ut Sacerdotes ceteri in forum deducerent. Sed Sacerdotes, qui per etatem nondum ministerio sacro*

^r ברוך in eos
codice Hiero-
solymitano.

pares erant, eum extra atrium protrahabant, & cerebrum ejus sustibus elidebant. Heic Templi ac Numinis sanctitatis violatio manifesta. Gentis autem sanctitatem coitu jam dicto violari volebant, etiam & coitum ejusmodi veluti cultum extraneum, (sed non ita in foro puniendum) habebant. Gentilem autem foeminam heic intelligunt non qualemcunque, sed eam tantum^x, quæ nondum Profelyta Domicilii ipsa facta, aut Profelyti ejusmodi filia non esset. Nam stuprum Israelitæ in hujusmodi Profelyta, sive libera, sive ancilla, (tametsi manserit planè Gentilis), verberibus tantùm in foro ex veterum traditione puniebant. Zelotarum verò, quorum heic mentio,

^x Gemar. citat. Sc. Man-
monid. ha-
lach. Huri-
bia cap. 12.

& qui

⁷ *Gloss. ad Gem. Bab. ad tit. Sanhedrin fol. 81 b.* & qui Ebrais⁷ dicuntur בני אדם כשרין המתקנאין קנאתו של מקום *Homines pii, qui Zelo Numinis accenderentur, jus ejusmodi habebatur, ut, si viderent בפרהסיא palam seu in Publico, id est, ut recepta fertur sententia, presentibus coram decem minimum Israelitis, quem-*

² *Præter locos citatos, Vide Maimonid. halach. Rotzsch cap. 4. & halach. Sanhedrin c. 18. & halach. Aboda Zara cap. 10.*

³ *Videsis etiam Maimonid. halach. Memarim c. 3. Mos. Mikotz præc. Negarim. 163. Shulcan Aruch tit. Iore dea cap. 158.*

⁶ *Numeror. 25. & Vide- sis historiam illam fufius narratam à Josepho. lib. 4. cap. 6.*

^c *Lib. 1. de Monarchia. & lib. 1. de Vita Mosi.*

^d *Lib. 3. de Vita Mosi.*

momento fas eis esset² incurrere seu aggrediendo eum, aut verberare aut vulnere præpedire ac cohibere, aut etiam cædè perseverantem è medio tollere. Nam si intermitteret, occidendus non erat, sine judicio forensi. Idem Juris obtinuit de Israelita Apostata seu בעיקר *eo, qui renuntiasset Fundamento, id est, ipsius Numinis sanctitatem veritatemque palam ac apertè negasset, Legemque sive scriptam sive oralem planè deseruisset³. Origo, unde manavit pendebatque jus hoc Zelotarum, dicitur, ut non pauca recepti Juris alia,*

י מסין הלכה למשה מסיני Traditio Mosi è Sinai. Et exemplum ejus habent primum ex sacra^b historia Phinees, qui hasta trajecit, zelo accensus, Zimiri Principem tribùs Simeonis & Cozbi Paganam, filiam Zai Principis Midianitarum, in stupro palàm deprehensos; ubi laudatur à Numine את קנאתו בתוכם quia zelaretur Zelum meum inter eos. Et de hoc Philo^c; ἐπαγέσας οὖν ὁ θεὸς τὸ ἀρεσκίαι αὐτοῦ ἀδύω καὶ ἐθελουσίᾳ παρὰ τὴν ἡμοῦδωλον διήσας αὐτὸν ἀναστῆθαι δωρεῖται, ἐπὶ τὴν καὶ ἱερωσὴν Deus idcirco laudavit navatam sponte & aliorum

injussu operam, eamque honorem premio duplici, Pace atque Sacerdotio. De Sacerdotio Phinees nemo nescit. De pace verò heic adjicit ille, τὴν ἡμῶν ἀξίον ἀλαχρίνας ὑπὸ πολέμου μετὰ ποιεῖσθαι βίαι τὸ ἀρεσκίαι γον οὖν ὑπὲρ πμῆς ἦεν ἀγῶνας. Pace honoravit, quia judicavit bello implicari non debere, qui cultus divini propugnatorem se exhibisset.

Adeo ut Philo etiam Zelotarum jus velut à Numine tunc præstitutum asseruerit. Quod itidem licet parcius, innuit ipse, ubi de eo^d, qui lignatum exivit in Sabbato, loquitur. Conspectum scilicet ait, eum à quibusdam, qui statim occisuri erant præ ira, seu δυνατὰ χετήσασίας, cohibitos tamen fuisse ἵνα μήτε ιδιωτῶν, ἐπὶ ἀρχόντων, κατὰ λαὸν πνα δοκῶσι καὶ ταῦτ ἀκρητον καὶ ἀλλως τὸ παρενόμημα ἐμφανῆς, nescilicet viderentur, cum privati homines essent in aliquem animadvertere, idque indictâ causâ priusquam magistratus (id

ius (id decernerent,) tamen si crimen esset manifestum. Agnoscitur heic Zelotarum jus, ejusque non obscurum vestigium. Jam verò קנא Kinea Zelus est, & קנא קנא Kanna & קנא קנא Kannai Zelotes, unde pluraliter קנאין Kannain Zelotæ. E quorum numero fuisse videtur Apostolus ille Simon cognomento Zelotes^c apud D. Lucam. Appellatur idem DD. Matthæo^f & Marco^g Κανανίτης (ut in plerisque, & 13. quos vulgo sequimur, codicibus) quod per Cananæum reddit vulgata^f autor. Exemplaria alia habent Κανανάϊ, alia Κανναί, id quod proxime accedit, ut ex Kanna seu Kannai, adjecta Græcorum terminatione, fiat. Neque assentire queo viris doctis etiam S. Hieronymi^h sequacibus, qui à Cana, (quod קנה Hebraice scribiturⁱ) Urbe Galilææcum ita dictum volunt. Etiam Urbs illa קטנא Katana passim^k Syro exaratur. Et quid Zelotæ cognomento cum Urbe illa? Cananæum autem seu Cananitem apud DD. Matthæum & Marcum reddi^l Syrus per קנאניא Canania; Zelotem verò apud Divum Lucam per קנאניא Tanana quod id est ipsum, uti & Arabs per زلوتار

rem etiam significans, ut appellativum est. Sed perperam nimis Ebraicum Matthæi Evangelium habet סמיון הכנעני Simeonem Cananæum, ac si à terra Canaan nomen deduxisset. Nec soni nec ipsius rei ratio id omninò fert. Non magis videntur Thomas & Didymus iidem esse, quàm heic Canneus & Zelotes, de Simone dicti. Ad receptum hoc Zelotarum jus attinet illud in historia Maccabæorum, ubi in Judæum Modinæ, juxta edictum Antiochi Regis, sacrificaturum involat Mattathias. Id videns¹ Matthias zelatus est, & contremuerunt renes ejus, & accensus est furor ejus secundum Iudicium Legis (εξ τὸ νόμος) & insiliens trucidavit eum super aram. Sed & virum, quem Rex Antiochus miserat, (Apelles ei nomen,) qui cogebat immolare, occidit in ipso tempore & aram destruxit & zelatus est Legem (id est, ἐξήλωσε τὸ νόμος) sicut fecit Phinees Zamri filio Salom. Et exclamavit Mattathias voce magna in civitate dicens, omnis qui Zelum habet legis, statuens testamentum (id est, ratum habens foedus inter nos & Deum nostrum) exeat post me. Josephus verba illa Mattathiæ ita profert, εἰ τις ζηλωτής ἐστὶ τῶν πατεράων ἐθῶν

^c Luc. 6. 15.
^f Matth. 10. 4.
^g Marc. 3. 18.
^h Ad D. Matth. 10.
ⁱ Iosua 19. 28.
^k D. Ioann. 2. 1. 4. 46.
^l 21. 2.

¹ Maccab. 2. 24. Iosaph. O. vig. Iudae. lib. 12. cap. 8.

καὶ τῆς ἑορτῆς Ἰησοῦ ἐπέσθη ἐμοί, si quis Zelotes sit patriorum morum & Dei Cultus, sequatur me. Alia illic de hac re habes. Scimus

etiam, obtenso hoc nomine, nec ab alia planissime petito origine, immanem scelerum segetem Hierosolymis pullulâsse, quam pluribus explicat Josephus, libris de bello Judaico. Ejusce autores ita se nominâsse ait ^m, αὐτῶν ἐπ' ἀγαθοῖς ἴππιτηδύμασιν ἀλλ' ἔζηλεύοντες τὰ κακὰ τῶν ἔργων καὶ ὑπερβαλλόμενοι ac si optimis rebus studuissent, & non pessima facinora, usque ad nequitiæ summum, Zelo affectâssent.

De Bello Judaico lib. 4. cap. 12.

De Bello Judaico lib. 7. cap. 30.

Atque alibi ⁿ καὶ τοὶ τὴν ἀρετὴν αὐτοῖς, διὰ τὸ ἐπ' ἀγαθῶν ζηλεύοντες ἐπέθεσαν Nomen sibi ab iis, qui id, quod Bonum est, Zelo affectabant, imposuere. Zelotas planè, de quibus diximus, innuit seu זֵלוֹתִים זֵלוֹתֵי מִשְׁכַּן מִלְּפָנֶיךָ eos qui zelati sunt zelum Dei O. M. quemadmodum Ebræis nuncupantur. Neque novum est nefarios homines patrii juris obtentu, qualcunque id fuerit, flagitia sua obterege, ut scelerasti illi, hujus juris Zelotarum obtentu, fecere. Quo tamen, dum pii atque sancti utebantur, privati quidem ipsi, sed publica nixi autoritate atque moribus è majorum disciplina receptis, bene consultum est & Numinis, & Templi, & Gentis sanctitati, quam tueri volebant atque inviolatam fervare. Nec injuriâ vis inferebatur, quia patrius legibus etiam à Mosis avo deductis, ut ita inferri liceret, sic stabilitum.

De Iure Belli ac pacis lib. 2. cap. 20. §. 8.

Deut. 13. 9.

Num. 25.

Maccab. 2. 24.

Act. 7. 57.

Act. 23. 13.

Joseph. lib. 2. de Bello Judaico cap. 12. gr. 7. lat.

Et appositè Hugo Grotius ^o; Hebræorum moribus, Hebræus à Deo & dei lege deficiens, aut ducem se ad falsos cultus ^p præbens, illic à quovis homine poterat interfici. Iudicium zeli id vocant Hebræi, quod à Phineas ^q primò exercitum aiunt, & inde abiisse in morem. Sic undam quendam Græcis se ritibus polluentem occidit Mathathias ^r. Sic trecenti alii Iudæi à popularibus suis occisi referuntur libro, qui vulgo dicitur Maccæorum tertius. Nec alio obtentu instituta lapidatio in Stephanum ^s, & conjuratio in Paulum ^t; multaque alia exempla ejusmodi extant, & apud Philonem, & apud Iosephum. Sic ille. Certè & legitur in Essenorum disciplina ^u, σέβας μέγιστον παρ' αὐτοῖς μετὰ τὸν θεὸν τὸ ὄνομα ἑ Νομοφύτης καὶ βλασφημῆσι τις εἰς τὸν θεὸν καὶ λαλῆσαι θανάτω ^v summa in veneratione apud eos habetur post Deum, ipsius legis latoris (Mosis) adeo ut, si quis in eum convicium effutiret seu blasphemaret, morte puniretur. Interpretes ibi, morte

damna-

damnaretur. Si de iudicio forensi rem capias, undenam apud sectam hanc imperium cuiusmodi aut iurisdictionis? Nisi de Zelotarum Jure fuerit intelligendum, quomodo impunè convitiantem quempiam Mosem adeoque Legis sanctitatem polluentem sic ii (sive alios sive ipsorum sectarios tantum ita puniri velit Josephus) punire possent, ne ariolari quidem queo; maximè cum vicatim et unum inermes ² *Isse huius* degerent. Nec verò ad aliud præter Zelotarum jus referri videtur, ³ *Ph. 10. 116.* Quod omnis quod tradit Philo ⁴ de pæderaste & Androgynò τὰ φρόνας νόμιμα probus liber. *περακόπιον* *sexum adulterante.* Legem scilicet jubere eum *μηδὲν* *De legibus* *πέναν* *μηδεμίαν ἡμέραν ἀλλ' μὴδ' ὡραν ἐώμενον ζῆν, ὄνειδ' ἔστω* *Specialibus* *μηδ' οὐκίας καὶ πατρὶδος ὄντα, καὶ συμπαντὸν ἀνθρώπων γένος* *sec. 6, & 7.* *impunè dec. precept.* occidi, nec diem aliquam aut horam vivere permittendum (scu die ipsa & hora qua apprehenditur sic puniendum) utpote & sui & familia & patriæ dedecus, adeoque totius humani generis. Sed nec satis capio, quid velit, aut quamnam legem intelligat. Nec in Zelotarum apud Magistros Jure eiusmodi quid occurrere, memini.

C A P. V.

Primum Zelotarum Jus in Negotiatoribus, & Nummulariis flagello à D. N. Jesu Christo è Templo ejiciendis, locum habuerit.

Viderint heic perspicaciores, utrum D. N. Jesus Christus, cum privatam omninò personam, (qua nempe civibus suis est census), sustinens, *ejiciebat omnes vendentes & ementes in templo, & mensas numulariorum & cathedras vendentium columbas evertebat, ut S. Matthæus², & Marcus²* ³ *Cap. 21. 12.* (qui adijcit, cum nec permisisset *ὡς τὸ διεύχθη οὐδ' ἔδειξεν* ⁴ *ut* ⁵ *Cap. 11. 15.* *quis vas transferret per templum*) seu, ut S. Joannes ^b, *vendentes* ⁶ *Cap. 2. 14.* *oves & boves & columbas, & numularios sedentes flagello, quod de funiculis ipse fecit, omnes ejecit de Templo, oves quoque & boves, & numulariorum effudit as, & mensas subvertit, & eis, qui columbas vendebant, dixit, auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei domum negotiationis, adeoque, dum pro privata tantum persona atque omnimodo imperio ac iurisdictione publicâ Hierosoly-*

mis carente habebatur, vim huiusmodi sic palàm Templi sanctitatem violantibus inferebat, idq; impunè & citra reprehensionem eorum, qui, ut sanctissimæ illius innocentiaë poenas irrogarent, omnem indies summopere movebant lapidem; utrum, inquam, à poenis forensibus, quæ aliàs vim citra juris auctoritatem inferentibus ibi debita, & infligi solita, tutus esset ac immunis, ideò quòd ex Zelotarum jam dicto iure, quicquid sic à capite sanctissimo, sed interea invisissimò, præstitum est, planè licitum haberetur. Locus, in quo Nummulariorum huiusmodi ac vendentium & ementium sedes, à scriptoribus poni, nec immeritò, solet ad Montis templi (qui & Templum interdum dictus, quâ de re ante^c monitum est) partem Orientalem seu Atrium^d Gentium, scilicet ad Intermuralis partem exteriorem, cuius quidem sanctitas, tametsi dispar haberetur sanctitati interiorum Montis Templi partium, singularis tamen fuit, & urbis reliquæ sanctitate multò præstantior, ipsiusque Templi structuræ gratiâ diligentius tuenda. Ut autem res heic ritè capiatur, dispiciendum est, undenam, & quinam Nummularii hi, & qui oves, boves, columbas ibi

^c Lib. 3. cap. 6.
^d Vide sis I.
 Bapt. Vil.
 lal. pand. ad
 Ezech. 10. 2.
 pari. 2. lib. 3.
 cap. 9.

^e Exod. 30. 12.
 & vide supra
 lib. 2. cap.
 8. pag. 228.
 Josephum Ar.
 chæolog. lib.
 9. cap. 8.

^f Misna tit.
 Siklim cap. 1.
 Maimonid.
 tit. eod. cap.
 1. Mos. Mi-
 102. Pra-
 cept. Affirm.
 45.

vendèrent. Docent Talmudici, ubi de annua dimidii Siciⁱⁿ sacros usus pensitatione agunt, solenne fuisse quotannis per urbes & oppida primo die mensis Adar moneri populum de pensitatione illâ. Die autem eiusdem mensis decimoquinto, aiunt^f יהוה השולחנין בכל מדינה ומדינה ותובעין בנחת כל מי שיתן להם יקבלו ליתן אותן ממונו ומי שלא נתן אין כופין אותו ליתן. *sedebant Mensarii* seu Nummularii in qualibet urbe, & cum vasculo flagitantes ab omnibus, qui solvebant, accipere; quorum tamen neminem tunc cogebant solve-
 re. Id scilicet in diem Adar x xv distulère. Etenim tunc Nummularii in Templo, seu Monte Templi, (ut dictum est,) confidentes, ab eis, qui non solverant, etiam vi per ministros exigebant. Talmudici; נחמשה ועשרים באדר ישבו במקדש לגבות ומכאן ואילך כופין את מי שלא יתן עד שיתן וכל מי שלא יתן ממשכנן אותו ולוקחין עכושו בעל כרחו ואפילו כסותו *Die x xv Adar sedebant* (Nummularii) in Templo ad exigendam Sici diimidii pensitationem: *Atque tunc & deinceps quemlibet non solventem solve-
 re cogebant. Et quisquis non solvebat, cum in pignus adigebant, quod & ab eo sive volente sive nolente au-
 ferebant;*

ferebant, etiam vestimenta ejus. Confidentes autem sic in Templo nummularii perpetuò coram habebant tredecim arcas, totidemque mensas. Arcæ fuere turbarum instar, seu parte superiori angustæ, inferiori latæ, ut commodiùs retinerent, quod per foramina angusta reciperent. Talmudici^B; ובמקדש היה לפניהם תמיד יג תיבות כל *Et in Templo semper habebant (Nummularii) coram se tredecim arcas, quarum qualibet tubæ instar erat. Undæ & Tubæ sunt dictæ.* Nam de hisce intelligendum illud Misnæ; שלשה עשר שופרות *Tredecim fuere Tubæ, totidemque Mensæ, id est, nummariæ.* Arcarum autem usus singularum, ad hunc modum explicant:

^B Misn. Gemmar. & comment. ad 111. Siklim cap. 6. Maimonides halach. ead. cap. 2. Moset Mikorzi prac. affirm. 45.

א לשקלי שנה זו
 ב לשקלי שנה שענה.
 ג לכל מי שיש עליו קרבן שתי תורים או שני בני יונה אחד עולה ואחד חטאת משליך דמיה לתיבה זו.
 ד לכל מי שיש עליו עולת העוף בלבד משליך דמיה לתיבה זו.
 ה למי שהתנדב מעות לקנות עצים למערכה למי שהתנדב מעות ללבונה.
 ו למי שהתנדב זהב לכפורת.
 ח למותר חטאת נזק שהפרש מעות לחטאתו ולקח חטאת והיתר מן המעות ישליך לתוכה למותר אשם.

- I Ad recipiendos Siclos anni instantis.
- II Ad Siclos anni præteriti.
- III. Vnicuique^h, à quo oblatio duorum^B turturum seu pullorum columbae, alterius in holocaustum, alterius in sacrificium pro peccato, præstanda erat. Nempe pretium eorum in hanc conjiciendum arcam.
- IV. Vnicuique, à quo in holocaustum tantum avisⁱ offerenda. Pretium ejus in hanc conjiciendum.
- V Ei qui sponte obtulit pecuniam, quâ ligna in sacros usus comparentur.
- VI Ei qui sponte obtulit pecuniam thuri coemendo.
- VII Sponte offerenti aurum in Templi ornatum.
- VIII Residuo sacrificii pro peccato ex errore^k. Veluti, si quis pecunia, quam sacrificio suo pro peccato destinaverat, parte aliquâ sacrificium emerat, residuû pecunia in arcâ hanc conjiciebatur.
- IX Residuo sacrificii^l pro delicto spontaneo.

^B Leuitic. 5. 7. 12. 8. & 15. 14.
ⁱ Leuitic. 1.
^k Leuitic. 4.
^l Leuitic. 65.

<p>י למותר קיני זבים
ויולדות</p>	X Residuo nidorum (id est, pullulorum in sacrificium^m) profluvio laborantium & puerperarum.
יא למותר קרבנות נזיר.	XI Residuo oblationumⁿ Nazirorum.
יב למותר אשם מצורע.	XII Residuo sacrificii pro delicto spontaneo Leprosi.
יג למי שהתנדב מעות לעולת בהמה.	XIII Sponte offerenti pecuniam, ut inde compararentur pecora in holocausta.

* Tit. Siklim
cap. 1. &
Masmomid.
tit. cod. cap. 3.

Cuilibet arcæ titulus suus inscriptus erat. Quicquid enim nomine Residui, juxta jam dicta, veniebat, ex Synedrii magni decreto in holocausta ex pecoribus impendebatur, & atque adeo, quæ in arcas posteriores sex conjecta, sic impensa. De Sicli autem dimidii pensitatione annuâ aiunt^o, כל כדי שיתן כל, הצאי השקלים הכל צריכין להן כדי שיתן כל, אחד ואחד הצאי שקל שהוא חייב לפיכך כשהיה אדם הולך אצל השולחני ומצרף שקל בשני הצאין יתן לו תוספת על השקל ואותה התוספת נקראת קלבון לפיכך שנים שנתנו שקל שניהם חייבין בקלבין *Nemini non opus erat, ut Siclos dimidios sibi haberet, adeo ut singuli, qui hac tenebantur pensitatione, dimidium Siclum (ipsam dimidii Sicli speciem) solverent. Hinc evenit, ut, cum quis ad Nummularium veniebat, ut (ob hanc causam) Siclum integrum binis Siclis dimidiis commutaret, ei insuper in augmentum daret, (id est, Siclo, quod commutaret, adjiceret,) quod Kolbon vocitabant, adeo etiam ut, sibi Siclum integrum sic afferrent, ab utroque Kolbon esset præstandum.* Et subtiles habent aliquot distinctiones de augmenti hujus præstatione, ex ratione sociorum ac cohæredum juris, & ex commodati, donationis, Eleemosynæ discrimine, aliisque ejusmodi ortas, quæ huc non attinent. Kolbi autem seu Kollybi valor erat הצאי

P Misna tit.
Siklim cap. 1.
& ibi Obadiah Bartenorim.

commutare speciem

speciem illam in nummos aureos ⁹ ob itineris ac oneris commodita-
tem. Nam ad Templum sic universi undiquaque advehendi. Jam
verò ex his nemo non videt, qualesnam fuerint Nummularii in

¹ Videfis su-
pra lib. 2 cap.
8. pag. 228.
& 229.

Templo sedentes eorumque mensæ in Evangeliiis memoratæ. Vo-
cantur autem ii in Matthæo & Marco καλλυρισται, & à Joanne κερμα-
ται. quorum prius etiam קלבין seu *Kollybi* vestigia retinet manife-
sta. Utrunque sanè rem ipsam seu Nummulariorum officium ma-
ximè in Siclis dimidiis, qui quotannis & frequentius ibi solveban-
tur, recipiendis palàm indicat. Qualesnam item boves, oves, & co-
lumbas ibi venderent, non difficile est conjectari. Vetus est senten-
tia, animalia illa illuc adducta, ut in sacrificia tum publica tum priva-
ta, quæ adeo crebra fuère, in dominorum commodum distraherentur.
Nec dissimile est veri, etiam in hisce fuisse, qui infamiâ notati à
Talmudicis מפרחי יונים *columbas volare docentes* appellantur.

Scilicet quatuor hominum genera ^r à testimoniis & judiciis ob in-
famiam arcent; Aleatores, Fœneratores, quæstum facientes ex anni
septimi seu Remissionis anni frugibus, & demùm eos qui Colum-
bas volare docebant.

^r Misna. iij.
Sanhedrin
cap. 3.

Quoniam scilicet ^r horum nemo מתעסק ^r *incumbit rebus, quæ ad firmitudinem seculi*, id
est, ad bonum publicum seu vitæ humanæ commodum spectant.

^r Gemar. Ba-
bylon. ibid.
fol. 24. & 25.
& Obadiah
Bartenorim
ibidem.

Adiiciunt enim; אסור לארם שיתעסק בעולמו אלתי או בתורה
וגמילות חסדים או בסחורה ואומנות ומלאכה שיש בהן ישובו של עולם

*Nefas esse homini in vitæ suæ ratione rebus aliis incumbere præter
Legem & Beneficiorum retributionem seu charitatem, aut Mercatorem
Legem, aut Artificia atque Opera bono publico utilia.* Phrasi autem
illi, שיש בהן ישובו של עולם *quibus inest firmitudo seculi* aut mun-

di, quod vertimus, *quæ bono publico utilia*, similis habetur apud Syra-
cidem, ubi meminit agricolarum, fabrorum, figulorum, aliorum
ejusmodi artificum, sine quibus civitas manca est, tametsi primas non
teneant partes. Attamen, inquit ^r, *αλιμα αἰῶν* *μησσοσι* seu ut alia

^r Cap. 38. 45.

est lectio *מבטחן* *structuram seculi servabunt* seu *firmabunt*: id est,
reipublicæ utiles sunt. Vulgata ibi, *Creaturam ævi confirmabunt*.

^r Adit. San-
hedrin cap. 3.
fol. 25.

Sed sensus ex idiotismo Ebraico petendus. De eis autem, qui colum-
bas volare docebant, Gemara Babylonia ^u מפרחי יונים אלו שממרין;

את היונים ולא יונים ובלבד אלא בהמה חיה ועוף
Qui columbas volare docebant, fuere qui eas ad certamen irritabant. Nec vero duntaxat de columbis, sed etiam de pecoribus, feris, volucribus aliis simile intelligendum. A testimoniis nempè & Judiciis arcendos esse tam quia alia animalia sic docerent, quàm qui columbas. Id ipsum habet

² *Ad tit. eundem fol. 21. col. 1. & ad tit. Shebuoth cap. 7. fol. 37. col. 4. hal. 4.*

& Gemara Hierosolymitana ^x. Glossa ad Babyloniam ⁷ שממרין ⁷ מתיין quod *qui ad certamen irritant* vertimus, interpretatur, per ⁷ מתיין זה על זה להלחם *excitant eas ad certamen mutuum.* Columbarum autem nomine signantiùs usurpato, (quia forsàn aut illæ frequentius sic edoctæ, aut cariùs præ ceteris habitæ,) qui cætera animalia pariter docerent, innuuntur à Talmudicis, perinde ac si nos, nomine eorum, qui gallos in certamina nutriunt, etiam eos qui urfos, tauros, canes, simili curant instituto, complecti vellemus. Id genus forte fuere illi, qui ex coelestis oloris in themate suo genethliaco virtute, ut ait Manilius ⁷, clausas

⁷ *Astronomic. lib. 5. ubi Gide Ios. Scaligerum.*

———— culmine summo

*Pascere aves gaudent Veneris & reddere cacas,
 Aut certis revocare notis, totamque per urbem
 Qui gestant caveis volucres ad iussa paratas.*

Ad iussa paratæ volucres etiam sunt, tum qui in certamina nutriuntur volatûs redivsve celerioris, tum qui in pugnam. Hodieque item Memphi, Damasco, Tripoli, alibi in Oriente columbæ quasi ² hominum nunciatrices, novarum rerum eventus, pacis bellique successus mirâ velocitate denuntiare solent. Atque inter Africæ Mahumedanos, consimiles, velut non infrequentes, memorat Leo Afer. Nec verò apud Talmudicos sententia est hac de re unica. R. Obadias Bartenorius ²; אית דמפרשי מין ממיני השחוק אם תקדים יונתך ליוניתי; אתן לד כד וכך ואית דמפרשי שמגדל יונה מלומדת להביא יונים לבית בעלה. בעל כרחן ויש בהן גזל משום דרכי שלום ולא גזל גמור

² *Gabriel & Ioannes Maronita in lib. de nonnullis Orient. urbibus cap. 9.*

² *Ad Misf. tit. Sanhedrin cap. 3. §. 3. & Gide Gemar. Babylon. ad tit. eundem fol. 254.*

sunt qui ludum intelligunt, quo de columbarum celeritate (velut hodie equorum, canum) pignore certabatur. Sunt etiam alii, qui didum capiunt de columbis ideò nutritis adeoque ad iussa paratis, ut ad domini tecta alias etiam vi secum adducerent; unde quidem, si humana invicem officia spectes, velut rapina quadam commissæ est,

tame si

tametsi neutiquam simpliciter rapina. Sic Bartenorius. Sed hac de re plura libro sexto^c. Ideò autem libentiùs admiserim etiam in vendentibus columbas, oves, & boves in Templo, fuisse quales infamià sic notant Talmudici, quoniam ut illi nomine מפרתי יונים *columbas volare docentium* signantiùs, ut ostensum est, usurpato, pariter eos qui animalia alia in certamina ludicra nutriebant, contineri seu innui volunt, ita & Evangelistæ bini (scilicet Matthæus & Marcus, veluti phrasin receptam secuti) tantummodò columbas vendentes, non vendentes oves & boves, hos intereà pariter cum D. Joanne inuenientes, memorant. Hisce hætenus sic explicatis, redimus ad quæstionem de Zelotarum Jure in Nummulariis, ac vendentibus animalia illa ejiciendis nec sine flagelli vi. Certè quanquã Servator Humani Generis & Deus & Rex erat, adeoq; ita Universi, nedum Judæorum, Dominus, ut quidquid ei placeret, illud non licitum fuisse nefas sit putare; attamen cum cæteras res omnes etiam & seipsum receptis atq; stabilitis reipublicæ formulis judiciariis, quæ Ebræicæ eæ essent, quæ Romanæ, permiserit, atque absolutissimum Justitiæ exemplar ab omni vi illicita, veluti privatus, abstinere voluerit; quin & tanta ei imminuerit invidia, ut nihil magis invidentium in votis esset, quàm ut cujuscunque delicti reum cum peragere potuissent; haut rationi sane ita consonum videtur, existimare ejectionem illam factam seu vim illatam ab eo fuisse sine agnita, etiam ab ipsis, qui tam malignè ei invidebant, Lege seu more, quo in id genus homines Templi Sanctitatem ita polluentes, incurrere licuerit, atque vi ejicere. Quid obiter facilius quàm adversus eum, pro privato habitum, Scribas & Sacerdotes (qui eum & tunc *querebant*^d perdere) statim egisse de vi publica sive ex Jure patrio, sive ex Romano, nisi id, quod fecisset, ex Jure patrio, quod tunc temporis haud hac in re Romano cesserat, fieri fas fuisset. Ideo non iniquum videtur ut existimemus, fas etiam idem tunc esse habitum Ebræo quicunque privato, idque ex recepto, quod diximus, Zelotarum Jure; quod heic adhibitum item esse, elicere licet ex verbis D. Joannis, hac dere. Postquam eis, quos ejecerat, dixerat Christus, *auferte ista hinc, & nolite facere Domum Patris mei Domum Negotiationis, recordati sunt*

Cap. 6.

^d D. Marc. 11. 18.

* *Isaia. cap. 56.* *discipuli ejus (ait Evangelista) quod scriptum est, zelus domus tua comedit me; perinde ac si זֵלֶזְלוּתָא seu zelotarum Juris moribus patriis subnixi, expressè illic meminissent, & ad Domini factum traxissent. Qualisnam autem sanctitatis Templi pollutio ac violatio in negotiatorum, quos diximus, commerciis fuerit, satis ostendit ipse Dominus, dum in verbis è S Joanne jam citatis Templum negotiationis domum neutiquam fieri debere ait, & apud Matthæum, scriptum est⁶, Domus mea Domus orationis vocabitur, vos autem fecistis eam speluncam latronum, seu ut apud Marcum, Nonne scriptum est quod Domus mea Domus orationis vocabitur omnibus gentibus? vos autem fecistis &c. Domus Orationis scilicet דְבַר יְהוָה omnibus gen-
 * *vide supra lib. 3. cap. 6.* *tibus seu populis.* Nam in monte Templi & locus Orationis etiam Gentibus. Atque ibi Nummularii hi & negotiatores, qui ejecti. At verò ex more erat patrio eoque solenni ac licito, ut Nummularii seu Mensarii ibi perpetuò ferme sederent juxta jam è Talmudicis ostensa. Quanquam igitur ita polluebant loci sanctitatem vendentes oves, boves, & columbas, tum fortè in certamina alia sive artes non licitas quàm sacrificia, idque per fraudes crebras, quas in quaestum etiam exercerent; curnam Nummularii etiam seu Mensarii, quorum ibi confessus solennis licitus, ac sacris necessarius, simul ex hoc Jure ejecti? Certè simplex Nummulariorum seu Mensariorum, in fictis dimidiis reliquisque nummis, secundum quod dictum est, in sacros usus, recipiendis arcisque condendis, officium, neutiquam loci sanctitatem polluisse est existimandum. Sed quoniam Negotiationis illicitæ societatem cum vendentibus ibi inierant, atque animalia, quæ extra loca sancta emenda erant, in sacrificia, contra fas, ibi compendii causâ emere solebant, nec fraudibus eo in hominum genere non raro reperiri solitis, illic ministerio illo fungentes carebant; idè & ipsi, ut qui tum criminis aliorum participes, tum suo infames pariter sic Templum seu Montis Templi locum illum aliàs ipsis permillum profanabant, ejiciendi. Alia sunt recepti huius moris exempla, tam ubi falsò ac impiè obtendebatur zelus, quàm ubi, ut heic, expressissimo universæ pietatis, ac Justitiæ exemplari revera & tempestivè accensus est. Nec reverentiam ipsam sive summi Pontificis sive Con-
 * *vide lib. 6. cap. 11.**

scelus Magni obstitisse puto, quin mos hic licitus haberetur. Etenim cum in Confessu sistebatur Christus, ac filium Dei se profitebatur, ob quod reus blasphemiae habitus est, in adstantibus erant, qui zelum proculdubio obtendentes, in eum irruerent, in faciem expuerent, colaphis cæderent, uti videre est apud DD. Matthæum ac Marcum. Etiam cum ex ministris cuidam Christus haud satis reverenter habuisse Caipham summum Pontificem visus est, ab eo ⁱpercutitur. Ubi ^{D. Ioan. 22.} observandum est Servatoris responsum ministro illi, *si male, inquit,* ^{22.} *lacusus sum, perhibe testimonium de malo; si bene, cur cadis me?* ac si ex more licitum fuisset adstanti eum, qui publice Pontificis summi sanctitatem, quæ velut & Templi est, irreverenter habuisset seu violasset, irruendo statim percutere. Rogat igitur tantum, ut testimonium perhiberetur de Malo, quod aliam ibi mereretur. Nam ubi nihil ejusmodi esset, nefas fuisse eum in judicio percutere, scimus ex D. Pauli verbis. Sistebatur Paulus ^k nec dum quid omninò dixerat, ^{k. Act. 23. post.} quod ipsis judæis sanctitatem sive Numinis, sive Templi, sive Gentis ^{23. 7.} violare visum est. At percuti eum, furore in Christianismum percitus, jubet Ananias Pontifex. Paulus autem Juris gentis suæ scientificissimus, *sedes, inquit, ut judices me secundum Legem, & contra Legem jubes me percuti?* Sed de his hætenus.

C A P. VI.

De Cæde Humana, extra Belli Pœnæ seu Qualificationem, juxta nonnullos (ex lege sacra, de Anathemate seu אָנָת) parentibus saltem & heris permittitur; velut Hostiæ humanæ nomine.

Ta temperatum in antè dictis vides apud Ebræos generale homicidii interdictum, ut nihilominus Pœnæ nomine, & Quasi Pœnæ, mortem irrogari fas haberetur. Quemadmodum etiam, pro facti specierum varietate, habebatur tum in ipsâ lege sacra, tum in universarum, quas novimus, gentium moribus. Et quanquam temperamenta eiusmodi, quæ in Noachidarum Jure dispiciendo locum habere possunt, potius ad sextum eorum Juris caput, quod de Judiciis est, attinet; dum scilicet Pœ-

cet Poenarum nomine simpliciter considerantur; attamen dum ea, ut interdicti laxamenta, intuemur, locum habent heic sibi debitum. Uti etiam in primis illud, utrùm in sacra illa Republica ejusmodi haberetur aliquod interdicti Naturalis de Homicidio laxamentum, idque ex ipsa lege sacra, ut spontaneum homicidium aliquod (nullâ Juris bellici, Poenæ, seu Quasi Poenæ ratione habitâ) Jure potuisset committi? Ex lege dico perpetuâ, expressâ, & cujus Ebræis, pro libitu eorum, usus permissus. Nam ex præcepto Numinis singulari atque extraordinario, sive quale de immolando filio accepit Abraham, sive ejusmodi alio, cædem humanam licitam fuisse, utpote ab eo, cui tota rerum natura simpliciter ac omnimodò subest, imperatam, dubitandum non est. Sed verò lex expressim sacra huiusmodi habetur

¹ *Levitic. 27.*
27.

derebus, quæ devovebantur; כל חרם אשר יחרים איש ליהוה מכל אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחוזהו ולא ימכר ולא יגאל כל חרם קודש קדשים הוא ליהוה כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות יומת *Omne anathema quod devoverit seu anathematizaverit homo Domino* (vulgata, *Omne quod Domino consecratur*; Judæi Hispanienses *todo apartamiento que apartare varon a A. Paraphrasis Hierosolymitana* כל אפרשו די יפריש גבר לשמא דיהוה *omne separatum seu sacris usibus destinatum quod separaverit homo Nomini Domini*) *ex omnibus quæ habet, ex homine & è pecore & ex agro possessionis suæ, non vendatur, nec redimatur*; *Omne anathema sanctum sanctorum est Domino, seu sanctissimum est Domino. Omne anathema quod devovetur ex homine* (vulgata, *omnis consecratio quæ offertur ab homine*; Hellenistæ, πᾶν ἀνάθημα ὃ ἐστὶν ἀνάθημα ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων *omne anathema quod consecratum fuerit ab hominibus seu de aut ex hominibus*; Judæi Hispanienses, *todo apartamiento que se apartare del hombre*; & Paraphrasis Chaldææ & Hierosolymitana, præter versiones Arabicas, retinent particulam מן quod ab, de & ex pariter Orientalibus significat) *non redimatur. Mortemoriatur seu interficiatur. Ad hanc legem, disceptatio est, inquit Munsterus, inter Iudæos, num homo etiam interfici debeat per votum anathematis domino consecratus. Alii tantundem. Jam verò si ita capiantur verba illa sacra, ut significant omne Anathema, Devotum, Confe-*

Consecratum ex homine seu è cætu hominum, esse morte afficiendum, sequitur, ut ultroncâ consecratione, devotione, seu anathematizatione, liceret cuicumque, ad quem lex hæc attineret, alium, sãltem quem ei fas esset, ut sui Juris, devovere, morti addicere. Quod sanè mirè derogaret universali Homicidii interdicto, & cædem humanam pro affectu eorum, cui devovendi potestas, permetteret. Eodem serè modo, quo apud Africanos olim, maximè Carthaginienses, etiam & aliquot in Europæ Asiæque locis, cædes humana in hostiis humanis diis immolandis permittebatur. Non tamen quibusvis, sed eis, quæ in immolantium potestate, veluti filiis^m, servis. Nam ita proculdubiò se res habuit ut plurimum; tamen si etiam essent, apud quos honestum haberetur patrem immolare, ut Triballiⁿ. Neque defunt in scriptoribus Christianis, qui ex citatâ jam de Anathemate lege, licitum fuisse apud Ebræos existiment filios aliosque, quos in potestate sua quis haberet, neci devovere atque immolare. Horum instar omnium heic erit V. CL. Ludovicus Capellus, cujus prostarⁿ diatriba singularis & certè doctissima de voto Jephthæ. In eam; ad diritatem & immanitatem quod attinet hujus legis (ita scilicet intellectæ; & obvium erit tunc diritatem objicere) dicimus eandem propè hujus legis esse rationem, qua fuit legis de Repudio. Non probabat Deus repudium; sed si quis erat tam duro & præsacrafto animo, ut nollet diutius uxori convivere, Deus quatenus populi Iudaici Rex erat veluti politicus & civilis legislator, non prohibebat, quo minus illam à se amandaret, dato repudii libello. Sic etiam Deus non probabat, ut quis personam humanam sibi per חרם Cherem devoveret, sed si quis adeo temerarius erat, ut vultum ejusmodi nuncuparet, non de bestia aut agro tantùm, sed de persona etiam, qua ipsius esset juris, volebat eam morte affici; non quod illi probarentur & grata essent humane hostiæ, sed aliis de causis legitimis, quas lex quidem non aperit, (neque enim Deus legum & præceptorum suorum rationem reddere tenetur,) sed aliquatenus nobis suspicari & eas subsolfacere licet. Ac primò quidem, videtur Deus sic tacite voluisse innuere, se potestatem vitæ & necis concedere parentibus in liberos & heris in servos, non quidem ipsismet pro arbitrio exercendam quum liberet,

ⁿ Videtur Syntagm. 1. de Divi Syri cap. 6. pag. 187 Hugonè Grotium de sacrificiis Christi cap. 10.

ⁿ Aristot. Topic. 2. c. ult.

quomodo cum Ethnici Græci & Romani exercuerunt, sine magistratibus conscientia, sed quam hac duntaxat ratione exercerent, sacra nempe capitis eorum devotione, ad cuius executionem intervenire oportebat sacerdotum operam & ministerium; ad quos nimirum pertinebat votorum cognitio rerumque Deo per חרם Chrem sacratarum jus & proprietates seu dominium; Numer. 18. 14. כל חרם בישראל לך יהיה. Omne anathema in Israel tuum erit. Quæ sanctione sacerdotes iudices erant à Deo constituti, qui dispicerent & iudicarent, an vota illa essent legitimè necne concepta & nuncupata, atque ita mors liberorum & servorum à parentibus & heris devotorum non simpliciter & nudè à parentum & herorum arbitrio & libidine pendebat, quandoquidem sacerdotum iudicium & sententiam intervenire oportebat. Ita abusus cavebatur, & simul parentes à liberis, & heri à servis tanto majore in honore habebantur, utpote quos tantum viderent in se habere vitæ & necis potestatem, ut si libuisset, ab uno oris ipsorum verbulo vitæ & mors sua penderet. Hac ratione magis in officio & debitâ erga parentes & heros obedientiâ continebantur. Adjicit etiam, hac ratione parentes magis ab imprecationibus seu diris in liberos fuisse deterritos; ne scilicet ita morti ex lege essent tradendi. Typicum insuper legis sensum adjungit; patrem cœlestem filium suum in humani generis redemptionem, immolationi devovisse, ejusmodi alia. Nec omninò prætermittit adversas Ebræorum aliorumque sententias, quas tamen potius tangit, quàm explicat; & demum ex hac lege Jephthen filiam suâ devovisse atque immolasse asserit. Certè negandum non est, quin omnimoda ejusmodi cædes ex lege Numinis, cuius imperio universa rerum natura subest, (si ita is voluisset,) jure certissimo committi potuisset. Neque ideo de legis justitia, si ejusmodi sensu intelligenda sit, ullatenus disputandum. Sed verò quoniam ex hujusmodi devovendi immolandique libertate necesse fuisset, ut mirum in modum minueretur interdicti de homicidio amplitudo, nec ulla ita prolis ac servorum (à quibus neque in hac lege alii quiquam distinguuntur) vitam innocentia tueri potuisset, adeò ut planè ultroneum homicidium tum extra belli, Pœnæ aut Quasi, rationem, tum citra fori sententiam eorum-

eorumve, qui rebus præerant decretum, hac in specie intra sacram illam rempublicam permitti inde esset concludendum (nam quod addidit Capellus de sacerdotum interveniente heic sententia veluti forensi, nihil habet id omnino, quo nitatur sive in lege sacra, sive in Magistrorum commentariis; & certe si haberet, nil aliud sequeretur, præterquam quod pro devoventis & sacerdotum arbitrio extracausas omnimodas jam dictas homicidium potuisset patrari) idcirco quid ipsi Talmudici tum de legis hujus sensu, tum de Jephthæ voto filiaque ejus, quæ nonnullis creditur, immolatione statuerint, fusiùs heic offendere duximus operæ pretium.

C A P. VII.

De verbis Legis illius sacra, quâ ultro nea cædes humana parentibus & beris liberis & servos anathemate devoventibus permitti visa est. Et de vario apud Ebraos Anathematis genere.

Veritè, ad mentem Ebraeorum, capiatur lex illa sacra, quâ nonnullis videtur cædem humanam quandam ultro neam, hostiasque humanas in republica illa à Numine institutâ ira permitti. Tria inprimis sunt dispicienda. Primum est, ipse legis sacrae verborum contextus ejusque in versione significatio; secundum Naturæ כֶּרֶם *Cherem* seu Anathematis apud Magistros diversitas atque circumstantiæ; Tertium, quomodo in ea diversitate, atque inter illas circumstantias legem jam dictam ipsi interpretentur; quibus satis apertis nec intempestivè subjungemus, quod de Jephthæ voto filiaque immolatione ita creditâ tradunt. Quod ad primum atinet, observandum est in Levitici capit. 27. quod legem illam habet priore parte, præstitutas esse formulas æstimandi taxandique vota seu res & personas, ubi non tam ipsæ res seu personæ, quàm eorum æstimatio pretium seu valor domino consecratus est. Hujusmodi vota nuncupantur נָדָר *vota æstimatorum*. Aque res voto æstimationis illigata, pretio seu æstimatione solutâ etiam & ipsa solvebatur dominoque ita redimebatur in usus quoscunque retinenda. Postea in eodem capite sequitur ritus devo-

devovendi, quo ipsa sive res sive persona devovetur, atque consecratur sine spe redimendi. Et tam personas quàm res in lege illa contineri, manifestum est ex verbis illis; *מאדם ובהמה ומשדרה* *ex homine & pecore & agro*, seu, *sive homo fuerit sive pecus sive ager*, quod fuerit devotum. Quin ut *מאדם* eo in loco *ex homine* seu *ex hominibus* denotat, ita sanè in verbis sequentibus *מן האדם* æquum factis videtur, ut interpretaremur *ex hominibus* seu *ex homine*, nimirum *si quod caput fiat ex hominibus ut anathema sacrum, non redimatur; morte moriatur*; cum scilicet similis sit utrobique & in locis adeo invicem proximantibus præpositionis illius usus. Atque ita sanè intelligunt verba illa Ebræi, ut mox liquebit. Ut cunque sint inter Christianos viri sanè doctissimi, qui non *ex* sed *ab* ibi malint vertere, adeo ut significatio fiat, *aut quicquid ab homine fuerit abdicatum ut anathema, interficiatur*, quo sensu homo ipse eo in loco anathema non erit, sed animalia quæcunque alia ab homine devota. Res seu persona ad hunc modum devota *חֵרֵם* *Cherem* nuncupabatur, quod *anathema* rectè vertitur; cuius vocabuli, quà etiam devotionis in ea vis habetur, diversitatem (quod secundum est eorum, quæ heic dispicienda proposuimus) diligentius oportet animadvertere. Quemadmodum autem Devoti, Anathematis, Sacri, aliorumque ejusmodi vocabulorum significatio interdum rem pietatis ergo Numini sacratam, interdum diris onustam denotat, (cum scilicet utraque devovebatur; hæc ut malorum vindici, illa ut bonorum auctori, conservatorique,) ita etiam usus *חֵרֵם* *Cherem* seu Anathematis aut Devotamenti (ut Tertulliano^P dicitur) apud Ebræos obtinuit. Usus autem seu Notio vocabuli quadruplex ad rem, quam tractamus, habetur. Aut enim sacrum significat donarium ipsum, quod Numini seu in sacros usus devovebatur, ut in commate 28 Capitis vigesimi septimi Levitici seu prioribus periochæ inde superiori in capite citatæ verbis; aut id quod expressim Jure belli ac militari seu ob inimicitias capitales devovebatur perditioni, internecioni, aut odio intestino; aut quod in commissum cadit; aut demum quod diris, Jure tantum pacis, onustum. De Primo genere non est, ut heic plura dicantur. Secundi generis exemplum illustre habetur in Sacris illis de

Hier-

† Advers.
Gnosticos
cap. 2.

Hierichunte verbis ¹, והיתה העיר תרם היא וכל אשר בה ליהודי, *Et ¹ Josua cap. 6.*
fit urbs hac anathema, seu Cherem; ipsa & omnia, quæ in ea, Domino. 17.
Et statim; Et vos cavete ab anathemate, ne fiat anathema, & tol-
latis de anathemate ponatisque castra Israel in anathema & turbe-
ris ea. Sed omne argentum atque aurum, vasa aenea atq; ferrea Do-
mino consecrabitur, venientque in thesaurum Domini. Urbs ita
 tota anathema erat in Poenam seu vindictam hostium; ita tamen ut
 metalla in victoris potestatem redacta anathemata fierent primi gene-
 ris, sacra utpote Domino & in sacros servanda usus; Ceteræ tam per-
 sonæ, (exceptâ Rahab; quod ex historia nemo nescit,) quàm res sive
 necesse sive incendio aliove modo disperderentur. Quod adeo neces-
 sum erat fieri, ut flagitium haberetur horrendum quempiam rerum
 seu personarum ita devotarum quid sibi sumere, quemadmodum sci-
 mus ex Achans poenâ capite proximo ibi narratâ. Alia sunt quæ
 huc faciunt in sacris literis, ubi verbum חרם hac notione, nec in-
 frequenter occurrit. Atque ad hoc genus attinent publica sive po-
 puli sive Regis sive Synedrii Magni anathemata, quibus bellum ge-
 sturi seu prælium initari milites suos aliove, si quidquam impera-
 tum non præstarent, devovebant morti; quemadmodum illud po-
 puli, de eis qui non ascenderent ^r in Mizpa, & illud Saulis Regis de
 eis qui ^r ante noctem quid comedent. Huc etiam attinet excom-
 municatio illa simul & anathema, quo Cuthæi veteres, qui Templi
 instaurationem impedirent, devovebantur, veluti quorum in amici-
 tiam nunquam redituros se profiterentur Judæi. Legitur in *Pirke*
 Rabbi Eliazar ^r de Ezra, Zerubabele & Josua Ben Jozedec Pontifice
 tum maximo, קבצו את כל הקהל אל היכל יי ויהביאו שלש מאות שהנים, ^r *Cap. 38. &*
 ושלש מאות תיבוקות ושלש מאות שופרות ושלש מאות ספרי תורה *videlicet Se-*
 בידם והיו תוקעין והלויים משוררים ומזמרים ומנגנים את הכותיים בסוד *pher Tanchu-*
 שם המפורש ובכתב הנכתב על הלוחות ובחרס בית דין העליון ובחרס *ma fol. 16.*
 בית דין התחתון שלא יאכל אדם מישראל פת כותי עד עולם מכאן *col. 1. & 2. &*
 אמרו כל האוכל בשר כותי כאלו אוכל בשר חזיר ואל יתגיר אדם כותי *Io. Buxtorf.*
 ואין להם חלק בתחיית המתים שנאמר לא לכם ולנו לבנות בית *Lexic. Chald.*
 אלהינו לא בעולם הזה ולא בעולם הבא ועוד שלא יהיה להם *Talmud. &*
 חלק ונחלה בירושלם שנאמר ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלם *Rabb. col.*
 ושלו *2464*

parta auferetur) *universa substantia ejus, & ipse determinabitur ab ecclesia transmigrationis.* Quarti denique generis, quod, Jure Pacis, diris fiebat, species sunt binæ; altera ubi diris quis devovebatur, si quid imposticum sive committeret sive omitteret; altera ubi quis ob jam commissum quid ita devovebatur. Prioris exemplum est egregium in illo Josuæ^b; *Juravitque Josua in tempore illo dicens;*^b *Maledictus sit coram Domino qui surgens adificaverit urbem istam Hierichuntem. In primogenito suo fundabit eam, & in minore* (filio)^{13.25.}

^b Cap. 6. 26. ^c Vide. Nehemiam cap.

collocabis portas ejus. Scilicet proles ejus posteritasque universa destruat. Certè & hujus est generis, quod ex instituto Rabbenu Gersom (natione is Gallus floruit sub annum Christi 1070) literis ob signatis Judæi hodierni apponere solent. Diris nempe devovent cum, qui præter sententiam mittentis eas resignaverit; Personæ & Loco ad quem mittuntur, nunc, ad hunc modum, nunc ad alium, devotionis formulâ subjunctâ; *חרם לזר בגדוי חרם שמתא דרבי*;

In anathema devoveatur alienus per Excommunicationem, Anathema, & Separationem Rabbi Gersom Luminis Captivitatis; & panis ejus sit cibus gentilium, vinum ejus, vinum idololatricum. Hujusmodi scilicet diris alienum, qui resignaverit, devovent^c; breviter atque more suo,

^c Io. Buxtorfius in Epistolæ Hebraicæ Instit. pag. 59.

unoquoque vocabulo, primo tantum sui elemento designato. Atque ad hanc speciem attinet illud^d; *collegerunt se quidam ex Iudæis & ai ἀμαρτωσὺν ἐαυτῶν anathematizaverunt seipsos dicentes*

^d Act. Apost. 23. 12. & 14. & 21.

neg, manducaturos neg, bibitueros, donec occiderent Paulum, ubi Syrus habet *se anathemate devoverunt, ab ipso Cherem quod Ebraum est; & paulo itidem post*

pro eo quod est anathemate devovimus nos; alibique ex Ebraico, facit id quod Græco anathemati respondeat in Novo federe, quemadmodum etiam Arabs. Nempè devoverant se diris Judæi, si vel ederent vel biberent, atque interea omitterent necem Pauli.

Ejusdem est speciei anathema, quo devovebantur adjurati, si pejerarent. Nam præter alias diras (de quibus nos^e alibi) ipsum *חרם* non rarò adjectum est; ut è Mose^f Corzensi discimus. Accedat etiam illud, quo admissi in Essenorum sectam se obligabant; ut vi-

^e In prolegomena ad lib. de successib. in Bononia. ^f Præcept. novæ leg. 219.

¹ De bello Iudaico lib. 2. cap. 12. gr. 7. lat.

² Epiphanius in Anacoreto.

³ Sepher Colbo fol. 144. a.

dere est apud Josephum ³. Quin & Apocryphis de Orbis terrarum distributione ^h inter Noachidas illos tres memoratur iurejurando invicem se patre præcipiente, obstrinxisse, alterum alterius fines non transgressurum. Qui verò transgrederetur, eum ἐξολοθροῦσθαι ἐν τῷ ὄρει καὶ ἐν τῷ ἁγίῳ ἁγίῳ αὐτῶν ^f funditus exterminandum uti & posteris ejus. Atque huc spectat anathema illud generale, quod stans temporibus Ebraei veteres in universos Israelitas, qui capita aliquot Juris sive sacri sive aliter introducti, cautiùs pro re nata observanda, sponte & scienter violarent, tactis bibliis sacris promulgare soliti. Formula ejusmodi anathematis habetur in Rituali illo libro, quem Colbo, id est, Pandecten nuncupant, sub titulo דין הזכור על ההורם Ius quod ad eum attinet, qui anathema seu Cherem violaverit. Sunt quidem in eo tum Aströlogica nonnulla, tum nescio quæ de Angelis atque ejusmodi alia, quæ seculorū, et recentiorum commenta esse meritò censeas. Sed integrum, ut habetur ⁱ, exhibemus.

נוסח הורם

בגזרת עירין ובמימר קדישין אנו מוחרמין זמשביעין זמנדין זמשמתין זמקללין זמארדין על דעת המקום ועל דעת הקהל בספר התורה הזה בשש מאות ושלש עשרה מצות הכראבות בו בחרם שהחרים יהושע את ירחו ובקללה שקלל אלישע את הנערים ובקללה שקלל נחזי נערו ובשמתא דשמתיה ברק למרוז ובשמתא דשמתיהו אנשי כנסת הגדולה ובשמתא דשמתיה רב יהודה בר יהוקאל להורא עבדא ובכל החרמות והאלות והקללות והנידוין והשמותות שנעשו מימות משה רבינו ועד עכשיו בשם אכתריאל יהוה צבאות בשם מיכאל השר הגדול בשם מטטרון ששמו כשם רבו בשם סנדלפון הקושר קשרים לרבו בשם שם בן ארבעים ושתים אותיות בשם שנראה למשה בסנה בשם שקרע משה את הים ^k בהם אהירה אשר אהיה בסוד שם המפורש בשם ^l Lego בנתב שנכתב על הלוחות בשם ה צבאות אלהי ישראל יושב הכרובים בשם הגלגלים ואופנים וחיות הקדש ומלאכי השרת בשם כל המלאכים הקדושים משרתי עלין כל בר ישראל או בת ישראל שיעבור על שום דבר מהסכמות או מן אחת מהן המבוארות בהערמה ארור הוא לה אלהי ישראל יושב הכרובים ארור הוא מפי השם הנכבד והנורא הוצא מפי הכהן גדול ביום הכפורים ארור הוא בשמים ובארץ ארור הוא מפי הגבורה ארור הוא מפי מיכאל השר הגדול ארור הוא מפי מטטרון ששמו כשם רבו ארור הוא מפי אכתריאל יהוה צבאות ארור הוא

הוא מפי שרפים יאופנים וחיות הקדש ומלאכי השרת המשתחים פני
עליון בקדושה ובטהרה.

אם נולד בחדש ניסן ששם מלאך ראש משמרתו שמזלו אוריאל אחד
הוא מפיו ומפיו כל משמרתו ואם נולד בחדש אייר ששם מלאך ראש
משמרתו שמזלו צפניאל ארור הוא מפע ומפיו כל משמרתו ואם נולד
בחדש סיון ששם מלאך ראש משמרתו שמזלו אמריאל ארור הוא
מפיו ומפיו כל משמרתו ואם נולד בחדש תמוז ששם מלאך ראש
משמרתו שמזלו פניאל ארור הוא מפיו ומפיו כל משמרתו ואם נולד
בחדש אב ששם מלאך ראש משמרתו שמזלו ברקיאל ארור הוא מפיו
ומפיו כל משמרתו ואם נולד בחדש אלול ששם מלאך ראש משמרתו
שמזלו ארור הוא מפע ומפיו כל משמרתו ואם נולד בחדש חשו
ששם מלאך ראש משמרתו שמזלו צוריאל ארור הוא מפיו ומפיו כל
משמרתו ואם נולד בחדש מרחשון ששם מלאך ראש משמרתו שמזלו
בזריאל ארור הוא מפיו ומפיו כל משמרתו ואם נולד בחדש כסלו
ששם מלאך ראש משמרתו אדוניאל ארור הוא מפיו ומפיו כל
משמרתו ואם נולד בחדש טבת ששם מלאך ראש משמרתו שמזלו
ענאל ארור הוא מפיו ומפיו כל משמרתו ואם נולד בחדש שבט ששם
מלאך ראש משמרתו שמזלו גבריאל ארור הוא מפיו ומפיו כל משמרתו
ואם נולד בחדש אדר ששם מלאך ראש משמרתו שמזלו חמיאל ארור
הוא מפיו ומפיו כל משמרתו ארור הוא מפיו שבעת מלאכים הממונים
על שבועה ימי השבוע ומפיו כל משמרתם וסיעתם ארור הוא מפיו ארבעה
המלאכים הממונים על ארבע תקופות השנה ומפיו כל משמרתם וסיעתם
ארור הוא מפיו שבעה היכלות ארור הוא מפיו שרי התורה שם נטר ושם

מבעילה

תהא

בעגלה

והאבירה

בשר הבניעה

הרוחור

יחול מלאכי חבלה

נשמתו

באסכרה

תהא מיתתו

לא יצולא

יעבור

חדש

זכנו בשפת

ובקדחת

ובדלקת

ובחרור

ובחרב

ובשרפון

ובירקון

ורדפוה

עד אבה

חרבו

תבא

בלבו

וקשתותיו

תשברנה

יהיה

כמוץ

לפני

רוח

זמלאך

ה

דוחה

יהי

דרכו

חסך

והללקות

ומלאך

ה

רודפו

תבואה

שואה

לא

יע

דלתו

אשר

ה

טמן

תלכדו

יהדפוהו

מאור

אל

חסך

ומתבל

ונדחה

יבעתוהו

צר

ומצוקה

ירא

עיניו

בידו

ומחמתם

שרי

ישתה

ילבש

קללה

כמו

במד

במדו יאכל בדי עורו גם אל יתצהו לנצח ויסחוו מאהל לא יאבה ה' סלוח לו כי אז יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא רבצה בו כל האלות הכתובות בספר התורה הזה ומחה את שמו מתחת השמים והבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישראל ככל אלות הברית הכתובות בספר התורה הזה ואתם הדבקים בה אלהיכם חיים כלכם היום מי שברן אברהם עתק ויעקב ומשה ואהרן דוד ושלמה ונביאי ישראל וחסדי עולם הוא יברך כל הקהל הקדוש הזה עם כל קהלות הקדש לבד מי שעובר על החרם הזה המקום ברחמיו ישמרם וישיעם ויצילם מכל צרה וצוקה ויאריך ימיהם ושנותיהם וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיהם ויגאלם בקרוב עם כל ישראל חברים וכן יהי רצון ונאמר
אמן

Formula Anathematis.

¹ *Daniel. IV.* Ex^o Decreto Civitatum & sanctorum jussu, nos anathematizamus, adjuramus, exterminamus, excommunicamus, maledicimus & execramur, volente Deo & Ecclesia, per librum hujus legis, per DCXIII precepta in eo conscripta, per anathema, quo anathematizavit Iosua^s, Hiericantem, per maledictionem, qua maledixit Elisha^s juvenibus, & per maledictionem, qua maledixit Gihazi puero suo, & per excommunicationem, qua excommunicavit Barak^s Meroz, & per excommunicationem, qua viri Synagoga magna sunt usi, & per excommunicationem, qua usus est Rab. Iehuda filius Rabbi Iehezkiel hujusmodi in re, & per omnia anathemata, imprecationes, diras, excommunicationes, atque exterminationes, quae factae sunt a tempore Moysi Magistri nostri & deinceps, per nomen Acetheriel,^u Iah, Dom. Exercituum, per nomen Micael principem illum Magnum, per Nomen Mittraton, cujus nomen est ut nomen magistri sui, per nomen Sandalipon, qui ligat ligamenta domino suo, per nomen nominis quadraginta duarum literarum, per nomen ejus, qui apparuit Mosi in rubo, per nomen quo divisit Moses mare, per nomen Sam Qui sum, per mysterium nominis tetragrammati, per scripturam quae scripta est super tabulas, per nomen Domini exercituum, Deum Israel sedentem super Cherubin, per nomen sphaerarum & circularum & animalium Sanctorum & Angelorum ministrantium, per nomen universonum Angelorum, qui Deo supremo ministrant; Quilibet scilicet

^u videbis Spher Cotzti pag. 190.

scilicet Israelita & qualibet Israelitis scienter & sponte violans quidquam eorum, quæ observanda esse jam denuntiantur, maledixit Domino Deo Israelis sedenti super Cherubin.

Maledictus sit per nomen gloriosum & lucidum, quod exprimit ore suo Pontifex maximus in die Expiationum. Maledictus sit per Cælum & Ferram. Maledictus sit à Deo Omnipotente. Maledictus sit à Micaele Principe illo magno. Maledictus sit à Mittatron cujus nomen est ut nomen magistri sui. Maledictus sit ab Acetheriel, Jah, Dom. Exercituum. Maledictus sit à Seraphim & orbibus & animalibus sanctis, & angelis, qui ministrant coram Deo supremo in sanctitate ac munditie.

Si natus fuerit in mense Nisan, quem Angelus dictus Vriël, ut princeps classis cui subest, gubernat, maledictus sit ab eo, & ab universa classe ejus. Et si natus fuerit in mense Iiar, quem Angelus dictus Tzephanieël, ut princeps classis cui subest, gubernat, maledictus sit ab eo & ab universa classe ejus. Et si natus fuerit in mense Sivan & c. Scilicet similis sit atque eisdem verbis pro quolibet mense imprecatio. Angelus qui præest mensi Sivan, Amiariël ibi nuncupatur; qui Thamuz, Peniël; qui Ab, Barachiël; mensis Elul prætermittitur præfecti nomen; Tifri mensis Angelus dicitur Tzuriël; Marchwescan habet Zacaliël; Casleu, Adoniël; Tebet Anael; Sebat Gabriël; Adar Rumiël; Sed alia nomina etiam angelorum signis seu mensibus interdum ab eis assignantur. Dein sequitur; Maledictus sit à septem Angelis constitutis super septem diebus hebdomadis, & à septem Angelis constitutis super septem diebus hebdomadis, & à quatuor angelis, qui præficiuntur quatuor cardinibus anni, & ab universa eorum classe atque potestate adjutricæ. Maledictus sit à septem patribus. Maledictus sit à principibus legis; Nomine Corona & Nomine sigilli. Maledictus sit à Deo Magno, forti, & Lucido. Ex coitu ejus sit ei confusio. Veloci cadat ruina. Deus, Deus spirituum, universa carnium destruat & perdat. Deus, Deus spirituum, universa carnium subdat. Deus, Deus spirituum cum universæ carni prosternat. Deus, Deus spirituum universæ carni cum deprimat. Deus, Deus spirituum universæ carni cum excindat. Ira Domini & turbo violentus cadat super.

¹ Jerem. 23

dat su-^{19.}

dat super caput impiorum. Angeli perditionis in eum incurram. Maledictus sit in omnibus, ad quae se divertat. In terrore exeat anima ejus. Ex angina moriatur. Non exeat, non redeat ei spiritus. Phisifi, febre, uredine, siccitate, gladio, marcore, ictero feriat, neque
² Psal. 37. 15. ante exitium eis liberetur. Gladius² suus in cor suum ingreditur,
² Ibid. 35. 5. & arcus ejus diffringantur. Sit velut^a pulvis coram vento, & angelus Domini eum dispellat. Sit via ejus tenebrae & lubricitates; & angelus Domini eum persequatur. Veniat ei desolatio inopina & rete suum, quod abscondidit ipse, eum deprehendat. Expellent^b eum ex luce in tenebras, & ex orbe habitabili eum exterminabunt. Ter-
^c Ibid. 15. 24. rebunt^c eum tribulatio & angustia, videbunt^d oculi ejus perditionem
^a Ibid. 21. 20. suam, & bibet furorem Omnipotentis. Induet^e maledictionem ut
² Psalm. 109. amictum suum. Comedat^f robur cutis suae. Eriam Deus^g dissipabit
^{18.} eum in aeternum & evellet eum de tabernaculo. Non acquiescet do-
¹ Job 18. 13. minus^b, ut propitiatur ei, sed fumabit tunc furor domini & zelus
³ Psalm. 52. 7. ejus in virum istum, & cubabunt super istum omnes maledictiones
^b Deuteron. scripta in libro hujus Legis, delebitque dominus nomen ejus sub Caelo.
^{cap. 29. 20.} Separabit quoque eum dominus ad malum ex omnibus tribus Israel
¹ Deus. 4. 4. juxta omnes maledictiones federis, quae scripta sunt in libro hujus legis. Vos^a autem qui adheretis Domino Deo vestro, vos omnes salvete hodie. Is qui benedixit Abrahae, Isaaco, Iacobo & Moysi & Aharoni, Davidi & Salomoni, & prophetis Israel, & iis qui inter Gentes pii sunt, totam hanc congregationem sanctam benedicat cum omnibus congregationibus sanctis, excepto tantum eo, qui anathema hoc violaverit. Deus ex misericordia sua custodiat eos, salvos eos faciat atque eripiat eos ex omni arumna ac miseria, atque prolonget dies eorum, atque annos eorum, & mittat benedictionem & eventum prosperum omni operi manuum eorum, atque eos vindicet festinanter cum omnibus Israelitis aliis. Atque ita sit voluntas ejus & decretum, Amen.

Ejusdem generis anathematismi sunt in Jure Caesareo, velut ex Ebraeorum more memorati. Pernisit Justinianus Ebraeis Legem
¹ Nove. 146. suam sive Graecè sive Latine legere. Neque, inquit^k, Licentiam
^{cap. 1.} habebunt hi, qui ab his majores omnibus Archiperecisa aut Presbyteri
 appel-

appellantur perinæis aliquibus aut anathematismis hoc prohibere nisi velint propter hoc castigari corporis Pænis &c. Et de quarti generis anathematis specie priori hæctenus. Eiusce species altera est, quâ ex sententia forensi devovebatur is qui excommunicatus seu à cœtu Isralitico ejusque consuetudine ritè juxta mores receptos, semotus, intra tempus sibi iteratò præstitutù non resipisceret, sed ex contumacia sua aut neglectu, sibi in causâ esset, ut excõmunicatione interim non solveretur. Hæc species ut rectè intelligatur, Causas, Effectus, Formulas, Ritusque Excommunicationis, quam sequi solebat hæc anathematis species, proxime ut subjiciamus, res ipsâ poscit.

CAP. VIII.

Causæ, Ritus, ac Effectus Excommunicationis apud Ebraos, atque ר' Cherem seu Anathema quod inde interdum sequebatur. Hujus item Formula ac Effectus. Utriusque Solutio.

aginti quatuor apud Talmudicos assignantur Causæ, ^{1 Gemara Babylonis ad tit. Moed katon cap. 3. fol. 17 a.} ob quas excommunicandus erat quis, seu liberâ cœtus Isralitici consuetudine interdicendus. Excommunicationem hujusmodi נידוי *Niddui* vocant, plerunque

excommunicatum מנודה, & qui excommunicant ממנדין à verbo נדה, ^{2 Eadem Gemara ad tit. Iabimoth cap. 5. fol. 52 a.} quod in prophetarum lingua *separare ac semovere* denotat. Eandem etiam excõmunicationem appellant שמתא *shammatha*, & verbum שמת *shemeth* pro eo quod est *excommunicare* non rarò usurpatur in ^{3 Ead. ad tit. Kiddushim cap. 1. fol. 28 a.} commentariis Talmudicis; quâ de replura mox. Causæ in personis excommunicandis ad hunc modum se habent.

I *Qui sapientem seu Magistrum contumeliâ affecerat, tametsi mortuum.* ^{4 Ead. Gem. ad tit. Moedkaton cap. 3. fol. 16 a. & Hierosolym. ibid. fol. 81. col. 4. &c. M. moned. halach. Sanhedrin cap. 25.} *Qui* ^m *minister fori publicum contumeliâ affecerat.*

II *Qui* ^m *minister fori publicum contumeliâ affecerat.*

III *qui* ⁿ *alterum (liberæ scilicet conditionis) servum appellarat.*

IV *is* ^o *qui in forum evocatus ad diem sibi prefixum non venerat.*

¹ *Eadem Gemara ad tit. Beracoth e. 3. fol. 19 a.* V המזלזל מדבר אחד מדברי סופרים ואין צריך לומר בדת *qui vilipenderet preceptum unicum, seu unicum doctrine caput, quod habetur in prescriptis scribarum, nedum in prescriptis legis.*

Hierosolym. ad tit. Moed katon cap. 3. fol. 81. col. 4. VI מי שלא קיבל עליו את הדין מנדין אותו עד שיתן *qui non in se susceperat iudicatum prestare; excommunicandus erat usque dum prestaret.*

¹ *Ib. & Gem. Bab. ad tit. Baba kama cap. 10. fol. 112 b.* VII מי שיש ברשותו דבר המזיק כגון כלב רע או סולם רעוע מנדין אותו עד שיסיר היוקו *Is qui in suo haberet, quod aliis pauperiem seu damnum inferret, veluti canem mordacem aut scatas contractas, Excommunicandus erat usque dum id, quod damnum ita inferret, corrigeret.*

¹ *Gemar. Babylon. ad tit. baba kama cap. 1. fol. 15 b. & cap. 4. fol. 46 a.* VIII המוכר קרקע שלו לגוי מנדין אותו עד שיקבל עליו כל אונס המיצר *Qui fundum suum venderat Gentili, Excommunicabant eum nisi in se suscepisset rescire damnum quodcunque inde eveniens Israelita proximo suo.*

¹ *Vide Gemar. Babylon. ad tit. baba kama cap. 10. fol. 119 a. Maimonid. halach. Chobal We-mazik cap. 8.* IX המנדין על ישראל בערכאות של גוים הוציא ממנו בעדותו *qui testem se exhiberet contra Israelitam in tribunalibus Gentilium adeo ut inde penam solvere cogeretur ex moribus Israelitarum indebitam, Excommunicandus erat, usque dum ipse refunderet.*

X נכה כהן שאינו מפריש המתנות ונותן לכהן אחר מנדין אותו *Sacerdos mactans, qui non seposuerat donanda sacerdotibus ceteris, Excommunicandus erat, usque dum ea daret.*

¹ *Gemar. ead. ad tit. Cholin cap. 10. fol. 132 b.* XI המזלזל יום טוב שני של גליות אף על פי שהוא מנהג *qui diem feriatum secundarium in Captivitate profanaret; tamen si id esset ex consuetudine.*

¹ *Gemar. ead. ad tit. Pefachim cap. 4. fol. 52 a.* XII העושה מלאכה בערב הפסח אחר הצורת *qui opus aliquod fecerat pridie pasche tempore pomeridiano.*

¹ *Ibid. fol. 50 b. & vide elatioribus authyperbolicis.* XIII המזכיר שם שמים לבטלה או בשבועה בדברי הבאי *qui nomen Dei pronuntiabat sive oscit anter, sive cum juramento, verbis*

¹ *Maimonid. halach. Sebbithath Iom tob cap. 8. §. 27.* XIV המביא את הרבים לידי חילול השם *Qui vulgo in cause esset, Gemara Babylonica ad tit. Nedarium cap. 1. fol. 7. b. Gemara Hierosolymica ad tit. Moed katon cap. 3. fol. 81. col. 4.*

esset, ut nomen Dei profanarent. Quale illud facimus, libro secun-
do² explicatum est.

¹ Cap. 10.

XV *המביא את הרבים לידי אכילת קדשים בחוץ* Qui^b vulgo
incausa esset, ut sacra extra locum sacrum comederent.

^b *Ibid. & E. i. b. ylon. ad tit. Pesachim c. 4. fol. 53 a.*

XVI *המחשב שנים וקובע חרשים בחוצה לארץ* Qui^c annos^c
supputaret & menses prafigeret extra terram sanctam. Id est, aliter
eos observaret, atque olim in terra sancta à majoribus temporum
ratio præstituta est.

Ad finem Gemara Bab. ad tit. Bera- coth.

XVII *המכשיל את העור* Qui^d *caco posuerat offendiculum, seu*
eum labi fecerat.

^d *Gemar. ead. ad tit. Moed katon cap. 3. fol. 17. Vide*

XVIII *המעכב את הרבים מלעשות מצוה* Qui^e vulgo *esset impe-*
dimento, ne præceptum quodpiam præstarent.

Lexic. 19. 14. & comm. ad Maimon. balach. Tal-

XIX *מחמת ידו* *maçtans^e qui permiserat pe-*
cudem laceratam exhiberi. Vide Levitic. 22. 8.

mud Toræ cap. 6.

XX *לפני חכם* *maçtans^f qui coram sapi-*
ente non exploraverat cultrum suum.

^e *Rab. Alphe- sim tit. Sanhedrin cap. 3.*

XXI *המקשה עצמו לדעת* Qui^g *morosius^g seu difficiliius se præbue-*
rat ad descendum.

part. 3. f. 274 & in non- nullis Tal-

XXII *מי שגירש את אשתו ועשה בינו ובינה שותפות או משא ומתן*
Vbi repudia- verat quis uxorem, quacum nihilominus commercii societatem re-
sinuerat, qua in causa esset adeo redintegrandi eorum congressus,
ut in forum eo nomine vocarentur, erant excommunicandi.

bylonii exem- plaribus eod. cap. fol. 25 a.

XXIII *הכס ששמועתו רעה* *sapiens cui mala fama.*

^f *Gem. Bab. ad tit. Cholin cap. 1. fol. 18 a.*

XXIV *המנדה מי שאינו חייב נידוי* *Excommunicans^k alium im-*
merentem.

^g *Ead. Gemar ad tit. Nid- da cap. 2. fol. 13 b.*

Neque verò causæ hæ tam solæ quàm primariæ; tametsi etiam
seculis vetustissimis, eodem continerentur excommunicationis
causæ numero. Expressim Gemara Hierosolymitana¹; *על עשרים*
ob xxiv causas excommunicare solent. Sed
sparsim hæ in Gemaris leguntur; à Mose Maimonide^m aliisque si-

^h *Ead. Gem. tit. Cethu- both cap. 2. fol. 28. a.*

Xxx 2

mùl enu-

ⁱ *Gemar. ead.*

ad tit. Moed katon cap. 3. fol. 17 a. ¹ Ibidem. ¹ Ad tit. Moed katon cap. 3. fol. 81. col. 4. ^m Hal. Talm. Toræ cap. 6. Elias de Wideth in Reshith Cochma l. 1. cap. 7. Vid. Iof. Caro in Shulkan Aruch lib. Iore dea fit 334. s. 43. & Vid. Ioan. Coc. in Tit. Talm. Sanhedrin pag. 147. & Migdol. ad Maimon. par. 1. fol. 23 a. & Vide jam Lexicon Chaldaic. Io. Buxt. col. 1303.

mūl enumeratæ. Et vides in nonnullis capitibus singularia quamplurima reperiri. Et memini Judæorum Londinensium universitatem ab Henrico Angliæ Rege tertio, impetrasse licentiam, ut à Magistris suis excommunicarentur, quotquot Judæi promissum cœmiterio suo Londini sustinendo subsidium solvere detrectarent.

^o Rot. Pat. 34. Hen 3. m^o 4^r. 3. seu anno Christi 1251. Diplomatis regii verba sunt. *Rex Iustitiariis suisⁿ ad custodiam Iudeorum, assignatis salutem. Sciatis quod concessimus Iudæis nostris London, quòd Magistri Legis eorundem Iudæis in Civitate London promulgare possint sententiam excommunicationis in omnes illos Iudæos, qui subsidium aliquod promiserint ad cœmiterium suum London sustinendum, & illud non solverint, ita quod nos, & non alius, de Iudæis excommunicatis sufficientes emendas recipiamus. In cujus &c. T. R. apud Clarendon XXVIII die Junij.* Neque juxta veterem eorum disciplinam, tantummodò ex sententia fori quis erat excommunicandus; nempe: sive ex concessus magni sive ex viginti trium virorum sive ex trium virorum (nam triplex ita forum cis erat.) autoritate. Nam non solum alteri alterum extra forum: ob causas jam dictas excommunicare licuit, verum etiam in gravioribus aliquot causis, veluti ubi quis in caput decimum tertium commiserat, is qui præsens audierat חייב לנדונו וזם לא נידהו הוא עצמו חייב נידוי וצריך להתיר לו מיד כרישלא אחרים obligabatur ad eum excommunicandum. Et *cap. 7. & ibi si eum non excommunicaret, ipse etiam excommunicandus erat. Sed Abraham. Ben. D. Sid. G. mara Hie. Josephi Caro^o.* Sed immeritò excommunicantis temeritatem puniebat forum tum excommunicatione, tum aliter ut res ipsa postulabat: Excipiunt verò heic personas aliquot illustriores^r, quos docent aut nullatenus, aut cautissimè, nec publicè excommunicandos fuisse, extra causam Idololatriæ; veluti Sapientes seu Juris sui prudentes, qui nominis celebritate præcellèbant, ac Principem fori seu ejusdem Patrem, qui Principi erat Secundarius. Quin nec legis studiosos sine summa deliberatione forum excommunicabat; licet tum hos, tum illos ob causas jam dictas graviter aliàs puniret. Etiam qui tantum ob illatam Magistro, Sapienti, seu Legis Studiofo

con-

contumeliam excommunicabatur, eorum tantum consuetudine (juxta ea, quæ infra dicentur) privabatur, qui Magistro, Sapienti seu Legis Studiofo dignitate inferiores erant. Si verò ob causam aliquam jam dictarum aliam, etiam & univerforum; temperamentis, quæ infra dicuntur, adhibitis. Occurrit etiam interdum תלמיד ¹ *Rafin Gem. Bab. tit. Moed Katon c. 3. fol. 17 a. & Vide lo. Buxtorf. Lexic. Chald. col. 2465. & Maimonid. balach. Ne-darim cap. 1.*

Sapiens seu Sapientis discipulus (Juris peritus Scientiâ celebris) potuit seipsum excommunicare & absolute seipsum. Formula autem hujus excommunicationis tum forensis, tum extrajudicialis illius, cuilibet, secundum jam ostensa permissa, causâ primùm indicatâ, verbis in conceptis hujusmodi erat, פלוני והיה בשמתא *N. sit in excommunicatione*, seu *shammatha*, id est, *excommunicatione sit obstrictus*. Etiam si adesset ipse excommunicandus, non secundâ sed tertiâ personâ rite excommunicabatur: hac formulâ פלוני זה בשמתא *N. hic sit in excommunicatione*. Et, ubi ignorabatur excommunicandi nomen, ההויה גברת בשמתא ¹ *Gem. Babyl. ad tit. Moed. Katon cap. 3. fol. 17 a.*

homo ille sit in shammatha seu excommunicatione. Quanquam enim נידוי מנודה מנדוי *Niddui, Menuda, Menadin* non raro in corpore Talmudico & commentariis Ebraorum occurrit pro eo quod est *excommunicatio, excommunicatus, excommunicantes*, à verbo נדרה quod est *Separare*, nihilominus in ipso, tum forensi, tum extrajudiciali solenni excommunicandi actu, non *Niddui*, sed *shammatha* ut magis proprium ac receptum usurpabatur; unde fit etiam quod in Gemara Babylonia בשמתא pro *in excommunicatione* & זמתיה & זמתיה pro eo quod *excommunicationem hanc* in alium pronuntiatam indicat, frequenter occurrat Adeo ut manifestissimum sit vocabulum שמתא *shammatha* (quod pro eodem ipso expressissimè in decisione illa de excommunicatione: & Rish Lakish in Gemara Babylonia memorata sumitur) à verbo שמרת quod *separare, abdicare* aut ejusmodi quid primario & denique *excommunicare* significat, simpliciter deducendum esse; nec omnino à שם אתא *shem atha*, quod sonat *Dominus venit*, ut viri quidem docti ariolati sunt. Nec igitur meliùs faciunt qui *Niddui* & *shammath*. binas tradunt esse excommunicationis species contra locorum in commentariis Talmudicis innumerorum fidem. Et tametsi, quâ vocabulorum horum, seu verborum, quibus conjugata sunt,

usus alijs in rebus, veluti in Voris, locum habuit, discrimen Ebrao-
 rum nonnullis inter ea^u fuisse visum est, (quod alii admittere no-
 lunt,) quatenus tamen ad solennem excommunicationem atti-
 nent, nullo modo ea esse invicem, aliter ac supra ostensum est, di-
 versa apud Talmudicos comperi. Qua de re plura mox. Effectus
 ac Finis excommunicationis huiusmodi, Jure communi, erat ut sol-
 litæ popularium consuetudinis libertate reus privaretur, usque dum
 pœnitentiâ ad bonam mentem rediens solveretur sententiâ. Scili-
 cet nec luctûs ritibus ei uti fas erat^x, ולא כוללין אותו בעשרה לכל
 * *Gem. Bab. ad tit. Moed* דבר שצריך עשרה *neque censebant eum in numero hominum de-*
katon cap. 3. fol. 16. & 17. nario, ubi cunque scilicet (pro more gentis; cujus exempla sunt non-
 * *Maim. hal. Talm. Tora* nulla libro secundo, ubi de profanatione Numinis agitur) numerus
e. 7. Shulcan ejusmodi necessarius. Nimirum ita coetus esse pars desit, ut cum
Aruch lib. novem aliis decem non conficeret. Quin adjicitur in *Sepher Shul-*
lore dex cap. 334. s. 2. אם ראו בית דין לנדות שלא יזמן בג' ולא יתכלל בעשרה
 * *7.* אם ראו בית דין לנדות שלא יזמן בג' ולא יתכלל בעשרה *si ita visum esset*
foro, licuit interdici ei, ne convivio trium interesset, ne cum decem
oraret, nec si mortuum haberet, quis eum sepeliret, nec, si filium, eum
 * *1 Gemar. ad tit. Moed ka-* quis circumcideret. Sed verò ex Jure communi seu receptissimis
 * *ton cap. 3. fol. 81. col. 4.* moribus haudquaquam fas ei erat alteri (præter uxorem & liberos)
 * *2 Ib. fol. 15 a.* intra spatium quatuor cubitorum assidere. Nec mortuus plangen-
 * *3 ad tit. Beracoth cap. 3. fol. 19 a. Al-* dus erat. Et Hierosolymitani^y; ויהו ומת בנידיו וסקלו בית דין
 * *phesius part. 1. fol. 388.* * *4 ad tit. Beracoth cap. 3. fol. 19 a. Al-* *vbi quis excommu-*
 * *1. fol. 388.* * *5 ad tit. Beracoth cap. 3. fol. 19 a. Al-* nicatus moritur in excommunicatione sua, forum lapidat ejus tu-
 * *Mordecai ad tit. Moed ka-* mulum, unde discas oportet cujuslibet excommunicati, qui mortuus
 * *ton fol. 407.* * *6 ad tit. Beracoth cap. 3. fol. 19 a. Al-* fuerit, tumulum esse lapidandum. At verò Babylonii²; יהודה
 * *Halacoth Gedaloth* * *7 ad tit. Beracoth cap. 3. fol. 19 a. Al-* אומר לא שיעמידו עליו גל אבנים כגלו של עכן אלא בית דין שולחין
 * *fol. 104.* * *8 ad tit. Beracoth cap. 3. fol. 19 a. Al-* אבן גדולה על ארונו ללמד שכל המתנדה ומת בנידיו ב' ד' סוקלין את
 * *9 Isua cap. 7. 26.* * *10 ad tit. Beracoth cap. 3. fol. 19 a. Al-* ארונו *Id quod de lapidatione dicitur, ex sententia R. Iehuda non ita*
 * *11 Misna tit. Sanhedrin cap. 6.* * *12 ad tit. Beracoth cap. 3. fol. 19 a. Al-* intelligendum est, saxorum cumulum super eum congeri, instar cu-
 * *13 ad tit. Beracoth cap. 3. fol. 19 a. Al-* muli Achan³. Sed ex jussu forensi relinquitur super tumulum ejus
 * *14 ad tit. Beracoth cap. 3. fol. 19 a. Al-* saxum grande, ut inde discas, oportere cujuslibet excommunicati tu-
 * *15 ad tit. Beracoth cap. 3. fol. 19 a. Al-* mulum esse lapidandum. Nam & lapidationis Pœnæ, quæ gravissi-
 * *16 ad tit. Beracoth cap. 3. fol. 19 a. Al-* ma erat, ritus traditur fuisse^b, ut in prostrati pectus primò lapis uni-
 * *17 ad tit. Beracoth cap. 3. fol. 19 a. Al-* cus à testium altero immitteretur; undè etiam hæc Pœnæ illius in
 * *18 ad tit. Beracoth cap. 3. fol. 19 a. Al-* excom-

excommunicati tumulo simulatio; quæ ideò infligebatur, quia ^{c Maimonid. halach. Tal-} *mortuus est, dum separabatur à cætu seu Ec-* ^{mod. Torā} *clesia sua; quemadmodum erat separatus etiam excommunicatus* ^{cap. 7.}
 edicto illo Ezræ superiori in capite citato. Si verò excommunicatus ^{d Gem. utra-} *penitentiâ ductus solvi se desideraret, à privato, si privatus superstes* ^{que ad sis. Moed katon}
 cum excommunicasset; à foro aliquo seu cui fori potestas manda- ^{c. 3. Sc. Si-} *ta est, si excommunicasset eum forum; & à Principe fori alicuius,* ^{desis Mosem}
 sicut mortuus esset qui excommunicasset, aut plane ignotus esset, ^{Cotzenssem} *solvi solebat. Formula Solvendi excommunicatos erat, si ipse ad-* ^{præcept. me-}
 esset, *לך ומחול לך שרוי לך ומחול לך* *Absolutio tibi est; res est tibi remissa: si ab-* ^{gati. 208.}
 sens, *פלוני שרוי לו ומחול לו* *Absolutio est N. & res est ei remissa.* ^{c Gem. Bab. ad dist. 111. fol. 16 a. Sc}
 Ita tamen ut qui præsens excommunicatus est, præsens etiam, quâ ^{glosf. ibid.}
 fieri potuit, absolvendus. Pro diversitate peccati & peccantis mo- ^{c Gem. Baby-} *ribus nunc citius nunc scrius sequebatur Absolutio. Sed ut pluri-* ^{lon. ad dist. 111. fol. 16 a.}
 mum excommunicatio fiebat in diem tricesimum; unde sæpius ^{Maimon. ha-} *occurrit* ^{lach. Tal-} *אינ נידוי פחות משלשים* *Excommunicatio non fit in tem-* ^{mod. Torā}
pus minus, quàm dies triginta. ^{cap. 7. Moser} *Intra hoc tempus expectabat fo-* ^{Orizensis lo-}
 rum, ut ad bonam rediret mentem, respiceret, & quæ juberent ^{co citato; Shulcan A-}
ipso, præstaret. Ita tamen ut interim verberibus etiam, pro fori ar- ^{ruch, lib. lore Dea}
 bitratu ^c esset puniendus. Post triginta dierum contumaciam, idem ^{cap. 334. Sc.}
 tempus semel iterabatur, ad eò ut, ex jure, quod plerunque obtine- ^{3 Videfis, præ-}
 bar, sexaginta dierum spatium excommunicati ^f contumaciæ ita ^{ser iuris com-}
 permitteretur. At verò si neque intra id spatii penitens Absolutio- ^{mutos obvios}
 nem peteret, *חרם* *Cherem* seu Anathemate feriebatur, id est, di- ^{Sc Theologos, de excommu-}
 nis multò ³ gravioribus. Nam in ipsa excommunicatione non aliæ ^{nicatione Sc}
 fuere diræ, quàm quæ solitâ popularium consuetudine eum priva- ^{anathema-}
 rent. In anathemate autem seu *Cherem* accedebant diræ qualescun- ^{se Christiano-}
 que in vindictam execrationibus seu juramentis, sive adjici solent, ^{rum, Al-}
 sive tacitè inesse existimantur. Carmen illud solenne ac horrendum ^{baspinum}
 hujusmodi erat ^h *פלוני מוחרם וארור בו אלה בו שבועה בו נידוי* *N.* ^{Observat. 2. cap. 4. Dio-}
anathema sit, seu devotus, atque execrandus habeatur. Diræ impre- ^{nyf. Petasini}
cationes in eum, juramentum in eum, excommunicatio in eum. Quic- ^{Miscel. exer-}
quid scilicet horrendum est, sive Numinis vindictam sive hominum ^{cit. c. 15.}
 odium ^{b Ib. Sc Gem. Babylon. ad}

in Shebuoth cap. 4. fol. 36a. Sc Maimonid. loco citato.

odium atque averſam conſuetudinem ſpectes, in hunc incidat. Hoc ſi reſiſceret ita devotus, reſcindebatur ſimili planè formula, qua excommunicatio. At verò Devoti ſeu anathematis hujus ſtatus pe-
 jor multò fuit eo, qui erat excommunicati. Non dico ex iſtis ſolùm
 diris, verùm ex eo quod omnimodà ferè conſuetudine hominum
 privaretur. Conſuetudinis temperamenta vides non pauca excom-
 municato præſtitui. Hujusmodi autem devoto fermè nulla ſunt reli-
 cta. און נושאין ונותנין עמו ואין מתעסקין עמו אלא מעט עסק כדי

¹ Gemar Ba-
 bylon. ad tit.
 Moed Katon
 cap. 3. fol. 15a.
 Masmonid.
 halach. Tal-
 mud Tora
 cap. 7. Alphe-
 si part. 1. fol.
 388 a. Shul-
 can Aruch l.
 Iore Dea c.
 334. g. 2. 7.
 Sc.

Nullum cum eo habere¹ licuit commercium, neq; illi omnino
 adesse, nisi in quantum necesse esset ut aleretur; seu ne inedia more-
 retur. Nam ne illud fieret, nec tamen aliorum conſuetudine fructe-
 tur, faciebant ei פרנסתו בשביל קטנה חנות tabernaculum seu sug-
 rarium exiguum quo aliposset. Sed, pro arbitrio fori, manebat excom-
 municatus sine חרם seu anathemate, interdum ultra ſexageſimum
 contumaciæ diem. Quin pro ejuſdem etiam libitu non ſolùm ipſe ita
 contumax anathemate feriebatur, verùm etiã quiſquis cum eo com-
 ederet ſeu biberet, aut intra quatuor cubitos ei adſideret; quæ omnia
 facta ſunt כדי לייסרו וכדי לעשות סייג לתורה עד שלא יפרצו החוטאים

² Gemar Ba-
 bylon. ad tit.
 Moed Katon
 c. 3. fol. 16a.
 Halacoth
 Gedaloth
 fol. 104. col. 4.
 Alpheſi part.
 1. fol. 388b.
 Sc.

in ejus caſtigationem, atq; ut fieret ſepes legi talis, qualem peccatores
 non perrumperent. Originem autè ſeu potius exempla, tum excom-
 municationis, tum anathematis petunt^k fermè è Joſuæ, Nehemiz &
 Ezræ locis ſuperiùs obiter indicatis, præter hiftoriam ſacram de Da-
 thane & Abiramo^l, & quæ ſunt ejuſmodi alia in Veteri federe.

CAP. IX.

¹ Numer. 16.
 26.

Neque Conſecratum quempiam nomine Anathematis ut donarii facti, neq; eum
 qui inter bona in commiſſum caderet, nec ſolemniori anathemate, ſive ante
 ſive poſt excommunicationem, devotum, mortis reum, aut eo nomine occiden-
 dum fuiſſe. Atque obiter de Apoſynagogis, ſeu qui extra ſynagogam fierent,
 in Evangelio. Excommunicato Templum ingredi ſas.

^m Cap. 5.

Uadruplici ad hunc modum Anathematis ſeu Cherem uſu ſeu no-
 tione apud Ebræos oſtenſâ, ſequitur ut videamus, quomodo ex moribus ſeu interpretamen-
 tis Magiſtrorum capiendus ſit locus ille^m Levitici de
 Cherem

Cherem seu Anathemate & decæde seu morte ibi memoratâ. Certè si nulla distinctio & *Cherem* ibi adhibeatur, necesse est, ut, quicumque ullo anathematis genere jam indicato devoveretur, is etiam simul esset occidendus. Quod verò ad primum Anathematis genus, seu donaria ultronea attinet, id in univèrsum verum esse dicitant, neminem potuisse nomine sacri donarii consecrare quidquam **שאינו שלו**

quod suum non erat, atque ita in sua potestate ut illud alienandi, disponendi, esset sibi jus integrum. Verba autem illa *ex homine, ex pecore &c.* in priori sacræ periochæ parte sic interpretantur ut intelligant Servos & Ancillas in sacros usus devotos. Non quoslibet, sed tantum Cananæos¹¹ seu servos & ancillas è Gentilibus in servitute sic ab Ebræis redactos, ut non minus essent in dominorum potestate, quàm operas præstarent, quàm ipsa pecora seu jumenta. Vitæ tamen ac necis potestatem in servos & ancillas quascunque, nedum in liberos, ex reipublicæ illius sacræ institutis, quenquam habuisse non omninò agnoscunt. Neque ex anathemate ejusmodi seu consecratione servorum aut ancillarum aliud evenisse, quàm ut totum jus, quod in eis antea dominì consecrantis erat, jam sacerdotibus & usibus sacris cederet^o; veluti potestas jubendi & utendi eorum operis assiduis, quæ nec redimi quibant. Et de anathematis ejusmodi, atque de rerum consecratarum possessione ac redemptione

solennis erat quotannis cognitio in foro x v die Adar^p qui ferè Februario nostro respondet. Misna verò de alijs servis liberisque⁹ **המחרים בנו ובתו ועבדו ושפחתו העברים ושדרה: מקנתו אין מוחרמן שלו** *si quis anathemate devoverit sive agrum ad tempus sive filium suum sive filiam sive servum sive ancillam ex Ebrais* (nam ejusmodi servì ex lege sacra libertatem pristinam post certum tempus elapsum expectabant, adeo ut ipsi in perpetuum alienari nequirent, neque in eis domino esset jus plenum) *sive agrum ad tempus conductum, anathemata non sunt, quoniam nemo potest anathemate devovere id, quod planè suum non est, seu, ut aliter dicunt, שאין גופי* *Hoc nempe genere suo cuius ipsum corpus omninò suum non est.* Hoc nempe genere anathematis; quod monemus heic, quoniam genus secundum anathematis (de quo capite proximo) ad ea tantum, quæ in bonis devo-

¹¹ Misna tit. Eracin cap. 7 & Gem. Bab. ibid fol 28 a. Sopher si phra col. 236. Pefiktha Zothertha fol. 36. col. 1. ⁹ Majes Mikod. 12. præcept. affirmat. 2. fol. 195. col. 2. ^o Gemar. Babylon. ad tit. Eracin cap. 9. fol. 28. & 29. ^p Abarbinel in Pirush Tora fol 275. col. 2. ⁹ Gemar. Hierosolymit. ad tit. de Siclis cap. 1. fol 46. ⁹ in Babylon. fol. 2. ^o Maismom. halach. Eracin cap. 8. ⁹ Tr. Eracin cap. 7. Maismom. tit. Eracin Vechemim cap. 6. ⁹ Majes Mikod. 12. præcept. affirmat. 132. fol. 159. col. 2.

ventis non erant, attingebat, veluti ad hostes, in quos bellum inferendum. Neque verò cuiquam Ebræo erat tanta potestas sui, ut in alterius servitutem non redimendam transire posset. Adeoque in hoc primo anathematis genere tantum abest, ut ultroneam cædem admittant aliquam humanam, ut ex ipso anathemate nil aliud præter ipsum devotentis jus seu dominium, quod ex contractu aliquo mutare potuit, alienari velint. Cui nemo est hominum, qui vitæ & necis, extra anathema, potestatem hactenus assignavit. Atque hæc, ex eorum mente, apertiora erunt, si, quid etiam de ceteris anathematis generibus, quæ cædis cuicumque permissæ in eis ratio aliqua habeatur, hec statuunt, dispiciamus. Genus tertium seu ubi ex anathemate quid in commissum cadit (nam secundum, seu quod certæ perditioni atque intereioni devovetur, inferius & postremò tractabitur) nihil in se habet quod servi, verbi gratiâ, qui solus ex ejusmodi anathemate, dum personas tantum spectamus, in commissum cadere potuit, cædem introducat. Neque ejusmodi rei vestigium aliquod in commentariis eorum reperio. Quod si ita aliquando fuisset ut servus ejusmodi anathemate, cum ceteris domini devoti bonis, devotus interfici potuisset, id sanè Poenæ nomine, non cædis extra rationem Poenæ ultroneæ, venisset. Nam ita fieri potuit, ut servus domini criminis particeps simul cum domino ipso morte damnetur, si lex ita anathematis obtinuisset. Id quod etiam rectè dicendum est de generis anathematis quarti speciebus illis binis, quæ in unicam satis recidunt, si conditiones in priori præstitutæ tollantur, aut non primpleantur. Scilicet, si liberum fuisset sive carnifici sive alteri cuiquam devotum istiusmodi diris occidere, cædes ea in Poenæ augmentum fuisset; non, citra Poenæ rationem, ultronea aut quæ libitu cujusquam venderet. Sed verò neque ejusmodi devorum horrendisque, ut vides, diris onustum cuiquam occidere fas fuisse comperio; eo nimirum nomine quòd ita devotus esset, aut anathema adeo execrabile omnibus haberetur; tametsi occurrat apud

^{10.} Buxtorf.
in Instit. E-
bræic.
pag. 58.

virum clarissimum rebusque in Ebraicis versatissimum, etiam ejus qui excommunicatione illa *Shammatha* dictâ damnatus est, cuiusvis^r manibus vitam expositam esse & cuilibet eum interficiendi fuisse libe-

se liberam potestatem. Sed verò quod pœtanti viri dictum sit, non solum in commentariis Talmudicis nihil ejusmodi haberi puto, sed contrarium inde manifestò probari. Mitto illum ibi excommunicationem illam *shammatha* postremam sive facere sive admittere (nam obiter tantum rem tractat) & *תל* Cherem secundam, quin & à *Niddus* diversam omniumque gravissimam; quæ res se aliter multò habet ut ex jam dictis liquet. Etiam & alibi vir doctissimus satis agnovit. Neque tanta est autoritas Eliæ Levitæ aut Davidis de Po-
 nis, qui non tam Jurisconsulti, quàm Grammatici oscitanter tres species *חרמות* seu Anathematum faciunt *Niddus*, *Cherem* & *shammatha* atque hoc ordine alteram alteri & tempore & dignitate præponant, ut ab eis, quæ tum è gravissimis gentis Jurisconsultis ac Magistris recentioribus, tum ex ipso corpore Talmudico supra allata sunt, omnino dimoveamur. Necubi in lingua Targumica alibi occurrit interdum, sed puto rarissimè, *שמתא* pro *חרם*, quasi diversa hæc non essent, aliud est præter catachresin, è quâ, ut fieri amat, verba sensûs cognationis, licet interim diversi, se invicem quandoque permutant. Etiam perperam heic Paulus Fagius ipsa Eliæ verba vertit; *לן שבתו ופי שמתא שם מיתה* si adhuc non agit pœnitentiam (ita loquitur Elias, sed contra Talmudicorum disciplinam, de eo qui *תל* Cherem devotus est) *reum mortis judicant, ut sit sensus שמתא שם, ibi mors.* Sic Fagius; ubi mortis reus ei habetur is qui ita anathemate feriebatur. At verò verba illa tantum sonant, si adhuc pœnitentiam non agit, eo genere anathematizationis seu excommunicationis quod *shammatha* nuncupatur, eum devotent. Et exponitur *shammatha* per *sham mitha*, id est, ibi mors. Nimirum de morte, quâ eâ damnandus foret sive excommunicatus sive devotus, ibi nihil habet Elias. Sed ipsum vocabulum Talmudicum *שמת*, quod excommunicare denotat, usurpat, & dein subjungit quorundam non tam etymon, quàm allusionem *שממא*, cujus quidem autor est Rab in Gemara Babylonia, quemadmodum alterius illius *שממא תהא* *shamma theha*, id est, desolatio erit autor est Rabbi Samuel eodem in loco. Sed hæc nihil omninò faciunt ad probandum, mortis omninò reum fuisse sive excommuni-

Lexic. Chal. col. 2469.
In Thirbi Verb. נידדו & Verb. שממא
de etiam I. Drusium 9. & Resp. lib. 1 quæst. 9. Ludov. Caspelli in Specileg. ad. D. Ioan. cap. 9. comm. 22. & in Diarrh. de Goro Iephtha pag. 174. David de Pœnis in Lexico pag. 226. col. 2. Cornel. Bertram de Politia In-daic. cap. 7. Paraphras. Ionathani tribut. Denscerom. 7. 26.
Ad tit. Mo-co katon c. 3. fol. 17 a. Vide Halacoth gedaloth fol. 104. col. 4. & Baal Aruch in שממא

catum sive hujusmodi devotum. Lusus sunt grammatici; integrâ & planè alienâ intercâ significatione ἔκ τῆς ῥησις unde ἄνωσ *shammatha*; pro eo. quod est simpliciter. *excommunicare* & *excommunicatio*. Sed demum nil manifestius est, quàm neque excommunicatum, neque devotum mortis reum habitum esse, aut cujusquam manibus more gentis expositum; cum etiam devoto, ex majorum instituto tabernaculum sibi singulare, quo seorsim & à popularium cœtu remotus aleretur, ut supra ostensum est, esset assignandum. Popularium consuetudine ita τὸ *shammatha* seu excommunicatione atque anathemate seu τὸ *Cherem*, ut jam dictum est, ex sententia seu denuntiatione forensi privatos, ipsos fuisse credo. *ἄποσωαγάγωγος* seu à *Synagoga* ejectos, quales fieri impensè timebant Judæi multi, ii que ex principibus, ut in Evangelio D. Joannis memoratur: *Conspiraverant*, inquit ille¹, *Judæi, ut, si quis eum confiteretur esse Christum, ἄποσωαγάγωγος ᾔνοιηται, extra Synagogam fieret seu Synagogâ moveretur. Et ex principibus² multi crediderunt in eum; sed propter Phariseos non confitebatur. ἵνα μὴ ἄποσωαγάγωγος ᾔνοιηται, ut de Synagoga non ejicerentur.* Atque ipse Servator³, *ἄποσωαγάγωγος ποιήσω ὑμᾶς Absque Synagoga seu sine Synagoga facient vos.* Syrus primo & tertio loco substituit id, quod significat ejici, in hoc è Synagogis suis, in illo simpliciter è Synagoga: Secundo verò loco habet *ἵνα οὐκ ᾔνοιηται ἄποσωαγάγωγος* ne essent foras à Synagoga. Atque hunc sequitur Arabs, cui Synagoga vocatur, notissimo illo in Oriente pro conventu seu Synagoga vocabulo, *الجماعة* *Alga-*

¹ *Symod. 7. Nt. maiab.* In oratione item Athanasii^b de Imagine Christi Berytiensis, *can. 113. 4.* Judæum, cujus in ædibus illa reperta est, generis sui primores, *ἄποσωαγάγωγον ποιήσωτες ἤλασαν* Extra Synagogam facientes expulerunt.

Video viros doctos Synagogam in hujusmodi versionibus, atque in composito illo è Synagoga factò sive pro eo sumere, quod erat solennis in Synagogis, locis ita dictis, conventus, sive pro ipso loco, ædibus Synagogæ, seu בית כנסת *domo congregationis*, eadem notione, quâ Christiani ædes sacras seu Templum, etiã Ecclesiam, quo nomine congregatio itidem denotatur, nuncupare solemus.

Quâ.

Quâ notione sæpissimè in Evangeliiis Synagoga sumitur, velut in eo. *Synagoga nobis ipse edificavit.* Sed verò & Synagogis Deus invocabatur, tum Sabbatis, tum secundâ & quintâ feriâ, idque ritu solenni. Cæterum notissima est ἡ συναγωγῆς notio illa duplex. Altera eo in sensu, quem jam diximus, quo item verbum Synagogæ in aliis linguis hodieque utimur: Altera, qua omnimodus populi plebisve sive totius sive partis conventus denotatur, quemadmodum in Pentateuco & Prophetis ubi sæpissimè apud Hellenistas συναγωγῆ pro ἡπ substituitur^d, quod *populi conventum* seu *totum populum* seu Ecclesiam universalem illis significat, uti etiam sexcenties pro ἡπ^e, quod idem ferme sonat. Unde etiam habetur *Synagoga peccantium*^f, *Synagoga superborum*, *Ludentium*^g, id genus alia; quibus res luce clarior fit, frequentissimum fuisse in lingua Hellenistica ἡ συναγωγῆ seu *Synagoga* usum pro eo quod generatim *conventum*, *congressum*, *cætum hominum* qualemcunque innuit. Atque ex hac notione Vir præclarus ad D. Matthæum, *Synagoga*, inquit^h, *significat conventicula, quæ fieri solent in plateis ac foro seu trivis.* Quodcum ita sit, posterior sanè Synagogæ notio multò accommodatior videtur locis illis de eo quod. εἰς extra Synagogam fieri seu συναγωγῆς, quàm prior illa, quâ loci Synagogarum, sensu angustiori, seu conventicula Judæorum in locis illis indicantur. Nimirum Synagogis priori sensu motos esse quospiam, ita ut interea aliis hominum cœtibus liberè interessent, nullibi in Ebraorum disciplina reperitur. Posteriori verò, tam Excommunicatus, quàm Devotus anathemate (juxta ea quæ superius dicta sunt,) aut motus erat, aut pro fori libitu moveri poterat, & privari solitâ congressûs hominum libertate. De anathemate devoto, res palam est. Nam omnimodâ præter eam, quæ victui in tuguriolo sibi singulari necessaria erat; hominum consuetudine privabatur, ut est ostensum. Atque is plane à *communicatione orationis & conventus & omnis sancti commercii relegabatur*, quemadmodum de hujusmodi anathemate sub initiis Ecclesiæ Christianæ loquitur Tertullianusⁱ. Excommunicatum autem non malè dixerit quis, itidem solita hominum consuetudine semotum seu extra Synagogam fieri (secunda Synagogæ notio-

^d Luc. 7. 5.

^d Exod. 16. 3.
^e Levit. 4. 13.
^f Num. 10. 7.
^g Deuter. 5. 2.
^h Sc.

^e Exod. 12. 3.
^f Levit. 4. 13.
^g Numer. 1. 18.
^h Sc.

ⁱ Syriacides 3. 30. 16. 7.

^j Jerem. 31. 4.

^k Erasmus in notis ad D. Matth. cap. 6.

^l Advers. gentes cap. 30.

notione,) cum ex iure communi ei intra quatuor cubitos nemini, secundum id quod monstravimus, assidere licuerit, nec solitis conventiculis interesse. Adeo ut extra Synagogam fieri seu συναγωγῶν denotaret solita hominum scilicet popularium consuetudine privari, exterminari, dispellive. Et sanè peculiare erat etiam

⁴ Regum 5.
3.6. & 7.

Hellenistis^k verbum συναγάγειν pro eo quod est quomodocunque abigere seu expellere. Suadet etiam posteriori notione Synagogam apud D. Joannem locis indicatis sumendam singularis ille apud eum alibi ἡ συναγωγή usus. Nam cum apud Evangelistas ceteros frequentius priori notione sumatur, quorum nullus id quod est extra Synagogam fieri meminit, & D. Joannes semel tantummodò vocabulum illud Synagogæ nudum ipse usurpaverit, vix est ut non sentiamus ipsum etiam posteriore, quæ multò frequentior est in lingua Hellenistica, notione usum fuisse.

¹ D. Joann.
18. 20.

Sic enim ille de Servatore Pontifici, de doctrina ejus, atque discipulis interroganti respondente; Respondit^l ei Iesus, Ego palam locutus sum Mundo. Ego semper docui ἐν τῇ συναγωγῇ καὶ ἐν ταῖς ἱερῶν ὅπου πάντες οἱ Ἰουδαῖοι συναχόμενοι in Synagoga & in templo, ubi semper Iudæi conveniunt. Sic codices nonnulli. Alii ὅπου πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, &c. Vbi Iudæi universi conveniunt. Atque ita sanè non vulgata solum, sed & Syrus & Arabs. Certè haut ita commodè capitur heic Synagoga pro particulari aliquo loco eo nomine signato, aut pro plurimis ejusmodi Synagogis; sed potius pro ipso populi Hierosolymitani qualicunque conventu publico; quod proculdubio intellexit Arabs, dum ibi substituit

في الهيكل وفي الجامع حيث يجتمع كل اليهود

in Templo & Synagoga, seu cætu, ubi conveniunt Iudæi universi. Et

^m Cap. 10. 8.

demum in vetustissima illa excommunicationis atque anathematis formulâ apud Ezram^m habetur יבדל מקהל הגולה *determinabitur ab Ecclesia seu populo transmigrationis* seu eorum, qui è captivitate redierant, quod planè ipsum est συναγωγή fieri, ut appositissimè monuit V. doctissimus Ludovicus Capellus in Spicilegio ad D. Joannem. Nec sanè Locis sacris ejectos fuisse aposynagogos seu excommunicatos, sed hominum tantùm cœtu, inde satis evincitur,

quod

quòd etiam Templum ipsum ingredi excommunicatis ejusmodi nefas non esset; quod palàm elicitur è titulo Talmudico *Middosh* ^{Cap. 4. 58.}, ubi legitur, si quis rogatus cur sinisteròsum, & non, ut ritus aliàs obtinuit, dextròsum se vertens Templum ingrederetur, responderet *שאני מנודה* quoniam ego excommunicatus sum, ex more solenni ei reponendum fuisse לדברי חביריך ותשמע לבבך ונתשמע לדברי חביריך *quoniam ego excommunicatus sum, ex more solenni ei reponendum fuisse* *השוכן בבית הזה יתן בלבך ותשמע לדברי חביריך* qui hanc adem inhabitat, indet cordi tuo, ut auscultes verbis sociorum tuorum, quo fiat, ut recipiant te. Sed verò undenam evenisse putandum est, ita Phariseos seu qui rebus tunc ante alios præerant, minis sive Excommunicationis sive Anathematis sive utriusque (nam qui non resipiscerent, tam hoc quàm illà damnabantur) eos qui Christum confiterentur deterruisse, etiam & excommunicandos seu devovendos fore denuntiàsse, nectamen ipsum Servatorem, quem ita odio habebant, excommunicatum ivisse? Si conjecturam ex Ebraeorum Disciplina adjicere fas sit, sanè in promptu satis viderur. Nam ut neutiquam omninò excommunicabant sive Principem sive Patrem Fori alicujus sive jurisprudentià celebriorem, ita neque Juris sui studiosum (quem תלמיד חכם nuncupant, id est, discipulum sapientis seu philosophum) sine summa deliberatione; quod & ante^o memoravimus. Maimonides P; כל תלמיד חכם ^{Cap. 7.} Neque inter Israelitas studiosos reperitur aliquis, quem temerè seu sine summa deliberatione excommunicare fas erat, ne quidem foro. Ita etiam Gemara ^{Halac. Talmud Torat. cap. 7.} Babylonia⁹. Et temerè excommunicans minimè ex jure excommunicandum, etiam & ipse excommunicandus erat, ut videre est in ^{Ad rit. Moed Katon 6. 3. fol. 7.} *Causarum* viginti quatuor suprà memoratarum postremà. Hinc sanè suspicandum est, ob Servatoris, quàm jurisprudentissimus erat & nominis inde celeberrimi, dignitatem, excommunicatione ejus abstinuisse etiam ipsos, qui interea Christianos seu sequaces ejus è turba, excommunicatione terrebant. Neque obstat quod legitur apud D. Joannem^r, etiam Principes fuisse qui licet crederent, metu tamen ^{Cap. 12.} excommunicationis, fidem suam profiteri non auderent. Nam Principum nomine quamplurimi fuère (veluti tribuum, vicium, stationum, familiarum) qui, ut fori Principes aut legis studiosi, minimè excommu-

communicatione adeò liberi. Sed verò habetur in corpore Talmudico narratiuncula de ipso D. Jesu Christo excommunicato, Alexandriae Ægypti, ab Josua Ben Perachia Synedrii magni Principe qui illuc ut comes, cum eo (sic illi) fugerat, ab Jannæi tyrannide. Quasi verò Jannæus (sive Alexandrum cognominem, sive Joannem Hyrcanum, ut nonnulli, intelligas) Christo esset coævus, qui centum seu plurimis ante annis Rex & Pontifex Judæorum ad plures abierat. Sed rarum non esse, tempora illius seculi Ebræis confundi, aliterque multò atque à Christianis putari, sciunt qui Chronica eorum salutarunt. Verba sunt Gemaræ Babylonix[†] ;

[†] Ad tit. Sanhedrin cap. 31. fol. 107 b.

אל רבי יהושע בן פרחיה, וישנו לאלכסנדריא של מצרים. *descendit Rabbi Iosua Ben Perachia & Iesu Alexandriam qua est Ægypti.* Dein aiunt, Rabbi Simeonem, Ben Shatach, sive Patrem sive Principem Synedrii, cuius Soror,

[†] Ibid. & Spher Iuchasin fol. 67 a. & Vide gloss. ad Kiddushin f. 66a.

quæ Jannæo uxor fuit, (sic volunt) illuc etiam descenderat, à Perachiade, qui Præceptor ei fuerat, petiisse, ut ipsam hospitio exciperet. Advenientem autem salutasse Jesum, ac de ea dixisse

מה יפה הכסניא וזו quam pulchra hospes hæc? adjecisse verò Perachiadem, עיניה טרוטות, *oculos ei fuisse teretes seu rotundos.* Jesum reposuisse, ושע בכך אתה,

[†] Vide supra cap. 7. Causi.

עוסיק *improbe, rebus ejusmodi tu occuparis!* oculis ejus caperis!

Ob quod diciturium veluti probrosum nec impunè in legis magistrum celebrem emittendum, וממתיה, שיפורי מאות שיפורי אפיק ארבע מאות שיפורי *produxit quadringentas buccinas*) nempe R. Josua Ben Perachia) & excommunicavit eum. Quò spectat quod paulò ante in eadem Gemara legitur de Jesu utraque manu à Perachiade depulso. Dominum autem nostrum Jesum Christum ibi Talmudicis intelligi palàm est. Nam simplici illo nomine ישו eum eis denotari est solenne. Et de eo capiunt, qui locum integrum, non aliam ob causam, è Talmude Babylónico editionis Basiliensis, cum aliis non paucis, expurgando deturbarunt. Sed in his nimii sumus. Hoc liceat obiter adnotare, ubi legitur apud Vinum doctissimum^x, reperiri in libro

^x I. Druf. Præterit. lib. 4. d. D. Ioan. cap. 9. 22.

præceptorum majore 67. 4. Soliti sunt excommunicare per Maledictionem, per Separationem, per Maranatha, & per alia ejus generis,

[†] ad Corin. 16. 22.

perinde ac si ipsum anathema, adjecto vocabulo *Maranatha*, cuius in initiis Ecclesiæ Christianæ^y mentio, eo ipso nomine in Talmudica

disciplina compertum fuisset; planè lapsus memoria est. Verba loci citati sunt², הורו הגאונים שמי שנתחייב שבועה, כמו שרגילים להחרים באלה לבנו אינו משביעו בשבועת האלה, וננידוי בשמתא וכיוצא בזה שחרי זה בנא לקללת אביו אלא משביעי שבועה שאין בה אלה *Decreverunt Gaonim seu Prudentes, ubi pater quis adjurandus est in rem filii, non adjurandum esse juramento execrationis; quemadmodum fieri solet, ubi devoentur adjurati per Anathema, Diris, Excommunicatione (seu Niddui) Shammatha* (quod idem, ut superius fusè ostenditur, significat) *asque ejusmodi alius. Scilicet hac sonant in execrationem patris ejus. Adjurant igitur eum juramento in quo execratio nulla exprimitur. Quæ superius adductis nullibi obstant. Uti nec quod habet ibi Drusius è libro Musar, de porta Templi, quæ Excommunicatorum & lugensum erat. Nam simpliciter Templi ingressu, jure communi, (quod & antè monitum est) excommunicatus seu מנודה interdictus non erat. Maranatha fortè ibi substituit; ideo quòd cum aliis viris doctis^a tam veteribus, quàm recentioris ævi vocabulum illud idem ipsum esse existimavit^b cum Shammatha. Certè שם אלהא *Sham seu Shem atha*, sic scriptum & divisum, significare potest *Dominus venit*, quemadmodum & significat מרן אלהא *Maranatha*. Et video viris doctissimis placere, tempore D. Pauli hoc Syriacè usurpatum pro eo quod postea Talmudicis dictum *Shem atha*; perinde ac si tam in hoc, quàm in altero *Dominus venit* semper pariter compertum fuisset; saltem ex allusione seu soni similitudine recepta, licet non ex Etymologia. Sed nec apud Talmudicos video hæc enus ejusmodi omninò è שם Shammatha allusionem natam, licet aliæ aliquæ, ut præmissum est, occurrant. Nectam videtur apud D. Paulum פ Maranathanomen Anathematis esse ibi memorati, quàm exclamationem solennem^c, seu epiphonema, aut asseverationem sanctiorem adjectam. Græca sunt ἡ τὴν ἀνάθεμα· μαρὰν ἀθή, *sit anathema*; maranatha Syrus, ܡܪܢܐܢܐܫܝܬܐ *sit Cherem*, id est, *anathema*; *Dominus venit*. Arabs, من رجاك الرب *sit devotus* à spe Domini. Ipsum Maranatha retinent versiones pleræque re-*

² *Moses Koenigs præcepti. Negar. 119.*

^a *Præter comment. Th. B. 2. atq; aliorum ad 1 Corinth. 16. 22. Vide l. Buxtorf. in Lexico Chaldaico. col. 1249. & 2466.*

^b *Ipsè ad 1 Corinth. 16. 22.*

^c *Videsis Daniel. Henfium Exercit. Sacr. ad cap. 21. D. Ioan. pag. 240. præter Theophylactum, Ambrosium, Hieronymum (quos & memorat Erasmus; Bedam & Isidorum Carsum ad 1 Corinth. 16.*

centiores. At verò in Germanica Lutheri legitur, **Der sey Anathema Maharam Motha**, uti & in Danica illius sequaci **hand vere Anathema Maharam Motha**. Scilicet *Maranatha* voluere sub Lutheri ævum cum ipso alii aliqui, depravatum esse vocabulum, ex eo quod potius in origine *Maharam motha* fuisset, seu מוֹתָא מוֹתָא quod significaret *devotus* seu *anathematizatus usque ad mortem*, quemadmodum & in nota Germanicè Epistolæ ad Corinthios primæ subjecta visitur. Unde & versio, quâ Ecclesia Anglicana superiori in seculo usa est, habet ibi **Let him be had in execration, yea excommunicated to death**. Et in Latina, quam Galterus Delcenus Henrico Angliæ Regi octavo Biblioscopus ei dedicatam publicavit ^d, *Maranatha per Dominus* seu *Dominus noster* (nam variatio illa ex eo evenit, quod

^d Londini
1549.

^e Vide Eliam in Thib. & Buxtorf. Lexic. Talmudic. col. 1248. *Malachias suam prophetiam absolvit*. Neque novum est hunc D.

^f Cap. & commento postremo. Pauli locum ad illud Malachiæ ^f referre. Ibi scilicet legitur מוֹתָא מוֹתָא *ne fortè veniam, & percutiam terram anathemate*. Sed & inde sensus D. Pauli nonnullis fit, *venias Do-*

^g De Catholica Institut. lib. 7. §. 3. *minus, & cum aeterno exitio feriat*. Sed Jacobus Simanca ^g, quidam, inquit, *hanc sive fabulam sive historiam retulit*. *Maranatha anathematis significationem induit ex illo eventu, quia Iudæi gloriantes de venturo Messia dicere solebant vulgo, Maran, hoc est, Dominus noster: contra quos Christiani dicebant Maran atha, Dominus noster venit. Hinc inimicitia orta inter Christianos & Iudæos, quorum in ore erat Maran, quos per contemptum Christiani Maranitas vocabant & illis obtrudebant, maranatha, id est, Dominus noster venit vel invitis vobis, irridentes eos & illis malè precantes. Unde apud nostrates vulgo Maranos appellant eos, qui ex Iudæis descendunt apostata facti sunt, Messiam suum expectantes*. Commentum pulchrum! De Ebræorum autem Excommunicationibus, videtis nunc etiam Aloysium Novarinum ^h.

^h Schemdis-asm. sacro-
proph. lib. 7.
cap. 10.

C A P. X.

De illo Anathematis genere, quo expressim Homines ex Jure Belli, seu Militari neci Devoverentur.

EX Jam ostensis manifestum est, hominem Anathemate sive Primi sive Tertii sive Quarti generis (juxta ea quæ de anathemate capitibus tribus proximè superioribus explicantur) devotum, eo nomine, ex Ebraorum sententia, non Jure occidendum fuisse. Cædes verò planè ultronea, de qua disputamus, locum tantummodò habere potuerat (si modò daretur, occidendum fuisse ejusmodi devotum) in genere Primo. Nam in reliquis binis planè Poena fuisset cædes, quod & concedunt in genere Quarto illi, qui de ejusmodi devoto velut mortis reo perperam loquuntur. Et ad Pœnæ planè, sed cœlestis, rationem spectat, si credibile sit, quod habet Josephus¹ de eis qui in Essënorum sectam ^{*De bello Judaico lib. 2. cap. 12. gr. 7. lat.*} admissi, (non sine anathemate in seipsos horrendo Quarti generis denuntiato, si disciplinam, quam amplecterentur, violarent) & postmodum ob delicta graviora consortio ejecti, ne cibum quidem oblatum capere potuere, sed more pecudum herbas decerpentes fame miserrimè, nisi reciperentur, perière. Quod autem genus Anathematis Secundum spectat seu ad anathema illud internecioni & deperditioni expressim devotum, cujus scilicet usus Bellis suscipiendis prævius esse solebat, adeoque sive ad Hostes ac Captivos, sive ad Cives Jura militaria violantes duntaxat, quâ ad homines, attinuit; id ipsum est Anathema seu *Cherem*, secundum Magistrorum aliquot eorum-que nominis præclari sententiam, quod in postrema parte legis illius in Levitico^k sacræ occurrit. ^{*Cap. 27. 29.*} *Omne anathema, quod devovetur* וְכָל־דְּבַר־הַקֹּדֶשׁ *ex homine, non redimatur; morte moriatur.* Quod non de consecratis, devotis seu anathematizatis ejusdem generis, quod comma præcedens occupat, volunt intelligendum; scilicet de ultronea, sive servi, sive jumentum, sive cujuscunque bestię consecratione in usus sacros, ad quos tantum comma illud spectare consentiunt Ebraei omnes; sed de hostibus tantum aut civibus Jura militaria violentibus morti devotis, (quâ scilicet homines ea in lege comprehenduntur.)

tur,) qui non redimendi, sed ad unum omnes morti tradendi erant. Priori nimirum in commate donaria seu anathemata sacros in usus consecrata & sacerdotibus Jure communi¹ possidenda contineri aiunt, qualia necesse erat ut essent è devoventis bonis secundum ipsa verba sacra, *כל אשר לו* *ex omnibus, quae sua sunt*, veluti signanter dicta ad excludendum anathema quodcunque ex eis, quae necdum devoventis erant in bonis, nec, post devotationem, humanis usus seu commodo omninò applicanda, sed plane delenda. Hujus autem generis cum Unicum duntaxat esset Anathema, idque aut in hostibus seu civitatibus, in quas bellum inferendum erat devoventis, (quale ad usus sacros seu sacerdotum possessionem nemo devovens attinere volebat) quemadmodum illud Ebraeorum de Araditis^m, & *vovis Israel. votum Domino dicens, si tradendo tradideris populum istum in manum meam, והחרמתי את עריהם* etiam morti & inter- necioni *devovebo urbes eorum*, unde, populo ex hoc anathemate deleto, locus ipse *חרמה* *Chorma* seu *Anathema* dicebatur; Aut in Jure militaria violentibus neci similiter devoventis, ut prætermittamus exempla superiùs ea de re memorata; commate in hoc breviusculo proximè subsequente, hoc genus Anathematis tunc satis generali illo nomine cognitum existimant designari. Perinde ac si in commatis illis scriptum fuisset; ubi quid de suo quis in sacros sacerdotum usus, sive hominem, sive bestiam, sive agrum consecraverit seu devoverit, non vendatur, non redimatur, quia sanctum est, nec in usus profanos omninò revocandum; Et tantùm de hoc ita fiat. Nam in principio commatis prioris *אך tantùm* etiam ad hanc rem præfigi notant. At verò ubi quis devoverit quid *בן האדם* *ex homine*, seu ex hominibus, juxta nempe notissimum illud devoventi morem bello prævium; adeo ut nil præter necem destructionem atque excidium devoti fit postmodum, ex ipso voto seu anathemate, expectandum, ibi tantùm abest, sive vendatur sive redimatur, sive sanctum maneat Domino, ut Jure fieri nequeat; quin plane sit delendum; & sive homo fuerit sive animal quodcunq; aliud, interficiendum. Ita devovens priori in commate fit *המחרים משלו* *devovens id, quod suis esset in bonis*; in posteriori *המחרים מן האדם* *devovens*

¹ Numer. 18.
14. Vide Ge-
mar. Bab. ad
tit. Erakin
cap. 9. fol. 28.
& 29.

^m Numer. 21.
2. Vide sis ibi
D. August.
quaest. 40. &
adde D. He-
ronym. ad Al-
gasium q. 9.

שאונו שלו *devovens ex hominibus seu homines, qui sunt quidem non essent; tametsi ita in devoventis potestate haberentur, ut ex Jure belli seu militiæ singulari suum sortiretur effectum ipsa devotatio, quem-*

*In Pirush
Tora fol. 275
col. 2.*

admodum ibi distinguit Isaac Abarbinel^o. Qui de specie utraq; subjungit כנגד המין הראשון אמר אך כל היום אשר יחרים איש וגו' לא ימכר ולא יגאל לפי שהחרם ההוא הוא קדש קדשים ל"י ומה שהזכיר קדש ל"י לא ימכר כי הוא אסור בהנאה ולכך החרם הזה הוא לה בלבד ועל המין השני אמר כל חרם אשר יחרם ל"י מן האדם לא יפדה מות יומת ומזה המין היה חרם יריחו שאם יגיע ליד איש ישראל נפש אדם מהנלכדים שמה לא יוכל לפדות אותו אבל על כל פנים מות יומת אך בחרם שיחרם איש עבדו ל"י לא יומת לך ינתן לחשוב עצים ולשאוב

De prima specie ait sacra scriptura, Tantum omne anathema quod quis devoverit &c. Non vendatur nec redimatur; quoniam scilicet hujusmodi anathema est sanctissimum Domino. Et quod ita sacratum est Domino, non vendatur, quia profanis usibus interdictum est. Idcirco anathema hoc tantum est Domini. De secundâ verò specie ait, omne anathema, quod devoverit quis ex homine, non redimatur, morte moriatur. Et hujus speciei erat anathema Hierichuntis, si nempe incideris in potestatem cuiuspiam Israelita, vita hominis ex eis, qui ibi cogerentur, non poteris redimi, sed omnino morti tradendus erit. Nihilominus, quod ad anathema illud, quo servum suum quis Domino devoverit, attinet, is morti tradendus non est. Tantum is donarium est,

*Ad Levitic.
27. & apud
R. Bechai in
Pentateuch.
fol. 161. col. 1.
& 10.*

ut ligna discindat, aquam hauriat, & sacerdotibus ministerium præstet. Atque hic est literalis loci illius sensus. Ita Abarbinel. Cui stipulatur Rabbi Moses Bar Nachman^o, alii. Hinc est quod universi incolæ Jabesh Gilead cæsi sint, ideo quod violassent anathema illud publicum, atque militare^p de eis, qui non ascenderent ad Mizpa, ubi ipsi anathemati expressim adjectum est מות יומת morte moriatur.

*1 Sam. 14.
24. & 4. ubi
vide R. Da-
vid Kimchi
& consulas
R. Bechai in
Pentateuch.
fol. 161. col. 1.*

Quod & partem fuisse anathematis, quo Saul prælium cum Palæstinis initurus devovebat omnes, qui ante noctem quid comederent, existimant; quia ob anathematis illius violationem Jonathan, etiam Regis filius, morte plectendus^q erat. Sed ideo liberatum esse aiunt, quia non spontè, sed ex errore, atque ipsius anathematis ignarus illud violasset. Alii verò aliter legem illam de anathemate

sacram interpretantur, perinde scilicet ac si de homine morti exsententia forensi damnato lata fuisset. Si quis, inquit, devoverat æstimationem capitis damnati eo modo, quo consecrationes fiebant, juxta ea, quæ priore dicti Levitici capitis parte constituuntur, Votum ejus irritum fuisset. Et verba illa *non redimatur; morte morietur*, significare volunt, eum non redimendum, seu pretium seu æstimationem aliquam ejus nomine non solvendam, quoniam ultimo supplicio damnatum statim mori oportuit, adeoque ipse jam veluti mortuus erat, unde nec pretium, nec æstimationem habebat. Atque

* Gemar. Babylon. ad sit. Eracin cap. i. fol. 6 b. & ad sit. Cethuboth cap. 3. fol. 37 b. Sopher Siphra col. 336.

tum in libris vetustissimis hæc occurrit etiam sententia velut à majoribus accepta, tum apud maximi nominis Magistros ^f seculorum recentiorum. Sed verò, ut tandem hæc de Anathematis conclusimus, manifestum est ex Ebræorum interpretatione qualicunquedi-ctæ legis sacræ, nullum omninò homicidium ultroneum, seu extra Pœnæ, seu Quasi rationem permissum eâ fuisse; quod erat inprimis atque ad rem, quam tractamus, aperiendum.

† Mos. Maimon. balach. Eracin Wechermim c. 1. Mos. Miksxi precept. affirmat. 132. Iarabim ad Levit. 27. R. Bechsi, Pelictha Zotertha fol. 36. & c.

CAP. XI.

De Jephthæ Voto, *discrepantes Ebraorum sententia*. Nullo Jure immolandum fuisse ejus filium consentiunt; Summa Sententia Ebraorum, de cade humana. Lustratio post cædem etiam licitam.

REstat, ut, quid Ebræi de Jephthæ Voto, atque filix suæ immolatione statuunt, videamus. Verum quidem est non unicam apud eos reperiri de Voto ejus sive concipiendo sive solvendo sententiam. Etenim sunt qui cum illud tam de personis hominum, quàm de aliis animalibus concepisse, atque filiam immolando solvissè volunt; aliis neque eam immolâsse nec immolationi personam aliquam destinasse asserentibus. Prior quidem vetus est. Utraque autem pendet ex varia interpreta-

* Judic. 11. 30. & 39.

tionis historix sacræ; verba sunt, & *vorvis* ^t *vosum domino Iephtha dicens, si tradendo tradideris filios Ammon in manum meam* וְהָיָה הַיּוֹצֵא אֶשֶׁר יֵצֵא מִדְּלַתִּי בֵּיתִי לְקַדְּשֵׁתִי בְּשׁוּבִי בְּשָׁלוֹם מִבְּנֵי עַמּוֹן וְהָיָה עוֹלָה לְיְהוָה וְהָעֵלִיתִּיהוּ עוֹלָה ^{quod in vulgata vertitur, quicumque primus fuerit egressus de foribus domus meæ mihi, occurrit revertenti cum pace à filiis Ammon, cum holocaustum offeram Domino.} Græci etiam

inter-

interpretes ibi, *καὶ ἔσται ὁ ἐκπορεύομαι ὅς αὐ ἐξέλθη &c. καὶ ἔσται τὸ κενόν καὶ* (ut in exemplaribus nonnullis; quæ conjunctio aliis deest) *ἀποῖσθαι αὐτὸν ὀλοκαύτωμα & eris, exiens quicumque exierit &c. & eris Domino, & offeram eum holocausta.* Adeo ut ipsum votum de persona hominis immolationi destinata conceptum sumatur necesse sit, si rectæ versiones hæc. At verò, manifestum est ex Ebraismo verti posse, & sanè deberi ad hunc modum, quantum ad personæ alicujus designationem attinet; *Erit, ut egrediens quod egressum fuerit de foribus domus meæ in occursum meum, cum reversus fuero in pace de filiis Ammon, erit Domino, & offeram ipsum in Holocaustum.* Ita non personæ tantùm (si verba spectes,) sed animalia qualiacunque alia in voto continentur. Dein de voti solutione subjungitur *וַיַּעַשׂ יְהוָה כְּכָל אֲשֶׁר נָדָו & fecit eis sicut voverat* (ut vulgata) *καὶ ἐπέλεσεν ἐν αὐτῇ τὴν ὠχλὴν αὐτῶν ἠὺξασθαι & perimplevit in ea* (filia, quæ ei redeunti cum victoria occurrerat) *votum suam, quod voverat.* Non autem hominis personam tantùm, verùm etiam alia animalia votum fuisse complexum palam docent Ebræi, ubi ad priora Voti vocabula adnotant *כָּל אֲפִילוֹ דְּבַר שְׂמָנָה נִדְמְנָה לוֹ בְּתוֹ*, *fieri potuit, ut etiam immundum quid* (veluti porcus aut canis) *occurreret, ut voto esset satisfactum; sed occurrit ei filia sua.* Prior autem heic sententia, qua filiam suam ex hoc voto immolâsse Jephtham affirmatur, habetur non solum apud Elavium Josephum^x, sed etiam in Chaldaica Judaicum paraphrasi^y & apud Rabbinos celebres, quorum aliqui^z Jephtham existimant deceptum fuisse more illo anathematis bello seu prælio, ut supra ostenditur, prævii, atque inde tam personam hominis, quàm aliud quodcunque animal devovisse. Nimirum, cum in more positum esset, Principem seu populum internecioni devovere sive hostes sive cives, qui Jura militaria anathemate præstituta violarent; Jephtham hunc morem perperam intelligentem temerè devovisse tam personam, quàm animal quodcunque ei post victoriam occurreret. Filiam verò præter spem occurrentem, post menses binos, quibus virgin itatem deflevit juxta Votum immolâsse, nec ad Phineesum Pontificem accedere voluisse, ut is Voto cum solveret (nam & sic etiam aiunt) & Pontificem ad eum adire detrectâsse; utroque invicem dignitatis prærogativam obtendente. In Vaicra Rabba^a;

^x Gem. Bab. adit. Thainith cap. 1. fol. 4. a. Vaicra Rabba parash. 37.
^y Orig. Ind. ic lib. 5. cap. 9.
^z Cap. 11. proxime post com. 39.
^a R. Moses Bar Nachman, R. Bechai in Pentat. fol. 161. col. 1. &c.
^b Parash. 37. & Bevelith Rabha parash. 60. Ad. de Midrash Coheleth ad cap. 10. 15.

כול

טל להפר את נדרו וליך אצל פנחס ואלך אצל פנחס
 ופנחס אמר אני כהן גדול ובן כהן גדול ואלך אצל עם הארץ זה בין דין
 ודין ספת ההיני *Potuit quidem voto suo solvi, si ad Phineesum ac-*
cessisset. At verò dixit, ego cum rex sim adibo Phineesum? Phineesum

^b Videfis In-
 dicum 9. 2.

etiam; ego cum sim Pontifex, Pontificis etiam filius, adibo plebecium?
 אברה הנערה נטו; *Atque ita hisce invicem altercanti- bus, periit ipsa; ונתהי חוק בישראל*

^c Præter jam
 citatâ à Rab-
 both, Vide
 Sal. Iarchii
 ad Iudic. 11.
 & ad 1. Pa-
 ralis. 9. 20.

Adjiciunt tam Phineesum, quàm Jeph-
 tham hoc nomine punitum à Numine. Hunc membrorum para-
 lyfi, illum Spiritus Sancti ab eo discessu. Et demum interpretantur
 illud ונתהי חוק בישראל ^d *atque erat statutum in Israel* (quod in vul-
 gata, ita commati proximo conjungitur, ut denotet inde statutum
 fuisse annum quatruidi ob puellam luctum) de sanctione apud E-
 bræos inde orta, ne quis humanas hostias ex simili errore postea im-
 molaret, nec sive Jephthæ sive Phineesi morosum dignitatis præ-
 rogativæ obtentum in similibus imitaretur. Unde ibi paraphrasi
 suæ inserit Chaldæus; ונתהי חוק בישראל גבר ירת בריה וית

^d Iudic. 11. 39.

ויתוהי חוק בישראל *Addicta est sanctio illi
 seu Statutum ideo ne quis immolaret filium suum seu filiam suam,
 quem admodum fecerat Iephtha Gileadites; nec consuluit Phineesum
 Pontificem, qui consulenti eam, ob pretium datum, libera verat.* Vide

^e De succes-
 sionibus in
 Pontific. lib.
 1. cap. 2.

etiam quæ de Phineeso, atque immolatione hac ex Saido Batricide
 Patriarcha Alexandrino alibi ^c notavimus. Et de ipsâ immolatione
 rara non est apud Christianos scriptores ^f mentio, unde & festum

^g Ambros. de
 Virginit. lib.
 3. & c.

idololatricum, in ejusce memoriam alicubi natum etiam scribunt
 nonnulli ^g. Sed verò, ut præteream difficultates Chronologicas de

^h Epiphanius
 hæres. 78.

Phineeso ^h hoc tempore superstite; nondum mihi è commenta-
 riis Ebræorum compertum est, quodnam jus illud fuerit adeo Pon-
 tifici singulare solvendi heic Votum, ut absque eo id solvi nequiret.

ⁱ Videfis R.
 Gadaliab
 Ben Techar
 in Shalthe-
 leth fol. 14 a.

Nec qui Synedrium nescio quod heic memorant ⁱ ad Voti relaxa-
 tionem à filia consultum, quasi aliter relaxari nequiret, mores patrios
 satis videntur meminisse. Receptissimum fuisse Ebræis, vel ut ab ipso

^j In Glos. Tar-
 chis & Da-
 vidis kimchij
 ad Iudic. 11.

Mose, per majorum traditiones acceptum scimus, à Saperite seu le-
 gis Doctore unico seu triumviris illis (si ipsis ita visum esset) Jure
 potuisse, tum Vota, tum Juramenta relaxari, ubi quid nimium cau-
 se post-

se postmodum forsitan eveniret præter id, quod voventis seu Jurantis
 animum occuparet ipso Voti seu Juramenti momento. Atque ea
 de re fusius Magistri^k. Neque ad hunc locum attinet plura de ea ad-
 jicere. Undenam igitur ortum illud, Jephthæ Votum solvi aut re-
 dimi nequivisse absque indultu & præsentia Pontificis? Cætera mit-
 timus, quæ congeri possent adversus commentum hoc de Phineeso,
 quod nec in Talmudico corpore locum habere memini, sed in ejus-
 dem Glossis, *מִן* Rabboth, Paraphrasi Chaldaica & in Magistris ali-
 quot recentioribus. Quin si ita adversus jus patrium conceptum
 esset (quæ ad filiam immolendam attinere potuit) Votum hoc, ut
 illud ejus immolatione perimplere nefas esset, (quod universos E-
 braos sentire existimo, quorsum de eo relaxando heic negotium fa-
 cessunt? Quod ad alteram heic Ebraorum de Jephthæ Voto sen-
 tentiam attinet; primò, ipsa Voti sacra verba aliter, qui hanc am-
 plectuntur, intelligunt, atque prioris sententiæ auctores. Nempe illa,
 והיה ליהוה והעליתיהו עולה *& erit Domino, &*
offeram illud in holocaustum ita capiunt, ut copulativum secundo lo-
 covim disjunctivi induat. Adcò ut Votum conceptum esset, & erit
 Domino, seu consecrabo Domino, si res ejusmodi fuerit, ut in sacros
 usus, aut Domino sancta remaneat. Quin & si ejusmodi fuerit, ut in ho-
 locaustum offerri ritè queat, etiam in holocaustum offeram. Breviter;
 & erit seu manebit Domino, aut offeram illud in holocaustum. Sic
 Rabbini Kimchii pater & filius. Rabbi David Kimchi ad Judicum
 locum memoratum; *דעת ר"ל בזה ידוע וא"ל ז"ל פיר' והעליתיהו הו"י*;
במקום או פיר' והיה ליהוה ליי' הקדש אם אינו ראוי לעולה או העליתיהו
עולה אם ראוי לעולה וכמו זה הו"י מכה אביו ואמו או אמו ויפדה פיר'
Quid heic Rabbini nostri pia memoria plerunque sentiant satis no-
tum est. Ceterum pater meus memoria pia, (is est Josephus Kim-
chius) in eo quod est & offeram illud interpretatur & pro aut, perin-
de ac si scriptum fuisset; & consecratum erit seu sanctum manebit
Domino, si non sit holocausto idoneum, aut offeram in holocaustum, si
fuerit idoneum holocausto. Et sic in lege sacra de eo qui percusserit
patrem & matrem, & pro aut sumitur. Atque hæc interpretatio pul-
chra est. Similiter R. Levi Ben Gersom יהיה בהכרח בעל החיים ואם
 היה

Misna iii.
Chagiga c. 7.
& Glossa ib.
in Talmud.
Bab. fol. 10 a.
& Hieroso-
lymit. fol. 76.
col. 3 Gem.
Bab. ad 188.
Nazir cap. 9.
fol. 62a. Mis-
na. halach.
Shebuoth c.
6. & halach.
Nedarim c.
4. Mo'es Mi-
ko'z'is præc.
Nepati' 238.
&c.

Necesse est ut ani-
 mal aliquod intelligeretur, quod si accideret esse è specie humana, Do-
 mini fiebat, utpote separatum in ejus cultum. Alii tantundem. Vo-
 to ipso ita intellecto, verba illa & fecit, sicut voverat pro filia conse-
 cratione ejusmodi sumunt, non omnino pro immolatione. R. Da-
 vid Kimchias ויהיה שם והיתה שם פרושה מבני אדם
 ושדני העולם והיה חק בישראל כי משנה לשנה היו הולכות אליה
 fecit ei domum, & introduxit in eam, atque ibi reman-
 sit seclusa à filiis hominum & à rebus secularibus. Atque statutum seu
 mos invaluit in Israel, ut quotannis eam inviserent Israelitides. At-
 que notat Gersomides, si filius aut mas Jephthæ ita occurrisset, ipsum
 à mulierum consortio non ita secludendum fuisse, sed tantum Do-
 mino consecrandum, ut sacris inferviret, (quemadmodum Levitæ)
 nec intereà conjugio arceretur. Cum verò eveniret, ut filia occur-
 reret, מייב שתהיה פרושה מאיש שאם היה לה בעל לת תהיה
 מיוחדת לעבודת הש' אבל תעבוד על זרה בעלה כמשפט הנשים
 Oportebat eam à viri consortio segregari. Nam si conju-
 gem haberet, non potuit Domino solum infervire; sed conjugii etiam
 infervierat, more uxorum. Atque hinc ait Gersomides fuisse cau-
 sam, cur vestimenta laceraret Jephtha, atque ita doleret, quam pri-
 mum filia ei visa est. Nempè eam, quæ ei unica erat proles, jam scie-
 bat è viri consortio in perpetuum secludendam, adeò ut de posteris
 ex ea suscipiendis spes non esset reliqua. Sed mirum intereà est ma-
 gistros, qui hujus sententiæ sunt autores, admittere etiam, Votum
 hujusmodi ita præcisè obligasse eum, ut necessum esset ex lege seu
 moribus patriis filiam ita devotam à virorum consortio seclusisse.
 Quin & ipse Jephtha, aperui os meum Domino, neque potero revoca-
 re. Certè neque patriæ ejusmodi potestatis alicubi in corpore Tal-
 mudico, aut apud Jureconsultos eorum celebriores, vestigium repe-
 rit. Neque omninò potestatem ejusmodi consecratio Samuelis
 asserit. Nam & ipse Levita erat, atque eo nomine & à natalibus Do-
 mino sacer. Atque ipse libenter matris Votum sacra ministeria
 præstando solvit. Quin in corpore Talmudico receptissimum est, fi-
 lium aut filiam ita sacrari nequivisse, ut ipsi sacerdotibus aut sacris usi-
 bus

1 Videfis R.
 Berhaj in
 Pentateuch.
 fol. 162. col. 1.

1. Samuel. 1.
 ult.

bus ex parentum voti vi cederent, ut superiusⁿ ostensum est. *Æsti-*^{Cap. 7.}
 mationem autem seu pretium sive filii sive filiae sive alterius cujus-
 cunque (modo excipias servos & ancillas è Gentilibus) consecrati,
 sacerdotibus solvendum præscribit lex sacra^o, non ipsos addicendos.^{Levit. 27.}
 Quin & qui ipsos se devoverant etiam & se redimere quibant. Et de ^{2. C. C. Gido}
 æstimatione filiae Jephthæ vetus erat controversia inter Magistros ^{Et Josephum}
 binos Talmudicos, Rabbi Simeon Ben Lakish, & Rabbi Jochanan. ^{lib. 4. cap. 4.}
 Ben Lakish existimavit^p Jephtham ex hoc Voto pretium seu æsti-^{Beresith}
 mationem filiae juxta legem sacram sacerdotibusolvere debuisse. At ^{Rabba pa-}
 verò R. Jochanan, nec pretium aut æstimationem; quia res ipsa, quæ ^{r. 1. fol. 60. C.}
 devovebatur, erat immolanda, qualis filia ejus seu homo quispiam ^{Vaicra Rab-}
 non erat, neque ex lege esse potuit, ita ut ille nec^o filiam seu personam ^{ba para. 1. 37.}
 aliquam in ipso Voto contineri velit, sed tantùm animalia cetera, quæ ^{unde habet}
 immolantia. De secunda autem sententia heic, seu ea, qua negatur ^{D. Kimchium}
 filiam Jephthæ esse immolatam, Genebrardus^q scribit se ab Ebræo ^{Judic. 11.}
 aliquo accepisse interpretationem illam seu sententiam esse ab auto-^{Ad annum}
 ribus suis excogitatam, *ne inde typus filii Dei à patre sacrificati du-
ceretur. Utcunque autem se res ea habuerit, id certum, puto, esse,
 non reperiri apud Magistros, qui ex Jure aliquo immolandam eam
 esse affirmaverit. Quin in Gemara Babylonia^r expressim dicitur ^{Adit. Tho-}
 sacrificium *קרבן אלוהים* quod afferrit non decuit. Et Josephus^c, ^{mith cap. 1.}
παῖδα ὡλοκαύτωσεν, ἅτι νόμιμον ἔπι τῷ θεῷ κεχαρισμένῳ θυσίαν ἔπι-
πλῶν filiam immolavit, neque legitimam, neque Deo gratum sacrifici-
cium solvens. Idcirco ex hæcenus enarratis, de Interdicto Naturali ^{Orig. Iuda-}
 Homicidii, sic demùm heic statuendum est; apud Talmudicos atq; ^{ic. lib. 5. cap.}
 Ebræos ceteros nullibi (si errorem illum Jephthæ, ut aliqui volunt, ex- ^{9. C. G. de l.}
 cipias) esse admissum, ut ultronea cædes seu homicidium extra Pœnæ ^{Cluppenbur-}
 legitimè constituta, seu Quasi rationem (nam & cædes bellica in Pœ- ^{gium in Scho-}
 næ ratione satis continetur,) adeoque hostiæ humanæ oblatio Jure ^{la sacrificio-}
 aliquo subniteretur. Quoniam verò societatis humanæ compages ^{rum. 5.}
 sine facinorum castigatione consistere nequit, ac Pœnæ, sive pro cri-
 minum qualitate sive pro Reipublicæ commodo, nunc leviores nunc
 graviores, ex Jure Naturali de Judiciis (quod sextum est heic Juris
 Noachidarum caput) sunt introducendæ, & injusto bello Pœna iti-*

dem hostibus infligenda, ideo, quemadmodum factum testum interdicitum; quod hætenus tractavimus, Naturale de Homicidio servandum docebant ab omni ultroneæ, extra rationem jam dictam seu indebiti, cædis permisso, ita mortis Poenam, id est, cædem humanam tum in bello fuisse licitam, tum sceleribus ac delictis eam præstitueri nefas non fuisse eis, qui rebus præessent, seu quibus Poenarum constituendarum jurisque Positivi condendi potestas cederet, neutiquam omnino dubitabant. Quod fusiùs è libris sequentibus, ubi de re Bellica atq; de Judiciis agitur, explicabitur. Ad eò verò ipsum actum cædis humanæ utcunq; licitum, invisum habebant, saltem nonnulli, & impurum, ut lustratio aliqua ei, qui commiserat, esset necessària. Ad illud Mosis in Numeris, post cædem in prælio

¹ Num. 31. 19. Midianitarum *Manebitis^t extra castra septem diebus, quicumque scilicet quempiam occidit, & qui tetigit cadaver, purificetur seu lustratur in die tertio & septimo, tam vos, quàm captivi vestri, Philo^u,*

² De Vita Mosis lib. I.

iusit, inquit, victores extra castra dies aliquot manere, τὸ δὲ μετὰ τὴν ἐπέε καθάρσιν ἔ. φόβῳ τοῦ ἀπὸ τῆς παρασκευῆς ἡκόντας τῶν συμμαχῶν ἔ. Pontifici summo mandavit, ut lustraret reversos à recenti cæde commilitones. Rationem reddit; καὶ γδ εἰνόμιμοι αἱ ἔ. ἐχθρῶν σφάγια, ἀλλ' ὅγε κλέων ἀνθρώπων εἰ καὶ δικαίως καὶ ἀμωρόρῳ καὶ βιαδαῖς ἰσχυρῶν εἶναι δοκεῖ ἀλλ' ἂν τῶ ἀνώπτερον καὶ κενῶ συγγένειαν ἔ. χερσὶν καθαρῶν εἶδησε τοῖς κλέωνσι πρὸς ἀπαλλαγῆν ἔ. νομιδερῶν ἄγος γερῆναι. Quamvis enim per leges liceat hostes occidere, tamen qui necavit hominem, etiamsi coactus & propulsans injuriam, obnoxius seu reus esse videtur propter antiquam generis & communem cognationem. Ideoque lustratione opus erat, ut etiam species quilibet sceleris ab eis dilueretur. Et pueri sciunt similem obcausam apud Gentiles (maximè Græcos) lustrationes etiam in usu. Locum autem illum Numerorum capiunt Magistri de pollutione seu immunditie non tam à cæde, quàm à mortuis^x contractâ adeoque lustrandâ, quâ de re etiam consulas

³ LeGitic. 27.

¹ Numer. 5. 2.

³ Archæolog. lib. 4. cap. 4.

Josephum^v.

Libri Quarti FINIS.

DE

DE
JURE NATURALI
 ET
GENTIUM

Juxta Disciplinam
 EB R Æ O R U M,
 LIBER QUINTUS;

De *Concubitu* agit, ex *Jure* ab origine rerum *Naturali*, *illicito*; De *Matrimonio* item, *Concubinato*, & *Divortio*, juxta eos, ex eodem *Jure*; De *accessione Interdictorum Revelationis Turpitudinum*, quæ in *Levitico* habentur, quatenus ad *Gentes alias* illa spectare velint *Ebræi*. Et demum de *Jure Gentium* huc attinente, id est, *Jure*, quo sive *Profelytos Justitia* aliosve non ex originariis circumcisos, sive *Profelytos domicilii* aliosve alterutrius sexus *Gentiles*, tum in *re Matrimoniali*, tum in eo qui etiam *extra Matrimonium* fit *Concubitu*, *Nationi* suæ seu *Originariis* sive *vetitos* sive *permissos* tradunt.

C A P. I.

De *Concubitu illicito*. Tum *qualisnam concubitus* ex *Jure Naturali* ante *Legem Mosaicam* *illicitus habeatur*, tum *Qualis* postea *ex ipsis ejusce legis verbis*, *juxta Ebraorum sententiam*, *generatim indicatur*.

Uris *Naturalis*, in recensioe superius allatâ, caput, quod ex *Illustrioribus* est, *Quartum* ad *Revelationem Turpitudinum* (quam גילוי ערוור appellitant) id est, ad *Incestos* seu *Illicitos Concubitus* attinet. *Horum ratio*

hęc duplex primò habenda. Altera, quà ante Leges in decimo octavo Levitici capite latas illiciti aliqui habiti: Altera, quà ex illis legibus accessere de incestu Interdicta insuper alia. Ante leges illas, sive sub ipsis rerum initiis, adeoque, juxta quæ dicentur, ex Jure Naturali, interdictum, hoc nomine, fuisse scribunt ^a Homini coitum cum sex hifce;

^a Gem. Bab. ad 117. Sanhedrin cap. 7. fol. 58 a. Maimonid. halach. Melachim c. 9. & halach. Igri Bia cap. 14. Moses Responsis præcept. affirmat. 122.

I באמו id est, *Cum Matre sua.*

II באשת אביו *Cum uxore Patris seu Noverca.*

III באשת איש *Cum uxore aliena.*

IV באחותו מאמו *Cum sorore ex Matre sua, seu uterina.*

V בזכור *Cum Masculo.*

VI בהמה *Cum Bestia.*

Sicverò sub ipsis rerum initiis vim suam obtinuisse quantum ex hifce, de sorore scilicet interdictum, intelligendum est, ut non ante proximam ferè ab ipsis initiis ætatem cœperit observari, adeoque ut inter primos qui fuere fratres ac sorores uterinas, seu Adami ex Eva liberos, conjugia licita, nec illicitus coitus haberetur. Quod nemo non videt. Et ea de re mox plura. Ex lege in dicto Levitici capite lata viginti sex personas recensent, quibus, concubitus illiciti nomine, Pœna *Excisionis*, quam כרת nuncupant, irroganda; unde quales ex ipsa lege concubitus ad mentem eorum interdicti sint, dignoscas

^b Misna tir. Cerithoth cap. 1. Maim. hal. Shagegoth cap. 1. Moses Mikotzi præcept. affirm. 213.

^c Levitic. c. 18. 7.

^d Levitic. 18. 8. adde Lev. 20. 11. & 27. & Deut. 27. 20. & 22. 30. sen 23. 1.

^e Levitic. 18. 15. & 20. 12.

^f Levitic. 11. 22.

^g Levitic. 18. 23

^h Ibidem.

ⁱ Ibid. comm. 97.

Ad hunc modum ^b hosce quindecim exhibent.

I הבא על האם *qui cum Matre concubuerit* ^c.

II הבא על אשת האב *qui concubuerit cum uxore Patris* ^d.

III הבא על הכלה *qui concubuerit cum Nuru* ^e.

IV הבא על הזכור *concumbens cum Masculo* ^f.

V הבא על הבהמה *qui concumbit cum bestia* ^g.

VI הבהמה עליה *Fœmina qua in coitum pellexerit sibi bestiam* ^h.

VII הבא על אשה ובתה *qui concubuerit cum fœmina & filia ejus.*

Lex ⁱ; *Turpitudinem fœmine* (אשה; ubi uxoris plerunque substituitur, nam idem vocabulum, tam uxorem, quàm fœminam denotat, ut Græcis γυνή) *& filia ejus non revelabis, filiam filii ejus, aut filiam fi-*

ham filia ejus non accipies, ut reveles turpitudinem ejus; propinqua sunt. Et nefas est. Ubi vulgata; & talis coitus incestus est. Huc spectat etiam illud; *Vir^k qui acceperit uxorem & matrem ejus, id^t Levitic. 20. nefas est.* Uti & illud^l, *Maledictus qui concumbit* וְהוֹתֵתוּהָ עִמָּךְ *cum* ¹⁴ *socrus sua.* Ceterum, unico hoc nomine *concumbentis cum femina* ¹ *& filia ejus* simul comprehendi volunt etiam qui ^m *concubuerit cum* ^{Deuterom.} *nepte ejusdem foeminae sive ex filia sive ex filio, cum socru, socrus* ^{27. 23.} *matre, aut matre soceri.* Et si filiam heic tam Neptem quam Filiam denotare sinas (quod frequens satis est) obscurum non erit, cur tot nomina sive consanguinitatis sive affinitatis hoc unico includant. ^m *Quin nec filiae aut neptis ex filio filiave concubitus prohibitionem,* ^{R. Obadiam} *in hac recensione, aliter designant.* ^{Barsemorim} *Nimirum si cum uxoris filia aut* ^{ad. 11. Ceri-} *nepte fuerit illicitus, multo magis cum sui ipsius sive filiaⁿ sive nepte.* ^{thoth cap. 1.} *Sed de nepte Lex disertè lata^o est; Turpitudinem filiae filii tui, vel* ^{g. 1. & cap. 3.} *neptis ex filia, non revelabis; quia turpitudinis tua est.* ^{g. 6. & Mis-} *Unde nec de* ^{na ejusdem} *filia, quae tacitè includitur, dubitandum.* ^{111. cap. 3. R.} *Hinc igitur pergit recensio* ^{Bechas ad} *potius ad hunc modum.* ^{Vaicta fol.}

VII עַל אִם הַבַּת *concumbens cum socru sua.*

VIII עַל אִם אִמָּה *concumbens cum socrus matre.*

Typographi incurià legitur in Maimonide אִמָּה אִמָּה id est, avia quae ^{10.} in Secundariis Talmudicis habetur, non in lege sacra interdictis. Uti & ex ipso Maimonide alibi Pliquet.

IX עַל אִם אִבִּיהַ *cum soceri matre concumbens.*

X עַל בַּתוֹ *qui cum filia concubuerit.*

XI עַל בַּת בַּתוֹ *concumbens cum nepte ex filia.*

XII עַל בַּת בְּנוֹ *concumbens cum nepte ex filio.*

XIII עַל בַּת אִשְׁתּוֹ *cum privigna concumbens seu uxoris*

filia.

XIV עַל בַּת בַּתוֹ *concumbens cum nepte uxoris ex filia.* ^{9. Levit. 18.}

XV עַל בַּת בְּנָה *concumbens cum nepte uxoris ex filio.* ^{1. Ibid. comm.}

XVI עַל אִשְׁתּוֹ אִשׁ *qui concumbit cum uxore aliena* ^{9.} ^{9. & 11. Ad-}

XVII עַל אַחֲוָתוֹ *qui concumbit cum sorore sua^r uterina.* ^{de cap. 20. 17.} ^{& Deut. 27.}

XVIII עַל אַחֲוָתוֹ שֶׁהִיא בַת אִשְׁתּוֹ אֲבִיו *concumbens cum so-*

core sua, quae fuerit filia uxoris patris, id est, germana^r, sed non ute- ^{1. Ibidem.}

rina.

rina, Hoc autem in Mosis Kotzenfis enumeratione prætermittitur, velut id quod verbis prioribus de sorore generatim dictis satis contineretur. Unde & tamen de viginti sex primò loquitur, viginti quinque tantùm personas enumerat.

XIX **הבא על אחות אביו** *qui concumbit cum sorore patris sui, seu amita^t.*

XX **הבא על אחות אמו** *qui concumbit cum sorore matris suæ, seu Matertera^u.*

XXI **הבא על אחות אשתו** *qui concumbit cum sorore uxoris suæ^z.*

XXII **הבא על אשת חיו** *qui concumbit cum uxore fratris sui seu fratria^y.*

XXIII **הבא על אשת אחי אביו** *qui concumbit cum uxore patris sui^z.*

XXIV **הבא על הנדה** *qui concumbit cum ea qua mensibus laborat^a.*

XXV **הבא על אביו**
XXVI **הבא על אחי אביו**

Quos duos postremos adjiciunt, ex eo quod legitur in lege sacra, Turpitudinem patris tui non revelabis^b. Et, Turpitudinem patris tui non revelabis^c, quasi verbis illis de utroque contineretur^d **תורה** זכור משכב של אזהרה על *additamentum interdicto de concubitu masculi.* Ad hosce omnes concubitus attinet illud in lege subjunctum; Quicumque^e fecerit aliquid ex istis abominationibus, נכרו

excidentur anima illa de medio populi sui; id est, Poenâ excisionis seu כרת punientur. Quilibet item ejusmodi concubitus, nomine ערוה seu Turpitudinis Talmudicis passim denotari solet, uti etiam ipsæ quarum concubitus interdicitur. Unde Maimonides^f; כל

טאסר ביאתו בתורה, וחייב על ביאתו כרת והם האמורות בפרשת אחרי מורה הנקראין עריות וכל אחת מהן נקראת ערוה כגון אם ואחות בהן *Quarumcunque concubitus interdictus est in lege, adjecitâ Excisionis Poenâ, qua scilicet memorantur in dicto Levitici capite, nuncupantur ea עריות seu Turpitudines. Quin earum unaquaque nuncupatur ערוה seu Turpitudinis, veluti Mater, Soror, Filia, & quæ sunt cetera.* Idem ipsum nomen Masculo & Bestiæ similiter tribuunt,

^t Levit. 18. 12.

^u Ibid. comm. 13.

^z Ibid. comm. 18.

^y Ibid. comm. 16. adde Lev. 20. 20.

^a Levitic. 18. 14. Vid. Deut. 22. 30. seu 23. 1. 27. 20.

^b Magistros ibi.

^c Levit. 18. 19.

^d Ibid. 7.

^e Ibid. 14.

^f Mos. Mikotz in Indice Præcept. Negat. titulo. נשים num. 89. & 90.

^g Levit. 18. 29.

^h Halach. I. Shoth. cap. I.

buunt, ob frequentem in illo legis loco *תש; וריו* seu *Turpitudinis* revelandæ; ad illicitum coitum designandum, mentionem. Neque alias foeminas præter eas, quæ in allata recensione exhibentur, ita nominant; tametsi sint etiam aliæ, quarum Nuptiæ interduntur; veluti, ex ipsa ⁸ *Lege*, Profanæ, Repudiatæ, & Meretricis sacerdoti, harum & viduæ pontifici summo, atque ex majorum sancitis ^h *שניית* seu *Secundariarum*, id est, aliquot remotioribus, quàm qui in Levitico expressim vetantur, gradibus distantium; de quibus, utpote ad jus duntaxat Israeliticum seu gentis civile omninò atinentibus, in Uxore Ebraica seu Libris de Nuptiis Ebraeorum agimus. In secundariis illis habetur *אמו אבא תשא* seu *uxor avunculi*ⁱ quod ideo heic monemus, quia in editionibus aliquot ^k iisque alioquin optimis, *טו* *Misnaioth*, tam uxor avunculi quàm patris locum habet inter eas, quæ etiam Excisionis Poena ex ipsa *Lege* interduntur; quod planè nec agnoscunt editiones aliæ^l, nec omninò admittunt Magistrorum placita.

⁸ *Levitic. 21. 7. & 14.*
^h *Misna. tit. Iabim. th. c. 2. & 9. & Maimon. hal. Ithoth. cap. 1. de quibus cõ- sulas etiam Hugonè Gratium lib. 2. de Inve Belli ac Pacis cap. 5. §. 13.*

C A P. II.

Quomodo, etiam è verbis Sacris, eliciant Talmudici, illicitos ab ipsis rerum primordiu, atque ante Legem Mosaicam, concubitus.

ⁱ *Maimonid. & Misn. loci citati.*
^k *Talmud. Babylon. tit. Centieth cap. 1.*

Interdictorum de incesto concubitu, secundum id quod jam ante ostensum est, ratione sic habita duplici; primò videndum est de Sex illis prioribus, quæ tum ante Legem Mosaicam, tum nunquam non Gentes universas eis teneri volunt. Dein de eisdem simul cum ceteris in Levitico adjectis. Ubi quidem & Gentiles contineri tradunt. Sed qua ratione inferiùs explicabitur. Quod ad Sex pristini illius intervalli seu primorum seculorum Interdicta heic attinet; liquet in eis causam ineffe quadruplicem. Speciei diversitatem, unde bestia interdicitur homini coitus; diversitatem sexûs, unde masculi masculo; alterius Nuptias, unde vetatur aliena uxor, (nam nullibi apud eos reperitur opinio illa, quam temerè aliqui & contumeliosè Mosis Ægyptio^m id est, Maimonidi tribuunt, adeoque Judæis, de adulterii ante promulgationem legis, licentiâ ac permissione, sed contrarium tum

^l *Misn. dic. tit. & cap. cum cõmentariis Obadiah Bartemvi.*
^m *Vide Sixtũ Senensium Biblioth. Sanct. lib. 5. annot. 94.*

B b b b apud

- * *Videſis E-* apud ipſum Moſem Ægyptium, tum apud Talmudicos ceteros mil-
piphan. ba- lies millies occurrit) & demum Conſanguinitatem, unde Matris,
ref. 33. & l. Novercæ, ac Sororis Uterinæ coitus interdicitur. Etiam ratio cui-
Mercerū ad libet horum, ut traditione duntaxat minimè ſubnitantur, pro Ma-
Genef. 2. 24. giftrorum more, ex Sacra Scriptura adhibetur. Illud Adæ, à Numi-
 * *Tertul. lib.* ne edocti, in Genefiⁿ, *Propterea deſeret Vir patrem ſuum & ma-*
de Anima c. *treſ ſuam, & adhærebit ſeu conglutinabitur, ſeu adglutinabitur* ſe
11. & 21. *בתארתו*, id eſt, uxori, ſeu Viræ^p (ſi ita dicere licet) aut Mulieri^q, atque
 * *Nicol. Ly-* *erunt in carnem unam* (ſeu *in carne una*, ut habet vulgata) id eſt, ca-
ranus ibid. *ro una*, veluti Legem, ſub ipſa ſexuum creatione, natam interpretan-
 * *Sic Tert. lib.* tur; eamque non ad maritalem conjunctionem (quemadmodum
de Virginib. totidem verba inde deſumpta in Evangeliiſ^t) ſed ad illicitos concu-
Gelandis cap. bitus ſeu Turpitudinum Revelationes interdicitas ante Legem Mo-
5. & lib. de ſaicam, attinere volunt. Gloſſa Jarchii ibidem; *וחוקש אומרת כן*
Anim. c. 21. *למנוח העריות* *verbis illis uſus eſt Spiritus Sanctus ut*
 * *D. Matth.* *Noachidis ſeu uniſverſo generi humano, interdicerentur concubitus*
19. 5. D. *inceſti*. Atque hoc ad mentem veterum^r etiam qui primas in iuris
Marc. 10. 7. interpretatione apud Ebræos tenuère. Unde *Patrem ſuum*, pro
 * *Gemar. Ba-* uxore patris ſui ſumunt; uti & revelatio Turpitudinis patris pro
bylon. ad tit. uxore patris non rarò intelligitur. Novercæ ſic coitum aiunt ibive-
Sanhedrin *in ceſti*. Atque hoc ad mentem veterum^r etiam qui primas in iuris
cap. 7. f. 58a. interpretatione apud Ebræos tenuère. Unde *Patrem ſuum*, pro
adde Iſaac A- uxore patris ſui ſumunt; uti & revelatio Turpitudinis patris pro
barbimcl in uxore patris non rarò intelligitur. Novercæ ſic coitum aiunt ibive-
Bereſith fol. tari. Matris autem, nomine aperto. Certe Onkelos ibi habet, *pro-*
29. & Mai. *pterea deſeret vir ואמיה אבוחי* & Targum Hieroſoly-
balach. Me- mitanum, uti & illud Pſeudouzielidis, *בית מרמנה דאמיו ואמיו*
lakim cap. 9. *Utrunque ſonat; Cubile Patris ſui & Matris ſua*. Unde etiam do-
 * *Summ. part.* *ctiſſimus & ingenioliſſimus ille ſcholasticus Alexander Halenſis^s,*
3. 9. 27. art. 3. *citatis jam memoratis verbis facis, A prima, inquit, ergo origine ex-*
 * *Babylon ad* *cluditur à matrimonio pater & mater; cum lex ab origine ponatur*
tit. Sanhe- *in perſonis*. Sequentibus autem verbis illis *ודבק & adhærebit ſeu*
dric. 7. fol. *conglutinabitur Viræ ſeu Mulieri ſua*, veteri ſcribunt^u, non ſolum
58a. Hieroſo- adulterium ſeu ſœminæ alienæ aut alienæ uxoris coitum, ſed etiam
lymitani, in *conglutinabitur Viræ ſeu Mulieri ſua*, veteri ſcribunt^u, non ſolum
Gemara tit. *conglutinabitur Viræ ſeu Mulieri ſua*, veteri ſcribunt^u, non ſolum
Kidoth: m. c. *conglutinabitur Viræ ſeu Mulieri ſua*, veteri ſcribunt^u, non ſolum
1. fol. 58. col. 3. adulterium ſeu ſœminæ alienæ aut alienæ uxoris coitum, ſed etiam
 * *Talm. Baby-* Maſculi, ſeu pæderaſtiam. Pro *adhærebit ſeu conglutinabitur* ibi
lon. ibid. habent Helleniſtæ *προσαρτίζονται* quod *adglutinabitur* ſonat,
 * *Ad Corin. b.* quod & de ipſo coitu uſurpatur, ut Ebræis *דבק* *דבק*. Unde etiam D.
Epiſt. 1. c. 6. Paulus^y, *An neſcitis qui adhæret* (id eſt *προσαρτίζεται*) ſeu *adgluti-*
corinth. 16. *Paulus^y, An neſcitis qui adhæret* (id eſt *προσαρτίζεται*) ſeu *adgluti-*

mulmeretrici, unum corpus efficitur, seu unum est corpus, ut Græcè habetur. Adijci demum, atque erunt in carnem unam, ut interdiceretur utrique sexui humano carnis seu speciei diversæ coitis Singularis nimirum primorum parentum erat carnis unitas, utpote cum altera ex ipsa alterius carne ac ossibus formaretur. Et D. Augustinus de utroque sexu; unum, unamve carnem, dici certum esse ait², vel propter conjunctionem vel propter originem fœmina, qua de masculi laere creata est. Et opinio illa vetus³ etiam apud Ebræos, parentem utcumque primum, primò unico in corpore creatum fuisse. Hac dere autem Gemara Babylonia^b, והיו לבשר אחד מי שנעשין בשר אחד, ויהיו לבשר אחד, ויהיו לבשר אחד, ויהיו לבשר אחד, ויהיו לבשר אחד. Et erunt in carnem unam; scilicet qui fiunt caro una; unde excipiuntur jumenta ac fera quæ nequaquam una fiunt caro. Nempè, neque in ipsa creatione seu prima formatione bestiarum, unitas erat ejusmodi carnis sexuum eorum, qualis illa viri & foeminæ; neque bestiarum caro atque humana una dicenda. Unde non alium coitum verbis illis permitti volunt ac eum, quo primaria illa atque singularis speciei humanæ unitas seu caro unica conservaretur. Glossa Talmudica^c מי שנעשה לבשר אחד, ויהיו לבשר אחד, ויהיו לבשר אחד, ויהיו לבשר אחד, ויהיו לבשר אחד. fieri in carnem unam ad prolem ex parentibus prognatam attinet. Etenim in ea caro Patris & Matris una fit. Atque ejusdem author alibi^d, ויהיו לבשר אחד, ויהיו לבשר אחד, ויהיו לבשר אחד, ויהיו לבשר אחד, ויהיו לבשר אחד. Verba illa, in carnem unam, de prole per utrunque parentem formata dicuntur. Ibi scilicet fit caro eorum una. Maimonides verò^e, והיו לבשר אחד, ויהיו לבשר אחד, ויהיו לבשר אחד, ויהיו לבשר אחד, ויהיו לבשר אחד. Et erunt in carnem unam; quod dicitur ad excipiendum jumentum, feram, volucrem. Quoniam animalium horum atque hominis caro una non est. Græci interpretes, uti & ipse humani generis Redemptor in Evangeliiis^f, pro & erunt in carnem unam, habent οἱ δύο εἰς ἓν, et duo in carnem unam. Neque aliter paraphrasis Jonathani tributa; והיו לבשר אחד, ויהיו לבשר אחד, ויהיו לבשר אחד, ויהיו לבשר אחד, ויהיו לבשר אחד. Et erunt ambo ii in carnem unam. Atqui Codex Samaritanus, propterea deseres vir patrem suum & matrem suam, & adherabis uxori suæ אחד לבשר אחד, ויהיו לבשר אחד, ויהיו לבשר אחד, ויהיו לבשר אחד, ויהיו לבשר אחד. Et erit, aut fit, ex utrisque illis in carnem unam.

De Cogitate Des lib. 14. cap. 22.

Apud Maimonid. More Neboch. lib. 2. cap. 30 & Leonem Dialog. de Amore lib. 3.

Adit. Sanhedrin cap. 7. fol. 58 a.

Ad locum citatum.

Ad Beresith cap. 2. comm. 28.

Halach. Me-lakim cap. 9.

D. Math. cap. 19. s. D. Marc. cap. 10. s. Gidefis Ludovicum de Dicu. ad indicatum D. Mathias locum.

Carnem unam, seu *Caro una*. Singulare tandem de sorore uterina, ante Legem in Levitico latam, interdictum eliciunt ex Abrahæ historia, ubi ^g de Sara uxore sua ab Abimelecho Geraris rege in concu-

^g *Genes. 20.*
^{12.} *Genar. Babylon. ad 111.* Sanhedrin c. 7. fol. 58b. *Maim. balach. Melakim cap. 9.* *Isaac Abarbanel in Be-resith fol. 71. col. 4.*
binatum capta, sed intacta (quam sororem suam, ne uxoris nomen sibi fortè fraudi foret, appellari, uti antea^h in Egypto, volebat) *sed & verè soror mea est*, inquit, *est enim filia patris mei, tamesi non sis filia matris meae, & facta est mihi in uxorem*. Quod nonnulli de alio consanguinitatis genere quo contigisse Saram Abrahamum volunt, intellexère; scilicet neptem illam ei fuisse ex fratre Harane, neque aliam ab Isca filia Haranis in Genesiⁱ dicta; uti disertè etiam paraphrasis ibi Uzielidi tributa. Nec minùs proprie aut minùs ad linguæ

^h *Genes. 12. 13.*
¹ *Cap. 11. 29.* *Et vide Glos. sam Salom. Jarchii, tam ad Genes. quam ad Talmudis Locum indicatum, & S. Hieronym. ad Genes. Helvidium.*
sanctæ seu ipsius Abrahæ idiotismum, neptem ita dici sororem, quam alio in loco nepotem eidem nuncupari fratrem. Nam Lotum Haranis fuisse filium manifestum est, adeoque nepotem ex fratre Abrahæ; cum interim expressè ille ad Lotum *Nos^k fratres sumus*. Sed verò receptior est & ad rem, quam tractamus, accommodata sententia, apud Ebræos, Saram fuisse Tharæ filiam, adeoque Abrahæ sororem tantum non uterinam. Unde Glossa Jarchii ad verba illa Abrahæ de sororis nomine: *בן נח שאין אבות לגוי* *Filia patris* (soror, non uterina) *jure conjungebatur Noachidi, quoniam inter Gentes* (seu ex Jure Naturali) *ratio consanguinitatis paterna nequam habebatur*. Quin Tharæ uxoris, quæ Abrahæ mater, uti & matris Saræ, quæ eidem uxor altera, nomen habetur apud vetustum illum scriptorem Saidum Batticidem, quem & Aphisum nuncupant, ante annos septingentos Patriarcham Alexandrinum; qui ex priscis Orientis monumentis, à rerum initiis ad sua tempora Historiam seu potius Annales plerunque Ecclesiasticos summa cum diligentia Arabicè contexuit. Abrahæ matri nomen fuisse *יונה Ionam*, eamque Tharæ uxorem primam, quâ demortuâ, nuptam ei fuisse *תהוית Tehevitham*, è qua susceptam Saram; atque ita intelligendum esse quod habet Scriptura Sacra de conjugum istorum cognatione. Verba ejus sunt, *فأخذ إبراهيم زوجته ساره وهي اخته*

^k *Genes. 13. 8.*

من

من ابنيه لئن تاربخ ابو ابراهيم لما ماتت يونا لم ابراهيم
 تزوج امرأته انكري اسمها تهويت فولدت منه سارا
 وتزوجها ابراهيم ومن قتل ذلك كس ابراهيم يقول انها

Et cepit Abraham conjugem suam Saram, qua Soror ei erat ex patre. Etenim, mortuâ Ionâ, Abrahâ matre, duxit in uxorem Tharas pater ejus fæminam aliam, cui nomen Tehevith, ex quâ suscepit Saram, qua Abrahâ nupsit. Atque inde est quod dixit Abraham, eam fuisse sororem suam quidem; sed ex patre, non uterinam. Mater autem Abrahæ, seu uxor Tharæ, è qua Abrahamum suscepit, in veteribus Mahumedanorum monumentis Ibicilne, si rectè trånstulerit Hermannus Dalmata nuncupatur. Ut verò Ebræorum, de Primævis quæ diximus Incesti Concubitus Interdictis, sensus explicatior reddatur, duo inprimis sunt heic penitiùs dispicienda. Alterum illius intervalli, quod Legem Scriptam antevertit, jus Matrimoniale, quo tum fiebat Fœmina quæpiam Uxor. Alterum, Conjugum, qui eodem intervallo occurrunt, aliarumque, quarum consanguinitatis ratio heic habenda, personarum Cognationes. Et de utroque, sigillatim.

¹¹ Lib. de Generatione Mahumetis Nutritura e-

C A P. III.

De Jure Matrimoniali atque operæ Liberis dandæ, ad quod ab ipsis rerum primordiis obligari volunt Ebrai ipsum genus humanum. Et primò de Origine ejusdem atque Necessitate. Obiter de Essenorum abstinencia à consortio muliebri.

Uod ad jus attinet illius Intervalli Matrimoniale; videndum est, ad Magistrorum placita, de Origine ejus, de Necessitate, de ipso Contractu seu Obligatione Nuptiali, de Innuptarum Concubitu, de Ritibus Nuptialibus, de Polygamia, & demum de Divortio & Nomine Conjuginarum. Juris Matrimonialis Originem ex illo petunt. *Creavit itaque Deus Hominem in imagine sua, in imagine Dei creavit eum.*

^m Genes. 1. 26. cap. 9. 1.

Masculum & Feminam creavit eos. Et benedixit illis Deus, dixitque ad eos Deus ורבו ופרו fructificate & multiplicamini, & implete terram atque subjicite eam. Unde à פרה quod fructificare est, vo-

¹ Gem. Bab. ad 111. Sota. cap. 1. fol. 12. a. ac si fructificandi locum appellares. Et אפריון לבנות Extruere locum fructificandi phrasis hodie est^o Rabbiniis frequens & sollemnis, ubi de Nuptiis celebrandis loquuntur. Quin & velamen. quo protegi soliti sponsi, in ipsa deductione ita^p subinde nuncupatur. Necessitatem etiam Matrimonii, præcepto illo fructificandi seu propagationis multiplicationisque, eo usque sanciri docent, ut ita eo teneri velint Masculos omnes, ut quicumque expleto vigesimo ætatis anno (& sunt qui de minore ætate heic pronuntiant) uxorem non duxerit, eum in illud committere scribant; nisi aut assiduo Legis-

^o I. Buxtorf. pater ad Ep. Hebraic. lib. 2. ep. 7. usurpatur

אפריון תופה ודפח seu Thalamo (sed Templum innuitur) Cantic. Salom. 3. 9. strioribus non enumerent, quâ de re plura inferiùs. Jam verò quod ad seras, quantum ex Genesis libro dignoscitur, primævi sæculi parentum Generationes attinet; ne illi non satis tempestivè aut oportè râtis datâ, præcepto Multiplicationis generis Humani obtemperasse videantur, animadvertere liceat, quod habet D. Augustinus de eorum prole atque Generationis tempore loquutus. Aut tanò superior, inquit, fuit proportione pubertas, quanto vita totius major annositas; aut quod magis video esse credibile, non hic primogeniti filii commemorati sunt, sed quos successione ordo postcebat, ut pervenire-

¹ Misna tit. Sota cap. 9. Talm. Bab. fol. 49 b.

¹ Mismonid. Ithoth cap. 15. & Gesu Genar. Bab. ad. tit. Pefachim cap. 10. fol. 113 b.

² De Civitate tur ad Noe, à quo rursus ad Abraham videmus perventum. Et paulò post, Porro autem Seth quando natus est, non quidem taciti sunt anni patris ejus. Sed jam genuerat alios. Et utrum solos Cain & Abel, affirmare quis audeat? Non enim quia soli nominati sunt propter ordines generationum, quas commemorare oportebat, ideo consequens videri debet, solos fuisse tunc generatos ex Adam. Cum enim silentio coopertis omnium nominibus ceterorum, legatur eum genuisse filios & filias, quos a fuerit ista proles ejus, quis præsumat asserere,

¹ Genes. 5. 4.

setere. sculpsit temeritatis evitat? Deinde quod scriptum est, *Vixit autem Seth CCV annos, vel secundum Hebræos CV annos, & genuit Enos, quis possit nisi inconsideratus asseverare, hunc ejus primogenitum fuisse? Ut admirantes merito requiramus, quomodo per tot annos immunis fuerit à connubio sine ullo proposito continentia, vel non genuerit conjugatus quandoquidem etiam de ipso legitur; Et genuit filios & filias, & fuerunt omnes Dies Seth DCCCCXII anni, & mortuus est? Atque ita deinceps, quorum anni commemorantur, nec filios filiasque genuisse reticentur. Ac per hoc non apparet omnino, utrum, qui nominatur genitus, ipse fuerit primogenitus: imo verò quoniam credibile non est, Patres illos ætate tam longâ aut impubes fuisse, aut conjugibus caruisse vel sætibus: nec illos eorum filios primos eis natos fuisse credibile est. Sed cum sacra scriptor historia ad ortum vitamque Noe, cujus tempore diluuium factum est, per successiones Generationum notatis temporibus intenderit pervenire, eas utique commemoravit, non que primæ suis parentibus fuerint, sed que in propagationis ordinem venerint. Cuius rei exemplum subdit luculentum ex Christi, apud D. Mattheum, genealogiâ, ubi, ut servetur succedentium ordo, Abraham dicitur genuisse Isaacum, hunc Jacobum, Jacobum Judam Phares & Zaram, quorum nullus genitori primogenitus. Et de Ada, exempli gratiâ, aiunt ex veterum traditione nonnulli non solum statim à Creatione, saltim ab egressu à Paradiso, operam liberis eam dedisse, sed & Cainum cum filia gemellannica, & Abelen cum binis gemellis ex Eva suscepisse. Rabbi Josuah Ben Carchia, de primis parentibus, ועלו למטה שנים זרדו, *Et Ascenderunt, inquit, in iborum bini. Descenderunt septem. Nempè Cain & gemella ejus soror, & Abel cum sororibus suis binis gemellis.* Adjectis parentibus, ita sunt septem. Alii de hac re aliter, sed mente non ita dissimili. Et de gemellis Adami & sequioris eius sextus liberis, plura mox capite octavo ubi de fratrum & sororum, sub initiis rerum, conjugis agitur. Methodius verò Episcopus Pararensis haut ante tricesimum ætatis annum Cainum filium primogenitum ei natum esse, velut ex Orientalium traditionibus edoctus, scriptum reliquit. Ut ut verò se res hæc habeat,*

ibi com. 6. & 7.

In Beresith Rabba par. 22. R. Bechai ad Vaiera fol. 148. col. 3.

Apud Hieron. de Sancta Fide in Hebrao magis lib. 2. cap. 1. De liberis Gero. Ade, ante Sethum, susceptum, & de Sepher Zohar, Cremona, ad Beresith fol. 45. col. 177. Maimonidem in More Nebochim lib. 1. cap. 7. Sepher Iuchasin fol. 8a. Gemar. Bab. ad 111. Eubin cap. 2. fol. 8b. Sepher Zchar (Monsuc) ad Vaiera fol. 76. & 77. Pike R. Ebraicæ cap. 22.

habeat, Ebraei eum qui uxori superstes prolem utriusque sexus, ejusque integri (nam spado aut filia plane sterilis, prolis vicem heic non ob-

¹ Gem. Bab. ad tit. Iabimoth cap. 6. fol. 61. & 62. tinet) non haberet, præcepto^y neutiquam voluere satisfecisse. Eum autem, cujus filius & filia mortui relinquerent liberos utriusque sexus, ita ut nec eorum alterutro proles deesset, præcepto liberum fuisse.

² Hierosolym. eod. tit. fol. 7. col. 3. §. 6. Aliter semper ætate non effœta, teneri, ubi in prole sexus deesset alteruter. In prole autem, filiorum filiarumque locum supplere nepotes neptesque, ut dictum est. Gentilem item, cui liberi essent utriusque sexus, non aliter, si Profelytus fieret^z, ex hoc Jure teneri ac si, postquam Judaïsmum fuerit amplexus, eos suscepisset. Quale tamen obtinere volebant, ubi servus, post susceptam ejusmodi prolem,

³ Ibidem & Rabbi Iochanan. in Gem. Bab. tit. Beerooth cap. 8. fol. 47 a. manumissus est. Scilicet uxorem aiunt ei denuò ducendam, prolemque utriusque sexus aliam suscipiendam. Rationem adjiciunt, eo quod ירום אין לו העבד *servo familia*, cognatio, profapia non est. Nimirùm ante volebant satisfieri præcepto quàm liberis ingenuis ingenuus seu qui liber est genus humanum adauxerat. Nec sufficeret ut sterilem quis, vetulam, aut quæ viripotens non est, duceret, nisi & superinduceret foecundam. Utrunque autem pariter sexum præcepto illo teneri negant plerunque Magistri; sed duntaxat necessitatem, quam diximus, ad Masculos attinere, adeò ut ipsi solùm præceptum violarent, quoties nempe, quantum in se esset (juxta jam dicta) ma-

⁴ Tit. Iabimoth cap. 6. trimonio & liberis operam non darent. Verba sunt מִשְׁנֵי הַאִשָּׁה על פְּרִיָה וְרֵבִיָה אִבְל לֵא הַאִשָּׁה *Vir præcepto fructificandi &*

⁵ Eod. tit. fol. 7. hal. 6. col. 4. *multiplicandi tenetur. Non item Femina.* Ibi tamen adjicitur sententia Rabbi Jochanan Ben Baruka, utrunque pariter teneri ex eo quod habet scriptura. *Et benedixit eos Deus & dixit eis (utriusque*

⁶ Eod. tit. fol. 65 b. *sexui,) fructificate & multiplicamini.* Et in utraque Gemara, tam

⁷ Hal. Ithoth cap. 15. Hierosolymitanâ^b quàm Babylonîâ^c, occurrunt qui recipiendam esse ejus sententiam volunt, uti & alii qui rejiciendam; quos sequuntur

⁸ Ad tit. Iabimoth cap. 6. §. 5. Mosés Maimonides^d, Obadias Bartenorius^e, Salomon Jarchius^f, alii non pauci. Etiam argumentum sumunt ex eo quod sequitur in Genesi, *Implese terram & subjicite eam.* Quasi præceptum de Terra subjicienda seu Imperio ad Masculos tantummodò, non ad foeminas spectaret, adeoque neque id, quod eadem verborum serie

⁹ Ibid. & ad Genes. 2. 28. præce-

præcedit, eas ibi æque obligaret. Unde etiam, ubi deesse observatur ^{Genes. cap. 2. 28.} ad vocabulum *ויכבש*, quod vertitur & *subiicite eam*, litteram *van* seu pluralis numeri notam (quæ tamen in bibliis, quibus puncta adsunt, per Kibbutz suppletur) adeoque si punctum negligatur, & *ille subiicias eam* singulariter ibi posse substitui, adjicitur eo denotari tam sequiorem sexum masculo subiiciendum, quàm propagationis & multiplicationis præceptum ad masculinum tantum, quàm scilicet præceptum, spectare. Glossa Jarchii, *הכר ויו ללמדך שהזכר כובש את הנקבה שלא תהא יצאנית ועוד ללמדך כהאיש שדרכו לכבוש מצוה על פריה ורביה ולא האטרה* *Deficit ibi Van, tum ut inde discas, Masculo subiiciendam esse fœminam, ne extra limites suos vagetur; tum ut ibidem discas, viro, cui proprium est subiiciendi munus, imponi propagationis ac multiplicationis præceptum, non Fœminæ.* Perinde ac si viro dictum fuisset, adstante fœminâ, *Acceptâ tibi fœminâ, iubeo ut fructificetis & multiplicemini & impleatis terram & subiicias tu eam.* Ita ut verba pluralia ideo adhiberentur, quoniam sine fœmina propagatio seu multiplicatio fieri nequiret, non quoniam ad utrumque sexum præceptum pariter, quàm præceptum, attineret. Ideoque virum, qui, quantum in se esset, non ei obtemperaret, reum esse, non item fœminam, cui ita integrum per legem aiunt sive cælibem sive nuptam vitam transigere. Tametsi verò quis præcepto huic suscipiendo prolem, modo quo dictum est, utriusque sexus satisfecerit, ex adjectis tamen Magistrorum monitis, ab humani generis eiusmodi propagatione ac multiplicatione neque sic abstinendum. Maimonides ^{Halac. I-thoth cap. 15.} *אף על פי שקיים אדם מצות פריה ורביה הרי הוא מצוה מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות ולרבות כל זמן שיש בו נה שכל המוסף נפש אחד בישראל כאילו בנה עולם וכן מצות חכמים היא שלא ישב אדם בלא אשה שלא יבא ליד הרהור ולא תשב אשה בלא איש שלא תחדש וחובה על כל איש* *Quaquam perimpleverit quis præceptum de multiplicatione humani generis, habetur nihilominus prescriptum ex scitis scribarum, ut nemo cesset à multiplicatione Humani generis ullo tempore, modo ei suppetat facultas. Nempe quicumque adiecerit animam unicam Israeli, quasi Mundum adificat. Quinesiam in scitis*

Cccc est sa-

uti videre est apud Josephum. De priori autem illa Plinius^x, *Ab Oc.* ^{Hist. s. cap. 17.}
*cidentalibus Palaestina litoribus Esseni, quos fugitant usque a quoque nocentes. Gens sola & in toto orbe prater ceteras mira, sine ulla femina, omni Venere abdicata, sine pecunia, socia palmarum. In diem ex aequo convenarum turba renascitur, longè frequentantibus, quos vita fessos ad mores earum fortuna fluctus agitat. Ita per seculorum millia (incredibile dictu) gens aeterna est, in qua nemo nascitur. Tam fecunda illis aliorum vita pœnitentia est. Et Solinus^y, Esseni pradi^y ^{Polyhist. c. 38.}
*memorabili disciplina recesserunt à ritu gentium univrsarum, majestatis, ut reor, providentia ad hunc morem destinati. Nulla ibi femina. Venere se penitus abdicarunt. Pecuniam nesciunt, palmis vitant. Nemo ibi nascitur, nec tamen deficit hominum multitudo, locus ipse addictus pudicitie est; ad quem plurimi licet undique gentium properent, nullus admittitur nisi quem castitatis fides & innocentia merisum prosequatur. Et mox; Per immensum spatium seculorum (incredibile dictu) aeterna gens est, cessantibus puerperis. Hujusce autem rei ratio habetur apud Josephum ejusque exscriptores. Hoc nempe faciebant, seu abstinebant nuptiis, τὰς π τῶν γυναικῶν ἀσελγείας φυλασσόμενοι ἢ μηδεμίαν τηρεῖν πεπεισμένοι ἢ πρὸς ἕνα πῖσιν quia, ut rectè vertit Ruffinus vetus interpres, Cavendam putabant intemperantiam fœminarum, nullam earum uni viro fidem servare credentes. Posteriora verba de fœminarum fide apud Porphyrium defunt, uti etiam Eusebium. Uterque verò habet priorum intemperantiam, quæ Eusebii interpres, quia mulierum mores cavendos putabant, vertit & vetustior Porphyrii, vir doctus, Joannes Bernardus Felicianus, ante octoginta amplius annos Venetiis typis editus, ut mulierum petulantias evitarent. Quorum utrumque Græci sermonis mentem satis aperiunt. Libentiùs hoc idèd monuimus, quoniam nuperus Porphyrii è Gallia interpres, nescio unde edoctus, ne quid gravius dicam, verba illa ex Josepho autori suo exscripta τὰς π τῶν γυναικῶν ἀσελγείας φυλασσόμενοι, vertit, quocirca ut alienarum fœminarum libidines coerceant, excubias agunt; cum planissimè nihil aliud verbis eis innuatur, quam ut ratio Essenorum abstinentiæ nuptiarum reddatur, & manifestò sit vertendum, quoniam**

niam petulantibus fœminarum mores cavebant, aut earum intemperantiam, ut Veteres etiam interpretes ostendunt. Sed rarum non est nupero illi, ab auctoris mente nimium aberrare. Exceptionem, quam heic habent Magistri de suis, qui sacrae legis studio adfido incumberent, in Uxore Ebraica, seu liberis de eorum Nuptiis seu jure Matrimoniali eorum simpliciter civili exhibemus.

CAP. IV.

Consensu, sed non sine Concubitu, ex Iure Noachidarum seu Naturali, ante legem Mosaicam, fieri matrimonium. De Inimptarum tunc Concubitu. Quod de eo, ex lege Mosaica novatum velint. Et de Magistorum in lege תּוֹנָה & קדוּשָׁה, quod scortum seu meretrix vulgo vertitur, recepta quantum ad hanc rem, interpretatione, & de meretricis mercede non offerenda.

Contractus matrimonialis seu obligatio illa Nuptiarum mutua, qua fieret fœmina quæpiam uxor, satis ante Legem Mosaicam seu sine ea iniretur, præter mutuum, in vitæ lectique societatem, Consensum & in thalamum, ubi rerum postulabat circumstantia, deductionem, etiam Concubitum necessarium aiunt fuisse. Consensus autem non solum ex ipsorum conjugum, eorumve nomine parentum aut propinquorum verbis, sed etiam per proxenetam seu internuncium habebatur, ut videre est in Nuptiis Isaci & Rebecæ, & Jacobi atque utriusque Labanis filia. De contractu illo intervalli quod jam tractamus

² Halach I-
Shoth cap. 1.
& Vide in
Gemara Hierosolymit. ad
tit. Kiddushim cap. 1.
fol. 58. col. 2.
Verba Rabbinum
Ioni nomine
R. Samuelis.

matrimoniali, ad hunc modum Moses Maimonides ²; וְהָיָה אִם רָצָה הוּא וְהָיָה לִישָׁתָא אִתָּהּ וְהָיָה לָאִשָּׁה פּוֹנֵעַ אִשָּׁה בְּשׁוּק אִם רָצָה הוּא וְהָיָה לִישָׁתָא אִתָּהּ. Ante legem datam (Mosaicam) si Fœmina in publico occurrisset vir, & tam hac quàm ille in matrimonium consensisset, eam is domum deducebat, & remotis arbitris (בועלה) id est, cum ea concumberet, atq. is ei fiebat ea uxor seu fœmina ejus fiebat. Etenim verbum בעל quod *συνοικεῖν*, maritum esse, seu connubio jungi, plerumque in veteri Testamento vertitur, pro concumbere à Magistris frequentissime sumitur, id est, de conjunctione corporum seu mutuis conjugum amplexibus & commitione signantiùs dici intelligitur, non aliter ferè ac apud

Latinos

Latinos *Nubere & Nuptia*, quæ, licet de Matrimonio seu ipsis ejusdem solennibus plerunque usurpentur, ipsum tamen duntaxat concubitum seu naturalem corporum conjunctionem non rarò indicant; quemadmodum apud Plautum^a, ubi *viduam in lecto cubare & Nubere*, de Meretrice à Lena dicta, invicem opponuntur. Silenium de Gymnasio meretrice;

At satius fuerat eam viro dare nuptum potius. LENA etiam. Hæc quidem ecastor cotidie viro nubit; nupsitque hodie. Nubet mox noctu. Nunquam ego hanc viduam cubare sivi, Nam si hæc non nubat, lugubri mihi fame familia pereat.

Quo etiam sensu *nuptias columbarum* legimus apud Martialem^b.

*Amplexa collum, basioque tam longo
Blandita, quam sunt Nuptia columbarum,
Rogare capit Phyllis amphoram vini.*

Alia sunt ejusmodi non pauca. Et rectè Lipsius; *Nubendi verbum*, inquit^c, *antiquitus inter ea fuit, que custos ille horro- rum libentius quàm virgines Vestæ usurparent. Inde festo Nuptia verba, ob scæna; & Petronio Nuptias facere & ὄνωσθαι λέω. Quin maritare quod uxorem ducere plerunque significat, interdum ipsum coitum solum denotat. Varro^d de canibus loquens, de futura, inquit, principium admittendi faciunt Veris principio. Tunc enim dicuntur curulire, id est, ostendere se velle maritari. Neque aliunde est, quod maritæ arbores apud Plinium^e & Columellam^f nominantur eæ, quas vites & flexiles ejusmodi alii sinuosi frutices complectuntur. Ab ipsis conjugum amplexibus locutionem transferri dubitandum non est. Firmare autem hanc de concubitûs, in matrimonio contrahendo, necessitate sententiam volunt ex illo Numinis, de Sara^g Abrahæ uxore, ad Abimelechum Geraris Regem. *Venit & Deus ad Abimelechum in somno noctis & dixit ad eum, ecce tu morieris propter mulierem, quam accepisti. Nam concubuit cum ea maritus. Id est, juxta Magistrorum sententiam, ita consummata erant nuptiæ atque adeo ex coitu, quo contractus nuptialis, præeunte consensu, perficitur^h, legitima erat uxor Abrahæ Sara, seu ita ei inde planè acquirebatur, ut, qui cum ea postmodum**

^a In Cistellaria act. 1.

^b Lib. 12. epig. 66.

^c Antiq. Le- tion. lib. 2. c. 9. cui addo que de hac re habet Albericus Gentilius de Nuptiis lib. 2. cap. 3.

^d Fernandus de Cordova in Dis- cussali am- blyptici cap. 39.

^e Gudefito & Tertullia- num ad uxorem Lib. 1. c. 5.

^f ad Verisus Hermodemem c. 1.

^g De re Ru- stical. 2. c. 9.

^h Hist. Nat. lib. 14. cap. 10.

ⁱ Dere Rusti- ca lib. 11. c. 20.

^j Genes. 20. 3.

^k Videfito, ad hanc rem, et- iam Genes. cap. 29. 23.

rem haberet, is morte, ut adulter, esset plectendus; non item, si ante mariti coitum, sine quo uxorem fieri seu nuptialem obligationem satis contrahi tunc temporis nolunt. Unde etiam Glossa Talmudicaⁱ, לא נתיב והיא אשת איש אלמא הנך מת משום בעילתו של

ⁱ Ad tit. Sanhedrin cap. 7. fol. 57 b. & sanundem fol. 56 a.

בעל ולא מפני קידושין וחופתם *Non scriptum est*, Nam Uxor viri est, seu viri alterius foemina; sed verba illa, ecce morieris pronuntiantur, eo quod maritus concubuerat cum ea, & non ratione sponsaliorum aut deductionis in thalamum. Ita Matrimonium illius seculi Magistris aliud non est atque corporalis viri & foeminae, praecunte in vitae communionem & lecti societatem consensu, conjunctio. Quod inchoarat utriusque consensus, id perfici intelligunt ex sequenti, qui è consensu illo penderet, concubitu, atque exinde compleri matri-

ⁱⁱ Vlpianus l. 30. ff. rit. de Regul. juris.

monium, (contra ac Jurisconsulti^k Romani atque Christiani) velut ex traditione, praecunte donationis causâ, dominium. Scilicet eam, quâcum hujusmodi contractus ac concubitus haberetur, fieri אשת איש, id est, *aidē, ida & aidōs* seu *Viri foeminam*, ac tam maritale inde dominium nasci quàm possessionem. Quin de certis legum conditoribus, quos Aegyptiorum quidam olim sequebantur, legimus, quibus (ut in^l Zenonis constitutione habetur) placuit, sine corporum conjunctione nuptias non videri esse contractas; fortè ex Ebraeorum, quibus assueverant, scitis de Gentium seu Noachidarum Jure, edoctis. Ebraeis autem ipsis, ex Jure suo sacro & civili, consensus solus citra omnem controversiam sufficiebat, ut in libris de Nuptiis eorum ostendimus. Unde & deprehenditur manifesta doctorum aliquot hallucinatio, qui Aegyptiorum nomine in memorata constitutione innui putant Judæos. Nam horum conjugia sine concubitu ex consensu firma semper habita; nec fratrum mortuorum conjuges, nisi ex singulari Jure, ubi sine liberis demorerentur, sibi copulari, quod ibidem etiam memoratur, ipsi fas censebant. Quemadmodum autem ubi sine causâ donationis, venditionis aut alicujus aliûs e, usmodi tituli, traditio à domino fit, veluti depositi, commodati, locati, non dominium, sed possessio tamen legitima transfertur; ita foeminam, cui potestas erat sui ac dominium, id est, quæ contractus matrimonialis tum consensu, tum concubitu firmati obligatio-

^l L. 8. C. de Incest. & in mulibus Nuptiis.

ne neu-

ne nentiquam teneretur, sive innuptam, sui, in aliquam concubitûs vicem, sine consensu in vitæ communionem, copiam, ante Legem Mosâicam, licitè aiunt permisissè seu locassè aut se sic tradidissè; adeo ut, pro breviusculo ejusmodi amplexuum momento, sive amicæ sive meretricis, modò neutra earum alteri nupta esset, illicitam^m nolint fuisse illam sui permissionem, sive locationem traditionemve aut concumbentis possessionem magis accujuscunque aliûs rei mancipi locationem usum fructumve. Et sanè apud Orientales non infre-

ⁿ Videfst D. Ambrosium lib. 1. de Abraham cap.

quens illa stupriⁿ permissio ex ipso Jure. Ex lege verò Mosâicâ ejusmodi innuptarû concubitus primo sibi ipsis interdictos fuisse volunt Ebræi, adeo ut dein, nec mercedis nec libidinis causâ, extra matrimonium, Circumcisis inter se concubitus aliquis licitus haberetur. De paganæ autem innuptæ etiam cum Circumcisis subinde coitu, ut volunt illi, licito, plura inferiùs suis in locis. Iphis autem inter se posita Lex primaria ista de re ita se habet; Non sit^o קדשה, id est, meretrix, aut qua pro libitu sine nuptiis copiam sui corporis faciat, ex filiabus Israel, nec sit קדש, id est, scortator, seu, ut aliqui volunt, cinadus^p, ut alii, exfectus seu Gallus, ex filiis Israel. Cui consona est alia illa;

ⁿ Geograph. Arab. Clim. 1. part. 8. & Clim. 2. part. 8. Azar. 3. Alcorani Arab. Petr. Guerra de Lorca in Catech. myragog. pro Mahomedanis c. 5.

וְלֹא תִשָּׂא אִתָּךְ אֶת בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ וְגו' אל תחלל את בתך להזנותה וְגו' Non profanabis filiam tuam, ut scortari facias eam, ne & ipsa terra scortetur, & scelere impleatur. Ubi^q Glossa Jarchii, במוסר בתו פנויה לביאה שליא לשם קידושין Intelligendum est prostituens filiam in concubitu, dum innupta est, idque sine sponsalibus. Hinc & scortationem & stuprum ex lege interdictum, verberibus puniebant. Hac de re tota, Moses Maimonides^r;

^o Deuteronom. cap. 23. 18. ^p Tarchim ^r Abenezr ibidem, & Baal Aruch in קדושין & Talmuu. Bab. Sanhedrin. fol. 54 b.

קודם מתן תורה, היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא נותן לה שכרה ובועל אותה על אם הדרך והולך וזו היא הנקראת קדשה משנתנה התורה נאסרה הקדשה שנאמר לא תהיה קדשה מבנות ישראל לפיכך כל הבועל אשה לשם זנות בליא קידושין לוקה מן התורה Ante Legem datam, occurrente, in publico, viro feminae, si ita ex pacto convenirent, mercede datâ, concubuit is cum ea, atque abiit. Hac autem dicta est קדשה seu meretrix, sive qua pro libitu, sine nuptiis, corporis sui copiam faceret. Post Legem datam, interdictus est id genus faminarum usus, secundum id quod²⁹ in Lege habetur, Non sit קדשה seu meretrix sive qua pro libitu cor-

^q Addde qua adnotat l. Drusius ad Heseam cap. 4. 14. ex interpretatam profcu. de hoc vocabulo.

poris^r Halach. I. thoth cap. 2.

poris sui copiam faciat, ex filiabus Israel; unde fit, ut, si quis ut supra-
tor foeminam compresserit, ubi non intercesserint sponsalia, verbe-
randus sit ex lege, ideo quod cum innupta, qualem diximus, coiverit.

Meretrices autem in publico ita quaestum, ante Legem, non contra

¹ Magid Mif-
na ad citatū
Maimonidis
locum. *fas fecisse, eliciunt etiam ex historiola illa Sacra de Juda & Thamar;
quæ, depositis viduitatis vestibus, assumpsit theristrum, & mutato ha-
bitu sedit in bivio itineris, quod ducit Thamnā &c. quam cum vi-*

¹ Genes. 38.
14. *disset Iudas, suspicatus est esse זונה seu meretricem, operuerat enim
vultum suum. Et declinans ad eam in via dixit, age dimitte me, ut
coeam tecum; nesciebat enim illam nurum suam esse. Et illare-
spondit, quid dabis mihi ut fruaris concubitu meo? Ego, inquit ille,
mittam hadum tibi de gregibus. Et arrabone dato, ex pacto coeunt.*

De Poena autem capitali, quam postea inflicturus erat Judas Thama-
ri, eo quod ex intumescente utero eam coitu aliunde pollutam fuisse
suspicaretur, dicitur infra. Neque sententiæ huic de innuptarum coi-
tu ante Legem Mosaicam, Poenam illam adversari omninò volunt;
quod fufius etiam ostendetur, ubi de Poenis hujus, quod tractamus,
intervalli inferius agitur. Atque ibi plura de Thamaris, quæ præ
manibus est, exemplo. Uti etiam de Dina Jacobi filia à Sichemo

¹ Genes. cap.
34. *ante legem datam violata. Scio למה קדשה in citata ex Deuterono-
mio lege, plerunque Magistris sumi מופקרת לזנות seu meretrice
quæ in stuprum se publice prostituit, prostibulo, sive scorto publico, uti*

¹ Genes. 38.
21. & 22. *etiam accipitur in historia illa Thamaris. Eodem tamen vocabulo
non modò scorta publica ex lege interdici, ad eorum sententiam, est
manifestum, verum etiam amicas qualescunque, quæ sine Juris ma-
trimonialis interventu amafis, uti ex Maimonide palam est, pro li-
bitu se permiserint. Unde Hellenistis pro קדשה & קדש Meretrice
& scortatore, substituuntur מוֹפֶרֶת & מוֹפֶדֶשׁ, vocabula, quibus tam ea,*

¹ Vide Helle-
nist. Gen. 38.
15. 21. & 22.
& Deuter.
24. 17. & 19. *quæ quocunque stupro compressa est, & stuprator, quam prostibu-
la comprehenduntur. Pro eisdem habet R. Saadias Gaon, in versio-
ne sua Arabica, مومنة & مومنة non dissimili sensu; uti & codex*

Erpenianus *زانية & زانية* quod idem est cum Ebraorum
זונה scortari & stuprare significante, unde זונה fit, quæ foeminam

line

sine nuptiis qualitercunque sponte compressam denotat. Sensu dico, vulgari. Nam singularis est & dispar satis ejusdem vocabuli significatio, ut mox dicemus. Interdicti verò illius Sacri, *Non sit meretrix* &c. ratio etiam adfertur à Maimonide^z. Tum ad evitanda, inquit, contentionum & simultatum mala, quæ ex ejusmodi libidine matrimonio non cohibita oriri solent, tum להביא התועלת הכוללת והיא ידיעת היחסיים נאכרה הקדשה והקדש ולא נמצא צד התר למשגל רק ביהר אשה ולישא אותה במפורסם *ut bono illo fruamur, Distinctionis ac certæ notitiæ Familiarum, interdicitur קדש & קדש scortum & קדש scortator, nec ullus concubitus permissus est præter illum qui cum propriâ est uxore, eâque publicè in matrimonium ductâ. Sed interdicitum illud aliter multò ac alii, explicat paraphrastes Chaldeus Onkelos מבני ישראל לא תהי אתתא מבנת ישראל לגבר עבד ולא יסב גבר מבני ישראל אתתא אמא Non erit femina seu uxor de filiabus Israel, viro servo, neque jungat sibi vir de filiis Israel feminam seu uxorem, quæ ancilla est. Paraphrastem autem ita intelligunt, ac si ideo de servo & ancilla sic loquutus fuerit, quoniam ex Jure Ebraeorum civili de servis è Gentilibus (nam de eis tantum verba fiunt) אין קידושין און תופשין בהם *juris matrimonialis, ut ex vetere etiam Jure Romano, rite capaces illi non sunt. Ne igitur ex contubernio tantum בעילת גזוז stuprum seu scortatio sequeretur, id quod in Ebraeo disertius Israelitis interdicitur, verba de servo & ancilla paraphrasten volunt ibi fecisse. Sed exceptiones habent in Jure suo civili heic Ebraeorum aliquot, de quibus plura inferiùs capite duodecimo. Et si verò ex innuptæ coitu liberi, non minùs atque ex nuptæ suscipi poterant, nihilominùs, ne aut communiò in speciei propagationem vitæ deesset, aut non ita certa haberetur notitia, quoniam ex parente prognata esset proles, si nuptæ abfuissent, ideo neutiquam satisfactum fuisse præcepto jam dicto de generis humani multiplicatione volunt, nisi etiam uxor saltem unica, quæ esset foecunda, ut supra ostensum est, duceretur. Quod verò ad vocabulum זונה in jam dictis attinet, quo scortum, meretrix & ejusmodi alia denotari plerunque, nec malè admittitur; ejusdem interpretatio & sensus apud Magistros interdum multùm diversus est, maximè in legibus sanctis ubi vocabulum**

^z More Nebochim. lib. 3. cap. 49.

^z Glossa Tarcius ad Dem. 23. 18.

D d d d illud

^b Lib. 2. de
success. in Pō-
rificatum c.
2.

illud expressim occurrit. Quomodo sumendum sit in lege de me-
rettrice scorto seu זונה sacerdoti non ducenda alibi ^b fuisse à Magistris
explicavimus. Et in lege itidem illa de זונה seu meretricis merce-
de; *Non inferes זונה אתנן scorti seu prostibuli aut πόρνης* (ut Helle-
nistæ) *mercedem, aut pretium canis in domum Domini &c.* quod de
oblationibus intelligunt; scortum seu זונה non sumitur pro qua-
cunque sine nuptiis vitiatâ, sed pro eaduntaxat quæ, cum aut ratione
priorum nuptiarum, veluti alterius uxor, aut ratione sanguinis aut
affinitatis, aut demum alicujus sacri interdicti, nuptiæ ejus essent cum
eo, quocum concubuerit, illicitæ, mercedem ad eo seu donum, coi-
tus nomine; acceperat; aliis aliquot, ex parili legis interpretatione,

^c Halach Ista-
ni Mizbach
cap. 4.

^d Talm. Bab.
sit. Themur-
ta cap. 6. fol.
29 & Gode-
Mosem Co-
sensu pra-
cepti. Nega-
m. 316.

mercedis speciebus etiam adjectis. Maimonides ^c ad veterum ^d men-
tem אמר זונה נזיה או שפחה או ישראלית שהיא ערוה עליו או מחייבי ערוה נדה אתננה
לאין אבל הפניה אפילו היה כהן אתננה מותר זכן אשתו נדה אתננה
מותר אע"פ שהיא ערוה נשא אחת מחייבי לאין כל שיתן לה מחמת
בעלה הרי זה אסור והזכור אתננו אסור נתנה האשה אתנן לבועל הרי
זה מותר משום אתנן האומר לחבירו הרי זה דבר זרה ותלוי שפחתך
אצל עברי עברי הרי זה אתנן והוא שאין לו אשה ובנים אבל אם שלו
אשה ובנים הרי זה מותר בשפחה כנעניה כמו יתבאר *Eadem heic est*
ratio זונה seu scorti, siue ea fuerit pagana, siue ancilla, siue Isra-
litis, quacum matrimonium siue nomine incestus regulariter prohi-
beretur, siue alio interdicto sacro. Ita tamen ut si innupta fuerit
(nec hinc interdictis vetita) tamen si is qui cum eâ rem habuerit, sa-
cerdos fuerit, merces ejus ritè offerri possit, uti etiam ubi cum uxore
mensibus laborante quis concubuerit, quanquam inter incestus
coitus etiam hic prohibeatur. Etiam si quis in uxorem duxerit fe-
minam, qua interdicto qualicunque sacro vetita est, nec tamen ut
sanguinis aut affinitatis ratione, id quod ei nomine mercedis coitus
causâ dederit, ritè offerri nequit. Neque alia est ratio mercedis, qua
datur ob coitum masculinum. At verò si dederit femina mercedem
viro, hoc nomine nil obstat, quin ritè ea possit offerri. Ceterum si quis
alteri dixerit, tibi hoc do, ut jungatur ancilla tua seruo meo E-
braeo, hoc quidem mercedis nomine heic venit; si nempe non fuerint
seruo illi uxor & liberi. At si essent ei liberi & uxor, ritè offerri po-

tuit.

*suis. Ancilla heic pro Cananaa (seu non origine Ebraea) intelligitur; uti & alibi explicatum est. Ita Maimonides; cui etiam, uti & Talmudicis ceteris, pretium Canis est id quod in permutatione pro cane datur, non quod ἐπ' ὀχλῶσι κνωὸς seu pro canis admissura, ut apud Josephum^c habetur. De ancilla heic Cananaea seu Gentili ser-
vo Ebraeo conjuncta, fusiùs infra^f ex eodem autore librisque aliis Talmudicis; ubi satis liquet, quare distinctio illa habeatur heic de seruo, cui antea uxor & liberi, & eo cui non essent. Etenim ancillæ copulationem ex lege censabant huic illicitam, non item illi. Nec cum innupta, qualem diximus, matrimonium illicitum. Ideo nomine נזונה seu scorti heic non veniebat. Quæ satis consona sunt eis, quæ de נדה interpretatione habentur, ubi de conjugio sacerdotum loquuntur. Quod verò de innuptarum coitu etiam apud Israe-
litas heic dicitur, maximè de prostibulis est intelligendum seu amicis sine nuptiis amasiis suis pro eorum libitu se permittentibus. Nam de virgine, quæ sive ex illecebris sponte sive vi semel compressa fuerit, leges habent singulares, de quibus in Uxore Ebraica agimus.*

^g Orig. Iuda-
ic. lib. 4. c. 8.

^f Infra. cap.
10. & lib. 6.
cap. 7.

C A P. V.

De Ritibus Nuptialibus qui, velut ex jure seu moribus ante Legem Mosaicam in usu, eliciuntur è sacra historia.

DE Ritibus ac solennibus, intervalli Juris Naturalis seu quod Mosaicam antevertit Legem, Nuptialibus, pauca leguntur. Veluti de Mora sponsæ apud parentes, de Flamei seu theristri usu, de convivio Nuptiali. Quod ad moram sponsæ attinet; ad illud fratris & matris Rebeccæ Abrahæ seruo nuptias Isaaci & Rebeccæ procuranti, *Maneat^g puella no-*
biscum (ימים או עשר) *dies, saltem decem, & postea ibit,* notat Salo-
mon Jarchius per dies Annum intelligi integrum, per Decem, men-
ses decem. Scilicet postulâsse eos (ac si mos sic inolevisset) annum integrum, quo maneret apud parentes Rebecca, aut saltem decem menses, ne à more usitatori longiùs recederet, ut per id tempus sibi nuptialia aptaret commodiùs ornamenta. Onkelos ibi;

D d d d 2

maneat

maneat nobiscum ירחין או עסרא בעידן או עסרא *per tempus aliquod, saltem decem menses.* Et paraphrasis Uzielidis dicta, יומי שתא חדרא או עשר ירחין *per dies anni .i. nius, aut per decem saltem menses.* Judæi

item Mauritanienſes או עשרה שפור *annum aut decem menses.* Cum tamen Græci interpretes *ἡμέρας δέκα* circa decem dies, & vulgatæ autor *saltem decem dies* ibi substituât. Cæterum alibi etiam in lege de ædibus urbanis venditori redimendis ימים תהיה

^b *Levitic. 25. 29.*

גאולתו ^h quod sonat, si verbum verbo reddas, *Dies erunt redemptio ejus* sumitur pro eo quod est, *annuserit redemptio ejus*, atque ita expressè vertitur Judæis Mauritanienſibus פדוים שנה תכונן quod

id ipsum denotat. Et Glossa Jarchii ibi ימים קריים *שנה שלמה קריים* *Dies anni integri vocari solent dies absolutè.* Quemadmodum autem

ⁱ *Pestus. in Flameo, alii passim.*

apud Romanos Flamei erat ⁱ usus, quo se obtegebant novæ nuptæ, ita etiam volunt aliqui in primo Isâci & Rebeccæ occurſu, theristri seu pallii, velut solennis sponsæ ornamenti, usum fuisse, atque

^b *Genes. 24. 64.*

inde Flameum habuisse ortum. Historia sacra; *Rebecca* (jam periternuntium desponsata), *levavit oculos suos & viso Isaac, lapsa est de caelo, & dixit ad servum, quis est vir ille qui ambulat in campo in occursum nostrum? respondit servus, ipse est Dominus meus* (scilicet Isâac), *tulit igitur הַצַּעִיר* quod *ἡγεῖσθαι* vertunt Hellenistæ. & vulgatæ autor, *pallium, & operuit se. Et narravit servus ipsi Isâac omne quod gesserat. Introduxitque eam Isâac in tabernaculum Saræ matris suæ,*

ⁱ *Coment. in Isaiam cap. 3.*

^b *de Arabi-possimus, inquit D. Hieronymus, appellare palliola, quibus obvoluta carum feminarum. Velis ejusmodi, legitur femina, ab eo quod ἡγεῖσθαι est, in astate & caumate corpora proregant feminarum. Et vocabulum illud quod in fonte heic pro pallio, theristro seu velo usurpatur, interpretantur Orientales per רדיד & רדידא ut in Targum Jonathani tributo & Hierosolymitano, item per עיפא ut Onkelos, & גבא ut Arabes, quæ omnia Rabbi Nathan ^m denotare ait velum tenue, quo foeminarum velantur capita.*

& accepit Rebeccam, & facta est ei in uxorem. Certe *ἡγεῖσθαι* nos possimus, inquit D. Hieronymus, appellare palliola, quibus obvoluta carum feminarum. Velis ejusmodi, legitur femina, ab eo quod *ἡγεῖσθαι* est, in astate & caumate corpora proregant feminarum. Et vocabulum illud quod in fonte heic pro pallio, theristro seu velo usurpatur, interpretantur Orientales per

ⁱ *in Aruch, Verb. רד: רד: nimirum velum tenue, quo*

יד בלשון ישמאל רדא זהיא צעיק דק שמכסה האשה על ראשה *Lingua, inquit, Arabica גבא idem est quod. רדיד nimirum velum tenue, quo*

nue, quo *feminarum capita obtegi solent*. Ita alii. Nec sanè ejusdem usus duntaxat ad æstivos calores minuendos, sed etiam, pudoris causâ, tam à meretricibus, quàm sponsis ac matronis adhibebatur. Etenim hoc veli genus, neque alioⁿ denotatum nomine, pars erat habitûs, quo, ne agnosceretur, usâ est Tamar in bivio itineris meretricem simulans. Et generatim Tertullianus^o, *Atquin etiam apud Ethnicos (sponsæ) velata ad virum ducuntur*. Convivia autem Nuptialia, seculis illis, solennibus accessisse scribunt, eaque per septem dies celebrari solita; quod ex Nuptiis Jacobi & Labanis filiarum observant. Laban, dum simulat se Rachelem in uxorem ei tradere, *convocatis P omnibus hominibus illius loci* *וַיַּעַל וַיְהִי כַּמִּשְׁתֵּה וַיַּעַל וַיְהִי כַּמִּשְׁתֵּה* *fecit convivium*,^o *Genes. 29.* quod Hellenistæ vertunt *ἐπιήσθη γάμου* *fecit nuptias*, sed Aquila & Symmachus *ἐπιήσθη πόνον* seu *cōvivium fecit* uti etiam Onkelos, paraphrastes Uzielides dictus, Hierosolymitanus & Arabs. Sed vulgatæ auctoribi *convocatis multis amicorum turbis ad convivium, fecit Nuptias*. Cum verò post noctem, quam cum Lea habuerat Jacob, de Rachele ei promissâ apud Socerum quereretur, *respondit Laban, non est hujus loci consuetudo, ut tradatur in nuptias junior ante majorem*. Imple *שבע זמא septenarium hujus*, seu, ut Hellenistæ *τῆ ἑβδομά τῶν ἡβδομάδων* *Hebdomadem hujus*, seu ut vulgata, *hebdomadem dierum hujus copule זמא את גמ* *& dabitur quoque tibi ista* (nimirum Rachel) *pro servitute, qua servies mihi adhuc septem annis*. *Fecit itaque Jacob sic, & implevit Septenarium illius. Et tradidit ei Rachelem filiam suam in uxorem --- Et ingressus est quoque ad Rachelem, & dilexit Rachelem plus quàm Leam, servivitque illi septem aliis annis*. Septenarius heic seu hebdomas pro septem diebus, quibus epulum Nuptiale celebraretur, sumitur Magistris, uti & Hellenistis, ut vides & vulgatæ auctori qui habet etiam, *Hebdomadâ transfactâ, Rachel duxit uxorem*. Septenarium ibi disertè per *שבעת ימי* *id est, septem dies convivii* explicat Rabbi Eliazer⁹ & pro⁹ solenni nuptiarum convivio sumit. Sic etiam Salomon Jarchius, tum à vetustissimo hoc Rabbino, tum à Gemara Hierosolymitana, edoctus, quam citat. Targum item Hierosolymitanum pro eo quod heic est, *imple septenarium &c.* habet, *אשלים שבעתי יומי משתותה*.

ⁿ Genes. 32.
^{15.}
^o Lib. de Prælandis Sargimibus cap. 11.

^o Genes. 29.
^{22.}

⁹ In Pirke R. Eliazer cap. 16. & cap. 33.
⁹ Adit. Moed katon. c. 1. fol. 90. col. 4. §. 7.

ונתן ללאה ונתן *Imple septenarium numerum dierum convivii Lea, & dabitur &c.* Et Jonathanis paraphrasis ita dicta, אשלים כדון שובעת, ומי משתייה דדא וניתן לך אוף ית דא בפולחגא דתפלה עמי טוב שנין אחרין *Imple nunc septenarium numerum dierum convivii hujus, & dabitur tibi etiam ista, non sine conditione ut servias mihi altero septennio* & paulo post עמי ושבעת' עמי *& fecit Jacob juxta id quod dictum est, atque implevit septenarium numerum dierum convivii Lea.* Quo expleto, & Rachel ei in uxorem datur. Perinde ac si dixisset Laban. Utriuque Nuptiæ hebdomade epulari pro more sunt celebrandæ. Perfice, agedum, eam quæ nomine Leæ inchoata est. Et tum Rachel, iteratâ septennii servitutis conditione, ut scilicet post ejusce nuptias septennium mihi servias, etiam in uxorem tibi dabitur, & epularis illius nomine, hebdomas redintegabitur. Atque ita sanè, in locis Ebraicis, vult D. Hieronymus locum illum capi. Etiam in historia Samsonis septidui ejusmodi nuptialis celebritatem haberi^f observatur, velut eam quæ ex jure seu moribus Palæstinis, Ebraicis, aliisque gentibus tunc atque antea diu intervenientibus & plerunque receptis in usu. Quin & Benedictionis exemplum, ante Legem datam, sumunt ex eo de Rebecca, ubi deducebatur in uxorem Isâaci, *Et benedixerunt^f seu imprecabantur prospera sorori suæ (ut vulgata) dicentes, soror nostra es; crescas in mille millia, & possideat semen tuum portas inimicorum tuorum.*

^f R. David Kimchi, alij ad Judic. 14. 15.

^f Genes. 24. 60.

CAP. VI.

De Polygamia ex Jure Naturali, seu Universali illo, quod tum ante Legem Moisaicam, tum post, juxta Ebraeos pariter obtinuit.

Polygamia, cum alia sit ubi plures uxores, sed per successionem tantum, seu plures itidem viri, sed non simul plures, eidem habentur; alia, ubi plures viri uni uxori, pluresve uxores uni viro, idque simul, conjunguntur; De prima specie non est cur plura dicamus. Neque enim à secundis pluribusve, alterutro conjugum de mortuo, Nuptiis quempiam sive in in-

in intervallo quod tractamus, id est, ante Legem Mosaicam, sive postea, ex Magistrorum placitis, arceri comperimus; tametsi in patribus Christianis non desint, qui Nuptiis aliquantulum iniquiores utriusque speciei velut interdictum ex rerum petant initiis. De Monogamiae disciplina disputans Tertullianus^u, *Hoc ipsum*, inquit, *demonstratur à nobis, neque novam, neque extraneam esse Monogamiae disciplinam, imò antiquam & propriam Christianorum, ut Paracletum restitutorem potius sentias ejus quàm institutorem. Quod pertineat ad Antiquitatem, qua potest antiquior forma proferrì quàm ipse census generis humani? Unam feminam masculo Deus finxit, unà costà ejus decerptà, & utique ex pluribus. Sed & in praefatione ipsius operis Non est, inquit, bonum homini solum eum esse: faciamus adjutorium illi. Adjutores enim dixisset, si pluribus eum uxoribus destinasset. Adjecit & Legem de futuro. Siquidem propheticè dictum est; Et erunt duo in unam carnem, non tres neque plures. Ceterum jam non duo si plures. Stetit lex. Denique perseveravit animo conjugii in auctoribus generis ad finem usque, non quia non erant femina alia, sed quia ideò non erant, ne primitia generis duplici matrimonio contaminarentur. Alioquin si Deus voluisset esse, & possuissent, Certe defiliarum suarum numerositate sumpsisset, non minus ex ossibus & ex carne sua habens Evam, si hoc pie fieret. At ubi primum scelus, homicidium, in fratricidio dedicatum, tam dignum secundo loco scelus non fuit quàm dua Nuptia. Neque enim refert, duas quis uxores singulas habuerit, an pariter singula duas fecerint. Idem numerus conjunctorum & separatorum. Semel tamen vim passa institutio Dei per Lamech constitit postea in finem usque gentis illius. Secundus Lamech nullus extitit, quomodo duabus maritatus. Negat Scriptura quod non notat. Alia Diluvium iniquitates provocaverunt, semel defensa quales fuerunt. Non tamen septuagies septies; quod duo matrimonia meruerunt. Sed & reformatio secundigenis humani Monogamia matre censetur. Iterum duo in unam carnem crescere & redundare suscipiunt. Noe & uxor filiorum in unicis nuptiis. Etiam in ipsi animalibus Monogamia recognoscitur, ne vel Bestia de machia nascerentur. Ex omnibus, inquit,*

De Monogamia cap. 4. sed & Cida cum lib. de Nuptiis ad uxorem cap. 2. citatù heic capite proximo.

Genes. 6, 19.

bestiis,

bestiis, ex omni carne duo induces in Arcam, ut vivant tecum; masculus & femina erunt de animalibus volatilibus secundum genus, & de omnibus serpentibus terra secundum genus ipsorum. Duo ex omnibus introibunt ad te, masculus & femina. Eadem forma & septena ex binis adlegi mandat ex masculino & femina, uno & una. Quid amplius dicam? Immundis quoque alitibus cum binis feminis introire non licuit. Quin Joannes Cantacuzenus, Imperator Constantinopolitanus, adversus Mahumedem hac de re differens, ex veterum etiam mente unicam Noachi uxorem in scriptura memorari anim-

¹ Apolog. 18.
& § Mura-
m. 4.

advertit, singulasque filiis eius singulis, *ἑκάστῳ*, ita inquit, *ἕδεν ἕπερον δὲ λῆντος ἔ λόγῳ ἠ ὅτι ἕαν κὲ μίαν κὲ μόνῳ γυναικὶ ἕστιν ἕδιπὲ δὲ κῆρῆς ἕχεν ἕ αὐθῶρον*, ac si non aliud ejusmodi narrationis genus innuisset quam ex justo & equo unam atque unicam duntaxat quempiam sibi ha-

² C. 8. gaudemus. tit. de
Discretis.

buisse uxorem. Etiam Innocentius Papa tertius, nec ulli, inquit, unquam licuit simul plures uxores habere, nisi cui fuit divina revelatione concessum, quæ mos quandoque, interdum etiam fas censetur.

Alii tantundem. Sed de Pluralitate hac uxorum ex Jure vetustionibus seculis concessio aliter alii ex patribus Christianis. Prolis gratiâ,

³ De Nuptiis
& Concupiscentiâ, lib. 1.
cap. 8. quem
videtis stem
lib. de bono
conjugali c.
25. & contra
Faussum lib.
22. cap. 47.
& 48.

inquit D. Augustinus^a, patres sanctos ex Abraham & ante Abraham, quibus Deus, quod ei placuerint, perhibet testimonium, usos fuisse se conjugibus, neminem oportet dubitare Christianum, quando quibusdam etiam singulis plures habere concessum est, ubi ratio fuit pro-
lis multiplicandæ, non variandæ appetitio voluptatis. Obvii sunt theologo qui hac de re agunt, nec pauci. Atque Hugo Grotius^b Con-

^b De Iure Bel-
li ac Pacis, l.
2. cap. 5. §. 8.
& 9.

jugium naturaliter esse existimavimus talem cohabitationem marum cum femina, quæ feminam constituat quasi sub oculis & custodia
martis. Nam tale consortium & in mutis animantibus quibusdam videre est. In homine verò quæ animans est, utens ratione, ad hoc accessit fides, quæ se femina mari adstringit. Nec aliud, ut conjugium subsistat, Natura videtur requirere. Sed nec divina lex amplius videtur exegisse ante Evangelii propagationem. Nam & viri

^c Deut. 21. 15.

sancti ante legem plures unâ uxores habuerunt; & in lege præcepta quaedam dantur his^c, qui plures unâ habent, & regi^d præscribitur, ut nec uxorum, nec equorum nimiam sibi adsciscat copiam; ubi Ebrei

^d Ibid. 17. 16.
& 17.

inter-

interpretes notant octodecim siue uxores siue concubinas regi fuisse concessas, & Davidi Deus imputat, quod uxores ei complures & quidem illustres dedisset. Et sanè juxta Ebraorum placita, semper viri licita fuit uxorum etiam simul conjunctarum (sed nunquam virorum uxori) pluralitas ante Legem Mosaicam, seu ex Jure Naturali; nec minùs, post illam legem, temperamentis aliquot, ex Jure ipsis civili (de quibus alibi) adjectis. Receptum enim est illud, quod in Gemata Babylonia ^c habet Rabba ; נשוא אדם כמה נשים על אשתו ^{Ad tit. Ia-bimoth cap. 6. fol. 65 a. & Gidefis Misnam. tit. eodem cap. 4. ubi de quantitate fratrum suorum, & per se agit in Gem. Bab. fol. 43 b.}

Fas est cuique quotcumque superinducere uxores, modo, quibus victus eis prabeatur, res ei suppetant. Ubi tamen præter alimenta & Vestitum sufficientem, etiam עונה לטו, id est, שטו ופדונו, וטו עונוא debita benevolentiam seu conjugale illud concubitùs debitum volunt, ut superinducenti esset singulis præstandi potestas. Fas est, inquit Maimonides ^f, quocumque, etiam centum, uxores siue simul omnes siue alteram post alteram ducere, ואין אשתו יכולה לעכב והוא שיהיה יכול ליתן שאר כמות ועונה כראוי לכל אחת

neque potestas uxori antea ducta virum heic impediendi, modo illi potestas fuerit prestare Alimenta, Vestitum atque Debitum conjugale, secundum id quod unicuique earum competit. Et hætesis habita est, nec toleranda Sadducæorum opinio, quâ binas simul haberi

Jure uxores negabant ex lege illa ^g malè intellectâ אשה אל אחותה לטא תקח לטא uxorem sorori sua non accipies, in ejus afflictionem, quod ibi sorori sua est, pro alteri, ut certè verbum ipsum fert, sumpto. Cæterum de fororibus binis, idque dum in vivis tantum fuerit utraque, locus ille passim Magistris capitur, ut fusius in li-

bis de Nuptiis Ebraorum ostendimus. Et auctor Pesichtha Zoter-sha^h, ad dictam legem, שאמר שתי נשים בעלמא אסורות בידוע שאין להם לטא דת לטא חוק שהרי כמה צדיקים נשאו שתי נשים כגון אלקנה

Qui dicit, binas simul uxores esse interdictas, notum sit eum nec morum nec juris esse peritum. Nam multi justii acceperunt binas uxores; velut Elcana¹, David², Salomon¹. Et in libro Paralipomenon multi memorantur, quibus bina uxores.

Vetustiora autem plurium simul conjunctarum uxorum exempla habes non solum in Lamecho^m, sed etiam in

Eccc Abra-

^{Ad tit. Ia-bimoth cap. 6. fol. 65 a. & Gidefis Misnam. tit. eodem cap. 4. ubi de quantitate fratrum suorum, & per se agit in Gem. Bab. fol. 43 b.}
^{Halach. I-thoth cap. 14. adde R. Bachai ad Vaicra fol. 141. col. 2. & 3.}
^{Levit. 18. 18}
^{Fol. 24. col. 1. & Gidefis I. Drusium ad difficultate loca Levitici cap. 61.}
^{1. Samuel. 1. 2. Samuel. 3. 2. & 5. 13.}
^{1. Reg. 11. 3.}
^{Genes. 4. 19.}

*idem innuitur verbis illis, Pavit sterilem &c. quemadmodum ex Jobo jam ante citantur. Quin si tuere audent, quænam ex Lamechi uxoris prolis gratiâ, quænam in concubitus adhibita. Priorem Adam dictam, prolis gratiâ; alteram, nomine Sellam aut Zillam, in concubiturum. Id quod etiam ex nominum etymo ludentes^x petunt. Adam scilicet seu אדָם ita nuncupatam, quoniam אדָם מִינָהּ in vicem *recedere solebant* sive quod rara eorum consuetudo; Zillam autem seu זִלְלָה quoniam versari solebat זִלְזִל *in umbra ejus*. Quoniam vix à marito, magis ac à corpore umbra discedebat. Utcunque fuisse liquet satis in historia sacra. Quin & traditur apud Christianos aliquot, Polygamia illo ævo morem fuisse, ut plures simul uxores, utcumque ductæ, non cohabitarent, sed singulis seorsim fruerentur adibus. Epiphanius^y, εἰ γὰρ καὶ πνὴς τῶν πατέρων δύο καὶ τρεῖς γυναῖκας ἐξήμασιν, ὅτε ἐν μιᾷ οἰκίᾳ αἱ γυναῖκες ἦσαν, *tametsi enim quidam patres duas & tres uxores habuerunt, non tamen in una domo uxores fuerunt*. Quod certè & institutis Ebraorum in veteri sua Polygamia^z est apprimè consonum. Ceterùm qualia temperamenta de eo, quod de infinito uxorum numero seu polygamia hæcenus adductum est ad intervallum Legis Naturalis, seu quod Mosaicam antevertit spectans, sive ex Lege sive ex Institutis monitivè seipso accepisse aiant Ebraei (quos & imitati sunt Mahumedani) ostendimus in Uxore Ebraica. Jus hoc Polygamia in Oriente (semper excipias locos gentesque, quibus à Christianismo abolutum est) olim hodieque passim in usu. In Occidente non item. Nam ne quis binas eodem tempore uxores haberet, Cecropem Atheniensium Regem^a memoriae proditum est primò constituisse. Et raræ satis binæ simul in Occidente nuptiæ; licet post Cecropem psephisma occurrat^b ἄλλοι δὲ λαοὶ ἀνδρῶν, οὐκ ἀνεξήγητον τὸ ἀλλήθῃ *ne homines deficerent, atque ut multitudo cresceret, γαμῖν μὲν πῶς ἄνευ, παιδοποιεῖσθαι ἢ καὶ ἐξ ἑτέροις, unam uxorem civem & legitimam ducendam, liberos vero etiam ex alia suscipiendos*. Sed rara quidem apud Græcos aut Romanos Polygamia seu legitimarum seu iustarum uxorum plurium simul exempla; quanquam in Socrate^c legimus Valentinianum primum legem evulgasse, quâ cuilibet liceret δύο νομίμως ἔχειν γυναῖκας*

^x Beresith Rabba ibidem. Sed alia horum nominum etyma habes in Gem. Hierosolymitana ad lit. Tabmoth cap. 6. fol. 7. col. 2. S. 5.
^y Hierosol.
^z Maimonid. hal. Ishot cap. 14.
^a Videfis Petrum Fabrum Semestr. 2. cap. 1.
^b Demosthen. Orat. contra Neeram. Athenæus Dispositoph. lib. 13. & videfis Samuel. Petrus in Leges Attic. lib. 6. tit. 1.
^c Hist. Ecclesiast. lib. 4. c. 26. & vide Baron. alios, & C de incest. mupr.

Ecce 2 *duas*

duas uxores habere simul legitimas. Et vide caput proximum, ubi de Concubinis agitur. Apud Barbaros autem seu gentes alias frequenter reperta Polygamia. Tacitus de Germanis; *Severa illic matrimonia. Nec ullam morum partem magis laudaveris. Nam prope soli barbarorum singulis uxoribus contenti sunt, exceptis admodum paucis, qui non libidine, sed ob nobilitatem pluribus nuptiis ambiunt.* Alia sunt hac de re in scriptoribus obvia; quibus adscribere non pigebit, quæ de Cecrope, quem diximus, tradit Joannes Antioche-

^d Ms. in Biblioth. Oxon. fol. 24 a.

νομοθετησαι τις γυναικας τις ὑπο τῶν βασιλείων αὐτῶ ὅσας ἐν ᾧ εἰσι παρθένοι γαμειῶν ἐν ἀνδρῶ ἀτινας ἐκάλεσε Νύμφας ἐν τῇ νομοθεσίᾳ αὐτῶ. Διὰ τὸ πηγάς εἰκοῖν αὐτῶ παρθένους καὶ κέρας αἰ τίκτουσι καὶ δαὸ ἀθλιῶν πύρων πηγάς εἰσι γάλα. Πρὸ γὰρ τῆς βασιλείας αὐτῶ πάσαι αἰ γυναικας τῆ Ἀθικῶν καὶ τῶν Αθιναίων καὶ τῶν πηλοσίων χώρας θηρωδῶ μίξει ἐμύνηται ἐκάσῳ συγγενόμηναι τῶ ἀρεσχεμῶ αὐτῶς ἐὰν κάκεινη ἐβέλετο, καὶ ἐκάλετο ἡ ἀρεσχομένη γυνὴ ἔθενος, ἀλλὰ τοῖς πᾶσι παροσῆρχοντο διδοσαι ἰαντῶς εἰς πρηνείαν, καὶ ὅσας ἐβελήθη τις κρατῆσαι αὐτῶς ἡμέρας κατ' οἶκον παρμόρον αὐτῶ πρεφορμῶν, καὶ εἰ ἤθελε πάλιν ἀπέλυσε αὐτῶ τοῖς βυλομῶν τοῖς τῶ τῶ δαὸ τῆς Ἀθικῆς εἰρχθη, τὸ ἐμῶ ἀναγκάζεσθαι αὐτῶς σπῆσαι ἀνδρῶ παρὸς ὃν βέλονται. ἔδει οὖν ἡδε τις λῶ ὑὸς ἡ θυγάτηρ, καὶ ἰδὸς τὸ τεχθῆναι ᾧ ἐβέλετο ἀνδρῶ συμμυθῆναι αὐτῶ εἶπε ἀρρῆν εἶπε θῆλυ εἶπε καὶ ἐχαροσδεχόμενοι. Ὁ δὲ Κέρωσ ἐκ τῆς Αἰγύπτου καταγόμηνος ἐξεφῆνησε τὸν Νόμον τῶτον εἰρηκῶς ὅτι ἡ Ἀθικὴ χώρα διὰ τῶτον ἀπώλετο. Καλοῖσιν ἐσωφρῶνησαν πάσαι καὶ ἀνδρῶσιν ἐξ ὄγγυον εαυτῶς αἰ ἀγαμοὶ παρθένοι. Ἡ δὲ πορῶθεισαι ἐγαμειτο ἐν ᾧ ἐβέλετο ἀνδρῶ. Καὶ ἐθαύμαστο ἡ Αθιναῖοι τὸν ἔ βασιλέως νόμον, ὡς καὶ τινες ἐξέθεντο ὅτι διὰ τῶτον αὐτῶ οἱ Αθιναῖοι εἶπον διφυῆ ὅτι ἐξ ὄγγυοισε τὰ τέκνα τὸ εἶδεναι ὅτι αὐτῶν γυνῶν. *Edidit omnibus feminas, quotquot virgines in illius regno essent, viro univoco nubere. Atque has in legis latrone Nymphas dixit, id est quod fontibus Virgines & puella sunt similes, utpote qua pariant, & ex obscuris meatibus lac emittunt. Etenim ante ejus regnum femina regionis Attica & Atheniensis & qua in vicinia erat, more sereno commiscebantur, cuicumque pro libitu vellent. Nec vocabatur femina sic arrepta Vxor alicujus. Sed promiscue omnibus in libid-*

nem

nem sedabant. Et quamdiu quis eas retinere vellet, domi manebant ab eo alimenta accipientes. Et pro libitu sic retentam dimittere solebat alius, qui pariter prohibitu acciperent. Hoc autem Attica regione vetitum est; ut in posterum libido hac promiscua locum ibi non fortiretur. Nemo enim scivit, quis sibi filius, quæ filia. Et mater dare solebat prolem, sive masculam sive fæminam, cuicumque eorum, quibuscum rem habuerat, pro arbitrato suo. Qui libentissimè etiam sic datam recipere. Cecrops autem ex Aegypto redux, legem hanc promulgavit; dixitque regionem Atticam ex more pristino everfam. Dein igitur mores amplexa pudicos, maritis se junxere virgines in-nuptæ. Et qua vitata etiam fuisset, cuicumque vellet, nubebat. Adde autem admirabantur regiam hanc legem Athenienses, ut inde ab eis Rex ipse Διϕωνς nuncuparetur (ut volunt aliqui,) quoniam sic nobilitata est proles, ex eo quod parentes dignoscere. Ita sanè & nominis ratio redditur apud Athenæum^c. Apud alios, aliter.

^c Lib. 12.

C A P. VII.

De Divortio ex Jure Naturali seu Omnium, juxta Ebraos ante legem Mosaicam seu extra illam Communi, ac de Concubinæ & Uxoris nomine; & obiter de vocabulo Anglicano *Wite*.

Matrimonium igitur, ex Jure, quod docent Ebrai, Naturali, erat viri & foeminæ, sive unius sive plurium foeminarum, tam ex concubitu quàm consensu præcunte, conjunctio, vitæ consuetudinem continens. Non adjicimus individuum, quod Christiani habemus in Matrimonii^f definitione. Neque enim separari aut dividi nequibant conjuges, seu Matrimonium dirimi, nisi ex singulari aliqua legis permissione, seu repudii causâ; neque communis consensus (quo ex veteri Jure Cæsareo distrahi Matrimonia scimus) necessarius erat, ut dirimeretur. Neque individua dici potuit vitæ consuetudo, quæ æquo Jure à marito pluribus communicabatur. Quemadmodum verò ex veteri Jure Cæsareo distrahebantur Matrimonia^g, alia quidem consentiente utràque parte, pactis causam, sicut utrique (ut verba sunt Justiniani) placuerit, gubernantibus, alia verò per occasionem rationabi-

^f Inst. tit. de patria potestate in princ.

^g Novell. 22. cap. 4. & 117. cap. 10.

Ecce 3 lern, quæ

^b NoGel. 98.
cap. 2.

ⁱ C. de Repu-
diis l. 8. No-
Gel. 22. C. 4.
C. 117. cap.
10. C. Theo-
dos. lib. 3. tit.
16. Harmono-
pul. Prochr.
lib. 4. tit. 12.
C. Godesis. Al-
beric. Gentil.
de Nuptiis l.
6. cap. 4.

^k Inffit. tit.
de Societate,
S. manet.

^l Halach. Mc-
lakim cap. 9.

^m Adrit. San-
hedrin cap.
7 fol. 58b.

lem, quæ etiam *Bona^h gratia* vocabatur, alia citra omnem causam, alia quoque cum causa rationabili (cui libertati functiones, tam Cæsaræⁱ etiam, quam Pontificiæ haud parùm derogarunt) ita ex Jure Naturali ab ipsis rerum primordiis communi citra ullam omninò causam ea distrahi fas fuisse volunt Magistri. Idque pro libitu tam uxoris quàm viri, quod etiam, ex præscriptis aliquot causis, Jure Cæsareo olim permissum est. Adcò ut pactum matrimoniale heic non aliud haberetur quàm Sociorum contractus, qui eo usque stabilis manet, dum in eodem consensu utrinque perseveratur, & renuntian- te societati^k alterutro solvitur. Ita, si ve viro si ve uxore matrimo- nio renuntiante, solutum aiunt fuisse contractum, velut divortio planè legitimo. Moses Maimonides^l, ad mentem Gemaræ Baby-

loniæ^m, hac dere, *בן נח שיחד שפחה לעבדו הרי זה נהרן עליה משום אשת חבירו ואינו חייב עליה עד שיפשט הדבר ויאמר כל העם זו דביתו עבד פלוני ומאימתי תחזור להתירה משיפרישנה מעבדו ויפרע ראשה בשוק ומאמיתי תהיה אשת חבירו כגורשה. שלנו משיוציאנה מביתו וישלחנה לעצמה או משתצא היא מתחת רשותו וחלך לח שאין לה גרושין בכתב ואין הדבר תלוי בו לבד אלא כל זמן שירצה הוא. או* *Noachides seu Gentilis, si conjugaverit Ancillam in contubernium servo suo, etiam ipse [si cum ea rem ha- buerit] ultimo supplicio puniendus est, eo quod uxorem alienam com- presserit. Sed hoc nomine reus ille neutiquam est, usque dum mani- festum fuerit contubernium, & publicè dignoscatur eam ex servi e- jusmodi familia [velut conjugem] esse. Vndenam verò fiet, ut cum eà licitè denuò concumbat? Nimirum si disjungat eam à servo suo, (nam utriusque voluntas in potestate domini) & caput ejus palam*

ⁿ Glossa Yar-
chi, ad citat.
Gemara Ba-
blyonia locū.

aperiatur [si detecto capite in publicum ea prodeat; quoniamⁿ non sine velo nuptæ prodire solebant.] Vndenam verò fiet, ut aliena, a- pud Noachidas [liberi hominis] uxor similis fiat ei, qua apud nos di- vortio separatur? Nimirum si aut ex adibus vir eam ejiciat & sola- tam dimittat, aut ipsa exeat è potestate ejus & eum relinquat. Neq, enim ad eos Libellus Divortii attinet. Neque res est omninò [uti apud nos] forensis. Ceterum quandocunq, si ve viro si ve uxori disjungi invicem placuerit, disjungantur. Unde & occurrit inter- dum in

dum in vetustissimis scriptis Talmudicis^o, בני נח אין להן קידושין אין, ^o *Gem. Hetro- solymit. ad iii. Kido- shim cap. 2. fol. 52. col. 3.* Noachidis nec sunt Nuptiæ (solennes scilicet illæ & ex consensu tantum contractæ, ut ante ostensum est) nec Divortia, quæ illa nimirum Ebræis præscripta. Sed זה את זה מגרשין זה את זה alteruter conjugum pro libitu connubium solvit. Et appositissimè Josephus Scaliger^p; *apud Romanos & Græcos tam mulier quam vir potest al- ter alteri dicere, ut res suas sibi habeat. Quin nomina rei illius propria jure Attico prodita erant, ut, si vir discederet ab uxore, hoc dice- rent δόπιμπή, si mulier à viro, δπόλειψις.* Voces has in re Græco- rum divortii memorat Julius Pollux^q. Discriminis autem rationem rectè exhibet Samuel Petitus^r; *Cur uxor, inquit, non dicatur δπόπιμπειν τὴν ἀνδρα, ratio est, quod uxor nupta deducitur domum mari- ti, neque potest δπόπιμπειν, id est, ejicere virum ex illis adibus, quæ ea domina non est: ut potest eum relinquere, & ab illius adibus recedere.* Quod verò aiunt Ebræi ad Noachidas seu Gentiles non pertinere libellum Divortii, id intelligendum est, nec scilicet, quemad- modum ex lege sacra apud Ebræos, nec ex rei natura, omninò Divor- tiis eorum necessarium esse ex Jure quo tenentur Naturali libellum. Pro libitu autem adhiberi posse, & adhibitum, ex civili quod super- induxerint Jure Unde tam Græcis quàm Romanis libellus in usû. Quale pariter dicendum de eo quod est, Ebræorum Divortium, Noa- chidis rem neutiquam esse forensẽ. Græci libellum Divortii, sive τῆς δόπιμπῆς, ubi vir foeminam ejiciebat, sive τῆς δπόλειψεως γογιμ- μάτῃ ubi hæc illum relinquebat, nuncupabant^r. Et Archontis Athe- nis erat sortiri Judices^r, apud quos disceptandum, utrum Divortii causa esset legitima. Morem illum δπόλειψεως, quæ nullo pacto legitima erat Judæis, inducere tamen ex Jure seu exemplo aliarum Gentium voluit Salome Herodis magni soror, cum Costobaro ma- rito suo libellum Repudii mittebat, quod scribit Josephus^u. Sed aut Profelyta ea fuit, aut Libertina, aut ancilla in Judaismum coop- tata, aut plane Gentilis (qua de re vide in serijs. capite vigesimo secundo) non omninò Originaria Exemplum ejusmodi aliud sub id tempus habetur in Herodiade^x Aristobuli filia. Certè & de δπόλειψει seu Divortii libello ab uxore missò velut de eo quod in declinante Ebræo- rum sta-

^p Animadv. Euseb. num. 2015. ^q de Paganorũ di- vortii vide Alex. ab Alexand. Genialium die- rum lib. 4. c. 8. ^r Et Alphon- sum à Vera cruce specul. conjugior. ^s part. 2. art. 9. 12. ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z

rum statu aliquantulum contra mores avitos inoleverat, loquitur
 1 D. Marc. 10, Christus; *si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, machatur.* Quin & Divortii pro libitu alterutrius conjugum usus repertus
 2 Specul. Con- est apud novi orbis incolas; quod docet Alphonfus à Vera Cruce²
 Jug. part. 2. in Academia Mexicana Theologiæ olim professor primarius. Atque
 art. 5. advertendum, quod habet de Divortiis apud alias Gentes D. Augu-

3 De bono cõ- stinus³, de eis ex lege Evangelica loquutus. *Aliter, inquit, se habere*
 Jugali. cap. 8. *Iura Gentium quis ignorat, ubi, interposito repudio, sine reatu aliquo*
 quem videtis *etiam lib. 1. ultionis Humanae, & Illa, cui voluerit, nubit, & Ille, quam voluerit,*
 de Nuptiis *ducit; cui consuetudini simile aliquid propter Israelitarum duritiam,*
 & Concupi- *videtur permisisse Moses de Libello Repudii.* Quæ cum ita sint, ma-
 scentia lib. 1. *videtur permisisse Moses de Libello Repudii.* Quæ cum ita sint, ma-
 cap. 8. nifestum erit, qualesnam fuerint concubinæ, id est, וישא sicuti-

ctæ, ante legem; neque obscurum, qualesnam eæ quæ post legem
 in sacro sermone hoc nomine indignantur. Quod ad concubinas

4 Genes 25, 6. ante Legem attinet, Concubinæ Abrahæ^b, Nachoris^c, Jacobi^d,
 5 Genes 22, 4. Eliphazi^e, à Mose memorantur. Et Tertullianus^f; *sanè apud ve-*

6 Genes 35, 22 *teres nostros, ipsosque Patriarchas, non modo Nubere, sed etiam pluri-*
 7 Genes 36, 12 *fariam uti matrimonii fas fuit. Erant & concubinae.* Cum verò
 Legitima uxor, consensu præeunte, eoque, concubitu, ut ostensum est,

8 Lib. 1. de V- firmato, in vitæ consuetudinem acciperetur, pluresque ita simul pos-
 ni Nuptiis sent ritè haberi; cumque matrimonium, pro alterutrius conjugum
 ad Vxorem arbitratu, nunquam non esset, idque nisi interveniret lex adversa civili-
 cap. 2. lis, sine libello, solvendum, juxta scilicet jam dictam Magistrorum,
 de Noachidarum jure, sententiam; sequitur, Concubinam, quæ item
 in concubitum & vitæ consuetudinem æquè adscisci soletet, nec le-
 viori divortii genere disjungi posset, aut nomine tenus duntaxat, aut
 saltem dignitatistantum minoris (ubi, verbi gratiâ, ancilla esset aut
 generis obscuri) ratione, ab uxore discrepasse; Jugalem autem con-
 tractum nodumque utriusque eundem ipsum fuisse. Appositè heic

9 Lib. 1. de i- Philo, καὶ Ναχὼρ, inquit^g, καὶ τῆ ἀδελφῆς Ἀβραάμ, ἔχθη δύο γυναῖκες,
 de iusticiis διὰ τὸ πικρὸν αἰσῶντι καὶ Παλλακῶ. Ὄνομα καὶ τῆ μητρὸς αἰσῆς Μελχὰ, Ἐγμὰ δὲ τῆ Παλλα-
 id u. κιδ^g, etiam Nachor Abrahæ frater duas habuit uxores, Iustam &
 concubinam. Iusta nomen eras Melchaisa, concubinæ Ruma. Neque
 patitur ratio, ut aliter sit de ipso contractu sentiendum. Quin expressè

10 Lib. 1. de i- Philo, καὶ τῆ ἀδελφῆς Ἀβραάμ, ἔχθη δύο γυναῖκες,
 de iusticiis διὰ τὸ πικρὸν αἰσῶντι καὶ Παλλακῶ. Ὄνομα καὶ τῆ μητρὸς αἰσῆς Μελχὰ, Ἐγμὰ δὲ τῆ Παλλα-
 id u. κιδ^g, etiam Nachor Abrahæ frater duas habuit uxores, Iustam &
 concubinam. Iusta nomen eras Melchaisa, concubinæ Ruma. Neque
 patitur ratio, ut aliter sit de ipso contractu sentiendum. Quin expressè

11

factis ad stipulatur sacra scriptura. Cetura (quam eandem cum Hagare
 ancillâ fuisse plerunquē^h volunt Orientales) dicitur à Mose *הַדְּנָה*
 seu uxor Abrahæ; quæ ipsa in Paralipomenisⁱ concubina nuncu-
 patur. Et egregiè ad hanc rem, quod ex sacro contextu habet D.
 Augustinus, cui Cetura & Hagar diversæ sunt, uti ferè Christia-
 nis. *Amba, inquit^k, & uxores Abrahæ & concubinae sunt appella-
 te. Sara verò nunquam dicta est concubina, sed uxor tantum. Nam^l
 & quando data est Hagar Abrahæ, ita scriptum est^l; Et apprehendit
 Sara uxor Abram Agar Aegyptiam ancillam suam post decem annos
 quam habitaverat Abram in terra Chanaan, & dedit eam Abram
 viro suo uxorem. De Cethura autem, quam post obitum Sara acce-
 pit, sic legitur^m, Adiciens autem Abraham sumpsit uxorem; cui no-
 men erat Cethura. Ecce amba dicuntur uxores; amba porò concu-
 binae fuisse reperiuntur, postea dicente scripturâⁿ; Dedit autem Abra-
 ham omnem censum suum Isaac filio suo, & filiis concubinarum sua-
 rum dedit Abraham dationes, & dimisit eos ab Isaac filio suo adhuc se-
 vivo ad Orientem in terram Orientis.* Et Tertullianus, Abraham,
inquit^o, mutat^{us} est in Digamiam per Ancilla concubinatum. Con-
 cubinatus igitur tunc Nuptiæ erant, & concubina etiam uxor habita.
 Et quia ancilla erat, ideo concubinam dictam fuisse Ceturam volunt
 Magistrorum^p nonnulli. In universum autem ii Concubinas ab u-
 xoribus distinguunt pactis dotalibus & sponsaliorum solennibus. Sæ-
 pe occurrit illud^q, *נשים בכחובה ובקידושין פלגשים בלא כחובה,*
*uxores sunt cum pactis dotalibus & sponsaliorum so-
 lennibus, Concubinae neque his neque illis.* Sed hoc maximè ad con-
 cubinatum, qui post legem in usu, attinet; cum scilicet & Dotalia
 pacta & alia atque in pristino seculo solennia, eaque magis necessaria,
 Nuptiis, quod alibi fusiùs exhibemus, præscriberent; nec tamen ejus-
 modi quæ contractum irritum omiſſa facerent. Nam ante legem,
 in Consensu solùm & Concubitu, modò ad vitæ consuetudinem fu-
 turam uterque haberetur, matrimonii substantiam ponebant; solen-
 nibus, pactisque dotalibus, pro libitu omninò adhibitis, quæ post-
 modùm etiam ex eorum, qui rebus præerant, autoritate præscripta at-
 que aucta, formulam etiam legitimam, sed non substantiam matri-

^h Targum Hi-
 erosolym. &
ⁱ Ionathas Ge-
 nes. 25. 1. &
^j Lxxbrau ibi,
^k & ad comu.
^l 1. Paralip. 1.
^m 32.
ⁿ De Gita-
 re Des lib. 16.
^o cap. 34. quem
^p & Gideſis in
 Genes. ad li-
 teram quæſt.
^q 90.
^r Genes. 16. 3.
^s Genes. 25. 1.
^t Ibid. comu.
^u 6.
^v Lib. de Mo-
 rogamia, c. 6
^w Rabbi Be-
 chai ad Gen.
^x 25. 1. f. 35. col.
^y 4.
^z Gemer. Hi-
 erosolymit. ad
 tit. Cethu-
 both cap. 5.
^{aa} fol. 29. col. 4.
^{ab} §. 3. Babylon.
^{ac} ad tit. San-
 hedrin cap. 2.
^{ad} fol. 21. a. lar-
 chion ad Ge-
 nes. 25. 6. Be-
 chai loco cita-
 to Dauid de
 Pomiſ. 149.
^{ae} Moſes Mas-
 meuid. ha-
 Lach. Mela-
 kim cap. 4.
^{af} adde Moſem
^{ag} Mikotzi Pra-
 cap. N. gat.
^{ah} 222.

F f f f monii,

monii, seu ipsum contractum, mutasse docent. Hinc concubinarum Saulis^f, Davidis^f, Salomonis^f, Rehoboam^u, Regum, ad Magistrorum mentem, nomen ritè intelligendum. Unde, cum ex majorum institutis, dotem & sponsaliorum solennia nuptiis accedere velint justis hominum privatorum seu subditorum, Regi tamen suo fas fuisse, utpote hac lege superinductâ soluto, aiunt concubinam^z

² 2. Samuel. 3.
³ 21. 11.

² 2. Samuelis
5. 13.

¹ 1. Reg. 11. 3.

² 2. Paral. 11.
21.

² Masmonid.
halach. Me-

hakim cap. 4.

¹ Ex lege Ex-
od. 21. 8.

² Iudic. 13. 8.
bi Sid. comm.

2. 9. 27. &
cap. 20. 4. &

5. & c. & Si-
desis Hen-

ring. Arni-
faum de Ju-

ve Connubio-
rum cap. 5.

² 2. Sam. 15.
16.

² De Officiis
lib. 3. cap. 14.

^c De success.
in bono de-
fundic. cap. 3.

^d In Notis, ad
Da Sid. Kim-
chi Radices,

Verbo פלגש

לו שתי נשים קוראות זו אל זו פלגש פלגש

ex PelagIsha, id est, uxore dimidiata; & Linguâ Latinâ, ubi quis bi-

nas habet uxores, harum altera nuncupatur alteri Pellex. Quasi Pel-

lex, pallaca, ac παλλακή pro concubina, ab Ebræorum jam dicta vo-

riur. 144. ff. ce, quod & alii volunt, deducenda esset. Et certè Pellicis habetur no-

tio altera^c, quæ ipsam heic concubinam rectè satis denotat. Quem-

admo-

privato nihilominus

אבל ההדיוט אסור ב"יחד בלבד

באמה העבריה בלבד אחר י"עד

seu subdito interdictam fuisse concubinam, si excipias ancillam

patris desponsaverit.

Qua de re, libro proximo fusiùs; ubi ancillam illam planè uxorem

fuisse liquet, sine nuptiarum solennibus conjunctam, id est, Concu-

binam. Certè & Levitæ concubina, à Benjaminitis nefariè peremta,

planissimè uxor habebatur. Is etiam vir ejus^z dicitur. Atque in

vulgata versione, indiscriminatim & uxor & concubina appellatur.

In fonte nuncupatur bis אשה פילגש quod five uxor concubina five

fæmina concubina, uti etiam γυνή παλλακή verti potest. Quod iti-

dem dicendū de decem illis Davidis concubinis, quæ נשים פילגשים^z,

id est, five uxores concubina, five fæmina, seu, ut vulgata, mulieres

concupina vocantur. Et de Levitæ, quem diximus, concubinâ, ad

rem heic imprimis D. Ambrosius^b; Vir, inquit, Levita acceperat

jugalem, quàm à concubitu concubinam appellari arbitror. De suc-

cessione etiam liberorum è concubinis apud Ebræos susceptorum,

alibi^c, uti etiam de concubinis plura diximus. Commentum ve-

rò habet Elias Levita de nominis פילגש, quo concubina in factis li-

teris denotari solet, originatione, & veluti Uxorem dimidiatam

eam inde facit. Concubina, inquit^d, vocatur פילגש Pilegesh

שהיא מלה מורכבת מן פלג אשה פ' חצי אשה ובלשון רומי אהם שיש

admodum autem, ubi plures uxores, ibi etiam Concubinæ plures, mixtæve concubinæ & uxores licitæ (ut apud Ebræos & fere in Oriente alibique apud Mahumedanos) fuere juxta ea quæ dicta sunt; ita ubi unicam duntaxat uxorem superstitem (ut non solum ex legis Evangelicæ interpretatione, ubicunque ea viguit, sed ex civiliorum ita dictarum Europæ diù ante Christianismum nationum^f moribus obtinuit) liceret habere, ibi & unicam concubinam, id est, sine solennibus præviis uxorem, sed usu tamen satis conjunctam, licuit olim retinere; ceterum non magis binas, quàm binas uxores. Nec unicam hanc magis repudiare fas erat quàm uxorem. Cum scilicet nomine magis & solennibus, quàm re invicem distarent. Jurisconsulti Græci^g *παλλακή ἐστὶν ἡ συζυγία τινὶ ἐν τῷ ὄνομα αὐτοῦ, νομίμως χωρὶς γάμου, Concubina est, quæ cum aliquo in aedibus cohabitavit, sine matrimonio legitimo; sine formulis matrimonio præscriptis, non simpliciter sine matrimonio.* Et veteri, apud Harmenopulum^h, constitutione Cæsaræa, Concubinatus, qui *κοινωνία τῆς παλλακῆς* ibi dicitur, nomine *γάμος ἐν ἠναρχίᾳ* seu *Matrimonii indecori* designatur. Hinc Julius Paulus, celeberrimus sub Alexandro Severo, id est, antequam Christianismus in Imperium Romanum receptus est, Jurisconsultus, *Et tempore, inquitⁱ, quo quis uxorem habet, Concubinam habere non potest*; aliàs licitam, ut uxorem sine solennibus. Neque verò ingenua, eo ævo, sed tantum ancilla, liberta, libertinave, in concubinato ita propriè dicto potuit esse sine^k testatione manifestum hoc faciente; quæ, si accederet, nullis aliis adhibitis solennibus, Ingenua concubinæ nomine deposito, uxor honoris causâ, dicebatur. Cæteris, quæ ingenuæ non erant, concubinis^l, ut inferiore dignitatis notâ, appellatis, & solâ animi destinatione^m seu affectione æstimatisⁿ. Instauratum postcâ est jus illud, quo nefas erat uxorem simul & concubinam (id est, alteram cum solennibus, saltem testatione satis manifestâ, alteram sine hac, sine illis, sed utramque conjugem) habere; idque tum à Constantino Magno^o, tum à Justiniano^p. Etenim, velut in diversâ sub uno tempore conjugia convenire, ad Ebræorum morem, id deputabatur. Unicam verò, qualem diximus, concubi-

^f Vede Hist. Empiree. Pyrrhon. hypotypos. lib. 3. cap. 24. Casar. de Bell. Gallico lib. 6. ubi de Britannis &c. A. benarus Dipnos. 13 ubi de Cicropo, Suidam in eo, Petr. Fabrum in Semestr. lib. 2. c. 1. Jacob. Rehard. lib. de autoritate Prudent. cap. 1. &c.
^g Basilic. ap. Theodorum Balsamonem in Phoeis Canon. tit. 13. cap. 5.
^h Prochir. lib. 4. tit. 7.
ⁱ Sentent. Recept. lib. 2. tit. 20. adde ff. tit. Communia de Manumissionibus. lib. 3. in fine.
^k Marcianus l. 3. ff. de Concubinis, & Modestinus l. 24. ff. de Resu Nuptiarum.
^l Vltianus l. 1. ff. de Concubinis.

Ffff 2 nam

^o Paulus Lib. ff. eodem titulo. ^p Vltianus l. 3. ff. de domat. inter virum & uxorem. ^q L. unis. C. de Concubinis. ^r Novell. lib. cap. 5. & 89. C. 12. adde L. unis. ff. tit. communia de Manumissionibus.

¹ D. Aug. de
Bono conju-
gali cap. 17.
caus. 32. q. 2.
c. 5.

² Dic. No-
vell. & Con-
cil. Tolosan. 1.
cap. 17. dist.
34. c. 4.

³ Novell. 74.
cap. 4. Leonis
Constit. 89.
& 91. Har-
menopolim
Prochir. lib.
4. tit. 4. & 7.

⁴ Caus. 30. q.
5. & extr. de
Cland. de-
spons. c. 3.

⁵ Tertull. lib.
2. ad uxorem,
cap. 9 & lib.
de pudicitia,
c. 4. D. Am-
brus. epist. 1.
3. ad Vigilium.
adde Fran-
cisc. Holo-
man. Quæst.
Illustr. 25. &
Dionys. Go-
thofred. ad
Leonis Con-
stit. 89.

⁶ Leo Constit.
89. Har-
menopol. lib. 4. tit.
4. & 7.

⁷ Donatus in
Terentii He-
cyræ.

⁸ Lactantius
lib. 2. de Ori-

gine Erroris, cap. 10. Adde Dionys. Gothofred. ad l. 66. ff. de donat. inter Virum & uxorem. §. 1. ⁹ Boetius,
in Ciceronis Topica & Ser. Suetonius ad Virgilii Georgic. lib. 1. Arnob. lib. 4. dist. ¹⁰ Adversus Gentes, lib. 3. ¹¹ Ad
Festum Verb. Auctor.

nam in vitæ consuetudinem (non ad tempus ¹ certum ex contracta) adhibitam, loco uxoris, neque eâ minus licitè conjunctam, in veteri Ecclesia ei cui uxor alia nondum esset, habere ² permittebatur, usque dum Cæsareæ ³, Pontificiæ ⁴, minorumque gentium sanctiones, præter vetustum etiam in Christianismo ⁵ morem, de solennibus Conjugiorum quorumcunque sacrisque Benedictionibus, publica eorum Testatione, atque id genus aliis ita vim fortirentur, ut Conjugia aliter inita pro interdictis, etiam interdum & irritis ⁶ haberentur. Neque forsân observatu indignum videatur; cum Sponsæ, Conjugis, Jugalis, Concubinæ, id genus aliorum nominum, etiam & τῆς ΠΩΝ & γυναικὸς pro Uxore notationes apertæ sint, atque ejusmodi ut possessio & usus matrimonialis, sive tori societas atque sexus eis palam indicetur; Uxoris interim quæ è prisca, ante Christianismum, Latinitate deducta est, notationem quidem nimium latere, sed tamen à Grammaticis aliquot à sacro ⁷ ungenti, in solennibus Nuptiarum, liminis ritu peti, ideoque etiam Unxorem eam olim dici. Perinde ac si absque sacris illis seu solennibus Nuptiarum, etiam ex ipsâ vocabuli vi, nulla propriè illo nomine fuisset indigitanda. Certè sacris, veluti interventui ignis & aquæ (cui veteribus sacramentum ⁸ foederis Nuptialis dicebatur) Farri, Confarreationi ⁹, ejusmodi aliis non paucis locum fuisse in Nuptiarum solennibus scimus; atque in iis, Liminis etiam unctioni, cui præerat Dea Unxia dicta. *Vnctionibus superest* (sic apud Arnobium ¹⁰ legimus) *Vnxia, Cingulorum Cinxia replicationi, Victa & Potua sanctissima victui potuique procurant. O egregia numinum & singularis interpretatio potestatum, nisi postes virorum adipali unguine oblinerentur à sponsis, nisi virginalia vincula jam ferventes dissolverent atque imminentes mariti, nisi potarent & manderent homines, Dii nomina non haberent? Et Josephus Scaliger ¹¹, Vnxor dicendum exat pro Vnctor. Ejusmodi enim erant verbalia apud veteres, uxor prounctor; pacioproactio. Ita dicta est, quia adipe lupino postes novi mariti ungeret. Sed interea verum adfert Ennii Donatus seu quis alius ejusmodi in Terentii Hecyram, quo ritus ille, unde & Uxor etymon habeat, probetur; quod tan-*

rum

non abest ut inde fiat, ut nec ad Nuptias omninò, sed ad funus Tarquinii, versum illum unctioemque in eo memoratam, spectare à viris doctis ^d rectè observetur. Ut ut serres heic habeat, tam Coemptione & Usu, quàm Confarreatione seu Farre (qui modus erat Nubendi religiosissimus) uxores omnifariam fiebant & propriè ita dicebantur, cum tamen nec Usus nec Coemptio sacra ulla haberent. Adeo ut vocabulum illud, non minùs ac cetera jam dicta, unde cumque demùm deriveretur, Possessionem ac Usum Matrimoniale seu toti societatem, etiam citra sacra, veteribus indicaret. Quin ipsum sexum tantùm Uxoris nomine, ac si mulieri aut foeminae seu **מִן הַיָּמִין** & **יָמִין** synonymum esset, denotat Martialis.

^d Paul. Moral. ad An. malium En. no. lib. 3.

*Conviva^c quisquis Zoili potest esse,
Summanianas carnet inter uxores.*

^e Lib. 3. epig. 81.

Et

_____ *resina^f*

^f Lib. 12. epig. 32.

Summaniana quæ pilantur uxores.

Prostituta, quæ in summoenio, seu suburbana innuit; summoenianas Mulierculas, sive nuptas sive innuptas. Sed has antè illas, quæ rarò satis, in Roma veteri in prostibulis. Et videmus sanè in Linguis provincialibus, Latinam parentem suam agnoscentibus, vocabula quæ uxorem denotant, ex pronuntiatione, sive barbara sive deurtata, Foeminae seu Mulieris (quæ sexum duntaxat respiciunt) possessivo adjunctæ, enasci. Quin & vox illa *wite* quâ nos Angli ut conjugio propriâ, nò aliter ac veteres Romani generatim uxoris vocabulo, utimur, transmissa ad nos est ab Anglofaxonibus, seu majoribus nostris vetustioribus, quibus vocabulum illud uxorem non aliter denotabat atque foemina seu **יָמִין** seu id quod sexum sequiorem simpliciter etiam designaret. Adjecto possessivo, dicebant illi (ut nos) his *wite* id est **הַיָּמִין פִּיפ**, seu *femina ejus*, ut scimus ex Evange-
liis & Anglofaxonibus. Nam in eis pro eo quod est *Benedicta tu in mulieribus* legitur^h, *Du eard zebletred on pipu & betpux pipum,* ac si diceremus, *thou art blessed among wives*; & pro illo *quædam mulier ei dixit* sum **פִּיפ הִים תו צַבְד**; uti & pro *erat enim mulier* **פִּיפ פַּר הַאֲדֵן**; & pro *venit mulier* **פִּיפ פַּר הַאֲדֵן**; & pro *venit mulier* **פִּיפ פַּר הַאֲדֵן**.

^g D. Matth. 5. 31. & c.
^h D. Luc. 2. 28. & 42.
ⁱ Ibid. 11. 27.
^k D. Marc. 7. 26.
^l D. Ioan. 4. de Sa-7.

de Samaria, p̄a com p̄ær an piſ of Samaria: qualia occurrunt etiam sexcenta. Cum interim, ex possessivi adjecti vi, idem ipsum vocabulum non minus illis quam nobis uxorem seu conjugem denotaret; veluti Ælman þe h̄yſ piſ forlæt ⁊ oðer nimð se unpiht hæmð, *Omnis qui dimittit uxorem suam (Anglosaxonice heic feminam suam) & alteram ducit, machatur.* Et ⁿ Ða cpædon hys leonnung cnihtar; Gyſ p̄pa ys þam menn mid hys piſe ne p̄pemað nonum menn to piſicenne, *Dicunt ei discipuli ejus si ita est causa hominis cum uxore (cum foemina sua) non expedit nubere.* Alia ejusmodi obvia sunt plurima. Quin & ubi apud P. Orosum habetur Constantium Constantinum filium ex concubina Helena, creatum Imperatorem Galliarum, reliquisse, Anglosaxonice ejusdem versione ^o substituitur hiſ piſ pro *Concubina*. Sed verò in Mss. aliquot vetustis vidi deletum ^o *Concubina* & supra scriptum *Vxore*, nec manu recenti. Certè nec dispar ^o *wieb* Germanis usus. Ex possessivi vi uxorem seu conjugem significat; ex sua simplici, foeminam, ut *femme* Gallis. Et videtis quæ de Mulieris & Uxoris nomine habet Tertullianus ^p. Sed de hisce hactenus. Et à Jure Matrimoniali, quà Noachidarum, Magistrorum sententia, conjugia spectat, ad Personarum, quarum in seculo illo Legem scriptam seu Mosaicam antevertente ratio heic habenda est; Cognationes, ut superius institutum est, transimus.

^m D. Luc. 16.
2. C.

^a D. Matth.
18. 10.

^o Ms. in Biblioth. Cottoniana.

^p Lib. de Ge-land. Virginitate cap. 5.

C A P. VIII.

De Primorum Parentum liberis, & de Conjugiis inque eis Cognationis (veluti Fratris, Sororis, Filie) sub ipsis rerum initiis, ratione.

Uod ad Cognationes Personarum, quarum heic ratio habenda, attinet; eæ aut in ipsis ferè rerum initiis, quando scilicet, præter primos parentes eorumque Liberos, nondum quis alius exstaret, reperimur, aut in seculis sequentibus atque Mosem antevertentibus, quando pro conjugiorum multiplicatione, multiplicaretur etiam Cognationum varietas. Sub ipsis rerum initiis, aliter nequibat fieri quin & Fratibus Sorores

Sortes exque & germanæ & uterinæ nuberent, aut parentibus libe-
 ticōnjugerentur. Sed tam Novercam privigno quàm Matrem filio
 nunquam non interdicitam fuisſe volunt, ut ſupra ostenditur. De
 filiabus autem (quas ante Legem ſcriptam minimè veritas⁹, uti nec
 diſcretè alias, præter matrem & ſororem uterinam, ut oſtenſum eſt,
 volunt) ita Gemarâ Babylonia^r legitur; מפני מה לא נשאת אדם ארתי

⁹ *Videſis R. Bezai ad vaicra fol. 148 col. 2. & 3.*

בתו כדי שישיא קין ארתי אחרתו שנאמר כי אמרתי עולם חסד יבנה
 Quamobrem non in uxorem duxit Adam filiam suam seu ex filiabus
 aliquam? Ideò quòd Cain duxit ſororem ſuam; ſecundum id quòd
 ſcriptam^r habetur. Nam dixi, Indulgentia ſeu benignitas adificavit^r

^r *Ad rit Sanhedrin cap. 7. fol. 38. b. Pſalm. 89.*

ſeculum, ſeu Mundum. Quod ut ritè intelligatur, ſermone amplio-
 nopus eſt. Primis parentibus, utriuſque ſexûs liberi fuère; Mares,
 Cain, Abel, Seth, quibus in Oriente adijciunt Orientalium nonnulli,
 ex majorum^r traditione Abdalcariths; ואיſi putes nomen illud fuiſſe

^r *Apud Guil. Schikard. in proemio ad Tarich Regum Perſia. pag. 24.*

Caini tantùm appellativum, atque inde Adæ filios ſic ex incogitan-
 tiâ auctos fuiſſe. Scribitur عبد الحارث. Certè id ſonat Arabicè,
 cultor agri, quemadmodùm in Genèſi diſcretè Cain nuncupatur.

Quin apud Mahumedanos legitur primum Evæ foetum à parenti-
 bus nominatum fuiſſe عبد الحارث Abdalcariths ſeu cultorem
 agri, cum dici debuiffet عبد الله Abdalla, ſeu Cultor Dei, quo

etiam ſpectaſſe Mahumedem in Alcorano ubi de primo Adæ & Evæ
 coitu loquitur, ſcribit Achmetides paraphraſtes¹¹. Atqui & plures
 Adamum habuiſſe filios, ſatis elicitur ex ipſa Moſis hiſtoria, qua de re
 ſatis antè dictum eſt. Filias etiam cum ſuſcepiffè non minùs ex-
 preſſè tradidit^x Moſes. In univerſum autem, filios fuiſſe ei duodecim¹²

¹¹ *Ad Alcoran. az. ar. 7. in Arab. 17. in cod. Lat. Genèſ. 5. 4.*

filias binas, alii¹³; alii filios² triginta tres, & viginti ſeptem filias, ex ve-
 terum Orientalium monumentis edocti ſcriptum reliquère. Habent
 etiam inde nonnulli¹⁴ tum filiorum, qui adjecti ſunt, tum filiarum
 nomina. In filiabus autem apud Epiphanium memorantur Save¹⁵

¹² *Epiphanium ex Leptogenèſi, Hareſ. 39. Cedrenus, p. 7.*

& Azura, apud Cedrenum Azua, depravatè proculdubio pro Azura
 ſeu אצורא, ut habet Epiphanius, qui eâdem cum Cedreno, ſcilicet
 Leptogenèſis autoritate, heic uſus eſt. Methodii Patrenſis Episco-
 pi hiſto-

¹³ *pſeudophilo in Antiquitatibus Bibliocis.*

Orthodoxographia Jacobi Grimalii fol. 93. & 101. **Vide Petr. Comest. hist. Scholast. lib. 1. cap. 25.** **¶ Et apud I. Allatum in Notis ad Eusebii Anstochensium p. 213.** **Vetus autor, de Generatione Machumet, ab Hermanno Dalmata Serfou. Cap. 3.** **¶ Haresi. 39. Sidis Operis imperfecti. in D. Matth. 5. Chrystom. tributi Homil. 1. & Sixt. Senens. lib. 6. annos.**

pi historiolar seu Revelationis editionibus nonnullis^b Calamera & Leborā (quæ aliis Debora^c) pro Calmana & Lembora, ut rectius scribendum^d, Adæ filiar nominantur. Quin apud Saidum Batricidem, Patriarcham Alexandrinum, Azrona & Awina Adæ sunt filiar primæ. Verba ejus sunt **ووقع ادم علي حوي فحملت وولدت** **غلاما وجاريه فسما الغلام قاين وسما الجاريه ازرون ثم حملت حوي وولدت غلاما ويجاريه فسما الغلام هاييل وسما الجاريه لوين** *Et concubuit Adam cum Eva, qua concepit & peperit puerum & puellam. Et vocavit puerum Cain; Puellam verò nominavit Azron. Rursus concepit & puerum itidem & puellam peperit; quorum hanc Awin, illum Abel nominavit.* Subjungitur autem in altero exemplarium, quibus utor, sed recentiori, Awinam dici لغويا *Lingua Romana, Leboram;* quod ad consimile nomen è Methodio jam ante notatum attinere nullus dubito. Apud Mahumedanos^e etiam habetur filia Adæ & Evæ Machuveliet nuncupata, ubi commentum etiam adjicitur, *præter Seth, omnes partus Eva gemellos fuisse, singulos ex masculino & femina.* Adeo ut de primorum parentum gemellis opinio veteres suos, tametsi non ubique similes, autores, non solum apud Ebræos (ut ex eis^f supra notatum est) verum etiam apud Mahumedanos, ipsosque demum Orientis Christianos habuerit. De harum conjugii etiam eorundem autorum plerique loquuntur. Epiphanius, è Leptogenesi **οἷτε τέτρα, inquit, ἡὸι σωηφθησαν, ὁ μὲν Κάιν τῆ ἀδελφῆ τῆ μείζονι Σαωῆ ἔτεω καλαμδίν, ὁ δὲ Σῆθ τρίτω ἡὸς, μὲν τὸ Ἀβελ ἡνυθεῖς, τῆ λεγομδίν αὐτῆ ἀδελφῆ Ἀζραῖ** *Et ipsius (Adæ) filii matrimonio conjuncti sunt, Cain nimirum sorori Majori Save dictæ, Seth verò tertius filius post Abel genitus, sorori, sua qua Azura vocabatur.* Sanè & Setho eam Adæ filiam, quam Asuam nominat, Azuram puto innuens, nuptam esse scribit Cedrenus. Vetus autor vitæ Mahumedis, Sethi uxorem fuisse ait, Machuveliet jam dictam. Saidus verò Batricides, Azronam, Caini gemellam sororem, ipsi fuisse in uxorem ductam; Awinam au-

nam autem, gemellam Abelis, Setho nuptam. Et rem, de hisce, cuius in libris editis ne vestigia puto comperta esse, ex receptis Orientalium traditionibus narrat; primos nempe parentes, tametsi fratribus sorores conjungeret tunc necesse erat, nihilominus ita statuisset, ut, qui, in ipsis fratribus & sororibus, magis essent ceteris invicem natalibus diffiti, non conjunctiores, matrimonio copularentur. Conjunctiores verò fuisse gemellos, quàm qui partu diverso nascerentur. Inde, adolescentibus, quos ex eodem autore memoravimus, gemellis, eorum paria ita disjungi voluisse, ut gemella fratri, qui non esset gemellus, nuberet. Gemellorum autem Nuptias etiam tum illicitas fuisse, veluti eorum, *ὅς ἡ ἐν Φύσει*, ut ait Philo^h, *ἀμα τῆ*^h *ἡμετέρας διήγεσθαι καὶ διέσχε*, quos ipsa quidem Natura ipsis natalibus disjunctis invicemque separavit. Hinc Caino Avinam, Abeli Azronam destinasse. Quod cum Caino, qui sororem sibi gemellam, utpote venustiore, deperiret, maximè displiceret, Adamum, utrunque filium, alterum ut frugibus, alterum ut pecorum foetu Nutrini, in Monte sancto, faceret, monuisse; utque, ad bonam mentem, quæ peractis sacrificiis adesset, nuptias inirent. Peractis sacrificiis, Cainum, ne gemella sibi soror alteri jungeretur, fratrem, illis in caput saxo, interfecisset; Idque animo, ante sacrificium, præstituisse. Azronam ita sibi in uxorem cepisse (sed uxor ejus Pseudophiloni nescio unde edocto Themech dicitur) atque in convallibus cum posteris suis impiè vitam transegisse. Sethum verò, Adami auspiciis, Avinam cepisse in uxorem; montem sacrum (ubi etiam sepultus, ut vult ille, Adam) illum ejusque posteros tenuisse, cujus ad radices Cainitarum convalles erant; Numen & Naturalia Jura religioè coluisse, usque dum in convalles, ut è Caini filiabus sibi uxores seligerent, è Monte aliqui eorum descenderent, etiam post præstitutum commune omnibus *بدم هاييل* per sanguinem Abelis, jurementum se non descensuros. Unde & explicatur Batricidi illud *videruntque filii Dei filias hominum, quòd pulchrae essent, & acceperunt sibi in uxores ex omnibus, quas elegerant*; Sethum nimirum & posteros ejus filios Dei, Caini filias neptesque filias hominum, utpote hominum vitiis nimis sordescentium nuncupari. Certè & Dei

^h Lib. de Specialibus Legibus ad Adulterium & Homicidium attinentib⁹. Sed & Videbis R. Eleazar in Pirke cap. 22.

ⁱ In Antiquitatibus Bibliicis.

^k Genes. 6, 2. Ad quem locum, præter ea quæ obiter occurrunt multa, Videbis Suidam in Verbo Μαιζουπλος Librum Henoch apud Isopsum Scapigerum in Notis ad Eusebium pag. 244. & Io. Drusium in Notis ad Sulpitium Severum pag. 23.

Gggg nomine

nomine Sethum fuisse celebrem ex Leptogenesi scribit Cedrenus. Sed filios Dei, seu Dei liberos, posteros eius, tum ob pietatem atque Adæ similitudinem dici, tum eo quòd sibi in populum eos elegerat

¹ Rabbi Jehuda Ben Samuel in Sopher Cozri part. 1. §. 95. More Mebochim part. 1. cap. 14.

² Apud R. Ebraez in Pirke cap. 23. adde Apocryph. Enoch apud Ios. Scaliger in Notis ad Eusebium pag. 244. Vide annotat. supra lib. 2. cap. 12. pag. 264.

³ Lib. de Gigantibus.

⁴ De Civitate Dei lib. 15. c. 23. & in Gemis. quæst. 3.

⁵ D. Chryso- stom. in Genes. hom. 22. & Theodor. quæst. 47.

Numen, monent etiam Ebraei ¹ nonnulli; aliis ² etiam ipsorum, loco illo Genesis, Angelos qui Caini filias nepotesque sibi in conjugium sumperant, intelligi, cum patribus aliquot Christianis, autimantibus. Observandum verò, versionibus Orientalium plerisque, ibi non *filios Dei*, (id quod in Ebraeo est בני אלהים) sed *filios magnatum*, seu *Principum* verti. Sic enim Onkelos Chaldæus בני רבדים quod idem sonat. Sic etiam paraphrasis Uzzielidi tributa. Et in versione Arabica tam Judæorum Mauritanienfium, quam R. Saadia,

filii vocantur الأشراف *Nobilium* seu *Principum*, quemadmodum item Symmacho qui vertebat τῶν δυναστευόντων, *potentum*. Nec alia mente Aquilæ cui filii τῶν θεῶν, *Deorum* ibi legebatur. Judæi etiam Hispanienses *y vieron hijos de los grandes a hijos del hombre que buennas ellas*. Tawafius autem in versione Persica pro eo quod est heic *filii Dei* habet فریشتگان *Magnates Dei*; quem-

admodum & veterum Græcorum versio, qua usus est tum Philo³ tum D. Augustinus⁴, οἱ ἄγγελοι τῶν θεῶν *Angeli Dei*. Qualem lectionem etsi fuere inter patres⁵, qui non agnoscerent, manifestum tamen est, antiquissimam fuisse, eò quòd etiam reperitur in codice Hellenistarum versionis summæ antiquitatis, quod cimelion est serenissimi Regis nostri ad D. Jacobi bibliothecæ, ex Oriente ante annos aliquot allatum. Sed hoc obiter. Verba autem Batticidis quæ ad rem, quam tractamus, in primis attinent, adjicimus; فلما كبرا الغلمان

قال ادم لكهوي لياخذ قايين اوين التي ولدت مع هاييل ولياخذ هاييل ازرون التي ولدت مع قايين فقال قايين لامة حوي انا اخذ اختي وياخذ هاييل اخته لان ازرون كانت اكسن من اوين فلما سمع ادم هذا الكلام شق عليه جدا وقال

وقال هذا خلاف الوصيه ان تاخذ اخذك التي ولدت معك
 وكان قاين فلاحا الارض وكان هابيل راعي غنم فقال
 لها ادم *Cum verò pueri adolescerent, praecepit Adam Eva, ut Cainus*
Avvinam, Abelis nempe gemellam, sibi conjungeret, atque Abel iti-
dem Azronam qua Caini gemella soror erat, in uxorem duceret. Sed
Matri suae Eva dixit Cain, se ducturum sororem suam, & Abeli fore
conjunctam suam sororem. Etenim Azrona venustior erat Avvinâ.
Hoc cum audisset Adam, valde conturbatus, at, inquit, nefas tibi est
uxorem accipere sororem tuam, qua tibi gemella. Erat verò Cain
cultor agri & Abel pastor ovium. Dixit autem illis Adam ea
 quae superius ⁹ ex Batricide hac de re afferuntur. Sequitur dein ^{9 Lib. 3. cap}
^{2. pag. 277.}

فانزاد قاين علي هابيل غضبا وحتقا وحسد اخاه فلما نزل
 من الجبل شد قاين على هابيل فضرب راسه بحجر قتله
 واشتد جزن ادم وحوي وناحا على هابيل ما به سنه ولعن الله
 قاين وولده وكان قاين فرعا من تعشا هايما ايلم حياته
 وطرحه الله في غربه في نود واخذ قاين انزون اخته معه
 وكان مسكنه هنلك ثم وقع ادم علي حوي فحملت
 بعد ان انا علي ادم مائتين وثلاثون سنه ولدت علما فسملا شيت
 وكان شيت صبيح الوجه جبارا تام الحلق صثل ابيه وهو
 ابو الجبابره الذين كانوا قبل الطوفان فزوج ادم اشيت اوين
 اجت هابيل وولد له منها انوش وولد لانوش قاينان

Vnde ira commosus est Cainus in Abelem, atque indignatus eum in-
videbat. Itaque cum è monte descenderent, involat in Abelem Cain
& caput ejus saxo percutiens occidit eum. Adam verò & Eva ma-
lore afflictì plangebant Abelem centum annos. Et execratus est

*Demi Cainum ejusque posteros. Et erat Cain animo perturbato, homo subdolanus errabundusque, dum vivebat. Et eiecit eum Deus ut velut exul ageret in Nod. Et cepit Cain Azronam sororem suam se-
 em, atque ibi sedes posuit. Rursus concubuit Adam cum Eva que concepit tricesimo supra ducentessimum anno (Interpretum Graco-
 rum calculum sequitur) postquam primò congressi sunt, & puerum peperit atque vocavit eum Seth. Erat autem Seth aspectu pulchro, fortis, nec natura dissimilis à patre; & parens erat Gigantum, qui ante Diluvium. Coniunxit verò Adam Setho in matrimonium Avviam sororem [gemellam] Abelis, cui ex ea susceptus est Enos, cui natus est Cainan. Ut igitur id, quod ex Gemara Babylonia superius citatur, ritè tandem ad Magistrorum mentem capiatur; ideò aiunt, à filiarum Nuptiis abstinuisse Adamum, quoniam ex filiis ejus erant ducendæ, ad genus humanum commodiùs multiplicandum. Sed ducendæ velut ex indulgentia temporis, id est, rerum initiorum necessitate id exigente, cum citra illam necessitatem fratribus sorores uterinas conjungi etiam ex Jure primævo nefas fuisset. Quin & indulgentiam hanc seu Juris, quod ad liberos spectabat, relaxationem, velut Interdicto^f ejus, quod parenti aliàs fuisset neutiquam illicitum, tunc compensatam. Certè & notatur apud scriptores aliquot Christianos^f Evam velut planè filiam Adæ fuisse, utpote quæ ex ejus carne desumpta indeque formata. Etiam indulgentiæ hujus in Lege Mo-
 saica mentionem fieri volunt Magistri. Lex ait^t; *Vir qui acceperit sororem suam sibi matris sui, aut filiam matris suæ, & viderit turpitudinem ejus, & ipsa viderit turpitudinem illius, נתי תון* (pro quibus verbis substituunt Hellenistæ *ὄνειδος ἐστὶν ἁμαρτία ἐστὶν*, vulgata rem nefariam sune operati, interpretes ferè alii tantundem; Sed Talmudici נתי תון quod sæpissimè in prophetarum lingua occurrit pro gratia, benignitate, seu indulgentia, & rarissimè alibi interpretibus aliter sonat, etiam sumunt heic pro gratia seu indulgentia seculi primævi, adeo ut, ad eorum mentem, vertendum sit) indulgentia erat; exterminabuntur in oculis filiorum populi sui: Turpitudinem sororis suæ discooperuit, iniquitatem suam portabit. Quasi in ipsa lege scripta, quæ tam germana quàm uterina foror interdicebatur,*

² Glossa Hieronimi ad Gem. Bab. tit. Sanhedrin cap. 7 fol. 58 b.

³ Epiphanius hær. 39.

⁴ Levitic. 20. 17.

batur, præoccupatio intercessisset objectionis, quæ fieri potuisset de
 ipsis rerum initiis, quando sorores etiam uterinæ fratribus nubebant,
 atque aptata fuisset responsio, illud tunc temporis ex gratia seu indul-
 gentia, rem necessitate exigente, obtinuisse. Itaque Gemara Hiero-
 solymitana^u;

^u *Adit. San-*
hedrin c. 16.
fol. 26. col. 4
s. 1.

התניב ואיש אשר יקח את אחותו בת אביו או בת אמו וראה את ערותה והיא תראה את ערותו חסד הוא שלא תאמר קין
 נשאת את אחותו הבל נשאת את אחותו חסד עשיתי עם הראשונים
 ובינה העולם מהם אמרתי עולם חסד יבנה *Vbi in lege scripta ha-*

betur, vir² qui acceperit sororem suam sive filiam Patris sui sive fi-
liam Matris sua, & ille viderit turpitudinem ejus, atque illa turpi-
tudinem illius viderit, indulgentia erat; id adjicitur ne objicias, ac
Cainus sororem suam in uxorem duxit, ac Abel suam etiam in uxo-
rem duxit sororem; atque intelligendum est ac si intersertum fuisset,
indulgentiâ seu gratiâ usus sum erga homines primævos, quoniam
ex eis Mundus edificatus est. Dixi^Y, Indulgentia edificavit Mun-

² *Gen. 10.*
^{17.}
¹ *Psalm. 89.*

dam. Et glossa Jarchii ad citatam Legem, מדרשו אם תאמר קין נשאת
אחותו חסד עשה המקום לבנות עולמו ממנו
Exponi solet; si objicias Cainum in uxorem duxisse sororem suam, id ex Numinis indulgentia
factum est, ut edificaretur seculum illius ex eo. Quin paraphrasis

^{3.} *Atque ita*
uterg. locus
intelligitur
in Sepher
Zohar ad
Vaicra fol.

Chaldaica Jonathani tributa, Legis illius vocabula illa חסד הוא
Indul-
gentia erat, ita fusiùs enarrat. עם הוא אדום חסדא עבדית עם
קדמאי מן בגלל דחמלי עלמא מנהון עד לא אתיהיב קיימא בעלמא
Turpe est. Caterum

^{38.} *col. 2. Cro-*
monz. &
fol. 77. Man-
tuz & R.
Eliazer in
Piirk cap. 22.

indulgentiâ usus sum erga homines primævos, ideo quod ex eis mundi
ferent propagines, usque dum satis multiplicatum esset genus huma-
num. Sed postquam id satis multiplicatum est, quicumq; ita face-
res &c. Et poenam in sacro sermone adiectum subjungit. Ubi tamen,

² *Genes. 6. 1.*

contra mentem Magistrorum, tam germanam quàm uterinam so-
 rorem, postquam satis multiplicatum est genus humanum² & co-
 gnationum crevit varietas, interdictam fuisse innuit. Nam ante Le-
 gem Mosaicam, & post humani generis multiplicationem, quæ ute-
 rina non esset, fratri ex Noachidarum jure interdicti nolunt Talmu-
 dici, ut antea ostensum est; Germanam nempe, seu quæ paterno
 tantùm sanguine conjungeretur, neutriquam fuisse antè fratri illicitam

tam. Sed illam sororum non habent heic distinctionem, quã vetustius illud seculum spectant, Patres Christiani, dum rationes tamen Magistrorum rationibus non dissimiles, ferè hac de re adhibent. Epiphanius, sorores fratribus, sub ipsis rerum initiis, coniungi, *ὅτι καὶ ὁ* inquit *ἄδικος, παράνομος, ἐπεὶ μηδὲν ἔπρον ἄλλος ἢ ὁ. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς, ὡς ἐπὶ* *εἰπεῖν, ὁ Ἀδὰμ τῆ ἰδίᾳ θυγατρὶ χεδὸν τῆ ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ παλαδίᾳ* *συνήφθη, καὶ συζυγίᾳ αὐτῷ ἐκ Θεοῦ πεπλασίδην, καὶ ὅτι καὶ παράνομος,* Non erat illicitum, cum progenies nulla erat alia. Imò & ipse Adam propria, ut ita dicam, filia velut ex corpore ipsius formata, quæ & à Deo in conjugium ei formabatur, conjunctus est; nec illicitum eras. Et paulò post, multiplicato genere humano, ἡ ἀκεῖβια, inquit, ἡ καὶ τὸ γάμον τὸ σπυρον ἐπλατώετο καθεξῆς περιβαίνοσα, Cura de Nuptiis honestis ampliata est, & ut res tulit, invaluit. Et dein; λοιπὸν οὐκ ἔτι τὰς αὐτῶν ἀδελφὰς πρὸς γάμον ἤγοντο, ἀλλὰ εἰς δυνονίαν κατίση, καὶ πρὸ τοῦ Διὸς Μωυσέως ἐγγράφη νόμος, ὁ καὶ τὸν σπυρον γάμον ἔθετος· καὶ ἐκ τῶν πατρῶν ἀδελφῶν αὐτῶν τὰς γαμετὰς αὐτῶν ἤγοντο. De cetero non amplius in uxores sorores ducebant suas, sed juris vim obtinuit de matrimonio Lex, etiam ante scriptam à Mose Legem. Et ex patruorum filiabus uxores sibi ducebant. Et D. Augustinus^b, cum non essent ulli homines, nisi qui ex illis duobus nati fuissent, viri sorores suas conjuges acceperunt; quod profectò quanto est antiquius compellente necessitate, tanto postea factum est damnabilius, religione prohibente. Et inferius paulò; Fieri ergo debuit quando potuit, ut, existente copiâ, inde ducerentur uxores, quæ non erant jam sorores: & non solum, istud ut fieret, nulla necessitas esset, verum etiam, si fieret, nefas esset. Nam etsi nepotes primorum hominum qui jam consobrinæ poterant accipere conjuges, sororibus matrimonio jungerentur; non jam duas sed tres in homine uxo necessitudines fierent, quæ propter charitatem numerosiore propinquitate neccendam disseminare per singulos singula debuerunt. Alias subnectit de sociali inter homines vinculo latius, ex patruelium consobrinorumque, & qui fratribus ac fororibus invicem essent disjunctiores, nuptiis diffundendo rationes, quas prætermitto.

^a Hæresi 39.
 Videbis Ale.
 x. and. Halens.
 summo. part.
 3. quasi. 27.
 art. 3.

^b De Civita.
 te Dei lib. 15.
 cap. 16. adde
 caus. 35. q. 1.
 cap. 1.

CAP. IX.

De ratione Cognationis habitâ in Conjugiis, inter ipsa rerum Initia & tempus date Legis Mosaicæ.

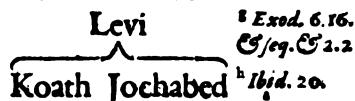

E Cognationibus sub ipsis rerum initiis, quâ matrimonia spectabant, jam dictum est. In sequentibus, usque ad Mosaicam Legem, seculis, præter Abrahamæ nuptias cum sorore tantum non uterinâ initas^c (ita volunt, ut^c *Genes. 20* ante est ostensum; unde & eum docuisse ait Clemens Alexandri.¹²

nus^d, πῆς ὁμοματρίας μὴ εἶναι ἀγαθὸν πρὸς γάμον, *uterinas sorores non^a socras. & oportere in uxores duci*) & binas sorores simul^c Jacobi in uxores ducitas, quarum neutra, ex Lege Mosaicâ, non diserte^f interdictæ sunt; 30.

exemplum in primis habetur illud Amrami, qui uxorem duxit Jochabedam amitam suam. Nimirum^g τῷ Levi filius erat Koathus &

filia Jochabeda. Koathi autem filius Amram Mosis pater; de quo ipse, accepit, inquit^h, *Amram Iochabedam* וַיִּתֵּן לָהּ אִמָּתוֹ אִשָּׁתוֹ id est, *amitam suam in uxorem, genuitque illa ei Aharonem & Mosem.* In vulgatâ habetur *accepit autem Amram*

in uxorem Iochabed patrualem suam, & Hellenistis ea appellatur θυγατήρ & ἀδελφὸς & πατὴρ τοῦ ἀδελφοῦ filia patris sui. Certè etiam דורה pro patris uxore alibiⁱ sumitur, & pro uxore sive avunculi (in vulgata^k) sive patris, quæ generatim est θυγατὴρ Hellenistis. Sed loco de^l Amramo adducto, amitam, seu patris sororem, vocabulo illo denotari, non modò evincit ipsa genealogia sacra, sed consentiunt versiones Orientales. Onkelos expressè אבוחתא *Sororem patris sui.*

Eodem sensu habet Pseudouzielides חבובתיה idem seu amitam sonans, & Arabica tam Judæorum Mauritanienis quàm Saadiæ versio

another aliud non significans, & Tawassii Persica, ex eodem factum, *su tia.* Atque ita expressè volunt^m

Talmudici. Binorum etiam fratrum cognationem liquet non obtuisse in hoc intervallo, quo minùs, mortuo alterutro, uxor ejus superstiti conjungeretur. Exemplum, nec sine juris testatione, habetur

in Judæ filii^m ejusque nuru Thamar. Cum autem Jacobo uxores^m suæ

¹ Glosse ad Talmud. 111. Sanhedrin. cap. 7. fol. 58b. & ad Exod. 6. 20.

* *Ibid.* 36. 2.

suæ patruelles essent, qualis etiam נַסְ עֵשָׂו Basematha uxor ejus נַמְלִימַלִּים maelis filia, & Rebecca ab Isaac, unico gradu, longius distaret, nec Loti ex conjugio cum filiabus esset concubitus; aliud quod hùc spectet, ex sacris Ebræorum monumentis observari, puto, nequit, nisi

* *Levit.* 18. 15.

illud de Juda & Thamar, quæ cum nurus ejus esset, ex Mosaica lege ^o plane fuisset ei ob filii cognationem, interdicta, velis ad hanc rem attinere. Nam & hosce sunt apud Ebræos qui matrimonio conjunctos fuisse volunt, idque divinitus seu ex voce è coelo in honorem Messiaæ parentum delapsâ, dum in judicio ipse in eam, veluti flagitii ream (qua de re plura, ubi de poenis Noachidarum libro septimo agitur) sententiam erat laturus. Et quod habetur in Scriptura נֹלֵךְ לְדַעְתָּהּ

† *Genes.* 38. 26.

יִסָּף עוֹד לְדַעְתָּהּ quod ab interpretibus ferè vertitur, & non adjecit ultra cognoscere eam, seu quod idem est, ultra non cognovit eam, id accipi volunt aliqui pro eo quod contrarium est, Non cessavit cognoscere eam, id est, re detectâ, non abstinuit ab ejus concubitu. Certè verbum id יִסָּף quod plerunque adjicere sonat, etiam cessare aut abstinere alibi interpretatur. Mosès de LXX senioribus Mosi adsci-

* *Num.* 11. 25.

tis (unde confessus magnus natus est;) & ^q factum est, cum requiesceret spiritus super eos, prophetaverunt יִסָּפוּ נֹלֵךְ quod in vulgata est, nec ultra cessaverunt, id est, נֹלֵךְ פִּסְקִין (ut tam Onkelos, quam Pseudouzielides ibi) tametsi & eo in loco Hellenistæ habeant נֹלֵךְ עִם עַם וְעִם הַכֹּהֲנִים & non ultra adjecerunt, quemadmodum etiam intelli-

† Sopher Siphri apud Sal. Iarch. *ibid.*

gunt^r ferè Ebræi. Quin ad verba illa de Juda, Rabbi Bechai^f, נֹלֵךְ עוֹד לְדַעְתָּהּ אַתָּה שְׂקִיִּים הַמְצוּה אַעֲפִי שְׁחִיתָה מוֹתֶרֶת לוֹ כֹּל יְמֵי וְכוֹנֶנֶת הָאָמֶר וְנֹלֵךְ יִסָּף עוֹד לְדַעְתָּהּ וְהָא פִּסְקִין שְׁמוֹתֶרֶת הֵיאָ לוֹ וְאִשָּׁה הִקְנִי לֹא מִן הַשָּׁמַיִם Et non adjecit ultra cognoscere eam, scilicet postquam

† *Ad Bere-*† *sith.* fol. 51 b.† *col.* 3. *Sidesit*† *de hoc loco,*† *et si ipsa ei esset licita omnibus diebus suis.*† *Etiam & qui locum illum*† *R. Isaac A-*† *barbimel ad*† *Beresith fol.*† *tam, utpote uxorem divinitus acquisitam.*† *Etiam in Christianis*† *104. col. 4.*† *sunt, qui horum nuptiis heic adstipulantur.*† *Paulus de Abbatia Pol-*† *licinii, Calmaldulensis, I. U. D. Congregationis sacrae Eremitarum*† *olim generalis, in hoc mysterio, inquit^t, necesse erat, ut Judas volun-*† *tas. 145. &*† *trarie corrigeret seu expelleret motum illum deformem, qui fuit per*† *151.*† *concu-*† *concu-*† *concu-*† *concu-*† *concu-*† *concu-*† *concu-*† *concu-*† *concu-*† *concu-*† *concu-*

concupiscentiam carnis, cum altero motu honesto, hoc est per Matrimonium sanctum, ut esset Thamar Nurus Iudæ (pro solatio tristitia sua, quam habuit) Mater honorificata in ævum. Et paulo post, itaque persuasissimum Nobis est, quod eadem hora, quâ Mulier accersita comparavit ad Tribunal, desponsaverit eam sibi Iudas, instigante Deo, perinde ac si torqueretur anxietate expellere pudorem. Nuptias autem ejusmodi, Legibus Mosaicis non consonas, licitas aiunt^u, eo quod

initæ sunt מותן תורה *antequam Lex traderetur.* Noachi uxor, tamen in Scriptura sacra minimè nominatur, nec quemnam virum consanguinitate contingeret incompertum est, traditio tamen apud Ebræos habetur, eam fuisse Noemam Lamechi Adæ, in Caini posteris, trinopotis filiam^x, adeoque à Noacho, qui ab Ada in poste-

ris Sethi nonus est, gradu nono, juxta calculum juris Pontificii, distitisse. R. Abba Bar Kohena⁹, נעמה אשתו של נח נחמה¹ *Noema¹ in Beresith uxor erat Noachi.* De ea, quam diximus, disertè loquitur. Memoratur etiam Barthenos², pro Noachi uxore. Sed verò & nomen & cognationem aliam omninò ejus uxoris habet Saidus Baticides, aliquoties antè laudatus, Patriarcha Alexandrinus, uti & conjugum trium ejus filiorum. Duxisse is scribit, ex Apocryphis Orientalium monumentis, Noachum Hacalam filiam³ Namufa, qui ei est filius²⁶.

Enochi, proavi Noachi, atque hanc ipsam fuisse, quæ cum eo in Arcam est ingressa; filiam nempè patris ejus magni atque ita tertio, ab eo, gradu distitam. Enoch hic is ipse est, (quod obiter notari non displiceat) qui Arabibus ادريس *Aidris* nuncupatur, nec semel in

Alcorano eò nomine memoratus واختر في الكتب ادريس انه كان صديقاً نبياً ورفعنا مكانا كلبيا *memor^a esto in hoc libro*

Aidrisi, quoniam erat propheta veridicus, & eum nos in locum excelsum elevavimus. Alibi item^b, ut Azoara jam dicta, Ismael & Aidris conjunguntur. Atque ad verba illa Alcorani Mahumed Ben Achmed paraphrastes; هوجد ابي نوح هوحي في السهم الرابعة

هوجد ابي نوح هوحي في السهم الرابعة *hic avus erat patris Noachi* (scu Noachi pro-

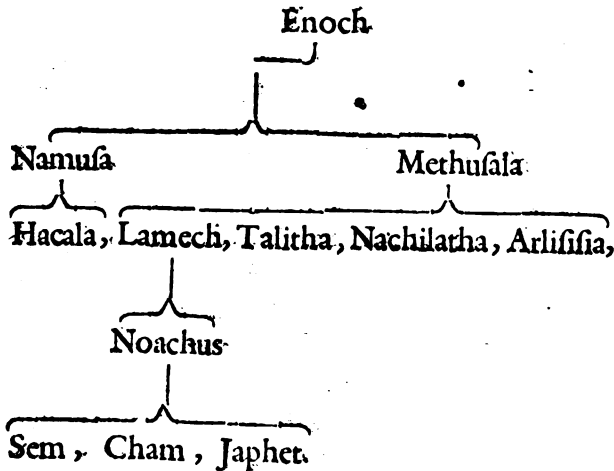
Hhhh chi pro-

^u *Gloss. Talmudic tit. Sanhedrin fol. 58 b. R. I. Saac Abarbanel ad Vairera fol. 255. col. 3 & 4.*
¹ *Genes. 4. 22.*
² *In Beresith Rabba parash. 23. atq. inde Sal. Iarcbim ad Genes. 4. 22.*
²⁶ *Apud Epiphan. heres.*

¹⁷ *Azar. 19. Arab. 29. lat.*
^b *Azar. 21. Arab. 31. lat.*

chi proavus) & vivit in caelo quarto saeculo, ut volunt alii, in sexto aut septimo. In Latinis codicibus editis alter Alcorani locus perperam habet *Heforam*, alter *Hesdram*. Nec melius Italus ille Arrivabenus, qui Latinam Retinensis versionem quoties secutus non est, pejorem multo Italicè substituit, nec Arabici codicis ope, contra quam iactat, usus esse videtur. Sed in manuscriptis Latinis locus uterque habet *Hesdram* pro *Aidrisio*. Scriptor item Christianus ille *Saidus*

Batricides; في ثلثة عشر سنه من حيلة لامع اصطيغى الله
 اخنوخ ورفقه اليه والعرب تسميه ادريس
 anno XIII aetatis La-

mechi, selegit
 Deus Enochum
 & eum sibi sur-
 sum sumpsit. Is
 Arabibus dicitur
Aidris. Unde et-
 iam inter Jare-
 dum & Methu-
 salam seu inter
 patrem Enochi
 & filium ejus po-
 nitur *Aidrisius*,
 scilicet pro ipso
 Enocho, in mo-
 numento illo O-

^c *Fromm. ad Tarik Regg. Pers. pag. 24.*

^d *In Antiquitat. Biblicis & Gide de usorum harum nominibus addit. ad Petr. comest. Hist. Schol. lib. 1. cap. 33.*

orientalium quod vulgavit *Guilielmus Schikardus*^c. Sed ut ad uxores Noachi & filiorum ejus revertamur; *Saidus* ille ex Orientalium traditionibus, filiorum ejus, ait, singulos *Methusalæ* filias, nempe a mitas suas magnas, ut ex superiori stemmate (ab eo quod in *Pseudo-philone*^d habetur satis diverso) liquet in uxores cepisse. Semum *Talitham* seu *Talibam*, *Chamum* *Nachilatham* seu *Tachilatham* (nam utroque modo scribuntur) *Japhetum* *Arlissiam*, quæ & *Dalissia* exaratur. Verba ejus sunt, ubi de tempore *Diluvium* proxime præce-

وامرئيق في الجبل القدس الانونج وحدد،
 ومراثة اسمها هيك اذبة ناموسا ابن اخونج وثلاث اولاده
 سيم وحام وياقت ثنلث نسوه لهم وهم سن بنات ماتوشالنج

فاسم امرات سيم صليت واسم امرات حام نحتت واسم امرات
 تثلت يافت ارلسيسيه فلما كثر الفساد في الارصر اختلط اولاد
 شيت باولاد قانين وعملوا المعاصي ولستعلوا الغسق
 وازعلفوا على الاملاهي

*Neque relictī sunt in Monte sancto aliqui
 prater Noachum solum & uxorem ejus, cui nomen erat Hacala filia
 Namusa filii Enoch, & tres filios ejus Sem, Cham & Iaphet, & tres
 eorum uxores, quae erant ex filiabus Methusala. Nomen vero uxoris
 Sem erat Talitha. Nomen uxoris Cham Nachilatha, & demum
 Iaphethi Alisifia. Es postquam scelera crevere in Terris, commisce-
 bantur posteri Seth cum posteris Cain maledicti, impia facinora com-
 mittentes; atque adeo libidini consuecebant, ut ad eam explen-
 dam se toros devoverent Itaille octo personastantum in arca silvas
 facit; quem numerum habet itidem sacra scriptura^f. Sed sunt et-
 iam inter Christianos Orientis qui numerum illum auxerunt, veluti
 Constantinus Manasses^g, cui non solum ipse Noachus, uxore, filii tres,
 totidemque nurus, verum etiam *νύμφαις θυγατέρων* generi, adeoque
 puto filiarum, in arca navigarunt. Quin Mahumedanis nonnullis com-*

*Exemplari
 in Gerustiori
 Tachilatha
 legitur
 pro dem ux-
 ore
 Taliba, uti
 & pro Iapheti
 دلسيسيه
 Dalisifia.*

*D. Petrum
 1. epist. 3. 20.
 & Genes. 7.
 7 & 13. &
 Gade Syria in
 loco D. Petri
 citato.*

*In Annali-
 bus.*

في السغينه ثمانيه وسبعون تصغهم رجال
 في *in arca personas LXXVIII quarum pars altera viri,
 altera faemina*, ut legitur in Achmetidis paraphrasi in Alcoranum,
 qui etiam interdum^h numero rotundo eos fuisse ait octoginta; atq;
 eorum alii aliter. Sed adè tenaces fuère in Oriente ac sibi certi de
 numero heic octonario tam Mahumedani aliquotⁱ, quam Christia-
 ni, ut difertè scribant Noachum sociosque in arca inde egressos ur-
 bem extruxisse eamq; nominasse *علي علدوم* *Tzhe-ma-*
ثمنين

*Al Azour.
 II. Arabie.
 Abugiasar
 in Hij. or. Sa-
 rascenic. apud
 Almacinum
 lib. 1. pag. 142*

nin (quasi dicas Octonarium) *juxta sui numerum*, ut scribit Saïdus Batricides qui rem ita explicat *نحن ثمانيه نفس* ac si dixissent (eo in nomine) *nos animi seu persona sumus octo*. Quoniam verò *ثمانين* octoginta quidem in numerorum ordine etiam denotat, ideo puto Mahumedanos aliquot ex vocabulo, quod nomen factum erat urbi proprium, ut octonarium personarum numerum designaret (uti expressim Batricides, cui octo itidem numerantur) numerum octogenarium perperam confecisse. Quod verò, ut in callem redeamus, ad nefariam illius ævi libidinem attinet (de qua jam antè Batricides) sanè Ebræorum aliqui illam signantiùs, quàm aliud aliquod flagitium denotari volunt à Mose, ubi causas innuit, ob quas diluio genus ferè humanum puniebatur, & tam spurcissimam pæderastiam^k atque bestiarum concubitus, quàm illicitos foeminarum, in iis locum habuisse primarium. Et Rabbi Ismael ad illud^l,

^k *Sal. Iarchi-
m ad Genes.
6. 2.*

^l *Genes. 6. 12.* *quoniam omnis caro corruperat viam suam super terram*, כל מקום שנאמר השחיתה אינו אלא דבר ערוה ועז דבר ערוה שג' כי השחיתה ו' *Vbi*, ait^m, *vo-*

^m *In Gem.
Bab. Si. San-
hedrin cap.
7. fol. 57. a.*

cabulum Hashchatha pro corruptela [hominum] usurpatur, aut rem Turpitudinis (id est, nefarios concubitus) aut cultum extraneum ferè significat. Rem Turpitudinis, ubi dicitur, quoniam omnis caro corruperat viam suam; Cultum extraneum, ubi diciturⁿ, ne ipsos vos corrumpatis, & faciatis vobis sculptile &c. Sed verò horrendum illud concubitùs masculi scelus initia habuisse aiunt Mahumedani post Diluuium seu Lori tempore cuius uti & Sodomæ notissima est è sacris historia. Non semel memoratur in Alcorano, Lotum Sodomitas increpuisse, sceleris huius inculasse, atque adjecisse

ⁿ *adde Iarch.
ad Genes. 6.
12. & vaicra
Rabba pa-
rash. 22. &
R. Eliazer
Pitke cap. 22.
& 23.*

^o *Deuterom.
4. 16.*

ما سبقكم بها من أحد من العالمين non^o precessit vos in eo

^p *Ar. ar. 7.
Arab. 17.
Las. & 29.
Arab. 39.
Las.*

quisquam è seculis, quod interpretatur Achmetides per الأتس والجن neque ex hominibus neque ex diabolis, unde in Latino codice dicitur scelus à nemine, & nusquam ante perpetratum. Sed verò quid in moribus Mahumedanorum de hoc scelere reperitur, docet

Guilich

Guilielmus Postellus^{P.} Quod autem ad locum è Genesi citatum attinet, præter carnis corruptionem, quâ illicitos ibi concubitus innuunt, memoratur etiam Magistris causâ altera, quæ חמס dicitur, id est, rapina, concussioniones, injustitia (nam & אדוניאס vertunt Hellenistæ) particularis. *Repleta est terra injustitiâ*; quod de Judicum atque eorum, qui, in judiciis, rebus præterant repetundarum criminis rei, pravitate maximè vult intelligi Salomon Jarchius. Explicat tantum per הגול על הלא לא נחתם גוד דנים אלא על הגול *Minime absolvetur decretum iudicis, nisi per concussionem, sive extorto munere.* Sed aliis¹, היותר נראה בפסוק כי להיות סוגי העונות שנים מה שבין אדם למקום *potius locus ille (de corruptione Terræ) intelligendus videtur de binis illis iniquitatum generibus summis, quorum alterum est inter hominem & proximum suum, alterum inter hominem & Deum.*

^{P. Lib. 2. de Orbis concordiis pag. 179.}

^{Genes. 6. 13.}

^{1 Isaac Abrahamael in Pirush hatorah fol. 43. col. 1. Adde R. Bachai in Biur fol. 18. col. 4. Sepher Zohar ad Berechib fol. 48. col. 3. Cremo-}

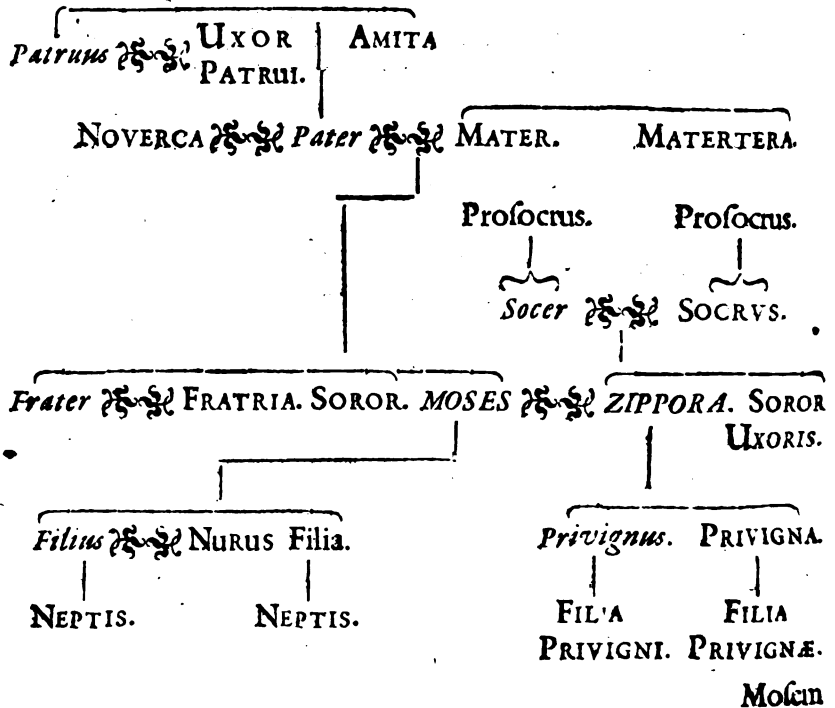
C A P. X.

Quomodo Cognationis atque Affinitatis gradus, quâ amplexibus conjugalibus sive à primi s rerum initiis sive ex lege in Levitico tradita, fuerint impedimenta, simul intelligant Ebraei.

Postulat instituti ratio demùm tam de primævis illis interdictis Sex, nomine עריות גלוי seu *Revelationis Turpitudinum*, id est, Incestûs denotatis, quàm de ceteris id genus in Levitico lege Mosaica adjectis, nec diverso nomine à Talmudicis denotari solitis, quâ cis legem illam ad Noachidas seu Gentiles juxta Magistrorum mentem, spectarunt, porrò videamus. Adeo ut satis explicetur tum quomodo illa post legem Mosaicam eis sint intellecta, tum quali, ad ea observanda, obligatione Noachidæ ad eorum mentem fuerint obstricti. Quod ad Primum attinet; utriusque generis commissio, in qua etiam primævorum instauratio habetur, ita suprâ designatur, ut eorum simul numerus, quemadmodum in titulo Talmudico *Cerithoth* simul & Magistrorum explicationibus occurrit, fiat viginti sex. Bestiæ verò, masculi & mensibus laborantis concubitus qui in recensione illa locos occupat sex (id est IV, V, VI. XXIV, XXV, XXVI.) libenter heic præ-

^{Cap. 1. hujus libri.}

termittimus; uti etiam Alienam Uxorem. Nam & de ea, quatenus ad Noachidas attingit, & non, sine concubitu consensum in vitæ communionem insequente, ritè ex jam dicto Noachidarum seu Gentium Naturali jure conjungitur (etenim ex Jure Israelitico, seu Ebræorum civili, Consensum seu Sponsalia tantum de præsentibus, sufficere volunt, quod alibi fusiùs ostendimus) antea satis locuti sumus. Sororis item nomine tam Germana quàm Uterina pariter intelligenda. Demptis igitur sic octo, restant in superiori Designatione octodecim Personæ sive ob Cognationem sive ob Affinitatem distinctis verbis interdictæ; ita tamen ut in numero ejusce designationis septimo, ubi Matris & filiæ concubitus generatim interdicitur, octo simul veterentur, partim ex ipso legis sermone, partim ex interpretatione sermonis Legis enata. Ex ipso Legis sermone adiciuntur ibi quinque, Neptis ex filio, Neptis ex filia, Privigni Filia, Filia Privignæ & Socrus. Ex interpretatione tres Filia & Profocus utraque, seu uxoris avia tam paterna quàm materna Universas schemata exhibemus.

Mosem heic, Zipporæ maritum, Octodecim foeminae (quarum quindecim disertis verbis in Lege memoratae literis majusculis denotantur) nominibus quibus, sive affinitatis sive consanguinitatis eum contingunt, designatae respiciunt. Filiâ, ex argumento קל וחומר seu à minori ad majus, adjectâ, & utraque profocru ex ipsâ ratione qua privigni & privignæ filia seu uxoris ex filio & filia neptes. Scilicet ut hæ descendendo, non ducendæ sunt, ita nec ascendendo alterutra profocrum; quibus nimirum uxor neptis est. Hæc omnes & ex lege solas hæc Mofi, verbi gratia, interdicti volunt, aliis non paucis tamen, quas שניית seu secundarias appellitant, ex majorum instituto seu civili apud ipsos adjectis, de quibus, suo loco^c. De hisce etiam pronuntiata aliquot habent, heic minimè negligenda, eaque vi ac sensu Legis subnixa. Nurum, Fratram, Patru Uxorem (scilicet patris fratris germani, non tantum uterini; nam ea in Secundariis recensetur, ut videre est in libris de Nuptiis) nedum Novercam & Matrem, etiam repudiatas^u interdicti; etiam viris supersites; extraquam ubi frater demoritur, liberis non relictis. Tunc enim jure singulari fratris supersiti fratria apud eos ducebatur. Quod verò ad fratrem & sororem attinet, eandem aiunt esse rationem fratris ex stupro seu adulterio ab alterutro^x parente suscepti, & ejus qui thoro natus est legitimo; uti etiam sororis. Et quod de sorore habent, ex verbis illis Mosis, *Qua^v nata est domi aut genita est foris*, eliciunt. Tandem habent de Amita & Matertera; diversum non esse, sive ex Nuptiis sive ex stupro seu adulterio alterutrius parentis prognatae fuerit; modò eo naturalis sanguinis genere, eum de cujus nuptiis queritur, contingant. Itidem aiunt de Filia^z sive ex uxore ante nuptias sive aliunde, ex stupro aut adulterio, genita. Sex item uxoris consanguinearum aliquam, sive Socrum scilicet seu uxoris matrem, sive aviam ejus sive paternam sive maternam, id est, alterutram in schemate Profocrum, Privignam, aut hujus, aut Privigni Filiam, nec superinducere, nec uxore mortuâ, nedum repudiatâ, ducere fas esse volunt; nec demùm septimam, Uxoris nempe Sororem sive Uterinam sive Germanam, dum illa supersites, tametsi fuerit^a repudiata. Nam de uxoris sorore, jam demortuæ, nunquam dubitarunt; cum

verba

^c Uxoris Ebraica seu de Nuptiis Ebraeorum, lib. 1. cap. 2.
^u Maimonid. balach. Ifuri Bia c. 2. Gemmar. Babylon. ad tit. Sanhedrin c. 7. fol. 54. a. ad Misn. tit. 12. bimoth cap. 3. in Talmud. Babyl. f. 32. a.
^x Gemar. Bab ad tit. Maccoth cap. 1. fol. 5 b. & Maimonid. balach. Ifuri Bia cap. 2.
^z Levis. 18. 9.
^a Misn. & Gemar. Babyl. tit. Sanhedrin cap. 8. fol. 75. a. Maimonid. balach. Ifuri Bia cap. 2.
^b Salomon Iarchi ad Lev. tit. 18. 18. & Maimonid. balach. Ifuri Bia cap. 2.

^a *Levit. 18. 18.* verba legis de uxore^b sint, *dum ipsa adhuc vivit.* De hisce autem Septem foeminis ita in schemate Zipporæ (quam innuptam nunc fin- gas) sanguine conjunctis, simul receptissimum est; interdictum de revelatione earum turpitudinis, seu alicujus earum concubitu, quæ matrimonio impedimentum esse possit intelligi, ad tempus, quod matrimonium præcedit, non omninò attinere, sed ipsis Legis utro- bique verbis *לֹא תִקַּח לְךָ לְאִשְׁתְּךָ אִשָּׁת אִשְׁתֵּךָ* ^c *non accipies, haberi קִיְהוּ לְשׁוֹן* *interpretatio-*

^c *Levit. 18. 17. & 18. & ibi Iarchim.* *nem ex captione alterius earum in matrimonium;* nimirum neque ex earum alicujus concubitu citra matrimonium, Zipporæ & Viri concumbentis matrimonium impediri, neque ex Zipporæ citra ma- trimonium concubitu, earum aliquam atque concumbentis impedi- ri matrimonium. Veruntamen ex Maiorum sancito, non ex ipsi Lege, inolevisse aiunt, ut illicitum esset adultero aut stupratori ullam

^d *Sic cap. 5. Casu. 35. 9. 2. & 3. Genr. 17. de coqui cognovit Con- sanguineam uxoris sue vel sponsa:* stupratoræ aut adulteræ superstitis consanguineam^d dictis cognationis gradibus coniunctam in uxorem ducere, veluti publicæ honestatis ju- stitiæ causâ. Ita tamen illicitum, ut verberum poenam subiret, qui contra faceret, non ut inde matrimonium in initum dirimeretur. Sed rem hanc totam, præter alia, ad veterum mentem, huc spectantia ex Maimonidis^c verbis rectius intelliges. *הַבּוֹעַ אִשָּׁה דֶרֶךְ זָנוּת לֹא נֹאסְרוּ עָלָיו קְרוּבוֹתֶיהָ שֶׁהֵן הַשֶּׁבַע נָשִׁים שֶׁאִמְרָנוּ אֲבָל הַכֹּהֲנִים אֲסוּרֵי עַל מִשְׁנֵאָה עִם אִשָּׁה לְיִשְׂרָאֵל אַחַת מִן הַשֶּׁבַע נָשִׁים קְרוּבוֹתֶיהָ כֹּל זְמַן שֶׁהוֹנָה קִיּוּמָהּ מִפְּנֵי שֶׁהוֹנָה בָּאָה לְקְרוּבוֹתֶיהָ לְבַקֵּר אוֹתָן וְהוּא מֵתִיחַד עִמָּה וּלְבֹ גַם בָּהּ וּבֵיבָא לְיָדֵי עֵבֶרִיהָ שִׁיבְעוּל הָעֶרְוָה וְלֹא עוֹד אֵלֶּה אִפִּילוּ נִשְׁקָן עַל אִשָּׁה הָרִי זֶה לֹא יִשְׂאֵל אַחֶרֶת מִקְרוּבוֹתֶיהָ עַד שֶׁתִּמּוֹת זֶה שֶׁנִּשְׁמַע עָלֶיהָ וְאִם נִגַּס הַקְּרוּבָה שֶׁזָּנָה עִם קְרוּבוֹתֶיהָ לֹא יוֹצֵא : מִי שֶׁנִּשְׁמַע עַל עֶרְוָה אוֹ שִׁנְאָה לוֹ שֶׁם רַע עִמָּה לֹא יֵרֵד עִמָּה בִּמְבוּי אֶחָד וְלֹא דָאָה בְּאוֹתָהּ שְׂכוּנָה וּמַעֲשָׂה בְּאֶחָד שֶׁהוּי מִרְנַנֵּן אַחֲרָיו עִם חֲמוּתוֹ וְהִכּוּ אוֹתוֹ הַכֹּהֲנִים מִכֶּרֶת מִרְדוּת מִפְּנֵי שֶׁעֵבֶר עַל פֶּתַח בֵּיתָה : הַבָּא עַל אִשָּׁה וּבִתָּה דֶרֶךְ זָנוּת אוֹ עַל אִשָּׁה וְאֶחָתָהּ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁבָּא עַל שְׁתֵּי נָשִׁים נִכְרִיּוֹת שֶׁאֵין נַעֲשׂוֹת עֶרְוָה זֶה עִם זֶה אֵלֶּה נִשְׂוֹאֵין לֹא בְּזוּת וְכֵן אִם אִנֶּס אֲבִיו אוֹ בְּנוֹ אוֹ אֲחִיו אוֹ אֲחִי אֲבִיו אִשָּׁה אוֹ פִּיתָה אוֹתָהּ הָרִי זֶה מִתַּחַת לוֹ וְיִשְׁאֵנָה שֶׁלֹּא נֹאמֵר אֵלֶּה אִשְׁתִּי וְאֵין כֵּן אִישׁוֹת אֲבִיו אוֹ בְּנוֹ שֶׁנִּשְׂאֵל אִשָּׁה הָרִי זֶה מוֹתֵר לְיִשְׂאֵל בִּתָּה אוֹ אִמָּה כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ וּמוֹתֵר לְאָדָם לְיִשְׂאֵל אִשְׁתִּי בֶן אֲחִיו וְנִשְׂאֵל אָדָם אִשָּׁה וּבִת אֶחָתָהּ אוֹ בֵּית אֶחָהּ כְּאֶתֶּר וּמִצּוֹת הַכֹּהֲנִים שִׁנְאָה אָדָם בֵּת אֲחִיתוֹ וְהוּא הָרִין לְבֵית*

לֹא תִקַּח לְאִשׁ תְּלָמִידָהּ *Si superverit quis femi-*
nam, non adeo (ex Lege) interdicitur ei aliqua femina illius consan-
guinea, ex septem jam dictis. Ceterum ex sapientum statuto, interdi-
citur supratore, seu adultero ducere in uxorem aliquam ita adultera
seu suprata conjunctam, quamdiu ipsa adultera seu suprata super-
stes fuerit. Ratio est, ne cum adultera aut suprata consanguineam,
ut fieri amat, inuiserit, maritus ei congressus & amore denuò captus
incestum committat, Quin & qui merito suspectus est, etiam con-
sanguinearum ejus, cujus nomine suspectus est, jam dictarum qualibet
illicita est, quamdiu illa vixerit. Ceterum si quis duxerit supratam
cum consanguineis ejus, necesse non est ut eam repudiet. Vbi quis
merito de Incestu suspectus est, seu famâ laborat publicâ, cavendum ei
est, ne cum ea, cujus nomine est suspectus, alicubi introeat, aut in eis-
dem adibus visatur. Et de hac re Decisio comperitur. Erat, qui cum
nomine Socrus, passim in ore populi famâ laborabat publicâ, juxta
aditum illius ostium transiret. Ex sententia Sapientum verberibus,
qua in eos, qui maiorum institutis ultrò adversabantur, infligenda
sunt, puniebatur. Vbi quis concumbit cum femina & filia ejus ut
suprator seu adulter, seu cum femina & sorore sua, aut cum id genus
ceteris, hoc non aliud est ac si quis concumberet cum binis quibuscun-
que feminis invicem extraneis. Scilicet femina non faciunt in-
vicem ut incestus sit nisi tantum ex alterius matrimonio, non ex stu-
pro seu adulterio. Similiter si cujusquam pater, aut filius, aut frater, aut
patruus feminam sive vi sive illecebris compresserit, ei illa ritè nihil-
ominus in uxorem duci potest. Nimirum Lex de eorum uxoribus heic
tantum loquitur. Si pater cujuspiam aut filius uxorem duxerit, ipsi
sive matrem ejus sive filiam ducere fas est, ut ostendimus. Fas etiam
est cuique ducere in uxorem eam, qua fuerat uxor nepotis ex fratre;
aut etiam feminam simul cum nepte sive ex sorore ejus sive ex fratre.
Et in monitiu sapientum habetur, ut^e in uxorem ducat quis ante alias^f Videfi: Ge-
neptem ex sorore seu (nam idem est jus) ex fratre neptem, juxta id^{mar. Baby-}
quod dicitur^g; A carne tua ne te abscondas. Afferunt etiam in^{lon. ad tit.}
terdictorum de conjunctionibus incestis, rationes; Alteram, ne, si^{Iabimoth c.}
libera forent erga foeminas interdictas, uti erga ceteras, vota conju-^{6. fol. 62 b.}
galia^{im. ult.} ^{1 Jsaia 58. 7.}

¹ *Moses Maimonides, More Nebochim l. 3. c. 49. 1. Saac Abarbimel in Pirush hithora fol. 39. col. 2. &*

3

² *Ben Caffi, in citato Abarbimel's loco.*

³ *R. Bechai and Vaicra fol. 10. col. 3.*

galia, ex futuri matrimonii sive spe sive obtentu, facilius explenda, ut familiarum fraudem, libidinis ansa^h præhenderetur; quum scilicet personæ interdictæ cum viro cui interdicitur sive ob consanguinitatem sive ob affinitatem, in eisdem simul ædibus plerunque soleant commorari. Cujus generis est etiam illa, ne frequenti tam propinquarum, ut fieri amat, æmulatione^l Larcs inquietarentur. Alteram, על שרש זענף שיבעיל מהם את חבריו ואן הפרש בין שיבעיל, ושרש וענף à radice & Ramo deductam. Nefas est, inquit Maimonides, שרש זענף שיבעיל מהם את חבריו ואן הפרש בין שיבעיל, ושרש וענף שיבעיל או הענף או השרש או שיתקבצו שרש זענף בבעילת גוף שלישי *Vt Radix Ramum ducat, aut Ramus Radicem. Neque discrimen est, sive quis Radicem sive Ramum ducat, sive conjugantur Radix & Ramus seu conveniant ex tertii alicujus connubio.* Et ad hanc attinet triplex^t illa nonnullorum Distinctio קרובה² seu *propinquitatis*. Aliam esse שלא היתה שם קרובה מעולם *Vbi inter personas distantia seu divisio omnino pro nulla habita est*; aliam שלא היתה שם קרובה מעולם *Vbi propinquitas pro nulla omnino habita.* Tertiam denique, ubi sunt קרובים בשאר בשר שהיו נפרדים כבר *Propinque sanguine conjuncti, sed non ita diu antè disjuncti.* Primum genus fuisse aiunt inter Adamum & filias ejus atque hæc & ejusdem filios, velut inter radicem & germina pullulantia atque inter ipsa invicem gemina nondum in ramos diffusa. Heic licitè conjunctiones matrimoniales qualescunque fieri, tum ob propagationis necessitatem, tum ob ipsam, velut in creatione, unionem. Atque hoc genus, pro diversitate proximè insequentium seculorum morum, ut ad conjunctiones etiam alias quàm Legge permittuntur Mosaicæ, eis in seculis habitas, secundum ingenium Kabbimicum attineat, necessum est. Secundi generis propinquitatem volunt haberi in iis, qui à parentibus non aliter gradibus aliquot disjunguntur ac rami à trunco præcisi, & sive per incisionem sive per plantationem aliò atque aliò traducti. Et de horum conjunctionibus non dubitandum. Tertium denique genus, in eis esse quorum conjunctiones in Legge Mosaiica prohibentur; velut in ramis qui satis diffusi nec in radicem retorquendi nec invicem implicandi sunt, sed aliò, ut inserantur plantenturve, traducendi. Et in hujusmodi rationibus pronuntiare interdum audent,

esse

effe העריות באסור הפרשה טעם *Causam periocha illius Legis, ubi concubitus incesti verantur.* Sed de hisce non disputamus nos; nec an melius ii, qui quatuor humores & quatuor elementa adducunt ad quartum in conjugijs gradum adstruendum, aut, sex ætates mundi, ad sextum. Alii graviori cum iudicio hanc rem tractant, quos consulat, si placet, lector. Sed de Incestu interdictis, diserte Rabbi Menahem Racanatenensis; טעם איסור העריות לבעלי הקבלה *Quod ad Rationem astinet interdictorum Incesti; Magistri traditionum de ea nihil certi acceperunt; tamen etiam eas, quas jam memoravimus, non intactas relinquat, velut Magistrorum commenta eas interim subjiciens.*

¹ *Council. Lateran. sub Innoc. 3. extr. c. 8. non debet esse de consangu. & Affinitate.*

² *Isidorus Etymol. 9. cap. 6. & Caus. 34. 9. 4. c. 6. & Senec. 4. dist. 40.*

CAP. XI.

Quomodo & unde velim Ebrai, Gentiles, & Quales, legibus de Incestu in Levitico latis contineri. Obiter tum Orientalium tum Occidentalium veterum, Christianorum, Mahumedanorum, circa Consanguineorum conjugia Mores & Seta.

³ *D. Augustinus de Civitate Dei, lib. 15. cap. 16. Alberic. Genesius de Nuptiis lib. 5. c. 7. & seqq. Hugo Gratius de Iure Pacis ac Belli lib. 2. cap. 5. §. 12. & c.*

NT, qua ratione tradunt Ebrai leges de Incestu in Levitico latis ad Gentiles ullatenus spectare, ritè intelligamus, animadvertenda sunt in primis verba tam quæ præcedunt, quàm quæ insequuntur interdictorum ibi enumerationem. Præfatio ita se habet, *Loquere ad filios Israel & dicces ad eos, ego sum Dominus Deus vester.* כמעשה *Iuxta factum* (Hellenistæ; κατὰ τὰς ἐπιτάγας, *Secundum instituta; & Vulgata, juxta consuetudinem*) *terra Aegypti in qua habitastis, non facietis, & juxta factum regionis Canaan, in quam ego vos introduco, non agetis, neq; in חוקותיהם in legitimis eorum ambulabitis. Iudicia mea & legitima mea* (id est, *præcepta seu ἐπιτάγας mea; eodem vocabulo heic usurpat, quod ante pro legitimis Cananæorum) observabitis, & in eis ambulabitis. Ego sum Dominus Deus vester. Custodietis igitur Legitima mea & Iudicia mea, quæ faciens homo vivet in eis. Ego dominus.* לא תקרבו איש אל כל שאר בשח לא תקרבו *autem homo, homo, id est, unusquisque hominum ad proximam seu*

⁴ *Levitic. 18. 2.*

propinquam Carnis suae non accedat, nimirum nemo hominum accedat, ut revelet turpitudinem ejus. Dein sequuntur interdicta, quae tam ad ceteros concubitus nefarios, quam ad propinquarem incesta & ad Molochi sacrificia attinent. Quibus absolutis subjungitur, *Nec polluamini in omnibus istis. Nam in omnibus istis polluta sunt gentes, quas ego emittam a facie vestra. Et polluta est Terra, & visibit iniquitatem ejus super eam, & evomet habitatores suos. Vos igitur custodietis legitimam meam & iudicia mea, & non facietis [aliquam] ex omnibus abominationibus istis, nec indigena nec peregrinus (scilicet Profelytus) qui peregrinatur inter vos. Quoniam omnes abominationes istas fecerunt homines terra, qui fuerunt ante vos, & polluta est terra. Et non evomet terra vos, si pollueritis eam, sicut evomit gentem, quae fuit ante vos? Quoniam quicumque fecerit de omnibus abominationibus istis [aliquam] excidentur (nimirum נכדו) anima sic facientes e mediopopuli sui. Observabitis igitur quod observandum praecepi, ne faciatis [aliquod] ex legitimis illis abominabilibus quae facta sunt ante vos, nec in eis polluamini. Ego Dominus Deus vester.*

P. Adit. Sanehedrin cap. 7. fol. 57 b. unde habetur in Pesiktha Zotertha fol. 23. col. 3. Sepher Siphra col. 173. alibi.

Christianos quid? Sensus est ejusmodi, ut homo homo dicatur (id est nemo hominum non &c.) ideo ut etiam Gentiles comprehendantur, qui tam de incestu praemonerentur, quam Israelita. Et Magistri Hierosolymitani *איש מה תלמוד לומר איש איש אל איש להביא את הגוים שבאו על עריות האומות ואם באו על עריות ישראל* Tradunt Rabbini. Homo ibi *Quid homo? sensus est ejusmodi ut homo homo dicatur ad Gentiles etiam comprehendendos, ut ubi deliquerint in leges suas* (id est, Noachidarum, seu universim antea praescriptas; de quibus supra) *de incestu judicandi sint juxta iudicia Gentilibus propria. Si vero in leges de Incestu Israelitis proprias, In Biur Vai-judicandi sint juxta Israelitarum iudicia. Quin Rabbi Bechai, דשו ר'ול במסכת סנהדרין איש איש אל כל שאר בשרו איש איש לרבות הגוים*

Gemar. Hierosolym. ad 111. Kiddoschim c. 1. fol. 58. col. 2. & 3. In Biur Vai-ol. 3.

הגוים שמוזהרין על העריות כשראול וכן איש איש כי יקלל אלה
 ואיש איש אשר יתן מזרעו למולך לרבות הגוים שמוזהרין על ברית
 וועל עז *Docent illud homo homo ad aliquam propinquam sua
 carnis &c. Rabbini nostri, pia memoria, in tractatu Sanhedrin*
 (loco jam indicato) *ideo habere ḥ Homo iteratum, ut includerentur
 etiam Gentiles, qui de incestu tam pramoniti quam Israelita. Eadem
 loquendi formula usurpatur eodem sensu alibi. Homo¹, Homo, qui¹ Levit. 24. 15.
 maledixerit (quicumque maledixerit) Deo suo; portabit peccatum
 suum. Et homo⁴, Homo, qui dederit ex semine suo Moloch &c.⁴ Levitic. 20.
 Scilicet ut comprehenderentur item Gentiles. Qui interdicto qui-<sup>20. & vide-
 dem tam de Maledictione Numinis, quam de Idololatria tenentur. 2. cap. 12. pag.
 262.</sup>
 Certe aliis in Levitici locis איש איש seu homo homo, id est, omnis
 homo, aliquoties occurrit. Sed aut diserta quæ adjunguntur verba,
 aut ipsa, de qua agitur, res ad Israelitas tantum illis in locis attinere
 ejusmodi locutionem indicat. Jam verò, id quod sic habent de
 Gentilibus Legibus illis de incestu contentis, non eodem modo ab
 omnibus video intellectum. Fuere enim qui omnimodum ince-
 stum ibi memoratum Gentilibus (saltem qui ditionis Israeliticæ)
 inde interdicti voluerint. Gemara Babylonia²; תנינא כדעתיה דר² Ad tit. San-
 יוחנן כל ערוה שבד ישראל ממיתין עליה בני נח מוזהר עליה אין בית<sup>hedrin cap. 7
 fol. 57. b. &</sup>
 דין של ישראל ממיתין עליה אין בן נח מוזהר עליה דברי ר מאיר וחכמים<sup>vide ibi glos-
 seu.</sup>
 אומרים ורבה עריות יש שאין בית דין של ישראל ממיתין עליה וכן נח
 Traditur ex mente Rabbi Iochanan (quod & id ipsum
 alibi⁷ Rabbi Jose tribuitur) *de omni incestu ob quem mors in foro⁷ Gemar. Hi-
 Israelitico irroganda est, pramoneri Gentiles (in Levitico scilicet) eropolymita-
 na ad tit. 12.
 de incestu verò cui Pæna ejusmodi ibi non irrogatur, non pramoneri bimoth cap.
 Gentiles seu Noachidus. Sic retulit Rabbi Meir. Sed dixere sapien-<sup>11. fol. 12. col.
 tes compluria esse incestus genera de quibus tamen si morte in foro Is-
 raelitico non puniantur, Noachida nihilominus pramonentur. Ni-
 mirum, præter illa sex antiquiora genera, morte puniri ex lege sacra² Levit. 20.
 non pauca alia liquet². Ut concubitum Nurûs, lapidatione; Pri-
 vignæ, & Neptis uxoris sive ex Filio sive ex Filia, Socrûs matris, Ma-
 tris soceri, Filiæ, Neptisque sive ex Filia sive ex Filio, vivicomburio.
 Ceteris Excisionis Pœna ut etiam omnibus, coelitus expectanda, non<sup>Sanhedrin
 6. 7. 8. & 9.</sup></sup>**

mortis, imminēbat. Atqui, quicquid de Gentilibus ita præmonitis hi tradunt, receptissima est, quantum video, penes Talmudicos sententia; Gentiles in legibus illis de incestu sic tantum contineri, ut, quoniam fuere ex Jure Naturali sex incestus genera ipsis, id est, universo generi humano, antè interdicta, ut ostensum est, quæ simul cum aliis jam Israelitarum gratiâ introductis enumerantur, ideo continerentur quidem, ratione jam memoratâ, Gentiles in legum proœmio, sed non ut inde ad singulorum quæ sequuntur incestus interdictorum observationem tenerentur, sed ad eorum tantum quæ ex Jure suo seu Naturali etiam antè observanda. Adeunt quemadmodum Israelita quilibet Universis tenebatur, ita Gentilem quemlibet ditionis Israeliticæ seu Profelytum quemlibet Domicilii sex illis vetustioribus. Sic reddendo singula singulis rem capiunt.

^a Malach. 1. 14. r. Bia cap. 14.

Unde & Maimonides^a de Jure quoad incestum, Noachidarum, etiam post Legem Mosaicam, juxta receptam à majoribus sententiam; *היום אין אסורים עליהם משום ערוה אליה אמו ואשת אבי ואחותו מאמו ואשת איש וזכור ובהמה כמו שנתבאר בהלכות מלכים* Gentilibus, nomine Turpitudinis seu Incestus, interdictum duntaxat Mater, Patris uxor, Soror Vterina, Vxor aliena, Masculus & Bestia, quemadmodum explicatum est in tractatu de Regibus rebusque eorum bellicis. Reliqua Incestus nomine interdicta eis permixta sunt, seu licita. Atque hæc de re vide plura libro septimo, ubi de Judiciis incestus & illiciti concubitus, quatenus Jure Gentium eanitebantur, agitur. Quod verò legitur in posteriori illius Levitici periochæ parte Cananæos pollutos esse in omnibus istis, & fecisse omnes istas Abominations, id non accipiunt (quod nec ferunt, quæ superius ostensa sunt) ac si omnia ibi prohibita ad eò antea illicita fuissent, ut nihil eorum non pollueret Terram aut populum, aut non fuisset Abominatio ante prohibitionem. Sed intelligunt^b de aliquot antea illicitis iisque eorum quæ ibi vetantur gravioribus, quibus se polluerant Cananæi, etiam & illis quæ licita antea, jam illicita Israelitis fiebant, consuescentes. Quoniam verò non solum his, sed illis etiam, quæ nec pauca erant, consuescebant, id est, omnibus ibi memoratis, ideo in omnibus faciendis

^b Isaac Abarbanel in Piruth hathora fol. 355. col. 3. & 4. adde nonnullorum opinionem ab Abenezra memoratam ad Levit. 18. 12.

tam

tam illis quam his, pollui dicebantur. Illicita, quibus se antea pol-
luerant, finire, ut ex sacro liquet sermone, Idololatria, seu Molochi-
cultus, pæderastia, bestiarum concubitus, Adulterium, Matris, No-
vercæ ac sororis uterinæ incestus. Nam hæc nunquam non illicita,
modo uterinam sub ipsis rerum initiis sororem, de qua supra, exci-
pias. Abominationes autem, id est תועבות (quod & non nemo

veterum^c Aspernamenta alibi translulit) vocantur non solum hæc,
sed etiam cetera ibi interdicta. Sed hæc, quia nunquam non abo-
minationes erant; Cetera, quia ex sacro Numinis interdicto jam
nomen illud satis induebant; non aliter ac in legibus de piscibus at-
que avibus aliquot & reptilibus à quibus Ebræis abstinendum erat,
non semel adjicitur^d תועבה בדלוגמא עסי, *abominatio est*, & in
lege^e, de bove aut pecore in quo macula aut vitium, non sacrifican-
do, תועבה הויא עסי בדלוגמא עסי *quia abominatio est*. Utrobiq;

Abominationis nomen, non ex pristina natura rei, sed ex sanctissimi
Legislatoris, eo interdictorum suorum formulis utentis, placito
inducitur. Ab eadem ratione itidem omnia simul, sub finem capi-
tis nuncupantur תועבות הוקות נומימא נא עסדלוגמא *statuta*.

Legitima, seu recepti mores *abominandi* sive abominabiles. Et certe
non solum apud Cananæos atque Ægyptios (quorum moribus in-
terdicuntur Ebræi) ex institutis patriis in Jura ipsa primæva de Incestu
graviter peccatum est, sed etiam, in consanguineorum maximè com-
misionibus apud alias tam Occidentis (modo magis pudicos vete-
ris in hac re Romæ mores excipias) quam Orientis gentes. Præ-
tereo Mafculam Venerem etiam philosophis inclytis ut Zenoni,
Cleanthi, Chryssippo^f probatam, & tam populos πολυαύδρους seu
plures uni uxori maritos permittentes, quam uxorum comuni-
tatem, quorum meminit Ptolemæus^g, Cæsar^h, Athenæusⁱ, alii.
Notissimum autem est illud, ut de incestu Orientis videamus;

Nam Magus ex matre & gnato nascatur oportet.

Uti & docuit Xanthus in Magicis^l. Et horrendæ Persarum con-
junctiones passim, apud scriptores, obviæ; Matrum, Sororum, Filia-
rum, idque ex instituto, cujus originem alii^m Nino, qui Semirami-
dem matrem duxisse fertur, tribuunt, alii quæ Magos spectat, Nim-
rodo; *jesalim*

^c Apud Lici-
anum Rus-
sum in col-
lat. Leg. Ind.
^d Rom. 111.
de supatori-
bus, ad Le-
vit. 20. 13.

^e Levit. 11. 20.
41. 42.

^f Dent. 17. 1.

^g Sen. Em-
piric. Pyr-
ibon Hypoc-
rit. lib. 3. cap.
24. Et vide-
si Joseph. ad-
versus Apo-
c. 2.

^h Petrū Guer-
ram de Lor-
ca in cata-
ch. sibus My-
sagog. pro
adversus è fe-
sa Maluano-
dana cap. 3.

ⁱ Tetrabib. l.

^j De Bello
Gallic. lib. 6.

^k Diplosoph.
lib. 13. Et vi-
de Lips. ad
Tacit. Ger-
man. not. 39.

^l Casub. epig.
91.

^m Apud Cle-
menc. Ale-
xan. Strom. 3.

ⁿ Chronic. A-
lexandrin. p.
86. Constitum-
110. Manafso

rodo; qui item Ninus habetur) quemadmodum ex Orientalium monumentis edoctus Saïdus Batricides, Patriarcha Alexandrinus. De Abrahâ loquutus, كان نمرود الجبار وفي عصره ملك بابل ويقال انه اول ملك ملك بابل وابصر شبه الكليل في السماء من سحاب فدعي صايغا فصاح الكليل ووضع على راسه ومن اجل هذا كانوا الناس يقولون نمر الك تاج من السماء ويقال انه اول من عبد النار انه راي نارا بعيدة في المشرق طالعه من الارض فترك نمرود فابصرها وسجد لها واقام رجل هناك يخدم النار ويطرح فيها اللبان ومن ذلك الوقت بدا المسجوس يبدون النار ويسجدون لها وكان اسم الرجل الذي اقامه نمرود يخدم النار اندشان وكلمه الشيطان من خوف النار وقال الك ليس احد تغدر يخدم النار ولا يتعلم ديني الا ان يجمع اسم واخته وبنته ففعل اندشان كما قال الك الشيطان فبذل ذلك الوقت صاروا بكلمته المسجوس يجمعون امهاتهم واخواتهم وبناتهم واندشان هذا هو اول من ابتدا بهذا المرامي

Coëvus ei fuit Nimrod gigas, Rex Babylonia. Et dicitur is primus Rex qui Babylonia regnavit. Et cum observaveras similitudinem corona in cælo à nubibus formatam, accersitis, qui conflarent, conflavit sibi coronam & capiti sibi imposuit. Vnde apud vulgus inolevit fama eum diadema è cælo accepisse. Dicitur etiam is primus qui ignem coluit. Scilicet cum videret flammâs è longinquo in Oriente ascendentes è terra illac ut penitus eas contueretur descendit, atque eas adoravit. Illic vero hominem constituit, qui sacra ministraret

affraret igni & in eum thura porrigeret. Atque ab eo tempore ceperunt Magi ignem colere atque adorare eum. Nomen autem hominis, quem Nimrod constituit sacrum ignis ministratorem, erat Andshan cui Diabolus è medio ignis hisce usus est verbis, Nemo hominum potius est ritè igni ministrare nec mea sacra callere, nisi commisceatur cum matre sua, & sorore sua, & filia sua. Fecit itaque Andshan juxta quod dixerat ei Diabolus. Et ab eo tempore qui sacerdotio apud Magos functi sunt, commisceri solebant cum matribus, & sororibus suis, & filiabus suis. Et Andshan hic primus erat, qui hunc morem incepit.

Qui verò exemplari altero exaratur, ut heic, اندشان *Andshan*, in altero, eoque vetustiori, scribitur ایدسان *Aidsan*. Neutrum vocalia

habet, quæ opem pronuntiationi ferant. Neque habetur apud Græcos aut Latinos nomen Magi, in quo hujus videantur inesse vestigia, nisi aut *Osthanem*, *Hofsthanem*, seu *Osthanem* (nam ita variat scriptio) ex *Andshan* aut *Aidsan*, aut hunc ex illo factum putes. Sexcenta sunt nomina, quæ ex malo punctorum situ & vocalium absentia,

non minùs ab Europæorum sive scriptione sive pronuntiatione distant, cum ex Orientalium characteribus exhibentur. Scio non deesse apud veteres qui scribant *Osthanem Medum* in Ægyptum à Persidis principibus missum, ut sacris Memphi præesset, *Democritum* Ab-

deritem ibi initiâsse. Certè quisquis ille *Ostanes Medus* fuerit, ut mille supra quingentis, aut circiter, annis citra *Nimrodum* vixerit necesse est. Nam *Hippocrati* *Democritum* coævum fuisse nemo

nescit, id est circa centum à Persarum Monarchiæ initio annos floruisse. Sororum autem conjugia *Cambysis* tempore atque exemplo apud Persas cœpisse tradit *Herodotus*. Utcunq; autem initia incestus

ejusmodi apud Persas se haberet, sanè illum in quamplures alias Orientalis regiones transfusum esse legitur. Et *mos*, inquit *Clemens Romanus*, apud Persas matres accipere in conjugium, & sorores & filias,

& sub illo omni axe incesta Persa inveniunt matrimonia. Ac ne fortè liceat his, qui mathesim sequuntur, uti illo perfugio quo dicant, certas esse quasdam plagas cæli, quibus propria quedam habere cõceditur, ex ipsa Persarum gente aliquanti ad peregrinam profecti sunt, qui *Magusæi*

Kkk

appel-cap.2.

Abydenum
in *Euseb.*
Chron. 202,
cap. 43.
Videsis supra lib. 3. cap. 19. pag. 411.
In Thalia.
Recogni-
tion. lib. 9.
Adde D. Hieronimum
lib. 2. contra Iovinianum
Sext. Empiric. Pyrrhon.
Hypotypos. l. 3. c. 24. Bardesaneum apud Eusebiu
Preparat. Evangelic.
lib. 6. cap. 10.
Agaribiam.
hist. lib. 2. l. 10.
scph. lib. 20.

appellantur, ex quibus usque ad hodiernum sunt alij in Media, alij in Parthia, sed & in Aegypto nonnulli, plures autem in Galatia & Phrygia, qui omnes incesta hujus traditionis formam indeclinabilem servant, ac posteris custodiendam transmittunt, etiam cum plagam celi mutaverint. Ptolemæus item de incolis secundi quadrantis se maximæ australioris Asiæ partis locutus, πῶς παλείστis αὐτῶν, inquit, σωέπεσον ἐν τῷ μητίρων τέκνω horum plerisque accidit (velut ex moribus à situ loci inditis) liberos è matribus suscipere. Et de quadrantis quarti, in quo Ægyptus, incolis, sororibus, ait, commisceri solent.

¹ Tetrabibli lib. 2.

² Achilles Tatius lib. 1.

³ Scent. Empiric. Pyrrhon. Hypotypos. lib. 3. c. 24. &c.

⁴ Lib. de spectaculis Legebis, qua ad Adult. & Homicid. attingunt, adde Senecam in Colocynthis emendatam à Iano Rursio Var. Lect. 1. cap. 9.

⁵ Juliam. in Misopogone.

⁶ In Itinera-rio, pag. 36. Edit. Aria. & 34. Edit. Cost. L'empereur.

⁷ In Oedipo Tyranno.

⁸ In Oedipo & Thebaide

⁹ Thebaïdos 4.

¹⁰ Pharsal. 8.

¹¹ Agathias hist. 2.

Quin & in Ægypto fororum tam uterinarum quàm germanarum etiam & gemellarum conubialicita habitæ præter alios scribit Philo^u. Atque decantata est historiola^x de Antiocho Sotere, Syriæ Rege, qui Novercam sibi, ut nec illicitam matrimonio copulavit. Ita ferè Oriens olim. Nec solùm, seculis in illis remotioribus ac vetustissimis. Nam & recentioribus, seu sub annum Christi MCLXX, in defuetudinem plane non abierant hujusmodi in Oriente seu Asia citeriore incestus. Hujus incolæ nonnulli, Dogzi in Benjamino Tudelensi^y, qui eo in 2vo scripsit, nuncupati & pro atheis habitæ לוקה נהיה זמה שופי הם בתו תא in incestus effusi sunt, & proprias filias sibi matrimonio junxere. Sed in Occidentalium moribus Parentum cum liberis coniugia nunquam non execranda, puto, habita sunt. In ea asperè Athenis Sophocles^z, Romæ Seneca^a, ut immane quantum detestanda, in scena intvehuntur. Et Papinius^b,

illum, illum sacris adhibete nefastis,
Qui leto dedit ense patrem, qui semet in ortus
Vertit & indigna regerit sua pignora matri.

Lucanus item^c,

cui fas implere parentem,
Quid rear esse nefas?

Atque juxta Occidentis veteris disciplinam, oraculum illud in faminio accepit philosophus ille Romanus^d ex eorum coetu qui in re-

ditu

ditu è Perfide cadaver in agro Perfico insepultum comperientes terram humaniter contumulassent ;

*μη γαίης τ' ἀποθίων, ἕα κυσὶ κύμα ἤμεαδ,
τῆ πάντων μήτηρ μητρόφθορον ἔδεχ' αὐδέα.*

Ne tumules inhumatum. Relinquatur prada canibus. Respuis Terra omnium mater hominem, qui matrem coitu (ut Perfæ) vitiaueris.

Unde & insepultum denuò repertum est mane proximo. Numinum quidem suorum aliquot cum matribus suis & cum filiabus commista esse memoratur ; ut Jovem cum Deùm Matre & cum Libera, id est, Proserpina filia sua ex eadem prognata.

Neque illum sanctitatis aut reverentia genetricis, horror etiam pignoris ex se sati, ab imagine potuit tam fæda cogitationis abducere? quod de eo ait Arnobius^c.

Atqui etiam ipsa ferè Occidentis Numina ejusmodi ex Oriente traducta sunt, ejusdem item moribus inquinata. Et

^c Adversus Gentes lib. 3.

*Sunt^f superis sua jura ; quid ad cælestia ritus
Exigere humanos, diversa que federa tenso?*

^f Ovid. Metamorph. 9.

Taceo Mythologos physica potiùs ibi latere quam rem ipsam enarrare ferè velle. Damnatur etiam, ut universis infanda, Novercæ commixtio, apud Senecam in Hippolyto. Nec obstat quod in sententiis Zenonis & Chryssippi habeatur *μητρομιξία* seu *matris concubitus* inter^g licita. Nam è philosophorum aliquot, ut cunque celeberrimo^o rum, in scholis opinione, mores sive sæculi sive populi alicujus (& de moribus receptis jam loquimur) elicere, à ratione absolum est.

^g Sext. Empiric. Pyrrhon. Hypoty. lib. 3. cap. 25. & 25.

De Fratribus ac Sororibus aliisque è latere, ingens est inter Græciæ veteri^h que Romæ instituta discrimen. Nam ut Dii

^h Ovid. Metamorph. 9. Lactantius de Falsa Religione cap. 10.

suas^h habuere sorores,

^h Joseph. contra Apionem lib. 2.

*Vt Saturnus Opim junctam sibi sanguine junxit,
Oceanus Tethyn, Junonem rector Olympi ;*

ⁱ Philo lib. de Special. Legib. ad Adul. & Homocid. Specul. in Orestia. & Minutius Felix in Orestia.

Sic & sitas ferè Græciⁱ veteres, Deos imitati. Athenis Germanas^k ducebant, sed non Uterinas ex Solonis instituto. Spartæ has sed nequam illas ex Lycurgi. Imò hujusmodi conjunctiones, id est, tam uterinarum quàm germanarum sororum, in sanctiore, quam finxit, Republica permisit Plato^l & unicuique fas fore, in uxorum quam ibi præscripsit communionem, quibuscunque cognatis, pro libitu,

^l De Republica lib. 5.

commisceri, ἄλλω θυγατρὶ καὶ μητρὶ καὶ τῶν θυγατρῶν πατρὶ καὶ τῆς αἰῶς μητρὸς *exceptis filia ac matre & ex filiabus neptibus, & quae a matre ascendunt.* Foeminis verò, & commisceri suis, pro libitu, ἄλλω υἱῷ καὶ πατρὶ καὶ τῆς τῶν πατρῶν εἰς τὸ κάτω καὶ ἴσθι τὸ αἰῶ *exceptis filio, ac patre & tam qui ab his ascendunt quam qui descendunt.* Et Cimonem Miltiadis F. in matrimonio habuisse scimus Sororem germanam suam Elpinicen dictam. Qua in re erat *non magis amore* (ut verba sunt *Æmilii Probi*) *quam patrio more ductus.* Nam Atheniensibus licet, ait ille, *eodem patre natas uxores ducere.* Eodem Jure Mnasiptolemam sororem ὁμοπάτριον duxisse Archetolim Themistoclis F. scribit^m Plutarchus. Sed interea Sororum conjugia, magnis in Occidente viris, jurisque Humani ac Divini, priscis illis seculis, studiosissimis, non modò magnoperè displicuère, sed etiam, si coniectare fas sit, adèò rarò fiebant, ut pro illicitis potiùs, ex ipsius Græciæ moribus, à nonnullis æstimarentur; maximè Pythagoreis. Nam

^m In Themistocle.

ⁿ Lib. 4° τῆς 8^{ης} πρῶτης φύσεως.

ex illa Schola, autor vetustissimus, Ocellus Leucanus, in monitisⁿ de commoda sòbolis propagatione quam αἰὲς σωφροσύνης καὶ ὁσιότητος τὸ νόμον Ἰπποκρατεῖος *sine temperantia & pietate cum Lege simul operante, esse nolit, δὲ ἢ καὶ, inquit, παρδδῶν τὰ παῦτα τῶν νομίμων ἐν ταῖς Ἑλλωικαῖς πόλεσι, τὸ μήτε μητρὶ συγγίνεσθαι, μήτε θυγατρὶ, μήτε ἀδελφῇ, μήτε ἐν Φανερῷ τόπῳ. Oportet etiam instituere hujusmodi mores; qui in Græcis civitatibus legitimi ac recepti sunt, nimirum neuriquam cum matre, Filia aut Sorore concumbere, nec in templis, nec in propatulo.* Perperam verò ibi vertit Ludovicus Nogarola non sine insigni in veterem Græciam contumelia; *Quin etiam hujusmodi institutorum disciplina in terra Græciæ civitates inducenda est, necum matre &c.* quasi aut hujusmodi flagitiorum in Græcia tunc usus fuisset, isque legitimè firmatus, aut Ocellus, qui genus humanum ibi instituere nititur, de Græciæ seorsim moribus instaurandis cogitasset. In utroque manifestum est, Italum, Itali interpretem, mirificè hallucinatum esse. Atque ad hunc Ocelli locum spectat, seu potiùs est ipse quem attulimus Ocelli locus, id quod hac dere legitur apud Jamblichum^o.

^o De Vita Pythagoræ, cap. 31. pag. 118.

ἐπαινεῖσθαι ἢ αὐτοῖς (Πυθαγορείοις) καὶ τὰ παρὰ τῶν περὶ παρῶν Νομίμων ἐν τῇ Ἑλλωικῇ πόλει, τὸ μήτε μητρὶ

τρεῖς συπλίνεσθ, μήτε θυγατρὶ, μήτε ἀδελφῇ, μήτ' ἐν ἱερῶ μήτε ἐν τοῖς
 Φανερῶ *Laudibus à Pythagoreis celebrari hujusmodi, qui antea ob-
 nebant in Græcia civitatibus mores legitimos, nempe ne quis cum
 Matre, Filia aut Sorore concumbat, neque in templo, neque in pro-
 pæulo. Alia etiam aliquot quæ ibi tum præcedunt, tum sequuntur,
 Ocelli sunt. In τοῖς νομίμοις seu legitimis Græcarum urbium mori-
 bus ponit abstinentiam à Sororis conjugio, quod tamen ex instituto
 ibi licuisse, interdum etiam contrahi, palam est. Sed quia rarentèr
 id adeo fiebat ut plerisque, velut in primis fugiendum, displicere vi-
 deretur, & tametsi pro licito habitum, propter metum tamen horre-
 retur illiciti, ideo etiam aut ejus interdictum ex moribus (qui uten-
 tium consensu oriri solent) invaluisse opinabatur Ocellus, aut plero-
 rumque abstinentiam pro interdicto libentèr saltèr obtendi, puto,
 volebat, dum institutioni suæ exempla è Græcia petebat. Quod itidem
 de Euripide, ni fallor nimium, dicendum est, ubi Hermionem Mene-
 lai filiam inducit Phthiæ (quod oppidum Thessaliæ, quo natus A-
 chilles) Andromachen Hectoris, dicitèriis insectantem, quòd filium
 Molossum pepererat Neoptolemo Achillis, qui Hectorem interfe-
 cerat, filio, & subjicientem^P*

^P In Andro-
 mache.

Τοῖσ' ἐν πᾶν τὸ βάρβαρον γένος.

Πατὴρ τε θυγατρὶ, παῖς τε μητρὶ μίγνυται,

Κόρη τ' ἀδελφῶ. Διὰ Φόνος δ' οἱ φίλτατοι

Χωρεῖσι κ' τῶν δ' ἔθεν ἐξείργει νόμος.

*Hujusmodi est omne Barbaricum genus. Pater enim filia & fi-
 lius matri miscetur; soror item fratri; & per eadem charissimi va-
 dunt. Neque horum quid prohibet Lex. Sororis concubitus in
 nefariis barbarorum moribus censet, tametsi non solùm ex institu-
 tum Solonis tum Lycurgi (ut dictum est) permissum esset ejus
 conjugium, sed etiam ipsa tam Archetolis & Mnasiptolemæ, quàm
 Cimonis & Elpinices exempla jam memorata essent poetæ coæva.
 Atqui ad juris illam apud Athenienses licentiam, quâ tamen pau-
 cissimos usos esse reor, attinere videtur illud Phædræ Hippolytum
 generum depereuntis precibusque, apud Senecam⁹ tentantis. Ma-
 tris eam nomine, insignioris reverentiæ causâ, compellârat, inter lo-
 quen-*

⁹ In Hippoly-
 to, act. 2.

quendum, Hippolytus; cui illa,

Matris superbum est nomen, & nimium potens.

Nostros humiliter nomen affectus decet,

Me vel Sororem, Hippolyte, vel famulam voca.

Matris nomen vult, etiam & Novercæ, inter amantes nimis abhorri, non item Sororis, quam ducere ex Jure patrio non illicitum. Et conjugium planè Hippolyti, velut viduam (Theseo nondum ab inferis regresso) eam primò ambire ibi satis liquet. Sed posterioribus Græciæ seculis planè evanuit, idque ante Christianissimum in ea satis receptum, Fratrum & Sororum conjugii non usus solùm sed & jus. Id constat ex Sexto Empirico qui sub Antonino Pio Plutarchi ex sorore nepos disertè scribit^r apud suos tam Sororis quàm Matris conjugium fuisse illicitum. Et cum in Clementis atque Appionis colloquio, objicerentur à Clemente in Græcorum superstitiones Ganymedis raptus, Jovis etiam concubitus sororii atque adulteria, Quid? inquit Appion^r, nonne καὶ Ἐλλῆνες καὶ Ἐλλῶν νόμοι ἀπαγορεύουσι τὰ παύλα, καὶ τῶν μοιχῶν τε καὶ ἄλλως τὰ ἐναντία πρὸς τὸν νόμον; *Etiam & Græci Græcorumque leges hæc vetant? & adulteros & eos qui aliàs contrafaciant, supplicii coercent?* Unde etiam Simplicius^r, *Iam cum lex & consuetudo Sororis & Fratris consuetudine interdicit: appetitiones non sicut ac ab ipsius natura imperio suppressæ, ita prorsus sunt immobiles; nisi fortè aliquos furoris intemperies & dira scelerum ultrices agitarint.* Idem discimus ex Artemidoro^r. Atque de Græcis, hætenus; quorum moris hac in re jurisque mutationem Romanis, postquam in horum sunt potestatem redacti, deberi est sentientium. Nam in Romano imperio veteri non solùm vetita sunt parentum, etiam si adoptivorum, atque adeo omnium quotquot in linea stemmatis recta reperiuntur, conjugia, sed etiam, in transversa, fratrum

^r Pyrrhon. Hypotypos. l. 3. cap. 24.

^r Clement. epist. ad Iacobum episc. Hierosolym. de gestis D. Petri, pag. 29.

^r Comment. ad Epicteti cap. 47.

^r Onirocritic. lib. 5. cap. 25.

^r Epigo. 89.

^r Metamorph. 9.

(quod satis liquet item ex Catullo^r & Ovidio^r), apud quem amores suos erga Caunum fratrem incestos, ad mores Romanos, non ad Carum, exagitare puto Byblidem) amitæ, materteræ, neptis sive ex sorore sive ex fratre, aliarum longiùs quàm in Schemate supra allato diffitarum. Etiam & adfinium, veluti Novercæ, focrus,

pri-

privignæ, fratriæ, uxoris prioris sororis, nurus; quæ non solum ex^a *Instit. de*
 Christianorum imperatorum sanctionibus², sed ex celebrium, ante *stit. tit. de*
 Christianismum in Imperium Romanum receptum, Jurisconsulto- *Nuptiis*
 rum scriptis, veluti Gaii^a, Pauli^b, Ulpiani^c, id gentis aliorum edifi- *C. Theodos. l.*
 mus. Et quam pudicæ hujus disciplinæ Romani veteres tenaces *3. tit. 12. C.*
 essent, liquet sanè ex Agrippinæ & Claudii Principis patruï sui matri- *Instit. tit. de*
 monio, cuius solennia primò celebrare, non audebant, nullo (quod *incest. Nupt.*
 ait Tacitus^d) *exemplo deductâ in domum patruï fratris filiâ. Quin^b Sem. Re-*
 & incestum, ac si sperneretur, ne in malum publicum erumperet, me- *cept. lib. 2. tit.*
 tuebasur. Vitellius autem, oratione in senatu eam in rem, ut auspi- *19. C. ff. de*
 ces essent Patres ipsi, habitâ, obiectionem, etiam in sacerrimo illo *Rit. Nupt. l.*
 adulationum atque servitudinis seculo, ob insitas pudicitæ maiorum *14. C. 68.*
 reliquias, inevitabilem anticipans, at enim, inquit, nova nobis in fra- *L. 12. ff. tit.*
 trum filias Conjugia! Sed aliis gentibus solennia, nec lege ullâ prohi- *de Ritu Nupt.*
 bita. Et sobrinarum diu ignorata, tempore addito percrebuisse: *Adde editum*
 morem accommodari prout conducatur, & fore hoc quoque in his qua- *Diolestanti*
 mox usurpentur. Et tametsi in Principum gratiam, summo adu- *C. Maxim.*
 landi studio, senatus populique decreto justæ inter patruos^c fratrum- *c. tit. de Nu-*
 que filias Nuptiæ etiam in posterum stangebantur, minimè tamen *ptiis. l. 17.*
 repertus est, nisi unus talis matrimonii (ut Taciti verba sunt) cupitor, *quod habe-*
 T. Alledius Severus, eques Romanus (quem plerique Agrippinæ gra- *tur integrum*
 tiâ impulsus ferebant) præter libertinum obscurum, cuius Sucto- *in Cod. Gra-*
 nius^f meminit. Quod autem de Sobrinis habet Vitellius, de con- *goriano lib.*
 sobrinis, patruelibus, seu amitinis planissimè, uti & annotavit Lipsius, *5. tit. de Nu-*
 intelligendum est. Et memorat Plutarchus plebiscitum^g, quo de- *ptiis, C. in*
 cretum est, *ἡ ἀσιν ἐξέταις γαμεῖν ἀρχαῖαι αὐτῶν, καὶ ἡ ἀνώτερος κεκαλωθεῖσθαι* *collas. Leg.*
 licere omnibus ducere uxores usque ad consobrinas, sed quæ in stem- *Rom. C. Iu-*
 mate superiores essent, eas esse illicitas. Sed in Roma veteri etiam *daic. Licinij*
 patruelium, amitinorum, seu consobrinorum nuptiæ nunc vetitæ *Rufini.*
 fuere^h nunc permissæⁱ; & notissima etiam est controversia de ne- *Annal. 12.*
 gatione, quam hac de re in versione sua Græca Justiniano^k adhibuit *Annal. 12.*
 Theophilus; qua de, uti etiam de tota re patruelium & amitino- *Annal. 12.*
 rum *cap. 26.*

^a Problem. Rom. 6. ^b Gaius. Instit. tit. 4. Pomponius l. 3. ff. tit. de Ritu. Nupt. ^c Augustin. de Civitate
 Dei lib. 15. cap. 16. l. 19. C. de Nuptiis, c. 20. c. 35. q. 2. C. 3. ^d Instit. de Nuptiis §. duorum autem. ^e *de his qui in*
 de se Aurelium Victorum in Theodosio, D. Ambros. epist. 66. *Potestate*
sunt.

¹ In *Sindici- rum* conjugali, differtationem tum Juridicam tum historicam do-
^{orum Iuris} *trinâ* & iudicio refertam pridem edidit Christophorus ¹ Riccius
^{præmiss. esp.} Dantiscanus. Pontificii verò Occidentis, vetustis Christianismi secu-
^{3. & vide} lis, aliam omninò induxerunt heic rationem, eamq; satis miram. Di-
^{Jac. Gorbho-} vinum de hac re præceptum generale illud ^m, *Nemo ad propinquam*
^{fred. ad Li-} *carnis sue accedat*, seu *ad consanguineam suam*, ita accipi voluere, ut
^{dei à ysaïel-} omnigeni consanguinei inde arcerentur inter se nuptiis. Ne tamen
^{ov. 6. & de} in eos objicias, nullos omninò reperiri, qui non aliquo consanguini-
^{hisce vide} tatis genere, utpote non solùm in primis sed in propioribus paren-
^{Barnab.} tibus convenientes, naturaliter jungantur; ad civilia, in Jure Cæ-
^{Briffon. lib.} sareo, cognationum nomina, quibus hæreditates & tutelæ deferun-
^{de Iure con-} tur, se ⁿ contulere; extra quorum limites, quoniam specialia consan-
^{mubiorū & c.} guinitatis vocabula Jurisconsultis Romanis non habebantur, nec
^{Levir. 18.6} consanguinitatem heic præpedientem agnoverunt. Civilia illa no-
^{Calix^o pa-} mina septem conclusa sunt gradibus, ut videre est in Pandectis ^o. Et
^{pa c. 2. Caus.} Paulus, *successionis*, inquit ^p, *gradus septem constituti sunt, quia ul-*
^{25. q. 2. & 3.} *terius per rerum Naturam nec nomina inveniri nec vita succeden-*
^{L. 10. ff. de} *tibus prorogari potest.* Ubi ^q vetus interpret Anianus; *in his septem*
^{gradibus &} *gradibus omnia propinquitatum nomina continentur, ultra quos nec*
^{affinitibus.} *affinitas inveniri, nec successio potest amplius prorogari.* Hinc in-
^{P Sentent. re-} terdictæ olim nuptiæ in Occidente usque ad septimum gradum in-
^{cept. l. 4. tit.} clusivè (qui & pro sexto ^r variante in personis calculo, interdum exten-
^{11. adde Mo-} ditur) rationibus redditis, quoniam ^h *hæreditas rerum per legales dis-*
^{destin. l. 4. ff.} *positiones sancita usque ad septimum gradum protendit successionem.*
^{tit. de Gra-} *Non enim succederent, nisi eis de propagine cognationis deberetur,*
^{dibus.} *& quia ^t postea parentela cognosci non potest.* Interdictæ item, usq;
^{q. 5.} *dum ^u generatio recordatur, cognoscitur, aut memoria retinetur.* Per-
^{Gratian. c.} inde ac si post septimum gradum omnimoda sanguinis relatio pro-
^{21. C. 35. q. 2.} pinquitatisque, etiam ad sensum quo ipsi illa Legis de Nuptiis Mo-
^{& 3.} saicæ verba prævia ac generalia intelligerent, profus deleta fuisset.
^{C. l. Caus. 35.} Cum interea certò sciamus, non solùm qui longiùs sive rectà sive ex
^{q. 2. & 3. &} transverso, etiam in infinitum, distarent, vetustis ^x Jurisconsultis con-
^{c. 15. & 20.} sanguineos nuncupari, sed etiam, usque ad decimum ^y gradum jure
^{ibid. Grego-} Cæsareo,
^{rius PP. 1.}
^{Nicola^o PP.}
^{2. c. 17. ibid.}
^{& apud Per-}
^{Lombard.}
^{sens. 4. dist.}
^{40.}

¹ *Concil. Wormat. c. 32. & Caus. 35. q. 2. & 3. c. 18.* ² *Ulpianus l. 2. tit. de sui & legis. hered. ff. 2. l. 1. l. 1.* ³ *l. 1. l. 1. Institut. tit. de successione cognatorum §. hoc loco & Novell. 118.*

Cæsareo, consanguinitatis nomine, sublatâ agnatorum & cognatorum differentiâ, succedere, atque excludere fiscum. Sed verò quod & magis mirere, petitâ, ut diximus, è Jure Cæsareo graduum, extra quos, velut ex eo edocti, consanguinitatem non agnosci volebant, enumeratione generali, ita aliam nihilominus & juri Cæsareo planè incognitam, Jurisconsultisq; nonnullis haud parum² invisam, gradus² *Alberic. Gentilis de Nuptiis lib. 5. cap. 6. alii ibi citati.* ex transverso supputandi inibant rationem, ut tametsi septimi gradus nomen quidem retinerent, decimum quartum tamen, ad Cæsareorum calculum, non raro innuerent. Nam, ubi, jure Cæsareo, generatio cujuscumque personæ ex transverso gradum facit unicum, adè ut Frater & Soror binis ita distent gradibus (nam in transversâ linea primus gradus² Cæsareis non habetur) & consobrini quatuor, horum liberi sex, atque horum denique liberi octo, scilicet pronepotes fratris & sororis; Pontificii illi quarto duntaxat gradu hosce distare volunt, ita putatis consanguineorum gradibus, ut quot à communi parente, in æquali inde distantia, alter distet, tot solùm inter se distent; in inæquali, quot à communi parente distet remotior. Adeoque ut ipsas Cæsareorum proximidades, intra quas consanguineorum nomen cohiberi putabant (unde & leges stabiliebant nuptiales) ipsi duplicando ita excederent. Et demùm de gradibus septem ita numeratis pronuntiabant, *ultra hos^b nec consanguinitas invenitur, nec nomina graduum reperiuntur, nec successio potest amplius prodigari, nec memoriter ab aliquo generatio recordari;* cum interim decimus, ad juris Cæsarei calculum (cujus etiam in successione ratio habita) vicesimus ita esset ad Pontificii. Et obtinuit^c sanè hujusmodi matrimonii prohibitio, nec multum in affinibus dispar, usque ad Concilium Lateranense sub Innocentio III, anno salutis MCCXV celebratum, in quo sancitum^d *prohibitionem copulae conjugalis, quartum consanguinitatis & affinitatis gradum non excedere, (id est, octavum in Juris Cæsarei calculo; quoniam in ulterioribus gradibus, jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari.* Atque hoc puto Jure in Occidente, ubi autoritas Pontificis Romani legibus abacta non est, (velut in^e Anglia, ubi juris Divini heic tantùm ratio, ex Lege^c habetur) utuntur. *cap. 38.*

Alberic. Gentilis de Nuptiis lib. 5. cap. 6. alii ibi citati.

Gaius l. 1. ff. tit. de Gradibus.

Alexander PP. 2. cap. 2. Cons. 35. q. 5.

C. 14. Cons. 35. q. 2. & 3. & c.

C. 8. extr. de Consang. & Affin.

Stat. 32. Henrici Regis 8. cap. 38.

Neque sanè sine difficultate olim introducta sunt in Britanniam nostram Pontificia de gradibus hæc decreta, ut videre est ex eo quod quarto distantes gradu, sub initiis apud Anglosaxonas Christianismi, invicem conjungi, epistolâ Augustino Anglorum gentis Episcopo

datâ, indulserit^f Gregorius magnus, *ne à bono, quod cæperant, metuendo austeriora, recederent.* Apud veteres autem Scotorum aliquos ne ipsa quidem divina hac de re præcepta, ante sexcentos aut circiter abhinc annos satis admittâ sunt, nedum Pontificia. Vetus autor^g vitæ Margaretæ Reginæ Scotorum, Malcolmi III uxoris, quæ in Divas relata, *Illicita, inquit, Novercarum Conjugia similiter*

^g Nova Legenda Anglia fol. 226.

& uxorem fratris defuncti fratrem superstitem ducere, quæ ibi (in Scotia) antea fiebant, nimis ostendit execranda & à fidelibus velut ipsam mortem, devitanda. Multa quoque alia contra morem Ecclesia inoleverant, quæ in eodem Consilio damnans de regni finibus extirpavit. In Ecclesia Orientali, remissius hæc ex transverso quàm in Occidentali, non solum sæculis anterioribus sed etiamnum, licet

diversimode^h, egerunt. Gradus enumerant ii, neque unquam aliter soliti, ad Juris Cæsarei formulas. Qui sursum deorsum in recta stemmatis linea occurrunt, universos arceri invicem nuptiis volunt. Sed, ex transverso, antiquitus gradum sextum planè, id est, ad Pontificiorum, in Occidente, calculum, tertium admitti nolebant, octavum indubitanter admittentes. Putatis verò ad personarum seu generationum numerum (quemadmodum in Jure Cæsareo) gradibus,

ⁱ Juri Græco-Romano tom. 1. lib. 3. pag. 204. & lib. 4. pag. 266.

de septima persona, id est, gradu septimo, pronuntiare solebant, cum nec permitti expressè, nec denegari à lege, ideoque τὸν τῆς ἑβδόμου γάμου πρὸς ἄλλου & πρὸς ἑαυτοῦ μὴ ἴσταντες πρὸς, μή τῶ τὸ γάμου, μὴ ἀλλοτρίου ἄλλου, hujusmodi nuptias, antequam intrentur, non permitti, initas verò minimè sane distrahi debere. Postmodum verò, nempe anno Salutis MLV, sub Michaelæ Patriarcha Constantinopolitano, decisum

^h Ibid. lib. 3. pag. 206. Ad de Matthæi Monachum lib. 7. ibid. p. 480.

est in Synodo^k, ut persona seu gradus septimus etiam illicitus impostum, quod & nunc ibi obtinet, haberetur, sed ut octavus citra controversiam licitus esset. Ceterum qui ita unicâ, in Consanguinitatis gradibus, personâ, velut ex indulto differunt à Pontificiis Occidentis, strictius ac subtilius in Adfinitatibus agunt; quibus sunt ali-

quæ,

quæ, Occidentalibus Jurisconsultis planè ignotæ, nimium involutæ, nec breviter describendæ, ut omittam etiam cognationes eorum heic adoptivas ac spirituales, quarum rationem, uti etiam Occidentales, habent ipsi. Pluribus ostensæ sunt Græcorum seu Orientalium quos diximus, hac de re sententiæ receptæ ac Decisiones, in Juris Græco-Romani ab J. Leunclavio editi autoribus, Constantino Harmenopulo¹, Manuele Hierodiacono, apud Zachariam Chartophylacem, cognomento etiam Marapharam, in synopsi ejus *ὑπερβαταβαθμῶν* seu *de Consanguinitatis gradibus*, atque Petro Arcudio^m, qui omnes Græcæ Jurisprudentiæ callentes eam tracta-

¹ Prochir. lib. 4. tit. 5.
^m De Concordia Ecclesiarum Orientalium & Occidentalis l. 7. cap. 30.

runt. Mahumedani heic jus suum habent singulare ita ex Ebraeorum, veterum Romanorum, Gentium ante legem Mosâicam, & demum Christianorum moribus atq; interpretamentis compilatum, ut nihilominus quod etiam omninò suum sit infarciant, ne totum aliis accepto ferrent. De consanguinitate illi ferè ut Romani veteres Christianisimo, ante adjectum Pontificium graduum calculum, firmati. Affinitatem nolunt privignarum aut socrum matrimonia impedire, citra præeuntem uxoris concubitum. Nurum omninò ducere nefas esse volunt, uti & Novercam & binas Sorores. Nutricibus autem & sororibus collacteis, etiam & iis, quæ hisce proximitate conjunguntur, quemque interdicunt. Alcorani verba suntⁿ;

ⁿ Azhar 4. Codice Lar. 8.

ولا تزكحوا ما زكح ابائكم من النساء الا ما قد سلق
 انه كان فاحشة ومقتنا وما سبيلا * حرمت عليكم
 امهاتكم وبناتكم واخواتكم وعماتكم ونحوالاتكم
 وبنات الاخ وبنات الاخت وامهاتكم اللاتي ارضعنكم
 ماخواتكم من الرضاعت وامهات نسايبكم وربايبكم
 اللاتي في حجوركم من نسايبكم اللاتي دخلتم

بهن فان لم تكونوا دخلتم بهن فلا جناح عليكم
 وحليل ابنايكم الذين من اصلابكم وان تجمعوا بين
 الاختين الا ما قد سلف ان الله كان عفورا رحيمًا *

Ne matrimonio conjungamini faeminis, quibus parentes vestri conjuncti sunt. Quod tamen olim permissum est. Sed Turpitudine est, abominatio atque mos nefarius. Piaculum esto vobis ducere matres vestras (quæ non semel ob nefandos, qui in Oriente ingruerant, ut

^o *Az. ar. 33. supra ostensum est, matrum concubitus, in Alcorano ° expressim Arab. 43. lat. & 58. Arab. 68. Lat. interdicuntur) aut filias vestras, aut Sorores, aut amitas vestras (tam librariorum quàm typographi incuriâ habet heic Codex Latinus*

^p *Lib. 2. cap. 7. Amicas, literulâ malè mutatâ; unde & Arrivabenus^p in Alcorano Italico (l'amiche) aut materteras vestras, aut neptes ex fratre, aut neptes ex Sorore, aut Matres qua vos lactarunt (Nutrices) aut col-*

lactæas Sorores, aut uxorum Matres (Socrus) aut uxorum filias (Privignas) qua in tutela vestra sunt. De uxoribus vestris intelligendum est scilicet, quibuscum concubueritis. Quod si cum eis nondum concubueritis, (si repudiaveritis ante coitum, aut ante coitum demortuæ fuerint) hæc ducere vobis nefas non est; neque ducenda sunt vobis uxores filiorum vestrorum naturalium (Nurus, maritis superstitis seu repudiatæ) nec binæ Sorores, quod tamen antiquitus permissum. Et Deus indulgens est & misericors. Quod explicans Mahumedes

Ben Achmed, ad illud de Matribus, ait وشملت الجدات من قبل والام وشملت بنات

شملت بنات (sive paternis sive maternis; de Filiabus, وشملت بنات من جملة الاب jus idem esse de neptibus ex prole & de descendentibus; & de Sororibus, comprehendi quæ sunt جملة الاب من الام sive germana sive uterina. Neque amitarum nomine, patris tantum sorores sed & avorum venire, uti & materterarum, non solum

solū Matrīs sed & Aviarum maternas Sorores. Nam interpretatur *حالاتكم اخوات امهاتكم وحداتكم* *sorores matrum*

vestrarum & aviarum vestrarum. Consona est Retinens ver-
sio, sed malè ibi *Patruces* pro hisce substituit Philippus Guadagnolus in responsione ad Ahmed Ben Zin Persam. Neptes autem, etiam & filias suas seu proneptes heic denotare docet Achmetides.

In Apologia pro Christiana Religione lib. 1. cap. 5. sect. 3.

Sororum autem collactearum ejusmodi rationem habendam, quā consanguineas suas spectant; ut quemadmodum fratris seu sororis sanguine conjunctæ propinquæ, veluti amita, matertera, neptis sive ex Fratre sive ex Sorore, interdicuntur, ita etiam & veritas esse collactæ Sororis propinquas ejusmodi non aliter ac si naturaliter ipsæ

Lactenti fuissent conjunctæ. Et regulam subdit; *يخرم من الرضاع*

لا يخرم من النسب *Interdicitur Lactentis nomine, quacunque nomine sanguinis interdicitur.* Ita ille. Et celebris apud Mahumedanos Jurisconsultus Abu Bircat Abdalla Ben Achmed de

In Compendio Iuris Canonici Mahumedanorum Ms. lib. 5. c. 1.

vetitis nuptiis *واخته وابتها وان بدلتا* *حرم من تزوج امه وبتنه*

وبتنها وبت ابه وعته وحالته وام امراته وبتنها *اذ*

دخل بها وامراته ابه وابنه وان بدلتا والكل رضاعا

Interdicuntur cuique nuptia matris sua & filia sua & earum quæ sursum deorsum sequuntur, & Sororis sua & filia ejus & filia Fratris sui, & amita sua & matertera sua & matris uxoris sua & filia ejus (si modo concubuerit cum uxore) & uxoris patris sui seu Noverca, & filii sui seu Nurus & eorum qui sursum deorsum sequuntur, atque etiam fæminarum quæ jure collacteo ei conjunguntur. Quoniam

roties inculcari solet, rationem Naturalem, seu Naturalia jura in Cognationibus quā matrimonia seu coitum præpediunt, velut ante alia, adeo passim conspici, ideo & fusiùs aliorum præter Ebraorum scita, mores, ac Leges ea de re visum est sic adnotare. Atque hætenus de Concubitu illicito, ac re Matrimoniali quatenus pependit sive ex

Jure Naturali & Universalī juxta Ebræorum placita, sive ex Levitico, quā Gentiles spectavit.

CAP. XII.

De Matrimonio & Coitu, quā sive vetitus sive permissus inter Judæos & Servos ac Ancillas exterae originis, sed in Judaismo, citra libertatem cooptatos, Gentilium, qui Judaismo nondum nomina dederant, Matrimonium & Coitus Judæis illicitus. Non unica tamen Magistrorum de interdicti illius initio aut causā sententia. Quam ex natalibus Servi ac Gentiles habuit.

Consequens est ut videamus de Matrimonio & Coitu, ex Jure Gentium apud Ebræos, sive admissio sive vetito, ratione aut Conditionis Servilis aut Gentis Exteræ, aut exterae originis, etiam postquam quis in Judaismo esset cooptatus; atque hoc tam quā hominum hujusmodi matrimonia seu coitus sive Originariis, sive aliis in Judaismo adscitis sive permissus sive vetitus fuerit, quā quā in ditione Israelitica, sive vetitus sive permissus ipsis hominibus ejusmodi inter se invicem. Quod ad Conditionem Servilem priori modo heic attinet; occurrit quidem nonnihil de Servorum (è Gentilibus in servitutem redactorum; nam servorum Ebræorum, qui perpetui, ut nemo nescit, non fuere, sed tantum temporales, alia planè conditio) & Ancillarum nuptiis Judæis interdictis, supra ^f ubi è paraphraste Chaldaeo prohibitionem etiam sacram ea de re habes. Quod in universum & sine ulla exceptione (præter eam quæ, secundum aliquos, est de jure in bello captivæ singulari, de quo infra) verum est, si de servis & ancillis nondum in Judaismo nomine servitutis seu servitute retentâ, juxta superius ^t ostensâ, adscitis rem capias. Nam servi ejusmodi planè ita exteri fuere, ut ab aliis merè Gentilibus, quorum matrimonia & coitus nunquam non Ebræis vetitus, ut mox ostenditur, neutiquam distinguerentur. De servis autem in Judaismo servitutis nomine seu servitute retentâ adscitis (juxta quod libro secundo explicatur) regulariter etiam prohibitio quidem ejusmodi & de id genus ancillis recepta est. Unde & Josephus ^u habet inter leges sibi Mosaicas

^f Cap. 4. hujus libri.

^t Lib. 2. cap. 3

^u Archaeolog. lib. 4. cap. 8.

Δύλας μη γαμιῶσθαι τοῖς ἐλάθεροις Ancillas ingenuis non matrimonio jungendas. Ceterum accedunt exceptiones, apud Talmudicos, quantum observavi, trinæ. Prima est de Mamzere; secunda de Ancilla partiaria seu partim manumissa aut partim libertina; tertia de servo Ebræo, seu Ebræo in servitutem temporalem ex more gentis addicto. Mamzeri, etiam Originario, permixtum est Ancillæ conjugium, jure perquam singulari, de quo vide inferius capite decimosesto. Ancilla partiaria heic dicta ea erat, quæ è Gentilibus in servitutem, non sine Judaismo, redacta, libertatis partem, non integram seu perfectam, domini indultu nanscisceretur; quando scilicet pro libertatis pretio aliquanto soluto, aliquantum etiam libertatis, veluti dimidia seu tertiapars à domino ei est indulta. Nam tam servus ejus-

modi eis erat quàm ancilla; atque hanc ¹ מצ״ה שפחה וחצ״ה בר ² *Maimonid. hal. Abdim cap. 7.*

partim ancillam & partim libertinam uti & illum עבד חצ״ה בן חורין *partim servum & partim libertinum* vocitant. De

ejusmodi aiunt ancilla Ebræi, cum ea sponsalia non irrita fuisse, nec tamen vim satis integram sortita antequam illa nacta esset libertinitatem integram. Atque de ea legem illam intelligunt, *Quicum-*

que dormierit cum muliere concubitu seminis qua est (שפחה ¹ *Levir. 19.* נודפת לאיש ^{20.) ancilla addicta viro (nubilis habet vulgata & *α-*}

πιφυλαγμένη ἀνθρώπῳ viro asservata Hellenistæ, Tertullianus ², ² *De Pudici-*

que homini esset reservata) non tamen redimendo redempta, nec li- ^{11a. cap. 20.}

bertate donata, ipsa vapulabit; non morientur, quia non libera. De partim tantum juxta jam dicta, redempta ² intelligunt. Quacum ¹ *Gemar. Ba-*

quoniam *קדושיה אין נמורין* *minimè erant sponsalia perfecta* seu ² *bylon. ad ris. Gittin cap. 7. fol. 43 a.*

matrimonium absolutum antequam totam libertinitatem acquire-

ret, ideo non ultimum supplicium velut ob adulterium, sed verbera tamen, quia inchoata erant, nec necdum ratione servilis conditio-

nis partim adhuc retenta perfecta sponsalia, irrogabantur. Quod ver-

titur heic addicta, pro desponsata, sumitur etiam in versionibus ple-

nisque Orientalibus. Et Judæi Hispanienses ibi, *sierva desposada à varon.* Sed de sponsaliis seu Matrimonio quale diximus inito, nec satis perfecto, capiunt Magistri. Exceptionem heic Tertiam in su-

perioribus ^b tetigimus. Neque alia est quàm licuisse domino Ebræo, ¹ *Cap. 4. hu-* ² *jus libri.*

servo

servo suo temporali, item Ebræo ex sententia fori in servitutem adducto (non aliter) ancillam aliquam suam è Gentilibus in Judaismum servitute retentâ cooptatam conjungere, ut prole servili seu utriusque

¹ Lib. 6. c. 7.

fructu familiam & bona sic augetet; qua de re plura inferiùs^c. Atque ita de Servis & Ancillis è Gentilibus in servitutem simul ac Judaismum redactis, quâ sive matrimonium sive coitus Originariis aliisque Judæis cum illis sive permissus sive vetitus. Jam verò tam libera quàm servilis conditionis hominum universorum, Gentilismo nondum exuto, coitus & matrimonium Ebræis Judæisque cunctis interdictus habebatur, admisâ intereà juxta aliquos excep-

^d Maimonid. ptione illa de Captiva quam capite proximo fusiùs dabimus. Ad hal. Ifuri Bia cap. 12. & de Gemar Babilon. ad tit. Iabimoth c.

² fol. 23. a. & ad sit. Kidofchim cap. 3. f. 68 b.

^e Deut. 7. 2.

^f Exod. 23. 32, 34. 16.

^g Genes. 34. 14. & vide ibi comma 7.

^h Apud Euseb. Præparat. Evangelic. lib. 9. cap. 22.

ⁱ Cap. 9. & 10. & vide Nchem. c. 13. 25.

^k Gemaraiam ante citata. & Mos. Mi-koizî præcept. Negat. 112. & 116.

Gentes heic exteras universas spectare volunt aliqui^d legem illam sacram, *Affinitatem non contrahes^c cum eis* (id est כּוּנַתְּ בְּאֵתְּ אִשְׁתּוֹ לֹא תִקַּח אִשְׁתּוֹתַי אֲשֶׁר לְעַמִּי) *neque filiam ejus accipies filio tuo.* Sunt & ejusmodi^f aliæ. Qualis

etiam, ex more, ante Legem Mosaicam post Circumcisionis fedus, in filiabus eorum, qui circumcisi sunt, obtinuisse videtur. Nam filii Jacob Sichemo & patri ejus responderunt^g, *non possumus facere rem istam,*

ut demus sororem nostrâ viro incircumciso, כִּי חֲרִפָּה הִוא לָנוּ *Nam id opprobrio esset nobis;* seu ut vulgata, *quod illicitum & nefarium*

est apud nos. Juxta quod Theodotus^h Jacobum induxit loquen-

tem.

οὐ γὰρ δὴ θεμιτὸν γὰρ τὸ δ' Εβραίοισι πέτυκται
Γαμβρὸς ἀλλοθεν εἰς γὰρ νοῦς ἀγειδμ ποτὶ δῶμα,
Ἀλλ' ὅστις Ἰσραῆλ ἐξέλκεται εἶναι ὁμοίης.

Nefas est Ebræis sive generos sive nurus (legendum enim opinor,

γαμβρὸς ἀλλοθεν ἢ γὰρ νοῦς) ab exteris in lares suos ducere; sed eos tantum qui sunt contribules. Et illustre habetur hac de re judicium

apud Ezramⁱ, ubi videtur quidem non ad septem populos paulò ante in loco Deuteronomii jam antè citato memoratos tantum legem il-

lam atque ceteras congenere attinere, sed pariter ad alias gentes,

quotquot nondum in Judaismum adscitæ. Alii verò leges illas ad

Septem populos ita tantummodo volunt^k spectare ut alios in illis

includi nolint. Sive autem ex legibus illis, sive simul ex ad-

duo singularis quam sibi haberent sanctitatis conservacione ac avita

tradi-

traditiones res manârît, certum est tam à coitu (nisi unicam admittas jam ante memoratam exœptionem) quàm à matrimonio Gentilium, circumcisos fœminasque sive ex Origine sive ex Cooptatione Judæas abstinere debuisse, contractusque sponsalitios cum eis fuisse planè irritos, apud Talmudicos esse receptissimum. Exteræ autem nationes, eis planè sunt tantùm non in Judaismum cooptatæ. Quid Christiani de Paganorum & Christianorum conjugiiis statuerint, ex ipsorum disputationibus obviis eliciendum. Discretè etiam Ma-

hamedes prohibet ^m Musulmanorum suorum & **المشركين** *Infidelium*, seu qui nondum Mahumedismo nomina dederint, conjugia **حتى يومنا** *usque dum crediderint*, id est, Musulmani fuerent. Sed verò Talmudici qui ex ipsis legibus sacris, ejusmodi cun-

ctarum nationum exterarum (nec solùm septem populorum) matrimonia putant ⁿ suis interdicta, adeoque & coitum **דרך אישות** *conjugalem*, ipsi nihilominùs coitum earum **דרך זנות** *meretricium* seu *fornicationem* è traditione seu instituto avito tantùm vetari volunt. Qua intercà de re sententia non est apud Magistros unica. Certè de Zelotarum Jure quo veluti à Moïsè recepto, Israelita cum gentili se coitu publicè miscens impune occidi poterat, superiùs ^o monitum est. Simile facinus clam patratum verberibus luebatur ex majorum instituto, quod alii à seculis repetunt vetustissimis, sed alii ab Hasmonæorum tempore. Scilicet legitur in corpore Talmudico ^p, interdictum fuisse Ebræis **בית דינו של חשמונאי** *consistorio* seu

Consensu Hasmonæorum coitum **בצינעה** *clandestinum* fœminæ gentilis seu ethnica **נשגו משוכ** id est nomine *mensibus laborantis* seu *immunda* ^q, *ancilla, ethnica, & scorti*, perinde ac si cum ea coitus totum simul nominibus haberetur impostertum illicitus, adeoque verberum Pœnâ luendus. Quod nihilominus à nonnullis ^r ita intelligitur, ut tot nominibus delinquat tantum Israelita, qui velut uxorem seu concubinam legitimam sibi paganam conjunxerit; is verò qui meretriciis ejus obiter amplexibus uteretur, puniendus esset nomine duntaxat Ethnica & Scorti. Hinc Moïsès Cotzensis ^r; **קודם בית** *Ante consistorii* **דניו של חשמונאי הייתה גירה מותרת בצנעה**

M m m m

Hasmo-

¹ Et Sidesi: Ioseph. lib. 11. cap. 8.
^m Alcoran Azcar. 3. Lat. Arab. 2.
ⁿ Gem. Bab. ad 111. Aboda Zara cap. 2. fol. 36 b. Maimonid. halach Isuria cap. 12.
^o Lib. 4. cap. 4.
^p Gem. Bab. ad 111. Aboda Zara cap. 2. fol. 36 b. unde intelligendus est locus Sopher luchalin f. 15 a. Sidesis 10. Coch. in excerpt. è Gemara Sanhed. p. 293.
^q Vide supra lib. 2. cap. 5. pag. 180.
^r Maimonid. hal. Isuri Biaz cap. 12.
^s Præcept. Affirmat. 122. quem Et Gir. Præcept. Negat. 112. de Ethnicarum concubitu.

Hasmunaorum tempus, ethnica coitus clandestinus (Ebræo) licitus erat. Quod de innupta aut ea cuius nuptiæ civiliter solutæ sunt capiendum; & cum eo quod ante habetur de stupri inter Israelitas ipsos interdicto sacro cõparandum Nam juxta hanc sententiam, interdictum illud ad Judæorum & Judæarum tantum, nõ ad Judæi & paganæ coitum attinuit. Alii verò qui ex Origine vetustissima coitum ejusmodi illicitum apud ipsos faciunt, graviorem fœminæ Ethnicæ quàm Judæo cum ea concumbenti Pœnam volunt ex judicio forensi infligendam. Nimirum ultimum supplicium; cum Judæus duntaxat vapularet. Atque hujus originem Pœnæ seu exemplum sumunt ex sacra de Midianitibus quibuscum Ebræi coiverant, historia. Ex hæc illud Taciti, projectissima ad libidinem gens alienarum concubitu abstinent. Et gravissima habent Magistrum monita quibus gentem suam ab omnimodo exterarum nationum, ante Judaismum susceptum, coitu ut plane illicito deterrent. Quin nec prolem ex ethnica susceptam in liberorum numero habebant. Disertè Maimonides, ubi etiam ex incestu qualicumque genitos in liberis civiliter censendos juxta mores eorum docet, מן הגויה אינו בנו sed inquit, filius ex Gentili susceptus ab Israelita, pro filio non est habendus. Sed ex Israelitide à pagano suscepta proles generis Israelitici fuit ut infra ostenditur. Ex jam dictorum sensu etiam ad illud Eusebii, Herodes Antipatri Ascalonita & Matris Cypridis Arabissa filius à Romanis Iudæorum suscepit principatum, Josephus Scaliger, Matrem, inquit, quanquam Arabissam, tamen Iudæam fuisse dicimus, quia acceperat ritus Iudaicos. Aliter homini Iudæo nubere non potuisset. Nam ante Tempora Hasmunaorum licebat rem habere cum pagana, cum tamen de Moabitidibus mulieribus distictè interdictum fuisset à Mose & à Nehemia. Sed Iudæi progressu temporis deterior facti, id sibi tacito consensu permisierant, donec temporibus Hasmunaorum sancitum est ne cum pagana Iudæus rem haberet, ne clam quidem. בית דינו של חשמונאי גזרו על ביאת הגויה מפילו בצנעא (id est ut habet ille) Tribunal Hasmunai sanxit super concubitu Ethnica, etiam clandestino quod antea permissum erat, ut extat in præceptis. Sic Scaliger.

Quod

* Cap. 4.

* Maimonid. hal. Isuri Bia cap. 12.

* Num. 31. 16.

* Hist. lib. 5. & Sidis l. de successio- nibus in Roma cap. 3.

* Halach. I. Isuri Bia cap. 12.

* Animad- vers. ad Euseb. pag. 149. seu ad num. 193.

Quod verò dicit de præceptis in versione hac, intelligendum est de Mosis Cotzensis, loco jam citato, præceptis affirmativis. Nam & verbis illis Ebraicis à Scaligero planè ex Abrahâ Zacuthio^b allatis, ^b Sepher Tschalin f. 17 a. ipse numerus qui apud Cotzensem est, ut vides, adjicitur. Sed quod heic habet Scaliger de Herodis matre, id expendi debet ad trutinam quam infra de Natalibus Israelitarum, Profelytorum, Paganorum, etiam & Herodis exhibemus. Ut verò quinam ex natalibus sive Servi sive Gentiles, Pagani, aut Exteri censerentur, dignoscatur, regula est ex Jure Ebræorum civili ^c בן הבא מן העבד או מן הגוי או מן ^c Maimonid. hal. I furi Bia cap. 15. *proles sive è servo sive è pagano sive ex ancilla sive è pagana nata, ejusdem est cum matre conditionis, nec patris ratio omnino* (in ea discernenda) *habetur.* Adcò ut ab Israelita proles suscepta ex ancilla seu pagana non minus conditionis esset servilis seu paganicæ quàm à servo aut pagano genita. Contrà, tam Israelitica erat proles à pagano seu servo ex Israelitide suscepta quàm ab Israelita. Matris in illicitis hujusmodi commistionibus semper ratione duntaxat habitâ ex jure civili Ebræorum. Et sic Maimonides juxta veteres^d Talmudicos. ^d Misva tie. Kidošchim c. 3. & Gemara. *Unde mendum insigne apud Mosem Cotzensem^e in utraque ejusdem Venetiis editione (tertiam nondum novi) corrigendum est.* ^e *Pro eo quod in jam citata regula est הרי הוא כאלו* ^e *ejusdem est cum matre conditionis,* legitur apud Cotzensem primâ editione *הרי הוא כאלו* ^e *alterâ כמהויהו utroque denotante* ^e *ejusdem est cum illo conditionis,* acsi de patre verba fierent, quo nihil magis est juri civili Ebræorum aut Cotzensis ipsius sententiæ adversum. Restituendum *כאלו seu Conditionis materna* quemadmodū habet in allatis Maimonides.

C A P. XIII.

De singulari jure, quo militi Ebræo cum Captiva Gentili, præda sua parte, semel ante nuptias nefas non fuisse aiunt concumbere; quæcum tamen Concubitum ei non fuisset, citra nuptias, Iterandum.

UAm verò jus illud, quod capite superiore memoravimus singulare (unde & exceptio in antè dictis de foeminae paganicæ concubitu juxta nonnullos nata est) ex lege illa sacra pendet^f. ^f *Quando egressus fueris in prælium* ^f *Deuterom. 21. 10.*
 M m m m 2 contra

contra hostes tuos, tradideritque eos Dominus Deus tuus in manum tuam & dæperis eos captivos, viderisque in captivitate mulierem pulchram (quam אשה יפת תואר nuncupant, seu mulierem forme

^g Gem. Bab.

ad tit. Iabi-

moth cap. 4.

fol. 48 a.

Magistri, ad

citatam le-

gem, prater

Maimonid.

hal. Melakim

cap. 8.

^h Maimonid.

halach. Me-

lakim cap. 8.

ad mentem

Gemar. Ba-

bylon. ad tit.

Kidofchim

cap. 1. fol. 21 a.

Sepher Si-

phra, col. 199.

ⁱ R. Iochanan

in Gem. Hie-

rosolym. apud

R. Isaac. A-

barhmel in

Pirushf. 378.

col. 2. Adfi-

pulatur Phi-

lo lib. d. et ci-

Davidicus

& Josephus

lib. 4. Arch.

cap. 8.

^k Prater jam

citatos, Vide-

fis E. Bechas

in Biur fol.

222. col. 4. &

R. David.

Kimchi ad

2 Samuel. 13.

1. R. Moses

Mikot, pra-

cept. affirm.

122.

venusta) & concupiveris eam habere, & acceperis eam ut tibi uxor fiat; Introduces eam in domum tuam, & radat caput suum, & faciat, seu crescere sinat, ungues suos (ita illud ארץ צפרניו וישרתו ויפת תואר & Magistris & Onkelo; ut ipsa utroque devenustaretur. Vulgata ibi, circumcidat ungues suos; neque aliter Hellenistæ) & deponat vestem captivitatis suæ (splendidiores vestes) à se, & sedeat in domo tua, deploretque patrem suum & matrem suam per mensem

dierum. Et postea intrabis ad eam, & concubes cum ea, eritque tibi in uxorem. Sin autem non dilexeris eam, dimittes eam sibi ad mentem (vulgata & Hellenistæ, dimittes eam liberam) neque vendes eam pro pecunia, neque opera ejus servili uteris, eo quod humiliasti eam. Dum de libertate loquuntur militari, qua nefas non habebatur milites in gentilium, adversus quos bellum gerebant, territorio, sive in itinere sive in obsidione alibive, cibos aliàs interdictos qualescunque, si liciti non adessent, comedere, adjiciunt ^h וכן הלוץ צבא בועל אשה. Neque dissimili modo miles (cui in præda obtigit puella Gentilis) concumbit cum ea dum adhuc Gentilis est, si im-

pellat eum concupiscentia ejus, quod ad Legem jam allatam omninò dicunt. Plerique scilicet id dicunt. Nam & sunt etiam ⁱ qui, nisi

Profelyta Justitiæ fieret & matrimonio conjungeretur, concubitum heic planè illicitum esse velint. Sententia verò quæ plerunque obtinet, hujusmodi ^k est; captivæ gentilis unicæ, quam Ebræus quis in sua prædæ sorte, bello ultromeo (nam de eo quod ex præcepto erat, hoc non intelligunt; & distinctionem illam belli fusiùs tradimus li-

bro proximo) feliciter gesto, acceptam statim deperiret, domumque duceret, concubitum unicum fuisse permissum, ita tamen ut sine nuptiis eundem non omninò iteraret, neque aliter postea, ac in Legge præscriptum est, eam, tametsi jure belli ancilla fuisset, haberet. Idque ex recepta interpretatione habent verborum illorum, Introduces eam in domum tuam; ita tamen ut non tam ex ipsa lege id expressim permissum velint, quàm non à majoribus, qui & hanc & alias de interdicto in nuptiarum nuptiarumque concubitu interpretabantur, ve-

titum

aitum צר את ל פייס כרי *ut placaretur militis libido.* Unde etiam de uxore aliena capta locum intelligunt, non minùs ac de nupta. Nam, ut ostensum est suprà, Gentium matrimonia, pro alterutrius conjugum libitu, solvi volebant Ebræi. Unde etiam captiva seu ancilla, quæ in potestatem planè domini transierat, pro illius item libitu pristino matrimonio, ad eorum sententiam, solvebatur. Hinc etiam Josephus¹ legem hanc de captiva, suo more, recitans *αὐτὴν αἰχμάλωτον* inquit, *τις λάβη παρθένον, αὐτὴ καὶ γεγαμημένη εἶεν &c.* *si quis captivam abduxerit sive virginem sive marito ante conjunctam &c.*

¹ *Archæolog. 4. cap. 8.*

At verò aliqui singulare hoc fuisse Israelitis jus uxoris alienæ ita in bello capiendæ, volunt, nec omninò Gentilibus, sive inter se sive adversus Ebræos belligerantibus^m permitti, sed eis Furti nomine hoc, velut alieni contrectationem interdici. Quod mirum videtur Nam ex ipsorum ratione jam allatâ, captiva ejusmodi Gentilis, pro victoris cujuscunque arbitrio, aliena esse uxor desinit. Post concubitum ejusmodi unicum, si in Judæismi professionem allici potuerit, baptismo statim suscipiebatur *לשם גרוּת* *nomine juris Profelyta*, sive ut Profelyta justa fieret, modo superiusⁿ indicato. Sive autem Ju-

^m *Gemar. Babylon. ad rit. Sanhed. cap. 7. fol. 57 a.*

dæismum averfaretur sive susciperet, luctus menstruus, juxta Legis² allatæ verba, domi ei erat agendus. Nec ante binos alios elapsos in uxorem ducere domino fas erat, tametsi Profelyta justa fieret. Tempus hoc adjectum *בין זרע ראשון לזרע שני* *ad distinguendum semen primum à semine secundo*, ut scilicet dignosceretur ex tempore trimestri, utrùm ex concubitu ante quàm Profelyta fieret, an post fortè gravidaretur. De cujus rei ratione mox. Si Profelyta justa fieri nollet (qua dere ut monita interim deliberaret, tempus à captivitate etiam annum præstituebatur) ut Profelyta Domicilii fieret necesse erat, secundum ea quæ etiam supra^o dicta sunt, si in terra

ⁿ *Lib. 2. cap.*

^o *Ibid. cap. 3.*

Israelitica seu Ebræorum imperiî finibus etiam vitâ gaudere vellet. Nam si hoc detrectaret, planè erat occidenda, ut alii idem detrectantes. Nisi autem Profelyta fieret justa, nefas erat domino eam ducere, uti & Ebræis universis Gentilem. Neque fas ei, si Profelyta maneret Domicilii, ultrâ velut ancillam seu captivam eam sibi habere, ut pote libertatem, ex eo quòd primò ita amata concubitu uni-

co, in futuræ sponſæ ſpem, dehoneſtaretur, lege adeptâ. Ex primo illo ejuſmodi captivæ concubitu proles nata, antequam mater baptiſmo initiaretur (nam nata poſt etiam omnimodo jure Proſelyti, ſine baptiſmo[†], modò circumcideretur, ut Ebræus, gaudebat) ex ſententia forenſi baptiſmo & circumciſione in Ebræorum Eccleſiam, Proſelyti nomine cooptanda erat. Singulare juris hujus exemplum aiunt fuiſſe in bello à Davide Rege adverſus Tolmium Geſuris Regem geſto. Nimirum Maacam (quam poſteaquam Proſelyta facta fuerat, in uxorem duxit David) יפת תואר *forma venuſta feminam* Melakim c. fuiſſe; quo nomine captivam, qualem diximus, ſemper denotant. Ex primo verò ejuſce concubitu[†], dum adhuc gentilis eſſet & captiva, natam fuiſſe Thamarem, & dein, ex eadem Proſelyta facta atque in uxorem ducta, Abſalonem. Ex hac autem Lege de Captivæ concubitu, rationem etiam reddunt, quare nefas non haberetur Ammoni Davidis filio eam, utpote fratri, Sororem matrimonio conjungi; quam in eis, quæ de Proſelytorum Cognatione infra[†] ſequuntur, exhibebimus.

[†] Maimonid. balach. Iſuri Bia cap. 13.

[†] R. David.

Remchi ad 2.

Samuel. 3. 3.

Cap. 13, 1. Maimon. balach.

Melakim c.

3. R. Bechai

in Baur fol.

222. col. 4.

Gem. Bab. ad

tit. Sanhed.

cap. 2. f. 21 a.

Mofes Mi-

koſe præcept

aſſirmat. 122.

[†] Cap. 18.

C A P. XIV.

Quatenus variatim interdicta haberentur ſive Originariorum & Proſelytorum (Juſtitia) ſive Proſelytorum & Iſraelitidum, originis externa nomine, Conjugia. De Nethinæis ab Iſraeliticis conjugiiis accendis decreta, Proſelytotum diverſa invicem conditionis, proles qualis.

ITa de Servis atque Exteris, nondum Libertinis aut Proſelytis Juſtitia factis, ut jam oſtenſum eſt, ſe res habuit Proſelytorum verò Juſtitia utriuſque ſexus Jus heic varium erat. Nam tametiſi Proſelytus Juſtitia integer pari in rebus plerisque erat ac cenſebatur cum Originario conditione, & ipſam Judæam velut patriam novam induerat; in re *tamen* matrimoniali, quæ ad Proſelytos & Judæos originarios attingit, diverſitas erat non exigua, nec unius generis. Cum Gentium nonnullarum proſelytis utriuſque ſexus vetita ſunt perpetuò Originariis conjugia; cum nonnullarum, ſexus masculinorum; cum aliarum, uſque

usque ad generationes aliquot; cum reliquarum, simul atque facti Deut. 7. 2.
 sunt Profelyti, permiffa sunt eorum cum Originariis (nec sine tem- Rabba in
 peramentis aliquot) conjugia. In primo genere ponunt nonnulli Gem. Baby-
 populos illos Septem, Cananæos, Amorrhæos, Hivæos, Perizzæos, lon. iii. labi-
 Hitzos, Gergezæos & Jebuzæos, adeo ut nec velint eorum, ut un- moth cap. 8.
 que in Judaïsmum cooptatorum cum Originariis conjugia licita esse, fol. 76 a. Mo-
 idque ex ipsa lege sacra illa ^f, non contrahes affinitatem cum eis &c. ses Mikotai
 De qua superius etiam dictum est capite duodecimo. Et quanquam præcept. me-
 tum illam tum cõgeneres leges intelligunt aliqui (ut ibi monitum est) gat. 112. &
 de universis Gentilibus seu Paganis, ante Judaïsmum susceptum, à 116.
 connubiis Originariorum arcendis, nihilominus ubi ad septem po- Moses Mai-
 pulos disceptatio venit singularis, controversum est, Utrum ex Lege monides ba-
 sacra Profelyti è populis illis facti ritè Israelitica inire potuerint con- lach Ifuri Bia
 jugia. Negant igitur alii ^t eo quod adeo signanter interdictum de cap. 12. Shul-
 illis locum in Legis corpore occupat. Alii affirmant ^u licita fuisse can Aruch.
 cum ipsis, non obstante Lege illa, postquam Judaïsmum susceperant, iii. Abenhæ-
 conjugia, neque interdictum affinitatis contrahendæ ad aliud tem- zer cap. 4.
 pus præter id quo pagani manerent, attinuisse; quod ex eo in pri- Magid Mis-
 mis etiam eliciunt, quoniam, postquam ex illis Gibeonitæ, qui Hi- na ad citatõ
 væorum pars, Profelyti facti sunt & ministeriis aliquot sacris sed sor- Maimonidis
 didioribus à Josua ^x additi (unde נתיני Nethinæi, id est, *dedititii*, locum. Et Si-
 seu hujusmodi ministeriis dati vocantur) bina à majoribus lata de de R. D. Sid.
 eis à conjugiiis Israeliticis arcendis traduntur decreta. Alterum Jo- Kimchi ad
 suæ, quod temporarium fuisse aiunt; alterum Davidis ^j Regis, quo Iosua. 6. ad 1.
 perpetuò arcebantur; quod & inde natum esse aiunt, quia adeo cru- Regum cap. 3.
 deles se exhibuerant Gibeonitæ ^z, ut sine suspendio septem filiorum 1. & c. 11. 1.
 Saulis Regis nollent placari. Hujusmodi decretis opus non fuisse 2. Iosua. 9. 23.
 & ex ipsius legis sacre vi nuptiis Israeliticis fuissent interdicti. Et mi- Exra. 2. 43 &
 rum sanè est intereà quempiam existimasse ^a, Josephum S. Mariæ 20. Vide sis A-
 conjugem, & planè optimo Jure Israelitam, ex ordine Nethinæorum pocr. Esther
 fuisse. Sunt etiam ^b in Magistris qui Profelytos Septem populo- c. 14. 15.
 rum qualescunque primò factos tantùm ex legis sacre vi arceri heic 1. Rab. Chanã
 velint, non autem posteros eorum in Sanctitate, uti aiunt, id est post- in Gem. Ba-
 quam parentes sunt facti Profelyti, natos, atque hinc causam decre- bylon. ad rit.
 torum labimoth c.
8. fol. 78 b.
2. Samuel.
21. 2. 6. & 9.
1. hac. Boul-
duc. de Ec-
cles. ante le-
gem lib. 1. c. 5.
2. Vide Magid
Misna ad ca-
terum Maimo-
mondu lo-
cum.

torum de Nethinæis, velut de primorum posteris, petant. Utamque verò, Nethinæorum, sive ex decreto majorum, sive ex ipsa Lege sacra, vetita cum Israelitis in æternum conjugia, unà agnoscunt; idque tam masculorum quàm foeminarum. Quod itidem de maribus Ammonitarum & Moabitarum (Secundo heic genere) dicendum.

^c Deut. 23. 3. Lex sacra^c; *Ammonites & Moabites* יבנת בקהל יהוה *non intrabit in congregationem seu Ecclesiam Domini, etiam in generatione decima nullus ex ipsis veniet in Ecclesiam Domini, usque in secu-*

^d Cap. 13. 11.

^e Misna; & Gemara Babylon. tit. 12. bimoth cap. 8. fol. 77 a. Hierosolym. *למס איתא* non ducet in uxorem Israelitidem. Unde legi hic

adjicitur in paraphrasi Chaldaea Jonathani tributa *מס איתא* *מקחל עמא די* *Vt accipiat sibi uxorem de cætu populi Domini.*

Quod etiam in cæteris similibus quæ eodem in capite Deuteronomii habentur, paraphrasi in eadem occurrit. Et decimam genera-

^f Ruth. cap. 1. 4. *Side Mishdrash Ruth Paraph. 2.* *עולם* in seculum, seu perpetuò, sine decimæ generationis mentione. Et observant heic dicitur *עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית* *Ammonitam non Ammonitidem, & Moabitam non Moabitidam,*

adeo ut foeminarum ex hisce gentibus quæ in Judaïsmum ritè transirent, nuptias nunquam statuerint Originariis vetitas. Id quod etiam inter Sinaicas Mosis traditiones censent. Unde etiam Mo-

abitidas illas Rutham & Orpham Mahaloni & Chiloni Ebræis rite conjunctas^f, quantum ad nationem attinet, concludunt aliqui. Nam ut Profelytæ essent necesse erat antequam juris cum Ebræo matrimonialis capaces juxta Magistrorum sententiam fieri potuissent.

Certè Rutha inter Profelytas vetustissimas, unde recentiorum seculorum Profelyti genus ducebant, apud Eusebium^g, ex tabulis Judæorum genealogicis diligenter olim asservatis recensetur. Sed

verò eam non Profelytam factam esse ante prioris mariti obitum volunt nonnulli^h. Idumæorum autem atque Ægyptiorum conubia cum Ebræis ex ipsa lege vetita sunt usque in generationem tertiam.

^c Deut. 23. 3.

^d Cap. 13. 11.

^e Misna;

& Gemara

Babylon. tit. 12.

bimoth cap.

8. fol. 77 a.

Hierosolym.

למס איתא

non ducet in uxorem

Israelitidem.

Unde legi hic

adjicitur in paraphrasi

Chaldaea Jonathani

tributa

מס איתא

מקחל עמא די

Vt accipiat sibi

uxorem de cætu

populi Domini.

Quod etiam in cæteris

similibus quæ eodem

in capite Deuteronomii

habentur, paraphrasi

in eadem occurrit.

Et decimam genera-

tionem tempus infinitum

denotare plerunque

consentiunt. Certè in

Nehemia velut ex citato

Deuteronomii loco, legitur

solùm *עולם*

in seculum, seu perpetuò,

sine decimæ generationis

mentione. Et observant

heic dicitur *עמוני ולא*

עמונית מואבי ולא

מואבית

Ammonitam non

Ammonitidem, & Moabitam non

Moabitidam,

adeo ut foeminarum ex

hisce gentibus quæ in

Judaïsmum ritè transirent,

nuptias nunquam statuerint

Originariis vetitas. Id quod

etiam inter Sinaicas Mosis

traditiones censent. Unde

etiam Moabitidas illas

Rutham & Orpham

Mahaloni & Chiloni Ebræis

rite conjunctas^f, quantum

ad nationem attinet, concludunt

aliqui. Nam ut Profelytæ

essent necesse erat antequam

juris cum Ebræo matrimonialis

capaces juxta Magistrorum

sententiam fieri potuissent.

Certè Rutha inter Profelytas

vetustissimas, unde recentiorum

seculorum Profelyti genus

ducebant, apud Eusebium^g,

ex tabulis Judæorum

genealogicis diligenter olim

asservatis recensetur. Sed

verò eam non Profelytam

factam esse ante prioris

mariti obitum volunt nonnulli^h.

Idumæorum autem atque

Ægyptiorum conubia cum

Ebræis ex ipsa lege vetita

sunt usque in generationem

tertiam.

tiam.

tiam. Quod ad genus heic Tertium spectat. Sic capiunt illud¹, *Non abominaberis Idumaum, quia frater tuus est, nec Aegyptium abominaberis, cum peregrinus fueris in terra ejus. Liberi (seu בנים) qui geniti fuerint eis, in tertia generatione venient* " בקהל id est in Ecclesiam Domini. Quâ phrasi nuptias Israeliticas volunt indicari. Hinc cum profelyt² ipsis sive³ Idumæis sive Aegyptiis atque eorum liberis, Israelitis interdicta aiunt conjugia; cum nepotibus autem neptibusve ex liberis hisce permittit. Sic enim generationes enumerant, ut primam in ipso, qui primò fit, Profelyto figant, utpote rege- nerato, ut libro secundo ostensum est; secundam in filio seu filia; tertiam (cujus conjugium heic licitum) in nepote neptreve sive ex filio sive ex filia. Nam sexûs distinctionem heic habent traditiones eorum avitæ; juxta plerosque nullam; utcunque non desint qui vo- cabulo בנים non *liberos*, sed filios designari in lege hac sacra ve- lint⁴, adeoque filias harum gentium non esse omninò vetitas; Undè⁵ etiam nuptias Salomonis Regis & filia Pharaonis Regis Aegypti Profelytæ factæ licitas esse statuunt. Sed verò Maimonides de hisce, ad veterum mentem & sententiam receptiorem; מצרית מעוברת שנתגיירה בנה שני מצרי שני שנשא מצרית ראשונה או מצרי ראשון שנשא מצרית שנייה הולד שני שנאמר בנים אשר יולדו להם הכתוב תלאן בלידה: גר עמוני שנשא מצרית הולד עמוני שנשא עמונית הולד מצרי זה הכללו באומות הולד הלך אחר הזכר נתגיירו אחר הפהורת *Aegyptia gravida, qua profelyta fit, proles generationis est secunda. Aegyptii generationis secunda qui Aegyptiam generationis primæ duxerit, uti & Aegyptii prima generationis cui nupserit Aegyptia secunda, proles secunda^m est generationis, juxta illud quod scriptum est, liberi qui geniti fuerint eis; ubi rem pendere palam est ex generationum qualiumcunque numero. Si verò Ammonita duxerit Aegyptiam, proles eorum est Ammonitica. Sed si Aegyptius duxerit Ammonitidem, proles est Aegyptiaca. Regula quidem est inter Gentiles seu Paganos, prolem sequi masculum, seu patrem; at verò inter Profelytos (ubi diversarum gentium, quarum par jus non est, Profelyti commiscuntur) sequi partem deteriorem seu ut aliàs dixere veteres שבטניהם הפגום *maculam vitium* seu*

¹ Misna & Gemar. Babil. 111. Labimoth cap. 8. fol. 76, 77. & 78. Maimon. halach Ifuri Bia cap. 12. Moses Mikol. 12. precept. negar. 116.

² Apud R. David Kimchi in 1 Reg. 3. com. 1.

³ Locus paulò ante è Talmud citatu.

⁴ Videtis Shulcan. Aruch in Abenhaezer cap. 4. §. 5. ubi sunt qui sentiant etiam tertiz esse.

incommodum quod inter eos reperitur deterius. Sensus est in exemplo de Ammonitarum & Ægyptiorum conjugii; sed paucis explicandus etiam ultra ea quæ Maimonides compendio ita scripsitⁿ.

ⁿ *Magid. Misna ad Maimon. halach. Ifuri Bia cap. 12. & Shulcan Aruch, loco citato.*

Ubi ait Ægyptii & Ammonitidis Profelytorum prolem esse Ægyptiacam, de prole capienda est foeminea. Nam ejus conditio est deterior quàm si pro Ammonitica prole haberetur. Scilicet Ammonitis qualiscunque Profelyta Israelitæ rite poterat conjungi (ut ante ostensum est) non Ægyptia ante generationem tertiam. At si proles esset mascula, Ammonitica fuisset, quia tunc perpetuò illicitum fuisset ejus posterorumque cum Israelitidibus conjugium, cum Ægyptiacæ interdictum esset interea temporarium. Eodem modo, proles mascula Ammonitæ & Ægyptiæ Profelytorum Ammonitica erat; foeminea, Ægyptiaca. Eandem ob ipsam, ut palam est videre, rationem. Quod autem hactenus dictum est de nationum exterarum Profelytis aliis perpetuò, aliis ad generationes aliquot ab Israelitarum connubiis arcendis, id obtinuisse aiunt atq; observatum (saltem observari debuisse) ante captivitatis Assyriacæ & Babylonicæ tempora, dum scilicet ita invicem ex tabulis genealogicis aliterq; distingui poterant nationes jam dictæ. Postmodum verò, eò quòd invicem ita confusæ sunt (aliis in aliarum terram migrantibus & cum quàm pluribus aliis quibus, Profelytis factis, interdictum conjugii Israelitici sacrum positum non est, commixtis) ut alia dignosci ab alia ritè nequiret, nec à terra seu regione ipsa in qua quis natus sit, sed à genere unde originem duceret, nationis nomen juxta Ebræos tribueretur, desit apud eos tam legum sacrarum quàm supervenientium decretorum de Profelytorum nuptiis discriminandis interdicendisque observatio, adeò ut citra tempora illa, è quacunque gente sive Profelytus sive Profelyta adveniret, ritè satis Israelitici conjugii capax fuerit, seu quod idem est illis יהודה מיד בקהל לבנה מותרין ליהודים licitum fuerit eis ingredi in Ecclesiam domini simulac facti fuerint. Certè & Mahumedes noluit expressim, sive foeminas sive viros externos aliosve antequam Mahumedici fierent Profelyti, Musulmanis

^o *Alcor. 2.* nuptiis conjungi. Verba sunt ° لا تتكحوا المشركات حتي

يوين

¶ non ducatis in uxores incredulas, usque dum fiant Musulmani, seu religionis Mahumedica. Nam uti apud Ebraeos, ita apud Mahumedanos peregrinitas primaria ex alia discernitur persuasione. Quemadmodum item de Persis legitur in illis Chosrois Regis de se dictis, cum Syra Christiana esset & ego Gentilis, & lex nostra non permitteret nobis potestatem *χρησισαντων εν χριστιανω Christianam habere uxorem*, ut memorat Evagrius^p. Quod verò traditur de conjugii^p Originariorum & Profelytorum sive quos jam diximus sive reliquorum (de quibus singulares in Pentateucho non reperiuntur Leges) simul atque facti sunt Profelyti, permixtis, ad ita semper capiendum est ut temperamentum de Sacerdotum nuptiis simul admittatur. Neque enim eis qui Sacerdotali muneri nati sunt, licuit Profelytas omninò aliquas matrimonio sibi jungere. Et ob natalium inquinamentum ab altari arcebatur proles ex ejusmodi matrimonio seu coitu nata. Filiaè verò Sacerdotum pariter atque aliorum Originariorum ritè nubebant Profelytis. Sed hac de re fusius alibi^q egimus. Et quod de Profelytis heic dictum, de Libertinis (qui^p parilis cum eis juris) intelligendum.

^p Hist. Eccles. fast. 6. cap. 20.

^q Lib. 2. de successione in Pontific. cap. 2.

C A P. XV.

De Rahaba, Timnathaa puella ac Dalila Profelyta. Item de Salomonis uxoribus, extraneis in sacra scriptura dictis. Et de liberis ex conjugio gentis nomine interdicto susceptis. Ex genere, non à Loco, Nationem Ebrais semper denominari.

^p Gedalia. Ben Iechai in Shaltheleth hacabala fol. 14 a. Sepher Iucha sin fol. 10 a. Moser Mikor 7 precept. Negar. 112. R. David Kimchi ad Iosua c. 15. 23. Et vide supra lib. 2. v. 2. pag. 148.

Iuxta jam antè ostensa de Conjugiis exterarum gentium Ebrais, ante Judaismum susceptum, plane interdictis, & Profelytorum permixtis, sed non sine, quæ memoravimus, temperamentis, explicant ipsi conjugia aliquotum in sacris literis narrata, tum in avitis traditionibus de sacrarum literarum tempore reperta. In traditionibus habent, Rahabam nuptam^r fuisse Josuæ, Profelytam scilicet factam. Et qui volunt ne Profelytarum quidem è septem populis conjugia Israelitis fuisse permixta, (ut superius dictum est) ii etiam negant eam aut

Nann 2 fami-

familiam suam fuisse de septem populis, sed planè in ipsis fuisse exteram adeoque in lege de affinitate cum septem populis non contrahendâ non contineri. Neque aliter Josuæ ritè potuisse, quod credunt, conjungi. Nimirum negant gentilem seu paganam esse ברת קידושין *filiam sponsaliorum* seu ejusmodi quacum Ebræus potuit contractum inire nuptialem, qui irritus non esset. Inde etiam de Timnathæa illa atque Dalila Palæstina puella aiunt, eas Profely-

tas esse factas, quia Sampsoni nuptæ. Quin de Salomonis Regis uxoribus, quæ in sacris literis vocantur נכריות seu *extera*, dicunt aliqui, tamen è Tribunalium majorum atque ordinaria autoritate publica, Profelytorum admissio, aliàs solennis, rara satis erat nec illius aut Davidis patris tempore in usu (ob rationes superiùs libro secundo^u memoratas) nihilominus etiam tunc temporis quamplurimas aut privatorum autoritate, id est, triumvirorum ex compromisso constitutorum, aut jussu principali, qui extraordinarius erat (quo totidem hanc in rem præficerentur) factos fuisse Profelytos Profelytasque^x, sed non sine vitio illo quod impensè detestantur. Nempe

Malmonid. *halach.* Isuri sive ob Poenæ timorem sive ob Præmii humani spem. Hos aiunt lavacro sacro ceterisque solennibus ita utcunque susceptos, à Congressu LXXI virorum non quidem rejectos fuisse seu ex Ecclesia Ebraica pulsos, nectamen ita sine diligenti exploratione morum & simplicis amoris erga Judaismum futuri quo dignitatem Profelyti mereri saltem viderentur, admissos fuisse inter ceteros optimi juris Profelytos, ut pari undiquaque fruerentur cum eis conditione nominifque celebritate; ideoque veluti Semiprofelytos ante ejusmodi explorationem & citra amorem ejusmodi habitos, Exterorum seu paganorum nomine, quod pristinum eis erat, fuisse nuncupatos. Unde adjiciunt evenisse, Salomonis uxores Exteras quidem dici, utpote aut ex jam dicto Profelytorum numero selectas aut simili modo in Judaismum cooptatas. Sed eatenus fuisse Profelytas ut nuptiarum seu juris conjugalis: Israëlitiçi fierent, saltem, ut dici solet, in foro exteriori capaces. Neque aliter intelligi volunt hi illud de Salomone את פרעה חלמה ויתחת & *affinitatem contraxit Salomon cum Pharaone rege Aegypti, accepta ejus filiâ.* Nisi Profelyta ipsa facta fuisset,

¹ *Gerfonides ad Iudicum* 14. & 16. & *Moses Mikot-ze præcept.* *Negat.* 116. ² *Reg.* 11. 1. ³ *Cap. 2. pag.*

⁴ *Malmonid. halach.* Isuri *Bia sup.* 13. *Mos. Mikot-ze præcept.* *Negat.* 116. & *Side David. Kimchi ad 1. Regum* 3. 1. & 11. 1.

fuiſſet, negant affinitatem per leges ſacras contrahi ita potuiſſe, ul-
 lumve cum ea conjugium. Sed verò detur, ut volunt hujus ſenten-
 tiæ autores, Proſelytas factas qualeſcunque foeminas illas quæ Exte-
 ræ in ſacro ſermone dictæ Salomoni nupſerunt; certè Pharaonis
 filia nondum ex ſingulari, quæ ad Ægyptios & Idumæos attinuit, le-
 ge⁷ conjugali ritè duci potuit, ut ex ſuperiore liquet capite. *Ægy.*⁷ *Dem. 23.*
 pia enim erat primæ generationis, adeo ut ante tertiam gentis no-
 mîne, ab Iſraelitico arceretur conjugio, quod & monuère David
 Kimchius & Levi Ben Gerſom². Juxta receptiorem dico Talmu-² *Ad 1. Regiù*
 dicorum ſententiam. Nam & ſunt qui legem illam de Ægyptio-^{3. 1. & Ger-}
 num filiis tantùm, non filiabus capiant, ut & ſuperiùs monuimus.^{ſomides ad c.}
 Et quicquid fanè heic velint Magiſtri aliquot de Salomonis uxoribus
 Proſelytis factis, id manifeſtum eſt ex hiſtoria ſacra^a, cum in Ie-^{1. Reg. 11. 4.}
 gem quæ exterarum gentium nuptiis Originariis interdixit, eas acci-
 piendo commiſiſſe, quod qua ratione bene intelligi poſſit nō video,
 ſi Ammonitidibus & Moabitidibus (verbi gratià; nam eæ expreſ-
 ſim nominantur) Proſelytis factis ſe matrimonio conjuñxerat. Ete-
 nim pronuntiat ſine controverſia Magiſtrorum cœtus, cum hiſce nu-
 ptias Originariis, ut antè oſtenſum eſt, licitas ſemper fuiſſe. Et Salo-
 monis exemplum etiam adducitur ubi ob exterarum gentium uxo-^b *Cap. 13. 26.*
 res increpantur apud Nehemiam^b Judæi. Proſelytas igitur eas fa-
 ctas eſſe, non ita rationi conſonum videtur. Tam verò ex jure eji-^c *Cap. 10. ult.*
 ciendi, ut plane alieni, fuerit liberi ex uxore extera nec Proſelyta facta^d *3. Eſdra c.*
 ſuſcepti quàm ipſa uxor. In Ezra legitur^c de uxoribus illis extra-^{8. 95.}
 neis, *Omnes hi acceperant uxores alienigenas & fuerunt ex eis*
mulieres qua pepererant filios ſeu liberos. In origine לְיָבָיִם pro li-^e *Gem. Bab.*
beris habetur. Atque in repetita eadem hiſtoria inter Apocrypha^d, *ad tit. Iabi-*
 ſecundum Magiſtrorum traditiones de liberorum heic ſive nomine^d, *moth cap. 2.*
 ſive agnitione, adjicitur, *In hiſ ergo ſit juſjurandum à domino expel-*
lere omnes uxores veſtras, qua ex alienigenis ſunt cum filiis earum
(ſeu ut in Græco habetur οὗ τῶν τέκνων αὐτῶν cum earum liberis)
ſicut tibi decretum eſt à majoribus ſecundum legem domini, exur-
gens explica. Itaque non ſolùm ex autoritate repetitæ hujus Ezræ
 hiſtoriæ, verùm etiam ex ipſorum Talmudicorum diſertis^e testi-^{ſchim cap. 3.}
 niis,^{fol. 63 b. &}
^{Gleſſ. ſbi-}
^{dem unde e-}
^{tiſtam intelli-}
^{gendum eſt}
^{quod habet}
^{larchibus ad}
^{Deuteron. 6.}
^{7. 2.}

niis paganæ liberi tamen ab Ebræo suscepti, planè pagani erant. Perpetuò erat proles כמותה seu *ejusdem cum pagana conditionis*, quod sexcenties occurrit, & בנה *filius* seu *proles ejus*, non Israelitæ, civiliter, uti, & supra monitum est capite duodecimo. Quemadmodum & illud è contra, Israelitidis prolem sive à pagano sive à servo susceptam

^f *Gem. Bab. ad tit. Talmudicis* ubi sive paganus sive servus concubuerit cum Israelitide proles recta erat (id est Israelitico genere; quæ pariter cum Israelitis universis, præter sacerdotes quibus eo quòd profana erat ^g rite conjungi nequibat, jure fruebatur nuptiali) *idque tam ubi Israelitis innupta erat quàm ubi nupta*. Et in primis heic illud advertendum; nunquam Civitatis, Regionis, Terræ seu Loci in quo quis esset natus, sed tantummodò primi autoris generis è quo descenderet aut descendere existimaretur (juxta ea quæ dicta sunt) rationem apud Ebræos habitam, ut in seipsis ab aliis, ita in Exteris & Profelytis inter se invicem distinguendis; adeo ut Ægyptii, Idumæi, Ammonitæ, Moabitæ, id est, qui à Mezraim, Edomo, Ammone, Moabo descenderat seu ab his, ubi de majoribus disquisitum est, descendere existimabatur, in Judæa, Arabia, Græcia, Romæ, natæ proles, Ægyptiaca, Idumæa, Ammonitica, Moabitica censeretur. Maximè ante Captivitatis tempora; scilicet dum sive tabulis Genealogicis sive aliter res discerni ritè quibat. Quæ de re capite superiore monuimus. Postèa enim non tam Profelyti ex hac vel illa natione, quam simpliciter Profelyti habiti undecunq; admissi; evanescente, ut dictum est, diversitate Profelytismi ex nomine gentium aliquot, quæ ante ex legibus sacris in usu.

^f *Gem. Bab. ad tit. Talmudicis*
^g *Idem ibid.*
^h *Idem ibid.*
ⁱ *Idem ibid.*
^k *Idem ibid.*
^l *Idem ibid.*
^m *Idem ibid.*
ⁿ *Idem ibid.*
^o *Idem ibid.*
^p *Idem ibid.*
^q *Idem ibid.*
^r *Idem ibid.*
^s *Idem ibid.*
^t *Idem ibid.*
^u *Idem ibid.*
^v *Idem ibid.*
^w *Idem ibid.*
^x *Idem ibid.*
^y *Idem ibid.*
^z *Idem ibid.*

^a *Vid. lib. 2. de successione in Pontific. cap. 2.*

CAP. XVI.

De Originariis aliquot conjugii Profelytis Justis & Libertinis etiam & Ancillis, permittis, quæ interim Originariis ceteris vetita sunt. Scilicet Mazerum, & Eunuchorum.

IX allatis hætenùs liquet, quæ Conjugia Originariis vetita sint sive nomine Nationis seu Originis extere sive ob Servitutis statum; quænam item regulariter permittis; sequitur ut & moneamus de Conjugiis etiam Originariis.

Originariorum aliquot non solum Profelytis & Libertinis sed Ancillis permittis, at interea Originariis ceteris vetitis. Generis fuere ea duplicis. Alterum erat conjugium Mamzerum etiam si Originariorum. Alterum Castratorum seu Eunuchorum, etiam Originariorum. Quod ad genus primum attinet; observandum est, recense-ri apud Talmudicos Decem familiarum genera invicem distincta, ad hunc modum ^h עטרה יוחסין עלו מבבל כהני לויי ישראלי חללי, ^h *Misna rit.*

ascenderunt è Babylone (Ezra tempore) *Sacerdotes, Levites, Israelita, Profani, Profelyti & Libertini, Mamzeres, Nethinai, Sethukim, Asuphim.* Ex hisce bina posteriora, quorum in versione nomina retinemus Talmudica, fuere quidem Mamzerum genera, sed dubia. Scilicet, cum Mamzer in lege sacra memoratus ⁱ is esset qui è coitu ali-

quo Turpitudinis seu incesti nomine (excepto duntaxat eo qui cum muliere immunda habebatur) interdicto nasceretur, non alium in lege innui volunt præter eum qui esset Mamzer וראי seu *Manifestus*, id est de quo liquidò constaret eum esse ex ejusmodi coitu progenitum. ⁱ *Deut. 23. 2.*

Alios autem ^k Mamzeres in duplici constituebant discrimine. Eorum quidam fuere dubii, veluti ubi ex ejusmodi nuptiis nati, ut in dubio restaret utrum mater antè viro alteri legitimè nupta esset, an legitimè divortio separata, aut ubi ejusmodi quid aliud eveniret. Nam in specie jam dicta dubitabatur, an ex adulterio (quod incestorum seu עריות ^l *Maimonid. hal. Ifuti Bia cap. 15. Talmudic. ad 3. citatos è Misna & Gem. locos. Moses Mikotz, præcept. Negak* ^{117.} *Mamzerem dubium*, sed ita ut in enumeratione superiùs allata generali Mamzerum nomine satis comprehendatur. Alii fuere Mamzeres מפורים ^m *ex institutis scribarum seu majorum*, quemadmodum ubi foemina quæ virum suum alienis in terris demortuum esse audiens novo juncta fuerat marito & priori redeunti prolem pepererat. Quia sine dolo secundæ heic nuptiæ factæ sunt, ideo, non ex lege, sed ex instituto majorum Mamzerem prolem hanc habuere. Dubiis item annumerabantur, ex innuptis nati quorum patres non manifesti; qui ipsi sunt *Sethukim* in enumeratione superiori ita dicti à שתק quod est *tacere seu silere*. Quia de patre passim, ut de ignoto, silentium. Item expositi seu in foro, agris, alibi ve reperti li-

berii

beri in dubiis erant Mamzeribus, quoniam utrùm ex incestu essent geniti (quod itidem de *Sethukim* dicendum) erat in incerto. Hi autem sunt qui *Asuphim* dicti, id est, *collecti*. Nimirùm *Sethukim* fuerunt, quorum patres ignoti, *Asuphim* quorum nec pater nec mater cognita. Jam verò nemo non videt tum Mamzeres hosce ex Originariis genitos, si sanguis spectetur solus, fuisse etiam Originarios seu Israelitas, quemadmodum & Sacerdotes & Levitas planè Originarios seu Israelitas fuisse optimi juris certissimum est, uti & Profanos ex genere Israelitico si sanguinis ratio duntaxat habeatur. Sed animadvertendum est, Talmudicos ut Sanctitatis causâ distinguere solent

¹ *Videfs etiam Psalm. 135. 19. & 20.*

Sacerdotes & Levitas¹ ab Israelitis adè ut hoc nomine, quod alioquin universos Judæos originarios continet, si soli non rarò comprehendantur, qui nec Levitæ nec Sacerdotes sint, sic etiam, ob Israelitarum non illicito coitu prognatorum dignitatem, nec Profanis nec Mamzeribus quibuscunque nomen Israelitarum plerunque tribuere; ne scilicet illiciti parentum coitus nota in eis designandis aboleretur. Sic etiam Nethinæos vides à Profelytis heic distinguui; utpote Profelytis ceteris indigniores. Mamzerum autem liberi posterique itidem nisi è pagana aut ancilla suscepti (qua de rectiam vide, quod supra^m adnotatur) Mamzeres fuere, neque ex aliorum nominum conjugiiis eis permissis, de quibus statim, in ea proles eorum transmigrabat. Ob Natalium autem defectum, qualem diximus, interdicta sunt Mamzeribus utriusque sexus conjugia Israelitica, seu Israeliticorum Israelitidumque (notione jam dictâ) nedum Sacerdotum atque Levitarum.

^m Cap. 12.

^m *Deut. cap. 23. 2.*

Lex sacra estⁿ *Non ingreditur Mamzer in congregationem Domini; etiam in generatione decima, qui est natus e. c. illo non intrabit in congregationem Domini.* Non intrare יהוה בקהל *in congregationem Domini* nuptiarum Israeliticarum interdictum Magistris denotare sæpius monitum est. Unde & Petrus Comestor ante secula aliquot; *Hebraeus*, inquit^o, *verius tradit dicens, ingredi Ecclesiam Dei esse de filiabus Israel ducere uxorem & sic in se & in genere suo fieri de populo Dei.* Ratio autem præ-

^o *Hist. Scholastic. lib. 5. cap. 12.*

^p *More Neb. part. 3. c. 49.*

cepti de Mamzeribus nuptiis Israelitidum interdictis redditur à Maimonide^p, להזיע הנואף והנואפת שאם יעשו יפסידו בזרעם

בזרעם

תקנה לו תאין לוי הפסד *us inde adulteri adulteraque* (aliique incestum affectantes) *videant se prolem suam irreparabili labe affecturos si remperpetrent.* At verò Profelytorum Justitiæ nuptiis non arcebantur Mamzeres, quod idem dicendum de Libertinorum etiam & Nethinæorum. Nam & heic יהודי קהל *in congregationem domini* signantiùs Israeliticam universitatem, seu Originariam, nec aliam, volunt innuere; uti & Generationem decimam tempus quod perpetuum est. Sed de Profelytorum heic posteris sententiæ sunt aliquantùm diversæ.

Alii⁹ conjugia inter eos ac Mamzeres ritè iniri potuisse aiunt *usque dum memoriaculus extranei* (quo parentes se polluerant) & *Gentilismi in eis*, fol. 75 a. & *tempore deleteretur*, seu *usque dum non satis constaret utrum Profelyti essent an Israelita originarii.* Alii⁹ verò hoc decem generationibus finiunt. Scilicet *Profelyto usque ad decem generationes fas est jungi Mamzera.* Utrique adjiciunt, *dein autem*

fas non est. Ratio redditur, quoniam, ita evanescente quasi Profelyti nomine, pro Israelitis originariis vulgò habebantur seu uti aiunt *videbantur esse Israelita;* unde fiebat, ut, ne Israelita in vetitis hujusmodi nuptiis peccare videretur, etiam ei qui reverà Israelita non esset, sed vulgò interea habitus, neutiquam permitterentur. Etsi autem in lege sacra Mamzerem manifestum tantùm contineri statuebant, nihilominùs ex instituto majorum tam dubios quàm manifestos aiunt Originariorum ceterorum arceri conjugils. Manifestos autem inter se ritè contrahere, sed non cum Dubiis, neque hosce invicem. Ne scilicet alter eorum forte Mamzer non esset sed Israelita, quocum ex lege Mamzera conjungi nequibat. Nec Dubiis conjuges aliunde quam è Profelytis aut Libertinis rite faisse petendas. Hac tamen in re non comperio Magistros fatis consentire. Et de Mamzeris nuptiis plura statim; Lex sacra est

Non ingrediatur כפצוע רכנ id est, *compressione lesus, seu eunuchus attritus vel amputatis testiculis* (ut vulgata) seu *ἄσθλας* uti Hellenistæ, *nec cui exactum est effusionis membrum seu eunuchus* *abscisso veretro*, ut vulgata, seu *ἄσθλας*, ut habent Hellenistæ,

⁹Gem. Bab. ad tit. Kido- schim cap. 4. ⁹Maimonides hal. Ifuri Bim cap. 15. Mosae ⁹Mikotzi pract. negat. 117.

⁹Gemar. ead. ib. & Shulcan Aruch L aben hamzer cap. 4. §. 22.

⁹Præter loca citata, consulta Obadiam Bartenorinum ad tit. Kido- schim cap. 4. ⁹Gem. Hic. resolyms. ad tit. Labimoth cap. 8. fol. 9. col. 2. ⁹Dent. 23. 1.

in Ecclesiam Domini, quod de nuptiis Israeliticis à Magistris sumi multoties diximus. Judæi Mauritanienſes heic habent *مشم لخصية*

وتتطوع الاطيل qui fuerit contritis testiculis & cujus mem-

¹ Misna Gemarati. I. abimoth c. 8. sione sua Arabica. Neque adeò expressim aliæ versiones Orientales, licet ejusdem sint mentis. Judæi Hispanienſes, *No venga llagado mojado y taiado de vertedero en congregation de A.* Et Talmudici² primum capiunt pro eo cui testiculi ita collisi fuerint ut nec

generationi par fuerit; secundum pro eo cui virile membrum abscissum, aut adeò mutilatum, ut itidem inde sit impar generationi.

At verò heic distinctionem adhibent. Alios³ esse *סריסי המה ענuchos Solis* (nam utrunque genus Eunuchi nomine continetur) quos

etiam *סריסי בירי שמים* eunuchos à Numine factos, id est natos appellat. Alios esse *סריסי אדם* eunuchos hominis, qui scilicet

integris membris nati, ab homine castrantur aut Veneri seu generationi impares redduntur. Quod tamen contra fas semper

factum aiunt, ut libro ostenditur septimo⁴. De genere prioris legem plerunque non capiunt, sed tantùm de posteriori.

Quemadmodum etiam Josephus⁵, qui de *γαλλοις* gallis seu castratis legem intelligendam disertè docet; licet non tam de nuptiis eorum Israelitidibus tantùm interdictis (ut Talmudistæ)

quam de consortio eorum qualicunque abhorrendo eam interca capiat. Atque ad Bina, ut videtur, hæc Eunuchorum genera attinet illud in Evangelio⁶; sunt Eunuchi qui de matris

utero sic nati sunt; & sunt Eunuchi qui facti sunt Eunuchi ab hominibus. Et sunt Eunuchi qui *ἐξ ἑαυτῶν* Eunuchaverunt

seipſos propter regnum Cælorum. Priora bina genera sunt ipsissima, quæ à Magistris memoravimus. Tertium verò per similitudinem

videtur dici. Neque de eis qui revera castrantur intelligendum; sed de eis qui libidinis stimulo renuntiantes sacræ Legis studio toti incumberent, seu qui *בירי שמים* *Legis studium*

summo animi favore amplexantes in eo adſtuduò versarentur, adeoque nec præcepto de multiplicatione humani generis (de quo supra⁷

fufius)

¹ Cap. 3. bu-
jus libri.

² Loc. citat.
& Maimonid. halach. Ishot cap. 2. halach. Iſuri Biv cap. 16. Moses Miko-ſi præcept. Negat. 118. Shulcan A-ruch lib. Haaben ha-zet cap. 5. add. Fileſamm. seleſ. l. 1. cap. 11.

³ Cap. 3.

⁴ Originum. lib. 4. cap. 8.

⁵ D. Matth. 19. 12.

⁶ Maimonid. hal. Ichoth cap. 15. Side Epiphanium hæref. 58. & S. Hieronym. in Tradit. Hebraic. ad 2. Parah. cap. 28.

fufius) ad receptas Magistrorum sententias, obligati erant. Etenim solenne verbum est & regulariter apud eos פטור במצוה העוסק במצוה היום *qui precepto incumbit seu sedulo occupatus est, interim à preceptis* (ceteris iisque affirmativis) *est immunis.* Regnum caelorum ipsum Regnum Dei in citato Evangelii loco denotat; id quod Talmudicis ^d est כתר התורה seu *Corona Legis.* Exemplum habent in ^e Rabbi Jochanan Ben Uzai quem hoc nomine scribunt precepto de Multiplicatione humani generis non obligatum. Ratio autem de Eunuchorum nuptiis inter Originarios interdictis datur à Maimonide ^f יהיו מכשול להם והנשואין להם נפסדת ולבטלה יהיו מכשול להם *quia inutilis est coitus seu conjugium tale; quin & ejusmodi nuptiae offendiculo essent tum ipsi virgini tum eis qui in amorem eam pellicerent.* At verò, quemadmodum Profelytis, Libertinis, ac Mamzeribus conjugia invicem ritè potuisse iniri, nec obtitisse legem de Mamzeribus ab Israelitarum aliorum nuptiis arcendis, consentiunt Magistri, ut jam ante monstratum est; ita etiam & castratos hos seu Eunuchos Profelytas Justas & Libertinas ritè duxisse, uti etiam Nethinæas & Mamzeras Dubias, sed non Manifestas tradunt. Quoniam scilicet ex ipsa lege sacra hæ Originariis vetitæ. Dubiæ verò tantum ex majorum instituto. Atque sic demum statuunt de conjugiiis Originariorum aliquot Profelytis & Libertinis permissis, quæ ceteris interim Originariis vetita. Perquam autem singulare est jus heic de ejusmodi etiam conjugio alio permissio Mamzeri, quod & superius ^g tetigimus. Scilicet Mamzeris proles posterique regulariter perpetuò Mamzeris nomen infamiam retinebant, qualicunque conjugum commistione nati. Sequebantur nempè הפגום seu *vitium* parentis sic dicti. At verò quoniam nec deesse volebant Mamzeri posterisque ejus legitimum aliquem actum ^h seu remedium, quo fieret תקנת הבנים *restitutio natalium & conditionis liberorum* seu labis contractæ abolitio, adeò ut tandem evanesceret nomen illud Mamzeris satis odiosum, permissum est ei לישא שפחה *in uxorem ducere ancillam* (intellige lavacro susceptam & in Judaisimum, nomine servitutis, adscitam) ut prolem ex ea progenitam,

^d Pirke Aboth cap. 4.
^e Maimonid. hal. Ithoch cap. 15. Shulcan Aruch l. Haben hazcer cap. 1. §. 4.
^f Mose Nebokim part. 3. cap. 49.

^g Cap. 12.

^h Misna & Gem. Bab. ad tit. Kiduschim cap. 3. fol. 69a. Maimonid. hal. Isuri Bia cap. 15. Mose Mikotz, precept. Negat. 117.

quæ non omninò pro Mamzere sed pro servo seu ancilla (nam ancillæ proles nunquam non servilis planè erat conditionis) habebatur, ritu solenni in Judaismum integrum seu Libertinitatem manumitteret; quo peracto, Libertinus id est pari cum Profelyto Justitiæ integro, Jure censetur filius ejus (quod itidem de filia dicendum) posterique sequentes, qui absque hoc fuisset, Mamzerum nomen perpetuò retinuisent. ולא גזרו על השפחה למזור מפני תקנת הבנים Non decernebant ne Mamzeri jungeretur ancilla; restitutionis seu emendationis posterorum gratiâ. Quæ emendatio fiebat modo jam indicato. Unde & exceptionem singularem nasci vides regulæ illi de Ancillæ prole à successione arcenda, de qua alibi¹.

¹ De successio-
nibus in Be-
na cap. 3.

C A P. XVII.

Servorum atque Ancillarum, è Gentilibus servitutem redactarum, Cognationis nullam, ne quidem post Judaismum susceptum, ante manumissionem, apud Ebreos, in re Concubitûs, rationem esse habitam. Et de eorum Contuberniis.

Uæ capitibus proximè superioribus quinque absolvuntur, ad Matrimonium & Coitum sive vetitum sive permissum Originariis cum Servis, Ancillis, Exteris necdum in Judaismum cooptatis seu Profelytis Domicilii, Profelytis Justis, ac Libertinis, attinent. Postulat instituti ratio, ut porro dispiciamus, de Matrimonio & coitu sive vetito sive permissio Servis, Ancillis, ceterisque, quos diximus, Originis Exteræ, inter se invicem; in ditione scilicet Ebraica, atque ex Jure Gentium quo homines ejusmodi exteræ originis inter se ibi uti aut debuerunt, aut licitè potuère. Homines hi aut Profelyti fuere Domicilii seu eorum instar, adeoque planè Noachidæ aut Gentiles, aut in Judaismum cooprati, veluti Servi & Ancillæ baptizatae, Profelyti Justi, Libertini. De Profelytis Domicilii, quantum ad hanc rem attinet, commodiùs loquemur libro postremo, ubi de judiciis & illiciti concubitûs Pœnis, quæ ad illos eæ in ditione Ebraica spectarunt, agitur. Servi & Ancillæ in Judaismum, quantum ad sacra & religionem attinuit, circumcissione & baptismo, servitute retentâ, ut libro secundo docetur,

tur,

tur, cooptati, veluti Profelyti erant quidem partiarii. Sed ejusdem conditionis parte alterâ eousque carebant, quamdiu non manumitterentur, ut non solùm in civibus aut juris civilis, extra sacra, participes (quemadmodum fere olim ubique) non haberentur; sed etiam nec cognationis seu jurium sanguinis ulla omninò ratio aut vestigium inter eos superesse existimaretur. Unde, quod satis mirere, nec filiarum, nec sororum, nec parentum quidem contubernia seu concubitus, Cognationis nomine, eis interdicebantur. Rabbi Chas-

da^k; עבד מותר באמו ומותר בבתו יצא מכלל גוי ולכלל ישראל; *servo fas est cum matre sua & cum filia sua commisceri.* Nam desinit prorsus esse Gentilis, & Israelitisi juris seu pars Ecclesia Israelitica non sit. Hoc vult; cum omnes homines essent aut

^k Gem. Bab. adtir. Sanhed. cap. 4. f. 58 b. Videffs supra lib. 2. cap. 5.

Gentiles aut Ebræi, servum ejusmodi ob Judaismum susceptum planè defuisse esse Gentilem; ob servitutem verò retentam, velut Judæam aut juris Judaici esse nequivisse; Jura autem Cognationis aut ad Gentiles, eosque liberos, aut ad eos tantùm qui Judaici essent juris spectasse; hunc, quia horum neuter erat, juribus ejusmodi neutiquam teneri. In Gemara quidem Hierosolymitana dubitationes

hac de re, etiam & sententiæ adversæ occurrunt. Sic enim ibi legi-
 tur, רבי אידי אמר קומי רבי יוסי בשם רב חסדא עבד מותר באחותו, אמר ליה שמעת אפילו מאם אמר ליה אין רבי פינחס אמר קומי רבי יוסי בשם רבי יוסי עבד שבא על אמה חייב חטאת ואמרת אליהם לרבות עבדים *Rabbi Aidi dixit coram Rabbi Iose, nomine Rabbi Chasda, servum fas esse cum sorore sua misceri, cui ille, audiivi etiam, cum matre sua, quod hic negavit. Rabbi Phinees dixit coram Rabbi Iose, ipsius nomine, seu ejus e sententiam proferens, servum qui cum matre sua concubuerit, peccati reum esse, verbaque illa sacra in præfatione Interdicti incestus ad eos dices, etiam ut servi continerentur, usurpari.* Sed receptam demum heic sententiam ita ex veteri-

^l Ad tir. Iabimoth cap. 11. fol. 12. col.

bus explicat Maimonides^m; העבד מותר לישראל אמו כשהוא עבד ואין צריך לומר בתו ואחותו וכיוצא בהן שכבר יצא מכלל גוים ואין העריות האסורות על הגוים אסורות עליו ולא בא לכלל ישראל כדי שיאסרו עליו עריות האסורות על הגרים ויראה לי שאם בא העבד על הזכור ובהמה יהרג שאיסור שתי עריות אלו שוה בכל האדם

^m Mal. Ifturi Bia cap. 14.

עבדים שנשתחררו הרי הן כגרים כל שאסור לגרים אסור להן וכל המותר לגרים מותר להן נותן אדם שפחה לעבדו או לעבד חבירו ומסר שפחה אחת לשני עבדים לכתחלה ואינן צריכין שום דבר אלא הרי הן כבהמות ושפחה שהיא מיוחדת לעבד או שאינה מיוחדת אחת היא לפי שאין אישות אלא לישראל או לגוים על הגוים אבל לא *Servo fas est in contubernium accipere matrem suam, quamdiu servus manet, nedum suam filiam aut sororem & quae sunt id genus ceteras. Etenim jam desit esse prorsus Gentilis, & Incesta Gentilibus interdicta ideo ei non interdicitur. At nec Israelitici juris ita fit, ut interdicitur ei Incesta, quae Profelytis justis interdicitur. Caterum mihi videtur, servum, qui cum masculo aut bestia concubuerit, capite plectendum; quoniam illa duo Incesta aequè ad universum genus humanum attinent. Quod itidem de adulterio dicendum. Nam quoniam servilis Cognatio pro nulla habita est, ideo tantùm cetera Incesta non interdicta esse aiunt servis; alioquin etiam, dum Profelyti essent duntaxat Domicilii, ad Septem Noachidarum juris capita, ut dictum est, observanda, obstrictis. Servi verò manumissi, ut Profelyti planè optimi juris habentur, & quicquid hisce nefas, etiam illis nefas erat, & quod hisce fas, fas etiam erat illis. Licuit etiam domino, ancillam suam, sive servo suo, sive servo alterius dare; etiam & ancillam unicam binis servis tradere simili modo. Neque discrimen heic aliquod inter eos habebatur & jumenta. Neque aliud est ancilla servo in contubernium conjuncta jus ab ejus, quae nondum ita conjungitur. Quoniam verum & legitimum conjugium non habetur nisi inter Israelitas (& qui eorum jurium civitatisque sunt participes) aut inter Gentiles ad invicem. Non verò inter servos & ancillas, neque inter hosce & Israelitas. Contubernia autem servorum, ex domini arbitrio nata, quamdiu indissoluta manerent, eoque legitimum conjugium imitabantur, ut inde cum ancilla ita conjuncta adulterium ab ipso domino, antequam dissolverentur, commissum pronuntiarent capite luendum, ut ex superius allatis liquet. Sed ut contuberniorum ejusmodi dominus ipse solus autor erat, ita & pro libitu suo ea, modo etiam supra indicato, dissolvebat.*

• Animad-
vers. ad citat.
Maimonid.
locum.

• Videtis Ge-
mar. Bab. ad
tit. Kiddo-
schim cap. 3.
fol. 68 a.

• Ex Maimo-
nide, superi-
us cap. 7.

bat. Nam ita conjunctorum voluntas, assensus, dissensus, in sola potestate manebat domini. Et pro voluntate alterutrius etiam conjugum legitimorum, extra jus civile Israeliticum cujus participes servos esse volebant, dissolvi, ad eorum mentem, conjugia, antè ostensum est. Atque hinc intelligendum illud ex Maimonide iam citatum, haud dispar esse heic jus ancillæ contubernio conjunctæ & ejus quæ nondum jungitur. Scilicet minimè dispar fore, quotiescunque dominus contubernium ejusmodi pro libitu dissolverit, & deinceps, ut in fructu prolem haberet, servo ancillam in contubernio tradiderit. Quod verò ad cognationis heic servilis negationem attinet, unde & passim illud habent *עבר אין לו יחס* *servo non est profapia seu cognatio*; advertendum etiam est occurrere apud veteres Jurisconsultos Romanos ad *Leges, serviles cognationes non pertinere*, nec facile ullam servilem videri esse cognationem. Attamen ipsi, dum in tutelis, successioneibus id genus Jure tantum civili suo subnixis aliis locum penitus servili cognationi olim (quod & postea etiam aliquantulum mutatum est) negabant, in jure nihilominus matrimoniali libertinorum ac contubernii servorum, horum perinde ac ingenuorum cognationem observandam esse volebant, utpote non magis in hisce quàm in illis, ex jure Sanguinis, naturalem. Quod itidem de eorum adfinitatibus definiebant. In contrahendis nempe matrimoniis, naturale jus & pudorem inspiciendum esse. Et quod attinet ad jus civile, inquit Ulpianus, *servi pro nullis habentur; non tamen jure naturali, quia quod ad jus naturale attinet omnes homines aequales sunt*. Verum autem seu legitimum connubium, ut Ebræi, ita & Romani veteres servis esse negabant, contubernia eorum, in vitæ communione, conjunctionem nuncupantes & ancillas ita conjunctas contubernales. Sed vero ex Novellarum & Pontificum jure, satis legitimæ etiam, quemadmodum inter ingenuos, nuptiæ inter servos consistunt. Sed hoc obiter.

¹ Paulus l. 10. ff. tit. de gradibus §. non parci-
mum.

² Ulpianus l. 2. §. 1. ff. tit. unde Cognatio.

³ Instit. tit. de servili cognatione.

⁴ Paulus l. 14. ff. tit. de ritu

⁵ Nupt. §. 2. §. 3. Pomponius ibid. l. 2.

⁶ Instit. Instit. de Nuptiis §. illud.

⁷ L. 32. ff. de d. serv. Reg. juris.

⁸ C. tit. de Incest. Nupt. l. 3.

⁹ Ulpian. tit. de his qui in potestate sunt.

¹⁰ Plautus in Asinaria prologo. Paul. sentent. 2. tit. 19.

¹¹ Ulpianus l. 12. §. 33. ff.

¹² tit. de Instru-
tio.

¹³ Nov. 22. §. 78.

¹⁴ Tit. de conjugio servorum.

CAP. XVIII.

De Profelytorum *Iustitia & Libertinorum, inter se invicem aut cum Gentilibus* Conjugiis. *Et qualisnam eorum Cognationis, dum Gentiles erant, item posterorum in Sanctitate, id est postquam Profelyti facti sunt, natorum, in re matrimoniali seu in Coitus interdicitis, habita sit ratio.*

Nter se invicem, sine exceptione ulla, omnimodi generis Profelyti ac Libertini (dum gentem, unde venerant, tantum spectas) conjugia ritè contraxere.

^b Deut. 23.

Neque leges sacras ^b de Ammonitis, Moabitis, Idu-mæis, Ægyptiis, diversimodè conjugio Originariorum interdicitis (ut antetraditum est ^c) ad Profelytos aut Libertinos attinuisse voluit ^d.

^c Cap. 14.

^d Maimonid. Ifuri Bia cap. 12.

Nimirum quicumque fieret ex gentibus hisce Profelytus aut Libertinus, ritè satis inibat conjugium cum Profelyta è gente qualicumque adscita. Uti & Profelyti ceteri qualescunque tum inter se invicem, tum cum foeminis è gentibus illis in Judaisum cooptatis. Neque sexus heic discriminem, neque generationum quales in Deuteronomio memoratæ. Et leges illas ad Originarios seu יהוה קהל *Ecclesiam Domini* solummodò spectare docent. Profelytos autem & Libertinos universos simul indigitantes קהל גרים *Ecclesiam seu Universitatem Profelytorum*, sic ab Ecclesia Domini eos discriminare solent. Sed verò hosce non minùs atque Originarios à Gentilium seu Exterorum qui nondum Profelyti aut Libertini facti sunt, uti & à fervorum & ancillarum conjugii ac coitu arcendos unanimis statuunt; modò exceptiones illas admittas quæ supra capite duodecimo de Servis, & capite proximè superiori de Ancilla & Mamzere habentur. Scilicet jus parile, de Mamzere in Profelyti posteris; parile item de Profelyto in servitatem addicto, & de Ancilla partiaria Profelyti.

^e Cap. 4. pag. 162. & 170.

^f Cap. 26.

^g Hal. Ifuri Bia cap. 14.

^h Glof. Tal-mud. Babyl.

ad rit. San-

hed. cap. 4. fol. 58 a.

antequam Profelyti facti sunt, locum habuit, aut quà postmodum ex susceptione liberorum orta est. Cognationem pristinam omnimodam evanuisse docent per Regenerationem, juxta ea quæ libro secundo ^e fusiùs sunt tradita, uti & in libro de successiõibus ^f in Bonna. Et Maimonides ^g; וי שנתגייד ועבד שנשתחרר הרי הוא כקטן ^h.

שנולד

שנולד וכל שאר בשר שהיו לו כשהוא גוי או כשהוא עבד אינו שאר
 בשר ואם נתגיייר הוא והם אינו חייב על אחת מהם משום ערה
 כלל *Quando Gentilis Profelytus fiebat, aut servus Libertinus, uter-*
que instar infantis recens nati habebatur (quod & supra^h explica-^{Lib. 2.}
 tum est.) *Et proximitas sanguinis qualiscunque sive hujus dum Gen-*
tilis erat, sive illius dum servus erat, jam planè desit esse. *Quin etsi*
sive hic sive ille in Judaismum esset cooptatus simul cum proximis suis
de sanguine, illarum nomine, incestus nullius tenebatur. Nam ubi

consanguinitas seu cognatio nulla reperta est, incestum ejusce nomi-
 ne ut reperiretur, ex qualicunque conjugio, fieri nequuisse palam est.
 Unde nec Matrem nec Sororem Uterinam Profelyto seu Libertino
 recens facto interdictam ex hujusmodi legum morumque suorum
 interpretamentis voluere. Et tamen mater simul, pater, filius, ac
 filia, frater ac soror, Gentiles, unico temporis momento in Judai-
 smum integrum sive ut Profelyti sive ut Libertini cooptarentur; sic
 plane invicem כזרים *ut alieni* erant, nullo cognationis pristinae
 vestigio remanente. Anteⁱ autem monitum est de singulari jure,^{Lib. 2. c. 4.}
 quo nec fraternitas ulla haberetur^k inter Profelytae jam factae filios^{pag. 170. &}
 quorum alter בקדושה *in Sanctitate* seu postquam Profelyta facta^{171.}
 est, tam conceptus est quàm natus, alter in Sanctitate natus sed extra^{Misn. 1st.}
 eam, seu antequam Profelyta est facta, conceptus; quod pariter intel-^{labimoth c.}
 ligendum de filiabus, & de filio & filia. Nullam nempe inter hu-
 jusmodi natos esse sanguinis relationem, nisi quodlibet par (quale
 de alio quovis numero pariter dicendum) tam conceptum esset
 quàm natum in Sanctitate. Quam ex Regeneratione ortam adver-
 tendum est, Magistris esse solenne, Profelytis Justitiae & Libertinis,

non omninò servis licet in Judaismum, retentâ servitute, cooptatis,
 tribuere. Sed verò quod sic discrimine è tempore Sanctitatis &
 illo quod ante eam præcesserat, atque è conceptu & natalibus con-
 flato tradunt, locum tantùm habuit in liberis quâ se invicem respi-
 ciebant, non quâ respiciebant parentes. Nam tam proles quæ extra
 sanctitatem concepta est, quàm quæ intra eam, pro filio seu filia pa-^{Gem. Bab.}
 rentibusⁱ utrisque (modo utriusque saltem Profelyti) censebatur, quan-^{ad rit. labi-}
 quam inter hanc & quæ intra sanctitatem nata est, fraternitas habere-^{moth cap. 11.}
 tur^{fol. 97 b.}

P p p p tur

^m Lib. 2. cap.
4. pag. 170.

tur nulla; ne quidem inter gemellos, nisi tam conciperentur quam nascerentur in sanctitate. Parentum ita & proles ad invicem relationem, post novos illos Profelytismi natales seu Regenerationem, ex ipso nascendi tempore, quod insequeretur, pendere volebant (unde & Profelytæ dum gravida erat factæ proles materni generis seu sanctitatis maternæ particeps nascebatur, ut superius ^m monuimus) Fratrum verò ac Sororum ex conceptu tantum. Unde interdum evenit, ut, qui eidem parenti filii essent & filiæ, sibi invicem fratres aut forores neutiquam censerentur; Adeoque cognatio inde fraterna haberetur nulla, nec cognationis ejusmodi in re matrimoniali aut concubitûs interdictis ratio ulla, cum intereà paterna & materna planè agnosceretur, adeoque hujusmodi cognationis nomine Matrimonium inter Profelytos & prolem ejusmodi esset, non minus atque inter alios sic sanguine conjunctos illicitum. Juxta jam dicta nimirum statuunt, dum simpliciora Legis morumque ac scitorum veterum suorum interpretamenta sine placitis ab eis qui rebus præfuerunt, hac de re superinductis, rotundè tradunt. At verò modamina seu temperamenta superinducta à majoribus aiunt, quæ effectum in Profelyto illum Regenerationis, quo cognationem omnimodam pristinam amitteret, publicæ honestatis seu existimationis causâ, diversimodè heic cohiberent. Ne scilicet ipsis Gentilibus viderentur ipsi laxioribus hac in re, quàm par erat, uti moribus. In Temperamentis illis alia erat ratio interdictorum incesti, quibus Gentiles omnes seu universum genus humanum, ex veteri Noachidarum jure, obstringuntur, alia eorum quæ in Lege Mosaica accesserunt, alia item concubitûs ex matrimonio, alia sine matrimonio, alia matrimonii ante Regenerationem, alia ejusce quòd post inibatur, atq; aliademum cognationis paternæ, maternæ alia. Statuebant igitur ipsi,

^m Hal. Ilustri
Bia cap. 14.
atq; in Gem.
Babyl. ad tit.
Iabimoth c.
2. fol. 22 a. &
vide ad cap.
11. fol. 97 b.

ut tam soror quæ fuerat, uterina quàm mater etiam post Regenerationem Profelyto atque Libertino interdicerentur, idque etiam si antè alterutra harum ducta fuisset. Maimonides ^m; דין תורה שמוטר לגר שישא אמו או אחותו מאמו שנתגיירו אבל חכמים אכרו דבר זה כרי שלא יאמר באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה שאמש היתה לו אסורה והיום מותרת (וכן גר שבא על אמו או אחותו והיא בגיורת)

בניותה הרי זה כבא על הנכרית כיצד דין הגרים בעריות של שאר
 בשר אם היה נשוי כשהוא גוי לאמו או לאחותו ונתגייר מפרטין
 אחר *Ex nudis Legis sacrae interpretamentis est, quòd fas fuerit Prof-*
elyto in Uxorem ducere sive Matrem sive Sororem uterinam in Iu-
daismum cooptatas. Interdixere autem hoc Sapientes, ne forte
missando objiceret Profelytus, Devenimus ex sanctitate graviori
feu strictiori in sanctitatem leviozem laxioremve; eo quòd ita eam
que beri eras interdicta (nempe ex veteri jure Noachidarum) ho-
die ducere ei fas fuisset. Nihilominus Profelytus qui cum Matre aut
Sorore uterina, dum ipsa Gentiles adhuc sunt, concumbit, non aliud
facit ac is qui cum femina quacunq;uq; extera concumbit. Quod ve-
riò ad Profelytorum, de Incestu, sanguinis nomine jus heic imprimis spe-
ctat; sed Profelytus dum adhuc gentilis esset, sive Matrem sive Soro-
rem (uterinam) in uxorem duxisset, divorcio separabantur. Nec
 contrahi nec constare sinebant matrimonium Profelyti & Matris
 suæ seu Sororis uterinæ. Cum hisce verò concubitus extra matri-
 monium, antequam ipsæ fierent Profelytæ, pro incestu, ratione san-
 guinis pristini, non habebatur. At si, antequam Profelytus factus
 fuisset, aliam quamcunq; ex Lege Mosæica interdictam sive nomine
 sanguinis sive affinitatis, Profelytam etiam cum eo factam, duxisset,
 constare sinebant matrimonium. Sic idem, ex sententia veterum,
 Maimonides; ואם היה נשוי לטאר עריות ונתגייר הוא ואשתו אק
 אחר *Si verò duxerit quamcunq; aliam nomine incesti in-*
terdictam, & postmodum tam ipsa quàm ipse Profelyti fiebant, divor-
cio non separabantur. Uti neque ex sententia forensi separabantur
 conjuges Profelyti, ubi duxerat quis, post Regenerationem, sive pa-
 trui sive fratris germani Uxorem sive Novercam (tametsi etiam post
 Regenerationem maritis copularentur) sive Amitam, sive Germa-
 nam Sororem (quarum omnium proximitas ex patris sanguine pen-
 debat, sive Materteram quæ avi materni, non aviæ, filia, sive filiam
 sui; pristino scilicet sanguinis jure sibi conjunctas. Nam earum quæ
 ex Conceptu simul ac Natalibus, post Regenerationem ortæ, hisce
 aliisve nominibus quempiam contingerent, idem ipsum jus erat,
 quod Ebraorum. Hinc est quod Thamarem Davidis filiam Amno-

ni fratri rite satis conjungi potuisse existimant, idque ex eo quod facto sermone occurrit ex hoc jure intellecto. *Quin potius*, inquit^o ad fratrem libidine instantem Thamar, *loquere ad Regem & non negabit me tibi*. Erat, aiunt, Thamar filia Maacæ ex Davidis concubitu, dum ipsa adhuc Gentilis esset neque, ob singulare captivæ formâ venustâ jus, ut supra ostensum est, interdicta. Profelyta autem facta (nam nullam sive Davidis sive Salomonis aliorumve in veteri federe Ebræorum, uxorem non fuisse Profelytam, admittunt, nisi ubi Gentilem planè fuisse nuptiarum tempore discretè affirmatur) nupsit Davidi, cui ex Ahinoama uxore susceptus Amnon. Frater igitur (si naturale jus sanguinis respicias) erat germanus Thamari. Quoniam vefo & mater ejus & ipsa etiam, dum mater Gentilis esset, concepta Profelytæ factæ essent, ideo defuisse omnimodam sanguinis volunt inter hosce conjunctionem, adeoque eam conjugio ei potuisse jure copulari. Nec dissimile jus erat earum quæ Profelyti uxori, ab earum quæ sibi, consanguineæ fuere. At verò quæ sanguine ei materno conjunctæ sunt, aut quarum affinitas ex eo pendeat, earum adeò fuit jus diversum (sed ex temperamentis illis à majoribus, ut diximus, adjectis) ut, si, post Regenerationem, harum quampiam duxisset, ex sententia forensi divortio essent separandi. Unde aiunt^p,
 ו אסור בשאר האם אחר שנתגייר מדברי סופרים ומותר בשאר
 האב אע"פ שיודע בודאי שזה שארו מאביו כגון תאומים שדבר ברור
 שאביו של זה הוא אביו של זה אע"פ כן לא גזרו על שאר אביו
 Interdictum est Profelyto, postquam Profelytus fuerit factus, idque ex
 sancitis scribarum, cognatis ac adfinibus ex materno sanguine sibi
 conjunctis, non paterno. Quin tamen si liquido constaret de pater-
 no invicem sanguine, veluti ubi Gemelli nascebantur, quorum pa-
 trem fuisse unicum certò scimus, paterni sanguinis nomine matri-
 monium heic non interdictum est. Sed tantum materni. Hanc igitur
 ex ejusmodi sancitis licuit Profelyto, non solum sororem ducere
 uterinam (quæ etiam Gentili vetita) sed nec Materteram, quæ aviæ
 maternæ filia, nec fratris uterini uxorem, de qua tamen distinctio
 adhibetur. Interdictam illam esse si fratri uterino nupta esset, ipsi
 etiam Profelyto; non item si Gentilis moreretur. Quæ de re De-
 ciso-

* 2 Sam. 13.
 13. ubi hæc R.
 David Kem-
 chi & Mai-
 monid. hal.
 Melacim c.
 8. R. Bechai
 in Bivr. fol.
 222. col. 4. R.
 Moses Miko-
 tzi præcept.
 affirm. 122.

p Maimoni-
 des loco cita-
 to, & Gem.
 Bab. ad rit.
 labimoth c.
 2. fol. 22 a. &
 ad rit. San-
 hedrine cap. 4.
 fol. 58 a.
 Aiqq. ita in-
 velligēda Ge-
 mara Hiero-
 solymitana
 ad rit. labi-
 moth cap. 11.
 fol. 12. col. 1.

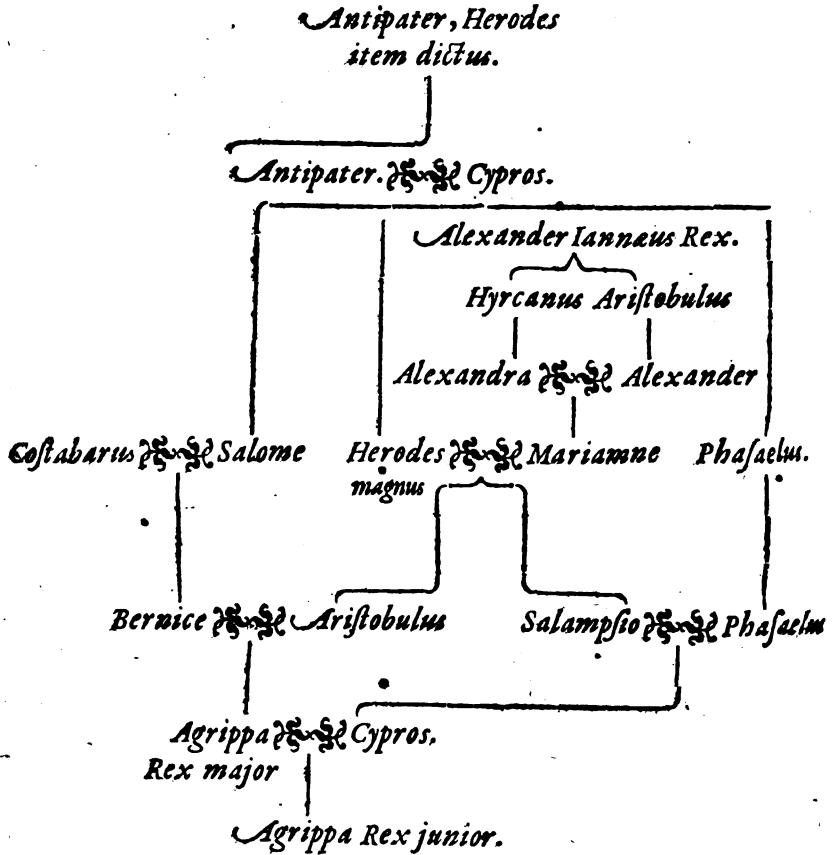
cisionem memorant, in causa Naphtimi Profelyti ¹ qui fratris ute- ¹ *Gemara Bab. ad tit. labimoth cap. 11. fol. 98 a.*
 rini uxorem, nondum scilicet regenerati, duxerat. Qui etiam Prof-
 elytam ¹ & filiam ejusdem simul duxerat, aut binas sorores uterinas, ¹ *Maimonid. balaab. Isuti Bia cap. 14. Et locis suprâ citatis aliis ex Gemara Babylonia.*
 eicarum altera divortio erat ejicienda, alterâ, pro libitu suo, retentâ.
 Sed obtinuit etiam apud nonnullos ¹ opinio eam tantum retinen-
 dam quacum concubitus antea habitus, ubi cum altera nondum vir
 concubuerat. At verò uxori Profelytæ superstes sive matrem ejus-
 dem sive filiam (semper in hîc conjunctionem sanguinis, ex natali-
 bus ante Regenerationem, ortam intelligas oportet) ducere jure po-
 tuit *נורו אלא שלא גורו אלא בחייהו* quoniam de his non decrevere scriba-
 nisi ubi utraque superstites. Nimirum simul eidem conjungi has
 volebant. Quin binas sorores Profelytas, non uterinas, conjugio
 simul habere permissum est *נורו בשאר האב שלא* quoniam nec de-
 crevere heic de sanguinis conjunctione paterna.

C A P. XIX.

Patrum & Historicorum Christianorum Veterum sententia defenditur; scilicet Herodém Magnum Regem, ab Antipatro Idumæo dicto adeoque (uti aini aliqui) Judæo, è Cyprio fœmina Gentili uxore sua susceptum, ex ipsis natalibus Alienigenam, nec Judæum fuisse.

LX superiùs allatis difficile non est controversiam illustrem, pridem apud viros eruditissimos ortam, de Herodis magni Regis statu ac natalibus obiter finire; uti & illud quod in Ebræorum Commentariis occurrit de Agrippa Rege, acclamatum scilicet fuisse ei publicè veluti Israelitarum fratri seu Israelitæ, rite intelligere. Satis enim perspecto jure Gentium quod obtinuit inter Ebræos Profelytosque atque alios exterae originis; juxta jam ante explicata, res erit perquam manifesta. En tibi quantum ad hanc rem, stemma ex Flavio Josepho ¹ quod utriusque natales indicat,

¹ *Orig. In-dasc. lib. 18. c. 7. Et vide lib. 15. cap. 2. Et 11. Et lib. 16. cap. 2. Et Halofoos lib. 1. cap. 19. Et 18.*

Quod ad Herodem magnum heic attinet, nemo nescit apud Patres & Historicos veteres Christianos cum passim dici ἀλλόφυλος atque alienigenam. Id quod etiam in Scholasticorum ^u è Messiaz adventu disputationibus vetustis admitti solet velut quod dubio caret. In eo enim, illo nomine, collocant translationem primam Imperii Judaici ab Originariis, qui juxta promissionem illam notissimam Judæ factam regnarent, in alienigenam. Qua de re differendi locus heic non est. Sed verò nec puto repertus est inter Christianos qui non aut alienigenam aut Profelytum aut ejusmodi quid cum fuisse

^u Io. Bachov.
ad sensens. 3.
dist. 20. q. 2.
art. 1. & pro-
log. in sent. 4.
quæst. 1. art. 2.
8. 2.

fuisse à primis Christianismi seculis semper aut affirmarunt aut non negarunt, usque dum ante annos aliquot vir summus Josephus Scaliger, ita planè Judæum seu Originarium esse Herodem hunc voluit^x Animadv. in Euseb. c. 1983. ut neque alienigenam neque Profelytum existimarit cum censendum. In hunc statim insurrexit Nicolaus Serrarius, vir quidem etiam doctissimus, qui libello Herodes inscripto, novitatem illam refellere conatus est. Habet autem Scaliger heic sequaces suos^y ma⁷ Isaac Casaubon. exercit. in Baron. 1.5.3. C. 4. igni nominis, qui & sententiam ejus stabilire pluribus contendunt. Suos item habet Serrarius veterum sententiæ libenter tenaces. Quæ illi congesserunt neutiquam compilabo ego. Atramen de nonnullis quæ vetustissimam Patrum & Historicorum veterum Christianorum sententiam de Herodis peregrinitate firment, & universa in eam pridem adducta breviter refellant, monere heic visum est, sane à nemine quantum scio satis animadversis. Controversiæ summa est, utrùm Herodes hic Antipatri filius, sive regnum Judaicum, sive gentem Israeliticam seu Judaicam ex Abrahæ semine propagatam spectes, ita civiliter aliquo modo Judæis seu Israelitis eorumve republicæ, cœtui, Ecclesiæ insereretur, atque ita sive ex Ebraico sive ex Interveniente Gentili jure Civitatis Israelitica donatus sit aut frueretur, ut Alienigenæ nomen aut statum ex eodem jure penitus sive exeret sive omninò non haberet. Scilicet ex semine Abrahæ seu Judæum naturaliter cum fuisse nemo puto veterum præter Nicolaum Damascenum^z assentatorem ejus satis fœdum hujusque sequacem Pseudogorionidem^a qui à Judæis captivitatis Babylonicæ Antipatrum deduci fingunt, unquam ne somniavit quidem. Neque horum autoritas tanta est ut in partes eam, hoc sensu, trahi velit eorum³⁷ qui veteres heic impugnant, quisquam ni fallor, præter Augustinum Tornielum^b. Et quod ex Strabone adfertur, Herodem *Πατριώτην*^b In Annalibus ann. 4018. dictum, id est quidem *indigenam*; id planè ad locum natalium attinet, non ad statum quem quærimus, ut ex ipso vocabulo liquet. Etiam scriptoris alioquin maximi autoritatem, hac in re esse levem satis pronuntiare non dubitemus. Et id quod est nasci in Judæa solum Judæum fecisse nemo puto hactenus rerum Ebraicarum sciens existimavit. In *Questione autem ex Ebraico sive ex interveniente Gen-*

te Gentium jure dixi. Nam à ratione nimis dissonum est, de statu seu civilitate cujuscunque in aliqua republica aut gente disputare ex jure reipublicæ seu genti illi alieno. D. Paulus civem se esse Romanum Hierosolymis professus est^c, ut legis Portiæ beneficio liberaretur. Nemo rerum æstimator æquus exceptionem illam sive Jure Ebraico seu loci ubi orta est, sive Tarsico, seu Pauli natalium loci, seu alijs cujuscunque reipublicæ seu imperii præter Romanum, definendam fuisse non videt. Aut ex Jure Romano seu Cæsareo Romanus dicendus erat civis, aut, ad rem, nullo. Quod pariter dicendum, ubi quæstio (ut apud hæreticos aliquot) fiebat utrùm fuerit etiam ille Ebræus. Scilicet ut illud ex Jure Cæsareo, ita hoc ex Jure Ebræis in usu definiendum. Quo itidem ipsum Ebræum seu Judæum fuisse contra Ebionitas plurima ante secula^d assertum habemus. Variant admodum actus civiles in civitatis passim donatione. Neque minus variant pro diversitate locorum seculorumque, temperamenta quibus civitate donatorum jura ab Originariis ita determinantur ut in horum numero nec civiliter quidem habeantur sive illi sive eorum posteri aliter atque jura loci civilia seu Gentium jura ibi Interventia permittunt. Obvium est quod dicimus, in legibus & historiis veterum Græcorum atque in jure Quiritum cum eo quod erat Latinitatis comparato. Hodieque ut semper, Anglorum, Gallorum, Hispanorum, aliarum quæ jam florent gentium jura heic invicem valde discrepant. Nec ubi de alicujus statu hujusmodi quæstio fit, ab alio finienda est jure quàm gentis illius ad quam status ille atinet, sive civili sive sibi atque genti alteri interveniente. (cujus eadem heic ratio) quod quidem adeo manifestum est, ut de eo breviter moneret tantùm paulò cordatiori cuique satis sit superque. Alienigenam autem quemquam seu peregrinum esse aut censerì, atque interim non hostem, juxta varia gentium jura sive Civilia sive Interventia, in duplici constituitur genere. Aut in eo quod est omnimodò exterum esse sine ulla civitatis participatione, præter eam quæ ex Jure Naturali seu omnium communi nascitur (qualem passim videmus in iis qui nondum civitate ullatenus donati alienis in terris degunt) aut in eo quod est, ob rationem Originis exterræ seu gen-

^c Act. Apost.
22.25.

^d Epiphanius
lib. 2. hæres.
30.

netis à populo in quem, juxta jura illa, cooptatus quis fuerit (sive illud natalibus qualibuscunque fiat, sive primariâ Civitatis donatione) alieni, ita, in rebus nihilominus civilibus, advenæ seu peregrini nomine ab Originariis distingui, atque ita non delictum peregrinitatis characterem retinere, ut eandem ipsam ob causam, neque ullatenus ob aliam, singularia aliquot sive plura sive pauciora quæ Originariis competant jura neutiquam sortiatur. Nam qui prioris sunt generis, habent cum civibus communia nonnulla, quemadmodum etiam Profelyti Domicilii apud Ebræos. Et qui secundi sunt generis, omnia non habent cum civibus communia. Adeo ut ubicunque defectus istiusmodi communitatis, nomine Originis exteræ, reperiatur, ibi necesse sit ut peregrinitatem agnoscamus. Jam verò Herodes spectandus est aut quâ Jure civitatis Israeliticæ aliquo è natalibus frui potuisset, aut quâ in Judaismum ipse, ut Profelytus primò factus, postmodum potuisset cooptari. Quantum ad primum; detur quod volunt heic patrum sententiæ oppugnatores, tam avum ejus quàm patrem Profelytum justitiæ fuisse, etiam & Profelyti prolem patris conditionem sequentem, id est Profelytum natum, pro Judæo Originario habendum (de quo plura mox) certè nihil habetur in stemmate supra exhibito alibive apud veteres quo cum Profelytum natum fuisse sit omninò existimandum. Qua in re certè oppugnantorum argumenti cardo versatur. Scilicet Profelyti uti & Israelitæ proles è Gentili suscepta, Profelyti statum non habuit, sed plane Gentilis erat, adeoque Israeliticæ reipublicæ undiquaque alienigena, ut capitibus duodecimo & decimoquinto supra docetur. Uxor autem Antipatri Herodis patris (quem Profelytum fuisse haftenus admittimus) erat Cypros, quam fatentur omnes Arabissam^e fuisse, id est planissimè Gentilem. Omnes inquam quorum heic ratio habenda. Nam nihili est quod legitur apud Pseudogorionidem^f, eam fuisse Idumæam. Neque alibi puto occurrit ejusmodi de ea commentum, aut à viris doctis omninò recipitur; tametsi si Idumæa ea fuisset, idque Origine vetustâ, planè Profelyta fuisset (juxta ea quæ mox dicuntur) atque ita Herodes ex ea natus proculdubio Profelytus; sive pater Profelytus sive Gentilis fuisset. Sed verò

Q q q q

Arabissâ

^e Joseph. lib. 14. cap. 12.

^f Lib. 4. cap. 37.

Arabiffa erat Cypros, neque hæcenus repertus est inter veteres, cui eam Profelytam factam esse unquam in mentem venit. Herodes igitur filius ejus Gentilis erat, seu quod idem est, maternæ conditionis. Atque ita evanescit tota de Idumæis seu Judaicis parentibus argumenti vis afferri solita. Quod verò existimavit Josephus Scalliger Cypron Profelytam factam (ut ex ejus verbis aliam ad rem supra^s adductis constat) ideo quia aliter ex jure Ebraico ritè Antipatro conjungi nequibat, non tam afferre argumentum est quàm temerè fingere. Et quam leviculum est, ideo Herodem natum fuisse Profelytum asserere quã præsumendum non sit Antipatrum contra jura Ebraica fuisse commissurum? Atque hoc modo nulla omninò civitatis Israeliticæ participatio ex natalibus erat Herodi, utpote planè Extero & Gentili, seu peregrino prioris, quod diximus, generis. Sed verò misâ matre, nullo modo probatum hæcenus vidi sive patrem sive avum Herodis profelytum tempore ejus natalium fuisse. Postmodum quidem patrem Profelytum factum scribit Epiphanius^b. Sed hoc nihil ad Herodis natales. Neque evincit eum sic fuisse quia D. Hieronymoⁱ Antipatri Profelyti filius dicatur. Non ideo filii natalium tempore pater Profelytus, quia Profelytus. Et nisi fuisset, filius à patre jus Profelyti derivare sibi non potuit, ut manifestum sit ex eis quæ de Profelytis superius observavimus.

^s Cap. 12.

^b Hierof. 20.

ⁱ In Isaiam
cap. 22.

C A P. XX.

Expenduntur quæ in Patrum de Herode Magno sententiam à viris doctissimis afferuntur ex eo quòd pater avusque ejus essent Idumæi, adeoque, ut aiunt, Judæi. Et de Profelytorum eorumque posterorum quæ universitate, Ecclesia seu civitate Ebraica sive donabantur sive arcebantur, tum jure tum peregrinitate.

^k Orig. Tudaic. 13. cap. 17.

AT verò Idumæos insuper aiunt fuisse Herodis avum patremque; gentem autem illam sub Joanne Hyrcano Rege annis ante Herodem nonaginta in ritus transisse totam Judaicos adeò ut dein omnes Judæi fierent & haberentur^k, id est Profelyti Justitiæ. Quod nec semel memorat Jo-

rat Josephus. Vide quæ supra eadem afferuntur. Atque ipse alicu-¹ bi ait Joannem Hyrcanum transmūtasse τὴν πολιτείαν αὐτῶν εἰς τὴν Ἰουδαίων ἔθη καὶ νόμιμα vitam ac mores eorum in Iudæorum mores & ritus. ^{2-pag. 151.} Unde & Zonaras de Hyrcano; ἰσχυρίζεται ὅτι Ἰδουμαίους ἐπέστρεψεν αὐτοῖς τὴν ἐν τῇ χώρᾳ διατριβὴν, εἰ περιτέμνονται καὶ χρωστικῆ ἔθρουν Ἰουδαίκοις. Οἱ ἧ δὲ διὰ τὰς πατρῆδας, καὶ τὴν περιτομὴν καὶ τὰ ἄλλα ἰσχυροῦσαν subactis Idumæis ea conditione in patria versari concessit si circumciderentur & moribus Iudæicis uterentur. Qui amore natalis soli & circumcissionem & reliqua tolerarunt. Hinc evenisse ut avus Herodis saltem Profelytus esset, Pater verò adeoque ipse natalibus ac sanguine paterno Judæus, atque, ut volunt, civiliter planè Originarius. Ceterùm si concedatur ex eo quod traditur de Idumæis in ritus Judaicos transeuntibus universis, etiam & Herodis majores ita Judæos factos, adeoque ipsum Judæum ex Idumæis Judæis natum fuisse, certè inde nihil omninò consequitur eum neutiquam populo Israelitico seu Judaico originario peregrinum ac alienigenam civiliter aut censendum fuisse aut revera extitisse. Et mira est hallucinatio atque iis qui rebus versari videntur Ebræicis nimis indigna, Profelytorum Justitiæ posteros sanguine Israelitico non commistos ob Judæi nomen natalibus acquisitum, peregrinitatem non retinuisse existimare, quod faciunt heic viri magni. Id certissimum est, quandiu manerent originis exterae probationes, quæ ^m, ⁿ ^{Ensebio} ^{hist. Ecclæ-} ^{siast. l. cap. 7.} uti etiam originariorum Judæorum stemmata, in tabulis genealogicis asservari solebant, tum τῶν Ἰουδαίων Profelytorum, peregrinorum, advenarum, nomen posteris eorum inhæsisse (idque nec Originariorum malevolentiam nec invidiam, ut perperam aliqui autumarunt; sed ex ipso jure apud Ebræos receptissimo) tum peregrinitatis seu originis exterae effectus omnimodos qui ad eos qui primò facti sunt Profelyti, spectabant, perpetuò mansisse. Qua de re consulas, quæ libro secundo fusiùs ^o tradita sunt. Et de nomine quidem re-^o ^{Cap. 4. pag.} ^{167.} tecto monet Serrarius ^o, testimoniis aliquot adductis. Innumera ^o ^{Herode cap.} ^{15.} adjici possent. Etiam quæ superiùs attulimus de Ammonitis, Moabitibus, Ægyptiis, Idumæis Profelytis (qui ubi de Profelytis generatim loquuntur Magistri, quemadmodum etiam Nethinæi, excipi solent)

fatis evincunt, neque nudam ipsam Profelyti factionem seu in Judaismum cooptationem, neque id quod est nasci è Profelyto, delere originem exteram ejusve characterem civilem; cujus in prioribus jam dictarum duabus gentibus ratio semper ejusmodi habita est ut mares Profelyti post quotcunque generationes nuptiis Israelitidum perpetuò, solo originis illius exteræ nomine, arcerentur, in reliquis binis, ita ut in tertiam itidem generationem utriusque sexus Profelytis, Israeliticis esset abstinendum nuptiis. Quod ad Herodis seculi Idumæos seu qui captivitate Babylonica recentiores sunt, spectare nolle magistros monitum^p est. Aliter sane etiam & ejusce juris Idumæis pariter ac Ægyptiis singularis ratio aliqua heic habenda fuerat, saltem si Herodem non fuisse utcunque tertiæ generationis Profelytum admitteretur; quia de re plura in sequentibus. Peregrinitatis autem manifestæ effectus, in Profelytis eorumque posteris, primarii ac illustriores cernebantur tum in muneribus civilibus militaribusque, tum in jure Nuptiali. Muneribus tam civilibus quam militaribus ita arcebantur ut Originariis præesse ritè nequirent, nec judicia (saltem alia quàm Triumviralia) exercere, idque tantummodò exteræ originis atque peregrinitatis retentæ ac inhærentis nomine. Maimonides^q ad veterum^r mentem אין מעמידין מלך מקהל גרים אפילו אחר כמה דורות עד שתהיה אמו מישראל שנ לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא ולא למלכות בלבד: אלא לכל שררות שבישראל לא שר צבא לא שר חמשים לא שר עשרה אפילו ממנה על אמת המים שמחלק ממנה השדות ואין צריך לומר דיין או נשיא שלא יהא אלא מישראל שנ מקרב אחיך תשים עליך מלך כל משימות שאתה משים לא יהיו אלא מקרב אחיך *Non constituebatur* (ex civili scilicet Jure Ebræorum) *rex è ceteris Profelytorum, ne quidem post quotcunque generationes, usque dum Mater ejus esset ex Israele* (De Patre Israelita verba non fecit, quoniam ab Israelita è Profelyta; quacum nuptiæ Israelitæ non interdicebantur, susceptum; Originarium atque adgnatione Israelitam fuisse, non in Profelytis censitum, nemo rebus Ebraicis paulò versatior unquam dubitavit; sed ne ob patris Profelyti sanguinem, cum paterno sanguine apud Ebræos familiæ utrinque Israeliticæ tantùm distingui solerent,)

^p supra cap. 14.

^q Malach. Me- lakim cap. 1.

^r Videtur Ge- mar. Babyl.

ad rit. Iabi- moth cap. 12.

fol. 101. & 102. & gloss.

ib. & ad rit. Baba Bathra

e. 1. fol. 3. & ad rit. Sota e. 7. fol. 41 b.

solerent, dubitaretur ubi Profelytus ex Israclitide prolem genuerat quæ pariter etiam juris erat Israclitici & reverà Israclita natus, idcò de Matre heic signantiùs monuit) *juxta id quod scriptum est* ^{Deuterom.} non poteris dare super te virum extraneum qui non sit frater tuus. *Neque* ^{17. 15.} *in regno tantum ita se res habuit, verum etiam in universis apud Israclitas prefecturis. Extraneus, seu Profelytus ejusmodi ritè non fideus exercitus, pentecontarcha, Decanus. Imò nec aqueductuum prefectus. Opus non est dicere, eum non ritè fieri Iudicem aut Consistorii Principem.* (pænalibus scilicet Judiciis, idque ex Jure Ebraorum civili exercendis; Nam Judiciis ex Jure Noachidarum simplici exercendis, etiam Profelytus Domicilii ritè præficiatur, nedum Justitiæ, qua de re videlibrum septimum ¹), *Ratio est quia non ali-* ^{Cap. 6. & 7.} *andè atque ex ipsis Israclitis hujusmodi petendi sunt juxta illud è medio fratrum tuorum pones super te regem. Simili modo cetera que apud te sunt prefectura non sint aliunde quam è medio fratrum tuorum.* Et ad locum illum Deuteronomii, *Aben Ezra* מדרך האמת לא אחיך שאיננו ממשפחת ישראל ולא אדומי אף על פי שכתוב בו אחיך *Revera heic frater tuus non est qui non fuerit de familia Israclitica. Ne quidem Idumaus, tamesi in scriptura* ² *vocetur ipse* ^{Deuterom.} *obiter frater tuus. Quin nec desunt inter Cabalistas* ^{2. 4} *qui heic velint מקרב è medio fratrum tuorum sonare, per numerorum æqualitatem quam Gematriam seu rationem geometricam vocitant משבט יהודה è tribu Jude* (nam ita tam ex horum quàm illorum verborum elementis, quæ numeralia sunt, conficitur numerus 381; qualis ratio explicandi apud homines inter Ebraeos otiosos & nugis hujusmodi satis ridiculè deditos est non infrequens) acsi neminem præter Judæ posteros ritè regno præfici Judaico existimarent. Alii etiam idem quod ex Maimonide citavimus de ceteris dignitatibus generatim affirmantes ³, regiam nullibi ritè constare aiunt, nisi ^{Moses Mi-} ^{lotz præc.} ^{Negat. 221.} ^{Maimonid.} ^{tit. bulach.} ^{Synhedrin} ^{cap. 2.} *ubi è parentibus quorum filia nuptiis sacerdotalibus fuerint idoneæ* (quales tantummodo in Synedriis locum habere poterant ²) *Rex* ³ *ipse natus esset, id est optimo atque puriori jure Israclitis originatus; non solum non è Profelyto & Profelyta, sed nec è Profanis aut Man-* ³ *zeribus. Et quod de Rege sic aiunt, ad tempora attinet, quibus suc-* ³ *cessione*

cessione ex sanguine legitimâ non repertâ, ad legem illam sacram esset convolandum. Vclut tempore Maccabæorum. Sed intereâ manifestius nihil est quàm non modò Profelytum primò factam à Magistris heic accipi pro eo qui advena seu alienigena esset, verùm & eiusdem posteros sanguine Israelitico non commissos, etiam hoc nomine, id est exteræ originis causâ, à civilibus muneribus arcti.

* Gemar. & glos. Babyl. ad 111. Baba Bathra cap. 1. fol. 36.

Quin & traditio est in corpore Talmudico^a ideo Herodem hunc ipsum cœtum Magistrorum, excepto tantùm Baba Ben Bota, interfecisse, quia locum illum de Rege Judaico constituendo ita interpretabantur ut verba illa *fratres tui* illum planè excluderent. Quod idem est ac si alienigenam seu peregrinum vocâssent. Quemadmodum vero muneribus civilibus ritè fungi nequibant Profelytorum quales diximus posteri, ita nec parilitate cum Israelitis fruebantur in iure nuptiali. Aliis jungi ritè nequibant sive Profelytæ sive earum à Profelytis susceptæ filiæ, quibus Israelitides ritè nubebant. Ritè jungi quibant tam Profelyti Profelytæque posteri utriusque sexus, quàm ipsi aliis quorum nuptiæ Israelitis ex sacra lege interdictæ. Prioris generis fuere sacerdotes, quibus, ut alibi^b ostendimus, vetitæ sunt פְּנִינָה (quod vulgò vertitur meretrix seu scortum) nuptiæ. Atque eo nomine comprehendi ex avita traditione, inter aliâ, volunt eam, quæ non esset אִשְׂרָאֵל בַּת ישראלitica femina seu Israelitis originaria, eaque notione designari etiam Profely tam sive factam sive natam, veluti nondum Originariam sed Peregrinam, dum cum Originariis in juribus hisce singularibus discutiendis comparatur. Secundi generis, seu quorum coniugia Profelytis permittâ, Israelitis tamen Originariis vetita fuere, sunt Mamzeres aliique, de quibus antè^c diximus, ubi etiam de decima Profelytorum generatione, seu nomine illo tandem evanescente sententia habetur heic in primis advertenda. Cum igitur tam dispari essent ab Originariis tum Profelyti primò facti tum eorum posteri jure, idque solummodo exteræ originis seu peregrinitatis nomine, aut inter Alienigenas atque Peregrinos (quâ Originarios spectamus) eos rectè censendos esse necesse est ut fateamur, aut ut inter Originarios eos censentes diversissimæ invicem conditionis personas nullâ cum ratione simul confundamus.

* Lib. 2. 1. de successione in Pontificatû cap. 2.

* Cap. 16.

CAP. XXI.

Utrum sive Herodem sive patrem ejus sive avum ita Idumæum fuisse constet, ut ex Idumæis qui Judæi seu Profelyti Justitiæ integri, sub Joanne Hyrcano Rege, facti essent, eorum ullum fuisse sit credendum. Et de statu Herodis servilis, ac de Semijudæis seu Profelytis imperfectis. De Fraternalitate Herodis Antipæ & Philippi filiorum Herodis Magni.

Ed verò nondum evincitur, nec puto potest evinci, Herodis sive patrem sive avum ex Idumæis fuisse, qui in ritus transierant Judaicos. Apud Josephum^d quidem^d tùm Herodes, tùm pater ejus Antipater Idumæus dicitur. Quod tam de advenis apud Idumæos degentibus, quàm de Originariis Idumæis seu vetustis illis, qui sub Joanne Hyrcano facti sunt Profelyti, potest intelligi. Tametsi quidem Magistris quorum rationem rarò satis imitatur Josephus, à genere non à loco Exteri, uti & ipsi, soleant denominari. Quin patribus Christianis disertè Antipater Ascalonita^e vocatur & ἐν τῇ Ἰδουμαίᾳ ἀγορεύων in Idumæa^e degens seu *inquilinus*. Et Saidus Batricidas Patriarcha Alexandrinus juxtà ait eum fuisse من عسقلان وكان, inquit, خادمًا لبيت الاصنام وهو ابو هيرودس وجنسه من قبرص & fuit aditus templi Idolorum, ac pater Herodis, & genus ejus erat ex Cypro. Forte Cypridis Herodis matris (nam ita interdum Cypros vocatur) nomine deceptus hoc de Cypro addit. Josephi autem Epitomator Ebraeus Romanum eum fuisse ait, ut ex verbis ejus infra citatis liquet. Sed interea hæc adeò incerta eò recidunt ut Originarium Idumæum seu ex vetustis illis qui tempore Joannis Hyrcani nomina dederant Judaismo, neque Antipatrum avum neque patrem fuisse potius innuant. Atqui error crassissimus est, autumare quemlibet Idumææ incolam exterumve sive ex Ascalone sive aliunde illuc sedes transferentem post Idumæos sub Hyrcano Judæos factos, itidem Judæum fuisse. Nam apud ipsos Israclitas locus erat etiam Hierosolymistum Profelytis Domicilii (qui planè pagani erant & in se tantum susceperant septem præceptorum Noachidarum:

^d Antigonus in oratione l. 14. c. 27. & l. 1. H. l. cor. cap. 5.

^e Epiphanius hæres. 20. Euseb. in Chron. n. 1983. & hist. Eccles. lib. 1. cap. 6. atque ibi Africanus. & de D. Ambros. in D. Lucam 6. 3. cap. 4.

chidarum observationem, ut libris secundo & tertio ostendimus) tum iis qui etiamnum pagani quasi Profelyti fuere ejusmodi seu eorum instar. Quod verò sic Hierosolymis ac in terra sancta ipsis Israelitis licitum erat, id Idumæis, etiam Judæis factis, illicitum suo in territorio fuisse nullo pacto, nisi de contrario constaret, existimandum est. Scilicet credendum; inter Idumæos qui Hyrcano obreperantes ita Judaismo nomina dederant, ut posteri eorum inde fieret cooptatione Judæi, alios postea habitasse uti inquilinos seu Profelytos Domicilii (Idumæos interim à solo & domo ut fieri amat dictos) nec omninò Judæos, quemadmodum & in terra sancta. Quid igitur obstat quo minus Antipatrum utrunque, tam avum quàm patrem Herodis (si uterque in Idumæa degebat) fuisse Domicilii duntaxat Profelytum, seu Quasi, in Idumæa, id est, planè paganum sentiamus. Nam ex Idumæa affertur, ideo fuisse eos Profelytos Justitiæ quia Idumæi, seu Idumææ incolæ, quod non omninò sequitur, ob rationem jam adductam. Et nuda ita conjectura est, Profelytos eos Justitiæ fuisse. Sed manifestum est, fieri non potuisse, quin saltem Domicilii Profelyti aut Quasi essent, dum aut inter Judæos, penes quos erat aliquatenus libera rerum administratio, sedem haberint, aut ipsi Judæorum Originariorum subfuerint principi. Adèò ut hoc modo non solùm non inter Originarios Judæos civiliter fuerit Herodes, ob natales, censendus, verùm etiam nec inter Profelytos Justitiæ, sed tantùm inter eos qui aut Profelyti Domicilii aut Quasi fuere. Certè si Profelytus Justitiæ non erat natus, ut volunt heic oppugnatores, corrui argumenti quod afferunt vis juxta ipsorum sensum. Nam idem non affirmant de Profelyto facto, quantumvis de nato. Cum nihilominus revera eadem ipsa esset, ratione Originariorum habitâ, conditio nati & facti Profelyti, juxta mores ac scita Jurisconsultorum Ebræorum ut ostensum est. Et simul ac factus quis erat Profelytus, non magis ab Originario distabat Judæo quàm Profelytus natus. At quidem Antipatrum, tum Herodem filium circumcisum ac factum Profelytum (non natum) asserit Epiphanius. Quod tamen, si priorem utriusque statum ritè consideremus, non evincit quidem alterutrum ejusmodi Profelytum factum

factum esse, ut inde vulgaria Profelytorum Justitiæ jura, de quibus quæstio fit, sequerentur. Cum enim Profelytorum Justitiæ alii essent גמורים *perfecti* seu *integri*, alii imperfecti seu manci; & prioris generis fuerint qui aut è Gentilibus Liberæ conditionis in ritus transibant Judaicos, aut Servi qui in ipso transitu seu momento, quo Profelyti fiebant, è lavacro suscipiebantur לשם בן חורין *nomine ingenui liberive*, adeoque manumissi, Libertini nuncupabantur, pari omnimodò cum Profelytis Justitiæ optimi juris conditione; juxta ea quæ libro secundo ostendemus; Posterioris verò generis seu qui imperfecti seu ἡμιιουδαῖοι id est, *Semijudæi* fuere, essent servi è Gentilibus seu paganis capti aliterve acquisiti qui לשם עבדות *nomine servitutis* suscipiebantur è lavacro, cum in Judaïsmum transibant, ולא תיגמר גרוחם *nec perficiebatur eorum Profelytismus* antequàm Libertini fierent; certè non consequitur, sive Herodem Antipatrum, quia circumcisus est aut Profelytus factus, Profelytum ideo factum esse perfectum seu integrum. Procurator Judææ Antipater constitutus à Julio Cæsare, transiisse in ritus dicitur Judaicos seu circumcisus esse cum Herode filio, qui postmodum regnum obtinuit. At verò qualisnam iis tunc temporis status? si servilis, id est, si revera regnum Hasmonaicorum erant servi, non ita difficile est conjicere nomine servitutis retentæ Profelytum utrumque factum solummodò imperfectum, seu Semijudæum. Neque adè vile erat (aut nunc est) servi revera sic dicti (ut vox ea statum seu conditionem denotat apud Orientales nomen, ut non à viris maximis ornatis præfecturis interdum retineretur. Non ita difficile aio esse hoc conjectari, cum & ipsi Ebræi in commentariis suis expressim prodant, Herodem perpetuò posterosque ejus, è paterno saltem sanguine, fuisse ejusmodi servos, nec minùs Antipatri saltem majores. De Antipatro Epitomator ille Ebræus^f Josephi, *Non fuit Origo ejus מבני ישראל* ^f *כי אם מרומים שנפלו עבדים ביד ישראל והם גרים בלבד ולא בני חורים ex Israelitis, sed ex illis Romanis, qui ut servi ceciderunt in manus Israelitarum, existentes tantummodo Profelyti, sed non liberi seu ingenui.* Nam ita vertendus est locus ille; nec filii nobilium pro eo quod est בני חורים quod passim etiam ingenuos atque Liberti-

^f *Iosephus de Bello Judæico edit. Bassi-leam 8. 15. 59.*

nos Profelytos denotat, substituendum, ut apud doctissimum qui epitomatores illum edidit interpretum. Idem est ac si dixisset, ex iis erat Antipater qui Profelyti imperfecti, id est, non Libertini facti, adeoque (si ad majorum conditionem, statum ejus exigas) nec ipse Libertinus sed imperfectus erat Profelytus. Et certe Profelytus ejusmodi natus erat si majorum ea esset conditio, non factus ut habet Epiphanius; quae de re operæ pretium non est sollicitius disquirere, cum nil certius sit quàm imperfectos hujusmodi Profelytos seu Servos qui Judaismum susceperant, eorumque posteros id est Semijudaos sive factos sive natos, ante Libertinitatem acquisitam, nec inter Originarios perfectosve Profelytos jurtum in republica Ebraica

¹ Ad iit. Ba-
ba Bathra c.
r. fol. 3 b. &
R. Gedalia
Iachinades in
SepherShal-
sheleth fol.
25 b. Seder
Olam Zota
&c.

² Dist. Gem.
fol. 4 a.

³ Glossa ibid.

⁴ Ad iit. A-
boda Zara in
Gem. Bab. c.

1. fol. 10 a.
Adde Baal
Aruch in Co-
cab. דין &
Soc. קלניא

⁵ Petrus Ga-
lacionis de
Arcanis lib.
4. cap. 6.

⁶ Wormatia
in 2. ed. t. à 2
Munsteri
1529.

civilium quæ sacra non erant, fuisse omninò participes, sed multò magis quàm Profelytos integros pro alienigenis semper habitos.

Quod verò ad Herodem attinet; ubi de eo loquuntur Talmudici ve- teres, discretè eum fuisse asserunt עבד בית השמונא *Servum Hasmonaica domus* seu familiæ Principum Judææ qui ante Herodem proxime regnabant. Sic enim legitur in Gemara Babylonia ⁵, uti & illud de Agrippa Rege sive majore sive Juniore (uterque in Herodis fuit posteris) à Romanis seu Casare dictum ^h כבודא בישא בטר דעבדין *עבדא בישא בטר דעבדין* *Servus es nequam successor servorum Reges se facientium.* Et si

consulas tabulas profapix tuæ genealogicas, quarum & penes nos exemplar est, reperies te nec revera regem nec filium regis esse, sed prognatum ex מיתעביד קלניא הורודוס quod interpretantur alii ⁱ ex Herode מאלע בן חורין *qui factus est à seipso Libertinus*, seu, qui è servili conditione in libertatem sui tantùm ex sententia velut servus

rebellis evasit. Nam קלניא (quod & קלוייא scribitur) sumunt ibi alibique illi ^k qui sic interpretantur pro eo quod est *liber seu immunitate donatus*. Alii vertunt ad hunc modum ^l *ex Herode Ascalonita*

possesso in servum, perinde ac si קלניא seu קלוייא *Calonia* accepissent pro אסקלוייא *Ascalonita*. Sed interea Herodem servum fuisse nec ritè manumissum seu Libertinum aut Profelytum integrum factum,

heic satis asseritur; unde nec posteros ejus fuisse liberos, nedum Profelytos Justitiæ integros. Et in Hebraicis Josippi ^m seu Josephi, de Salome sorore Herodis dicitur מרע עבדים שהיא *quod esset ex semine*

servo-

servorum; item de ea simul & de Cypro matre Herodis, quod Mariamne (Marimi ibi dicta) מחרפת אותן בפניהם על שאינן מזרע ישראל ועל פכלותן *improperaret eis in faciem quod non essent de semine Israel sed essent profanae & ignobiles.* Hinc aliquoties repetitur in corpore Talmudico " illud ad Herodem posterosque ejus

attinens *דאמר כל דאמר מבית חשמונאי אתינא עבדא דדא* *quotquot dixerint se è domo Hasmonaeorum ortas esse, revera sunt servi, seu conditionis servilis.* Sensus erat; qui post Hasmonaeos extinctos in Regnum Judaicum Herodiadae, illorum sive sanguinem sive jus obtinentes successerunt, servi fuere universi. Nam sustulit eos Mariamnem Hasmonaeam uxorem suam Herodes, è qua tametsi suscepit prolem, ut in stemmate supra exhibitio vides, nihilominus

Magistri nonnulli illud non agnoscentes, tum illum tum posteros ejus omnes servos fuisse clamitant; aliis de posteris ejus aliquot aliter, ut mox ostendimus, sentientibus. Nonnè igitur primò cum patre (ut scribit Epiphanius) circumcisus est & lotus forsàn ab Hircano Pontifice summo, cui uterq; servus erat, *לשם עבדות* seu nomine *servitutis* tantùm, adeoque factus Profelytus imperfectus seu conditionis duntaxat servilis, nec postquam in Cæsaris gratiam se velut ingenuus transtulerat, seu, ut Magistri loquuntur, נעשה נן חורין מאליו, *libertatem à se factam nactus erat*, servitutum illam eluere curavit?

id est, de solennibus quo Semijudæus hujusmodi perfectus redderetur Profelytus, atque hoc sensu Judæus integer, sollicitus non fuit? de libertate scilicet ac statu, faventia Cæsaris innixus, satis securus. Neccertè, quod advertendum est, injussu sive Hircani sive Antigoni Regis Hasmonaeorum postremi, quibus revera servus erat Herodes (si Talmudicis credas) Libertinus seu Profelytus integer jure fieri potuit. Nam invito domino, libertas ejusmodi, quæ Libertinum seu Profelytum integrum ex jure faciebat Ebraico, ne à Cæsare quidem aut aliunde ritè potuit adquiri. Atque de Hasmonæis adeo malè meritus est ut nihil supra; & intestina utrinque odia. Neque obstat quòd Mariamnem Israelidem aliasve ejusdem gentis haberet uxores. Verum quidem est per jus Ebraicum id non licuisse nisi aut Profelyto justo qui integer erat, aut Libertino.. Sed, per

Gem. Bab. ad Baba Bathra fol. 70 b. Et in Kiddushim cap. 4. fol. 3 b. Et ad Gl. 3. 16. Et Sederis Petrum Galatinum. loco jam indicato.

spurcissimi tyranni libidinem, scelera tunc temporis quamplurima adeo, iusti faciem induerant, ut non omninò sit cur sive de legis sacrae sive de maiorum institutorum violatione in coniugiis aliisve rebus ejus dubitemus. Nonne etiam servitutem ejus hujusmodi tacitè innuere voluit ipse Antigonus Rex ritus gentis suae callens, ubi in oratione ad Silonem ac milites Romanos de Regno

^v Ioseph. lib.
14. cap. 27.

Herodi non tradendo eum *ιδιώτω* ^ο *ἢ* *ιδυμαῖον* τῆς ἔθης Ἐπιουδαίων *virum generis obscuri & Idumaum, id est Semijudaum*, appellat?

Scilicet Profelytum nondum integrum seu perfectum, seu non Judæum integrum. Servum quidem non vocat, utpote, ob praefecturae splendorem, ut sit, inter ingenuos, juxta juris Cæsarei, cui jam subesse coeperat, ingenuitatem vulgo censitum. Recolendum est

^v Supralib. 2.
cap. 5. pag.
176.

heic illud Talmudicorum ^P de hujusmodi imperfectis Profelytis *באו מכלל הגוים וכלל ישראל לא באו* *desinebant omninò esse*

Gentiles seu pagani, nec tamen in universitatem Israeliticam transibant. Apprimè hoc explicat id, quod de Semijudæo dicitur in Antigoni oratione. Servus erat ex Idumæis, servitutis nomine circumciscus & baptizatus (juxta morem), unde jure Ebraico, ut Profelytus seu Judæus integer, ne utique fruebatur, utpote Semijudæus tantum habendus.

Quod verò ab Antigono præmittitur, Idumæum cum fuisse, perinde ac si tantum gentilitatis retinuisset quantum ei Judæismi integri deerat, id sanè si ad subtiliores apices rituum patriorum exigatur, non ita se revera habuisse ex jam citata regula Talmudicis receptissimam liquet.

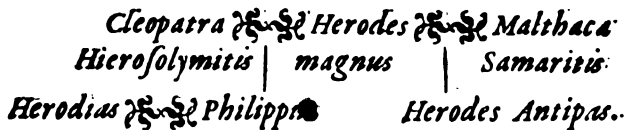
Nam Idumæus quidem esse ita desiderat ut exeret patriam, nec tamen Judaicam seu novam patriam induerat libertatis defectu.

Sed in apicibus hujusmodi hostem iratum etiam libentè errasse, ut gravius ingereret convicium, mirum non est. Quin si non tam statum ejus præsentem quam Originem (ut & fieri solitum) respexit Antigonus, rectissimè & juxta etiam Magistrorum subtilitates nemo non videt eum Idumæum nuncupatum; si scilicet ex genere Idumaico.

Tantum igitur abest Herodem Magnum inter Judæos, sine exteræ nationis discrimine, censendum fuisse, ut nec inter Profelytos Justitiæ integros seu Libertinos (quales tantum universitati Israeliticæ, sed ut advenæ, conjungebantur) locum hac ratione

haberet.

haberet. At verò in disquisitione hac libera de Herodis Magni statu seu conditione nec prætereundum forsàn videbitur quod habetur in Evangeliiis ⁹, Joannem Baptistam in carcerem conjectum ^{9 D. Matth. cap. 14. Marc. 6. & c.} ab Herode Antipa Herodis Magni filio, quia dixerat nefas ei fuisse Herodiadem Philippi fratris sui uxorem sibi sumere: Frater nempe erat Philippus Herodi huic juxta hoc stemma.

Sic Josephus^r; tametsi diversam interim ab ea quæ sacra est de Herodiade & Joanne Baptista tradat^r historiam. Illicitum fuisse Herodiadis & Herodis conjugium dubitare non debemus, idè quòd sic Joannes Baptista, vir sanctissimus, pronuntiaverat. Sed de ratione quà illicitum non consentiunt scriptores. Sunt quidem inter vetustissimos Christianissimi patres, qui ad legem sacram^r de fratria^r ducenda leviro, sed tantum ubi frater sine liberis mortuus esset, rem velint attingisse. Tertullianus^u; *Ioannes retundens Herodem, quòd adversus legem uxorem fratris sui defuncti duxisset habentis filiam ex illa (non aliàs hoc permittente, imò & præcipiente lege, quam si frater illiberis decesserit, ut à fratre ipsius & ex costa ipsius supparetur semen illi) conjectus in carcerem fuerat ab eodem Herode postmodum & occisus.* Atque super hoc alia struit moribus Ecclesiæ Christianæ satis dissona. Verum quidem est, si Philippus mortuus fuisset, & satis constaret Herodiadis filiam puellam illam saltatricem fuisse ab eo susceptam (nam & sic admittit Tertullianus) illicitum fuisse Herodi huic ex lege illa, (modò fratres ejusmodi ii essent ut eam continerentur) fratriæ conjugium. Sed quidem aut Philippum mortuum tum fuisse, aut prolem ei saltatricem illam aliamve fuisse non ita satis liquet. Imò sine prole decessisse Philippum^x expressim ait nec semel Flavius Josephus; utcunque Pseudo-Gorionidi illi dicatur de Herodiade *מאהו והיו לה בנים & fuerunt ei liberi ex fratre Herodis*; Quod itidem Ebraeorum alii^z affirmant, id quod

Phalotes v. cap. 18.
Originum lib. 18. cap. 7.
Dent. 25. 9.
Adversus Marcionem lib. 4. cap. 34.
& Gidesii Baronium Tom. 1. ann. Christi 36.

Lib. 18. cap. 6. & 7.
Lib. 6. cap. 63.
Chiron Tem. secundi apud D. Druf. ad D. Matthæi cap. 14.

R r r r 3. habet.

^a Lib. 18. c. 7. habet Josephus de Salome, in historia sua de Herodiade ^aPhilippi, Herodis ac Herodiadis nuptiis, commiscentes. Sed & hi etiam Philippum discretè superstitem fuisse aiunt cum Herodes uxorem ejus duxit. Pseudo-Gorionides; *לקח אשת פילפוס אחיו בעודו* ויהי ליה *אשה* & ille uxorem Philippi fratris sui etiamnum superstitis cepit in uxorem. Sed verò & apud Fl. Josephum res se ita habet. Herodiadem Herodi, Herodis magni filio nuptam (scilicet paruo neptem ex fratre Aristobulo) *ἠπίσχυσε φρονήσεως τῶν πατέρων* in contemptum morum patriorum, marito relicto, in conjugium transisse Herodis *ἔαυτὸς ἔδημιονατοῦ ἀδελφοῦ* qui marito suo erat frater germanus. Ita uterque Herodes dictus, quos & apertè distinguit ^b a Philippo, quem & antè mortuum esse narrare ^b videtur. Sed raram non est & binomines haberi homines, maximè in Oriente illo, & Herodis nomen tunc pluribus tribui, quibus alia etiam nomina singularia. Et viri docti id ipsum quod sic de Herodiade ac utroque, Herodis nomine, marito tradit Josephus, pro eo quod in Evangelii de Philippo, Herode, & Herodiade legitur, sumunt. Et Salomen priorum nuptiarum filiam pro saltatricula quæ ita in causa decollationis Joannis Baptistæ. Atqui ita sanè ad legem illam de fratria leviro ducenda res attinere, ne quibat, sed ad illam, quâ alienâ uxore cuique interdicitur. Sed verò detur tandem mortuum fuisse tunc Philippum idque illiberem, (ut voluere aliqui) certè nisi Herodes magnus communis utrique pater, Profelytus esset Justitiæ integer seu Libertinus (secundum ea quæ suprâ de eo disputantur) id est, nisi *ἡ* *ἁγιότητι* seu *sanctitate* Profelytismi integrâ frueretur, tam cum Antipam quàm cum Philippum progenuit, ii fratres ad quos lex sive hæc de fratria leviro ducenda, sive illa de fratria ubi demoreretur frater, liberis relictis, interdicta attinere potuit, neutiquam erant ex Ebraeorum moribus censendi; sed planè ut invicem extranei, nullâ ratione sanguinis habitâ. Fraternitatem maternam nullam eis fuisse partem est, sed tantum paternam, si ulla. Et tamen si Philippus è Cleopatra Hierosolymitide, seu Israelitide genitus, planè Israelites seu Originarius ob sanguinem erat maternum (quod perpetuò obtinuit) Antipas tamen è Malthaca Samaritide, quæ in universitatem Ebraicam non

^b Orig. 18. cap. 6.

eam non aliter ac Attica seu Romana id est non sine^c solenni Profelyti factio^e quibat admitti, aut Samaritanis habendus erat, aut, si mater ejus Profelyta fieret, Profelytus. Si hac non Profelyta esset, planè velut gentilis Ebrais is erat, tametsi Herodes pater ejus fuisset Profelytus. Israelitis autem cum Gentilibus nulla in jure cognatio, adeoque nec cum Antipa ita Philippo fuisset. Sed concedatur Malthacam fuisse Profelytam, adeoque natum fuisse ex ea Antipam Profelytum, idque ita ut ex natalibus illis fraternitas legitima ei & Philippo, ex Ebraorum moribus, interveniret. Certè ita necessariò sequetur Herodem magnum communem eorum patrem Profelytum fuisse seu Libertinum tempore quo utrunque genuit. Id planè evincitur ex eis, quæ superius traduntur de fratrum Profelytorum ex conceptu, nec quidem natalibus solis, cognatione. Nam si Herodes Antipas & Philippus non nascerentur Profelyti, sed ipsi facti essent, tunc sibi invicem in re matrimoniali velut planè alieni nec cognati habendi, ut fusiùs ostensum est. Uno enim illud ore pronuntiant גרים שנתגיירו ועבדים שנשתחררו אין להם אחוה כלל^c. *Inter Profelytos seu Libertinos recens factos nulla est fraternitas, sed sunt ad invicem velut alieni.* Fratribus quidem recens factis Profelytis singulare præstituebant heic jus majores. Neque ex lege sacra^f de incestu, eos à fratriis arcebant. At verò ex ejusmodi majorum institutis arcebatur^g frater, Profelytus factus, tantùm à nuptiis uxoris fratris uterini, non à germari. Philippus autem & Antipas uterini planè non erant. Adèd ut nisi Profelyti fuerint utriusque nati, neque ad legem illam de Incestu portuerit res, si Philippus scilicet demortuus erat, spectare. Rem subtilioribus relinquo.

Epiphanius lib. de Mensuris & ponderibus. & vide sup. lib. 2. cap. 2.

Lib. 2. c. 4. pag. 170. & 171. & cap. 12. hujus libri.

Maimonid. halach. le-boem We-chalutz. c. 11.

Levit. c. 8. 16. Suprà cap. 12.

CAP. XXII.

Qua ratione id verum fuerit, Agrippam Regem fratrem Israelitis fuisse, adeoque non alienigenam, quemadmodum ab eis ipsi publicè est acclamatum; tametsi esset ex Herodis alienigenæ nepotibus.

Am verò quod ad Agrippam attinet (qui ex Herodis magni nepotibus) acclamationemque ei factam, cum fuisse Israelitarum fratrem; certè nisi ex jure sive nuptiali sive eo quod aliter ad sexuum conjunctionem atque

arque natales inde sequentes apud Ebræos obtinuit, res expendatur, argumentum ex ea sumi non leve potest, quo etiam Herodem magnum, utpote pari (quantum absque juris ejusce ratione scimus) cum nepotibus jure, fratrem, ex Ebræorum sententia publica, sibi fuisse, id est, nec alienigenam, nedum servum, evincatur. Accla-

^h Tit. Sota. matio illa in Misna^h memoratur, in *Sepher Siphri*ⁱ, alibique inventus eorum commentariis, ubi de solenni regis eorum repetitæ legis lectione verba fiunt. Agrippa Rex cum ad sacra de Rege constituto do verba in Deuteronomio^k inter legendum devenerat, adeoque ad illud *non poteris constituere super te virum נכרי* id est *extraneum,*

^l Cap. 17. 15. *sed eum quisit ex fratribus tuis לא תתיירא לו לא תמעות דמעוות אמרן לו לא תתיירא אתה אגריפס אגריפס אחינו אתה אחינו אתה* *Lachrymas effudit* (veluti qui existimaret, saltem dubitare simularet, se extraneum esse, nec eorum, ad legis mentem, fratrem) *cui statim acclamavit* Ebræorum coetus, *ne timeas Agrippa, Frater noster es tu, tu frater noster es.* Agrippam igitur hunc (quinam intelligendus sit, mox monemus) Herodiadem, fratrem sibi vocarunt Ebræi, nec regno imparem agnoscebant, adeoque velut Israelitam seu Judæum admittebant Originarium, juxta ea quæ capite vicesimo de jure eorum regio è Magistris attulimus. Quod ut rite capiatur, advertendum est binas apud Talmudicos de lege illa sacra reperiri sententias, ut antè etiam tetigimus. Altera est *fratrem tuum* ibi denotare qualemcunque materno san-

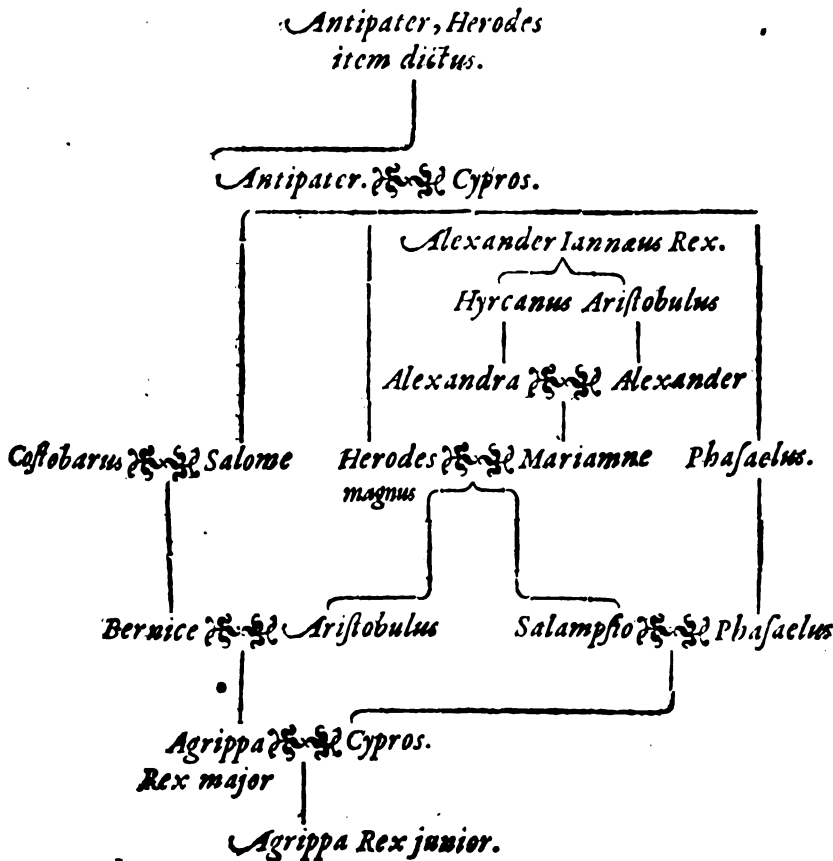
^l De succo. in. Pontific. lib. 2. cap. 2. bertina, aut profana, quibuscum scilicet Israelitæ non sacerdoti, conjugia licita erant, susceptum. Et sanguinem solum maternum Is-

^m Rabbi Chamaiah ben Gamaliel in Gem. Hierosolym. ad tit. Sota cap. 7. fol. 22. col. 1. raelitam fecisse supra alibique non semel est monitum. Alterâ autem sententiâ (quæ pariter admittit Israelitam materno solo sanguine fieri) *frater tuus* in allata lege significat fratrem ex utroque parente, & cujus filia sacerdoti conjungi ritè potuisset; ut scilicet excluderentur potissimum profani, juxta ea quæ alibi^l de sacerdotum nuptiis diximus. Et qui hujus sententiæ tenaces fuere, coetum Ebræorum, ut memoratum est^l, acclamantium adulationis graviter incusarunt, nec Agrippam fratrem ibi reverà fuisse admiscere, ut videre est in Gemara^m utraque. At verò juxta sententiam priorem quam etiam Maimonidesⁿ aliique non pauci amplectuntur, sectissimè ac-

ⁿ Hal. Melachim cap. 1.

clama-

damarunt Ebraei Agrippæ *Frater noster tu es*, adeoque regno ex hoc jure non impar. Quod interim nihil omninò meliorem facit Herodis, juxta eorum sententiam, statum. Agrippa scilicet hic erat Junior seu Majoris filius. Glossa ad Misnam in qua acclamatio illa narratur; אגריפס המלך מלך ישראל היה מזרעו של הורודוס והוא שחרב בית המקדש בימי *Agrippa Rex hic Rex erat Israelis è posteris Herodis, atque is erat cui templi excidium coævum.* Agrippa Junior manifestò innuitur; tametsi sint qui^o de parte ejus locum^o illum perperam sumant. Illud autem *Frater noster tu es* explicat eadem Glossa, Obadias Bartenorius, alii, per שאמי מִישראל quia^o mater ejus erat Israelitica. ^o Petrus Galatinus de Arcanis lib. 4. cap. 6.

Qua ratione id fuerit ex stemmate ejus satis liquet; unde certum est tum Aristobulum Herodis filium atque Agrippam hunc Junio-rem Israelitas fuisse natos, tum Agrippam majorem fuisse planè ex natalibus paganum seu Gentilem, nisi Bernice mater ejus Profelyta integra seu Libertina fuisset. Nam Israelitidem eam non fuisse pala-
 lam est, utpote à Costobaro, qui Idumæus fuerat nominis celebris¹, etiam tunc cum gens ea in ritus transibat Judaicos, adeoque, ut cre-
 dere par est, Profelytus, è Salome susceptam. Salome autem Anti-
 patri filia è Cypro, scœmina Gentili; quæ nisi Profelyta aut Liberti-
 na facta esset, non aliam præter Gentilem marito Profelyto parere
 potuit, juxta antè ostensa. Atque sic & Agrippa ille Gentilis filius
 foret, id est planè Gentilis. At verò natus est Herodi ex Mariamne
 Israelitide nobilissima Aristobulus. Quocunque igitur fuerit He-
 rodes statu, Aristobulus ex sanguine materno Israelita fiebat. Quod
 de filio ejus Agrippa majore dici nequit citra exceptionem jam di-
 ctam. Quin & Cypros Agrippæ majoris uxor, & Junioris mater,
 neptis erat Mariamnæ è filia Salampsiene itidem Originaria. Se-
 quitur igitur Cypron hanc etiam ipsam planè Originariam fuisse,
 licet à Phasælo sive Profelyto sive Israelita sive pagano susciperetur.
 Nam mater Originaria erat. Proles igitur ejus, id est, Agrippa Rex
 Junior (qualicunque esset statu Agrippa major) etiam Israelita, at-
 que ideo ut Originarius, Israelitarum coetui frater, nec Profelytus aut
 Servus, dicendus; tametsi nomina illa majoribus è suis aliquot
 quomodolibet unquam inhæssissent. Quæ omnia ex iis, quæ supra
 è Talmudicis adducuntur, adeo sunt manifesta, ut nihil supra. Et

¹ Philo lib. de Legatione ad Caium. Et Judæum natum ait, sed etiam & majores suos fuisse, ait, reges atque summos pontifices apud Judæos, non ignorans ex sanguine Originario deducendum natalium heic jus. Quod verò patri eximio² excidit de Herode magno, eum ex matre fuisse Judæam sed ex parte alienigenam, id si verum fuisset, planè alienigena is non omninò civi-

liter fuisset. Id quod ita acclamatum est Agrippæ Juniori cum ratione acclamationis à Jurisconsultis Ebræorum reddita, haud parum firmat ea quæ apud patres veteres toties habentur de vero Herodis
 magni

magni statu. Sine legitimâ Originarii sanguinis commiffione fratrem non agnoscebant Agrippam. Ex ea tantum Israelitam ac fratrem agnoscunt. Jam verò maiores eius aut Profelyti Justitiæ fuere seu Libertini, aut minimè. Si non fuerint, cadit omninò quicquid de Patrum veterum sententia pridem novatum est. Si fuere, atque idè alienigenæ nomen eis non tribuendum quis contendat, nã is à receptissima Ebraorum in jure suo civili Gentiumque discernendo sententiâ recedit. Nam illi, ut vides, nullâ Profelyti juris habitâ ratione, ad sanguinem tantum Israeliticum seu Originarium, quo alienigenæ nomen dilueretur, in quæstione de Agrippa confugerunt. Unde etiam factum est, ut in principibus & patribus Synedrii Magni habeant jugum unicum (uti vocant) eorum qui patre Profelyto, matre verò Israelitica nati. Semaiah scilicet & Abtalionem. E posteris fuisse eos aiunt Senacheribi, quem Profelytum factum scribunt. Sed verò adjiciunt ^f הַיְהוָה לְהַם רְשׁוּת לְשׁוּט אֶת, ^f *possessionem eis seu jus fuisse judicandi Israelitas, quoniam mater eorum erat Israelitica.* Posterioribus Hasmonæorum temporibus simul florere, decantatissimi illi Hilleli & Samæo præceptores.

^f R. Gedalia
Shalthe-
1eth fol. 25 b.
Tuchafin fol.
18 a & 50 a.
67 a. & Gem.
Babylon. ad
rit. Sanhed.
cap. 11.

Libri Quinti FINIS.

DE
JURE NATURALI
 ET
GENTIUM

Juxta Disciplinam
 EBRÆORUM,
 LIBER SEXTUS.

Quintum Juris Noachidarum seu Naturalis, quod Illustrius est, caput seu *Furti Interdictum*, complectitur; quæ Originarios, quæ Profelytos siue Justitiæ siue Domicilii, aliosque spectat. Et de *Adquisitione & Translatione Domini* tum *Personarum* tum *Rerum*, cum *Modis* suis ac *Temperamentis*, tum ex *Jure Pacis* tum ex *Jure Belli* nasci solitis, Talmudicorum scita sententiasque aperit. De rerum *Occupatione*; *Alienationum* item & *Contractuum* *formulis* atque *vi*. De *Jure Egenorum* seu *Mendicorum*; *Servitute*, *Usuris*, *Bonis aleæ* lucrifactis; aliis selectis quæ ad *Dominium* & *obligationem permissionemque* circa illud ex *Jure Pacis* versantem attinent. De *Jure Bellico*, *Victoria*, *Deditione*, *Federibus*, *Tributis*; *Numismate Censu*, & *Didrachmi Pensitatione*, in *Evangelio*; *Captivis*.

C A P. I.

Quid Furti nomine heic contineatur. De Hominum consensu & interposita, circa Rerum Personarumque Dominium ejusque Temperamenta & Modos, fide servandâ, Præceptum Interdicto hoc, ut prævium, includi. Consensus ejusmodi usus. Supremum Numinis inera Dominium, unde, sine intermedio, inserendum, eis universalem in verum initus donationem, homines domini facti.

Iuris Naturalis seu Noachidarum caput, juxta instituti rationem, Quintum, est *בית הי* de Furto ac Rapina; quod scilicet, juxta Magistros heic, est contrectatio, surreptio, detentio rei alienæ uti & damni qualiscunque (citra eadem) alteri illatio contra jura, pro varietatē seculorum locorumque, introducta præstitunt sinuntve. Jura nimirum quæ ut necessariò prævia, supponit & includit interdictum Furti. Nam dum Rem dicimus Alienam, fieri nequit quin & præcedere simul innuamus jura, quibus introductum fuerit & firmatum Dominium, quo alteri ita addicatur illa res, ut alterius non sit. Non aliter atque, ubi (ut libro proximè superiore) alienæ uxoris, viro superstite, uti & patris demortui uxoris, concubitus, in Capite Juris Naturalis quarto, vetitus est, necessariò sequitur jura contractuum nuptialium, quibus conjugēs legitimi fiant, in eodem capite pariter ut prævia includi supponique; adeoque etiam inde fidem conjugalem in contractu interpositam ab uxore nequiquam violandam; sed ita servandam ut sui corporis potestatem alicui præter maritum superstitem non permetteret citra divortium, seu contractus nuptialis remanentationem seu *דוּתְּלֵךְ* in suam aut illius *דוּתְּמִינָהּ*, qui Termini etiam seu Modi ac Temperamenta, ut docent ibi Magistri ex jure simpliciter Naturali, erant fidei hujusmodi interpositioni. Jura autem illa Domini, sive Rerum sive Personarum, seu ejusdem acquisitionis prævia, aut à Numine ipso præstituta sunt instaurataque, aut ab Hominebus inventa & constituta. Originarium Domini acquisitionis jus videtur in Numinis omnium rerum personarumque domini supremi & universalis indultu, quo Tellus rerumque in corpore illo universitas humano generi primò concessa est & permessa. ^a *Genes. 1. 28.*

^b *Ibid.* 9. 2. Eiusdem item instauratio totidem quasi verbis habetur Noacho^b posterisque ejus. Quo & spectare volunt Ebraei illud in Mosis Cantico^c, quando dividebat Altissimus Gentes, quando separabat filios Ade, constituit terminos populorum &c. Sed & pro solo totius orbis terrarum hærede à Numine constituto à Christianis nonnullis^d sumitur Noachus, quem ut ejusdem dominum filiis partes eorum distribuisse voluit. Indulta etiam à Numine & permessa hominibus ipsis inter se Libertas illa, quam Naturalem nuncupare solemus; cui pro vario ab ipsis jure superinducto diversimodè est postea derogatum. Jam verò de Populorum, Regionum ac Insularum divisione paulò post Diluvium ex hominum dispositione ac invento, tum sacra historia, tum Josephus, Eusebius, Epiphanius, Eustathius Antiochenus, Chronici Alexandrini autor, Cedrenus, alii tum Græcorum, tum Latinorum, etiam & Talmudici^e assatim testantur. Et in seculis insequentibus passim id genus alia ex superiorum ac dominii translationibus orta conspicimus. Quicquid enim sive antè sive post Diluvium sic à Numine de Dominio indultum est (modò singularia quædam ita à Numine ipso sine intermedio præstituta ut aliter atque præstituta sunt, se habere non deberent, excipias, de quibus statim etiam monemus) quicquid inquam sic indultum est, ita accipiendum & nunquam non ita à Magistris acceptum est, ut humano generi, pro morum juriumque sive Civilium sive Gentium, superinductorum, ac contractuum, aliarumque rerum quæ vitæ & actibus humanis accedere solent, diversitate, ex eodem permetteretur indultu; singulares insuper Acquisitionum & Translationum Dominii inter se Formulas & tam universitatum seu corporum communionem & societatem quàm singulorum dominium individuum qualecunque introducere, adeoque per contractum, occupationem, cessionem, donationem, successorem, emtionem, venditionem, deditorem, adquirere, mutare, transferre, propagare; cuius rei etiam exempla aliquot vetustissima habentur in sacra Abrahæ historia;^f atque ita dein accipiendum ut tunc demum Furtum fieret, quoties quis alteri citrà cædem damnum inferret, aut id quod alienum inter singulos ita factum est, surriperet, auferret, detineret, aut

^c *Genes.* 14.
20. 23. 11.
16. 25. 5. 6.
^d

(quod

(quod idem potius est) *sive* in societate aut communiōe, qualis etiam in aureo seculo fingitur, socium suum seu qui pro indiviso secum possidebat, sive alium jure suo uti frui præpediret; id est, præter ipsam damni illationem, tum industui quem diximus, ac permissioni divinæ actu reniteretur, tum Fidem suam violaret & Consensum quo sive ex contractu seorsim suo, sive ex moribus legibusque aut ab universitate seu parte aliqua humani generis cujus ipse pars esset & propago, aut à gente seu Civitate sua quâ involveretur, superinductis, ipse obligaretur. Nimirum ubi de Humana heic Dispositione simpliciter ac solum videmus, aliter fieri nequit quin hominum Consensum ac Fidem interpositam (quâ sive ex Contractu res aut personæ hujus, illius, alterius fierent, sive ex decreto aut usu Jura ac Mores, juxta quos acquireretur transferreturque Dominium, introducerentur) Interdicti hujus fundamentum esse primarium fateamur, seu quod in idem recidit, Dominii atque Obligationis Permissionisque quæ circa Dominium versatur, causam esse Fidem illam ac Consensum diffusissimam. In Pacis rebus seu acquisitione & translatione Dominii tempore pacis, res satis est cuique, puto, manifesta: Pacis enim tam Jura, quàm Contractus, ex Consensu, cui fides adjungitur, sive Expresso & Naturali, sive Tacito & Civili pendent. De Contractibus res est apertissima. Jura autem seu Sanctiones civiles consensu nituntur Expresso & Naturali, eorum qui præsentés agentesque ipsi legibus ferendis ac moribus in usum admittendis interfuerint. Tacito & Civili eorum qui suffragia sua sui que potestatem ita antè aliis, juxta varios rerum publicarum ortus & constitutiones, sive ex deditioe sui posterorumque sive aliter permiserint, ut quicquid illi decreverint, eo se hi posterosque suos, absque consensu in rem singularem expresso ac naturali, obligari voluerint. Quem quidem consensum sic Civilem & Tacitum dictum, ex præcunte Naturali seu Expresso, tametsi non in res quæ sequuntur singulares, nasci adeoque etiam Naturalem seu Expressum ex origine dici posse, nemo non videt. Non aliter fermè atque minoris universitatis seu corporis partis etiam Dissensus, non solum civiliter in partis majoris Consensum plerunque transit, atque ita Consensus fit

Civi-

Civilis & Tacitus, verùm etiam & Naturalis & Expressus dici patitèr potest, quatenus scilicet expressim universitas tota, tam scilicet minor quæ jam dissentiat, quàm major pars (idque tam posterorum quàm sui nomine) ante consenserat in perpetuam majoris partis suffragiorum, in rebus definiendis, præponderationem. Quale similiter dicendum ubi in Principibus aliquot solis, legum de Dominio ferendarum qualiumcunque potestas legitima reperta fuerit. Nam tacitus & civilis ibi subditorum, sive ex Contractu sive ex Deditioe aliterve ex usu legitimo, Consensus est prævius, qui ex origine item naturalis & expressus non immeritò nuncupandus. Quod verò ad tempora Belli attinet; tamen si vi geritur res, nihilominus ex moribus etiam hominum Consensu introductis admitti videmus utrinque Jus victoriæ, Servitutis, Captivitatis, & quæ Belli aleam sequuntur, reliquorū. Etiam ex moribus Consensu utentium firmatis introductum est illud, ut cives rei publicæ alterius in altera sive degentes sive obiter agentes, id est civitate non donati, legibus moribusque subsint loci ubi sive degunt, sive agunt ipsi, utcunque legibus eis, quibus loci cives utantur, variatim disparibus. Id quod passim obtinet ex Gentium scilicet quamplurimum Consensu, quo uniuscujusque, in Gentibus illis, civis Consensus civiliter saltem includitur, introductum. Quod pariter de Legationum, id genus aliorum juribus asserendum. Hinc est quòd primarium jam antè dixerim Consensum Fidemque interpositam Dominii atque Obligationis Permissionisque, quæ circa illud versatur, esse fundamentum, dum solum & simpliciter Hominum hæc dispositionem intuemur. Sed verò altius est planè repetenda causa prima, primumque omnium, quo etiam jam dictum nitatur, fundamentum Dominii atque Obligationis. Id est ab ipsius Numinis præcepto de Contractu, Fide, Consensu servandis; quod palàm visitur in hoc Furti interdicto, eoque necessarìò includitur dum quod, ex Contractu aliove acquisitionis seu alienationis genere è fide interposita ac consensu juxta jam dicta introducto, est alienum, id auferre contra quàm jura ex Fide itidem ac Consensu interposito nata sinunt, vetatur. Nam ut ejus qui homine superior fuerit, auctoritas obligationem reverà inducat, id est auctoritas

autoritas ac imperium ipsius Numinis, pluribus est libro primo ^{Cap. 6.} ostensum. Et quod sic diximus de Juribus ac Contractibus ipsis hominibus in usu, idem dicendum de Modis ac Temperamentis atque id genus reliquis eisdem pro seculorum, locorum, populorum varietate adjici solitis; unde & Modi & Temperamenta atque id genus alia accedunt Dominio & Obligationi Permissionique quæ circa illud versatur, perquam varia; juxta quæ semper, ut juxta amulles singulares, observatio ac violatio interdicti hujus intelligenda. Nam & contractuum & jurium vim habent & ipsa, utpote eorundem partes. Neque sine eis ritè perspectis, quid alienum fuerit aut in quantum alienum dignosci posse, luce clarius est; qua de re pluramox. Sed verò quemadmodum supremum Numinis imperium in præcepto de Consensu ac Fide servanda interdicto Furti incluso, Obligationem juxta ea in quæ ab hominibus ritè consensum est, inducit, ita etiam Numen ipsum ut supremus semper omnium Rerum Personarumque Obligationisque ac Permissionis qualiscunque Dominus, pro libitu suo non solum Dominium humano Consensu qualicunque rite acquisitum, invitis dominis, interdum aliò jussu suo transtulit (ut in Terræ Sanctæ donatione, quâ septem populis ablata ditavit Ebræos) sed etiam, uti volunt Magistri, ipsis Ebræis ex indultu singulari permisit alienas subinde aliàs invadere regiones, unde nec contra jus fieri quibat, (quod aliàs interdicti hujus fuisset violatio manifesta,) quippe ab omnimodi juris domino expressim permissum, nec sine jussu supremo, ut fierent victores atque Rerum & Personarum subactarum Domini legitimi. Qua de re plura in sequentibus *. Huc spectant & singularia aliquot in corpore legis ^{Cap. 12.} Mosaicæ, veluti Decimarum aliarumque rerum Sacerdotibus, Levitis, Pauperibus, assignatio divina, compensationes, & restitutiones quædam ita à Numine tantum præstitutæ ut nec hominum Consensui relictæ fuerint, id genus plura ibi notissima, quibus accedant si quæ sunt alia à Numine Dominis cujuscunque generis non permissa solum sed sic assignata ut arbitrio humano non subiaceant.

CAP. II.

Quomodo Noachidas seu Gentiles Interdicto Furti teneri statuam Talmudici.
 Actus eorum in ditione Ebraicâ aliquot Furta fuisse, quales in Judæis liciti.
Undenam id. E diligenti Temperamentorum & Modorum Dominii (quorum exempla è vetustissimis apud Ebræos sanctionibus singularia aliquot afferuntur) consideratione Furta dignosci.

^a Gem. Bab.
 ad tit. San-
 hed. cap. 7.
 fol. 57a. Mai-
 mon. halach.
 Melach. m.
 cap. 9.

DE Interdicto Furti, quâ genus humanum illo teneri vo-
 lunt, Talmudici ad hunc modum docent ^b. בן נח
 חייב על הגזל בין שגזל ישראל ואחד הגזול
 או הגונב ממנו או גונב נפש או כובש שכר שכיר
 וכיצא בו אפילו פועל שאכל שלא בשעת מלאכה על הכל הוא
 חייב והרי הוא בכלל גזלן מזה שאין כן בישראל וכן חייב על פחות
 משה פרוטה *Noachides furti tenebatur sive res Gentilis sive Israeli-
 ta furatus esset. Neque discrimen erat sive palam sive clam sur-
 ripuerat, sive bona, sive personam, aut mercenario mercedem deti-
 nuerat, aut quid ejusmodi aliud fecerat. Quin si dum operarius
 esset, comederat (fructus; veluti uvas, olivas) alio tempore quam
 quo ipse operabatur, reus item erat furti. Et in omnibus hisce
 pro Fure habetur. Quod non ita obtinet in Israelita. Quin reus
 erat si tantillum furatus fuerat, ut nec Prutâ seu nummulo, quo mi-
 nor nullus, id valeret.* Adjiciunt etiam פחות משורה בן נח שגזל פחות משורה
 si *Noachides tantillum
 furatus esset, aliusque ab eo idem (Noachides alius) eripisset, uter-
 que gladio etiam obtantillum plectendus.* Quod sic dictum habet
 in sejus Naturale de Furto, & juris Gentium Ebræis aliisque Gentili-
 bus Interveniens aliquid commixtura. Nimirum ex Interdicti
 Naturalis vi, uterque ea in specie fur habitus. Poena verò capitalis,
 quæ ferè Gentilibus in ditione Ebraica quomodocunque reis præ-
 stituta, ex Jure illo Gentium orta est. In verbis autem Talmudico-
 rum prioribus tria sunt in primis animadvertenda; Primum, quæ-
 nam in Furtivam causam heic cadant; Secundum quàm latè Furti
 nomen in Naturali hoc interdicto se extendat; Tertium, quodnam
 & unde inter Ebræos & Gentiles seu Noachidas discrimen, quod ibi
 innui-

inmittitur. In Furtivam cadere causam videmus tam Personas quam Res. Atque ut ex jure Cæsareo^l, ita & ex hoc Noachidarum, & ex Ebraeorum itidem civili^k, ut Rerum ita Hominum Furtum interdicitur, tum Servorum tum Liberatorum. Furti autem nomen, & quod clàm & quod palàm, nec inscio domino, fit, heic continet. Quod clàm fit, peculiari magis vocabulo גניבה vocitant; quod palàm גזל & גזלה. Sed quoties de Noachidarum furto seu rapina loquuntur, aliud quàm גזל seu גזלה haud ferè usurpant. Cum verò Damnum cuiquam illatum, aut sit in Bona eius quod ממונו נזיק, aut in Personam quod גופו נזיק appellitant, atque Utrunque aut à Personis ipsis quomocumque inferatur, aut à Quadrupedibus aliisve brutis quæ cuiquam in Bonis, iuxta ea quæ in Jure Cæsareo habentur in eo quod est *si quadrupes pauperiem fecerit &c.* Quoties Damnum à Personis ipsis sive rapiendo sive detinendo sive subtrahendo, sive clàm sive palàm id quod alienum est, seu quod alteri ex contractu, deposito, aliterve debetur, contrà quàm jura superinducta sinunt, à Noachide seu Gentili illatum fuerit, Furtum ab eo committi volunt, atque Interdictum hoc Naturale violari. Unde & sub nomine גניבה seu *furti non manifesti* complectuntur dolum malum qualis in Ponderibus & Mensuris falsis adhibendis, agrorum Terminis dimovendis, id genus aliis; & dum Jus Noachidarum docent, etiam ejusmodi dolum unico illo גזל *Rapinae* seu *Furti* nomine comprehendunt. At verò Damni illati illam speciem alteram, quæ Pauperies dici solet, à bestiis quæ alicujus in bonis inferri solita, in Noachidarum seu Naturali hoc interdicto contineri nolunt. Scilicet leges sibi habuisse aiunt civiles de bove cornu-peta^l, quas nec modo dispari intelligunt de bestiis aliis nocivis, ut & Jurisconsulti Cæsarei suas de quadrupedis pauperie. Et quamplurimas habent in eis explicandis subtilitates, quas & partim habes in titulo Talmudico *Baba Kama* pridem Latinitate donato & commentariis doctissimis explicato à V. CL. Constantino L' Empereur. Atqui inquirunt^m, שור של ישראל שנגח שור של נכרי בין תם בין, מועד פטור לפי שאין הגוים מחייבין את האדם על בהמתו שהזיקה *si israelita bos cornu feriret bovem Gentilis, (sive bos ille sic facere*

^l L. 37. & 60. ff. de Furtis.

^v Exod. 21. 16. Deut. 22. 17. *in quos locos Maimonides b. uerb. Ganiba cap. 6.*

^l Exod. 21. 28.

^m Maimonid. halach. Naziki Mammon cap. 8.

consuecetet, siue non) lege non continebatur. Quoniam scilicet Gentiles haud reum habent hominum quempiam ex eo quod bestia ejus damnum intulerit, id est Jure Noachidarum seu Naturali, ex pauperie sicillata nemo tenetur aut reus fit. Accedit & rationis explicatio, להם כדנייהם, *nam & nos* (hac in re) *judicamus eos juxta ipsorum leges seu judicia.* Nimirum, cum ex legibus illis, quibus ipsi, quatenus Gentiles sunt, nec nostro corpore Israelitico comprehensi, utuntur, pauperiei ejusmodi ratio non habeatur, nec alias præter naturales seu Noachidarum leges sibi ditione in nostra, aliter atque nos permittimus, superinducere queant, neque jure nostro ea de re civili primitus instituto omninò contineantur, nolimus ita eis indulgere, ut commodum ex Israelitæ alicujus damno sic perciperent. Ceterum si inverteretur species, ita ut Gentilis bos feriret bovem Israelitæ, ex pauperie sic illata compensatio ex sententia forensi sequebatur; id est, damnum Israelitæ à Gentili refarciri volebant. Quod, ut jus Gentilibus ipsisque interveniens, ab ipsis in sui commodum introductum est. Aiunt enim, שור של נכרי שנגח שור של ישראל משלם נזק שלם קנס זה הוא לגמים לפי שאין זהירין במצות ואינן מסלקין היזקן ואם לא תחייב אותן על נזקי בהמתן אין משמין אותן ומפסידין ממון הבריות *Si Gentilis bos feriat bovem Israelita, compensatio damni ei præstanda. Quod in hac specie de Gentilibus introductum, quoniam nec præcepta (nostra; seu jura nostra civilia) ad eos spectant, & frequentius damna inferunt. Et nisi reos heic facias eos ob damna à bestiis eorum illata, non coercerunt illas, & hominum bonis plurimum nocebunt.* Et diversa esse indigenarum jura ab alienigenarum, novum non est, nec infrequens. Et tum ex superinducto sic jure de compensatio à Gentili, pauperiei nomine, præstandâ, justum erat, ut compensatio ejusmodi Israelitz perenti addiceretur, tum pariter justum, ut Gentili, qui eo jure non inclusus est, eadem, utpote nec debita, negaretur. Unde atque ex similibus quamplurimis, de Tertio, quod heic animadvertendum, constabit. Scilicet de eo quod est, quodnam & unde inter Ebræos & Gentiles discrimen illud, quod in verbis Talmudicis jam antè adfertur, de Furti Interdicti violatione. Scilicet exceptio ibi duplex est, quâ

qua hac in re Ebræi à Gentilibus discrepant. In altera habetur temperatum ex Jure civili Ebræorum eoque in Mosáico disertè tradito, Dominium, quo id fieri permittitur, quod ex jure simpliciter Naturali seu Noachidarum planè Furtum esset. In altera, aliud ex majorum Traditionibus temperamentum itidem Domini (quod semper, ut capite superiori diximus, vario hominum consensui ritè initio subjacet, atque ex eorum arbitrato modos recipit) in causa erat, ut id Furtum Ebræis non esset, quod ex jure simpliciter Naturali tamen esset Furtum. Et utriusque exceptionis exempla adducuntur, ad discrimina id genus alia, quæ innumera esse possent, innuenda. Prior est de operario fructus comedente, verbí gratiâ in vineto, oliveto. Ubi simpliciter Dominia sunt distincta, operario comedere extra ipsum operæ tempus esse voluit idem quod furari. Scilicet alienum jus sibi contra fas arrogare. Ipso autem operæ tempore fas esse ex effectu Conductionis; quâ dominum quemlibet in tantum juri suo renuntiâsse, velut in mercedis operarii partem, præstimebatur, nisi de contrario constaret. Ubi verò sic sunt distincta Dominia, ut temperamentum hoc seu modus eis insuper adjiceretur ex jure loci civili, licere nimirum non solum in operæ suæ tempore, sed etiam dum ipsa vindemia durat, uvas comedere, quis non videt, tam ipsarum, quas ita carpsit operarius, ipsum etiam esse dominum adeoque eatenus velut partiarium usufructuarium ipsius vineæ, quam ejusce quod his demtis reliquum est, Dominum esse vinitorem. Eadem ipsa est aristarum in coloni agro ratio. Nam ad operarios, videlicet cultores sive vineæ sive agri, conductos tantum, & ad vindemiæ seu messis tempora attinere volunt legem illam unde totum quod præ manibus est, de operarii jure discrimen oritur. *Ingressusⁿ vineam proximi tui, comede uvas quantum tibi placuerit. Foras autem ne efferas tecum (ut vulgata; si verbum verbo reddideris, in vas tuum non repones) & si intraveris in segetem proximi tui, seu ut vulgata, falce non metes.* Ita igitur ex hac lege temperabatur tum vinitoris tum coloni Dominium, ut etiam toto vindemiæ seu messis tempore uvas aut spicas legere ad statim comedendum operariis (juxta Magistrorum sententiam) liceret inter Israelitas.

ⁿ Deuter. 23.
24. sed & Gen-
desis D. Mat-
tha. cap. 12.
comm. 1. & c.

Non item Noachidis seu Profelytis Domicilii aut inter eos, nisi tantum ipsis operæ momentis. Neque licentiæ furandi, sed modorum Domini heic discrimen. Legem autem jam dictam sacram ita explicat Josephus^o, ut *ὁ δὲ ἰδὼν βαδίζοντας viatores ea contineri velit, nec ἐγγλωβίης indígenas solum, sed etiam ξένους externos.* Adde quod occurrit in federe novo de discipulis Christi aristas in via carpentibus, & perpende. Posterior exceptio est de Valore rei surreptæ, qui sacris literis non omnino taxatur. Interdicitur quidem simpliciter Furtum nec semel; de quo cum ex ratione Domini ejusque modorum & temperamentorum varia sit decernendum, apud

^p Mos. Mi-
kor. Præcept.
affirm. 122.
Et.

Ebræos ipsos Dominium privatum rerum leviuscularum sic temperatum est atque veluti in communionem remigravit, ut ex veterum instituto, si eorum quis פרוטה משה *id quod minoris minime*

^q Tit. Kido-
schim cap. 1.
fol. 2 a. Et

nummulo seu Protâ valeret^p alteri surriperet, Furti nullo modo teneretur. Nummulus ille פרוטה dictus erat באיסר אחד משמנה

^r Gidefis Baal
Aruch in
איטלקי
Isaac Sarrin
ad Mos. Mi-
kor. fol. 296
col. 1.

האיטלקי *octavapars Aisara Italica* quod legitur in Misna^q. Aisara heic Italica idem, puto, est nummi minutuli genus, quod in passerculorum pretio memoratur apud Evangelistas^r *ἀσάρις* nomine. Et apud Magistros legitur è veterum esse receptum traditione^r שהפרוטה על כסף נקי

^s D. Matth.
10. 29. Luc.
12. 6.

derare dimidium grani argenti puri. Ex tantillo seu quantulo-
cunque surrepto, jure Naturali seu Noachidarum furtum commis-
sum statuebant, sed non ex suo seu sibi civili. Non omninò quòd

^t Mos. Mi-
kor. præc.
aff. 48. quem
Et Gide præc.
affirm. 45. Adde hi-
see Machzor
Iud. Germ.
part. 1. fol.
111 b,

sibi furari indulgentiùs quàm Noachidis licere velint. Sed quia tantilli singularis esset ipsis, ex majorum institutis, Domini, ut diximus, atque alia ratio & temperamentum. Id quod si abfuisset, furtum in tantillo surripiendo æque commissum fuisse ab Ebræo censuissent, atque inde tam Numinis placationem quam proximi seu eius cui damnum illatum est compensationem insequi debuissent. Sed neutri, ob tantillum surreptum, apud se locum esse voluere; neque esse potuisse palàm est, cum nihil omninò sic committeretur adversus Domini seu juris privati modum quem ipsi sibi, nec inter eà Gentilibus in eorum ditione agentibus, præscripsissent, adeoque nihil ita surriperetur contra jura Domini quorum ibi usus. Nam ex-

tra ditionem Israëliticam manifestum est ab Ebræo etiam furti interd-
ditum surreptione quantumque violatum, nisi & ii quorum di-
tio esset, singularia, quemadmodum Ebræi, de quantitate jura super-
induxissent. Quod sanè dicendum de Lacedæmoniis & Ægyptiis,

*Agell. lib.
11. cap. 18.
Plut. in Ly-
cærgo.*

apud quos furta quædam licita fuisse traditur^t. Nimirum quandam-
rerum, juxta eorum, quibus legum ferendarum potestas, placita, sur-
reptionem licitam fuisse palam est. Sed in eo quod licitam esse
esse voluere, planè dominio rerum apud suos temperamenta tantum
adjecere, unde velut in communionem quandam consueque redigere-
tur. Adeo ut ex singulari jure Dominii id justè apud ipsos (non
intercæ alibi, prout dictum est) fieret quod furti speciem quadamte-
nùs imitaretur, Furtum autem non omninò esset. De quo qua-
tenus crimen est, sine Modorum ac Temperamentorum quæ Do-
minio adjici solent, velut Lydio hæc lapide, frustra nimis sæpe de-
cernunt, qui de casibus Conscientiæ sollicitiùs disquirunt. Inde
etiam erat juxta constitutionem reipublicæ illius legum ferendarum
morumque introducendorum potestas, privata in rebus nonnullis
Dominia, utcumque non sine jussu Numinis primò adquisita, diver-
simodè temperant, furta dein esse actualiquot desinebant, qui
aliàs interdicto hoc planè vetarentur. Illustria sunt exempla in de-
cretis illis decem Josuæ וְבֵית דִּינֵי וְסִינְדְרֵי עֵינָם (scu eorum penes

*Gem. Bab.
ad tit. Baba
Kama cap. 7.*

quos summum sub introitum in terram Sanctam erat imperium)

הָאָרֶץ שְׂמֵרְעָן בְּהֵמָה. I. *tempore quo Terram divisit.*

fol. 80. C. 81.

דְּקָה בְּעֵרָם שְׂאִילָנִיהָ גָסִין אַבְל אִין מֵרְעִין שָׁם בְּהֵמָה גָסָה וּבֵיעֵר

*Maimonid.
halach. Na-
ziki Mam-
mon cap. 5.*

שְׂאִילָנִיהָ דְקִין אִין מֵרְעִין בּוּ לֹא גָכָה וּלְמֵה דְקָה אֵלֵהּ מְדַעַת בְּעַלְיָהּ

ut minuta pecora^x in sylvis pascere, ubi crassiores essent arbores;

*vide tit.
Baba Kama
cap. 7. §. ult.*

*non item pecora grandiora. Sylva autem cujus tenuiores aut tene-
riores arbores, non pascere nec grandiora nec minuta citra do-*

*Et ibi Com-
ment. L'Em-
pereur pag.
105.*

mini consensum. Consensum domini aut in locatione Sylvæ aut

in eisdem postmodum novatione seu mutatione, expressis verbis

Conductorii indultum. II. שִׂיחָה כָּל אֶדְם מוֹתֵר לְלֶקֶט עֵצִים מִשְׂדֵּה

חֵבְרוֹ וְהוּא שִׂיחָה עֵצִים פְּחוּתִים וְקְרוּבִים לְהוֹיֵת קוֹצִים כְּמוֹ הַקִּמִּי

וְהַיְגִי וְהוּא שִׂיחָה לְחֵין וּמְחוּבְרִין וּבִלְבָד שְׁלֹא יִשְׂרָט אַבְל שְׂאֵר עֵצִים אֲסוּר

Unicuique hominum (Ebraeorum, in ditione Israëlitica) suis esse colligere

gere sibi frutices seu arbuscula in agro alieno, minora scilicet & que pro spinis habita, veluti rubos & vepres adhuc virides atque crescentes, modo illa non succidat. Arbuscula verò ibi & arbores cetera ei vetantur. III.

שחיה כל אדם מותר ללקט עשבים. העולין מאיליהם בכל מקום חוץ משדה תלתן שורערה. לבהמה. *Vnicuique hominum fas esse colligere sibi herbas sponte nascentes quocunque locorum, prater agrum fæno graco, in jumentorum depastionem, satum.* IV.

שחיה אדם קוטם נטיעה בכל מקום חוץ מנרופיות של זית ואינו קוטם מן האילנות אלא כזית וכביצה ובקנים מן הפקק ולמעלה ובגפנים ובשאר האילן מחובו של אילן לא מחודו וכשתיר לקטום לא התיר אלא מחדש שאינו עושה פירות אבל לא משן שעושה פירות ואינו קוטם אלא ממקום שאינו רואה פני חמה *Fas esse cuilibet plantarium quocunque locorum putare, exceptis olivarum termetibus. Ita ut non amplius amputet ex arboribus, quam quod olive aut ovo par fuerit, nec ramos alibi putet quam sursum ab ea parte qua diffundi cepit. Nec vites aliasve arbores in loco ubi rami pauci, sed tantum ubi densi. Nec excindat quid ex veteri arboris parte que fructum ferat, sed tantum ex nova que nondum ferat fructum. Neque demum omnino ejusmodi quid faciat, nisi ubi solis radii non admittuntur.* V.

שהמעין היוצא בתולה בני אותה העיר שיצא בגבולם מסתפקים ממנו אע"פ שאין עקרו בחלקה ואין לאחריים להסתפק עמהם ממנו *Vbi fons fuerit, è quo fluvius intra terminos alicujus urbis seu provincia labitur, ita ut antur fruantur illius urbis seu provincia incolæ fluvio illo (tametsi fons ejus non fuerit in parte ipsis assignata) ut nec alii cum illis eoutantur fruantur.* VI.

שחיה כל אדם מותר לצוד דגים מים פנריה והוא שיצוד בחכה בלבד אבל לא יפרוש קלע ויעמיד ספינה שם אלא בני השבט שהגיע אותו הים בחלקם *Fas fore hominum cuilibet (semper de Ebræis intellige) pisces captare è mari Tiberiadis, modo scilicet hamis solummodo piscatus fuerit. Neque enim sepimentum qualecunque piscibus capiendis plicatum, paxillis figendo ibi expandet (ita scilicet קלע explicat glossa Talmudica; nec aliud puto, est ab epochis illis, Tranis, seu remoris piscatoriis, quales*

¹ *Nobell. 56. in Leonis constitutione⁷ memorantur) aut navi piscatoriâ utetur alius*

alium præter tributum incolas, quarum partem assignatam mare illud
 alluit. Sic ex Gemara Maimonides. Verba autem Gemaræ² sunt, ^{Ad tit. Ba-}
 מחכין בימה של טבריה ובלבד שלא יפרוס קלע ויעמיד את הספינה ^{ba Kama c.}
Hamis piscantur (cuilibet piscari sic licet) ^{7. fol. 81 a.} *in mari Tiberiadis; sed ita*
solum ut sepimentum, quale diximus, *non expandat, nec navi pesca-*
toriam utatur. Adeo ut Maimonidi locus ille sic intelligatur, ut ex-
 ceptio de sepimento & navi ad eos, qui Tiberiadi confines non es-
 sent, solum spectaret; hamorum autem & retium, quæ injici ut *אמ-*
פילגמש solent, parilis haberetur² ratio. At verò existimant alii ^{Magid Mis-}
 hoc Gemaram innuisse, omninò nemini quidem fas fuisse ex veteri ^{na fol. 340 a.}
 illa constitutione sive naviculâ piscatoriâ sive sepimento quale me-
 moratur, uti; sed Tribui, quæ allueretur, fas fuisse לצוד ברשתות
 לצוד בלבי *piscari retibus & hamis, reliquis verò*
tantummodo hamis. Vide, si placet, de piscationibus Apostolorum,
 in hoc mari, apud Evangelistas. Certè Petrus, Andreas, & Philip-
 pus ex urbe Bethsaida^b fuere, quæ mari illi vicina. Sed ad decreta ^{D. Iosua. i.}
 Josuæ redimus. VII. שכל אדם שצריך לנקבו מסתלק מן הדרך ^{44. & 12. 21.}
 ונכנס אחורי הגדר שפגע בו ונפנה שם ואפילו בשדה מליאה כרכום
Cuilibet fas fore quoties necesse ei fuerit
ventrem exonerare, è via diverti & pone sepem qua proximas illud
facere, idque etiamsi locus fuerit croco (aliisve quantivis pretii satio-
 nibus) *plenus, & fasciculum ad abstergendum ibi sumere.* VIII. שכל
 התועה בין הכרמים וכיוצא בהן מפסג ועולה מפסג ויורד עד שיצא
Cuilibet per vineam aliumve ejusmodi locum erranti hinc
inde pervagari licebit, usque dum in viam suam redierit. IX. שבזמן
 שרבה הטיש בדרכי הרבים או נקעים מים יש לעוברי דרכים להסתלק
 לצודי הדרכים ומהלכין שם אעפ"ש מהלכין בדרך שיש לה בעלים
Tempore quo caenosa nimis fuerint via publica aut aquis impedita,
fas erit viatoribus, visis ipsis relictis, in vicina qua adjacent loca se
conferre atque ibi transire; tamesi transierit in via qua suos ha-
buerit Dominos. X. שמת מצוה קונה מקומו ונקבר במקום שימצא
 בו והוא שלא יהא מוטל על המצר ולא בתוך תחום המדינה
 אבל אם נמצא על המצר או שהיה בתוך התחום מביאו לבית
 הקברות *Qui forte mortuus repertus fuerit, locum suum sibi acqui-*
 ret &

ret & sepeliendus erit loco in ipso quo fuerit repertus, modo is non fuerit angiportus nec intra limites urbis. Tunc enim in locum mortuorum sepultura destinatum avehendus erit. Accedit huic illud Salomonis; *שהיו עוברי דרכים מותרין בימות החמה להלך* *בשבילן שבשדות שיש להן בעלים עד שתהר רביעה שנייה* *usque dum descenderit Pluvia secunda.* Id est quasi initium mensis Octobris nostri, qui fere τῶ Marchesuan eorum respondet. In annis scilicet quibus citius evenit. Scrocinam autem sub initium mensis insequentis^c seu Kislev ponunt. Accedat & illud Ezra^d, & *omnis qui non venerit in tribus diebus juxta consilium Principum & seniorum, auferetur universa substantia ejus, & ipse abjicietur de cætu transmigrationsis.* Variatim heic Modi & Temperamenta Dominio præscripta. Alia sunt ejusmodi non pauca moribus Ebræorum reperta, eaque satis obvia; cujus generis quidem nullâ forsan in republicâ sanctiones desunt. Ideo autem libentiùs ea heic memoravius, ut inde præmittatur specimen Modorum ac Temperamentorum, penes Ebræos, Dominio privato publicis sanctionibus adjiciendorum, sine quorum consideratione diligentius habitâ Observatio aliqua aut Violatio interdicti de Furto aut Damno cum Injuria illato omninò in obscuro erat nec ullo intelligi quibat pacto. Sed & eâ de re plura in mox sequentibus.

^c Maimonid. hal. Mithmoth Ainiim cap. 1.

^d Cap. 10. 8.

C A P. III.

Dominium ex diversitate persuasione circa sacra, apud Ebræos regulariùs non omninò pependisse. Furtum etiam ab ipsis, tam in Gentilis bonis contrahendis, quam in bonis Judæi, commissum statuebant. De Fraude & Mendacio, tum circa damnum quod Interdicto Furti innuitur, tum simpliciter, citra ejusmodi damnum. Quod de bonis Gentilis non invadendis tradunt, ad Jura Pacis tantum attingere, non ad Jura Belli. De Terminis Confinium non dimovendis.

Non ex aliqua Persuasione, circa Sacra, discrepantiâ aut nudo religionis discrimine, pendere volebant Ebræi sive Rerum sive Personarum Dominium, seu damni alicujus (citra capitale supplicium atque ea quæ illuc necessa-

necessariò conducerent, & causam urbis apostasie reæ) illati ratio-
nem. Capitale supplicium & quæ illuc necessariò conducerent
ideo excepti, quia speciebus aliquot in singularibus, veluti ubi Genti-
lis suscipere in se præceptorum Noachidarum septem in ditione Is-
raelitica observationem detrectaret, juxta libro secundo ostensa, &
ubi apostasie quiquam ex Judæis seu Proselytis Justitiæ rei essent,
religionis quidem nomine ultimum^c, idque diversimodè, irrogan-
dum erat supplicium. Sed verò nec comitabatur supplicium ejus-
modi bonorum ablatio aut fisci aut ærarii successio. Sed ad hære-
des semper pertinere extrà quàm ubi universitas urbis apostasie
rea. Ibi enim cum urbe etiam civium bona comburenda, qua de re
alibi^f. Sed verò eo simpliciter nomine quò Gentilis qualiscunque^g
quis esset, etiam Idololatra, aut Judæus apostata, aut hæreticus, bonis
non omninò, juxta eos, exuendus erat, aut Dominium ei inde mi-
nuendum. Unde & statuebant Furtum, contra sensum Interdicti,
quod jam tractamus, ab ipsis committi non minùs in Gentilis Bo-
nis quàm in Judæi contrectandis, quod & superiùs tetigimus. Tal-
mudici^h de Furto clam commissò verba facientes; כל חגונב ממון
משוה פרוטה ולמעלה עובר על לא תעשה שנ' לא תגנוב ואין לוקין
על לא זה שהרי ניתן לתשלמין שהגנב חייבתו תורה לשלם ואחד
הגונב ממון ישראל או הגונב ממון גוי עובר עבודה זרה ואחד הגונב
את הגדול או את הקטן אסור לגנוב כל שהוא דין תורה ואסור לגנוב
דרך שחוק או לגנב על מנת לשלם הכל שלא יתגיל עצמו בכך
*Quisquis (Judæorum) clam surripuerit bona, que nummulo mini-
mo, Prota dicto, aut pluris valent, interdictum de Furto violat. Nam
& scriptum est, non furaberis. At verò non vapulabit hujus inter-
dicti violati nomine. Quoniam scilicet, quod oblatum est restituere
debet. Et Restitutio ei à Lege expressim præscribitur. Neque is qui
Israelita bona furatur, differt ab eo qui bona furatur Gentilis, etiam-
si Idololatra fuerit. Par item jus, siue quis hominem majorem siue
minorem furetur. Furtum nempe omnimodum prohibetur à lege. Nec
fas est jocofurari, aut animo in integrum restituendi, ne se sic furto
quis assuescat. Tantundem etiam aiunt^h de dolo malo in ponde-
rum & mensurarum usu. אחד הנושא והנותן עם ישראל או עם*

^c Deut. 13. 3.
^d Side l. 4. cap. 3.

^e De success. in Bona cap. 25.

^f Maimonid. bal. Ganiba cap. 1. sed 3.
^g Sidesis constant. L'Empereur adtit. Baba Kama cap. 4. 5. 3. p. 67.

^h Idem ib. c.

תגי עובד עבודה זרה אם מדד או שקל בחסר עובר על לא תעשה חייב להחזיר וכן אסור להטעות את הגוים בחשבון אל לא דקדק עמו
Dispar jus non est sive negotietur quis cum Israelita sive cum Gentili, etiam Idololatra, si aut pondere aut mensura minore quam par est utatur. Violat enim Interdictum, & ad restituendum tenetur. Similiter nec fas est Gentiles calculis subducendis fallere, sed plane sunt parianda cum eorations. Quo adducunt & illud de Profely-

¹ Levit. 25.
50.

to Domicilii qui se redemerit, *computumqueⁱ faciet cum emtore suo &c.* & demùm adjiciunt וחומר ידך קל וחומר כבוש שהויה כבוש תחת ידך rationes ex illa Lege pariandæ sunt, *tametsi Gentilis fuerit in potestatem tuam redactus*, id est ditionis Israeliticæ; *multo magis, ubi non fuerit in potestatem tuam redactus*, seu nondum ditionis Israeliticæ. Hoc scilicet velut singulare legis sacre exemplum affertur, quo supponitur in negotiationibus ac contractibus Gentiles nequiquam fuisse defraudandos, aut dolo fallendos. Cujus tamen causam in Naturali Furto interdicto haberi volunt.

² Maimonid. bal. Gizila Wabda cap. 1.

Consona habent ubi de Furto palam commissio loquuntur^k; אפילו גי עובד עבודה זרה אסור לגזלו או לעשקו ואם גזלו או עשקו יחזיר
Etiã & nefas est bona Gentilis palam eripere, tamen si ipse Idololatra fuerit; uti & bona ejus tamen si sponte ab eo penes te relicta, detinere cum restitui postulaverit, veluti commodatum, mutuum mercedem, depositum, creditum. Nam qui sic fecerit העושק vocitant, id est, qui violatâ fide rem palam restituendam deneget. Ita fidem fallere sui ipsorum cuique illicitum ducebant, Contractibus scilicet etiam cum Gentilibus, nedum Judæis, in itis ritè interpositam; utpote ex interdicti quod tractamus vi naturali servandam. Adeoque in alterius sive Ebræi sive Gentilis damnum (quod scilicet Interdicti hujus sensu juxta jam contineretur) mentiri illis nefas inde habitum. Dico in damnum quod interdicti hujus sensu contineretur; id est, sive in bona sive in personam, contra quàm jura præstituerent,

¹ Tit. Baba Metzia cap. 4. & Maimonid. bal. Macira cap. 16.

illatum. Quò spectat in primis illud quod habent de verborum fraude in Contractibus non adhibendâ, nec emtore in emtionem sive mercium laude, sive alio quocunque dolo pelliciendo. Tam de seipsis quàm de Gentilibus pronuntiant¹, אסור לרמות את בני אדם

אדם בפקח וממכר או לגנוב את דעתם דאחד גוים ואחד ישראל
Nefas est decipere quemquam in emitione & ven-
ditione, uti & in consensum arte pellicere. Quod pariter obtinet
in Gentilibus atque in Israelitis. Ita scilicet de fide circa Contractus
 & Obligationibus ubi *συναλλαγματῶν* intervenirent. Sed verò quan-
 tum video, nudam verborum, cum fallendi ac mentiendi animo,
 prolationem ac promissa dolosa, citra Obligationem ex re contra-
 ctam aut inde contrahendam illicita non existimabant, etiamsi actu,
 circa quem versarentur, damnum quidem alteri inferretur, sed non
 cum injuria; nedum ubi nullum ejusmodi damnum. Neque ali-
 ter legem illam suam^m intellexêre, *Neque mentiemini, neque falla-*^m *Levit. 19:*
citer ageris, quisquam cum proximo suo. Qualem Gentilem esse nonⁿ
 sumunt. De Mendacii autem apud eos usu ejusmodi licito, adeoque
 fidei sic fallendæ exemplo consulas caput tertium libri quarti, ubi
 circumventio dolosa nec sine mendacio manifesto in exitium Ebraei
 apostatae qui in puteum decideret, ejusmodi alia permittuntur.
 Animadvertendum autem in primis hæc est, id quod de Gentilium
 pariter atque Israelitarum bonis ab ipsis non invadendis, ex hoc in-
 terdicto naturali, tradunt, sic ab ipsis intelligi tantum, ut Israelitarum
 nemini ex jure aliquo Pacis, aut citra Belli publicæ autoritate in-
 dictationem Gentilis bona surripere liceret eive damnum contra
 vulgarem Justitiæ, quam vocamus commutativam, amissim inferre.
 Non item ex jure Belli. Hoc enim ejusmodi sibi, idque ex præsti-
 tutoⁿ Numinis, fuisse tradunt, ut ex supremo ipsius omnimodo re-ⁿ *Deut. 20:*
 rum personarumque Dominio, ipsis non solum juberetur septem¹⁰
 populos & Amalekitas subigere ac delere, verum etiam permittere-
 tur, ad augendam, citra causam aliquam aliam, intervenientem ma-
 jestatis Israeliticæ amplitudinem, alienas quascunque terras, bello
 ritè atque ex sententia Synedrii septuaginta unius virum, indicto,
 invadere adcoque Res ac Personas alieni juris in suum redigere.
 Quod planè, juxta illorum scita, temperamentum erat, atque mo-
 dus insignis aliorum Dominio (quatenus arma Ebraeorum respi-
 ciebat) ab eo, qui supremus omnium dominus est, superinductus.
 Unde nec Furti interdictum, nec id quod in Decalogo habetur de

alienis bonis non concupiscendis, bello ejusmodi violari existimabant; idque consequenter satis, dum ex permissione ejusmodi Numinis (quâ & inclusum satis est de jure victoriæ mandatum, devictorum jura perimens) statuebant non minus ipsis jus fuisse, ab Interdicti autore etiam præscriptum, invadendi atque sic bello acquirendi, quàm eis, quos invaderent citra victoriâ aut deditiorem possidendi retinendique. Sed hac de re, uti & de sententia Ebræorum de Belli jure, quatenus illo alii sive in ipsos sive in alios usi sunt, vide infra capita duodecimum, decimum sextum & quæ sequuntur. Furti nomine contineri etiam volunt, si quis vicini agri terminum seu metas intra confinii lineam aut angulum summoveret, qua de re expressim Lex sacra^o; quam tamen, quâ de terminis simpliciter non summovendis loquitur, ad terram sanctam signanter in lege memoratam terminosque in ea, cum tellus distribueretur, positos at-

^o Deuter. 19.
14. 27. 17.

^P Saphir Si-
phri col. 184.
Maimonid.
hal. Ganiba
cap. 7. Mos.
Mikot. Pra-
cept. Negat.
123. Sid. Gloss.
Iarchii &
Paul. Fagiū
ad Deut. 19.
14.

² Archaeolog.
4. cap. 2.

tinere aiunt, atque eum qui ibi summoveret^P, tum interdictum Furti generale, tum hoc de Terminis singulare simul violâsse, duplicif- que ita violationis fuisse reum, Poenamque flagrorum duplicem subiisse. Rem autem ipsam etiam simpliciter Furtum fuisse. At verò Flavio Josepho legis ipsius sensus videtur esse, perinde ac si ad jura etiam Gentium vicinarum planè spectaret. Verba ejus sunt^q

Mosis personam induentis. ὄρες γῆς μὴ ἐξέσω κινεῖν μήτε οἰκείας μὴ πῆλοτορίας πρὸς ἑς ἐστὶν ἡμῖν εἰρήνη. Φυλατῆσθω δ' ὡσπερ θεῶν ψῆφον βέβαιον εἰς αἰῶνα κερδύλω ἀναρρεῖν ὡς πολέμων ἐνδοθέν κ' εὐσέως γινομένων ἐκ τῶν πλεονεκτῶντας πρὸς ἑαυτοῦ χωρεῖν βίβλας τῶν ὄρων· μὴ γὰρ μάχραν εἶναι τῶν κ' ὄρων νόμος ὑπερβαίνειν ὅσῳ πῶν ὄρων μετ' ἀκινουώτας. *Terminos terra movere nemini liceat, nec propria, nec aliena, quibuscum scilicet nobis pax est. Sed cavendum ne, quod ita velut dei decreto seu calculo figitur, auferatur. Nam causa est bellorum & seditionum, ex eo quòd homines avari volunt terminos ulterius figere. Neque procul à legibus (ceteris) transiliendis abest quisquis terminos summoveat. Dum ait, quibuscum nobis pax est, Gentes innuit, nisi fallor nimium, vicinas aliasque. Quod tamen, interpretationi Talmudicæ non satis est consonum, nisi si interdictum Furti naturale quatenus in Terminis summovendis violatur, atque*

atque singulare hoc de Terminis simul conjungas. Tunc enim ipsam sanè Talmudicorum sententiam (extra belli causam, ritè à Judæis suscepti, juxta inferius ostensa) compendio aperit.

C A P. IV.

selecta quadam de Dominii Acquisitione & Translatione, atque Obligatione & Permissione qua circa illud versatur. Quorum primum est de Dominio ex simplici Rerum Occupatione acquirendo. De Rebus nondum Occupatis; Rebus Derelictis, & Deperditis. De Profelytorum Justitiæ, qui sine hærede morerentur, Bonis, & de Restitutione rei ab eo ablata Sacerdoti Ephemerie tunc munus obeuntis præstandâ. De agto à Gentili sine syngrapha Iſraelitæ vendito. Occupationis tituli ortus.

AM verò ut magis perspectos habeamus Ebræorum mores & explicationem Talmudicorum sententiam circa Dominium Rerum & Personarum, ejusque Modos & Temperamenta (unde sensus interdicti de Furtu penes ipsos eliciendus) idque quâ ipsos quâ Gentiles interdictum illud spectare voluerit, intuenda exhibere visum est tum Selecta quadam de Dominii Acquisitione & Translatione, & de Obligatione & Permissione, quæ circa illud apud eos diversimodè versabatur ex Juribus Pacis, tum, Omnimoda ferè quæ Jure Belli apud eos nitebantur; nimirum quâ Gentes alias spectavit. Sic enim Jus illud totum & ea quæ inde pendent, veluti Indictio, Federa, Deditio, Captivitas, ad Gentium heic Jus sive Imperativum sive Interveniens attingit. Cujus quidem partes etiam nonnullæ, nec contemnendæ reperiantur in Selectis illis è Jure Pacis capitibus. Sed in utroque genere, Talmudicorum sententiæ de quæstionibus aliquot circa Dominium, Furtum, Obligationem, Permissionem (quâ comites heic sunt assidui) illustrioribus apud patres Christianos acriùs disputari solitis visuntur. Selecta heic ex Jure Pacis Ebræis in usu, generis sunt septemplexis.

I. De Rerum, ex Occupatione simplici, Dominio acquirendo.

II. De Alienationum & Contractuum formulis atque vi.

III. De Jure Egenorum.

IV. De

IV. De Personarum in pace acquisitione.

V. De Usuris.

VI. De Bonis aleâ seu certamine alio ludicro lucrifactis.

VII. De Bestiis & Volucris sic nutritis institutisque ut comitatiores redirent, ac de Columbibus capiendis & Columbariis.

Occupatione simplici Dominium juxta Talmudicos plurifariam acquirebatur. Ejus autem Jura maximè visuntur in Bonis Nondum Occupatis, in rebus Deperditis seu Derelictis, in Profelytorum qui sine hæredibus obierant Bonis, in agro à Gentili Israelitæ sine syngrapha vendito, & in Reliquiis eorum, quæ ex lege sacra in agrorum proventu & frugibus Egenis relicta sunt. Quod ad horum genus primum attinet seu Bona nondum omninò occupata, ea occu-

¹ Halach. Zachia Wemithna c. 1. Et Misna Gemara utraque iii. Baba Metzia cap. 1. & tit. Gittin cap. 5. Gemar. Babylonis fol. 59 a. & Tit. Bitza cap. 2. fol. 25. hinc ² Be'as Shulcan Aruch Chofchen hamispat c. 273.

pantis fieri volunt. Juxta mentem veterum Maimonides¹; ההפקר כל המחזיק בו זכה וכן המדברות והנהרות והנחלים כל שבהן הפקר וכל הקודם בהן זכה כגון העשבים והעצים והפירות של אילנות של יער וכיוצא בהן הצד דגים מן הימים ומן הנהרות או שצד עופות או מיגי חיות הואיל ואין להם בעלים זכה ובלבד שלא יצוד בשדה חבירו ואם צד שם קנה ואם היו הדגים בבכירים של בעלים וכן היה ועוף שבבכירים אף על פי שהוא ביכר גדול והוא מחוסר צדה הרי זה של בעל ביכרים והצד משם הרי זה גולן אבל הלוקח תים מתוך מצודתו של חברו כשהוא בתוך הים או שלקה חיה ממצודתו כשהיא פרוסה במדבר הרי זה אסור מדברי סופרים ואם היתה המצודה כלי ולקה מתוך המצודה הרי זה גולן הפורס מצודה בשדה חבירו וצד בה חיה או עוף אעפ"י שאין לו רשות לעשות דבר זה קנה ואם היה עומד בעל השדה בתוך שדהו ואמר זכתה לי שדה קנה בעל השדה ואין לבעל המצודה כלום דגים שקפצו לתוך הספינה קנה בעל הספינה שזו כחצר המשתמרת היא ואינה הצד המהלכת שהמים הן שמוליכין אותה ואינה הולכת מחמת עצמה

Quod nemini occupatum est, occupanti conceditur. Ita quicquid in locis habetur desertis, fluminibus, ac torrentibus, nemini occupatum est. Et qui primò occupaverit, is ejusce fit dominus. Veluti graminis, Lignorum, Fructuum Arborum sylva, & similibus. Qui pisces capit ex maribus aut ex fluminibus, uti & qui volucres aut feras capit, quandoquidem dominum antea non habebant, capientis sunt.

fiunt. Excipiendum tamen est, ne venetur quis aut aucupio utatur in agro alieno, ubi nihilominus si aut venetur aut aucupetur, id quod capit, suum fit. Et de piscandi Jure in Tiberiade, vide quod supra occurrit capite secundo. Pergit Maimonides. At verò si aut pisces aut volucres aut fera vivariis serventur quantislibet, modo liberam venationem, piscationem, seu aucupium prapediant, vivariorum Domini sunt; & qui inde capit, Furtum committit. Quin si quis pisces ex alieno rete, dum in mari est, capit, aut feram ex alieno rete quod in loco deserto expansum est, hoc quidem illicitum habetur ex scitis scribarum. (Neque aliter; quoniam ^f nondum ab expandente actu occupantur) Et si rete clausum fuerit (quo sive pisces sive feræ includantur) qui ex eo capit, fur est. Si quis rete expandit in agro alieno, & eo ibi ceperit, sive feram, sive volucrem, tamen si non licuit ei hoc facere, attamen capti dominus fit, nisi inter- venerit antea agri dominus & jus suum ex agri proprietate fuerit professus. Tunc enim ei, sive venator fuerit sive auceps, non conceditur. Pisces qui in Navem subsilierint, Navis domini sunt, quoniam Navis habetur pro custodia satis firma atque oclusa, non pro ea qua Mobilis aut hinc inde transiens dicitur. Nam ab aquis est quod moveatur aut hinc inde transeat navis, non ex sui natura. Non ita dissimile jus obtinuisse aiunt, ubi res Derelictæ seu Deperditæ in custodiæ locum aliquem stabilem & oclusum, veluti ædes, horrea, atria, antequam quis eas denuò occupaverat, devenerant. Tunc enim statim illius factas fuisse cujus locus ^t ipse erat. Quod si locus non esset oclusus, nec stabilis sed transiens, veluti jumentis in via dorsum, aut rerum custodiæ non destinatis, veluti agri seu horti aperti, tunc ita demùm domini loci fiebant res ejusmodi, si disertis verbis eas nomine agri hortive præsens vendicaret. Aliter nondum haberi pro occupatis. Sed כל הקודם זכה quicumque prius occupaverat, dominum factum esse. Sic receptissima est Talmudicorum sententia. Ex Occupatione autem fundi, qui antea nullius in Bonis, non sequutum volunt Dominium Occupantis עד שיעשה ^u usque dum fundum ipsum opere aliquo coleret (ut dominus) aut arboribus ejusmodi quid fa-

^f Maimonid. hal. i. b. Gazila W'abida

cap. 6.

^t Misna & Gemara utraque tit. Baba Metzia cap. 1. & 2. Maimonid.

balach. Gazela W'abida cap. 17. & balach. Macina cap. 3.

^u Maimonid. bal. Zacia W'emithna

X x x

ceret;

ceret; veluti pastinando, abnodando, putando. Nam tametsi per plures annos fructus sponte nascentes sibi carpserrat, inde citra culturam qualem diximus, Dominum Occupantem fieri nolunt. Hæc quidem sic tradita de Bonis nondum omninò occupatis, ad Jus secundum ipsos tam Gentium aliarum, quam suum pariter attingere palàm est. Neque aliter dicendum de rebus planè Derelictis, seu quarum Dominio domini renuntiaverant, sive inter Ebræos, sive inter Gentiles. Quod verò de rebus Deperditis seu casu amissis affertur, quatenus illud Gentilium Bona spectat, & quantum video, inter Gentiles seu Profelytos Domicilii invicem ipsos, obtinuisse volunt quidem non aliter atque idem quod dictum est de Bonis nondum omninò occupatis. Nimirum simulac Bona Gentilis deperdita quis in sui potestatem, ut dictum est, occupatione redegerat, ex Occupantis facta esse. Nam dum tam Bona Gentilium quam Israelitarum contra recepta Domini jura contrectare nefas fuisse, ut ostensum est, docent^x, fas tamen fuisse tradunt rem^y Gentilem deperditam repertori planè ut suam detinere, ומותר הגוי אבידה *rem à Gentili deperditam fas est retinere.* Quin licet non magis Gentilem calculo fallere quam Israelitam, fas ducerent (ut & monitum est supra) nihilominus si in calculis negotiationis subducendis hallucinaretur ipse Gentilis adeoque nummos ab Israelita sibi debitos putando prætermitteret, fas aiunt hosce Israelitam retinere, nec pro reliquatore seu qui æris aliquod alieni dein retineret habendum. Tal-

^x Et Vide
Exod. 22. 21.
Vers. Maimon.
Beru.

^y Maimonid.
halach. Gazila Waibda
cap. 11. & Gido
Mikoz.
præcept. affirm. 74.
Shulcan Aruch lib.
Chofchen hamispas
cap. 239.

מודי; טעות הגוי כאבידתו ומותר והוא שטעה מעצמו אבל טעות הגוי לאסור *De eo quod ex errore Gentilis in rationibus putandis prætermissum est, idem jus obtinuit quod de re ab illo deperdita. Adeoque retinere illud fas est. Sed nefas in causa esse ut sic erret, seu fallere eum.* Neque hæc ex alia ratione pendere, quantum didici, volunt, præter eam quæ est, ex Jure Naturali, tum rei deperditæ Dominium repertori patere, tum obligationem pristinam desinere in quantum creditor aut socius in rationibus putandis ipse se, non debitor aut socius alter, sefellerit. Iphis autem sibi Jus heic aiunt fuisse singulare seu civile, ad Gentiles non attingens; videlicet, hoc quod

^z Deut. 22. 1.

in lege sacra^z præscribitur. *Fratris tui Bovem aut pecus &c. reduces eos*

ces eos

ceseos ad fratrem tuum &c. restituesque illi &c. sic quoque facies de asino ejus, & sic agas cum vestimento ejus & similiter facies לכל אחיך אבידה אבידה cum omni re perditā fratris tui quam ille perdidit & tu invenisti eam; non enim poteris occultare eam. Hinc tradunt nefas fuisse Israelitæ retinere ut suum, quicquid Israelita alter perdidit.

Quod tamen sic etiam temperant, ut, si palam desperaret dominus ipse rem sic amissam ullibi reperire, pro derelicto res ea haberetur, neque ex lege restituenda. Distinguunt etiam inter res ita signatas, ut per signa sibi singularia eas suas esse dominus probare posset (post præconium tertium & subinde quartum; nam ut etiam id fieret mos superinductus est) atque eas, quibus nulla ejusmodi signa. De posterioris generis omnibus, præsumebatur dominum desperasse, non item de priori, nisi palam id profiteretur dominus; illas igitur sine præconio retinuisse, non obstante lege illa sacra, nefas; non item has.

Talmudici², כל דבר שיש לו סימנים הרי הוא בחזקת שיש לו תובעין וחייב להחזיר אבל דבר שאין לו תובעין אלא נתיאשו ממנו הבעלים הרי הוא של מוצאו אעפ"י שיש בו סימנים זה הכלל באבדה כל דבר שאין בו סימן כיון שאבד וידעו הבעלים שאבד הרי זה בחזקת שנתאשו בעליו ממנו כגון מסמר אחד או מחט אחת או מטבע אחד כשהרי אינן יכולין ליתן סימן להחזירו להן ולפיכך הרי הוא לזה שמצאו וכל דבר שיש בו סימן כגון שמלה ובהמה הרי זה בחזקת שלא נתיאשו ממנו בעליו שהרי דעתן תלויה ליתן סימן שיש בו ויחזיר להן לפיכך המוצאו חייב להכריז אלא אם כן ידע שנתיאשו הבעלים כגון ששמע אתם אומרים ווי לחסרון כוס וכיוצא בדברים אלו שמוכרין שנתיאשו הרי אותה האבידה של מוצאה

² *Maimonid. hal. Gazila Wabidacap. 14.*

re deperdita reperta fuerint signa, prasumendum erat non desfore quicam repeterent, & reddenda erat. Quod singulariter dictum sic intelligendum ut etiam, ubi res haberes quidem signa, si domini desperarent de ea (ita ut planè ipsis pro derelicto haberetur) repertientis fieret. Regula hac est universalis de re deperdita. Quoties res non signata deperdita fueris, eamque deperditam esse cognoverint domini, prasumendum erat de ea illos desperasse; veluti clavus unicus, acus sartoria unica, nummus unicus. Nam signa indicare nequibant unde sic dignoscerentur ut reddi deberent. Vnde

evenit rem ejusmodi reperientis fuisse. Quoties autem rei deperdita esset signum, veluti tunica, aut jumento, presumendum erat de ea dominos non desperasse. Nam palam est illos potuisse signa indicare, ut sic sibi restituerentur. Unde præconium facere tenebatur qui repererat, nisi certò sciret dominos de ea desperasse, veluti si audiret eos dixisse, *v. a. mihi ob marsupium deperditum* (nunquam de novo reperendum) aut similia qua manifestum facerent eos desperasse. Nam tunc res illa deperdita etiam reperientis fiebat. Saxum in suburbio Hierosolymitano: excellens suggestus erat præconi, qui hac formula utebatur *מה לו טאבר מי קיטנאם עט מיטן זעקל* quisnam est qui jumentum aut pecus perdidit? Et sic de ceteris. Subtilitates habent hæc de re plures, quas prætereo. De præcone quidem etiam loquitur heic Josephus^b, sed aliter multò atque Talmudici. Quorum interea neque omittenda hæc exceptio; Prævaricatorum^c quos מינין nuncupant, seu Israelitarum qui in contemptum planè numinis legem violarent, & eorum ex eis qui legem & prophetias abnegarent, res deperditas non omninò fuisse ex jure sibi Ebræorum civili restituendas. Neque enim illis relictum satis nomen fratris, quod in lege^d sacra usurpatur, adeoque non illis inde sublevamen. Ita demum non ex Jure Naturali seu Universalis, sed ex suo sibi civili rerum Deperditarum Restitutionem pendere volebant. Quam quidem & locum habere debuissent interdum aiunt in rebus Gentilium deperditis & ab ipso Israelita repertis. Sed non ex jure quo obligarentur ipsi, sed ideo tantum ut per ejusmodi restitutionem inter Gentiles, quibus ullatenus subessent, humanius ipsi exciperentur. Aliter ne quidem licitam esse volebant ejusmodi restitutionem Gentili Idololatæ; ne scilicet liberalitate ejusmodi Idololatæ opem ipsi subministrare viderentur. Summa est statuisse Talmudicos, in jure simpliciter Naturali de Furto, nihil haberi, quo minus res deperditæ pro derelictis planè haberentur, atque primò dein occupantis fierent, adeo ut Dominii earum jus simul cum ipsis pariter evanesceret. Cur verò Profelyti Justitiæ sine hæredibus obeuntis Bona Occupanti esse concessa tam signanter tradant, evenit ex ratione superius ostensa ubi^e de cognationis Profelyti recens facti pristinae abolitione agitur.

^b *Archæolog. lib. 4. cap. 8.*

^c *Vide fidei lib. 4. cap. 3. & Gem. B. 1b. ad 111. Aboda Zara cap. 2. fol. 27 b.*

^d *Deut. 22. 2.*

^e *Lib. 2. cap. 4. & lib. 5. cap. 18.*

agitur. Nam inde sequebatur, ei nullos fuisse ex pristina illa cognatione hæredes; ita ut Bonorum eius dominus esset, post mortem eius psterorumive, nullus nisi qui postmodum natus; unde rarum fortè non erat Profelytos sine hærede mori. Sed ea de re nos alibi fusiùs. Neq; actum heic agemus. Hoc intercà monere liceat, ubi ex lege sacra ^s præstituitur, restituendam esse in speciebus aliquot damni sortem atq; insuper partem quintam, (quod intelligunt de hæredibus eius, cui illatum est dàmnum, si is mortuus fuerit) & dein adjicitur, וְאִם אֵין לְאִישׁ גּוֹאֵל לְהַשִּׁיב וְהוּ ^{Et si non fuerit ei propinquus, cui restituatur delictum, reddatur delictũ domino, eritque sacerdotis &c.}
 Verba hæc (quæ in vulgata; *sin autem non fuerit qui recipiat &c.* capiunt Talmudici de Profelyto, qualem diximus. Neque enim Israelitæ deesse poterat propinquus seu consanguineus, qui ut hæres heic succederet. Moses Corzentes ^h על פי הקבלה דרשו רבו על מה שנאמר בתורה אם אֵין לְאִישׁ גּוֹאֵל בְּנֵי שְׂמֵת וְאֵין לוֹ יוֹרֵשׁ ^{Præcept. off. 73. fol. 152. col. 1.}
Ex majorum traditionibus explicant Rabbini nostri id quod in lege sacra habetur si non fuerit homini propinquus, de Profelyto cui deessent hæredes, eumque volunt à scriptura innu. Sic alii ⁱ; unde fiebat, ut, quod à Profelyto surreptum contra legem ^{Masmonid. hal. Gazela Wabida cap. 8.} hanc sic detinuisset quisquam, non fieret, eo mortuo, Occupantis, nisi rem ipsam aut pretium & quintam insuper partem sacerdotibus ^{8.} ^{ejusdem que tunc munus obibat vicis seu ἐπιμετείας} (sic enim intelligunt legem) tribueret, inter eos æqualitèr distribuendam. Qua de re plura Magistri. Quod demum ad agrum à Gentili emtum attinet, idque sine syngrapha quam שטר vocant, in ditione scilicet Israelitica; pro jure habent receptissimo, nec Israelitam ad Gentilem, neque hunc sive ad Israelitam sive ad Gentilem fundum, utcunque ex contractu pretium solveretur, ritè transfuisse, nisi etiam syngrapha interveniret. Neque igitur aut hic aut ille ex ejusmodi contractu fiebat ^k dominus. Israelitæ sic vendenti manere ^{Shulchan Aruch. lib. 1. am. disto c. 194. & 274.} volebant Dominium, usquedum fieret syngrapha. Gentilis autem vendentis Dominium, post acceptum pretium planè desiisse, sed ementis, quia syngrapha deerat, non incepisse. Patuisse igitur fundam hujusmodi utpote domino jam carentem, Israelitæ occupanti, à quo,

quo tamen pretium ei qui Gentili solverat, refundendū erat. Adco- que jam velut ex contractu inter Israelitas binos absq; syngrapha ini- to (quahs inter Israelitas legitimus; ut capite dicemus proximo) ad-quirebatur. De Reliquiis autē eorum, quæ in agris ex lege sacra Egenis relicta sunt, quā huc spectant, vide inferiūs capite sexto. Occupationis hic titulus, quo secluduntur ceteri universi ab eo quod pariter uni- versis ante occupationē cōpetebat (jus scilicet occupationis ejusmo- di in universis æquale) ortum sub initiis aut instauratione rerum sub Noachidis primis, ut videtur, habuit. Nec sine consensu & interposita fide, quæ ad posteros propagata est, de eo admittēdo quoties res aut nondum fuerint possessæ, aut nullius in bonis esse cōeperint. Vide Gentium divisionem in Genesi & testamentum quod Noachō tri- buitur apud Eusebium, alios. Et de Noachidis illis primævis Eu- stathius Alexandrinus ¹ *ἕκαστος*, inquit, *πλὴν προστογχανέσων γλῶ κα- τελάμβανεν* unusquisque terram sibi primò obviam occupavit; quem- modum & Josephus ubi de Japetidis loquitur & de Europa; ² *ἔτυχον* ait ^m, *καταλαμβάνοντες, ἃ μηδεὶος προσκατοικήσονται* ^o quam oc- cuparunt etiam nemine ante ibi sedes habente. Sed nisi suppona- tur de Occupationis titulo in posterum admittendo, Pactum ac Con- sensus per genus humanum ex vetustis illis seculis propagatus ac re- tentus, qua ratione Occupatio simplex alios, cui pariter occupandi jus competiit, excluderet, non video. Et de Pacto & Consensu e- jusmodi, nos pridem alibi ⁿ. Qua ratione autem illud Josephi ^o, velut apud suos receptum, si quis *ὁ μὴ κατέθηκεν ἀέληται* quod non pro- fuerit ipse abstulerit eum graviter puniendum, jam dictis de rerum deperditarum derelictarumque per occupationem Dominio adqui- rendo fuerit consonum, viderint quorum interest.

¹ In *Ἑκασ- τος* p. 51.

^m *Archæolog.* n. cap. 7.

ⁿ In *Mari* Clauſo lib. 1. cap. 4.

^o *Advers. A-* piorem lib. 2. *& vide Sam. Petri. ad Le- ges Atticas* pag. 534. *sem* lib. 7. tit. 5.

C A P. V.

De Alienationum & Contractuum formulis atque Obligationis vi ex earum apicibus pendente. De Pretio rei mobilis vendita vero valori, sexta parte aut majore, impari. Profelyti Justitia Testamentum, Donatio.

SECUNDUM ex superiūs Selectis caput est de Alienationum & Contractuum formulis, atque vi. Horum vim atque obliga- tionem

tionem ita ex Formularum apicibus pependisse volunt Talmudici, ut his prætermisiss illa planè nihili aut irrita esset. Vetustissima est cessionis formula illa in historia sacra; *Obrinuit^p olim in Israel in^p redemptione, & in permutatione ut firmaretur negotium; extrahabat homo calceum suum & dabat proximo suo, eratque hoc Testimonium in Israel.* Quæ verba statim sequitur; *Dixit igitur propinquus seu redemptor ad Boaz posside tu, & extraxit calceum. Et ait Boaz ad Seniores & ad cunctum populum testes vos estis hodie quod possederim omnia qua fuerunt Elimelech &c.* Neque verò mos ille ad legem sacram⁹ de fratria renuntianda omninò attinet, ut alibi⁹ ostendimus. Et mirum est, quod habet Josephus⁹ hac de re, quasi ex lege illa de fratria, foemina heic ipsa calceum exuisset. Ad locum hunc de calceo, Jarchius; *זהו קניין כמו שאנו קונים בסודר* *Inde adquisitio quemadmodum & nos adquirimus seu emimus sudario seu velo, vice calcei.* Recentior enim est in contractibus sudarii usus, de quo videtis in *סדר* Eliam Thisbitem. Sed discrepant Rabbin⁹ de calcei heic exuendi more. Alii enim cum qui cederet, calceum acquirenti dedisse; alii, acquirentem cedenti. Neque satis ex sacro sermone habetur, quod litem dirimat. Certè in vulgata legitur, *Dixit ergo propinquo Boaz; tolle calceamentum tuum. Quod statim solvit de pede suo. At ille majoribus natu & aniverfo populo &c.* Et consulas^u Joannem Drusium, alios qui obiter rem tractant. Paraphrastes autem ibi Chaldæus substituit, *exuebat homo chirothecam manus sua dextera & emptionis causâ proximo suo porrigebat.* Id est emptor. Nam de Boazo ibi emptore statim idem paraphrastes, *Es dixit redemptor ad Boaz, אושׂיט ידך לקנינא וקני, Extende manum tuam emptionis causâ, & eme tibi.* Et exiit Boaz chirothecam dextera sua, & emit sibi. Sic exemplaria aliquot. Alia, ut in Bibliis Regis, habent *נרתקה chirothecam suam*, seu ut Arias vertit, *vaginam suam.* Seculis autem sequentibus Formularum aliarum etiam apicibus, in Dominii, ex jure suo civili, Adquisitione seu Translatione erant tenacissimi Ebraei. Ex nudo verborum Contractu nihil omninò trans-

^p Ruth 4. 7.

⁹ Deut. 25.

⁹ Lib. de successione in bona cap. 15.

⁹ Orig. 5. cap. 11.

⁹ Jarchius ad Ruth. 4.

^u Quæst. & Resp. Ebraic. 46. & in Ruth cap. 48.

2 Misna tit. transferebatur. Prædiâ seu קרקעות Emtorisita demum fiebant²,
 Baba Metzia si aut בכסף nummis datis, minimum argenteo seu siclo, aut בשטר
 cap. 4. ibidem syngrapha testimonio, aut בהזקה corporali, post Contractum aut sub
 Gemara u. ipso, possessione, ea adquisivisset. Ubi horum nullum, irrita planè
 itaque, Maimonid. hal. ibi venditio. Res mobiles, quas מטלטלין nuncupant, alienabantur
 Macira cap. fere aut Venditione, aut Permutatione, aut Donatione. Constitu-
 1. 2. Et seq. to, etiam soluto pretio, in emtoris Dominium res ejusmodi (nisi cum
 Misna tit. prædio rura casâ aut ejusmodi alia venderentur, quæ prædii jus se-
 Kidoschim quebantur) non transibat, nisi aut בהגבהה prehensione, qua sustol-
 cap. 1. Moses leretur gestareturve aut במושכרה tractu, abactu, aut ductu, ubi res
 Mikotzi pra- commodè gestari aut sustolli nequiret, aut במסורה Traditione, ubi
 cept. affirm. ejusmodi esset ut ita nec trahi posset abigi nec duci, in illius posses-
 82a sionem, idque ex sententia Venditoris, deveniret. Nam & ante-
 quam ex hisce aliquod fieret, יכול הלוקח להזור בו וכן יכול המוכר, יכול הלוקח להזור בו
 integrum erat & venditori & emptori à Contractu reced-
 dere. Et redhibitoriâ cogebatur venditor, si alteruter recederet,
 pretium restituere. Atque hoc obtinebat, sive pretium ex nummis
 publica fide signatis, quos מטבע & מעות appellant, constitueretur,
 sive ex argento, aliove metallo non signato sed signari solito, quod
 פירות nuncupant. Permutatio verò erat tum metallorum ejusmo-
 di sive signatorum sive non signatorum, tum aliarum rerum. Ubi in
 metallorum invicem non signatorum verbi gratiâ permutationem
 conventum erat, si alterutrinque possessio corporalis, qualem me-
 moravimus, sequeretur, uterque Contractu, sed non aliter, obliga-
 batur. Ita etiam, ubi in aliarum rerum sive mobilium sive prædio-
 rum³ invicem permutationem, est conventum. Nec aliud voluere
 in donationibus, ac in venditionibus, jus locum habere. Irrita sci-
 licet erat donatio, saltem donator haut obligabatur, ante, qualem di-
 ximus, possessionem donatario habitam. Hæc nimirum stricti ju-
 ris erant, & à majoribus introducta, ne alterutri contrahentium, sine
 corporali, idque ex alienantis sententia, possessione, ex nuda & te-
 meraria, ut fieri amat, verborum emissionem, fraus esset. Nam nihil
 obesse aiunt ex ipsâ lege sacra, quin uterque contrahentium, vi, quæ
 interveniunt, verborum solâ obligaretur. Etiam & tantum non
 ex sen-

1 Maimonid.
 halach. Zaci
 Wemith-
 na cap. 3. Et
 Tal. locis ci-
 tatis.

ex sententia fori, seu jure stricto, utrunque obligari, sed interea non obligari. Unde, ubi Emptor redhibitoria actione, ut pretium, ante rem sibi possessam, à Venditore refundere, utilis est, secundum eum quidem judicabatur, sed non sine hujusmodi (quod sanè in primis animadvertendum est) diratum, quibus *למי שפרע אותו מוסרין אותו* *tra-*
debant eum ei qui vindictam sumeret, formulâ ² *מי שפרע מדור* ¹ *Misna* &
 המבול ומדור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה ומן המצדיקים ששטפו *Gem. tit. Ba-*
ba Metzia c.
Qui vindictam sum- ^{4.} *ubi vide*
si ex seculo Diluvii, & ex seculo Divisionis Linguarum, & ex homi- *R. Obadiah*
nibus Sodoma & Gomorra, & ex Aegyptiis, qui immersi sunt in *Barcenorim.*
mari, is sumet olim vindictam ab eo, qui conventus suis non stat. Id
 quod etiam alibi ^a obiter notavimus. At vero cautum est, ut ^b ubi ¹ *In prolegom.*
 in permutationem metallorum signatorum seu nummorum con- *ad lib. de suo-*
 ventum esset, tum demùm utrinque obligarentur contrahentes, si *cessationem*
 id, quod ex sui natura vilius erat, ex sententia alienantis in alterius *in bona.*
 possessionem corporalem transferat; non item, si id tantùm quod ¹ *Misna Tal-*
 carius. Hoc enim nummi signati adeoque pretii tantùm (juxta *mudis Hiero-*
 antedicta) vicem heic præstabat. Hinc regulam habebant, כל *solymitani*
 חבירו קונה את חבירו *Quicquid ex binis vilius est, (cor-* *tit. Baba Me-*
 poraliter possessum) *carioris Dominium etiam transfert.* Sed discrimen ² *Gemara*
 hac de re est inter Misnam Hierosolymitani Talmudis, & eam *sibi fol. 9. col.*
 quæ Babylonii ^c est, de quo non est heic disceptandi locus. In Alie- ³
 nationibus autem & Contractibus id in primis advertendum est; ¹ *Vide Talm.*
 qualem sensum faciant inter se legis hujus ^d sacræ, si venditione ven- *Bab. tit. Ba-*
 dideris proximo tuo (לעמיתך, civi tuo in vulgata) aut emeris de *ba Metzia*
 manu proximi tui *איש את-אחיו non decipietis aut damnum* ^{14.} *fol. 44 a.*
inferetis quisquam fratri suo. Nimirum ^e verbum ינה accipiunt ¹ *Leitic. 29*
 vi vel fraude alium lædere sive in bonis, sive in famâ. Heic autem ¹ *Vide Paul.*
 capiunt de eo quod est pretio majori vendere, aut minori, quàm *Fag. ad Exod.*
 par est, emere, id est קפס simpliciter pretio impari damnum in- ^{22. 20.}
 ferre. Hinc aiunt ^a more majorum atque legis interpretatione
 receptissima regularitèr inolevisse, ut, si quis Judæus Judæo
 seu *bona mobilia* (nam agri & ædes ad leges redemptionis
 sacras attinere) utrinque bonâ fide vendiderat pretio, vero rei va-
 lore sexta parte, majori, seu pretio tanto minori emerat, pars illa sexta

f. Misna iur.
Baba Metzia
cap. 4. Mis-
manid. hal.
Macira cap.
12. &c. Mos.
Mikotz. Pra-
cept. Negar.
170. & Vide
Mofem Bar
Nachman in
Pirush Tora
fol. 216 a.

ei^f, cui inde damnum sic illatum, esset refundenda. Non vero quidquam omninò si sextâ parte minus discrimen esset. Atqui si sextâ discrimen majus esset, licuisse emtori statim seu quamdiu nondum finita esset negotiatio, Contractum rescindere & redhibitoria pretium sibi integrum vindicare; Venditori autem (si in illius fuisset damnum) nunquam non licuisse rem suam postea repetere. Quod non solùm de Emtione & Venditione ubi pretium esset nummi, sed etiam de Permutatione rerum fungibilium, veluti fructuum, granorum, seminum, id genus aliorum quæ usu consumuntur, intelligendum. Non item ubi permutarentur instrumenta, vasa, pecora, jumenta, quoniam ibi non tam valoris rerum quàm contractuentium rei alterius præ alterâ electionis ratio habita. Id quod sic restituendum erat seu sextam partem הוניה *damnum ex impari pretio illatum* vocitant. Et hac de re subtilitates adjiciant non paucas. Ita sanè Obligationis atque Contractuum vis mira hinc, ut vides, recepit Temperamenta ac Modos. Sed inter Judæos ipsos tantùm & ex jure ad Profelytorum Domicilii regimen superinductum inter Judæum & Profelytum, quoties Contractu hujusmodi illi hic damnum intulerat. Non item, si huic ille. Talmudici; דמי אין לו הניה שנאמר איש את אחיו וגוי שהונה את ישראל כחזיר הוניה *Ius de damno ex impari pretio illato ad Gentilem non attinet. Nam & scriptum est* ^g *ea de re, quisque fratri suo. At si impari sic pretio damnum intulerat Israelitæ Gentilis, refundendum erat ex decretis forensibus nostris.* Ita in Obligatione ac Contractu heic Jus perquam impar Judæi tam adsciti seu Profelyti Justitiæ quàm Originarii, & Gentilis seu Profelyti Domicilii. Quamvis enim legem illam alteram ^h גר לא-תונה *Profelytum non molestabis, vexabis seu ledes* (eodem vocabulo, quod habetur in lege hac de Emtione & Venditione, ibi usurpato) juxta id quod libro monuimus secundoⁱ, ad utriusque generis Profelytos quoad opprobria de pristino vitæ genere eis non inferenda (quod הוניה דברים seu *damnum* aut *molestiam per ejusmodi opprobria illatam nuncupant*) quantum video attinere volunt, nihilominus dum pluribus legem hanc de Impari simpliciter pretio simul cum illo, quod in altera illa sequi-

^g Levit. 25.
14.

^h Exod. 22. 20
& Vide Le-
vit. 19. 33.

ⁱ Cap. 4. pag.
859. .

sequitur תלמידי ולי^k *neque expilabis eum* (quod de pretio im-¹Exod. 22.
 pari etiam sumunt) fusiùs explicatum cunt, Profelytum alium præ-^{9.}20.
 ter Justum in ea, quoad hanc rem, contineri nolunt. Quomodo
 transferretur apud Ebræos ex Successione Dominium, explicavimus
 abundè Libro singulari de Successionibus in Bona. Ubi etiam de
 Alienatione per Testamentum, & quâ exhæredatio fiebat libero-
 rum, diximus, & de aliis ejusmodi. Recole heic si placet, quod ca-
 pite superiore traditur de Gentilis Alienatione fundi in ditione Israe-
 litica irrita, ubi syngrapha non interveniret. Et alia Alienationi-
 bus singularia fuere, quâ Profelytos Justitiæ spectabant, nec parùm
 ab Originariorum alienationibus discrepantia. Equibus id inpr-
 mis & solùm heic adjiciendum duximus, Profelytum Justitiæ mori-
 bundum seu per Testamentum bona sua distribuentem aut dantem
 proli suæ, antequam Profelytus fieret ipsa, sive natæ sive conceptæ,
 in cassum planè fecisse; neque testamentum aut donationem ejus-
 modi omninò vim obtinuisse. Ex moribus scilicet superinductis,
 ne videretur proles illa pro hærede inter Ebræos admitti. Aliqui
 etiam inde neccuiquam quid ab eo rite donatum volunt moribun-
 do, quod מרע שכב^m vocant, aut mortis causâ; nedum per testamen-
 tum; cui tamen locus, ubi ægrotaret quisquam ex Originariis, etiam
 sine solennibus alienationum superiùs traditis, quod ex eis etiam,
 quæ alibi diximus, satis dignoscitur. De his autem ante alios con-
 sulas, si placet, Josephum Caro in *Shulcan Aruch*^m. Ex apicum au-
 tem & formularum ejusmodi observacione palàm est, sic discipli-
 nam Ebræorum de Furti interdictione obrinuisse, ut nec dominum
 esse ibi agnoscerent, ubi apices aut formulæ illæ multiplices (qua-
 rum specimen tantùm heic indicavimus) decrant.

¹ Lib. de suce-
 cess. in Bona
 cap. 24.

^m Lib. Cho-
 schen hamif-
 pat cap. 256.

C A P. VI.

*De Jure apud Ebræos Egenorum singulari; Angulo segetis, Spicilegio, Raca-
 matione, Uvis deciduis, frugibus per Oblivionem in agro relictis, Decima
 Pauperis; Eleemosynis; etiam sententiâ forensi exigendis. Mira in erogan-
 dis his atque tum pristinâ tum præsentî pauperum conditione considerandâ,
 ratio. E Gentilibus Pauperes (nisi Profelyti Domicilii essent) juris Ege-
 norum*

notum apud Ebraeos non omnino participes. Profelyti Domicilii participes Eleemofynarum; non alicujus reliquorum que sunt pauperibus debita. Utrùm extremæ Pauperis Necessitati Dominium privatum ex Jure Naturali, juxta Talmudicos, cederet..

ⁿ Dominicus Soto de Iustitia & Jure lib. 5. quæst. 3. art. 4. & Thom. 2. secundæ quæst. 66. art. 7. a. b. c.

Uod ad superiùs Selectorum Tertium, seu Jus Egenorum spectat; celebris est apud scriptores ⁿ quæstio, utrùm extremæ Indigentium necessitati cedat ex jure Naturali Dominium privatum, adeoque utrùm inde simpliciter Dominium seu Furti interdictum sic temperetur, ut surripienti, eo nomine, scelus ex Jure Naturali non fuerit tribuendum. Seu, ut breviter quæstio hæc concipi solet, *utrùm furari liceat propter necessitatem*. Quid eadē re senserint Talmudici manifestum satis fiet, si primò generatim ostenderimus, qualia penes ipsos Egenorum seu pauperum jura heic fuerint, & dein adjecerimus, quid tradiderint de Gentilium penes itidem ipsos, tum indigentia, tum Eleemofynæ sive erogatione sive receptione. Eorum quæ Pauperibus ex lege

^o Mishna Mid. hal. Mithnoth Ainim cap. 1. 2. & c. Mos. Mikot. Præcept. Neg. affirm. 161. & c. 284. & c. Misna in Pea & c. Maighsher Sheni.

¹ Levit. 19: 9.

² Ibid. 23: 22.

sacra seu Ebraeis civili debebantur, genus^o faciunt septemplex. Primum est פאה *Angulus*; וקטן *spicilegium*. III עוללה *Racematio*. IV פרט *Acini decidui*. V שכחה *quod per oblivionem relinquatur*. VI מעשר עני *Decima pauperis*. VII צדקה *Eleemofyna*. Quæ cuncta nomine עניים מתנות *munera qua pauperibus danda veniunt*. Primum habetur in lege illa ^p cum messueritis messem terræ vestra, לא תכלה פאת שרד לקצר, *non consummabis metendo angulum agri tui*. Redditur in vulgata, *non tondebis usque ad solum superficiem terræ* uti & alibi ^q; *non secabitis eam usque ad solum*.

Sed Ebræa quæ attulimus, sunt loci utriusque. Græci ibi & οὐτελεστε τὴν ἄρσιν ὑμῶν ἐν ἀγρῷ ὑμῶν, *non perficietis messem vestram agri tui metendo*. Quæ velut dicta non minùs de agro frugibus confito, quàm de arboribus frugiferis, adeoque de proveniunt telluris omnimodo annuo capiunt magistri. Quantitas Anguli seu partis frugum sic relinquendæ nullibi in lege sacra præstatur. Sed ex scitis Scribarum seu eorum, quibus permittitur Sanctionum superinducendarum potestas, pars erat minimùm sexagesima. Talmudici; כמה הוא שיעור הפאה מן התורה אין לה שיעור אפילו הניח שנות

טבולת אחת יצא יד חובתו אבל מדבריהם אין פחות מאחד מששים
 בין בארץ בין בחוצה לארץ ומוסף על האחד מששים לפי גודל השדה
*Quantitas Anguli à lege sacra determinata non est, unde qui reliquerit spicam unicam, etiam
 is prestabat id ad quod sic obligabatur. Sed verò ex scribarum scitis
 ita praestituta est pars sexagesima, ut minor non sufficeret, idque
 tum intra terram sanctam tum extra (nam & extra ex eorum scitis
 obtinuit mos hic.) Et quidem inolevit, ut adjicerent aliquid coloni,
 vimisores, & frugum collectores reliqui, partis sexagesima pro varia
 sive agri area, sive pauperum multitudinis, sive proventus ubertatis
 quantitate. Secundum genus seu לקט id est Spicilegium, sacris il-
 lis quæ sequuntur nititur verbis, לא תלקט & colle-
 ctionem (spicarum seu frugum remanentium) seu spicilegium non
 colliges. Vulgata; nec remanentes spicas colliges. Quod ad fruges
 seu proventus manipulatim falce succidi aut evelli solitos attinere vo-
 lunt. Si spica unica aut duo inter succidendum, evellendum, aut
 colligendum, extra manipulos aut sub falce deciderent, hac lege
 continebantur, idque quotcunque & quotiescunque sic deciderent.
 Non item si tres simul, nedum plures. Talinudici; אם נפלו שלש
 si tres simul deciderent, ad domi-
 num agri attinebant. Genus tertium עוללה seu Racematio in
 lege sacra sequitur. לא תעולל & vineam tuam non race-
 mabis. Hoc de racematis dicitur volunt, quotquot scilicet nec
 כתף haberent nec נטף id est nec scapulos densiores, nec uvas con-
 junctiores, sed tam has, quam illos, ita invicem dispersas & distantes,
 ut reliquorum ubertatem densiorem haud imitarentur. Quartum
 item in sacra lege subjungitur genus לא תלקט כרמך neque
 grana decidentia, acinos deciduos colliges. Qui scilicet in vinde-
 mia intercolligendum è racemis deciderent. De quibus, ut de spi-
 cis, aiunt Magistri, si unus seu bini deciderent, eos hac lege contineri,
 quotcunque sic deciderent; non item si tres simul conjuncti, ne-
 dum plures. Lex sacra, quæ ad genus heic quintum seu rem per ^{Deut. 24. 19}
 Oblivionem in agro relictam spectat, hæc est, cum messueris messem
 tuam in agro tuo, ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחת, & oblitus
 fueris*

fueris manipulum in agro, non reverteris ut tollas illum. Quae de re Talmudici בעל הבית שכחו בעל שכחו ולא שכתוהו פועלים ולא שכתוהו פועלים שכתוהו אלו ואלו והיו שם אהרים עובדים ורואין אותם בעת שכתוהו אינה שכתה עד שיכתוהו כל אדם ואפילו עומר הטמון אם נשכח הרי זה שכתה

si manipuli obliuiscerentur operarii, cujus tamen non oblitus esset paterfamilias, aut si oblitus esset paterfamilias nec tamen operarii, imò si tam hi quam ille oblitii essent, alii tamen ibi transeuntes ipso, quo oblitii essent illi, tempore viderent & indicarent, pro derelicto per obliuionem censendus non erat. Quod nec obtinuit, nisi qui libet hominum (ad quos aliàs pertinere poterat) obliuisceretur. Etiam si reconditus esset manipulus & per obliuionem derelictus, pro derelicto in hac lege habebatur. Neque solum ad manipulos agri seu messem, sed pariter ad vindemiam & arborum qualiumcunque fructus spectasse docent hanc legem. Quod Sextum heic est, seu

¹ *Dent. 14. 28* *Decimam pauperis habent ex illo פְּלֶשֶׁת שְׁנַיִם à fine trium annorum seu anni tertii proferes omnem decimam frugum tuarum pro illo anno & repones intra portas tuas, venietque Levites &c. Et peregrinus, pupillus atque vidua qui sunt intra portas tuas & comedent, & saturabuntur. Spectare volunt hoc ad tertium & sextum (qui tertius est iteratus) cujuslibet hebdomadis, juxta annorum remissionis computum, revertentis. Ita ut Decima prima & secunda annis 1 2 4 & 5 soluerentur, tertio vero & sexto nulla decima secunda, sed hæc velut vice ejus, idque domi non Hierosolymis sic solve-*

² *Dent. 15. 7.* *retur. Ad Septimum heic genus spectat lex illa פְּלֶשֶׁת שְׁנַיִם si fuerit in te pauper unus ex fratribus tuis intra aliquam portarum tuarum in terra tua, quam Dominus Deus tuus dat tibi, non obfirmabis cor tuum, neque contrahes manum tuam à fratre tuo paupere. Sed aperiendo aperies illi manum tuam, & mutuum dabis ibi quod sufficiat pro penuria ejus, qua ille laborat, id est פְּלֶשֶׁת שְׁנַיִם quod vertit vulgata, quo eum indigere perspexeris. Et quæ sequuntur de anno remissionis, faciunt ut non mutuum sed donatum habendum esset, quod indigenti sic subministrandum; juxta magistros. Paulo item post, Non deficiet pauper, seu non deeris pauper de medio terre.*

Idè

Ideo precipio tibi dicens, aperiendo aperies manum tuam fratri tuo, pauperi tuo atque inopi tuo in terra tua. Accedit & illa¹, si at- ¹ *Levit. 25. 35*
sennatus fuerit frater tuus & mutaverit manus ejus juxta te (seu
infirmus factus fuerit) עמד וחי ותושב בן גר ותהזקת בו גר ותושב וחי עמד etiam suble-
vabis seu sustentabis eum, peregrinus item & inquilinus etiam vi-
vat tecum. Ita intelligunt magistri. Sed vulgata, & susceperis eum
quasi advenam & peregrinum & vixerit tecum, ne accipias usuras
abeo &c. & proximum ita comma, ut ex duabus unica lex fiat, ad-
jicit. Sed de Usuris, mox, capite nono. Posteriora autem jam cit-
atae legis verba sic capiunt Magistri, ut non solum Profelytis tam
Domicilii, quam Justitiæ incolatus permissio in terra sancta sic præ-
stituat, (nam qui ibi תושב dicitur pro Profelyto Domicilii su-
munt^x) verum ut etiam utrorumque inopiæ sublevamen, ex elec-
mosynis, fuerit erogandum. Quod sic de Gentilibus aliis seu qui
Idololatriæ nondum renuntiaverant, sumi nolunt, ut infra dicemus.
Verba autem illa in codice Samaritano sic se habent וחקרת בו גר
וחקרת בו גר וחי ותושב וחי אחיך עמד & si vis seu robur peregrini
& inquilini in eum invaluerit, etiam vivat frater tuus tecum. Quæ
postrema in fine proximi commatis, etiam in codicibus tam Judai-
cis quam Samaritanis occurrunt. Legitur item^y Hyrcanum in-
stituisse primum Xenodochia, quibus adventum susciperet pauperum
peregrinorum. De eo quidem Josephus^z, τῶν τῶν Ἰουδαίων ἕξο-
τῶν φείν ἡξίατο, quod vertitur Gelenio, primus omnium capit mili-
tem externum alere; Rufino autem peregrinos alere. Sed ex jam
antè allatis legibus, quemlibet aiunt Magistri^a Judæum obligari
ליתן צדקה לעניים eleemosynam dare pauperibus. Unde & inquit,
כל הרואה עני מבקש והעל עונו ממנו ולית נתן לו צדקה עבר
בלא quisquis viderit egenum rogantem, & oculos ab eo di-
vertens ei eleemosynam non dedit, violat præceptum negativum.
Opulentia alterius atque alterius indigentia ratione semper habitâ.
Sed mirum est quod tradunt de Eleemosynæ heic, tum Qualitate,
tum Quantitate. Neque enim sufficisse volunt, ut quis opulentus
inopibus rogantibus vitæ simpliciter necessaria donaret, compara-
tive, veluti vestitum & alimenta. Etiam utensilia domestica, uxo-
rem item

¹ Tarchim
ibi; Abarbi-
mel in Pirush
Tora f. 270.
col. 3. alii.

^y Egestat
lib. 1. cap. 1.

^z Lib. 13. cap.
16.

^a Maimonid.
bal. Mith-
noth ainim.
cap. 7. Moses
Mikot præc.
affirm. 162.

rem item & maritum (coelebibus qui indigerent, pauperum nomine heic venientes) quin & ea insuper, quæ ad pristinæ unde deciderant vitæ fortisque splendorem spectarent, ex legibus hisce sacris docent fuisse subministranda. Talmudicorum verba sunt; אפילו היה דרכו של זה העני לרכוב על הסוס ועבד רץ לפניו והעני יד מנכסיו קונין לו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו. *Etiam si pro dignitate pauperis, unde jam deciderat, pristinâ, mos ei esset equo vehi nec sine servo praeurrente, comparandus erat ei equus quo veheretur, & servus qui praecurreret.* Et si vestitum rogaret indigus מנכסין מיד איתו לפי כבודו מיד *vestiendus erat juxta dignitatem suam prope diem.* Si nempe inopia ejus satis nota. Aliter ea de re inquisitum prius ibant. Quod tamen ubi inops alimenta poscebat, non faciendum, sed statim ea subministranda. De Dignitate autem & Splendore pristino, rationem subjungunt ex eo quod in lege habetur, *quod sufficias pro penuria seu indigentia ejus quâ ille laborabat, unde ex præcepto obligaris supplere quibus indiget, minimè verò eum ditare.* Atque etiam quemlibet rogatum יד משנת כפי facultatum suarum amplitudinem, obligatum aiunt ita quibus indiguerat supplevisse. Quantitatem item elemosynæ singulorum sic taxant, ut, qui largiùs & maximâ cum laude daret, Quintam opum suarum partem; si res posceret, subministraret; qui mediocrius, minorem usque ad decimam; quâ si minorem quis, ubi scilicet majorem res poscebat, daret, donum עין רעה *oculi mali* seu ejus qui tenacioris nomen mereretur, vocabant. Addunt להחזיר את העני *nefas esse dimittere inopem, qui rogaverit, omninò vacuum, & unicum potius granulum ei donandum.* Si scilicet rogatus haberet. Si quis autem elemosynam erogare, juxta quod oportuit, detrectaret, sententiâ forensi coercendus erat in id præstandum quod foro placeret, idque non sine plagarum Poena nisi pareret. Quod si demum non faceret, è bonis suis id quod erat præstandum in pignus sustulere iudices. Maimonides; מי שאינו רוצה ליתן צדקה או שיתן מעט ממה שראוי לו בד' טפין אותו ומכין אותו מכת מרדות עד שיתן מה שאמרוהו ליתן ויודין

ויוודין לנכסיו בפניו ולוקחין ממנו מה שראוי לו ליתן וממשכנין על
הצדקה *Qui non voluit eleemosynam dare, aut minorem dederat, quæ erat ei par, cogebant eum Iudices fori seu synedrium, irrogatâ etiam Pœnâ verberum, quæ contumacibus debita, usque dum id præstares, quod ipsi æstimarent. Quin & irruebant in bona ejus eoque præfente quantum oportuit eum erogare, ut in pignus eleemosyna, eripiebant.* Quamvis autem sic ex lege sacra primitus obligatos volunt singulos singulis, pro horum inopiâ ac illorum opulentia, eleemosynam obiter præstare, nihilominus res eo tandem ex majorum institutis rediit, ut, quemadmodum non rarò videmus apud Christianos, instituerentur qualibet in urbe ac oppido גבאי צדקה exactores Eleemosyna seu ejus quod in pauperum sublevamen erogandum, qui hebdomatim seu à vespera Sabbati in vesperam eo nomine diligentius colligerent erogarentque nummos, alimenta, id genus alia. Locus, in quo reponebantur nummi, קופה *arca* vocabatur, in quo alimenta, תמחוי *scutella*. Unde evenit, ut dein obligatio non tam pauperes ipsos, quàm exactores hosce immediatè spectaret, extrâ quàm ubi quis exactorum munus ritè erogando juxta facultates suas anteverteret. Nam id nunquam non illicitum. Scilicet עבי שהיא קרובו קודם לכל אדם עניי ביתו קודמין לעניי עירו ועניי עירו קודמין לעניי עיר אחרת שנ" לאחיך לעניך ולאביך בארץ *Inops qui fuerit cuiquam propinquus, præferendus aliis quibuscunque; inopes domestici, inopibus urbis; urbis suæ, inopibus urbis aliene; juxta quod in lege scriptum est^b, Fratri tuo, pauperi tuo, Inopi tuo in Terra tua.* Exceptio autem intervenit de Captivis redimendis, quam inferius dabimus. Collectam eleemosynam erogabant exactores illi, etiam & de aliorum inopia atque erogationis modo, juxta mores superinductos, decernentes. Verbi gratiâ; מי שיש לו מזון שתי סעודות אסור לו ליטול מן התמחוי היו לו מזון ארבעה עשר *Qui haberet (vespera Sabbati) duo prandia, ei non licuit ex scutella erogari. Qui haberet quatuordecim, ei non licuit erogari ex arca* non scilicet in alimenta. Id genus alia ad hunc modum occurrunt; unde haud parùm dignoscas, quinam apud eos pauperum מומינע (quantum ad facultatum quantitatem

attinet) heic venirent. וזו אע"פ שאינו נושא ונותן בהם או שהיו לו חמשים וזו ונושא ונותן בהם הרי זה לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני היו לו מאתים חסר דינר אפילו אלף נותנין לו כאחד הרי זו מותר ליקח היו בידו מעות זהרי הן עליו חוב או שהיו ממשכנים לכתובת אשתו הרי זה מותר ליקח עני שצריך ויש לו חצר וכלי בית אפילו היו לו כלי כסף וכלי זהב אין מחייבין אותו למכור את ביתו ואת כלי תשמישו אלא מותר ליקח ומצוה ליתן לו בלא כלי אכילה ושתייה ומלבוש מצעור וכיוצא בהן אבל אם היו כלי כסף וכלי זהב כגון סגרה או עלי וכיוצא בהן מוכרין ולוקח פחות מהן בלא קודם שיגיע לגבות מן העם אבל אחר שגבה הצדקה מחייבין אותו למכור כליו. וליקח אחרים פחותים מהם ואחד שול בעל הבית שהיה מהלך מעיר לעיר ותמו לו המעות בדרך ואין לו עתה מה יאכל הרי זה מותר ליקח לקט שכחה ופאה ומעשר עני וליהנות מן הצדקה ולכשיגיע לביתו אינו חייב לשלם שהרי עני היה *qui haberet in bonis ducentos Zuzos, (id est quinquaginta ficos sacros) licet cum eis non negotiaretur, aut qui haberet quinquaginta & cum eis negotiaretur, is in eis non erat habendus quibus licuit Spicilegio, frugibus per Oblivionem in agro relictis, Angulo & Decima pauperis gaudere. Si cui pauciores quam ducenti essent (nec in negotiationibus eis uteretur) tamen si mille homines simul cum dona praberent, nihilominus ei jam dictis gaudere fas erat. Si Pecuniam seu opes quidem haberet, qua tamen ari alieno aut doti uxoria essent obnoxia, fas erat ei sibi ea etiam sumere. Si egenus esset qui villulam, & ades instructas haberet etiam rebus argenteis & aureis, mos non erat ut is cogendus esset vendere ades suas & res ei inservientes (ut scilicet inde viveret & à jam dictis arceretur, sed) ea accipiebat, & ex precepto eis gaudere debuit. Quod intelligendum de utensilibus ejus esui & potui necessariis, & de vilioris pretii vestimentis & similibus. At verò si ei essent utensilia aurea vel argentea qualia strigilis aut pistillum & qua sunt similia (lautioris & splendidioris vitæ instrumenta) vendenda ea erant atque id genus minoris pretii alia ei inde supplenda. Quae tamen exceptio locum tantum habuit antequam ex elemosynis publicis seu elemosynarum arario ali inciperet. Simulac enim incipiebat in-*

de ali

de ali (seu alimenta inde petebat) cogendus erat vendere res illas pretiosas & viliores accipere. Et dein fortunâ angustiori contentus esse debuit. Si Patrifamilias per urbes aliquot & oppida proficiscenti commeatus primò suffecerat & dein (ante reditum) indiguerat ille quod comederet, si competebat sumere spicilegium, fruges per oblivionem relictas, Angulum & decimam Pauperis atque etiam ex arario eleemosynarum ali. Neque postquam domum redierat, obligatus erat ad restituendum. Nam tunc temporis (quo acciperet) pauper seu pauperum numero censendus erat. Ceterum tamen si pristini splendoris & antea vitæ unde inops deciderat, ratio erat, ut paulò antè dictum est, habenda, & juxta eam eleemosynæ subministrandæ, attamen in mandatis dederunt sapientes, ut, qualiscunque fuisset antè dignitatis inops, artificio alicui jam sedulo incumberet, ut inde minùs esset aliis seu eleemosynarum arario oneri; quod & ita fecisse aliquot viros aiunt insigniores ad paupertatem aliàs summam redactos, **לֹא שָׁאֵלוּ מִן הַצִּיּוּר וְלֹא קִיבְלוּ מֵהֶם** *ut nec rogarent ab universitate seu populo (id est ab exactoribus illis qui populi eleemosynam corrogarent erogarentque) nec acciperent ab eo quando ipsis donare volebant.* Quod verò dicitur de Arca & Scutella, sic capiendum est, ut hæc pro vario locorum more aut haberetur aut omitteretur, illa verò nullibi deesset. Maimonides; **לֹא רָאִינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ בְּקֵהֶל מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁאֵין לְהֵם קוֹפָה** *ut non vidimus neque audivimus in Ecclesia aliqua seu universitate Israelitarum, defuisse Arcam Eleemosynæ. Sed Scutellam quidem loci alij habent, alij non habent pro moris diversitate.* Atque arcam hujusmodi seu inopum ararium publicum respicit puto illud in Evangelij. *Vende &c. & da pauperibus, & dimidium bonorum meorum do pauperibus, & similia.* Et facillè hinc intelligitur, puto, unde viverent liberi quorum aliquibus tantùm pro varia patris opum quantitate, ex ipso jure, ostiatim erat mendicandum; qua de re nos alibi^d. Prioribus jam dictorum Quinque adjicitur in lege sacra pauperi^e & peregrino ea relinques; nam & quod de manipulo per oblivionem derelicto dicitur, *non reverteris ut tollas illum,*

^c Math. 19.

21. Marc. 10.

21. Luc. 18.

22. 19. 8.

^d De success.

in Bona cap.

9.

^e Levit. 19. 9.

23. 22.

^f Deut. 24. 19

lum, sed peregrini, pupilli & vidua eris, velut pauperum paraphra-
sis habetur, quemadmodum & simile illud in lege de pauperum de-
cima. Eleemosyna autem, qualem ostendimus, exigenda ex sui na-
tura pauperibus erat debita. Et cuncta sanè ita debita, ex Magistro-
rum sententiâ, ut non omninò eorum aliqua è Charitatis sive fer-
vore sive arbitrio, sed ex juris stricti ejusque à numine præstituti Oblig-
atione penderent. Eleemosyna, dico, nolenti exigenda, juxta jam
præmissâ. Nam & alias, quæ ex abundantia charitatis jure exigen-
dam excedunt, tum summopere laudant^s, tum apud viros pietate

^s Maimonid.
hal. Mith-
noth Ainiim
cap. 10.

^h Idem. ibid.
cap. 1.

insigniores, in usu fuisse non infrequenti, tradunt. Sed hæc non
spectant. Deprioribus item quinque docent^h; כל מתנות עניים
אלו אין בהן טובת הגנייה לבעלים אלא העניים באין ונוטלין אותן
על כרחן של בעלים ואפילו עני שבישראל מוציאין אותן מידו
*Nullum ex hisce pauperum donis in dominorum (agrorum, arborum, vinea-
rum) commodum percipiendum (aliter ac jam statim dicitur) sed mos
erat, ut advenientes pauperes ea tollerent, etiam invitis dominis;
quin etiam si dominus esset ipse pauper ex Israelitis, eripere ea fas
erat eis è potestate ejus. Quod ut commodiùs facerent, ab agri do-
mino eis velut horum dominis relinquenda erant. Temperamen-
ta autem heic bina adjecta. Alterum ubi partem hujusmodi dono-
rum auferrent pauperes, quod reliquum erat negligentes. Alterum
ubi agri, vineæ, arboris (in quibus eorum hujusmodi jus) alicujus de-
relictâ sic dona planè negligenter, nec omninò peterent intra tem-
pus quo ex more loci fruges ejusmodi colligendæ. Priori in spe-
cie quod sic pauperes relinquebant, nemini hominum non dein pa-
tebat. Adeoque Occupatione acquirebatur. Talmudici; פסקו
העניים לבקש ולחזור עליהן הרי הנשאר מהן מותר לכול אדם ואינו
חייב ליתן להם דמיהן שלא נאמר בהן ונתן לעניים אלא תעזוב
אותם ואינו מצוה לעזוב אותן לחיה ולעופות אלא לעניים והרי אין
עניים Quoties desinerent pauperes petere & redire ut peterent,
id quod reliquum erat occupanti concessum est. Nec qui occuparet,
obligatus est pretium eis solvere. Nam neque ex lege quidem insti-
tutum est, ut donaret colonus, sed ut relinqueret ea (ut cunque dono-
rum pauperum nomine insignita fuerint hæc omnia.) Neque pre-
ceptum*

ceptum est relinquere ea bestiis & volucris, sed pauperibus, qui jam quidem esse desiere. Cum scilicet repetere desinerent. Tunc autem Spicilegium partem sic neglexisse pauperes, ut dein occupanti pareret, censebatur simulac alii post alios pauperes spicas legerant, seu legerant pauperes iteratò. Acinos autem seu uvas Deciduas & racemationem, simulac semel in vineam ad colligendum venerant pauperes ac redierant. Quod reliquum erat Olivarum per Oblivionem in arbore relictarum, si non sumerent pauperes ante novilunium mensis Kisseu, qui fere Novembri nostro respondet. Sub arbore seu in terra relictas, simulac desierant pauperes eas petere, quod puto sic intelligendum, ut quod de spicis jam dictum. Et sua cetera habuere hec tempora. Ubi autem omninò negligenter, nec intra tempus fruges ex more colligendi eorum, quæ sic eis derelictæ sunt, aliquid sumerent, בעל השדה של הרי הן *eadem ad agri Dominum attinebant.* Accedant hisce Tria in primis animadvertenda. I. Quemnam nomine גר seu *peregrini*, in legibus jam dictis sacris pauperi conjungi soliti, venire velint Talmudici. II. Utrùm in Pauperum hisce donis, juris aliquod esse Pauperi Gentili admitterent. III. Utrùm à Gentilibus donorum, quæ diximus, aliqua, juxta eos, præstanda. Ex vi ac sensu legum, quæ huc attinent, Sacrarum haud alium nomine גר *peregrini* seu *Profelyti* contineri volunt præter Profelytum Justitiæ ac Libertinum qui juris parilis. Verba sunt, כל גר האמור במתנת עניים אינו אלא גר צדק שהרי הוא אומר במעשר עניי ובה הלוי והגר מר הלוי בן ברית גם הגר בן ברית *Peregrinus cujus mentio in legibus de Pauperum donis haud alius est quam Profelytus Justitiæ. Nam & in lege de Decima pauperum memorantur simul Levita & Peregrinus. Levita autem ibi planè filius est federis. Talis igitur & Peregrinus cum eo conjunctus.* Ex lege itaque Sacra Profelyto domicilii, quantumlibet pauperi (nomine גר Profelyti seu Peregrini) in hisce sortem voluere esse nullam, nedum Gentili alicui qui nondum idololatriæ renuntiaverat. Sed verò nomine תושב seu *inquilini* in lege illa superius ex Levitico citata, Eleemosynas tantùm ex illius legis vi sumebat Profelytus domicilii, non item reliquorum donorum pauperum quidquam. At verò

à Gentilibus exigenturaliquæ omninò, ut nec palàm ab eis libenter offerentibus, ex more majorum deberet Judæus Eleemosynam aliquam accipere, nisi ita eveniret, ut neque necessitati suæ extremæ subvenire quirent Eleemosynæ à suis subministratæ, neque clam posset à Gentili accipere. Talmudici ⁹, אמר לישראל ליטול צדקה, מן הגוים בפרהסיא ואם אינו יכול לחיות בצדקה של ישראל ואינו יכול ליטלה בצנעה הרי זה מותר ומלך או שר מן הגוים ששלח ממון לישראל לצדקה אין מחזירים אותו לו משום שלום מלכות אלא *Fas non erat Israelita accipere Eleemosynam à Gentilibus palàm ac in aperto.* Adjectà tamen exceptione hac. *Si Eleemosyna suorum vita sua necessariis non sufficerent, nec Gentilium Eleemosynam clam accipere posset, tunc quidem licuisse.* Quin, si Rex aut Princeps è Gentilibus pecuniam in Eleemosynam ad Israelitas mitteret, eam sanè rejicere mos non fuit, propter regia dignitatis observantiam. Recipiebant ergo, sed clanculum erogabant Pauperibus Gentilium, adeoque ut Rex nesciret. Atque hinc ritè intelligendum videtur, quod de mendicantibus Judæis controverti solet. Josephus Scaliger ⁹; *Veriè Iudæi non mendicabant, neque mendicant hodie propter τὸ Φιδδλ-αηλον eorum, quòd divites non pariuntur tenuiores mendicare aut esurire, & multa præcepta de Eleemosynis etiam antiquissima habent.* Qua de re plura apud Nicolaum Serrarium ^P, Joannem Drusium, id genus alios. Non quidem mendicabant, instar aliorum, aut tam miserè efflagitando victum quærebant, quoniam ex disciplina avita à lautioribus pauperes, etiam subinde lautius erant sustinendi. Sed intereà mendicabant. Nec mendicabant, aut hodie ex disciplina mendicant, ab aliis quàm à contribulibus rogando, nisi ubi contribulium Eleemosynæ non sufficerent. Aliter, vides, ab aliis rogari licitè potuisse. Quod & factum ab illis fuisse scimus, tum ex Juvenale ⁹, tum ex Martiale ^r, ubi ad Sparsum inter urbis incommoda recenset frequentiam Judæorum mendicantium.

⁹ Idem Ibid. cap. 2.

⁹ In Eleemo Tribars. c. 28.

^P De Rabbi- nis lib. 2. Scrup. 38. & 39. & vide lib. nost. de Successions- bus cap. 9.

⁹ Satyr. 6.

^r Lib. 12.

Epig. 57.

*Nec turba cessat entheata Bellona,
Nec fasciato naufragus loquax trunco,
A matre doctus nec Rogare Indæus.*

Ex.

Ex hisce demùm animadversis haud ita difficile videtur elicere, quid senserint Talmudici de quæstione illa, utrum dominium privatum extremæ alterius necessitati ex Jure Naturali cederet. Certè penes Ebræos ab ipso Juris Naturalis autore ita jura pauperum præstitui singularia seu civilia volunt Talmudici, ut ea neutiquam omninò ad pauperes è Gentilibus idololatriis spectasse statuunt. Nec quidem ad Profelytos Domicilii, excepto quòd is Eleemosynis sustentandus, ut dictum est. Utcunque omnia dona pauperum jam memorata æque

* *Archæolog.*
lib. 4. cap. 8.
& Sidafis
Philonem a-
pud Euseb.
Præparat.
Evangelic. l.
2. cap. 7.

spectasse scribat, idque ex præcepto, Josephus^f, ad peregrinos è Gentilibus quoscunque, unde & ea *ξένια* seu *munera hospitalia* nuncupat. Nam quod adjiciunt, inter Israeliticam pauperum turbam admissos etiam pauperes è Gentilibus, id planè aiunt tantùm factum *מפני דרכי* *לוב* *humanitatis causâ* seu charitatis suæ, non omninò ex sacra lege; quâ pauperes ejusmodi aut peregrinos alios, præter Profelytos Justitiæ, contineri nolunt. Neque injuria pauperibus ex Israelitis (quibus ex lege sacra, uti volunt, Dona illa ab origine propria fuere) inde fiebat. Nam mos superinductus est ille, uti & alii non pauci, ab iis qui rebus cum summa legum ferendarum rerumque circa dominium seu jura ejusmodi liberè administrandarum potestate præerant, quorum consensu juxta capite superiùs primò dicta, civiliter saltem involuti etiam & ipsi ex Israelitis pauperes. Quin nec pauperibus suis, utcunque in necessitatem redactis extremam, quidquam ex alieno sibi sumere permisere, sed rogando tantùm accipere aut à privatis aut à publicis Eleemosynæ exactoribus. Accedente semper, non pauperis vi aut arbitrio sed sententiâ forensi, quæ cogeret, quoties quis id quod sibi præstandum, denegaret. Adeò nec suorum, nedum è Gentilibus pauperum, necessitati alicui patuisse statuerunt privatum cujusquam dominium, citra sententiam fori. Hæc autem legibus eorum civilibus planè nitebatur, neque aliter aut aliunde (si potestatem legitimam respicias) in Eleemosynam denegantis sic irruerat dominium, quàm cum sive pignus capiendo sive in possessionem mittendo aliterve, pro multiplici executionis forensis discrimine, aliis in actionibus in cujuspiam dominium, veluti ob Siclum dimidium non præstitum, Dotem, Furti restitutionem dene-

-denegatam, id genus reliqua, ritè irrueret. Ita actus ille planè civilis erat. Et tantum abest, ut quid faciat ad adstruendum ex jure Naturali pauperis cujusquam necessitati extremæ dominium alterius privatum patere, ut contrarium potiùs innuat. Imo contrarium manifestò, ni fallor, innuitur in eo quod negant à Gentilibus Eleemosynas palàm accipere fas fuisse Israelitis, nisi tum in extrema necessitate cui subvenire nequirent Israelytarum Eleemosynæ, tum quoties clam accipere nequirent. Quod perquam absònum foret, si ex Jure Naturali dominium necessitati cedere privatum voluissent. Tunc enim licuisset necessitate adacto, in Bona alterius inviti, vi involare, quæ interim à Domino libentè offerente non licuisset accipere. Extrema igitur necessitas non fuit quo minùs alieni inde surreptio, ex Jure Naturali, pro Furti seu rapinæ scelere apud Ebræos haberetur. Et quantum ad extremam paupertatem, vide etiam quæ capite proximo sequuntur, de Egeni venditione tum sui tum liberorum ut pretio posset sustentari; idque tam Profelyto ac Gentili, quàm Ebræo.

C A P. VII

De acquirendo Personarum juxta Ebræos, in Pace, Dominio. Servi Ebræi, tum ex sui venditione, tum ex additione Fori. De Filia, Patris additione, ancillâ factâ. Ebræus additus in servitutem Profelyti seu Gentilis, ex venditione sui. Et de horum libertate seu Dominio sui redeunte.

DERERUM Occupatione, Cessione, & Dominio, etiam quâ Egenorum necessitatem spectet, hætenus actum est. Sequitur ut de Personarum in Pace seu ex Pacis Jure (quod solùm hucusque heic tractamus) Adquisitione juxta institutum videamus. Personarum, cum aliæ essent Liberi, aliæ Servi; liberis verò, dum liberi manebant, ejusmodi sui potestas esset & Dominium, ut aliis servire non cogerentur, nec libertatem seu Dominium sui amitterent ante illatam servitutem, quâ aliena in bona transirent; unde nata fuerit illa in Pace servitus, dispiciendum. Ea aut in Ebræis reperitur, aut in Cananæis aliisque Gentibus. In Ebræis, Servitus triplici ex causâ oriebatur; aut cum se quis

A a a a

se quis

se quis alteri in servitutem mancipabat, aut ex Fori aut ex Patris ad-
ditione. De primo genere capitur illud Legis^c, *si paupertate com-*
pulsus vendiderit se tibi frater tuus &c. quod obtinere volebant,

^a Levit. 25.
39.

^b Hal. Aib-
dim cap. 1. i-
r a Gem. Bab.
111. Baba Me-
zia fol. 71.
Moses Mikor.
Præcept. af-
firmat. 83.
&c.

nisi ubi extremâ, adeo ut nihil omninò superesset in Bonis, paupertate
quis adactus esset, pretioque tantum vitam sustentaret. Maimoni-
des^u; אינו רשאי למכור את עצמו להצניע את דמיו או לקנות בהם; חורה או כלים או ליתנם לבעל חובו אלמא אם כן צריך לאכלו
בלבד אין אדם רשאי למכור את עצמו עד שלא ישאר לו כלום
Fas non est cui-
quam vendere seipsum, ut pretium abscondat, aut ut merces sibi aut

^c L. 17. §. 11.
ff. tit. de Ac-
tulo edito, beat
& Sidesis
Iac. Re Gar-
dum Conje-
ctan. l. 2. cap.
8. prater D.
Ambrosium
lib. de Nabu-
thoc. 5. & l.
de Tobia c. 8.

vasa inde emat, aut ut creditori debitum solvat, sed duntaxat ut ha-
bitus habeat, beat quod comedat. Neque fas est cuiquam seipsum vendere, quam-
diu quidquam omninò, etiam vestis, superfuerit. Sed postea potestas
ei est vendere seipsum. Romæ olim ita homines liberi se venales
postulabant, ut memorat Ulpianus^x. Fori additionem, ad alias de
hujusmodi servitute leges, attinere volunt. Si^y emeris servum
Ebraum, sex annis serviet tibi. Et^z, cum tibi venditus fuerit frater
tuus Ebraus aut Ebraa & sex annis servierit tibi &c. Qui scilicet

^y Exod. 21. 2.
^z Deut. 15. 12.
^a Exod. 22. 3.

^b Maimonid.
halach. Ga-
niba cap. 3.
^c Maimonid.
halach. Ga-
niba cap. 3.

solvendo non erat; furti reus, actori in servitutem ex fori sententia^a
addicebatur, usque dum ministerium eius furti pretium duntaxat, non
duplum^b, nedum quadruplum quintuplumve æquaret. Duplum,
quadruplum, aut quintuplum, quorum in legibus de Furto mentio,
ex hujusmodi servitute non præstanda^c; sed ex beatiore rei post fi-
nitam servitutem fortuna expectanda erant. Ita verò ad hæc le-
ges attinere volunt Fori additionem, ut, quæ de tempore aliisque
servitutis circumstantiis adjiciuntur, de sic additò capienda; non
tamen, ut aut ad utrumque sexum, licet uterque in legum altera me-

^d Idem ibid.
Iarch. ad
Deut. 15. 12.

^e Hal. Aib-
dim cap. 1. &
Sidesis lib.
de successio-
nibus in bo-
na cap. 20.

moretur, fori additio spectaret, aut leges illæ tantum ad Fori addi-
tionem, ut mox liquebit. Etenim ex perpetua Majorum tradi-
tione^d; איש נמכר בגניבתו אבל לית האשה; vir ob furtum suum
venditur, sed non femina. Et singulare etiam erat heic aliàs foe-
minarum jus, ut nec ipsæ se in servitutem possent addicere, nec servos
sive Ebræos sive Cananæos sibi jure emere. Maimonides^e; אין
האשה נמכרת בגניבתה וכן אינה מוכרת את עצמה ואינה קונה לא

עבר.

עבר עברי ולא עבר כנעני מפני הדוד
ut femina non venditur ob
furtum suum, ita nec seipsum vendere potest, nec sibi emere servum
sive Ebraum sive Cananæum, suspicionis causâ; ne scilicet existima-
tionis suæ seu pudicitiaæ fraus fiet. Quin & Ebræo tantum, non
 Profelyto Justo, nedum Domiciliû aut Gentili, reum furti addicebat
 forum. At si Ebræus ipsum se sive Profelyto sive Gentili vendide-
 rat (quod tamen ne faceret in monitis habebatur) Emtor dominus
 illorum legitimus erat. Qui se ita vendiderat Gentili, semel atque
 iterum sive à propinquis sive à populo redimendus erat. Qui tertio,
 redemptione indignus nisi ut morte tantum eriperetur habebatur
 ipse; non item liberi posterive qui inde Gentili servi fierent. Ad-
 dictiones autem seu venditiones ejusmodi, ex more patrio, non fie-
 bant in publico כבוד ודרך בצנעה ולא *sed occultè, seu privatim,*
 atque ita ut venditi seu addicti dignitas conservaretur. Neque
 Ebræo cui addictus ita servus, sive Ebræus, sive Profelytus, fas erat do-
 minari בפרך ^h cum duritia aut ita sævire, ut in servos aliarum gen-
 tium fieri assolebat; sed lenitè tantum ejusce ministeriis uti, atque
 illis quæ libero homine, si servitus ipsa abesset, non essent indigna.
 Addicto, Uxori ejus, ac liberis ex ea susceptis, Victum, Vestitum,
 ac Domicilium præstabat dominus, cui tamen neque hi neque
 illa serviebant. Servitus ex additione fori sexennio perimeba-
 tur. Jubilæo verò, tum hæc tum ea quæ ex venditione in quocun-
 que annos sui, tametsi intra sexennium aut aliter quomodocunque
 accideret. Ex ultroneæ item Manumissionis syngrapha evanuit,
 ex Redemptione, ex domini Morte ubi sive Gentilis is esset, sive
 Profelytus, atque ex ^h Morte domini, ubi Ebræus esset, nisi filium qui
 succederet (quæ exceptio non obtinuit, si, anre perforata, servitus
 prorogaretur) relinqueret. Nam nec filia ⁱ, nec hæredum alius quis
 in mancipia hæc succedebat. Addicto ex sententia fori, fas erat do-
 minio (ut supra ^k tetigimus) ancillam Cananæam seu ejusmodi aliam
 (cujus proles, uti & cuncti servi & ancillæ è Gentilibus acquisitæ, ei
 perpetuò graviolem atque aliam ab ea quæ ab Ebræis exigenda erat,
 serviret servitutum) thoro conjungere, ut ita servos ex ea susciperet,
 eisque dominum ditaret. Atque sic intelligunt illud ^l legis, *si cum*

^f Videfsi Le-
 vit. 25. 47. &
 Misnam tit.
 Gittin cap. 4.
 §. ult. & Ge-
 mar. B. b. ibi
 fol. 46b. Du-
 te. on. 24. 62.
 Maimonidè
 halach. Mich-
 noth Anim.
 cap. 2.
^g Levitic. 25.
 43. qua de re
 videfsi Tho-
 rash Cofre-
 nim fol. 55 b.
 & de aliis
 heic adductis
 uti & Maim-
 onid. hal.
 Aibdim cap.
 2. 3. & seq.
^h Misna &
 Gemar. Bab.
 ad tit. Kiddo-
 schim cap. 1.
 fol. 17 b. &
 Gem. Hiero-
 solymis. ad o-
 undem tit.
 fol. 59a. § 2.
ⁱ Videfsi lib.
 de Successio-
 nibus in bo-
 na cap. 20.
^k Lib. 5. c. 4
 & 12.
^l Exod. 21. 3.

^m *Vid. Sixt. corpore suo* (ipse solus; nam de veste, quam habet vulgata nihil
^{Amam. in} *in origine venerit, cum corpore suo egreditur; & si uxorem habue-*
^{Censura v.} *rit* (id est, *ב על אשה הוא* *si maritus uxoris seu maritus femi-*
^{Exod. 21.} *na fuerit egredietur uxor ejus secum. Sin verò dominus* *יתן לו אשה*
id est, dederit ei feminam (uxorem, in vulgata) qua ei peperit filios
aut filias, femina & liberi ejus erunt domini sui; ipse verò exibat so-
lus. Si uxorem nempe haberet legitime conjunctam, alenda erat &
ipsa & liberi ejus à domino, ut dictum est, cui tamen neque hi ne-
que illa servitium hinc præstabat; nedum, finitâ patris ac mariti
^{Levit. 25.} *servitute, servi manebant, uti & alibi estⁿ statutum. At foeminam*
^{41.} *illam, cujus proles, veluti in servi fructu, domino heic conceditur,*
^{Gem. Bab.} *non pro uxore omninò sumunt^o, sed pro ancilla, qualem diximus,*
^{ad rit. Kido-} *quæ ex servi Ebræi, durante singularis illius servitutis tempore, con-*
^{schim cap. 1.} *cubitu familiam mancipiis, matrem semper sequentibus, auclitaret.*
^{fol. 14 b. & c.} *Et species hæc earum una est, quibus ex majorum traditione, non ob-*
^{3. fol. 68 b.} *tinuit vim interdicitum de innuptarum, quæ Gentiles erant, concu-*
^{Gem. Hiero-} *bitu, qua de re etiam libro proximè superiori P. Temperamenta*
^{solymit. ad} *autem adjiciunt; neutiquam hoc aut domino aut servo Ebræo li-*
^{enud. rit. fol.} *cuisse, nisi & uxor antea servo fuisset legitima & liberi ex ea suscepti*
^{59 a. Maimo-} *(adeo ut præcepto multiplicationis humani generis satisfecisset) ne-*
^{nd. halach.} *que licuisse domino servum ejusmodi ab uxore aut liberis se jungere,*
^{Aibdim cap.} *ut mancipiis gignendis operam cum ancilla commodiùs daret; ne-*
^{3. & halach.} *que plusquam unicam ancillam servo unico nec binis servis unam*
^{Isuri Bia cap.} *ancillam, ad hanc legem, conjungere. Neque demùm ei, qui ven-*
^{12. Iarch. ad} *ditione seipsum addixerat, ancilla ita conjungenda. Scilicet, המוכר*
^{Exod. 21.} *דעמו אכור בשפחה כנענית כשאר כל ישראל Qui seipsum vendi-*
^{Cap. 4. &} *derit, ei non minus est interdicitæ hujusmodi ancilla Cananea, ac*
^{12.} *cuique alii Ebræo. Neque Legem illam de aure^q perforanda, ad*
^{Exod. 21. 6.} *cum qui se vendiderat, attinere volunt, sed tantum ad addictum ex*
^{& Deut. 15.} *sententia fori, qui, aure ita perforatâ, servus esse desit aut Jubilæi,*
^{17.} *qui proximè sequebatur, adventu aut morte Domini. Nam ne ad*
filium quidem transmittebatur ejusmodi servus. Nec ei qui se
vendiderat, munera, finitâ servitute, sed ei qui à foro addicebatur,
^{Deut. 15. 14.} *ex lege^r donanda quæ triginta siclis, ex veterum more, taxabantur.*

Ex patris denique addictione, singulare servitutis temporariæ genus habebatur, secundum legem ^{illam, si quis vendiderit filiam suam in} *ancillam, non egredietur sicut egrediuntur servi. Si displicuerit oculis domini sui* ^{עדה לא אשר} (quod vertunt aliqui, & non despondit eam; sed Ebræi legunt ^{עדה לו אשר} quod eam sibi desponderet, neque aliter ferè Paraphrastæ Chaldæi, nec in Arabica sua Saadias, nec vulgatæ autor qui habet ibi, *cui tradita fuerit*; tametsi tam Judæorum quam Samaritanorum codicibus ^{לא non}, non ^{לו} sibi scribatur, quam etiam negationis lectionem retinuisse palàm est Arabem Erpenianum seu Judæos Mauritanienfes, Tawafium in versione Persica, atque Hellenistâs) *sui redimendi potestatem ei non denegat. Populo extraneo (alteri cuiquam) potestatem non habet eam vendendi, cum ipse se fellerit eam. Si autem filio suo desponderit eam, juxta morem filiarum aget cum ea. Victum ejus, vestitum ejus, & debitum conjugale ei non minuet. Et si tria hæc non fecerit ei, egredietur illa gratis absque pecunia.* Filia ante expletum annum duodecimum & diem insuper unicum; nisi pubertatis signa ante comparerent, קטנה seu Minor dicebatur. Exacto dein semestri tempore, modo pubertatis signa adessent, de quibus ^{alibi נערה} seu *Invencula*, & postmodum בוגרת seu *puella plena pubertatis*, qua finiebatur patria apud eos potestas. Legem jam allatam, de filia tantùm minori, à patre in summam, adeo ut nihil in bonis ei omninò superesset, paupertatem redactò; in servitutem Ebræo duntaxat venditâ intelligunt. Si verò pater in ejusmodi paupertatem non redactus ^{filiam vendi disset, redimere eam, ne familiam suam servitute dehonestaret, à foro cogendus erat. Neque venditio hæc fiebat, nisi, per leges patrias ancillæ spes saltem dubia esset nubendi aut emtori aut filio suo. Verbi gratiâ, filio suo, filiam sic quenquam addicere contra fas erat. Nam neque emtor ipse, utpote sororem, neque ejus filius utpote amitam, ducere potuit. Præsumebatur enim emtionem hujusmodi in nuptias fieri; adeoque Patris venditioni, ejusmodi in eas prævius inerât consensus, ut si postea desponderet eam emtor sive sibi, sive filio suo, ritè satis sponsalia cum minore, quæ in patria erat potestate, (modo & ipsa assentiret) inirentur. Et sponsa-}

Lib. de Successionibus cap. 9.

Gemar. Hierosolymitana ad tit. Kidoshim cap. 1. fol. 59. col. 3. Babylon. ad eund. tit. fol. 181. & 19. M. immod. halach. Abdim cap. 4. & 3. Moses Koiz. usis praecept. affirm. 85.

libus ejusmodi initis, è servitute in uxoris dignitatem planè abibat. Quæ species est singularis sponsaliorum quæ apud Ebræos, inter subditos, sine dote ac solennibus aliis, ut ritè satis inita admittebantur. Qua de re fusiùs in Uxore Ebraica. Quod si sponsalia detrectaret, emtor, minor ejusmodi pro ancilla per sexennium habebatur, si in tot annos vendita fuisset, nisi intercessisset aut Redemptio, aut ultro neæ Manumissionis syngrapha, aut Jubilæus, aut Mors Domini (nam ad hæredem nunquam transibat hujusmodi ancilla) aut demùm (quod singulare heic est, nec pro more aliorum servorum quæ egrediuntur) Pubertatis signa, quibus è minoribus eximeretur. Nam hisce omnibus perimebatur hæc servitus, tametsi patria potestas usque ad pubertatis plenæ ætatem, seu duodecimum præter tempus semestris annum, ex jure receptissimo prorogaretur. ● Et verba illa legis postrema, *si tria hæc non fecerit ei, egredietur illa gratis absque pecunia*, interpretantur per, **אם שלש אלה לא יעשה לה לא יעדה לו ולא יעדה לבנו ולא נפרת בגרעון כסף ויצאה חנם** *Si tria hæc non fecerit ei; nec sibi ipsam despondeat, nec despondeat eam filio suo, nec deducto præterita servitutis pretio, ut minori redimatur permittat, sed egredietur, seu nanciscatur libertatem gratis, quamprimùm nempe pubertatis signa comparuerint.* Etiam lex² muneribus, cum libertate, donandis, ad hanc spectat. Quod verò subjungitur Legi illi de muneribus cum libertate donandis & de aure, ubi suam velit servus prorogari servitutem, perforandâ, **ואף לאמתך תעשה כן** *Etiam³ & ancilla tua sic facias*, id non omnino de perforanda ancillæ aure capiunt, nec perforari ejusce aurem aut servitutem ejus prorogari, ut servi, volunt. Verbis autem illis innui munerum dationem antea ibi memoratam ac cetera quæ sunt perforato beneficia (veluti morte Domini atque Jubilæo libertatem nancisci) ad ancillas Ebræas itidem spectare volunt; ne utiquam autem servitutis prorogationem.

² Deut. 35. 14.

³ Ibid. comm.

17.

C A P. VIII.

De Servis à Gentilibus in Pace apud Ebraeos adquisitis; eorum discrimine, ministerii natura, manumissione, posteris, Bonis. *Obiter de Munere singulari Calceum domini Solvendi, seu Exuendi,*

Servorum Cananæorum, aliorumve, qui ex aliis gentibus in servitutem redacti sunt, Dominium in pace acquirebatur, Venditione² (idque, sive dominus servum, sive Gentilis liber seipsum in servitutem vendiderat, sive suam alterutrius sexus prolem) Permutatione, Syngrapha, ut ferè prædiorum, adeo ut, quemadmodum in aliarum rerum alienationibus, corporalis possessio plerumque, secundum ea quæ superius dicta sunt, erat necessaria ad contractum firmandum, ita & in horum, ex jure eorum civili, alienatione. Apud Gentiles autem regiam (pro

more ferè vicini eis Orientis) ejusmodi fuisse potestatem aiunt, ut si quis subditorum tributum denegaret aliudve à Rege jussum facere detrectaret (ubi in edicto Pœna venditionis in servitutem adijceretur) libertas eiplanè ex ejusmodi venditione² adimeretur, adeoque emtoris servus fieret. Corporaliter autem in ditione Israelitica possideri servum maximè volebant, si emtori, ex venditoris sententia, servilia aliqua præstitisset opera, in quibus id in primis memorant quod est *לו הנעילו או לרבו* *שהתיר מנעל* ut solvat domino calceamentum suum aut illud induat, à quo more manasse videtur loquendi illa, ad summam Discipuli loquentis humilitatem, Magistrique dignitatem exprimendam, formula *cujus ego non sum dignus, ut*

solvam ejus corrigiam calceamenti, quâ in Evangeliiis^b D. Joannes aliique usi sunt. Id quod ex eo item firmatur, quod aiunt *כל מלאכות שהעבד עושה לרבו תלמיד עושה לרבו חוץ מהתיר לו מנעל אלא במקום שאין מכירין אותו אבל במקום שמכירין אותו* *Omne genus operis (personalis) quod à servo domino suo præstandum est, id etiam à Discipulo Magistro suo est præstandum, præter solutionem calcei ejus. Quæ tamen exceptio obrinet tantum, ubi discipuli conditio non satis dignoscitur. Nam si ea satis dignoscatur, etiam & munus illud præstandum.* Distinctio illa, de discipuli

Misna & Gemar. iis. Kidoshim cap. 1. Maimonid. hal. Macira cap. 2. & balach. Aibdim cap. 5. & 9. Rab. Seftib in Gem. Bab. ad iis. Iabimoth cap. 3. fol. 46a. Maimonid. hal. Aibdim cap. 1. & 9. & hal. Melovva Welovva c. 5: ad finem. Mos. Makor. Præcept. aff. 3. D. Joann. cap. 1. 27. D. Marc. 1. 7. D. Luc. 3. 16. Arb. Apost. 13. 25. Gem. Bab. ad iis. Cethuboth cap. 11. fol. 96a. & Græc. Maimonid hal. Macira cap. 2. sub. missim.

notitia, adhibetur, ne aliàs servus esse, ex ipso opere, discipulus existimaretur. Et quod de solutione calcei heic dicitur, intelligitur etiam de calceo sive exuendo sive induendo. De servis Cananais (quo nomine ceteros id genus denotant) disertè Lex^d; *servus tuus & ancilla tua sint tibi de nationibus quæ in circuitu vestro sunt. Ex his acquiretis servum & ancillam & de advenis qui peregrinantur apud vos & de familia eorum, qui vobiscum sunt, vel qui ex his nati sunt in terra vestra. Hos habebitis in possessionem, & hereditario jure transmittetis ad posteros, ut succedant in possessionem. In perpetuum, veluti servos, eos habebitis.* Ex hisce scilicet, non ex servis Ebræis, exigenda erant opera merè Servilia, ut supra est etiam ostensum. Horum alii erant שמלו וטבלו, qui circumcisi erant & baptizati, id est, Judaismum in se susceperant, alii שהיו בגוינו qui Gentilismum nondum exuerant, seu velut Profelyti Domicilii tantum erant, de quo discrimine, quæ tam ad liberos etiam quàm ad servos

^c Cap. 3. & c. attinebat, satis libro secundo^c ubi de Profelytorum distinctione, Baptismo, & capitibus juris Noachidarum nomine dando agitur.

^f Mishna & Gem. Bab. & Hierosolym. Kidoschim cap. 1. Maimonid. bal. Aibdim cap. 5. & seq. Mos. Mikot. precept. aff. 87. ^g Exod. 21. 26

Ex hisce qui primi erant generis, causa^f triplici יצאין בחירות *libertatem*, seu *Dominium sui plerunque nantiscebantur*. Pretio domino dato; sive ab ipso, qui manumittendus erat, sive ab alio aliquo, ita ut argenteus illud seu siclus minimum esset. Syngraphâ ultrò ei traditâ à domino; quam שחרור גט *libellum manumissionis* vocabant, verbis ad hunc sensum inscriptis את בני חורן *ecce Libertus seu ingenuus sis*, של עצמך, את הרי *ecce tua sis potestatis*, tui dominus. Sed verbis ejusmodi, sine pretio accepto aut sine syngrapha tradita, manumissio non fiebat. Tertia heic causa erat ex lege sacra^g, *si quisquam percusserit oculum servi sui vel oculum ancilla sua, ושחטה & corrumpat eum* (vulgata, & *lucos eos fecerit, Helenistæ & ἐκτυφλώσῃ & cacos reddiderit*) *dimittet eum liberum pro oculo suo. Et si dentem servo suo seu dentem ancilla sua excusserit, liberum dimittet illum pro dente suo.* Duobus hisce ita expressis, quorum alterum exemplum habent partis quâcum nascimur, alterum partis sine qua nascimur, innui etiam volunt cetera membra præcipua exteriora quæ nec, si mutilata sint, redintegrari

queunt.

queunt. Hæc numero viginti quatuor^h denotant. Manuum & <sup>Præter ci-
tatos locos,
Gidefit R. Sa-
lom. Iarchiâ
ad Exod. 21.
7. & 26. R.
Alphefium
tom. 2. fol.
579 a. & 16.
Rabbenâ
Nifum.</sup> Pedum digiti viginti sunt. Auris utraque locum occupat heic uni-
cum, uti & alterum ancillæ papilla utraque. Ut numerus complea-
tur, adjiciunt Nasum & Veretrum. Dominus qui servo aut ancillæ
horum viginti quatuor aliquod sponte mutilaret, cogebatur ex sen-
tentia fori, manumissionis libello (nam neque heic sine libello fieri
quibat) libertatem ei donare quæ adquiri dicebatur בראשי אברים
ob præcipua membrorum. Servi verò secundi generis seu qui Gen-
tilissimum nondum exuerant, ex hac causâ libertatem minimè adipi-
scebantur, sed ex duabus prioribus; adjectis aliquot aliis præter eam
quæ superius ostenditurⁱ ubi libertatis nomine servus ejusmodi Ju-
daismi lavacro susceptus est; unde & quoties sponte noller libellum
manumissionis (qui semper necessarius) dare dominus, ex sententia
forensi cogendus erat. Si Gentili qualicumque vendiderat Ebraeus
servum Gentilem ex sententia forensi^k redimendus domino erat, ad-
jecto decima pretii parte, & libertate donandus; si nempe Gentilis
redhibere velit. Nam cum heic, tametsi jurisdictioni Israeliticæ
subesset, non cogebant. At si Israelitæ extra terram sanctam degen-
ti, vendiderat quis servum, emptor, quatenus foro patrio suberat, li-
bertate cum donare, etiam cum pretii damno, cogendus erat. Pœ-
næ ratio erat, ne servi alienas migrarent in terras. Unde item si se-
des in alienas terras transferret dominus, exuto in terram Sanctam
revertendi animo, libertatem inde in foro Israelitico nanciscebatur
servus, quem sibi habitandi comitem esse volebat dominus. Servus
etiam qui illuc redire voluit, id invito domino, etiam si redituro, ritè
faciebat. Neque licuit domino servum invitum in alienas terras
comitem sibi adhibere, nec fugitivum inde, è terra Sancta, si Ju-
daissimum susceperat, reducere. Sic intelligunt illud legis^l; *Non*
trades servum domino suo, qui apud te eripi cupit à domino suo. Te-
cum manebit in medio tui, ubicunque elegerit locum in una civita-
tum tuarum ut sibi placuerit; nec contristabis eum. Qui locus et-
iam de servo, qui à domino Gentili in terram Israeliticam fugerat, <sup>Deut. 23. 15.
ad quem lo-
cum, præter
jam citatos,
Gide R. Mo-
sem Mikotz,
præcept. Neg.
109.</sup> capitur^m. Tutum nempe erat servo ejusmodi terra illa perfugium.
Unde Onklos ibi; *Non trades servum Gentium in Manum domi-*
ni sui.

Bbbbb

nifui.

• Lib. 16.
cap. 1.

vi sui. Ex hisce pendere videtur, quod apud Josephumⁿ notatur; Herodis magni tempore, sub Hasmonæorum finem, legem fuisse apud Judæos latam, quâ licuit murorum perfossores in servitutem vendere ἐπ' ἐξαγωγῆν τῆ βασιλείας extra regni terminas, quod quidem ait ille non solum factum est in graviolem facinorosorum Pœnam, sed etiam εἰς τὴν κατὰ λυσιν τῶν πατρῶων ἐθῶν in dissolutionem consuetudinum patriarum, seu morum majorum. Si autem domi-

• Maimonid.
hal. Aibdim
cap. 8.

nus puellam ingenuam servoⁿ in uxorem duxisset, או שאמר לו רבו לקרותה שלש פסוקין בספר תורה בפני ציבור זמן כל כיוצא באלו הדברים שאינו חייב בהן אלא בן חורין יצא לחירות וכופין את שחרור או עם jussisset tres versus Pentateuchi in synagoga legere, aut aliorum id genus quod facere, ad qua prestanda duntaxat liberi & ingenui obstringebantur, libertate donandus erat, adeoque dominum maxumissionis cogebant libellam ei scribere. Ancillam etiam libidini se palam prostituentem, nisi ca-

• Maimonid.
ibid. cap. 9.

stigaret satis dominus, ea ex fori sententia sic manumittenda^p erat, ut scilicet nuptiarum capax ad castiorem libentius mentem rediret, nec amplius stuprandi Israelitis esset in causa. Hujusmodi servorum ancillarumque proles posterique etiam servi erant. Ita tamen, ut, licet ancillæ proles undecunque prognata matris sequeretur conditionem, servi nihilominus libera esset, nisi ex ancilla suscepta fuisset. Nam si ex Israelitide filium fortè susceperat, ob gentis dignitatem, liber utpote planè Ebraeus, is erat. Si ex Gentili, quæ libera erat, etiam & filius liber; nec patris conditionem sequebatur, quoniam אין לו יחס servo non erat agnationis jus, seu per virilem sexum conjunctio. Attamen regulam habent, quod proles^q

• Gem. Bab.
ad 117. Iabi-
morh. cap. 8.
fol. 78b.

apud Gentiles sequitur matrem. Sed eam Jurisconsulti præstantiores^r intelligunt de Gentilibus matrimonio

• Videfis ad-
notationes: R.
Abraha Ben
David &
Iom Tob. ad
Maimonid.
hal. Aibdim
cap. 2.

conjunctis, saltem qui conjungi possent; non de eis, quorum altera pars non conjugii, sed, ut in Romano etiam jure veteri, contubernii tantum, veluti servus, capax erat. In monitis habuere, foeminis ancillas, non servos possidendos, מפני החשד suspicionis seu infamiae causâ. At si etiam ipsæ acquirerent servos, Dominium in eas satis transferrebat. Nec sanè manumissionem sine peccato

ficti,

fieri, monebant aliqui, extra quam ubi exigent rationes quas memoravi nus, tametsi factæ, ex majorum instituto, satis valerent. *Motum autem hoc ex verbis illis legis^f, In perpetuum, veluti servus, ^{Levitic. 25.} illos habebitis, seu operis eorum perpetuo utemini, sumebant; quod ^{46.} sane idem videtur cum eo quod est, pro libitu vestro servi sint in perpetuum homines illi, ita tamen ut pro libitu etiam manumittat dominus, ut solent servorum domini; quemadmodum certè in foro etiam intellectum est. Vestitum victumve eis minime præstare cogebatur dominus; tametsi operas omnigenâ sævitiam, modò à præcipuis, quæ diximus, membrorum abstineret, exigere nefas non haberetur. Sive auferentur sive morentur frigore fameve, susque deque rem habebant in foro, quod tamen de servis majorum natu capiendum est. Nam minorum fuere, ut bona alia, ita & servi in Fori tutela, quâ cautum est ut publicis eleemosynis ad id destinatis alerentur usque ad plenam dominorum pubertatem, seu annum ætatis decimum tertium, adjecto insuper die unico. Sed verò mansuetos heic majorum suorum mores laudant & clementiam eiusmodi in servos, ut non solum benigniùs victum præberent, sed & liberè in qualescunque disceptationes ac colloquia eos admitterent audirentque. Atque ad ejusmodi etiam mansuetudinis morem attingere volunt illud Jobi^t, *Si contemsi subire iudicium cum servo^{Cap. 31. 13.} meo & ancilla mea, cum disceptarent adversum me.* Prætermitti autem non debet, tametsi pretio etiam à se dato libertatem acquirere potuit servus, (ut supra dictum est) adeo ut Bona ei seu ipsum bonorum dominium fuisse inde videatur; id nihilominus sic intelligendum, ut ex clementiori tantum domini ejus admissione pretii illa datio acceptioque penderet; quæ scilicet manumissioni ex more sufficeret. Regulariter enim ut in jure Cæsareo, servus possidebatur, nihil ex suo possidebat sed jure domini. Maimonides^u; ^{Hal. Melovva Welovva cap. 2.} הרב שלוח מעבדו ואחר כך שחררו אין לו עליו כלום שכל מהו רבו קנה עבד קנה רבו *si dominus mutuo quid acceperit à servo, quem postea manumiserit. Nil omninò huic debetur. Nam quicquid servus possidet aut acquirit, acquiritur domino.**

CAP. IX.

Leges Sacrae de Usuris. Talmudicorum de eis sententia. Usura praestituta seu proprie dicta. Pulvis Usurae. Quasi Usura. Usura praecedens, subsequens. Qualisnam Usura ex sententia fori restituenda; qualis non. Actus aliqui ex iure superinducto vetiti, ne subdole Foenus dissimularent. Alii permitti, qui Foenori accepti instar. Exceptio de Bonis Orphanorum, pauperum, id genus aliis. Usura incerta.

¹ Exod. 22. 25

¹ Levit. 25. 37

^{*} Ibidem.

² Ibidem 36.

³ Deut. 23. 19

⁴ Exod. 22. 25

⁵ Levit. 19. 14

⁶ Deut. 23. 19

^e Maimonid.

balach. Me-

lovva Welo-

vvac. 4. &c.

Mof. Mikot.

Pracept. Neg.

153. Misna &

Gemara tit.

Baba Metzia

cap. 5. Shul-

can Aruch

lib. Iore Dea

cap. 159. 160.

&c.

^f De faenore

Iudaorum l.

2. cap. 3.

Quod ad Usuras seu Quintum supra Selectorum caput attinet; juxta Talmudicos, leges sunt Sacrae sex Negativae, quarum violatio mutuum foenore dantem committatur. I. Si pecuniam commodato dederis¹ populo meo qui est tecum לא תהיה לו כנושה Non eris illi quasi exactor. II. לא תתן לו בנשך Pecuniam² tuam non dabis illi ad Usuram. III. לא תתן אנלך Neque³ pro incremento dabis illi frumentum tuum, seu cibum aut annonam tuam. Vulgata; & frugum superabundantiam non exiges. IV. Non⁴ accipies ab illo usuram vel incrementum. Cujus paraphrasis est illa altera⁵, non inferes morsum fratri tuo per Usuram pecunia, & per Usuram frumenti, & per Usuram cujuscumque rei, quae mordere potest. V. לא תשימון עליו נשך Neque⁶ impones illi Usuram. Ubi codex Samaritanus habet לא תשמון non imponetis. VI. לפני עור לפני עור nec⁷ coram caeco pones offendiculum. Binās etiam aiunt esse leges, in quas, qui mutuum foenore accipit, committit. Alteram ex jam dictis sextam, alteram illam לא תשיך לא אחך quae⁸ vulgo vertitur non faverabis fratri tuo, uti & non morsum inferes fratri tuo aut non mordebis fratrem tuum, per usuram &c. Sed ita eam accipiunt Magistri⁹ perinde acsi passivè etiam dictum esset non mordeberis à fratre tuo per Usuram, unde & glossa ibi ordinaria, Interdictum est quo cavetur, ne is, qui mutuo accipit, usuram seu incrementum det mutuo danti. Quo spectat illud de Rabbinis aliquot Romanensibus apud Sixtum Medicem, Annis, inquit ille^f, Proximis ab eruditissimo Antistue Philippo Archinto tum Romae vicario, nonnulli Hebraorum Rabyri peritissimi sub juramento requisiti, declaraverunt verbum ipsum נשך passivum

*passivum esse & transivum atque ita interpretandum, non fene-
raberis à fratre tuo.* Aëtuarios ac scribas etiam & testes contractûs,
quo de usura convenitur, teneri volunt Talmudici lege quintâ. Et
demùm proxenetas in sextam committere. Vocabula illa נשך
morfus, תרביית, & מרבית quæ *incrementum* seu multiplicationem de-
notant, non volunt sic discriminari, quin idem ipsum paritèr deno-
tent. Id est, foenus seu usuram ex contractu natam, quæ inter sol-
vendum, utpote plus quàm mutuò acceptum est, mordet seu cruciat
mutuo accipientem; Idem, inquam, quantum ad quantitatem;
fameſsi ſubinde Morſum ſignantiùs de uſura pecuniaria, Multiplica-
tionem de frumentaria aut id genus alia ſumant. Bina autem Fœ-
noris genera faciunt. Alterum est קצוצה רבית *Usura determinata,*
preſtituta, seu בשעה הלואה שקצץ *qua ſive accepta ſive conſtituta*
eſt tempore contractus mutui aut dum agitur ac pendet contra-
ctus. Alterum רבית אבק quod verbo tenuſ reddas *Pulvis Usura* Senſus
autem Magiſtrorum eſt, hoc genus ita à priori diſtare, ut, cum illud
ſit palàm conſtitutum & propriè Fœnus, hoc ſit potius Fœnus ſi-
mulatum ſeu quaſi Fœnus. Quo nomine illud deinceps nuncupa-
bimus. Genus Prius Uſuram in lege ſacra prohibitam continere
volunt. Secundum eam quæ ex ſcitis majorum ſuperinductis tan-
tùm interdicta eſt. Prioris exempla dant & regulam; המלוה את
חברו סלע בחמישה דינרים או סאתים חטים בשלשה או סלע בסלע
וסאה או שלשה סאין בשלשה סאין ודינר כללו של דבר כל הלואה
בתוספת כל שהיא זו רבית שיוצאה בדינין וכן המלוה את חברו
והתנה עמו שידור בחצרו חנם עד שיחזיר לו הלואתו או ששכר ממנו
בפחות וקצב הדבר שפוחת לו מן השכר עד שיחזיר לו הלואתו או
שמשכן בידו מקום שפירותיו מצויין בעת הלואה כגון שמשכן חצרו
על מנת שידור בו. בהנכס הרי זה רבית של תורה ויוצאה בדינין וכן
המוכר שדה או חצר באסמכתא הואיל ולא קנה. הגוף הרי כל הפירות
שאכל רבית ומהזיר אותן והוא הדין לכל מי שלם קנה קנין גמור
מתחלה שהוא מחזיר את הפירות מפני שאם אכל את הפירות הרי זה
רבית *ubi quis mutuo dat proximo suo siclum, ut redeat
cum quinque denariis, aut duo frumenti sata, ut redeat cum tri-
bus, aut siclum, ut reddatur simul cum sato, aut tria sata, ut rependa-*

tur cum ipsis denarius, seu, ut in uniuersum dicam, quoties aliquid mutuo datur, ut redeat cum quantulo cunq̄ue incremento, usura erat cuius cognitio ad forum attinebat (qua de re plura statim) Ita si qui mutuo conditionem adjecerit, ut habitet in accipientis villa gratis usque dum refundatur mutuum, aut ut conducatur eam minori, quam valet villa, pretio (valoris discrimine tunc indicato) atque retineat usque dum mutuum refundat, aut ut in pignus accipiat locum è quo, tempore contractus, commodum percipi posset, veluti ut oppigneret sibi villam suam, ut eò nomine in ea gratis habitet, usura heic ex lege erat, adeoque cognitio ejus ad forum spectabat. Sic etiam si quis agrum emerit nec tamen per defectum apicum aliquot juris qui alienationibus necessarii, contractus absolutus fuerit ac integer, quoniam ipsum agrum nondum rite adquisiuit, quicquid ex ejusdem usufructu commodi ei cesserit, usura erat, atque restituenda. Quale jus obtinuit, ubicunq̄ue emtori integrum dominium non transferebatur (usufructus enim ejusmodi, fœnus habebatur pecuniæ pretii nomine solvendæ) ut scilicet restituendum esset quod perceperat commodum, quoniam usufructus ejusmodi usura erat ex lege. Nimirum nemo usuræ nomine vapulabat seu plagarum poenas violationis legis sacræ sæpissimè ex more gentis aliàs debitas luebat, quoniam ex Judicum seu Fori sententia fœenerator usuram, veluti rem furto surreptam, reddere cogebatur. Qualis ratio in aliis id genus iudicii obtinuit. Talmudici על כל עוברין על כל, והמלוה ולוה עוברין על כל, אף על פי שהמלוה ולוה עוברין על כל, אלו לאוין אין לוקון עליו מפני שניתן להשבון שכל המלוה ברבית אם היתה רבית קצוצה שהיא אסורה מן התורה הרי זו יוצאה בדינין ללוה ומצויין אמתה מן המלוה ומחזירין ללוה *Tametsi, tum mutuo dans, tum accipiens fœnore violabat tot leges negativas*, (ut in paulo antè dictis) *nihilominus plagarum pœna eis minimè irroganda erat. Quoniam restitutio facienda erat. Etenim si quis mutuo dederat, fœnore in ipso contractu constituto, quale scilicet à lege Sacra vetitum est, ad cognitionem forensẽ res attinuit, & iudices ablato fœnore à creditore qui acceperat, restituebant debitori qui dederat.* Ita generatim de restitutione statuunt, quoties fœnus ipsum non esset בפרות בפרות *minus* ⁵ *nurumuli minimi* seu *Prota valore* ^h (nec aliter)

⁵ Shulcan Aruch lib. Lore Dea cap. 161.

^h Vide supra cap. 2.

ter) & quamdiu foenerator ipse superstes. Si is mortuus esset, אין מוציאין מיד הבנים *non aufererat forum usuram à prole seu hæredibus* quod sic generatim dictum temperamenta habet. Nimirum hæredes pecuniam foenore lucrifactam restituere neutiquam cogendos, quod & de rebus fungibilibus puto intelligunt; cogendum verò liberos restituere vasa, vestes, instrumenta, animalia quæ restarent ipsa à patre foenore accepta idque מפני כבוד אביון *propter patris honorem*. Quod tamen & ad hunc modum temperant, במה דברים אמורים בטעשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת אבל אם לא עשה תשובה אין חוששין לכבוד *Id de ratione honoris paterni sic dictum ita sumendum, ut tunc duntaxat locum haberet, quando pater ritè pænituera, adeoque nec dubitaret restituere ante mortem. Ceterum si non ritè pænituera, nulla honoris ejus ratio heic habita, qualescunque lucrum ex Foenore in Bonis ejus reperiretur.* Etiam de Personis inter suos exceptionem subjungunt. Omne scilicet incrementum à mutuo dante sive tempore contractus qualitercunque, sive postmodum ex constitutione tempore contractûs, acceptum, nomine Foenoris, inter vulgus hominum seu qui singulari juris prudentiæ dignitate non eminent, lege interdicti contineri; non item munusculum quod, ubi חכמים *Sapientes* seu Jurisprudentiæ dignitate eminentes, mutuo darent & acciperent, fortè interveniret. Id enim pro munusculo simplici sumendum, non omninò pro Foenore seu mutui causâ; idque ex præsumptione, eos qui sic Jurisprudentiâ eminent, interdictum neutiquam inde violare voluisse. Talmudici; על מה לו ונתן לו יתר על מה שלוח ממונו הדי זה נותר שהדבר ידוע שלא נתן לו אלא מתנה *Si è Sapientibus invicem mutuo dantibus accipientibus quis alteri plus dederat quàm acceperat, illicitum non erat. Nam pro manifesto habebatur hoc non aliter ibi datum quàm nomine muneris, cum & ipsi tam bene scirent quàm grave peccatum esset usuram exercere.* Et de Usura ex lege sacra juxta illos interdicta seu ea quam קצוצה nuncupant, sic statuunt. Nam quisquillas, quas & habent subtiliores, circa etiam genus hoc, non paucas præternittimus. Genus autem illud alterum אבק רבית dictum,

dictum, id est, *Fœnoris pulvis*, quem Quasi Fœnus appellamus, non ex lege vetitum aiunt, sed tantum ut quamplurima alia דברי סופרים *Ex scitis scribarum* seu eorum qui rebus præessent, nec juris superinducendi potestate carerent. Hoc nomine vetitum est omnimodum fermè non solum commodum, sed & beneficii agnitio quæcunque extra mutui contractum seu tempus ejusdem, qualicunque mutui respectu, creditori posset præter sortem, intra diem solvendi, evenire; licet Fœnus illud, ex sacrorum verborum vi, juxta Talmudicos, non fuerit. Duplex ferè faciunt hujus genus; alterum quod ad temporis, quo incrementi aut commodi nomine à debitore præstatur, discrimen attinet, alterum quod ad contractus diversitatem. Prioris generis etiam species binas. Alteram מוקדמת רבית *usuram præcedentem* seu *antevertentem*; alteram מאוחרת רבית *usuram subsequenterem*. Priore specie continetur quicquid ab eo cui in animo erat mutuam petere, ei à quo post petierit, spe facilius in mutui dationem cum conciliandi donatum. Specie posteriore, quicquid posteaquam acceperit debitor muneris nomine miserit aut donaverit creditori, ut dies ei solvendi antè præstitutus omninò competendaretur. Brevitè aiunt; אמר להקדים הרבית או לאהר אותו *vetitum est tum præcedentem tum subsequenterem usuram exercere*. Nec de muneribus solum heic loquuntur. Nec quidem humanitatis ex more inter homines usurpari solita officia aliqua voluere creditori postmodum à debitore præstanda, nisi ante mutui dationem fuissent inter eos in usu. Verba sunt; מ שלוח מחברו ולא היה תיל מקודם להקדם לו שלום אמר להקדים לו שלום ואין צריך לומר שיקלסו בדברים או ישנים לפתחו *Qui à proximo suo mutuam acceperit, neque ex more antea eum salutatione antevertente solitus fuerit, illi creditorem salutatione jam anteversere vetitum, nedum eum laudare aut adulari*. Quod tametsi ex scribarum scitis manaverit, nihilominus non sine legis sacræ verborum allusione firmari volunt. Huc igitur illud trahunt ^k. *Non morsum inferes fratri tuo, per usuram pecunie, aut per usuram frumentis* אשר ישך כל דבר אשר ישך *aut per usuram cujuscunque rei qua momorderit*. Vocabulum autem דבר tam verbum significans quam rem in cau-

ⁱ Prater ci-
sasos vide
Sepher Si-
phri fol. 51.
col. 2.

^k Deut. 23.

19.

in causa est, ut ludentes heic aiant אסורים דברים *Etiam ipsa verba salutationis, gratiamque conciliandi, nisi in usu inter debitorem & creditorem antea fuissent, vetita esse.* Quo modo tamen ipsam non interpretantur legem. Sed vocabuli homonymiâ libenter ad scita scribarum firmanda, ut diximus, utuntur. Unde & pariter vetitam volunt debitorem creditori, כל זמן שמעותיו בידו *quamdiam pecuniam mutuo accepit retinuerit* docendi munus præstare aliquod, nisi id etiam antea inter eos in more. Sub hac specie collocant pecuniæ ob mercedem locationem quæ à mutui datione sic discrepat, ut eadem ipsa, quæ locatur, ac conducitur pecunia, non similis, ut in mutuo, quantitas reddatur. Quasi autem Usuræ huiusmodi genus alterum seu quod in diversitate contractus habetur, visitur, ubi venditor dixerit, si hodie emeris, vendam tibi nonaginta siclis, sin nolis ante diem crastinum emere, minori centum non vendam. In contractu enim huiusmodi adjectio moræ simul cum pretii incremento visa est, quasi innuere decem velut fœnoris nomine solvendos. Similiter de ejusmodi aliis. Accedat actus aliquot usuræ cognatos, ex jure item superinducto vetitos esse (quos tamen nec sub jam explicato genere collocant) idque מפני הערכת *propter astutiam incrementi* seu ne tum legis sacræ tum scribarum sensus subdolè heic deluderetur. Exempla ponunt; petit mutuo Simeon à Rubene siclos centum, negat hic sibi centum esse, sed frumentum quod tanti valet. Id Simeoni mutuo dat. Is autem postmodum pro frumento hoc nonaginta rependit. Nihil heic aiant in legem sacram cōmissum, nec quidem usuram aut אבק רבית *pulverem usuræ*, quam quasi usuram nuncupamus, ibi reperiri. Causâ autem jam dictâ, Simeonis obligationem ex nonagintâ repensis non solvi statuere. Sed ad decem ultra solvendos (ut ita centum redderentur) ex sententia forensi etiam cogendus erat. Quale tamen in iis, quæ Quasi usuræ nomine veniunt, nolunt obtinuisse. Restituendum erat, idque ex sententia forensi, ut ostensum est, fœnus contra legem sacram acceptum. Non item quod fœnoris pulverem vocant. Nimirum nec actione, quâ Pulvis ille ritè peti posset, uti licuit creditori, nec si sponte solveretur, redhibitori locus. Talmudici אבק רבית *טהור*

שהוא מדבריהם אינו גובה מן הלואה למלוה ואין מחזירין אותו מן
 הלואה למלוה ללוה *Pulverem fœnoris cuius jus ex majorum more superin-*
ducto pendet, à debitore exigere nequibat creditor. Nec tamen
creditorum eum debitori rependere coegit forum. Contractus
 interea erat illicitus atque, ut id quod contra majorum instituta fie-
 ret, plagis aliterve puniendus. Ad jam dictorum rationem attinet
 etiam, quod nec ex jure superinducto, permiserint ei qui fundum pi-
 gnore acceperat illum Domino sub censu locare, quoniam census
 ille fœnus pro debito, cuius causâ pignus acceptum, nimis imitari-
 tur fortè & locum ejus suppleret. At verò fuere actus aliqui שהן
 כמו רבית *qui fuere fœnoris instar* nec tamen sive ex lege sive ex
 moribus superinductis illiciti. Veluti si quis syngraphas alterius
 minori quàm ex eis deberetur emeret. Quin & fas esse duxere Ru-
 beno nummos Simeoni dare, ut is mutuo daret alios Judæ. Ratio-
 nem subjungunt, שלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מן הלואה,
quia non veruit lex sacra aliud fœnoris aut incrementi ge-
nus præter id quod transit à mutuo accipiente ad dantem. Exce-
 ptionem demum habent de Orphanorum Bonis, quæ mutuo à tu-
 toribus dari licitè potuisse volunt, nec jus de Quasi Usura superindu-
 ctum ad ea attinuisse. Verba sunt Maimonidis; נכסי יתומים
 מותר ליתן אותם לאדם נאמן שיש לו נכסים טובים קרוב לשכר
 וחוק מהפסד כיצד אומד לו תהיה נושא ונותן בהן אם יש שם
 ריח תן להם חלקן מן הריח ואם יש שם הפסד תפסיד אתה לבדך
 שזה אבק רבית הוא וכל אבק רבית אינה אסורה אלא מדבריהם
 ובנכסי יתומים לא גזר *Fas erat Orphanorum bona mutuo tradere*
viro probo & fideli & opulento, de cujus bonis spes aperta esset ex eis
lucrum potius multò quàm damnum eventurum; ad hunc scilicet
modum. Bonis hisce negotiator tu. Si inde lucrum eveniat, reddes
orphanis partem suam etiam è lucro. Sin verò damnum, tibi illud
sit totum. Nam hoc etiam Pulvis est Usura. Et Pulvis non probi-
betur nisi ex jure superinducto, in quo de Orphanorum bonis nihil
præstitutum est. Unde constat etiam sub incerto hujusmodi, ni-
 hilo scilicet de quantitate Usuræ constituto neque utrùm quid
 omninò eo nomine rependeretur convento, fas fuisse ex legis sacræ,
 juxta.

solùm ex iisdem natum parentibus, verùm & quemcunque civem tribulemve, non item alios seu Gentiles. Jam verò à Magistris, legis allatæ verba non ut permissiva simpliciter, sed ut obligativa etiam sumuntur, ad eò ut velint aliqui saltem, tam præcipi, quàm permitti, ut, quoties mutuo quid darent Judæi, sive Gentilibus qui nondum Idololatriæ renuntiarint, sive Profelytis Domicilii, id fœnori darentur.

¹ Tr. Baba
Metzia cap. 5

Legitur quidem in Misna ^P; אין מקבלין צאן ברזל מן הגוים ולווין מהן מפני שהיא רבית אבל מקבלין צאן ברזל מן הגוים ולווין מהן וכן בנר תושב *Haud conducendum erat pecus ferreum* (sic nomine solenni vocant gregem sic conductum, ut locatori à conductore, qui periculum omne in se susceperat, integer denuò præstaretur) *ab Israelita, quoniam inde nascitur fœnus* (de Pulvere fœnoris, juxta superiore capite ostensa, puto loquuntur.)

At verò à Gentilibus conducere licuit seu mutuo accipere pecus ferreum. Etiam & mutuo dare illis & ab illis accipere fœnori, quod

² Hal. Melo-
vva Welo-
vva cap. 5. &
præc. negat.
Miskot. 153.

paritèr dicendum de Profelyto Domicilii. Maimonides ⁹ autem; הגוי ונר תושב לווין מהן ומלוין אותן ברבית שנאמר לא תשיך לאחד לאחד אכור ולשאר העולם מותר ומצות עשה להשיך למי שנאמר לנכרי תשיך מפי השמועה למדו שזה מצות תעשה וזה וכן תורה

Fas erat tum mutuo dare, tum accipere fœnore à Gentili aut Profelyto Domicilii; nam & scriptum est, non mordebis fratrem tuum. Illicitum est fratrem tuum mordere; quod tamen fas, quantum ad reliquum genus humanum. Quin & accedit præceptum affirmativum de mordendo extero seu Gentili. Nam & scriptum est, Extorum seu Gentilem mordebis, seu ei mutuum fœnori dabis, unde observandum est præceptum ea de re ibi reperiri affirmativum. Atque ita se habet heic lex sacra. Sic quidem illes; uti & alii passim, ex-

¹ Vide com-
mēt. in Maimonid. loc. citat. & Nachmanid. Pirush Torat fol. 323 a. a-
lios ad Den-
ser. 23. 19.

cepto quòd subinde nolint verba illa sacra de Gentili esse præceptum affirmativum seu singulare, sed explicativum tantum ^r prioris Interdicti quo fœnus inter Israëlitas vetitum, adeoque velint permissum tantum non præceptum fœnus cum Gentilibus. Et errasse aiunt Maimonidem non sine autore verusto. Nam in *Sepher Siphri* ^f legitur etiam, לנכרי תשיך מצוה עשה ולאחד לא תשיך מצות לא, לנכרי תשיך מצוה עשה *fœnori mutuum dabis Gentili præceptum est affirmativum,*

² Fol. 51. col. 1.

NE NON

ut non dabis fratri tuo est negativum. Etiam rationem reddunt, quare signantiùs hæc permissio adjecta sit legi sacrae de Fœnore, non item legibus de Rapina & Furto. Quoniam scilicet Furtum & Rapina nunquam & nullibi, juxta superiùs dicta, non illicita. Nec minùs vetitum Gentilis bona furari aut surripere quàm Israelitæ. Scilicet, ex Jure Universali & omnium communi cui derogari noluit heic numen. Sed verò fœnus contrahitur tam ex consensu pariter accipientis, quàm dantis, adeoque ita contractu hominum nititur libero, ut ex jure universali seu Naturali nihil omninò ei obstare vellent. Moses Bar Nachman ' de eo quod est, fas esse mutuum fœ-

<sup>Pirush To-
rà fol. 323a.</sup>

noni dare Gentili, verba faciens; לֹא הֶכֶר כֵּן בְּגוֹל וּבְגִיבָה כִּמוֹ שֶׁאֵין שֶׁאֵין גּוֹל גּוֹי אִסוּר אֲבָל הַרְבִּית שְׁהוּיָה נֶעֱשֶׂה לְרַעַת שְׁבִיחָה לֹא נֶאֱכָר אֵלֶּיךָ מִצַּד אַהוּהָ *Non ita dicitur de Furto & Rapina, de quibus receptum est illud Bona Gentilis surripere nefas esse.*

Sed verò usura, cujus contractus ex utriusque tam accipientis quàm dantis consensu & arbitrio nascitur, minime vetita est alibi quàm inter fratres, seu nos qui fratres invicem sumus, id est, Judæos. Quo etiam tradunt pleraque in sacra lege occurrentia de officiis humanioribus. Atque extra juris stricti obligationem passim fermò admittunt illud " ut monitum generale אַתְּ הַנֶּכֶר תִּגַּשׁ ^{à peregrino seu}

<sup>" Deut. 15. 3.
& Sidesis
supra lib. 4.
cap. 3.</sup>

Gentili exiges. Quantumvis autem ex lege sacra sic permissum volunt fœnori Gentilibus mutuum dare atque ab eis accipere, ex jure tamen superinducto seu sapientum decretis, illicitum habitum est Judæo mutuum quid dare Gentili קְצוּצָה בְּרִבִּית *fœnori propriè dicto, ac sic constituto ut similè inter Judæos ipsos esset illicitum, אֵלֶּיךָ*

*nisi tantùm vitæ suæ prospiciendo, id est, nisi ideo id fieret, ut tutiùs vitâ suâ inter Gentiles gauderet. Ratio adungitur; גִּזְרוּ יְהוָה יִשְׁבְּחוּ עִמּוֹ *Id decreverunt, ne Judæus ex moribus Gentilis & frequentiori ejus inde consuetudine male doctus evaderet.**

Existimabant nempe, tum ex sacri spe lucri, tum è crebris, quæ fieri solent, mutui efflagitationibus, Judæum Gentilis familiaritate nimis sic usurum. At verò sic non vetari volebant omninò quicquid Pulveris usurae nomine, quod capite explicatur superiori, venerit; uti nec mutuum fœnori quomodolibet cunque

à Gentili accipere. Subjiciunt & hujus rationem, **אורי הוא בורה**, *quoniam Indeus sic debitor, fugiet presentiam Gentilis nec consuetudine ejus utetur.* Ceterum excipiunt **חכם תלמיד** *discipulum sapientis* seu sapientem aut Jurisconsultum qui legis Judaicæ studiosior Gentilium palàm aspernator esset. Ei enim, quoniam nihil mali ex Gentilium consuetudine viro scientiori imminere censebant **להרויח אפילו ברבית לגוי** *fas erat mutuuum Gentili fœnori dare, etiam ideò tantùm ut lucrificeret.* Necverò Gentili tantùm statuunt fas fuisse sibi ipsi fœnori pecunias tradere, verùm & Judæo² apostatæ, quia fratris nomen exuerat. Ita scilicet occurrit opinio velut receptissima in quam tamen aliqui non consentiunt, ne qui sic fœneraretur sextam intereà legem de offendiculo coram cæco non ponendo violaret, cum scilicet in causâ esset, ut apostata fœnori acciperet, quod nefas item esse Judæo ex lege sacra volunt. De Profelyto demùm Justitiæ qui sive dederat sive acceperat fœnori ab Israelita, dum Gentilis adhuc erat, ad hunc modum tradunt⁷. Si accepisset à Gentili pecunias Judæus fœnori **במלוה עליו וזקפן & novatione contractus tam fœnus quàm sortem in corpus mutuuum unicum conjecisset** Gentilis & postmodum Judæus, ut Profelytus Justitiæ, dedisset nomen **את הקרן והרבית גובה** *actio ei competierat tam pro fœnore quàm pro sorte*, sic conjunctis. Nam citra novationem ejusmodi, fœnus suo nomine seu solùm heic peti nolebant. Adcoque si contractus illa novatio post Judæismi susceptionem facta fuisset **את הקרן גובה ולא הרבית** *actione pro sorte, non pro fœnore uti potuisset.* Si verò Gentilis à Judæo mutuuum fœnori accepisset, etiamsi post Profelytus factus esset quàm novatio ejusmodi accessisset, tam in fœnus quàm in sortem actione uti potuit Judæus. Id est quicquid fœnoris in creditoris Gentilismo Judæo debebatur, sive in mutui corpus sic conjectum, sive minimè, ei solvendum erat. Post exitum autem Gentilismum, tam Profelytos Justitiæ, quàm Originarios, utpote fratrum nomine rebus in hujusmodi satis comprehensos, legibus sacris de Usura, teneri volunt. Sed manifestum ex his est, Talmudicos censere nihil omninò in jure Naturali seu quod omnes ob-

² Gem. Hierosolymitana ad rit. Aboda Zara cap. 5. fol. 44. col. 4. Shulcan Aruch lib. Iore Deac. 159. Responsa ad Maimonidis lib. Mispatim d. 36.

⁷ Maimonidis hal. Melovva Welovva cap. 5. Shulcan Aruch lib. citat. cap. 171.

figet, reniti quo minùs quis mutuuum fœnori tradat, neque indè simpliciter, furtum committi. Neque rationem video in eo quod memorat Sixtus Medices de Rabbitorum Romanensium aliquot sententia, non licuisse ex lege sacra ipsis omninò fœnerari. *Subinde, concluderunt* (sic ille post verba illa de תשׁ capite proximè superiori ex eo citata) *nullo modo licere Hebrais, neque in suos, neque in alienos exercere usuras. Id quod ab eodem antistite* (Archinto tunc Romæ vicario) *per sententiam solennem confirmatum est.* Christianorum hac de re scita in scriptis eorum obvia sunt. Sed ante alios consulas opus incomparabile Claudii Salmasii de Usuris, pri-

dem editum. Mahumedes autem ^z, *الذنين ياكلون الربوا لا* ^a *Alcoran*
 يعومون الا كما يعوم النبي يتخبطه الشيطان من امس ^{Ar. 2.}
 ذلك بانهم قالوا انما البيع مثل الربوا وحل الله البيع ^{Arab. & hebr.}
 Quod rectè satis vertit Retineus. *De Fœnore viventes, non nisi quasi dæmoniacci resurgent, cum ipsi fœnerari, quod Deus nefas & illicitum statuit, licitis annectant, dicentes fœnus esse qualis est mercatura.* Sed inter suos non alienos ^a hoc habent illicitum Mahumedani.

^a *Vide Cl. Salmasium de Usuris c. 21. p. 666.*

CAP. XI.

De bonis Aleâ, aliove quovis certaminis genere lucrifacû; ac de Lusibus ejusmodi. De Avibus aliisve animalibus sic instituendû ut exevnia redirent, in domini commodum, illicitum more, comitatoria. De retibus Columbarum. Capturæ tendendis, & Columbariis extruendis.

Sextum demùm & Septimum eorum quæ ad Talmudicorum sententiam de Dominio atque Obligatione circa illud, versante adeoque de Furto ostendendam suprà selegimus, Capita sunt de Bonis Aleâ seu Certamine alio ludicro lucrifacûs, & vestiis bolucris sic nutritis institutisque ut comitiores redirent & de Columbis capiendis atque columbariis. De hisce uti & de aliis consimilibus ^b aiunt, דברים

^b *M. Timoni. hal. Gazila Waibda c. p. 6. Meis Mi-korzi Prac. aff. 73. fol. 151. col. 3.*

הרבה.

גזל והעובר עליהן גזל; *Sunt res non parca
 quas vetuere sapientes, nomine furti. Et qui interdictum illorum
 in eis violaret fur erat.* Bina quæ diximus afferunt exempla, veluti
 reliquis multum insigniora. De Priori aiunt; cum qui Alea, Ta-
 lis, id genus aliis lucri quid sibi fecisset, reum fuisse **גזל מדבריהם**
furti seu rapina quæ quidem non ex lege sacra seu civili suo, à Nu-
 mine ipsis præstituto, nedum ex jure Naturali, sed *ex scitis majorum*
seu qui rebus cum imperio ac potestate juris superinducendi
præerant; sic dicenda. Scilicet tametsi certaminibus ejusmodi non
 deerat, tam victi, quam victoris assensus præuius, adeoque invicem
 contractus interveniebat, unde, quantum ad jus sive Naturale sive eo-
 rum in corpore Mosaico Civile spectat, ex victoria licite ut in alie-
 nationibus cessionibusque juris Naturalis permissivi aliis, lucrum
 acquirebatur; ita nihilominus Certaminum ludicrorum mos ille
 displicuit eorum majoribus (qui rebus præessent & quorum suffra-
 giis & consensu involuta sunt totius populi, juxta modum & ratio-
 nem illius reipublicæ, adeoque Ebræorum omnium qui certarent
 pariter suffragia & consensus) ut ex victoria ejusmodi ludicra nihil
 postmodum acquirere fas esset, furtumque ab acquirente commit-
 teretur. Nam ex dominii obligationisque temperamento civili
 sic adjecto, id furtum fiebat quod citra ejusmodi temperamentum
 omninò licitum. Binas autem ob rationes hoc superinductum.
 Tum ut doli mali, quo certamina ejusmodi minimè carere solent,
 ansa præriperetur, tum ut artibus bonis & quæ Societati humanæ
 conducibiliore essent, non ludicris homines se exercerent, qua de
 re consulas jam dicta libro^c quarto. Addunt, **וכן המשחקים בבהמה**
או בחיה או בעופות ועושים תנאי שכל שתנצח בהמתו או תרוץ
ותר יקח מחברו כך וכך וכל כיוצא בדברים אלו הכל אסור וגזל
מדבריהם הוא *Similiter si qui instituerant pecorum, ferarum, aut*
volucrum certamina ludicra, adjecta conditione, verbi gratia, ut
cujus pecus sive pugna sive cursu vinceret, is summam aliquam ab al-
tero acciperet, & si quid aliud ejusmodi fieret, id illicitum; & furtum,
ex majorum scitis, inde committebatur. Nec quidem contractum
 illum seu stipulationem quæ inter certantes haberi solet, consonam
 factis

^c C. p. 5.

satis fuisse statuunt contractuum seu cessionum formulis, quibus penes ipsos dominium ritè transferebatur, de quibus supra capite quinto. Atque inde intelligendum Talmudicum ^d illud de alea lusu; ^d *Gemar. Babil. n. ad rit. Sanhedrin cap. 3. fol. 24. b. & Sidesis I. Cechium in Tr. T. Almu. d. Sanhedrin pag. 27.* *קניא ואמכתא הוא ואמכתא לא קניא contractus imperfectus est & qui ex fortuna pendet, quali res non ritè acquiritur.* Quod sumendum semper de Ebraeis solum ipsis & eis qui in eorum transferant ritus. Nam non solum Gentilibus in ditione Israelitica, nedum alibi, fas fuisse ludicris ejusmodi certaminibus (nisi etiam superinducetur, quod vetaret, jus aliquod civile) uti volunt atque inde, juxta pignora quibus certarent, sine furto lucrifacere, verum etiam nec furtum fuisse, si Judæus cum Gentili certans pignus lucrifaceret, licet interea alio nomine certamina ei hæc etiam sine pignore, pro interdictis haberentur; quoniam nimirum inter ea, quæ Societati humanæ plane inutilia haberentur, censita sunt. Talmudici; המשחק בקוביא עם הגוי אין בו איסור גזל אבל יש בו איסור עוסק בדברים בטלים שאין ראוי לאדם שיעסוק כל ימיו אלא בדברי חכמה ובישבו *Qui verò alea luserat cum Gentili, non violat interdictum* (hoc à majoribus superinductum) *de furto* (cujus tamen interdictum naturale tam ad Gentiles, quam Ebraeos atq; ad utrosq; pariter invicem attinuisse docent, ut in superioribus non semel est ostensum) *Sed aliud interdictum de rebus inanibus non incumbendo. Neq; enim hominem decet ullo vitæ suæ tempore rebus aliis incumbere præter eas, quæ aut Sapientiæ studium spectant aut commodum publicum.* Certè & alea atque id genus ludi interdiciuntur, nec semel, in Mahumedis ^c *Alcor. 3. lat. 2. Arab. & 13. lat. 5. Arab.* Alcorano. Claudat hic agmen illud de bestiis ac volucribus sic instituentis, ut exeuntes comitiores in domini commodum redirent, ac de Columbibus capiendis nutriendisque. Capite quinto libri quarti diximus quidem de eis qui nutrent columbas & animalia alia in certamina, jura superinducta, ut jam ostensum est, violantes. מפריהי יונים nuncupantur quod denotat tum qui columbas volare docerent in certamen, tum qui sic instituerent, ut evolando comitiores domum redirent aliisque ita columbis dominos ditarent; sub quo nomine signantiùs usurpato eos pariter indicari volunt, qui in similes artes alia quæcunque instituerent animalia.

Dddd

Hoc

^o Hal. Gazila
Wabida cap.
6. Moses Mo-
ketz's Pra-
cept. aff. 73.
g. gloss. Tal-
mud. Baby-
lon. iii. San-
hedria. fol.
25r.

Hoc igitur facere ex majorum scitis vetitum^f est, furtumque sic com-
mitti constitutum. Maimonides; מפריחי יונים כצד לא יפריח אדם
יונים בתוך הישוב שהרי לוקח ממון אחרים שלא כדון מפני שמשלח
זר ויביא נקבה משובך אחד או נקבה ותביא זכר ולא יונים בלבד
אלא כל העושה כזה בשאר עופות או חיה או בהמה הרי זה גלגל
דבריהם וכן אמרו חכמים לצוד יונים בתוך הישוב מפני שהן של
אחרים.

*Quod de eis qui Columbas volare docebant aut volatū emitte-
bant, superinductū est, sic intelligendum ut non liceret quis columbas
volare docere in loco habitato* (ubi scilicet incolæ circum sive co-
lumbaria sive alia loca haberent quibus juxta morem, de quo statim,
columbas in sui simpliciter commodum domesticum nutriendi)
*Nempè bona aliorum, contra quam debuit surripiebat. Quoniam
scilicet emittebat masculum qui secum adduceres feminam, uti &
feminam qua secum redeunte masculum adduceres ex columbario
alterius. Neque jus hujusmodi solum in columbis obtinuit. Nam
si quis alias sive aves sive feras sive pecora sic institueret, pariter & ū
fur erat ex majorum scitis, non ex lege sacra ipsis civili aut na-
turali.*

*Quin & vetarunt sapientes aucupio sectari columbas in
loco habitato quoniam in bonis fuere alienis.* Nimirum citra jus
hujusmodi superinductum neutiquam censebant furtum committi
in animalibus quæ illices redeuntēs sic comitentur. Sed per
Occupationem illa, aut ut Feræ naturæ, aut ut res sive Deperditas
nec lege de rebus ejusmodi sacra (de qua supra) comprehensās aut
Derelictas ritè satis ei, ad quem advenirent, adquiri. Cui libertati
derogatum, ut ostensum est, ibant qui rebus præerant, idque in primis
מפני דרכי שלום *Charitatis scilicet humanioris invicem officii causa.*
Inde etiam est quod de retibus laqueisve aliis columbis capiendis

^o Tit. Baba
cap. 7. §. ult.

adjiciunt: *Misna* אדם כן רחוק אל לא יפריח יונים אלא
מפני דרכי שלום *retia columbis capiendis non sunt expanden-
da intra triginta stadia à loco habitato.* Triginta stadia sunt Ma-

^o Fideiis:
Constant. L.
Emperour ad
in. Baba Ka-
ma cap. 7. p.
129. Cc.

gistris hieic quatuor milliaria: Aliatradunt de retibus columbarum
capturæ non tendendis intra spatia multò ampliora, ubi^h sive vineta
essent sive columbaria; idque sive columbaria illa Ebræi alicujus ef-
fent, etiam ipsius qui tenderet, sive Gentilis sive publica.

ncfz

nefas erat, ex jure quod diximus superinducto, retibus seu laqueis capi columbas, quæ sive in sacrificia sive in victum aut villis aut ædibus aut columbariis sive privatim sive publicè nutrentur, ne quis sic captando, in commodum sui singulare eas alios atque aliorum in usus, utouique naturæ feræ, ita destinatas interverteret. Quod verò adjiciunt, juxta columbaria ne quidem sua ququam retia tetendisse licitum; id ex eo pendebat, ne alienorum columbariorum columbas ad sua, ut fieri solet, advolantes fortè caperet. Horum tamen nihil absque ejusmodi jure superinducto, illicitum habebant. Columbaria autem extruere nemini habebant illicitum; neque ex jure naturali neque ex eo quod ipsis erat civile ac sacrum seu à Numine datum. Scilicet inter volucres naturæ feræ eas ita censebant, ut nihil inde existimarent contra dominii alicujus privati committi jus ex eo quòd circum volitando agros in vicinia satos expilarent. Nec leges de pauperie per animalia illata huc attingere volebant. Scilicet eas tum sibi tantum civiles fuisse, nec ad Gentiles inter se ex jure suo Naturali seu Noachidarum spectasse (ut capite supra secundo ostensum est) tum animalia undiquaque in domini potestatem ac proprietatem redacta, nec ita circumvagantia dominosque (quadamtenus tantum ita dicendos) ex soli ædiumque mutatione toties mutantia, duntaxat in se continuisse. Præscripta nihilominus ex jure illo superinducto habebant spatia intra quæ nec columbaria extruere licuit; nempe columbis nutriendis. Talmudici; מרחיקין את השוכך מן העיר חמשים אמה ולא יעשה אדם שוכך בתוך שדהו אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח כדי שלא ימשכו הגחלות ויפסידו *Cubitorum quinquaginta spatio distare debuit ab urbe columbarium. Nec extruendū cuiquam erat columbariū in agro suo, nisi in quamlibet plagam solum haberet circumjacens cubitorum totidem. Ne scilicet pulli columbini exeuntes agro alieno, qui proprius esset, comedendo aliterve damnum inferrent.* Sic de columbario extruendo statuere. At verò אם לקחו מאחר אפי' היה ביתו ובין תחילת שדה חבירו בית רובע בלבד הרי זה בחוקתו היה ביתו ובין תחילת שדה חבירו בית רובע בלבד הרי זה בחוקתו *Si quis columbarium emeret ab alio, etiam si esset spatium inter columbarium illud & terminum agri vicini*

non majus quam cubitorum dictorum pars quarta, ita illud sufficiebat ut cogendus non esset ulterius illud movere. Quæ sic tradita committas jam licet cum obiter disputatis tum apud Theologos tum Jurisconsultos Christianos de columbariis atque jure ea construendi. Uti & reliqua superius ostensa, cum eis quæ de rebus non dissimilibus apud Scriptores Christianos passim occurrunt. Ex hisce demùm cunctis, quæ sic selegimus, ut specimina singularia de Dominio atque Obligatione Permissioneque circa illud ex jure Pacis versante, non obscure patet quomodo atque unde Talmudici quæstiones de Furto, ex illo jure, discerni voluerint. Interdictum quidem ejus Naturale esse non dubitarunt. Sed objectum ejus ac materiem, id est, Dominium, atque Obligationem Permissionemque circa illud versantem, aliter atq; aliter tum pro civilis sui, quod sacrum erat, tum pro superinducti juris discrimine vario, se semper habuisse statuerunt. Nec citra horum, quæ pro ingenti Personarum, Locorum, Temporum, Rerum publicarum varietate adedò diversa sunt, apices diligentius exploratos, posse Interdicti violationem observationemve satis omninò dignosci. Et de Selectis ex jure Pacis hætenus.

CAP. XII.

De Rerum & Personarum, ex Jure Belli, Dominio adquirendo. Et primò de Justis, tum juxta Ebræos tum alios Orientis populos, Belli causis.

Alifna. tit.

Sota cap. 8.

& Gemara

& commen-

tariis ibidem.

& Gidesis

Petrus Cu-

neum de Re-

pub. Hebrao-

rum lib. 2. c.

19. & Guil.

Schikard. lib.

de Jure Re-

giocap. 5.

¹ Deut. 7. 1.

& 20. 17.

Bellum, cujus jure Ebræi sibi Dominium adquisitum decernebant (nam quid ipsi senserint de aliorum ejusmodi jure, seorsim mox) duplicis erat generis. Alterum quod מלחמת מצוה seu *Bellum ad quod ex præcepto divino ipsi obstringerentur* א מלחמת item dictum, id est, *Bellum ultra oceanum* Terra Israelis. Alterum quod מלחמת הרשות *Bellum ultraneum* seu pro eorum qui rebus præessent, arbitrato sive gerendum sive prætermittendum finiendumve, vocitant. Primum genus erat maxime adversus septem illos populos^k Hitthæos, Gergefæos, Amoræos, Cananæos, Pherizæos, Hivæos & Jebusæos præter Amaleki-

cas¹,

ras¹, terræ utpote Sanctæ pristinos dominos. Secundum, adversus¹ Ibid. 25. 19.
 finitimos, pro re nata, alios; id quod suscipiendum fuisse, aut ge-^m Misna &
 rendum nolunt citra^m decretum Synedrii Magni seu septuaginta-^{Gemar. tit.}
 unius-viralis. Et utriusque etiam generis, alia illatas antea injurias Sanhed. cap.
 ulciscendi animo gesta, alia tantum ad acquirendum, firmandum, 1. & 2. Ba-
 augendum sibi Dominium & Imperium. Ubi inultionem, veluti byl. fol. 16 a.
 in Pœnam injustitiæ gesta sunt, non solum subactorum hostium res Hierosolym.
 in victorum Dominium transibant, sed etiam capti pro libitu idque fol. 19. col. 2.
 sine sexûs ætativæ discrimine cædi soliti. Neque ita rara sunt ea de & 20. col. 2.
 re in Federe veteriⁿ exempla. Ad utrumque verò genus quod dixi-^o Deut. 2. 34.
 mus (sed tantum quoties sine ultionis causâ bellum susceptum est) Num. 31. 17.
 attingere volunt leges illas, de militiâ, sacras; 1. Sam. 30. 17.
Si^o quando accesseris ad o Doub. 20.
expugnandam civitatem, primò offeres ei pacem, quam si accepe- 10.
rit & aperuerit tibi portas, cunctus populus qui in ea est יהו לך למס
ועברוך sint tibi sub tributo & serviant tibi. Sin autem fedus inire
nolueris, & fecerit contra te bellum, oppugnabis eam. Et cum Do-
minus Deus tuus tradiderit eam in manum tuam, percuties in ea
omnem masculum acie gladii. Mulieres tantum & parvulos, ju-
menta & quicquid fuerit in civitate & omnem prædam tibi diripi-
es (ubi malè vulgata, Exercitui divides) & comedes de spoliis ini-
micorum tuorum, quos tradidit Dominus Deus tuus tibi. Sic ni-
mirum facies cunctis civitatibus quæ à te longius disita fuerint,
quæ non sunt de urbibus istarum gentium. Sed de civitatibus popu-
lorum istorum, quos dederit Dominus Deus tuus tibi in possessionem
seu hereditatem, non permittes vivere ullum qui spirat. Quin
exterminandò exterminabis eos, nempe Hitthæum, Amorræum, Ca-
nanaum, Pherizæum, Hivæum & Iebuseum (Gergesæus adjicitur
apud Hellenistas, uti etiam in codice Samaritano) sicut præcepit tibi
Dominus Deus tuus. Ne scilicet doceant vos facere cunctas abo-
minationes, quas ipsi fecerunt diis suis, & peccetis in Dominum
Deum vestrum. Cum obsederis civitatem multis diebus & pugna-
veris contra eam, ut capias eam (לֹא תַחַת) non perdes arbores
ejus, ut impellas securim in eas, sed comedes de eis & non succides.
An lignum agri homo est, ut abeat à facie tua in obsidione? (quod pro-

ximat veritati Ebraicæ; satis ad stipulantibus etiam vulgatæ, Græcæ, Arabicarum & Chaldaicarum paraphrasium autoribus, quorum plerisque negatio etiam heic adjicitur, *lignum seu arborem esse non hominem, ut abeat &c.*^p, eodem sensu. *Tantum illam arborem, quam*

¹ Et vide Iosephum Archæolog. lib. 4. cap. 3.

agnoveris esse arborem infructuosam (vulgata, si qua autem ligna non sunt pomifera, sed agrestia & in ceteros apta usus) illam perdes & succides, ut obsidionis machinas extruas in civitatem illam, qua contra te dimicas. Ut ritè dignoscatur, qui fuerit Ebræus sensus

² In Iosuum quæst. 10. & vide si Petr. Abalard. in Heloissa Problemates.

harum legum militarium, & quomodo ex jure belli tum Res tum Personæ in eorum transfirent sive Dominium sive Potestatem, videntum est, primò de Belli heic eis intellecti Causis, secundò de eo indicendo, tertio de Federe & Deditioe, quarto de Federis & Deditioe Averfatione belloque inde inferendo; quinto de Urbibus Regionibus ac Personis subactis & Præda. Alia erat causa belli in se-

³ Maimonid. balach. Melachim cap. 5. adde Gemar. & R. Obadiam Bartasim. ad finem cap. 8. Misna. Sota. Mes. Mikot. Precept. aff. 116.

pretem, quos diximus, populos & Amalekitas, ex præcepto gerendi; alia ultronei in alios. Quod ex præcepto gerebatur, ex oraculo summi omnium rerum & personarum domini de quo dubitare nefas pendeat. Et ad hanc rem D. Augustinus, *Hoc genus belli, inquit, sine dubitatione justum est, quod Deus imperat, apud quem non est iniquitas, & qui novit quid cuique fieri debeat, in quo exercitus non tam auctor belli quàm minister judicandus.* Ultronei, in alias gentes belli causam necessariam non comperio obtendi apud Magistros aliam quàm

⁴ Exod. 14. 13. Deut. 17. 16. & 24. 68.

להרחיב גבול ישראל ולהרבות גדולתו *ut dilarentur fines Imperii Israelitici, & ut ampliaretur majestas ejus.* Nec injuriam seu qualecunque vindictæ meritum aut tutelæ suæ rationem necessariò præcedere debuisse (ut ferè scriptores Christiani)

⁵ R. Eliez. or apud R. Alphesum in extremo capituli ult. sis. Sanhedrin & Maimonid. balach. Melachim c. 5.

statuunt. Adeo ut nulla gens esset, terræ nullæ in quas injustum censerent bellum, decretum nempè à Synedrio Magno LXXI virorum quod heic semper fundum fieri volebant) neque, ut ipsum decerneret, alia præter prolationem imperii, causa haberetur necessaria. *Quin* tametsi toties interdiceretur aliàs in Ægyptum reditus, nihilominus fas habebant etiam illuc ad bellum inferendum & subigendam sibi terram populumque reverti. Certè & in Concione ad milites

⁶ De Sira Misgib. lib. 1.

Phinecius apud Philonem Midianitas adgressurus, *וַיִּשְׁמַע פְּנִינֶס בְּנֵי פִילֹן מִדְיָאֵן אֲדֹרְשִׁיט*

τὰ ἑτέρων, inquit, ἢ μόνον ἢ μάλιστ' αἰσιν οἱ πόλεμοι, ut occupentur aliena, est sola causa belli aut precipua. Atque ex lege sacra paulò antè allata jus sibi hoc eliciunt; si quando accesseris ad expugnandam civitatem &c. Perinde ac si illà satis innueretur civitatem aliquam atque gentes alias quascunque expugnare eis, tum ritè decreto tum indicto, ut ibi præstituitur, bello, fas esse. Qua de re videtis etiam quæ sub finem capituli superius tertii occurrunt. Sed modestius multò de gentis hujus suæ armis, Flavius Josephus^x; ἕδὲ τῶν αὐθιγῶν ἡσυχαιῶν Ἰσραὴλ τὰ πολέμους ἀρετὰς χάριν παλαιότητος, ἀλλ' Ἰσραὴλ τὰ σὺ νόμους ἀποφυλάσσειν Nec fortitudinem exercuimus, ut bella avaritia causa susciperemus, sed ut leges servaremus. Quibus verbis tamen non omninò negatur jus eis fuisse alienas, extra causam ejusmodi, armis invadendi terras. Nec sanè defunt obtensi illius Juris ut a viti fortè vestigia in eo quod legimus de Judæis Europæis Monarchiam universalem sub annis abhinc quadringentis, summopere affectantibus. Mathæus Parisiensis anno salutis 1241. *Labentibus illorum dierum curriculis, multi Iudeorum de partibus transmarinis, precipuè autem de Imperio credentes quod plebs Tartarorum & Cumano- rum essent de genere eorum quos Deus in montibus Caspiis precibus Alexandri magni quondam inclusit, convenerunt in loco secretissimo, ex communi condicto. Quos, qui sapientissimus eorum & potentissimus videbatur, sic alloquitur; Fratres qui estis semen Abrahæ præclari, vinea domini Sabaoth, Deus noster Adonai nos diu sub potestate Christianorum permisit affligi. Sed nunc venit tempus quo liberamur, ut ipsos vice versâ Dei iudicio opprimamus, ut salvæ fiant reliquæ Israel. Exierunt namque fratres nostri, tribus scilicet Israel, quondam inclusa ut subdant sibi & nobis universum mundum.* Alia ibi sequuntur quæ illuc tendunt. Neque verò apud Judæos solùm hujusmodi de bello sententia obtinuit, sed etiam apud alias in Oriente gentes una ea & vetus causa bellandi, profunda libido imperii & divitiarum (quæ verba sunt Sallustii^y) maximè semper

^x Lib. 2. ad-
vers. Apio-
nom.

^y In Carthago

Roma-

^a Tacit. Ann. nat. 15. Romanos excitans, non ignavia, monuit^z, magna imperia con-
neri; virorum armorumque faciendum certamen. Id in summa
fortuna. aequius quod validius. Et sua retinere, privata domus;
de alienis certare, Regiam laudem esse. Et de Nino Assyriorum Re-
^b Hist. 1. ge, Justinus^a; domitis proximis, cum accessione virium fortior ad alios
transfret, & proxima quaque victoria instrumentum sequentis esset,
totius orientis populos subegit. Et de Syris & Medis Athenæus^b;
^c Dipsosoph. lib. 12. hos scribit illorum regnum armis ademisse ut & horum Persas cōx
ἀλλὰ πὺνὸς ἐνεκα ἢ τῆς κυριαρχίας τῆς αὐτῶν ἐξουσίας non aliam ob cau-
sam nisi sola dominandi cupidine. Et plura legas apud Platonem in
Gorgia, de sententia illa Orientalium, qua ex superiorum solum-
modo viribus iustitia inter principes aliosve bellum gerentes decer-
nitur. Id genus alia satis sunt obvia. Atque Mahumedes, cui tot
Orientis Austrique populi nomina dederunt, de bello aliis inferen-
do, ac subjugatis tributo imponendo, ut demum nullum esset præ-
ter Mahumedanum omninò imperium, ad hunc modum in Alco-
^e Azar. 9. 19. rano^c præcepit قاتلوا الذين لا يؤمنون بالله ولا باليوم
الآخر ولا يكفرون ما حرم الله ورسوله ولا يدينون
دين الحق الذين اتوا الكتاب حتى يعطوا الحربه
Bellum inferte in eos qui non cre-
dunt in Deum atque in Diem futurum, aut non pro interdicto ha-
bent quicquid interdixit Deus & legatus ejus, aut non recto ju-
dicio judicant eos qui acceperunt scripta [seu instrumenta federis]
adeo ut tributum præstoendant & subjugentur. Judæos innuit &
Christianos, per eos qui acceperunt instrumenta Federis, seu Federa-
tos, ut disertè explicat ibi Mahumedes Ben Achmed. Et de federe
illo luculentum est, quod locum hunc aperiat & الكتاب
instrumenta federis ibi denotare probet, testimonium, tum apud
Mahumedem Abuljaferem seu Georgium Elmacinum, sub initio
Historiæ Saracenicæ, ubi de Judæis, Christianis, aliisque in fidem re-
ceptis

ceptis verba fiunt, adjecto illo **كتب لهم وكتب** & *scripsit*
eius instrumentum quod de federe planè intelligendum, tum ex ipso
 federe à Mahumede cum Christianis initi instrumento pridem ex
 Oriente allato & Parisiis publici juris factò; quo tutelam federatis
 pollicetur. Misèrè locum illum vertit, uti & alios non paucos, Ro-
 bertus Retinensis. *Non credentes, inquit, in Deum, diesque futu-
 ra, & non facientes Haram qui suo legato Deus Haram constituit,
 & non rectè litigantes velut ceterarum legum homines, usque quo
 vestri tributarii subiectique fiant, expugnate.* Impostor Italus^d; ^d *Arri Gaben.*
 qui ex Arabico transtulisse se simulat, Retinensem heic, ut ferè alibi, *Alcor. lib. 2.*
 sequitur, excepto quod portenta illa verborum & *non facientes Ha-
 ram qui suo legato Deus Haram constituit*, cum ne ariolari quis posset,
 sine Arabici exemplaris aut sermonis ope, quid ibi foret substituend-
 um, prudenter quidem ac omninò prætermisit. *Haram* verò
 ipsum est **حرم** vocabulum scilicet Arabicum inter Latina, admo-
 dum etiam ipsa invicem incongrua, heic retentum, & *quod interdi-
 ctum est*, seu *illicitum* atque *interdicere* tum ibi tum sexcenties alibi
 in Alcorano significat. Unde & Achmetides exponit illud **لا
 رسوا الله ورسوا** *quicquid interdixerit Deus & propheta ejus,*
 per **كالخمر** *quemadmodum vinum* atque id genus alia in Alco-
 rano^e interdicta. Præceptum autem illud Mahumedis de bello ^e *Azoor. 2.*
 aliis inferendo, ne quis fortè autemet non tam ad dilatarandos, nudo
 jure belli, imperii fines attinere, quàm ad aliarum religionum liber-
 tatem adimendam & Mahumedicæ propagandam; animadverten-
 dum est, tum bellum, ex præcepto illo, ut simpliciter subjungentur ii
 in quos geritur, & sub tributo libertatem retineant, inferendum esse^f, ^f *Vid. Claud.*
 tum alibi ipsum Mahumedem tanti cetera qualiumcunque religio-
 num genera & tam indiscriminatim habuisse, ut, sive Judæus, sive
 Christianus, sive neuter quis esset, modo in Deum ut Creatorem &
 remuneratorem & in magnum futuri judicii diem vitæ integer cre-
 deret, eum amplam justitiæ & pietatis mercedem admitteret adse-
 quuturum. Verba ejus sunt **ان الذين امنوا والذين هادوا** ^g *Alcoran. in*
^g *Azoor. 2.*

Eccc

والنصارى

والتصاري والصابين من امن بالله واليوم الآخر وعمل صالحا فلهم اجرهم عند ربهم ولا خوف عليهم ولا هم يحزنون *Rectè credentes seu Elmunnim, Iudai item, & Christiani, qualescunque demum sectarii, modo credant in Deum & diem futurum, & faciant quod justum est, mercedem suam nanciscuntur apud Dominum suum, nec timore, nec marore afficientur. Quod sectarios vertimus, in Arabico scilicet الصابين id Retinenfi lege sua relicta in aliam tendentes ibi significat. Sed Mahumedes Ben Achmed hoc interpretatur per طائفة من اليهود لو التصاري sectam sive ex Iudais sive ex Christianis, atque illum يوم الآخر in diem futurum per زمن نبينا في in tempus praestitutum à propheta nostro, quod aliud à die Resurrectionis ultinique Iudicii, Musulmanis denotare nondum didici. Mercedem autem ibi memoratam nuncupat ille ثولب اعظام compensationes operum suorum. Ne autem quis à Mahumedismo ad aliam transeat religionem, non sine comminatione gravissima in eadem Azoara interdicitur. Sed de bello, ob imperii tantum cupidinem ita illato, D. Augustinus^h, quem scriptores Christiani plerunque heic sequuntur, Inferre, inquit, bella finitimis & inde in cetera procedere, ac populos sibi non molestos solà regni cupiditate conterere & subdere, quid aliud quàm grande latrocinium nominandum est? Et vetus sane est apud scriptores Christianosⁱ traditio, ex Oriente recepta, Noachum cum orbem terrarum filiis ac nepotibus distribueret, eos iurejurando adegisse, ne quis eorum alterius terminos transgrediretur, πὸν δὲ παρεβαίνοντα πλὴν τῶν ὁρίων διαγγέλλω ἐξολοθρεύεσθαι ἐν τῷ ἔργῳ ἐξ ὧν τὸ πῶμα αὐτῶν, qui verò jusjurandum praescriptum violaret, ipsum ac universum semen ejus ex conceptis iurisjurandi verbis iri suaditus disperditum. Quod sanè Orientalium de bello, imperii tantum*

^h De Civitate Dei lib. 4. cap. 10.

ⁱ Epiphanius in Ancorato. Ensel. alii.

tantum cupidinis causâ, rite nec contra fas inferendo sententiæ est satis dissonum.

C A P. XIII.

De Belli, ex Jure Ebrais aliisque Gentibus interveniente, Indictione.

Um igitur nec injuria præcedens, nec tutela sui necessa-
ria heic esset, sed augendæ imperii amplitudinis ratio
tantum, ex Magistrorum (quibus & Orientis vicini
adsenserunt) recepta sententia, justa belli suscipiendi
causâ haberetur, ad ejusce denuntiationem seu indicendi formulam,
rerum repetendarum seu Clarigationis jus, quod ferè in Occidente,
sætem olim, obtinuit, semper attinere non potuisse nemo non vi-
det. At verò nisi nuntiatum, nisi indictum, geri volebant, disertis
etiam Legis supra allatæ verbis satis moniti. Bellum autem indicare
eis erat, deditioem ac fedus solum, ab hostibus (nam illud nomen
satis attinebat ad eos in quos bellum decernebatur, modo superiùs
memorato) deposcere, quod *לקרוא להם שלום offerre eis* seu
invitare eos ad pacem nuncupant. Maimonides ^k; *אין עושין מלחמה*
עם אום בקולם עד שקוראין לו שלום אחד מלחמת הרשות
ואחד מלחמת מצוה *Minimè inferre licuit bellum adversus quem-*
cunque omninò antequam ad pacem invitassent; idque tamen bel-
lo quod ex præcepto gerebatur, quàm quod erat ultroneum, obtinuit.
Hunc sequitur etiam Moses Kotzensis ^l, de utroque belli genere heic
indiscriminatim sumto. Ita tamen ut singulare ad vicinos Ammo-
nitas & Moabitas jus attineret, idque ex sacræ legis verbis *לית תדרוש*
כל ימך *non quæres* ^m, *non rogabis pacem eorum* ⁹.
aut bonum eorum cunctis diebus tuis. Hellenistæ ibi, *ὁ ἀγαθὸς*
αὐτῶν οὐ σὺλῦξαι αὐτῶν non salutabis eos Pace, & vulgatæ autor,
Non facies cum eis pacem, nec quæras eis bona. Sed intelligunt
Ebræi ⁿ tantum non ultro invitandos hosce, ut alios, ad Pacem; at si
anticiparent ipsi pacem poscentes aut merentes gratiam, libenter
amplexandos; qua de re etiam exemplum afferunt Davidis Regis &
Hanunis Ammonitarum principis ^o. Sed de Septem populis atque

^k Mal. Melakim cap. 6. Consonum satis est quod habet de bello ab Ebrais indicendo
^l Philol. lib. 1. c. 11. 118.
^m Deut. 23. 6. Et inde R. David. Kimchi Josuacap.
ⁿ Sopher Siphri col. 199. Maimonid. loco citato, Moses Mikon. præcept. Neg. 228.
^o 2 Samuel. 10. 3.

Eccce 2 Amale-

Amalekitis heic alii aliter. Neque denuntiationem huiusmodi necessariam aut locum ex jure habuisse volunt in bellis adversos eos ex præcepto scilicet gerendis, sed in eis tantum quæ ultronea erant.

¹ Ad Deut. 20. 10.

² Chald. Paraphras. ibidem.

³ Siphri col.

187. adde R. est.

Tom Tob Bar

Abraham in

Migdol oz

fol. 761 a. Si-

desis Fl. Iose-

phum Ar-

obseol. lib. 4.

cap. 8.

Ita Salomon Jarchius ^P, ita tributa Uzielidi ^Q paraphrasis. Et *Sepher Siphri*, ad leges illas militares ^r נִי תִקְרַב אֶל עִיר בְּמַלְחַמַת הַרְשׁוֹת

הַכְּתוּב מְדַבֵּר אֶל עִיר וְלֹא לְכַרֵּךְ לְעִיר וְלֹא לְכַפֵּר לְהַלְחֵם עֲלֶיהָ וְלֹא לְהַרְעִיבָהּ וְלֹא לְהַצְמִימָהּ וְלֹא לְהַמִּיתָהּ מִיְתָה תְּהִלּוּאִים

si quando accesseris ad civitatem &c. de bello ultroneo hoc dictum

Ad civitatem etiam dicitur, seu ad Urbem, non ad oppidum seu vicum.

Etiam dicitur ad expugnandam eam, seu ad bellum ei inferendum, non ad eam fame aut siti subigendam, aut ægritudinibus

interimendam. Quin denuntiationem belli ad illud quod ultroneum erat duntaxat attinere ideo etiam volunt quia in Lege dicitur,

sic facies cunctis civitatibus quæ à te longius distita fuerint & quæ non sunt de urbibus istarum gentium; quibus verbis excludi aiunt nonnulli eas quæ in ipsa terra Israelitica, ubi bellum ex præcepto omne, post Josuæ initia, gerendum.

Cum interea in vetustis eorum commentariis memoretur, Josuam bellum ex præcepto suscepturum antequam populorum septem ullum armis invaderet, etiam denuntiatione triplici bellum illis indixisse.

Rabbi Samuel Ben Nachman ^{*}, שלש פרסטיגיות שילח יהושע לארץ ישראל עד שלא,

עָנְסוּ לְאָרֶץ מִי שְׁהוּיָה רֹצֵחַ לְהַפְנוּת יִפְנֶה לְהַשְׁלִים יְשׁוּלִים

לְעִשׂוֹת מַלְחָמָה יַעֲשֶׂה גְרָגְשֵׁי פִינָה וְהָאֵמִין לוֹ לְהַקְבִּיבָהּ וְהַלֵּךְ לוֹ

לְאִפְרִיקֵי עַד בּוֹאֵי וּלְקַחְתִּי אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ כְּנָרְצַכֶם זֶה אִפְרִיקֵי,

גְּבוּעוֹנִים הַשְׁלִימוּ וְכִי הַשְׁוִלְמוּ יוֹשְׁבֵי גְבוּעוֹן אֶת יִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים וְאַחַד

Trinas pramisit Iosua epistolas in terram Israeliticam, antequam eam invaderent Israelita, seu potius literis tria proposuit; qui fugam mallent, aufugerent, qui pacem, in sedus, venirent; qui bellum, arma susciperent.

Vnde Gergesai credentes in Deum O. M. aufugerunt in Africam se conferentes, &c. si eius dictum

etiam fuisset, donec ipse venero & vos duxero in terram terra vestra simillimam.

Name ejusmodi est Africa. Gibeonita in sedus veniebant adeoque terra Israelitica incole manebant.

Reges triginta ac unus bellum susceperunt & cecidere.

Et mirè sanè convenit,

¹ Isaia 36. 7.

² Iosua. 9. 3.

³ Ibid. 12. 8.

venit, quod heic de fuga in Africam habetur non modò cum histo-
riola Talmudica, quâ Africani apud Alexandrum Magnum, hoc no-
mine, possessiones suas avitas, velut ^x actione, repeterent (qua de re ⁷ *Gem. Bab.*
etiam infra fusiùs) sed etiam cum veteri illa apud Procopium ⁷ in- *iii. Sanhed.*
scriptione in Mauritania Tingitana repertâ, quâ indicatum est, inco- *cap. 11. fol.*
las priscos illuc à facie Josuæ F. Nun aufugisse. Quod tamen de Ger- *91 a.*
gesæis universis minimè intelligendum, cum etiam & eorum no- ⁷ *Lib. 2. de*
men non solùm in ceteris, qui bello capti, populis in sacro sermone *Rebus Van-*
reperiatur, sed etiam in Evangelio ^a, ut nondum in terra Israelitica *delicia. &*
deletum occurrat. Qui verò tam bello quod ex præcepto gereba- *vide heic lib.*
tur, quàm ei quod ultroneum erat, denuntiationem necessariam *7. cap. 8.*
fuisse volunt, præceptum illud de excidendis populis septem singula- ⁷ *Iosua. 24.*
reita obrinuisse etiam volunt, si in fedus, quale statim dicitur, veni- *11.*
re aversarentur; aliter æquè ac alios federis beneficio gaudere debuis- ^a *D. Matth.*
se itidem ipsos, ad quod facit Gibeonitarum exemplum. Atque *8. 29. Gerge-*
ita intelligi interdicta ^b de federe cum eis, scilicet federe non incundo *seni in Gra-*
aliusmodi quàm quod in Ebraorum eos redigeret potestatem, nec *co, Gerasemo*

C A P. XIV.

De Federis ineundi ratione & capitibus, ubi hostes se dederent.

Dederis capita seu conditiones, quæ deposcebantur, & si-
ne quibus pacem non inibant Ebrai, cum ad eam ho-
stes invitarentur, trinæ ferè ^d erant, I קבול שבע מצות לקבול
עליהן *Ve septem præceptorum quibus*
obstricti sunt Noachida, professione se obligarent quoties scilicet Ju-
daismo nomina, uti sub Joanne Hyrcano Idumæi, non darent.
II. המס עליהן קבול *us ad tributum præstandum se obstringe-*
rent.

^d Sopher Si-
phri Col. 187.
Marmonr.
hal. v. Me-
lakim cap. 6.
Moses Mi-
lotat p. 18.
Affirmat. 18.
S. R.
Da Vid. Rem-
c. i ad Iosua
cap. 9.

venz. III. לקבול עליהן העבדות *ut servilem in se susciperent, ergo Imperium Israeliticum, cultum.* Neque enim עבדות *per servitusem* (quod etiam planè significat) heic transferendum, nisi eo nomine ejusmodi servitutem intelligas quâ homines, si statum respicias, etiam liberi eos in quorum potestate, ut subditi, redacti sunt, pro vario populorum more, solent observare, ut clariùs statim liquebit. Primi capituli sensus ex eis satis dignoscitur, quæ libro secundo, de Profelyti Domicilii professione, ostenduntur. Cum enim jam Ditionis essent federati Israeliticæ, uti & ipsum territorium, non magis sine hac professione sive sedibus sive vitâ ibi ulterius frui permittebantur illi ac Gentiles sive liberi sive servi qui, florente Ebræorum Imperio, domicilio apud eos gaudere vellent. Secundum & Tertium federis caput subnitiur sacris illis verbis in Legibus militaribus antè ^c allatis, *sint tibi sub tributo & serviant tibi.* Servitus autem illa seu cultus servilis non solum ejusmodi erat ut imperii Israelitici majestatem perpetuò comiter atque cum obsequio observarent, sed etiam ut se planè dederent & sub illius ditione se degere agnoscerent & יהיו נבזים ושפלים למטה ולא ירימו ראש בישראל אלא יהיו נבזים תחת ידס ולא יתמנו על ישראל לשום דבר שבעולם quæ verba sunt Maimonidis, id est, *ut humiliter se gererent, nec caput levarent inter Israelitas, sed eorum potestati subiecti nullam ob causam omninò in præfecturam aliquam, qua coercerentur Israelitæ, eveherentur.* Tributi autem nomine non solum pecuniarum summa quotannis pendendæ, sed obligatio tum ad pecunias tum ad operas (quod עבודה בגופם וממונם & *ministerium corporale & opum subsidium* unucupant) in publicum commodum, Principis jussu præstandas, continebatur. Veluti in extruendo reficiendoque sive Templo sive Palatio Regis, civitatibus, earumve muris, id genus aliis. Et de hisce *Sepher Siphri*; אמרו מקבלים עלינו מסים ולא שיעבוד שיעבוד ולא שיעבדו עליהם עד שיקבלו עליהם *si consentirent in Tributum non verò in obsequium illud servile, aut in hoc, non verò in illud, in fedus non recipiebantur; nisi scilicet in utrumque se obligarent.* Scimus quidem למס להיות esse ^g *in tributum, ita in Federe Veteri usurpari aliasque ejusmodi locutiones qui-*

^c Cap. 12.

^f Col. 187.

^g Judic. 130.
adde Comm.
28. 33. 35.
Thom. L. L.

nes quibus מ מס id est tributum denotatur, ita verti solere, ut vulgatam Tributi, id est, census pendendi tantum significationem retinere, non operæ personalis præstationem includere videatur, unde ο Φόρος, Tributum, Tributarii, & vectigales vetustis interpretibus, ubi מס occurrit, plerunque substituantur. Sed verò non modò tributum vulgò ita dictum, sed etiam ministeria corporalia eo nomine innui tum probant receptæ hac de re Magistrorum sententiæ, tum firmant etiam versiones aliquot priscae ipsius vocabuli. Nam עובד למס להיות esse^h in tributum seu ut tributarius serviens^h Gen. 49.15. vertitur nunc fieri αὐτὸς γεωργὸς homo agricola, nunc γεωργὸς ὑπηρέτων agricola qui ministeria præstet. Atque alibi ὑποφόροι δᾶλοι serviⁱ tributarii, atque ὑπηρέτοι subjugati^k (quibus vocibus per-^l Iosua. 16. 10. sonale etiam obsequium, nec solum tributum ita vulgò dictum in-^h Ios. 17. 13. dicatur (pro eis usurpantur qui, ex vi vocabuli מס, tributarii in versionibus Latinis appellitantur. Et demùm expressè מס שלשים איש אלה Tributum triginta millium virorum quod Φόρος & Indictio vertitur, in libris Regum^l occurrit; unde manifestius nihil est¹ Regum. 5. 13. & Iosephus Archæolog. lib. 8. cap. 2. quàm ministeria corporalia seu personalia eo nomine rectè satis designari, uti ex aliis etiam quæ mox insequentur. Exactionem ab huiusmodi federatis tam personalis, quale diximus, quàm pecuniarii² Tributi intelligi volunt, ubi David Rex præcepit^m, ut congregarentur omnes Profelyti de terra Israel, & constituit ex eis latomos ad cæ-² dendos lapides & poliendos ut adificaretur Domus Dei. Profelyti, qui in eiusmodi fedus temporibus retroactis subinde venerant. Simile, sed quod illustrius est, exemplum habent in magnifico illo apparatu Salomonis Regis templum civitatesque aliquot condituri. In historia sacra de illo apparatu dicitur primòⁿ וזה דבר המס אשר^o 1. Regum. 9. ונא¹⁵ quod vulgato est, hac est summa expensarum, quam obtulit Rex Salomon ad adificandam domum Domini &c. Dein sequuntur urbes ædificandæ reficiendæve. Et statim subjungitur; Omnem populum^o relictum ex Amorrhæis, Hitthæis, Pharizæis, Hivæis & Ie-^o Sic etiam. busæis, qui scilicet non fuerunt ex filiis Israel, filios nempe eorum qui re-² Paral. 8. 7. sidui manserunt post eos in terra & quos filii Israel non potuerunt delere, הוה ויעלם שלמה למס עובד עד היום הזה fecit Salomon tributarios

butarios ad operas præstandas usque in diem hunc. De filiis autem Israel עבד שלמה נתן לה in ministerium [hujusmodi] neminem sumisit, quoniam ii erant viri militares, ministri ejus, principes ejus, Duces ejus, & principes curruum atque equitum ejus. Profelytos illos seu reliquias septem gentium ex illo de publicis ministeriis ob-

¶ R. Levi Ben Gersom ad 1. Reg. 5. 15. R. David Kimchi ad 1. Reg. 9. 20. & 2. Paral. 2. 17. Masme-rides Hal. Melakim. cap. 6. Moses Mikorchi præcept. Affirm. 118.

¶ Iosua. 9. 23.

¶ Judic. 1. 28. & seqq.

2. Sam. 8.

¶ Epist. Salomonis ad Hieronimum R. ex Annal. & Archæologia apud Josephum Archæolog. lib. 3. cap. 2.

¶ Archæolog. lib. 3. cap. 2.

* 1. Reg. 5. 13.

¶ Ad 1. Reg. 5. 13.

¶ 1. Reg. cap. 4. 7. & seqq. & cap. 11. 28.

eundis federis solennis capite heic accitas fuisse volunt ad opera quæ præ manibus erant. Et præcedentia illa vocabula וה דבר המס וגו' quæ vulgato sunt *hac est summa expensarum*, &c. interpretanda volunt *Hac est ratio Tributi* (eo sensu, quo diximus, intellecti) *quod exegit Salomon Rex ad adificandum Templum &c.* eamque, post interjecta, quorum apparatus erat, opera, id est, Templum & civitates ibi memoratas, denotari per illos, qui ex federis, in quod venissent, jure ad tributum hujusmodi obstringerentur. Atque ex jam dictis, intelligenda, ad mentem Ebræorum, loca quibus memoratur sive sub Josua⁹, sive sub Juda^r, sive sub Davide^{*} devictos populos tributarios factos. Nam & quos devicit hic, ac vivere permisit, *πατρίας Φόρω ὑποπελῆς ἐποίησεν* omnes Tributo subjectos fecit. Quod verò adjicitur suprâ de Israelitis in ejusmodi ministerium non sumtis, id (quod obiter est animadvertendum) non ita accipiendum ac si planè ipsi tributo immunes, seu ministeriis publicis liberi. Placuit, ut assidua Profelytorum ac dedititorum, veluti Nethinæorum sic signantiùs dictorum, in extruendo Templo urbibusq; ibi memoratis opera adhiberetur; qualis indigenas nō gravaret, causâ ibi adjectâ. At verò & *Φόρον ἐργάτας τριῶν μυριάδων* tributum quod erat operariorum *triginta millium* (ut ait Josephus⁹) idem Rex ab Israelitis etiam exegit, ut legitur etiam in libris^{*} Regum; non verò qui assiduis assuescerent in Libano monte (nam ad materiandū ibi selecti sunt) laboribus, sed ita vacationibus gauderent, ut viginta millia binis semper mensibus otio uterentur, ac decem millia quolibet mense tantum adessent. Vicium autem & vacationum inde ratio orta, ne gravius, aut quale Profelytorum ac dedititorum, onus Israelitis imponeretur. Ita sanè Gersomides^u, *הם באופן שלא יכבד מאד עליהם* Ideò per vi- ces redibant, ne grave nimis onus eis imponeretur. Atque alia sunt in sacra historia^x unde de Tributo, cui populus Israeliticus subja- ccebat,

cebat, satis liquet. Hinc est etiam fortè quod legitur Israelitas uno ferè ore dixisse de Golia, *Virum^y qui percussèrit eum dabit Rex di-*^{1 Sam. 17.}
vitiis magnis & filiam suam ei dabit ואת בית אביו יעשה חפשי ואת
 & *filiam patris ejus faciet* ואת בית אביו יעשה חפשי seu liberam (ut Hel-
 lenistæ) in Israël; ubi vulgatus & *Domum patris ejus faciet absque*
tributo in Israël, & Chaldæus חורין רברבין *Liberos principes in Israël.*
 Et de Tributo hujusmodi Magistri^z fusiùs, quos consulat, si volet,^{2 Maimoni-}
 lector. Quod verò ad caput hoc de Tributo in federe subeundo at-^{des h. lach.}
 tinet; ita, pro Principis arbitrato, variatim concipi potuit, ut, pro Melakim
 conventionis ac modi adjectione, sive fundi tantùm sive bona tan-^{c. p. 4 & Mo-}
 tùm mobilia sive horum sive illorum pars aliqua Tributo subjace-^{ses Mithozè}
 ret; & quod reliquum esset eo omninò foret liberum. Maimoni-^{prac. affirm.}
 des³; ויש למלך לתנות עמהם שיקח חצי ממונם או הקרקעות ויניח, Wabda cap.
 Et Rex כל המטלטלין או המטלטלין ויניח הקרקעות כפי מה שיתנה 5. & vide
prohibitu suo, ita cum receptis in fedus convenire potuit, ut rerum
eorum partem caperet, veluti fundos, & abstineret omnino à bonis
mobilibus, aut hæc, & ab illis abstineret, secundum id in quod fuerit
conventum. In toto demum federe, nefas ait fuisse fidem eo datam
 fallere, aut pactis religiosè non stare modò nempè statim קבלו שבע
susciperent in se præceptorum septem observationem, id est eo-
 rum quæ Noachidarum nomine toties indigitavimus, seu Juris om-
 nium hominum communis ac Naturalis capita septem. Nec de-
 fuerunt qui tridui inducias seu tempus ejusmodi deliberandi, sive
 post bellum indictum sive post castra in bellum posita, hostibus con-
 cedendum voluere; quo, de invitatione in fedus seu deditionem li-
 berè consulerent. Neque ante id elapsum, bellum fuisse inferendum.
 Ad illud legum militarium *cum^b obsederis civitatem multis diebus*^{b Deut. 20. 19}
& pugnaveris contra eam, Autor^c *Siphri* מגיד שתובע שלום שנים^{c Col. 187.}
verba illa indicant hostes ad pac-
em seu in Fedus biduo, etiam triduo, invitandos, antequam bellum
in eos inferatur. Quo etiam spectare aiunt illud de Davide Rege,
&^d mansit seu expectavit in Ziklag per biduum. Sed hoc etiam^{d 2 Sam. 1. 1}
 ad belli ultronci jura, non ejus quod ex præcepto gerendum erat,
 attinuisse vult Salomon^e Jarchius.
^{e Ad Deut.}
^{20. 19.}

CAP. XV.

De Federis & Deditiois averfatione, belloque inde inferendo. *Disciplina militaris de arboribus frugiferis in hostico non succidendis. Temperamentum Domini, ne quis rem suam planè destrueret. Et de loco fugæ in obsidione hosti relinquendo.*

Sed & Deditioem, qualis ostensa est, renuerent Hostes, bellum inferebatur. Ubi nempè victoriæ spes alliceret. Nam alioquin fedus tum omninò æquale tum quo ipsi inferiores fierent, cum populis quibuscumque (exceptis septem quos diximus atque Amalekitis) inire & fas eis & pro re nata, quemadmodum aliis nationibus, mos erat, quod in Salomonis & Hiram Tyrionum Regis, Romanorum atque aliorum quorum amicitiam amplexi sunt, federibus videmus. In belli autem ita illati disciplina (quantum ad legitimam domini, ex jure belli eis recepto, acquisitionem pertinet) animadvertendum in primis est, quænam in obsidione ac locis in castrorum vicinia res eis interdictæ & quænam ita permissæ ut liberè uterentur fruerentur. In Obsidione & castrametatione tum singularis arborum, quæ circum crescebant, habenda erat ratio, tum loci fugæ hostibus (ita sanè inolevit opinio) relinquendi. Arborum nempè cum infructuosarum (quibus pro libitu, militi uti frui licuit) tum fructiferarum. Has à milite succidi aliterve disperdi, contra fas fuisse ex sacro sermone superiùs allato^f constat, *si fructus esui esset idoneus*, seu

^g Cap. 12.

^h Maimonid. hal. Melakim cap. 6. Gem. Bab. ad tit. Baba Kama cap. 3. fol. 71. & 72. Sopher Siphri col. 187.

ⁱ Lib. 2. ad Vers. Apionom. Vide & Archaeolog. lib. 4. cap. 8.

arbor quæ esculenta tulerit, quo nomine arborem fructiferam ibi denotat Moses. Velut Olivam, Palmam, Pomum. Fructus licitè comedebatur; arbore, ut in humanos usus fructum postea iterum ferret, servandâ. At si arbor esset omninò sterilis, aut si fructum ferret plerunque nocivum aut inutilem, aut adeo intempestivum^g seu inopem ut culturæ labores neutiquam compensaret, aut arboribus vicinis agro, in quo ~~sera~~ est, esset detrimento, aut pretio^h eximio venundari posset ejus materies, ex majorum dictæ legis interpretatione, etiam in qualescunque usus bellicos excidere seu radicibus evellere licuit. Addit inde Josephus^h nec in hostico ignem qui vastaret, injiciendum ex lege Mosæica, alia item; & דִּבְעָא (inquit, Moses)

Moses) τὴν γῆν αὐτῶν περιπολεῖν ἔδει κῆππον ἡμέρα δένδρα συγκαχῶ-
 σθαι ἀλλὰ καὶ σκυλεύειν ἀπέριεκα ἔδν ἐν μάχῃ πεσόντας, καὶ τῶν αἰχ-
 μαλιωτῶν περιουσίην, ὅπως αὐτῶν ὕβρις ἀπὴ μάλιση ὅ γυναικῶν
*Neque permisit terram eorum (hostium) igne devastari, neque ar-
 bores fertiles incidi. Etiam spoliari eos qui in bello cecidere inter-
 dixit. Et captivis prospexit quatenus nec eis inferretur injuria,
 maximè feminis.* Libentius forsàn quàm par erat suorum mores,
 ut humaniores erga Gentiles, exhibere contendit ibi Josephus. De
 captivis Talmudica doctrina est, qualem diximus. Et de foeminis,
 quarum sors non dispar, præter ea quæ hoc capite occurrunt, con-
 sulas libri quinti caput decimum tertium, ubi singulare de foemina
 bello captâ ducique adamatâ jus aperitur. Atque ut ex lege sacra in-
 terdicebatur, ut dictum est, militi in Obsidione, arboribus frugiferis,
 ita, ex majorum interpretatione civibus etiam ceteris ubicunque in
 Imperio Israelitico degentibus, similis interdictio. Adcò ut nemini
 impunè liceret arborem frugiferam cædere תחתה תרר *ita ut inde
 corrumpetur aut perires.* Nonnullas autem mensuras adhibitas
 video quibus frugiferæ heic arbores an infructuosæ fuerint digno-
 sceretur. Olivam quæ quartam redderet olivarum cabi partem,
 aut palmam quæ Dactylorum cabum, ne domino quidem succidere
 permissum est. Si minor fuisset annuus proventus, permissum.
 Et interdictum de non succidendo æquè ad eos spectabat, qui aquas
 inhibendo arbores frugiferas arcfacerent aliove modo infœcundas
 ultrò redderent. Atque ex notissimo hoc apud Ebræos, in ipsis juris
 sui capitibus, arborum frugiferarum, earumque fructus salubres fe-
 rentium, & earum quæ aut steriles essent aut insalubres aut inutiles,
 discrimine, ortum fortè est quod in Evangeliiis¹ de hujusmodi arbo-
 ribus atque earum fructu, eisque quæ bonum non ferrent succiden-
 dis, veluti parcemia maximè obvia, toties occurrit. Nec minùs, ex de-
 cretis majorum divini de arboribus frugiferis præcepti bellici ratio-
 ne nixis, illicitum erat vasa diffringere, vestes dilacerare, demoliri æ-
 des, fontes occludere, aut aliud quid ejusmodi facere תחתה תרר
ita ut inde res perires usibusve prorsus eximeretur humanis; aliter
 atque aut militiæ in prælio atque hostibus adoriendis subjugandif-
 que,

¹ D. Matth. 3. 10. 7. 17. 12. 33. D. Luc. 3.

¹ *Pr. Num. 31.* que^k, aut futuri, in pace, commodi ratio ac prudentia exigeret. Intererat nempe reipublicæ ne quis re suâ sic malè uteretur. Adeoque Dominium & facultas aliàs ejusdem libera, sic temperabatur modumque recepit. Qui contra heic quid committerent, verberibus plectebantur. Arbores frugiferas succidentes, veluti ex lege sacra rei. Ceteri, ex decretis majorum. De loco autem Fugæ relinquendo ita ex veterum traditione plerunque statuunt, ut urbis obsessæ plaga, è quatuor, unica ita sine milite relinqueretur ut libera illac hostibus fuga maneret, atq; integrum esset unicuique על נפשו להמלט כשצריך על עיר לתפשה אין מקיפין ¹ ממשלש רוחותיה ומניחין מקום לבורח אותה מן שירצה להמלט על נפשו שנאמר ויצבאו על מדין כאשר ולכל מי שירצה להמלט על נפשו שנאמר ויצבאו על מדין כאשר וזהו צוה"ה את משה מפי השמועה למדו שבכך צוהו *Quando oppugnabant seu obsidebant urbem ut eam caperent, minime eam à quatuor plagis circumcingebant, sed tantum à tribus, loco fuga relicto, ut qui vellet vita sua consulere, secundum id quod dictum est^m, & castrametati sunt* (seu *ταετραξωτο* aciem instruebant, ut Hellenistæ locum illum) *adversus Midian, secundum id quod Dominus praeceperat Mosi. Unde discimus rem ita fieri ex praecepto.* Id quod vult est, in nui ibi, ex præcepto singularem quam diximus aciei in obsidione instructionem præscriptam fuisse. Maximè in Bello ultroneo. Nam in eo quod ex præcepto, adversus septem Populos gerebatur, aliter ferem, saltem interdum, idque ex divino præcepto habuisse videtur ex Hiericuntis^a historia. Modo autem, quo diximus, castra adversus^o Midianitæ posita fuisse antiquitùs receptum est, unde jus ejusmodi castrametandi voluere emanâsse. Moses Mikotzi^p, ad locum illum Numerorum, תניא בספרי כשצריך על העיר לתפשה נצטוו שלש יקיפו אותה מארבע רוחותיה אלמא משלשה רוחות ומניחין מקום לבורח *Traditio est ex libro Siphri imperatum esse iis qui in urbem castra, ut eam caperent, locarent, eam à quatuor plagis minime circumcingere, sed à tribus tantum, ut locus fuga relinqueretur.* Ita ille. Sed in Sopher Siphri^q quo utor, hoc tantum de hac re lego, ויצבאו על מדין הקיפוה מארבעה רוחותיה רבי נתן אומר נתן להם רוח רביעית כדי שיברחו *Et castrametati sunt adversus Midian. Circumcingebant eam*

¹ *Halach. Me-laki m cap. 6.*

^m *Num. 31. 7.*

^a *Isa. 6. 3.*

7.

^o *Num. 31.*

^p *Prac. aff.*

118.

^q *Col. 106.*

eam à quatuor plagis. Sed tradit Rabbi Nathan plagam quartam liberam fuisse relictam, fuga causâ. In vulgata autem, secundum id quod Dominus praeceperat Mosi, heic prætermittitur. Sed & observandum est in paraphrasi Uzielidi tributâ ita reddi verba illa de Castramentatione in Midian. ואתיחלון מדין אקפסה מתלת טריגונה. & castramenti sunt in Midian circumcingendo eam à plagis trinis juxta id quod praeceperat Dominus Mosi, & occiderunt omnes masculos.

C A P. XVI

De Urbibus, Regionibus, Personis subactis, Captivis, Hostibus *caesis* sepeliendis, Prædâ, hujusque Distributione; ex Jure belli Ebrai in usu. Quid nomine Terræ Israel reverâ venerit.

PARTÂ Victoriâ, alia erat ratio Septem populorum seu Amalekitarum, id est belli ex præcepto gesti, alia ejusce quod ultroncum erat. Septem populos (quibus pari censent jure Amalekitas ex eo quod delendam esse legimus^r eorum memoriam) post victoriam ad internecionem universos cædi vult lex sacra superiùs^r allata. Ratio adjicitur, *ne doceant^r vos facere cunctas illas abominationes quas ipsi fecerunt diis suis.* Quod sic interpretantur veteres aliqui, ut fas quidem esset, ex præscripta lege militari universos, sine sexus aut ætatis discrimine, interficere, sed tamen pro libitu eos servare qui poenentiâ ducti Profelytos sive justos sive (pro eorum, quorum in potestate essent, arbitratu) Domicilii se fieri volebant, perinde ac si non tam præceptum cædis, quàm permissio aut licentia lege comprehenderetur, quæ renonnihil supra^r. Autor Siphri ad illud *Ne doceant vos,* מלמד ונהגים *Illinc^x observandum est, si poeniteant, à cade posse abstineri.* Et Salomon Jarchius ibi, וזה אמרם ואתיחלון מדין אקפסה מתלת טריגונה *intelligendum, si poenitentiam foverint & profelyti fiant, fas esse etiam eos recipere.* Alii verò ex ipsâ præcepti vi, ad unum omnes illorum, qui antea se in deditionem ac fedus non obtulissent, perimendos fuisse statuunt.

^r Exod. 17. 16.
^r Deut. 25. 17.
^r Cap. 12.
^r Deut. 20. 18.
^r Cap. 19.
^r Col. 187.
^r Maimonid.
^r b. lach. Me-
^r lakun cap. 5.
^r Moses Miko-
^r 17. Præcept.
^r N. gat. 225
^r & Gidefis
^r 1. Sam. 27. 9.

Ambrosium^e; *Non percussies quos non captivasti in lancea & in gladio suo.* Locum verò ita explicat Josephus^f, ut veteret hosce occidi Propheta; *Ἐν δὲ νόμῳ λεφθέντες πολέμῳ, διαπρατίνετον δίγκμον.* ^{Do officio lib. 1. cap. 29. Archaeolog. lib. 9. cap. 2.}
Captos verò jure belli, injustum non esse occidere, verbis illis innueret. Ceterum idem Josephus, ubi sensa legum sacrarum de militia tradit^g; *καρτήσωσιν τῇ μάχῃ ἑνὶ ἀντιπαξαιδίνων κενάτι, ἑνὶ δὲ ἄλλοις εἰς τὸ πλεῖν ὑμῶν φόρου σώζονται, πλεῖν δὲ χαναναίῳ ἐθνῶς. τῆς γὰρ πανοικί χεῖνα ἀφανίσαι.* ^{Ibid. lib. 4. cap. 2.}
Victores in praelio facti eos, qui in adversa acie steterunt (qui se dedere noluerunt) cadite. Ceteros ut Tributa vobis solvant servate, Exceptâ Cananaeorum (id est, septem populorum cum Amalekitis) gente. Hi enim cum totis familiis sunt delendi. Inter leges etiam Mosaicis habet is^h illam de hostibus sepeliendis; *καταθάψωσιν δὲ καὶ οἱ πολέμιοι, καὶ νεκρὸς εἰς μηδὲ γῆς ἀμοιρεῖται κείῳ παρατίρω δὲ δίγκῳ πτωχῶν τινύων* ^{Ibidem.}
Quin & hostes sepeliantur, nec mortuus quisquam expers terrae jaceat, ultra quam justum est pœnas exsolvens, quo spectat ejusdem illudⁱ *ἀπαφον μὴ περιόραν ἐν sepulchro* ^{Lib. 2. advers. Apionē.}
non spernere, velut Mosaicum. Quod unde hauserit nisi ex interpretatione sua prioris partis capituli vigesimi primi Deuteronomii, planè nescio. Postquam verò in devictos sive praelio sive obsidione hostes esset sæviturum, personæ, quibus parciturum est, ut captivi, in servitutem^k (non qualis ex federe ac deditioe, juxta superius dicta, nascebatur, sed quæ statum liberum in servilem planè conditionem mutaret) redacti pars prædæ erant, quæ tota in victorum dominium ita jure belli transibat. Atque ut pace cmiti, sic bello capti, servi fiebant, & pro dominantium libitu vitæ genere in posterum gaudebant. Et passim tam in Oriente quàm in Occidente invaluit mos ille, bello, non civili, captos, quibus parciturum est, in servitutem abducere. Sed inter Christianos diu est quod, charitatis causâ, desit; pretio tamen Redemptionis præstitui solito, uti etiam apud Mahumedanos, ubi Mahumedanum ceperint. In Præda autem alia erant bona quæ *אוצרות המלכות* *Theauri Regum*, nempe devictorum, dicti (quo nomine contineri puto quicquid regio fastui & splendori proprium esset) alia quæ reliquorum in Opibus. Primi generis Regis omnia, ex recepto jure, fuere. Secundi, universis bipartitò divisis,

divisis, alteram etiam sibi totam eligebat Rex partem. Altera verò partitione æquali distribuenda erat singulis qui militârant; quorum in numero non minus habebantur impedimenta ac sarcinas curan-

¹ *Adit. Sa-*
hedrin cap. 2
fol. 21 a. & תנו רבנן אוצרות למלך ומחצה לעם *Tra-*
Gidasis Sa-
lom. Ierch. ad
1 Parad. 29. *dunt Rabbini nostri, thesauros regios (in bello captos) ad Regem*
22. *speçtare; prædæ verò reliqua partem dimidiam populi.* Populi no-

^m *Maimon.*
halach. Mc-
Jakim. cap. 4. mine heic designantur tantùm ^m qui aut prælio dimicarant aut im-

ⁿ *Num. 31. 27*
& seqq. *Et ad prælium & remanentis ad sarcinas; & similiter dividens.* Parte
Ioseph. Arch-
eolog. 4. cap. 7 nempè totius prædæ dimidia tantùm eis distributa, ut dictum est.

^o *1. Sam. 30.*
24. & 25. Quod verò ibi sequitur, *Factumque est à die illa ומעלה* (quod ple-
runque & deinceps vertitur) *ut & istud poneretur statutum* ^o & *ius*
in Israel, usque in hunc diem, etiam ad anteriorum seculorum usum
respicere aiunt; ita ut מעלה ibi non *deinceps* seu tempus futurum
denotet (quod nec denotare solet,) sed *ab olim* & ævi mores præ-

¹ *Genes. 14.*
24. teriti ejusque vetustissimi. Hinc ad ilkud Abrahæ, ubi prædæ suæ
partem Beræ Regi Sodomæ munificè reddit, nec quid se retentum
profitetur, *exceptis* ^p *tantum his qua comederunt juvenes, & parte*
eorum qui mecum jerunt. Aner, Escol & Mamre etiam & ipsi ac-

^q *Ibid. comm.*
14. *cipiens partem suam,* morem hunc prædæ distribuendæ tunc in usu
fuisse observant. Sensus autem verborum illis est qualem. heic red-

^r *Ad Genes.*
14. 24. & 1. didimus, & diversus ab eo qui in versionibus Occidentalium habe-
Samuel. 30.
25. tur. Juvenes. & qui cum eo jerant, sumunt pro eis, qui prælio dimi-
carant, & hostes usque ad Dan ^q fuerant insecuti. Aner autem Escol &

hære obiter
Moses Al-
foisch in Sc-
pher Mera-
oth. harzo-
baoth. fol. 39.
col. 1. Mamre apud impedimenta mansisse aiunt. Unde Salomon Jar-
chius ^r; ממנו למד דוד שאמר כחלק היווד למלחמה וכחלק היושב
על הכלים יחדיו יחלוקו ולכך נאמר ויהי מהיום ההוא ומעלה

וישימה לחוק ולמשפט ולא נאמר והלאה לפי שכבר נתן החוק בימי-
אברהם, Ab eo didicis David id quod dixit, partem descenden-
tis ad prælium & ejus qui apud impedimenta manserit, similem fore,

& utrisque æquam distributionem faciendam. Ideo etiam dicitur,
& fa-

& factum est ab eo die & ab olim ut poneretur in statutum & jus. Neque verò dicitur & deinceps, ideo quod olim traditum est statutum in diebus Abrahæ. Quod ipsum etiam monuit Rabbi Jodan in Beresith 'Rabba. Sed Josephus ἐξ ἐκείνης, inquit τὸ νόμος ἔσται ἐκ ἐκείνης παρ' αὐτοῦ, Ab eo tempore (Davidis) Lex illa obinuit apud eos, de Prædæ scilicet ejusmodi distributione. De Agris demum, Urbibus atque Regionibus subactis Maimonides agens, decimam tertiam eorum partem Regis fieri ait. Verba sunt "הכלך המשיח נוצל מכל הארצות שכובשין ישראל חלק אחד מיג ודבר זה חוק לו ולבניו לעולם Rex unctus sibi habere debet decimam tertiam partem ex omnibus terris quas subegerint Israelitæ. Hoc quidem statutum est ei & posteris ejus in perpetuum; quod à viris doctis^x accipi video pro jure, quod in usu erat, regio. Sed verò illud, de Rege uncto signantiùs à Maimonide dictum ad Messiam (quem Regem unctum rectè semper appellant) attinere puto, atque ex distributione in Ezechielis^y prophetia descriptâ planè sumi. Nam ibi cuilibet tribui sua portio, & sua Principi tribuitur, portioni tribùs æqualis. Et R. David Kimachi disertè ad eum locum, לְיִשְׂרָאֵל יְהִי שְׁנַיִם עָשָׂר חֲלָקִים וְלִנְשֵׂי־הַחֶלֶק הַשְּׁלִישִׁי עָשָׂר חֶלֶק הַנְּשִׂיָה נַחֲלָה תְּהִיָה תְּרוּמָה מִשְׁבְּטֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ וּבְרֹחַב אֲלֵא שְׁבִתוֹן נַחֲלַת הַנְּשִׂיָה תְּהִיָה תְּרוּמָה Israelitis XII erunt portiones. Principi quem expressè pro Rege Messia seu Christo quem expectant, ibi capit) portio decimatertia. Scilicet portio ejus æqualis erit portioni unius tribus, tam longitudine quàm latitudine. Excepto, quod in Principis portione erit etiam Oblatio seu Tributum, quod ibi^z etiam, in sacros usus, præstituitur. Terras verò bello ultroneo à Rege tantùm, sine Synedrii Magni decreto, suscepto (quale tamen ritè suscipi^a negabant) subactas, totas ex jure regis, dum floruit imperium Israeliticum, ipsi ccessisse, ni fallor, indicat paulò post ipse Maimonides. Verbis sic illis disertis, כל הארץ שכובש הרי היא שלו נותן לעבדיו ולאנשי המלחמה, Totam terram quam subjugaveris (de Rege heic manifestò loquitur sine Messia adjectione) ipse sibi habet. Ministris suis & militibus, pro arbitrato suo, eam donat, quantum sibi visum fuerit retinens. Idem dein, ex

G g g g g . autori-

autoritate veterum, subactas bello ultroneo, à Synèdrio Magno de-
 creto, sed à Rege gesto, terras eodem omninò titulo, eàdem ratione
 possideri ait, quâ ipsa terra Promissâ quam subjugavit atque Israelitis
 distribuit Josua. Sic enim sequitur^c, כל הארצות שכובשין ישראל
 במלך על פי בית דין הרי זו כבוש רבים והרי היא כארץ ישראל
 דבר *Quasunque terras subjugaverint Israelitæ,*
Imperatore Rege, idque ex decreto Synedrii, victoria & adquisitio
publica est. Neque ullatenus discrepat terra ita subacta ab Israeliti-
ca terra quam subjugavit Josua. Quod tamen sic rotundè dictum
 ritè intelligendum est ex distinctione. Nimirum statuebant Juris-
 consulti Talmudici terram qualemcunque sic adquisitam, post ter-
 ram Canaan totam subactam, non aliter habendam fuisse, atque
 ipsam terram tribubus primò distributam. At verò etiam quæ sic
 adquisita est, ante terram Canaan subactam totam, non usquequa-
 que, seu דבר לכל instar Terræ Israeliticæ seu Tribubus distributæ ha-
 bitam esse, sed nec interim pro ea quæ usquequaque extra ejusdem
 limites esset; aut planè exteræ nomine nuncupandam; sed mediam
 quandam ex majorum placitis induisse naturam. Quam ad rem
 egregius est locus alius Maimonidis, cui præverant veteres & secuti
 sunt recentiores. De Oblationibus & Decimis agens ille^d התרומות
 ומעשרות אינן נוהגין מן התורה אלא בארץ ישראל בין בפני,
 הבית בין שלא בפני הבית ונביאים התקינו שיהיו נוהגות אפילו
 בארץ שנער מפני שהיא סמוכה לארץ ישראל ורוב ישראל הולכין
 ושבים שם והחכמים הראשונים התקינו שיהיו נוהגות אף בארץ
 מצרים ובארץ עמון ומואב מפני שהם סביבות לארץ ישראל ארץ
 ישראל האמורה בכל מקום היא ארצות שכובשין מלך ישראל או
 נביא מדעת רובי ישראל וזהו הנקרא כבוש רבים אבל יחיד
 מישראל או משפחה או שופט שהלכו וכבשו לעצמן מקום אפילו
 מן הארץ שניתנה לאברהם אינו נקרא ארץ ישראל כדי שינהגו בו
 כל המצוות ומפני זה חלק יהושע ובית דינו כל ארץ ישראל לשבטים
 אף על פי שלא נכבשה כדי שלא היה כיבוש יחיד כשיעלה כל שבט
 ושבט ויכבש חלקו הארצות שכבש חיד חוץ לארץ כנען כגון ארם
 נהרים וארם צובה ואחלב וכיוצא בהן אעפ"ש מלך ישראל הוא
 ועל פי בית דין הגדול הוא עושה אינו כארץ ישראל לכל דבר ולא
 כחצה

^a Hal. The-
 sumoth cap.
 F. Mos. Mi-
 korz. Prac.
 affirm. 133.
 Shulcan A-
 ruch lib. Io-
 re Dea cap.
 33L

כחוצה לארץ לכל רבר כגון בבל ומצרים אלא יצאו מכלל חוצה
 לארץ ולהיותו כארץ ישראל לית הגיעו ומפני מה ירדו ממעלת ארץ
 ישראל מפני שכבש אותן קודם שיכבוש כל ארץ ישראל אלא נשאר
 משבעה עממים ואלו תפס כל ארץ כנען לגבולותיה ואחר כך כבש
 ארצות אחרות היה כבושו כולו כארץ ישראל לכל דבר והארצות
 שכבש דוד הן הנקראין סוריא וסוריא יש דברים שהיא בהן כארץ
 ישראל ויש דברים שהיא בהן כחוצה לארץ והקונה בה קרקע כקונה
 בארץ ישראל לפנין תרומות ומעשרות ושביעית והכל בסוריא מדברי
 סופרים *Ex ipsa lege sacra solvi non solent Oblationes & Decima
 alibi quàm in Terra Israel, nec stante templo, nec post ejus excidium.
 Sed Propheta ordinârunt ut prestarentur in terra Senaar, utpote
 qua terra Israel vicina fuit, & quia Israelita plurimi illuc ibant
 redibantque. Quin & sapientes veteres ordinârunt ut prestaren-
 tur etiam in Aegypto & in Ammonitarum & Moabitarum regio-
 nibus, quippe qua terra Israel circumjacent. Iam verò Terra Is-
 rael nomine, ubicunque occurrit, veniunt Terra seu regiones quas
 subjugat Rex Israel seu propheta ex sententia seu assensu universi-
 tatis Israel (quam suppleri ab assensu seu decreto Synedrii Magni
 velle videtur) atque hujusmodi acquisitio seu victoria dicitur acqui-
 sitio seu victoria publica. At verò si Privatus quispiam ex Israeli-
 tis, seu familia aliqua, aut Iudex (fortè legendum potius שבט, non
 שופט, id est tribus) locum aliquem sibi armis subegerit, etiamsi fuerit
 ex ipsis terris Abrahæ datus, locus ille terra Israelis nomen neutiquam
 eousque induit, ut inde universa præcepta sacra in eo observari de-
 beant. Vnde factum est, ut Iosua & Synedrium ejus totam Terram
 Israel Tribubus distribuerent etiam cum nondum subacta esset, ne
 scilicet aliter acquisitio seu victoria privata fuisset, si ascenderat
 sigillatim qualibet tribus & suam sibi partem subjugaverat. Terra
 quas subjugavit David extra Terram Canaan velut Aram Nahorim,
 & Aram Zoba, & quæ fuere id genus alia, tametsi tum is Rex
 Israel esset, tum id faceret ex decreto Synedrii magni, nihilominus
 usquequaque non fuere ut terra Israel, nec sanè usquequaque ut ter-
 ra extera, sicuti Babylon aut Aegyptus. Sed verò desiere esse ex uni-
 versitate terrarum exterarum, nec tamen nomen aut naturam Ter-*

ra Israelis induere. Ratio autem quare tantam non adeptæ sunt dignitatem, inde pender, quod subjugavit eas antequam subjugaret totam terram Israel. Nam reliquæ tunc erant in ea Septem populorum; si verò possedisset totam terram Canaan usque ad limites ejus & postea subjugasset terras alias, terra sic subjugata universa fuissent usquequaque ac omnimodo instar Terra Israel. Terra autem à Davide sic subjugata Suria nomine dictæ sunt. Atque alia fuere in eis observanda perinde atque in Terra Israel; alia autem non aliter atque in terris planè exteris. Qui prædium in iis acquisivit, quantum ad Oblationes, Decimas, & Septimi anni observationem, non minùs tenebatur quàm si acquisiverat in terra Israel. Quicquid verò sic observandum in Suria, ex sancitis scribarum manavit. Sic ille. De urbibus autem Galilææ viginti, partim subactis, partim aliter acquisitis, quas Salomon Rex Hiram Tyrionum Regi^c donavit, disputant viri magni, Christiani, tam Jurisconsulti^f quàm Theologi, quos videsis, uti & Davidem Kimchium ad Paralipomena^g.

^a Reg. 9. 11.

^b Francisc.

Hotomaw.

Q. ast. 11.

lustr. 1. Hugo.

Grot. de Iure

Pacis &

Belli lib. 1.

63. §. 12.

^c 2 Paralip.

8. 2. & Vide

Ioseph lib. 8.

6. 8. & contra

apionem. l. 1.

CAP. XVII.

Ebraorum, de aliarum Gentium jure bellico, sententia. Gentilium commilitio se, ex contractu publico, seu federe atque aliàs immiscebant. Ad Tributorum ex jure Victoriæ, Deditionis, Federis præstationem se obligatos professi sunt; Refragantibus subinde eorum nonnullis. De Numismate Censui in Evangelis. Quid Cæsaris & Augusti nomina denotarent linguâ Hierosolymitanâ.

DE Belliatque Dominii inde acquirendi jure, quo erga Gentes alias usi sunt Ebræi, hætenus dictum est. Restat ut etiam quid ipsi de aliarum Gentium jure in ipsos, adeoque alios, bellico senserint, paucis videamus. Non ita obscurè id quidem cernitur in Babyloniæ, Persarum, Græcorum, Romanorum imperio cui ipsi subinde victoria, federe, seu deditione subditi. De Babyloniis & Persis eorumque potestate agnita^h, post victorias & deditiones, retentis intereà sive ex indultu sive ex federe ritibus patriis, sacræ literæ affatim. De Græcis, id est

^h Videsis Ebraicam 7. 24. & Niehemiam. 5. sive ex federe ritibus patriis, sacræ literæ affatim. De Græcis, id est de

4. & c.

de

de Alexandri Magni postquam Darium vicerat, Orientis adeoque
 ditionis Judaicæ Imperium nacti jure, apertè Josephus. Ἐδὲ ἀρχι-
 ρέως, inquit ille¹, αἰτησαί μινε χεῖροισι τοῖς πατεράσι νόμοις, καὶ τὸ ἐδο-
 μου ἔτ' αἰεὶ φορὸν εἶναι, συνεχώρησι πάντα. Pontifice (Jaddo) pe-
 tente a patriis legibus uti eis liceret, & septimo quoque anno tribu-
 torum immunitate gaudere, omnia concessit. Reliquis igitur sex
 annis, tributa ex federe illo seu deditiōnis formula pendenda. Quin
 & cum indulserat, ut, quotquot vellent, salvis sibi ritibus suis patriis
 pristinoque vivendi genere, ejus militiam sequerentur, πολλοὶ τῶν
 σὺν αὐτῷ στρατείας ἠγάπησαν. multi in eam expeditionem dederant
 nomina. Quod non est cur aut memus factum absque eorum, qui
 rebus tunc præssent jura avita interpretantes, permissū, si non horta-
 tu; seu non ut id quod Israeliticæ disciplinæ omninò tunc refraga-
 retur. Ita non solūm armis Alexandri se, ex jure quod ei competiit
 bellico, subdidere, sed imperio ejus dilatando Stipendiarios se liben-
 ter tunc præbuere. Nec interea de belli causa aut religione dispari
 solliciti. Qua de re etiam sunt exempla postmodū illustriora ut
 videre est maximè in federe illo inter Judam Maccabæum seu Judæos
 & Romanos ἵστο^k (quo συμμαχία invicem contrahitur, adè ut^k
 quoties armis lacefferentur, Romani Judæis è seipsis copias submini-
 strarent auxiliares, uti & Romani paritèr, quoties Judæi ab hoste ali-
 quo petiti) tum in Hyrcano Alexandri filio Pontifice¹, qui copiis¹
 militaribus insignem Julio Cæsari in Syria & Ægypto agenti opem
 tulit. Nam de Romanorum juris in gentem hanc bellici seu armis
 parti agnitione publicâ, ex federibus ac principum indultis quæ tum
 Josephus tum Philo in libro de legatione exhibent, liquidò constat.
 Cum autem sive Victoriæ sive Deditiōnis jura circa Res versarentur
 & circa Personas, atque ad utraq; tum Libertatis Personalis dimi-
 nutio seu qualiscunque Servitus, tum Tributorum præstatio inde
 pertinere soleret; si, quid senserint tum de servitute illa, tum de tri-
 butis sibi (sive Capitationis sive agri) impositis, diligentius adverta-
 mus, difficilè minùs erit sententiam eorum de aliarum Gentium Ju-
 re belli, etiam in reliquis inde elicere. Quod ad Tributa attinet;
 manifestum quidem est Judæos tum Alexandri Magni successori-

¹ Arrianus.
 II. cap. 8.

^k 1 Maccab. 8.
 25. Joseph. lib.
 12. cap. 17.

¹ Joseph. lib.
 14. cap. 14. 15.
 16. 17. Vide
 etiam lib. 12.
 cap. 3.

^m Variatim tum Romanis ea pendisse. Pompejus horum primus Hierosolymis *Ἡραπέτη Φόρον indicit tributum seu τὴν Ἱεροσολυμα Ἰσραηλῆ Φόρον Ῥωμαίοις ἐποίησε*, Hierosolymam Romanis fecit tributariam ut scribit Josephusⁿ, atque ex eo Eusebius, qui tamen de Judæa tota rem alibi capit, uti & alii. Quemadmodum etiam apud

ⁿ Josephum alibi de tributo à Julio Cæsare imposito, civitas Hierosolymitana pro Judaica ditioe tota, accipitur. *Casus Caesar Imperator*, inquit, *ἔστη καὶ ἐν αὐτὸν ὅπως πλῶσι ὑπὲρ τῆς Ἱεροσολυμιτῶν πόλεως, Ἰόππης ὑπεξαρκυμένης χωρὶς τῆς ἐδόμης ἐπὶ τῆς σταυτῆς* *annuunt in πόλεως, Ἰόππης ὑπεξαρκυμένης χωρὶς τῆς ἐδόμης ἐπὶ τῆς σταυτῆς* *statuit ut quotannis tributa penderent ob civitatem Hierosolymitanorum, excepta Joppe, absque anno septimo.* Quid est exceptio Joppes, nisi & sine illa exceptione, ipsa Joppe, ut ditioe Israeliticæ urbs, in civitate Hierosolymitanæ, id est, heic imperii Israelitici, nomine venisset? Tributa autem Joppes assignata sunt Hyrcano Alexandri filio; ut ibi videre est. Quâ verò ratione inde ad Augusti descriptionum tempora, tributum à Judæis aut solutum fuerit aut agnitum, non satis liquet. Res perquam turbidæ inde ibi mansere. Herodem autem Magnum, Regem eis à Romanis impositum^p nemo nescit, quem utcumque primò immane quantum plerique respuerent ut alienigenam, postmodum tamen, ut victoriæ jure impositum admittere; quod tributorum præstatione majus multò erat. De Vestigaliis autem & Tributis ibi tunc temporis consulas U. CL. Samuel Petitem^q. Postmodum sub Augusto in tabulas censuales Judæam redactam expressim scimus & tributo etiam onustam. Quâ de re affatim Annalium Ecclesiasticorum conditores, & qui in eos Exercitationes conscripserunt. Etiam & tributa Romanis soluta à Judæis esse velut ex Jure gentium & Victoriæ à se agnito liquet. Interea nihilominus, id verum est non defuisse inter eos qui gentem suam utcumque à Romanis sic devictam seu ditione aut federe inæquali (nam ejusmodi fedus jam, si aliquid, intelligendum) receptam & demum tributo onustam, ab illo nihilominus eam liberam esse debere armisque etiam privatorum liberandam acriter inclamarent. Egregium est ad hanc rem illud de Juda Gaulanite (Galilæo, in Actis Apostolorum, dicto) & Sadoco qui

ⁿ *Halofeos l. 1. cap. 5. & Archæolog. lib. 14. cap. 2. & Side S. Hieronymum in Chron. Eusebii & ad D. Masib. c. 2.*

^o *Lib. 14. cap. 17.*

^p *Joseph. lib. 14. cap. 26. & lib. 15. cap. 1. & Halof. lib. 1. cap. 13.*

^q *Par. l. 1. lib. 2. cap. 1.*

cum missus esset Quirinus ad Judæam in censum describendam, sollicitabant ad defectionem populum, *τιὴν ὑποτίμησιν ἰδέν ἄλλο ἢ αὐτῶν ἰσχυρὸς δαλείαν ἔπιφέρειν λέγοντες, καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἐπ' αὐτὴν ἀπαρκαλοῦντες, τὸ ἐθνὸν* *censum dictitantes nil aliud quam apertam servitutem inferre, & gentem ad tuendam libertatem adhortantes.*

Nec omninò frustra. Miræ enim inde seditiones, cædes, calamitates aliz. At verò quid de hisce senserit celeberrimus ille Jurisconsultus Gamaliel, ostenditur in Actis Apostolorum. Synedrio de Apostolis eorumque doctrinâ habito, in quo eos morti tradendos voluere plerique) is ad hunc modum; *Viri Israelitæ, attendite vobis hominibus istis quid acturistis; Ante hos enim dies exiit Theudas dicens se esse aliquem &c. & omnes qui credebant ei, dissipati sunt & redacti ad nihilum.*

Post hunc exiit Judas Galilæus (is ipse quem Gaulanitem nominat Josephus) in diebus descriptionis, seu professionis (ut vulgata) id est censûs, & avertit populum post se & ipse perit, & omnes quotquot consenserunt ei dispersi sunt. Et nunc itaque dico vobis discedite ab hominibus istis & sinite illos. Quoniam si est ex hominibus consilium hoc aut opus, dissolvetur. Si verò ex Deo est, non poteritis dissolvere &c.

Atque in hujus sententiam ibant reliqui omnes. Palàm autem est seditionem Judæi, Tributi nomine, ab Augusto ex jure Victoriæ & Deditiois impositi, cos interim damnâsse, velut ex hominis turbulentioris commento, non ex Deo, id est ex jure quod genti à Numine datum est, omninò ortam. Nam quod ex jure illo etiam est permixtum *ἡ ἀληθὴν ἡ ἐπιθυμίαν* *τιὴν ὁδὸν τῆς Θεῆς* *Viam Dei* nuncupabant.

Id genus quidem alia apud Josephum etiam occurrunt, quibus scilicet libertatem seditionum apud ipsos hominum, in aliorum Belli seu Deditiois jura, effrænem, planè illicitam fuisse decernunt. Veruntamen, ut fieri a-

solet, subinde aliàs orti sunt qui libertatis avitæ vindictam adamantes, nunc arma, hoc nomine, sumerent, nunc de Tributis quæ Romanis victoribus pendi solita, controversiam moverent; nec solum an ad illud pendendum obligarentur, verum etiam an Cæsari, Regi scilicet non ex eorum fratribus aut sanguine, pendere eis esset licitum.

Notissimum est illud in Evangelii, *Abeuntes Pharisei*, *consi-*

Joseph. lib. 18. cap. 1. quò & videbis l. 2. de bello Judæo cap. 7.

Act. 5. 35.

D. Matth. 22. 16. Marc. 12. 14. Luc. 20. 22.

Appian in Syriaen.

Deut. 17. 15.

Ibidem.

consilium inierunt ut caperent eum in sermone. Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis, dicentes Magister scimus te veracem esse & viam Dei in Veritate docere, & non esse tibi curam de aliquo. Non enim respicis personam hominum. Dic ergo nobis quid tibi videtur? Licet census dare (ἐξέτι δέσται κήσρον) Casari an non? Cognita autem Iesus nequitiâ eorum, ait, quid me tentatis hypocrita? Ostendite mihi numisma census. At illi obsulerunt ei denarium. Et ait illis Iesus, Cujus est imago hac & superscriptio? Dicunt ei Casaris. Tunc ait illis Reddite ergo quæ sunt Casaris Casari, & quæ sunt Dei Deo. Et audientes mirati sunt & relicto eo, abierunt. Sic D. Matthæus. Additur apud Marcum δῶδρον εἰ μὴ δῶδρον; dabiturne, an non? Lucas, licetne. Φόρον Casari dare an non? id est tributum. Atque horum uterque pro eo quod est apud Matthæum numisma census (quæ vocabula bina ibi etiam Græcè usurpantur) habet Denarium, vocabulum item in græcissimum seu linguam Hellenisticam uti in Syrisinum, Rabbiniſmum & linguam Talmudicam etiam receptum. Et D. Marcus, afferre mihi denarium ut videam &c. Lucas autem, ostendite mihi denarium. τί ἐστὶν ἐξ ἧς cuius habet imaginem & inscriptionem? Captiosam nemo non videt tam blandè loquentium Phariseorum quæſtionem fuisse, cuius in utramvis partem responſo illaqueandum, ut aliàs sæpenuerò, sperabant Iesum Christum. Cui sic, aut Cæsarem & Præsidentem Romanum, si negaret, aut eam populi partem qui libertati suæ, ex titulo Belli aut Deditiois nondum reverà aut jure derogatum existimarent, si affirmaret, infensioſiorem reddere non dubitabant. Hùc imprimis spectat illa Baronii Cardinalis disquisitione de ratione, quâ nixus Judæus Galilæus aliive contribules affererent, Judæos non debere pendere tributum alienigenis. An ea nimirum, inquit², ex causa quod scriptum esset in Deuteronomio³. Non erit vectigal pendens ex filiis Israël, quæ verba in vulgata editione desiderari valde miramur, cum apud septuaginta interpretes eadem verba legantur; ex quibus Tertullianus^b citat dictum locum, nec non ex eodem autore Hieronymus^c scribens ad Damasum. Vel quod scriptum esset^d; Dominum Deum adorabis & illi soli servies, ea ratione Deum tantum Domi-

² *Annal. rom.*
1. *ann. 1. Chri.*

1.

³ *Cap. 23.*

^b *Lib. de Pu-*
dicitia.

^c *Epist. 146.*

^d *Dom. 6.*

&c.

um, & non Herodem vel Casarem esse dicendum Iudas Galilaus in populo predicabat, avertere eum studens ne censu Casaris describeretur, quo se illi esse subditos declararent? Heic ita subdubitando. Sed fidentiùs alibi dicitur de Publicanis, inter infames alios, à Judicandi functione ex doctrina Talmudica quam Caininio ita debet, arcendis agit. Cur eo nomine, ait ^c, notati essent, nulla alia subest causa, nisi quod Iudaei, genus Abraham, ex libera liberos se esse profiterentur, nec quicquam aliis debere, nisi decimas Deo, legeque statutum esse ne esset vectigal pendens ex filiis Israel. Sed illud quod velut ex Mosis Deuteronomio affertur ^f de vectigal pendente, non omnino habetur in veritate Ebraica. Nec apud Ebraeos puto huc attinerere potuit, quod & rectè animadvertunt in Baronium viri docti ^g. Jam verò quæstionis illius de Tributo Casari solvendo sensus pulchrè à V.C. Marquardo Frehero I.C. (nam Theologorum heic, extra rem historicam & juridicam, doctrinam omninò tangere nolo) à Frehero ^h inquam qui, ut Historicus simul & Jurisconsultus, rem penitiùs introspectendam opusculo singulari explicare conatus est, hujusmodi paraphrasi exhibetur. Qui ergo rot alia docuisti, dic etiam hoc, quid tibi videtur? Ex animi tui sententia, Fasne est dare censum Casari an non? Nobis nimirum, qui liberi sumus, soboles & posteritas Abrahæ, non ex Agare ancillâ, sed Sara matrefamilias, qui liberi fuerunt, nec ullum unquam tributum dederunt Regibus terra, sed ipsi potius ab illis donati sunt eximiis muneribus, non sponte sed impulsu Dei nostri. Nobis qui populus Dei sacer sumus, divina & unica religioni deditus, quique promissiones habemus perpetuæ libertatis, & si quando premamur ad tempus ab Infidelibus, venturi Messia qui jugum oneris & virgam exactoris confracturus & regnum suum à Mari ad Mare propagaturus sit, sub quo lætâ pace securi fruamur. Nobis ergo an fas sit, per legem potissimum Dei, quâ Decimas, primitias, obligationes, didrachmum annuum Templo & sacerdotio conferre jubemur, dare Casari, homini profano & peregrino qualem nullum agnoscere, sed eligere regem è nostro populo ⁱ, nostræ nationis, nostri sanguinis, nostræ religionis jubemur. Casari autem magistratui nostro non ordinario & legitimo, sed violento qui jure

^c *Annal. rom. Eodem ann. Christ. 31.*

^f *Vide supra lib. 2. cap. 5. pag. 183.*

^g *Isaac Casaubon. Exercit. 2. §. 19.*

^h *Libello de Numismate Censu; Heindelberga 1599*

ⁱ *Deut. 17.*

H h h h

belli

belli (si jus dicendum) nos tenet, libertate nostra armis oppressa, & a nobis extorquet quae vult, & forte plura & graviora deinceps extorquebit; nec tam extorquet ipse, quam extorquenda locat publicanis & mancipibus suis generi hominum (vel suo prope iudicio) pessimo & iniquissimo. Huic ergo an dare liceat censum, id est capitis redemptionem annuam, ipsissimam servitutis confessionem. Et paulò post, neque elabi illum posse putabant quin ex proposito bivio alteram partem eligeret, ut si ve affirmaret dandum, tanquam principibus impiis adulatus & cum eis colludens, populi circumfusi & patulis auribus responsum expectantis odium incurreret, nec tantum redemptorù & Messia opinionem tot concionibus & miraculis collectam uno momento amitteret, sed forte etiam tumultu populari aliquando opprimi posset: si ve negaret, ut hostis Caesaris motorque seditionis praesenti crimine teneretur, daturus pœnas quas ante Theudas & Judas dedissent; & tamen ipsis voto potitis, interea vindicta invidia in Casarem ejusque praefectos & Herodem derivaretur, causâ nihil ad Pharisaos attinente. Et sperabant utique ipsi magis fore, ut Christus more suo religioni favens potius quam Casari profano aut Herodi in viso, solitâ libertate pronuntiaret adversus Herodianos (qui ut exactores tributi simul, sic ille, inhiarent) pro patria & gente sua atque ita paratam perniciem non effugeret. Sic ille de quaestione Pharisæorum. De Christi etiam responsione idem; Neque precipitator respondit, neque in alteram partem simpliciter, neque sine causa, neque denique ad id tantum quod querebant. Itaque nec Dominus simplici affirmativo aut abnutivo se absolvit. Sed ut ante omnia ostendat, se non fallere illorum insidiosam blandiloquentiam & quores tendat, cognitâ penitus nequitia eorum (inquit Evangelista) consultores suos primum intentionis suae coarquit. Quid me tentatis, inquit? Hypocrita. Illo enim texuerant proœmium alicujus quaestionis ad pietatem & religionem pertinentis, dicendo: Viam Dei in veritate doces: & tamen quaestio ipsa non pertinebat ex divino instituto ad viam Dei. Ideo vocat eos hypocritas, & mox è re ipsa ostendit illos confundere rationes divinas cum humanis, quando de censu solvendo tanquam de precepti alicujus divini violatione agunt:

gunt: cum tamen allatus nummus de quo agitur, nil planè sacrum aut religiosum redoleat, atq; adeo illius solutio non tangat aut offendant Deum, nec pietatem ledat; imò debeatur Casari tanquam victori, legum & moneta conditori, & qui non petat violari religionem, sacra deseri, idola adorari, sed ex communi moneta reddi sibi numisma in usus promiscuos cufum & merè Romanum. Damnum autem in ejusmodi rebus non tangere animum, & pauperiorem reddere non impium. Si quid peteret Casar contra viam Dei, id esse negandum, quod jam non Casaris tributum sit, sed Diaboli. Illum petere quod principes omnes (pro vario Victoriæ, Federum inæqualem & Deditiois jure atque rerum publicarum Constitutionis discrimine multiplici) petunt; quod ante Aegyptii, quod Seleucus ab eis petierat, quod Pompeius: imò quod vicissim David aliquando victor à Gentibus Moabiticis accepisset, quodque adeo semper ei in cuius manum Deus Victoriæ dederit, vel ex ipsa Dei^k ordinatione & lege expressa debeatur, nimirum tributum ad Reipublicæ ordinationem. Reddi igitur debere tributum, quod ex ipsa materia & forma manifestè ostendit nihil pertinere ad religionem violandam: & posse sine damno pietatis etiam Deo dicatum hominem dare tributum prophano principi, etiam non debitum, malentem obsequi quàm provocare. At verò pietatem, invocationem, animi fiduciam, vota, oblationesque sacras Deo soli reddi oportere; ut & ipse Dominus Deo dedit qua Dei sunt, faciendo voluntatem patris mittentis. Hoc summam effecit ille & medullam responsi. Singula dein ejusdem excutere adgreditur. Atque illud, ostendite mihi numisma census, sic explicatum it. Antequam sententiam dicam, eamus in rem presentem; videamus quid sit de quo agitur. Captiosa est questio quævis, ni termini probe discernantur. Quis scit (quantum ex verbis v^{tr}is liquet) an de tributo illo agatur quod pater meus lege sua à populo suo in Templum suum quotannis deferri voluit, quodque vos integrâ conscientiâ inde avertere non potestis? Facile primo intuitu id viderimus. Quasi ex ipsa dimidii scili inspectione (is enim erat tributi illius sacri modus; de quo antè^l etiam obiter dictum est & ^lLib. 4. c. 9. posthac^m nonnihil) dignosci potuit an Casari reddendum fuisset^m Cap. 18.

Deut. 22.

tributum. Quod, pace viri tanti, rationi nimis est dissonum. Nam siculorum dimidiatorum uti & integrorum inscriptiones & figuræ fuere quales libro secundo^o exhibemus. Nec quid inde de tributi sive debitione sive immunitate dignosci poterat, nedum quid de annuæ Templo præstationis aversione. Et quidnam omninò vetâisset, quantum ad nummi speciem, quo minus tam siclis seu dimidiis siclis id est nummis Ebraicis pendendum, pro dominantium libitu, fuisset tributum quàm monetâ Romanâ. Cum igitur quod Numisma census D. Matthæo heic vocatur, simpliciter atque eadem ipsâ notatione Denarius nuncupetur Marco & Lucæ, adcò ut ostendite mihi numisma census & ostendite mihi denarium, idem ipsum planè significant, nec דִּנְרָא denarius linguâ Syriacâ aut Hellenisticâ aut Talmudicâ solùm certam nummi, ut interdum, speciem (id est quartam Rabbini^o sicli partem seu drachmam Atticam) denotet, sed pro

^o Vide sis Maimonid. hal. Siklim cap. 1. §. 3.

pecuniæ seu monetæ qualicunque genere, ut & nummi Latinis, non rarè Ebrais usurpetur (unde עֲרַבָא דִּנְרָא pro Denario seu nummo Arabico, & הַדְרִינָא דִּנְרָא pro nummo seu moneta Hadriani, טַרְיִינָא דִּנְרָא pro nummo seu moneta Trajani in Talmude Baby-

^o Gem. Bab. ad rit. Bechoroth cap. 8. fol. 49. & 50.

lonio^o occurrit & illud לִיהִי רַב דִּנְרֵי הוּי לִיהִי רַב דִּנְרֵי pro eo quod est multam pecunia eierat atque id genus alia plurima) cum inquam hæc se ita habeant, non videtur dubitandum, quin id, quod ostendi sibi rogavit Dominus de solvendo tributo interrogatus, non aliud omninò

^o Gem. Bab. ad rit. Baba Metzia cap. 4. fol. 44 b.

significaret præter ipsum monetæ genus, quodcunque illud esset, quo tunc tributum Romanis solvi soleret. Nam & diu antè, post Pompeii victoriam, & tunc solutum Romanis à Judæis tributum idq; diversimodè non est cur ambigamus. Perinde ac si fuisset dictum, ex eo quod vobismet etiam ipsis, captiosè interrogantibus, ex ipso numismate censûs seu, quod idem est, ex denariorum genere quod tributo, de quo quæritis, Cæsari solvendo adhiberi solet, satis manifestum esse possit, respondebo. Ostendite igitur mihi numisma ejusmodi aliquid seu denarium. Nam inde quæstioni vestræ satisfiet.

Numismate igitur ostenso, cujus est inquit imago hæc atque inscriptio? Cum respondissent illi, Cæsaris, Date igitur, inquit, Cæsari quæ sunt

Sunt Cæsaris &c. Qualisnam autem fuerit imago ac inscriptio illa, & quantum forma verbisque, sequeretur quidquam Cæsaris heic sic fuisse ut ei esset dandum, saltem non illicitam esset ei dare, à viris doctis diversimodè est disputatum. Atque inde sane haud parum pendet responsionis hujus & quaestionis connexio genuina. Prævit, ni fallor heic, inter doctiores seculi nuperi Cæsar Baronius Cardinalis; qui Numisma Censûs heic peculiare vult fuisse monetæ genus, non tantum quo Tributa ritè solvi quibant, sed quo tantum ita solvi debebant, ut in Tributi solutionem, nec alios usus, duntaxat esset cûsum. Verba ejus sunt, dum in Annalibus^r Evangelii locum allatum explicat, *Moris fuit apud Romanos ut numismata pro ratione tributi vel census ab imperatoribus cuderentur nec uno semper modo eadem permancerent. Sed numismata tributorum à ceteris usualis pecunia nummis in eo differrent, quòd istorum pretium semper idem esset: Numismata verò Censûs vel Tributi, cum mutaretur tributi quantitas, eadem ad rationem tributi noviter formarentur.* Unde & nonnulli^r, ejus sequaces, denarium fuisse ipsum tributi capitatio-^r nis Judaici tunc modum colligunt. Commentum autem illud suum ex instituto Alexandri Severi, id est ævi multò recentioris, quod legitur apud Lampridium de vestigialibus contrahendis, uti etiam ex tributorum solvendorum ratione sub Nicephoro Phoca^r, apud Cedrenum & Curopalatem, elicit. Certè & in nummis Britannorum reperiuntur qui τῷ ΤΑΣΙΑ insigniti, eo nomine Censui seu Tributo secusos esse ostendere à nonnullis creduntur. De eis & Britannorum tributis Cæsaribus pensitatis, vir doctissimus Guiljelmus Camdenus^u, *Ad hoc olim, inquit, percussum certum genus nummi putavi, cum in sacris literis Numisma census disertè appellatur, & Hesychius κλῶσ εἰδῶ νομισματῶ ἑπιεφάλας interpretetur. Firmiusq; hoc credo quòd in nonnullis Monetarius pecuniam signans exprimitur cum ΤΑΣΙΑ quod apud Britannos Denarium Tributi significat.* Et *Tasgu taxare & censere uti & Tasg & Tasgiad* (unde facile factum *Tascia*) pro censu & Taxatione habetur in lexico Cambro-Latino Joannis Davissii S. Theologiæ Doctoris, Hnguæ illius, utpote patriæ, vetustatis callentissimi. Etiam & assert in rem

^r *Yvon. 1. Ann. Christ. 34.*

^r *Lucas Baronensis ad D. Matth. 22.*

^r *Baron. 1099. 10. ann. 964.*

^r *In Britannia pag. 72.*

suam Camdenus illud Baronii, jam citatum. Quod sane aliis viris summis planè displicuit, Justo Lipsio^x, Marquardo Frehero^y, Isäaco Casaubono^z, Claudio Salmasio^a, aliis. Et quod si quis pertendit, inquit Lipsius, nummos pro modo Tributi ita cufos, ubi igitur illi sunt? cur prae grandes aliqui non extant? Denique statim infinitos cufos oportuit ad pensiones totius orbis. Nihil est: & Hefychii aut Christi verba hoc modo volunt, ipsum illud quod ex censu in Tributum darent, censum appellatum, atque adeo pecuniam sive grandis ea sive pauca esset. Et Claudius Salmasius, quod ad certum nummi genus attinet, prestationi tributorum destinatum; ut voluit vir summus, haud scio quo pacto possit fidem mereri. Dein ea de re pluribus disputat ad locum illum quo semisses & tremisses, cum vectigalia contraheret Alexander, cufos scribit Lampridius. Nec aliud vult Salmasius numisma census denotare quàm id nummi genus quo capitacionis exactio celebraretur; non certum & tributi solutionibus singulari, sed omne quod tributi nomine, id est, Romanum quaecunque ritè solvi posset. Nec aliter inquit, *as publicus* & *as tributarius* usurpatur apud Cassiodorum^b pro tributo assibus soluto; quorum ramen usus tributorum solutioni non solus, sed aliàs promiscuus, ut hodieque in functionibus censualibus monetæ genus omne quod ex moribus & sanctionibus loci ab exactoribus fiscalibus recipi debet, census numisma vocari possit. Sic Isäacus Casaubonus; Quod igitur Domino petenti, inquit, sibi ostendi numisma census, exhibetur denarius; non ita accipiendum, ut factum est à Baronio. Nam quum vario & multiplici genere nummorum Iudaei tum uterentur; propriarum gentis suæ, vicinarum regionum, & Romanorum: nullum est dubium, quin tributum quod Casari pendebatur, in pecunia Romana exigeretur, non Iudaica aut quavis alia. Dominus igitur Numisma Censuum appellat; non certum genus numismatis, quo solo tributa solverentur: sed pecuniam Romanam, quæ sola ab exactoribus eius tributi accipiebatur. Denarius autem Christo ostenditur, velut in exemplum pecunia Romana: neque id fuit peculiare aliquod monetæ genus ad tributi solutionem cufæ: verum omnes denarij erant pecunia Romana, & tam denarij quàm alij nummi Romani dici poterant

Namisma

^x De Magnitud. Romana lib. 2. cap. 3.

^y Lib. de Numism. censuum.

^z Exercit. 16. §. 6.

^a Ad Lampridius, p. 216.

^b Variar. lib. 12.

Numisma Census. Tametsi & ipse antea ad locum illum Lampridii notasset, inde posse colligi, vectigalis non modum solum lege definitum fuisse, sed etiam certum pecunie genus prestationi vectigalis destinatum. Freherus autem; certe peculiare pro modo indictio-
num nummi genus, modo gravius, modo levius, subinde fabricatum
nasquam adhuc legi, & hoc ipso nostro loco dicitur prolatum Denarius
pro Numismate Census, vulgatum & tritum nummi genus quod
drachmam Atticam pondere aquaret — non igitur ratione pon-
deris & valoris sed forma potius certum quendam nummum
Caesar in tributo exigebat, nimirum, ut rem tandem aperiam, vul-
tu & nomine suo insignitum. Atque dein existimat formam
 altera parte fuisse hanc ipsam quæ superius^c, ubi de imaginum apud^c Judæos usu egimus, exhibetur. *Iam aversâ parte, inquit, quid?*
forte illud ipsum quod in aureis argenteisque
frequens conspicimus PONTIFEX MAXIMUS,
vel aliud quidpiam elogij, CLEMENTIÆ,
MODERATIONI, PROVIDENTIÆ AUG.
item PERPETUÆ PACI AUG aut tale quid
adulatorium &c. Quæ planè transcribit et-
 iam & adprobat Gaspar Waserus^d, de num-
 mis Ebræis in usu scriptor diligentissimus
 doctissimusque. Ex vultu ergo & nomine Cæsaris in numismate
 viso atque à Pharisæis agnito, responsi sensum ad hunc modum se
 habuisse volunt hi. Quæ Cæsaris sunt, ita ut Dei jus nihil attingant,
 danda sunt Cæsari, ut generaliter suum cuique. Hujusmodi est Cen-
 sus seu Tributum ab eo jure victoriæ ac Gentium victis impositum,
 ut ex nummo hoc signato eisdem scilicet vultu atque inscriptione
 liquet; juxta quam solum rationem, etiam nonnulli necessariò ex
 nummo illo ostenso conclusum aiunt, Aliquid^e deberi Cæsari, utpo-
 te qui nummos ex singulari, quod jam nactus ibi esset, jure Majesta-
 tis, idque & deditiòne libenter permittentibus Judæis, percusserat,
 adeoque inde satis, tum Princeps eorum, tum victor agnosceretur.
 Certè sive Tributi nomine singulari cûsum esset, ut voluit Baronius
 ejusque sequaces, numismatis hoc genus, adeò ut alius non esset
 ejusdem

^c Lib. 2. cap. 8. pag. 226.

^d De Anti-
 quis Num-
 mis Hebrao-
 rum lib. 2. c. 20.

^e Testatus ad
 D. Matth. 22.

eiusdem usus præter ipsam tributis præstationem, sive fortè in faciliorem, sed non solam, tributis præstationem (ut interpretatur vir præstantissimus illud Alexandri Severi apud Lampridium) idque in Judæa atque Judaicæ ditionis seu territorii respectu ac notâ singulari cuderetur, sive nummus esset tantummodò Romanus qualiscunque promiscuus, quò solo, nec alio genere tributa solvenda, ut plerique autumant; palàm intereà est, ex Imagine simul & Inscriptione inspectâ argumentum suum sumere voluisse Dominum. Quatenus scilicet ab interrogantibus utraque Cæsaris esse agnoscitur. Imago autem Cæsaris, quantum video tam Augusti aut Julii esse potuit, quàm Tiberii. Nam Cæsaris nomen hisce omnibus, ut successoribus, pariter tributum. Nec quid obstat quo minùs, qualecunque intereà genus admiseris, tam ab illis, quibus etiam suberat Judæa, quàm à Tiberio, cujus tempore hoc factum est, numisma illud percuti potuisset; id est, à Cæsarum seu Imperatorum Romanorum, qui tunc regnaverant, sive primo sive secundo. Nam Tiberii & decessorum idem jus; & in horum jus ille successerat. Adeo nec quæstio tam de Tiberio, quàm de Cæsare seu Imperatore orbis Romani quisquis ille fuerit, facta est, tametsi Temporis ratio rem ad Tiberium planè trahat, cujus quidem diffiteri nequeo (maximè cum octodecim jam imperasset is annis) quin numisma ostensum fuisse sit probabilius. Inscriptionem autem seu epigraphen nummorum duplicem esse nemo nescit. Obversam & Averfam. Observa in Nummis Cæsareis Principis iconi plerunque circumdatur. Averfa nunc figuram aliam, parte alterâ positam, explicat, nunc aliud quid officii, pro eorum qui rei monetariæ præerant, præstat. Si Julii fuit hoc numisma, Inscriptionem obversam æquum est ut existimemus fuisse aut CÆSAR IMPERATOR, ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ aut ejusmodi quid, ut in illius nummis. Si Augusti, CÆSAR AUGUSTUS, aut CÆSAR IMPERATOR aut quid simile juxta hujus Numismatum, quæ passim visuntur, inscriptionum obversarum discrimen. Si demùm Tiberii (ut libentius crediderim) inscriptio obversa forte fuit, ut in illo superius depicto; id est TIBERIUS CÆSAR AUGUSTI F. PONTIFEX MAXIMUS, IMPERATOR, aut TI. CÆSAR, DIVI AUG. F. AUGUSTUS (qua

(qua inscriptione usus est sub id ipsum tempus, quo nummus hic à Pharisæis ostensus est) aut ejusmodi quid nomina dignitatis ac imperii continens. Ut temporum characteres seu consulatum & tribunitiæ potestatis adjectionem atque alia Romanæ republicæ magis peculiaria præmittant. Aversæ autem inscriptiones perquam diversimodè se habuere. Sed non ita rarò regiones ac provinciæ captæ aut receptæ in eis memorantur. Ut, ARMENIA CAPTA, AEGYPTO CAPTA, PARTHIS RECEPTIS, id genus alia habentur in Nummis Augusti. Etiam Captis à Sosio sub annum ante Christum XXXV, Hierosolymis, ab Augusto nummus (si Adolpho Occoni fides) ad hunc modum est cusus;

ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΓΟΥΣΤ. *caput Augusti.*

ΙΟΥΔΑΙΑΣ ΕΛΛΗΚΤΙΑΣ. *Victoria.*

Palma innitens cernua in clypeo hac scribens.

Ita pars aversa ostendit Judæam captam, seu Romanis subactam, receptam, quemadmodum & postmodum in nummis Vespasiani non rarò occurrit JUDÆA, & JUDÆA CAPTA, JUDÆA DEVICTA, cum captivæ interdum typo humi ad trophæum seu ad palmam desidentis; interdum captivi. Sed Augusti quale describit Occo numisma, nullibi hactenus mihi visum, nec apud alios, qui cætypha chartis diligentius exhibent, repertum. Vespasiani autem compluria vidi quæ & passim occurrunt^h. Jam vero, si inscriptio aliqua inerat aversa (nam tam aversam quàm obversam simplicis inscriptionis nomine contineri posse palàm est) ejusmodi quid de Judæa capta, subacta, recepta, continens unde imperium Cæsarianum atque victoriæ Romanæ jus necessariò agnoscendum fuisset, nil apertius foret quàm ex ipso quod interrogantes exhiberent agnoscerentque numismate, devictos, captos, subactos à Romano se satis affirmarent, adeoque ei obedientiæ & subjectionis præstationes debitas. Nam ex jure Victoriæ & Gentium ejusdem usu tributaⁱ deberi passim agnitum est. Quid quòd etiam dum Tributum, Numisma Censû & Denarius modo jam dicto intellectus, ita simul memorantur, li-

^g Idem pag. 149. &c.

^h Vide Baron. tom. 1. ad an. Christi. 73. & Francis. Quarosini in simulachri Terræ Sanctæ elucidatione pag. 15.

ⁱ Vide Alberic. Gentil. de Jure Belli lib. 3. cap. 4.

tam sed & velut jure à solventibus admissam. Unde enim aliàs nomen illud Numismatis Censûs, nisi ex eo quòd quocunque vis modo Censûs seu Tributum ejusmodi Numismate antè ibi solvi consueverunt? quod & discimus ex historiis aliis. Sed heic sacram Evangelii hac de re tantùm consideramus. Ostensò igitur numismate, simulatque agnoverunt imaginem & inscriptionem fuisse Cæsaris, atque numismata hujusmodi imagine & inscriptione signata Censûs Numismata esse (cujus solutio licita ne esset, non utrùm ad eam obligarentur, quæsiere) tum ipsùm Cæsarem sibi Principem, Regem, Imperatorem utcunque esse, ut ex ore suo paritèr agnoscerent necesse est, tum sive ex victoria, sive ex federe inæquali, sive ex ditione, alterve, tributa ei pendi solere. Perinde ac si dixissent, En tibi numisma censûs, quale præstare solemus Cæsari, Augusto, Imperatori Orbis Romani, cujus pars nos sumus. Principis ejus, cui præstare soliti sumus, est hæc imago atque hæc inscriptio. Licetne tamen hoc facere nobis, qui libertati nati, nec Regem alium nobis adsciscere debemus nisi ex fratribus^k nostris? Nam & animadvertendum est non solum Principem Romani Orbis, Cæsarem, Augustum, Imperatorem in ipsâ inscriptione (quæ Cæsaris quidem erat ipsius, non Judæorum) dici & agnosci, sed etiam à Judæis ipsis cum satis sic ac sæpissimè civilitèr salutare, dum toties præstito antè tributo (cujus in nummis toties imago & inscriptio ejusmodi) tum imperium ejus tum obedientiam suam ac ditionem, ut devicti, profitebantur. Id verum quidem est, Romæ eo in ævo Cæsaris, Augusti, Imperatoris, nomina ex vi simpliciter sua Principem seu Regem neutiquam omnino denotâsse. Eorum Origines & Notiones pueri sciunt. Atqui in linguam Hierosolymitanam, etiam tunc priora duo ex Romano-rum consuetudine recepta, nil aliud, velut ex vi simpliciter sua, significabant præter τὴν Βασιλεία seu Regem aut Principem per excellentiam, & signantiùs de eo qui orbi Romano præesset, dictum. Nam Βασιλεus, Cæsar, Augustus, pro eodem ipso, ut tria merè Synonyma, Hierosolymitanis sub id ævi sumuntur. Legitur in Gemara Hierosolymitana^l; הַמִּינִין שֶׁאֵלוֹ אֵת רַבִּי שְׁמַלְאִי מֵהַהַר דְּכַתִּיב אֵל אֱלֹהִים ה' אֵל אֱלֹהִים ה' הוּא יוֹדֵעַ אֵמֵר לֵהֵן הֵם יוֹדְעִים אֵן כְּתִיב כֹּאן אֵל הוּא

^k Ad iii. Be-
racoth cap. 9.
fol. ii. col. 4.
& Baal A-
ruch in
בסיליאוס

הוא יודע כתיב אמר לו תלמידיו רבי לאלו דחית בקנה לנו מר
 אתה משיב אמר להן שלשתן שם אחד כאינש דאמר בסילי'וס קיסר
 אגוסטוס *Heretici quidam rogarunt Rabbi Semlai quid illud esset
 quod scriptum est^m, El, Elohim, Iehova, Deus, Dii, Dominus, Deus, ^m Iosua. cap.
 Dii, Dominus, ipse novit. Respondit ille, non scriptum est ibi ipsi
 noverunt, sed ipse novit; quod rem explicat, cui discipuli ejus; eos
 calamo, refutasti. Sed quid nobis, ut rectè locum illum intelligamus
 respondes? Respondet ille. Tria illa simul sunt nomen unum, ut si
 quis dicat βασιλεύς, Caesar, Augustus. Unde planè corrigendus est
 codex Beresith Rabbaⁿ, ubi de nomine illo triplici ac velut ex hoc
 Gemaræ loco, habetur קיסר אוגוסטוס קיסר בסילי'וס קיסר
 כאיניש דאמר באסיל'וס קיסר, Augustus Caesar. Manifestò tum le-
 gendum באסיל'וס קיסר, tum קיסר quod postremum est delend-
 dum, ut sic Synonymum, quod triplex, remaneat. Et de eisdem vo-
 cabulis paulò post in citata Gemara R Semlai, אחד שם אגוסטוס
 באסיל'וס קיסר דאמר אומונן בנין ארכטקטן
 Tria illa simul sunt nomen u-
 num ut Opifices, edificatores, architectones. Planè τὸ βασιλεὺς seu
 τὸ βασιλ' id est Regi, Cæsarem & Augustum Synonyma, ex vi sua
 simplici & notione Ebræis receptissima, etiam & ipsis velut origina-
 ria, fuisse apertè indicat hic Rabbi Semlai. Nemo enim nescit, rem
 se non ita usque adeo habere ex origine aut usû Latino. Hinc & a-
 pud magistros Babylonios^o קיסר ופליג קיסר aut קיסר ופליג קיסר pro
 Rege & qui Regi secundus est occurrit. Et in Novo federe simplex
 Cæsaris nomen, ut & subinde Augusti, velut appellativum pro Prin-
 cipe, cui utcunque tunc suberant, aliquoties aliàs usurpatur^p. Unde
 & clamantur Judæi se non habere Regem^q præter Regem illum
 quem signantiùs Cæsarem vocabant, id est Principem seu Regem
 orbis Romani cuius & Judæa ipsique pars. Et Lexicographus^r nu-
 perus וקיסר אדון באסיל'וס קיסר seu Rex idem est ipsum quod
 Dominus & Caesar. Ex scriptis Ebraeorum scilicet loquitur. Cum
 igitur, ex tributo numismatis eiusmodi inscriptione signati, ad mo-
 rem qui diù etiam tunc obtinuerat, præstito palam professi essent
 Pharisei, Principem Romanum, Cæsarem esse atque Augustum,*

P. mag. h. 2.
*Ad tit. San-
hed. cap. 11.
fol. 98 b.*
*D. Iosua.
19. 12. AB.*
17. 7. 25. 8. C.
25. C. c.
*D. Iosua.
19. 15.*
*Philippus
Aquinas.*

id est ipsis, ut vides, planè Regem, adeoque deditiois suæ ejusque imperii ac victoriæ testes essent jam tum luculentissimi ipsi, tum qui ante tributum illud numismate ejusmodi toties præstitissent; statim appositisimè evictum est, ex Victoriæ, Gentium, Armorum, Deditiois, Obedientiæ sive inde sive ex Federe præstari solitæ jure, id ab eis Cæsari seu Regi suo, quem sic agnoscerent, præstandum, quidquid ex ejusmodi juris ratione ei deberi sic fuisset agnatum; non Iconem aut inscriptionem illam ipsissimam numismatis ostenssi, aut ipsum necessariò illud numisma seu denarium ostenssum. Nam ita nullum ejusmodi numisma Tributi nomine solvi non debuisset. Et quis non crediderit ipsum denarium ostenssum omnium eorum, qui adstantes rogarent & quibus responsum est, capitationi (nam sic puto locus capiendus; atque ea de re plura mox) tum valde fuisse imparem, tum nec plurium fuisse, sed unius alicujus qui è sacculo aut zona præstò exhiberet? Idè nec ab omnibus illis, quibus responsum est, tunc solvi aut debuit, aut ritè quibat ille denarius sic inscriptus. Sed ex inscriptione & imagine argumentum sumitur irrefragabile. Quæcunque juxta Victoriæ, Deditiois, Federis, Subjectionis, Agnitionis apices, sunt Cæsaris (tametsi Principis alieni & cui armis Imperium Israeliticum adquisitionem) ea ei ritè deberi & jure sic præstanda, ut nihil ex jure divino seu Civili Ebræorum, præstationi ejusmodi obstaret. Ita nihilominus ut quæ intereà Dei essent, Deo tribuerentur. Atque hic sensus est plane Nicolai Oresmii Episcopi ante annos circiter C C C X L Lexoviensis; *Inspicienti*, inquit^f, *seriem Evangelii patet facile, quod non ideo dicitur Cæsari deberi denarius quia eras Cæsaris imagine superscriptus, sed quoniam erat tributum. Nam, ut ait Apostolus^g cui tributum, tributum; & cui vectigal, vectigal &c.* Non simpliciter quia Cæsaris imagine superscriptus; sed quia tributum inde debitum esse atque ejusmodi numismatis genere solvendum, ex ipsa icone, inscriptione, & interrogantium agnitione liquebat.

^f Lib. de Moneta mutatione cap. 6.

^g Ad Romanos cap. 13. 7. & vide M. Preber. lib. de Numismate censu pag. 26. & 28.

C A P. XVIII.

De Didrachmi pensatione in Evangelio. Illud fuisse Tributum Caesarianum. Reges Terræ quoniam ibi. Universi Israelitæ Filii Regum, diverbio solenni dicti. Quid ibi Filii seu liberi Regum. Semisicli seu Didrachmi sacri pensatio annua usque ad Vespasianum, Hierosolymis in sacros usus praestata. Objectiones diluuntur.

AD Tributum, de quo dictum est, attinet illud Flavii Josephi in Oratione sua ad Hierosolymitanos ¹¹; ῥωμαῖοι ¹¹ Hierosol. lib 6. cap. 26. gr 11. Lat. τὴ σωθήθῃ δασμὸν αἰτῶσιν, ὃν οἱ πατέρες ἡμῶν τοῖς ἐκείνων πατέροι παρέσχον, καὶ τέτα τυχόντες ἔτι προῖοσι τῶν πόλιν ἔτι ψαύοσι τῶν ἀγῶν *Poscunt Romani solenne tributum quod patribus corumpatres nostri praestiterunt, quod si receperint, nec civitatem populantur, nec sancta omnino tangunt.* Ita solvi consuevit & à cordatoribus ut debitum ex jure agnosci; utcunque intervenirent non rarò qui seditione liberandos se vellent. Quin & ob responsum proculdubio sic ex Inscriptionis & Imaginis ostensæ argumento (qua de re capite superiori) nec verbis disertioribus à Christo, Phariseis de Tributo interrogantibus, datum, falsò eum etiam accufarunt seniores plebis, principes sacerdotum & scribæ, dicentes ², *hunc invenimus subvertentem gentem (nostram) & prohibentem καίσαρι φόρος δίδοναι Caesari dari tributa.* Cum interim ² eum non prohibuisse palam sit tum ex responsò illo Phariseis dato, tum etiam ex eo quod ipse simul & Petrus, ni fallor, idem solverit. Legitur apud D. Matthæum ³; *Et cum venissent Capernaum, accesserunt (οἱ τὰ διδραχμα λαμβάνοντες) ii qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei, Magister vester non solvit didrachma? At, etiam. Et cum intrasset in domum, praevenit eum Iesus dicens. Quid tibi videtur Simon? Reges terra à quibus (λαμβάνοσι πῆλη ἢ κλώσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων;) accipiunt Tributum aut censum? à filiis suis an ab alienis? Ei ille dixit ab alienis. Dixit illi Iesus ergo (ἐλθέτω) liberi sunt filii; ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare & mitte hamum & eum piscem qui primus ascenderit, tolle. Et aperto ore ejus invenies saterem. Illam sumens da ei pro me & te.* Palam est Christum ipsum heic Tributum

soluisse. Sed verum quidem est, viros summos existimare ac contendere locum hunc nihil ad Tributum Cæsarianum pertinere, sed ad capitationem illam sacram juxta quam semisiclus quotannis ex lege Mosaica² Templo pendendus erat, secundum illud quod superius^a diximus. Sic Cardinalis Baronius, Justus Lipsius^b, Theodorus Beza, Franciscus Hotomanus^c, J. Baptista Vissalpandus^d, Isaac Casaubonus, Johannes Cameron, alii; quemadmodum & inter ceteros S. Hilarius. Et tam ex eo de quo quæstio heic ab exactoribus instituitur, quàm ex eo quod Christus fieri solvique vult, ipsum, quoad quantitatem seu valorem, Tributum penditur idem quod sic ex origine sacrum erat, id est pro capite tam suo quàm Petri semisiclus. Pro utroque scilicet stater, id est, quatuor drachmæ, seu bini semisicli, quos ex qualibet regione Judæi dispersi Hierosolymam capitativè quotannis mittebant, τῶν ἱερῶν χρημάτων seu pecunia sacra nomine non semel Josepho^e dictos. At verò libentius ego assensum illis præbeo, qui non didrachmum sacrum seu semisiclum ibi innui volunt, sed ipsum Tributum Cæsarianum cujus tunc modus erat didrachmum, nec tributo sacro omninò dispar. Ab hac parte in veteribus S. Hieronymus^f aliique sequaces. In recentioribus, tum Scriptores in commentariis perpetuis obvii, tum alii^g. Quæ affertur pro parte priorè argumentis præcipuis statim respondebimus. Sed primò de eo quod historicum est & verbis Domini ibi adhibitis, paucis videamus. Rogant Petrum exactores seu qui didrachma acciperent, annon Magister ejus illa penderet? Is cum adnuerat & domum intraverat Dominus ibi eum præveniens. Quid tibi, inquit, videtur, Simon? Reges terra à quibus accipiunt tributum vel censum? Qui de tributo sacro locum capiunt, Regum heic nomine etiam Deum O.M. ita contineri volunt, perinde ac si dictum fuisset, Rex cœli, Reges terræ, à quibus tributum accipiunt vel censum? à filiis suis, an alienis? adeoque id quod sequitur ergo liberi sunt filii ad ipsum Christum attinere volunt ut Regis æterni filium ibi indicatum. At verò cum οἱ βασιλεῖς τῆ γῆς Reges terra signantèr ibi dicti sint, & quæstio proculdubio adhibeatur juxta vulgarem verborum usum, non omninò video qua ratione de Rege æterno, qui τὸν

ὀμιλεῖ

^a Exod. 30.

^b Lib. 4. c. 5.

^c De Magnitudine Romanæ lib. 2. cap. 3.

^d Lib. de Re Nummaria.

^e Tom. 2. Explor. in Exchiel. part. 2. lib. 5. diff. 3. cap. 37.

^f Archaeolog. 16. cap. 10. Vide etiam ibi cap. 4.

^g Ad D. Math. cap. 17.

^h Vide Simeonem Peisium Variar. lect. lib. 2. cap. 1.

העולם *Rex mundi* & השמים מלך *Rex calorum* passim nuncupari ab Ebræis nec angustiis terræ sic includi solet, locus omninò capiatur. Plerunque quidem cum Regem æternum à Rege mortali in locutionibus Talmudicis (ut sa:pè) distinguunt, id est Regem Cœli, adeoque totius universi à Rege aliquo Terræ, hunc מלך בשר ודם *Regem* ^{h. Gemar. Hierosolymitan. 111. Beracoth. cap. 9. p. 12. col 2. & alibi.} *carnis & sanguinis* appellitant, illum sive הקנה *Sanctum, Benedictum illum*, sive מלך השמים seu העולם *regem Cœli aut mundi*. Adeo ut par sit admittere de Regibus tantùm mortalibus quæstionem illam institutam. At verò de quibus? an de Regibus universim Terræ? an de Regibus Terræ Israeliticæ? Certè locutione illâ *Reges Terra* Reges per orbem terrarum regnantes multoties designari à Psalmographo, verum est. Atqui & sexcenties occurrere, sciunt qui Talmudica scripta salutarunt, nomen simpliciter הארץ *terra* pro *Terra Israelitica*, unde לארץ (cujus abbreviatura ח"ל est frequentissima) *extra terram* pro eo quod est *extra terram Israeliticam*, quemadmodum בארץ *intra terram* pro eo quod est *intra terram Israeliticam*. Etiam in lingua Evangelistarum aliàs palàm hæc Terræ notio. D. Marcus ^{i. Cap. 13. 33.} *Tenebra facta sunt per totam Terram usque in horam nonam*, & D. Lucas ^{k. Cap. 4. 25.} *cum facta est fames magna in omni terra*. Nec sanè ita ad rem attinuisse videatur de aliarum terrarum more interrogare, ut de Tributo ibi solvendo quid omninò consequeretur. Neque enim regni aut reipublicæ Israeliticæ jura, ad aliorum regnorum neque horum ad illius amussim ^{l. Videfis s. Augustin. Quest. Evangelic. 23. & Sixt. Senens. Biblioth. Sanct. lib. 6. annot. 76.} omnino videtur fuisse exigenda; sed ad eam quæ tunc temporis sibi, qualis scilicet per victoriam & deditioem tunc reliqua fuit, erat propria; cum avito interea jure comparanda. Jam vero sic quæstione de Tributo seu Censu, id est Didrachmorum capitatione institutâ, & undenam quæso Censûs vocabulum Ebræis exoticum & Romanos mores planè redolens, ita signanter adhibetur, si de Tributo sacro facta fuisset) ut quæreretur an à filiis *ἀπὸ τῶν υἱῶν* seu à *liberis suis* an ab alienis acciperent Reges Terræ Tributum vel Censum, responsoque dato à Simone, ab alienis, unde sequitur illud ἀλλογενεῖς *ergo filii seu liberi immunes sunt*, id est ἀλλογενεῖς: *Quid illud de Filiis & Alienis? Quinam illic filii, quinam Alieni? Viderint perspicaciores,*

cipiunt seu *accipient* quod tamen, uti & alia^o eju^omodi non raro, ^{*o* Vide supra lib. 4. cap. 5.} nos in tempora præterita, quo planè spectant, vertimus. Hæc cum ita sint, anne admittendum hæc, verba illa à quibus accipiunt Reges terra quod à Syro vertitur מן מן נסבין à quo accipiunt, & מן מי מן מן קבלן à quo seu à quibus accipiunt, sic intelligi posse ut de more Regum veterum ditionis Judaicæ quæstio fieret? Qui scilicet alienis in suam ditionem redactis tributa pro libitu, juxta superiùs^p ostensa, ^{*p* Cap. 14.} semper imposuere; non item, nisi extra ordinem^q, subditis suis o- ^{*q* Vide Guil. S. hikart. de Jure Regio c. 4. theorem. 15.} riginariis. Nec fiebat quæstio ut dubitantis, sed ut responsum elicien- tis. A quibus ex more accipere soliti olim Reges terræ hujus tribu- tum aut censum, qualis hic est, scilicet annuum seu perpetuum & pro libitu impositum; à filiis suis an ab alienis? At obiecto obvia est; si hoc admittatur, Israëliti regni vetusti seu simpliciter sine Roma- norum dominatu sumti, cives seu subditi omnes, Filii seu Liberi Re- gum nuncupabuntur. Qua illud ratione tolerandum? Certè non ita absolum est credere, eos fuisse velut diverbio seu gentis idio- tismo ob singularem generis & reipublicæ sanctioris dignitatem no- bilitatemque, ab Ebræis ipsis sic dictos. Neque enim semel occurrit in Talmudibus illud R. Simeonis, velut vulgari usu atque existima- tione notissimum. כל ישראל בני מלכים הם *universi Israelitæ sunt filii seu liberi regum.* Sic in Misna^r, sic in Gemara Babylonia^l. Ra- ^{*r* Tir. Sabbath cap. 14. §. ult.} tio seu anfausûs diverbii huiusmodi est. Ubi disputatur de obser- vatione Sabbati, quæstio intervenit, utrumne Judæo liceat eo die li- ^{*l* Ad tit. Ba- ba Metzia cap. 9. fol. 119. b. & ad tit. Sabbath cap. 18. fol. 128. a. & Vide ff. Masmonid. hal. Sabbath cap. 21. fol. 115. a.} quoribus aut oleo se perfundere seu tingere? Scilicet utrùm inde quietis præceptum violaretur? Ea de re Misna jam memorata; החושש במתניו לא יסוך יין וחומץ אבל כך הוא את השמן ולא שמן ורד בני מלכים סבין שמן ורד על מכותה שכן דרכם לסוך בחול רבי שמעון אומר הם כל ישראל בני מלכים הם *Cui dolent lumbi, ei nec infundere licet* (Sabbato) *vinum aut acetum, at verò oleum licet. Modo nempè mi- nimè oleum illud sit rosaceum. Filij seu liberi Regum in vulneribus seu plagis suis infundere solent etiam oleum rosaceum* (in Sabbato) *quo- niam similiter* (deliciarum seu voluptatis causâ) *se oleo illo diebus pro- festis imbueri solent. At verò respondit R. Simeon, Vniversos Israeli- tas esse Filios seu Liberos Regum.* Ita scilicet haberi, nuncupari. Quod

K k k k k

& admit-

& admittitur omnino in Gemaris; tamen de olei rosacei in Sabbatho usu omnes cum R Symeone non conveniant. Sed ut ut se res de diverbio hoc habuerit, palàm est, liberorum seu filiorum nomine ipsum populum, cives, subditos regni Judaici venisse. Nam licet primariò dicti sint universi filii seu liberi Israel id est בני ישראל et natalibus, adeoque parentis & posterorum in locutione illa ratio ex ipsa origine habeatur; nihilominùs ex usu, qui sequentibus seculis inolevit, dicendi *filii* seu *liberi Israel* ut *filii* seu *liberi* Ammon, id genus alia, non tam natalium originem quàm ipsum populum Israeliticum, Ammoniticum, seu populi, qua populi simpliciter, universalitatem, denotarunt. Et sanè apud Hellenistas בני ישראל quod *filios* & *liberos Israel* plerunque sonat, nunc etiam vertitur οἱ ἄνθρωποι Ἰσραὴλ *domus* Israel, nunc ἄνδρες Ἰσραὴλ *Homines* seu *populus Israel*. Et pro eo quod est *Excelluit Sapiencia Salomonis Sapienciam* כל בני קדם *omnium filiorum Orientis*, habent illi πάντων ἀρχαίων ἀνθρώπων *omnium antiquorum hominum*; τὸς קדם notione illà sumto, quaitem significat *antiquum*. Quin etiam pro τὸς בני singularitèr id est *filius meus*, occurrit Ἰσραὴλ apud eos λαός μου *populus meus*. Accedit locutiones illas ברית בני *filios federis*, קידוש בני *filios sponsaliorum*, id genus alia, passim usurpari pro *hominibus*, nullà natalium ratione habità, *federe Iudaico comprehensis* seu in Iudaismum qualitercunque cooptatis & *hominibus qui ritè sponsalia inire possent*. Quæ cum ita sint, quid vetat quo minùs illud à filiis Suis etiam hinc sumatur pro eo quod est à *populo suo* seu *hominibus suis*, id est Judæis, quemadmodum & *an ab alienis*, pro populis alienis & in Iudæorum potestatem victoria seu deditioe redactis. Quin & cum Reges patres patriæ dicantur, facilè evenit ut populus filiorum seu liberorum nomen indueret. Responsum est igitur, si hoc admittatur; ergo immunes sunt Filii, immunes scilicet Judæi seu populus Judaicus avito & singulari privilegio gaudentes. Si morem scilicet qui hac in terra obtinuit, avitum respiciamus, immunes sunt. Nunc verò, ne offendiculo nos simus hisce, qui novo apud nos jure, *Victoriæ* scilicet, *Deditiois*, aut quocunque alio superinducto, *Tributum* vel *Censum* perpetuum exigunt (utunque more avito & qui olim in usu,

¹ Paral. 2. 10.

Jerem. 16. 14.

Eccl. 23. 7. E-

zechiel 2. 3.

Eccl.

¹ 1. Sam. 17.

53.

¹ 1. Reg. 4. 30.

¹ Exod. 4. 23.

usu, liberi seu immunes Israelitæ cuncti fuerimus) misâ de jure aut more nunc quæstione, solvamus. Ideoque staterem id est bina didrachma, pro te & pro me solve tu. Nec puto paraphrastem Syrum aliud omninò præter tributum Cæsarianum heic intellexisse. Nam eodem ipso nomine quo Tributum seu Censum tum in Gamalielis oratione, ubi Judas Galilæus memoratur, tum in altero illo Evangeliorum loco de Numismate Censûs indiget, etiam didrachma hæc vocat; scilicet *אשר נשך* *argentum capitationis*. Quæ alii heic habent obvia sunt. Et quod nos jam afferimus potius in Discussionem quàm Assertionem concessimus. Quod si Reges Terra de Regibus per orbem Terrarum regnantibus ibi capiatur, adeoque morem innuatur fuisse, à filiis Regum generatim Tributa non accipi, conclusio de filiorum, ex jure avito, libertate ad Christum solum spectabit, utpote Davidicæ stirpis Regum filium. Nam de Petri libertate ibi nil dictum, nisi modo jam ex locutionis formula, quâ Omnes Israelitæ Filii seu liberi adeoque populus Regum dicti, admissio. Neque enim aliter Petrus Regum filiorum nomine contineri quibat. Sed verò obijciunt qui de sacra semisicli pensitatione annua locum capi volunt; Tributum illud Judæis impositum fuisse centesimam partem bonorum uniuscujusque patrisfamiliâs; non ergo fuisse dimidium sicli seu didrachmum, sed varium pro ratâ cujusque bonorum parte. Et pro centesima citant Appianum. Item Tributum didrachmi heic fuisse voluntarium, nec ad cujus solutionem quis cogendus esset. Quod dici nequit de Tributo Cæsariano. Alia afferuntur, sed quæ hisce dilutis, planè nihili sunt aut rationi satis dissona. Quod ad priorem objectionem attinet; ea nata est ex Appiano perperam intellecto. *Ἔστιν, inquit ille², Ἰσχυροῦς ἅπασι τὸ φόρον τῶν σωμάτων βαρύτερον τῆ ἀλλῆς περιουσίας. ἔστι καὶ Σύροις καὶ Κιλιξίῳ ἐτήσιον ἑκατοστὴν ἔπι μῆμα³ ἑκάστῳ Ἰουδαίῳ cunctis tributum capitis gravius est quàm reliquarum facultatum. Est etiam Syris & Cilicibus annuum centesimum pro modo cujusque census.* Allatis his Justus Lipsius² dubitanter subjicit, *efficiatur ex ser-* ^{De Magnitud. Romana lib. 2. cap. 3.} *monis nexu Iudæos centesimam dare, sicut & Syros & Cilices pro capitis tributo. Quo sensu? inquires. Ut magis capias: solve* *dem illos*

dem illos & pro agris & pro opibus; sed aestimatione omnium factè etiam Centesimam pro ipso capite dare. Hoc tale est, ut si decem millia aureorum in censu habeam, solvam ex eis annua centena. Atque hinc alii viri docti Centesimam eliciunt tributum Judæis impostum. Sed verò nihil eiusmodi ait Appianus. Capitationem Judæorum ut singularem & gravissimam memorat. Centesimum ad Cilices & Syros tantum spectat. Nec quomodo trahi possint ad centesimum Judæi ibi, omninò video. Et gravissimam illam capitationem existimo fuisse ipsam didrachmi Cæsariani præstationem per capita annuam. Quam scilicet ex imitatione parilis pensationis semisicli seu didrachmi sacri inductam, iniquum non est ut autememus. Nempe cum in Judaicis rationibus ac institutis viderant Romani, didrachmi capitationem sacram nõ solùm in ditione Israëlitica, sed passim per orbem terrarum inter Judæos obtinere, inde putato mensuram tributi Cæsariani, utpote æqualis, imponendi sumpserunt; non dubitantes quin nemo magis imparem, ob census seu opulentia inopiae discrimen, solutionem eiusdem quam sacri didrachmi causaretur, utcunque cuilibet præstatio annua jam dupla esset. Tam Cæsari, quàm in Sacros usus. Nam nec illud prætereundum, didrachmi sacri solutionem seorsim mansisse usque in Vespasiani tempora cum item ad Romanos etiam ipsum transferebatur. Josephus ^b de eo; Φόρον ἃ πῖς ὄπρ δῆποτ' ἔσιν Ἰουδαίοις ἐπέβαλε, δύο δραχμας ἕκαστον κελύσας ἀνὰ πᾶν ἔτ' εἰς τὸ Καπετώλιον φέρειν, ὡσπερ πρότερον εἰς τὸ ἐν Ἱεροσολύμῃς νεῶν σιωπεύλου, Tributum, ut buncque degerent Iudæis indixit, binas drachmas jubens quot annis deferre eos in Capitolium, quemadmodum ante in Templum contulerant Hierosolymitanum. Hinc tantundem Zonaras & Xiphilinus. Quod & in primis advertendum, quoniam doctorum aliquot hallucinatio habetur ingens, dum didrachma illa in Evangelio ipsissimos quidem fuisse semisiclos sacros volunt, sed à Romanis in Tributum Cæsarianum sub Tiberio interversos. Cum manifestum sit ante hoc Vespasiani edictum, semisiclos illos templo Hierosolymitano pendendi ex lege sacra solitos; quod & ex Josepho alibi non semel licet elicere. Objectio verò altera, de eo quod est didrachmi solutionem

^b Hæloscos lib. 7. cap. 27. & iudeis I. Bup. iust. Vallapand. Tom. 2. explan. in Ezech. part. 2. lib. 5. disp. 3. cap. 57.

nem fuisse voluntariam, non item Tributi Cæsariani, error est manifestus & institutorum morumque Ebraorum inscitia insignis. Certè nihil video in verbis Evangelii unde voluntariam fuisse quis eam omninò autumat. Neque certe λαμβάνοντες *accipientes* aliud ibi denotat quàm qui solvere detrectantes tandem cogere possent. Nam & idem vocabulum usurpatur de Regibus Terræ. *A quibus Reges Terra accipiunt &c.* Dubitandumne de Regibus tam cogentibus quàm accipientibus illud dictum? Ergo pariter sanè utrobique. Sed reverà palam est, ex institutis ac more Ebraorum in didrachmi sacri seu pensitationem semisicli annuam in sacrosusus, post vicissimum quintum mensis Adar neminem invitum non, pignore capto alterve, fuisse quotannis adigendum. Quod videre est tum in eis quæ supra^c de semisiclis his obiter è Talmudicis attulimus, tum apud Sa-^c *Lib. 4. cap.* muelem Petitem^d, qui cum primis hac de re consulendus. Ita eva-^d *Var. Lect.* nescit plane objectionis illius vis. Atque cetera quæ impugnare^d *lib. 2. cap. 1.* solent sententiam hanc de Tributo Cæsariano illic intelligendo, ex eis quæ supra memoravimus satis puto dilui possunt.

C A P. XIX.

De Servitute Personali seu Libertatis naturalis deminutione, quatenus ex Jure Gentium aliarum Bellico, juxta Ebraorum disciplinam, ea sequeretur. Discrimen inter Servitutem personæ inhærentem, seu intrinsecam & eam qua in ministeriis tantum servilibus cernitur seu extrinsecam. De illo Judaorum, in Evangelio, Nemini servivimus unquam. De Captivis & more eorum, apud Ebraeos, redimendorum.

DE Tributis, ex Belli, Victoriæ, Deditiois, Federis jure, ab Ebrais, aliarum Gentium Principibus, agnitis præstitisque hætenus actum est. Sequitur ex instituto, ut de Libertatis Personalis deminutione seu Servitute personali, quatenus ex ejusmodi Jure, eam ipsi in Captivis alienis in bello ab aliis captis admiserint, videamus. De Personis five ex aliis five ex ipsis bello captis testimonia luculenta. Maimonides^c ad^c *Hal. Aib-* mentem veterum; *dim. cap. 19.* מלך גוי שעשה מלחמה והביא שביה ומכרה וכן אם הרשה לכל מי שירצה שילך ויגנוב מאומה שהוא עושה עמה

ומה מלחמה שיביא וימכור לעצמו וכן אם היו דיניו שכל מי שלח
 יתן המס ימכר או מי שעשה כך וכך או לא יעשה ימכר הרי דיניו
 דין ועבד הנלקח בדינין אלו הרי הוא כעבד כנעני לכל דבר גוי שקנה
 גוי לעבדות לא קנה גופו ואין לו בו אלא מעשה ידיו אע"פ כן אם
 מכרו לישראל הרי גופו קנוי לישראל *Vbi Rex quispiam Gentilis ca-*
ptam bello abduxerit eamque vendiderit, aut cuilibet qui voluerit
edicto indulserit, ut si quem ex Hostibus captum adducat, eum ei ven-
ditum fore, atq; ita si decreverit Rex Gentilis, quemlibet tributi (pro
 iure ac moribus variis) *praestationem detrectantem, vendendum, aut*
quid aliud facientem aut non facientem, id est iussis Regiis non paren-
tem, vendendum; quod sic decreverit vim habet. Et servi empri ex hu-
jusmodi decretis & Servi Cananei par omnino est ratio; ita tamen ut
ubi Gentilis acquiritur Gentili Servus, Personae ejus non fiat dominus,
sed tantum Opera Manuum seu ministerii ejus. Cum nihilominus si
vendiderit eum Israelita, etiam Persona ejus tunc fiat emptoris.
 Distinctionis de Opera & Persona sensus est; singulare heic jus fuisse
 Ebraeorum quo Servitus seu status servilis Personae etiam servi inhæ-
 sisse censebatur, adeo etiam ut sine libello manumissionis (de quo,
 satis supra^f) personae veluti naturam mutante, libertatem nancisci
 nequiret, id est, ut servitus neutiquam deleri posset ulla formula sim-
 plici sive verborum sive actuum sine libello manumissionis; quem
 dare cogebatur à foro dominus, quoties causa esset manumissionis
 legitima. Eiusmodi verò fuisse servitutis^g apud Gentes alias jus,
 ut personae ipsi non inhæreret, sed ut citra libellum manumissionis li-
 bertatem ritè posset servus earum adipisci, idque interdum ex actu
 nudo, quocum servitutem ipsi constare Ebraei non agnoscerent; id-
 que domino invito. Veluti si servus eiusmodi, nondum ab Israe-
 lita adquisitus, nomine libertatis fieret Profelytus. Nam dein pro
 ingenuo habebant Ebraei. Et scimus satis ex ju. Cæsareo, idque
 vetustissimo, leviculis ex causis, sine libello, libertatem ritè acquiri
 veluti ex vindicta quâ una Quiritem^h vertigo faciebat. Et si servi
 domini funus apud Romanos, antecessissent pileatiⁱ vel ipso lectulo
 stantes cadaver ventilare viderentur, atque hoc ex voluntate fieret
 vel testatoris vel hæredis, fiebant illico cives Romani. Alia fere
 ejusmo-

Cap. 8.

^g Gem. Bab.
^e Gloß. ad
 tit. Gittin c.
 4. fol. 38 n. &
 Side ad tit.
 Iabimoth
 cap. 4. fol. 45.
^e 46.

^h Persium Sa-
 ty. 5.

ⁱ C. de Latino
 Libertate
 collenda l. l.

eiusmodi non pauca tum Romæ tum alibi, unde servitus definebat. Cujus rei apud Ebræos ratio est quoniam, ut aiunt ^k, לֵב נָהוּ קוֹנִים, ^l Gem. Bab. ad tit. Git. tina. cap. 4. fol. 38 a. *Gentilium alter alterius non acquirit personam ipsam,* sed למעשה ידיו *in quantum ministerium & opera ejus ei possit esse usui.* Summa est, Servitutum Ebræos admisisse ex jure Captivitatis tam inter Gentes alias quam apud se ipsos; ita tamen ut rem sic distinctione interpretarentur; nullibi haberi Servitutum merè Personalem seu statum Personæ inhærentem servilem apud Gentiles; sed tantummodò velut liberorum hominum Captorum seu Possessorum Operam & Ministeria esse id quod nomine Servitutis apud illos veniret. Quemadmodum & inter deditione à se seu federe inæquali receptos, juxta superius ^l ostensâ. Apud se ipsos autem, ^l Cap. 14. Servitutum etiam (velut ex jure atque prærogativa singulari) fuisse tum in bello captis tum servis Gentilibus emtis, merè Personalem, seu Personæ ipsi, ut characterem Libertatis omnimodæ amissæ naturalis, inhærentem. Nimirum Intrinsecam illam Servitutum (quam tum ipsi tum Romani dicere solent cognitione omnimodâ seu jure omnimodo sanguinis carere; cuiusq; effectum primarium faciunt ut possideretur ipse potius velut jumentum quam quid possideret servus, nec jure nuptiali sed contubernio tantum frueretur) non omninò voluere obtinuisse alibi quam in servis Gentilibus à seipsis adquisitis. Aliarum autem Gentium servos qualescunque adeoque se ipsos ab aliis Gentibus captos emtosve (& sui tantum puto gratia discrimen hoc commenti sunt) Extrinsecam tantum servivisse Servitutum seu eam etiâ libertatis cum civili interim obedientia conjunctâ dignitati (quacum & jura sanguinis & Domini, & Nuptiarum, alia quæ hominum sunt undiquaque liberorum, manent) non omninò opponitur. Quod quidem satis mirum. Sed ea de re non disputo. Sic igitur intellexerunt illud de Ebræis ipsis captis apud Ezram; *servi sumus*, inquit ^m, *& in servitute nostra nos non derelinquit Deus noster*, sic alia id genus non pauca in federe veteri. Etiam in Maccabaicis ⁿ, *congrega dispersionem nostram, libera eos qui serviunt gentibus.* Josephus item ^o de Pompeii victoria, quâ in ditionem Romanam primò redacti Judæi; τῶν ἐλευθερωθέντων ἀπεβάλλονται ^o 2. Maccab. 1. 27. ^o Archaeolog. lib 14. cap. 8. λουδοῦ

λοιμὸν καὶ ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίων κατιστημὸν *Libertatem amisimus, facti jam*
ditionis Romana. Et de Libertate & Servitute Judæorum plura ille^p
^{r Halof. lib. 6.} in oratione subinde illa sua prolixa ad Hierosolymitanos. Et cen-
^{cap. 26. gr. II.}
^{ter.}
^{r Idem lib. 18.}
^{cap. 1.} sum in Tributorum solutionem; apertam Servitutum vocabat^r Ju-
 das Gaulonites. Sed in hisce juxta mentem Talmudicorum, Liber-
 tas & Servitus non opponuntur, quâ Servitus & Libertas personalis
 in statu seu conditione intrinseca hominis seu אדם juxta disciplinam
 eorum, considerantur, id est respectu domini qui jure, Ebræorum
 moribus non dissimili, sive possideret sive manumitteret ipsam servi
 personam seu corpus; sed quâ relatio sic innuitur inter ipsos & Prin-
 cipes qui jure belli eos ad Tributa & Ministeria quæ משה ידיהם
operam manuum eorum ut olim in Ægypto etiam, nuncupant,
 seu Servitutum Extrinsecam adegerant; non Intrinsecam seu Per-
 sonæ inhærentem; quam nullibi reverà nisi in Gentilibus quos in
 Servitutum ejusmodi sive ceperant sive emerant ipsi, locum habere,
 ut ostensum est, volebant. Singularem hujusmodi gentis suæ hac
 in re prærogativam ostentant. Ita ut nec alii, nedum ipsi (ut cun-
 que Ciceroni^r natio ipsa Servituti nata dicatur) in qualemcunque
^{r Orat. De} Servitutis modum à principe aliquo Gentili quomodocunque re-
^{Provinciis} ducti, aliûsmodi reverà fierent Servi, quàm quales simpliciter sunt
^{consularibus} subditi seu in deditionem munerumque ac ministeriorum præsta-
 tionem civilem, pro morum & locorum discrimine, recepti; quem-
^{r Matih. 17.} admodum & scimus^r εὐεργετῶν^r seu *liberos* simpliciter in Evan-
^{26.} gelio dici qui præstationibus ejusmodi immunes. Quæ cum ita
 fuerint, annon lux hinc exceptioni illi Judæorum, quâ mirati sunt
 se à D. N. Jesu Christo in Libertatem ex disciplina invitatos; quasi
 antè illâ ipsi carerent. Dicebat^r Iesus ad eos, qui crediderunt ei, *Iu-
 daeos, si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis. Et
 cognoscetis veritatem & veritas liberabit vos*, scilicet εὐεργετῶν
 ὑμῶν. Ii verò æquo animo non sustinentes vocabulum illud *libera-
 bit*, utpote quod Servitutum illam intrinsecam præeuntem in ipsis
 innuere suspicabantur, responderunt ei, *Semen Abrahæ sumus καὶ
 ἰδὲν δεδεδεκακαμὸν πάπον & nemini servivimus unquam; quomodo
 tu dicis ὅτι εὐεργετῶν γήσεται, liberi eritis. Respondis eis Iesus, Amen
 Amen*

Amen dico vobis, quia omnis qui facit peccatum Servus est peccati. Servus autem non manet in domo in aeternum. Filius autem manet in aeternum. Si ergo vos filius liberaverit, verè liberi eritis. Patres aliquot vetusti dictum illud Judæorum, velut hominis inflati ac arrogantis characterem esse judicant, etiam & mendacium manifestum. Cum toties Judæi servitutem serviissent, Ægyptiis, Babyloniiis, Romanis, quibus & tunc serviebant. At vir summus^u in exercitationibus nuperis, *Mihi verò non videtur*, inquit, *dubitandum eos qui hac dicerent ad sedus respexisse ac Legem, cui qui hærent, usitato paradoxo liberos dicebant, qualis בן חורין filius nobilium, seu liberorum, hoc est liber dicebatur, unde illud in capitulis, quæ vulgo patrum dicunt; nullus nisi qui in legis se exercet studio, pro libero habetur. Tales autem minime esse poterant, qui extra sedus essent, qui ἀλλόφροντον δαλείαν quæ ab illis vulgo זרה עבודה dicitur, amplectebantur &c. Non ut serviisse unquam se negent, sed ut ex prerogativa, quod jam dixi, federis ac legis liberos se esse ostendans. Planè ut in Stoicorum scriptis, sapientem esse liberum, Epicetum item nunquam serviisse, ad electionem sive τὴν ἀπορίσσειον refertur, sicut sapientem, etiam cum servit, servire negant Stoici. Perpulchrè sanè. Sed verò, cum manifestum sit servitutis negationem, in Judæorum illo dicto, tam ad gentem ipsam attinere totam seu Abrahæ semen (quo nomine solos Israëlitas, non Ismaelitas aut Edomitas contineri ex veteri traditione volunt^x; utcunque tam hi quàm illi reverà ex Abrahæ posteris) quàm ad ipsos qui illo uterentur, nec eos gentis suæ partem aliquam, servitutem illam intrinsecam seu quæ statum hominis personalem mutat, unquam serviisse ex disciplina suamitterent, nec Gentilibus sive Ægyptiis sive Babyloniiis sive Romanis Servos omninò aliquos, nedum seipfos, fuisse qui huiusmodi servitutem fervirent, (ut dictum est) nec aliam demum servitutem serviisse se unquam decernerent, præter illam quæ libertati intrinsecæ seu personæ inhærenti non opponi solet, sed in operis & munerum præstationibus ac obedientia civili tantùm consistit; nonne illam solum Servitutem Intrinsecam Serviisse se unquam hæc negant, ex*

^u Daniel Heinsius in Aristarcho sacropag. 903 edit. 1639.

^x Maimonid. balach. Nidarim cap. 9.

disciplina avita edocti, non alteram illam seu Extrinsecam, quæ in populo sive devicto sive in deditionem recepto nullibi non agnovêre? Et quod sequitur in eo quod monet Christus, *qui facit peccatum Servum esse peccati*, ostendit etiam, ni fallor, Servitutem & Libertatem ibi memoratam non aliam esse quàm merè intrinsecam illam seu Personæ inhærentem. Conjecturæ venia detur. Jam verò de Captivis, ut jure apud suos fruerentur postliminii, redimendis ita

^{1 Misf. s. iii.} ^{Cittim. cap. 4.} statuebant^r; אין פודין את השבוין יותר על כרי דמיהן מפני תיקון און פודין את השבוין ואין מבריהין את השבוין מפני תיקון העולם *non redimendos esse captivos pretio majori quàm valerent nec in fugam pelliciendos, utrunque, ob commodum publicum.* Hoc, ne alicujus fuga irritati custodes in ceteros inde nimium favirent; illud, ne, ob grandioris pretii spem, hostes frequentius capturæ assuescerent. Sed Captivitatis jus, seu Servitutis, qualem diximus, insequentis, satis ita agnoscebant. In decretis autem ac monitis suis de Charitatis ac Magnificentiae Officiis sive erga pauperes sive opera publica, veluti urbium muros, Synagogas, aut alia ejusmodi sive extruenda sive reficienda, locum principem obtinebat Captivorum redemptio (quod obiter advertere liceat) aliis quibuscunque ejusmodi officiis longe

^{2 Gem. Bab. ad iii. Baba Bathra cap. i. f. 8. & Maimon. balach. Mithnoth Ainiim cap. 8.} anteponenda. Unde inquirunt^r; פדיון שבוין קודם לפרנסת עניים; *Redemptio captivorum anteponenda est officio pauperes sive victu sive vestitu sublevandi.* Neque [in rebus ejusmodi] *habetur præceptum æquale ei quod de redimendis est captivis.* Quin ad hosce imprimis attinere volunt præcepta^a de munificentia, clementia, charitate erga inopes fratres

^{3 Dent. 15. 7. Ec. Lev. 19. 16. & 25. 53.} traditâ. Quorum in numero primarium hos habere aiunt locum, quoniam non modo victu egebant & vestitu, sed in horas, ex dominantium arbitrio, & vitæ & honestatis periculum subibant. Etiam & Servum qui Judaismum susceperat, captum pariter redimi volebant, nisi quid contra Legem (pro sui conditione) commisisset. Tunc enim etiam אסור לפדותו *vetita est ejus redemptio.* Pro sexûs item Dignitatis, Natalium, qualitatum aliarum discrimine, alii ante alios, si omnes simul commodè redimi nequirent, erant redimendi.

Antepo-

Anteponebatur plerunque femina viro; quod etiam in elemofynis utcunque erogandis obtinuit. Ratio redditur de redemptione, מפיני שהאיש דרכו לחזר לא האשה ובושתה מרובה *quoniam viro facilis est multo redire quam femina, cujus etiam pudor major.*

At verba Misnae^b sunt, בזמן ששניהן עומדין בקלקלה האיש קודם, ^{b Tit. Horaiioth cap. 3.} *ubi utriusque, ne scelere inquinarentur, justus adesset metus, vir femina anteponendus.* Id est, ubi pariter uterque concubitus periculo apud hostes tentaretur.

Quoniam gravius foret in masculo scelus^c, ideo ipse potius, si uterque eodem tempore nequiret, redimendus. ^{c Maimonid. hal. Mithnoth Ainim c. 8. & Gloss. Gemar. Babylon. ad tit. Horaiioth cap. 3. fol. 13a. atque Maimonides in Pirush ad eund. tit. fol. 16a.}

Et de Dignitatis heic atque Natalium discrimine Maimonides; היו לפנינו עניים הרבה או שבויים הרבה ואין בניס כדי לפרנס או כדי לכסות או כדי לפדות את כולן מקדימין את הכהן ללוי

ולוי לישראל וישראל לחלל וחלל לשתוקי שותוקי לאסופי ואסופי לממזר וממזר לנתין ונתין לגר שהנתין גדול עמנו בקדושה וגר קודם לעבד משוחרר לפי שהיה בכלל ארור בד"א כשהיו שניהן שוין בחכמה אבל אם היה כהן גדול עם הארץ וממזר תלמיד חכם תלמיד חכם קודם וכל הגדול בחכמה קודם את חברו ואם היה אחד מהן רבו או אביו אע"פ שיש שם גדול מהן בחכמה רב"א או אביו שהוא תלמיד

לממזר וממזר לנתין ונתין לגר שהנתין גדול עמנו בקדושה וגר קודם לעבד משוחרר לפי שהיה בכלל ארור בד"א כשהיו שניהן שוין בחכמה אבל אם היה כהן גדול עם הארץ וממזר תלמיד חכם תלמיד חכם קודם וכל הגדול בחכמה קודם את חברו ואם היה אחד מהן רבו או אביו אע"פ שיש שם גדול מהן בחכמה רב"א או אביו שהוא תלמיד

לממזר וממזר לנתין ונתין לגר שהנתין גדול עמנו בקדושה וגר קודם לעבד משוחרר לפי שהיה בכלל ארור בד"א כשהיו שניהן שוין בחכמה אבל אם היה כהן גדול עם הארץ וממזר תלמיד חכם תלמיד חכם קודם וכל הגדול בחכמה קודם את חברו ואם היה אחד מהן רבו או אביו אע"פ שיש שם גדול מהן בחכמה רב"א או אביו שהוא תלמיד

לממזר וממזר לנתין ונתין לגר שהנתין גדול עמנו בקדושה וגר קודם לעבד משוחרר לפי שהיה בכלל ארור בד"א כשהיו שניהן שוין בחכמה אבל אם היה כהן גדול עם הארץ וממזר תלמיד חכם תלמיד חכם קודם וכל הגדול בחכמה קודם את חברו ואם היה אחד מהן רבו או אביו אע"פ שיש שם גדול מהן בחכמה רב"א או אביו שהוא תלמיד

לממזר וממזר לנתין ונתין לגר שהנתין גדול עמנו בקדושה וגר קודם לעבד משוחרר לפי שהיה בכלל ארור בד"א כשהיו שניהן שוין בחכמה אבל אם היה כהן גדול עם הארץ וממזר תלמיד חכם תלמיד חכם קודם וכל הגדול בחכמה קודם את חברו ואם היה אחד מהן רבו או אביו אע"פ שיש שם גדול מהן בחכמה רב"א או אביו שהוא תלמיד

לממזר וממזר לנתין ונתין לגר שהנתין גדול עמנו בקדושה וגר קודם לעבד משוחרר לפי שהיה בכלל ארור בד"א כשהיו שניהן שוין בחכמה אבל אם היה כהן גדול עם הארץ וממזר תלמיד חכם תלמיד חכם קודם וכל הגדול בחכמה קודם את חברו ואם היה אחד מהן רבו או אביו אע"פ שיש שם גדול מהן בחכמה רב"א או אביו שהוא תלמיד

לממזר וממזר לנתין ונתין לגר שהנתין גדול עמנו בקדושה וגר קודם לעבד משוחרר לפי שהיה בכלל ארור בד"א כשהיו שניהן שוין בחכמה אבל אם היה כהן גדול עם הארץ וממזר תלמיד חכם תלמיד חכם קודם וכל הגדול בחכמה קודם את חברו ואם היה אחד מהן רבו או אביו אע"פ שיש שם גדול מהן בחכמה רב"א או אביו שהוא תלמיד

לממזר וממזר לנתין ונתין לגר שהנתין גדול עמנו בקדושה וגר קודם לעבד משוחרר לפי שהיה בכלל ארור בד"א כשהיו שניהן שוין בחכמה אבל אם היה כהן גדול עם הארץ וממזר תלמיד חכם תלמיד חכם קודם וכל הגדול בחכמה קודם את חברו ואם היה אחד מהן רבו או אביו אע"פ שיש שם גדול מהן בחכמה רב"א או אביו שהוא תלמיד

לממזר וממזר לנתין ונתין לגר שהנתין גדול עמנו בקדושה וגר קודם לעבד משוחרר לפי שהיה בכלל ארור בד"א כשהיו שניהן שוין בחכמה אבל אם היה כהן גדול עם הארץ וממזר תלמיד חכם תלמיד חכם קודם וכל הגדול בחכמה קודם את חברו ואם היה אחד מהן רבו או אביו אע"פ שיש שם גדול מהן בחכמה רב"א או אביו שהוא תלמיד

לממזר וממזר לנתין ונתין לגר שהנתין גדול עמנו בקדושה וגר קודם לעבד משוחרר לפי שהיה בכלל ארור בד"א כשהיו שניהן שוין בחכמה אבל אם היה כהן גדול עם הארץ וממזר תלמיד חכם תלמיד חכם קודם וכל הגדול בחכמה קודם את חברו ואם היה אחד מהן רבו או אביו אע"פ שיש שם גדול מהן בחכמה רב"א או אביו שהוא תלמיד

לממזר וממזר לנתין ונתין לגר שהנתין גדול עמנו בקדושה וגר קודם לעבד משוחרר לפי שהיה בכלל ארור בד"א כשהיו שניהן שוין בחכמה אבל אם היה כהן גדול עם הארץ וממזר תלמיד חכם תלמיד חכם קודם וכל הגדול בחכמה קודם את חברו ואם היה אחד מהן רבו או אביו אע"פ שיש שם גדול מהן בחכמה רב"א או אביו שהוא תלמיד

tis anteponebatur) *Profelytus autem Libertino seu seruo manumisso, quoniam hic fuerat (serui nomine) omnino maledictus. Quae autem diximus locum habent, ubi sapientiâ non fuerint impares. Nam si Pontifex etiam maximus Sapientiae esset ignarus, Mamzer vero Sapientis discipulus (id est; hic Legis gnarus, ille nescius esset) discipulus Sapientis praefereendus erat. Et quisque alteri pro Sapientia dignitate praefereendus, ita tamen ut, si inter eos reperiret quis patrem suum aut Magistrum Sapientis itidem discipulum, eorum uterque aliis quibuscumque Sapientia etiam praecellentibus anteponi deberet.*

^a Tit. Horai-
ioth cap. 3. u-
bi & id est R.
Obadiam
Bartenoriam.

^b Gemar. Ba.
bylon. ad
dict. tit. cap.
3 fol. 13. a.

^c Gemar. ad
tit. Horai-
ioth c. 3. fol.
46. col. 2.

^d Loco jam
ostato, & Si-
desi Mai-
monid. tit.
Talmud.
Thora cap. 5

Et totidem ferè verbis idem (atque id genus plura quæ statim damus) habes apud autorem ^e Misnae & in Gemaris. Babylonii ^h verò; רבנו רבנן היה הוא ואביו ורבו בשבי הוא קודם לרבו ורבו קודם לאביו רבנו היה הוא ואביו ורבו בשבי הוא קודם לרבו ורבו קודם לאביו Tradunt Rabbini nostri, si quis cum patre suo & Magistro suo captivus teneretur, ipse Magistro praefereendus & Magister Patri. Mater verò utriusque anteponebenda erat. Tantundem etiã Hierosolymitani ⁱ; quibus ratio item adjicitur Magistri heic praerogativæ, שאביו הביאו לחיי העולם הזה ורבו שלימדו חכמה הביאו לחיי העולם הבא quoniam pater ejus vitam ei dedit in hoc seculo, sed Magister qui docet eum Sapientiam, ducit eum in vitam seculi futuri. De Magistro loquuntur qui Misnas seu δευτερωσεις atque veterum Traditiones doceret, non qui Scripturas tantùm. Disertè ibi רבנו רבנו רבנו רבנו רבנו שלימדו משנה לא רבו שלימדו מקרא De Magistro autem capiendum est, qui docuit eum Misnam seu Traditiones, non de eo qui Scripturas tantùm docuit. Si verò pari usus fuerat tam patris quàm magistri, in discendo, beneficio, pater magistro praefereendus. Quod de Matre adjungitur, vertimus eam utrique, patri nempe & Magistro, praefereendam, tametsi לכלם, quod utrique heic responderet, eorum omnibus potius sonet; quasi & ipsam quisque sibi deberet in hisce antepone. Ideo verò vocabulo illo tantùm Patrem & Magistrum denotari ^k sentiebamus, quia expressè ita Hierosolymitani; הוא ואמו ורבו ואביו עומדין בשבי הוא קודם לאמו ואמו ורבו ורבו הוא ואמו ורבו ואביו עומדין בשבי הוא קודם לאביו Si quis cum matre & Magistro & patre, captivitate teneatur, ipse Matri se anteponat, hanc verò Magistro, & Magistrum Patri.

De

De redemptione & aliis quæ ad captivos attinent charitatis officiis, heic semper loquuntur. Ex utraque autem Gemara fusiores Dignitatum hæc in re, uti & in aliis quibus præscripta loci prærogativa, ob dignitatis varietatem, ut fieri amat, maximè erat necessària, distinctionem exhibere liceat. In Hierosolymitana legimus, חכם קודם למלך מלך קודם לכהן גדול כהן גדול קודם לנביא נביא קודם למשוח מלחמה משוח מלחמה קודם לראש משמר ראש משמר קודם לבית אב בית אב קודם למרכל והמרכל קודם לגיזבר גיזבר קודם לכהן הדיוט כהן הדיוט קודם ללוי לוי לישראל ישראל לממזר ממזר לנתין נתין לגר וגר לעבד משוחרר אימתי בזמן שכולן שוין אבל אם היה ממזר תלמיד חכם וכהן גדול עם הארץ ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ *Sapiens* (id est juris eorum Divini atque Humani peritus) *præfertur Regi, Rex Pontifici Maximo, Pontifex Maximus Propheta.* (In Babylonia autem heic Gemara etiam Pontifex sacro unctus oleo præfertur ei, qui vestibus tantum Sacerdotalibus insignitus est, מרובה בגדים, quod idem sonat, dictus; ita tamen ut qui unctus oleo Pontifex ob seminis pollutionem à functione semotus esset, id est קריו שערב מחמת מומו ei postponeretur, ¹ *Deut. 20. 2. de quo plura in Misna tit. Sora cap. 7. & 8. & tit. Semicoth c. 4.* *antehabitus interea Pontifici uncto ubi עבר מחמת מומו set à functione ob membrorum aliquem defectum*, qui tamen ipse Sacerdoti ¹ in bellum uncto præferendus) *Propheta Sacerdoti in bellum uncto* (Sic Hierosolymitani ad quorum versionem jam redimus; Babylonii verò heic interponunt, ut loco proximum Sacerdoti huiusmodi uncto, סגן, id est *Pontificis maximi vicarium* ^m, qualis ferè est in ecclesia Orientali Syncellus) *Sacerdos in bellum unctus, Classis* ^{successione} *seu* *ἱεραρχίας* *sacra præfecto, præfectus ejusmodi Patri seu Principi* ^{in Pontificat. Ebraeorum.} *Cognitionis seu Familia alicujus, Pater huiusmodi seu Princeps Mar-* ⁿ *cali* (Marcales erant septem qui sacri præfectis ararii tribus, quos nuncupabant גיזבורין, præerant rationesque ab eis exigebant) ⁿ *Marcalis Præfecto ararii, sacri* (ita scilicet Hierosolymitani; sed Babyloniæ præfecto huiusmodi postponunt tam præfectum *ἱεραρχίας* sacrae, quàm Patrem Familiae) *sacri ararii præfectus sacerdoti gregario, sacerdos gregarius Levita, Levita Israelita, Israelita Mam-* ^{Sabbath cap. 10 fol. 12. bul. ri, Mam- 3, col. 3.}

ri, Mamzer Nathineo, Nathineus Profelyto, Profelytus Libertino; Id quod intelligendum est ubi alioquin non sint impares. Etenim si Mamzer fuerit Sapientis discipulus, & Pontifex Maximus cum vulgo ignarus, etiam Mamzer hujusmodi Pontifici illiusmodi praefertendus. Sic autem Sapientem, seu juris Divini humanique callentem aestimabant (cum etiam Sapientis Discipulum non raro, ut in allatis, appellitant, quemadmodum Græci ac Latini Philosophum seu Sapientiae studiosum σοφον ac sapientem nominant) ut in ceteris dignitatibus במעשה קדימה *pracellentiam in factō*, usu, autoritate, id est Civilem agnoscerent, in hac vero באמונה קדימה *pracellentiam ex ipsa veritate*, seu *Moralem*. Nam ita heic de dignitatis prerogativa distinguunt. Certè in veteris Romæ moribus gradus fuere, idque ex disciplina, & ordo hujusmodi officiorum; veluti parentibus primò, fidei tutelæque nostræ creditis secundò, dein hospitibus, clientibus, cognatis, affinibus præstandorum; uti ex M. Catone, Masurio Sabino, aliis, monet Agellius^o. Sed hæc obiter. Et ita demum ea quæ ad Interdictum de Furto, Dominium & Obligationem Permissioemque atque alia id genus circa illud (sine cujus Modorum & Temperamentorum diligentiori animadversione temere nimis & frustra de violatione seu observatione Interdicti hujus pronuntiantur) versantia juxta doctrinam Talmudicorum attinent, idque tum ex Jure Naturali, tum ex Jure Gentium secundum eos, absolvimus.

^o Inst. de
sic. cap. 12.

Libri Sexti FINIS.

DE

DE
JURE NATURALI
 ET
GENTIUM

Juxta Disciplinam
 EBRAËORUM, •

LIBER SEPTIMUS.

Agit de *Noachidarum Juris Illustrioris capite Septimo*, quod est de *Membro animalis viventis*; item de *Carnis & Sanguinis esu*. De *Minoribus insuper seu Obscurioribus Juris Naturalis*, juxta Ebræos, *Capitibus*. De *Honore Parentum*. De *Capite Juris Naturalis Illustrioris Sexto*, seu de *Judiciis*. Tum quæ ex jure simpliciter Naturali illud intelligendum, tum quæ *Judicia in Profelytorum Domiciliis regimine* apud Ebræos erant *exercenda*. Accedit de *Judicio Divino*, quæ ex illo sive *Pæna* sive *Premium Cælitus* ex Ebræorum sententia *expectanda* fuerit, *dissertatio*. Et demum de sententia eorum qui volunt, non solum *vestigia Preceptorum Septem* quæ tractavimus, *inesse in sacra Jobi historia*, verum etiam in *Synodo Apostolorum Hierosolymitana*.

CAP. I.

De capite Juris Noachidarum seu Naturalis Septimo, seu Membri animalis viventis esu. Et de esu Sanguinis. Discrimen inter Pecorum, Ferarum, Volucrum Sanguinem, atque Piscium, Locustarum id genus aliorum; item Humanum. Mahumedanorum, de Sanguinis esu, scita.

Extum juris Noachidarum caput Illustrius, quod de Judiciis est, atque juxta enumerationem ex Talmudicis aliquot, sub libri primi extremum allatum, proximum interdicto de Furto deberet locum ordinis habere, septimum in tractatione nostra fore maluimus, id est, ultimum loco, sed dignitate civili supremum, & seorsim post omnia non solum quæ itidem sunt Illustriora, sed etiam quæ sunt Minora atque obscuriora (pro divisione ibi etiam memoratâ) exhibendum. Quippe quæ omnia veluti materies sunt in quam hujusce exercendum imperium; unde etiam primum locum, idque meritissimo pro dignitate civili, habet in Gemara^a Babylonia. Quod igitur in enumeratione illa Septimum est, heic sextum locum occupet, nempe על אבר הדין interdictum de membro animalis viventis, quod crudelitas immanis in animalia cetera vetatur. Hoc verò ita scriptis memorat

^a Ad tit. Sanhedrin c. 7 fol. 56. a.

^b Genes. 9. 3. Et 4.

Moses; *Omne^b quod se movet & vivit erit vobis in escam, Quasi virentem herbam dedi vobis omnia* לא תאכלו דמו לא אדם *at carnem in seu cum anima sua (sic verbum verbo reddendum) sanguine suo non comedetis.* Hellenistæ ibi, *ὅλην κρέας ἐν αἵματι ψυχῆς & φάγεθε at carnem in sanguine anima non comedetis.* Aquila, *ὅλην κρέας ἐν ψυχῇ αἵμα αἰὲς sed carnem in anima sua sanguinem ejus non comedetis.* Symmachus, *ὅλην κρέας & σὺν ψυχῇ αἵμα αἰὲς sed carnem cujus sanguis cum vita est, non comedetis.* Vulgata *excepto quod carnem cum sanguine non comedetis.* Onkelos & Judæi Mauritanientes premunt vestigia sermonis Ebraici uti alii fere ex recentioribus. Sed R. Saadias *גון carnem non comedes in sanguine suo, דמיך לא אדם cum is sit anima seu vita ejus.*

^c Archæol. 1. cap. 4.

Apud Josephum autem verborum de carnis omnimodæ esu Noachidis permissio sacrorum paraphrasis ejusmodi est^c, ut eos διαπότας ἀπαύτων

ἀνθρώπων Dominos omnium animalium fecisse aiunt Numen adjiciatque *χωρὶς αἵματός*. *ἐν τῷ ᾧ ἐστὶν ἡ ψυχὴ* absque sanguine. Nam in hoc inest anima; seu vita. Nam & animam pro vita accipi non rarò nemo nescit; ut cum Jurisconsulti Cæsarei subinde vocant ultimum supplicium animæ amissionem. Et similia de Sanguine non semel in sacris, quæ Ebræis propriæ, legibus^d occurrit, quibus^d *Lev. 17. 13. & 14. Deuter. 12. 23.* eis in mactationibus omnimodis (præter Piscium, Locustarum, id genus aliorum, quæ lege de sanguinis effusione contineri nolunt, ut statim ostendetur) effusio sanguinis præcipitur, ejusque esus ita interdicitur, ut observent eisdem verbis firmari præceptum quo scelestissimum illud idololatriæ genus Molocho filios immolandi, atque illud quo Esus Sanguinis vetatur, nec in tertio aliquo præcepto ea verba reperiri. De comedente sanguinem, inquit Maimonides^c, *More No-bochim. lib. 3. cap. 40.* dixit Deus Ponam faciem meam in Comedentem sanguinem eodem modo quo de illo qui filium suum Molocho immolat, ponam faciem meam in virum illum. Neque occurrit hac ratio loquendi in tertio aliquo præcepto præter ista duo de Idololatria & comestione sanguinis, quia illius comestio ad speciem aliquam Idololatriæ, Dæmonum videlicet cultum, ansam & occasionem præbebat. Et qualis ejusce olim in Zabiorum, id est, idolorum cultui deditorum, ritibus usus esset, ipse ibidem fusius ex Orientalium libris explicat; unde & interdicti rationem petit. Jam verò de animalium Sanguine distinguunt Ebræi, mores suos avitos explicantes. Ejus genus heic triplex; Pecorum, Ferarum & volucrum mundorum. Primum est; Nam im-mundorum sanguis, ut caro, erat illicitus. Piscium mundorum, Locustarum, id genus aliorum, Secundum; Hominis demùm Tertium. Poena item, in sacris literis, Excisionis (id est כרת^f) cœui sanguinis Spontaneo præstituitur, sed ita ut aliàs^g, sine illa poena, esus ejusdem generatim interdicitur. Unde & de Poena heic etiam distinguunt. Primi generis sanguinem ex lege sacrâ omninò vetitum volunt. Sed ita ut poena Excisionis non sequeretur, nisi aut tunc comederet aut deglutiret quis Sanguinem, dum effunderetur aut fusius exiliret, aut Sanguinem alium *בו יוצאה שׁהנפּט* quocum exires anima aut *וּיֵצֵא*. Verba sunt^h; *אין חייבין כרת אלא על דם היוצא בשעת שחיטה ונחירה או התזת הראש כל זמן שיש בו ארמותית ועל דם הכנוס*

M m m m m

הכנס בתוך הלב ועל דם הקזה כל זמן שהוא מקלח ויוצא
אבל הדם השדותר בתחלת הקזה קודם שיתחיל לקלח ודם
השותרת בסוף הקזה קודם שיתחיל הדם לפסוק אין חייבין עליו והרי
הוא כדם האיברים שדם הקלוח הוא דם שהנפש יוצאה בו
*Pœna excisionis locum tantum habuit, ubi quis deglutiret sanguinem
exsurgentem in ipso mactationis tempore, & sanguinem narium & ca-
pitis amputati quamdiu rubedinem suam retineret, aut sanguinem
qui interiora cordis occuparet, aut sanguinem emissum dum effusus
est & uberius exibat. At verò si quis biberet in ipso initio emis-
sionis aut destillationis, antequàm incipiat fusi exilire, aut in emis-
sionis sine tamesi priusquam effusio planè desineret, Pœna excisionis
non secuta est. Nam sanguis huiusmodi, velut membrorum sanguis
est. Sanguis autem in lege illa (qua excisionis pœna continetur)
non aliàs intelligitur præter illum quocum ipsa anima seu vita exi-
ret. At verò inquit, דם התמצית ודם האיברין כגון דם הפחול
ודם הכליות ודם בצים ודם המתנסס ללב בשעת שחיטה ודם
הנמצא בכבד אין חייבין עליו כרת אבל האוכל ממנו כזית לוקה
שנאמר וכל דם לא תאכלו ובחוב כרת הוא אומר כי נפש הבשר
בדם הוא אינו חייב כרת אלא על הדם שהנפש יוצאה בה
*Ob sanguinem exsuctum, aut Sanguinem membrorum qualia lien,
renes, testiculi, aut sanguinem qui tempore ipso mactationis re-
currisset ad cor, aut sanguinem jecore repertum, excisionis pœna non
imminebat. At intercà quisquis ex huiusmodi sanguine, quanta
oliva est, comederet, vapulabat. Idque ex lege sacra. Nam & scri-
ptum est simpliciter, Nullum sanguinem comeditis. Nullum scilicet
eiusmodi animalium. At ubi pœna excisionis, adjicitur, quoniam
vita carnis in sanguine est. Vnde fit ut non ob alium sanguinem
præter eum quocum exiit anima seu vita, pœna excisionis debita.
Illud כזית seu quanta oliva est, velut mensura solennis adhiberi so-
let ubi de pœna ob comestionem illicitam (quæ apud Ebræos ipsos
perquam multiplex) verba fiunt. Uti & פרוטה שיה nummulicu
protævalor, ubi de furto, quod & libro superiori ostenditur. Quo-
rum neutrum ad Noachidas seu Gentiles attinere volunt. Unde &
aiunt לישראל אלא נתנו השיערין אלא mensura huiusmodi non
dantur**

¹ Levic. 3. ult.

² Ib. 17. 14.

¹ Maimonid.
balach Me-
lakim cap. 9.

dantur nisi Israelitis. Genus sanguinis heic secundum, seu Piscium mundorum, locustarum, id genus aliorum, bibere aut comedere quacunquē ratione ex lege ipsa fas habuere. Uti etiam & Humanum, quem tamen prohibuere Sapientes seu scribæ, id est quibus juris superinducendi permissa potestas. Sic enim aiunt; דם האדם אסור מדברי סופרים אם פרוש ומכין עליו מכת מרדות אבל דם הטינים מותר. *Ex scribarum scitis vetitus est sanguis humanus, à corpore scilicet separatus; & ob violationem hujus scribarum interdicti, irroganda erat verberum contumacia debitorumpæna. At verò sanguinem dentium (è gingivis destillare solitum) deglutire omninò fas.* Nondum enim pro separato ab homine, habitus. Ritus etiam שחיטה *maçtationis* in esum & epulas eorumque apices subtiliores à ^m Mose deductos tradunt, juxta quos animalia illa quorum sanguis illicitus, in esum maçtanda, sanguisque eorum emittendus, idque secundum præceptum ⁿ sacrum generatim de Maçtatione traditum. Eandem autem esse carnis morticinæ, suffocati animalis, id genus aliorum, cum carne unde sanguis nondum est omninò emissus, rationem nemo non videt. Ita scilicet de ipsis Ebraeis, obtinuit. Ceterum quod ad Noachidas heic seu gentes ceteras attinet, quibus proprium illud è Genesi jam allatum est interdictum, binæ fuere apud Ebræos ^o sententiæ. Altera, interdicto eo illis vetitum fuisse tantummodo sive membrum sive carnem ab animali vivente disceptam exsectamve, veluti agnorum, vitulorum, testiculos exsectos aliaque id genus qualiacunque. Atque membrorum hujusmodi esum בכל שהוא *quantulumcumque fuerit*, Noachidis interdictum. Neque enim olivæ aut aliùs cujusquam mēsuræ temperamentum eis heic assignatur, ut Israelitis; quemadmodum dictum est. Atque hæc sanè sententia, quâ sanguinis esus Noachidis satis permissus seu quâ דם מן החי הוא מותרו *fas esse decernitur eis esum sanguinis etiam animalis viventis*, plerunque prævaluit & receptissima est ^p. Interdicti autem sic intellecti rationem affert Maimonides ^q ex Orientalium libris, eamque ait fuisse (preter eam quæ de crudelitate nemini non obvia est; nisi ubi exsectantur, quorum exsectio animalibus alendis proffit) שכן היו עושים אז

^m Maimonides hal. Shecита c. 1. ⁿ *Mof. Mikotz. s. Prac. affirm.* ^o *Deut. 12. 21.* ^p *Gemar. Babylon. ad tit. Sanhedria cap. 7. fol. 59. a. & Gemar. tit. Zebachim cap. 14. fol. 116 a.* ^q *Gem. Bab. ad tit. Sanhedria cap. 7. fol. 59 a. ad tit. Cholin cap. 7. fol. 161. & 102. Maimonid. hal. Melakim c. 9. & Mikot. prac. affirm. 122.* ^r *More Nebochim. part. 3. cap. 48.*

מלכי הגוים וגם לעבודת זרה היו עושים כן רוצה לומר שהיו חותכין
 quoniam ita eo seculo facere
 solebant Reges Gentium; etiam Idololatria causâ, ita faciebant.
 Scilicet animali abscindebant membrum aliquod, atque illud comede-
 bant. Certè in Europæorum Omophagiis seu festis crudivoris,
 ejusmodi quid adhibitum esse, ni fallor, memoratur. Bacchanalia

^r Adversus inquit Arnobius ^r, *præmittamus immania, quibus nomen Omophagiis Græcum est. In quibus furore mentito, & sequestrata pectoris sanitate, circumplectis vos anguibus, atque ut vos plenos Dei Numine ac Majestate doceatis, caprorum reclamantium viscera cruentatis oribus dissipatis.* Qua de re vide etiam Clementem Alexandrinum in Protreptico, Sixtum Empiricum in Pyrrhoniis hypoty-

^f Lib. 3. cap. 25. ^r posibus, alios. Alterâ verò sententiâ, etiam Sanguinis (qualem jam diximus Israelitis ex lege sacra illicitum, non aliûs) esus cunctis hominibus interdictus habebatur. Ita Rabbi Chanania ^r Ben Gamaliel,

^r Gem Bab. ad tit. Sanhed. cap. 7. fol. 56 a. & 59 a. ^r seu Gamla, ita aliquot alii. Et tum de membro seu parte animalis viventis, tum de sanguine, quâ eorum interdicta Noachidas seu universum genus humanum attinent, consulas caput integrum de אבר

^m Fol. 135 b. ^r Membro animalis viventis in Halacosh gedaloth ^u. Prætereundum autem non est, haberi in lege sacra quod haud parum stare videtur pro sententia priori. Lex est ^x; Non comedetis כל נבלה morticinium ullum, sed לגר peregrino seu Profelyto qui intra portas tuas est, dabis illud ut comedat ipsum seu & comedet ipsum, aut vendas ipsum alieno, quia tu populus es sanctus Domino Deo tuo. Quod intelligitur tum apud Magistros tum ab Onkelo in paraphrasi Chal-

^r Deut. 14. 21. ^r daica de Profelyto Domicilii seu incircumciso quem & inde אוכל morticina comedentem, seu eum cui nefas non esset morticina comedere nuncupabant ^y, uti antè etiam monuimus. Sanguinem igitur Morticini seu suffocati, id est non effusum, ex Noachidarum jure permissum agnoscere videntur, nisi velis eos sentisse ipsum suffocato etiam seu morticinio sanguinem prius exprimentum fuisse quàm sic comederetur. Certè & Mahumedes prohibuit ^z esum الحزير ولحم والهيته و الدم & sanguinis & Morticini,

^r Giosf. Talm. ad 118. Etakin cap. 7. fol. 29 a.

^r Alcoran. A. 2. 5. & 6. L. 1. Cod. 6. 12. & 16. & Abugiasfar Historia Saracenic. lib. 1. cap. 2.

ticinii, uti & carnem porcinam. Uti etiam المنخقة والموقودة
السبع *occisi* (ita interpretatur Mahumedes Ben Achmed paraphraestes, quod
 alii combustum vertunt) *item occisi casu seu cornu & ejus cujus par-*
tem aliquam devoraverat fera. Extra scilicet causam necessitatis
 quâ hæc comedere permisit; quemadmodum etiam ex receptis apud
 Ebræos ^a moribus cibi hujusmodi aliàs interdicti permittebantur
 militibus ubi licitos locus non suppeditaret. Et Jacobus Bleda de
 Mahumedanis qui olim in Hispania; *Morischii hujus regni*, inquit ^b,
 nimirum Valentix, & reliqui Hispania non comedunt sanguinem,
carnes suffocatas, morticinas nec morsus ab aliquo animali, putan-
tes id peccatum esse obreverentiam sua sectæ pessima qua id verat in
Alcorano, & vocant eas carnes Arabicè Halgharabam (الحرم) id
 est, *maledictas & prohibitas.* Avicenna ^c autem Medicus, supersti-
 tionis Mahumedicæ aliàs tenacissimus, haud pauca habet de san-
 guinis sive esu sive potu, morbis scilicet aliquot curandis, ubi nec
 prophetæ sui inrerdictum omninò memorat. Forfan in Medici-
 næ ratione vim suam interdictum non habere voluit. Adverten-
 dum autem, Talmudicos dum interdictum hoc de membro anima-
 lis viventis (seu, ut volunt aliqui, de Sanguine) Noachidis ipsis velut
 primò datum memorant, Ada recentius intereà non omninò, si
 rem spectes, facere. Sed exceptionem tantum faciunt adiectam in-
 ductui ejus quod nec Adæ ^d nec posteris ante Noachum permissum
 est. Id est esus carniùm. Nam ex eo quod habetur in Genesis initio;
Et dixit Deus, ecce dedi vobis omnem herbam seminantem semen,
que est in superficie universa terra, & omnem arborem in qua est
fructus arboris & que semen seminet, in escam, & ex illo quod de
 Noachidis postea ^e legitur, *Omne quod se movet & vivit, erit vobis*
in escam &c. Excepto, ut ante dictum est, sanguine; ex his, inquam,
 ut & Christiani scriptores non pauci, docent carniùm esum Adæ non
 permissum, nedum membri animalis viventis. Noachidis verò in-
 ductum seu permissum, ut ostensum est, esum carniùm, excepto
 membro animalis viventis (seu, iuxta sententiam illam alteram, san-

^a Maimonid. halach. Melakim cap. 8.

^b Defensio Fides in causa Morischorum cap. 8.

^c Canon. lib. 2. tract. 2. c. 602.

^d Vide Aitia Israel part. 2. fol. 3. col. 4. & Beresith Rabba parash. 38. fol. 38. col. 2.

^e Genes. 9. 3.

guine) quod comedere, inquit, nunquam non illicitum. Josephus
 Albo^f ad veterum Talmudicorum mentem; בתחילה נצטווה אדם הראשון בקצת מצוות שנהגו בהן האנשים לפי קבלת רז"ל עד נח ולנח התיר אכילת בעלי חיים שהיה אסור לאדם הראשון כי בתחילה לא התיר להם אכילת בעלי חיים אלא אכילת הצמחים בלבד וגו' ואחר כך התיר אכילת הבעלי חיים לנח
In principio Præcepta quadam data sunt primis parentibus, quibus usi sunt homines usque ad Noachum, juxta Traditionem Rabbinoꝝ nostrorū pia memoria. Noacho verò permissus est usus animalium, qui Adæ interdictus est. Nam in initiis non permissus est homini esus animalium, sed tantum esus eorum quæ à terra germinant, seu fructuum è terra nascentium tantum &c. & postea Noacho permissus est esus animalium, adeoque (sic puto volunt) eorum quæ animalium sunt fructus, veluti ovorum & lactis. Nam nec illa antè video, juxta ipsos, permissa, utpote quæ animalium propagationi inservirent. Nec sanè sanguinem piscis ullius immundi comedere sibi fas fuisse docent^g, quoniam inter sanguinem eorum, ac carnem, quoad interdictum de immunditie, discrimen nullum. Rationes autem addunt illius Noachidis permissionis. Quoniam aiunt alii^h, in rerum initiis fructus arborum, agrorum, satorum aliarumque rerum è terra crescentium ex ipsa creatione uberes fuere, unde commodissimè nutrirī possent homines. Nec aliter se res usque ad Diluvium habuit, Statim autem post Diluvium ob rerum ejusmodi inde inopiam, necessarium fuisse hoc indultum ne fame aliter homines tunc periissent. Alii rationem petunt, ex eo quòd fructus terræ post Diluvium pejores multò quàm antè. Alii aliter. Qua de re consulas commentarios Rabbīnicos ad Genesin. Et Consona jam dictis sunt ea, quæ de abstinentia animalium, in sæculis vetustissimis, in scriptis occurrunt Gentilium. Quale est illud Pythagoræ apud Ovidiumⁱ.

^g Mesamorph.
15.

*At vetus illa ætas, cui fecimus Aurea nomen,
 Fætibus arboreis & quas humus educat herbis
 Fortunata fuit nec polluit ora cruore.*
 Consulas, quæ habentur apud Porphyrium libris *περί διαίτης*, & Plutar-

Plutarchum in Orationibus *ἐπὶ σαρκοφαγίας*, præter Petri Castellani opusculum de Esu Carnium, & Theologos ad Genesim obvios.

Sed verò quantum ad membri animalis viventis attinet; non pariter omnimodò se heic volunt obstrictos, ut Noachidas seu Gentiles.

In universum quidem pronuntiant ^k כל שאסור על ישראל ^{t Maimonid. balach. Me-lakim cap. 9.} משום אבר מן החי אסור על בני נח *Quicquid nomine membri animalis viventis vetitum est seu illicitum Israelitis; id pariter Noachidi illicitum.* Sed non è contrà. Nam ex ritibus illis Maçtationis atque שחיטה הלכות *traditionibus de modo maçtandi* in esum promiscuum & convivia (non enim de maçtatione sacra heic loquimur) à Mose deductis, docent, aliquantulum sic à Numine (omnimodi semper Juris domino supremo) relaxatum fuisse ipsis interdictum hoc ut carnem seu membrum animalis rite jugulati, sed adhuc ita motitantis ut in vivis moribundum censeretur, dissectum, nefas interdum non esset antequam motitare desineret, comedere. Mosès Mikozi; ¹ ויש שבני נח הייבין עליו ולא ישראל כגון אבר מן החי מן; ¹ *Loco citato. sed & Gido Maimon. balach. Shecitha cap. 1.*

הטמאה וכגון בהמה שחוטה ומפרכסת אבר ובשר הפורשים ממנרה אסורים לבני נח ולא לישראל מפני שאין השחיטה מתרת לבני נח כמו לישראל *At verò sunt nonnulla quibus violat hoc interdictum*

Noachides, non item Israelita, veluti in membro animalis viventis quod immundum est (nempe immunditiei nomine, non membri animalis viventis reum ibi volunt Israelitam) & *ubi pecoris jugulati, sed adhuc motitantis, caro seu membrum aliquod separatum comeditur.* Nam *Noachidi illud illicitum. Non item Israelita.*

Quoniam scilicet indultus ex ritu Maçtationis seu jugulationis ad Noachidas non attinet quemadmodum ad Israelitas. Hoc verò necessariò monendum, de membro & carne Pecorum, Ferarum, Volucrum duntaxat (id est animalium, quòrum tantum sanguinem ex lege sacra illicitum habuere) non de Piscium, Locustarum, aliorumve id genus animalium, interdictum hoc eos capere. Nam & sibi ipsis pariter atque humano generi reliquo horum (modo non immunda, quantum ad Israelitas, intelligas) esum sine maçtationis aliqujus ritu aut effusione, etiam planè vivorum, licitum fuisse volunt. ^{m Maimonid. bal. Shecitha cap. 1.}

Verba sunt ^m; ודגים וחגבים אינן צריכים שחיטה אלא אסיפתן; ^m היא

היא

היא

היא

היא

היא

היא

היא

היא

היא

היא המתרת אותן הרי הוא אומר הצאן ובקר ישחט להם ומצאן להם אם את כל דגי הים יאסף להם אסיפת דגים נשחיתת בקר וצאן ובחגבים נאמר אסף החסיל באסיפה לברא לפיכך אם מתו *Non opus est ut adhibeantur ritus macerationis Piscibus & Locustis. Ceterum colle-*

- ^o Num. 11. 22. *Etio eorum tantum licitos eos facit. Nam & dixit Moses, Nunquid oves & boves macrabuntur pro eis, qui sufficiant eis? Vel omnes pisces Maris colligentur pro eis? Collectio seu congregatio, ipsa captura, piscium, velut macratio (ad quam ritus attinere, ut dictum est, perquam singulares) boum & pecorum. Alibi item collectio locustarum memoratur, ut in Prophetis^o, ut qua sola sufficeret. Unde etiam, tametsi, ex se morentur in aquis, liciti erant (pisces) quos etiam vivos comedere (ut astra solemus) licuit. Parilem autem hanc volucrium & Pecorum rationem fuisse ex ipsis legis sacrae^p Verbis eliciunt.*
- ^o Isaia 33. 4.
- ^p Levitic. 17. 13.

CAP. II.

De Minoribus seu Obscurioribus Juris Naturalis, juxta Ebraeos, capitibus. Et de Parentum honore, atque ejusce interpretamentis quibus ei derogatum fuit. De loco illo Evangelii illustri, Corban (quod est donum) quodcumque ex me tibi profuerit. Mira de Votis disciplina.

Minorum seu Obscuriorum juris Noachidarum seu Gentium capitum (quæ antequam ad Judiciorum Caput deveniamus, exhibere non immeritò visum est) neque numerus certus est, neque ad eò certæ semper de eis receptæ sententiæ. Horum autem Genus est Duplex; alterum eorum quæ Majoribus atque Illustrioribus veluti sive prævia atque antecedentia sive necessariò Consequentia commiscetur, quemadmodum Multiplicationis generis humani & Contractus matrimonialis jura cum præcepto de revelatione Turpitudinum, Dominii atque Obligationis Permissionisque circa illud versantis jus in Furti Interdicto, Poenarum modus in Judiciis (de quibus mox)^o & quæ sunt ejusmodi cetera superiùs plerunque suis locis explicata, & Tal-mudicis uno nomine אבורייהו^o *appendices eorum*, id est, septem Illustriorum

^o Rabba in Gem. Bab. ad vit. Saueh. cap. 8. f. 74 b. Salom. Arch. ibi & Baal Aruch in אבור

lustrionum seu מצות ז' מדי דשיך לאותן ז' *quicquid necessario*
Septem illis preceptis in super continetur, quod Gallicè, pro suo mo-
 re, exprimit Salomon Jarchius per אפרטנמנט לור *Leur apertene-*
ment. Accedat etiam illud de Cultu à Noachide Numini exhiben-
 do secundum ea quæ de eo diximus libro tertio, uti & consequens de
 Judicio divino persuasio, juxta ea quæ mox capite dicemus quarto.
 Nam tametsi nihil quidem præceptis seu obligationibus illis illu-
 strius; quæ sive objectum sive finem respicis; nihilominus quoniam
 neque in ipsa Profelytorum Domicilii professione exigebantur, ne-
 que in Judiciis quibus in ditione Israelitica coercerantur Gentiles,
 eorum usus erat, inter Obscuriora locum non immeritò sortiuntur.
 Alterum genus eorum est quæ universis quidem observari volebant
 aliqui. In hisce est illud de Parentibus honorandis, quod cum pars
 Decalogi sit, inter Jura Naturalia enumeratur à Philone^r Judæo. Et^r *Lib. de De-*
 inter homines qui humanitate exutâ in ferinam migrarunt naturam,
 ferre ait ille *παρ τ' ἀγερότητι πρῶτα ἐν γένει ἀλογώωτας, pri-*
mas ejusmodi feritatis, eos qui parentes negligant, atque ob inhu-
 manitatem impietatemque tam Deo quàm hominibus esse genus
 invisissimum. Atque inter ea quæ אומות בכל נתפרסמו *publicata*
sunt inter omnes gentes, seu quæ jura sunt totius generis Humani,

disertè enumerat Parentum Honorem Rabbi Aben^r Tybbon.
 Quin ante Decalogum divinitùs in Tabulis acceptum, hoc de pa-
 rentibus honorandis cum aliis aliquot, præter septenarium Juris
 Noachidarum capitum numerum accepisse Ebræos, ex eorum
 commentariis supra^r memoratur. Sibi nempè inprimis & modo
 tunc præscripto observandum. Nam ut observarent alii, non^r
 Poenâ civili omninò adigebant sed tantùm suadebant. Ex civili^r
 autem sibi seu sacra lege monent tum de כבוד *honore* tum de מורה
timore seu reverentia^r Parentum. Et de utroque ad hunc modum^r
 איהו מורה ואיהו כבוד מורה לא עומד במקלו ולא יושב במקומו
 ולא סותר את דבריו ולא מכריע את דבריו ולא יקרא אותו בשמו
 לא בחיו לא במיתו אלא אומר אבא מרי
 & *Timorem* seu Reverentiam patris hujusmodi est, ut ex reverentia
 filius non stet in loco ejus seu locum ei assuetum stando occupet, nec
 in loco ei assueto sedeat, nec sententia ejus refragetur, nec eam re-

^r Lib. de Decalogo.
^r In Ruach hachen cap. 3. § 6.
^r Lib. 1. cap. ult. p. 123.
^r Levit. 19. 3.
^r Maimonid. hal. Mema- rim c. 6. Mi- korz. Prac. affirm. 113. Ita Gemar. Bab. ad ter. Kidofchim cap. 1. fol 31 b. Gem. Hiero- solym. ad ter. Pea cap. 1. fol. 15. col. 3.

Nnnnn futet,

plicatum aut intellectum satis videtur. Ad votendi ritus rem pertinere, dubitandum non est. Ea autem ita se habuit. De Votis, ad hunc modum, Lex sacra^b; *Cum votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere illud, alioquin requirendo requireret illud Dominus Deus tuus à te, & erit in peccatum. Quod egressum est de Labiis tuis observabis & facies, sicut vovisti Domino Deo tuo voluntarie, & sicut loquutus es ore tuo.* Atque aliæ sunt ea de re Leges^c. Vota autem aut in Oblationibus Numini dicandis sive victimarum, sive frugum sive opum qualiumcunque, aut in abstinentia seu actu aliquo alio futuro versabatur. Adeo ut ei, qui se alterutro genere obstrinxerat, id quod voverat cum religione esset præstandum, usque dum ritè voto solveretur. Quod ex lege interdum, ubi filia aut uxor voverat, à patre aut à Marito fiebat; atque à Magistris, quibuscum^d de re ardua nimis, temerariâ seu infelici quæ in votum venerat, interdum consulebatur, simile fieri aliis ex more fas erat. Alioquin etiam si quis voto ipsis legis sacrae præscriptis velut phylacteriorum usu, scenopegiorum ritibus, id genus aliis sibi interdixerat, ab eis omninò abstinentum fuisse volunt; Poenâ insuper verberum violationi voti adjectâ. Quod tamen in juramentis non obtinuit. Atque hoc docent inter Votum & Juramentum discrimem. Irritum fuisse Juramentum, si quis jurasset se non usurum phylacteriis, aut scenopegia, id genus alia, non observaturum. Quod si quis Voto hisce renuntiâisset, tantùm abfuisse ut irritum esset votum, ut etiam non impunè violandum. Discriminis ratio redditur^e, *שהנשבע אומר עצמו* *quoniam juramento obstrictus ipse sibi interdixit re uti de qua juravit, voti autem damnans ipsam rem, de qua votum concepit, sibi fecit illicitam.* Sensus est, juramento ejusmodi jurantem se obstringere quidem ipsum (quantum in se est) ne id faciat quod in præceptis accepit. Id quod ipsum obligare meritò nolunt. Votentem autem, rei ipsius, quæ in votum venit, naturam ita commutare, ut ea impossibile, pro voti ratione, sit planè abstinentum, ne contra legem committatur, qua Vota cum religione solvenda præstandaque. Verbi gratia, qui jurarat se nec Tabernaculum, extructurum in scenopegiis,

^b Deut. 23. 24

^c Num 30. 3.
^d Sidesis Mos.
^e M. Lot. Præc.
^f affirm. 124.

^d Maimonid.
^e hal. Nidarim
^f cap. 4

^e Misna &
^f Gem. Bab. &
^g Glos. ad 111.
^h Nidarim c. 2.
ⁱ fol. 16 a. &
^j Maimonid.
^k hal. Nidarim
^l cap. 3. Gem.
^m Hierosolym.
ⁿ ibid fol. 37.

^f Lev. 23. 40. nec frondes palmarum tunc adhibiturum, id quod ex præcepto^f faciendum erat, planè jurarat se non facturum. Voti autem de ipsis rebus ut diximus expressim in votum venientibus, ratio ita se habuit, ut ipsæ, ex ipsa voti vi, interdictæ, utpote res omninò consecratæ, alioque in usus, juxta sui æstimationem, essent convertendæ. Etenim Formula ferè erat; קרבן סוכה שאני עושה לולב שאני נוטל *Corban*, seu *Oblatio*, seu *res consecrata sit tabernaculum quod ego fecero, item ramus palmae quem ego sustulero*. Atq; inde res ipsa (seu ejusce atque operæ circa illam impendendæ pretium, si nondum à vovente possideretur conficereturve) in naturam נדבה seu *voluntarii sacrificii* seu *Oblationis* transiens, præcepto, ex eorum sententia, velut exuebatur, voti rationi jam tantummodò obnoxia, quo nec exsolvere se fas voventi ipsi habebatur; seu אינו יכול להפר quod dicere solent, idem denotans. Quodcunque aliud sive frugum, sive fundi, sive operæ, simili formulâ devovebatur, ita Numini sacrum ex voto postea habitum est, ut ex voti duntaxat legibus, non omninò ex aliqua alia, quantum ad voventem attineret, illud pendere existima-

rent. Unde de Tabernaculo, in exemplo allato, aiunt^g כן אדם נאמר לשמים *sic tabernaculum suum sacrum quis Numini facit*. Et similiter de aliis. Jam verò si, quid Honoris parentum nomine intelligant, observemus, res fiet manifesta. Ex lege^h, de מורה ליה ישב במקומו וליה ידבר במקומו, seu *Honore* loquuntur & de מורה seu *Timore* aut *Reverentia* ut dictum est. Et utrunque ita explicat etiam ex veterum mente Salmomon Jarchiusⁱ, ואיהו מורה ליה ישב במקומו וליה ידבר במקומו ומשקה מלביש ומנעיל ולא יסתר את דבריו ואיהו כבוד מאכיל ומשקה מלביש ומנעיל *Quinam est timor seu reverentia heic filii? Non* *sedeat in loco Patris, non loquatur in loco ejus, nec verbis ejus contra-* *dicat. Et qualis nam heic honor exhibendus? Præbeat parentibus cibos ac potum & vestimenta, calceos induat, introducat atq; educat.* De assidua observantia loquitur. Qui igitur, ad formulâ jam dictam, voverat, de rebus quibus parentibus honor exhibendus erat (nimirùm cibo, potu ceterisque præstandis) eas à se *Corban* fieri, id est, Oblationem sacram, ita eum obstrictum volebant esse voto ut non solum præcepto parentes honorandi solveretur (ratione superius allatâ)

^g Gem. Hierosolymst. ad tit. Nidarim cap. 2. fol. 37. col. 2. hal. 2. *Side etiam Misnam. ib. eod. tit. cap. 6. in aliis codicibus c. 5. Decalog. & Levit. 19. 3. Ad Lev. 19. & Sidesi Drus. ad Levitici loca cap. 63.*

(quæ in consecrationem venerint) *spoliari*. Et rem sanè ipsam patiam didicerat ex Ebræorum disciplina S. Hieronymus, cui^o dicitur illud in Evangelio *inopiam parentum cassa adulatione frustrari*. Et Corban, inquit, *hoc est donum quod altari pollicitus sum & in Templi dona promisi, si tu à me acceperis cibos, vertetur in tuum refrigerium. Atque ita fiebat ut egentibus patre & matre sacrificium offerrent filii quod Sacerdotes scribaque consumerent*. Alibique plura ille^p eundem in sensum. Allatâ verò jam antè notione & Corban, eos qui ex voto ad sacra ministeria se obligarant, ita Josepho^d dictos nullus dubito. Ex voto scilicet Numini sacratos. Quoniam autem tanta vis erat formulæ, cui vocabulum illud adhiberi, uti & interdum alia quæ huc non spectant, solebat, ut obligatio quæ rescindi nequiret plerunque inde oriretur, ideo etiam videtur τὸ Κορβάν in Tyrriorum legibus pro Judæorum Sacramento sumi, qua de re ex Theophrasto idem Josephus^f. Et magnam Voti ac Sacramenti esse cognationem nemini non manifestum est. Quod verò aliter, idque ex Josephi, de obligatis ad sacra Ministeria Korban dictis, locoduntaxat atque ex eorum occupationibus vacationibusque, traditionem de Honore parentibus minuendo à Christo damnatam interpretatur vir sanè eruditissimus^f, nec assensum præbere omninò queo nec rationem, quam adfert, hec admittere. Interpretationes illas, quibus Κορβάν deiis, quæ parentibus alendis impendi possent, sumitur, repugnare vult legibus πατροπαροδοῦναις Judæorum. Quoniam nulla, ut ait ipse, *se poterant exceptione tueri, quin alendi essent parentes*. Cogebantur enim *inviti*. Hac enim est *regula juris Iudæorum* *האב את הברן לזון את האב* *cogitur Filius alere parentem*. At verò ad scenopegorum observationem, phylacteriorum, aliorum, cogebatur itidem qui præcepto esset inobsequens, quod tamen intelligendum, juxta ea quæ superius afferuntur, ubi ex voto præcedente res ipsa non haberetur voventi illicita. Nam tantum tunc aberat, ut cogere, ut nec contra votum quid præstari permitterent. Unde & illud apud D. Marcum^g *καὶ ἐκέρι ἀφιέρι αὐτὸν εἰδὲν πατέρα τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα, αὐτοῦ*, *& ultra non permittis eum quicquam facere patri suo aut matri sua*. Perpetuò nempè voto (sic volebant)

^o Epist. 11. ad Ageruchin.

^p Ad D. Magth. cap. 15.

^d Archaeolog. lib. 4. cap. 4. de quibus Levit. 27. 2. & 3.

^f Contra Apionem lib. 1.

^f Samuel Petrus. Gariar. Lectiom. lib. 1. cap. 4.

^g Cap. 7. 12.

bant) obstrictum; usque dum ejus nexu, ex moribus receptis atque circumstantiis insequentibus, interpretatione à Magistro aliquo seu legis perito adhibitâ, solveretur. Quæ verba etiam D. Marci argumento sunt, locum heic habere nequissè sive vacationes sive occupationes illas τῆς λειτουργίας seu *sacri ministerii*. Nam ita obstrictus pro suo libitu, ministerio saltem non occupatus, id parentibus præstare Honoris nomine potuisset, quod nec impunè præstari permittere, ob voti vim, volebant qui sic Traditione sua simplicem præcepti Divini sensum perperam commutarant. Sed ad Noachidarum præcepta Minora seu Obscuriora cetera redimus.

C A P. III.

De Heterogeneorum usu, Fratris ubi frater sine prole obierat, Connubio, Castratione, aliis obscurioribus, quæ, juxta nonnullos Ebraorum, ad Noachidas attinerent.

Quod habet Philo contra rerum diversarum specierum commixtionem, veluti Naturæ adversam, adeoque à nemine non evitandam, à Talmudicis, distinctione adhibitâ, fortè firmari videatur. Verba ejus sunt ^u, πῶς ὁ

ὁμοιωτῆ πεφυκεν εἰς κοινωνίαν ἐπεὶ καὶ ὅσα ἐπρόσθη καὶ τὸ ἐναπόρον ἀμικτῶ καὶ ἀκοινωνήτα ὅς μηχανώμεθα ἐκ γένους ὁμιλίας, ἀδικῶ νόμον φύσεως ἀναρῶν. *Quæ sub eandem cadunt speciem, in consociationem nata sunt; cum interea qua diversa invicem sunt speciei, è contrâ non mixta sint, nec communionem conjuncta, quæ si quis conjunctione nefaria commisceat, is sane Naturæ jus cõtra justitiam [quantum in se est] è medio tollit.* Et Josephus^r, dum legem de Heterogeneis sacram suo more tradit, rationem adjicit, καὶ γὰρ τῆ τ' ἀνομοίων κοινωνία χαίρειν τ' φύσῳ Naturam enim communionem dissimilium abhorrrere. Heterogenea hu usmodi uno nomine כולל dicuntur, ubi interdictum de eis sacrum^y occurrit. Eo autem quadruplicem heterogeneorum com-^r mixtionem vetari aiunt Talmudici. Lanæ & Lini in vestibus, Seminum diversi generis in eadem agri parte, Animalium generis diversi ad coitum admissionem, & demum Arborum generis diversi insitio-

^u Lib. de creatione Principi.

^r Archaeolog. 4. cap. 4.

^r Lev. 19. 19.

* R. Eliez. er
in Gem. Ba-
byl. ad tit.
Sanhedrin
cap. 7. f. 59 b.

* Hal. Mela-
kim cap. 10.
¶ Vide R. Be-
chai in Biur
fol. 37. col. 4.
addi Costant.

L' Empereur
tit. Baba Ka-
ma cap. 4. §.
3. pag. 67.

^b More Ne-
bochim. lib.
3. cap. 37.

^c Abarbinel
in Pirush, fol.
104. col. 2. &
3. ¶ Vide R.

Memahem
Recan. et. in
Parash.

וישב יעקב
^d Gen. 38. 8.
dequare, lex
postea lata,
Deut. 25. 5.

Adde Mai-
manid. in
More Nebo-
chim lib. 3.
cap. 3. & cap.
49.

^e Abarbinel
in Pirush
fol. 104. col. 3.
& 4.

^f Gem. Baby-
lon. ad tit.
Sanhedrin.
c. 7. fol. 56 b.

^g Samar. Ba-
bylon. ad tit.
Chagiga cap. 2. fol. 14 b. Mosés Mikotzi precept. Negati §. 120. Maimonid. halach. Ifuri Bia cap.
16. ^h Levitic. 22. 24.

infitionem. Posteriores interim binas à prioribus ita distinguunt, ut has Noachidis licitas esse aiant^z, illas seu posteriores binas non item; idque ex vetustissima Maiorum Traditione esse acceptum. Unde & Maimonides^a, נה אסורין בהרבעת בהמה, מפי הקבלה שבני נח אסורין בהרבעת בהמה, בלבד

*Ex traditione est quod Noachidis interdica-
tur admisione animalium generis diversi, atque arborum diversi
generis infitioe tantum.* Sed utranque is alibi^b ita cum cultu ex-
traneo, veluti solennem olim ejusce sive partem sive appendicem, ex
Orientalium libris edoctus conjungit, ut eo nomine potius, idque
puto in ditione tantum Israelitica, metu ne in cultum remigraret ex-
traneum, illicita haberetur. Quod si sic intelligas, non de Hetero-

geneis universo humano generi, sed Noachidis tantum in ditione
Israelitica seu Profelytis domiciliis ex Jure superinducto interdictis
res capienda. Quin Uxoris Fratris sine liberis defuncti ducendæ
jus apud Noachidas, ante legem scriptis mandatum, interdum obti-
nuisse, observant^c ex illo de Onano Judæ filio^d, *Ingredere ad uxo-
rem fratris tui & Le viri jure duces eam, ut suscites semen fratri
tuo. Ille autem sciens non sibi nasci filios, introiens ad uxorem fra-
tris sui semen fundebat in terram, ne daret semen fratri suo*, seu ut

vulgata ibi, appositissimè ad mentem Ebræorum, *ne liberi fratris
nomine nascerentur.* Sed in præceptorum sive Majorum sive Mi-
norum numerum hoc non admittunt, neque aliud quam^e juris ci-
vilis seu Noachidarum juri caput, pro gubernantium placito, adje-
ctum, hoc in exemplo illo Onani sumunt, ut disertè Abarbinel. Ad-
jicit etiam Rabbi Chidka^f הסירוס id est, *Castrationem* Noachidis ve-
titam. Certè Israelitis uno ore pronuntiant nullum animal ex lege
castrare licuisse^g, aut qualiacunque זרע איברי *membra seminis*, id est,
generationis præcidere aut infœcunda reddere. Verba legis sunt^h,

Quod est compressum aut contusum aut enervatum aut exectum
(quæ omnia vim generandi spectare volunt; uti & vulgatus & Hel-
lenistæ) *non offeretis domino*, quibus proximè subjungitur וברצונם
ובארצונם *in terra vestra non facietis*, seu ut vulgata, & *in terra
vestra*

vestra non omninò facietis, atque Hellenistæ χ ἐν τῇ γῆ ὑμῶν ἔπιθη-
 θήσονται etiam in terra vestra non fiet. Ubi τ Terra vestra minimè
 volunt præceptū sibi terræ suæ proprium reddere, sed ita intelligunt
 ac si dictum fuisset non facietis omninò cōpressum, contusum, en-
 cravatū, exectum; quin nec in terra vestra ejusmodi quid patrabitis sive
 in corpora vestra sive in aliorum quorumcunq; hominum seu ani-
 malium ceterorū corpora. Nam de omnibus animalibus æquè inter-
 dictum capiunt. Quod & disertè habetur apud Fl. Josephum ¹. Atque
 præceptum hoc de Castratione uti & alterum illud de Heterogeneis
 ita ad Noachidas spectasse volebant Jurisconsulti ex familia Manassis,
 ut, ne in septenarium Præceptorum Illustriorum numerum non ad-
 mitterentur, bina illa de Judiciis & Exsecratione Numinis divini ex
 illo numero, in recensione, eximerent, atque hæc ^k loco eorum (quæ ^h Gemar. Ba-
 aliunde satis nota esse, puto, existimabant) substituerent. Eousq; Vale-
 siorum hæresi, quæ ¹ omnes castrari voluit, advertebantur Ebræi, idq; ^h bylon. ad rit.
 lege sacra subnixi. Tantum abest Ebræis $\epsilon\kappa\alpha\mu\alpha\varsigma$ exsecutiones pariter ^{Sanhedrin}
 atque $\epsilon\pi\sigma\mu\alpha\varsigma$ Circumcisiones fuisse in usu, ut falso tradit Strabo ^m. ^{c. 7. fol. 56 b.}
 Sequitur in Gemara Babylonia ⁿ, רבי שמעון אומר אף על הכישוף, ¹ D. August.
 רבי יוסי אומר כל האומר בפרשת כישוף בן נח מזהר עליו לא ימצא ^{de Hæres. c.}
 בד מעביר בנו ובתו באש קסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף וחובר ^{37.}
 חבר ושואל אוב וידעוני ודורש אל המתים כי תועבת יי כל עושה ^{37.}
 אלה ובגלל התועבות האלה יי אלהיך מוריש אותם מפניך וגו ולא ^{37.}
 הזדיר אתם כן הזדיר ^{16.} *Noachidarum in interdictis, etiam illud*
locum habere vult R. Simeon, quod de Prestigiis seu Magia est. Quin
ex sententia Rabbi Iose, quicquid in periocha illa de Prestigiis seu Ma-
gia continetur, id totum Noachidis interdictum erat. Non^o reperie-
tur inter vos qui traduxerit filium suum aut filiam suam per ignem,
(de Molochi sacrificiis verba fiunt) qui sortilegia exercet, qui tem-
pora divinando observat, augur, aut magus, aut exercens incanta-
tiones, aut qui consulat Ob aut Ijideoni, aut qui mortuos sciscitatur.
Nam abominatur Dominus omnem qui ista fecerit. Et propter ab-
ominations istas extirpat eos Dominus Deus tuus à facie tua. Nec
verò pæna irrogatur sine interdicto. Sed horum pleraque, si non
omnia, ad caput primum, quod de Idololatria est, attinent; uti &
libro secundo satis monitum est. Hisce, si placet, accedant quorum

† Gem. ar. Ba. meminit Ula, ubi loquitur^p שלשים מצות שקבלו עליהם בני נח ואין מקיימין אלא שלשה אחת שאין כותבין כתובה לזכרים ואחת שאין שוקלין בשר המת במקולין ואחת שמכבדין את התורה
 bylon. ad tit. Cholin cap. 7. fol. 92. a.
Triginta præceptis qua Noachida in se susceperunt, quorum tantum tria obseruarunt. Primum quod pactis dotalibus sibi Masculos non conjungerent; secundum quod non afferrent in Macellum Mortui (hominis) carnem; Tertium quod legi ipsi honorem exhiberent.

† Sopher Iu-
 chalin. f. 8. a.
 Quæ ex Gemara Babylonia^p etiam citat R. Abraham Zacuthius^q.
 Quid sibi velit triginta præceptorum heic nomine, nondum didici. Sed veri est simillimum cetera viginti septem ibi prætermisâ ejusdem fuisse farinae cum hisce tribus. Quod si ita fuerit, certè non tam præcepta ibi memorata esse rectè dixerit quis, quam Gentium seu Noachidarum aliquot opprobria eo nomine designata. Quod de Masculis habet manifestum est eò spectare, ut pæderastiæ eos incuset, ita tamen ut eo impudentiæ nondum devenisse eos innueret, ut palàm seu pactis dotalibus, id est non sine flammeo, auspiciibus, geniali toro, facibus nuptialibus, masculis (quemadmodum Pythagoræ illi flagitio^r scelestissimus Nero) denuberent. Neque aliter glossa adjecta interpretatur. De Mortui hominis carne (nam ita Mortuum explicat etiam ibi glossa) quod sequitur, ad homicidiorum frequentiam, ni fallor, attinet. Ea adèò siue vi siue dolo in usu fuisse, ut tantùm non macellis venditioni exponerent occisorum carnes homicidæ. Hyperbole pro gentis indole haut ita insolens. Atque demum ut graviora, quæ præmiserat, redderentur scelera, subnectit hosce nihilominus homines impurissimos legem, quæ hæc vetuerat, ejusque dignitatem agnoscere eique honorem, ut fieri amat, exhibere. Et de Obscurioribus seu Minoribus Juris Noachidarum seu Naturalis, juxta Ebræos, capitibus, hætenus. De quibus hoc summatim monendum; Prioris (juxta capitis superius secundi divisionem) Generis eorum capita in ipso Illustriorum numero Septenario, satis, juxta ea quæ explicata sunt, ut eorum scilicet appendices, contineri. Capita autem posterioris generis, sententiarum incerto tantundem niti. Neutrius autem rationem juxta Magistros, in Regimine Profelytorum Domicilii, habitam. Qua de re mox capite sexto.

† Tacitus
 Annal. 15.
 c. 37.

CAP.

CAP. IV.

De Judiciis seu Capite Juris Noachidarum seu Naturalis Sexto. Quidam Judiciorum nomine *Talmudicis* veniat. Domus Judicii seu Forum superius Divinum, aut Cœleste. Inferius item seu Humanum & Terrestre. *Periocha Chaldaica* de Caini & Abelis circa *Judicia seculi futuri* altercatione. De *Judicio Divino*. Sensus *Capitis hujus Sexti* generatim indicatur. *Insequentium Ordo*.

IAm tandem ad Caput illud Juris Naturalis Illustrioris, quod, in enumeratione nostra Sextum est, seu על סוכה *de Judiciis*, devenimus. Cujus velut messis & materies sanè sunt reliqua Sex. Et quis non videt frustra omninò & incassum Præcepta & Interdicta fieri, nisi *Judicia* quibus violatio coerceatur Pœnæque irrogentur, accedant. Quae de re satis libro primo diximus. Generali nomine דינין seu *Judiciorum* continentur quidem apud *Talmudicos* tam *Sanctiones*, *Constitutiones* & *mores* qualescunque ritè superinducti, quàm *actiones*, *Litium* *decisiones* ac *sententiæ forenses* quæ in legum seu *morum* violationis *vindicta* versantur. Unde & בית דין *domus Judicii* nunc pro *Tribunali* aut *foro*, quæ *lites* atque *actiones*, *juxta* *ius* jam ante obtinens, id *cognoscit* *dirimitque*, *sumitur*; nunc pro *loco* aut *coetu* quo *sanciantur* *constituunturque* *novæ* *leges* quæ in *posterum* *adhibendæ*. Ut cum dicunt, *Mosès* ובית דינין *domus ejus Judicii* seu *consistorium* *ejus*, id est *septuaginta-uniusvirale*, *Josua* ובית דינין *domus Judicii ejus*, alius quisquam *insequentium* (qui *Synedrii* seu *consistorii* *princeps*) & *domus* *Judicii* *ejus*, hoc vel illud *constituerunt* seu *observandum* *superinduxerunt*. Quale *infrequens* in eorum *scriptis* non est. Neque *solum* de *Judiciis* *Humanis*, sed de *Divinis* etiam *vocabulo* *paritè* hoc *utuntur*. Unde est quod habent בית דין של מעלה seu העליון *Domum Judicii superiorem, cælestem*, seu *Divinam*, quam hoc nomine *distinguunt* à *domo* *Judicii* *inferiori*, *Terrestri* seu *Humana*. Ut cum tradunt P, שלשה דברים גזרו בית דין של מעלה והסכים בית דין של מעלה, עמהן ואילו הן חרמה של יריחו ומגילת אסתר ושאלת שלום בשם *Tria decrevis Domus Judicii inferior, quibus etiam consensum præ-*

Gem. Hæ-
resolymit. ad
tit. Beracoth
cap. 9. fol. 13.
col. 3.

in codicibus Ebraicis qui correctius exarantur, veluti Bombergianis, Buxtorfianis, Garianis, ad hunc modum & legitur & scribitur.

ויאמר קין אל הבל אחי

ויהי בהיותם בשדה ויקם קין אל הבל אחיו וירגוהו

Et dixit Cain ad Abelem fratrem suum

Et cum essent in agro, surrexit Cain adversus suum fratrem Abel & interfecit eum. Dixisse seu loquutum fuisse Cainum Abeli discretè innuitur, nec tamen quid omninò dixerit adiectum est; sed

intervallum scripto vacuum in medio commatis relinquitur. Unde etiam, ex veterum monitu, in codicum nonnullorum, veluti Garaiani

marginè adnotatur ad intervallum illud במצעות פסקי בפסוקים פסוק

xxviii sunt versus qui desunt in medio^a versus. Nec so-

lùm ex Additione illa quam ex editione Constantinopolitana jam exhibuimus, ad Ebraorum mentem, sensus eorum quæ intervallum

illud volunt occupâsse, dignoscitur, verùm etiam ex ipso vetustissimo Targum Hierosolymitano ubi ad idem comma paulò fusiùs

eadem ipsa fratrum altercatio reperitur, unde etiam paraphrasis Uzielidi tributz autor hausit. Certè si Chaldaicam Onkeli paraphrasin observamus, vetustam illam & magni semper habitam, difficile non erit forsàn ansam clicere unde primò nata sit sententia altercationem ejusmodi ad locū illum ita attinuisse. Nam pro eo quod

in præcedenti commate Codicum Ebraorum habetur, paraphrastes ille substituit

וְגַם תִּיטִיב וְגַם הַלֵּל אֱלֹהִים *Nonne si emendaveris cultum tuum, remittetur tibi* (loquitur Numen ad Cainum) *quod si non emendaveris cultum tuum,*

אֵלֶיךָ לַיּוֹם דִּינֵךָ ad diem judicii peccatum tuum conservatur, quo futurum est ut Pœna sumatur à te, si non pœnitentiam egeris. Quod si pœnitentiam egeris, remittetur tibi. Et dein sequitur nuda illa adlocutionis mentio & Abelis cædes. Atque idem sanè sensus, fermè eadem verba etiam præcunt tum in Hierosolymitana tum in Uzielidis dicta paraphrasi, unde nemo non videt satis accommodè pendere altercationem illam de Judicio ac Pœnis qua Numen & seculum futurum spectant. Quam sanè & innuisse videtur in Alcorano^b Mahumedes. Nonnulli autem codices, veluti Samaritanus (quod & notavit olim S. Hieronymus) editio vulgata,

^a *Videfis R. Nepibals. Ascbemazi in Sepher אמרי שפר fol. 45 b. Ec.*

^b *Azoar s. Arabice. Latine.*

Ooooo 3 Helle-

Hellenistarum, etiam vetustus Bibliorum codex Syrus Ms. Gabrielis Sionitæ^c, in intervallo illo seu proximè post adlocutionis mentionem habent, *transseamus in campum* seu *egrediamur foras*, quasi illa fuissent verba, quibus adloquendo usus esset Cainus. Et verba eacipite singulari explicat S. Ambrosius^d. Sed hoc obiter. Jam verò cum Judiciorum nomine sic Talmudicis veniant tam Judicia Divina seu Tribunalis Cœlestis quàm Humana; atque Humanorum nomine contineantur tam Decreta ex potestate Deliberativa atque Constitutiva nata, quàm ex ea quæ Judicaria dici solet & Decisiva; Judicia illa Divina in capite hoc Juris Naturalis de Judiciis neutiquàm comprehenduntur, sed tantum Humana seu quæ ad obedientiam & regimen civile attinent, eaque tam ex Constitutiva quàm ex Judicaria potestate orientia. Id est, in præcepto Noachidarum seu Naturali de Judiciis, hoc tantum contineri volunt, ut qui Societates publicas inirent seu republicas qualescunque constituerent rebusque præssent, Tribunalia, Consistoria, seu Domos Judicii ordinarerent, quibus tum ea quæ pro vario locorum, temporum, personarum discrimine, Juris Noachidarum capitum observationi essent necessaria seu conducibilia, sancirentur superinducerenturque, tum judicia de ipsis Juris Naturalis capitibus, simul & de sancitis ejusmodi in litium & actionum decisionem exercerentur; & demùm ut hujusmodi sancitis & Decisionibus parenterent illi qui pro multiplici imperii diversitate ac variantibus jurisdictionis præstitutæ modis subessent, Poenisque coacerentur contumaces & rebelles. Ita tamen ut de Divino etiam judicio præmioque ac Poena in eo expectando, seu de eo quod est Deum Renumeratorè esse, Persuasionem universis hominibus necessariam esse quantum video, intereà existimarent Ebræi. Quam nihilominus in præceptis Septem non expressim memorant. Uti nec illud de cultu Numini exhibendo. Sed verò quemadmodum ad cultum ejusmodi obligari genus humanum palam autumabant ut libro tertio fusiùs demonstravimus, ita proculdubiò ad Persuasionem quam diximus hominum neminem non volebant obstructum. Quorsum eum cultus ille & expiationes (de quibus ibi egimus) nisi tam obligatio ad Remuneratorem &

^c Io. Morinus in Pentateuchum Samaritan. Exercit. 3. & 4.

^d De Abel Casu lib. 2. cap. 8.

rem & judicia divina agnoscenda accederet, quàm ea quæ est ad cultum exhibendum & sacrificia, alia, in expiationem offerenda? Sed verò quemadmodum Poenâ forensi neminem ad Cultum ejusmodi seu sacrificia cogebant, ut & ibi ostensum est, ita nec ad persuasionem seu professionem aliquam de judicio divino. Quicquid scilicet in præceptis quæ tractamus Septem expressim continetur, ad id tantum, Juris Naturalis seu Noachidarum nempè nomine, Profelytos Domicilii in ditone Ebraica Poenâ forensi adigi voluere. Ceteris vindictæ solùm Numinis relictis. Adeò ut revera, Gentilium de Divino Judicio persuasio in illa de Cultu, Sacrificio, aliis ejusmodi, non sub Poena apud illos forensi, exhibendis simul contineretur, nec omninò ad caput hoc de Judiciis, quà in numero præceptorum Naturalium septenario locum sortitur, spectaret. Nihilominus quoniam Talmudici expressiùs de Poena ac Præmio Gentilium Divino, adeoque de divino qua ad eos attinet Judicio subinde loquuntur, etiam in hunc librum, ob similitudinem, qualiscunque reperitur, inter Judicia Divina & Humana, genus utrunque conicere visum est. Primò igitur de Humanis Judiciis, quatenus in Præcepto hoc Naturali simpliciter innuuntur, agetur; Dein, de eis quatenus etiam ex iure Gentium seu more Ebraorum ordinario quo apud ipsos Profelyti Domicilii regerentur forensi, videbimus; adjectis etiam extraordinariis aliquot, & quæ ipsos Gentilesque alias (si Talmudicis fides) integras intervenerunt Judiciis. Et demum quod habent de Judicio, quàm Gentiles spectet, Divino accedet.

C A P. V.

Talmudicorum de Judiciis, quàm simpliciter Noachidis imperantur, Traditio. Eorum de Poenis præstituendis sententia. De Thamaris, nurûs Juda, delicto ac Judicio; ac de Dina à Sibeirio violata.

Bi docent Talmudici, quisnam fuerit sensus Præcepti Naturalis de Judiciis, ad hunc modum rem explicant^c. *Gem. Bab. ad tit. Sanhed. cap. 7. fol. 56b.*
 התניא כסם שנצטוו ישראל להושיב בתי דינין בכל
 פלך ופלך יבכל עיר ועיר כך נצטוו בני נח להושיב
 בתי

Traditio est, quemadmodum in præceptis accepere Ebraei, constituere tribunalia per omnes pagos & urbes (quo referunt illud ^f, Judices & Magistros constitues in omnibus portis tuis) ita præceptum est Noachidis constituere Tribunalia per omnes pagos & urbes. Et Maimonides ^g, כיצד מצווין הן על הדינים חייבין להושיב דינים ושופטים בכל פלך ופלך לדון בשש מצות אלו ולהזהיר את העם *Quomodo intelligendum est præceptum Noachidarum de Iudiciis? Ex eo debent constituere Iudices & Præfectos pagatim, qui tum judicent de Sex illis præceptis cæteris, tum populum (de eorum observatione) commoneant.* Sic alii ^h. Quod dum sic pronuntiant, tum Obedientiam civilem, tum Imperium juxta capite superiori dicta, simul innui volunt. Exerceri autem hujusmodi Judicia, aut facinora flagitiosa, sive ex sententia Fori sive ex constitutione, coerceri nequire sine Pœnis manifestum est. Quemadmodum verò, tametsi Tribunalium constitutio generatim præcipiatur, Formulæ nihilominus, Tempora agendi, & quæ sunt cetera id genus ad rem forensẽ singulariùs attinentia, pro morum populorumque indole atque ratione diversâ & libitu, plurimùm, sive loca sive tempora spectes, semper variarunt; ita etiam, tametsi velut necessariam semper Pœnarum in Judiciis rationem, in ipso præcepto de Judiciis contineri (quod aliter fieri nequit) velint Ebraei, non tamen nolunt Pœnas, pro eorum qui rebus cum summa potestate præfuerint, pro varia sive ex loco, sive extempore, sive ex personis ratione, itidem varias easq; sive graviores sive leviores, ritè præstitui. Ipsi quidem, ut capite proximo fusiùs ostenditur, ultimo supplicio seu Gladio regularitèr universa in juris Naturalis quod Illustrius est, seu septem præceptorum caput aliquod à Profelyto Domicilii seu Noachide in ditione Israelitica commissa puniebant. Ceteris intereà sui juris gentibus fas agnoscebant, sive ultimum supplicium sive Pœnas qualescunque leviores pro diversa regiminis atq; imperii qualitate sancire, idque non solum ubi in capitum quæ memorata sunt, septem aliquod, seu præcepta Majora quid committeretur, verùm etiam ubi sive in Minorum aliquod sive aliter quis contra Reipublicæ aut imperii, cui sub-

^f Deut. 16. 18.

^g Hal. Melakim cap. 9.

^h Moses Maimonides præf. 122. & Sidesis Ailin Israel part. 2. fol. III. col. 2.

effct, jura singularia deliquisset. Neque sanè doctrinæ Talmudicæ omninò consonum esse comperio id quod tradit Vir præstantissimusⁱ *Inter ea quæ Noë Deus edixit, hoc quoque docere Judæos fuisse, ut non Homicidia tantum, sed & adulteria & concubitus incesti & issem violenta rapina morte punirentur.* Non enim necessariò Pœnæ illud genus à Noachidis, velut ex præcepto, adhibendum volunt. Quam rem dum dispicimus, id quod habent ipsi de Pœna, quâ Thamar nurum suam velut stupri ream Juda, ante Legem Mosaicam (seu vigente tantum Noachidarum Jure cum eo quod, pro vario hominum Imperio, velut Jus Civile, accessisset) dignam censuerat, prætermittere visum non est. Thamar, ut ex sacra historia^k liquet, erat *יִתְמָת* id est, ea quæ, ex jure in Judæa saltem familiâ ac regimine recepto, etiam ante legem Mosaicam post mortem mariti (tum Eri tum Onani filiorum) servata erat seu velut reposita, ut Selæ demortui mariti fratri, hætenus impuberi, postea, ad semen marito pristino suscitandum, matrimonio conjungeretur. Cum verò Selam virilem attigisse ætatem nec sibi à Juda Socero conjungi animadverteret, meretricem habitu simulans atque in bivio, quo transiret Juda, sedens in coitum ab ipso pellicitur. *Factumque est (ut sunt verba sacra^l) quasi post tres menses, & nunciatum est Iudæ à dicente. Formicata est Thamar nurus tua & concepit per Fornicationes; & ait Iudæ, educite eam ut comburatur.* Undenam evenerit, ut pœna hujusmodi Thamaræ deberetur, non satis consentiunt Magistri. Commentum habent nonnulli eam Sacerdotis^m fuisse filiam (quemadmodum disertè à Pseudozielide paraphraste nuncupatur) cui adulterii reæ in Legè Mosaicâⁿ combustionis pœna præstituitur. Nam de Adulterio, minimè de stupro, legem illam intelligunt^o Magistri. Et vocabulum in origine tam de hoc quàm illo non rarò usurpatur. Sed quid legi illi seculis aliquot postea laræ cum Thamare per secula illa eam antevertente? Ceterum etiam adulteram eam interea habebant qui hanc sententiam amplexabantur, cum nuptiæ nullæ nec sponsalia (quæ tamen sine nuptiis seu concubitu heic sufficere ex Jure Noachidarum nolunt) antecessissent; utcunque Leviri nuptias expectaret ipsa. Ra-

ⁱ De Jure Bel-
li ac Pacis.
l. 1. cap. 2. §. 5.

^k Genes. 38. 11.

^l Ibid. comm.
24.

^m Rabbi Meir
in Beresith
Rabba pa-
rashi. 85. fol.
96. col. 2. &
apud Sal.
Tarchisim

Genes. 38. 24.
adde R. Be-
chai ad Be-
resith fol. 51.
col. 3.

ⁿ Levit. 21. 9.

^o Apud Sal.
Tarch. ad Le-
vit. 21. 9.

Ppppp tioni

¹ *Abarbines*
in *Sirach* fol.
104 col. 30.
² *Uide e. kam*
Baal Hatu-
rim ad Ge-
nes. 38. *& R.*
Bechai in
Biur ad Be-
resith fol. 51.
col. 2.

³ *More Ne-*
bochim
part. 2.

tioni ^P magis consonum est quod scribunt alii, quibus ex adiecto sive à Juda Principe sive aliter secundum Imperii, sub quo vivebatur, modum, jure, tum delicti heic tum poenæ qualitatem pendere visum est. Quod ad delictum ipsum attinet; ex iis quæ supra libro quinto occurrunt, satis liquet innuptæ coitum (modò incestuosus ob sanguinis proximitatem abesset) ante legem Mosaicam Ebrais, in delictis non censeri, quam ad rem inprimis attinet illud Maimonidis de Juda, ac Thamara, atq; pignore, nimirum annulo, pallio ac baculo quæ mercedis vice, ipsa acceperat. Sic enim Maimonides ⁴ ואשר ללמד ממעשה יהודה מדה תשובה ויושר משפט וזה מאמר תקח לה פן נהיה לבו הנא שלחתי הנדי הזה ובאור זה שבעולת קדשה קודם מתן תורה היה נבעולת האדם אשתו אחר מתן תורה ול שהיה מעשה מותר לא היה אדם מרחיק אותו כלל ונתינת שני המותנה עליו לקדשה או כנתינת כתובת אשה לה עתה בעת הגרשן כל שהוא דין מדיני האשרה שחייב עליו לתתו ומאמר יהודה תקח לה פן נהיה לבו מלמד אותנו שעניני המשגל כולם ואפילו המותר מהם הוא בשת עלינו לדבר בו וראוי לשתוק ממנו ולהסתירו ואפילו אם יגרום הפסד ממון כמו שתראה יהודה עשה באמרו טוב שנפסד וישאר לה מה בידה משנתפרסם לבקש ונוסף נוסת זאת היא מדה אשר למדנו מהענין ההוא ואמנם הישר אשר לדמנו ממנו הוא אמה לנקות עצמו מגולתה ושהוא לא שנה ולא בטל מה שהסכים עמה עליו הנא שלחתי הנדי הזה אין ספק שהנדי ההוא היה טוב במינו מאד ומפני זה רמז עליו

¹ *Gen.* 38. 25. *Quin discere licet ex Iuda historia, tum exactiorem in Moribus virtutem, tum Juris rectitudinem; in eo quod dicit, Accipiat sibi (de pignoribus apud Thamaram relictis verba fiunt) ne forte simus in contemptum. Ecce nisi hadum hunc. Quorum verborum declaratio est, quod coitus cum scorto ante datam Legem fuerit, sicut coitus hominis cum uxore sua; hoc est, quod fuerit licitus nec homini (velut delictum) fugiendum; & quod merces qua scorto dabatur fuerit sicut dos quæ hodiè datur uxori, cum repudio dimittitur; nimirum fuisse veluti jus uxorium ad quod reddendum obligabatur is qui coiverat. Quod autem ait, accipiat sibi ne forte simus in contemptum; id docet nos, de rebus copulationis carnalis, etiamsi licita ea fue-*

ea fuerit, non sine pudore loquendum; quin & consonum esse ut illam, etiam cum facultatum nostrarum jactura reticemus, sicut Iudam heic fecisse vides, dum censet melius esse ut ipse amitteret & ipsa sibi retineret quod in ejus erat potestate, quam ut ipse illud repetendo negotium divulgaret atque pudorem augeret. Hac est Virtus Moralis quam ex hac re ediscere possumus. Aequitas autem seu Juris rectitudo, qua inde addiscenda nobis est, conspicitur in eo quod, ut procul abesset ab inferendo ei damno, id est, a rebus pignoris nomine relictis ei auferendis, atque se nihil mutare vel demere de eo quod cum ipsa pactus erat, velle ostenderet, subjicit, ecce misi istum hadum. Nam dubium non est quin hadus ille ex grege suo fuerit optimus, qua de causa illum ita signantius indicat. Cum igitur in delictis juxta Ebraeos, non haberetur, ex jure solo, quod diximus, Noachidarum, seu Naturali, innuptæ coitus non ex proximitate sanguinis incestuosus (neque enim nurus in eis habetur quæ jure Noachidarum vetitæ) manifestum est, ex eo jure, ad eorum placita, Thamarum heic minimè pro rea habitam. Necessariò idè sequitur ex jure civili sive à Juda Principe sive aliter superinducto coitum sive ejusmodi innuptæ, sive futuris nuptiis destinatæ sive foeminæ ejusmodi dignitatis innuptæ (ad eorum placita semper loquimur) ante ibi interdictum fuisse. Adeoque poenam adjectam *כל אשה מנאפת לשרפה* ut *fœmina qualibet illiciti coitus rea combureretur*. Cum scilicet neque delicti ibi nomini, neque poenæ, ad solam Noachidarum, ut jam tradita sunt, jurium mentem, locus omninò reperiat. Quin disertè ad singulare *בית דינו של שם* illius vetusti seu *consistorii Semi* seu posterorum ejus decretum rem illam referunt aliqui. Nec verò defunt qui ultimum supplicium combustione ibi nolint intelligi, sed quod frons inureretur *זונה שהיא לסימן* signo quo eam scortum esse indicaretur. De Absolutione autem Thamaræ ex Voce cœlesti, quam *בת קול* seu *filiam Vocis* appellitant, alia habet ad Judicium hoc spectantia paraphrasis Hierosolymitana atque ea quæ Uzielidi tribuitur, uti etiam Additiones editioni Genescos Constantinopolitanæ subjunctæ. Vox autem illa erat *אתן זכיאתן*

R. Bechai in Biur Berefith fol. 51. col. 2.

R. Simeon Ben Iochai in Gem. Babylon. ad 100. Abda zara c. 2 fol. 36 b.

R. Ichuda hichsifid apud Baal Haturim ad Genf. 38.

ברא פתומא *uterque vestrum, quantum ad hanc rem attinet, culpâ vacat.* Vide quæ superius libro quinto de Thamaris hoc concubitu ex Ebraeorum commentariis habemus. Rem totam sed ut jurisconsultus Cæsareus tantum & Pontificius exequitur, atque perpendit Paulus de Abbatia Pollicinii Eremita Camaldolensis in libello ante annos aliquot Florentiæ edito, quem Theorema gestorum Thamarin inscripsit. Certè huc etiam spectat Historiola sacra de

¹ Genes. 38.

¹ Gloss. *ibid*
 & vide *A-*
barbinel in
² Pirush fol.
 99. col. 2.

Dina velut prostibulum Hivitis habebatur, cum tamen se non omnino sponte Sichemo permisisset, ideo jure fratres ejus Simeonem & Levitum Sichemum patremque ejus tum cunctos civitatis quam incolebant masculos in vindictam interfecisse, atque cetera quæ in historia sequuntur perpetrasse. Bello scilicet res gesta est, non in foro acta. Sed tamen ad pœnam facinoris bello gesta; quoniam in principes, ut heic, supremos foro locus non erat. Jacobo autem

² *Ibid. comm.*
ult.

filiis; *Nunquid² uti debuit sorore nostra כוונה, ut Zona, seu ut prostibulo?* ubi rationem reddunt cædis Sichemi ac ceterorum. Quoniam sic habuerant sororem nostram perinde ac si ipsa se prostituisset aut se ipsi permisisset. Nam si ita ipse fecisset, contra jus Noachidarum minimè (juxta magistrorum mentem) quid perpetrasset Hivites; cum innuptæ concubitum spontaneum Noachidæ licitum admittant, nisi ubi jus aliquod civile adversaretur. At verò ea nequitiam heic prostibulum se fecerat aut sponte se Sichemo permiserat, sed vi oppressa velut prostibulum tamen falsò habebatur. Quod minimè ferendum. Etenim vis universa inter præcepta Noachidarum de Homicidio ac Furto satis interdicebatur. Vi autem oppressam Dinam non solùm ex hac Magistrorum interpretatione, verùm

³ Genes. 34. 2.

etiam è sacris verbis satis elicitur. Ea sunt *יחק אותה וישכב אותה* cepit eam & concubuit cum ea & oppressit eam, vulgata ibi *adamavit eam & dormivit cum ea vi opprimens virginem.* Consonus satis est Onkelus. Sed expressius multò altera illa Uzielidi tributa paraphrasis *עמה וסגפה ושכיב יתה באונסא* & *cepit eam violentiâ & concubuit cum ea & afflixit eam.* Et Judæi Hispanienses,

nientes, como ella y gazio con ella y affligiôla. Arabs item Erpe-
 nianus pro ענה substituit *ענה* afflixit, cruciavit eam. Josephus
 autem disertè ^b *Φθίσει δι ἀπαργής raptu violavit.* Malè autem ^{Orig. lib. II. cap. 19.}
 Græci aliquot eodices, *cepit eam & dormivit cum ea, καὶ ἔφατο καὶ*
ἐπιπέσωσιν αὐτῷ & peperit, & humiliavit eam. Ad illud vero
 quod legitur in historia sacra, *rem^c fadam Sichernum patrâsse in* ^{Comm. 7.}
 Israel *עשה לני וכן & ita non fiet aut ita non fieri solet seu debes*
 pro quo habet vulgata, *violatâ filiâ Iacob rem illicitam perpetra-*
vit, Salomon Jarchius עצמן גדרו שהאומות הבתולות עשו עמו
לענות את הבתולות שהאומות גדרו עצמן עשו עמו על ידי המבול
Scilicet fieri non debuit nec in more receptum
erat, ut impune quis virgines ita violares. Nam & ipsi Ethnici
velut sepem sibi præstituunt, ne Incesta patrentur, idque ob Dilu-
viunt. De hoc enim cavere, est etiam incesti interdictorum obser-
 vationi sollicitiùs prospicere.

C A P. VI.

Judicia circa Juris Naturalis capita Illustriora, in Gentium ditionis Israelitica
 regimine, tantùm exerceri solita. Judices qui eis præessent seorsim constituti;
 etiam Profelyti Domicilii riuè constitui potuere. Sexus discrimen. Pœna
 Gladii, Furto Gentilis irrogata, aliis itam delictis, qua mitiùs in Judæis punita.
 Nullam pœnam obscurioris Juris Noachidarum capitùs alicujus violationi
 imminuisse.

S Equitur ut de Judiciis videamus, quatenus in Profelyto-
 rum Domicilii seu Gentilium ditionis Israeliticæ regi-
 mine, locum haberent. Eorum consideratio duplex.
 Altera, quâ circa Jura simpliciter Naturalia versaban-
 tur; Altera, quâ circa Jura Gentium ibi sive Imperativa sive Interve-
 nientia. Quod ad priorem attinet; Ebræis ipsis & eis qui in eo-
 rum ritus transferant Tribunalia fuere ordinaria Triumvirorum &
 xxxiii-virorum quamplurima per urbes, oppida ac pagatim dispo-
 sita præter Magnum illum Lxxi-virorum Hierosolymis Syndrium,
 in quibus jus secundum præcepta Mosaica atque ea quæ ex Majoro-
 rum institutis moribusque adjecta essent, tum Originariis tum Prof-

elytis Justitiæ ac libertinis dicebatur. Neque sine פְּרִמְוֹנָה seu *Præmonitione*, nec sine binis minimùm testibus, sententia ex eo jure in reum regularitèr ferri solita. Poenarum item genera quatuor (præter verbera atque alia aliquot pro eorum qui rebus præessent auctoritate introducta) Combustio scilicet, Lapidatio, Strangulatio & ea quæ Gladii dicitur, in eorum commentariis, quippe quorum usus ex civili jure apud ipsos obtinuit, passim occurrunt. Sed hæc ad Profelytos Domicilii seu Noachidas ditionis Israeliticæ, ex solo Juris Naturalis respectu, seu ut ex eo solo res ageretur decidereturque, neutiquam attinere. Neque in tribunalia Israelitica, neque ad Israeliticas formulas, Profelyti Domicilii seu Noachidæ ejusmodi, ex suo tantùm jure rei, in jus vocabantur. Sed sua erant hisce singularia jura Forensia, adeoque Tribunalia singularia; quemadmodum in Anglia nostra olim *Iustitiarum ad Custodiam Iudeorum assignati*. Sic enim & in ditione Israelitica Tribunalia Judicii Profelytorum Domicilii seorsim sunt posita. Singulare enim apud veteres erat illud Judicandi genus quod ξενικόν appellarunt, ut scimus ex Aristotele ^d, id est, *ad peregrinos attinens*. Unde & apud Ebræos, singulares, qui ritè ex Noachidarum jure cognoscerent Judices, ut res postulabat, præficiantur ii qui Tribunalibus, quæ diximus, Israeliticis cum imperio præessent, eosque sive Ebræos sive Profelytos Domicilii aut federe receptos quales diximus. Nisi hi eoque sui juris, post ditionem victoriàmve, ex federe remanserant, ut professione in jura Noachidarum factâ, integrum ipsis esset suo quod retinerent Territorio Judices præficere. Nam ejusmodi Dedititii non minus ad Judices præficiendos constituendaque Tribunalia, quæ de Juris Noachidarum capitibus ritè cognoscerent obligabantur, quàm ipsi in Sancto Imperii sui Territorio Ebræi. Nec contra caput hoc de Judiciis committere tantùm eos existimabant qui Tribunalium seu

^d Politic. 4.
cap. 17.

^e Maimonid.
halach. Me-
lakim. cap. 9.
Iosephi Al-
bo Sepher I-
karim lib. 3.
cap. 14.

Judicum Constitutioni adversarentur, verùm etiam quicumque ita favendo aliorum flagitia in cetera juris hujus capita perpetrata reticerent ac celarent, ut, cum commodè satis possent, in Judicium ea non deducerent. Atque hos בעלי שׁוֹכֵן seu *Consentienses* appellant ^e, nec leviori quàm ipsos flagitionum autores poenâ dignos cen-

sue-

fiere^f. De Tribunalium autem huic Juri singularium apud Ebræos^g ipso constitutione, ita, ad veterum mentem Maimonides^h, בית דין ישראל לעשות שופטים לאלו הגרים החדשים לדון להן על פי המשפטים אלו כדי שלא ישחת העולם אם ראו בית דין שיעמידו שופטים מהן מעמידין ואם ראו שיעמידו להן מישראל *Debent ii qui Tribunalibus Israeliticis præsumunt præficere Iudices Profelytis illis Domiciliis, ut secundum jura illa Noachidarum jus eis dicatur, ne quid detrimenti capiat humana societas. Pro eorum verò arbitrio, idem est, sive Iudices hosce constituent ex ipsis ejusmodi Profelytis, sive ex Ebrais.* Sexus autem ita ratio heic habenda erat, ut foemina in Judicem eis ritè apud Ebræos præfici nequiret; quod neque ex jure Ebræis civili regulariter^h admissum. Idem Maimonides discretè להם תרון אשה ולא *Fœmina eis jus dicere non licuit*ⁱ. Cum verò ex Ebræorum jure civili, tres minimum Judices ferè semper de causis cognoscerent civilibus seu pecuniariis, de capitalibus verò nunquam pauciores viginti tribus (quod ex titulo Sanhedrin liquet) cumque omnia, ut statim ostenditur, judicia poenalia, ob violatum à Noachide jus Naturale, Ebræis in usu capitalia essent; pro libitu nihilominus præficiuntium, ita Judicium heic numerus variabat, atque ab eo, qui ex jure Ebræorum civili exigebatur, diversus erat, ut etiam unicus sufficeret. Quod itidem de Testibus dicendum; quorum tamen in admissione, sexus etiam ratio ita habita, ut foemina, quemadmodum ex Jure Israelitico, excluderetur. Maimonides^k, וכן נהג בער אחד ובדין אחד בלא התראה, *Noachides ultimo afficitur supplicio ex sententia Iudicis unici atque ex unici testis testimonio, idque sine Præmonitione atque testimonio propinquorum* (quod in Judiciis Israeliticis seu merè civilibus^l non est admissum) *Minimè verò ex testimonio fœmina.* Atque ex hoc Judiciorum, juxta jus Noachidarum atque illud quod Ebræorum civile est, discrimine interpretantur illud quod ex Gemara Babylonia superius^m affertur de Præcepto de Judiciis adjecto in Mara, præter illud Noachidarum. Scilicet נצטוו ישראל במרה להיות דנין בסנהדרין של עשרים ושלשה *præceptum fuisse Israelitis in Mara ut judicia (capitalia) exer-*

serent

cerent in Tribunalibus XXIII virorum &c. quod legitur in Glossa Talmudica ubi etiam adjicitur Pluralitatem testium atque Præmonitionem tunc temporis, velut jura Israelitis singularia, accessisse; adeoque aliam Judiciorum formulam, aliaque judicia præceptis anterioribus tunc, in Ebræorum tantum usus, adjecta. Ut verò in Judicum & Testium ratione hujusmodi habebatur inter Noachidarum & Ebræorum jus discrimen, ita etiam in Poenis diversitas. Nam capitalem quæ gladio infligebatur, ad Noachidas ex suo jure heic reos attinere^o volunt. Neque quid à Noachide contra jus suum Naturale commissum non ultimo id genus supplicio, ex more, qui ibi receptus, puniendura. Sed quæ de Judiciis ac Poena heic dicta sunt intelligenda tantum de Septem præceptorum seu Juris Naturalis illustrioris, non de Minorum seu Obscuriorum capitis alicujus violatione. Neque enim de hisce cognoscebat Tribunalium aliquod. Sex igitur illa Incestus genera cunctis hominibus à reum initiis (ut supra traditum est) interdicta, uti etiam Cultus Extraneus, Maledictio Numinis, Homicidium, Furtum, Esus membri animalis viventis (nec disparis juris voluere esse aliqui, ut ostensum est, esum sanguinis) & præceptum hoc de Judiciis (quà sive obedientia civilis, sive, ubi ex federe seu indultu liceret, Judicum seu Magistratum constitutio eo innueretur) Poenam habebant Mortis ex recepto apud Ebræos juris Gentium usu adjectam. Quæ etiam ex Tribunalium, quæ diximus seorsim & Profelytorum Judiciis per se præstitutorum sententia, gladio irroganda, qualis Poena, ex jure Ebræorum sibi civili atque ordinario non cuiquam, præter homicidam, ob horum aliquod commissum infligebatur. Sed aut Vivicrematio aut Strangulatio aut Lapidatio; idque tantam in prioribus quatuor generibus. Sed Profelytorum Domicilii supplicium heic in cunctis parile, id est ultimum. Adeoque tria etiam posteriora, Furtum scilicet, Esus membri animalis viventis, atque id quod contra præceptum de Judiciis committeretur, in Profelyto Domicilii sic puniebatur. Quæ interea ex Jure Israelitico & usu ipsis civili aut compensatione damni, dupli, quadrupli aut quintupli, aut verberibus tantum plecti solita. Proprium scilicet sibi & Profelytis Justitiz

^o *Vide Gem. Babyl. ad rit. Sanhed. cap. 7. fol. 57 b. & cap. 8. fol. 71b. & Maimon. balach. Me-lakim cap. 9.*

Jus

Jus illud erat, etiam à Numine præscriptum. Juris autem Noachidarum capitum, Numen pariter autorem, ut supra ostensum est, esse voluere; quâ scilicet in ipsis interdicta præceptave habentur. Poenarum verò genera quibus coercerentur homines contra committentes sive graviora sive leviora, tum pro eorum qui jure illo uterentur consensu & indole, tum pro variis, Personarum, Loci, Temporis circumstantiis præstitui potuisse. Idque ex mente Præcepti hujus universalis de Judiciis. Unde & ipsi ultimum adjecere supplicium Tribus illis Noachidarum juris Capitibus, ob quæ tamen violata ex Jure ipsorum civili seu Israelitis proprio nemo morte puniendus. Nimirum ne salutare satis reipublicæ seu humanæ apud ipsos societati medicamen deesset, pro eorum arbitrio quibus suprema in legibus superinducendis potestas erat, sive gravius quomodolibet cunque sive levius, ut rerum diversitas exigebat, Poena genus sceleribus & delictis constitui fas existimabant. Quale quidem receptissimi Orbis Christiani etiam mores luculentè docent; tametsi nec defuerint in scholis nostris viri subtilissimi^P, qui ne Furtum quidem simplex morte punire fas esse contenderint. Quorum sententiam tam Ebraicæ in Judiciis ex Jure Gentium exercendis Reipublicæ, quam Christiani orbis consensus palàm impugnat. Ideò autem mortem Profelytis Domicilii reis Gladio inferri volebant, puto, Ebræi, quia præ cæteris ultimè supplicii generibus, illud Turpius existimarent. Id colligo ex his Misnæ⁹ verbis. מצות הנהרגין היו מתיין את ראשו בסיף כדרך שהמלכות עושה ל יהודה אומר ניוול הוא זה אלא מניחין את ראשו על הסדן וקוצץ בקופיץ אומר לו אין מיתה מנוולת מא

Ex instituto de ultimo supplicio afficiendus (nec tamen lapidatione, vivicrematione, aut strangulatione) *Caput damnati amputabatur gladio; quemadmodum jussu regio fieri solet. Sed turpe hoc esse ajebat R. Iehuda qui voluit potius ut caput stipiti impositum securi præsecaretur; cui responsum est, turpius hoc genere mortis esse nullum.* Atque ita demum se habuit usus, ex jure Gentium, forensis, quoties in Jus vocaretur Profelytus Domicilii aut Noachides in ditione Israelitica ob Juris aliquod Naturalis caput simpliciter violatum; nullâ juris Civilis seu quod Israelitis proprium esset, ratione

^P Scot. in sent.
4. dist. 15. q. 3.
C. Godeff.
Alex. Alex.
part. 3. quaest.
47. membr.

⁹ Tur. Sanhedrin cap. 7.

Qqqqq

com-

committâ. Id intercâ verum est, non defuisse qui Strangulationem, Poenam Gentilium¹ in ditione Israelitica capitalem fuisse traderent. Sed refragatur Talmudicorum turba, nisi de Poena coitûs ex jure ut volunt illi singulari Israelitarum adeò illiciti, ut in adulterium juxta jus Israeliticum, non, ut illi docent, juxta Naturale seu Noachidarum, ibi migraret, dictum capias; qua de re capite proximo. De nefandi autem bestię coitûs Noachide reo aiunt; cum tantèrm morte fuisse puniendum, non item bestiam, tametsi jus Ebræis ipsis Civile aliud esset; qua de re supra² etiam monuimus, uti item de Noachide³ in transgressionem sui juris vi adacti. Alia subinde in superioribus libris occurrunt, quæ huc spectare meminerit lector.

¹ R. Manasse
in Gem. Bab.
ad srr. San-
hed. cap. 7.
fol. 56 b. &
cap. 8. fol. 71 b.
& vide ibi
glossas.

² Lib. 1. cap. 4.
pag. 55.

³ Lib. 2. cap.
12. pag. 254.

CAP. VII.

De Judiciis quibus in ditione Israelitica suberant Profelyti Domicilii ob Jus ibi Gentium, seu quod Naturale non habebatur, violatum. Pœnæ Singulares Profelyto ejusmodi ob Sponsæ Ebraicæ (qualis in jure Noachidarum non agnita) coitum, irroganda. Profelytus Domicilii reus & deim Justitiæ Profelytus factus. Minor, Surdus, Mentis inops. Profelytus Justitiæ Judicis pœnalibus, ex Jure Israelitico exercendus, præesse rite nequibat, nedum Profelytus Domicilii.

Consideratio heic altera est, de Judiciis quibus suberat Profelytus Domicilii aut Noachides in ditione Israelitica, ob juris alicujus Gentium ibi, sive Imperativi sive Interveniens, capitis violationem. Ex eis quælibro secundo & sequentibus occurrunt palam fit, Profelyti Domicilii conditionem fuisse ejusmodi, ut quamplurima ei non permissum sit facere quæ tamen Israelitis imperata; nec quidem ultrò ritus aliquos, velut jure sibi extra sui seu Naturalis corpus ejusve Appendices, superinducto observare. Sic nihilominus ut obligaretur intercâ jure Gentium tum Imperativo tum Interveniens, id est tum sacro quodcunque ad Profelytorum Domicilii regimen attineret, tum eo quod ab Ebræis ipsis ejusmodi regimini superinductum est. Quoties autem in eorum quempiam ob Juris aliquod, quale diximus, Gentium caput violatum agi oportuit, etiam, pro libitu eorum qui rebus præ-

præsent, sive in tribunal Profelytorum Domicilii regimini seorsim positum, sive in Israeliticum aliquod ordinarium evocandus erat, ibique sive absolvendus sive damnandus Poena Israeliticâ, seu ex Jure solummodò Ebraorum seu civili (nisi dicas hoc ita in jus Gentium migrasse) institutâ. Sic tamen ut Judex etiam heic Unicus, Unicus item Testis sufficeret, nec Præmonitionis ratio (ut in Judiciis merè Israeliticis) omninò haberetur. Quæ de Profelyto Domicilii Imaginem faciente, Lucum plantante, Sabbatum observante, id genus reliquis, libris in superioribus dicta sunt, heic recolantur, utpote quæ modo jam memorato in judicium deducenda. Sed insigne præ aliis est, ad hanc rem, id quod habent Talmudici de singulari ob illicitum concubitûs unicum genus Profelyti Domicilii Poena quæ ex Jure Israelitici & Noachidarum discrimine orta est. Nimirum ex ostensis libro quinto liquet, Alienæ uxoris, post domum deductionem scilicet ac matrimonium coitu inceptum firmatumque, concubitus planè adulterium fuisse tam ex Jure Noachidarum quam ex Jure Israelitico. Unde evenit, ut adulterii ejusmodi reus, sive in foemina Gentili sive in Israelitica, Profelytus Domicilii, Poenam subiret gladii ex sententia fori id genus hominibus constituti, ut capite dictum est superiori. Talmudici " אמ בנא על אשת " *Maimonid*
 ישראל אחר שנבעלה הרי זה כמו שבנא על אשת גוי הבירו ויהיה *halach. Me-*
 בסיף *lakim cap. 9.* *Si Noachides concubuerat cum uxore Israelita postquam coitus matrimonium secutus esset, idem (quantum ad adulterii interdictum spectat) fecerat perinde ac si cum Gentilis uxore coiverat, & gladio puniendus erat.* Nempè in jus simpliciter Noachidarum sic commiserat. Non item, si id fecerat, antequam maritus cum sponsa coiverat. Nam ex jure Noachidarum seu Naturali, citra coitum ne quidem uxor juxta Talmudicos, habebatur ea, quâcum quis matrimonium contraxerat, ut fusiùs libro ostenditur quinto. Jure *Deut. 22*
 autem Israelitico etiam ex sponsalibus citra deductionem, citra coi- *22. Sc.*
 tum, uxor fiebat^x; qua de re plura nos in Uxore Ebraica. Et si *Gem. Bab.*
 quis cum sponsa ejusmodi aliena concubuisse, utrique ex jure Israe- *ad tit. San-*
 litarum civili Lapidatione puniebantur^y, ante scilicet tam dedu- *hedrin cap. 7*
 ctionem quàm coitum mariti; post deductionem verò & citra *f. 57 b. Mai-*
mowides hal-
Ifuri Biae. 1.

Qqqqq 2. coitum,

coitum, Strangulatione, ut adulteri alii; excepto ubi sponsa esset filia Sacerdotis, quæ ex difertis legis² sacra: verbis comburenda. Unde & sponsam qualem diximus, scilicet מאורסה שאין נכנסה לחופה⁹ uti vocant, id est sponsam qua nondum in thalamum deducta est, volunt Christiani scriptores aliqui fuisse adulteram illam, ad quam attinere legem de lapidatione innuunt Scribæ & Pharisei in Evangelio^a. Si igitur Noachides seu Profelytus Domicilii id quod Adulterium ex jure tantum Israelitico, non Noachidarum, censetur, in sponsa qualem diximus commisisset, ex jure simpliciter suo in jus vocari nequibat. At verò ex jure cui ratione Domicilii, pro arbitrio eorum qui ibi rebus præerant, suberat, juxta exitum judiciorum Israeliticorum puniebatur, non gladio; sed si reus ante tam deductionem quàm coitum mariti, lapidatione; si post deductionem & ante coitum, strangulatione. Nec rarò aiunt מיתה האמורה סתם היא חנק *simplex mortis seu ultimi supplicii Pœnani*

^b Vide Legit. lege^b Strangulationem denotat. Gemara Babylonia^c; בן נח בא על עריות ישראל נידון בדיני ישראל בא על עריות בן נח נידון בדיני בן נח ואנו אין לנו אלא נערה המאורסה ונחשב נמי בכנסה לחופה^c *Noachides seu Profelytus Domicilii reus Turpitudinis seu Concubitus ex jure Israelitico damnati judicatur Indicio Israelitico, concubitus ex jure Noachidarum, judicio Noachidis seorsim præstituto. Nec quidem heic nobis proprium est quidquam præter speciem illam de virgine desponsata, idque tamen si ea in thalamum deducta fuerit, nondum cum sponso coiverit.* Huc spectat locus e-

gregius in Gemara Hierosolymitana^d, ubi Rabbi Jona; איש מה הל איש איש אלא להביא את הגוים שבאו על עריות האומות שידונו בדיני האומות ואם באו על עריות ישראל שידונו אותם בדיני ישראל אמר ר' אלעזר מכולם אין לך אלא ארוסת ישראל בלבד שאם בא על ארוסת גוים פטור אם בא על ארוסת ישראל חייבין כמה הוא מתחייב בדיניהם בדיני ישראל אין תימר בדיני ישראל בשני עדים ובעשרים ושלשה דינים זו נהתרייה ובסקילה ואין *Quid hominis nomine denotatur?* verba fiunt de loco illo sacro, ubi inter-

^e *Legit. 12.6.* dictorum de illicito concubitu^e habetur exordium *sensus est, ut iteratione*

ratione vocabali hominis, etiam ipsi Gentiles innuereuntur; ita scilicet ut quotquot eorum commiserint in interdicta de illicito concubitu, quo generi humano interdictum est, iudicia subeant qua ad gentes seu Noachidas seorsim attinent. Si verò commiserint in interdicta de concubitu Israelitis illicito, iudicia subeant qua attinent ad Israelitas, quorum in numero monuit Rabbi Eliezer esse illud tantum quod est de sponsa Israelita, nondum nupta (qualis illa fuerit jam diximus) Adeò ut si concumbas cum eiusmodi sponsa, iudicii sit reus, si verò cum sponsa Gentilis (id est, ut antè ostenditur, ea quacum nondum concubitus perfecit sed consensus tantum inchoavit matrimonium, juxta jura Noachidarum seu simpliciter, ut volunt, Naturalia) reus non omninò sit. Verum quidem est ob coitum sponsa Israelita, damnandum esse. Ceterum an iudicio Israelitico an iudicio Noachidis proprio? si dicas iudicio Israelitico, binis opus est testibus & XXIII viris qui iudicent, etià & pramonitione, & Pœna est Lapidatio. Si verò dixeris iudicio Noachidis proprio, unicus tantummodo sufficit testis, unicus Index, idque absque pramonitione.

Et Pœna est gladio irroganda. Quin & Maimonides^f; אין בן נח^f חייב על אשת חבירו עך שיבא עליה כדרכה אחר שנבעלה אבל מאורסה או שנכנסה לחופה ולא נבעלה אין חייבין עליה שנאמר והיא בעולת בעל במה דברים אמורים כבן נח שבא על בת נח מכל גוי הבא על ישראלית בין כדרכה בין שלא כדרכה חייב ואם היתה נערה מאורסה נסקל עליה כדיני ישראל בא עליה אחר שנכנסה לחופה ולא נבעלה הרי זה בחנק כדיני ישראל Noachides alterius Noachidis uxoris concubitus nomine reus non erat, nisi more consueto cum ea concubuisse, idque etiam post Sponsi coitum. At verò ob sponsa, aut domum seu in thalamum deducta, quacum nondum sponsus coiverat, coitum rei non habitusunt Noachida. Iuxta illud quod dictum est^B (de Sara Abrahæ uxore) & cum ipsa maritus concubuit (ubi uxorem ejus esse, Abimelechæ coelitus sic innuitur) Quae sic dicta interim intelligenda sunt, ut de Noachide cum femina Gentili seu sui generis coeunte rem capias. Si verò cum Israelitide coiverat sive more consueto sive prapostero reus habebatur. Et si ea esset virgo desponsata (necdum in thalamum deducta) lapidabatur.

^f Hal. Melakim cap. 9. § 10. Vide Mos. Mikot. prac. affirm. 122.

batur ille juxta judicii Israelitici exitum. Si in thalamum deducta, nec dum amplexibus Venereis excepta, Strangulatione puniebatur juxta etiam Judicii Israelitici exitum. Ita ut inter se Noachidæ in ditione Israelitica sui planè seu juxta Ebræos Naturalis juris fruèrentur circa contractus conjugales libertate; unde nec uxor ipsis erat quæpiam ante coitum. Quæ de re consulas librum quintum. De Profelytis autem Domicilii reis ac postmodum in ritus

^b Maimonid. hal. Melakim cap. 10. & Gemar. Babylon ad rit. Sanhed. cap. 7. & Hierosolym ad rit. Kidoshin. cap. 1. fol. 58. col. 2.

Judaicos transeuntes ad hunc modum statuunt^b. בן נה שבירך את השם או שעבד עבודה זרה או שבא על אשת חבירו או שהרג חבירו ונתגייר פטור הדג בן ישראל או שבא על אשת ישראל ונתגייר חייב והורגים אותו על בן ישראל וחונקין אותו על אשת ישראל שבעל והורגים אותו על בן ישראל ונתגייר חייב *Noachides qui nomen Domini sanctissimum blasphemasset aut idolum coluisset aut in Noachidis alterius uxore adulter fuisset & dein Profelytus justitiæ fuisset factus, in judicium vocandus non erat, sed liber.* (Nam ob hæc crimina in Gentilismo

commissa puniendus erat solùm juxta ordinem & exitum Judiciorum quæ Profelytis Domicilii seorsim propria fuere, nec in Profelytos Justitiæ magis atque in Originarios exercenda) *At verò si Israelitam occiderat, aut cum Israelita uxore concubuerat, dein Profelytus Justitiæ factus, Gladio quidem plectendus erat ob homicidium* (ut antè, nam & ea Poena homicidii ex Jure Ebræis civili) *sed Strangulatione ob adulterium* Scilicet non jam gladio quo ob adulterium jure Noachidarum interdictum, erat puniendus, dum Profelytus erat Domicilii, sed Poenâ Israelitarum civili. Ita Profelytorum Justitiæ crimina ejusmodi ante Profelytismum, sive in compares seu Noachidas sive in Numen ipsum commissa, ex ipsa in ritus Judæicos transitione dilui voluère. Non item quæ in Israelitas, tametsi velut denuò natos nec ante in lucem editos eos aliàs haberent, ut ostensum est libro secundoⁱ. Aiunt^k etiam Gentilem, qui percussit

ⁱ Cap. 5.

^k Maimonid. hal. Chobal Wemazik] cap. 5. & hal. Melakim c. 10.

Israelitam, morte fuisse meritò puniendum, nec tamen ita puniunt. Adjiciunt item *חושן וליא שוטה* non puniebatur ex Gentilibus quisquam Minor, *surdus, aut mentis inops, quoniam hi minimè fuere filii Præceptorum*, id est, ad quos præcepta satis attinerent. Prætereundum

^l Ibidem.

autem

autem non est, tametsi Profelytis Domicilii ut capite superiori dictum est, ritè potuère fieri Judices qui sibi congeneres, ex Jure Noachidarum solùm, judicare possent, adeoque tam Profelyti Justitiæ quàm Ebræi, nihilominus Judiciis Pœnalibus ex jure Israelitico seu Ebræorum civili exercendis rite præfici ne Profelytos quidem Justitiæ, nedum Domicilii, potuisse; qua de re item dictum est libro quinto^m.

^m Cap. 20.

C A P. VIII.

De Judiciis Extraordinariis sive ubi Ebræus aut Gentilibus binis aut Ebræo & Gentili arbiter receptus esset. sive ubi Ebræis orirentur cum aliis Gentibus actio-ribus, veluti Africanis, Ægyptiis, Arabibus, sive de Territoriis sive de bonis aliis controversiæ.

Uæ verò hæcenus de Judiciis forensibus apud Ebræos explicata sunt, ad Judicia attinent, sive juxta Jura Noachidarum sive in Profelytorum Domicilii regimine exercenda, Ordinaria. De aliis etiam, quæ Extraordinaria voco, leguntur nonnulla in Ebræorum commentariis, quæ, quoniam eorum sententiam de Jure, cum Gentilibus etiam nondum in Profelytorum Domicilii numerum nec in suam potestatem receptis, agendi aliquantulum aperit, prætermittere hæc visum non est. Horum alia sunt de Judiciis ubi ex Gentilium litigantium compromisso Ebræus arbiter seu Judex fieret. Alia de aliarum cum Ebræis Gentium litibus, sub judice cui in utrosque potestas, agitaris. Ubi ex compromisso Ebræus arbiter fiebat, tam actore quàm reo Gentilibus, ex Jure Noachidarum omninò controversiam fuisse aiunt dirimendam. At si pars altera esset Ebræus, ita ab arbitro ferendam sententiam, ut secundum illud Jus sive Israeliticum sive Noachidarum, quod in causa Ebræo utilius esset, pronuntiaret. Maimonidesⁿ

ⁿ Hal. Melakim cap. 10.

ישראל וגוי שבאו לפניך לדון אם יש זכות ישראל בדיניהם דנין לן בדיניהם ואומרים לו כך דיניכם ואם יש זכות לישראל בדינינו דנין לו דין תורה ואומרים לו כך דינינו ויראה לי שאין עושין כן לגר Si Ebraus & Gentilis in te velut

velut arbitrum compromittant, & commodius fuerit Ebræo, ut causa ex Noachidarum jure decidatur, eo Iure utendum est, ac Gentili dicendum, sic exigit jus vestrum. Si commodius fuerit Ebræo, ut causa ex jure decidatur Israelitico, eo utendum est jure, atque Gentili iridem dicendum, ita exigit Nostrum jus. Quod tamen, ut mihi videtur, minimè faciendum, ubi Gentilis ille fuerit Profelytus Domicii, qui perpetuo (nisi ubi in juris Israelitici capita illa aliquot, quæ superius memorantur, commiserit) secundum jus Noachidarum judicandus est. Litium autem sub Judice, cui tum in Ebræos tum in alias, quæ actione uterentur, Gentes potestas erat, agitarum Historiolæ occurrunt in Talmude Babylonio, quarum ne vestigium, ni fallor, in vetustis Scriptoribus sive Græcis sive Latinis repertum. Reverentiam atque munificentiam singularem, quâ erga Jaddum Pontificem omnesque Hierosolymis Ebræos etiam & totam ubique Gentem usus est Alexander Magnus Ebræos in suam potestatem recipiens^o, enarrat Flavius Josephus, uti & eum sequuti non pauci. Sed de Judiciis ejus seu litibus coram eo institutis, actoribus aliis gentibus, Ebræis verò reis, nihil memorant. Triplicem tamen in Ebræos, illo Judice, Litem institutam scribunt Talmudici atque disceptatione agitaram fuisse. Primam ab Africanis, Secundam ab Ægyptiis, Tertiam ab Ismaelitis seu Arabibus atque posteris Keturæ. Africani, ut posteri Cananæorum, qui sub Josuæ tempora è Terra Canaan bello pulsi in Africam migrarant (& ea de re certè expressum fuisse in veteri apud Africanos in Provincia Tingitana, inscriptione testimonium tradit Procopius^p; & recole heic quod supra^q de Josuæ belli in eos denuntiatione memoratur) hereditatem avitam repetebant. Ex jure successionis in Abrahæ Bona seu Familiæ eriscundæ, agebant Ismaelitæ & Keturæ posteris. Et demùm Ægyptii, veluti certi conditione petebant restitui sibi aurum & argentum quod Ebræis ex Ægypto profecturis^r ipsorum majores mutuò dederant. Advocati Ebræis munus præstitisse aiunt Gibeah Ben Pesisa, dictum item Ben Kosam^s Jurisconsultum celeberrimum, atque ejusmodi exceptionibus, sedente pro Tribunali Alexandro, usam esse, ut actores replicationes quibus exceptionum vim refellerent

^o Archaeolog.
lib. 11. c. ult.
& Ἰσραήλ-
εως lib. 2. c.
21.

^p De rebus
Vandalicis
lib. 2.

^q Lib. 5. cap.
13.

^r Exod. 11. 2.
& 12. 36.

^s Abraham
Zacub in
Sopher Ju-
chalim fol. 13.
b.

rent frustra quærentes causas planè caderent, & prædia atque vineas, quas, ex certa evictionis spe, vi occupaverant, derelinquentes pudefactique recederent. Verba Gemaræ Babylonix subjungo ^t; ^{Ad iii. Sam. hedrin cap. ii. fol. 91a}

כשבאו בני אפריקא לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון אמרו לו ארץ כנען שלנו היא דכתיב ארץ כנען לגבולותיה וכנען אבוהון דהנהו אינשי חוה אמר להו גביה בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן לפני אלכסנדרוס מוקדון אם ינצחוני אמרו הדיוט שבנו נצחתם ואם אני אנצח אותם אמרו להם תורת משה נצחתכם ויתנו לו רשות הלך ודן עמהם אמר להם מהיכן אתם מביאין ראיה אמרו לו מן התורה אמר להן אף אני לא אביא לכם ראיה אלא מן התורה שנאמר ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו עבד שקנה נכסים עבד למי ונכסים למי ולא עוד אלא שהרי כמה שנים שלא עבדתונו אמר להם אלכסנדרוס מלכא החזירו לו תשובה אמרו לו תנה לנו זמן שלשה ימים נתן להם זמן בדקו ולא מצאו תשובה מיד ברחו והניחו שדותיהן זרועות וכרמיהן כשהן נטועות ואותה שנה שביעית היתה טוב פעם אחת באו מצרים לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון אמרו לו הרי הוא אומר וה' נתן את חן העם בעיני מצרים ושאלוים תנו לנו כסף וזהב שנשללם ממנו אמר גביהא בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן לפני אלכסנדרוס אם ינצחוני אמרו להם הדיוט שבנו נצחתם ואם אני אנצח אותם אמרו להם תורת משה רבינו נצחתכם נתנו לו רשות והלך ואמר להן מהיכן אתם מביאין ראיה אמרו לו מן התורה אמר להן אף אני לא אביא לכם ראיה אלא מן התורה שנאמר ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה תנו לנו סכר עבודה של ששים ריבוא ששיעבדתם במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה אמר להן אלכסנדרוס מוקדון החזירו לו תשובה אמרו לו תנו לנו זמן שלשה ימים נתן להם זמן בדקו ולא מצאו תשובה מיד הניחו שדותיהן כשהן זרועות וכרמיהן נטועות וברחו ואותה שביעית היתה ושוב פעם אחת באו בני ישמעאל ובני קטורה לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון אמרו לו ארץ כנען שלנו ושלכם וכתיב אלה תולדות ישמעאל בן אברהם וכתיב אלה תולדות עיחק בן אברהם אמר להן גביהא בן פסיסא לחכמים תנו לי רשות ואלך ואדון עמהן לפני אלכסנדרוס מוקדון אם ינצחוני אמרו הדיוט שבנו נצחתם ואם אני אנצח אותם אמרו לו תורת משה רבינו נצחתכם

Rrrr

נצחתכם נתנו לו רשות הלך ודרן עמהן אמר להם מדיכן אתם
מביאין דאייה אמרו לו מן התורה אמר להן אף אני לא אביא ראייה
אלא מן התורה שנא' ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק ולבני
הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתורת אב שנתן אנטון
לבניו בחייו ושיגר זה מעל זה כלום יש לזה כלום על זה

Cum adessent Africani, ut litigarent cum Israelitis coram Alexandro Macedone, asserentes Terram Canaan suam esse eo quod etiam

¹ Num. 34. 2. *scriptum reperiatur "Terram eam ac Terminos ejus & Canaan dici, qui fuerat eorum pater, rogavit Gibeah Ben Pefisa potestatem à sapientibus ut Advocati munus patrie praeferret coram Alexandro Macedone. Quod si, inquit, ipsi vicerint, integrum erit vobis respondere, illos privatum ex Israelitis tantum vicisse. Si vero ego vicero, respondendum erit, Legem Moysi eos vicisse. Datà ei potestate abiit & litigavit cum eis. Rogavit eos undenam peterent Argumentum. Responderunt ex Lege. Quibus ille, etiam ego ne utquam argumentum afferam contra vos aliunde quam ex lege peti-*

² Genes. 9. 25. *tum. Scriptum illic est, inquit, Maledictus² Canaan, servus servorum erit ille Fratribus suis. Vbi servus res acquisiverit, cuiusnam est ipse servus? cuiusnam res ejus? Quin vos insuper quot annis jam nobis minimè serviistis? Alexander Rex jubet eos responsum dare. Cui illi, da quaeso nobis moram tridui; quàm indultà frustra responsum quarebant. Unde aufugere relinquentes agros suos seminatos & vineas plantatas. Id quod anno contigit Sabbatico. Rursus aliquando venerunt Aegyptii ut litigarent cum Israelitis coram Alexandro Macedone, cui ostenderunt à Mose dictum, Deum*

³ Exod. 12. 36. *dedisse³ gratiam populo in oculis Aegyptiorum, ut postulata concederent eis, seu mutuo darent quae ipsi peterent. Reddite igitur, inquit, argentum & aurum quod à vobis abstulistis. Petit à sapientibus potestatem Gibeah Ben Pefisa, ut ipse Advocati munus in hoc itidem iudicio, patriae praeferret coram Alexandro. Et inquit, si vicerint ipsi, integrum erit vobis respondere hominem è vobis privatum ab eis victum duntaxat esse. Si vero ego vicero, respondendum erit ipsos à Lege Moysi Magistri nostri victos. Potestate ei datà abiit & sum eis in Iudicio egit. Rogavit igitur eos unde peterent Argumen-*

tum. Responderunt ex lege. Subjungit ille, etiam ego ex lege tantum argumentum contra vos petam. Illic scriptum reperitur², Exod. 12. 40. Habitatio autem filiorum Israel, qua manserunt in Aegypto, triginta fuerunt anni supra quadringentos annos. Reddite igitur nobis Mercedem Opera sexaginta^a Myriadum qui per annos CCCCXXX in^b Aegypto vobis serviebant. (Scimus hunc annorum numerum non ab ingressu in Aegyptum, sed à peregrinatione Abrahæ prædictâ^b tum Chronologis^c Ebraorum, tum aliis, putari; qua de re heic non est locus disputandi) Iussit Aegypti^d Alexander responsum huic argumento dare. Illi verò tridui morâ impetratâ frustra querebant responsum, unde relictis agris seminatis atque vines confitis aufugerunt. Rursus aliquando venerunt Filii Ismael seu Ismaelitarum & Ketura Posterii, ut in iudicio experirentur cum Israelitis coram Alexandro Macedone. Asserebant ei, Terram Canaan esse tam ipsorum quàm Israelitarum, velut coheredum; Etenim tam scriptum reperiri^d, Ha sunt Generationes Ismael Filii Abrahæ, quam hæc sunt generationes Isaac filii Abrahæ. Petiit igitur à sapientibus potestatem sibi dari Gibeah Ben Pessisa, ut Advocati munus patrie heic etiam prestaret. Adjectis qua in causis binis prioribus subjungerat, potestas ei data est. Abiit & cum eis egit in Iudicio. Rogat igitur unde sumerent argumentum. Dicentibus illis è lege, etiam & ego inquit è Lege tantum argumentum afferam. In ea autem dictum est, Et dedit Abraham omne quod habuit Isaaco, & filiis Concubinarum qua fuere Abrahæ dedit Abraham Munera. Ubi Pater, dum vixerit, instrumenta filiis dederit, quibus nolle se restatur ut Bona sua inter se dividant, & alterum emiseric altero ditio-^erem, Prærogativam alterius alter jure minuere nequit. Quin in Berefith Rabba^f, actiones totidem à populis illis coram Alexandro adversus Ebraeos institutæ, sed diversimodè narrantur. Verba sunt; בימי אלכסנדרים מקדון באו בני ישמעאל לעורר על ישראל אמרו על הבכורה ובאו עמהם שתי משפחות רעות כנענים ומצרים אמרו מי הולך וזן עמהן אמר גביעה בן קוסם אני הולך וזן עמהם אמרו לו הזדר שלא תחליט להם את הארץ אמר אני הולך עמהם אמר נצחתו אותם הרי מוטב ואם לאו אתם ואמרים מה תגזע הוזהר

^b Genes. 15. 13.
^c & Vide A.B.
^d Apol. 7. 6 & Enst. ad Gal. lat. 3. 17.

^e Seder Olam Rabba & Abraham Ben David in Kabbala Vide Rabbi Eliazer in Pitke cap. 48.

^f Gen 25. 12. ^g Ibid. comm. 19.

^h Parafk. 61. fol. 68. col. 2:

שיער עלינו הלך דין עמהם אמר להם אלכסנדרוס מקדון מי תבע
 מיד מי אמרו ישמעאלים אנו תובעים מידן ומתורתן אנו באים עליהם
 כתיב כי את הבכור בן השנואה יכיר וישמעאל בדין שיטול פי שנים
 אל גביעה בן קוסם אדוני המלך אין אדם עושה מה שהוא רוצה לבנו
 אמר לו הין ואל והכתיב ויתן אברהם את כל אשר לו לצחק אמרו לו
 היכן שטר שילוח שחילק בין בניו אל ולבני הפילגשים אשר לאברהם
 נתן אברהם מתנות ונסתלקו משם בבושת פנים אמרו כנענים מתורתן
 אנו באים עליהם בכל מקום כתיב ארצה כנען ארץ כנען יתנו לנו את
 ארצנו אל גביעה בן קוסם אדוני המלך אין אדם עושה לעבדו מה
 שהוא רוצה אל הין אמר והכתיב ארור כנען עבד עבדים וגו' הרי
 הארץ שלנו והם עבדים לאדוני אמלך ונסתלקו משם בבושת פנים
 אמרו מצרים מתורתן אנו באים עליהם ששים ריבוא יצאו מאצילנו
 וצפונים כלי כסף וכלי זהב וכתוב וינצלו את מצרים יתנו לנו את
 כספיהם ואת זהביהם אמר לו גביעה בן קוסם אדוני המלך ס' ריבוא

² Ita exem-
 plar meum
 Cracovia e-
 ditum. Sed
 loco positus
 cum ob
 similitudine
 literarum
 & h (ubi
 huius pars
 fuerit)
 quod
 in Nu-
 merorum de-
 signatione
 pro nihilo
 plane, extra
 mendum,
 haberi pot-
 est.
¹ Deut. 21. 17.
² Gen. 25. 5
 6. Ad ista lib.
 de Successio-
 nibus ad le-
 ges Ebraeoru
 cap. 37.

בני אדם עשו אצלם רדו שנים מהם כספים ומהם זהבים שנוטלים
 כשכרן דינר ליום ישבו פילוסופים וחשבו ולא הגיעה לק שנה עד
 שנמצאת ארץ מצרים לטימון ונסתלקו משם בבושת פנים
 Tempore Alexandri Macedonis, venerunt Ismaelita, ut cum Israeli-
 tis litigarent de Primogenitura. Cum illis veniebant item bina
 familia improba Cananai & Aegyptii. Consilio inito, quisnam Ad-
 vocati munus illis litibus praestaret, dixit Gibeah Ben Kofam, ego ibo
 & in iudicio agam cum illis. Ei responsum est, cave ne Terra eis
 velut evicta cedat. Ille vero, ibo & in iudicio agam. Si ipse vi-
 cero, bene se res habebit. Sin vero, integrum erit vobis dicere, quid
 nobis cum homuncione illo? Abiit & in iudicio egit cum illis. In-
 terrogante Alexandro undenam actores hi? illi undenam rei? Nos,
 inquit Ismaelita, petimus quod possident ipsi, idque juxta ipsorum
 legem. Proferimus in eos id quod scriptum est; sed filium odiose
 agnoscet pro primogenito; unde Ismaeli jus erat ut duplicem sorti-
 retur hereditatis partem. Ad hac Gibeah Ben Kofam, Domi-
 ne mi Rex, inquit, nonne fas est cuique pro libitu suo cum filiis seu
 Liberis suis agere? Annuenti Regi, at scriptum est, inquit, & de-
 dit Abraham totam substantiam suam Isaaco. Illi vero, at ubi,
 inquit, est Instrumentum editum quo divisa est hereditas filius
 ejus.

*ejus. Respondit ille, Et filiis Concubinarum que fuere Abrahæ dedit Abraham munera. Et pudoris causâ ulterius litigare volebant. Cananai verò; ex ipsorum lege contra eos ostendimus Terram ipsam passim nuncupari Terram Canaan, unde Terram qua nostra est Nobis reddi petimus. At qui iterum Gibeah Ben Kosam, Domine mi Rex inquit, nonne fas est cuique pro libitu suo cum filiis seu Liberis suis agere? Annuenti Regi. At scriptum est^k, inquit, Maledictus Canaan, servus servorum erit ille fratribus suis. Ecce tibi Terra ipsa nostra est, atque illi sunt servi Domino meo Regi. Vnde etiam & hi ob pudorem ulterius litigare volebant. Aegyptii demùm ita agunt. Debent nobis LX myriadas. Egressi enim sunt è regionibus nostris vasis argenteis & aureis onusti, juxta quod scriptum est^l & spolia¹ verunt Aegyptios. Reddant igitur nobis Argentum nostrum & Aurum nostrum. Respondit Gibeah Ben Kosam, Domine mi Rex, Sexaginta Myriades hominum [ex Ebræis] operas eis CCXXXVI, annos præstabant, partim in Auropartim in argento artificium exercendo. Pro Operarum igitur mercede abstulerunt Nummum sive Denarium [scu ejusce valorem] in diem. Inito autem à Peritis qui adessent computo, constitit ne centum quidem annos præteruisse à tempore quo primum Aerarii usus in Aegypto comperiretur. Ob pudorem igitur ulterius nec hi litigare volebant. Vocabulum טימן seu טמין (quod planissimè è Græco sermone quo *ταμνέων ararium* denotat in Orientem, ut fieri amat, migravit) interpretatur heic Isachar Ben Netphaliⁿ אוצר שכר העברות *Thesaurum Mercedis servitii, servitutis*, seu operarum. Sensus videtur; plusquam mille ac centum annos ab Exitu ex Aegypto tunc præteruisse, nec tamen centum annos à tempore quo Aegyptiis usum fuisset constaret ærarii unde operarum merces præstaretur; adeoque nihil illis probationis mansisse, unde se Ebræis mercedem aliter solvisse asserere possent. Miræ sunt hæc disceptationes forenses, ubi omniâ utrinque omninò tot annorum præscriptionis ratione, ad argumenta tantùm ex lege, historia sacra, ejusque interpretamentis petita convolant. An verò res ipsæ fuerint, Alexandro Judice, ita gestæ, an ingenii Rabbiniçi figmenta (quemadmodum ferè Rhetorum atque Sophistarum apud*

^k Genes 9. 25.

^l Exod. 12. 3.

^m Vide sibi Baal Aruch. in טמין
ⁿ In Commentariis ad citatum locum & Berekith Rabba.

• Adversus
Marcionem
lib. 2. cap. 20.
De ratione
etiam Judi-
cii hujus Si-
do Epipha-
nium in An-
corato; ejus-
que de Iusti-
tia, Clemen-
tem Alexan-
dri. Strom. u.
Isidor. Pelm-
for. lib. 4. E-
pist. 37. Scot.
in sem. 3. dist.
37. quæst. u-
mica.

Græcos & Latinos controversiæ fictæ) neutiquam decerno. Certè Tertullianus adversus Marcionem justitiam nullam defuisse in vasis, ex Numinis mandato, Ægyptiorum asportandis adstruens, age, inquit°, *infelicissime heretice; te ipsum ex postulo arbitrum; cognosce in utramque gentem prius, & ita de auctore præcepti judicabis.* Reposcunt Ægyptij de Hebrais vasa aurea & argentea; contra Hebrai mutuas petitiones instituunt, allegantes sibi quoque eorundem patrum nomine ex eodem scriptura instrumento mercedes restitui oportere illius operaria servitutis, pro laterinis deductis, pro civitatibus & villis adificatis. Quid judicabis optimi dei elector? Hebraeos fraudem agnoscere debere an Ægyptios compensationem. Nam & aiunt ita actum per legatos utrinque, Ægyptiorum quidem repescentium vasa, Iudaorum verò repescentium operas suas. Et tamen has justitiâ renuntiaverunt sibi Ægyptij. Hodie adversus Marcionitas amplius allegant Hebrai, negantes compensationi satis esse, quantum vis illud auri & argenti, si sexcentorum millium opera per tot annos vel singulis nummis diurnis astimentur. Quæ autem pars major; repescentium vasa an incolentium villas & urbes? Quæ ergo maior Ægyptiorum, an gratia Hebraorum? ut solo iniuriarum Iudicij Hebrai Ægyptios repercuterent, liberi homines in orgastulum subacti: ut solas scapulas suas scriba eorum apud subsellia sua ostenderent flagellorum contumeliosa atrocitate laceratas: non paucis lancibus & scyphis pauciorum utique divitum ubique sed totis & ipsorum facultatibus, & popularium omnium collationibus satisfaciendum Hebrais pronuntiasset. Igitur si bona Hebraorum causa, bona jam & causa, id est mandatum creatoris qui & Ægyptios gratos fecit; nescientes & suum populum in tempore expeditionis angusto aliquo solatio tacita compensationis expunxit. Plane minus exigi iussit. Hebrais enim etiam filios Ægyptii restitneri debuerant. Ita tam Pater hic, quam Talmudici, iudicium ejusmodi memorant.

C A P. IX.

De Judicio Divino, & Pœnâ Præmioque cœlitus, *juxta Ebraeos*, expectando. Excisionis Pœna, *juxta nonnullos*, triplex, adeoque de Immortalitate Animæ Talmudicorum aliquot sententia.

Superest ut de Judicio Divino seu Fori superioris, quod שלמעין בית דין nancupant, *juxta institutum tandem* agatur. Qualem sive Pœnæ sive Præmii genus Noachidæ, dum Remuneratorem Numen agnoscerent, timere, expectare, sperare obligarentur, nullibi, quantum dici, docent Talmudici. At intercâ Præmium sperandum, & Pœnam, qualifcunque ea fuerit, ex divino Judicio seu cœlitus eis timendam, expectandam, in eo satis tradant quòd ad observanda quæ diximus septem Præcepta sic eos velint obligari, sic item violatione teneri, ut sacrificia expiatoria eos adhibere etiam oporteret, qua de re satis librotertio. Ceterum qualem genus tum Præmii tum Pœnæ ipsi sentirent ad Noachidas ex judicio divino attingere, efficiendum fortè fuerit tum ex eo quod de ejusmodi Pœnâ ac Præmio, quâ seipfos spectat, tradidere, tum ex eo quod expressim habent de Noachidarum item Pœna & Præmio. Ex sententia fori seu tribunalis superioris in universum aiunt esse טובה צפונה לצדיקים *Bonum Iustis repositum*, id est שכר הצדיקים *præmium Iustorum*, quod nancupant חיי העולם הבא *vitam futuri seculi*. Eamque agnoscunt fore æternam semperque beatam. Hanc item nominibus præfiscis גן עדן *horti deliciarum, Paradisi, Montis Domini, Templi Domini, Domus Domini, Porta Domini*, sæpius significari. Justum autem definiunt esse eum cujus iniquitati præponderent justitiæ seu observationis merita. Si enim aiunt יש לו זכות מן אדם ישר אחד ואחד מבני אדם על עונותיו יתירות על עונותיו צדיק ומי שעונותיו יתירות על עונותיו זכותו רשע מחצה על מחצה בינוני *Unicuique hominum ex Adæ posteris, sunt justitia seu innocentia aut observationis merita, sunt item peccata. Is verò cujus merita peccatis suis præponderent, Iustus est; uti & is cujus peccata Iustitiæ meritis præponderent, malus seu impius dicendus. Quod si quis utrorumque aequaliter fuerit, pariticeps, is intermedius est.* Primi generis vocant צדיקים גמורים *Iustitia*

Gem. Bab. ad tit. Chagiga cap. 1. Maimon. halach. Thefuba cap. 8.

Gem. Bab. ad tit. Rosh hashana cap. 1. fol. 16 b. Maimon. halach. Thefuba cap. 3.

Gem. Bab. ad tit. Rosh hash. in cap. 1. f. 16 b.

Est itidem Excisionis genus quae sola Anima exciditur. Et in Platonica philosophia memorantur *ψυχαι καθαρευμένηαι anima sublata* ^{Proclus in Theolog. Platonic. lib. 6.} seu *extincta*. Et demum (sic R. Bechai) *est genus Excisionis, quae tam Anima quam Corpus exciditur.* Quemadmodum in Valentinianorum dogmatis dicitur ^{Επιφανίου} τῶν αἰθεράτων πνεύμα ὑλικὸν seu *ορδινem hominum materialem seu terrestrem* ^{ἁμα σὺν} *ψυχῆ καὶ σώματι simul cum anima & corpore perire.* Primigenis aiunt Poenam esse *premature mortis* seu quae *antequam dies, seu tempus vita aliis expectandum absolvetur, accidit.* Certè & in Psalmis ^b legitur. *Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos.* Hanc autem poenam volunt designari in sacris literis ubi dicitur *מקרב עמו הווי האש נכרת* *excidetur homo ille è medio populi sui,* aut phrasis de Excisione similis usurpatur, qualis sexies in Lege occurrit. Nam ii, quibus hujusmodi signantiùs præscribitur poena, Sex sunt.

- I *אוב בעל אוב qui consuluerit Ob & Iideoni*; Levit. xx. 6.
- II *בתוך שחט בחץ qui mactaverit extra*; Levit. xvii. 4.
- III *בתוך המעלה בחץ qui obtulerit extra*, Levit. xvii. 9.
- IV *את השמן המפטם את השמן Qui oleum confeceris contra Legem*, Exod. xxx. 33.
- V *את הקטורת המפטם את הקטורת Qui confecerit suffimentum*, contra Legem, lb. 38.
- VI *השמן המשחה הסך השמן המשחה Qui Oleum unctionis effuderit*, contra Legem lb. 33.

Generis secundi Excisionis poenam vigesies septies (ad scelus, quibus discretè præscribitur, numerum) haberi in lege observant. Quindecies, ubi concubitus incesti prohibentur, adjecto *ונכרתו* *excidentur anima sic facientes de medio populi sui.* Ubi populum suum pro ceteris, quæ futuro, non excisæ, gaudent seculo, animabus sumunt. Quales illi concubitus fuerint, libro quinto ^d fusius enarratur. Ideo autem in eis quindecim *Cerithoth* seu Excisiones ponunt non x x v i juxta concubituum ^{10.} ibi designatorum numerum, quæ undecim in ipsa enumeratione veluti planè redundant. Nam quindecim, id est, priores septem, &

S s s s s deci-

decimus sextus cum sequentibus (demtis decimo octavo, xxv & xxvi) omnes satis continent, ut antè monitum est. Qui restant duodecim huic poenæ, ex disertis legis verbis, obnoxii, eis sunt:

- ^c Exod. 31. 4. I. המחלל את השבת *Qui profanatur Sabbatum^c.*
- ^f Levit. 7. 20. II. הטמא שאכל את הקודש *Immundus qui sanctum comederit^f.*
- 23 3. III. הבא למקדש טמא *Qui in Templum ingreditur immundus^b.*
- ^b Num. 19. 13. IV. האוכל חלב *Qui comedit Adipem^h.*
- ^h Levit. 7. 25 V. האוכל דם *Qui comederit sanguinemⁱ.*
- ⁱ Ibid. 27. & VI. האוכל נותר *Qui comederit sacrificii residuum, die tertio^k.*
17. 10. & 14. VII. האוכל פגול *Qui comederit residuum sacrificii extra locum suum^l.*
- ^l Ibid. 19. 6. VIII. האוכל חמץ בפסח *Qui comederit fermentum in Paschate.*
- ^l Ibid. 7. & IX. האוכל ביום הכיפורים *Qui comederit quid in die Expiationum^m.*
- ^l Videfis Obadiam Barter. ad tit. Cerithoth cap. 1. X. העושה מלאכה ביום הכיפורים *Qui opus aliquod fecerit die expiationumⁿ.*
- ⁿ Levit. 23. 29. XI. *Qui Pascha non observavit^o.*
- ⁿ Ibid. 23. 30. XII. *Masculus, qui minimè fuerit circumcisus^p.*
- ^o Num. 19. 13. Tres ceteri, quibus triginta sex conficiuntur, & ad genus attinent tertium, sunt.
- ^r Gen. 17. 14. I. המגדף, *Blasphemus^q.*
- ^q Num. 15. 30 & 31. II. העובד עבודה זרה *Cultus extranei reus seu idololatria^r.*
- ^r Ibid. III. מורעו למולך *Qui ex semine suo dedit Molocho^s.*
- ^s Levit. 18. 21 & 20. 5. Altero enim heic in loco Anima, altero ipse qui Molocho semen dedit, excidendus. Quomodo verò Blasphemia & Cultus Extraneus, locis ad hoc tertium genus jam indicatis Ebræis intelligantur, supra ostensum est libro secundo. Id autem quod habetur memorati Numerorum capituli commate 31. הַכֹּרֶת תְּכַרֵּת הַנֶּפֶשׁ הַזֶּה עוֹנָה. *Excidendo excidetur anima illa, iniquitas eius super eam,* & tam ad Blasphemum quàm ad extranei cultus reum, juxta Magistrorum scita, attinet, de כרת חמור seu *Excisione graviore*, quæ tum Animæ est tum Corporis, sumunt, quam itidem כרת כפול *Excisionem Duplicem* nuncupant. Adeo ut ex secundo Excisionis poenæ genere, ipsam planè velint esse desinere Animam, corpore antetempus suum moriendi

moriendi aliàs naturale, minime sublato; ex genere verò tertio, tam Vitam ante tempus aliàs naturale coeliùs præripi, quam Animam ampliùs non omnino esse. Atque inde pro iustitiæ seu iniquitatis modo sive Immortalem sive Mortalem Animam esse pronuntiant. Sed pœnas etiam qualescunque, cum Immortalitate, leviores quàm Animæ Excisionem decernunt. Adeo ut interea etiam ipsas animas interdum mortales esse existiment & perire. Et disertè Magistris celeberrimis aliis Excisio animæ generatim dicitur pœna esse, qua impius נכרת ברשעו ואמר כבהמה *exciditur ob impietatem suam & destruitur veluti brutum.* At verò in festo Expiationum universa peccata tam Graviora qualia diximus, quàm leviora (modò præter confessionem ac pœnitentiam perfectam damni illati fieret compensatio, ubi id intervenerat) quotannis per caprum apopompæum sibi expiata fuisse^u docent. Certè Excisionis apud eos ejusmodi pœna Tacito olim videtur suboluisse. *Augenda*, inquit ille^x de Ebræis, *multitudini consulitur. Nam & necare quemquam ex agnatis (gnatis legit Lipsius; & de liberis neci non exponendis intelligit ut ante monuimus) nefas; Animasque pralio aut suppliciiis peremptorum aternas putant. Hic generandi amor & moriendi contemptus.* Edidicerat igitur forsàn eos existimasse (nonnullos saltem eorum nec obscuri nominis) animas, alias æternas, alias non item. Sed advertendum est inprimis heic quod habet D. Paulus de Pharisæorum id est sectæ quam ipse amplexus fuerat aliorumque sui temporis Ebraeorum sententia; *confiteor^y & c. spem habens in Deum, quam & hi ipsi expectant, resurrectionem futuram iustorum & iniquorum.* Nec sana ita rerum est omnium, sive iustorum sive iniustorum, resurrectionem & Judicium apud Magistros supponi juxta illud R. Eliæzeris Kapernaitæ² הילודים למורת² *Qui nati sunt morientur, qui mortui sunt reviviscunt, qui reviviscunt judicabuntur.* Alia sunt id genus per plurima, ut prætermittam quæ habet non semel Josephus, Philo, Eusebius in Præparatione Evangelica, alii de Animarum Immortalitate ex disciplina Ebraeorum, uti etiam quæ nonnullis eorum de metempsychosi tribuuntur³. Quod vero de Pœnis hæctenus dictum, ita

¹ Maimonid. hal. Thefuba cap. 8. Sec. de Constantin. L' Empereur in la chademe in Dan. pug. 157

^u Ibid. cap. 1. ² S. i. Misna tit. loma c. 8.

³ Historiar. 6.

¹ Act. Apost. 24. 15.

² Pirke Aboth. cap. 4.

³ Sixt. Seven. Bibl. Sanct. lib. 2. tit. 7. Lips. Physiol. Stoic. lib. 3. differ. 12.

semper juxta eos est intelligendum ut peccata fere omnimoda errore seu ignorantia commissa sacrificiis expiatoriis, in lege praestitutis, planè delerentur. Non defuit qui כרת quod *Excisio* nobis est, planè Talmudicis poena coelitus infligenda, vertit pridem nec semel, *excommunicatio*, ut videre est in versione Canonum de Poenitentia^b ex Maimonidis Juris corpore. Sed alienissima est illa Vocabuli significatio ab ea quam omninò admittunt Magistri. De Resurrectione autem mortuorum juxta Ebraeos, consulas Menasse Ben Israel in libro ea de re nuperrimè edito^c.

^b Cantabrigia. 1631.

^c Amstelredami 16;6.

C A P. X.

De Poenis & Præmiis fori Superioris, *Cælestis*, seu *Divini*, quæ ex *Ebraeorum* sententia, ad Noachidas seu Universum genus humanum attinerent.

BRevitè ostensis hactenus quæ de Præmiis ac Poenis ex judicio Divino sibi debitis, tradunt Ebraei, sequitur ut quomodo etiam & in quantum ea ad Genus Humanum seu alias Gentes attinere velint, itidem dispiciamus. Tertio Excisionis genere, quod tam animæ quàm corporis appellant (ut jam dictum est, ex aliquorum sententia, puniri Cultum Extraneum, cuius species etiam est Molochi sacrificium, atq; Blasphemiam seu Maledictionem Numinis Sanctissimi, palam est. Cum igitur horum Interdicta Naturalia etiam velint fuisse, atque ad genus humanum universum nunquam non attinuisse, iniquum non est existimare, ipsos Poenam, quam coelitus sibi horum violationis nomine irrogandam existimarent, voluisse paritèr ad alios spectasse. Secundo autem Excisionis genere, quod appellant illi solius Animæ, universos illos concubitus incestos Revelationis Turpitudinum nomine in Levitico denotatos puniri volunt. Unde & saltè sex illos ex Jure Naturali ab initiis rerum, juxta ostensa, interdictos Excisione etiam in Noachidis puniri eos statuisse vix est quod dubitemus; cum toties item animadvertant etiam Gentiles apud seipios in legum Mosaicarum proœnio (ex vi vocabulorum illorum *וְאִם הוֹמֵהוּ הוֹמֵהוּ* *homo homo*) (contineri, saltè, ratione Sex illorum universis paritèr

riter veterum, ut libro quinto fufius est narratum. Sed & disertis verbis negant Gentilibus aliquot seculi futuri præmium, quo carere Poena est. Nam de iis qui Diluvio perire aiunt דור המבול אין להן חלק לעולם הבא *Qui Diluvio perire vita futura exsortes sunt, neque sistentur iudicio.* Ultimo scilicet. De Sodomitis item, pronuntiant futuri seculi exsortes eos fore, at tamen in Iudicio ultimo sistendos quasi Poenas pro peccatis lucent usque ad דינה רבנה *diem iudicii Magnum* & tunc planè excinderentur. Alia habent ejusmodi, quæ vide in capite undecimo tituli Sanhedrin & in Maimonidis ^e tractatu de Pœnitentia, atque commentariis adjectis. De Præmio autem quo dignantur qui, ex Gentibus, Septem quæ tractamus præcepta ritè observarint, Maimonides ^f; יש להם חלק לעולם הבא *Pii ex Gentibus Mundi pars seu sors est in Futuro seculo.* Quod in annotationibus adjectis de eis, qui Præcepta Noachidarum observarint, explicatur. Atque ipse alibi ^g כל המקבל שבוע מצות ונוהר לעשותן, והוא זה מחסידי אומות העולם ויש לו חלק לעולם הבא והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקבה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידי אומות העולם ולא מחכמיהם *Quicumque susceperit in se septem Præcepta, atque monitus ea cautius observaverit* (de Profelytis Domicilii recens factis loquitur) *ipse est ex eis qui vocantur Pii ex Gentibus Mundi, atque eius sors est in seculo futuro. Eum verò intelligimus qui ea observaverit ideò quod præceperit Deus O. M. ut legislator. Nam & per Mosem Magistrum nostrum nobis notum fecit, imperatam fuisse antiquitus Noachidis eorum observationem. Ceterum si sponte solum, scilicet ex suo potius arbitratu (non habitâ imperantis Numinis sanctissimi ratione) ea observaverit, nec pro Profelyto Domicilii nec pro aliquo ex Piiis ex Gentilibus Mundi habetur, neque in numero Sapientum eorum censendus est.* Atque ubi occurrit in corpore Talmudico ^h שפילו גוי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול *etiam Pa-*

^d Misf. tit. Sanhed. cap. 11. *Græfse Ben Israel de Resurrectione lib. 2. cap. 8. & 9.*

^e Cap. 3. & 8.

^f Ibid. cap. 3. *Græf. Maimaff. Ben Israel loco jam antea citato, & ad Deut. quæst. 163. Hispanicè, 2. Latine*

^g Hal. Melakim c. 8. *adde eundem Halach Ifuri Bia cap. 14.*

^h Gemara Babylon. ad res. Aboda Zara cap. 1. fol. 3 a.

præmium attinet, censendum; adjicitur in Glossa פירוש בשבע מצות שלם ד' מיתות גוי העוסק שלהם דאלו בשאר מצות אמרינן בסנהדרין פרק ד' מיתות גוי העוסק בתורה חייב מיתה *Intelligendum est de septem præceptis Paganis propriis. Nam quod ad cætera attinet; docetur in Titulo Sanhedrim*

*capite de quatuor pœnarum capitalium generibus*¹ *Paganum qui observaverit legem* (qua Israeliticam, atque in ditione Israelitica) *mortis esse eum.* Qua de re etiam alibi diximus^k. Tantum abest

ut de lege sua Talmudici admitterent id quod Tryphon^l olim & Christiani aliquot (maxime Fortunatus Scacchus^m Apostolici sa-

crarii præfectus) scilicet Legem Mosaicam necessario etiam Gentilibus observandam universis *qui unius Veri Dei notitiam habentes, Deum etiam Hebræorum, verum esse Deum cognovissent, vel saltem Deum de Iure id probabiliter suspicari potuissent;* quæ Scacchi verba sunt. Sed verò de Pœnarum & Præmiorum, ex Judicio divino, quæ spiritua-

lium quæ corporalium, aliter item, qualitate, satis inter se discrepant Magistri veteres, ut imprimis est elicere ex doctissimis Josephi Alboⁿ commentariis.

¹ *Apud In-*
fin. Martyr.
in dialogo &
Sidesis Hu-
gonem Gro-
sium de Iure
belli ac Pa-
ci lib. 1. §. 16.

² *Sacror. E-*
laochryma-
ton Myro-
thec. 2 cap. 18.

³ *Sepher Ika-*
rim lib. 4. c.
29. & c.

CAP. XI.

Capitum illustriorum Juis Naturalis seu Noachidarum vestigia expressissima in Jobi historia, ante legem Mosaicam, saltem non ubi Mosaica lex, quæ Mosaica seu Ebraica, obtinuit, conscripta.

Ræter ea quæ ex sacra Mosis Historia atque è Talmudicis, de Capitibus illis Juris Naturalis Gentium seu Noachidarum Septem, hæctenus tradidimus, advertendum est etiam alibi in Utroque federe superesse quidem, quæ pro expressissimis horum, qua Noachidarum sunt, vestigiis à viris doctis sumuntur. Qua de re Corollarium adjicere visum est. In Federe Veteri Jobus homo simplex ac rectus, timens Deum & abstinens à Malo, præter plurima pietatis atque humanitatis officia, de Cultu extraneo, de blasphemia seu Maledictione Numinis, de Homicidio, de Adulterio ac de Furto, ut suo ævo interdictis, nec non de Judiciis, apertè agit. De cultu Extraneo ita^o, (*si aspxi*

⁴ *Job 31. 26.*
Ad dictum
caput Sidesis
Jacob. Boldu-
cium & ad
cap. 23. vers.
18.

Luceo

Lucem (aut Solem) cum splenderet , aut Lunam nobiliter in-
cedentem ; & seductum est in abscondito cor meum & applicata est
manus mea ori meo &c. Etiam sic denegassem Deum qui est de-
super ; Seu ut vulgata ; Quæ est iniquitas maxima & negatio con-
tra Deum Altissimum. Ubi Hellenistis substituitur pro eo quod
de Sole & Luna ex Ebræo attulimus ἢ ἐχ' ὀρωμῶν Ἡλιον τ' Ἰπταφά-
σποντα [καί^P] ἐκλείποντα, Σελήνην ἢ Φήγουσαν. Οὐ γὰρ ἐπ' αὐτοῖς ἐστὶ. Id
est, Nonne videmus Solem qui lucebat, Ecclipsim pati , & Lunam de-
crefcentem ? Non enim in eis est. Scilicet agnoscunt etiam ipsi
Creatorem, adeoque non in eis quid habetur adorandum. Quod
ad Maledictionem Numinis seu Bla'phemiam attinet ; absolutâ
semper quam servabant filii ejus convivandi periodo, mittebat Iobus
& sanctificabat eos, consurgensque manè obtulit holocausta juxta
numerum omnium ipsorum. Dicebat enim Iob, ne fortè peccave-
rint filij mei וברכו האלהים בלבבם & benedixerint Deo (ut legitur
in vulgata) in cordibus suis. Sic faciebat Iobus singulis diebus. Quo-
modo verò verbum ברוך tam maledicere quàm benedicere signi-
ficet antea ostendimus^r. De Homicidio alibi ; Si gavisus sum, in-
quit^t, ad ruinam ejus qui me oderat, & exultavi quòd illum inve-
nisset malum ! Non permisi ut peccaret guttur meum, ut scilicet
precarer anima illius maledictionem. An non dixere viri taber-
naculi mei, quis det de Carne ejus ? non saturamur. Alia item oc-
currunt in eodem libro, de ea re. Et de Adulterio, si deductum est cor
meum ait^t, super muliere (γυναῖκὶ ἀνδρὸς ἑτέρας habent Hellenistæ, id
est, uxore viri alterius & paulò post ibi θυμὸς γὰρ ὀργῆς ἀκατάχαλτος) adde cap. 24.
τὸ μιᾶναι ἀνδρὸς γυναῖκα Furor enim ira indomitus commaculare
virum uxorem quæ in Ebræo desunt) & ad ostium proximi mei in-
fidias posui, לאהר אשתו, molat alteri uxor mea & super ea in-
currunt se alii. Ubi Ebraorum aliqui Molendi verbum ita adhi-
bitum volunt, quoniam servitium in molerina seu pistrino tunc
temporis erat מהעבודית המיוחדות אשר תעבוד בהם האשה את בעלה
ex ministeriis singularibus quibus marito serviebat uxor.
Adeoque imprecatum Jobum ut si libidinosè pudicitiam uxoris vi-
cini ambierat, nedum adulterii reus esset, sui ipsius alteri serviret
ibidem.

^P Ita in Ms. Bibliorbecca Regia ad Dñi Vi Jacobi.

^r Cap. 1. 3.

^r Job. 1. cap. 10. 127. lib. 2. cap. 11. pag. 256.

^r Cap. 31. 29. Et de etiam cap. 24. 14.

^r Cap. 31. 9. adde cap. 24. 15.

^r Levi Ben Gersom ad Job cap. 31. 9. Et Sal. Tarch. ibidem.

uxor; idque etiam in concubitum. Nam & Chaldaeus ibi disertè

² *Videstis etiam* R. Mo-
sem. Al-
sheich. in Biur
Iob. fol. 74 b.
Etsiam de
חן seu mo-
lendi Goca-
bulo ad coi-
sum (usalic-
nas permo-
lere uxores
ferè Horatio)
designandū
adhibito. Vi-
de Vulgat. &
Thron. c. 5. 13.
Et compara-
cum Ebrao.
¹ Idem ibid.
Et Salom.
Iarcb. ad Iobi
c. 31. comm.
1.
² Cap. 31.
comm. 7.

אתנתי עם חורן ² *Coeat cum alio uxor mea*; cui consonum est illud Vulgatæ, *scortum alterius sit uxor mea*. Quin Hellenistæ

eo in loco, ἀρέσαι ἀγαγὲν ἢ ἡ γλώη μου ἐπέω *Placeat quoque uxor mea*

alteri: Ubi scholion vetus, ac si vocabulum ἀρέσαι, id est placeat,

ex sono alterius Græcè simili illuc migrasset εβραϊσῶ, inquit, ἀρέσαι,

Ebraus ibi habet, molat. Id etiam quod initio capituli xxxi legitur *Fe-*

rus pepigi cum oculis meis על בתונו ומה id est, & quid cogi-

tarem, aut adverterem in Virgine? sive, ut Hellenistæ, *non cogitabo*

de Virgine, seu ut vulgata, *ut ne cogitarem quidem de Virgine*, inter-

pretantur Ebræi ⁷ ac si dixisset Jobus adeo se alieni conjugii jus violare

nolle, ut nec virginem quidem libidine intueretur, ne scilicet ejusce

postea alteri nuptæ amore ductus adulterium forsân in ea cõmitteret.

Neque enim innuptæ concubitus ex Jure Noachidarum illicitus, an-

te legem Mosaicam, habebatur Ebræis ut ante ostensum est. Furtum

autem, Rapinam, dolum atque omnimodam rerum alienarum il-

licitam contræctationem, quæ ad Furti caput in Noachidarum jure

attinet, pluribus insectatur capite vigesimo quarto. Et postea ²,

Si in manibus meis habet macula (seu manibus meis ἐψάμλω δῶρον

munera tetigi, ut Hellenistæ) *seminabo ego ut alius comedat & pro-*

genies mea eradicetur. Judiciorum demum reis præstitutorum

manifesta mentio, tam ubi de Adulterio quàm de cultu Extraneo

verba facit. De illo, ait, עלילי עון והוא זמה והוא ² quod in

vulgata vertitur *hoc enim nefas est & iniquitas maxima*; De hoc

עון עלילי הוא גם ² *etiam hæc est iniquitas maxima*, uti etiam

vulgata; seu ἢ τὸ μοι ἀγα ἀνομία ἢ μεγίστη λογιώδεια, ut Helle-

nistæ (quibus comma illud prius de Adulterio jam dictum non re-

petitur) id est, *etiam & hoc ut iniquitas maxima mihi esset imputan-*

da. Neque aliter sanè paraphrastes ibi Chaldaeus. Ceterum Ebræis

עון עלילי עון sonat *Crimen Iudicum*, id est *Judiciale, forense*, seu apud

Judices in foro puniendum, seu ² על ידו לברא עון ² *crimen Iudiciale, idoneo pœnarum genere castigandum*. Nam &

apud Mosem עלילי עון usurpatur ⁶ pro *Judicibus*, atque ita ab On-

kelo transfertur uti etiam in vulgata; tametsi id non omninò

agnoscant

² Salom. Iar-
cbi. ad Iob. 31.
Et Mosès Al-
sheich. ibid.
fol. 75 a. alii.

⁶ Exod. 21. 22.
Deut. 32. 31.

agnoscant Hellenistæ, quibus pro eo quod est in Cantico Mosi^s

אויבוינו פליליטו *inimici nostri sunt Iudices*, substituitur *οι εχθροι ημων*
αυσητοι Inimici nostri sunt stulti. Alia non solum de Iudicio Fo-

rensi apud homines, verum etiam de Coelesti illa seu superiori Ju-
 dicii Domo (de qua antè) occurrunt ^c apud Sanctum illum auto-
 rem. Quin & ipsum se Iudiciis præfuisse aperte ^d memorat. Jobum

^c Cap. 5. 4. c. 15.
 26. & scq.
 cap. 19. 29.

autem sive ad secula legis Mosaicæ promulgatione anteriora, sive
 ad Gentem saltem Mosaicis legibus, quæ Mosaicis, neutiquam ob-
 strictam attinuisse, veteribus est satis in confesso. Obinet sanè

^d Cap. 29. 7.
 & scq.

apud Ebræos ferè sententia, cum ^c floruisse sub Isaaci ac Jacobi tem-
 pora, id est diù ante Legem in Sinai promulgatam, atque ex Nacho-
 ris Abrahæ fratris nepotibus fuisse; tamen non desint etiam in-
 ter eos qui cum ne extitisse quidem velint, sed historiam ejus fuisse

^c Beresith
 Rabba pa-
 ras. 57. A-
 bem Ezra ad
 Job. Gemar.
 Babyl. ad tit.
 Baba Bathra
 cap. 1. fol. 14.
 Sopher lu-
 chasin fol.
 9 b.

Parabolam ^f, eamque à Mose conscriptam. Quam opinionem
 ex Ezechiele, ubi Noachus Daniel & Jobus simul recensentur ^g, alii
 refellunt. Ex libro autem Syriaco ad calcem versionis Hellenisti-
 cæ dicitur eum habitasse in Terra Hufitidi in finibus Idumææ &

^f Videf. Mai-
 monid. More
 Nebochim
 part. 3. cap. 22
 & comment.
 R. Sem. Tom.
 ibid.

Arabia, nomenque ei fuisse Jobab, patrem Zarachum ^h ex filiis
 Esau, adeoque eum quintum ab Abrahæ fuisse, atque secundum Idu-
 mææ regem. Josephi ævo tribuitur à Saido Batricide Patriarcha
 Alexandrino, qui nec Zarachum sed nescio quem Amozum Za-
 rachi filium ei patrem facit. Rebus Josephi explicatis subjungit ille

وحي يامه كن ايوب الصديق وهو ايوب ابن
 Batricides ابن ايوب وهو ايوب الصديق وهو ايوب ابن
 اموص ابن زلراخ ابن رلعويل ابن لعيص ابن
 Et in diebus ejus floruit Iobus ille Iustus

^g Ezechiel 14.
 14. & 20.
^h Genes. 36.
 33.

اسحق ابن ابراهيم
 qui fuit filius Amosi filii Zarachi filiiⁱ Revelis filii Esau filii Isaac
 filij Abraham. Quæ Christiani Scriptores habent de Jobi ævo ac

ⁱ Genes. 36. 17.

parentibus plurima, ut satis obvia ^k, missa facimus. Verum ante
 legem datam floruisse satis inde videtur constare, quod vir ob justi-

^k Adif. Com-
 mentarium
 Pineda in
 Jobi capus. 1.

tiam atque pietatem incomparabilem celeberrimus victimas, filio-
 rum nomine, toties ^l obtulerit, nec omninò secundum legem Mosai-
 cam ^m de sacrificiis quæ ad ostium tabernaculi semper & maçtanda

^l Job 1. 5.
^m 1. 6. 17. 4.

^o De Civitate Dei lib. 18. cap. 47.

& offerenda erant. Atque Legis ejusce violatio poenâ Excisionis plecebatur, ut ante monitum est. De Gente verò ejus Mosaicis legibus neutiquam obstrictâ, ita disertè, & apprimè ad firmanda ex eo Juris Noachidarum capita, D. Augustinus. *Homines, inquitⁿ, quosdam non terrena sed cœlesti societate ad veros Israelitas, superna civis patria, pertinentes etiam in aliis gentibus fuisse negare non possunt [Ebræi] quia si negant facillimè convincuntur de sancto & mirabili viro Iob, qui nec indigena, nec Profelytus, id est advena populi Israel fuit. Sed ex gente Idumæa genus ducens, ibi ortus, ibidem mortuus est; qui divino sic laudatur eloquio ut quod ad Iustitiam pietatemque attinet nullus ei homo suorum temporum coquetur. Quæ tempora ejus quamvis non inveniamus in Chronicis, colligimus tamen ex libro ejus quem pro sui merito Israelita in auctoritatem Canonicam receperunt, tertia generatione posteriorem fuisse quam Israel. Divinitus autem provisum fuisse non dubito ut ex hoc uno sciremus etiam per alias gentes esse potuisse, qui secundum Deum vixerunt eique placuerunt, pertinentes ad spiritualem Hierusalem. Hactenus ille.*

C A P. XII.

Præceptorum seu Interdictorum Noachidarum seu Universalium, que illustriora hactenus ex Ebræis ostensa sunt, vestigia in Canone Synodi Hierosolymitanæ ab Apostolis celebrata, juxta nonnullos, reperiri. Quæ de re disquiritur.

IN Novo demùm Federe insitam Ebræis de Noachidarum seu Gentium jure nemini non observando sententiam spectâsse volunt aliqui sacrosanctam Synodum illam Hierosolymitanam sub Christianæ Ecclesiæ initiis habitam; ubi agitatâ quæstione, utrum etiam Gentes quæ Christianismo nomina dederant, servare deberent Leges Mosaicæ adcoque circumcidi, an ex libertate Christiana eis forent soluti responsum miserunt Apostoli & seniores Fratres, in epistola Synodica ad eos qui fuere tunc in Antiochia Syria & Cilicia fratres ex Gentibus eâ dere dubitantes, quæ visum est, inquitur^o, *Spiritu Sancto & nobis, nihil*

^o Act. Apost. 15. 28.

nihil ultra imponere vobis oneris quam hac necessaria; ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, & Sanguine & Suffocato, & Fornicatione, à quibus custodientes vos bene ageris. Valet. Atque D. Paulus de Circumcisione aliisque aliquot Legis Mosaicæ ceremoniis postmodum agens, *De his autem,* ait ^P, *qui crediderunt ex Gentibus* ^P *Ibid. cap. 21.*
nos scripsimus, judicantes ut abstineant se ab idolis immolato, & ^{25.}

Sanguine & Suffocato, & Fornicatione. Ita Vulgata. Græca Epistolæ Synodicæ sunt μηδεν πλέον ὑμῖν βαρύνει ἢ τῶν ἐπιταγῶν τῶν ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἱματῶν καὶ πορνείας, ἐξ ὧν διατηρήσῃτε ἑαυτοὺς & πράξετε. Ἐρρωθε, *Nihil ultra vobis imponere oneris præter hac necessaria; ut abstineatis ab Idolothytis & à Sanguine & à Suffocato & à Fornicatione; à quibus si vos ipsos contineatis, bene ageris. Valet.* Ita exemplaria puto omnia edita, præter Complutense, Montani Regium, & horum aliquot sequacia. In his verò, uti etiam in vetustis ^Q aliquot Mss. post

καὶ πορνείας à Fornicatione sequitur καὶ ὅσα μὴ θέλετε ἑαυτοῖς γίνεσθαι ἐπίτοις μὴ ποιεῖν, ἐξ ὧν &c. Id quod primum codices Complutenses typis exhibuere. Adcò ut sermonis contextus ita sit à Fornicatione; & qua non vultis vobis fieri, aliis nec vos ea faciatis, à quibus si vos ipsos contineatis &c. Nec sine celeberrima hac æquitatis regula atque ingenti humanæ societatis firmamento, D. Jacobi verba in Synodo habita in nonnullis autoritatis magnæ exemplaribus concluduntur; nec sine ea, Synodicæ epistolæ locum illum legabant Patres antiquissimi, Irenæus & Cyprianus, quorum verba ubi epistolam citant, aliàs etiam à recepta lectione discrepant. Hic ad hunc modum ^R; *Item in actibus,* inquit, *Apostolorum, Visum est* ^R *Sancto Spiritui & nobis nullam imponere sarcinam, quàm istam qua ex necessitate est, abstinere vos ab Idololatriis & Sanguinis effusione & Fornicatione. Et quacunque vobis fieri non vultis, aliis ne feceritis.* Irenæus ^R *verò, Placuit enim Spiritui Sancto & nobis nullum amplius vobis pondus imponere quam hac quæ sunt necessaria; ut abstineatis ab Idolothytis, & Sanguine & Fornicatione; & quacunque non vultis fieri vobis, aliis ne faciatis; à quibus custodientes vos ipsos bene ageris, ambulantes in Spiritu Sancto.* Utrique,

^{Robert. Stephan. in Mart. 1° editio. Theodor. Beza & Francis. Junius &c.}

^{Lib. 3. ad Quirinum ad calcem.}

^{Adversus Hæreses lib. 3 cap. 12.}

vides, regulam illam veluti partem haberi Synodicæ Epistolæ; ut etiam interpreti Æthiopico quod adnotavit V. CL. Ludovicus de Dieu. Certè & in Epistola illa velut ex Novo federe exscripta in præfationem Legum Aluredi Regis Angliæ ante annos DCCXI. aut circiter, habetur hæc regula ἡ ἕζε πῖλλεν ἢ ὀδῆε men cope ne don ne dop ze ἢ ὀδῆum monnum, quod idem sonat Saxonice. Certè & regula illa apud ipsos Judæos, extra Novum Testamentum, occur-

¹ Tobis. 4. 16. rit. Legitur in Tobixæ monitis ¹ ad filium; ὁ μισεῖς μηδὲν ποιήσης, quod vertitur in vulgata *quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquan-*

² Apud Eu- *do facias; Et Philo* ³; ἀ τῆς παθεῖν ἐχθαίρει, μὴ ποιεῖν αὐτῶν *que quis moleste graviterque ipse fert, ea ne facito.* Quod inter ea recenset quæ suæ genti receptiora fuere. Ex hisce & illud apud Æ-

⁴ lium Lampridium de Alexandro Severo, *Si quis de via in alicujus possessionem deflexisset, pro qualitate loci, aut fustibus subiiciebatur in conspectu ejus, aut virgis, aut condemnationi: aut, si hæc omnia transiret dignitas hominis, gravissimis contumeliis, quum diceret, visne hoc in agro tuo fieri quod alteri facis? clamabatque sapius quod à quibusdam sive Judæis sive Christianis audierat & tenebat; idque per præconem quum aliquem emendaret dici jubebat, QUOD TIBI NON VIS, ALTERI NE FECERIS. Quam senten-*

⁵ *tiam usque adeo dilexit, ut in Palatio & publicis Operibus præscribi Galat. cap. 5. juberet.* Patrum verò quos antè diximus neuter Suffocati memi-

⁶ nit. Quod tamen legitur in omnibus quotquot utimur sive Græcis sive Latinis codicibus, uti etiam apud Syrum Arabem & Æthiopem. Sed hac in re variasse etiam olim codices scimus ex SS. Hieronymo ⁷, & Ambrosio ⁸, & Tertulliano ⁹. Neque hic omninò Suffocatum in commate illo agnoscebat. Neque Ambrosius genuinam illud sed adjectitiam fuisse sacri sermonis partem autumat.

¹⁰ Vtustissimo autem Bibliothecæ Screnissimi Regis nostri, ad D. Jacobi, Exemplari Ms. ex Oriente nuper allato, deest τῶν post τῶν ἐπάνω γινεσ adeo ut ita, non *præter hæc necessaria sed præter neces-*

¹¹ *saria simpliciter vertendum sit.* Jam verò non defuere ævi nostri viri perdocti qui in epistolæ jam dictæ canone ipsissima Juris Noachidarum, quæ tractavimus, Capita septem contineri voluerint.

Guiliel-

Guilielmus Schickardus, enumeratis illis septem, subjicit^a; *Quæ ea-*
dem præcepta, Act. 15. gentibus conversis, loco Mosaicorum impone-
bantur. Alibi^b item, de eisdem; *Quæ in primitiva etiam Eccle-*
sia Christianorum gentibus conversis, loco Mosaiæ legis rigidissima
ex decreto Apostolorum & Synodi Hierosolymitana imposita fuerunt.
Act. 15. 29. Alii tantundem. Atque ipse, fateor, propensior olim
 fui eam in sententiam. Sed verò ut res penitiùs dispiciatur, paulò
 altiùs est repetenda. Ex iis quæ libro secundo supra ostensa sunt,
 liquet Judæos sine Baptismo, Circumcisione, atque Oblatione ne-
 minem admisisse, ut Profelyti Justitiæ nomine, in eorum Ecclesiam
 cooptaretur. Nec cooptatum quempiam qui futuram Legis Mo-
 saicæ observationem in se non reciperet, modo itidem ibi indicato.
 Quin nec in fedus seu amicitiam, id est in Societatem Humanam,
 quempiam nomine Profelyti Domicilii apud eos, dum planè sui juris
 fuere, acceptum, nisi is, modo etiam ibi indicato, Juris Noachidarum
 seu Naturali, quod præ manibus est, capitum observationi nomen
 daret. Quod itidem fermè cernitur in eis quos Profelytorum Do-
 micilii instar diximus. Cum igitur sub initiis Christianismi, Judæi
 aliquot ex Pharisæorum secta, rituum suorum ac Mosaicæ legis te-
 naciores, Christo nomina dederant, atque interea animadverterant
 Gentes non sine Baptismo quidem, at sine Circumcisione atque
 Oblatione, in Christianismi secum societatem seu Ecclesiam sibi
 communem adisci, adeoque veluti Profelytos Justitiæ (quæ Judæis
 conjungerentur, aut in Religionis unionem ab illis admitterentur)
 ex Regeneratione haberi; ne patrii atque vetustioris in Profelyto-
 rum ejusmodi Justitiæ admissione ritûs, nunquam antea sibi mayo-
 ribus suis non diligentissimè observati, negligentiores in Gentium
 societatem hanc convenirent, etiam eas circumcidi^c atque leges, quæ
 fuere ceteræ, Mosaias observare volebant. Sed de Circumcisione
 maximè instabant; quippe sine qua nec Sanctam illam societatem
 omninò contrahi potuissè, morem semper majorum spectantes, exi-
 stimabant. Unde illud; *Et quidam descendentes de Iudæa doce-*
bant fratres; quia nisi circumcidamini, secundum morem Moïsis,
non potestis salvari. Ita tam vulgatus interpres quàm codices qui-

In Bechi-
nath Happe-
ruschim pag.
84.

De InveRe-
gio c. 5. thoor.
17. pag. 129.
Gide stem Va-
lent. Schmid-
ler. in Lexic.
Pentaglot.
1530.

Act. Apost.
15. 1. & 5. &
Gide sis Epi-
phan. hares.
28. in Cerin-
thian.

bus utimur Græci quos & sequitur Syrus & Arabs. Sed vetustis nonnullis^d Mss. legitur etiam *Et quidam descendentes de Iudæa τῶν πεπισθότων διὰ τῆς αἰρέσεως τῶν Φαρισαίων* eorum scilicet *qui crederant ex secta Pharisaorum*; Et dein *nisi circumcidamini ἢ τῷ ἔθει Μουσαίου περιπατήτε* & *in Mosis Instituto ambulaveritis, non potestis salvari.* Et certè ex eis quæ in eodem capite sequuntur satis constat, tam Phariseos fuisse qui tunc pacem Ecclesiæ hac doctrinâ turbarent, quàm non solum Circumcisionem sed etiam ceteras, quæ fuere, leges Mosaicæ observari à Gentibus Baptismo susceptis, eos voluisse. Hac de re autem Antiochiæ disputatione habitâ, Paulus & Barnabas (qui argumentis plurimis in Pharisaicam illam sententiam usi, controversiam tamen finire nequibant) cum aliis aliquor Hierosolymam ablegantur, ut ibi ab Apostolis & Presbyteris res definiretur. In Synodo, ea agitur. Apostolis & Presbyteris in ea Definitum est, Lege quidem Mosaicâ seu Ebræorum, quâ Mosaicâ atque Ecclesiæ seu Republicæ Judaicæ præscriptâ, Gentes quæ Christonomina dederant nequiquam teneri, sed Christianâ frui debere Libertate. Unde nec ritus, quibus Profelyti Justitiæ fieri solerent, jam aut vim aut locum habere. Nam Profelyti Justitiæ, ad morem majorum sic dicti, ad Ecclesiam Judaicam, quâ Judaica esset, quâ singularis, & à ceteris hominum quibuscunque cœtibus discreparet, tantùm attinebant. At verò advertendum est, minimè quæstionem agitari de Jure quo Simpliçitèr tenerentur Gentiles capitibus, qualia sunt illa Noachidarum Septem quæ tractavimus, sed de Jure Mosaico seu eo quod in federe veteri Judæis præscriptum est è quo desumuntur illa de Idolothytis, Sanguine, Suffocato, Fornicatione; ut quæ necessariò observanda, ex autoritate Synodi, ab eis qui Christianismo nomina dantes cum Judæis sua pariter Christianismo dantibus nomina viverent, adeoque societatem religionis cum eis inirent. Nec quidem de Profelytorum Domicilii jure (quorum nec admissionis formula tunc temporis, nec diù antè, in usu) sed planè de eo quod Profelytorum Justitiæ admissionem haud parùm imitaretur actum est. Scilicet de Gentilium in Societatem Judæorum Christianismo, ex disciplina in Judæa orta, imbutorum cooptatione. Neque

^d Robert. Stephan. in margin. Franc. Junim. &c.

que enim de Homicidii, Furri, aut Blasphemix interdictis aut de Judi-
ciis civilibus (quæ ex septem Noachidarum Juris capitibus sunt qua-
tuor) omninè in Synodo monetur. Nec in canone vocabulum
occurrit quod ad horum aliquod spectare videatur, nisi Sanguinem
de Homicidio seu ejusdem effusione ibi dictum cum veterum non-
nullis ^e manifestò hallucinatis, admiseris. Nec sane opus erat, ut de
eis ibi moneretur, uti nec de ipsa Idololatria, quatenus simpliciter
actus est idola colendi; utpote quæ universa ex Evangelica discipli-
na, quam amplecterentur tam Gentiles quàm Judæi sic in societatem
Christianismi simul ac vitæ cooptati, satis cognita. Annis enim
aliquot ante non solùm prædicatum est Evangelium & doctrina
Evangelica disseminata, verùm etiam edita sunt, saltem conscripta,
Evangelia aliquot Christianis legenda ac proculdubio lecta. Syno-
dus enim illa sub annum L. Christi seu Claudii Cæsaris IX. habita est.
Jam verò D. Marcum suum conscripsisse circa quadriennium aut
quinguennium antè docemur, tum ex recepta apud Chronologos
vulgares sententia, tum ex Orientalium traditionibus ea de re in Scri-
ptis aliquot Arabicis vetustis. In vitis Evangelistarum à Petro Kirste-
nio editis ^f expressim legitur D. Marcum scripsisse Evangelium suum

^e Tertul. de
Pudicitia c.
12. Cyprian.
lib. 3. ad Verf.
Quirinum,
alii aliquot.

^f Bresla
1608.

في السنة الرابعة من ملك لقلوديوس قيصر

Anno quarto Claudii Cæsaris, quemadmodum item in subjunctis

Evangelio ejusdem in editione Erpeniana ^g. De tempore autem D.
Matthæi scriptione, non ita consentiunt Autores. Sunt quidem
qui Caii Cæsaris anno tertio eum scripsisse velint ^h, aliis ⁱ in tem-
pora etiam Claudi posteriora scriptionem ejus rejicientibus. Sed
sententia prior aut alia quæ ei satis proximat ^k, est & verisimilior &
receptor. Atque ita annis compluribus ante Synodum etiam
conscripsit ille. Certè & in Evangelio ejus Arabico editionis Er-

^g Et Gide V.
C. Ludovic.
de Dien in
notis ad 4.
Evangel. p.
240. & 151.
^h Euseb. in
Chronica.

ⁱ Irenæus lib.
3. cap. 1.

^k Baron. An-
nal. an Chri-
sti 41.

penianæ subjungitur ex codice vetusto کمل نسج بشارة متي في اول سنة من ملك

لقلوديوس

في عصر قلوديوس قيصر ملك الروم *Absolutum est exemplar Matthæi Apostoli quod scripsit &c. primo anno regni Claudii Caesaris Imperatoris Romani.* Qua de re videtis plura in vitis Evangelistarum Arabicis, editionis Kirftenianæ. Saidus verò Batricides *Tempore Claudii Caesaris scripsit Evangelium suum Mattheus Ebraicè in Templo, seu civitate sancta.* Nam sic potius existimo بيت المقدس ibi significare.

Ita Capita illa Juris Universalis, cum aliis Evangelicis, erant satis nota, tum ex prædicatione tum ex Scriptis quæ Synodum ac Quæstionem antecesserant. Unde etiam, non est quin credamus, ad Christianos jam sive ex Judæis sive ex Gentilibus factos idem attinuisse, quod de proximi temporis Christianis memorat Plinius¹ ad Trajanum Augustum. Eos scilicet sacramento solenni se obstringere solere, *ne Furta, ne latrocinia, ne Adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depositum appellati abnegarent.* Quæ cum ita sint, suaderi nequeo, ut Jura Noachidarum simplicia aliqua in Synodo illa doceri aut imperari existimem. Id quod sanè apertius fiet si singula perpendamus. Primum, in Synodo inter Necessaria illa ponuntur *Idolothyra* seu *Idolis immolata*, quæ ipsa etiam *αλισγηματα των ειδωλων* nuncupantur seu *inquinamenta idolorum.* Pro eodem à patribus nonnullis^m substituitur *Sacrificia & Idololatria,*

¹ Lib. 10. Epist. 97. Tertul. Apologetic. cap. 2.

^m S. Cyprian. Tertul. locis citatis Tertul. de Idololatria c. 24.

perinde ac si ipse idola colendi actus simplex seu cultus extraneus simpliciter sic prohibitus ibi esset. Et verum quidem est, res ipsas omnimodas quæ ex eo quod *Idolis sacratæ* sunt pro interdictis habebantur Judæis (ut libro secundo est ostensum) nomine *עבודה זרה* *cultus extranei* seu *Idololatria* indigitari solitas, uti ibi etiam liquet: ubi in super manifestum fit, nefas fuisse, immolata idolis ex disciplina Judæorum comedere, aliave eis sacrata in usus promiscuos adhibere. Nemo autem hominum autumabit, puto, opus fuisse ut ipso idololatriæ actu magis interdiceretur Gentilibus qui Christo nomina

nomina ritè dederant, quàm Judæis ipsis. Sed ut esu usive promiscuo rerum idolis sacratarum abstinerent Gentiles, quemadmodum assolebant Judæi; rerum scilicet esu, quas, ut cunque per se ipsas simpliciter illicitæ non essent, idè interim illicitas esse voluit Synodus ne *licentia earum esûs offendiculum fieret* ^{in infirmis}, qua de re ^{Epist. 1. ad Corin. 8. 9. & cap. 10.} refusus D. Paulus, & Theologi passim. Ita circumstantia quædam seu appendix Idololatriæ, per se ac simpliciter non illicita, prohibetur; non ipse Idola colendi seu cultûs extranei actus, quem tam Gentiles Christianisimo ritè imbutos quàm Judæos abhorruisse certum est. Adeo ut caput de Idololatria quod Juris est Noachidarum & citra Legem Mosaicam observandum, hæc neutiquam omninò reperimus. Quod verò ad bina illa, Suffocatum & Sanguinem, attinet; ex eis quæ suprâ ostensa sunt, constat nec Sanguinem juxta receptissimam Magistrorum sententiã, nec Suffocatum, Noachidis ex Jure suo interdictum; sed tantum *מִן הַחַי אֵבֶר* *membrum ab animali vivo discerptum*. Nam ad Gentiles seu Profelytos Domicilii aut Noachidas attinet lex Mosaicã; quã expressim permittitur eis *כל נבלה* ^{Dem. 14. 21. citata antè p. 787.} *omnimodi morticini* esus, etiam inter Judæos. Morticinium ibi genus est; quo, quantum ad hanc rem, continetur planè Suffocatum, id est, cadaver seu corpus animalis cujus sanguis non effusus; sive vi sive ultrò spiritum exhalaverit. Abstinentia igitur à Suffocato ex lege Mosaicã Judæis datã solum pependit, nec in Noachidarum jure omninò reperta est. Et si quis contendat sanguinem fortè sumendum in Synodo atque etiam in Genesi, ubi ^pinterdicitur, pro ipso re- ^{Cap. 9.} vera sanguine scorsim sumto, nec tantum pro membro animalis viventis, nã id temerè is admittit quod receptissimæ doctrinæ Talmudicæ de Genesis loco palàm adversatur; modò singularem & R. Chanina Ben Gamaliel sententiam supra memoratam excipias. Quod denique Quartum occupat in Canone Synodi locum seu *πορνεία* aut *Fornicatio* ut vulgò redditur, & à nonnullis etiam pro Fornicatione, quam sic vocant, Simpliciter ^qibi sumitur, quasi Gentiles citra ^{s. Thomas 2. 2a. quæst. 154. ad primum; alii.} Judæorum disciplinam Simplicem Fornicationem inter licita antè habuissent; Certè ita planè caput Juris Noachidarum quod est de Revelatione Turpitudinis seu *Incestu* aut illicito *Concubitu* (juxta

Vuuuu quod

quod libro quinto explicatur) non continebit. Et viris doctis merito displicuit illa interpretatio, uti & alia illa quâ pro Idololatria accipitur. Nuperrimè autem Vir doctrinâ & ingenio præcellens, *πορνείας* ibi non pro ipsâ sive fornicatione sive quacunque scortatione ejusve actu sumi vult, sed pro meretricia oblatione; - ita scilicet ut, quemadmodum *ἀλισθήματα εἰδωλοθύτων*, *inquinamenta immolatorum* intelliguntur Idolothytorum nomine, ita etiam *ἀλισθήματα πορνείας* *inquinamenta scortationis*, id est, *oblaciones meretricia τῆ πορνεία* designentur. Quod loco ex S. Athanasio allato probare contendit. Ut vetetur scilicet, ne gentes cibus, qui idolis essent à meretricibus oblati vel mercede emti meretriciâ, se polluant. Quæ habent alii obvia præterimus. Sed verò (si conjecturæ nostræ, non tam asserendo quàm disquirendo, locus admittatur) cum in linguâ Hellenisticâ illius ævi *πορνεία* significaret omnimodum incestum seu illicitum concubitum, primùm libentius propendeo in illorum sententiam, qui de ipso Illicito Concubitu locum capiunt. Scilicet tum adulterium tum in cognatis ac affinibus incestum vocabulo eo denotari ex federe novo manifestum est; id est, idem ipsum quod nomine *תורף Turpitudinis*, juxta ea quæ libro differuntur quinto, apud Talmudicos contineri solet; quemadmodum etiam notione generaliori ipsum Fornicationis nomen Patribus Latinis solet significare. Legitur in federe Novo, *Omnia qui dimiserit uxorem suam*

¹ D. Matth. 23. 32.

² Idem 19. 9.

³ Tertullian. ad Cor. 1. 10. 11.

⁴ De Pudicitia cap. 13. 14. 15.

⁵ Ad Corinthios epist. 1. 5. 1.

παρεχτὸς λόγῳ πορνείας extra¹ causam fornicationis, facit eam mechari, & alibi² μὴ ὄναι πορνεία nisi ob Fornicationem. Liquidius nihil est quàm in vocabuli vi Adulterium ibi contineri, unde & præter causam adulterii & præter ex causa adulterii patribus vetustifimis³ illa rectè ibi vertuntur. Sed de locutione illa, plura in Uxore Ebraica. Et demum Incestum omnimodum Apostolorum linguâ hoc nomine, velut genere, denotatum, non aliter atque τῆ *תורף* Talmudicis, manifestum fit ex increpatione illa qua ad Corinthios usus est D. Paulus de impio illo Patris de matrimonio hærede ac Fornicatore seu Incesto fornicatore utriem vocat Tertullianus⁴. *Omni-*

nò, inquit Apostolus⁵, audisur inter vos πορνεία ἢ πορνεία τῆ πορνεία fornicatio & talis fornicatio qualis nec inter gentes nominatur, ita

ut uxorem patris sui aliquis habeat. Incestus cum Novena Fornicatio heic seu *μορνία* nuncupatur, quemadmodum etiam omnimoda ex coitu multiplici spurcicies¹ Nicolaitarum. Unde etiam Gratianus², videtur Fornicatio esse genus cujuslibet illiciti coitus, inquit, qui fit extra uxorem legitimam; uti & de Adulterio S. Ambrosius³; *Quicquid in eam qua non sit legitima uxor commissum fuerit, adulterii damnatur crimine.* Dein verò, cum Fornicationis seu *μορνίας* (id est *ערוה*) genera fuerint ex Ebraorum disciplina, alia Gentilibus seu omni generi humano, ut supra ostensum est libro quinto, ab ipsis rerum initiis interdicta (nectamen ex recepto Gentilium more ab eis satis ubique abstinere) alia Lege Mosaicâ seu in Levitico verita, in quibus etiam continentur ipsa quæ universo humano generi, ab Adæ tempore, seu Noachidis illicita statuebant; cum item de Legis Mosaicæ sive observatione sive cessatione quæstio agitata sit adeoque decisio in rem præsentem facta, quidni existimemus omnigenis *ערוה* turpitudinibus atque concubitus ex Lege Mosaicâ illicitis, id est tam ex jure Noachidarum illicitis, quàm ex Levitico, abstinendum voluisse Synodum. Abstinendum scilicet Gentilibus in Christianismum cum Judæis cooptatis. Etiam forsân & illud simul complecti canonem voluit Synodus; jam nempe, cooptationis in Christianismum, quæ Profelytismi Justitiæ apud Judæos fere instar haberetur, rationem dissimilem omnimodò esse rationi Profelytismi antiquitùs receptæ qua, juxta Legis Mosaicæ & rituum Judæorum interpretationem avitam, pristina desinebat cognatio atque omnimoda sanguinis conjunctio inter Profelytum primò factum & qui antè ei sanguine conjuncti sunt; ut & libro secundo & quinto fusiùs est ostensum. Neque consanguinitatis abolitionem ejusmodi deinceps apud Judæos Christianos factos & Gentiles, qui Christiani inter ipsos Profelyti fuere, admittendam. Unde & abstinendum à concubitu aliàs ratione Profelytismi inter conjunctissimos antè apud Judæos permissò, juxta locis indicatis itidem dicta. Quæ res quidem ad conjugia Christianorûm, sive ex Judæis Profelytis sive ex Gentilibus invicem, futura haud parùm attinuit. Et sanè, quum mutua conjugiorum necessitudo & communio epularis ac cibi simul

¹ Apoc. 2. 10.
² C. 15. ad quod locum vide-
 sis S. August.
 de Hæresibus
 Epiph. in Hæ-
 res. 25. Ter-
 tullianum
 præscrip. ad-
 vers. Hæresic.
 cap. 40.
³ Caus. 36. q.
 1. cap. 2.
⁴ Lib. 1. de A-
 brabam c. 4

capiendū mos vulgaris ingentem & per insignem adeoque singularem in conversatione humana locum occupent; cum item ex suffocati adeoque sanguinis esu in primis discriminaretur tunc patam Gentilis à Judæo (ut in suprâ ostensis videre est) cum item ex more avito, Judæis fermè inolevisset illud quod per hyperbolen de eis dixit Juvenalis^b,

^b Satyr. 14.

*Non monstrare vias eadem nisi sacra colenti,
Quasitum ad fontem solos ducere verpos;*

Cum demum cetera Jura Mosaica, quæ Mosaica, nollet jam Synodus sacra Gentilibus conversis imponi; mirum non omninò est de capitibus illis ita tunc eam constituisse; ne scilicet absque ejusmodi abstinentia ibi sancita (quæ circa primarias & maximè quotidianas conversationis mutux causas versabantur) societas Christiana inter Judæos & Gentiles pariter in Christianismum cooptatos cooptandosq; contrahenda, in ipsis Ecclesiæ velut incunabulis, difficiliùs iretur. Sed ex jam dictis, ni fallor, non obscurè liquet, in Synodo

^c Præter commentarios ob-
Sios, Gidesis
I. Cloppen-
burgium in
Schola Sacra-
ficiorum
Problem. 5.
pag. 182.

^d Libro de Pn-
dicitia, cap.
5. Et vide eū
lib. de Mono-
gamia, cap. 5.

illa Jura Noachidarum neutiquam innui. Neque omninò Regula illa æquitatis in exemplaribus nonnullis subjuncta, facit ad sententiam eorum, qui aliter velint, firmandam. Quæ autem ratione id quod de Idolothytis, ac Sanguine ac Suffocato ibi habetur, temporale nec perpetuum (maximè in Ecclesia Occidentali) fuerit censitum, & ab eo quod de πορνεία Fornicatione seu scortatione ac omnimodo Incestûs genere adjicitur, sit ibi, quatenus hoc ad legem attineat Mo-

ralem, distinguendum, & quomodo τὰ ἐπὶ ἀναγκῆς^c seu Necessaria ibi sit sumendum, seu in quantum Remissibilia, ut dixit Tertullianus^d, Canonis ejusdem interdicta fuerint, locus hic non est discipandi. Nam ad aliud scribendi disquirendique genus attinet.

Libri Septimi & Postremi.

F I N I S.

DEO SERVATORI HONOR ET GLORIA.

Loca Scripturæ S. pleraque, quæ explicantur, ex mente Ebræorum, aut aliter.

In GENESI

Gen. I, 16. Lib. III, cap. 21. pag. 446.

I, 28. V, 33, 565 &c. VI, 1. 693 & seq.

II, 24. V, 2, 562.

IV, 4. III, 8, 311.

IV, 8. VII, 4, 844 & 845.

V, 22. I, 8, 102.

VI, 2. V, 8, 601.

VI, 9. I, 8, 102.

VI, 12, & 13. V, 9, 612 & 613.

VIII, 20. III, 8, 311.

IX, 2. VI, 1, 693 & 694.

IX, 3 & 4. VII, 1, 824 &c. 829. III,

8, 313.

IX, 5. I, 5. 63 &c. IV, 1, 474.

XIV, 18. III, 2, 278.

XX, 3. V, 4, 573 &c.

XX, 12. V, 2, 564.

XXI, 33. I, 8, 103.

XXIV, 55 &c. V, 5, 579 &c.

XXVI, 5. III, 13, 356.

XXIX, 22. V, 5, 581.

XXXIII, 18. III, 13, 357.

XXXIV, 2 &c. VII, 5, 852 & 853.

XXXV, 14. II, 6, 181.

XXXVIII, 8. VII, 3, 840.

XXXVIII, 11 &c. VII, 5, 849 &c.

V, 5, 581.

XLIX, 10. II, 4, 158.

XLIX, 15. VI, 15, 775.

In EXODO.

Exod. XII, 43. III, 7, 307.

XVI, 1. III, 11, 337.

XVI, 4. III, 11, 336.

XX, 11. III, 17, 400.

XXI, 2. VI, 7, 738.

XXI, 3 & 7. VI, 7, 739 &c.

XXI, 12. IV, 1, 474.

XXI, 14. IV, 2, 490 & 494.

XXI, 26. VI, 8, 744.

XXI, 28. I, 4, 56. VI, 2, 699 & seq.

XXII, 1. VI, 7, 738.

XXII, 2, & 3. IV, 2, 495.

XXII, 17. II, 1, 134. & II, 7, 208.

XXII, 20. II, 4, 155 & II, 2, 137.

XXII, 28. II, 13, 267.

XXIII, 13. II, 13, 268 & 269. III, 12,

350 & 351.

XXIII, 32, 33, 34. II, 3, 152. V, 12, 640.

XXXI, 13. III, 10, 331.

XXXI, 15. III, 17, 400.

In LEVITICO.

Leuit. I, 4. III, 8, 312.

XVII, 4. III, 6, 299.

XVIII, tot. V, 1. V, 10 & 11.

XVIII, 4. I, 10, 119.

XVIII, 16. II, 4, 166.

XIX, 9. VI, 6, 724.

XIX, 16. IV, 3, 501.

XIX, 20. V, 12, 639.

XIX, 29. V, 4, 575.

XIX, 33. II, 4, 155.

XIX, 35. II, 2, 137.

XX, 15 & 16. I, 4, 53 &c.

XX, 26. II, 7, 208.

XX, 27. II, 1, 134.

XXII, 18. III, 4, 289.

XXII, 24. VII, 3, 840 &c.

XXXXX

XXII.

Loca Scripturæ S.

- XXII, 25. III, 7, 305.
 XXII, 32. II, 10, 250.
 XXIII, 15. III, 17, 400.
 XXIV, 11. II, 12, 260.
 XXIV, 13. II, 11, 253. II, 13, 271.
 XXV, 14. VI, 5, 721 & 722.
 XXV, 35. VI, 6, 727.
 XXV, 36 & 37 cum parall. VI, 9,
 748.
 XXV, 39. VI, 7, 738.
 XXV, 45 & 47. II, 3, 152 & 153.
 XXV, 50. VI, 3, 708.
 In NUMERIS.
 Numer. V, 8. VI, 4, 717.
 IX, 14. III, 7, 307.
 XV, 15. II, 2, 137.
 XV, 16. III, 12, 351 & 352.
 XV, 30. II, 11, 255.
 XXXI, 7. VI, 15, 780.
 XXXI, 19. IV, 11, 556.
 XXXI, 27 &c. VI, 16, 784.
 XXXIII, 13 & 14. III, 11, 337.
 XXXV, 19. IV, 1, 474.
 XXXV, 26. IV, 2, 489.
 In DEUTERONOMIO.
 Deut. V, 14. III, 12, 350.
 V, 16. I, 10, 121.
 VII, 2. V, 12, 640.
 VII, 26. II, 7, 212.
 XIV, 21. II, 3, 153. VII, 1, 828.
 XIV, 28. VI, 6, 726.
 XV, 3. VI, 10, 757.
 XV, 7. VI, 6, 726.
 XV, 12. VI, 7, 738.
 XV, 14 & 17. VI, 7, 742.
 XVI, 18. VII, 5, 848.
 XVI, 21. II, 6, 181.
 XVII, 15. V, 22, 688 &c.
 XVIII, 10 & 11. II, 7, 208. VII, 3,
 841.
 XIX, 14. VI, 3, 710.
 XX, 10. VI, 3, 709. VI, 11, 795 &c.
 XXI, 10. V, 13, 643 &c.
 XXII, 1. VI, 4, 714 & 715
 XXIII, 3 & 7. V, 14, 648 & 649
 XXIII, 2. V, 16, 606 &c.
 XXIII, 15. VI, 8, 745 & 752. VI, 10,
 755.
 XXIII, 18. V, 4, 555.
 XXIII, 24. VI, 2, 701 & 702.
 XXIV, 19. VI, 6, 725.
 XXV, 5. II, 4, 166.
 XXVI, 1. II, 6, 180.
 XXVII, 17. VI, 3, 710.
 XXXII, 8. VI, 1, 694.
 In libro JOSVÆ.
 Jos. III, 4. III, 9, 319 & 320.
 VI, 17. IV, 7, 521. VII, 4, 844.
 VI, 23. II, 2, 144 & 145.
 VI, 26. IV, 7, 523.
 VII, 11. VII, 4, 844.
 XVI, 10. & XVII, 13. VI, 14, 775.
 In JUDICVM.
 Jud. XI, 30 & 39. IV, 11, 550 &c.
 XXI, 5 & 10. IV, 7, 521. IV, 10, 549.
 In RUTH.
 Ruth. I & II. II, 2, 145 &c.
 I, 16. III, 9, 319.
 II, 4. VII, 4, 844.
 IV, 7. VI, 5, 719.
 In I SAMVELIS.
 1. Sam. I, *vlt.* IV, 11, 554.
 XIV, 24 & 25. IV, 10, 549. IV, 5,
 521.
 XXX, 24 & 25. VI, 16, 784.
 In II SAMVEL.
 2. Sam. X, 3. VI, 13, 771.
 III, 13. V, 18, 668.
 In I REGVM.
 1. Reg. V, 13. VI, 14, 775.
 VIII, 41 & 42. III, 4, 287. III, 6,
 299.

Loca Scripturæ S.

IX, 15. VI, 14, 775.

XVIII, 27. II, 13, 271.

XXI, 10 & 13. II, 11, 253.

II. REG.

2. Reg. V, 18. II, 11, 251.

VI, 21. VI, 16, 782 &c.

VIII, 30. II, 11, 253.

ESDR. Æ.

1. Esdr. IX, 9. VI, 19, 815.

IX & X. V, 12, 640.

X, 8. IV, 7, 522. IV, 9, 524.

3. Esdr. VIII, 95. V, 15, 653.

NEHEMIÆ.

Nehem. XI, 16. III, 20, 435.

XIII, 25 & 26. IV, 7, 523. V, 15, 653.

ESTHER.

Esth. VIII, 17. II, 4, 155 & 156.

IX, 26 & 27. VII, 4, 844.

JOB.

Jobi liber quando & ubi scriptus, I,

8, 100. VII, 11, 881 &c.

Job. I, 4 & 5. III, 13, 358. III, 14, 363.

II, 11, 254.

II, 9. II, 11, 254.

III, 1. III, 13, 356.

XXXI, 13. VI, 8, 747.

XXX, 26. I, 5, XXXI, 7, 9, 29. V, 4.

XV, 26. XIX, 29. XXIX, 7 &c.

VII, 11, 879 &c.

XLII, 8 & 9. III, 8, 311.

PSALM.

Psal. XXXVI, 9. I, 9, 108.

LXXXI, I. II, 13, 267.

XCII, III, 13, 350.

SYRAC.

Syr. XXXIV, 6. II, 6, 197.

EZECH.

Ezech. XLIV, 7. III, 6, 301.

XLV, 6 & 7. VI, 16, 785.

DAN.

Dan. III, 29. II, 11, 253.

MACH.

1. Mach. I, 5. II, 8, 221.

I, 66. II, 10, 248.

II, 24. IV, 4, 505.

II, 41. II, 10, 248.

2. Maccab. I, 27. VI, 19, 815.

VI, 11. III, 15, 366.

VI, 18. II, 10, 248.

XV, 4. III, 15, 366.

MATTHÆI.

Matthæi Evangelium quando scriptum VII, 12, 887 & 888.

Matth. III, 10 cum parallelis VI, 15, 779.

V, 46 & 47. II, 5, 178 & 179.

VIII, 29. VI, 13, 773.

IX, 11. *ibid.*

X, 29. VI, 2, 702.

XI, 19. II, 5, 178 & 179.

XIV, 3 & 4. V, 21, 685.

XVII, 24. VI, 18, 805.

XVII, 26. VI, 19, 816.

XVIII, 17. II, 5, 178 &c.

XIX, 5. V, 25, 63 &c.

XIX, 9. VII, 12, 890.

XIX, 12. V, 16, 658 &c.

XIX, 21. VI, 6, 731.

XXI, 12. IV, 5, 507.

XXI, 32. II, 5, 178. &c.

XXII, 15 &c. VI, 17, 792 &c.

XXII, 17. II, 8, 221.

XXII, 16 cum parall. VI, 17, 791.

XXIII, 15. II, 2, 143.

XXVI, 63. II, 12, 263 & 264.

MARCI.

Marci Evangelium quando scriptum VII, 12, 887.

Marc. II, 15. II, 5, 178.

VII, 11 cum parall. VII, 2, 834 &c.

X, 12. V, 7, 592.

X, 8. V, 2, 563 &c.

XXXXX 2

XI, 11.

Loca Scripturæ S.

- XI, 11. IV, 5, 507.
 XII, 14. II, 8, 221.
 XV, 33. VI, 18, 807.
 XVI, 9. III, 17, 401.
 L VC Æ.
 Luc. IV, 25. VI, 18, 807.
 VII, 29. II, 5, 178.
 XVIII, 12. III, 17, 401.
 XX, 22. II, 8, 221.
 XXIII, 2. VI, 18, 805.
 JOANNIS.
 Jo. I, 27, cum parall. VI, 8, 743.
 II, 14. IV, 5, 507.
 III, 7. II, 4, 159.
 IV, 8 &c. II, 5, 177.
 VIII, 31. VI, 19, 816.
 IX, 22. IV, 9, 540.
 XII, 20. III, 4, 287. III, 7, 309.
 XII, 42. IV, 9, 540 & 543.
 XVI, 2. IV, 9, 540.
 XVIII, 20. IV, 9, 542.
 XVIII, 22. IV, 5, 515.
 XVIII, 28. II, 5, 176.
 XIX, 15. VI, 17, 803.
 XX, 1. III, 17, 401.
 ACT. Apost.
 Act. I, 12. III, 9, 317 & 318.
 III, 17. III, 6, 301.
 V, 12. Ibid.
 V, 35. VI, 17, 791.
 VI, 9. II, 5, 171.
 VIII, 27. III, 4, 287. II, 3, 154.
 X, 1 & 22. II, 3, 154.
 X, 22. II, 5, 174.
 X, 28. II, 5, 176.
 XI, 3. *ibid.*
 XV, 1 & 5. VII, 12, 885 &c.
 XV, 28. VII, 12, 882 &c.
 XIX, 37. II, 13, 268.
 XXI, 28. III, 6, 301.
 XXII, 3 & 27. II, 5, 169.
 XXII, 25. V, 19, 671.
 XXIII, 3. IV, 5, 515.
 XXIII, 12, 14, 21. IV, 7, 523.
 EP. ad ROM.
 Rom. II, 24. II, 10, 250.
 XIII, 1. I, 8, 106.
 I. ad CORINTH.
 I. Cor. III, 7. II, 6, 188.
 V, 1. VII, 12, 890.
 VI, 16. V, 2, 562 &c.
 XVI, 22. IV, 9, 544 &c.
 PHIL.
 Phil. III, 5. II, 4, 164.
 COLOSS.
 Col. II, 8. I, 2, 33.
 I. ad TIMOTH.
 I. Tim. VI, 1. II, 10, 250.
 ad TIT.
 Tit. II, 5. II, 10, 250.
 ad HEBR.
 Hebr. IX, 3. II, 8, 235.

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM.

- A** BENEZRA astrologus summus. Lib. II, cap. 6. pag. 196.
- A** BRAHÆ SEMEN de solis Israëlitis VI, 19, 817.
- A** CHMETIDES Alcorani paraphraſtes. V, 8, 599.
- A** cini decidui, in iure pauperum. VI, 6, 725.
- A** ctus Boni, Mali, Adiaphori, vnde I, 4, 50 &c.
- A** DAMI liberi V, 3, 567. filii & filiarum V, 8, 599 &c. eorum matrimonia 600. gemellorum tum quoque vetita. 601 &c.
- A** DAMI corpus ubi ſepultum III, 2, 279 & 280.
- A** EGYPTII, an Judæi intelligantur in l. 8. C. de Iud. V, 4, 574. Sacros ritus, medicinam, aſtologiam, ſimul & iisdem libris tradebant III, 22, 466 & 467. eorum vaſis ex mandato Numinis aſpiciendis nulla defuit iuſtitia VII, 8, 870.
- A** GRÆPPA iunior, Rex, an fuerit Iſraëlitæ V, 22 per tot.
- A** lea. vide Lud.
- A** LEXANDER M. vere an ficta fabulâ, iudex Ebræorum ab Africanis, Aegyptiis, Iſmaelitibus accuſatorum, proluxe. VII, 8, 864 &c.
- A** MALEKIT Æ ſeptem populis delendis pares habiti VI, 16, 781.
- A** MNON quomodo potuerit Thamar ſorori iungi, ex mente Ebr.
- A** NACHARSIS de moribus Scytharum & Græcorum I, 1, 4.
- A** nathematis generalis formula IV, 7, 542 &c. v. *Cherem*.
- A** ncilla partiaria quæ V, 12, 639.
- A** ngelorum cultus an Ebræis reſtetur buatur II, 1, 132.
- A** ngulus ſeu pars frugum ſexageſima, in iure pauperum. VI, 6, 724.
- A** NIMA, Cabaliſtarum doctrina de eâ II, 4, 159 Platonica ſimilis p. 161. de metempsychofi 162. animas quaſdam mortales putabant magiſtri Ebr. VII, 9, 875.
- A** NIMANTIA an rationem habeant I, 5, 73 & 74. iis nonnulli honeſti & turpitudinis intelligentiam tribuunt I, 5, 60. qui reſutantur, explicatis exemplis, quæ afferuntur p. 67 &c.
- A** nimantium actiones quatenus humanis ſimiles I, 4, 52 & 53.
- A** nimantia cur extincta in ſcelere Sodomitico vindicando. *ibid.* & 54 &c. cur bos cornupeta extinct. p. 56. &c.
- A** nicipationes communes I, 7, 85.
- A** poſtatas licebat interficere IV, 3, 500.
- A** ΠΟΟΝΑΓΩΓΗ quid IV, 9, 540 &c.
- A** PPIANVS explicatus VI, 18, 511 &c. *contra Lipſium*.
- A** ra Jovi conſecrata conſideratur III, 2, 280 &c.
- A** RBOR. ratio noſcendi frugiferam VI, 15, 779.
- frugiferas non licebat impune
- Xxxxx 3 cæde-

Index Rerum & Verborum.

exdere. ibid.

Architectura à templo Salomonis ad Græcos, inde ad Rom. peruenit I, 2, 26.

ARISTOVLVS Judæus Ægyptien-
sis philof. peripat. feftator I, 2, 14.

ARISTOTELES, à Judæo didicit
mũlta I, 2, 23. Judæos testimonio
profequitur p. 24.

aliorum philofophorum senten-
tias non femper ſincere refert I,
1, 9.

eius *Νόμια Βαββαεινά. Republica.*

Δικαιώματα πόλεων. I, 1, 3 & 4.

eius *Phyſica* & metaphyſica qui
damnarint I, 2, 35.

de eo moribundo Ebræorum ſi-
gnum I, 2, 14 & 15.

Αστέριον quid VI, 2, 702.

Aſſyrius pro Judæo ap. Græcos uſurp.
I, 2, 18.

Aſtologica ſuperſtitiones ſæculo Jo-
ſephi vetuſtiores III, 22, 456 & 457

ASYLVM ſive vrbes refugij dupli-
cis generis IV, 2, 488. &c.

Aſyli ius etiam habebat altare
Templi IV, 2, 490. cum exceptio-
nibus p. 491.

qui de Aſylis egerint p. 490.

Aurum, Hieroſolymam quotannis
miſſum II, 8, 226.

Baptiſmus Profelytorum deſcribi-
tur II, 2, 138, 141 &c.

Barach benedicere, & maledicere II,
11, 203.

Batricides Saidus Patriarcha Alexan-
drinus, Chronici Arab. Scriptor.

I, 2, 22. III, 2, 277 & 278.

BELLVM. duplex: *Præcepti*, in ſe-
ptem populos, ex oraculo geſtum;

& *Vitronemum*, ſinium proferendo-
rum gratia, abſque præcedente in-
iuria. VI, 12, 765 &c. quam ſenten-
tiam de bellis, imperii cauſa licitis,
Orientalis fere gentes ſequebantur
p. 767. &c. *Chriſtiani* abnuenti-
bus p. 770. &c.

Leges belli ſacra 765 &c.

belli *iudicio* quid Ebræis, & quan-
do uſitata VI, 13, 771.

bello *capti* ſeruitutem inter Genti-
les extrinſecam, apud Ebræos in-
trinſecam contrahere putabantur

VI, 19, 815 &c. VI, 16, 788. de ca-
ptiuis redimendis VI, 19, 818 &c.

bellica *Præda* ita ſe habebat: The-
ſauri regum, Regi cedebant; de

ceteris altera pars eidem, altera
ſingulis militibus, & impedi-
mentorum cuſtodibus VI, 16, 784 &c.

in rebus captis, de agris, vrbi-
bus, regionibus, decimateria
pars Regis, interdum totæ re-
giones ei acquiſitæ p. 785 & 787.

Temperamenta iuris bellici: in obſi-
dione & caſtrorum metatione *ar-
boribus frugiferis* parcendum, & *locus*

fuga hoſtibus relinquendus VI, 15,
778. cum *except. ibid. pueris* & *mu-
lieribus* parcendum VI, 16, 781 &c.

etiam *ceteris*, quomodo liceret par-
cere p. 782 &c. *cædes internecina*

ſeptem populorum & Amalekita-
rum, an ſimpliciter præcepta, aut
exceptionem admitteret. VI, 16,

781 &c. poſterius verius putat. *ibid.*
abſque *ſedere* bellico pax non ini-
batur VI, 14, 773 &c.

bellicum ius aliarum gentium in
ſe agnoſcebant Judæi VI, 17,
788 &c.

BEROAL

Index Rerum & Verborum.

BEROALDVS refellitur III, 19, 423.
BLASPHEMIA nominis proprii II, 12, 261. cognominis 262. & quomodo puniretur. *ibid.*
Rabfacis quæ, II, 11, 253 &c.
Boulducius notatur I, 10, 123 & 124.
Bruta, vid. *Animans*.

Cabalistarum somnia, ex literis, qua numerales sunt, deduci solita III, 9, 327.

CÆDES humana permiffa sub ratione pœnæ aut reatus, vel quasi, ex sententia fori, aut singularum personarum arbitrio IV, 2, 495. in hostiis immolandis licita credita IV, 6, 517. & furis nocturni IV, 2, 495. de cede sui sive *αὐτοχθονία* IV, 1, 475.

Cæliaurei II, 8, 234 & 235.

Calicola secta Judaica II, 1, 132.

CÆSAR, Augustus, *Βασίλειος*, Hierosolymitanis Synonyma VI, 17, 802 & 803. *Cæsarium* imagini in nummis honos ciuilibus per adulationem habitus II, 8, 223. leges & sententiæ ea de re p. 224. *Cæsarium* imagines in profeuchis Iudæorum coli, Romani cupiebant II, 8, 217.

Calceamentum soluere VI, 8, 743.

Calendarium, Iulii Cæsaris dictum examinatur III, 18, 411 & 412.

Captiuis duri Ebræi, quoad statuta; mites, quoad monita de officiis humanitatis erga pauperes, VI, 19, 818.

eorum redemptio, & redemptiois ordo gradusque. *ibid.* &c.

CARNIS esus an ante diluuium, siue ante Noachum permiffus I,

10, 117. III, 8, 313. VII, 1, 829. &c.
Castratio an iure Noachidarum illicita VII, 3, 840 &c.

Cetura & Hagar an diuersæ V, 7, 593.
Cherem, *Deuotio*, *Anathematis*, homonymia IV, 7, 520 &c.

Cheret, Excisio II, 11, 256 & 258.

Cherubinarum forma II, 6, 185.

CHRISTVS. quo anno & die Natus Passusque, errores vnde II, 6, 197.

eius factum numularios eiicientis expenditur IV, 5 *per tot.*

Christiani, à Scriptoribus Rom. interdum *Judæi*, appellantur III, 15, 370.

Chronicum Ebræorum Seder Olam Rabba quando scriptum & quò auctore III, 9, 328.

Chronologorum de annis, mensibus, diebus Ebræorum, Julianis accommodandis diuersitas II, 11, 338 &c.

CICERO explicatus II, 8, 226.

Ciuitate donatorum iura, ab originariis ciuibus non vna ratione sepe diuersa V, 19, 672.

Clarigatio Ebræorum VI, 13, 771.

CLAVDIANVS poëta an Comes Orientis II, 9, 242. II, 8, 242.

eius locus explicatus II, 9, 238. &c. add. *Nicol. Hemf.* qui corrigi.

Clauis, annis dinumerandis pangi quando ceperint III, 9, 419.

Clearchus Solensis, Aristotelis discipulus I, 2, 23.

COLUMBÆ condocfacta IV, 5, 511 & 512.

eas docere, emittere, illicere, captare, in genere furti habitum VI, 11, 761 &c.

Index Rerum & Verborum.

- uas inter volucres naturæ fetæ quomodo habebant* p. 763.
de columbariis extruendis leges *ibid.*
&c.
Cætus. numerus denarius in cætib; definiendis frequens II, 10, 248.
CONCUBINA, quid differat ab vxore V, 7, 592 & 593.
 concubinæ ante legem & post legem, *ibid.*
 de concubinibus leges Rom. V, 7, 595
Concubitus illiciti ante leges Leuit. 18. ubi recensentur. V, 1, 558 &c. cau-
 causæ V, 2. 101.
CONNANVS refutatur I, 4, 10.
Conscientia quomodo cõiungat Deum hominemque I, 8, 96.
Consecratarum rerum possessio ac redemptio IV, 9, 537.
CONSENSVS *Expressus* naturalifque, & *Tacitus* seu ciuilib; explicatus VI, 1, 695 &c.
 consensus & fidei seruandæ præceptum interdicto furti includitur, & imperio Numinis obligationem parit VI, 1, 697.
Consuetudo naturam mentitur I, 6, 81.
Contractus consensu nituntur vel expresso vel tacito, cui Fides adiungitur VI, 1, 695.
Controuersie Judæis motæ VII, 8, 864 &c.
Contubernia seruorum V, 17, 662 & 663. v. *Seru.*
CORBAN, quid VII, 2, 835. &c.
Corona Hieronis examinata I, 3, 39.
CREATIO Ebræis ceterorum articuloꝝ fidei summa III, 10, 332 & 333.
 in cultu Sabbati agnoscenda. *ibid.*
CVLTVS interior & exterior III, 7, 310.
 cultus diuinus antiquissimus ante L. Mos. per oblationes & sacrificia III, 2, 276. tum preces, Benedictiones, Adorationes, Vota p. 277.
 cultus diuini Ebræis vsitati genera, ritus, loca, tempora III, 3, 282.
 cultus extraneus in creaturis pro Numine aut Numinibus intermediis habendis II, 1, 128. interdictum eius fundamentum omnium præceptorum p. 133. paraphrasis eius præcepti. *ibid.* cultus extranei interdictum partim ex iure Noachidarum, partim Gentium imperatio ac interueniente II, 2, 135 & 136. ad cultum extraneum non per interdicta tantum negatiua sed appendicem affirmatiuam obligatos Gentiles fuisse, tradunt Ebræi III, 8, 309 &c.
 Gentiles sacrificia Hierosolymis præstant & alias oblationes, quatenus III, 4, 290 &c.
 cultus extranei pœna in Noachidis, II, 1, 129, quor; modis fieret. *ibid.*
 Profelytis domicilii holocausta, spontaneæ oblationes, vota, Hierosolymis permissa, cum exemplis III, 4, 287 &c.
 Profelytis domicilii festorum obseruatio interdicta III, 5, 295. & quæ pœna p. 296.
 Profelyti domicilii, quibus locis arcerentur aut admitterentur in cultu diuino III, 6, 298 &c.
D*Escalopus* continet iuris naturalis capita excepto præcepto Sabbati I, 8, 99.

Decima

Index Rerum & Verborum.

Bécima pauperis VI, 6, 726.
Deditini (Libertini) II, 5, 169.
Demarius apud Euangelistam VI, 17, 792 & 796.
deperdita res, vel signata, vel non-signata erant VI, 4, 715. præcomii inrequirendis mos 716. restitutionem earum pendere volebant Ebræi non ex lege naturali, sed sua ciuili. *ibid.*
D E V S indicando imperat Rationi humanæ ius naturale I, 8, 96.
Dei filii, homines & angeli II, 12, 263.
deorum & Jouis filii. *ibid.*
 Deum remuneratorem ethnici credebant I, 4, 49 & 50.
Dii pro Principibus II, 13, 267.
Diis gentium non maledicendum, quomodo capiatur II, 13, 267.
Didrachmum apud Euangelistam, an ad capitationem sacram, aut Tributum Cæsarianum pertineat VI, 18, 806 &c.
 posterius affirm. *Seldenus.*
D I E S. Dies vnde III, 17, 397. diei septimi astrologica & Chronologica obseruatio antiqua III, 19, 415 &c. dies postriduani III, 17, 392.
 dies à vespera ad vesperam numerandi ratio III, 11, 345.
Diebus Planetarum nomina quando indita III, 19, 417 &c. quo ordine III, 20.
Dies feriarum nomine, & sine Planetarum nominibus ap. Christian. III, 22, 457 &c.
dies Gentilibus ἐορταί μοι, ἑορταί μοι, ἑορταί μοι III, 17, 390 &c. 403 &c.
Dina pudicitia vindicata considerata VII, 5, 852 & 853.

Dimetiendi interuallum cubitorum in itinere Sabbati modus III, 9, 320 vsq. ad 325. qui præterea ea de re agant. *ibid.*
D I V O R T I A licita ex iure naturali, tradunt Ebræi V, 7, 590.
Diuortii libellus apud Græc. & Rom. V, 7, 591.
 Diuortia etiam in nouo orbe vsitata p. 592.
de Diuortii Ebraeorum, aliarumq. gentium diffusissima est tractatio *Seldeni in Vxore Ebraica lib. 3. à cap. 18. vsq. ad finem libri.*
D O M I N I V M. Domini acquisitionis ius originarium à concessione Numinis VI, 1, 693 & 694.
 Dominium supremus Dominus inuitis dominis transfert VI, 1, 697.
 Dominium diuinitus concessum ante & post diluuium, includit permissionem varias Acquisitionum & Translationum Domini formulas & modos vel apud vniuersos vel apud singulos introducendi VI, 1, 694. huic permissioni actu reniti, & fidem societati datam violare, est furtum facere p. 695.
 Domini & obligationis permissionisque quæ circa dominium versatur, est Fides & Consensus VI, 1, 695.
 Dominium occupatione quæsitum VI, 4, 712.
 Dominium ex successione VI, 5, 723.
 Dominium hominis in cetera animalia III, 8, 314.
 Domini acquisiti symbola, calculus,
 Yyyy

Index Rerum & Verborum.

cets, Sudarium, chirotheca VI, 5, 719.

Dominium *prediorum* transferebatur datis numis, *syngrapha*, corporali possessione; alias irrita erat venditio VI, 5, 720. *rerum mobilium* prehensione, tractu, abactu, ductu, traditione *ibid.* ita in permutatione, & donatione.

Dominii *Temperamentum ex necessitate* extrema indigentium VI, 6, 724.

tum, ex iure civili Ebr. & Traditionibus maiorum, quibus permittitur, quod alias iure naturali furtum esset VI, 2, 701. &c. additis exemplis.

Eβδουμῆτης Sol seu Apollo cur dictus III, 21, 447.

E B R Æ I præter V. T. habuerunt disciplinam Juris Naturalis, & ipsis aliisque gentibus Imperatiui siue ex pacto interuenientis I, 11, 10 & 11. sapientiae nomine Græcis æstimati celebratique I, 2, 24 & 25. eorum celebritas in philosophia unde I, 2, 14.

ab Ebræis Philosophi sua hausere, non tamen pura puta I, 2, 24 &c.

Ebræorum Philosophorum tria genera, Pharisei, Sadducei, Esseni I, 2, 28.

Ebræorum disciplina quatenus probanda I, 2, 33. disciplina moralis & civilis etiam in rebus Christianis discutiendis prodest I, 2, 12. eius studium *ibid.*

de iis *Lactantii* iudicium I, 2, 13.

Ebrææ linguæ character Samaritanus & Assyrius II, 6, 194.

Ebraicas res qui Græce contextuerint I, 2, 27.

Egenorum ius singulare. vid. *Pauper.*

E G E S I P P I locus à Scaligero reprehensus, à Petauio defensus III, 5, 297.

Ἐκκλησιαὴν philosophia laudata I, 1, 5. quis primus eâ vltus *ibid.*

E L E E M O S Y N A, ex debito, aut ex caritatis abundantia VI, 6, 726 & 734. eius *quantitas & qualitas* p. 227. &c. *exactio & exactores* p. 729. *erogatio* *ibid.*

Emti agri non fiebat dominus absq; *syngraphâ* VI, 4, 717.

E N O C H, Aidris dictus Arabibus V, 9, 609.

ἑνοχὸν, ἑνοχὸν I, 4, 46.

Essenorum secta altera nuptiis aduersa V, 3, 740 &c.

de *Essæi*, qui olim & hodie scripserunt I, 2, 29.

Errores quoque ad indagacionem veri profunt I, 1, 8.

errores per errorem tradentium & accipientium propagati I, 1, 9.

Ethnici Scriptores non citra Christianismi morumque receptorum amissum legendi I, 2, 36.

Eunuchorum de matrimonio V, 16, 657.

E X C I S I O à caelesti vindicta expectatur II, 11, 256 & 258.

triplex ex sacris literis singillatim repetitur VII, 9, 872 &c.

E X C O M M U N I C A T I O N I S apud Ebræos causæ, formula, effectus, solutio IV, 8 *per tot.*

Pharisei cur Christo nunquam excommunicationem intenterint IV, 9, 543.

FEDVS

Index Rerum & Verborum.

FEDVS. Federa Ebræis licebat inire cum quibuscunque populis, exceptis septem & Amalekitis VI, 15, 778
 Federa Judæorum cum Gentilibus VI, 17, 789.
 Federis conditiones, vbi hostes se dederent VI, 14, 773 & c.
Femina à iudicandi officio, & testimonii dictione exclusa VII, 6, 855.
FERIÆ. de feriis & festis Rom. qui scripserint III, 18, 410.
 Feriis, quæ facere licuerit Gentilibus III, 17, 390 & 391.
Ferreum pecus quid, & qualicium aut illicitum VI, 10, 756.
Figuras prominentes aut planas facere an licitum II, 6, 193 & c. v. *Imag.*
Filæ impuberis & puberis descriptio VI, 7, 741.
Filifacius notatur I, 10, 123.
Florus explicatur II, 8, 232 & c.
Fœnus. v. *Usura.*
FORMVLA. cessionis vetustissima VI, 5, 719.
 formulæ vim contractui dabant *ib. id.* & c.
Fraus verborum in contractibus non adhibenda VI, 3, 708. v. *mendac.*
Freheri dissertatio de Numismate census II, 8, 228.
FVRTVM. *Furis nocturni* cædes permissa IV, 2, 495.
 Furti & rapinæ descriptio VI, 1, 693
 Furtum & rerum & hominum: clam palam factum: significat damnum à personis datum: comprehendit dolum malum in ponderibus & mensuris VI, 2, 699.
 furti species, vicini agri terminos submouere VI, 3, 710.

furtum non minus in Gentilibus, quàm in Judæi bonis committatur VI, 3, 707 & 709.
 furti pœna capitalis VII, 6, 857.
 de furto ius naturale cum iure Gentium Ebræis aliisque interueniente commiscetur VI, 2, 698.
 Furari an liceat propter necessitatem VI, 6, 724. de furti crimine, sine Modorum & Temperamentorum, quæ dominio adiici solent, ceu Lydio lapide, frustra sæpe discernunt Calistæ VI, 2, 703.
 furta quædam licita apud quasdam gentes, non omnino fuita, sed temperamenta dominii *ibid.*
 Furti interdictum non obstat acquisitionibus bellicis VI, 3, 709.

GEMINUS quando vixerit III, 21, 450.
Generatio decima, tempus infinitum V, 14, 648. V, 16, 657.
GENTES. quot modis accipiantur: difficultas rei: numerus, I, 6, 77 & 78. quomodo Ebræis distinguantur I, 10, 117.
 Gentium complurium Morationum atque Illustriorum scita ac rationes quid valeant in indagando Jure naturali Permissiuo & Obligatio I, 7, 87 & 88.
 Gentes totæ iura naturalia violauerunt I, 6, 80 & c.
 è Gentibus, aliis ob Judæisni professionem, aliis citra eandem sedes licitæ in imperio Israel II, 2, 13.
 Gentilibus inter Judæos agere, quando & quomodo permissum II, 3, 153 & 154. Gentili idololatræ nullus in solo Israëlitico locus II, 3, 151. quotiens sui iuris essent
 Yyyy 2 Judæi

Index Rerum & Verborum.

- Judæi 152 &c. Gentiles conditionis liberæ, quomodo Judaismo initiarentur II, 2, & 3 per tot. quo effectu c. 4.
- Gentiles Judæis semper immundi II, 5, 176.
- Gentilium rituum callentissimi inter Patres Latinos Tertullianus, inter Græcos Clemens III, 18, 406.
- Gentium Jus. v. *Jus*.
- Gergesai* non prorsus deleti VI, 13, 773.
- Grotii* libri de iure belli laudantur I, 2, 35. II, 10, 123.
- Hæresis.** de Hæresibus qui scripsere I, 1, 5.
- HEBDOMAS** quid significet III, 15, 366.
- Hebdomadis triplex ratio III, 19, 413.
- Hebdomas Arabum, Turcarum, Perfarum III, 22, 462.
- Hecatai* opus de Ægyptiorum philosophia I, 1, 4.
- Hegira* seu fugæ Mahumedis, quis dies assignatus III, 20, 437.
- HELLENISTÆ** Judæi Græcienses III, 4, 287.
- Hellenistæ, de Græcis interpretibus Bibliorum II, 4, 156. & *sapissime*. & Hellenistarum versio II, 11, 256 &c. Hellenistarum versionis codex summæ antiquitatis in Anglia V, 8, 602. Hellenistica versio II, 5, 179.
- Hellenistica lingua II, 1, 132. IV, 9, 542. III, 17, 399 & 400. Hellenisticus sermo II, 5, 170. Hellenistico sermone (de N. T.) II, 10, 250.
- Heralidis* Pontici *πολιτείας* I, 1, 4.
- HERODEM** Magnum, Alienigenam non Judæum fuisse, contra Scaligerum & alios defenditur V, 19, 20. 21 *cap.*
- eius stemma p. 670.
- nec Proselytus iustitiæ integer fuit c. 21.
- Herodiadis* cum Herode Antipa matrimonium, unde illicitum V, 21, 685 &c.
- Heredes* feneratoris an & quatenus redderent usuram VI, 9, 751.
- Hermippus*, vitæ Pythagoræ Scriptor I, 2, 17.
- HESIODVS** explicatur III, 17, 395 & 396.
- HETEROGENEORVM** commixtio (e.g. lanæ & lini in veste, seminum diuersi generis in eadem agri parte, animalium diuersi generis ad coitum admissio, arborum diuersi generis insitio) quatenus & cui illicita VII, 3, 339 &c.
- Holocausta* III, 8, 311 &c.
- HOMINES.** Hominum consideratio, vel vt vniuersi natura æqualia, vel vt vnius ciuilibus societatis ex pacto I, 7, 91 & 92. eorum vitam segregem fingunt aliqui. *ibid.*
- Homines in Imperio Rom. vel Pagani, vel Christiani, vel Judæi II, 9, 243.
- HOMICIDIVM.** Vltroneum nullum, extra rationem pœnæ vel quasi, ex Ebr. interpretatione legis permissum, ex materia de anathemate prolixè ostenditur IV, 10, 550.
- Inuoluntarij, species tres IV, 2, 486. &c.
- de fœtu in vtero non necando IV, 1, 478 &c.
- Homicidij genera, priuatis, quasi mini-

Index Rerum & Verborum.

ministris summæ potestatis, sub
ratione pœnæ aut quasi, citra iu-
dicium forense permiffa, intra
cautiones certas, IV, 3. *per tot.*

vbi de, *Tuentibus se, & Zelosis.*

Homicidii interdictum explica-
tur IV, 1. vbi de *Vindice Sanguinis.*

Homicidii pœna ne irrogaretur,
exceptiones Ebræorum IV, 1,
481 & c.

HONESTORVM & Turpium discrimen
& notitia, à Deo insita, cum
respectu Imperii Diuini I, 8, 94.

HONORVM vetustas quæ III, 21,
442 & c.

Hospitiarius resellitur III, 21, 405.

IDOLOLATRIA. v. *Cult. extran.* E-
bræis frequens II, 1, 130. & varia
p. 131. non æque post primi tem-
pli excidium. *ibid.* & 132. eius oc-
casio prorsus sublata II, 2, 136 &
137.

Res mete naturales, etsi coli soli-
tæ ab idololatriis, liciti vsus & pos-
sessionis I, 7, 215.

Idumæi, Judæi facti II, 4, 155.

Jeunias sabbato celebrari solita, vnde
& quo sensu Gentiles tradiderint
III, 15, 369 & 370.

JESVS. de Iesu Talmudicorum fa-
bula IV, 9, 544.

Jethro, *αουβουου*. II, 2, 144.

IMAGO. Imagines facere illicitum
II, 6, 182 & 204.

Imagines distinguuntur II, 7, 109
& 110. vbi præsumtio, de cultu
extraneo, & c.

Imagines discendi & docendi cau-
sa facere licitum II, 6, 185 & c. 196
& 203.

Imagines consecratæ, non conse-
cratæ II, 8, 222.

Imagines animalium an & quas
facere liceat II, 6, 192 & c.

Josephi de imaginibus sententia
Talmudicæ disciplinæ dissona II,
8, 216 & c.

Imagines Cæsarum & Tiberii
quomodo cultæ II, 8, 218 & 219.

Imagines Cæsarum auersati Judæi
cur II, 6, 184. Iudæorum de ima-
ginibus Cæsarum responsa apud
Josephum quo temperamento in-
telligenda II, 8, 220 & 221.

ΙΕΡΗΘΑΕ votum IV, 11 *per tot.*

Imperare sibi, nemo potest; neque par-
pali I, 7, 92.

Imperatorum Constituciones explicantur
III, 19, 417.

INCESTVS. Interdictis de incestu-
an Gentiles obligarentur V, 11,
619 & c. Affirmatiua diuersimodo
de explicatur. Add. *Seldeni Vxor*
Ebraica lib. 1. c. 3. 4. 5. 6.

Incestæ Gentium coniunctiones
V, 11, 623 & c.

India portentosorum animalium fe-
cunda, II, 9, 239.

Inscriptio vetus corrigitur III, 18, 407.

INTELLECTVS AGENS quid Ebræis
I, 9, 108 & 109. quid aliis 110 & 111.
quid Christianis 112 & c.

Interuallum inter Legem & primor-
dia rerum III, 8, 312.

JOSEPHVS cum Philone comparatur
I, 2, 30.

Talmudicis sæpe aduersus III, 15,
366. explicatur III, 15, 366 & 367.

III, 23, 468 & c.

eius versio Gelenium reprehendi-
tur II, 8, 231.

Yyyyy 3

JOSVÆ

Index Rerum & Verborum.

JOSVÆ decreta in Terræ diuisione; vbi temperamenta & modi domini VI, 2, 704 &c.

ISRAELITAM Gentili tradere, capitale, cum casibus exceptis IV, 3, 498 &c.

Israëlitæ nolunt Noachidæ videri, sed Abrahamidæ I, 10, 118.

Iubilæorum celebratio quando cessarit II, 3, 150.

IVDÆVS. Judæum nomen II, 4, 156. lingua. *ibid.* & 157. Iudæi nomen natalibus acquisitum peregrinitatem non statim abolebat V, 20, 675. Semiiudæi profelyti V, 21, 683 &c. Iudæus ex Iudæis, Iudæus ex Peregrinis II, 4, 164. Iudæi potuerunt esse ciues Romani II, 5, 169. Iudaismo quomodo ingenui initiabantur II, 2 *per tot.* quomodo serui II, 3, 149. Iudæis ritus Iudaici indultus Principum permissi III, 14, 364.

Iudæi in Ægypto Ptolemæorum temporibus I, 2, 17.

Romanis tributarii VI, 17, 789 &c.

Europæi monarchiam vniuersalem affectabant VI, 12, 767 &c.

Iudæi Alexandro militant citra curam causæ belli aut religionis disparis VI, 17, 789.

Iudæorum Academia, Soriana, Pumbedithana, Nehardaiensis tempore Theodosii, Arcadii & Honorii Imp. II, 9, 244. & Synagogæ frequentes. *ibid.* Immunitas. *ibid.* & 242. priuilegia. *ibid.* quibus post exuti p. 243.

Iudæi Mauritanenses, interpretes Biblior. II, 12, 260. & *sape.*

Iudæorum biga Iosephus & Philo laudati I, 2, 28.

Iudæi Anglienses occisi II, 6, 189. Anglia pullip. 190.

Iudæi porcinum numen colere falso dicti; vt & Asinum, & Cælum. vnde. II, 1, 132.

IVDAS & Thamar, an matrimonio coniuncti V, 9, 608 &c.

Iudæ in Thamarum iudicium examinatur VII, 5, 849 &c.

IUDICIUM. Iudicium superius & cœleste, tum inferius & humanum VII, 43, 843 &c. de Iudicio diuino, seu præmio & pœna cælitus expectandis VII, 9 *per tot.*

Judicia notant potestatem deliberatiuam atq; constitutiuiam, tum iudiciariam ac decisiuam, caputque Iuris Naturalis sextum constituunt: iudicii diuini persuasione subintellecta VII, 8, 846.

Iudiciorum iure, obedientiam ciuilem & imperium comprehendunt, vt & pœnas: relicto tamen summis potestatibus arbitrio augendi minuendique VII, 5, 848 &c.

Tribunalia Ebraei, III virorum, XXIII vir. per vrbes, oppida, pagatim, præter LXXI vir. in quibus ius dicebatur secundum legem Mosaicam & instituta ac mores, tum originariis tum Profelytis VII, 6, 854. *Tribunalia singularia Profelytis Domicilii & Noachidis* in ditone Israëli. & Iudices vel Ebraei vel Profelyti, sed ab Iudicibus Ifr. constituti: cum exceptione in Dedititiis VII, 6, 854 &c.

Iudicia in Profelytis Domicilii ob violatum ius Gentium imperatiuum aut interueniens VII, 7, 858 &c.

Judicia

Index Rerum & Verborum.

Judicia extraordinaria. 1. ubi ex Gentilium litigantium compromisso Ebræus arbiter captus. 2. ubi aliarum Gentium lites cum Ebræis, sub iudice, cui in utrosque potestas, agitantur VII, 8, 863. Mos vtrorumque. *ibid.* &c.

IV s. *Ius*, quid. I, 4, 45. *Ius* hominibus proprium est. I, 4 & 5, *late*.

Ius proprie dictum omnimodum est aut

Diuinum, idque vel

Naturale, idque vel

Obligatiuum

Permissiuum

Positiuum, vel

Obligatiuum

Permissiuum

Humanum I, 8, 103.

Ius Obligatiuum, iussis & interdictis constat I, 4, 46.

Iuris Permissiuus actus distinguuntur I, 8, 104 & 105.

Ius Diuinum duplex *Naturale* & *Positiuum* I, 8, 100.

Naturale negant aliqui a Iustores I, 3, 38. impugnavit Carneades I, 6, 80. I, 7, 88.

Iuris Naturalis Definitio quorundam I, 5, 73. *Aristotelica* & aliorum explicatur I, 7, 85 & 86.

Iuris Naturalis, prima naturæ τὴ ἀρχαία καὶ πρώτη principium præstant, iurisque naturalis nomen induunt I, 1, 2.

Iuris Naturalis obligatiui capita, Pactis standum, Fidem seruandam I, 8, 105.

Iuris Naturalis violationi diuinitus pœnam imminere, etiam Ethnici agnouerunt I, 8, 97.

Iura Naturalia ante legem Moisaicam obtinuisse, mentibus inscripta, Patres docent I, 8, 97 &c.

Ius Naturale ex legibus ciuilibus fecernere, ardui operis I, 3, 40 & 41.

Ius Naturale quomodo immutabile, aduersus Tholosanum I, 8, 97 & 104.

Ius Naturæ vox Dei, *vestigia*, *via*, *mandata*, *verba Dei*, I, 8, 100 & 101.

quatenus est *ius diuinum*, consensu Theolog. Juriscons. Philos.

Iura Naturalia Ebræi vocant *Iudicia*, *Iura*, *Præcepta seu Mores*; reliqua à Numine imperata, appellant

Ritus, *Statuta* I, 10, 119. *Ius Naturæ* vocatur Ebræis, *Præcepta Noachidarum* I, 8, 102.

Ius hominum commune, per excellentiam *Noachidarum* dici solet II, 7, 206.

Ius Noachidarum Adamo imperatum dicunt Ebræi I, 9, 107. id quomodo intelligendum p. 108.

Iura Noachidarum Ebræis quæ I, 3, 41. capita eius iuris vel *Maiora*, vel *Obscuriora* p. 42 & 43. capita *Obscuriora* distinguuntur VII, 2, 832 & 833. adde cap. 3. *Iuri* Noachidarum quædam à magistris tributa, non vere sed in opprobrium Gentium seu Noachidarum VII, 3, 842. *Iura Noachidarum* simplicia, an in *Synodo Hierosolymitana Apostolorum* doceantur prolixè disquisitum VII, 12 *per tot.* *Vestigia* huius iuris in *Iobo*, colliguntur VII, 11 *per tot.*

Iuris Naturalis ex Ebræorum disciplina generalis designatio I, 3, 37.

Ius Naturale Ebræi non metiuntur

Iur

Index Rerum & Verborum.

tur *Gentium moribus, opinionibus, constitutionibus* I, 6 per tot. neque ex *aliorum animantium actibus* eliciunt, cum quibus nullum hominum commune ius agnoscunt I, 4, 43 &c. neque ex *Rationis humane usu solo* I, 7 tot. sed indagant & designant *Numinis imperio, auctoritate atque indicatione* I, 8 tot.

Iuris Naturalis capita maiora septem enumerantur I, 10, 116 &c. instaurata ubi & quando p. 120. Iure naturæ an Sabbati seu septimi diei observatio festæ necessaria ex mente Ebr. III, 8, 315. Iuris naturalis præceptis negatiuis quid affirmatiui infit III, 1, 273 &c.

De officiis erga Numen ratio duplex: prior qua Profelyti domicilii puniendi; altera, qua genus humanum citra pœnam forensẽ Deo obligaretur p. 274.

Ius Ebræorum alterum, ipsis aliisque Gentibus suæ Imperatium, siue Interueniens, ex ipsorum libris sumendum I, 1, 11. II, 2, 135 &c.

Ius Gentium interueniens accedit Naturali I, 1, 2. Ius Gentium ad regendos Profelytos civili superinductum i. e. *Interueniens Gentium* II, 8, 205. *Ius interueniens* seu Ebræis atque Inquilinis, siue in eorum ditione vitam transigentibus singulare II, 7, 206. *Iure* interueniente à sapientibus introducto, Iudæi quatenus Gentes respiciebant, inter se atque ad Iudaismum eiusque ritus factos rectos conferuandos regendi erant II, 5, 175.

Ius Gentium vniuersè, quid I, 6, 74 &c 75. quot modis accipiat p. 76,

quomodo inde argumentandam sit aut non. *ibid.* Gentes ipsæ quot modis accipiantur p. 77.

Iura Pacis & leges quomodo ex consensu VI, 1, 695 &c.

Ius belli, quomodo ex consensu p. 696.

Ius ante Mosis tempora non traditum literis I, 9, 107.

Iururandum per sanguinem Abelis V, 8, 601.

Iustus quis, ex mente Ebr. VII, 9, 871. *IUVENALIS* explicatus II, 9, 239.

K *Olybus* numulariorum IV, 55, 510. *Koquoneçtopes* III, 17, 397.

L *ACTANTIVS* refellitur I, 2, 16.

LAERTIVS explicatur I, 2, 15.

Lapidationis pœnæ ritus IV, 8, 534.

Lares oppignorati, venditi II, 8, 224.

Latini (libertinorum genus) II, 5, 169.

LEX quid I, 7, 89.

LEX NATURÆ à Deo, Philosophis agnoscensibus I, 8, 94 & 95. mentibus inscripta p. 98 & 99.

Legis Naturalis partes ex Ambrosio I, 10, 15.

Lex Mosæica cippis inscripta, & 70 linguis descripta, ex traditione Rabbiorum III, 3, 284.

Legum civilium ex permissione Dei latatum obligatio I, 8, 106 & 107.

Lex mere pœnalis an detur I, 4, 58 & 59.

L. s. de stat. hom. explicatur I, 4, 45.

Legislatores antiqui non nisi Numinis alicuius obtentu suis legibus auctoritatem quæri existimant I, 8, 97.

LIBERTAS naturalis à Numine hominibus

Index Rerum & Verborum.

- minibus permiffa, iure varie fuperinducto. temperatata VI, 1, 694
Absoluta & Simplex, quid I, 4, 44. *Reffricta & Temperata* quid. *ibid.*
- LIBERTINI** diuerfi. ex iure Cæfareo II, 5, 169.
Libertini, Profolytis comparati II, 5, 167 &c.
Libertini Judæorum II, 5, 170 & 171.
Libertini in Actu VI, 9. qui II, 5, 170 & 171.
- Liciti ac Illiciti** naturalis difterminatio I, 7, 91.
- Atque** quomodo interdum fumatur à Patribus in materia Iuris Naturalis I, 8, 99 & 100.
- LV CV S.** *Lucum plantare*, nac Noachidi licitum II, 6, 181.
Luci ad Idol. plantati *ymbra, transfinitus, volucres, ligna, pretium, cinis*, illiciti vñus II, 7, 214.
- Ludo alex.** talorum &c. quæ fita, furti nomine cenfebantur, ex domini obligationifque temperamento VI, 11, 760. &c. caufe add. *ibid.* licebat tamen Gentilibus, aut Iudæo cum Gentilibus p. 761.
- LVNÆ phafis**, eiufque difciplina II, 6, 197 & 198. cum *ſchemate* duplici 199 & 202.
aëris temperies quid in ea poſſit p. 200.
praſagia *ibid.* &c.
- MAGVS.** Magi, *Hoſtana* dicti III, 19, 421. Eorum inceſtæ coniunctiones V, 11, 624 &c.
Magus, omnis idololatra II, 1, 134.
Magia infamis morte punita II, 7, 208.
- Mahumedis fedus** cum Chriſtianis initum VI, 12, 769.
- Mahumedanis caufa belli dilata-tio finium habetur VI, 12, 769. Ma-humedani Hiſtorici quidã I, 2, 22.
- MALCVS** eſt Porphyrius I, 2, 18.
- Maiores partis* ius VI, 1, 696.
- MAMZERES** Manifeſti & Dubii, ii-que duplicis generis, eorum ma-trimonia, liberi V, 16, 655 &c.
Mamzeri permiſſum ancillæ con-iugium V, 12, 639.
Mamzerum proles retinebat labem, niſi quod per matrimonium cum ancilla ſeruilis conditionis, & hinc in libertatem venire poterat V, 16, 659 & 660.
- Maranatha*, quid IV, 9, 544 &c.
- Martianus Capella* veterum rituum cal-lentiſſimus III, 15, 371.
- MATRIMONIUM**, vide & *Nuptias & Polygamiam*.
- Matrimoni *definitio* ex iure Ebræ. diuerſa à Chriſtian. V, 7, 589.
Matrimonialis iuris origo apud E-bræos V, 3, 565. Matrimonii *ne-ceſſitas* p. 566 & 568. Matrimonium non conſenſu tantum ſed concu-bitu perficiebatur V, 4, 572 &c.
Matrimonium Fratris, an iuris Noa-chidarum, aut illi adiectum caput VII, 3, 840. Videatur *Seldeni Vxor Ebraica libr. I. cap. 12 vſq; ad 16.*
Matrimonium *cum fratris filia* V, 11, 631.
De cognationis ratione habitæ inter Initia rerum & Leg. Moſ. V, 9, 607.
Conſanguinitatis & Affinitatis gradus, quatenus matrimonii impedi-menta ſunt, explicantur, cum cau-ſis, V, 10, 614 &c.
Matrimonia *inter Iudæos & ſervos ac ancillæ*, & *exter.* V, 12, 101.

Zzzz z

Matri-

Index Rerum & Verborum.

- Matrimonia Seruorum & Ancillarum originis externa**, inter se inuicem V, 17 *per tot.* de matrimonio & concubitu, *cum captiua Gentili*, iure singulari V, 13 *per tot.* Profelytorum V, 14.
- Matrimonia Profelytorum inter se inuicem aut cum Gentilibus**; & cognationis ratio inter fratres & parentes V, 18. *tot.*
- MELCHISEDECI** oblatio panis & vini an sacrificium III, 2, 278.
- MEMBRVM.** de *Membro animalis uisum* interdictum, vetat immanem crudelitatem in cetera VII, 1, *per tot.*
- MENDACIVM.** Mentiri in alterius, etiam Gentilis, damnum, nefas. VI, 3, 708. Mendacio quando locus, ex discipl. Ebr. IV, 3, 500 & 501. adde VI, 3, 709.
- Mendicantes* Judæi VI, 6, 735.
- MENSIS.** Mensium ratio apud Ebraeos II, 6, 196 & 197.
- Mensis Græcorum trifariam diuisus III, 15, 372.
- MERETRIX.** de *vocabulo meretricis Ebraico* V, 4, 576 & c. *interdictum de Meretrice* consideratur. *ibid.* Adde *Vxorem Hebraicam Lib. I. cap. II sub fin.*
- Metathemeni* Βαβελωνὰ ἴθνη I, 1, 4.
- MINIMVM.** Vbi de pœna ob comessionem illicitam sermo est, adhibetur apud Ebr. illa mensura, *quanta oliua est*: vbi de furto, *Prota* seu numuli VII, 1, 826.
- MOCHVS** Tyrius *Historicus* I, 2, 22. Alius, *Medicus*. p. 23. Latinis, *Moschus*.
- MONETA.** eius *audenda ius* quando ablatum Judæis II, 8, 225.
- Monetarius ab vno iudice absolutus, ab altero damnatus I, 3, 39.
- MORIAH** monti, nomen *Templi* tributum III, 6, 298.
- MORS.** ad mortem vitandam, quid liceret Ebrais II, 10, 247 & c.
- MOSES.** an bigamus V, 6, 586.
- Mendus patet*, quid. III, 17, 392.
- Musica rationes in celo* ex Pythagor. sententia III, 21, 441.
- Mutuum. v. Usura.*
- NATALIS.** Ex *Natalibus* vt dignoscantur Serui, Gentiles, Pagani, Exteri, Regula est: quod *Proles Matris non Patris conditionem sequatur* V, 12, 643. V, 15, 654.
- Natalitium thema* Urbis Constantinopolitanæ III, 20, 428.
- NATVRA.** *Natura Parens* sive Deus I, 8, 94. *Natura parere*, & Deo parere, *ὡν πατρῴης* sæpe Veteribus vsurpata I, 8, 95 & 96.
- Prima Natura*, vt se habeant ad ius naturale I, 1, 2.
- NEOMENIÆ,** præter Neomeniam Tisti, non feriatæ III, 15, 369.
- NEPOTES & NEPTES.** filiorum & filiarum locum supplet V, 3, 568.
- Nethinai* seu Dedititi V, 14, 647.
- Nicolans Damascenus*, assentator Herodis V, 19, 671.
- Nicolaitarum* Hæresis, quomodo ex dicti errore orta I, 9.
- NOACHIDÆ.** vid. *Gentiles*.
- Noachidæ *genus humanum vniuersum* I, 9, 107. I, 10, 117. excipientibus se Ebrais. *ibid.* & 118.
- Noachidarum præcepta* de iure naturali I, 8, 102. I, 10, 117.

NOACHVS

Index Rerum & Verborum.

NOACHVS heres orbis constitutus, Filius dispertit VI, 1, 698. de vxore Noachi traditio, & filiorum vxoribus V, 9, 609 &c. cum eo, quot homines in Arca fuerint V, 9, 613 &c.

NOMEN, absolute pro sanctiss. Numinis nomine II, 10, 247. Nomen *Tetragrammaton* II, 12, 261. Nomen Dei proprium & cognomina. *ibid.* Nomen Diuinum quot modis profanetur. II, 10, 247 &c.

NOTITIÆ communes, hominibus innatae I, 7, 85 & 86.

NUMA, non fuit Pythagoreus I, 2, 15. de libris, qui eius nomine ferbantur p. 16.

NUMENI de Platone iudicium I, 2, 23.

NUMISMA. Quibus vsi Iudæi II, 8, 225, 226, 228 &c. recensentur quædam II, 6, 192 & 193.

Numismata, quæ feruntur ex illis, quibus Christus venditus I, 8, 227. *Numisma census* apud Euangelistam VI, 17, 796 &c. cum imagine Tiberii, exhibetur II, 8, 222.

NUMVS habuit duplicem *inscriptionem, obuersam & auersam* VI, 17, 800 801.

Numus *Schickardi*, cum capite Mosis & inscriptione, examinatur II, 6, 186. *Seldenii*, eius generis, itidem examinatur p. 187.

Numi Rhodiorum II, 8, 227. quos Seldenus habuit p. 228. *consecratio* in Numis Cæsar. II, 8, 225.

NUMVLARII. in Templo, qui fuerint, eorum Arcæ: quæstus. IV, 5, 509. &c.

Nundina Romanorum III, 15, 377 &c.

NUPTIÆ. *Nubere, nuptiæ verba* V, 4, 573.

Nuptiales ritus ante L. Mosis. V, 5 per tot.

de Nuptiis patruelium, amitinorum seu consobrinorum *ll. Rom.* V, V, 11, 631.

Nuptias auersatur Essenorum secta altera V, 3, 570 &c.

Nuptiarum necessitas apud Gentiles V, 3, 570.

Nymphodori Νόμμος τῆς Ἀσίας, I, 1, 4.

OBLIGATIO, quid, I, 4, 46. prima inter personas & ius relatio. *ibid.*

Eius origo & natura I, 7, 91 & 92.

Eius origo in iure permissivo I, 8, 105.

Obligatio naturalis non inducit penam, secundum Jurisconsultos, quorum sententia explicatur, & cum Philosophiâ conciliatur, I, 4, 47 &c.

Obligatio inest legibus ciuilibus *naturalis & ciuilibus* I, 8, 106 & 107.

obligatio inter deos vnde I, 7, 93.

OCCUPANTIS fiunt bona nondum occupata, cum exemplis VI, 4, 712 &c. v. *Dominium*.

Occupationis titulus pacto & consensu per genus humanum propagato admittendus, alios demum excludit VI, 4, 718.

Occupatio fundi, qui ante nullius in bonis, non dabat dominium occupanti VI, 4, 713. vsque dum fundum coleret. *ibid.* &c. iure Ebr. & Gent. al. Ita de rebus plane derelictis p. 714.

Bona Gentilium deperdita, occupanti Iudæo cedebant. *ibid.* aliter de Iudæorum bonis p. 715. Profelyti

Zzzzz 2

Index Rerum & Verborum.

- Ælyti** iustitiæ bona, sine herede morientis occupanti ced. p. 716.
OCELLVS Lucanus explicatus V, 11, 628.
OFFICIA. de officiis hominum vniuersalibus; Philosophi & Legislatores egerunt I, 2, 13.
 Officia *Necessaria* & *Accessiones* I, 1, 8.
 Officia vniuersalia & naturalia ex corpore *Mosaico* colligere, arduum. I, 3, 38 & 39.
Omophagia Gentilium VII, 1, 828.
Orientalium rerum & scriptorum quanta copia perierit I, 2, 27.
Oracula Apollinis I, 2, 2.
ORPHEVS corrigitur III, 19, 420.
ØVIDIVS explicatur III, 15, 368. III, 17, 404.

P*alæstimus*, Græcis & Rom. dicebatur Iudæus III, 15, 368.
Pallaca, παλλακή, *pellæx* V, 7, 594.
PARENTES. de Parentibus honorandis ius naturale: eius explicatio: derogatio duplex apud Ebræos VII, 2, 8; 3 &c. in Mara addit. præcept. I, 10, 120 & 121.
PATRIARCHARVM Generationes, & tempora earum V, 3, 566 &c.
PAUPER, quis, secundum Ebræos VI, 6, 730 &c.
Pauperum ius apud Ebr. cum Temperamento VI, 6, 724 &c. eo iure an Gentiles gauderent p. 734.
Pauperies, non continetur interdicto furti. VI, 2, 690.
PENTATEVCHI versio Græca à LXX Interpretibus, ieiunio celebrata III, 3, 284 & 285.
PENTECOSTE quid Veteribus Christianis III, 18, 409.
PEREGRINI nomine seu Profelyti quis intelligatur in II. Pauperum, VI, 6, 733.
Peregrinitas retenta in Profelytis II, 4, 164. alia etiam exempla p. 165. eius effectus V, 20, 675.
PERMISSIO & Jus permissivum spectat ad actus adiaphoros, ex ratione obligationis nondum præstituta & pœnæ absentis I, 4, 52.
Persici Imperii chronologia nova, ex Batticide I, 2, 19, & 20. ex Malmédanis p. 22.
PHARISÆORVM (cum Scribis) ἱερογῆ I, 2, 30 & 31. cur à Josepho Stoicis comparentur. *ibid.*
Pheregydes Syrus Barbaricæ Philof.: dilcipulus I, 2, 24.
PHILO explicatur III, 4, 364. eius versio corrigitur, p. 364 & 365.
 Philo philosophiam generalem subinde tractat I, 2, 29 & 30.
Philoponus quando floruerit IIE, 19, 416.
PHILOSOPHI, quid & quomodo ab Ebræis hauserint I, 2, 24. &c. Philofophis quibusdã ante Christianismum, qui Patres salutem attribuant I, 2, 32. Philofophorum quot secta ex mente Varronis, & dist. dia, & errores I, 7, 88 &c.
Philofophia vel vt sectarum est, vel ut generale sapientiæ pietatisque studium est, accipitur I, 2, 29.
Philofophia civilis, circa officia vel Deo ab hominibus, vel his inter se debita versatur I, 1, 2. variaz in ea & diversa sententiæ, & cur p. 8 & 9.
Philofophiaz Barbaricæ pars optima, Ebræorum, sola superstes I, 2, 28. Philoso-

Index Rerum & Verborum.

- Philosophiæ Græca & Latina scita Patres collegerunt**, & qui I, 1, 5. quomodo philosophiâ veterum vtendum. *ibid.*
- Picturam** laudat Philo II, 8, 235. picturæ & imaginum varietas II, 9, 245.
- Piscandi ius**, quatenus exspirat VI, 4, 713.
- PLANETARVM** nomina in diversis linguis III, 22, 461. in cælo ordo & loca diversimodè tradebantur III, 21, 449. eorum nomina quando *diebus indita*; quo ordine, & ordinis ratione III, 19, 417 &c.
- PLATO** multa ex disciplina Ebræorum & Mose hausit I, 2, 14 & 16 & 17 & 23. quando floruerit. *ibid.*
- PŒNA.** vox *improprie* accepta I, 4, 57 & 58. *definitio* proprie dictæ. *ibid.* pœnam inducit naturaliter obligatio I, 4, 46. Pœnæ formatiſ causâ est vindicta, sive quod sit retributiva, quia peccatum est. I, 4, 51. Pœnæ non præſiniuntur specialiter ex iure naturali, secundum Ebræos II, 1, 130.
- Pœnis** adnumerantur actiones & coëreptiones forenses I, 4, 47. pœnas quæ perimant aut differant. *ibid.* Sententia Ethnicorum pag. 49. & 50. in pœnæ ratione etiam cædes bellica continetur IV, 11, 555.
- Pœna Diuina** Noachidas manens, *Excisio corporis & animæ*, ob cultum extraneum (cuius species Molochi sacrificium) & blasphemiam: excilio animæ, ob sex incestos conubitus VI, 10, 876.
- Pœna diuinitus manens Ebræos** *Excisio seu Gehenna*, cuius tria genera singillatim recensentur VII, 9, 872.
- Pœna apud inferos Ethnicis creditæ**, ad iuris naturæ violationem relatæ I, 8, 97.
- Pœna violationis septem præceptorum Illustriorum Iuris Naturalis**, Noachidis & Profelytis Domicilii, capitale supplicium seu gladius: Ebræis autem, gladius tantum in homicidio, in nonnullis præcept. minor pœna VII, 6, 856.
- Pœnarum genera Ebræis** *combustio, lapidatio, strangulatio, gladius* VII, 6, 854.
- POLYBIUS** explicatur II, 8, 235.
- POLYGAMIA** in oriente vñtata, non item in occidente: repetuntur gentes & leges V, 6, 587.
- de **Polygamia Patrum** diversæ sententiæ. V, 6, per tot. ex iure naturali, ante Leg. Mos licita Ebræis habetur p. 585. vid. *Vxor Ebraica, lib. 1. c. 9.*
- Πορνεία** de incestu VII, 12, 890 & 891.
- POTAMO** Alexandrinus auctor Philosophiæ eclecticæ I, 1, 6.
- Præda.** v. *Beh.*
- PŒMIUM DIVINUM**, *bonum justis repositum, præmium iustorum, vita futuri seculi, hortus deliciarum, Paradisus, Mons Domini, Templum Domini, Domus Domini, porta Domini*, VII, 9, 871.
- Premium diuinum** in altero seculo Noachidis ob septem Præceptorum custodiam decernunt Ebræi VII, 10, 877 & 878.
- Prærogativa** seu præcedentiæ Regula VI, 19, 819 &c.
- PRETIVM** maius minusue in emtione
Z z z z 3
ne, seu

Index Rerum & Verborum.

ne, seu damnum ex impari pretio VI, 5, 721 &c.
Principia practica & prima I, 7, 86.
Proles, apud Gentiles sequitur Matrem. sensus regulæ VI, 8, 746.
PROINQUITATVM gradus *iure Ciuili* V, II, 632 &c. *iure Pontificio* 635. *Orientali & Ecclesiast.* 634. *Mahumetano* 635 & 636.
PROSELYTVS. de *Profelytis* alibi agit Auctor; nempe de *Sucessione* c. 26. *Profelytos facere*, quid tempore Abrahami fuerit I, 8, 103. *Profelytis* quomodo Dauidis & Salomonis tempore non admittuntur dicantur II, 2, 145 &c. de iis L. in Cod. Theodos. explicatur p. 147. Profelyti ex timore II, 2, 147. eos faciendi mos recens p. 148. Profelytis quæ non tribuebantur II, 4, 162 &c. Profelyti partiarum V, 17, 661.
Profelytus Iustitiæ seu iustus fiebat Gentilis, *Circumcisione*, *Baptismo*, *Sacerificio*, II, 2, 138 &c. ubi describuntur ritus, personæ, tempora, exempla. Profelytus Iustitiæ quid conluequeretur *Initiatione* II, 4, 155.
 Profelyto Iustitiæ, nomen *Iudæi*, *Ebraei*, *Israëlitæ* tribuebatur p. 156 & 157. *posterorum* conditio *ibid.* Profelyti Iustitiæ in aliis, paris conditiones erant cum *originario*, in *re matrimoniali* disparis V, 14, 646 &c.
 Profelyti iusti. alii *perfecti*, alii *imperfecti* conditionis V, 21, 681 &c.
Profelyti Domicilii, qui VII Præcepta Noachidarum receperant II, 3, 150 & 151. quomodo initiabantur p. 152. quando cessauerit mos 153. cum iam cessasset admissio, *instar Profelytorum* domicilii II, 5, 174.

Profelytorum Domicilii quæ conditio p. 173. iis interdicti *ex iure interueniente*, actus omnimodi, qui uiciniorum gentium Idololatriam eiusque ritus omnino saperent, aut imitari uiderentur; Israelitis ex *ciuili iure* vetiti II, 7, 208. Profelytis domicilii, *preces & adorationes in templo Hierosolymitano* permittuntur III, 4, 286 & 287. *Iidem* tamen *observatione Sabbati* exclusi III, 12, 349.
Profelyti intra portas nomen; modo pro iustitiæ, modo pro Domicilii Profelyto accipitur III, 12, 352. de *Profelyta prole* II, 4, 166.
Pseudogorionides Scriptor satis uulgaris II, 8, 232.
Publicani, cur Iudæis inuisi II, 5, 178.
Puerpera seruandæ causa, an factum liceat occidere IV, 3, 502 & 503.
PYTHAGORAS quando floruerit I, 2, 17 &c. longæuitas eius unde p. 22. *celebritas* p. 23.
 ex disciplina Ebræorum multa transtulit I, 2, 14 &c.

Quasi poena, quasi vis, quid. IV, 3, 502.

RAbbi Iose Ben Chilpeta describitur III, 9, 328 & 329.
 Rabbitorum *cognomina encomiastica*, ut Magistrorum Theologiæ Scholasticæ p. 329.
Racematio, in iure egenorum VI, 6, 725
RAHAB profelyta II, 2, 145. Iosue nupta ex traditione V, 15, 651 & 652.
RATIO cur non habeatur norma Iuris Naturalis ap. Ebræos I, 7, per tot.
 Rationis usus *simplex & nudus*, tum *auctoritate*

Index Rerum & Verborum.

aufloritate superiori directus, I, 7, 88. ille prior incertus, & in contrarium tendens p. 89. suadet non iubet p. 91.

Regeneratio, in Iure II, 4, 158 & 159.

REGES TERRÆ, qui VI, 18, 806 & 811.

Regum filii, omnes Israëlitarum dicti 809. *Dimerbium*.

Relictum per obliuionem, in iure Pauperum VI, 6, 725.

Resecrandi Idolum & vasa eius, mos, apud Gentiles II, 7, 213 & 214. *Resecratio vendendarum Imaginum diuin.* apud Rom. II, 8, 224.

SABBATVM. Eius *celebratio solennis* in quibus consistat III, 9, 316.

Tempus & Locus Institutionis in statione Isr. Mara ponitur à Talmudicis *ibid.* & 317. *fusillime vsque ad 331.*

& I, 10, 120. Sabbati instituti *causa & ratio* III, 10. *per tot.*

Sabbati observatio *Ebrais propria* III, 10, 334. Hinc *sponsa* dicitur Ebrais. *ibid.* Sabbati Hebdomadici observatio *Profelyti Domicilij exclusi* III, 12, 349. &c.

Sabbati *Benedictio & Sanctificatio* quàm variè exponatur III, 13, 355. &c. *observationis prima* Locus & Tempus III, 11, 335 *per tot.*

Sabbati præceptum, à *caeteris in decalogo diuersum* I, 8, 99. Sabbati seu septimi diei festa observatio an *ex hère natura necessaria* III, 8, 315. quomodo hæc quaestio tractanda. *ibid.*

Sabbati præceptum *Mahumedani quidam* Naturale faciunt III, 13, 359. de cultu Sabbati seu septimi diei, quid profani scripserint, & quomodo *Iudais proprium* fecerint III,

15, 367 &c. quæ apud ipsos Gentiles cultum significare videntur, afferuntur & explicantur III, 16 & 17. *tot.*

Sabbatarj, Iudæi vocantur Martialis III, 15, 369.

Sabbata, omnia festa Iudæorum & jejunia. *ibid.*

Sabbati iter, *Majus & Minus*, quod III, 9, 317 &c. *modus dimetiendi* p. 320. *recentiorum sententia* 325. &c. *Feria* dicuntur prima, secunda, tertia Sabbati III, 17, 401.

Sabbaticus fluvius commentum III, 13, 359-

SACRA peregrina, Romanis quæ III, 17, 403-

Sacratissimus Imperator, & cætera eius, *sacra*, II, 8, 225.

SACRIFICIUM, *Abelis & Caini* explicatur à Rabinis III, 8, 314.

Sacrificia quæ & cur spontanea III, 8, 310. *Expiatoria, Propitiatoria, Pacifica* p. 311-

Sacrificia à Gentilibus accipere, an *valia* licuerit III, 7, 304. &c.

Sacrificia Gentilium cruenta & incruenta II, 2, 280 & 281.

Sacrilegium laxiore significato ap. Romanos II, 8, 225.

SADDUCÆI Traditiones maiorum damnabant I, 2, 31.

SALMASII opera de *ysuris* laudantur VI, 10, 759.

SALOMONIS cum filia Pharaonis matrimonium, & *cæteris aliis* V, 14, 649. V, 15, 652.

Samaritani Iudæis inuisi cur II, 5, 177.

SAMSONIS matrimonium cum *Timnathæa & Dalila* profelytis factis V, 15, 652.

SANGVIS

Index Rerum & Verborum.

SANGVIS de esu sanguinis triplicis, vetito
 Israëlitis & Noachidi VII, 1, 825.
 &c. cum temperamento p. 829.
 de esu & potu sanguinis Avicenna
 Mahumedanus, sæpe in re medica
 egit, præter editum Mahumedis
 VII, 1, 829.

Sarandib mons, quis III, 11, 347.

SATVRNI dies, quatenus æter III, 7, 405.
 III, 8, 406.

SCALIGER (Iosephus) refellitur III, 19,
 420 & 433.

Scillini acetis beneficio longævus Pytha-
 goras I, 2, 22.

Scriptor Græcus nondum editus III, 19, 420.

Septies, Soli singulare III, 19, 422.

Septizonium Romæ III, 20, 433.

Sepultura hostium VI, 16, 783.

SERVVS & SERVITVS. *Servitus* in fe-
 dere cultura & deditioem notat
 VI, 14, 774.

Servitus, in pace, vnde apud Ebræos
 VI, 7, 737. cum quis se in servitutem
 mancipabat, aut ex Fori additione,
 aut ex Patris additione, ibid. &c. Ser-
 vi à Gentilibus acquirebantur

venditione, *permutatione*, *syngraphâ*,
 addita corporali possessione, *regis volun-
 tate*, VI, 8, 743. illi quomodo ha-
 berentur servitute soluerentur 744. &c.

Lex de aure perforanda, ad addictum
 ex sententia fori pertin. VI, 7, 740.

Servitutis finienda modi VI, 7, 739.
 Serui Iudaismo initiati *retenta ser-
 vitute* II, 5, 172. eorum conditio di-
 versa à seruis Ebræis *originariis*. ib.

Serui & libertini quomodo Iudaif-
 mo initiarentur II, 3, 149, & 150.

Serui additi, *uxor & liberi* non ser-
 viebant, & tamen alebantur, VI,
 7, 739 &c. Servitus ea *sexennio* per-

inebatur: omnis, *Iabillao*. ibid.
 in seruos emtos non licitum domi-
 nari cum duritia VI, 7, 739.

servitutem ex iure captivitatibus Ebræi
 admiserunt ita, vt apud Gentiles serui-
 tus mee personalis non esset apud

se autem, in bello captis aut
 emtis seruis Gentilibus esset VI,
 19, 845.

Seruo quomodo & cui, poterat
 dominus ancillam coniungere VI, 7,
 740. seruorum contubernia ex Do-
 mini arbitrio valebant aut solue-
 bantur V, 17, 662.

Feminarum ius singulare, quæ neci-
 pta se in servitutem addicere, nec
 seruos emere poterant VI, 7, 738.

& 739.

Servilis cognatio pro nulla V, 17, 662
 & 663. iure civ. Rom. quatenus
 attendatur. ibid. Seruo non erat

ius agnationis VI, 8, 746. Seruo fa-
 milia, *cognatio*, *prosapia* nom est V, 3,
 568.

Sibyllini libritres ex nouem, I, 2, 28.

SICILI Ebræorum exhibentur II, 6, 193

SIMON Zelotes, vnde dictus IV, 4, 505.

SIMPLICIUS veterum Philosopho-
 rum sententias conseruavit I, 1, 9.

Simensium Constellationes & Facti III,
 22, 464 & 465.

Signis militaribus Rom. diuinus cul-
 tus exhibebatur II, 8, 219.

SOLONIS Elegia, de annis climaæteri-
 cis agebant III, 17, 398. & p. 402.

SORORVM cum fratribus matrimo-
 nia V, 8, 605 &c. inter Adami & Eva
 liberos per indulgentiam licita V,
 1, 558. V, 8. per tot. apud Persas V,
 11, 625. apud Græcos probata, im-
 probata p. 629. &c.

spicilegi-

Index Rerum & Verborum.

- epitaphium*, in iure Egenorum VI, 725.
- Statuum* erectio Profelyto Domicilii etiam prohibita II, 6, 180 & 181.
- Stoicorum dogmata* cum Pharisaicis seu Talmudicis collata I, 2, 31 & 32
- SVETONIVS* explicatus III, 15, 369. & III, 17, 399, 401. &c.
- SYNAGOGA*, quid, IV, 9, 540 & 541.
- syngrapha* in emptione agri necessaria VI, 4, 747.
- TACITVS** explicatur II, 4, 165. II, 3, 168. III, 6, 303. III, 11, 342. III, 15, 367. III, 17, 403. III, 22, 460. IV, 1, 480 & 481. V, 11, 631. V, 12, 642. VII, 9, 875: *reprehensus* II, 8, 220.
- TALMVD.** De Talmude *Babylonio* & *Hierosolymitano* II, 5, 179.
- Talmudicum corpus* in studiis Ebraicis, quod in Rom. Pandectæ & Codex I, 2, 28.
- Talmudicum corpus Cardinales Inquisitores *igni damnarunt*: Pontifices nonnulli quatenus *tolerant*, aut *interdixerunt*. I, 2, 33 & 34.
- Pilicæ eius* ab aliis agnita enumeratur. *ibid.* & 35.
- de Talmudicis scriptis *qui egerint* I, 2, 36 & 37. *in marg.* qui & quando inter Christianos uti iis cœperint I, 10, 122.
- TEMPLVM.** *Vocis* significatio apud Ebræos & Gentiles III, 6, 301 & 302.
- Templum *Herodianum*, imitabatur *Zorobabelianum*; hoc autem imitabatur *Salomonicum* III, 6, 299 & 300.
- Qui de *Templi fabrica* scripserunt, laudantur nominatim III, 6, 300 301.
- TERRA**, pro Terra Israëlitica VI, 18, 807. *Terra Israël* quæ VI, 16, 787 &c.
- TERTVLLIANVS** explicatus III, 18, 405 &c.
- TESTAMENTVM.** alienatio per testamentum VI, 5, 723. de *Testamento Profelyti. ibid.*
- THEOPHILVS** Antiochenus quando floruerit III, 19, 416.
- THEOPHRASTI** *πρωσιμα* & *ἔθνη* I, 1, 4.
- THEOPHYLACTVS** *corrigitur* III, 9, 318.
- TIBVLLVS** explicatur III, 17, 405.
- Tuli* erecti à Jacobo & Mose II, 6, 181.
- TRIBVTVM.** in Federe, & obligationem ad *pecunias*, & ad *operas* significat VI, 14, 774 &c. varie indicitur p. 777.
- Tributa *Romanis pendunt Iudæi*, frustra reclamantibus nonnullis, ex iure *victoriæ* & *deditionis* imposita VI, 17, 790 &c.
- de *Tributo Casari soluendo* apud Evangelistam, *Freheri* sententia VI, 17, 793 &c. & *Aliorum* 769 &c.
- quale *Tributum Christus soluerit* VI, 18, 806 &c.
- TROGVS** Pompeius, sive *Justinus* explicatur III, 11, 342. III, 15, 567.
- TVTELÆ** *sui*, & *Aliorum*, ad depellendam vim illatam causâ *neccis*, aut *adulterii*, aut *incestus*, aut *pæderastiæ*, moderamen legitimum IV, 3, 498.
- VARRO** explicatur V, 3, 570.
- VELVM** *αενάx* *Herodiani* II, 6, 195. *Tabernaculi Mosaiici. ibid.*
- Velum*, pro *flameo sponsarum* V, 5, 58.
- v. *Vxor. Ebraic. lib. 2. c. 15.*

Aaaaaa

Vela

Index Rerum & Verborum.

- Vela**, pro *aula* II, 9, 238. *Vela Judæica*, an. dicta, & quæ II, 9, 245 & 246.
- Vendere se**, nisi vltima necessitate, nemo poterat VI, -, 738. & tum, an. *Profelyto & Gentili* p. 739.
- Vestimenta lacerandi** mos, II, 12, 264 & 265. interdictus *Sacerdotibus*, quatenus. *ibid.* &c.
- VEITIVS** Valens Astrologus, priscus. MSC. III, 20, 425 & 426. quis p. 428.
- Vetustiora suo seculo**, tradentibus fides adstruitur I, 2, 37.
- Via Dei**, quid VI, 17, 791.
- Victima vitiosa** III, 7, 306.
- Vindex Sanguinis**, quis IV, 1, 474. &c. 483 &c.
- Visus obstacula** I, 1, 6 & 7.
- Vitis aurea** Pompeio donata, quid II, 8, 23 &c. *Aliera*, supra portam Templi Herodiani. *ibid.* &c.
- Vmbilicus Telluris, & Maris**, quis Ebræis locus III, 11, 346. & Aliis p. 347.
- VOTVM.** *Voti & rei in votum venientis* consideratio VII, 2, 835 &c.
- Votum Iephthæ* IV, 6, 517. IV, 11, 101.
- Vota astinationum* IV, 7, 519.
- Vrbes à Salomone Hieramo donatæ** VI, 16, 788.
- VSVRA** determinata seu in Sacris prohibita; *Pulsus vsura*, dicitur, quatenus ex scitis maiorum superinductis vetita vsura. VI, 9, 749.
- Venerator non placidis** luebat, sed
- *vsuram* tanquam rem furto subreptam, *reddere* cogebatur p. 750. an, & quomodo *heredes* 751. L. de *Vsuris Temperamenta* VI, 9, 753 &c.
 - *Vsura* ius circa *Profelytum Iustitia*, ante *Profelytismum* & post contractæ VI, 10, 758.
 - *Vsura* aduersus *Gentilem & Profelytum Domicilii* licita, quatenus VI, 10, 756 &c. aduersus *Judæum Apostatam* p. 758.
- VULCATIVS** Gallicanus explicatus HI, 17, 401.
- Vox.** Etymon eius V, 7, 596. quot modis fieret apud Rom. *ibid.* adde *Vxor. Ebr. lib. 2 c. 20 & 21.* Hæc vox sæpe *secum* tantum notat V, 7, 597.
- Wodan & Woden**, quid III, 22, 460.
- Zabii** qui, eorumque ritus II, 7, 207 & 208.
- Zabratus**, quis I, 2, 18.
- ZELOTARVM** ius, ex traditione IV, 4, 503 & 503. an. *Christi factum* *Matth. 21, 12* huc referendum, IV, 5.
- ZIN** describitur geographicè III, 11, 345.
- Zona** pro cuiuslibet Planetæ sede, orbis, spatio circulari II, 20, 431 & 432.
- Zorâtes Deo*, & *oro* p. 432.
- ZOROASTRÆ** atas III, 19, 420. vocatur etiam *Zaradshath* II, 7, 207.

Corri-

Corrigenda precipue.

Pag. 12. lin. 28. leg. *φυσικῶν*. p. 30. l. 28. leg. *πικρῶν*. p. 39 l. 22. leg. *div pro pio*. p. 44. l. 7.
 leg. *ἄλλως*. p. 46. l. penult. leg. *Iuris pro Iuri*. p. 49. l. 8. leg. *insurgentem pro infernentem*.
 p. 57. l. penult. leg. *strumaribus*. p. 58. l. 4. leg. *omnia pro omnia*. p. 85. l. 30. leg. *nostris*. p.
 91. l. 3. leg. *nemo non videt*. vbi omitt. *nom*. p. 97. l. 4. leg. *secundum pro dum*. p. 105. l. 27.
 leg. *ex pro est*. p. 132. l. 14. *Forte*. p. 142. l. 17. leg. *auertenda pro aduertenda*. p. 143. l. 31. leg.
seu pro sed. p. 158. l. 15. leg. *multo pro multa*. p. 188. l. 18. leg. *Mosis pro Moser*. p. 203. l. 1. leg.
Exemplar. p. 205. l. 3. leg. *Noachidis*. p. 206. l. 25. leg. *expressissimum*. p. 224. l. 2. leg. *Anonimum*.
 p. 239. l. 30. leg. *perrocha*. p. 246. in tit. cap. leg. *Ad pro As*. p. 264. l. 9. leg. *δουῦντι*. p. ead.
 l. 29. leg. *amplecterenturq;*. p. 285. l. penult. leg. *ritibus pro ritum*. p. 307. l. 26. leg. *offro-*
bantur pro aff. p. 310. l. 20. leg. *quis pro qua*. p. 313. l. 9. leg. *preces*. p. 356. l. 30. leg. *Archifmagog-*
um. p. 360. l. tertia à fine leg. *aditimus*. p. 371. l. vlt. lege *callentissimum*. p. 385. l. 29. leg.
omnia pro omnia. p. ead. l. 32. iterum. p. 418. l. vlt. leg. *ἰουῖων*. p. 425. l. 13. leg. *Ἀνυλοζιῶν*. p.
 430. l. 15. leg. *ἡ ἰσοδομικῶν*. p. 445. l. 32. leg. *configurationum*. p. 448. l. 8. leg. *apud Aschy-*
lum. vbi omitt. *apud*. p. 487. l. 24. leg. *Nimirum pro Nimum*. pag. 498. l. 7. leg. *paderassia*
 .p. 504. l. 23. leg. *honoravit pro honorem*. p. 519. l. tertia à fine leg. *Aq;* pro *Aque*. p. 531. l. 1.
 leg. *facinum pro factum*. p. 538. l. 28. leg. *penderet pro venderet*. p. 551. l. 7. leg. *debere*. p. 570.
 l. 17. leg. *Colerum*. p. 597. l. 23. leg. *Wife pro Wite*. p. 604. l. 13. leg. *filiu pro filii*. p. 605. l. 27.
 leg. *adiebam*. p. 625. l. 24. leg. *coanum*. p. 628. l. 16. leg. *Lucanum*. p. 639. l. 9. leg. *reddis pro*
reddo. p. 642. l. 11. leg. *Medonissidobum*. p. 651. l. 10. leg. *id pro ad*. p. 681. l. 9. leg. *ostendo-*
num. p. ead. l. 20. leg. *regum pro regnum*. p. 731. l. 2. leg. *Et pro Ec*. p. 747. l. 8. leg. *maxime*. p.
 759. l. à fine tertia. leg. *Ἐβραῖν Ἐβραϊστικῶν*. p. 766. l. 8. leg. *Ebrau pro Ebraum*. p. 792. prin-
 cipio, adde in margine: *Matth. 22, 15 &c.* p. 800. l. 23. leg. *obvusa pro observa*. p. 809. l. 12.
 leg. *obcedio pro obicdo*. p. 824. l. 19. leg. *quo pro quod*. p. 832. l. 13. leg. *offra pro astr*. p. 840. l. 15.
 leg. *mandatum pro mandatum* p. 846. l. penult. leg. *enim pro enim*. p. 852. l. 20. leg. *ipsa pro*
ipse. p. 871. l. à pr. cap. 5. leg. *didici pro deci*. p. 875. l. 26. leg. *Nec sane ista varum est &c.*

